13
8
f 25

13
3 D

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

37 37
13-8 f 35

SCHOLIA AD LEGES REGIAS STYLI:

AVTHORE DOMINO
Chriſtophoro de Paz, Iuriſconſulto Salmanticēſi, & eiuſdem inclytæ Ciuitatis Decurione, & in Regijs Curijs, quæ Madriti celebrantur Regni Curiali, & Procuratore.

AD DOMINVM FRANCISCVM de Sandoual & Rojas, Ducem de Lerma, Marchionem de Denia, feliciſsimi Regis noſtri Philippi Tertij Cubicularium primum, Hiſpanorum equitum primipilum, & Regiorum equorum præfectum maximum, Caſtellæ Commēdatarium maiorē, & in ſuppremo Status Conſilio ampliſsimum Conſiliariū, dominum meum excellentiſsimum.

Ex Legato Ill.mi Coaini

CVM PRIVILEGIO.

MADRITI.
Apud Alphōſum Martinum Typographum,
Anno à Ieſu nato M.DC.VIII.
Expenſis Authoris.

TASSA.

YO Alonſo de Vallejo Eſcriuano de Camara del Rey nueſtro ſeñor, de los que reſiden en ſu Conſejo, doy fee, que auiendoſe viſto por los ſeñores del, vn libro intitulado Scholia ad leges Styli, compueſto por el Licenciado Don Chriſtoual de Paz Regidor de la ciudad de Salamanca, y Procurador de Cortes por ella, que ante los dichos ſeñores ſe preſento, y con ſu licencia fue impreſſo, taſſaron cada pliego del dicho libro a quatro marauedis y medio: el qual tiene ciento y nouenta y ſiete pliegos y medio, que al dicho precio monta cada volumen ochocientos y ochẽta y ocho mrs y medio en papel, y a eſte precio mandaron ſe venda y no á mas: y que eſta taſſa ſe ponga al principio del, para que ſe ſepa lo que ha de lleuar, y que no ſe pueda vender ni venda de otra manera: y para que dello conſte de mandamiento de los dichos ſeñores del Conſejo, y pedimiento del dicho Licenciado Don Chriſtoual de Paz di eſta fee. En la villa de Madrid á primero de Diziembre de mil y ſeyſcientos y ocho años.

Alonſo de Vallejo.

Errata ſic corriges.

PAgina 3 colũna 1.linea 16 allaturus,allaturæ.pag.17.col.1.lin.36.perpetua,perpetuæ,pa.19.col.1.lin.20.vnus,iudicit.vnius,iudicis.pa.28.col.2.lin.5.ædicti,æditi,pagr34.col.a.lin.20.coniuges,coniugis pag.36.col.a.lin,38. Antonius, Antoniũ. pag.37.col.1 lin.33.actiones,actionis.pag.45.col 2.lin.16.a.1.ibidem,lin,38.diuo,ciuo.pag.50.col.2.lin.11.inſtituta,inſtitoria.pagin.9a.col.1.lin.20,poſsidet, non poſsidit. pag.104.in textu manda demanda.pag.125 col.2.lin.16 eſſet,eſſe.pag.129. col.1.lin.1.ſecuare,ſecuari,ibidem lin.4.præſcribitur,perſcribitur.pa.145 col.1.li.4.primus, primus eſt. pag.145 col.2.lin.22.actori actori, pag.150.col.a.lin.31.ln, vbi pag.167.col.1. lin.22. perſonale,perſonale ſit pag.169.col.a,lin.8.familieres,familiares.pag.178.col.1.lin.22.dicatur datur.pag.191.col.1.lin.11.ſubditerum,ſubditorum.pag.159.col.2.lin.22.iuri. iure. pag. 202.in textu ambas,à ambas.pag.a17 col a.lin.38.titul.titulo.8.pag.a40 col.2.lin,8.violaribus,violatoribus.pag.a57.col.1.lin.36.conſpectum,conſpectum non.pag.a60 col. 1.lin. 53.receptationem,reptationem.pag.26a.col.a.lin.20.prætermittendum,præmittendum. pag.264.col,2.lin.23.vt ſugdetur,& ſuadetur.pag.279.col.a.lin.2.ſcriptoris,ſcriptoris.ibidem lin.9.ratione ratione,ibidem lin.pen.additiuibus,additionibus,pag.280.col.1.lin.15. refert,refertur.pag.341.col.a lin.20.in cornelia.in lege cornelia.pag.351.col.1.lin.5.ſulue, ſalue.pag.356 col,1.lin.12.requiſitu,requiſitum.pag.360.col.a.lin.17.alios,alius pag.362. col.1.lin.9.Salitus,Salicetus.pag.364.col.a.lin.19.iduex iudex.pag.365. col.à. lin.2. cecuſet,recenſet.pag.374.in principio.por ſu nombre,por ſu hombre. pagin.401.col.2.lin.10. furſt.furtum pag.40.402.in lege.lin.3.demada,demanda.pagin.403.lin.27.Aulum,Aulul. pag.408 col.a.lin.10 & qualitate,æqualitate.pag.410.col.5.lin.a5.fuerunt,ferunt.col.ſequenti lin.15.libro.6.lege.6.pag.419.col.1.lin.penultima.communis,commune.pag.419. col.a,lin.33.lege.lex.pag.329.col.1.lin.30.imperium, imperitum pagi.3a6.col.1. line.9. adulteritum,adulterium ead.pag col.a.lin.33.credultus credulitus. pag. 440.col. 1.lin.18. feciſſe,fueſſe.pag.443.col.2.lin.3.integre.integro.pag.478.col.1.line.3.ſus, ſeis. pagi.486. col.a.lin.18.definitis,definitio pag.521.num.6.conceptionis,conceptiuis. pag.531.col.2. lin.a3.plures,pluris.pag.551.col.1.lin.19.peccunia,peccuniæ.pag.554.col.2.lin.27.adiuit, rejuit.pag.559.col.2.lin.4.cuuam,curiam.pag.19.col.1.lin.20.vnus iudicit, vnius iudicis. pag.591.col.1.lin.a.lege inſtitutus pag.6a4.col.a.lin.6.compere,competere.lin. ſequẽti. vigit.viget.pag.628.col.1.lin.10.quo,qua.pag.6a9.col.2.lin.2.venditi,vendi. pag.630. col. 2.lin.6.meum,mærub.

Vidi hoc volumen, & cum ſuo archetypo cõtuli omnia quæ ſunt adeo verè, & fideliter impreſſa, vt præter, ea, quæ à me proxime ſunt emendata, nulla vnquam inre ab exemplari ſuo diſcedat: Datũ Matriti die decima ſexta menſis Nouembris anni 1608.

Licentiatus Franciſcus
Murcia de la Llana.

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Licenciado Don Chriſtoual de Paz Regidor de la Ciudad de Salamanca, nos fue fecha relació, que vos auiades cópueſto vn libro ſobre las Leys del ſtylo, el qual teniades por muy vtil, y neceſſario, reſpeto de no auerſe eſcrito ſobre ellas, y auiades pueſto en el mucho cuydado y trabajo, y nos ſuplicaſtes os mandaſſemos dar licécia y facultad para le imprimir, y priuilegio por veynte años, ò como la nueſtra merced fueſſe: lo qual viſto por los del nueſtro Conſejo, por quanto en el dicho libro ſe hizo la diligencia que la prematica por nos ſobre ello fecha diſpone, fue acordado que deuiamos de mandar dar eſta nueſtra cedula en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien: por la qual vos damos licencia y facultad para que por tiempo y eſpacio de diez años, cumplidos primeros ſiguientes que corren, y ſe cuentan deſde el dia de la fecha deſta nueſtra cedula en adelãte, vos ò la perſona que para ello vueſtro poder ouiere, y no otra alguna, podays imprimir, y vender el dicho libro, q̃ de ſuſo ſe haze mencion: y por la preſente damos licencia, y facultad a qualquier Impreſſor deſtos nueſtros Reynos, que nombraredes, para que durante el dicho tiempo, le pueda imprimir por el original que en el nueſtro Cóſejo ſe vio, q̃ va rubricado, y firmado al fin de Alonſo de Vallejo nueſtro Eſcriuano de Camara, y vno de los que en nueſtro Conſejo reſiden, con que antes q̃ ſe venda le traygays ante ellos, juntamente con el dicho original, para que ſe vea ſi la dicha impreſsion eſtà conforme al original ò traygays fè en publica forma, como por Corretor por nos nõbrado ſe vio y corrigio la dicha impreſsion por el dicho original, y mandamos al Impreſſor, que aſsi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego del, ni entregue mas de vn ſolo libro con el original al Autor, ò perſona a cuya coſta lo imprimiere, ni de otra alguna, para efeto de la dicha correcció, y taſſa, haſta que antes y primero el dicho libro eſtè corregido, y taſſado por los del nueſtro Conſejo, y eſtandolo hecho, y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio, y primer pliego, en el qual imediatamente ponga eſta nueſtra licencia, y la aprouacion, taſſa y erratas, ni lo podays vender, ni vendays vos, ni otra perſona, haſta que eſtè el dicho libro en la forma ſuſodicha, ſo pena de caer è incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica, y Leyes de nueſtro Reyno, que ſobre ello diſponen: y mãdamos durante el dicho tiempo perſona alguna ſin vueſtra licencia no lo pueda imprimir, ni vender, ſo pena que el que lo imprimiere aya perdido, y pierda qualeſquiera libros, moldes, y aparejos que del tuuiere, è mas incurra en pena de cincuẽta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere, de la qual dicha pena ſea tercera parte para nueſtra Camara, y la otra tercia parte para el juez que la ſentẽciare, y la otra tercia parte para el que lo denunciare, y mandamos a los del nueſtro Conſejo, Preſidente, y Oydores de las nueſtras Audiencias, Alcaldes, y Alguaziles de la nueſtra Caſa y Corte, y Chancilleria, y otras qualeſquier juſticias de todas las ciudades, villas, y lugares deſtos nueſtros Reynos, y Señorios, y a cada vno en ſu juridiccion, aſsi a los que aora ſon, como a los que ſeran de aqui adelãte, que vos guarden, y cumplan eſta nueſtra cedula y merced que aſsi vos hazemos, y contra ella no vayan, ni paſſen, ni conſientan yr, ni paſſar en manera alguna, ſo pena de la nr̃a merced, y de diez mil marauedis para la nr̃a Camara. Fecha en Valladolid a treynta dias del mes de Agoſto de mil y ſeyſciẽtos y ocho años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nueſtro ſeñor

Tomas de Angulo.

Muy Poderoſo Señor.

POR Mandado de Vueſtra Alteza he viſto el libro que ha compueſto el Licenciado Don Chriſtoual de Paz, vezino y Regidor de la ciudad de Salamãca, y Procurador de las preſentes Cortes por la dicha ciudad: el qual es de mucho prouecho para la pratica, por ſer ſobre las Leyes del ſtylo, que tan oluidadas han ſido de los que haſta aora han eſcrito en nueſtros Reynos: por lo qual, y por lo que el Autor merece, dando Vueſtra Alteza licencia, y ſiendo ſeruido dello, me parece que ſe le podra dar para que le pueda imprimir, y ſalga a luz, porque en quanto a nueſtra ſanta Fè Catolica, no tiene coſa contraria, y en quanto a nueſtra profeſsion, terna mucha vtilidad. En Madrid en veynte y ſiete de Agoſto de mil y ſeyſcientos y ocho años.

El Doctor Matute.

D. Franciſco de Sandoual & Roxas, Duci de Lerma, Marchioni de Denia, feliciſsimi Regis noſtri Philippi III. cubiculario primo, Hiſpanorum equitum, & Regiorum equorũ præfecto maximo, Caſtellæ Cõmendatario maiori, & in ſuppremo Status Conſilio ampliſsimo cõſiliario, domino meo excellentiſsimo, D. Chriſtophorus de Paz I.C. Salmanticenſis, & in regijs Curijs Madriti conuocatis Regni Procurator, S. P. D.

IVSTITIÆ, Dux excellentiſsime, vtpote, virtutum reliquarum, atque adeo rerum omnium Reginæ ac dominæ, cum imperio & auctoritate firmitatem vireſque. tam magnas tribuere ſapientes ſolent, vt ab ipſa & Reges creari, atque conſtitui, & rurſus denuo prolibito (premeritis. inquam) à gubernaculis deijci ac dimoueri affirment: Iuſtitia, ſcilicet, quaſi fundamento firmiſsimo, regum ſolia innixa ſtare & permanere: Nec regum tantum caduca iſta ſolia, verum neque cœlum ipſum, firmam ſemper (quod poëtæ canunt) ſuperum ſedem, ſine iuſtitia conſtare, aut diu perennare poſſe. Ex huius enim ſine fine imperio ſtationes parteſque, & cæleſtes ſpiritus, & cælorum orbes; Sol, Luna, Aſtra, elementa, tenent & peragunt ſuas. Sacra reſponſa teſtantur, & gentium philoſophi credidere. Heraclitus certè ſic de ſole alicubi ſcripſiſſe narratur: Sol (proprij curſus) limites non tranſgredietur: ſi faciat, Furiæ ipſum (vltrices) Iuſtitiæ famulæ inſectatæ conſequentur

(&

*(& pœnas ſument.) Huiuſmodi cùm ſit conſtantis roboris perpe-
tuitate iuſtitia, ea eſt etiam eximij candoris & pulcritudinis
rectitudinisq́ propriæ cuſtodia & quaſi zelo curioſa & anxia,
vt vel leuiſſimo iniquitatis puluere, aut dedecoris macula qua-
piam aſpergi ſe, aut dehoneſtari, minime gētium patiatur. Hoc
iuſtitiæ ingenium ſub fabularum inuolucro nobis, vt ſolent, re-
præſentaturi poëtæ, iuſtitiam, virginem regiam & diuinam, in
terris aliquādo viſam, confinxere, Aſtreo, vt aiūt, patre: ideſt,
ſtellarum omnium parente & ſatore Deo: nec Virginē ſolum ſed
puellam ætate & corporis habitu tenerrimam: vt imperium au-
ctoritatemq́ non à viribus, ſed à dignitate maieſtateq́ ha-
beat, ſecuritatē non ab armis manibusve, ſed à tutela ac patro-
cinio, primum quidem Dei tutoris & parentis, deinceps verò ab
hominibus regibus ac principibus: quorum interſit armis exerci-
tibuſque cunctis virginem hanc tueri, & ab iniuria intactam ac
inuiolatam ſeruare: à volaturam alioquin quam primum, &
patrem, Deum amantiſſimum vltoremque fortiſſimum plora-
tu & querelis ad iram ac vindictam concitaturam. Præter-
quàm quod regna & reſpublicas ex iuſtitiæ fugat atque abſen-
tia grauiſſimæ & præſentes pœnæ ſequuntur. Exulant enim &
reginam comitatæ terras linquunt virtutes cæteræ, & cum vir-
tutibus bona omnia. Non pax, non libertas, non opes hominibus
reliqua, ſed vitiorum violēta tyrannis, ac malorum labes. Ipſa
certe iuſtitia non ſponte & ex ingenio mortales deſerit aut abeſ-
ſe gaudet: Antiquum enim & paternum obtinet: Hominum vi-
delicet beneficio & conſortio imperaſe delectatur. Eo fit, vt ſi-
mul ac regem aliquem aut Principem virum vbiubi terrarum
extare cōpeterit, qui ſe amet, protinus ad illum deuolet. Amant
verò præcipuè colūtq́ iuſtitiam regū quotquot legitimi cū ſint
& paterna traditione ac ſucceſſione ſceptra à Ioue acceperint,
qualis Homericus ille rex regum Agamemno, ab eodem regen-
di & imperandi artem edocti, Diuæ huius pulchritudinis con-
ſcij facti ſunt. Iuſtitiæ namq́ pater ipſe Deus ſupremus pri-
musq́ eſt iuris ſcientiæ magiſter & anteceſſor, atque ex ea pro-
feſſione & artificio illuſtri laude ARISTOTECHNAS,
ideſt, optimus artifex ſiue præſtantiſſimæ artis profeſſor, à Pin-*

daro

daro ſalutatur. Diuinæ huius artis diſcipuli & magiſtri fortiſſimi ac obſeruantiſsimi iam multos annos Hiſpaniæ reges fuiſſe noſcuntur. Atque inter ipſos præcipuè & eximiè, quaſi generoſiſsimi germinis flos lectiſsimus, hodie conſpicitur PHILIPPVS III. Rex noſter, non ſolum fidei, pietatis, iuriſq́; & legum amator, cultor ac propugnator acerrimus, ſed humanitatis, manſuetudinis, probitatis vniuerſæ, ac, vere dicam, Chriſtianæ ſanctitudinis exemplum perſpicuum. Inde eſt quod Diua ipſa iuſtitia regem feliciſsimum, eius conſuetudine & familiaritate delectata, perpetuo præſens virtutū omnium choro ſepiat & exornet, diuinam illi gratiam & bona omnia conciliet. Inter quæ magnum ego DEI OPTIMI MAXIMI beneficium deputo, quod te (Dux excellētiſsime) ipſi comitem & adminiſtrum pararit & adlegerit, quaſi Herculi cuipiam Iolaum, Alexandro Macedoni Hephæſtionem & Craterum, Auguſto Mæcenatē & Agrippam, & maximis quibuſq́; Principibus eximios amicos alios. Non enim oportet aut decet reges humanorum bonorum maximo & ſuauiſsimo amicitiæ carere: Cum præcipue nemo tam excelſa, tamq́; heroica animi & corporis virtute naſcatur, vt tot ac tanta negocia ſolus ſuſtinere valeat, aliquis in partē laborū vocandus. Non multi. Nā magnorum & arcanorū plures conſcios habere, minime expedierit. Te ergo magna felicitate ſui amantiſsimum nactus, magno iudicio, quem rerum publicarum domeſticarumque ſummæ præficeret, Rex elegit, virum natalium ſplendore, honorum ornamentis, dignitate in Hiſpania noſtra facile principem: ſed virtutibus præcipue omnibus probatiſsimum. Ut nulla res tanta ſit, quam non tu conſilio regere, virtute conficere, auctoritate conſeruare poſsis. Uerùm anguſtior hic campus, vt in eo laudum tuarum copiæ innumerabiles explicentur. Quo animus ratioque intenderant, vt redeam. Iuſtitia inter homines agentes, legum interpretes & quaſi oraculorum prophetas, ipſius merito ſacerdotes appellandos, vt extent illamq́; famulaturi ſciantur, neceſſe eſt. In horum numero & cenſu & nos Aliquod nomenque decusque geſsimus. Ergo, vt ne nihil agerem ſtudij diu impenſi rationem redderē librum cōſcribere inſtitui,

tui, is mihi publicè vtilis futurus viſus, qui legum Styli à nemi-nie, quod ſciam, antea tentatam explicationem ſiue commentationem contineret. Hunc, ſi non pro dignitate, pro viribus certe laboratum atque confectum excellentiæ tuæ DO, DICO, nominis tui ſplendore ornandum, auctoritate & patrocinio defendendum. Egent enim libri omnes ſemel emiſsi, & inprimis qui legum interpretationem tractant, non minus quam iuſtitia ipſa Principum virorum tutela: & dicari ſolent magnis, dominatione & poteſtate, aut ſapientia claris, vel certe ſcriptori amicis & beneuolis viris. In te hæc omnia conueniunt, Dux excellentiſsime: Sciunt enim & prædicant omnes, neminem poſt Reges te auctoritate aut dignitate maiorem priſca noſtra ve ſecula vidiſſe: quippe qui apud maximū Regē iure primus maximusque ſis. Eo ingenio & iudicio es natus, ea prudentia & vſus diſciplina es auctus, vt minorem alteram, quæ à libris, non deſideres. Ex huiuſmodi dicationibus libris fides. Non enim hominibus veriſimile fit, ea ſanum, quemquam animi dementia futurum, vt in doctum, inutilem, de leuibus aut pretij nullius rebus ſcriptum librum Principi maximo, prudentia iudicioque præſtanti, ac ſibi amiciſsimo grati muneris loco ſit oblaturus. Verum ego benignitate, humanitate, præcipuèq́; ſingulari tua erga me beneuolentia & beneficentia fretus & inductus, in minore quam par foret, tibi munuſculo deferendo audatior forte ſum. Nullum tantum fuerat futurū: Et ignoſces (ſat ſcio) homini non ex arrogantia, ſed ex amore, reuerenter tamen confidenti, & audenti: peculiarique, vt ſoles, gratia & me fouebis & librū tuebere. VALE.

NIHIL DESPERANDVM CHRISTO, duce & auſpice Chriſto, & intemeratæ Virginis Mariæ matris eius, necnon B. Diui Franciſci de Paula ſubſidio inuocato.

Ad Rubricam Primæ pars.

SVMMARIVM AD SCHOLIA PRImæ partis Rubricæ legum ſtyli.

1 DIVERSITAS eſt in iure inter ſtylum I. Græca, Latina vero litera ſcriptum.

2 Stylus. I. Latina litera ſcriptus cũ duabus literis ll. ſcribi debet.

3 A ſtilla ſtillicidium ortum fuit.

4 Sſtylla diminutiuum eſt, a ſtiria quæ ſignificat guttas frigore concretas a qua ſtiricidium appellatum fuit, ſicut à ſtilla ſtillicidium.

5 Differentia eſt inter ſtillicidium, & ſtiricidium.

6 Habenti ius ſtillicidij, non permittitur per canales qui guttariæ vocãtur in ædes ſeruientes aquam pluuiam dimittere.

7 In-

7 *Intellectus ad reſponſum Sceuolæ in l. fin. d. ſeruitutibus vrbanorum.*

8 *Stillicidij ſeruitus ſuperioris loci eſt.*

9 *Conuincitur Saliceti lapſus qui agē do de ſtillo quoad actum iudiciarium ſtillicidio conuenire dixit, & ab eo fluere.*

10 *Stylum cum litera Y. Græca ſcriptū multifariam accipitur inſtrumentūque æneum, dicebatur quo ſcribebatur in albo.*

11 *Ipſa ſcriptura ſtylus dicta eſt, vt ſic intelligatur, l. 1. C. de ſacroſanctis Eccleſijs, vbi ſtylus accipitur pro ſcripta diſpoſitione, differentiaque inter ſtylum & arbitrium aduotatur.*

12 *Pleniſſima poteſtas à l. 12. tabularum data eſt in hæredis inſtitutione, eademque plena libertas, pijs locis relinquendi tributa fuit.*

13 *Quid ſit nuncupare aduotatur intelligiturq́, Iuliani locis in l. Si ita ſcriptum ſit. §. Quidam teſtamentum. ff. de bonorum poſſeſſion. ſecundum tabul. & §. fin. de teſtamentis.*

14 *Stylus ordinem arbitrium, verò ſubſtantiam diſpoſitionis reſpicit ſecundum Bart. docentem in teſtamento ad pias cauſas, Conſtantinum in dict. l. 1. de Sacroſanctis Eccleſijs, iuris ſolemnitates ſuſtulliſſe, ſicut & alia plura eis indulgentur.*

15 *Stylus pro ordine diſpoſitionis accipitur.*

16 *Intellectus ad l. Si quando. C. de bonis vacantibus, lib. 10.*

17 *Intellectus ad. Siquis intra. C. de bonis proſcriptorum.*

18 *Intellectus l. Siquis, poſt hac eodē titulo.*

19 *Intellectus l. fin. C. de poſtulando.*

20 *Stylum etiam modus dicendi dicitur.*

21 *Stylus pro punctione, ac reprehenſione accipitur.*

22 *Stylum pro ordine ponitur.*

23 *Stylus pro conſuetudine accipitur.*

24 *Stylus & conſuetudo liſtant, & numero anteriori.*

25 *Stylus pro communi vſu loquendi ſcribendi, receptaque à tribunalibus praxis ſummitur.*

26 *Ex actu quoque extraiudiciali ſtylum inducitur.*

27 *Stylus an integritus à iure fuerit?*

28 *Stylum pro præſcriptione ſummitur.*

29 *Stylus pro tudicula accipitur*

30 *Stylum pro radice recta, & ò longa dicitur.*

31 *Stylus pro iudicio animo, & mente alicuius interpretatur.*

32 *Stylus accipitur pro columna.*

33 *Legum ſtyli Ethymon apponitur.*

34 *In ſtylo eius qui habet poteſtatem legis condēdæ, non requiritur temporis lapſus.*

35 *Stylus qui vim legis obtinet, leges corrigere poteſt.*

36 *Leges fori ſolum locum habent in his, quæ vſus eas admiſsit.*

37 *In legibus ſtyli, non deſideratur probatio vſus*

38 *In legibus fori, ideo requiritur probatio*

batio vſus, quia ab ipſo vſu deſcendunt.

39 *Stylus non eſt forus.*

40 *Legum peculiare eſt, vt vſu earũ, non ſit opus.*

41 *Legis promulgatio, & vt à populo recipiatur neceſſaria ſunt ad legis validitatem?*

42 *Poſt promulgationem nefas eſt à lege diſcedere.*

43 *Ad notatur ratio quare vetuſtas in ærario leges reconderet.*

44 *Aerarium pecuniæ tantum publicæ repoſitorium erat, necnon, & res quæ cõmodum Reipub. allaturus erãt ibi apponebantur.*

45 *Pro Rege, & lege, & eius iuſtitia, ſemper præſumitur.*

46 *Refertur ſententia peritiſsimi cauſidici docentis alleganti leges ſtyli, non incumbere earũ vſus probationem, cui author aſſentitur.*

47 *Inter alias Regias, ſanctiones leges ſtyli connumerantur, ſine explicita declaratione.*

48 *Contraria opinio Burgenſis de Paz reiicitur.*

49 *Adhoc vt vſus probatio requireretur in legibus ſtyli opus, erat declaratione.*

50 *Expreſſe non ſancitum, non præſumitur, nec ſub auditur.*

51 *Valet argumentum ſi lex, vel princeps voluiſſet expreſsiſſet.*

52 *A verbis ſtatuti, nunquam recedendum eſt.*

53 *Leges reſtrictè intelligi debẽt, ſi ex eis inducatur iuris correctio.*

54 *Qualibet lex quæ aliam excipit dicitur exorbitans.*

55 *Per legem nouam, nunquam cenſetur derogatum antiquo iuri, niſi quatenus expreſſe ſit dictum.*

56 *Non poteſt in iure argui ab vno caſu, expreſſe excepto ad alium non expreſſe exceptum, neque ab vno expreſſe, conceſſo ad alium, non expreſſe conceſſum.*

57 *Diſpoſitio limitata, limitatum, producit effectum.*

58 *Caſus omiſſus, remanet in diſpoſitione iuris antiqui.*

59 *Non fit extenſio de perſona ad perſonam.*

60 *Hoc ſemper eſt conandum in legibus interpretandis, vt vna aliam, non lædat etiam verba, impropiando.*

61 *Illa interpretatio facienda eſt, ex qua reducitur ſubſtantia rei ad ius primæuum, ſuamque primordialem legem.*

62 *Ad conſeruationem legis, multa permittuntur.*

63 *Extenſio permittitur, vt res ad ſuã naturam redeat.*

64 *In generali diſpoſitione, non comprehenduntur odioſa.*

65 *Odioſum eſt, quidquid à iure recedit.*

66 *Styli leges in deſuetudinem, abiiſſe negatur.*

67 *Multæ legis ſtyli, recopilatæ ſunt in noua legum collectione.*

68 *Non eſt abiicienda lex, quia vetus.*

69 *Apud Eginetas cautum, fuit vt*

qui nouæ legis condendæ cauſam daret excerabilis fieret.

70 *Licurgi fictio vt leges perpetuas faceret notatur.*

71 *Et Iuſtinianus, & ante eum Numa Pomphilius, perpetuas eſſe leges voluerunt.*

72 *A quo Rege latæ fuerint leges ſtyli.*

73 *Reges iura condere poſſe, nemo dubitauit.*

74 *Lex declaratoria non regulatur ſecundum naturam legis, quam declarat.*

75 *In noua collectione ſunt innumeræ leges declaratoriæ fori, in quibus non requiritur probatio vſus, ſicut in legibus fori deſideratur.*

76 *Lex fori inſerta in Recopilatione nomen legis ammittit.*

77 *In ſtylo interpretatiuo, non requiritur vſus probatio.*

78 *Diuerſitas inter interpretationem intrinſecam & extrinſecam.*

79 *Styli authoritas tanta eſt, vt etiã ab vno iudice inductus vim habeat legis.*

80 *Magiſtratus magnæ poteſtatis ſtylum inducere poteſt.*

81 *Stylum non ligat, niſi vbi receptum eſt.*

82 *Stylus Curiæ Romanæ non comprehendit alias Eccleſias.*

83 *Stylus regius omnes ligat.*

84 *Conſuetudo probatur ex aſſertione excellentis doctoris.*

85 *Principi aſſerenti de ſtylo credendum eſt.*

86 *Stylum non ſcriptum vim conſuetudinis habet.*

87 *Si ſtylus conſuetudini aduerſetur, ſtylo ſtandum eſt.*

88 *Stylus ſicut lex, obſeruandus eſt.*

89 *Stylus Curiæ ius facit.*

90 *Styli tranſgreſſor punitur ſicut qui legi non obtemperat.*

91 *Stylus ſcriptus omnino ſeruandus eſt ſine vlla diſtinctione, & numero ſequenti.*

93 *Stylus Curiæ poteſt allegari in deciſionibus cauſarum, ſi ius in contrarium, non reperitur.*

94 *Si ſtylus à Rege confirmatus ſit ſeruatur, licèt iuri aduerſetur.*

95 *Nunquam præſumitur ſanctio legum inuſitatarum, & numero ſequenti.*

97 *Alexander ſeuerus, nunquam ſancrauit aliquam legem, quin prius conſuluiſſet diſertiſſimos.*

98 *Pro lege illud recipitur, quod præcedente examine æditum eſt.*

99 *Leges promulgantur ad reſecandas dubias opiniones.*

100 *Delata lege non eſt liberè iudicandum, ſed ſecundum eam pronunciandum.*

IN RVBRICA, IBI.

Aqui comiençan las leyes del Eſtilo.

1 STYLVS, ſiue
ſtylum an I, Lati
na, vel Y. Græca
li tera ſcribatur
multū intereſt,
diuerſus enim
vtriuſque vocis ſignificatus erit,
vt ex infra ad notandis appare-
bit. Rurſuſque ſtillo cum Lati-
2 na littera I. ſcripto & aliam litte
ram L. addere debemus duplici-
que ſcribere, & hinc ſtilla dice-
tur, ideſt, gutta aquæ enim, vel
olei ſtilla, vel gutta in idem cō-
ueniunt: vt author eſt alijs omiſ
ſis Marcialis, prout Calep. verbo,
ſtilla refert, ibi: *Atq́ olei ſtillam do-
naret opellicus vnctor.* Stillatitiū-
que eſſe illud, ꝙ guttatim ſtilla-
ret ſcripſit Plinius lib. 17. c. 12. in
illis verbis. *Stillicidij breuis diffini-
tio eſt omniūq́ proiectu frondis, ita dif-
funduntur; vt per ipſas non defluant
imbres ſtilla ſaua eſt.* Exindeque ſtil
3 licidiū ortum fuiſſe docet Cice-
ro, lib. 1. de legibus, ibi. *Quam ob-
rem quo me vocas? aut quid hortaris,
vt libellos conficiam de ſtillicidiorū,
ac parietum iure.* Dicitur enim ſtil
4 licidium à ſtilla eſt autem ſtilla
diminutiuū à ſtiria, quæ ſignifi
cat guttas frigore concretas, vn-
de ſtiricidium, aut certè cum a-
qua, adhuc, ſuo continuo ſe ri-
gore continet, & continuo du-
ctu fluit appellatur etiam ſtiria,
quia ſimilis, his quæ conge-
latæ ſunt: ſtilla autem dicitur,
cum in minimas guttas diſſipa-
ta cadit, quod euenit cū eſt pro-
pè a terra, & aliquantulū iā abeſt
a primo ſuo impetu, quo tāquā
viribus ſuis ſe facilè ſuſtinet, &
5 perpetuo fluxu fertur. Quare iu-
riſconſulti nunquā dicūt ſtirici-
diū pro hac ſeruitute, quoniā ſti-
ricidiū magis eſt flumē, quā ſtil-
licidiū, hæc autē differūt, vt ait
Barro: lib. 4. de lingua Latina flu
uius, ꝙ fluat itē flumē à quo, lege
Vrbanorū prędiorum ſcribitur,
ſtillicidia, flumina, aquaque, vt
ita fluāt cadātque inter hęc, hoc
intereſt ſtillicidiū enim dicitur:
Eo ꝙ ſtillatim cadat flumen, ꝙ
fluat continuè, quod innuit Pau
lus in. l. Seruitutes. §. Si antea. ff.
de ſeruitut. Vrban. prædiorū, dū
ait: Si de primatur ſtillicidium
grauiorem fieri ſeruitutem, id-
eſt, pro ſtillicidio flumen, quia
ſtillicidium continuo ductu fe-
retur in aream vicini, à qua non
longe, abeſt: Quæ ſcripſit Fran-
ciſcus Conanus in Commenta-
rijs Iuris ciuilis, libr. 4. capit. 10.
numero final. litera. B. à quo
tranſcripſit Hotomanus in Cō-
mētario verborū iuris, verbo, ſti
6 llicidiū. Ex quo infertur ei qui

ius ſtillicidij habet non eſſe per-
miſſum per canales qui guttarię
vocantur in ædes ſeruientes a-
quam pluuiam dimittere cum
hoc modo impetuoſius cadat,
quam lege ſeruitutis ſtillicidij,
liceat cum hæc propius flumi-
nis ſeruitus ſit, quæ grauior eſt,
& omnino alia ſeruitus, quàm
ſit ſtillicidium, vt docet idem
7 Conanus, dict. numer. fin. Ex qui
bus induci poteſt intellectus ad
reſponſum, Scæuolæ in l. fin. ff. de
ſeruitut. Vrban. prædiorum, in
§. vltimo, vbi ſtillicidij rigor vo
catur, quatenus aqua ex prote-
ctu fertur naturali ſuo impetu,
vſque dum hũc impetum ſuum
remittat, & cadere incipiat, vt
interpretatur Duarenus, ibidẽ.
8 Stillicidij, itaque ſeruitutem ſu
perioris loci eſſe, vt ex hoc ſtilli-
cidium à flumine diſcet, teſtatur
Briſonius de verborum ſignifi-
catione, lib. 17. verbo, ſtillicidiũ,
& in multis iuris partibus de eo
mentio fit, vt videre licet ex. l. Si
domus, & ex. l. Si quid igitur, &
ex l. ſeruitutes. §. Stillicidiũ, & §.
Si ſeruitus. ff. de ſeruitutibus Vr
banorũ, & in l. Si cũ meus. ff. Si
ſeruitus vẽdicetur, & in l. Si ſtil
licidij. ff. Quemadmodũ ſeruitu
tes amittantur, & in l. 1. §. Scien
dũ. ff. de aqua pluuia arcẽda & a-
libi paſſim ex quo fluxit, vt ſtil-
lare, & diſtillare dicamus, ideſt,
guttatim emittere, vt ait Virgi-
lius. 3. Georgic. ibi. *Lentum diſtil-
lat à ſanguine virus.* & Cicero. 2.
Philippica, in Marcũ Antoniũ,
ibi. *Ille qui præ ſe ſtillantem pugionem
tulit, is à te honoris cauſa nominatur.*
9 Ex quibus manifeſtè conuincitur
Saliceti Lapſus in l. 2. nu. 23. C.
Quæ ſit lõga coſuetudo, ad finẽ,
qui agẽdo de ſtylo, quoad actum
iudiciarũ, & extraordinariũ ſtil-
licidio conuenire, dixit: Et ab eo
fluere eũ diuerſa inter ſe ſint, &
omnino repugnãtia, vt inferius
patebit, qui error antea Cyni
fuit, in l. 2. n. 7. C. Quæ ſit longa
cõſuetudo, cuius verba Authore
tacito tranſcripſit Salicetus vbi
ſupra.
10 Stylus autẽ ſiue ſtylũ quoad
noſtras leges attinet cũ Y. Græ-
ca ſcribi debet, & multifariã ac-
cipitur. Antiquitus enim inſtru
mentũ Eneũ dicebatur: quo in al
bo, ideſt, in ceratis tabulis ſcribe
batur, vt ex Plinio cõſtat lib. 34.
c. 14. in illis verbis. *Et cũ ſtylo ſcri-
bere inſtituti, vt vetuſtiſsimi autho-
res prodiderũt.* Hincq; ipſã ſcriptu
rã ſtylũ, dici docuit Lucas de Pœ
na in l. 3. C. de bonis vacãtibus,
11 lib. 10. verbo, diligẽs ſtylus. Et ex
his infertur interpretatio ad le-
gem primam. C. de Sacroſanctis
Eccleſijs, in illa verba. *Nihil enim
eſt, quod magis hominibus debeatur,
quã vt ſupremæ volũtatis liber ſit ſty
lus*: vbi ſtylũ pro ſcripta diſpoſi-
tione accipitur, vt ibi Alberic. ex
ponit, ſiue ordinata diſpoſitione,
vt teſtatur Angel. in §. Ex non
ſcripto,

ſcripto, de iure naturali, num.5.
Salicetus in l.2.C. Quæ ſit lõga
conſuetudo, num. 23. & melius
Baldus in dict.l.1.num.1.qui di-
uerſitatem conſtituit inter ſtylũ,
& arbitrium cum illud ad ſcri-
pturam, hoc ad liberam volunta
tem non ſcriptam referat, nullo
enim præſtantiori nomine, po-
tuit vti Imperator, vt ſignifica-
ret liberam liberalemque relin-
quendi Catholicis Collegijs fa-
cultatem, cum olim nihil ex te-
ſtamento caperent, nam & quod
verius puto prohibita ipſa Col-
legia erant, ſed pietatis cœlo di-
uinique numinis intuitu iuris ri
gore mitigato Cõſtantinus Ma
gnus antiquitate ſublata prædi-
ctam legem tulit, qua liber eſſet
teſtatoris ſtylus, ſimilia iura ſunt
in l. Quid, & in l. Nulli, & in.l.
Siquis.C.de Epiſcopis,& Cleric.
12 Quæ libertas, à lege duodecim
tabularum ortum habuit, qua
pleniſsima poteſtas, ſine vlla di-
ſtinctione hæredis inſtituẽdi cõ-
ceſſa erat, cuius meminit Iuſti-
nianus, libr.2.Inſtitutionum, ad
legem falcidiam: & in nouella,
cõſtitutione. 22. Pomponius in
l. Verbis legis. ff. de verborum
ſignificatione. Cicero. libr.2. de
inuentione, & lib. 1. Rethor. ad
Herenium; hæc ergo eadem fa-
cultas pijs locis tributa fuit, tàm
ſtylo, quàm arbitrio teſtamen-
to, ſcilicèt, in ſcriptis, vel nuncu
patiuo, vt Accurſius hic, verbo,
ſtylo interpretatur cũ ex duode-
13 cim tabularũ lege, ſatis eſſet ea
præſtare, quę eſſent lingua nũcu
pata: eſt enim nũcupare nõ ſcrip
to, ſed verbo, cauere, vnde teſta-
mentũ nũcupare, dictũ eſt: teſte
Plinio lib.14. qui de veritate lo-
quẽs, ait: *Alij teſtamẽta ſua nũcupãt,*
alij mortifera loquũtur, redditura ſque
per iugulũ voces nõ cõtinent. Et Iuſ-
tinus, lib.34. de Perdicca loquẽs,
inquit: *Nã etſi nõ voce nũcupatus*
hæres, iudicio tamẽ electus videbatur.
Et ſic intelligitur Iuliani locus,
in l. Si ita ſcriptum ſit. §. Quidã
teſtamentũ. ff. de bonorũ poſſeſ-
ſione, ſecundũ tabulas, in illis ver
bis. *Teſtamentũ in tabulis ſibi fecit, fi*
lio autem impuberi per nuncupationẽ
ſubſtituit: quem benè explicat Bu
deus, in Annotationibus ad pan
dectas, in interpretatione. l. vlti
mæ, de Senatoribus, folio.54. ſic
nuncupata voluntas dicitur à Iu
ſtiniano, in titulo de teſtamẽtis
14 §.fin. Bart. tamen, nu.5. putat ſty
lum, in dicta.l. 1. ordinem: arbi-
trium vero, ſubſtantiam diſpoſi-
tionis reſpicere, ſentiens vt de li
bero ordine Conſtantinus quo-
que legem ſanxerit, quaſi in teſ-
tamento ad pias cauſas, nulla re-
quiratur iuris ſolemnitas, ſicut
quam plurima alia, his indul-
gentur, nam & earũ contro-
uerſię ſummaria cognitione ex-
plicantur, integrumque lega-
tum eis præſtatur, nihilque falci
diæ, vel Trebelianicæ nomine

ex eis deducitur. Rurſuſque huiuſmodi relictum ex incertitudine non vitiatur, ſoloque nutu pia cauſa inſtitui poteſt,&captatoria inſtitutio in ea locum, habet. l. Hac conſultiſsima. §. Ex imperfecto.C.de teſtamentis, c. Relatum,capit.Cum tibi eodē, vbi Doctores latè tractant, ex

15 qua Bart. Explanatione alius ſtyli deſummitur ſignificatus , nēpè vt ſtylus pro ordine diſpoſitionis accipiatur,quoad piaſque cauſas hic ordo liber ſit, & licèt de hac Bart. opinione prætextu ſolēnitatis dubitetur, vt videre eſt,ex Scribentibus in dicta.l.1. quoad noſtram tamen ſtyli ſignificationē,omnes conueniunt, & de intellectu huius legis vltra ordinarios videndi ſunt conſulentes relati ab Antonio Auguſtino in Codicis interpretatione ad titulū de Sacroſanctis Eccleſijs.l.1.

16 Eodemquè modo accipiendum purò textum in l. Si quando tertia.C.de bonis vacant. lib. 10.ibi: *Et diligens ſtylus ſigillatim omnia ſcribat.* Vbi ſtylus pro eadē ſcriptura ſummitur,ſiue inuentario,vt ibi Accurſius voluit,verbo,Stylus, & placuit Lucæ de Pœna, ibidem, verbo, Diligens: & Ioanni de Platea, numero. 2. & Iacobo Rebuffo ante numerum primum, qui ſtyli verbum,de quo ibi, pro ipſa ſcritura inuentario incorporatione, ordineque,& ſerie rerum accipiūt,quam legem, ita intelligit Salicetus in dict.l.2.C.quæ ſit longa cōſuetudo, numer. 23. Et ex eiſdem infertur intellectus ad textum, in l. Siquis in-

17 tra.C.de bonis proſcriptorum, ibi: *Siquis intra Prouintiam pro qualitate delicti, ſtylum proſcriptionis incurrerit per ordinarij officij ſolicitudinem bonorum eius indago diligentiſsimè celebretur.* Qui textus de ſcriptura quoque inuentarij intelligi debet,vt ex verbis ſupradictis apparet. Rurſuſquè & ſtylus in litera . illius textus pro iudicis ſententia accipitur,vt ibi Accurſius,verbo, Sſtylum interpretatur,& in hunc ſenſum allegatur deciſio illius textus à Ioanne de Platea in dict.l.3.C.de bonis vacantibus,prope fine, & in. l. Si quando,in ſecunda,eodem titulo,num.2.& docet Bald.in dict. l.Siquis intra,num 1.

18 Ex inde etiam deducitur intellectus.l.Siquis poſt hac eodē titulo. de bonis proſcriptorum: ibi: *Siquis poſt hac ſtylum, quod abſit proſcriptionis exceperit.* Vbi prædicta verba, pro ſententia accipiuntur, & interpretantur ab Scribentibus,ibi, quibus aſſentitur Platea in dict.l.3.num. fin.

19 In quem ſenſum intelligitur quoque textus in l.fin.C.de poſtulando,ibi: *Ab aduocationis officio remotus ſtylum proſcriptionis, atque perpetui exilij ſpecialiter ſubſtinebit.*

bit. Vbi verbum ſtylum pro ſententia damnationis bonorum Accurſius exponit, verbo, ſtylū, & in hoc ſignificatu communiter recipitur prædicta. l. Ab omnibus iuris interpretibus, ibi.

20. Stylus etiam dicitur, modus dicendi Terentius in Andria, ibi: *Sed tamen diſsimili oratione ſunt facta, ac ſtylo.*

21 Stylus præterea pro punctione, & reprehenſione accipitur, quæ ſcriptis, & inuectiuis libellis fieri ſolet, vt inquit Plinius in præfatione, in hæc verba: *Quod ſi hoc Lucilius qui primus condidit ſtyli naſum, dicendum ſibi putauit. Si Cicero mutandum præſertim cum de Republica ſcriberet, quanto nos cauſatius ab aliquo iudice defendimur?* Ad quod alludit ſtylum cenſorium, cuius mentionem facit Cicero, in oratione pro Aulo Cluento.

22 Vlterius ſtylus pro ordine ponitur, vt conſtat ex l. Si quando. C. de bonis vacantibus, libr. 10.

23 Deinde ſtylus, & pro conſuetudine accipitur à Baldo, in dict. l. Si quis, intra, in principio, & in l. 1. C. de Sacroſanctis Eccleſijs, num. 1. Bart. tamē, in l. De quibus. ff. de legibus, num. 1. in ſecūda lectura, ait, Diuerſitatem eſſe inter ſtylum & conſuetudinem, ſicut inter genus, & ſpeciem. Cō ſuetudo enim ſecundum eum ex actis iudicarijs conſtat, & extraiudiciarijs: præcedente tamē populi conſenſu, ſtylus tamen ex actis iudiciarijs duntaxat, iuxta textum in l. Si poſſeſſor, in fine. ff. de reiuendicatione. l. Circa, in fine. ff. de probationibus. l. Labeo, in principio, de ſtatu hominum. l. 1. §. In honorarijs, de varijs, & extraordinarijs cognitionibus, Bartolum tamen improbat Salicetus, in l. Conſuetudinis, numer. 23. C. Quæ ſit longa cōſuetudo, quippè qui ait his legibus, non probari eius opinionem, cum tantum loquantur de more iudiciorum ſeruando de ſtylo tamen nihil dicant, teſtatur itaque ſtylum ordinem iudicialem concernere, idem docet Angelus in §. Ex nō ſcripto, de iure naturali, ea nempe ratione, nam & ſtylum Curiæ, & Chācellariæ, dicimus, & tamen non ſemper iudicium reſpicimus: &

24 in quo differat ſtylus, & conſuetudo videndum eſt apud Cinū, in dict. l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, num. 6. & 7. Bart. in l. de quibus. ff. de legibus, ſecunda lectura, num. 10. Bald. ibidem, numer. 19. & 20. Salicet. in l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, nu. 23. Angel. in §. Ex non ſcripto, de iure naturali, numer. 5. Decium in Rubrica de conſuetudine, num. 11. & 13. & nouiſsimè Albanum, qui innumeros recenſet in additionibus ad Bart. in repetitione. l. De quibus, nume 10. 19.

25 Rurſus & ſtylus pro communi vſu loquendi ſcribendi, receptæque in Tribunalibus praxis ſummitur, vt Bart. & Alberico placuit in l.2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, ex textu in capit. Quam graui de crimine falſi, ibi. *Tàm in bulla, filo, & charta, quã in ſtylo.* Mos enim iudiciorum ſeruandus eſt. l. Si pacto quo pœnam, ibi. *More iudiciorum.* C. de
26 pactis. Illud tamé verum eſt exactu quoque extraiudiciali, & extraordinario ſtylum induci, cũ in communi vſu loquendi ſtylus Curiæ & Chancellariæ dicatur, vt ſupradiximus, & tamen iudicialis actus, non ſemper interuenit cum & literas, reſcripta, bullas, & alios actus qui extraiudiciales ſunt, ſtylus concernat, iura itaque ſupradicta, de iudiciali more loquuntur, non vero de ſtylo, cum hoc, tàm ad iudicium, quam ad extraiudicium referri
27 poſsit. Quinimo ſtylus incognitus à iure fuit, neque in vlla eius parte in prædicto ſignificatu fit de eo mentio, cuius rei primus, author poſt Petrum ab eo relatũ fuit Cynus in l.2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, numer. 7. in illis verbis. *Et aduertendum eſt, quod de conſuetudine nos habemus mẽtionem, de vſu etiam in iure de ſtylo, nihil reperitur.* Et refert & ſequitur Angelus in dicto. §. Ex non ſcripto, de iure naturali, num. 5. in principio: putò tamen decipi prædictos grauiſsimos Doctores, vt ex ſupradictis legibus cõſtat, & ex dict. capit. Quàm graui quæ iura ſtyli meminerunt in omni ſignificatu.

28 Præterea, & pro præſcriptione ſtylus accipitur à Cyno in d. l.2. num. 7. ad finem præſcriptionem exponendo. id eſt, præoculis ſcribere, ſicut olim ſtylo fiebat, vt ſupra monſtrauimus. Vl-
29 terius ſtylus accipitur pro tudicula, ſiue inſtrumento quo vaſis ſigna imprimuntur: teſte Columela, libr. 12. cap. 50. Ambroſio Calepino, verbo, tudicula.

30 Deinde, & pro radice quoque recta, & ob longa ſtylum Columela accepit, lib. 5. cap. 9. ibi. *Omnis autem nux, vnam tantum radicem mittit, & ſimplici ſtylo prorripit.*
31 Stylus quoque pro iudicio alicuius animo, & mente eius accipitur à Cicerone, in Philippica ſecunda, in Marcum Antonium in illis verbis. *Et ſi meus ſtylus ille fuiſſet, vt dicitur mihi crede, non ſolũ actum, ſed totam fabulam cõfeciſſem.*
32 Stylum etiam pro ſigno ſigillo vel ſignaculo accipitur, vt conſtat ex Plauto Bacchidib. actu. 4. ſcen. 4. Illic enim Chryſalus ad ſcribendam, atque ob ſignãdam epiſtolam adferri, ſibi iubet, ſtylum ceram, tabellas, & linum, niſi forſam de calamo hic author ſenſerit.

33 Poſtremo ſtylus, ſiue ſtylum quoad noſtræ Rubricæ expoſi-

tionẽ

tionem pro columna accipitur, vndè epiſtylium dicitur capitellum, quod ſuper ipſam columnā collocatur, vt animaduertit, idē Calepinus, verbo, ſtylus, & Bald. docuit, in l. de quibus, num. 20. ad finem. ff. de legibus, in illis verbis. *Et dicitur ſtylus quaſi ſtans ad ſimilitudinem ſtyli ferrei, qui eſt ſtabilis, quaſi ferreus.*

33 Cum ſtylus ergo ſiue ſtylum, nomen Græcum ſit, columnamque ſignificans, vt ſuperius oſtēdi facilis deſcenſus erit ad intellectum noſtræ Rubricæ, eiuſque ethymi, leges enim ſtyli dicemus, ideſt, leges ſtabiles firmaſque & illibatas, ſicut columnas, ex prædicta vocabuli alluſione vſuque ſtylo & praxi perpetuo recipiendas. Cuius ethymologiæ meminit, Rebuffus ex Ambroſio Calepino, eo tamen tacito deſumptæ in Commentarijs ad leges Regias. 3. part. tractatu de conſuetudine, gloſſa. 13. articul. 2. numer. 10. Ex qua ethymologia (ſiue alluſione) quæ proprius, quàm ethymon nuncupabitur, licèt interpretes noſtri pœne omnes, pro eodem ponant, vt conſtat ex Accurſio, & Imola, in l. 1. ff de contrahenda emptione, (ſiue notatione) quo nomine Cicero ethymologiam vocat, vt inquit Boecius in eius topica, quia notam facit rem, de qua prædicatur) infertur interpretatio, ſiue extenſio ad doctrinam Decij, in Rubrica de conſuetudine, numer. 35. in verſiculo, Breuiter reſoluendo, docentis in ſtylo eius, qui habet poteſtatem legis condendæ non requiri temporis lapſum. qui allioquin deſideratur,

34 ad ſtyli introductionem, iuxta ad notata à Guid. Pap. conſ. 119. num. 4. Itaque cum hæ ſtyli leges æditę ſint a Catholicis Regibus Hiſpaniæ, non recognoſcentibus ſuperiorem, curſus & lapſus temporis in eis non deſiderabitur.

35 Secundo infertur, interpretatio ſiue limitatio, ad gloſſam in cap. fin. verb. conſuetudo, de conſuetudine, libr. 6. quæ docuit in ſtylo contra ius requiri temporis longiſsimi lapſum, ſicut in conſuetudine, hæc enim doctrina corruit in ſtylo, qui vim legis obtinet, nam quamuis ius corrigat, & emmendet ipſa promulgatio, ius facit ſecundum, quàm interpretationē accipiēdi ſunt, gloſſa Bart. & Scribentes, in l. Labeo. ff. de ſupelect. legat. & in l. Mater. ff. de inofficioſo teſtamēto, & in l. Clodius Clodianus. ff. de acquirenda hæreditate, & in cap. fin. de præſcriptio. vbi Bartholomæus Socinus, idem, in cō ſiljo. 260. nu. 18. in fine, volum. 2. Rebuffus. d. gloſ. 13. nu. 16.

36 Tertio infertur, vt quanuis leges fori, ſolum locum habeant in his, quę vſus eas admiſsit, & recepit, vt latè expendit Xuarez in proœ-

procemio fori, numer. 1. & ſatis probatur in l.1. Tauri, quæ eſt.l. 3.titul.1.lib.2. Compil. vbi Scribentes, receptiſsima itaque ſententia, ſit alleganti legem fori, incumbere eius probationem, vt reclamante Montaluo in ſuo Repertorio, verbo, legis, & in l.10. titul.11.part.3.& in l.fin.titul.6. libr.1 fori, contendit Gregor.in l.7.titul.2.part.1.& in l.28.titul. 15.par.7.Zuarez in dicto procemio, numer.2.& 3.quibus ſuffragantur ad notata à Gloſſatoribus dict.l.Tauri,& Compillationis,& à Iacobo Baldeſio, in additionibus ad Rodericum Xuarez in additione procemij, ad numerum ſecundum, littera D. & ad numerum tertium, littera. E.docentibus ad eius vſus probationem aliquot actus deſiderari, at

37 in legibus ſtyli, neque vſum, neque actus requiri probabilius mihi ſemper viſum fuit, authoritate Rebuffi, ad leges Regias, titulo de cõſuetudine, art.2. gloſſa.13.3.part.num,17. Vbi expreſſè firmat in ſtylo pluralitatem

38 actuum nõ requiri. Minimèque mirum eſt, ſi in legibus fori vſus probari debeat, cum ex ipſo vſu originem habuerint, vt ex earũ

39 procemio videre licet. Neque ex his argumentari poterimus ad ſtyli leges. Cum ſtylus forus non ſit, vt ex ipſius ſignificatu ſuperius ad notato conſtat, & ta-

40 men legum peculiare eſt, vt vſu earum non ſit opus, quia lex nõ tollitur per deſuetudinẽ, vt ſunt iura vulgaria. l. vetuſtiſsimam.

41 C.de iure dotium.l. Arriani. C. de hæreticis, ſolum itaque requiritur eius promulgátio, ita vt à populo recipiatur. l. de quibus. ff.de legibus, quod & antiquitas obſeruauit, ferebat enim præco, legem ad populum ex authoritate & iuſſu eam condentis ſubijciente verba, & præſente ſcriba, qui cum illã promulgaſſet, id demum firmũ erat, ſi in eo quod lege cauebatur populus author fieret, ipſaque lata & promulgata, atque in æs inciſſa, & in ærarium condita, ita omnes adſtringebat, vt eius firma maneret authoritas aduerſuſque eã, ſiquid factum foret, poſſet non iure factum cenſeri, multa quoque per legem lata aduerſus eum, qui ſecus feciſſet impunè irrogari quibat, ſiquid tamen ea promulgata addendum legi foret detrahẽdumvè antequam in foro propoſita, & in æs inciſſa fuiſſet facilè, licebat poſtea vero vetabatur, quod ſi in lege ferenda populus aduerſaretur, aut Senatus illam non reciperet, quippè qui eam ferri, aut promulgari non ſineret nullius exempli, nullarum-

42 que virium eſſe cẽſebatur. Hincque fluxit, quod vetuſtas prodidit, videlicet, leges trinundino ferendas eſſe, quod tribus nundinis proponi leges: demum promul-

mulgari deberent, ſenſus enim eſt, vt ante legis æditionem populus penſitaret poſt promulgationem, tamen nefas eſſet ab ea diſcedere, vt multis exornat, Alexand. ab Alexandro, Genialium dierum, libr. 6. capit. 23. & docet Macrobius, libr. 1. Satur. cap. 16. Cicero. libr. 2. de diuina-
43 tione. & de legibus libr. 3. Coro lariè tamen dubito, quare in ærario vetuſtas leges reconderet? Cum hoc differat ab illo loco publico, in quo acta vrbis, & ciuium recondi cõſueuerunt, quẽ in Hiſpania habemus in oppido, quod appellatur Simancas, vbi omnes leges, & ſanctiones poſtquam promulgatæ ſunt reconduntur, vocanturque Regia archiua, quæ a Romanis tabularia monumẽtorum publicorum dicta ſunt, ærarium tamen pecuniæ tantum publicæ repoſito-
44 rium erat. Animaduerti tamẽ interpretationem eſſe hanc, veteres, ſcilicèt, tanti feciſſe ſanctiones ſuas, vt non in alijs locis publicis, ſed in ærario recon derent, vbi non ſolum pecunia, ſed & res quæ vtilitatem reipublicæ allaturæ erant repo-
45 nebantur, vt conſtat ex Calepino, verbo, ærarium, cum ergo ſtylus in ius redactus ſit, ſemper pro Rege & lege, & eius iuſtitia præſumptio eſt, ſine vſus probatione, cap. Erit autem lex. 4. diſtinctione, cap. Illa, 12. diſtinctione, & plura huius rei congeſſit Tiraquellus de retractu conſanguineorum in prooemio, numero. 77. cuius opinionis nonnulla fundamenta recenſet Burgos de Paz in l. 1. Tauri, numer.
46 280. Demunque in numer. 284. Refert quendam peritiſsimum cauſidicum huius fuiſſe ſententiæ, nempè, vt alleganti legem ſtyli non incumbat eius vſus probatio, cui ego libentiſsimè aſſentior, conſideroque, pro hac parte prædictam legem
47 primam Tauri, quæ eſt. l. 3. titulo. 1. libro. 2. Compilationis, vbi Rex præcipit ſeruari, & cuſtodiri omnes leges & ſanctiones, quanuis allegetur vſum eas non recepiſſe, & ſtatim ſubijcit his deficientibus debere ſeruari leges fori, ſi tamẽ vſus admiſerit & nõ aliter, de legibus tamẽ ſtyli nõ ſpecialẽ mẽtionẽneq; exceptionẽ fecit, inter alias enim ſan-
48 ctiones implicitè & virtualiter ennumerauit. Neſcio itaque qua ratione ipſe Burgos de Paz in d. l. 1. nu. 184. & ſequentibus: abhac diſcedat ſententia parum enim vrgent ea quæ allegat, ait enim dictã. l. 1. Tauri, quæ eſt dicta. l. 3. titulo primo, libro ſecundo Compilationis. Meminiſſe legum, quibus iudicandum ſit, & tamen non facere mentionem, de ſtyli legibus, in hoc enim hallucinatus eſt, vt ſuperius animaduertimus: cum præ-

prædicta. l. Taurina, decidat legibus, & ſanctionibus Regum anteceſſorum, & ſucceſſorum debere lites diffiniri, quis ergo negabit ſtyli leges Regias deci-
49 ſiones eſſe? Ad hoc enim vt legibus ſtyli, nõ iudicaretur opus erat explicita declaratione, iuxta ſingularem doctrinam Archidiaconi, in cap. Seruatis. 25. quæſtion. 2. Docentis nunquam in intentione principis eſſe ſtylo derogare, quando non exprimit ex textu in capit. Mandatum de reſcriptis. cap. Ex poſita, de arbitris, capit. Cum in illis, de præbendis, libr. 6. c. vltimo, eodẽ
50 tit. in Decretalibus. Quibus accedit textus in l. Si vero. §. de viro ff. Soluto matri. & in l. Si ſeruũ. §. Non dixit prætor, de acquir. hæredit. & text. in Authẽt. de nõ eligend. ſecund. nubẽt. §. Cũ igitur, ibi. *Nec quælibet eſt lex tale aliquid dicens.* Et in l. Diſſentientis. C. de repudijs, ibi. *Nulla præcipit iuris cõſtitutio.* & in l. Illã. C. de collationibus, & in c. Is qui, ibi. *Quid nõ ſit expreſſũ in iure,* de ſententia excõmu. lib. 6. & in c. Cõſuluiſti. 2. q. 5. ibi. *Quod nõ eſt expreſſũ ſanctitũ ſuperſtitioſa nõ eſt inuẽtione præſumẽ-*
51 *dũ:* & docet Bald. conſ. 228. lib. 3. & conſ. 99. lib. 4. Si ergo lex, vel princeps, id voluiſſet expreſſiſſet in d. l. Tauri, ſicut expreſſit prædictas ll. fori, in quibus vſum probari voluit, huiuſmodi enim argumentũ validiſsimũ in iure eſt, qua de re plura cõgeſsit Scepola, in repetitione Authẽticæ, ſed nouo iure, col. 20. in paruis, verſic. Et hoc probo. C. de ſeruis fugitiuis, Euerard' in topi. lega. loco a lege ceſſante, & in pluribus caſibus ſimilibus ita arguũt Doctores teſtẽ Angelo cõſ. 257. Baldo in c. Inter corporalia, de trãſlation. Epiſcopi, n. 2. eodẽ Bald. cõſ. 202. lib. 1. Alex. cõſ. 5. libr. 3.
52 Ad idẽ eſt optimus text. in l. ꝙ cõſtitutũ, ibi. *Quãtum ad verba eius,* de militari teſtamento, quẽ Bart. in principio, ibi, inquit frequẽter allegari in materia ſtatutorum, vt a verbis eorũ nũquam recedatur, & in l. Si furioſi, ibi. *De furioſo non loquitur,* C. de nuptijs, ex quo notat Bald. conſ. 447. colum. 3. verſic. Sciendũ, libr. 5. Vbi ſtatutũ non loquitur ceſſare diſpoſitionẽ illius, idẽ, in c. Significante, num. 5. de appellation. ait, debere inhærere verbis ſtatutorum, neque aliter interpretari quã ſtatuta loquãtur, & in l. Cũ ancillis, nu. 6. C. de inceſtis nuptijs, vbi nõ debere a verbis, & determinatione ſtatuti recedi firmat, & ꝙ ſtatutũ nõ determinat, nec nos debere determinare, quia ſeruandũ eſt, prout iacet, & eius rationem non attendendam, ſed caſus in eo formaliter diſpoſitos aſſerit, & in l. Teſtamentum in fine. C. de teſtamentis, docens ſtatuta, tantum diſponere, quantum loquuntur, & nihil præ-

53 præterea,& prædictis ad ſtipula-
tur,quia leges reſtricte intelligi
debent, ſi ex eis iuris correctio
inducatur,etiam ſi ſic ea reſtri-
cte intelligendo, nihil operen-
tur,vt ex pluribus probat Soci-
nus,conſ.38.numer.6. volum. 1.
Currius Iunior,conſil.1. num.3.
Socinus,in l.1.num. 4. delegat.
1.Decius,conſ.444. num.5. Go-
zadinus,conſil.88.numer.8. Me
nochius,conſil.5.numer.3.volu.
1.Et conducit prędictis, nā quę-
54 libet,l.Quæ aliam excipit,vel li
mitat exorbitans dicitur, & ſic
ſtricte interpretari debet,exten-
ſionemque nullatenus patitur.
Lex ius ſingulare.ff. de legibus,
l.Quod vero contra. ff. Eodem,
cap.Quæ à iure communi, de re
gul.iuris,lib.6.cap. Conſtitutio
nem,& ibi gloſſa,verbò, proro-
gamus,de regularibus,in 6.gloſ.
in cap.In fidei,verbo, Inquiſitio
nis,de hæreticis, eodem libro:
55 Nam vt inquit Oldrald. conſil.
190.nu.2.per legem nouam nun
quam cenſetur derogatum anti-
quo iuri,niſi quatenus expreſſe
ſit dictum.l.allumnæ.§. Qui fi-
lias,de adimend. legat l. Sanci-
mus.C.de teſtamentis.l.Præcipi
mus. C.de appellation. & tenet
Bart.in l.Omnes populi, nu.60.
ff.de iuſtitia & iure: idem Bart.
in d.l.Si vero.§.De viro ſoluto
matrimon. Angel. conſ. 210. in
principio,Decius conſ.444.n.11.
Pariſius conſ.49. nu. 70. Neque
argui in iure poteſt ab vno caſu
expreſſe excepto ad alium,non
expreſſe exceptū, neque ab vno
56 expreſſe,conceſſo ad alium non
expreſſe conceſſum, iuxta tex-
tum in l.Ius ſingulare.ff.de legi-
bus,gloſſam in l. à Diuo Pio, in
principio,verbo,à ſe,de re iudi-
cata.Pariſium conſ.2.num.68.li
bro. 4. ſicque cum in prædicta.l.
Tauri, excipiantur à regula le-
ges fori argumentari,nequaquā
poteſt ad leges ſtyli, cum diſpo-
ſitio limitata,effectum quoque
limitatum producat. l. In agris,
de adquirendo rerum dominio.
57 l.Cancellauerat,de his quæ in te
ſtamento delentur, Decius conſ.
58 451.numer.4. Dicendum itaque
eſt caſum omiſſum remanere in
diſpoſitione iuris antiqui,vulga
ris.l.Comodiſsimè, de liber. &
poſth.l.Si cum dotem in princi-
pio.ff.Soluto matrimonio. l. Si
extraneus,de conditio.ob cauſā
teſtatur Matthęus de Afflictis,de
ciſione.21.num.13.Alex. conſil.
53.num.13.& conſ.104.num.20
59 lib.4.Sicut neque valet argumē
tum de vna perſona ad aliā,quan
do agitur de extēſione. l. Siquis
ita.§.penult.de teſtament. tute-
la,Iaſo. in l.Gallus.§. Et quid ſi
tantum,num.23.& ibi Aretinus
num.15.& omnes Scribentes Idē
Iaſo. in l.Cum res notabil.6.de-
legar.1.& conſil.220.lib.2. Abb.
conſil.57.lib.1.Decius conſ. 287
num.5.& conſ.394.num.2.Qui-
bus

bus concinnit non leuis conſide-
ratio ne nepe vt prædicta.l. Tauri, ſic intellecta minus corrigat,
60 derogat, ac deroget alijs iuris Regni legibus, hoc eſt enim ſemper in legibus interpretandis Co[illegible]mandum, nempe vt quominus fieri poſsit lædantur ab illis aliæ leges, etiam verba impropriando, cap. Cum dilectus, vbi gloſſ. verbo, nec iure, de conſuetu. in c.l. 2. C. de noxalibus, Alexand. conſ. 52. nu. 1. lib. 1. & conſ. 11. [illegible]
61 11. lib. 2. Interpretatioque hæc valde fauorabilis eſſe debet, tot ſ[illegible] quæ viribus [illegible] & amplectenda, per quam reducitur ſubſtantia ei ad [illegible], & ad ſuum primordialem legem, vel ipſa conſtitutio, [illegible] qua cauſa [illegible] pleraque legum, &
62 diſpoſitioni verba [illegible] aliter non licet [illegible] l. Si vnus. §. Pactus ne peteretur, de pactis, cap. Ab exordio. 2, [illegible] in capit. Cum omnes, & in cap. Cum acceſſiſſent, de conſtitutionibus, & in cap. Venientes, de præſcriptionibus & ad id allegat [illegible] gloſſ. in cap. Statutum, verbo, numerandum, de præbendis, in 6. quæ ait: Tunc ſolum extenſionem fieri debere, vt res de facili ad ſuam
63 naturam redeat, quando per aliquem intellectum reducitur ad vetus ius, quam gloſſam in hoc [illegible] in l. 1. num. 35. de officio eius cui mandatam meliorem iuris idem Iaſon [illegible] dict. l. Si vnus. §. Pactus num. 6. de pactis, & non paucos referens ſequitur Oroſcius, nu. [illegible] ipſa, in l. Si conſtante, num. [illegible] maternus auus Antonius Gomezius, vir inter primos, qui inter poſteriores celebratur : & is qui pietatis & [illegible] virtutum fructum, [illegible] tomo, capi[illegible] Couarru. lib. 3. va[illegible] num. 4 Ioan. Gutierr. conſ. 1. num. 37. Tiraquel. de primogen. quæſt. 24. num. 6.
64 [illegible] in generali diſpoſitione non comprehenduntur, ea quæ odioſa ſunt, capit. Statutum, de electione in 6. l. Cum quidam, de liberis & poſthu. l. Si vnus. §. Pactus, de pactis. l. Arrianus, de actio. & obligationibus, Bart. in l. 2. §. Exercitij, de his qui notantur infamia, Platea in l. Quemadmodum de agricolis, & cenſitis,
65 num. 11. Sebaſtianus Medices, regula 1. & ratio potiſsima eſt, quia [illegible] Quidquid a iure recedit, cap. Cum dilectus [illegible] de conſuetudine, capit. 1. & 2. de filijs presbyterorum, in 6. capit. Quod dilectio, de conſang. & affinitate, docet Bald. in l. Non ſine, numer. [illegible] de bonis que liberis, Corneus conſ. 29. volum. 3. Aymon Crauetta, conſ. 170. num. 3. & conſ. 173. vol. 1. Vſus ergo nouriquã probandus erit in ſtyli legibus cum legum fori, tantum l.

Tauri,

Tauri meminerit, nec extenſio, à iure permiſſa ſit.

66 Vlterius non obſtat ſecundũ Burgenſis de Paz fundamẽtum, dum inquit, ſtyli leges in deſuetudinem abijſſe: & ſic niſi vſus probetur eis iudicari non poſſe: argumento textus in l. 1. §. Sed etſi quæ leges. C. de nouo, Codice, Faciendo, in quo omnino decipitur, cum quia illa lex loquitur de legibus poſitis in veteribus libris, vt ex eius ſerie conſtat, tum in legibus quæ notoriè in deſuetudinem abierunt, quę verba non quadrant noſtris
67 legibus ſtyli. Nec enim veteres leges ſunt, cum ſint conditæ poſt leges Partitarum, & leges Fori, neque inuſitatæ cum illis vtamur, multæque ex his compilatæ ſint in noua legum Collectione, vt conſtat ex. l. 1. 3. 4. & 5. tit. 9. lib. 5. Cõpilation. & l. 6. tit. 10. eodẽ lib. 5. quę ſunt l. 203. 205 & 207. in legibus ſtyli, & alibi ſę
68 pe. Neque abijciẽda lex eſt, quia vetus ſit, quinimo quæ ingeniorum ſubinde locis, temporibuſque interpolata diſtinguitur, & Prothei modo formam euariat, neutiquã lex dicenda eſt, vt verbis Cœlij vtar. antiq. lection. libr. 18. c. 19. neq; enim leges momẽto ferri debent, ſed iudicio eſſe perpetua, apud Eginetaſque cau
69 tũ fuiſſe, vt qui nouę cõdẽdæ legis cauſã daret, inuiſus, omnib9, & execrabilis fieret, tradit Alex. ab Alex. gen. dier. lib. 6. ca. 14. q. Principẽ cõſideraſſe in legũ ſtyli promulgatione, vel ex ipſa ethymologia vocabuli cõſtat, cum le-
70 ges ſtyli, id eſt, ſtabiles. Leges nũcupẽtur de Licurgoque, vt leges ſuas faceret perpetuas proditum eſt cũ Lacedemonijs dediſſet, eaſq. difficiles in priſtinũ ad eas acceptãdas cognouiſſet finxiſſe ſe Deũ Apolynẽ ſuper earũ iuſtitia, vel iniuſtitia cõſulturũ, dũmodo ſubditi eas, donec reuerſus fuiſſet ſeruare iurarẽt, prout fecerunt, quo per acto in patriã, nũquã reuerſus eſt iuſſitq; oſſa ſua poſt obitũ in mare proijci, ne ad patriã reportarẽtur, & ſic ſuæ leges per
71 petuo ſeruarentur. Ideõq; ferè Numa Pompiliũ feciſſe ſcriptũ eſt, cũ efferatos Romanorũ animos ad induendas leges vix inducere poſſet, vt teſtatur Liuius, lib. 1. ab vrbe cõdita, & perpetuã quoque legem eſſe voluit Iuſtinianus in l. Hac conſultiſſima. C. de teſtamentis.

72 Deindeq; nõ obſtat. 3. indignũ doctiſſimo alioqui authore fundamẽtũ, inquit enim ſtyli leges, non eſſe cõditas ab eo, qui authoritatẽ habuerit cũ manifeſtũ ſit, tuliſſe eas Regẽ Illephõſum. IX. & X. qui ſapiens dictus fuit, & filiũ eius dominum Regem ſanctium, qui vocatus fuit Ferox, & dominũ Ferdinãdũ eius nepotẽ, qui citati aſſequutus eſt nũcupationem, & dominam Reginã

Mariam eius matrē,vt ex Chro-
nicis accepimus , & videre eſt
ex inſcriptione harum legum,
& ex l,4.& 198. cæteriſque hu-
ius Codicis. Regeſque alijs nō
73 obtemperantes , iura condere
poſſe,nemo dubitauit vulgaria
iura,in cap. Cōſtitutio.ſecunda
diſtinct.l. 1.ff.de conſtitutio.Prin
cipum, Ripa in Rubrica,de con
ſtitutio.num.7.Andræas de Iſer
nia in proœmio cōſtitutionum
in principio, & Doctores notāt
in cap. nouit, de iudicijs , & de
Regis eximia poteſtate ſcripſit
Accurſius ,in principio,Rubri-
cæ de hæredibus,& falcidia.Po-
74 ſtremo nihil ad rē facit quartū,
eius fundamētum,ait enim, præ
dictas leges ſtyli, eſſe declaratio-
nes legum fori,vt ex eius inſcri-
ptione liquet. Conſequens ita-
que eſſe,vt ſicut vſus , in earum
obſeruatione præcedere debet:
& hic quoque deſideretur in ſty
li legibus,cui & Azeuedo aſſen-
titur , in dict.l.3.titul.1.lib.2.nu
mer.11.Nam ſi hæc opinio vera
eſſet,ex ea ſequeretur omnes le-
ges declaratorias legum fori,
nullam aliam vim habere , niſi
quam,& ipſæ leges fori habent.
Leges tamen legum fori declara
toriæ innumeræ ſunt, vt videre
eſt,ex l.17. 18. 27. & 28. Tauri,
75 quæ ſunt in Cōpilatione. l. 1. 2.
10.& 11.lib.5.tit.6. Rurſus in. l.
7.8.9.& 10.& 11.titul.11. libro. 5.
dictæ noua Collectionis , & in
alijs quam pluribus legibus Tau
ri,& Compilationis,quæ fori le
ges interpretantur,& tamen diſ
ceptare de harum validitate , &
an vſus in eis debeat probari in
ciuilē profecto eſſet? Quinimo
76 ipſimet authores ſibi ſunt cōtra
rij. Aiunt enim legem fori inſer
tam in Compilatione,vel ab ea
declaratam , tanquam legem
Compilationis eſſe habendam,
nomenque legis fori amittere ,
& ſic eius vſum non probandū,
vt teſtatur idem Burgos de Paz,
in dict.l.1.Tauri,numer. 116. &
Azeuedo in dict.l.3.num.13. eos
itaque ex eorum opinione con-
uincere poſſemus,ſummereque
argumentum , vt lex fori à lege
ſtyli declarata ,ſtyli lex repute-
tur , quam opinionem ample-
ctitur Rebuffus ad leges Regias
3.parte,in tractatu de conſuetu-
dine, articul.2.gloſſa.13.nume-
ro. 17. qui loquitur in proprijs
terminis. ſtyli interpretatiui.
77 Et tamen cum multis, reſoluit
in eo , non requiri vſus proba-
tionē,actuumque pluralitatem,
& vltra omnes in huius ſentētiæ
quę veriſſima eſt confirmationē
allego pulchram Baldi doctri-
nam , in capite. 1. numero. 17.
78 de conſtitution. Docentis in-
terpretationem ſtatuti , ſtatu-
tum dici,ſi intrinſeca ſit , & ſub-
ſtantialis,& inſeparabilis à ſta-
tuto,argum.text.in l. Nominis,
& ici.§.Verbū ex legibus. ff. de
ver-

verborum ſignificatione: ſi tamē
(vt hic euenit) declaratio ſit ſepa
rata, & extrinſeca, tūc ſtatutum
nullatenus dici poſſe, prædicta
itaque ſententia omnino ample
ctenda eſt, nempè vt alijs Regijs
legibus deficientibus obſeruan-
dæ ſint prædictæ ſtyli leges, &
ſi vſu non approbatæ: in cuius
corroborationem non omitto,
ea quæ adducit Cynus in l. 2. C.
Quæ ſit longa conſuetudo, nu-
mero. 23. dum firmat ſtyli au-
thoritatem tantam eſſe. Vt e-
79 tiam ſi ab vno iudice inductus
ſit, legis, tamen vim habeat, &
Cynum, Salicetus declarat, in
dict. l. 2. numero. 23. quippè qui
ait etiam plurificatam volunta-
tem, vnus iudici., ſtylum non
inducere, niſi ſummæ poteſta-
tis magiſtratus eſſet, quæ opinió
80 communiter recepta eſt. Et cī
ad ſtipulatum pulchra deciſio, tex
tus in l. Obſeruandum. ff. de iu-
dicijs, & in l. Labeo. ff. de ſta-
tu liberis, ibi. *Morem agen-
tium ſequi debemus.* Et docet Bal
dus in l. fin. C. Quæ ſit longa cō
ſuetudo, numer. 1. poſt Bart. in
l. Iuris peritos, ad finem. ff. de ex-
cuſatio. tutorum, quod proce-
dere propter Principis Maieſta-
tem, cum ab eo magiſtratus
creati ſint, tenet Redin. de Ma-
ieſtate Principis in interpreta-
tione verſiculi, Sed etiam, per
legitimos tramites, numer. 176.
& 177. cum ſequentibus: ſi er-
go iudex ſtylum inducere po-
teſt, qui legis poteſtatem ha-
bet, hanc in ipſo Rege nega-
re non eſſet ciuile? Authen-
tica multo magis. C. de Epiſ-
81 copis. Quinimo (quanuis re-
ceptum ſit ſtylum generaliter
non ligare, ſed tantum apud
illud tribunal, vbi admiſſum
eſt, iuxta Baldi. doctrinam, in
capit. 2. de ferijs, numero. 1. eun-
dem Baldum in l. Certum: C.
vnde legitimi, numero. 11. ar-
gumento textus, in l. De qui-
bus, in principio à contrario ſen
ſu. ff. de legibus, quanuis eſſet
ſtylus Curiæ Romanæ, qui non
comprehendit alias Eccleſias,
vt ibidem Bald. ex Bernardo do
82 cet) ſi tamen eſſet ſtylus Regius
omnes ligat: iuxta Abbat. ſen-
83 tentiam in capit. Ex literis, de cō
ſtitutionibus, quem refert & ſe-
quitur Rebuffus in d. tractat. de
conſuetudine, gloſ. 13. num. fin.
& his accedit doctrina Bart. in l.
De quibus. 4. q. ff. de legibus do-
centis conſuetudinem probari
84 ex aſſertione cuiuſdā Doctoris
dicentis ita de conſuetudine ob
ſeruari, ſolamque ipſius ſimpli-
cem aſſertionem ſufficere, ſine
vſus probatione, lapſuſque decē-
nio & actuū pluralitate, arg. tx.
in l. Dos à patre. C. Soluto matr.
l. Septimo menſe. ff. de ſtatu ho-
minum. l. Antiqui, ſi pars hære-
ditatis petatur. l. Si pater. ff. de
ſolutionibus, quam doctrinā ex-

tollit Xuarez in procemio fori,
num.17.& licèt non inficier cõ-
trouerſam eſſe hãc opinionem,
85 vt ex multis teſtatur Valdeſius,
in eius additionibus, litera. Q.
Principi tamen aſſerenti de ſty-
lo non credere, eſſet ab omni ra-
tione alienum, diſputationeque
indignum, & contra textum in
Clementina literis de probatio
nibus.

86 Et prædictis conducit ſi ani-
maduertamus Cynum, Bartolũ,
Baldum, Salicetũ, & omnes gra-
uiſsimos patres ſupra citatos lo-
qui in ſtylo non ſcripto, ſed in-
ducto ex tacito, vel expreſſo con
ſenſu, vt conſtat ex Cyno, & Sali
ceto, in d.l.2.num.23.& 24.qui
prædicto ſtylo non ſcripto vim
conſuetudinis tribuũt, vbi præſ-
criptus eſt, & Baldus docet in l.
Siquis intra.C. de bonis damna
87 torum, vbi firmat etiam ſi ſtylus
conſuetudini aduerſetur. Stylo
ſtandum, argum. l. Defenſionis.
C. de iure fiſci, lib.10. & teſtatur
Iaſo. in l. Si domus. §. In pecunia
delegat. 1. num. 5. Et ſtylum vbi
88 viget ſeruãdum eſſe pro lege, vo
luit vulgaris. l. Obſeruandum. ff.
89 de iudicijs, & ſtylum Curiæ face
re ius iuris Pontificij Sectatores
agnoſcunt, ex cap. Ex literis, de
conſtitutionibus, & ſtyli tranſ-
greſſorem puniendum, ſicut ple
90 ctitur qui legi non obtemperat,
teſtatur Baldus in l. Siquis non
dicam rapere.C. de Epiſcopis &
Cleric. nu. 3. conſtat ergo ſtylo
non ſcripto tantam authoritatẽ
tribuere omnes Scribentes, vt le
91 gi comparent. Si tamen ſcrip-
tum ſtylum eſſet, tunc omnino
ſeruandum aiunt, ſine vlla vſus
92 probatione, diſtinctione, nec
declaratione, cum tranſierit in
authoritatem legis, vel ſtatuti:
& Baldo placuit in dict. l. Siquis
non dicam rapere ante nume-
rum quartum.C. de Epiſcopis,
& Clericis, itaque cum hæ noſ-
træ leges ſtyli conditæ ſint, ſcrip
tæ, lataeque, ab habente poteſ-
tatem eas condendi, vt diximus
improbum eſſet diſcerere, an
vſus probari debeat cum ſcrip-
tum ius ſit, à Regeque latum.
Quod cõfirmatur pulchra Ab-
batis doctrina in cap. Ex literis
de conſtitut. nu.6. vbi docet ſty-
lum Curiæ poſſe allegari in de-
ciſionibus cauſarum cum ius fa
93 ciat: dum tamen ius non reperia
tur in contrarium, niſi à Rege cõ
firmatus ſtylus eſſet, quo caſu
94 omnino ſeruandus eſt, licèt iuri
aduerſetur, & optimè interpreta
tur Curtius conſ.66. cuius initiũ
eſt ſuper præmiſſa, numer.154.&
in dict. capit. Ex literis ſatis pro-
batur, & in capit. Literas, de iu-
ramento calumniæ, & in capit.
fin. de conſuetudine, ex quo hãc
ſententiam cum pluribus, quos
recenſet admittit Curtius, in
titulo, de conſuetudine in præfa
95 tione. Rurſus, quia vt ſupra
animad-

animaduertimus ſtylum inter
cæteros ſignificatus pro vſu acci
pitur,& ſic Rex noſter harum le
gum conditor,leges ſtyli condi-
dit, ideſt leges vſu receptas, ne-
que c. edendum eſt leges inuſita
tas ennucleaſe contra deciſionē
96 textus in l.1. C. de nouo,Codi-
ce faciendo, in illis verbis : *Sed
Etſi quæ leges in veteribus libris poſitæ
iam in deſuetudinem abierunt nullo-
modo eaſdem vobis ponere permitti-
mus.* Præcipuè cum Catholicum
Regem præſumēdum ſit doctiſ-
97 ſimos viros ellegiſſe ad legū ſua
rum promulgationem exemplo
Alexandri Seueri,qui nunquam
ſacrauit aliquam legem, quim
prius conſuluiſſet viginti ſaltim
Iuriſperitos;&quinquaginta di-
ſertiſſimos,teſte Celio,lib.18.an
tiquarum lectionum.c.19. & ha-
betur in l.Si auiam. C. de inge-
nuis,& manumiſsis, illis verbis.
*Si cum peritioribus tractatum habuiſ-
ſes facile cognoſceres.* Et in l.Si idē,
cum eodem. ff. de iuriſdictione
omnium iudicum , ibi: *Sabino
98 & Caſio, & Proculo placuit.* Ne-
que enim fas eſt pro lege recipi,
quod vitio, & non præcedente
examine æditum ſit , aut pro-
mulgatum : ſitque honeſtum,
iuſtum,poſsibile, ſecundum na-
turam, & conſuetudinem pa-
triæ , loco,temporique conue-
niens, neceſſarium,& vtilè, cap.
Erit autem lex.4.diſtinct.
99 Vlterius quia ſi prædicta opi-
nio vſus probationi. in ſtyli legi
bus admittenda eſſet fruſtra præ
dictæ leges æditæ fuiſſent , nec
dubias opiniones reſecarent,cō-
tra deciſionem textus in l.fin.
C.de præſcriptione longi tem-
poris, & cap.primum, de iura-
mento calumniæ, & regulam,
quæ dubitationis.ff. de regul. iu
ris, gloſſam in cap.1.verbo, Et fi
lio, de ſumma Trinitate,libr.6.
& gloſſam ſecundam, in cap. Li-
cèt canon de electione, eodem
libr.6. Abbat.in cap.Certificari,
de ſepulturis, & in cap. Solitæ,
de maioritate , & obedientia,
Carolum Ruinum, conſil. 89.
Philippum Decium in l.2.§.vl-
timo,ad finem , ſi certum peta-
tur, Dominicum in cap. Si Pa-
pa, de priuilegijs, in 6. quibus
adſtipulatur, l.Gallus.§. Nunc,
de lege Veleia de liberis & po-
100 ſthumis. De legibus itaq, poſt-
quam ſemel inſtitutæ ſunt, non
eſſe liberum diſſerere,ſed oppor
tere iudicare ſecundum ipſas,do
cet textus,in cap.In iſtis.4.diſtin
ctio.quod & lege veteri caueba-
tur,his verbis.*Legum iuſta imperia
ſunto,hiſque ciues modeſtè, & ſine recu
ſatione parento.* Quæque lex iuſta
apud veteres diceretur, traditur
ab Alex.ab Alex.Genialium die
rum, libr. 6.cap.23.& viden-
dus eſt text.in cap.Non
licet.10.diſtin-
ctione.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EM. II

Secunda pars Rubricæ.

SVMMARIVM AD Scholia ſecũdæ partis Rubricæ legumſtyli.

1 *STyli effectus eſt ambigua declarãdi.*

2 In caſibus dubijs declaratione eſt opus.

3 Ab ipſo iure naturæ declaratio deſcendit.

4 Declaratio nulla conſtitutione prohiberi poteſt.

5 Neceſſaria diſpoſitio, non poteſt prohiberi.

6 Legis verba licet præciſa interpretationem admittunt.

7 Declaratio non debet tranſgredi terminos ſuos.

8 Et ſi lege caueatur, vt lex, vel ſtatutũ, nõ poſſit interpretari, accipitur de hominis, nõ de legis declaratione.

9 Diſputatio & interpretatio fori, ſumme neceſſaria eſt.

10 Solum Regi licet legum ambigua interpretari.

11 Stylus dubius, interpretationẽ ſummit à iure communi.

12 Stylus curiæ ſecularis interpretationem ſummit à iure ciuili, Eccleſiaſticæ à iure Pontificio.

13 Regio iure deficiente interpretatio ſummitur à iure Pontificio.

24 Stylus & praxis iudiciorum, à iure Pontificio fluxit.

15 Legis diſpoſitio ad præterita nõ trahitur.

16 Lex declaratoria ad præterita extenditur.

17 Leges ſtyli, tanquã declaratoriæ ad præteritos caſus extenduntur.

18 Nonnullæ leges ſtyli declaratoriæ ſunt.

18 Aliæ leges ſtyli correctoriæ ſunt.

20 Aliæ leges ſtyli, noui iuris deciſiuæ ſunt.

21 Aliæ leges ſtyli, nec interpretãtur, nec corrigunt, nec nouam ſanctionem edunt, ſed alijs iuribus conueniunt.

22 Innumera iura declaratione & correctione promiſcuè vtuntur.

23 Quando perſpicuè non conſtat, an lex declaret, emmendet nouumvè ius ſtatuat in dubio declaratoria cenſenda eſt.

24 In caſu dubio leges ſtyli, tanquam declaratoriæ cẽſendæ ſunt, & ad caſus præteritos extendendæ.

25 Si ſcriptura eſt contraria inſcriptioni, hæc non inſcriptio attenditur.

26 Lex in aliqua parte declaratoria, in alia vero correctoria, vel noui iuris promulgatiua, ſcinditur, & declaratoria ad præteritos caſus, correctoria vero ad futuros tantum extenditur.

27 Pœna de nouo edita, non extenditur ad factum præteritum, licèt aliàs damnatum eſſet.

28 Diſ-

28 *Diſputatur an lege: Tauri, decla ratoriæ ſint necne.*
29 *Plures leges Taurinæ correcto- riæ, aliæ noui iuris deciſſoriæ ſunt.*

Secunda pars Rubricæ.

Por otra manera ſe llamã, declaracion de las leyes del Fuero.

1 HÆC Rubricæ ſecunda pars e ſty
li effectu agit, ef-
fectus autem eſt
ambigua, ſcili-
cet, declarare, vt
probatur in cap. Ex literis, de cō
ſtitutio. vbi Abb. numer. 5. & or
2 dinarij omnes latè tractãt. In ca-
ſibus enim dubijs declaratione
eſt opus, & ea eſt vſus Sũmus Pōti
fex in procœmio Clemẽtinarũ il
lis verbis. *Neceßaria eſt ſuperioris authoritas, vt tã per determinatio- nis oportunæ ſuffragiũ tollat ambigua, &c.* & in procœmio lib. 6. decreta
liũ, ibi. *Nunc antiquorũ declaratio- ne, &c.* & ibi: *Super hoc cum inſtãtia requiſiti à multis ambiguitatem & in certitudinẽ huiuſmodi diſpendium plu ribus afferentem omnino tollere, ac elu cidare:* & Imperator in procœmio
Codicis, & in Authentica in me
dio litis. §. Si vero aliqua colla-
3 tione. 8, & alibi ſępè. Et ab ipſo
iure naturæ declarationem deſ-
cendere legimus, in l. 2. §. His le
gibus. ff. de origine iuris, ex quo
§. Ellicit Baldus ibidem, in prin
4 cipio. Interpretationem vt pote
rem admodum vtilem ac neceſ-
ſariam nulla conſtitutione pro-
hiberi poſſe, argumẽtatur enim
de neceſſario ad impoſsibile, vt
ſicut diſpoſitio impoſsibilis nõ
5 valet. Nec etiam neceſſaria pro-
hiberi poſsit, idemque adnota-
uit Baldus in cap. Per trãſlatio-
nem, de renuntiatione, nu. 1. ad
medium, & in l. Quãuis in prin
cipio. C. de in ius vocando, vbi
ex prædicta lege docet legis ver-
6 ba licèt præciſſa ſint. Interpreta
tionem tamen admittere, idem
Baldus in l. 1. nu. 77. C. Qui accu
ſare non poſſunt, vbi ait, verbũ,
preciſsũ recipere interpretatio-
nem probabilem & neceſſariam,
idem Baldus in cap. Cum M. Fe
rrarienſis de cōſtitutionibus, n.
28. firmans verba Pontificis, e-
tiã præciſſa recipere interpreta-
tionem, & tacitam conditionẽ,
idem Bald. in cap. 1. eodem tit.
7 num. 16. Docens prædictam in-
terpretationem ita intelligendã
nempè ſi non tranſgrediatur ter
minos ſuos, & de hac re videndę
ſunt, gloſſæ in l. Si pecuniam, in
principio, verſiculo, Neceſſe. ff.
de condition. ob cauſam, & in c.
ex eo, verſicul. Rationis, de ele-
ctione, lib. 6. Bart. in l. Stipulatus
ſum damã. ff. de verborum obli

 gatio-

gationibus, Salicetus in l.fin. C.
de nonnumerata pecunia,Iaſon.
in l.Quamuis ff.de in ius vocan
do,num.2.Antonius de Butrio,
in cap.3.de præbendis,Abb.in c.
Propoſuit,& in ca. Suggeſtum,
de appellationibus,quibus ad ſti
pulantur iura,in l.fin.C.de non-
numerata pecunia,& in c. Quē-
admodum,de iure iurando,& in
dict.l.Quamuis.ff.de in ius vo-
8 cando. Neque ommittendus eſt
Baldi ſingularis locus,in l. Om-
nes populi.ff.de iuſtitia & iure,
num.2.vbi ait: Etiam ſi lege ca-
ueatur,vt lex , vel ſtatutū nō poſ
ſit interpretari, accipi debere de
hominis , & gloſſæ declaratio-
ne,non vero de legis interpreta-
tione. Rurſus , & his conuenit
ipſius Baldi pulchrum in propo
ſito dictum,in dict.l.1.§. His le-
gibus,ad finē, de origine iuris,
9 inquit enim diſputationem , &
interpretationem fori, ſumme
neceſſariam eſſe, quod conſide-
rans princeps hic,has in fori de-
clarationem ſtyli leges tulit, cui
10 ſolum licet legum ambigua in
terpretari:ſuper eiſque iura pro
mulgare, iuxta iura peruulgata
in l.fi.C.de legibus.l.2.§.Siquid
vero.C. de veteri iure enuclean
do.l.2.& 3.titul.1.part. 2.l.3. tit.
11 3.libr.2.Ordinamenti. Et quan-
do ſtylus dubius eſt aſſummere
interpretationem à iure cōmu-
ni ſtatuti exemplo , docet Abb.
in dict.cap.Ex literis,nume.5.de
quo eſt omnino videndus Barto
lus in l.Omnes populi.ff.de iuſ-
titia & iure,Innocentius in cap.
Cauſam de reſcriptis, Marianus
in Rubric. de cōſuetudine,Abb.
& ordinarij,in cap.fin. eodem ti
tulo,& in c.Quam graui de cri-
mine falſi,& in c.Adhæc,de ſen-
tentia excommunicationis,& in
cap.Quod ſuper his, de fide inſ-
trumentorum,& in cap.Cauſam
quę,n.2.de teſtibus,Frāciſcus de
Aretio,conſil.115. incipit,clariſ-
ſimè & excelentiſsimè, Alexan-
conſil.36.volum. 2. Guidon.Pa-
pa conſil.119. Rochus Curtius,
in præfatione ad titulum de cō
ſuetudine,num.27. Rebuffus. 1.
part.ad leges Regias,tit. de con-
ſuetudine,art.2.gloſ.13. nu. 18.
12 Stylumque Curiæ ſæcularis in-
terpretationem recipere à iure
ciuili, Eccleſiaſticæ vero à iure
Pontificio,Author eſt Panormi
tanus,in d.cap.Ex literis, num.
5.& Baldus tractat.in l.1.C.Qui
bonis cedere poſsint,& in l.2.C.
de ſucceſſorio ædicto, & in l. Si
nondum.C.de furtis,& in l.Ma
ximum vitium.C.de liberis prę
teritis,& in l.Meminimus.C.de
legitimis hæredibus,& in l.1. &
3.C.Quæ ſit longa conſuetudo,
& in l.Contractus. C. de fide in-
ſtrumentor.& in l. Ita nobis. C.
de adulterijs,& in l. Acceptā.C.
de vſuris,& in l.Milites.C. de te
ſtamento militis,& in l.Eo quod
à multis , C. Si certum petatur,

&

& in l.1 C.de fide inſtrumento-
rum,& in l.2.C.An ſeruus ex ſuo
facto:& in l.1.C. Per quas perſo-
nas:& in l.Quicumque.C.de ſer
uis fugitiuis:&in l.Cum allegas
C.de vſuris:& in cap.in Eccleſia
de conſtitut.& in cap.Quod Cle
ricis, de foro competenti,Roma
nus in dict.l.2.de ſucceſſorio edi
cto,Ioan.And. in additionibus,
ad Specul.in Rubrica de ſucceſſ.
ab inteſtato,in §.1. Ancharra. in
c.1.de conſtitutionibus, gloſſæ
in capit.Poſſeſſor, de regulis iu-
ris,in 6.& in cap. Cum eſſes, de
teſtamentis,& in cap. 1. de noui
operis nuntiatione,& in Clemē
tina.2.de iudicijs:& ibidem Car
dinalis,Rebuffus vbi ſupra,num.
13 20.Apud nos tamen putarem e-
go Regio iure defficiente ſum-
mendam eſſe interpretationem
à iure Pontificio, tam apud tri-
bunalia Eccleſiaſtica, vel ſęcula-
14 ria. Stylus enim & praxis iudi-
ciorum ab eo fluxit,ad deciſio-
nemque cauſarum, ius Pontifi-
cium ſemper præualuit,&iuri ci
uili antefertur, quinimo, &
quoad cauſarum deciſionem ius
Pontificium allegari, eoque po-
tius,quam ciuili eſſe dirimēdas
lites,Baldus docet in l.1.C.Quē-
admodum teſtamenta aperian-
tur,de quare latè differit Burgos
de Paz in relectione primæ legis
Tauri,ex numer. 590.
15 Vlterius ex noſtra Rubrica a-
nimaduertendum eſt, vt quāuis
regula iuris recepta ſit legis diſ-
poſitionem ad præterita non ex
tendi,cum futura tantum reſpi-
ciat, C.Cognoſcentes, de conſti
tutionibus.cap.fin. eodem titu-
lo. l. Leges & conſtitutiones.C.
de legibus,& in Authent. Vt fa-
ctæ nouę conſtitutiones:& ratio
eſt,ne ſcilicet, aliqui puniantur
ſine cauſa,qui actum ante legis
æditionem geſſerunt,iuxta tex-
tum in capit.2.de conſtitutioni-
bus,ex qua ratione infertur,legē
latam duplici intellectu, qui poſ
ſit futura & præterita intueri de
futuris accipiendam, iuxta Pa-
normitani doctrinam in cap. fi.
de conſtitutio.n.3. omnes enim
leges, non ea quæ anteriori tem
pore facta ſunt damnant, ſed in
futurum obſeruanda conſtituūt,
iuxta l.3.Codicis Theodoſiani,
ſub titulo de conſtitutionibus
principum, & ædictis. *Hæc ta-
men doctrina admittenda eſt,*
quādo lex correctoria ſit,vel no-
16 ui iuris promulgatiua, legem
vero declaratoriam ad præteri-
ta,extendi nemo dubitauit, cap.
Cum dilecti, de accuſationibus,
Clemētina, Statutum,de electio
ne.l.Non dubium.C.de legibus
l.vltima & penultima.C.de Sa-
croſanct.Eccleſijs,& probat tex-
tus in Authen.de filijs natis an-
17 te dotalia inſtrumenta.§.1. Has
itaque noſtras leges ſtyli,quippè
quæ declaratoriæ ſunt, vt ex ea-
rum inſcriptione conſtat, non

ſolum admittemus in his, quæ
acciderint contigerintve, poſt
earum æditionem, ſed ad caſus
præteritos extendemus, iuxta
prædicta iura.
18 Conſidero tamen nonnullas
huius noſtri voluminis leges de-
claratorias eſſe, vt cōſtat ex l.42.
19 43.47.& alijs. Aliàs correctorias,
vt paret ex l.44.& 45.& alijs. Al-
20 teras noui iuris deciſiuas, vt li-
quet ex lege.9.& 10. iuncta de-
claratione noſtra aſteriſque hu-
21 ius voluminis. Aliàs tamē quæ
nec interpretātur, nec corrigūt,
neque nouam ſanctionē ædunt,
ſed alijs iuribus conueniunt, vt
videre eſt, ex l.1.2.3.& 4. & innu
meris infra, ex quo conſtat Re-
gem, hic non ſolum leges inter-
pretatiuas, ſed & correctorias no
uique iuris promulgatiuas, aliáſ-
que alijs concordantes, ædere &
promulgare voluiſſe: & tamen
omnis inſcriptio eſt de lege de-
claratoria, vt patet ex Rubrica,
& ſic nō immerito dubitare poſ
ſemus, an omnes noſtri ſtyli le-
ges ad caſus præteritos trahan-
tur, vel hæ tantum quæ expreſſe
declaratoriæ ſunt, iuxta prædi-
ctam, & per vulgarem legis nō
22 dubium regulam. Rurſus, quia
in numera iura declaratione, &
correctione promiſcue vtuntur,
l.1.§.Qui operas ad Tertulianū
l.1.de origine iuris, l.Sancimus
C.In quibus cauſis in integrum
reſtitutio, non eſt neceſſaria. l
Cum Aquiliana.ff.de tranſactio
23 nibus. In hoc itaque exiſtima-
rem diſtinguēdum eſſe, nempè,
vt quando perſpicuè non conſti
terit, an lex declaret, emmendet,
nouum vè ius conſtituat, tunc in
24 dubio declarare videatur. Sic-
que ſiquid iudico has ſtyli leges
exponere debemus, vt ſcilicet,
declaratoriæ ſint in caſu dubio,
& ad caſus præteritos extendan
tur, quando tamen apertè patet
corrigere, vel ius nouum conſti
tuere, vel ei concinnere, & conue
nire: tunc iuris principium: am-
plectendum ſit, quo docemur le
gem, nunquam de præterito diſ
ponere, vt ſupra ad notatum
eſt.
25 Nec huic veriſsimè explana-
tioni refragabitur ipſa declara-
toria noſtræ Rubricę inſcriptio:
nam ſi ſcriptura eſt cōtraria inſ-
criptioni, illa, non, hæc, attēden
da eſt, iuxta textum in cap. Cum
dilecti, de accuſationibus, vt ex
Baldo, Purpurato, Aretino, &
Caſtrēſi, docet Paz in dict. proœ
mio, num 438.
26 Deinde animaduertēdum eſt
legem, quæ in aliqua eius parte
declaratoria eſt in alia vero par-
te correctoria, vel noui iuris pro
mulgatiua, hoc caſu ſcindi debe
re, ita vt pars legis, quæ declara
toria eſt ad præterita correcto-
ria vero, vel noui iuris deciſiua
ad futura, tantum negocia traha
tur, iuxta textum in cap.2. de cō
ſtitu-

ſtitutio, & Clementinam vnicam, iuncta gloſſa, verbo, de cætero de vſuris & caput vnicum, de Clericis non reſidentibus, li-
27 br.6. Docet Abb. in cap. fin. de conſtitutio. numer. 8. vbi ſcribit exemplum in conſtitutione prohibente vſurarum exercicium, ſub pœna publicationis omniũ bonorum, quo caſu licèt factum ſit damnatum de præterito, pœnam tamen publicationis cũ ſit de nouo ædita, non extẽdi ad eos, qui vſuras exercuerunt ante conſtitutionis promulgationem firmat, & idem docuit prædictus author. 11. num. ſequenti, his verbis. *Niſi partim eſſet declaratoria, & partim æditoria, quia tunc quatenus ædit de nouo dicendum eſt, vt de conſtitutione noui iuris æditoria*: quam doctrinam extollit Ioan. Crotus in repetitione legis omnes populi. ff. de iuſtitia & iure.

28 Ex quibus infertur intellectus ad leges Tauri, an, ſcilicèt, declaratoriæ, correctoriæ noui ve iuris promulgatiuæ ſint, effectus autem maximus erit futuri, vel præteriti temporis pretextu, cum & ad hoc declaratoria lex extendatur, vt ſuperius adnotauimus, & omiſſa longa diſputatione putaui in hac re prædictam generalem regulam accipiendam eſſe, videlicet, vt quamuis in procemio legum Taurinarum, de interpretatione & declaratione mentio fiat, & ex verbis procemialibus latoris legis mẽs pateſiat. l. fi. ff. de hæred. inſtituẽdis. Hæc tamen doctrina admittenda ſit, ſecundum anteriorem legum ſtyli expoſitionem, videlicet, vt in caſu dubio legem declaratoriam, non vero correctoriam dicamus, vbi tamen corrigit, vel de nouo ſancit ſcriptura legis, non autem procemialia, verba, conſideranda ſint, vt ſupra oſtendimus: in Tauriniſque legibus omnes declaratorias eſ-
29 ſe minime dicendum eſt. Multę enim, vt ex earum contextu apparet correctoriæ, vel noui iuris deciſoriæ ſunt, vt probatur in l. 17. vbi valet melioratio facta filio in poteſtate, quæ de iure communi ipſo momento nulla erat, quia ipſo inſtanti res acquirebatur patri, vt in l. Si donationes quas parentes. C. de donationibus inter virum, & vxorem, & in l. Si donatione. C. de donatio, & quinque illius legis deciſiones iuri contrarias recenſet Tellus Fernandez ibidem, ante numerum primum, & ex num. 1. cum ſequentibus, deinde l. 44. Tauri, correctionem continet, dum decidit donationem factam titulo maioratus, eſſe reuocabilem, cũ de iure communi, ſi tamen facta non eſſet filio in poteſtate, irreuocabilis eſſet, vulgaris lex perfecta donatio. C. de donationibus, quæ ſub modo, cum ſimilibus,

bus, lex quoque vndecima ius corrigit, dum diſponit filium naturalem eſſe illum, qui naſcitur ex his qui contrahere matrimonium poterant, & tamē iure Codicis requirebatur cōcubina domi retenta, vt in Authentica, Licèt, verſiculo, Naturalis ex concubina. C. de naturalibus liberis, & in Authentico, Quibus modis naturales efficiantur legitimi. §. Palam, & alia quinque deſiderabantur, quæ congerit Tellus in dicta lege. 11. in principio.

Poſtremo & in l. 4. inducitur iuris communis correctio, inquit enim damnatum ad mortem poſſe teſtari cum inteſtabilis fieret per legem primam. ff. de bonis damnatorum, legem qui vltimo. ff. de pœnis.

Hoc ergo ſolum præcipuum hac in ſecunda Rubricæ parte, animaduertendum eſt, vt quanuis in his ſtyli legibus, Taurinis, & alijs, inſcriptio declaratoria ſit. Nihilominus tamen, ſi ex legis ſcriptura ad quam, potius quam ad Rubricam reſpici debet, aliud ſuadeatur inſcriptioni inhærere, non adſtringamur: & quia de lege declaratoria præſtantiſsimi Commentarij æditi ſunt: extra rem nihil agere cupiens, meoſque verboſos facere: finem impono diſerte lector. licet innumera alia ſe ſe mihi obijcerent, quibus hanc Rubricæ partem exornare facilè potuiſſem: ſed breuitati operis, & labori tuo conſulens, his duntaxat quæ ad veritatem elli ciēdam concernere videbantur: vſus ſum itaque longius quam res poſtulabat proficiſci ſum veritus, ad legumque interpretationem deſcendo, quæ cum ſuperius oſtendi præcipuè conditæ ſint à potentiſsimo Alphonſo Cognomento ſapienti, & cum conſilio procerum ſui magni cō ſilij, iuſtitia, ſanctitate, veritate, æquitate, æqualitate, & ſapientia refertæ: inuiolabiliter cuſtodiendæ ſunt, ſi alia recentiori lege expreſſe non ſint derogatæ: vſus enim probario hic minimè deſideratur.

Textus Primus.

ES a ſaber, que ſi alguno pone ſu demāda, y es el pleyto començado por reſpueſta, ſi deſpues ponen o razonan algunas otras coſas en el pleyto, demas de las que puſo en la demanda, las quales ayudariā a la demanda. ſi pueſtas las ouieſſe en la demanda, no las puede poner, ni le deuen ſer recebidas deſpues del pley-

to

to començado, e conteſtado, que quiere deZir en romance, començado por reſpueſta. Pero es a ſaber, que ſi el demandador requẽta en ſu demanda el fecho, e no haze ſu demanda en el libelo, ni pedimiento, aſsi como ſi dize, conozca o niegue fulano ſi deue tiẽ marauedis que le preſtè. Y el demandado reſponde e dize, que ge lo niega, y el demandador trae prueuas, e prueua ſu intẽcion eſtonce, ò en antes que las razones ſean encerradas, deue el Alcalde de ſu oficio dezir al demandador que diga que pide. E ſi el demandador, preguntandogelo el Alcalde, ò el ſin preguntargelo el Alcalde pidiere que condenen al demandado en lo que demanda, ſegun en ſu demanda ſe contiene, o faze pedimiento por otras palabras, valdrà lo que es paſſado en el pleyto, y darà ſentencia el Alcalde, è no ſe desfarà el pleyto, ni el juyzio, maguer el pedimiento fue fecho deſpues del pleyto conteſtado. Mas ſino fiziere pedimiento ante que las razones ſean encerradas, no valdrà lo que paſſò en el pleyto, ni la ſentencia que dio el Alcalde, daran el pleyto por ninguno, y eſto que dicho es de ſuſo, que ſi el pedimiento ſe faze deſpues del pleyto conteſtado: è ante que las razones ſean encerradas, que valdrà el juyzio: y eſto es porque lo touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, è aſsi ſe guarda en la Corte. E touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, porque ſe vſaua aſsi eſtõce, de dar en ſu caſa las cartas ſin pedimiento, y el que lleuaua la carta del Rey, no fazia otra demanda, ni otro pedimiento, ſino que la carta del Rey pone por ſu demãda: è porque los hombres otroſi de la tierra, vſauan de hazer ſus demandas ſin otro pedimiento. ¶ Mas ſegun derecho fue fallado, que en la demanda ſe auian de haZer el pedimiento, y deſpues el conteſtamiento, y en otra manera que no era valedero el pleyto, ni el juyzio, quia iuxta petitionem ſententia dictanda eſt. Y eſto que dicho es de ſuſo, ha lugar quando el demandado niega la demanda, mas ſi conoce la demanda, maguer pedimiento no aya, valdria.

SVMMARIVM

1 *A Litis conteſtatione iudicium incipere, verba huius legis primæ ſtyli probant, quod expreſſe à nulla alia lege deciditur.*

2 *A citatione incipere iudicium cum Accurſio multi tenuerunt.*

3 *A litis conteſtatione iudicium incipere de iure communi receptior opinio fuit.*

4 *Iudicium cœptum à citatione, integrum vero & formatum à litis conteſtatione Ripa defendit, cuius improbatur opinio.*

5 *Iudicium propriè à litis conteſtatione impropriè vero à citatione inchoatur.*

6 *Quoad actorem & eius incommodum iudicium principium ſummit ab ipſa citatione.*

7 *Prætextu rei iudicium incipit à litis conteſtatione, & hoc eius commodo & fauore.*

8 *Exceptiones dilatoriæ ante litem cõteſtatam opponuntur.*

9 *Ad impediendum litis ingreſſum dilatoria opponitur.*

10 *Quoad innu veros actus iudicium incipit à citatione.*

11 *Improbatur opinio Didaci Perez, qui docuit de iure Regni, niſi lite conteſtata non continuari iuriſdictionem iudicis delegati.*

12 *Per ſolam citationem a delegato emmiſſam, etiamſi nondum ad citati notitiam peruenerit iuriſdictio iudicis delegati perpetuatur, ita vt poſt emanatam citationẽ iuriſdictio delegata non expiret, licet delegans moriatur, ante intimationem citationis.*

13 *Lis fuit inter ducem de Seſa, & Marchionem de Poça ſuper citatione, & litis conteſtatione à qua iudicium inciperet.*

14 *Poſt litem conteſtatam, non poteſt innouari.*

15 *Effectus hic inter alios litis conteſtationis, ex hac ſtyli lege deducitur, nempè vt poſt eam actor noua petens non audiatur.*

16 *Litis conteſtatio habet vim quaſi contractus.*

17 *Super in actione non expreſſis iudicium non conſiſtit.*

18 *Iudex ſuper non petitis, pronunciare non poteſt.*

19 *Inſtrumẽta producta ſuper non petitis, nihil operantur.*

20 *Probatio non poteſt fieri, niſi eam petitio præcedat.*

21 *Super non conteſtatis, non eſt lis.*

22 *Non extenditur iudicium, vltra metas actionis.*

23 *Conuincitur Auendañi lapſus, qui docuit actorem agentem ex vna cauſa, & probantem ex alia poſſe à iudice petere, vt reum condẽnet ex cauſa probata.*

24 *Agens ex vna cauſa obtinere nõ debet, ſi probet ex alia.*

25 *Si ex vna actione agatur, cũ alia*

com-

competat, iudex debet abſoluere ab obſeruatione iudicij.

26 *Sine litis conteſtatione, iudicium corruit.*

27 *Si decem petantur, & viginti probentur, vltra decem non poteſt ſententia proferri.*

28 *Appellans iudicatis poteſt ſe opponere, & quomodo accipiatur regula hæc.*

29 *Interpoſita appellatione, res reducitur ad ſtatum, in quo erat tempore primæ inſtantiæ.*

30 *Iudex cauſæ appellationis, non cognoſcit vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis.*

31 *Inſtantia appellationis diuerſa eſt cauſa tamen eadem.*

32 *Intelligitur textus in l. In delictis. §. Si detracta. ff. de noxalibus.*

33 *Intelligitur textus, in §. Si minus, inſtituta, de actionibus.*

34 *Et hoc numero interpretatur d. §. Si minus.*

35 *Quæ ex natura actionis veniunt, conteſtata eſſe videntur.*

36 *In acceſſorijs & virtualiter comprehenſis, non pronuntiatur vltra petita.*

37 *Sufficit rem petere, adhoc vt iudex poſsit condemnare in reſciſionem contractus.*

38 *Reſciſio in petitione rei, comprehenditur, tanquàm neceſſarium antecedens.*

39 *Remedium reſcindens, non eſt ſeparatum à reſciſſorio.*

40 *Poſt litem conteſtatam regulariter actionis mutatio non admittitur vſque ad eo, vt nec partium conſenſus in hoc operari poſſit.*

41 *Ethymologia conteſtationis narratur.*

42 *Aliud Ethymon litis conteſtationis adnotatur.*

43 *Intelligitur textus in l. 1. & aliæ. ff. Quod iuſſu.*

44 *Interpretatur textus cum alijs, in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt.*

45 *Exponitur textus in l. Priuſquā diſtraheretur. C. de diſtractione pignorum.*

46 *Verbum conteſtatio, actiua & paſſiua ſignificatione ſummitur.*

47 *Litis conteſtatio non ſolum in ciuilibus, ſed & in criminalibus requiritur.*

48 *Improbatur Parladorij interpretatio, dum feſtum, & Tiraquellū improbat.*

49 *Atteſtatione & teſtificatione vis, & proprietas litis cōteſtationis deducitur.*

50 *Lis conteſtata dicitur cum iudex per narrationem negocij cauſam audire cœpit.*

51 *Litis conteſtationis diffinitio adnotatur.*

52 *Inter iudiciales actus precipuus, eſt litis conteſtationis.*

53 *Si ommittatur litis conteſtatio, lis nulla eſt.*

54 *Litis conteſtatio, eſt iuris publici.*

55 *In cauſis ſummarijs, non requiritur*

Mariam eius matrē,vt ex Chronicis accepimus, & videre eſt ex inſcriptione harum legum, & ex l, 4.& 198. cæteriſque huius Codicis. Regeſque alijs nō
73 obtemperantes, iura condere poſſe,nemo dubitauit vulgaria iura, in cap. Cōſtitutio.ſecunda diſtinct.l.1.ff.de conſtitutio.Principum, Ripa in Rubrica,de conſtitutio.num.7.Andræas de Iſernia in procœmio cōſtitutionūm in principio, & Doctores notāt in cap. nouit, de iudicijs, & de Regis eximia poteſtate ſcripſit Accurſius, in principio,Rubricæ de hæredibus,& falcidia. Po-
74 ſtremo nihil ad rē facit quattū, eius fundamētum,ait enim, prædictas leges ſtyli, eſſe declarationes legum fori,vt ex eius inſcriptione liquet. Conſequens itaque eſſe,vt ſicut vſus, in earum obſeruatione præcedere debet: & hic quoque deſideretur in ſtyli legibus,cui & Azeuedo aſſentitur, in dict.l.3.titul.1.lib.2.numer.11.Nam ſi hæc opinio vera eſſet,ex ea ſequeretur omnes leges declaratorias legum fori, nullam aliam vim habere, niſi quam,& ipſæ leges fori habent. Leges tamen legum fori declaratoriæ innumeræ ſunt, vt videre eſt,ex l.17. 18. 27. & 28. Tauri,
75 quæ ſunt in Cōpilatione. l. 1. 2. 10.& 11.lib.5.tit.6. Rurſus in. l. 7.8.9.& 10.& 11.titul.11. libro. 5. dictæ noua Collectionis, & in alijs quam pluribus legibus Tauri,& Compilationis,quæ fori leges interpretantur,& tamen diſceptare de harum validitate, & an vſus in eis debeat probari in ciuilē profecto eſſet? Quinimo
76 ipſimet authores ſibi ſunt cōtrarij. Aiunt enim legem fori inſertam in Compilatione,vel ab ea declaratam, tanquam legem Compilationis eſſe habendam, nomenque legis fori amittere, & ſic eius vſum non probandū, vt teſtatur idem Burgos de Paz, in dict.l.1.Tauri,numer. 116. & Azeuedo in dict.l.3.num.13. eos itaque ex eorum opinione conuincere poſſemus,ſummereque argumentum, vt lex fori à lege ſtyli declarata, ſtyli lex reputetur, quam opinionem amplectitur Rebuffus ad leges Regias 3.parte,in tractatu de conſuetudine, articul.2.gloſſa.13. numero. 17. qui loquitur in proprijs terminis. ſtyli interpretatiui.
77 Et tamen cum multis, reſoluit in eo, non requiri vſus probationē,actuum queque pluralitatem, & vltra omnes in huius ſentētiæ quę veriſsima eſt confirmationē allego pulchram Baldi doctrinam, in capite. 1. numero. 17.
78 de conſtitution. Docentis interpretationem ſtatuti, ſtatutum dici,ſi intrinſeca ſit, & ſubſtantialis,& inſeparabilis à ſtatuto,argum.text.in l. Nominis, & rei.§.Verbū ex legibus. ff. de ver-

verborum ſignificatione: ſi tamē
(vt hic euenit) declaratio ſit ſepa
rata, & extrinſeca, tūc ſtatutum
nullatenus dici poſſe, prædicta
itaque ſententia omnino ample
ctenda erit, nempè vt alijs Regijs
legibus deficientibus obſeruan-
dæ ſint prædictæ ſtyli leges, &
ſi vſu non approbatæ: in cuius
corroborationem non omitto,
ea quæ adducit Cynus in l. 2. C.
Quæ ſit longa conſuetudo, nu-
mero. 23. dum firmat ſtyli au-
thoritatem tantam eſſe. Vt e-
79 tiam ſi ab vno iudice inductus
ſit, legis, tamen vim habeat, &
Cynum, Salicetus declarat, in
dict. l. 2. numero. 23. quippè qui
ait etiam plurificatam volunta-
tem, vnus iudicis, ſtylum non
inducere, niſi ſummæ poteſta-
tis magiſtratus eſſet, quæ opinio
80 communiter recepta eſt. Et ei
adſtipulatur pulchra deciſio, tex
tus in l. Obſeruandum. ff. de iu-
dicijs, & in l. Labeo. ff. de ſta-
tu liberis, ibi. *Morem agen-
tium ſequi debemus.* Et docet Bal
dus in l. fin. C. Quæ ſit longa cō
ſuetudo, numer. 1. poſt Bart. in
l. Iuris peritos, ad finem. ff. de ex-
cuſatio. tutorum, quod procede-
dere propter Principis Maieſta-
tem, cum ab eo magiſtratus
creati ſint, tenet Redin. de Ma-
ieſtate Principis in interpreta-
tione verſiculi, Sed etiam, per
legitimos tramites, numer. 176.
& 177. cum ſequentibus: ſi er-
go iudex ſtylum inducere po-
teſt, qui legis poteſtatem ha-
bet, hanc in ipſo Rege nega-
re non eſſet ciuile? Authen-
tica multo magis. C. de Epiſ-
81 copis. Quinimo (quanuis re-
ceptum ſit ſtylum generaliter
non ligare, ſed tantum apud
illud tribunal, vbi admiſſum
eſt, iuxta Baldi doctrinam, in
capit. 2. de ferijs, numero. 1. eun-
dem Baldum in l. Certum: C.
vnde legitimi, numero. 11. ar-
gumento textus, in l. De qui-
bus, in principio à contrario ſen
ſu. ff. de legibus, quanuis eſſet
ſtylus Curiæ Romanæ, qui non
comprehendit alias Eccleſias,
vt ibidem Bald. ex Bernardo do
82 cet) ſi tamen eſſet ſtylus Regius
omnes ligat: iuxta Abbat. ſen-
83 tentiam in capit. Ex literis, de cō
ſtitutionibus, quem refert & ſe-
quitur Rebuffus in d. tractat. de
conſuetudine, gloſ. 13. num. fin.
& his accedit doctrina Bart. in l.
De quibus. 4. q. ff. de legibus do-
centis conſuetudinem probari
84 ex aſſertione cuiuſdā Doctoris
dicentis ita de conſuetudine ob
ſeruari, ſolamque ipſius ſimpli-
cem aſſertionem ſufficere, ſine
vſus probatione, lapſuſque decē-
nio & actuū pluralitate, arg. tx.
in l. Dos à patre. C. Soluto matr.
l. Septimo menſe. ff. de ſtatu ho-
minum. l. Antiqui, ſi pars hære-
ditatis petatur. l. Si pater. ff. de
ſolutionibus, quam doctrinā ex-

tollit Xuarez in proœmio fori,
num.17.& licèt non inficier cõ-
trouerſam eſſe hãc opinionem,
85 vt ex multis teſtatur Valdeſius,
in eius additionibus, litera. Q.
Principi tamen aſſerenti de ſty-
lo non credere, eſſet ab omni ra-
tione alienum, diſputationeq́ue
indignum, & contra textum in
Clementina literis de probatio
nibus.
86 Et prædictis conducit ſi ani-
maduertamus Cynum, Bartolũ,
Baldum, Salicetũ, & omnes gra-
uiſsimos patres ſupra citatos lo-
qui in ſtylo non ſcripto, ſed in-
ducto ex tacito, vel expreſſo con
ſenſu, vt conſtat ex Cyno, & Sali
ceto, in d.l.2.num. 23. & 24. qui
prædicto ſtylo non ſcripto vim
conſuetudinis tribuũt, vbi præſ-
criptus eſt, & Baldus docet in l.
Siquis intra. C. de bonis damna-
87 torum, vbi firmat etiam ſi ſtylus
conſuetudini aduerſetur. Stylo
ſtandum, argum. l. Defenſionis.
C. de iure fiſci, lib.10. & teſtatur
Iaſo. in l. Si domus. §. In pecunia
delegat. 1. num. 5. Et ſtylum vbi
88 viget ſeruãdum eſſe pro lege, vo
luit vulgaris. l. Obſeruandum. ff.
89 de iudicijs, & ſtylum Curiæ face
re ius iuris Pontificij Sectatores
agnoſcunt, ex cap. Ex literis, de
conſtitutionibus, & ſtyli tranſ-
greſſorem puniendum, ſicut ple
90 ctitur qui legi non obtemperat,
teſtatur Baldus in l. Siquis non
dicam rapere. C. de Epiſcopis &
Cleric. nu. 3. conſtat ergo ſtylo
non ſcripto tantam authoritatẽ
tribuere omnes Scribentes, vt le
91 gi comparent. Si tamen ſcrip-
tum ſtylum eſſet, tunc omnino
ſeruandum aiunt, ſine vlla vſus
92 probatione, diſtinctione, nec
declaratione, cum tranſierit in
authoritatem legis, vel ſtatuti:
& Baldo placuit in dict. l. Siquis
non dicam rapere ante nume-
rum quartum. C. de Epiſcopis,
& Clericis, itaque cum hæ noſ-
træ leges ſtyli conditæ ſint, ſcrip
tæ, lataeq́ue, ab habente poteſ-
tatem eas condendi, vt diximus
improbum eſſet diſſerere, an
vſus probari debeat cum ſcrip-
tum ius ſit, à Regeque latum.
Quod cõfirmatur pulchra Ab-
batis doctrina in cap. Ex literis
de conſtitut. nu.6. vbi docet ſty-
lum Curiæ poſſe allegari in de-
ciſionibus cauſarum cum ius fa
93 ciat: dum tamen ius non reperia
tur in contrarium, niſi à Rege cõ
firmatus ſtylus eſſet, quo caſu
94 omnino ſeruandus eſt, licèt iuri
aduerſetur, & optimè interpreta
tur Curtius conſ.66. cuius initiũ
eſt ſuper præmiſſa, numer.154. &
in dict. capit. Ex literis ſatis pro-
batur, & in capit. Literas, de iu-
ramento calumniæ, & in capit.
fin. de conſuetudine, ex quo hãc
ſententiam cum pluribus, quos
recenſet admittit Curtius, in
titulo, de conſuetudine in præfa
95 tione. Ruſus, quia vt ſupra
animad-

animaduertimus ſtylum inter
cæteros ſignificatus pro vſu acci
pitur,& ſic Rex noſter harum le
gum conditor,leges ſtyli condi-
dit,ideſt leges vſu receptas, ne-
que c. edendum eſt leges inuſita
tas ennucleaſe contra deciſionē
96 textus in l.1. C. de nouo, Codi-
ce faciendo, in illis verbis : *Sed*
Etſi quæ leges in veteribus libris poſitæ
iam in deſuetudinem abierunt nullo-
modo eaſdem vobis ponere permitti-
mus. Præcipuè cum Catholicum
Regem præſumēdum ſit doctiſ-
97 ſimos viros ellegiſſe ad legū ſua
rum promulgationem exemplo
Alexandri Seueri, qui nunquam
ſacrauit aliquam legem, quin
prius conſuluiſſet viginti ſaltim
iuris peritos,& quinquaginta di-
ſertiſsimos, teſte Celio, lib.18. an
tiquarum lectionum.c.19. & ha-
betur in l. Si auiam. C. de inge-
nuis,& manumiſsis, illis verbis.
Si cum peritioribus tractatum habuiſ-
ſes facile cognoſceres. Et in l. Si idē,
cum eodem. ff. de iuriſdictione
omnium iudicum, ibi: *Sabino*
98 *& Caſſio, & Proculo placuit.* Ne-
que enim fas eſt pro lege recipi,
quod vitio, & non præcedente
examine æditum ſit, aut pro-
mulgatum : ſitque honeſtum,
iuſtum, poſsibile, ſecundum na-
turam, & conſuetudinem pa-
triæ, loco, temporique conue-
niens, neceſſarium,& vtilē, cap.
Erit autem lex.4.diſtinct.
99 Vlterius quia ſi prædicta opi-
nio vſus probationi: in ſtyli legi
bus admittenda eſſet fruſtra præ
dictæ leges æditæ fuiſſent, nec
dubias opiniones reſecarent, cō-
tra deciſionem textus in l. fin.
C. de præſcriptione longi tem-
poris, & cap. primum, de iura-
mento calumniæ, & regulam,
quæ dubitationis. ff. de regul. iu
ris, gloſſam in cap.1. verbo, Et fi
lio, de ſumma Trinitate, libr.6.
& gloſſam ſecundam, in cap. Li-
cèt canon de electione, eodem
libr.6. Abbat. in cap. Certificari,
de ſepulturis, & in cap. Solitæ,
de maioritate, & obedientia,
Carolum Ruinum, conſil. 89.
Philippum Decium in l.2.§.vl-
timo, ad finem, ſi certum peta-
tur, Dominicum in cap. Si Pa-
pa, de priuilegijs, in 6. quibus
adſtipulatur, l. Gallus. §. Nunc,
de lege Veleia de liberis & po-
100 ſthumis. De legibus itaq, poſt-
quam ſemel inſtitutæ ſunt, non
eſſe liberum diſſerere, ſed oppor
tere iudicare ſecundum ipſas, do
cet textus, in cap. In iſtis.4. diſtin
ctio. quod & lege veteri caueba-
tur, his verbis. *Legum iuſta imperia*
ſunto, hiſque ciues modeſtè, & ſine recu
ſatione parento. Quæque lex iuſta
apud veteres diceretur, traditur
ab Alex. ab Alex. Genialium die
rum, libr. 6. cap. 23. & viden-
dus eſt text. in cap. Non
licet. 10. diſtin-
ctione.

BIBLIOTECA NAZ. ROM. VITT. EM.

Secunda pars Rubricæ.

SVMMARIVM AD Scholia ſecūdæ partis Rubricæ legumſtyli.

1 STyli effectus eſt ambigua declarādi.

2 In caſibus dubijs declaratione eſt opus.

3 Ab ipſo iure naturæ declaratio deſcendit.

4 Declaratio nulla conſtitutione prohiberi poteſt.

5 Neceſſaria diſpoſitio, non poteſt prohiberi.

6 Legis verba licet præciſa interpretationem admittunt.

7 Declaratio non debet tranſgredi terminos ſuos.

8 Et ſi lege caueatur, vt lex, vel ſtatutū, nō poſſit interpretari, accipitur de hominis, nō de legis declaratione.

9 Diſputatio & interpretatio fori, ſumme neceſſaria eſt.

10 Solum Regi licet legum ambigua interpretari.

11 Stylus dubius, interpretationē ſummit à iure communi.

12 Stylus curiæ ſecularis interpretationem ſummit à iure ciuili, Eccleſiaſticæ à iure Pontificio.

13 Regio iure deficiente interpretatio ſummitur à iure Pontificio.

24 Stylus & praxis iudiciorum, à iure Pontificio fluxit.

15 Legis diſpoſitio ad præterita nō trahitur.

16 Lex declaratoria ad præterita extenditur.

17 Leges ſtyli, tanquā declaratoriæ ad præteritos caſus extenduntur.

18 Nonnullæ leges ſtyli declaratoriæ ſunt.

18 Aliæ leges ſtyli correctoriæ ſunt.

20 Aliæ leges ſtyli, noui iuris deciſiuæ ſunt.

21 Aliæ leges ſtyli, nec interpretātur, nec corrigunt, nec nouam ſanctionem ædunt, ſed alijs iuribus conueniunt.

22 Innumera iura declaratione & correctione promiſcuè vtuntur.

23 Quando perſpicuè non conſtat, an lex declaret, emmendet nouumvè ius ſtatuat in dubio declaratoria cenſenda eſt.

24 In caſu dubio leges ſtyli, tanquam declaratoriæ cēſendæ ſunt, & ad caſus præteritos extendendæ.

25 Si ſcriptura eſt contraria inſcriptioni, hæc non inſcriptio attenditur.

26 Lex in aliqua parte declaratoria, in alia vero correctoria, vel noui iuris promulgatiua, ſcinditur, & declaratoria ad præteritos caſus, correctoria vero ad futuros tantum extenditur.

27 Pœna de nouo ædita, non extenditur ad factum præteritum, licèt aliàs damnatum eſſet.

28 Diſ-

28 *Diſputatur an leges Tauri, declaratoriæ ſint necne.*
29 *Plures leges Taurinæ correctoriæ, aliæ noui iuris deciſſoria ſunt.*

Secunda pars Rubricæ.

Por otra manera ſe llamã, declaracion de las leyes del Fuero.

1 HÆC Rubricæ ſecunda pars e ſtyli effectu agit, effectus autem eſt ambigua, ſcilicet, declarare, vt probatur in cap. Ex literis, de cõſtitutio. vbi Abb. numer. 5. & ordinarij omnes latè tractãt. In ca-
2 ſibus enim dubijs declaratione eſt opus, & ea eſt vſus Sũmus Põtifex in proœmio Clemẽtinarũ illis verbis. *Neceſſaria eſt ſuperioris authoritas, vt tã per determinationis opportunæ ſuffragiũ tollat ambigua, &c.* & in proœmio lib. 6. decretaliũ, ibi. *Nunc antiquorũ declaratione, &c.* & ibi: *Super hoc cum inſtãtia requiſiti à multis ambiguitatem & incertitudinẽ huiuſmodi diſpendium pluribus afferentem omnino tollere, ac elucidare:* & Imperator in proœmio Codicis, & in Authentica in medio litis. §. Si vero aliqua colla-
3 tione. 8, & alibi ſępè. Et ab ipſo iure naturæ declarationem deſcendere legimus, in l. 2. §. His legibus. ff. de origine iuris, ex quo §. Ellicit Baldus ibidem, in prin-
4 cipio. Interpretationem vt potetem admodum vtilem ac neceſſariam nulla conſtitutione prohiberi poſſe, argumẽtatur enim de neceſſario ad impoſsibile, vt ſicut diſpoſitio impoſsibilis nõ
5 valet. Nec etiam neceſſaria prohiberi poſsit, idemque adnotauit Baldus in cap. Per trãſlationem, de renuntiatione, nu. 1. ad medium, & in l. Quãuis in principio. C. de in ius vocando, vbi ex prædicta lege docet legis verba licèt præciſſa ſint. Interpreta- 6
tionem tamen admittere, idem Baldus in l. 1. nu. 77. C. Qui accuſare non poſſunt, vbi ait, verbũ, preciſsũ recipere interpretationem probabilem & neceſſariam, idem Baldus in cap. Cum M. Ferrarienſis de cõſtitutionibus, n. 28. firmans verba Pontificis, etiã præciſſa recipere interpretationem, & tacitam conditionẽ, idem Bald. in cap. 1. eodem tit.
7 num. 16. Docens prædictam interpretationem ita intelligendã nempè ſi non tranſgrediatur terminos ſuos, & de hac re videndę ſunt, gloſſæ in l. Si pecuniam, in principio, verſiculo, Neceſſe. ff. de condition. ob cauſam, & in c. ex eo, verſicul. Rationis, de electione, lib. 5. Bart. in l. Stipulatus ſum damã. ff. de verborum obli-

gationibus, Salicetus in l. fin. C. de non numerata pecunia, Iaſon. in l. Quamuis ff. de in ius vocando, num. 2. Antonius de Burrio, in cap. 3. de præbendis, Abb. in c. Propoſuit, & in ca. Suggeſtum, de appellationibus, quibus ad ſtipulantur iura, in l. fin. C. de non numerata pecunia, & in c. Quemadmodum, de iure iurando, & in dict. l. Quamuis. ff. de in ius vo-
8 cando. Neque ommittendus eſt Baldi ſingularis locus, in l. Omnes populi. ff. de iuſtitia & iure, num. 2. vbi ait: Etiam ſi lege caueatur, vt lex, vel ſtatutũ no poſſit interpretari, accipi debere de hominis, & gloſſæ declaratione, non vero de legis interpretatione. Ruiſus, & his conuenit ipſius Baldi pulchrum in propoſito dictum, in dict. l. 1. §. His legibus, ad finẽ, de origine iuris,
9 inquit enim diſputationem, & interpretationem fori, ſumme neceſſariam eſſe, quod conſiderans princeps hic, has in fori declarationem ſtyli leges tulit, cui
10 ſolum licet legum ambigua interpretari: ſuper eiſque iura promulgare, iuxta iura pervulgaria in l. fi. C. de legibus. l. 2. §. Siquid vero. C. de veteri iure enucleando. l. 2. & 3. titul. 1. part. 2. l. 3. tit.
11 3. libr. 2. Ordinamenti. Et quando ſtylus dubius eſt aſſummere interpretationem à iure cómuni ſtatuti exemplo, docet Abb. in dict. cap. Ex literis, nume. 5. de quo eſt ombino videndus Bartolus in l. Omnes populi. ff. de iuſtitia & iure, Innocentius in cap. Cauſam de reſcriptis, Marianus in Rubric. de cóſuetudine, Abb. & ordinarij, in cap. fin. eodem titulo, & in c. Quam graui de crimine falſi, & in c. Adhæc, de ſententia excommunicationis, & in cap. Quod ſuper his, de fide inſtrumentorum, & in cap. Cauſam quæ, n. 2. de reſtibus, Fráciſcus de Aretio, conſil. 115. incipit, clariſſimè & excelentiſsimè, Alexan. conſil. 36. volum. 2. Guidon. Papa conſil. 119. Rochus Curtius, in præfatione ad titulum de có ſuetudine, num. 27. Rebuffus. 1. part. ad leges Regias, tit. de conſuetudine, art. 2. gloſ. 13. nu. 18.
12 Stylumque Curiæ ſæcularis interpretationem recipere à iure ciuili, Eccleſiaſticæ vero à iure Pontificio, Author eſt Panormitanus, in d. cap. Ex literis, num. 5. & Baldus tractat. in l. 1. C. Qui bonis cedere poſsint, & in l. 2. C. de ſucceſſorio ædicto, & in l. Si nondum. C. de furtis, & in l. Maximum virium. C. de liberis prę teritis, & in l. Meminimus. C. de legitimis hæredibus, & in l. 1. & 3. C. Quæ ſit longa conſuetudo, & in l. Contractus. C. de fide inſtrumentor. & in l. Ita nobis. C. de adulterijs, & in l. Acceptã. C. de vſuris, & in l. Milites. C. de teſtamento militis, & in l. Eo quod à multis, C. Si certum petatur, &

&in l.1 C.de fide inſtrumento-
rum,&in l.2.C.An ſeruus ex ſuo
facto:& in l.1.C. Per quas perſo-
nas:& in l.Quicumque.C.de ſer
uis fugitiuis:&in l.Cum allegas
C.de vſuris:& in cap.in Eccleſia
de conſtitut.& in cap.Quod Cle
ricis, de foro competenti,Roma
nus in dict.l.2.de ſucceſſorio ędi
cto,Ioan.And. in additionibus,
ad Specul.in Rubrica de ſucceſſ.
abinteſtato,in §.1. Ancharra. in
c.1.de conſtitutionibus, gloſſæ
in capit.Poſſeſſor, de regulis iu-
ris,in 6.& in cap. Cum eſſes, de
teſtamentis,& in cap. 1. de noui
operis nuntiatione,& in Clemē
tina.2.de iudicijs:& ibidem Car
dinalis,Rebuffus vbi ſupra,num.
13 20.Apud nos tamen putarem e-
go Regio iure defficiente ſum-
mendam eſſe interpretationem
à iure Pontificio, tam apud tri-
bunalia Eccleſiaſtica, vel ſęcula-
14 ria. Stylus enim & praxis iudi-
ciorum ab eo fluxit,ad deciſio-
nemq́ue cauſarum, ius Pontifi-
cium ſemper præualuit,&iuri ci
uili antefertur, quinimo, &
quoad cauſarum deciſionem ius
Pontificium allegari, eoque po-
tius,quam ciuili eſſe dirimēdas
lites,Baldus docet in l.1.C.Quē-
admodum teſtamenta aperian-
tur,de quare latè diſſerit Burgos
de Paz in relectione primæ legis
Tauri,ex numer. 590.
15 Vlterius ex noſtra Rubrica a-
nimaduertendum eſt, vt quāuis
regula iuris recepta ſit legis diſ-
poſitionem ad præterita non ex
tendi,cum futura tantum reſpi-
ciat,C.Cognoſcentes, de conſti
tutionibus.cap.fin. eodem titu-
lo. l. Leges & conſtitutiones.C.
de legibus,& in Authent. Vt fa-
ctæ nouę conſtitutiones:& ratio
eſt,ne ſcilicet, aliqui puniantur
ſine cauſa,qui actum ante legis
æditionem geſſerunt,iuxta tex-
tum in capit.2.de conſtitutioni-
bus,ex qua ratione infertur,legē
latam duplici intellectu, qui poſ
ſit futura & præterita intueri de
futuris accipiendam, iuxta Pa-
normitani doctrinam in cap. fi.
de conſtitutio.n.3. omnes enim
leges, non ea quæ anteriori tem
pore facta ſunt damnant, ſed in
futurum obſeruanda conſtituũt,
iuxta l.3.Codicis Theodoſiani,
ſub titulo de conſtitutionibus
principum, & ædictis. Hæc ta-
men doctrina admittenda eſt,
quādo lex correctoria ſit,vel no-
16 ui iuris promulgatiua, legem
vero declaratoriam ad præteri-
ta,extendi nemo dubitauit, cap.
Cum dilecti, de accuſationibus,
Clemētina, Statutum,de electio
ne.l.Non dubium.C.de legibus
l.vltima & penultima.C.de Sa-
croſanct.Eccleſijs,& probat tex-
tus in Authen.de filijs natis an-
17 te dotalia inſtrumenta.§.1. Has
itaque noſtras leges ſtyli,quippè
quæ declaratoriæ ſunt, vt ex ea-
rum inſcriptione conſtat, non

ſolum admittemus in his, quæ
acciderint contigerintve, poſt
earum æditionem, ſed ad caſus
præteritos extendemus, iuxta
prædicta iura.
18 Conſidero tamen nonnullas
huius noſtri voluminis leges de-
claratorias eſſe, vt cōſtat ex l.42.
19 43.47.& alijs. Aliàs correctorias,
vt patet ex l.44.& 45.& alijs. Al-
20 teras noui iuris deciſiuas, vt li-
quet ex lege.9.& 10. iuncta de-
claratione noſtra alterisque hu-
21 ius voluminis. Aliàs tamē quæ
nec interpretātur, nec corrigūt,
neque nouam ſanctionē ædunt,
ſed alijs iuribus conueniunt, vt
videre eſt, ex l.1.2.3.& 4. & innu
meris infra, ex quo conſtat Re-
gem, hic non ſolum leges inter-
pretatiuas, ſed & correctorias no
uique iuris promulgatiuas, aliaſ-
que alijs concordantes, ædere &
promulgare voluiſſe: & tamen
omnis inſcriptio eſt de lege de-
claratoria, vt patet ex Rubrica,
& ſic nō immerito dubitare poſ
ſemus, an omnes noſtri ſtyli le-
ges ad caſus præteritos trahan-
tur, vel hæ tantum quæ expreſſe
declaratoriæ ſunt, iuxta prædi-
ctam, & per vulgarem legis nō
22 dubiam regulam. Rurſus, quia
innumera iura declaratione, &
correctione promiſcue vtuntur,
l.1.§.Qui operas ad Tertullianū
l.1.de origine iuris, l.Sancimus
C.In quibus cauſis in integrum
reſtitutio, non eſt neceſſaria. l

Cum Aquiliana.ff.de tranſactio
23 nibus. In hoc itaque exiſtima-
rem diſtinguēdum eſſe, nempè,
vt quando perſpicuè non conſti
terit, an lex declaret, emmendet,
nouumvè ius conſtituat, tunc in
24 dubio declarare videatur. Sic-
que ſiquid iudico has ſtyli leges
exponere debemus, vt ſcilicet,
declaratoriæ ſint in caſu dubio,
& ad caſus præteritos extendan
tur, quando tamen aperrè patet
corrigere, vel ius nouum conſti
tuere, vel ei concinnere, & conue
nire: tunc iuris principium: am-
plectendum ſit, quo docemur le
gem, nunquam de præterito diſ
ponere, vt ſupra ad notatum
eſt.
25 Nec huic veriſsimè explana-
tioni refragabitur ipſa declara-
toria noſtræ Rubricę inſcriptio:
nam ſi ſcriptura eſt cōtraria inſ-
criptioni, illa, non, hæc, attēden
da eſt, iuxta textum in cap. Cum
dilecti, de accuſationibus, vt ex
Baldo, Purpurato, Aretino, &
Caſtrēſi, docet Paz in dict. proœ
mio, num.438.
26 Deinde animaduertēdum eſt
legem, quæ in aliqua eius parte
declaratoria eſt in alia vero par-
te correctoria, vel noui iuris pro
mulgatiua, hoc caſu ſcindi debe
re, ita vt pars legis, quæ declara
toria eſt ad præterita correcto-
ria vero, vel noui iuris deciſiua
ad futura, tantùm negocia traha
tur, iuxta textum in cap.2. de cō
ſtitu-

ſtitutio, & Clementinam vnicam, iuncta gloſſa, verbo, de cætero de vſuris & caput vnicum, de Clericis non reſidentibus, li-
27 br.6. Docet Abb. in cap. fin. de conſtitutio.numer.8. vbi ſcribit exemplum in conſtitutione prohibente vſurarum exercicium, ſub pœna publicationis omniũ bonorum, quo caſu licèt factum ſit damnatum de præterito, pœnam tamen publicationis cũ ſit de nouo ædita, non extẽdi ad eos, qui vſuras exercuerunt ante conſtitutionis promulgationem firmat, & idem docuit prædictus author. 11. num. ſequenti, his verbis. *Niſi partim eſſet declaratoria, & partim æditoria, quia tunc quatenus ædit de nouo dicendum eſt, vt de conſtitutione noui iuris æditoria*: quam doctrinam extollit Ioan. Crotus in repetitione legis omnes populi. ff. de iuſtitia & iure.

28 Ex quibus infertur intellectus ad leges Tauri, an, ſcilicèt, declaratoriæ, correctoriæ nouive iuris promulgatiuæ ſint, effectus autem maximus erit futuri, vel præteriti temporis pretextu, cum & ad hoc declaratoria lex extendatur, vt ſuperius adnotauimus, & omiſſa longa diſputatione putaui in hac re prædictam generalem regulam accipiendam eſſe, videlicet, vt quanuis in proœmio legum Taurinarum, de interpretatione & declaratione mentio fiat, & ex verbis proœmialibus latoris legis mẽs pateſiat. l. fi. ff. de hæred. inſtituẽdis. Hæc tamen doctrina admittenda ſit, ſecundum anteriorem legum ſtyli expoſitionem, videlicet, vt in caſu dubio legem declaratoriam, non vero correctoriam dicamus, vbi tamen corrigit, vel de nouo ſancit ſcriptura legis, non autem proœmialia, verba, conſiderãda ſint, vt ſupra oſtendimus: in Taurinisque legibus omnes declaratorias eſ-
29 ſe minime dicendum eſt. Multę enim, vt ex earum contextu appäret correctoriæ, vel noui iuris deciſoriæ ſunt, vt probatur in l. 17. vbi valet melioratio facta filio in poteſtate, quæ de iure communi ipſo momento nulla erat, quia ipſo inſtanti res acquirebatur patri, vt in l. Si donationes quas parentes. C. de donationibus inter virum, & vxorem, & in l. Si donatione. C. de donatio, & quinque illius legis deciſiones iuri contrarias recenſet Tellus Fernandez ibidem, ante numerum primum, & ex num. 1. cum ſequentibus, deinde l. 44. Tauri, correctionem continet, dum decidit donationem factam titulo maioratus, eſſe reuocabilem, cũ de iure communi, ſi tamen facta non eſſet filio in poteſtate, irreuocabilis eſſet, vulgaris lex perfecta donatio. C. de donationibus, quæ ſub modo, cum ſimilibus,

bus, lex quoque vndecima ius corrigit, dum diſponit filium naturalem eſſe illum, qui naſcitur ex his qui contrahere matrimonium poterant, & tamē iure Codicis requirebatur cōcubina domi retenta, vt in Authentica, Licèt, verſiculo, Naturalis ex concubina. C. de naturalibus liberis, & in Authentico, Quibus modis naturales efficiantur legitimi. §. Palam, & alia quinque deſiderabantur, quæ congerit Tellus in dicta lege. 11. in principio.

Poſtremo & in l. 4. inducitur iuris communis correctio, inquit enim damnatum ad mortem poſſe teſtari cum inteſtabilis fieret per legem primam. ff. de bonis damnatorum, legem qui vltimo. ff. de pœnis.

Hoc ergo ſolum præcipuum hac in ſecunda Rubricæ parte, animaduertendum eſt, vt quanuis in his ſtyli legibus, Taurinis, & alijs, inſcriptio declaratoria ſit. Nihilominus tamen, ſi ex legis ſcriptura ad quam, potius quam ad Rubricam reſpici debet, aliud ſuadeatur inſcriptioni inhærere, non adſtringamur: & quia de lege declaratoria præſtantiſsimi Commentarij ædicti ſunt: extra rem nihil agere cupiens, meoſque verboſos facere: finem impono diſerte lector. licet innumera alia ſe ſe mihi obijcerent, quibus hanc Rubricæ partem exornare facilè potuiſſem: ſed breuitati operis, & labori tuo conſulens, his dumtaxat quæ ad veritatem elliciēdam concernere videbantur: vſus ſum itaque longius quam res poſtulabat proficiſci ſum veritus, ad legumque interpretationem deſcendo, quæ cum ſuperius oſtendi præcipuè conditæ ſint à potentiſsimo Alphonſo Cognomento ſapienti, & cum conſilio procerum ſui magni cōſilij, iuſtitia, ſanctitate, veritate, æquitate, æqualitate, & ſapientia refertæ: inuiolabiliter cuſtodiendæ ſunt, ſi alia recentiori lege expreſſe non ſint derogatæ: vſus enim probatio hic minimè deſideratur.

Textus Primus.

ES a ſaber, que ſi alguno pone ſu demāda, y es el pleyto començado por reſpueſta, ſi deſpues ponen o razonan algunas otras coſas en el pleyto, demas de las que puſo en la demanda, las quales ayudariā a la demanda. ſi pueſtas las ouieſſe en la demanda, no las puede poner, ni le deuen ſer recebidas deſpues del pley-

to

to començado, e conteſtado, que quiere deZir en romance, començado por reſpueſta. Pero es a ſaber, que ſi el demandador requẽta en ſu demanda el fecho, e no haze ſu demanda en el libelo, ni pedimiento, aſsi como ſi dize, conozca o niegue fulano ſi deue ciẽ marauedis que le preſtè. Y el demandado reſponde e dize, que gelo niega, y el demandador trae prueuas, e prueua ſu intẽcion eſtonce, ò en antes que las razones ſean encerradas, deue el Alcalde de ſu oficio dezir al demandador que diga que pide. E ſi el demandador, preguntandogelo el Alcalde, ò el ſin preguntargelo el Alcalde pidiere que condenen al demandado en lo que demanda, ſegun en ſu demanda ſe contiene, o faze pedimiento por otras palabras, valdrà lo que es paſſado en el pleyto, y darà ſentencia el Alcalde, è no ſe desfarà el pleyto, ni el juyzio, maguer el pedimiento fue fecho deſpues del pleyto conteſtado. Mas ſino fiziere pedimiento ante que las razones ſean encerradas, no valdrà lo que paſſò en el pleyto, ni la ſentencia que dio el Alcalde, daran el pleyto por ninguno, y eſto que dicho es de ſuſo, que ſi el pedimiento ſe faze deſpues del pleyto conteſtado: è ante que las razones ſean encerradas, que valdrà el juyzio: y eſto es porque lo touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, è aſsi ſe guarda en la Corte. E touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, porque ſe vſaua aſsi eſtõce, de dar en ſu caſa las cartas ſin pedimiento, y el que lleuaua la carta del Rey, no fazia otra demanda, ni otro pedimiento, ſino que la carta del Rey pone por ſu demãda: è porque los hombres otroſi de la tierra, vſauan de hazer ſus demandas ſin otro pedimiento. Mas ſegun derecho fue fallado, que en la demanda ſe auian de haZer el pedimiento, y deſpues el conteſtamiento, y en otra manera que no era valedero el pleyto, ni el juyzio, quia iuxta petitionem ſententia dictanda eſt. Y eſto que dicho es de ſuſo, ha lugar quando el demandado niega la demanda, mas ſi conocela demanda, maguer pedimiento no aya, valdria.

competat, iudex debet abſoluere ab obſeruatione iudicij.

26 *Sine litis conteſtatione, iudicium corruit.*

27 *Si decem petantur, & viginti probentur, vltra decem non poteſt ſententia proferri.*

28 *Appellans iudicatis poteſt ſe opponere. & quomodo accipiatur regula hæc.*

29 *Interpoſita appellatione, res reducitur ad ſtatum, in quo erat tempore primæ inſtantiæ.*

30 *Iudex cauſæ appellationis, non cognoſcit vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis.*

31 *Inſtantia appellationis diuerſa eſt cauſa tamen eadem.*

32 *Intelligitur textus in l. In delictis. §. Si detracta. ff. de noxalibus.*

33 *Intelligitur textus, in §. Si minus, inſtituta, de actionibus.*

34 *Et hoc numero interpretatur d. §. Si minus.*

35 *Quæ ex natura actionis veniunt, conteſtata eſſe videntur.*

36 *In acceſſorijs & virtualiter comprehenſis, non pronuntiatur vltra petita.*

37 *Sufficit rem petere, adhoc vt iudex poſsit condemnare in reſciſionem contractus.*

38 *Reſciſio in petitione rei, comprehenditur, tanquam neceſſarium antecedens.*

39 *Remedium reſcindens, non eſt ſeparatum à reſciſſorio.*

40 *Poſt litem conteſtatam regulariter actionis mutatio non admittitur vſque ad eo, vt nec partium conſenſus in hoc operari poſſit.*

41 *Ethymologia conteſtationis narratur.*

42 *Aliud Ethymon litis conteſtationis adnotatur.*

43 *Intelligitur textus in l. 1. & aliæ. ff. Quod iuſſu.*

44 *Interpretatur textus cum alijs, in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt.*

45 *Exponitur textus in l. Priuſquã diſtraheretur. C. de diſtractione pignorum.*

46 *Verbum conteſtatio, actiua & paſſiua ſignificatione ſummitur.*

47 *Litis conteſtatio non ſolum in ciuilibus, ſed & in criminalibus requiritur.*

48 *Improbatur Parladorij interpretatio, dum feſtum, & Tiraquellũ improbat.*

49 *Atteſtatione & teſtificatione vis, & proprietas litis cõteſtationis deducitur.*

50 *Lis conteſtata dicitur cum iudex per narrationem negocij cauſam audire cœpit.*

51 *Litis conteſtationis diffinitio adnotatur.*

52 *Inter iudiciales actus precipuus, eſt litis conteſtationis.*

53 *Si ommittatur litis conteſtatio, lis nulla eſt.*

54 *Litis conteſtatio, eſt iuris publici.*

55 *In cauſis ſummarijs, non requiritur*

tur litis conteſtatio, niſi in cauſa ordinaria ſummarie procedatur.

56 *In tribunalibus ſuperioribus litis cõteſtatio non conſideratur.*

57 *Nonnulli negant conteſtationem fieri per confeſsionem.*

58 *Conteſtari verbum, & teſtes producere, vocare & nominare ſignificat.*

59 *Reo inficiante, ſortiuntur ſuum effectum omnes qui ex conteſtatione reſultant.*

60 *Reo fatente, nullæ ſunt partes iudicis.*

61 *Multis per affirmatiuam conteſtari, placuit aliis per dubitatiuam, pluribuſque verbis conteſtatio fiebat.*

62 *Et poſt litem conteſtatam pars declarare poteſt quid petat.*

63 *Sine actione & petitione ſententia proferri, non poteſt.*

64 *Iudicium, non poteſt habere debitã formam, ſi libelli fundamentum ei deficiat.*

65. *Obſcurum libellum à iudicio repellere debet iudex.*

66 *Sine petitione iudicium, non poteſt ſubſiſtere.*

67 *Iura ciuilia deſiderant, vt actio exprimatur.*

68 *Iura Pontificia, non requirunt actionis expreſſionem.*

69 *Duplex expreſſio, eſt explicita, & implicita.*

70 *Libellus certus eſſe debet.*

71 *Intellectus ad. §. In diuo. l. Si ex plagis. ff. ad l. Aquiliam.*

72 *Expreſſio actionis factum includit.*

73 *Siquis dicat ſe dominum ſatis concludit rei vendicationem.*

74 *In perſonali actione, requiritur factum expreſſum.*

75 *In reali actione cõcluditur certa actio conformis, in perſonalis, generalis, & informis.*

76 *Obligationes multis modis accipiũtur.*

77 *Iudex iubere debet actorem, vt petitionem incertam declaret.*

78 *Sententia debet eſſe conformis libello.*

79 *Iudex non debet pronunciare, de his qui non veniunt in actione, vel ex eius natura.*

80 *Libellus neceſſarius non eſt, qualis qualis tamen petitio deſideratur, licet verbalis ſit.*

81 *Quando res reſtitui nequit, æſtimatio ſuccedit.*

82 *Quando aliter cauſa expediri nequit, vltra petita, iudex pronunciare poteſt.*

83 *Natura iudicij magis inſpicitur, quam modus agendi.*

84 *In dependentibus vltra petita, iudex pronunciat.*

85 *Et ſi res ſpoliata ſolum petatur, & in pœnam ſpolij iudex condemnare poteſt.*

86 *Et ſi petatur electio confirmari iudex pronunciare poteſt eam infirmandam.*

87 *In conſequutiuis & acceſſorijs, iudex pronuntiare poteſt, licet petitum non ſit.*

88 *Acceſ-*

88 *Acceßoria dependencia . & conſecutiua, tacitè in eße viden tur in libello.*

89 *Acceſſoria , & in compromiſſo continentur, & in iuriſdictione, licet ſtricti iuris ſit.*

90 *In mandato procuratorio, conne xa comprehenduntur.*

91 *Iudicium vniuerſale eſt , quoad omnia capita quæ ei inſunt.*

92 *Si acceſſoria emergunt, ante litem conteſtatam in libello, peti debent ſecus ſi ſuccedunt poſt litis conteſtationem.*

93 *Acceſſoria an quantitate expreſſa in iudicio deduci debeant.*

94 *Sufficit liquidatio in litis proſecutione.*

95 *Per litis conteſtationem, non contrahitur cum iudice.*

96 *Interdum totum petitur, & fit cõdemnatio pro parte.*

97 *Quæ poſt litis conteſtationem eueniunt, multum ſpectant ad iudicis officium.*

98 *In criminalibus iudex , & vltra petita condemnat, & numero ſequenti.*

100 *Ciuile iudicium reſpicit ius radicatum in agente, criminis vero iudicium nequaquam.*

101 *Diuerſitas inter officium nobile, & mercenarium.*

102 *In re cauſa, & actione, ſententia libello conuenire debet, & numeris ſequentibus.*

105 *Reo fatente, nulla ſolemnitas requiritur.*

105 *Confeſsio ordinem iudicij, non deſiderat.*

107 *Si Actor decem petat , & viginti quis confiteatur in eis condemnatio fit.*

Lex Prima.

IN TEXTV, IBI, Començado por reſpueſta.

Scholium I.

1 PROBAT Ergo hæc lex iudicium incipere à litis conteſtatione, quod nulla alia iuris Regij lege video animaduerſum: quinimo nec iuris communis, inter Scribẽtes tamen cõtrouerſia eſt an ab ea, an vero à citatione lites exordiãtur, & à cita
2 tione incipere, Author eſt Acurſius iu l. Vbi cęptũ. ff. de iudicijs, Scholio. 1. vbi Bart. n. 3. & adducitur adhoc text. in l. Siquis poſtea. ff. Eodẽ tit. de iudicijs, & tex. in §. fin. Inſtituta, de pœna temere litigantiũ, & in capit. penultimo, de foro competenti, quibus iuribus ſuffragatur principium, de actionibus , vbi Imperator docet iudicium conſiſtere , vbi primum actio intenditur , & ſic antequam Reus reſpondeat, idem Bartol. in l. 2. ff. de furtis, Alexand. in Rubrica de inius vocando , Maranta de ordine iudiciorum, 6. parte , numero,
3 2. A litis tamen conteſtatione

iudicium inchoari, non vero à citatione, videtur, apertè colligi, ex pulchra deciſione textus, in cap. Gratum, de officio & poteſtate iud. deleg. ibi. *Citatione facta negocium ſit, quaſi cœptum*, Ex quibus verbis cor-
4 ruit interpretatio Ripæ, in Rubrica de iudicijs, numero. 47. & 48. docentis iudicium cœptum dici à citatione integrum vero perfectum, & formatum à conteſtatione, ſic volentis conciliare præfatas opiniones. Cui expoſitioni refragatur, verbum, illud, quaſi cœptum, dict. cap. Gratum, iuncta. l. Geri pro hærede, de acquirenda hæreditate, quamobrem dicen-
5 dum erit. Iudicium incipere, à litis conteſtatione, propriè & verè, iuxta noſtram legem Impropriè vero à citatione, & ſic intelligantur illa verba, quaſi cœptum, & omnia iura in oppoſitum adducta hac diſtinctione conueniant, quam declarationem, tenuit Paulus in l. 1. numero. 4. C. de iudicijs, Curtius in Rubrica ff. de iudicijs, numero. 13. Decius in Rubrica eiuſdem tituli in Decretalibus, numero. 1. Didacus Perez In Rubrica, titul. 1. libr. 2. Ordinamen
6 ti, quæſtion, 7. Quibus addo quo ad actorem, & ad eius incommodum iudicium principium ſumere ab ipſa citatione, adhoc, vt non poſsit apud alium iudicem reum conuenire, vt eſt de mente Bart. in dict. l. Vbi cęptum, n. 3. & 4. Et pulchrè docet Bald. in l. Ædita. C. de edendo, numer. 47. verſil. Quia dicit, & Baldi, verba ſunt. *Quia dicit quod ſtatim cum eſt propoſita actio in libello intimata: intelligitur lis quaſi conteſtata, ex parte agentis, & ideo non poteſt mutari.*
7 Prætextu vero rei ab ipſa conteſtatione initium iudicium ſumere eius fauore, ne ei præcludatur via excipiendi, & differendi litem, ſi aliqua dilatoria ei competat, vel reſpiciens perſonam iudicis, vt declinatoria, vel litigatoris, videlicet, legitimationis perſonæ, vt ſi pupillus ſine tutore filius familias, & vxor ſine licentia patris, & coniuges legatuſvè, quandiu eſt in legatione, vt in Rubrica, Qui legitim. perſon. habeant. ſtandi in iudicio. l. penult. ff. de legatio, vel totam cauſam, vt exceptio obſcuri libelli, vel malæ actionis ante aduentum dici, vt in l. 1. quand.
8 dies legati cedat. Nam cum hæ omnes, & aliæ dilatoriæ exceptiones, opponendæ ſint, ante litis conteſtationem, iuxta textũ in cap. Inter Monaſterium, de re iudicata, & in l. Exceptionem. C. de probationibus; & de iure Regio, in l. 9. titul. 3. part. 3. & in l. 1. titul. 5. libr. 4. Recopilationis, ideo prædicti rei fauore non dicitur iudicium cœptum
9 ante eam. Cum ad impidiendum

dum

dum litis ingreſſum dilatoria opponatur, textus in capit. Veniens, de teſtibus, ſi cœptum itaque iudicium diceremus à citatione, non poſſet ingreſſum impedire Reus: quod ſenſit Bernard. in dict. cap. Gratum, Scholio. 1. & optimè interpreratur Bald. in dict. l. Ædita, numer. 48 verſicul. Verum, ibi. *Verum dictum Petri, eſſet verum, quod conteſtatio fieret ſtatim, ex parte agentis: ſed ex parte rei non, vt ſint ſaluæ ſuæ*
10 *declinatoriæ*. Quoad omnes vero alios actus à citatione dicimus litem inchoari, quæ ſufficit ad perpetuandam iuriſdictionem iudicis delegati mortuò delegante, vt in dict. cap. Gratum, ſatis probatur cui conuenit, lex Regia. 35. titul. 18. part. 3.

11 Neque ignoro opinionem Didaci Perez in Rubrica, titu. 1. libr. 2. Ordinamenti, quæſt. 7. aſſerentis, de iure Regni, niſi lite conteſtata non continuari iuriſdictionẽ delegati. In hoc enim falſus eſt alioqui doctiſsimus vir nam ex prædictis ſupradicta reſolutio verior eſt, & tenenda eique ſuffragatur. l. 35. tit. 18. par. 3.
12 vbi Greg. docet. Quinimo per ſolam delegationem a delegato emiſſam etiam ſi nondum ad citati notitiam peruenerit: iuriſdictio iudicis delegati perpetuata dicetur: ita vt morte delegantis poſt emanatã citationẽ ſine vlla intimatione: iuriſdictio delegata non expiret, vt docet Guido Pap. deciſ. 286. num. 4. & deciſio. 416. n. 2. Rota deciſio. 9. tit. de dolo & contumac. in antiquis, quæ omnia ſunt omnino menti commẽdanda,
13 nam quãuis hęc quæſtio vulgaris ſit, non alibi, ſic inuenio diſcuſſam, aſsiduaque eſt in Tribunalibus, & in Granatenſi Prætorio, vidi ſatis controuerſam in cauſa Ducis de Seſa, & Baena, & Marchionis de Poça, qui actionẽ mouit prædicto Duci, ſuper oppido de Baena, quę intimata fuit Duci Romæ, vbi in legatione erat, & ante quã iis eſſet cõteſtata à Duce oppoſuit dilatoriam legationis qua durante nõ debebat conueniri. l. 2. §. Legatis de iudicijs, & ſic non adſtringi conteſtari litem, petijtque ſuper hoc pronunciari prius debere, liteque ſuper hac exceptione pendente prædictus Dux in Pintiano Conuentu, mouit actionem Marchioni de Poça ſuper oppido de Poça, cui conteſtando reſpondit Marchio, & reconuenit Ducem ſuper opido de Baena, & deſtitit à ſua actione quã prius, mouerat Granatæ allegans ante litem conteſtatam à Duce, non dici iudicium cœptum, & ex prædictis forſam, & alijs fundamentis demonſtratũ fuit, quoad ad Actorem à citatione iudicium inchoari, obtinuitque Dux & cauſa remiſſa ad Granatenſe Prætorium.

IN TEXTV, IBI
No las puede poner.

Scholium.II.

14 NAM Poſt litẽ cõteſtatam nõ poteſt innouari, c. Accuſatũ de Symonia.C.Significauit,de eo qui duxit in matrim.quam pol.c.Ex literis.c.Quoniam,de iurepatronatus.l.Senatus, de officio Præſidis.l.Fideiuſſor. §.fin.ff. Qui ſatiſd.cogantur.l.Ædita.C.de ędẽdo inter plures itaque effectus,litis conteſtationis,quos recenſet Speculator,in titul. de litis conteſtatione, verbo, effectus, Bonifacius, in Peregrina, verbo, litis conteſtatio, quæſtione. 3. Maranta.6.parte, numerò. 10. Damaudetius. c. 120. Andræas Gail.pract.obſeruatio,de litis cõteſtatio.lib.1.obſeruatio.73.vſq,
15 ad 78.Præcipuus eſt qui deducitur ex litera noſtri text. nempè, vt poſt litem cõteſtatã,actor noua petẽs vltra cõtẽta in ſua actio
16 ne,non ſit audiendus. Cum litis conteſtatio habeat vim,quaſi cõtractus,vt placuit Vlpiano, in l. 3.§.Idem ſcribit. ff. de peculio, per quam litis conteſtationem, ita quis obligatur inſtantiæ, vt ab ea diſcedere,& pœnitere nullatenus queat,vt ita intelligatur textus, in l. Non id circo. C.de contrahenda emptione,ibi. *Nec enim licet incontinenti facta,pœnitentia conteſtatio cõſenſu finita reſcindit.* Et in l.Is qui ſe obtulit.ff. de rei uendicatio.ſenſuſque eſt per illũ quaſi contractum obligari, quẽ ad id quod in iudicio petitũ eſt, ſi in diffinitiua condemnetur, per quam iſte quaſi contractus perficitur, & perinde condemnatus obligatus remanet,ac ſi verè contractum publicum feciſſet,vt optimè interpretatur Felinus, in Rubrica de re iudicata,
17 numer.23. Qui omnino inſpiciendus eſt,ſuper his enim, quæ in actione non fuerunt expreſſa, iudicium non conſiſtit, iuxta d. l.Ædita.C.de ædendo,l.2.C. de reiudicat.vbi Doctores late tractãt, ꝙ procedit etiam in Curia Principis.ex l.10.tit.17.lib.4.Recopil.quæ præciſe requirit actionẽ ſuper illa re,de qua debet iudicari,vt conſtat ex illis verbis.*(on teniendoſe toda via demanda, &c.*
18 Quam declarat late Auendañus,reſponſio. 1. & Azeuedo in Scholijs, ad dict.l. 11. & quanuis aliquando Princeps poſsit iudicare ſuper non petitis, ex clauſula generali, ius & iuſtitiam. Accipitur tamẽ quãdo procedit ab eadem origine petitorum, ex notatis per Bart. in l.Æmilius, de minoribus, Antoniũ de Butrio, in cap. Licèt Hely,

de

de Symonia, Capici. quæſtio-
19 ne. 10. numero. 24. Articuli-
que probationes, neque inſtru-
menta producta, aliquid ope-
rantur, ſuper non petitis in ip-
ſa actione, liteque ſuper ipſa
conteſtata, cum productio in-
ſtrumenti non ſit petitio, ſed
20 prolatio. Probatio vero fieri
non poteſt, niſi eam petitio præ
cedat, quia probatio eſt de me-
dijs cauſæ, & ſine principio ad
media, peruenire non poteſt,
quæ ſunt verba, Bald. in l. Si-
quis libellos. ff. de appellation.
& conducit textus, in Clemen
tina, Sæpe, de verborum ſig-
nificatione, & quod notat Ia-
ſon, in §. Præiudiciales, nume-
ro. 25. Inſtituta, de actionibus,
Alexander, conſilio. 201. nume
ro. 1. libr. 2. Craueta, conſilio.
223. numero. 3. & 4. Socinus in
capit. 1. numero. 22. vbi late diſ
putāt, de libelli oblatione, De-
cius, in l. Vinum, numero. 22.
ff. Si certum petatur, quia ſu-
21 per non conteſtatis, non eſt lis,
vt in Authentica, Offeratur.
22 C. de litis conteſtatione. Et
proſequutio quantumuis gene-
ralis non extendit iudicium vl-
tra metas actiones, vt in l licèt.
C. de iudicijs, vbi Salicet. & Ia-
ſon. & in capite Dudum, vbi
gloſſa, verbo, prohibemus,
de decimis, & in l. Et an eadem.
§. Actiones, vbi Bart. de excep-
23 tione rei iudicatæ. Ex quibus
conuincitur Auendañi lapſus,
reſponſo. 1. numero. 18. qui ex
l. Regia, quæ ſancit in his Re-
gnis veritate inſpecta, iudicari
debere iuris ſubtilitatibus reie-
ctis, deducit actorem, qui agit
ex vna cauſa, & probat aliam
poſſe a iudice petere, vt reum
condemnet ex ea cauſa, quæ be
nè probata fuit, quamuis ſuper
illa actione iudicium inceptum
non ſit, quem non minus do-
ctè, quàm eleganter impugnat
Doctor Arius Pinellus, in. l. 2.
in 3. parte. cap. 3. numero. 28. &
29. C. de reſcindenda venditio-
ne, pro qua opinione eſt textus
expreſſus, in l. Habebat. ff. de in-
ſtitoria actione, & in l. Rem. ff. de
in rem verſo, quæ probant agen
tem ex vna cauſa obtinere non
debere, ſi probet ex alia, quàm
ea de qua agit. Et hoc notant Do 24
ctores, pereque omnes & Bart.
in l. 1. numer. 12. ff. de ædendo,
Paul. Caſtrenſ. in l. Depoſuit vbi
textus & gloſſa. ff. de peculio, id-
que copioſè tradit, & ornat Fe-
linus in cap. Licèt cauſam, num.
4. cum ſequentibus, de probatio
nibus, & in cap. Examinata de iu
dicijs, Matthæus de Afflictis de-
ciſion. Neapolicana. 60. & Nico-
laus Boerius deciſio. 289 num.
2. qui allegat. l. Vt fundus. ff. Cō-
muni diuidundo, & Craueta cō-
ſilio. 80. numero. 17. Pariſius cō
ſilio fin. n. 10. vol. 1. Thom. Grā-
mat. conſil. 26. numer. 16. & huc

pertinet Iuriſconſulti reſponſum, in l. Bæbius Marcellus. ff. de pactis dotalibus, vbi ſi agatur inepte ex vna actione cũ illa non competeret, ſed alia iudex proferre debet ſententiam abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, quem textum ad id ſumme cõmendat Bald. in Authentica, Et & ſiquis, num. 2. C. de ſecundis nuptijs, & Iaſo in l. 1. numer. 39. ff. de ædendo, & in §. Omnium numero. 118. Inſtituta, de actionibus, cuius rei ratio illa potiſſima eſt, quæ ex Baldo deducitur, in l. 2. C. de probation. & ex Paul. Caſtrenſi, in l. Et an ea dem propè fine, de exceptione rei iudicatæ, videlicet, quia in iudicio reſpectu illius actionis, quæ deducta non eſt litis conteſtatio defficit, ſine qua iu

26 dicium corruit. Et probationes factæ ſuper actione, quæ in iudicio propoſita non eſt, nullæ ſunt, & nullius roboris: ex communi, & receptiſsima ſententia, Bald. in l. 1. numer. 8. C. Vt in poſſeſsion. legatorum, quam Arius Pinelus, vbi ſupra, numero. 28. & 29. receptam eſſe firmat, & alias authoritates adducit.

27 Ex quibus docuit gloſſa, in l. Verbum opportere. ff. de verborum ſignificatione, ſi decem petantur, & lite conteſtata viginti deberi actor probet, non poſſe vltra decem ſententiam

28 proferri. Ex his quoque infertur interpretatio ad textum, in l. Ampliorem, de appellation. & ad capit. Fraternitatis, de teſtibus, cum ſimilibus, vbi appellans poteſt ſe iudicatis opponere, debet enim accipi, non vt noua petere poſsit, ſed ſolum diſcutere ſuper articulo, in quo eſt apellatum, vel connexo non in alio, iuxta textum in l. Etiam. §. Ex cauſa. ff. de minoribus, & in. l. Quod tamen. ff. de arbitris, & in l. Si ex falſis. C. de tranſactionibus, & in. l. Offerendis. C. de appellation, & Accurſius docet, in dict. l. Ampliores, verbo, iudicatis: itaque quanuis appellans poſsit, non allegata allegare, & non probata probare: intelligitur tamen dummodo, ea quæ allegantur in ſecunda inſtantia, non faciant nouam rem, vel diuerſam actionem a mota in prima inſtantia, caſus eſt expreſſus, in lege, Per hanc. C. de temporibus appellation. quàm adhoc

29 inter alios extollit Romanus, conſilio. 371. numero primo, Qui rationibus pluribus confirmat, & inter alias, quia interpoſita appellatione, res deducitur ad ſtatum, in quo erat tempore primæ inſtantiæ, facta conteſtatione, lege, Ita demum. C. de procuratoribus. l. final. §. Illud. C. de temporib.

rib. appellation. ſed poſt litem conteſtatam, non poteſt mutari libellus primæ instantiæ, iuxta noſtram, l. Et textum, in dicta. l. Ædita. C. de ædendo, ergo non poteſt mutari in cauſa appellationis, & Romanum, ſequuntur, Decius in dict. lege Ædita, numero. 54. qui refert Antonium, in capit. 2. columna. 2. de libelli oblatione, & Purpuratus, in eadem lege Ædita, numero. 75. Quibus addo Bartol. in l. 1. C. Si aduerſus libertatem, in fine, vbi regulam generalem, conſtituit, eam, ſcilicet, vt iudex cauſæ appellationis, non cognoſcat vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis, & Bartol. refert & ſequitur Robertus Maranta, in Speculo aureo. 6. parte. 2. articulo principali, numero. 151. licet enim ſit inſtantia diuerſa, vt
31 probatur in l. 1. C. Ne liceat in vna eademque cauſa, & in l. Mater. C. de procurat. cauſa tamen eadem eſt, iuxta dictá. l. 1. & ex rubro, & nigro, illus tituli patet, & ideo decidit lex noſtra, vt petitio mutari nulla ratione poſsit, vt in §. Sic itaque inſtituta, de actionibus: & in l. final. C. de errore, aduocatorum, & in l. Cum pactum. C. de liberali cauſa, & in l. Aurelio. §. fin. ff. de liberationibus. l. Duobus. ff. de exceptione rei iudicatæ.

32 Neque huic ſententiæ refragatur textus in l. In delictis. §. Si detracta. ff. de noxalibus, quia ibi non mutatur actio, vel res, vel cauſa, ſed quodam beneficium datur, vel aufertur conuento, ex prædicta. l. Competés, vt in gloſſa magna, dict. l. Ædita Accurſius interpretatur.

33 Neque rurſus obſtat textus, in §. Si minus inſtituta de actionibus, qui probat eum qui minus, quam ſibi deberetur iudicialiter petierit, non prohiberi reliquum petere, nam quanuis (vt Accurſius ibidem refert) nonnulli, illum textum intellexerint, ita vt ſine noua conteſtatione reliquum poſsit ab actore peti, ex duabus falſis rationibus, quas ipſe refert in Scholio, *In eodem iudicio*, ait tamen nulla ratione actioné immutari poſſe, niſi vſque ad litem conteſtatam, cũ neque videatur in iudicium veniſſe, illud quod poſt litis conteſtationem contigit, iuxta textum in l. Non poteſt. ff. de iudicijs, & in l. Cum quæritur. ff. de exceptione rei iudicatæ, exponitque dict. §. Si minus, & eius verba. ibi. *In reliquum, eum nihilominus iudex aduerſarium, eodem iudicio ei condemnat*: ideſt coram eodem
34 iudice, vt ſenſus ſit, vt ſi decem alicui debeantur, & quinque petierit, & lis fuerit conteſtata reliquum apud eundem iudicem petere non prohibeatur, non vero, in eadem inſtantia iudicij,

cumſuper reſiduo noua lis cauſa
ti debeat, de nouoq; lis conteſta-
ri, alias enim ſequeretur actio-
nis emendatio, & mutatio con-
tra omnia iura: iudiciumque ap
pellatus in litera illius textus,
propter identitatem iudicis, &
cauſarum, vt Franciſcus de Are-
tio in eodē. §. Declarat, in prin-
cipio, & Accurſius dicto verbo,
iudicio, & optimè interpretatur
Ioannes Faber. ibi. nu. 3. & 7. qui
quamuis dubius, & fluctuans ſaltē
tenet ſuper nouiter petitis co-
piam reo dandam, reſponſione-
que, & conteſtatione rei opus eſ-
ſe adhoc, vt ſuper reſiduo lis de-
terminetur, prædictamque opi-
nionem admittit Balduinus ibi,
verſicul. In reliquum, & eſt com
munis, ſecundum ordinarios,
ibidem.

55 Prædicta tamen vera commu-
nis & recepta concluſio limitari
debet, quando illud ſuper quo
pronunciatur acceſſorium eſt,
aut virtualiter comprehenditur
ex natura actionis, quia tūc dici
nō poterit ſententiam ferri vl-
56 tra petita, ea enim quę ex natura
actionis veniunt implicitevè in
ſunt ipſa prima litis conteſtatio
ne, conteſtata eſſe videntur: iux-
ta Baldi doctrinam. in l. fin. nu-
mero. 7. C. de fideicommiſſ. li-
bert. & latè tractat. Felinus in ca
pit. Licet Hely, de Symonia, &
Octauianus Cacheranus, in
deciſione. 7. Pedemontana, nu-
mero. 24. & docet Anton. de Bu-
trio, in capit. Conſtitutus, num.
25. de Relig. domibus, vbi poſt
gloſſam, verbo, iuſtam ratam, ait
37 ſufficere rem petere, adhoc, vt iu
dex poſsit condemnare, in reſciſ
ſionem contractus, cum ex peti-
tione rei, & reſciſsio continea-
tur, tanquam neceſſarium ante
cedens ad rem petitam, vnde in-
fert minorem, vel Eccleſiam quę
38 petit rem quam vendidit: videri
reſciſsionem venditionis petere
licet, ex verbis non appareat. Se-
quitur & valde cōmendat Alex.
in Rubrica. C. Qui admitti, nu-
mer. 2. idem conſ. 52. num. 8. vo-
lum. 2. & conſil. 197. num. 8. vol.
5. Cū remedium reſcindens, nō
ſit ſeparatum à reſciſſorio, ſecun
39 dum prædictam doctrinam: &
tradit Imola, in Clem. 1. de reſti
tutione in integrum, nu. 21. ver-
ſicul. In hoc tamē vltimo, Guid.
Pap. deciſio. 143. à principio, qui
ait ita ſeruari, ex conſuetudine
in Francia, ad euitandum circui
tum, & vt finis litibus impona-
tur: & hanc opinionem vti verio
rem amplectitur Esforcia, de re-
ſtitutione in integrum. 1. par. q.
31. artic. 5. num. 36. cum ſequen-
tibus, præcipuè num. 38. verſic.
Ego puto, & pro hac ſunt etiam
plura iura, quæ doctè conſiderat
Mauricius, de reſtitution. cap. 9.
num. 3. & ex iure Regio, in quo
inſpecta veritate iudicatur, vt in
l. 10. tit. 9. libr. 4. Recopilationis,
eſt

eſt indubitabilis concluſio, vt in ſimili ſentit Additionator ad nouas deciſiones Rotæ, deciſion. 7. ſub titul. de reſtitut. in integrū, refert & ſequitur Esforcia, dict. 1. par. quæſt. 31. art. 4. num. 35. & indiuidualiter iudicium reſcindens, & reſciſſorium poſſe ſimul cumulari, docet Maranta in practica, titul. *Et an iudex ſit competēs.* 9. diſtinct. num. 26. & 32. In om-
40 nibus tamen alijs caſibus abſque dubio prædicta regula accipienda eſt, nempè vt poſt litem cōteſtatam actionis mutatio, non admittatur iuxta ſuperius adnotata, quodvſque ad eo verum eſt, vt etiam ſi partium cōſenſus accedat, nihilomagis emmendatio locum habeat cum actus iudicij ſubſtantiales partium conſenſu tolli nequeant, gloſſa, in capit. de cauſis. verbo, conſenſu, de officio delegati, & docet Alexand. in dict. l. Ædita, num. 9. & 10 qui innumeris fundamentis hanc opinionem firmat.

IN TEXTV, IBI. Començado y conteſtado.

Scholium. III.

41 FESTVS Pompeius vir antiquitatis peritiſſimus, libro. 3. ait conteſtari dici duos, aut plures aduerſarios, quia ordinato iudicio, vtraque pars dicere ſolebat teſtes eſtote, quod Pompeij Ethymon refert Briſonius, de verborum ſignificatione, libr. 3. verbo, cōteſtari, idem Briſonius, de formulis, libr. 5. fol. 421. verſicul. Cæterum, & Hotomanus in Commentario verborum iuris, verbo, conteſtari, & prædictis authoribus tacitis, eiuſdem Ethymologiæ meminit Tiraquellus, de retractu linagier. §. 15. gloſſa 2. num. 2. Cui Ethymologiæ cōcinnit alia non diſsimilis, quàm
42 refert Rota, deciſio. 6. n. 1. de litis conteſtatione, in nouis: quippè quæ ait litis cōteſtationē eſſe ſi-
43 mul teſtationē, ſiue mētis declarationē volētiā litigare. Et hinc intelligendus eſt text. in l. 1. ff. Quod iuſſu. l. Honores. ff. de decurionibus, & l. 3. C. de fide inſtrumentorum, vbi verbum conteſtari ſignificat teſtibus adhibitis, aliquid declarari & profiteri.

44 Rurſuſque, & ex prędictis interpretatur textus in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt, & in l. Acceptā C. de vſuris, vbi conteſtatio pro teſtatione accipitur, & in hunc ſenſum accepit Paul. libr. 2. receptarum ſententiarum, titul. 13.
55 & ſecundum prædictam interpretationem intelligitur quoq; textus, in l. Si priuſquā diſtraheretur. C. de diſtractione pignorum, & in l. Non idcirco. C. de

contrahenda emptione, vbi con
teſtatio accipitur pro proteſta-
tione coram teſtibus, & ibi expo
nit Accurſius, verbo, conte-
ſtatio.

46 Vlterius animaduertendum
eſt verbum conteſtari non acti-
ua tantum, ſed & paſsiua ſignifi
catione in iure inueniri: vt con-
ſtat ex l. 1. in fine. ff. de ferijs. l. 3.
§. Si is cuius. ff. de ſepulchro vio-
lato. l. Senatus conſulto. ff. de of-
ficio præſidis, l. 3. C. de nouatio-
nibus, & in alijs pluribus iuribus
(quaſi ſenſus ſit) vt ſi partes con
teſtari nolint, adhoc, iudex co-
gat: ut benè interpretatur Vlpia
nus in dict. l. 1. verſicul. Sanè. Cũ
lite non conteſtata regulariter
abſolutio, vel cõdemnatio fieri.
aut ad diffinitiuã perueneri ne-
queat, caput Vnicum, de litis cõ
teſtatione, caput Dudum, de ele-
ctione, & docet Bart. in l. Conſen
taneum, numer. 5. C. Quomodo
47 & quando iudex, litiſque conte-
ſtatio nõ ſolum in ciuilibus, ſed
etiam in criminalibus, & quidẽ
publicorum iudiciorum accuſa
tionibus, deſideratur, l. 1. C. Ex
delictis defunctorum. l. Ex iudi-
ciorum publicorum. ff. de accu-
48 ſatio. Feſtum tamen Pompeium
Tiraquellumque impugnat Par
ladorius, rerum quotidian. cap.
14. num. 2. aitque in lite per agẽ-
dã veteres primum de fori perſo
narũque præſcriptionibus egiſ-
ſe, quibus per actis, cum iam de
iure principali, eſſet agendum
fuiſſe ſolemne, vt actor & reus à
teſtarentur ſe ſtatim intentionẽ
& exceptionem ſuam probatu-
ros, ex qua actoris, & rei atteſta-
tione litis conteſtationem fluxiſ
ſe teſtatur: ex iuribus quæ alle-
49 gat, ſed profecto hæc declaratio,
non multum differt à feſti, & Ti
raquelli ethymologia, cum & hi
grauiſsimi Authores a teſtatio-
ne & teſtificatione vim, & pro-
prietatem huius nominis dedu-
50 cant. Apud nos tamen conteſta
ta lis, tunc videtur, cum iudex
per narrationẽ negocij cauſam
audire cæpit. l. 1. C. de litis con-
teſtatione.

IN TEXTV, IBI.
Por reſpueſta.

Scholium IIII.

51 LITIS Enim cõ
teſtatio eſt litis
per actorem fa-
cta narratio, ad
eamque rei ſecu
ta reſpõſio, cap.
Dudum, de electiõ. l. Rem non
nouam. §. Patroni. C. de iudicijs
l. 2. & 3. titul. 10. part. 3. l. 1. tit. 4.
lib. 4. Compilation. docuit ſpe-
culum iuris, tit. de litis conteſta-
tione. §. Quem omnes Scriben-
tes ſequuntur, & videre licet, a-
pud Tiraquel. de retract, lib. 1. §.
15. gloſſ. 2. num. 1. & inter iudi-
ciales

52 Tales actus adeo præcipuus eſt,
vt iudicij fundamētū vulgus ap-
pellet. Cum ſit tota ordinis iudi
ciarij ſubſtantia.l.1.& Authenti
ca offeratur.C.de litis conteſta-
tione,cap.1.de libelli oblatione,
vbi Scribentes,& Bald.docet, in
cap. 1. de litis conteſtatione: &
ideo ſi omittatur litem eſſe nul-
lam,teſtatur gloſſa in cap.de cau
ſis,de officio delegati. Ita vt nec
53 partium conſenſus, nec iudicis
authoritas eā impedire poſsint:
54 Cuius rei rationem reddit Rota
de litis conteſtatione, deciſion.4
in nouis, eām,ſcilicet, quia litis
conteſtatio, eſt iuris publici,cui
pactis priuatorū nō poteſt renun
tiari,& Afflictis tenuit,deciſion.
283.num.3.Et ne in his per vul-
55 garibus immoremur. Regula
quaſi generalis conſtituenda eſt,
in cauſis ſummarijs non requiri
litis conteſtationem, in cauſis ta
men ordinarijs, etiam ſi in eis
procedatur ſummariè litis con-
teſtatione opus eſſe, iuxta Bart.
doctrinam, in l. Dies cautionis.
§. penultim.7.quæſt. ff.de dam-
no infecto,& quæ ſint cauſæ ſum
mariæ,docet Accurſius in l.3.§.
Sciendum.ff.ad exhibendum,&
gloſſa in Clementin.Diſpendio-
ſam,de iudicijs,& in Clementi-
na,Sæpe, de verborum ſignifi-
56 catione. Rurſuſque in tribuna-
libus ſuperioribus, ad litis con-
teſtationem non attendi, & de
ſtylo Parlamenti Delphinatus,
idem obſeruari,teſtatur Guido
Papæ, deciſion.369. numero.1.

IN TEXTV, IBI.
Y el demandado reſponde, y
dize que ge lo niega.

Scholium V.

57 HÆC Verba mi
rum in modum
fauent neganti-
bus conteſtatio
nem fieri,per cō
feſsionem quo-
rum meminit Tiraquel.de retra
ctu.§.15.gloſſa.2.num.2. quibus
aſſentiri videtur textus noſter,
qui inficiatiōnis, verbo, in lite
conteſtanda vtitur, & ſanè per
reſponſionem negatiuam pro-
prius lis conteſtatur,cum hoc ea
ſu opus ſit litē formari,&teſtimo
nia adduci, & ad diffinitiuam
procedi,ethymologiaque ſupe-
rius citata optimè quadrat: cum
tunc ſolum teſtes requirantur,ſi
reus neget,cum & vltra prædi-
58 ctum feſti Pompeij Ethymon,cō
teſtari etiam ſit teſtes produce-
re vocare, & nominare ex Cice-
rone, actione. 6. in verrem, ibi.
*Siracuſis flens,ac Deos, homineſque cō
teſtans,clamare cæpit*, & idem in
oratione pro Cecina, ibi. *Ego om
nes homines, Deoſque teſtor, &c.* Et
alias innumeras authoritates Ti
59 raquel.vbi ſupra refort: Reoque
infi-

59 inficiante ſortiuntur ſuum effectum omnes qui ex conteſtationē reſultant, quorum innumeros congeſsit Speculator, tit. de litis conteſtatione, verbo, effectus, Bonifacius in Peregrina, verbo, litis conteſtatio, quæſtio nu.3. Damhauderius in Praxi.c. 120.& 140 Maranta.6.part.mēbro.1.numer.6. Rebuf. ad leges Regias.2.tomo, tractatu de reſciſione contractus, gloſſ.19. numer.14. Tiraquel. de vtroque retractu, lib.1.§.1.gloſſ.9. num.83 Didacus Perez in l.1.titul.3. or-
60 dinamenti. Sed quando reus fatetur nullæ ſunt partes iudicis, & ſic improprie pro facto teſtamur litem conteſtari, meliuſque finiri diceremus, cum reo confitente teſtes neceſſarij non ſint, nec reus etiam confitēns exceptiones ſuas conteſtabitur, vt ex his à teſtationibus conteſtationi nomen tribuamus, vt ſupra monſtrauimus Scholio.3.

61 Scio tamen multis per affirmatiuam conteſtari placuiſſe, alijs per dubitationem, quos receuſet Tiraquel. vbi ſupra pluribuſque, & diuerſis verbis conteſtationem fieri, docet Socinus in cap. Vnico, de litis conteſtatione ex num.77. Maranta, dict.6. par. membro. 10. num.4. de iure tamen Regio nouiſsimo fit per verbum, nego, vel confiteor, vt probat tex. in l.1.tit.4. lib.4. Cōpilationis.

IN TEXTV, IBI.
Maguer el pedimiēto fue fecho deſpues del pleyto conteſtado.

Scholium VI.

62 HÆC Verba primam partem.l. Limitant, nam cum in ea dictū eſſet, nil de nouo peti poſſe lite conteſtata, ait lex noſtra accipi debere prædictā ſententiam quādo petitio ante litis conteſtationē oblata fuit, quo caſu poſt eā non mutatur, ſed quando cōcluſio petitionis defficit, tūc & poſt litem conteſtatam pars concludere poteſt, & declarare quid petat: de qua re vidēdus eſt Baldus in l. Ædita. C. de ædendo, ex nu. 9. vſque ad 23. cum ſequentibus.

IN TEXTV, IBI.
Mas ſino hiziere pedimiento.

Scholium VII.

63 SINE Actione enim & petitione ſententia proferri non poteſt, cum ex ipſa ordo agēdi inchoetur, ſine quō nihil rectè agitur, iuxta

iuxta adnotata à Baldo in tracta tu de Schiſmaticis, num. 16. vbi ait omnia quæ gerimus, niſi legi timum initium habeant inané noſtrum actum efficere, argum. text. in l. Quæcunque gerimus.
64 ff. de actio. & obligatio. Iudiciũ enim non potuit habere legitimam formam ſi libelli fundamẽtum ei defficiat, iuxta textum in cap. Examinata, de iudicijs, & in l. Si patronus. ff. de iure iurando,
65 Et ideo ſi libellus obſcurus offeratur, ineptusvè ſit, vel abſque cauſa, poterit iudex à iudicio re pellere, iuxta l. 1. C. de ædendo, & in Authentica, Offeratur. C. de litis conteſtatione, & notat Bart. in l. Si in rem. ff. de re iudicata, & Iaſon in §. Omnium, nu me. 175. Inſtituta de actionibus, & conſtat ex pragmatica. 42. Ordinis iudicialis, recopilata in l. 4 titul. 2. lib. 4. in noua legum collectione.
66 Sine petitione enim iudicium, non poteſt ſubſiſtere. l. inter litigantes. ff. de iudicijs, c. Forus, de verborum ſignificatione, cap. 1. de libelli oblatione, Sarmiento lib. 1. ſelectarum, c. 2. actio enim eſt ius proſequendi in iudicio, quod nobis debetur, vt Inſtituta de actio. in principio.
67 Non competeret ergo, niſi eſſet deducta in factum, & exercicium, iuxta gloſſam receptam in l. Ædita, Scholio. 1. C. de ædendo: cum iudicio itaque lex noſtra petitionem, non vero actioné deſiderauit, nam quanuis iura ciuilia videantur velle, vt actio ex-
67 primatur. l. Age cum Geminiano, & l. Actione. C. de tráſactio.
68 Iuxta iura tamen Pontificia receptius eſt actionis, expreſsioné
69 non requiri. Iuxta Innocétij doctrinam, in cap. Dilecti de iudicijs: duplex enim eſt expreſsio, explicita, ſcilicet, & implicita, illa neceſſaria non eſt, quoniam ex propoſitis, & narratis tacitè intelligitur, & expreſsio eorum quæ tacite in ſunt nihil operatur. l. Cum quid ſi certum petatur. l. Hæc verba, delegat. à. Hæc tamen neceſſaria eſt ſecundum noſtram. l. Quæ petitionem deſiderauit, ideſt, implicitam actionem, ex qua conſtet quid actor petat, quanuis actio ipſa explicita non ſit: iuxta prædictam In-
70 nocétij doctriná. Libellus enim ſemper debet eſſe certus in propoſitione facti, & eius qualitate, illaque actio, quæ ex prædictis oriatur implicitè propoſita videtur, alioqui enim ſi petitio incerta eſſet in facti, & debiti, narratione à iudice repelleretur, vt ſupra oſtendimus, vel ſaltem iubebit prædictus iudex actori, vt ſe declaret, iuxta d. l. Ædita, & dict. l. Age cum Geminiano, & textũ in l. In actione. ff. de furtis, & hoc ſiquid iudico, voluit textus vulgaris, & non ſatis intellectus in l. Si ex plagijs. §. In diuo. ff. Ad l. Aquil. vbi Iureconſultus docuit

ex

tur litis conteſtatio, niſi in cauſa ordinaria ſummariè procedatur.

56 *In tribunalibus ſuperioribus litis cõteſtatio non conſideratur.*

57 *Nonnulli negant conteſtationem fieri per confeſsionem.*

58 *Conteſtari verbum, & teſtes producere, vocare & nominare ſignificat.*

59 *Reo inficiante, ſortiuntur ſuum effectum omnes qui ex conteſtatione reſultant.*

60 *Reo fatente, nullæ ſunt partes iudicis.*

61 *Multis per affirmatiuam conteſtari, placuit alijs per dubitatiuam, pluribuſque verbis conteſtatio fiebat.*

62 *Et poſt litem conteſtatam pars declarare poteſt quid petat.*

63 *Sine actione & petitione ſententia proferri, non poteſt.*

64 *Iudicium, non poteſt habere debitã formam, ſi libelli fundamentum ei deficiat.*

65 *Obſcurum libellum à iudicio repellere debet iudex.*

66 *Sine petitione iudicium, non poteſt ſubſiſtere.*

67 *Iura ciuilia deſiderant, vt actio exprimatur.*

68 *Iura Pontificia, non requirunt actionis expreſſionem.*

69 *Duplex expreſſio, eſt explicita, & implicita.*

70 *Libellus certus eſſe debet.*

71 *Intellectus ad. §. In diuo. l. Si ex plagis. ff. ad l. Aquiliam.*

72 *Expreſsio actionis factum includit.*

73 *Siquis dicat ſe dominum ſatis concludit rei vendicationem.*

74 *In perſonali actione, requiritur factum expreſſum.*

75 *In reali actione cõcluditur certa actio conformis, in perſonalis, generalis, & informis.*

76 *Obligationes multis modis accipiũtur.*

77 *Iudex iubere debet actorem, vt petitionem incertam declaret.*

78 *Sententia debet eſſe conformis libello.*

79 *Iudex non debet pronunciare, de his qui non veniunt in actione, vel ex eius natura.*

80 *Libellus neceſſarius non eſt, qualis qualis tamen petitio deſideratur, licet verbalis ſit.*

81 *Quando res reſtitui nequit, aſtimatio ſuccedit.*

82 *Quando aliter cauſa expediri nequit, vltra petita, iudex pronunciare poteſt.*

83 *Natura iudicij magis inſpicitur, quam modus agendi.*

84 *In dependentibus vltra petita, iudex pronunciat.*

85 *Et ſi res ſpoliata ſolum petatur, & in pœnam ſpolij iudex condemnare poteſt.*

86 *Et ſi petatur electio confirmari iudex pronunciare poteſt eam infirmandam.*

87 *In conſequutiuis & acceſſorijs, iudex pronuntiare poteſt, licet petitum non ſit.*

88 *Acceſ-*

88 *Acceßoria dependencia. & conſecutiua, tacitè in eſſe viden tur in libello.*

89 *Acceſſoria, & in compromiſſo continentur, & in iuriſdictione, licet ſtricti iuris ſit.*

90 *In mandato procuratorio, conne xa comprehenduntur.*

91 *Iudicium vniuerſale eſt, quoad omnia capita quæ ei inſunt.*

92 *Si acceſſoria emergunt, ante litem conteſtatam in libello peti debent ſecus ſi ſuccedunt poſt litis conteſtationem.*

93 *Acceſſoria an quantitate expreſſa in iudicio deduci debeant.*

94 *Sufficit liquidatio in litis proſecutione.*

95 *Per litis conteſtationem, non contrahitur cum iudice.*

96 *Interdum totum petitur, & fit cōdemnatio pro parte.*

97 *Quæ poſt litis conteſtationem eue niunt, multum ſpectant ad iudi cis officium.*

98 *In criminalibus iudex, & vltra petita condemnat, & numero ſequenti.*

100 *Ciuile iudicium reſpicit ius radicatum in agente, criminis vero iudicium nequaquam.*

101 *Diuerſitas inter officium nobile, & mercenarium.*

102 *In re cauſa, & actione, ſententia libello conuenire debet, & numeris ſequentibus.*

105 *Reo fatente, nulla ſolemnitas requiritur.*

106 *Confeßio ordinem iudicij, non deſiderat.*

107 *Si Actor decem petat, & viginti quis confiteatur in eis condemnatio ſit.*

Lex Prima.

IN TEXTV, IBI: Començado por reſpueſta.

Scholium I.

1 PROBAT Ergo hæc lex iudicium incipere à litis conteſtatione, quod nulla alia iuris Regij lege video animaduerſum: quinimo nec iuris com munis, inter Scribētes tamen cō trouerſia eſt an ab ea, an vero à ci tatione lites exordiātur, & à cita
2 tione incipere, Author eſt Acurſius in l. Vbi cęptū. ff. de iudicijs, Scholio. 1. vbi Bart. n. 3. & adducitur adhoc text. in l. Siquis poſtea. ff. Eodē tit. de iudicijs, & tex. in §. fin. Inſtituta, de pœna temere litigantiū, & in capit. penultimo, de foro competenti, quibus iuribus ſuffragatur principium, de actionibus, vbi Imperator docet iudicium conſiſtere, vbi primum actio intenditur, & ſic antequam Reus reſpondeat, idem Bartol. in l. 2. ff. de furtis, Alexand. in Rubrica de inius vocando, Maranta de ordine iudiciorum, 6. parte, numero,
3 2. A litis tamen conteſtatione

iudicium inchoari, non vero à citatione, videtur, apertè colligi, ex pulchra deciſione textus, in cap. Gratum, de officio & poteſtate iud. deleg. ibi. *(citatione facta negocium ſit, quaſi cœptum*, Ex quibus verbis corruit

4 interpretatio Ripæ, in Rubrica de iudicijs, numero. 47. & 48. docentis iudicium cœptum dici à citatione integrum vero perfectum, & formatum à conteſtatione, ſic volentis conciliare præfatas opiniones. Cui expoſitioni refragatur, verbum, illud, quaſi cœptum, dict. cap. Gratum, iuncta. l. Geri: pro hærede, de acquirenda hæreditate, quamobrem dicen-

5 dum erit. Iudicium incipere, à litis conteſtatione, propriè & verè, iuxta noſtram legem Impropriè vero à citatione, & ſic intelligantur illa verba, quaſi cœptum, & omnia iura in oppoſitum adducta hac diſtinctione conueniant, quam declarationem, tenuit Paulus in l. 1. numero. 4. C. de iudicijs, Curtius in Rubrica ff. de iudicijs, numero. 13. Decius in Rubrica eiuſdem tituli in Decretalibus, numero. 1. Didacus Perez In Rubrica, titul. 1. lib. 2. Ordinamen

6 ti, quæſtion, 7. Quibus addo quo ad actorem, & ad eius incommodum iudicium principium ſumere ab ipſa citatione, adhoc, vt non poſsit apud alium iudicem reum conuenire, vt eſt de mente Bart. in dict. l. Vbi cœptum, n. 3. & 4. Et pulchrè docet Bald. in l. Æ lita. C. de ædendo, numer. 47. verſil. Quia dicit, & Baldi, verba ſunt. *Quia dicit quod ſtatim cum eſt propoſita actio in libello intimata: intelligitur lis quaſi conteſtata, ex parte agentis, & ideo non poteſt mutari.*

7 Prætextu vero rei ab ipſa conteſtatione initium iudicium ſummere eius fauore, ne ei præcludatur via excipiendi, & differendi litem, ſi aliqua dilatoria ei competat, vel reſpiciens perſonam iudicis, vt declinatoria, vel litigatoris, videlicet, legitimationis perſonæ, vt ſi pupillus ſine tutore filius familias, & vxor ſine licentia patris, & coniuges legatuſvè, quandiu eſt in legatione, vt in Rubrica, Qui legitim. perſon. habeant. ſtandi in iudicio. l. penult. ff. delegatio, vel totam cauſam, vt exceptio obſcuri libelli, vel malæ actionis ante aduentum dici, vt in l. 1. quand.

8 dies legati cedat. Nam cum hæ omnes, & aliæ dilatoriæ exceptiones, opponendæ ſint, ante litis conteſtationem, iuxta textū in cap. Inter Monaſterium, de re iudicata, & in l. Exceptionem. C. de probationibus; & de iure Regio, in l. 9. titul. 3. part. 3. & in l. 1. titul. 5. lib. 4. Recopilationis, ideo prædicti rei fauore non dicitur iudicium cœptum

9 ante eam. Cum ad impidiendum

dum litis ingreſſum dilatoria opponatur, textus in capit. Veniens, de teſtibus, ſi cœptum itaque iudicium diceremus à citatione, non poſſet ingreſſum impedire Reus: quod ſenſit Bernard. in dict. cap. Gratum, Scholio. 1. & optimè interpretatur Bald. in dict. l. Ædita, numer. 48 verſicul. Verum, ibi. *Verum dictum Petri, eſſet verum, quod conteſtatio fieret ſtatim, ex parte agentis: ſed ex parte rei non, vt ſint ſaluæ ſuæ*
10 *declinatoriæ*. Quoad omnes vero alios actus à citatione dicimus litem inchoari, quæ ſufficit ad perpetuandam iuriſdictionem iudicis delegati mortuò delegante, vt in dict. cap. Gratum, ſatis probatur cui conuenit, lex Regia. 35. titul. 18. part. 3,

11 Neque ignoro opinionem Didaci Perez in Rubrica, titu. 1. libr. 2. Ordinamenti, quæſt. 7. aſſerentis, de iure Regni, niſi lite conteſtata non continuari iuriſdictionē delegati. In hoc enim falſus eſt alioqui doctiſsimus vir nam ex prædictis ſupradicta reſolutio verior eſt, & tenenda eique ſuffragatur. l. 35. tit. 18. par. 3.
12 vbi Greg. docet. Quinimo per ſolam delegationem adelegato emiſſam etiam ſi nondum ad citati noticiam peruenerit: iuriſdictio iudicis delegati perpetuata dicetur: ita vt morte delegantis poſt emanatā citationē ſine vlla intimatione: iuriſdictio delegata non expiret, vt docet Guido Pap. deciſ. 286. num. 4. & deciſio. 416. n. 2. Rota deciſio. 9. tit. de dolo & contumac. in antiquis, quæ omnia ſunt omnino menti com
13 mēdanda, nam quāuis hęc quæſtio vulgaris ſit, non alibi, ſic inuenio diſcuſſam, aſsiduaque eſt in Tribunalibus, & in Granatenſi Prætorio, vidi ſatis controuerſam in cauſa Ducis de Seſa, & Baena, & Marchionis de Poça, qui actionē mouit prædicto Duci, ſuper oppido de Baena, quę intimata fuit Duci Romæ, vbi in legatione erat, & ante quā iis eſſet cōteſtata à Duce oppoſuit dilatoriam legationis qua durante nō debebat conueniri. l. 2. §. Legatis de iudicijs, & ſic non adſtringi conteſtari litem, petijtque ſuper hoc pronunciari prius debere, liteque ſuper hac exceptione pendente prædictus Dux in Pintiano Conuentu, mouit actionem Marchioni de Poça ſuper oppido de Poça, cui conteſtando reſpondit Marchio, & reconuenit Ducem ſuper opido de Baena, & deſtitit à ſua actione quā prius, mouerat Granatæ allegans ante litem conteſtatam à Duce, non dici iudicium cœptum, & ex prædictis forſam, & alijs fundamentis demonſtratū fuit, quoad ad Actorem à citatione iudicium inchoari, obtinuitque Dux & cauſa remiſſa ad Granatenſe Prætorium.

C 2 IN

IN TEXTV, IBI No las puede poner.

Scholium. II.

14 NAM Poſt litē cōteſtatam nō poteſt innouari, c. Accuſatū de Symonia. C. Significauit, de eo qui duxit in matrim. quam pol. c. Ex literis. c. Quoniam, de iurepatronatus. l. Senatus, de officio Præſidis. l. Fideiuſſor. §. fin. ff. Qui ſatiſd. cogantur. l. Ædita. C. de edēdo inter plures itaque effectus, litis conteſtationis, quos recenſet Speculator, in titul. de litis conteſtatione, verbo, effectus, Bonifacius, in Peregrina, verbo, litis conteſtatio, quæſtione. 3. Maranta. 6. parte, numerò. 10. Damaudetius. c. 120. Andræas Gail, pract. obſeruatio, de litis cōteſtatio. lib. 1. obſeruatio. 73. vſq,

15 ad 78. Præcipuus eſt qui deducitur ex litera noſtri text. nempè, vt poſt litem cōteſtatā, actor noua petēs vltra cōtēta in ſua actio-

16 ne, non ſit audiendus. Cum litis conteſtatio habeat vim, quaſi cōtractus, vt placuit Vlpiano, in l. 3. §. Idem ſcribit. ff. de peculio, per quam litis conteſtationem, ita quis obligatur inſtantiæ, vt ab ea diſcedere, & pœnitere nullatenus queat, vt ita intelligatur textus, in l. Non id circo. C. de contrahenda emptione, ibi. *Nec enim licet incontinenti facta, pœnitentia conteſtatio cōſenſu finita reſcindit.* Et in l. Is qui ſe obtulit. ff. de reiuendicatio. ſenſuſque eſt per illū quaſi contractum obligari, quē ad id quod in iudicio petitū eſt, ſi in diffinitiua condemnetur, per quam iſte quaſi contractus perficitur, & perinde condemnatus obligatus remanet, ac ſi verè contractum publicum feciſſet, vt optimè interpretatur Felinus, in Rubrica de re iudicata,

17 numer. 23. Qui omnino inſpiciendus eſt, ſuper his enim, quæ in actione non fuerunt expreſſa, iudicium non conſiſtit, iuxta d. l. Ædita. C. de ædendo, l. 2. C. de reiudicat. vbi Doctores late tractāt, quod procedit etiam in Curia Principis. ex l. 10. tit. 17. lib. 4. Recopil: quæ præciſe requirit actionē ſuper illa re, de qua debet iudicari, vt conſtat ex illis verbis. *Con teniendoſe toda via demanda, &c.*

18 Quam declarat late Auendañus, reſponſio. 1. & Azeuedo in Scholijs, ad dict. l. 11. & quanuis aliquando Princeps poſſit iudicare ſuper non petitis, ex clauſula generali, ius & iuſtitiam. Accipitur tamē quādo procedit ab eadem origine petitorum, ex notatis per Batt. in l. Æmilius, de minoribus, Antoniū de Butrio, in cap. Licèt Hely,

de

de Symonia, Capici. quæſtione. 10. numero. 24. Articulique probationes, neque inſtrumenta producta, aliquid operantur, ſuper non petitis in ipſa actione, liteque ſuper ipſa conteſtata, cum productio inſtrumenti non ſit petitio, ſed
20 probatio. Probatio vero fieri non poteſt, niſi eam petitio præcedat, quia probatio eſt de medijs cauſæ, & ſine principio ad media, perueniri non poteſt, quæ ſunt verba, Bald. in l. Siquis libellos. ff. de appellation. & conducit textus, in Clementina, Sæpe, de verborum ſignificatione, & quod notat Iaſon, in §. Præiudiciales, numero.25. Inſtituta, de actionibus, Alexander, conſilio.201. numero. 1. libr. 2. Craueta, conſilio. 223. numero. 3. & 4. Socinus in capit. 1. numero. 22. vbi late diſputãt, de libelli oblatione, Decius, in l. Vinum, numero. 22. ff. Si certum petatur, quia ſu-
21 per non conteſtatis, non eſt lis, vt in Authentica, Offeratur.
22 C. de litis conteſtatione. Et proſequutio quantumuis generalis non extendit iudicium vltra metas actiones, vt in l licèt. C. de iudicijs, vbi Salicet. & Iaſon. & in capite Dudum, vbi gloſſa, verbo, prohibemus, de decimis, & in l. Et an eadem. §. Actiones, vbi Bart. de excep-
23 tione rei iudicatæ. Ex quibus conuincitur Auendañi lapſus, reſponſo. 1. numero. 18. qui ex l. Regia, quæ ſancit in his Regnis veritate inſpecta, iudicari debere iuris ſubtilitatibus reiectis, deducit actorem, qui agit ex vna cauſa, & probat aliam poſſe a iudice petere, vt reum condemnet ex ea cauſa, quæ bene probata fuit, quamuis ſuper illa actione iudicium inceptum non ſit, quem non minus doctè, quam eleganter impugnat Doctor Arius Pinellus, in. l. 2. in 3. parte. cap. 3. numero. 28. & 29. C. de reſcindenda venditione, pro qua opinione eſt textus expreſſus, in l. Habebat. ff. de inſtitoria actione, & in l. Rem. ff. de in rem verſo, quæ probant agentem ex vna cauſa obtinere non debere, ſi probet ex alia, quàm
24 ea de qua agit. Et hoc notant Doctores, pereque omnes & Bart. in l. 1. numer. 12. ff. de ædendo, Paul. Caſtrenſ. in l. Depoſuit vbi textus & gloſſa. ff. de peculio, idque copioſe tradit, & ornat Felinus in cap. Licèt cauſam, num. 4. cum ſequentibus, de probationibus, & in cap. Examinata de iudicijs, Matthæus de Afflictis deciſion. Neapolitana. 60. & Nicolaus Boerius deciſio. 289 num. 2. qui allegat. l. Vt fundus. ff. Cõmuni diuidundo, & Craueta cõſilio. 80. numero. 17. Pariſius cõſilio fin. n. 10. vol. 1. Thom. Grãmat. conſil. 26. numer. 16. & huc

pertinet Iuriſconſulti reſponſum, in l. Bæbius Marcellus. ff. de pactis dotalibus, vbi ſi agatur inepte ex vna actione cũ illa non competeret, ſed alia iudex proferre debet ſententiam abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, quem textum ad id ſumme cõmendat Bald. in Authentica, Et & ſiqui is, num. 1. C. de ſecundis nuptijs, & Iaſo in l. 1. numer. 39. ff. de ædendo, & in §. Omnium numero. 118. Inſtituta, de actionibus, cuius rei ratio illa potiſſima eſt, quæ ex Baldo deducitur, in l. 2. C. de probation. & ex Paul. Caſtrenſi, in l. Et an eadem propè fine, de exceptione rei iudicatæ, videlicet, quia in iudicio reſpectu illius actionis, quæ deducta non eſt litis conteſtatio defficit, ſine qua iu-
26 dicium corruit. Et probationes factæ ſuper actione, quæ in iudicio propoſita non eſt, nullæ ſunt, & nullius roboris: ex communi, & receptiſsima ſententia, Bald. in l. 1. numer. 8. C. Vt in poſſeſsion. legatorum, quam Arius Pinelus, vbi ſupra, numero. 28. & 29. receptam eſſe firmat, & alias authoritates adducit.

27 Ex quibus docuit gloſſa, in l. Verbum oportere. ff. de verborum ſignificatione, ſi decem petantur, & lite conteſtata viginti deberi actor probet, non poſſe vltra decem ſententiam
28 proferri. Ex his quoque infertur interpretatio ad textum, in l. Ampliorem, de appellation. & ad capit. Fraternitatis, de teſtibus, cum ſimilibus, vbi appellans poteſt ſe iudicatis opponere, debet enim accipi, non vt noua petere poſsit, ſed ſolum diſcutere ſuper articulo, in quo eſt appellatum, vel connexo non in alio, iuxta textum in l. Etiam. §. Ex cauſa. ff. de minoribus, & in. l. Quod tamen. ff. de arbitris, & in l. Si ex falſis. C. de tranſactionibus, & in. l. Offerendis. C. de appellation. & Accurſius docet, in dict. l. Ampliores, verbo, iudicatis: itaque quanuis appellans poſsit, non allegata allegare, & non probata probare: intelligitur tamen dummodo, ea quæ allegantur in ſecunda inſtantia, non faciant nouam rem, vel diuerſam actionem a mota in prima inſtantia, caſus eſt expreſſus, in lege, Per hanc. C. de tempori-
29 bus appellation. quam adhoc inter alios extollit Romanus, conſilio. 371. numero primo, Qui rationibus pluribus confirmat, & inter alias, quia interpoſita appellatione, res deducitur ad ſtatum, in quo erat tempore primæ inſtantiæ, facta conteſtatione, lege, Ita demum. C. de procuratoribus. l. final. §. Illud. C. de temporib.

rib. appellation. ſed poſt litem conteſtatam, non poteſt mutari libellus primæ inſtantiæ, iuxta noſtram, l. Et textum, in dicta.l. Ædita. C. de ædendo, ergo non poteſt mutari in cauſa appellationis, & Romanum, ſequuntur, Decius in dict.lege Ædita, numero. 54. qui refert Antonium, in capit. 2. columna.2. de libelli oblatione, & Purpuratus, in eadem lege Ædita, numero.75. Quibus addo Bartol. in l.1.C. Si aduerſus libertatem, in fine, vbi regulam ge-
30 neralem, conſtituit, eam, ſcilicet, vt iudex cauſæ appellationis, non cognoſcat vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis, & Bartol. refert & ſequitur Robertus Maranta, in Speculo aureo.6.parte.2.articulo principali, numero. 151. licet enim ſit inſtantia diuerſa, vt
31 probatur in l. 1. C. Ne liceat in vna eademque cauſa,& in l. Mater. C.de procurat. cauſa tamen eadem eſt, iuxta dictã. l. 1. & ex rubro, & nigro, illus tituli patet, & ideo decidit lex noſtra, vt petitio mutari nulla ratione poſsit, vt in §. Sic itaque inſtituta, de actionibus: & in l. final. C.de errore, aduocatorum, & in l.Cum pactum.C.de liberali cauſa,& in l.Aurelio. §. fin. ff. de liberationibus. l. Duobus. ff. de exceptione rei iudicatæ.
32 Neque huic ſententiæ refragatur textus in l.In delictis.§.Si detracta.ff.de noxalibus,quia ibi non mutatur actio, vel res, vel cauſa, ſed quodam beneficium datur,vel aufertur conuento, ex prædicta.l.Competẽs, vt in gloſſa magna, dict. l. Ædita Accurſius interpretatur.
33 Neque rurſus obſtat textus, in §.Si minus inſtituta de actionibus, qui probat eum qui minus,quam ſibi deberetur iudicialiter petierit, non prohiberi reliquum petere,nam quanuis (vt Accurſius ibidem refert) nonnulli, illum textum intellexerint, ita vt ſine noua conteſtatione reliquum poſsit ab actore peti,ex duabus falſis rationibus, quas ipſe refert in Scholio, *In eodem iudicio*, ait tamen nulla ratione actionẽ immutari poſſe,niſi vſque ad litem conteſtatam, cũ neque videatur in iudicium veniſſe,illud quod poſt litis conteſtationem contigit, iuxta textum in l.Non poteſt. ff. de iudicijs,& in l. Cum quæritur. ff. de exceptione rei iudicatæ, exponitque dict.§. Si minus, & eius verba.ibi. *In reliquum eum nihilominus iudex aduerſarium, eodem iudicio ei condemnat*: ideſt coram eodem
34 iudice,vt ſenſus ſit, vt ſi decem alicui debeantur,& quinque petierit,& lis fuerit conteſtata reliquum apud eundem iudicem petere non prohibeatur, non vero, in eadem inſtantia iudicij,

cumſuper reſiduo noua lis cauſari debeat,de nouoq; lis conteſtari, alias enim ſequeretur actionis emendatio, & mutatio contra omnia iura: iudiciumque appellatur in litera illius textus, propter identitatem iudicis, & cauſarum, vt Franciſcus de Aretio in eodē. §. Declarat, in principio, & Accurſius dicto verbo, iudicio, & optimè interpretatur Ioannes Faber. ibi. nu. 3. & 7. qui quamuis dubius, & fluctuãs ſaltē tenet ſuper nouiter petitis copiam reo dandam, reſponſioneque, & conteſtatione rei opus eſſe adhoc, vt ſuper reſiduo lis determinetur, prædictamque opinionem admittit Balduinus ibi, verſicul. In reliquum, & eſt communis, ſecundum ordinarios, ibidem.

55 Prædicta tamen vera communis & recepta concluſio limitari debet, quando illud ſuper quo pronunciatur acceſſorium eſt, aut virtualiter comprehenditur ex natura actionis, quia tūc dici non poterit ſententiam ferri vl-

56 tra petita, ea enim quę ex natura actionis veniunt implicitevè inſunt ipſa prima litis conteſtatione, conteſtata eſſe videntur: iuxta Baldi doctrinam. in l. fin. numero. 7. C. de fideicommiſſ. libert. & latè tractat. Felinus in capit. Licet Hely, de Symonia, & Octauianus Cacheranus, in deciſione. 1. Pedemontana, numero. 24. & docet Anton. de Butrio, in capit, Conſtitutus, num. 25. de Relig. domibus, vbi poſt gloſſam, verbo, iuſtam ratam, ait

37 ſufficere rem petere, adhoc, vt iudex poſsit condemnare, in reſciſſionem contractus, cum ex petitione rei, & reſciſsio contineatur, tanquam neceſſarium antecedens ad rem petitam, vnde infert minorem, vel Eccleſiam quę

38 petit, rem quam vendidit: videri reſciſionem venditionis petere licet, ex verbis non appareat. Sequitur & valde cōmendat Alex. in Rubrica. C. Qui admitti, numero. 2. idem conſ. 52. num. 8. volum. 2. & conſil. 197. num. 8. vol. 5. Cū remedium reſcindens, nō ſit ſeparatum à reſciſſorio, ſecun

39 dum prædictam doctrinam: & tradit Imola, in Clem. 1. de reſtitutione in integrum, nu. 21. verſicul. In hoc tamē vltimo, Guid. Pap. deciſio. 143. à principio, qui ait ita ſeruari, ex conſuetudine in Francia, ad euitandum circuitum, & vt finis litibus imponatur: & hanc opinionem vti veriorem amplectitur Esforcia, de reſtitutione in integrum. 1. par. q. 31. artic. 5. num. 36. cum ſequentibus, præcipuè num. 38. verſic. Ego purò, & pro hac ſunt etiam plura iura, quæ doctè conſiderat Mauricius, de reſtitution. cap. 9. num. 3. & ex iure Regio, in quo inſpecta veritate iudicatur, vt in l. 10. tit. 9. libr. 4. Recopilationis, eſt

eſt indubitabilis concluſio, vt in ſimili ſentit Additionator ad nouas deciſiones Rotæ, deciſion. 7. ſub titul. de reſtitut. in integrũ, refert & ſequitur Esforcia, dict. 1. par. quæſt. 31. art. 4. num. 35. & indiuidualiter iudicium reſcindens, & reſciſſorium poſſe ſimul cumulari, docet Maranta in practica, titul. *Et an iudex ſit competẽs.* 9. diſtinct. num. 26. & 32. In om-
40 nibus tamen alijs caſibus abſque dubio prædicta regula accipienda eſt, nempè vt poſt litem cõteſtatam actionis mutatio, non admittatur iuxta ſuperius adnotata, quodvſque ad eo verum eſt, vt etiam ſi partium cõſenſus accedat, nihilomagis emmendatio locum habeat cum actus iudicij ſubſtantiales partium conſenſu tolli nequeant, gloſſa, in capit. de cauſis. verbo, conſenſu, de officio delegati. & docet Alexand. in dict. l. Ædita, num. 9. & 10 qui innumeris fundamentis hanc opinionem firmat.

IN TEXTV, IBI. Començado y conteſtado.

Scholium. III.

41 FESTVS Pompeius vir antiquitatis peritiſſimus, libro. 3. ait conteſtari dici duos, aut plures aduerſarios, quia ordinato iudicio, vtraque pars dicere ſolebat teſtes eſtote, quod Pompeij Ethymon refert Briſonius, de verborum ſignificatione, libr. 3. verbo, cõteſtari, idem Briſonius, de formulis, libr. 5. fol. 421. verſicul. Cæterum, & Hotomanus in Commentario verborum iuris, verbo, conteſtari, & prædictis authoribus tacitis, eiuſdem Ethymologiæ meminit Tiraquellus, de retractu linagier. §. 15. gloſſa 2. num. 2. Cui Ethymologiæ cõcinnit alia non diſsimilis, quàm
42 refert Rota, deciſio. 6. n. 1. de litis conteſtatione, in nouis: quippè quæ ait litis cõteſtationẽ eſſe ſi-
43 mul teſtationẽ, ſiue mẽtis declarationẽ volẽtiũ litigare. Et hinc intelligendus eſt text. in l. 1. ff. Quod iuſſu. l. Honores. ff. de decurionibus, & l. 3. C. de fide inſtrumentorum, vbi verbum conteſtari ſignificat teſtibus adhibitis, aliquid declarari & profiteri.
44 Rurſuſque, & ex prędictis interpretatur textus in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt, & in l. Acceptã C. de vſuris, vbi conteſtatio pro teſtatione accipitur, & in hunc ſenſum accepit Paul. libr. 2. receptarum ſententiarum, titul. 13.
45 & ſecundum prædictam interpretationem intelligitur quoq; textus, in l. Si priuſquã diſtrahetetur. C. de diſtractione pignorum, & in l. Non id circo. C. de

contrahenda emptione, vbi con
teſtatio accipiiur pro proteſta-
tione coram teſtibus,& ibi expo
nit Accurſius , verbo , conte-
ſtatio.

46 Vlterius animaduertendum
eſt verbum conteſtari non acti-
ua tantum,ſed & paſsiua ſignifi
catione in iure inueniri: vt con-
ſtat ex l.1.in fine.ff.de ferijs.l. 3.
§.Si is cuius.ff.de ſepulchro vio-
lato.l.Senatus conſulto.ff.de of-
ficio præſidis,l.3.C. de nouatio-
nibus,& in alijs pluribus iuribus
(quaſi ſenſus ſit) vt ſi partes con
teſtari nolint,adhoc, iudex co-
gatur: vt benè interpretatur Vlpia
nus in dict.l.1.verſicul.Sanè. Cũ
lite non conteſtata regulariter
abſolutio, vel cõdemnatio fieri,
aut ad diffinitiuã perueneri ne-
queat,caput Vnicum, de litis cõ
teſtatione,caput Dudum,de ele-
ctione,& docet Bart.in l.Conſen
47 taneum,numer.5.C.Quomodo
& quando iudex,litiſque conte-
ſtatio nõ ſolum in ciuilibus, ſed
etiam in criminalibus, & quidẽ
publicorum iudiciorum accuſa
tionibus,deſideratur,l.1. C. Ex
delictis defunctorum.l. Ex iudi-
ciorum publicorum. ff. de accu-
48 ſatio.Feſtum tamen Pompeium
Tiraquellumque impugnat Par
ladorius,rerum quotidian. cap.
14.num.2.aitque in lite per agẽ-
dã veteres primum de fori perſo
narũque præſcriptionibus egiſ-
ſe,quibus per actis, cum iam de
iure principali , eſſet agendum
fuiſſe ſolemne,vt actor & reus à
teſtarentur ſe ſtatim intentionẽ
& exceptionem ſuam probatu-
ros,ex qua actoris, & rei atteſta-
tione litis conteſtationem fluxiſ
ſe teſtatur: ex iuribus quæ alle-
49 gat,ſed profectò hæc declaratio,
non multum differt à Feſti,& Ti
raquelli ethymologia,cum & hi
grauiſsimi Authores à teſtatio-
ne & teſtificatione vim , & pro-
prietatem huius nominis dedu-
50 cant. Apud nos tamen conteſta
tio litis, tunc videtur, cum iudex
per narrationẽ negocij cauſam
audire cœpit.l.1. C. de litis con-
teſtatione.

IN TEXTV, IBI.
Por reſpueſta.

Scholium IIII.

51 LITIS Enim cõ
teſtatio eſt litis
per actorem fa-
cta narratio, ad
eamque rei ſecu
ta reſpõſio, cap.
Dudum,de electione.l. Rem non
nouam.§.Patroni. C.de iudicijs
l.2.& 3.titul.10.part.3.l.1. tit.4.
lib.4.Compilation. docuit ſpe-
culum iuris,tit.de litis conteſta-
tione.§.Quem omnes Scriben-
tes ſequuntur,& videre licet, a-
pud Tiraquel.de retract,lib. 1.§.
15.gloſſ.2.num. 1. & inter iudi-
ciales

52 [illegible] actus adeo præcipuus eſt,
vt iudicij fundamētū vulgus ap-
pellet. Cum ſit tota ordinis iudi
ciarij ſubſtantia.l.1. & Authenti
ca offeratur.C.de litis conteſta-
tione,cap.1.de libelli oblatione,
vbi Scribentes,& Bald.docet, in
cap. 1. de litis conteſtatione: &
ideo ſi omittatur litem eſſe nul-
lam,teſtatur gloſſa in cap.de cau
ſis,de officio delegati. Ita vt nec
53 partium conſenſus, nec iudicis
authoritas eā impedire poſsint:
54 Cuius rei rationem reddit Rota
de litis conteſtatione, deciſion.4
in nouis, câm,ſcilicet, quia litis
conteſtatio, eſt iuris publici,cui
pactis priuatorū nō poteſt renun
tiari,& Afflictis tenuit,deciſion.
283.num.3.Et ne in his per vul-
55 garibus immoremur. Regula
quaſi generalis conſtituenda eſt,
in cauſis ſummarijs non requiri
litis conteſtationem, in cauſis ta
men ordinarijs, etiam ſi in eis
procedatur ſummariè litis con-
teſtatione opus eſſe, iuxta Bart.
doctrinam, in l. Dies cautionis.
§. penultim.7.quæſt. ff.de dam-
no infecto,& quæ ſint cauſæ ſum
mariæ,docet Accurſius in l.3.§.
Sciendum.ff.ad exhibendum,&
gloſſa in Clementin. Diſpendio-
ſam,de iudicijs,& in Clementi-
na, Sæpe, de verborum ſignifi-
56 catione. Rurſuſque in tribuna-
libus ſuperioribus, ad litis con-
teſtationem non attendi, & de
ſtylo Parlamenti Delphinatus,
idem obſeruari,teſtatur Guido
Papæ, deciſion.369.numero.1.

IN TEXTV, IBI.
Y el demandado reſponde, y
dize que ge lo niega.

Scholium V.

57 HÆC Verba mi-
rum in modum
fauent neganti-
bus conteſtatio
nem fieri,per cō
feſsionem quo-
rum meminit Tiraquel.de retra
ctu.§.15.gloſſa.2.num.2. quibus
aſſentiri videtur textus noſter,
qui inficiatiōnis, verbo, in lite
conteſtanda vtitur, & ſanè per
reſponſionem negatiuam pro-
prius lis conteſtatur,cum hoc ca
ſu opus ſit litē formari,& teſtimo
nia adduci, & ad diffinitiuam
procedi, ethymologiaque ſupe-
rius citata optimè quadrat: cum
tunc ſolum teſtes requirantur,ſi
reus neget,cum & vltra prædi-
58 ctum feſti Pompeij Ethymon,cō
teſtari etiam ſit teſtes producere
re vocare, & nominare ex Cice-
rone, actione. 6. in verrem, ibi.
*Siracuſis flens,ac Deos, hominesque cō
testans,clamare cœpit*, & idem in
oratione pro Cecina, ibi. *Ego om
nes homines, Deosque teſtor,&c.* Et
alias innumeras authoritates Ti
59 raquel.vbi ſupra refert: Reoque
infi-

iuxta adnotata à Baldo in tracta
tu de Schiſmaticis, num. 16. vbi
ait omnia quæ gerimus, niſi legi
timum initium habeant inané
noſtrum actum efficere, argum.
text. in l. Quæcunque gerimus.
64 ff. de actio. & obligatio. Iudiciũ
enim non potuit habere legiti-
mam formam ſi libelli fundamẽ
tum ei defficiar, iuxta textum in
cap. Examinata, de iudicijs, & in
l. Si patronus. ff. de iure iurando.
65 Et ideo ſi libellus obſcurus offe-
ratur, ineptusvè ſit, vel abſque
cauſa, poterit iudex à iudicio re
pellere, iuxta l. 1. C. de ædendo,
& in Authentica, Offeratur. C.
de litis conteſtatione, & notat
Bart. in l. Si in rem. ff. de re iudi-
cata, & Iaſon in §. Omnium, nu
me. 175. Inſtituta de actionibus,
& conſtat ex pragmatica. 42. Or
dinis iudicialis, recopilata in l. 4
titul. 2. lib. 4. in noua legum col-
66 lectione. Sine petitione enim iu-
dicium, non poteſt ſubſiſtere. l.
inter litigantes. ff. de iudicijs, c.
Forus, de verborum ſignificatio
ne, cap. 1. de libelli oblatione,
Sarmiento lib. 1. ſelectarum, c. 2.
actio enim eſt ius proſequendi
in iudicio, quod nobis debetur,
vt Inſtituta de actio. in princi-
67 pio. Non compareret ergo, niſi
eſſet deducta in factum, & exerci
cium, iuxta gloſſam receptam in
l. Ædita, Scholio. 1. C. de æden-
do: cum iudicio itaque lex noſ-
tra petitionem, non vero actioné
deſiderauit, nam quanuis iura ci
uilia videantur velle, vt actio ex-
67 primatur. l. Age cum Geminia-
no, & l. Actione. C. de tráſactio.
68 Iuxta iura tamen Pontificia re-
ceptius eſt actionis, expreſsioné
69 non requiri. Iuxta Innocétij do-
ctrinam, in cap. Dilecti de iudi-
cijs: duplex enim eſt expreſsio,
explicita, ſcilicet, & implicita, il-
la neceſſaria non eſt, quoniam
ex propoſitis, & narratis tacitè
intelligitur, & expreſsio eorum
quæ tacite in ſunt nihil opera-
tur. l. Cum quid ſi certum peta-
tur. l. Hæc verba, delegat. à. Hæc
tamen neceſſaria eſt ſecundum
noſtram. l. Quæ petitionem deſi
derauit, ideſt, implicitam actio-
nem, ex qua conſtet quid actor
petat, quanuis actio ipſa explici-
ta non ſit: iuxta prædictam In-
70 nocétij doctrinã. Libellus enim
ſemper debet eſſe certus in pro-
poſitione facti, & eius qualitate,
illaque actio, quæ ex prædictis
oriatur implicitè propoſita vide
tur, alioqui enim ſi petitio incer
ta eſſet in facti, & debiti, narratio
ne à iudice repelleretur, vt ſupra
oſtendimus, vel ſaltem iubebit
prædictus iudex actori, vt ſe de-
claret, iuxta d. l. Ædita, & dict. l.
Age cum Geminiano, & textũ
in l. In actione. ff. de furtis, & hoc
ſiquid iudico, voluit textus vul-
garis, & non ſatis intellectus in
l. Si ex plagijs. §. In diuo. ff. Ad l.
Aquil. vbi Iureconſultus docuit

ex facto ius oriri (ſenſus enim eſt) vt petitio ſaltim debeat continere factum, ex quo reſultet actio quamuis implicita, & mox ius ſequatur ad quod deuenire ſine facto, & eius narratione petitioneque actoris impoſsibile eſſet.

72 Neque his obſtabit ſi dicatur vbi eſt expreſsio actionis non requiri factum: expreſsio enim ipſius actionis factum includit, ſicut factum expreſſum vt diximus, includit actionem tacitam, & probatur in Authentico, de exibend. reis. §. Sancimus, ſicuti in reali actione diximus, ſufficit enim deduci ſine expreſsione alterius cauſæ, vt in l. Et an eadē, §. Actiones. ff. de exceptione rei iudicatæ.
73 Vt putà ſi dicam me dominū ſatis enim includo reiuendicationem, & ſi non ex primam, & ſi dicam me quaſi dominum publicianam intentare, non dubium eſt. l. Minor. §. 1. ff. de euictionibus. l. 1. §. Qui in perpetuum ſi ager vectig. vel emphyteu. Et ſic hoc caſu non deſideratur expreſsio facti, id eſt, cauſæ iuris agētis, cum in ipſo reali iure factum deductum ſit.
74 In perſonali tamen actione requiritur factum expreſſum, vel ſaltim implicitum, & incluſſum ſub expreſſa actione, vt ſupra monſtrauimus, & ratio diuerſitatis eſt.
75 Quia in reali concluditur certa actio conformis, vt in exemplis appoſitis in perſonali tamen includitur actio generalis, & in formis, vt puta ſi dicerem te obligatum non enim concluderem aliquem actum ſpecifice cum obli-
76 gationes multifariā ſint, & hoc eſt, quod ab Scribentibus appellatus libellus incertus, qui vt ceſſet debet exprimi cauſa, vt ſciatur quid actor petat, vt probatur in l. Cum mota in fine. C. de trāſactio. & in l. Bæbius. ff. de pactis dotalibus, & docet Bald. in d. l. Ædita, num. 11.

IN TEXTV, IBI: Quia iuxta petitionem ſententia dictanda eſt.

Scholium VIII.

LITE Conteſta-
77 ta à Reo citato, ſi iudici non liqueat de certa quantitate, quā actor petat, ait. l. Noſtra, iudicem debere iubere actorem, vt petitionem certam producat, cum iuxta eam ſentētia dictanda ſit. Refertur itaque a l. Noſtra illud vulgare iuris
78 principium, quo docemur ſentētiam debere eſſe conformem libello, l. Vt fundus communi diuidundo. l. Pomponius, de negocijs geſtis, cap. licèt Hely de Symonia. l. Si ex teſtamento. ff. de excep-

exceptione rei iudicatæ. l. Item
79 labeo. §. 1.ff.Familiæ herciſcun
dæ.Formam enim petitionis iudex
egredi nõ debet,neque pronunciare
de his quæ ex natura actionis non veniunt.l.fin. ff. de
fideicommiſſ.libertatibus.l. Vinum
ſi certum petatur.l. 1. C.de
fid. inſtrumen.& iure haſtæ fiſca
80 lis,lib. 10. Neque ex his infero
libellum omnino neceſſarium
eſſe, ſaltem tamen petitio licèt
verbalis in actis redigi debet,ad
hoc,vt iudex ſecũdum eam ſententiam
dictare poſsit, hicque eſt
ſenſus noſtræ.l.Et docuit gloſſa,
in Clementina,Sæpe,verbo,expedit,
de verborum ſignificatione,
Bart. in dict.l. Vt fundus, in
principio,Bald. num. 2. alioqui
ſententia vltra petita lata nulla
erit,vt adnotauit Accurſius, in
81 l.Et purò.§.1.ff.Familiæ herciſcundæ:
neque refragabitur.l. Arbitrio.
ff.de dolo, vbi petita fuit
res,& tamen iudex in æſtimatione
condemnauit. Nam quando
illa reſtitui nequit hæc ſuccedit.
l.Sed & ſi poſſeſſor.§.fin.ff.de petitione
hereditatis,cõducitquoque
dict.l. Vinum, & l. Mortuo
boue.§.fin.ff.de legat.2. Vbi promiſſor
qui non poteſt rem præſtare,
condemnatur ad intereſſe,
quibus adſtipulatur.l. Non amplius,
de legat.1.l.Nemo.§.2.de
legat.2.l.Ea lege.C. de cõdictione
ob cauſam,& quæ ibi ab Accurſio
adnotantur.l.1.ff.de actionibus
empti.l.Egi,ff. Si ſeruitus
vindicetur. l. Conductores. C.
Locati.& vtrobique Scribentes
docent,& textus in l.2.§. Iudici.
ff.Finium regundorum, vbi iudici
finiũ regũdorum permittitur,
vbi non poſsit dirimere fines,
ad iudicatione controuer-
82 ſiam dirimat. Nam quamuis in
his iuribus vltra petita videatur
iudex pronunciare,permittitur
tamen cum aliter ſimiles cauſæ
83 expediri nequeant. Tum etiam
& propter naturam iudicij quæ
magis inſpici debet, quam modus
agẽdi, neq; oberit etiã text.
in l.Si conſtat.ff. de appellat. vbi
ſi ab actore petatur ſententia declarari
iniuſta, & ſic reuocanda:
& tamen prædicta ſententia nulla
ſit iudex,de nullitate pronunciare
poteſt,etiam ſi à parte petitum
non ſit. Reſpondetur enim
iudicium reſciſſorium, & reſcindens
accumulari poſſe,& ideo ſi
ab actore reſcindens, tantum remedium
intentetur:&ſuper reſciſſorio
nullitatis iudex pronunciare
poteſt,cap.Conſtitutus, de
reſtitutione in integrum: & ſuperius
adnotauimus, Scholio. 2.
præſertim cum iudicium appellationis
ex ſui natura reſciſſoriũ
ſit,iuxta textum in dict.cap.Cõſtitutus.
l.1.C. Quando prouocare
non eſt neceſſe,deinde quia in
cauſa appellationis non attenditur
libellus, ſicut in ipſa prima
inſtantia,de qua agimus, ſed iuſtitia

ſtitia & veritas cauſæ.l.Per hanc C.de tempor.appellation. Natuٍraque cauſę appellationis totam cauſam amplectitur, vt placuit Baldo in l.fin.C.de fideicōmiſſ. libertat.num. 10.

84 In acceſſorijs quoque dependentibus,& conſequutiuis, & vltra petita iudex pronunciare poteſt,& ita intelligi debet textus in cap.Votum.2.quæſtion. 1. & in cap. Cum Eccleſia Sutrina, de cauſa poſſeſ. & proprietatis.

85 Vbi ſi res ſpoliata tantum apud iudicem petatur, non ſolum ad reſtitutionem rei ſpolio probato iudex condemnare poterit, ſed etiam aliqua pœna ſpoliantem coercere.

86 Ruſusque, etſi petatur electio confirmari,iudex pronunciare poteſt eam infirmandam, cap.Cum Bertoldus,de re iudicata, vbi videndus eſt Innocent. idemque in cap. Cum cōtingat, de officio delegati,& in cap. Ex inſinuatione de procuratoribus,& prædictis conducit. l. Ad rem,& l.Ad legatum. ff. de pro-

87 curat. Et hæc materia tractatur in cap.Abbate,de reiudicata, libr.6.vbi Innocent.& illum textum, doctè interpretatur Bald. in l.1. C. Si plures vna ſententia condemnati fuerint, numer. 7.

88 Hæc enim acceſſoria dependentia,& conſecutiua tacitè ineſſe libello videntur,iuxta l. Arbiter. ff.de arbitris,vbi acceſſoria quoque in compromiſſo continen-

89 tur,i.e.eſt,in iuriſdictione.Quāuis eſt ſtricti iuris,vt probat l.Si de proprietate.C.Si a non compet. iudice eademque regula cōſtituitur in mandato procurato-

90 rio.l.Qui proprio.§. Item quæritur.ff.de procuratoribus. Iudi-

91 cium enim vniuerſale eſt,quoad omnia capita,quę ei inſunt.l.Solemus.ff.de iudicijs.

92 In quo ad meliorem noſtræ. l.Intellectum diſtinguēdum eſt, nam aut hæc acceſſoria emergūt ante litem conteſtatam, & tunc opus eſt in libello peti, aut ſuccedunt poſt litis conteſtationem, quo caſu ineſſe cenſentur in ipſo libello, licèt expreſſè petita non fuerint.l.Item ſi ſerui, de edilitio edicto.l. Ædiles in.1. §.Item ſciendum,codē titulo,& Accurſius docuit in l. Siquis miſſum. §.fin.ff.de damno infecto, verbo,ante iudicium,& teſtatur Innocentius in cap. Sacro, de ſententia excommunicationis.

93 Hic quoque dubitari ſolet,an ſi hæc acceſſoria,quæ ſi emergāt ante litem conteſtatam libello peti debent.iuxta ſuperiorem diſtinctionem quantitate expreſſa, in iudicio deduci debeant, an vero quantitatis expreſsio nō deſideretur,& partem affirmatiuam,tenuit Innocentius in cap. Cum dilectus,verbo,non eſſe,de ordine cognitionum, negatiuā tamen in c. Significantibus,de li

belli

belli oblatione communis, ta-
men opinio eſt, vt petitio gene-
ralis ſufficiat, vt putà 'petorē cū
his quæ pertinēt ad eam, quæ ta-
mē poſtea in lite ſpecificātur: &
hæc eſt Praxis quæ viget: aſſerit
94 enim cum proteſtatione actor ſe
declaraturū, & liqui daturū in li
tis proſecutione: quę practica ha
buit ortū à l. Si quando. C. Vnde
ui, & a c. fin. Quod metus cauſa,
& a l. A quo. ff. de reiuendicat. &
adnotauit Innocentius in c. Cū
ad ſedem, de reſt. ſpoliat. ratioq;
prædictorum ea poteſt eſſe nā, vt
ſupra oſtendimus omnia hęc ac-
ceſſoria, & coſequutiua ex natu-
ra actionis veniūt, & ideo eis nō
obſtat litis conteſtatio, per eam
enim non contrahitur cū iudice:
iuxta textū in l. Iudiciū ſoluitur
95 ff. de iudicijs ideoq; & de his pro
nūtiat: ſecus tamē eſt in litigato-
ribus, qui cuquaſi cōtrahant litē
conteſtando, nihil ea conteſtata
innouare poſſunt, vt ex l. 3. §. Idē
ſcribitur. ff. de peculio in 2. Scho
lio mōſtrauimus. Iuxta quæ om
nia ſupradicta accipienda noſtra
25 l. Eſt, & eius concluſio, vt ſcili-
cèt, iudex dicatur iuxta petita
pronūciare, quando de ipſa re,
vel [illegible] is quæ accedunt ipſi rei
petitæ, vel ſuccedunt in eius de-
fectū, vel in eius locum ſubrogā
tur pronunciat: vt in iuribus ſu-
pra allegatis probatur, & Innocē
tius docet in c. Sacro, de ſent. ex-
cōm. & in c. li. èt cauſam de præ-
bendis, n. fin. & Accurſius notat
in Scholijs, ad l. Solemus. ff. de iu
96 dicijs. Interdum etiam totū pe-
titur, & fit cōdemnatio pro par-
te, in l. Si duo. §. fin. ff. de poſitt.
Rurſuſque, & vnum petitur, &
in alio ſentētia fertur, vt in l. Vo-
bem. §. Aliquando. ff. de ędilitio
ædicto, & in l. Qui reſtituere. ff.
97 de reiuend. Ea etiam quæ poſt li-
tē coteſtatā eueniūt multū ſpe-
ctāt ad iudicis officiū. l. Ædiles. §
98 Sciēdū, de ædilitio ædicto. Dein
de animaduertēdū eſt prædictā
noſtri tex. regulā accipiendā eſ-
99 ſe in ciuilibus: in criminalibus
enim vltra petita iudex condēna
re poteſt: & in hūc ſenſum intel-
ligēdus eſt text. in l. Quid ergo.
§. Pęna grauior. ff. de hisqui notā
tur infamia, & in l. Et ſi ſeuerior,
100 C. eodē, & diuerſitatis ratio eſt,
quia ciuile iudiciū reſpicit ius ra
dicatū in agēte, quod iudex auferre
nequit, & ſic debet pronunciare,
ſecundū actionem propoſitam.
Criminis vero iudiciū nō ſolū of
fenſum, ſed ipſam rē publicā in-
tuetur: vnde iudex tanquā eius
miniſter cauſa cognita, non ad-
ſtringitur ſtare libello, nec accu-
ſantis accuſationi inhęrere: vt aſ
ſerit Bald. in d. l. Et ſi ſeuerior. n.
11. & latius oſtēdemus in l. 63. ſe-
101 quenti. Et hinc interpretari po-
terit officium iudicis nobile, &
mercenariū. Hoc enim ita appel
latur quia actioni inſeruit, legū-
que formulis, & partis petitioni:

D cum

cũ nihil aliud iudex poſsit, quã legibus iubeatur, ſecundũ actionem, quã actor intendit: quibus adeo iudex aſsidere debet, vt ſolam iuriſdictionem eum habere dicamus: iuxta textũ in l. Sed & quod. §. 1. ff. Quod metus cauſa: Illud tamen ex eo nominatur nobile, quia iudicis Imperium magis in eo prævalet: nec magiſtratus inhærere debet partis actioni ſiue accuſationi: cum ea enim, & ſine ea, quando æquum videbitur, animaduertere poterit: iuriſdictio itaque, quæ in iuriſdictionem & Imperium diuiditur: vt ſcilicet, ſpecies ſit & genus: ſi officio nobili experitur, propriè Imperium vocatur, cum nobilitati conſentaneum ſit Imperare. Hincque hanc vniuerſam regulam conſtituemus, vt quotieſcunque iudex punire, iuriſdictionemvè exercere, vltra petita queat: officium nobile miniſtrare, neceſſario fateamur, quæ omnia colliguntur, ex l. Placuit. C. de iudicijs. l. 1. ff. de iuriſdictione omnium iudicium l. Poteſtatis, de verborum ſignificatione. l. fin. ff. de officio eius cui mandata. l. Magiſtratus, de iuriſdiction. omnium iud. gloſſa in l. Si in aliquam. §. fin. de officio, pro Conſulis Bart. in l. Imperium, num. 6. & 9. & 23. ff. de iuriſdictione omnium
102 iudicum. Denique adnotandum eſt ſententiam debere eſſe conformem libello in tribus, in re, ſcilicet, cauſa, & actione, de re probatur in l. fin. C. de fideicom miſſ. libert. in illis verbis. *Talem ipſam altercationem reſecantes miramur quare iudex, qui præpoſitus eſt, in prædicta cauſa non omnino condemnationem in ſeruo, ſed in æſtima-*
103 *tione eius fecerit.* De cauſa eſt textus in l. Habebat quis ſeruum. ff. de inſtituta actione, vbi qui ſe adſtrinxit ad vnam cauſam, ſi non probat ſucumbit, neque iterum eadẽ actione ex alia cauſa agere poterit: vt docet Bar. ibi, in princip. & Scribentes omnes latè tractãt. De actione eſt tex. in l. Ædi-
104 ta. C. de ędẽdo vbi libellus actoris qui æditur reo, debet expreſſè cõtinere, id ſuper quo litigari debet innumeraſque huius regulę exceptiones ſiue limitationes, cõgeſsit, Felin. in d. c. Licet Hely de Symonia, ex n. 17. vſque ad. 47.

IN TEXTV, IBI. In finalibus verbis: Mas ſi conoce la demanda, maguer pedimiento no aya, valdria.

Scholium vltimum.

105 CVM De ordine iudiciali tex. noſter ſuperius docuiſſet, ait, prędictum ordinẽ eſſe ſeruandũ reo inſi-

inficiante: ſi enim in iudicio, ꝙ
ab eo petitur agnoſcat, predictus
ordo nõ deſiderabitur, cum reo
fatente nulla ſolemnitas requi-
ratur, ſed ſtatim ſententia profe
renda ſit, ſecundum eius confeſ
ſionem, cap. fin. de cohabitatio-
ne Clericorum & mulierum, c.
Veſtra, eodem titul. cap. cũ olim
in fine, de verborum ſignificat.
c. vltim. de reſtit. ſpoliator. ca. 1.
de accuſatio. lib. 6. quibus conue
nit. l. 4. tit. 13. par. 3. Confeſsio e-
nim regulariter ordinem iudi-
106 cij non deſiderat, cum etiam ſi
alioqui nullitas reſultaret cõfeſ
ſio ſupleat, iuxta doctrinam In-
nocentij in. c. Qualiter & quãdo
de accuſat. in 1. n. 1. & in c. Per in
quiſitionẽ, de elect. nu. 2. probat
text. in c. Piſanis, de reſt. ſpoliat.
& docuit Matheſalanus ſing. 53.
& egregiè Hippoly. de Marſilijs
ſingular. 201. per totũ: & Petrus
Dueñas reg. 117. vſq, ad reg. 121
107 Quinimo tanta cofeſsionis eſt
vis, vt ſi pars actoris libellũ obtu
liſſet, quinq, petẽdo, & reus fate
retur ſe debere decẽ in hac ſũma
cõdẽnabitur, nã licet vltra petita
iudex nõ pronũciet, iuxta noſtrã
l. cõfeſsio tñ, vt diximus ſolẽnia
nõ reſpicit, & ſupradictã opinio
nẽ admittit Bartolo. Spcin. reg.
442. verſic, Fallit. 15. & pro ea al-
legar gloſ. in l. Proinde. §. Notã-
dum. ff. Ad l. Aquil. Quæ tñ nõ
probat dubitoq, ꝺ hac opinione.

Textus Secundus.

OTROSI Los tutores è los guardadores de los menores de edad, tambien en los pleytos criminales, como en los ciuiles, recibenlos en caſa del Rey en los pleytos, e ponen las demandas e las acuſaciones de las coſas q̃ atañen a los huerfanos, quier ſean criminales, o ciuiles.

SVMMARIVM.

1 *TVtor, aut curator pupilli, aut adulti agere, vel accuſare poteſt in litibus minoris ſui.*

2 *Sine curatore minor in iudicio non experitur.*

3 *Etiam inuitis adoleſcentibus curatores dandos Rebardus putauit.*

4 *Accurſius & alij errant in intellectu. l. 1. de minoribus.*

5 *Sine curatore iudicium corruit.*

6 *Lege. 12. tabularum ſolis furioſis curatores dabantur, necnon & prodigis.*

7 *Ex lege latoria omnibus minoribus cum cauſæ tamen cognitione curatores dati ſunt.*

8 *Ex conſtitutione Diui Marci cauſæ cognitio, non fuit neceſſaria.*

9 *Interpretatio & conciliatio. l. 1. de minoribus, & §. Inuiti.*

10 *Sentencia lata contra minorem ſine curatore, nulla eſt.*

11 *In defenſi appellantur minores cu-*

ratore carentes.

12 *Improbatur Accurſius, dum voluit nullam eſſe legẽ, ex qua nulla ſententia contra minorem in defenſum ſit.*

13 *Valet ſententia contra rem publicã in defenſam.*

14 *Nunquam datur minori curator, niſi parte petente.*

15 *Pro rebus beneficialibus, & alijs minor ſine curatore in iudicio ſupereſſe poteſt.*

Lex ſecunda.
IN TEXTV, IBI.
Otroſi los tutores.

Scholium Vnicum.

1 PROBAT Hæc lex tutorem, aut curatorẽ pupilli, vel adulti agere, vel accuſare poſſe in litibus minoris ſui, quæ ſentẽtia adeo, de iure noſtro ve-
2 ra eſt, vt ſine tutore, vel curatore minor agere, vel accuſare nulla ratione queat, iuxta textum in §. Item inuiti Inſtituta, de curatoribus, ibi. *Inuiti adoleſcentes curatores non accipiunt præterquã ad litẽ.* Qui text. quãuis in 1. p. dubius videatur, ex l 1. in fine, verſ. Et ideo, de minoribus, vbi Vlpian. ſentire videtur minori inuito curatorem dandum, adeoque conſeſſe, ac generaliter loquatur, vt ingenue agnoſcat Hotomanus, in princ. de curator. enuntiatione. 3. ſe non ſatis eum intellige-
3 re, Rebarduſque lib. 1. variarũ. c, 17. Etiam inuitis adoleſcentibus curatores dandos Iuſtiniano reclamante contendat, de hoc tamen non diſputo, cum ad materiam noſtram nõ ſpectet, & quia late tractat Accurſ. in dict. l. Inuiti, & in dict. l. 1. verbo, committi, & vtrobique Scribentes, & nouiſsimè Pereira in l. Si curatorẽ habens, in princip. numer. 5. & 6.
4 Et quanuis ſcio, nec gloſſam ordinarios, & Pereiram verum intellectum aſsignaſſe, aliterque prædicta iura concilianda eſſe,
5 ommitto tamẽ ne digreſſum faciã, quoad noſtram enim. l. Attinet, nemo dubitauit ad agendũ minorem non admitti, ſine tutore, vel curatore, alias enim corrueret iudicium, cum legitimã perſonam, in eo ſtandi non habeat. l. 2. C. de his qui legiti. perſon. l. 3. in fin. eodem titul.
6 Re tamen ab eius origine ſumpta ad veriorem noſtri text. intelligentiam ſciẽdum eſt, leg. 12. tabularum ſolis furioſis, & prodigis curatores dari, vt refertur in §. Itẽ furioſi, de curatoribus, ſed
7 poſtea, ex. l. Lætoria, ſiue latoria a Q. latorio lata alij dicunt lectoria, cõſtitutũ eſt, vt minoribus etiã darẽtur cũ cauſæ tamen cognitione, hoc eſt, ſi malis moribus prædití eſſent ſi diſſoluti, ſi luxui dedití: vt ex Iulio Capitolino in Marco Antonio Philoſopho tradit Duare. in l. 1. de minoribus,

ver-

verbo, ꝙ cũ minore, & Cuiatius
ibidẽ in prin. probatq́, l. 1. tit. de
8 donat. lib. 8. C. Theodoſiani, ſed
poſtea ex cõſtit. Diui Marci cu-
ratores omnibus minoribus da-
ti ſunt, ſine cauſæ cognitione, vt
referũt Aimarius Riuallius, in hi
ſtoria Iuris ciuilis, lib. 2. Alciat.
lib. 6. Parergõ, c. 16. Rebardus, li
br. 1. variar. c. 19. Cuiatius de di-
uerſis, & tẽpo. preſcrip. c. 29. A-
lioqui enim omnis actus cũ mi-
nore geſtus præſertim iudicialis
illuſorius reddebatur, vt ex præ-
dictis Authoribus cõſtat, ꝙ ſigni
ficãs lex noſtra iure optimo ſta-
tuit, vt tutor & curator agat, &c.
accuſſet, ex quibus colloſ arie, &
9 no abs re infertur interpretatio,
ſiue cõciliatio ad prædicta iura-
quæ alias difficilia videbãtur, in
d. §. Inuiti, & d. l. 1. de minoribus
vbi Vlpian. alludẽs, ad ius illud
antiquũ, quo curatores nõ paſ-
ſim dabãtur adultis, ſcribit ho-
die, ideſt, poſt cõſtitutionẽ Diui
Marci omnes adoleſcẽtes curato
res habere, poſſe etiã ſi rẽ ſuã be-
nè gerãt, nõ tamẽ inde ſequitur
eos inuitos cõpellẽdos eſſe adſuſ
cipiẽdos curatores, ꝙ vero ſubij-
cit Iurecõſultus, ibi. *Nec ante rei
ſua adminiſtratio eis committi de-
bet:* ego accipio de his minorib'
qui ſemel curatores acceperunt,
qui ante finitã curã, rerum ſuarũ
adminiſtrationem, ſuſcipere nõ
poſſunt, & ſic fortè melius intel-
ligitur hic textus, quã hactenus
ab Scribentibus intellectus eſt
ad noſtramque l. redeundo ea ra
tione curatorem deſiderat. Con
10 ſtat enim ſententiam latam con
tra minorem curatorẽ non ha-
bẽtem omnino eſſe in validam,
vt probat text. in d. l. Acta. §. fin.
ff. de reiudic. & text. in l. Cũ mi-
11 nores, in princ. C. Si aduerſus rẽ
iudicatam, vbi in defenſos mino
res appellauit Iuſtinianus cura-
tore carẽtes, quibus cõducit tex.
in l. In vniuerſis. C. Qui dari tu
tores poſsint, & l. Clarũ. C. de au
thoritate præſtanda, quę in cau-
ſis ciuilibus & criminalibus cu-
ratorem requirit cum alioqui iu
dicium nullum ſit.

12 Ex quibus improbãda eſt ſẽtẽ
tia gloſſ. in l. Cũ minores, vẽrbo,
nullũ. C. Si aduerſus rẽ iud. quate
nus voluit nullã. l. Inueniri, per
quã ſẽtẽtia lata cõtra minorẽ cu
ratore carentẽ nulla eſſet, nã eã
improbat Paul. ibi Boerius. q. 92
Grãmat. cõſ. 124. n. 8. & inſpiciẽ-
da eſt. l. 7. tit. 25. p. 3. Et ibi Greg.
& expẽdit Caldas in l. Si curato-
13 rẽ habẽs in prin. n. 10. Vnũ tamẽ
ſingulare adnotauit Gregor. vbi
ſup. valere, ſcilicèt, ſententiã con
tra rẽ publicã in defenſam cũ ei
præcepiſſet iudex, vt cõſtitueret
defenſorẽ, & ante Grego. docuit
Bart. in l. 1. C. de iure rei publicæ
li. 11. Diuerſitas tñ in coverſatur,
nã iudex inuito adoleſcẽti cura
torẽ ad litẽ dare poteſt, vt ex d. §
Inuiti adnotauimus in Repu-

blica tamen nulla lege ſcriptum eſt, vt inuita curatorem habeat, quæ ratio Bart. & Gregor. fuit & multis exornat Pereira in di-
14 cta l. Si curatorem in principio, numero. 11. 12. & 13.

Animaduerto quoque iudicem, quamuis inuito adoleſcenti curatorem dare poſsit, nunquam tamen dare debere, niſi parte petente, cuius rei optimam rationem reddit Pereira, in dict. l. Si curatorem habens,
15 nu. 3. Deindeque adnotandum eſt pro rebus beneficialibus, vel ſpiritualibus minorē iudicio ſu peteſſe poſſe, in his enim maior putatur conſenſuſque patris, vel curatoris, hoc caſu non requiritur, vt probatur in cap. fin. de iudi. in 6. Alioſque caſus congerit Panormitan. in c. Ex parte, de reſtit. ſpoliat. n. 11. & 16. & Couar. lib. 1. variarum, cap. 5. num. 8.

Textus Tertius.

SI Alguno ha demanda contra los bienes de alguno, por deuda que el deue, o que pago ſu deuda, e no falla a eſte deudor, e falla a ſus bienes en poder de otro, en tal caſo como eſte, aquel que tiene los bienes del deudor, es tenido de reſponder a la demanda, e puede, ſi quiere, negar la deuda que dize que el otro le deue, o la paga que dize q̄ hizo por el, è a todas las defenſiones es tenido el demādador de reſponder e de prouar lo q̄ dize. E ſi eſte demandador no quiſiere reſponder, deue deſamparar los bienes del deudor, mas ſi preſente fueſſe el principal deudor, primero le deue demādar a ſu deudor la deuda q̄ el deue en juyzio, ò ſi el deudor otros bienes touieſſe q̄ cūplieſſen al ſu deudo del demādador, ſaluo ſi los bienes q̄ demāda fueſſen ſeñaladamente obligados a eſſa deuda.

SVMMARIVM.

1 *COntra bona abſentis & eorū poſſeſſorē, ſiue detentorē, actio intēdi poteſt*

2 Abſens dicitur, ille qui venire de proximo non ſperatur

3 Apud acta judicij debet conſtare de abſentia.

4 Cauſæ cognitio de abſentia præcedere debet.

5 Quādoquis petit hæreditatē abſentis, debet probare eū mortuum eſſe.

6 Si elapſum eſt quinquēniū quo ignoraretur

raretur, quis viuere an mortuus præſumatur.

7 *Quæ probatio requiratur iure Regio ad probandam mortem abſentis.*

8 *Curator (ante omnia) bonorũ abſentis, peti debet.*

9 *Si relicto procuratore quis abſuit, nõ eſt dandus curator.*

10 *Si relictis bonis apud alium debitor abijt, non eſt curandum de curatore.*

11 *Detinens bona abſentis defendere debet.*

12 *Omnia detentor debet facere in defenſione bonorum abſentis, quæ curatori incumbunt.*

13 *Quæ requirantur in curatore remiſsiuè.*

14 *Detinens bona abſentis de omni curã, & diligentia tenetur, & nu. ſequenti.*

16 *Retinẽs bona abſentis ſi turbetur in eis, habet officium nobile, vt non expellatur a ſua detentatione.*

17 *Et non ſolum defendendo, ſed etiã agendo mouere actiones poteſt nomine abſentis, ſublata differentia, an ſint tempore peritura necne.*

18 *Qui bona abſentis retinet eſt curator ſimplex.*

19 *Procurator abſentis omnia negotia abſentis, tractare poteſt, & delatam ſibi ſucceſsionem adire.*

20 *Debitore præſente contra eum agẽdũ eſt, & fruſtra tractatur de curatore, procuratore, vel defenſore*

21 *Debitore abſente non poteſt agi contra tertium poſſeſſorem, ſi alia bona debitor reliquerit.*

22 *Debitore abſente nulla facta excuſſione agitur cõtra tertiũ poßeſſorẽ.*

23 *Lex ſtyli approbat opinionem Accurſij. & num. ſequenti.*

25 *Preſente debitore prius eius bona excutiuntur, quam cõtra tertium agatur.*

26 *Si bona debitoris licèt ipſe preſens ſit, ſint extra territorium ſita nulla facta excuſſione poteſt agi aduerſus tertium poſſeſſorem.*

27 *Anterior concluſio locũ habet, quãdo bona in longinquo eſſent, hæc enim excuti non debent.*

28 *Ex perſonali non oritur ius contra ſingularem ſucceſſorem, nec tertiũ poſſeſſorem.*

29 *Si ſimul cum hypotheca fuit appoſitum pactum de non alienãdo, agi poteſt cõtra tertiũ ſine excuſſione.*

30 *Abſentia debitoris, cum hypotheca vel pactum de non alienanda re hypothecata æquiparantur.*

Lex Tertia.

IN TEXTV, IBI, E no falla a eſte deudor,

Scholium. I.

1 PROBAT Hæc lex debitore abſente, qui non poteſt inueniri, ſi reperiantur bona apud alium contra hunc, & prædicta bona poſſe creditorẽ actionẽ intẽdere, ne creditor propter debitoris abſentiam ius ſuum amittat.

2 Pro cuius legis intellectu prę mitendum eſt abſentem debito rem dici, illũ qui venire de proximo nõn ſperatur, alioquim enim expectandus eſſet. l. penult. ff. de legatio. l. Ignorare. C. de reſtitution. milit. l. Cohęredi. ff. Familiæ herciſcundæ, lex. 12. tit. 2. part 3. Et ibi Gregor. Scholio. 1.

3 Secundo ſupponeñdum eſt apud acta iudicij, debere conſtare de abſentia illius, de cuius bonis agitur, vt probat text. in. l. Hoc autẽ. §. Non defendit. ff. Ex quibus cauſis in poſſeſſ. eatur, & docet Menoch. de arbitr. libr. 2. cẽt.

4 2. caſu. 150. nu. 18. Debet itaque præcedere cauſæ cognitio, de abſentia debitoris, ita vt non ſperetur de proximo venire. Bart. in l. Siquis inſtituatur, de hæred. inſtit. & in l. Ignorare. C. de reſtitutione militum, & ibi Paul. de Caſtro, Angel. Ioannes de Imola, & Menochius vbi ſupra, & eſt praxis ordinaria in iudicijs, ſecundum prædictos Doctores, adhoc vt aduerſus bona actio intenda-

5 tur. Secus tamẽ eſt, quando quis petit hæreditatem abſentis, quo caſu debet probare eum mortuum eſſe, & non ſufficit probare abſentiam, vt bona ei adiudicentur, docet Albericus in Authentica, Hodie. C. de repudijs.

6 Quanuis ſi lapſum eſſet quinquennium, quo ignoraretur viuere ex eo ſatis probaretur diem obiſſe, teſte Bart. in tractatu de teſtibus, num. 37. & Menoch. vbi

7 ſupra, num. 19. Lex tamen Partitæ. 14. titul. 14. part. 3. voluit vt petẽs hæreditatem abſentis, probet per famam publicam mortẽ illius, & abeſſe vltra decẽ annos, quanuis ſi neutrum probare poſſet, & de abſentia diu conſtaret, & ignoraretur de vita abſentis bona eius dantur propinquioribus, cum ordinaria cautione, de qua tractat Gregor. in dict. l. 14. tit. 14. par. 3. & in hoc non inſiſtimus, quoad noſtram tamen legẽ attinet ſufficit conſtare de abſentia, vt creditori conſultum ſit.

8 Tertio habendum eſt pro conſtanti creditorem, ſi contra hũc abſentem, qui bona deſerta reliquit actionem habeat à iudice petere debere, vt his bonis curatorem det, cum quo actor in iudicio agat, probat gloſſa in l. Ab hoſtibus. ff. Ex quibus cauſis maiores, & Gregorius Lopez plures referens, in l. 12. titul. 2. part. 3. Scholio. 1.

9 Quæ omnia vera ſunt quando abſens procuratorem non reliquit, nam ſi relicto procuratore abfuit agendum nõ eſt de curatore dando, vt pluribus relatis docet Menochius de arbitrarijs, centuria ſecũda, caſu. 150. num.

10 17. Et idem eſt ſi relictis bonis apud aliũ abijt ipſe debitor, nã contra hũc poſſeſſorem, ſiue detentatorem horum bonorũ abſentis, agendum eſt ab ipſo creditore-

ditore, hoc enim etiam caſu curator non dabitur, his bonis cũ ſit qui ea defendat, & ita intelli-
11 genda eſt noſtra lex. Qui detinens bona ipſius debitoris tenetur reſpondere ipſi actioni, & liti motæ, defendereque ipſum debitorem, debitum negando, vel opponendo alias exceptiones, quæ videantur competere ipſi reo debitori, vt apertè probant
12 verba noſtræ legis. Et denique omnia ea debet facere hic detentor pro defenſione bonorum abſentis ad quæ curator bonis da-
13 tus adſtringebatur. Et omnia quę in curatore requirantur cõgerit, & quidem pulherè poſt veteres, quos refert Menochius de arbitrar. cent. 2. caſu, 150. per totum, Baeça de decima, ca. 16. per totum. l. 4. titul. 29. part. 2. & l. 15 titul. 16. part. 6. & ibi Gregor. Lopez poſt Bartol. & gloſſam in. l. 1. ff. de cur. bonis. dand. & docet Speculator, titulo de actore, nu-
14 mer. 10. Detinens itaque hęc bona ipſius debitoris abſentis omnem ſuam curam & diligentiã, debet adhibere in defendendis bonis, vt per ſupradicta proba-
15 tur, & docet noſtra lex. Nã quanuis hic retinens prædicta bona ipſius abſentis, ſit ſimplex detentator qui habeat ſolã nudam, & ſimplicem inſiſtentiam rei, ſine vllo titulo habili ad dominium, vel poſſeſsionem, iuxta l. Nunquam nuda, de contrahẽda emptione, & ea quæ tradit Anton. Gomezius in. l. 45. numero, 7.
16 Tamen prædictus detentator ſi turbatur ſuper re, & bonis quæ detentat, & lis in eis mouetur, tenetur defendere prædicta bona, & habet officium iudicis nobile, vt interim nõ expellatur à ſua detentatione, nec turbetur, nec moleſtetur in ea, & ſic defenditur loco poſſeſſoris. l. Aquilius Regulus, de donationibus, in fine, tradit Gomezius in d. l. 45. nu-
17 mer. 12. Et non ſolum defendendo, verum etiam agendo, poteſt mouere actiones nomine abſentis pro iure ſibi competenti, ſublata differentia, an ſint actiones tempore perituræ, vel tempore non perituræ, vt ſcilicet, eas mouere queat, has nequeat, vt poſt Azonem, quem refert tenuit Angelus, in conſil. 103. ad
18 finem, & Alex. lib. 2. conſil. 4. Nã hic qui bona abſentis retinet nõ eſt curator ſimplex bonorum, ſed tanquam procurator ad omnia negotia, agendo, & defendẽdo in iudicio, & extra iudicium: in quam partem inclinat Menochius, vbi ſupra, numer. 17. & 31. vbi dicto numer. 17. inquit præ-
19 dictum procuratorem poſſe tractare omnia negocia abſentis, & delatam ſibi ſucceſsionem adire.

IN TEXTV, IBI.

Mas ſi preſente fueſſe el principal deudor.

Scholium. II.

20 VLTERIVS Ait lex noſtra debitore preſẽte cõtra eum agendũ eſſe, quod vel ex eo conſtat, nã cùm prædicta omnia remedia extraordinaria introducta ſint debitore abſente ipſo preſente, cum ſit perſona principalis contra quã agi poſsit, & vltra tractabitur de curatore defenſore, vel procuratore d.l. In cauſæ, in ſecunda. ff. de minoribus, quod (ad eo) perſpicuum eſt, vt diſputatione non indigeat.

IN TEXTV, IBI.

O ſi el deudor otros bienes tuuieſſe.

Scholium III.

21 DECIDIT Deinde noſtra lex, debitore abſente, non poſſe agi cõtra tertium poſſeſſorem, ſi ipſe debitor alia bona habet, in quibus actori conſultum ſit, quod iuri maximè conſentaneũ eſt, cũ prius actor agere debeat, facereque excuſsionem in bonis ipſius debitoris principalis, & minus idoneis repertis, tunc agat contra tertium poſſeſſorem, iuxta vulgarem traditionem, textus in Authentica, Hoc ſi debitor. C. de pignoribus, & in Authentica, Sed hodie. C. de actionibus & obligationibus, & probat. l. par. 14. ti. 13. par. 5. Accur-
22 ſius tamen in dict. Authen. Hoc ſi debitor, verbo, actum ſit. C. de pignor. docuit debitore preſente procedere prædictam regulã, vt prius fiat excuſsio in eius bonis, & non poſsit agi contra tertium poſſeſſorem, at cum debitor abſens eſt nulla facta excuſſione poſſe agi contra tertiũ poſſeſſorem, omnes, ibi cum Accurſio fatentur, & Gregorius docet in dict. l. 14. titul. 13. part. 5. gloſſ. 5. verſicul. 13. limita. & tamẽ lex noſtra videtur contraria prædictæ opinioni Accurſij, cum ſtatuat debitore abſente non agendum contra tertium poſſeſſorẽ, donec fiat excuſsio, in eius bonis.

23 Rurſus, & vltimo noſtra lex iuricommuni contradicit, dum ſtatuit in fine creditorem habentem hypothecam ſpecialem in bonis à tertio poſſeſsis, poſſe agere contra eũdem nulla facta excuſsione cum contrarium, doceant

ceant iura in dict. Authent. Hoc ſi debitor, & in dict. l. Patt. ar ſi bene perpendantur noſtræ legis, verba, nulla profecto, ex eis reſultat repugnantia: ſed in omnibus iu: communi, conueniunt & approbant expreſſe prædictam opinionem Accurſij: nam dum ſtatuit. l. Debitore abſente, contra tertium agi non poſſe, alijs bonis a debitore relicti: hoc diſponit lex noſtra quando bona, quæ ſunt apud tertium poſſeſſorem, non erat hypothecata & obligata, vt ſtatim ſubijcitur in verſiculo ſequenti, & in finalibus verbis.

24 Sed ſi bona quæ apud tertiũ poſſeſſorem inueniuntur fuerunt hypothecata ſpecialiter ipſi creditori, & debitor abſens ſit, docet & quidem pulchrè lex noſtra ipſum creditorem poſſe agere contra tertium poſſeſſorem, nulla excuſsione facta, approbando opinionem Accurſij in dict. Authent. Hoc ſi debitor, verbo, actum ſit.

25 Nec rurſus repugnat textus noſter prædictæ Authẽticę, Hoc ſi debitor, quæ loquitur preſente debitore, cuius bona prius excuti debent, quam contra tertiũ agatur: hæc tamen lex loquitur debitore abſente, quo caſu non eſt neceſſaria excuſsio, & ſine ea poteſt agi contra tertium poſſeſſorem, quando bona ab ipſo poſſeſſa erant hypothecata ipſi primo creditori, ſecundum prædictam opinionem gloſſæ, quæ omnia puto, vera, & menti commendanda: nullus enim, quem viderim meminit noſtræ legis pro ipſa Accurſij opinione.

26 Vlterius pro intellectu noſtrę l. Adnotandum eſt eius ſententiam, eam nempè, vt debitore, abſente excuſsio in eius bonis non ſit neceſſaria, ſine ea quę poſsit agi contra tertium poſſeſſorem, procedere quoque quando debitor, licet præſens ſit, aliaque bona haberet, eſſent tamen ſita extra iuriſdictionem, vbi debitor conuenitur, ſeu commoratur, ſicut enim reus alterius domicilij excutiendus non eſt, itaque nec res: ad eas, de perſonis arguendo, iuxta textum in Authentica Preſente. C. de fideiuſſorib. quam opinionem ex Baldo & alijs, quos refert amplectitur Rodericus Xuarez in l. 2. tit. De los emplaçamientos, foro legum, lib. 2. verſic. Vlterius quæritur, num. 4. & 5. Vbi ait ſic obtinuiſſe in quadã graui lite, Bald.

27 tamen in l. vltima. ff. Si cert. petat. ad finem, prædictam ſententiam ſic interpretatur, vbi reus poſsideret bona in longinqua parte, ſecus tamen quando territoriũ licet diuerſum, eſſet tamẽ vicinu, ſeu propinquũ, ibi enim ſi bona debitor habeat, hęc prius excutienda erunt, quam contra tertium poſſeſſorem agatur.

IN

ex facto ius oriri (ſenſus enim eſt) vt petitio ſaltim debeat continere factum, ex quo reſultet actio quamuis implicita, & mox ius ſequatur ad quod deuenire ſine facto, & eius narratione petitioneque actoris impoſsibile eſſet.

72 Neque his obſtabit ſi dicatur vbi eſt expreſsio actionis non requiri factum: expreſsio enim ipſius actionis factum includit, ſicut factum expreſſum vt diximus, includit actionem tacitam, & probatur in Authentico, de exibend. reis. §. Sancimus, ſicuti in reali actione diximus, ſufficit enim deduci ſine expreſsione alterius cauſæ, vt in l. Et an eadé, §. Actiones. ff. de exceptione rei
73 iudicatæ. Vt puta ſi dicam me dominũ ſatis enim includo reiuendicationem, & ſi non exprimam, & ſi dicam me quaſi dominium publicianam intentare, non dubium eſt. l. Minor. § 1. ff. de euictionibus. l. 1. §. Qui in perpetuum ſi ager vectig. vel emphyteu. Et ſic hoc caſu non deſideratur expreſsio facti, id eſt, cauſæ iuris agẽtis, cum in ipſo reali iu-
74 re factum deductum ſit. In perſonali tamen actione requiritur factum expreſſum, vel ſaltim implicitum, & incluſſum ſub expreſſa actione, vt ſupra monſtrauimus, & ratio diuerſitatis eſt.
75 Quia in reali concluditur certa actio conformis, vt in exemplis appoſitis in perſonali tamen includitur actio generalis, & informis, vt puta ſi dicerem te obligatum non enim concluderem aliquem actum ſpecifice cum obli-
76 gationes multifariã ſint, & hoc eſt, quod ab Scribentibus appellatus libellus incertus, qui vt ceſſet debet exprimi cauſa, vt ſciatur quid actor petat, vt probatur in l. Cum mota in fine. C. de trãſactio. & in l. Bæbius. ff. de pactis dotalibus, & docet Bald. in d. l. Ædita, num. 11.

IN TEXTV, IBI. Quia iuxta petitionem ſententia dictanda eſt.

Scholium VIII.

77 LITE Conteſtata à Reo citato, ſi iudici non liqueat de certa quantitate, quã actor petat, ait l. Noſtra, iudicem debere iubere actorem, vt petitionem certam producat, cum iuxta eam ſentẽtia dictanda ſit. Refertur itaque a l. Noſtra illud vulgare iuris
78 principium, quo docemur ſentẽtiam debere eſſe conformem libello, l. Vt fundus communi diuidundo. l. Pomponius, de negocijs geſtis, cap. licèt Hely de Symonia. l. Si ex teſtamento. ff. de excep-

exceptione rei iudicatæ. l. Item
79 labeo. §. 1.ff.Familiæ herciſcun
dæ.Formam enim petitionis iu-
dex egredi nõ debet,neque pro-
nunciare de his quæ ex natura
actionis non veniunt.l.fin. ff. de
fideicommiſſ.libertatibus.l Vi-
num ſi certum petatur.l. 1. C.de
fide inſtrumen.& iure haſtæ fiſca
80 lis,lib. 10. Neque ex his infero
libellum omnino neceſſarium
eſſe, ſaltem tamen petitio licèt
verbalis in actis redigi debet,ad
hoc,vt iudex ſecũdum eam ſen-
tẽtiam dictare poſsit, hicque eſt
ſenſus noſtræ.l.Et docuit gloſſa,
in Clementina,Sæpe,verbo,ex-
pedit,de verborum ſignificatio-
ne, Bart. in dict.l. Vt fundus, in
principio,Bald. num. 2. alioqui
ſententia vltra petita lata nulla
erit,vt adnotauit Accurſius, in
81 l.Et putò.§.1.ff.Familiæ herciſ-
cundæ:neque refragabitur.l. Ar
bitrio.ff.de dolo , vbi petita fuit
res,& tamen iudex in æſtimatio
ne condemnauit. Nam quando
illa reſtitui nequit hæc ſuccedit.
l.Sed & ſi poſſeſſor.§.fin.ff.de pe
titione hereditatis,cõducitquo-
que dict.l. Vinum , & l. Mortuo
boue.§.fin.ff.de legat.2. Vbi pro
miſſor qui non poteſt rem præ-
ſtare,condemnatur ad intereſſe,
quibus adſtipulatur.l. Non am-
plius,de legat.1.l.Nemo.§.2.de-
legat.2.l.Ea lege.C. de cõdictio-
ne ob cauſam,& quæ ibi ab Ac-
curſio adnotantur. l.1.ff.de actio
nibus empti.l.Egi,ff. Si ſeruitus
vindicetur. l. Conductores. C.
Locati:& vtrobique Scribentes
docent,& textus in l.2.§. Iudici.
ff.Finium regundorum , vbi iu-
dici finiũ regũdorum permit-
titur,vbi non poſsit dirimere fi-
nes , ad iudicatione controuer-
82 ſiam dirimat. Nam quanuis in
his iuribus vltra petita videatur
iudex pronunciare,permittitur
tamen cum aliter ſimiles cauſæ
83 expediri nequeant. Tum etiam
& propter naturam iudicij quæ
magis inſpici debet, quam mo-
dus agẽdi , neq, oberit etiã text.
in l.Si conſtat.ff. de appellat. vbi
ſi ab actore petatur ſententia de
clarari iniuſta, & ſic reuocanda:
& tamen prædicta ſententia nul
la ſit iudex,de nullitate pronun-
ciare poteſt,etiam ſi à parte peti
tum non ſit. Reſpondetur enim
iudicium reſciſſorium, & reſcin
dens accumulari poſſe,& ideo ſi
ab actore reſcindens, tantum re-
medium intentetur:& ſuper reſ-
ciſſorio nullitatis iudex pronun
ciare poteſt,cap.Conſtitutus, de
reſtitutione in integrum: & ſu-
perius adnotauimus, Scholio. 2.
præſertim cum iudicium appel-
lationis ex ſui natura reſciſſoriũ
ſit,iuxta textum in dict.cap.Cõ-
ſtitutus.l.1.C. Quando prouoca
re non eſt neceſſe,deinde quia in
cauſa appellationis non attendi
tur libellus, ſicut in ipſa prima
inſtantia,de qua agimus, ſed iu-
ſtitia

belli oblatione communis, tamen opinio eſt, vt petitio generalis ſufficiat, vt puta petere cū his quæ pertinēt ad eam, quæ tamē poſtea in lite ſpecificātur: &
94 hæc eſt Praxis quæ viget: aſſerit enim cum proteſtatione actor ſe declaraturū, & liqui daturū in litis proſecutione: quę practica habuit ortū a l. Si quando. C. Vnde vi, & a c. fin. Quod metus cauſa, & a l. A quo. ff. de reiuendicat. & adnotauit Innocentius in c. Cū ad ſedem, de reſt. ſpoliat. ratioq, prædictorum ea poteſt eſſe nā, vt ſupra oſtendimus omnia hęc acceſſoria, & coſequutiua ex natura actionis veniūt, & ideo eis nō obſtat litis conteſtatio, per eam enim non contrahitur cū iudice: iuxta textū in l. Iudiciū ſoluitur
95 ff. de iudicijs ideoq, & de his pronūtiat: ſecus tamē eſt in litigatoribus, qui cuquaſi cōtrahant litē conteſtando, nihil ea conteſtata innouare poſſunt, vt ex l. 3. §. Idē ſcribitur. ff. de peculio in a. Scholio mōſtrauimus. Iuxta quæ omnia ſupradicta accipienda noſtra l. Eſt, & eius concluſio, vt ſcilicèt, iudex dicatur iuxta petita pronūciare, quando de ipſa re, vel in iis quæ accedunt ipſi rei petitæ, vel ſuccedunt in eius defectū, vel in eius locum ſubrogātur pronunciat: vt in iuribus ſupra allegatis probatur, & Innocētius docet in c. Sacro, de ſent. excom. & in c. Iſi èt cauſam de præbendis, n. fin. & Accurſius notat in Scholijs, ad l. Solemus. ff. de iu
96 dicijs. Interdum etiam totū petitur, & fit cōdemnatio pro parte, in l. Si duo. §. fin. ff. de poſtſt. Rurſuſque, & vnum petitur, & in alio ſententia fertur, vt in l. Vobem. §. Aliquando. ff. de ędilitio ædicto, & in l. Qui reſtituere. ff.
97 de reiuend. Ea enim quæ poſt litē conteſtatā eueniūt multū ſpectāt ad iudicis officiū. l. Ædiles. §
98 Sciēdū, de ædilitio ædicto. Deinde animaduertēdū eſt prædictā noſtri tex. regulā accipiendā eſ
99 ſe in ciuilibus: in criminalibus enim vltra petita iudex condēnare poteſt: & in hūc ſenſum intelligēdus eſt text. in l. Quid ergo. §. Pęna grauior. ff. de his qui notātur infamia, & in l. Et ſi ſeuerior,
100 C. eodē, & diuerſitatis ratio eſt, quia ciuile iudiciū reſpicit ius radicatū in agēte, ꝙ iudex auferre nequit, & ſic debet pronunciare, ſecundū actionem propoſitam. Criminis vero iudiciū nō ſolū offenſum, ſed ipſam rē publicā intuetur: vnde iudex tanquā eius miniſter cauſa cognita, non adſtringitur ſtare libello, nec accuſantis accuſationi inhęrere: vt aſſerit Bald. in d. l. Et ſi ſeuerior. n. 11. & latius oſtēdemus in l. 63. ſe-
101 quenti. Et hinc interpretari poterit officium iudicis nobile, & mercenariū. Hoc enim ita appellatur qui actioni inſeruit, legūque formulis, & partis petitioni:

D cum

cũ nihil aliud iudex poſsit, quã legibus iubeatur, ſecundũ actionem, quã actor intendit: quibus adeo iudex aſsidere debet, vt ſolam iuriſdictionem eum habere dicamus: iuxta textũ in l. Sed & quod. §. 1. ff. Quod metus cauſa: Illud tamen ex eo nominatur nobile, quia iudicis Imperium magis in eo prævalet: nec magiſtratus inhærere debet partis actioni ſiue accuſationi: cum ea enim, & ſine ea, quando æquum videbitur, animaduertere poterit: iuriſdictio itaque, quæ in iuriſdictionem & Imperium diuiditur: vt ſcilicet, ſpecies ſit & genus: ſi officio nobili experitur, propriè Imperium vocatur, cum nobilitati conſentaneum ſit Imperare. Hincque hanc vniuerſam regulam conſtituemus, vt quotieſcunque iudex punire, iuriſdictionemvè exercere, vltra petita queat: officium nobile miniſtrare, neceſſario fateamur, quæ omnia colliguntur, ex l. Placuit. C. de iudicijs. l. 1. ff. de iuriſdictione omnium iudicium l. Poteſtatis, de verborum ſignificatione. l. fin. ff. de officio eius cui mandata. l. Magiſtratus, de iuriſdiction. omnium iud. gloſſa in l. Si in aliquam. §. fin. de officio, pro Conſulis Bart. in l. Imperium, num. 6. & 9. & 23. ff. de iuriſdictione omnium
102 iudicum. Denique adnotandum eſt ſententiam debere eſſe conformem libello in tribus, in re, ſcilicet, cauſa, & actione, de te probatur in l. fin. C. de fideicom miſſ. libert. in illis verbis. *Talem ipſam altercationem reſecantes miramur quare iudex, qui præpoſitus eſt, in prædicta cauſa non omnino condemnationem in ſeruo, ſed in æſtima-*
103 *tione eius fecerit.* De cauſa eſt textus in l. Habebat quis ſeruum. ff. de inſtituta actione, vbi qui ſe ad ſtrinxit ad vnam cauſam, ſi non probat ſucumbit, neque iterum eadẽ actione ex alia cauſa agere poterit: vt docet Bar. ibi, in princip. & Scribentes omnes latè tractãt. De actione eſt tex. in l. Ædi-
104 ta. C. de ędẽdo vbi libellus actoris qui æditur reo, debet expreſſè cõtinere, id ſuper quo litigari debet innumeraſque huius regulę exceptiones ſiue limitationes, cõgeſsit, Felin. in d. c. Licet Hely de Symonia, ex n. 17. vſque ad. 47.

IN TEXTV, IBI.
In finalibus verbis: Mas ſi conoce la demanda, maguer pedimiento no aya, valdria.

Scholium vltimum.

105 CVM De ordine iudiciali tex. noſter ſuperius docuiſſet, ait, prędictum ordinẽ eſſe ſeruandũ reo inſi-

inficiante: ſi enim in iudicio, ꝙ ab eopetitur agnoſcat, predictus ordo nõ deſiderabitur, cum reo fatente nulla ſolemnitas requiratur, ſed ſtatim ſententia proferenda ſit, ſecundum eius confeſſionem, cap. fin. de cohabitatione Clericorum & mulierum, c. Veſtra, eodem titul. cap. cũ olim in fine, de verborum ſignificat. c. vltim. de reſtit. ſpoliator. ca. 1. de accuſatio. lib. 6. quibus conuenit. l. 4. tit. 13. par. 3. Confeſsio enim regulariter ordinem iudi-
106 cij non deſiderat, cum etiam ſi alioqui nullitas reſultaret cõfeſſio ſupleat, iuxta doctrinam Innocentij in. c. Qualiter & quãdo de accuſat. in 1. n. 1. & in c. Per inquiſitionẽ, de elect. nu. 2. probat text. in c. Piſanis, de teſt. ſpoliat. & docuit Matheſalanus ſing. 53. & egregiè Hippoly. de Marſilijs ſingular. 201. per totũ: & Petrus Dueñas reg. 117. vſq, ad reg. 121
107 Quinimo tanta cõfeſsionis eſt vis, vt ſi pars actoris libellũ obtuliſſet, quinq, petẽdo, & reus fatetur ſe debere decẽ in hac ſũma cõdẽnabitur, nã licet vltra petita iudex nõ pronũciet, iuxta noſtrã l. cõfeſsio tñ, vt diximus ſolẽnia nõ reſpicit, & ſupradictã opinionẽ admittit Bartolo. Spcin. reg. 442. verſic. Fallit. 15. & pro ea allegat gloſ. in l. Proinde. §. Notãdum. ff. Ad l. Aquil. Quæ tñ nõ probat dubitoq, dhac opinione.

Textus Secundus.

OTROSI Los tutores è los guardadores de los menores de edad, tambien en los pleytos criminales, como en los ciuiles, recibenlos en caſa del Rey en los pleytos, e ponen las demandas e las acuſaciones de las coſas q̃ atañen a los huerfanos, quier ſean criminales, o ciuiles.

SVMMARIVM.

1 *TVtor, aut curator pupilli, aut adulti agere, vel accuſare poteſt in litibus minoris ſui.*

2 *Sine curatore minor in iudicio non experitur.*

3 *Etiam inuitis adoleſcentibus curatores dandos Rebardus putauit.*

4 *Accurſius & alij errant in intellectu. l. 1. de minoribus.*

5 *Sine curatorè iudicium corruit.*

6 *Lege. 12. tabularum ſolis furioſis curatores dabantur, necnon & prodigis.*

7 *Ex lege latoria omnibus minoribus cum cauſæ tamen cognitione curatores dati ſunt.*

8 *Ex conſtitutione Diui Marci cauſæ cognitio, non fuit neceſſaria.*

9 *Interpretatio & conciliatio. l. 1. de minoribus, & §. Inuiti.*

10 *Sententia lata contra minorem ſine curatore, nulla eſt.*

11 *In defenſi appellantur minores curatore*

ratore carentes.

12 *Improbatur Accurſius, dum voluit nullam eſſe legē, ex qua nulla ſententia contra minorem in defenſum ſit.*

13 *Valet ſententia contra rem publicā in defenſam.*

14 *Nunquam datur minori curator, niſi parte petente.*

15 *Pro rebus beneficialibus, & alijs minor ſine curatore in iudicio ſupereſſe poteſt.*

Lex ſecunda.
IN TEXTV, IBI.
Otroſi los tutores.

Scholium Vnicum.

1 PROBAT Hæc lex
tutorem, aut curato
rē pupilli, vel adulti
agere, vel accuſare
poſſe in litibus minoris ſui, quæ
ſentētia adeo, de iure noſtro ve-
2 ra eſt, vt ſine tutore, vel curatore
minor agere, vel accuſare nulla
ratione queat, iuxta textum in
§. Item inuiti Inſtituta, de cura-
toribus, ibi. *Inuiti adoleſcentes cura*
tores non accipiunt præterquā ad litē.
Qui text. quāuis in 1. p. dubius
videatur, ex l. 1. in fine, verſ. Et
ideo, de minoribus, vbi Vlpian.
ſentire videtur minori inuito cu
ratorem dandum, adeoque con-
fuſè, ac generaliter loquatur, vt
ingenue agnoſcat Hotomanus,
in princ. de curator. enunciatio-
ne. 3. ſe non ſatis eum intellige-
3 re, Rebarduſque lib. 1. variarū. c.
17. Etiam inuitis adoleſcentibus
curatores dandos Iuſtiniano re-
clamante contendat, de hoc ta-
men non diſputo, cum ad mate
riam noſtram nō ſpectet, & quia
late tractat Accurſ. in dict. l. Inui
ti, & in dict. l. 1. verbo, committi,
& vtrobique Scribentes, & no-
uiſsimè Pereira in l. Si curatorē
habens, in princip. numer. 5. & 6.
4 Et quanuis ſcio, nec gloſſam or-
dinarios, & Pereiram verum in-
tellectum aſsignaſſe, aliterque
prædicta iura concilianda eſſe,
5 ommitto tamē ne digreſſum fa-
ciā, quoad noſtram enim. l. Atti
net, nemo dubitauit ad agendū
minorem non admitti, ſine tuto
re, vel curatore, alias enim cor-
rueret iudicium, cum legitimā
perſonam, in eo ſtandi non ha-
beat. l. 2. C. de his qui legiti. per-
ſon. l. 3. in fin. eodem titul.
6 Re tamen ab eius origine ſum
pta ad veriorem noſtri text. in-
telligentiam ſciēdum eſt, leg. 12.
tabularum ſolis furioſis, & prodi
gis curatores dari, vt refertur in
§. Itē furioſi, de curatoribus, ſed
7 poſtea, ex. l. Lætoria, ſiue latoria
a Q. latorio lata alij dicunt lecto
ria, cōſtitutū eſt, vt minoribus e-
tiā darētur cū cauſæ tamen cog-
nitione, hoc eſt, ſi malis moribus
præditi eſſent ſi diſſoluti, ſi luxui
deditti: vt ex Iulio Capitolino in
Marco Antonio Philoſopho tra
dit Duare. in l. 1. de minoribus,
ver-

verbo,ꝙ cũ minore, & Cuiatius ibidẽ in priu.probatq, l.1. tit.de
8 donat.lib.8.C.Theodoſiani,ſed poſtea ex cõſtit.Diui Marci curatores omnibus minoribus dati ſunt,ſine cauſæ cognitione,vt referũt Aimarius Riuallius,in hiſtoria Iuris ciuilis,lib.2. Alciat. lib.6.Parergõ,c.16.Rebardus, libr.1.variar.c.19.Cuiatius de diuerſis,& tẽpo.preſcrip.c.29. Alioqui enim omnis actus cũ minore geſtus præſertim iudicialis illuſorius reddebatur,vt ex prędictis Authoribus cõſtat,ꝙ ſignificãs lex noſtra iure optimo ſtatuit,vt tutor & curator agat, &c. accuſſet,ex quibus colloraríe, &
9 no abs re infertur interpretatio, ſiue cõciliatio ad prædicta iuraquæ alias difficilia videbãtur, in d.§.Inuiti,&d.l.1.de minoribus vbi Vlpian.alludẽs, ad ius illud antiquũ, quo curatores nõ paſſim dabãtur adultis, ſcribit hodie,ideſt,poſt cõſtitutionẽ Diui Marci omnes adoleſcẽtes curatores habere,poſſe etiã ſi rẽ ſuã benẽ gerãt,nõ tamẽ inde ſequitur eos inuitos cõpellẽdos eſſe adſuſcipiẽdos curatores,ꝙ vero ſubijcit Iurecõſultus,ibi. *Nec ante rei ſua adminiſtratio eis committi debet:* ego accipio de his minorib' qui ſemel curatores acceperunt, qui ante finitã curã,rerum ſuarũ adminiſtrationem,ſuſcipere nõ poſſunt,&ſic fortè melius intelligitur hic textus, quã hactenus ab Scribentibus Intellectus eſt ad noſtramque l.redeundo ea ratione curatorem deſiderat. Con
10 ſtat enim ſententiam latam contra minorem curatorẽ non habẽtem omnino eſſe in validam, vt probat text. in d.l. Acta.§.fin. ff.de reiudic.& text.in l. Cũ mi-
11 nores,in princ.C.Si aduerſus rẽ iudicatam,vbi in defenſos minores appellauit Iuſtinianus curatore carẽtes,quibus cõducit tex. in l.In vniuerſis.C. Qui dari tutores poſsint,& l.Clarũ.C. de authoritate præſtanda,quę in cauſis ciuilibus & criminalibus curatorem requirit cum alioqui iudicium nullum ſit.

12 Ex quibus improbãda eſt ſẽtẽtia gloſſ.in l.Cũ minores,verbo, nullũ.C.Si aduerſus rẽ iud.quatenus voluit nullã.l Inuenⁱri, per quã ſẽtẽtia lata cõtra minorẽ curatore carentẽ nulla eſſet, nã eã improbat Paul.ibi Boerius.q.92 Grãmat.cõſ.124.n.8.& inſpiciẽda eſt.l.7.tit.25.p.3. Et ibi Greg. & expẽdit Caldas in l.Si curato-
13 rẽ habẽs in prin.n.10. Vnũ tamẽ ſingulare adnotauit Gregor.vbi ſup.valere,ſcilicèt,ſententiã contra rẽ publicã in defenſam cũ ei præcepiſſet iudex, vt cõſtitueret defenſorẽ,& ante Grego.docuit Bart.in l.1.C.de iure rei publicæ li.11.Diuerſitas tñ in eo verſatur, nã iudex inuito adoleſcẽti curatorẽ ad litẽ dare poteſt,vt ex d. § Inuiti adnotauimus in Repu-

blica tamen nulla lege ſcriptum
eſt, vt inuita curatorem habeat,
quæ ratio Bart. & Gregor. fuit
& multis exornat Pereira in di-
14 cta l. Si curatorem in principio,
numero. 11. 12. & 13.

Animaduerto quoque iudicem, quamuis inuito adoleſcenti curatorem dare poſsit, nunquam tamen dare debere, niſi parte petente, cuius rei optimam rationem reddit Pereira,
in dict. l. Si curatorem habens,
15 nu. 3. Deindeque adnotandum
eſt pro rebus beneficialibus, vel
ſpiritualibus minorẽ iudicio ſu
pereſſe poſſe, in his enim maior
putatur conſenſuſque patris, vel
curatoris, hoc caſu non requiritur, vt probatur in cap. fin. de iudi. in 6. Alioſque caſus congerit Panormitan. in c. Ex parte, de reſtir. ſpoliat. n. 11. & 16. & Couar. lib. 1. variarum, cap. 5. num. 8.

Textus Tertius.

SI Alguno ha demanda contra los bienes de alguno, por deuda que el deue, o que pago ſu deuda, e no falla a eſte deudor, e falla a ſus bienes en poder de otro, en tal caſo como eſte, aquel que tiene los bienes del deudor, es tenido de reſponder a la demanda, e puede, ſi quiere, negar la deuda que dize que el otro le deue, o la paga que dize q̃ hizo por el, è a todas las defenſiones es tenido el demãdador de reſponder e de prouar lo q̃ dize. E ſi eſte demandador no quiſiere reſponder, deue deſamparar los bienes del deudor, mas ſi preſente fueſſe el principal deudor, primero le deue demãdar a ſu deudor la deuda q̃ el deue en juyzio, ò ſi el deudor otros bienes touieſſe q̃ cũplieſſen al ſu deudo del demãdador, ſaluo ſi los bienes q̃ demãda fueſſen ſeñaladamente obligados a eſſa deuda.

SVMMARIVM.

1 COntra bona abſentis & eorũ poſſeſſore ſiue detentorẽ, actio intẽdi poteſt

2 Abſens dicitur, ille qui venire ac proximo non ſperatur

3 Apud acta judicij debet conſtare de abſentia.

4 Cauſæ cognitio de abſentia præcedere debet.

5 Quãdoquis petit hæreditatẽ abſentis, debet probare eũ mortuum eſſe.

6 Si elapſum eſt quinquẽniũ quo ignoraretur

raretur, quis viuere an mortuus præſumatur.

7 *Quæ probatio requiratur iure Regio ad probandam mortem abſentis.*

8 *Curator (ante omnia) bonorũ abſentis, peti debet.*

9 *Si relicto procuratore quis abfuit, nõ eſt dandus curator.*

10 *Si relictis bonis apud alium debitor abijt, non eſt curandum de curatore.*

11 *Detinens bona abſentis defendere debet.*

12 *Omnia detentor debet facere in defenſione bonorum abſentis, quæ curatori incumbunt.*

13 *Quæ requirantur in curatore remiſsiuè.*

14 *Detinens bona abſentis de omni curã, & diligentia tenetur, & nu. ſequenti.*

16 *Retinẽs bona abſentis ſi turbetur in eis, habet officium nobile, vt non expellatur a ſua detentatione.*

17 *Et non ſolum defendendo, ſed etiã agendo mouere actiones poteſt nomine abſentis, ſublata differentia, an ſint tempore peritura necne.*

18 *Qui bona abſentis retinet eſt curator ſimplex.*

19 *Procurator abſentis omnia negotia abſentis, tractare poteſt, & delatam ſibi ſucceſsionem adire.*

20 *Debitore præſente contra eum agẽdũ eſt, & fruſtra tractatur de curatore, procuratore, vel defenſore*

21 *Debitore abſente non poteſt agi contra tertium poſſeſſorem, ſi alia bona debitor reliquerit.*

22 *Debitore abſente nulla facta excuſſione agitur cõtra tertiũ poſſeſſorẽ.*

23 *Lex ſtyli approbat opinionem Accurſij. & num. ſequenti.*

25 *Preſente debitore prius eius bona excutiuntur, quam cõtra tertium agatur.*

26 *Si bona debitoris licèt ipſe preſens ſit, ſint extra territorium ſita nulla facta excuſſione poteſt agi aduerſus tertium poſſeſſorem.*

27 *Anterior concluſio locũ habet, quãdo bona in longinquo eſſent, hæc enim excuti non debent.*

28 *Ex perſonali non oritur ius contra ſingularem ſucceſſorem, nec tertiũ poſſeſſorem.*

29 *Si ſimul cum hypotheca fuit appoſitum pactum de non alienãdo, agi poteſt cõtra tertiũ ſine excuſſione.*

30 *Abſentia debitoris, cum hypotheca vel pactum de non alienanda re hypothecata æquiparantur.*

Lex Tertia.

IN TEXTV, IBI, E no falla a eſte deudor,

Scholium. I.

1 PROBAT Hæc lex debitore abſente, qui non poteſt inueniri, ſi reperiantur bona apud alium contra hunc, & prædicta bona poſſe creditorẽ actionẽ intẽdere, ne creditor propter debitoris abſentiam ius ſuum amittat.

2 Pro cuius legis intellectu prę
mitendum eſt abſentem debito
rem dici,illũ qui venire de pro-
ximo nõ ſperatur, alioquim e-
nim expectandus eſſet.l. penult.
ff.delegatio.l.Ignorare.C.de re-
ſtitution.milit.l.Cohęredi.ff.Fa
miliæ herciſcundæ, lex.12.tit.2.
part 3. Et ibi Gregor.Scholio.1.
3 Secundo ſupponendum eſt a-
pud acta iudicij,debere conſtare
de abſentia illius,de cuius bonis
agitur,vt probat text.in.l. Hoc
autẽ.§.Non defendit.ff.Ex qui-
bus cauſis in poſſeſſ.eatur, & do-
cet Menoch.de arbitr.libr.2.cẽt.
4 2.caſu.150.nu.18. Debet itaque
præcedere cauſæ cognitio,de ab
ſentia debitoris,ita vt non ſpere
tur de proximo venire. Bart. in
l. Siquis inſtituatur,de hæred. in
ſtit.& in l.Ignorare.C.de reſtitu
tione militum,& ibi Paul. de Ca
ſtro, Angel.Ioannes de Imola,&
Menochius vbi ſupra, & eſt pra-
xis ordinaria in iudicijs, ſecun-
dum prædictos Doctores,adhoc
vt aduerſus bona actio intenda-
5 tur. Secus tamẽ eſt,quando quis
petit hæreditatem abſentis, quo
caſu debet probare eum mor-
tuum eſſe,& non ſufficit proba-
re abſentiam,vt bona ei adiudi-
centur,docet Albericus in Au-
thentica, Hodie. C. de repudijs.
6 Quanuis ſi lapſum eſſet quin-
quenium,quo ignoraretur viue
re ex eo ſatis probaretur diem
obiiſſe, teſte Bart. in tractatu de
teſtibus,num.37.& Menoch.vbi
7 ſupra,num.19. Lex tamen Parti
tæ.14. titul.14.part. 3. voluit vt
petẽs hæreditatem abſentis,pro
bet per famam publicam mortẽ
illius,& abeſſe vltra decẽ annos,
quanuis ſi neutrum probare poſ
ſet,& de abſentia diu conſtaret,
& ignoraretur de vita abſentis
bona eius dantur propinquiori-
bus,cum ordinaria cautione, de
qua tractat Gregor.in dict. l. 14.
tit.14.par.3.& in hoc non inſiſti
mus,quoad noſtram tamen legẽ
attinet ſufficit conſtare de abſen
tia,vt creditori conſultum ſit.
8 Tertio habendum eſt pro con
ſtanti creditorem, ſi contra hũc
abſentem,qui bona deſerta reli-
quit actionem habeat à iudice
petere debere,vt his bonis cura-
torem det,cum quo actor in iu-
dicio agat, probat gloſſa in l. Ab
hoſtibus. ff. Ex quibus cauſis ma-
iores, & Gregorius Lopez plu-
res referens,in l. 12. titul.2. part.
3.Scholio.1.
9 Quæ omnia vera ſunt quan-
do abſens procuratorem non re
liquit,nam ſi relicto procurato-
re abfuit agendum nõ eſt de cu-
ratore dando,vt pluribus relatis
docet Menochius de arbitrarijs,
centuria ſecũda,caſu. 150. num.
10 17. Et idem eſt ſi relictis bonis
apud aliũ abijt ipſe debitor, nã
contra hũc poſſeſſorem, ſiue de-
tentatorem horum bonorũ ab-
ſentis, agendum eſt ab ipſo cre-
dito-

dirote,hoc enim etiam caſu cu-
rator non dabitur, his bonis cũ
ſit qui ea defendat,& ita intelli-
11 genda eſt noſtra lex. Qui deti-
nens bona ipſius debitoris tene-
tur reſpondere ipſi actioni,& liti
motæ, defendereque ipſum de-
bitorem,debitum negando, vel
opponendo alias exceptiones,
quæ videantur competere ipſi
reo debitori, vt aperte probant
12 verba noſtræ legis. Et denique
omnia ea debet facere hic defen
ſor pro defenſione bonorum ab
ſentis ad quæ curator bonis da-
13 tus adſtringebatur. Et omnia
quę in curatore requirantur cõ-
gerit,& quidem pulchrè poſt ve
teres,quos refert Menochius de
arbitrar.cent.2.caſu,150.per to-
tum,Baeça de decima, ca.16.per
totum.l.4.titul.29.part.2.& l.15
titul.16.part.6.& ibi Gregor.Lo-
pez poſt Bartol.& gloſſam in.l.
1.ff.de cur.bonis, dand. & docet
Speculator,titulo de actore, nu-
14 mer.10. Detinens itaque hęc bo
na ipſius debitoris abſentis om-
nem ſuam curam & diligentiã,
debet adhibere in defendendis
bonis, vt per ſupradicta proba-
15 tur,& docet noſtra lex. Nã quan
uis hic retinens prædicta bona
ipſius abſentis,ſit ſimplex deten
tator qui habeat ſolã nudam, &
ſimplicem inſiſtentiam rei, ſine
vllo titulo habili ad dominium,
vel poſſeſsionem, iuxta l. Nun-
quam nuda,de contrahẽda em-
ptione,& ea quæ tradit Anton.
Gomezius in.l. 45. numero, 7.
16 Tamen prædictus detentator ſi
turbatur ſuper re, & bonis quæ
detentat, & lis in eis mouetur,
tenetur defendere prædicta bo-
na,& habet officium iudicis no-
bile, vt interim nõ expellatur à
ſua detentatione, nec turbetur,
nec moleſtetur in ea, & ſic defen
ditur loco poſſeſſoris.l.Aquilius
Regulus,de donationibus, in fi-
ne,tradit Gomezius in d.l.45. nu
17 mer.12. Et non ſolum defen-
dendo,verum etiam agendo, po
teſt mouere actiones nomine ab
ſentis pro iure ſibi competenti,
ſublata differentia,an ſint actio-
nes tempore perituræ, vel tem-
pore non perituræ, vt ſcilicet,
eas mouere queat, has nequeat,
vt poſt Azonem,quem refert te
nuit Angelus,in conſil.103. ad
18 finem,& Alex.lib.2.conſil.4.Nã
hic qui bona abſentis retinet nõ
eſt curator ſimplex bonorum,
ſed tanquam procurator ad om
nia negotia,agendo, & defendẽ
do in iudicio,& extra iudicium:
in quam partem inclinat Meno-
chius,vbi ſupra,numer.17.& 31.
vbi dicto numer.17. inquit præ-
19 dictum procuratorem poſſe tra-
ctare omnia negocia abſen-
tis,& delatam ſibi ſuc-
ceſsionem a-
dire.

IN TEXTV, IBI.
Mas ſi preſençe fueſſe el principal deudor.

Scholium. II.

20 VLTERIVS Ait lex noſtra debitore preſẽte cõtra eum agendũ eſſe, quod vel ex eo conſtat, nã cùm prædicta omnia remedia extraordinaria introducta ſint debitore abſente ipſo preſente, cum ſit perſona principalis contra quã agi poſsit, & vltra tractabitur de curatore defenſore, vel procuratore. l. In cauſæ, in ſecunda. ff. de minoribus, quod (adeo) perſpicuum eſt, vt diſputatione non indigeat.

IN TEXTV, IBI.
O ſi el deudor otros bienes tuuieſſe.

Scholium III.

21 DECIDIT Deinde noſtra lex, debitore abſente, non poſſe agi cõtra tertium poſſeſſorem, ſi ipſe debitor alia bona habet, in quibus actori conſultum ſit, quod iuri maximè conſentaneũ eſt, cũ prius actor agere debeat, facereque excuſsionem in bonis ipſius debitoris principalis, & minus idoneis repertis, tunc agat contra tertium poſſeſſorem, iuxta vulgarem traditionem, textus in Authentica, Hoc ſi debitor. C. de pignoribus, & in Authentica, Sed hodie. C. de actionibus & obligationibus, & probat. l. par. 14. ti. 13. par. 5.
22 Accurſius tamen in dict. Authen. Hoc ſi debitor, verbo, actum ſit. C. de pignor. docuit debitore preſente procedere prædictam regulã, vt prius fiat excuſsio in eius bonis, & non poſsit agi contra tertium poſſeſſorem, at cum debitor abſens eſt nulla facta excuſsione poſſe agi contra tertiũ poſſeſſorem, omnes, ibi cum Accurſio fatentur, & Gregorius docet in dict. l. 14. titul. 13. part. 5. gloſſ. 5. verſicul. 13. limita. & tamẽ lex noſtra videtur contraria prædictæ opinioni Accurſij, cum ſtatuat debitore abſente non agendum contra tertium poſſeſſorẽ, donec fiat excuſsio, in eius bonis.

23 Rurſus, & vltimo noſtra lex iuricommuni contradicit, dum ſtatuit in fine creditorem habentem hypothecam ſpecialem in bonis à tertio poſſeſsis, poſſe agere contra eũdem nulla facta excuſsione cum contrarium, doceant

ceant iura in dict. Authent. Hoc ſi debitor, & in dict. l. Part. at ſi bene perpendantur noſtræ legis verba, nulla profecto, ex eis reſultat repugnantia: ſed in omnibus iuri communi, conueniant & approbant expreſſe prædictam opinionem Accurſij: nam dum ſtatuit l. Debitore abſente, contra tertium agi non poſſe, alijs bonis a debitore relictis: hoc diſponit lex noſtra quando bona, quæ ſunt apud tertium poſſeſſorem, non erat hypothecata & obligata, vt ſtatim ſubijcit in verſiculo ſequenti, & in finalibus verbis.

24 Sed ſi bona quæ apud tertiū poſſeſſorem inueniuntur fuerunt hypothecata ſpecialiter ipſi creditori, & debitor abſens ſit, docet & quidem pulchrè lex noſtra ipſum creditorem poſſe agere contra tertium poſſeſſorem, nulla excuſsione facta, approbando opinionem Accurſij in dict. Authent. Hoc ſi debitor, verbo, actum ſit.

25 Nec rurſus repugnat textus noſter prædictæ Authēticę, Hoc ſi debitor, quæ loquitur preſente debitore, cuius bona prius excuti debent, quam contra tertiū agatur: hæc tamen lex loquitur debitore abſente, quo caſu non eſt neceſſaria excuſsio, & ſine ea poteſt agi contra tertium poſſeſſorem, quando bona ab ipſo poſſeſſa erant hypothecata ipſi primo creditori, ſecundum prædictam opinionem gloſſæ, quæ omnia puto, vera, & menti commendanda: nullus enim, quem viderim meminit noſtræ legis pro ipſa Accurſij opinione.

26 Vlterius pro intellectu noſtrę l. Adnotandum eſt eius ſententiam, eam nempè, vt debitore abſente excuſsio in eius bonis non ſit neceſſaria, ſine ea quę poſsit agi contra tertium poſſeſſorem, procedere quoque quando debitor, licet præſens ſit, aliaque bona haberet, eſſent tamen ſita extra iuriſdictionem, vbi debitor conuenitur, ſeu commoratur, ſicut enim reus alterius domicilij excutiendus non eſt, itaque nec res: ad eas, de perſonis arguendo, iuxta textum in Authentica Preſente. C. de fideiuſſorib. quam opinionem ex Baldo & alijs, quos refert amplectitur Rodericus Xuarez in l. 2. tit. De los emplaçamientos, foro legum, lib. 2. verſic. Vlterius quæritur, num. 4. & 5. Vbi ait ſic obtinuiſſe in quadā graui lite, Bald. 27 tamen in l. vltima. ff. Si cert. petat. ad finem, prædictam ſententiam ſic interpretatur, vbi reus poſsideret bona in longinqua parte, ſecus tamen quando territoriū licet diuerſum, eſſet tamē vicinū, ſeu propinquū, ibi enim ſi bona debitor habeat, hęc prius excutienda erunt, quam contra tertium poſſeſſorem agatur.

IN

IN TEXTV; IBI. Saluo ſi los bienes que demanda.

Scholium. IIII.

28 HÆC Vltima verba noſtræ legis neceſſerio, vt diximus debent referri ad debitorem abſentem, vt ſenſus ſit abſente debitore cō tra tertium agi poſſe, ſine vlla excuſsione, ex ſuperiori interpretatione, alioqui enim ex prædicta obligatione non oritur ius aduerſus ſingularem ſucceſſorem. l. Ea lege. C. de cōdictione ob cauſam. l. Vt pomum. ff. de ſeruit. l. Venditor. ff. Cōmunia prædiorū.

29 Quæ communis & receptiſſima doctrina limitanda eſt, quādo ſimul cum hypotheca, eſſet appoſitum pactum de non alienando ipſam rē hypothecatam: tunc enim prætextu prædicti pacti, agi poſſet contra tertium poſſeſſorem, nulla excuſsione facta. l. Creditores. C. de pignoribus. l. Si creditor. §. fin. ff. de diſtractione pignorum, & vtrobique Bart. & Scribentes, & ratio eſt, nam vt pactioni ſtetur, nulla eſt venditio. Itaque ex ea dominium trāſlatum in emptorem nō fuit, iudicāturq; prædicta bona hypothecata alienata, ac ſi eſſet in poteſtate debitoris: & ideo excuſsio in his, ſicut & in cæteris alijs bonis ſuis non requiritur. De qua re videndus eſt Xuarez qui latè tractat in l. Poſt rem iudicatam, limitat. 1.

30 Æquiparantur itaque in iure hi duo caſus, videlicèt, abſentia debitoris iuxta noſtram legem, vel pactum de non alienanda re hypothecata, iuxta anteriorem doctrinam, in quibus excuſsione non eſt opus, & hic eſt verus noſtri textus intellectus.

Textus Quartus.

MAGVER Es derecho que ha poder de tomar los bienes de ſu deudor, aq̄l q̄ ha de auer el deudo, por el obligamiento a que ſe obligò, maguer paſſaſſen los bienes a otro en ſu poder, porqualquiera manera que paſſen. Pero de coſtumbre ſe guarda, anſi en caſa del Rey, que ſi paſſan los bienes a otro, que eſte a quien ſon obligados, que no los deue por ſi tomar, maguer tal poder le fueſſe otorgado, por aquel que deue el deudo e obliga ſus bienes

nes

nes, mas deuegelo demandar por juyzio el derecho que ha ſobre ellos. Pero ſi el contendor que tiene los bienes, ſabiendo que eran anſi obligados los compraſſe, eſtonce bien puede entregarſe por ſi, ſegun el poder que el dio de ſe entregar por ſi. E otroſi, el Rey en qualquiera manera quier que paſſen los bienes del ſu cogedor, o arrendador o por razon de los ſus derechos, a otro quier Clerigo, quier lego, puede ſe entregar por ſi, e ſi alguno alguna razon, o derecho ha en aq̃llos bienes, deue venir ante el Rey, e moſtrargelo, y el Rey oyra lo que dixere, o darà Alcalde que dio a ſu perſonero del Rey, con aquel que dize que ha derecho en aquellos bienes, è ge lo libre el Alcalde por derecho, y eſto paſſo anſi de fecho, ſegun ſe ſigue en la carta de la Reyna Doña Maria por la gracia de Dios Reyna de Caſtilla, de Leon, è ſenora de Molina, a los Alcaldes de Toledo, ſalud è gracia. Vi vueſtra carta en que me embiaſtes dezir, que el Rey mi hijo vos embio mãdar por ſus cartas, que tomaſſedes tantos de los bienes que fueron de Gutierre Perez, è que los vendieſſedes, porque entregaſſedes al Infante Don Juan de doze mil marauedis que ouo de auer por el arrendamiento de las ſalinas del Rey, que ſon en Eſpertinas, è porque nos dixeron que el Dean è Gonçalo Perez Canonigo tomarõ vna partida de los bienes de Gutierre Perez, è que los feziſtes emplazar para ante vos ſobre eſta razon. Ellos parecierõ ante vos è razonaron, que ſi alguna demanda les quiſieren fazer ſobre eſta razon, que les demandaſſen por ante el Juez de ſu Igleſia: è porque el Dean è Gonçalo Perez no quiſieron reſponder ante vos, tomaſtes los bienes que ellos tienen, que vos dixeron que fueron de Gutierre Perez, è que los entregaſtes al hombre del Infãte Don Juan: é por eſta razon que el Dean vos fizo amoneſtar, è dixo, que ſino tornaſſedes los bienes, que los tomaria, y que pornia ſentencia de excomunion ſobre vos: embiaſtes me pedir por merced, que pues el Rey era en la frontera, è ordenara que todos los pleytos que acaecieſſen ante mi, a librarlos en ſu lugar, q̃ vos embiaſſe mandar en como fizieſſedes ſobre ello: è yo ſobre eſto oue conſejo con hombres buenos, Letrados, è foreros, que andan en mi Caſa, è falle que todos los cogedores, è arrendadores, è recaudadores

res de los tributos, è de las rentas, y de todos los otros derechos del Rey, que los ſus cuerpos, è los ſus algos, è aueres que auian, ò auerian deſde el tiempo que los derechos del Rey arrendaron, o recaudaron, que de todos ſean obligados al Rey, faſta que le dē buena cuenta è recaudo de lo ſuyo: è que ninguno no ge los deue amparar, ni en Caſtillo, ni en otro Señorio ninguno: è que por derecho, è por fuero de Eſpaña, è por vſo, è por coſtumbre que los otros Reyes que fueron ante deſte los recaudaron los cuerpos, è los tomaron è los entraron todo quanto auian, ſin demandarlos delante otro Juez, ni ante otro Señor ninguno. E porque Gutierre fue arrendador de las ſalinas del Rey, y el Rey mi hijo touo por bien de mandar dar los marauedis que Gutierre deuia del arrendamiēto ſobredicho al Infante Don Juan ſu tio, è mandò a vos que tomaſſedes tantos de los ſus bienes, que fueron de Gutierre Perez, e los vendieſſedes, porque entregaſſedes lo que el deuia del arrendamiento, ſegun dezia la ſu carta que vos embio: vos para cumplir mandado del Rey, è para guardar a el ſu derecho, è a la Igleſia el ſuyo, ſegun es fuero è derecho, no huuierades porque emplazar al Dean ni al Canonigo, que vinieſſen ante vos a reſponder en juyzio, mas deuierades ſaber verdaderamente quales eran los bienes que fuerō de Gutierre Perez, y entrarlos con teſtimonio con buen recaudo en nombre del Rey por lo que Gutierre Perez deuia de la rēta ſobredicha, è deſi ſi alguno y cuieſſe que entendieſſe que algun derecho auia de auer en los bienes del arrendador, o de cogedor, de los derechos del Rey, deuelo yr moſtrar al Rey, y el Rey librarlo como fuere ſu merced, ò darà hōbres buenos, quales quiſieſſe, ò por bien touieſſe, que lo oyā en ſu lugar, è lo libren como fallaran por fuero, ò por derecho: porque os mando que ſepades quales ſon los bienes que fueron del dicho Gutierre Perez: è que veades la carta del Rey mi hijo, que vos embio ſobre eſta razon, è que la cumplades, en guiſa, que por los bienes de Gutierre Perez, aya el Infante Don Juan los marauedis ſobredichos que el Rey mi hijo le mando dar, è yo ſobre eſto embiomi carta al Dean, en que le embio a dezir, que no quiera

ra embargar la juriſdiccion, è los derechos del Rey, ca ſiempre el Rey guardò, e guardara a la Ygleſia ſu derecho: e por cumplir el mandado del nueſtro ſeñor el Rey, ſegun que deuedes, no han porque poner en vos ſentencia, ca bien ſaben ellos que la Ygleſia manda, que cada vno ſea guardado en ſu juriſdicion, conuiene a ſaber a la Ygleſia en lo Eſpiritual, y el Rey en lo temporal: y eſto miſmo puede hazer otro gran Señor, qualquier, de tomar los bienes de ſu cogedor, ò arrendador de los ſus derechos.

SVMMARIVM.

1 *CREDITOR Propria authoritate, ſine iudicis iuſſu bona debitoris, ſibi hypothecata ingredi non poteſt, licet ex pacto ei liceat.*

2 *Quando hæc bona apud tertium poſſeſſorem ſunt, licet creditori propria authoritate rem debitoris occupare ſi pactum ei permittat.*

3 *Creditor propria authoritate occupans debitoris rem ammittit ius, quod habet ad eam.*

4 *Creditor prædictus, non ſolum ammittit ius in prædicta re, quam ingreditur, ſed etiam ius totius debiti.*

5 *Prædicta pœna priuationis iuris* 3 0 *ſui, non eſt in vſu, ſed propria authoritate capiens debitoris, rem iudicantis arbitrio punitur.*

6 *Non committit dolum, neque vim ille, qui ex conſenſu aduerſarij ingreditur poſſeſſionem.*

7 *Etiam ſi debitor reſiſtat creditor, vim non infert quando prætextu pacti rem ingreditur.*

8 *Si debitor armis reſiſtit tutius eſt iudicem adire.*

9 *Ius ingrediendi propria authoritate, cedi à creditore poteſt.*

10 *Controuerſum fuit an liceret creditori virtute pacti ingredi propria authoritate rem, quæ iam apud tertium poſſeſſorem erat.*

11 *Multorum opinio fuit etiam apud tertium re conſtituta, licere creditori poſſeſſionem ingredi ſine iudicis iuſſu.*

12 *Aliorum opinio fuit, non licere virtute prædicti pacti, ingredi poſſeſſionem â tertio occupatam.*

13 *Vltimam hanc opinionem ellegit lex noſtra ſtyli, regulam conſtituens, vt non poſſit creditor ingredi poſſeſſionẽ rei hypothecatæ à tertio*

à tertio poſſeſſa, licet ex conuentione ei liceat.

14 *Pactum de ingrediendo duo operatur, vnum immediatè aliud mediatè.*

15 *Ingreſſus ſequutus propter pactum, habet vim quaſi traditionis.*

16 *Ante ingreſſum non eſt res plus affecta, quam erat per hypothecam.*

17 *Pactum cum debitore initum de ingrediendo, tantum obligat ad patiendum ingreſſum, donec res pœnes ipſum ſit.*

18 *Ex pacto de non alienando licet, nulla facta excuſsione agere contra tertium poſſeſſorem, non tamẽ propria authoritate.*

19 *Res à tertio poſſeſſa ingredi poteſt, quando tertius poſſeſſor emit, ſciẽs hypothecam.*

20 *Emptor emens rem alteri obligatã non poteſt de euictione agere.*

21 *Si vẽditio fit in fraudem primi creditoris, & de ea participat emptor, creditor poterit reuocare rem actione reuocatoria.*

22 *Si pacto de ingrediendo adijciatur conuentio de non alienando poterit creditor propria authoritate ingredi rem à tertio poſſeſſam.*

23 *Quamuis prohibitio alienationis appoſita non ſit, ſed pactum & conuentio de precio hoc pactum ad tertium poſſeſſorem extenditur.*

24 *Si vltra pactum de ingrediendo debitor conſtituat ſe poſsidere nomine creditoris virtute conſtituti propria authoritate aduerſus tertium poſſeſſorem ingredi poteſt rem primus creditor.*

25 *Fiſcus propria authoritate poterit occupare bona debitoris, quamuis ſint pœnes tertios poſſeſſores.*

Lex Quarta.

IN TEXTV, IBI: Maguer es derecho q̃ ha poder de tomar los bienes.

Scholium. I.

1 PRO Regula conſtituit lex noſtra, nõ poſſe creditoré propria authoritate, ſine iudicis iuſſu bona debitoris, ſibi hypothecata capere licet ex pacto ei liceat quando hęc bona apud tertium poſſeſſorem ſunt.

2 Pro intellectu huius legis animaduertendum eſt nõ licere creditori propria authoritate rẽ debitoris occupare, niſi ei virtute pacti permitteretur, vt probat textus in l. penul. ff. de pignorat. actione, & lex Creditores. C. de pignoribus, & de iure Regio. l. 11. titul. 13. par. 6. & l. 14. tit. 14. eadem part. & l. 14. titul. 10. par. 7. & l. 5. & 6. titul. 14. lib. 3. Ordinamenti: & l. 1. & 6. titul. 11. libr. 5. eiuſdem Ordinamenti: & l. 5. & 6 titul. 13. libr. 4. & l. 1. & 4. titul. 17. lib. 5. Recopilationis.

3 Aliàs enim creditor ſua authoritate, & ſuo arbitrio occupans debitoris

bitoris rem amittit ius, quod habebat ad eam. l. 6. & l. penultim. ff. Quod metus cauſa quibus cōuenit. l. 11. tit. 13. part. 5. Et l. 14.
4 titul. 10. pár. 7. Et non ſolū amittit ius in illa re, ſed etiam ius totius debiti, vt probatur per d. l. Partitæ. 11. vbi Gregor. gloſ. 5. & per l. 14. titul. 10. eadem part. 5. vbi Gregor. Scholio. 1. Ex quibus iuribus ceſſat diſputatio Accurſij referentis antiquos in d. l. Extat, verbo, rem vllam, an, ſcilicet, creditor pignus, vel hypothecam propria authoritate occupans priuaretur toto debito, vel iure tantum, quod habebat ad hypothecam cum iure Regio Partitarum, toto debito priuari compertum ſit, cui accedit text. in l. 2. titul. 14. libr. 3. Ordinamēti, & iure nouiſsimo probatur in l. 1. titul. 13. lib. 4, Compilatio. & hodie ſtādum eſſe his legibus docet Didacus Perez in d. l. 2. titul. 14. lib. 3. Ordinam. Schol. 1. vbi inquit harū legū rigorē maximè neceſſariū eſſe in Republica.

5 Verius tn̄ eſt prædictā pœnam priuationis iuris ſui nō eſſe in vſu, ſed puniri tantū propria authoritate capientē rē debitoris ſui iudicantis arbitrio, vt docet Matienço in l. 1. tit. 17. lib. 5. Cōpilat. gloſ. 5. nu. 4. Gracianus reg. 49. num. 11. Gutierrez lib. 1. practic. q. 77. per totā ante quos tenuit Couarr. lib. 3. Variarū, cap. 16. num. 7.

6 Ratio vero ſupradictæ anterioris concluſionis, nempe vt cōuentioni partiū ſtetur ea eſt, quia non committit dolū, neque vim ille qui ex conſenſu aduerſarij rē aduerſarij ingreditur & poſſeſſionem eius intrat, iuxta Baldi, & Saliceti doctrinam in d. l. Creditores. C. de pignoribus, nu. 1. vbi omnes ordinarij latiſsime
7 tractant. Adeòque verā eſſe prædictam ſententiam affirmant, vt etiam ſi debitor reſiſtat, vim hoc caſu creditor inferre poſsit cum prætextu pacti ſui vis nō dicatur vt cōtra Azonē teſtatur Ioānes quē refert & ſequitur Accurſ. in d. l. Creditores, verbo, nō videtur
8 Bald. tñ n. 4. & Salicet. ibidē, n. 10 Ioannis opinionē veram putant quādo debitor verbis reſiſteret Azonis tamen quando debitor corporaliter reſiſteret, & cū armis ratione, ſcilicet, ſeditionis, ac tumultus vitādi cum hoc caſu ſecurius ſit iudicem adire.

9 Et hoc ius ingrediendi propria authoritate, poſſe cedi ab ipſo creditore, ceſsionariumque illo vti poſſe, inquit Bartol. in l. 1. §. fin. ff. de operis noui nuntiatione poſt gloſſam, in l. Si à te. ff. de iure iurando, quod notabile putat Baldus in dict. l. Creditores, num. fin.

10 Illud tamen controuerſum fuit inter Scribentes, an liceret creditori virtute, prædicti pacti, propria authoritate ingredi

gredi rem ſibi à debitore hy-
pothecatam, ſi debitor, ſcilicet,
vendidiſſet eã, eſſetque res apud
tertium poſſeſſorem.

11 Et ſanè etiam apud tertiũ re
conſtituta licere creditori eius
poſſeſsionem ingredi, ſine iudi-
ce, eiuſque iuſſu ratione conuen
tionis, docet Accurſius in d.l.Cre
ditores, verbo, non videntur, quẽ
ſequitur Baldus ibidem, n. 2. qui
ex eo mouentur, quia ius quæſi-
tũ ex pacto non potuit tolli, per
alienationẽ rei factã à debitore.

12 Contrariam tamen opinionẽ
admiſit Martinus, antiquus Scri
ptor relatus ab Accurſio, in dict.
l. Creditores, Scholio. 1. in fine,
& alij relati à Baldo, dict. n. 2. ea
nempè ratione, quia iſto pacto
non eſt quæſitum ius reale, & ſic
nõ afficit rẽ ſi tertius poſsideat.

13 Hanc ergo opinionẽ Martini
approbauit lex noſtra regulam
cõſtituens, vt nõ poſsit creditor
propria authoritate, ſine iudicis
præcepto capere rem ſibi hypo-
thecatam, licet ex cõuentione ei
liceat quando prædicta res eſſet
pœnes tertium poſſeſſorem.

14 Cui veriſsimæ cõcluſioni ad
ſtipulatur, nã pactũ de ingredien
do operatur duo, vnũ immedia-
tè, aliud mediatè, ꝙ immediatè
operatur eſt, quia obligat debito
rẽ ad patiendũ ingreſſum poſſeſ-
ſionis, & iſta eſt obligatio perſo-
nalis, quæ tertium non ligat, vt
probat text. in l. Si vnus. §. Ante
omnia, de pactis.

15 Quod operatur mediatè præ
dictum pactũ eſt ingreſſu ſequu-
to, & illo mediante, quia ingreſ-
ſus ſequens propter pactũ habet
vim cuiuſdam, quaſi tradditio-
nis, vt probat text. in l. Minus in
ſtructus. C. de adquirenda poſſeſ
ſione, & hæc quaſi traditio, per
ingreſſum facit rẽ, quæ erat ſim-
pliciter hypothecata in pignus
transferri. l. Plebs. §. Pignus, de
verborum ſignificatione, inter
hæc enim diuerſitas eſt. l. 1. ff. de pi
16 noratitia actione. Non ergo an-
te ingreſſum res eſt plus affecta,
quam erat prius per hypothecã
ad quemcunque, itaque res tran
ſeat ante ingreſſum non tranſit,
niſi cum onere prioris hypothe
cæ, & illa non eſt per ſe ſufficiẽs,
vt ſine iudicis authoritate. Cre-
17 ditor rẽ ad ſe poſsit auocare, nec
pactũ cũ debitore initũ ſufficiẽs
eſt, quia vt diximus obligat tãtũ
eũ ad patiẽdũ ingreſsũ, donec res
penes ipſũ ſit, no tñ extẽdit ad ter
tiũ poſſeſſorẽ, ſicut & in pacto de
18 nõ alienãdo dicimus. Cuius præ
textu licet nulla facta excuſsio-
ne poſsit agi cõtra tertiũ poſſeſ-
ſorẽ, inſtrumentũq; cõtra eũ exe
qui, ſicut cõtra principalẽ debito
rẽ, non tamẽ hoc pactũ operatur
vt propria authoritate quis face
re poſsit, vt docet Bart. in dict. l.
Creditores, n. 22. & ſequentibus,
& optimè interpretatur Salic. in
d. l. Creditores, ex num. 20.

IN

IN TEXTV, IBI·
Pero ſi el contendor que tiene los bienes.

Scholium. II.

19 IN Hac ſecunda parte lex noſtra anterioris regulę exceptionem adſcribit: cũ enim dixiſſet veterẽ creditorem non poſſe ingredi poſſeſſioné rei a tertio poſſeſſæ, etiam ſi ex lege conuentionis ei liceret, hanc ſententiam limitat quãdo dictus tertius poſſeſſor emiſſet rẽ ſciẽs ipſi primo creditori eſſe obligatã cum hypotheca,& pacto ingrediẽdi propria authoritate, quo caſu creditor iudice nõ adito emptorẽ expellere poterit, rẽque hypothecatã ingredi,poſſeſſionẽq́, eius adipiſci,cũ fraudẽ cõmittat emptor ſciẽs alij rẽ prædicto pacto eſſe obligatã,& ita prædictã cõuentionẽ afficere hoc caſu ſingularẽ ſucceſſorẽ, & tertiũ poſſeſſorẽ docet Angelus in d.l. Creditores.C.de pignorib, n.6. ex text.in §.Si quis in fraudẽ inſtitutionũ de actionibus, & in.l. 3.ff. de alienatione iudicij mut. cauſa facta,& ante eum Accurſ. in l.Quia etiã.§.Item ſi locũ,verbo,alienaueris:&pulchrè gl.in c. Quia vero,Scholio.1. de iudicijs

20 Quæ opinio vſque adeò vera vt emptor ſciens emenſque rem alteri obligatam,de euictione agere non poſsit,ſi ab eo fuerit detracta,imò neque ad prætium niſi expreſſe cautum fuerit.l. 1.§ 1.de actionibus empti. l. Æque. ff.de contrahenda emptione.l.1. §.Si intelligatur.ff. de ædilitio ædicto.l.Si tamen,verſic. Si emptor ſciret, eodem titulo, cum alijs iuribus vulgaribus quibus conuenit.l.19.titul.5.part.5.

21 Confirmatur prædicta ſententia,nam quanuis pactum de ingrediendo propria authoritate, non eſſet appoſitum.ſed ſola hypotheca ſpecialis, ſi venditio fiat in fraudem primi creditoris, & de ea participet emptor. Ille primus creditor cui obligata res eſt poterit rem quanuis tradita ſit reuocare actione reuocatoria, quæ datur ad reuocanda ea quæ ſunt alienata in fraudem creditorum l. 1.& per totum. ff. de his, quæ in fraudem creditorum, & docet ſingulariter Baldus in Rubrica. C.de reuocandis, his quæ in fraudem creditorum alienata ſunt,numer.2. Salicetus in l.1 ad finem eodem titulo, & Albericus in l. Quotiens. C. de rei vendicatione, & ibi Iaſon,nona limitatione, & ante eos Accurſius, in dict.l.Quotiens, Scholio.

22 Rurſus & limitatio noſtri txs. extendẽda eſt ſi creditor vltra pa

ctũ de ingrediẽdo adiecit aliá cõ
uẽtionẽ,vt nõ poſſet debitor pre
dictã rẽ hypothecæ ſubiectá alie
nare,nã hoc caſu ſi debitor alie-
net poterit creditor, propria au-
thoritate poſſeſsionẽ ingredi ad
uerſus tertiũ poſſeſſorẽ, & ratio
eſt quia venditio ipſo iure non
valet,& ſic contractus eſt à lege
reſciſſus.l.Si creditor.§.fin. ff.de
diſtractione pignorum,ibi. *Nul
lam eſſe venditionem, vt pactioni ſte
tur.* Et declarat Xuarez in l.Poſt
rem iudicatã.1.limitatione,n.13
23 Idemque erit ſi vltra pactum
de ingrediendo, quãuis nõ ſit ap
poſita ipſa prohibitio alienatio-
nis cõueniſſet tamẽ creditor cũ
debitore ſuo,vt liceret ei vẽdere,
vel emptam habere rẽ hypothe-
catam precio deſignato pactum
enim,hoc ad tertiũ poſſeſſorẽ ex
tẽditur,probat tx.in l.fi.in prin.
ff.de iure dotiũ.l.penul. de cõtra
hend.empt.l. Si fundus. §. fin.de
pignoribus,ex quibꝰ iuribꝰ prę
dictã opinionẽ admittit Salicet.
in d.l.Creditores,num.22.
24 Vlterius ampliãda erit noſtræ
legis limitatio quãdo vltra pactũ
de ingrediẽdo debitor cõſtituit
ſe poſsidere nomine creditoris,
nã tãtũ iuris tribuitur creditori
ex cõſtituto, vt propria authori
tate aduerſus tertiũ poſſeſſorem
poſſeſsionẽ ingredi poſsit, & ra-
tio eſt,quia ſimplici cõſtituto cre
ditor nãciſcitur vtrãq, poſſeſsio-
nẽ, ciuilẽ & naturalẽ nulla itaq,
poſſeſsio poſſeſsio põt eſſe penes
tertiũ,iuxta Bart.doctrinã in d.l.
Creditores,n.17.& 18.

IN TEXTV, IBI.
E otroſi el *Rey*,&c.

Scholium III.

25 POſtremo noſtra lex prædictã
regulã,nẽpe vt pactũ cũ hipo
theca nõ operetur cõtra ter-
tiũ poſſeſſorẽ ignorãtẽ limitat in
debitore fiſci pro reditibꝰ regijs
nã ſi eius bona quo vis titulo trã
ſeãt in tertios poſſeſſores,poterit
fiſcus propria authoritate occu-
pare,iuxta tx.in l.Cũ poſſeſſor.§
fi.de cẽſibꝰ,docet Ioã. de Plat. in
l.1.de cõueniẽdis fiſci debitoribꝰ
lib.10.n.3.Greg. Lop.in l.14.tit.
13.p.5.Schol.5.verſ.Sexto limita
niſi fiſcus & inſpiciẽdꝰ eſt Pereg.
de priuilegijs fiſci,lib.6.ex n.40.

Textus Quintus.

OTroſi,ſi alguno cõpra alguna beſtia,è ge la demãdan en otro lugar q̃ no es de ſu fuero,alli ha de fazer derecho al pie de la beſtia ante eſtos Alcaldes ante quien ge la demandã,e no puede pedir q̃ le embien a ſu fuero.

SVMMARIVM.

1 *EMPTOR Alicuius animalis in loco, vbi cum eo reperitur ſuper eo conuenirI poteſt.*

2 *Conueniri poteſt, quis vbi res, de qua*

qua agitur ſita eſt.

30 *Improbatur opinio Accurſij docentis, regulam vt ſortiatur, quis forum ratione rei ſitæ accipi debere in re immobili, ſecus ſi mobilis res ſit.*

4 *Cautio iudicio ſiſti ſubrogatur loco depoſiti.*

5 *Receptior eſt opinio Hoſtienſis, qui ait contra Accurſium ratione rei ſitæ forum ſortiri, ſiue mobilis ſiue immobilis res ſit.*

6 *Falſus eſt Gracianus, qui noſtræ legi ſtyli intellectum aſſignat, ſecundum Accurſij oppinionem.*

7 *Si forenſis conueniatur ſuper equo priuſquam equum ducat, debet ſatiſdare de eo exhibendo, & nõ vendendo, & repræſentãdo quoties opus fuerit.*

Lex Quinta.

IN TEXTV, IBI.

Alli ha de fazer derecho, &c.

Scholium Vnicum.

1 HVius legis ſententia eſt emptorẽ alicuius animalis, vbi cũ eo reperiatur poſſe conueniri, nec ad ſuum iudicem remittendum, & in proprio noſtro caſu, docet Hipolyt. Bonaços, in tractatu de materia equuorum, quæſtio. 100. & ratio
2 noſtræ legis ea eſt, quia conueniri poteſt quis in loco, vbi res de qua agitur ſita eſt, probat text. in capit. Sanè, & final, de for. comp. & in cap. Experientia. 11. quæſt. 1. & in l. final. C. Vbi in rem actio l. Si prædium. C. de præd. minor. l. final. C. de long. tempor. præſcriptio. & ſcribit Gratianus poſt alios, quos refert in reg. 115, noſtræque legi cõuenit tex. in. l. 32 titul. 2. p. 3.

3 Itaque ex lege noſtra, & prædicta. l. Partitæ, improbatur opinio Accurſij in l. fin. C. vbi in rẽ actio, verbo, res, docẽtis prædictã regulã, nẽpè vt ſortiat quis forũ ratione alicuius rei ſitę in aliquo loco accipi debere in re immobili ſecus ſi mobilis ſit resquo caſu ait ſufficere ſatiſdare iudicio ſiſti in foro rei, & Accurſiũ ſequũtur Abb. in c. fi. n. 43. de for. cõp. Iaſ. in l. 2. n. 17. de iuriſd. om. iudic. Platea in l. Cũ ęquę. C. de incolis lib. 10. Nã quãuis prædicta lex Partitæ decidat ſatiſdationẽ ſufficere in homine nõ ſuſpecto, ad hoc tñ cautionẽ requirit, vt cũ prædicta re mobili, ſeu ſemouẽti recedere poſſit cõuentus præſtita ſatiſdatione iudicio ſiſti, quæ cautio ſubrogatur loco depoſiti,
4 nõ tñ ex hoc aſſerit prædicta lex Partitæ, iudiciũ quoq; ſuper ipſa re debere remitti ad locum domicilij, nam ſemper manet iudex competens, Magiſtratus oppidi

oppidi vbi res ſita erat, & apud eum lis agitatur iuxta noſtram legem, & legem Partitę, quæ iura expreſſe approbant opinionē
5 Hoſtienſ. in Summa, tit. de for. competent. num. 5. dicentis contra Accurſium ratione rei ſitę forum ſortiri, ſiue res ſit mobilis,
6 ſiue immobilis, ex quibus colligitur falſum fuiſſe, Gratianum, in regul. 115. num. 2. qui intelligit prædictam legem Partitæ, & legem noſtram ſtyli, ſecundum opinionem Accurſij, nempè, vt cū ſatiſdatione remittatur reus conuentus ad forū ſuū, nā temere interpretatur ipſe peritus Author prędictas leges cum ſatiſdatio ſolū operetur, vt recedat reus cū re ſua, at in primo iudicio debet experiri ex ſupra adnotatis.
7 Quibus conducunt adnotata ab Speculatore in titulo de ſatiſdatione, verſic. dicto, vbi in proprijs terminis noſtræ legis format quæſtionē in forenſi, quem actor cōuenit ſuper quodā equo actione reiuendicationis, aitque priuſquā equū ducat debere ipſum conuentum ſatiſdare, de eo exhibendo, & non vendendo, & repræſentando quoties opus fuerit, vt ipſius Speculi verbis vtar.

Textus Sextus.

OTROSI El que es metido en orden, puede ſin licencia de ſu mayor hazer emplazar, o pedir al Rey, ò al juez, que le defiēda en ſu derecho, en razon del derecho que ha en algunos bienes, en razon de herencia, o en otra manera: è puede eſtar en juyzio ſin licencia de ſu mayor, en aquellas coſas que dize en la ley, que puede eſtar en juyzio el hijo q̃ eſtà en poder del padre, ſin licencia de ſu padre.

SVMMARIVM.

MOnachus in iudicio eſſe poteſt ſine ſuperioris conſenſu in caſibus quibus filius familias ſine conſenſu patris.

2 *Monachus regulariter ſine Superioris licentia non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, etiam pro iure Monaſterij.*

3 *Canonicus non agit pro Eccleſia ſua ſine mandato.*

4 *Etiam cum ſuperioris licentia pro alio Monaſterio, non poteſt eſſe procurator Monachus.*

5 *Officium procuratoris, & in clerico ſæculari prohibitum eſt.*

5 *Vnum vel duo negotia ſi exer-*

ceantur à clerico non ex hoc procurator dicetur.

7 *Si ex charitate clericus procurationem ſuſcipiat non prohibetur.*

8 *Monachus non poteſt eſſe cauſidicus.*

9 *Si in literis Papæ contineatur de aliqua venditione Monachi, accipiuntur prædictæ literæ, & interpretãtur, ita vt Abbatis licẽtia adſit.*

10 *Prædicta regula que prohibet, vt Monachus ſine conſenſu Superioris in iudicio non ſtet innumeras patitur limitationes.*

11 *Quibus & conſequens eſt limitatio noſtræ legis, vt ſine licentia Prælati iudicio intereſſe poſsit Monachus in cauſis, in quibus filius familias experitur ſine conſenſu patris.*

12 *Regulariter filius familias iudicio adeſſe non poteſt ſine patris conſenſu.*

13 *Acquiparatio Monachi ad filium familias accipitur nomine proprio, nomine enim alieno in multis caſibus permittitur filio familias, quod Monacho Prohibetur.*

14 *Non ſolum quoad iudicia, verum etiam quoad acquiſitionem Monachus æquiparatur filio familias.*

14 *Monachus ſeruo æquiparatur cum declaratione tamen.*

16 *Sicut delata hæreditas acquiritur patri ſine facto filij, ita delata hæreditas Monaſterio.*

17 *Monaſterium adire, vel repudiare poteſt hæreditatem ſine facto Monachi.*

18 *Sine ſuperioris conſenſu lucroſam hæreditatem adire monachus poteſt.*

Lex Sexta.

IN TEXTV, IBI.

Otroſi el que es metido en orden.

Scholium vnicum.

1 SEntẽtia huius legis eſt Monachũ in iudicio ſine ſuperioris conſenſu eſſe poſſe in caſibus quib' filius familias ſine conſenſu patris.

2 Monachũ regulariter ſine ſu-
perioris conſenſu non habere le
gitimam perſonam ſtandi in iu
dicio probat text. & ibi Scriben
tes in cap. Cum dilecta de reſcri
ptis, gloſ. in c. Nõ dicatis. 12. q. 1
ꝙ procedit etiã ſi cœnobita in iu
dicio ſuperſit, pro iure cœnobij,
nã nõ poteſt ſine licẽtia Superio
3 ris ſicut Canonicus nõ agit pro
Eccleſia ſua ſine mãdato, voluit
Abb. in c. Cũ dilectus de cõſuet.
4 n. 9. Et etiã cum Superioris li-
centia pro alio Monaſterio non
poſſet eſſe procurator Monach',
vt tenet Anchatranus, conſil. 52.
prædictum quę officium procu-
ratoris non ſolum in Monacho

 prohi-

proh ibitum eſt. Sed etiam in
5 clerico probat textus in capite
ſecundo ne Clerici, vel Mona-
chi vices ſuas, niſi Clericus eſ-
ſet procurator in Eccleſiaſticis,
& coram iudice Eccleſiaſtico,
quo caſu non prohibetur, vt do-
cet Abbas in dicto capite ſecun-
6 do, num. 1. Prædictaque regula
ne Clerici procuratoris officiũ
exerceant generaliter accipien-
da eſt, nam vnum vel duo nego-
tia ſi curentur a Clerico, etiam
coram iudice ſæculari, non ex
hoc dicetur Clericus procura-
tor tenet Innocentius in dict. c.
2. & latius affirmat in cap. Vni-
7 co, de obligatis ad ratiocinia, in
fine, quod dictum Innocẽtij ac-
cipiendum eſt cum diſtinctione
Abbatis, in dict. capit. 2. num. 2.
Nẽpè vt ſi Clericus ex cupidita
te vellit aſſummere vnum nego
tium, vel duo nequaquam ei per
mittatur, aut non ex cupiditate,
ſed ex charitate, & procedit di-
ctum Innocentij.

8 Rurſus ſicut Monachus, vt ex
dictis apparet, non poteſt eſſe
procurator, ita etiam nequit eſſe
aduocatus textus in cap. 2. de po
ſtulando. l. 2. titul. 6. partit. 3. vbi
Gregorius gloſſa. 6. ad vocario-
nis officium in Monacho prohi
bet, etiam exſtante paupertate
Cœnobij, & quanuis Monachus
ſuo patrocinio poſſet bona acqui
rere: & Cœnobitas alere à foro
enim, & publicis magiſtratuum
tribunalibus omnino vitandus
eſt, vt animaduertit Renatus
Choppinus de iure cœnobitarũ
libr. 1. titul. 3. numer. 19.

9 Ex quibus omnibus conclu-
ditur regulariter ſine ſuperioris
conſenſu, & in aliquibus caſibus
etiam cum eo Monachum, non
poſſe ſtare in iudicio aſſerit Feli-
nus in cap. Cum dilecta de reſ-
criptis, numer. 13. vbi ſcribit, vt
etiam ſi in literis Summi Ponti
ficis contineatur, de alli quaven-
ditione fienda vni Monacho in-
telligendæ ſint prædictæ literæ
ſecundum ius, id eſt, cum licen-
tia Abbatis, cum hæc ſolemni-
tas non dicatur derogata per Põ
tificis reſcriptum.

10 Hæc tamen regula innume-
ras in iure patitur exceptiones,
quarum octo congerit Felinus
in cap. Cum dilecta, de reſcrip-
tis, verſicul. Fallit primo, nume-
ro. 15. vſque ad 20. Excipit quo-
que Boerius prædictam regulã,
deciſio. 121. reſtringit etiam ſci-
pio Ianuarius libro regularum,
regul. 175.

11 Vltra prædictoſque caſus, &
limitationes, in quibus Mona-
chus poteſt eſſe in iudicio ſine li
centia prælati, addit noſtra lex
in omnibus etiam caſibus, in qui
bus filius familias, ſine conſenſu
patris poteſt in iuditio experiri
in iiſdem poſſe Monachum ſine
licentia Superioris.

12 Et ſanè in iure noſtro pro re-
gula

gula quoque traditur filium familias, nō poſſe iudicio ſupereſſe ſine cōſenſu patris probat tex. in l. fin. § Neceſsitate, & ibi Doctores. C. de boniſque liberis huius tamen regulæ. 15. limitationes ſcribit Bartholomæus Socinus, regul. 195.

13 Illud tamen aduertendum eſt dum noſter text æquiparat Monachū filio familias, vt in iudicio eſſe poſsit debere intelligi nomine proprio, nam nomine alterius compertum eſt in multis caſibus filio familias permitti, quod Monacho prohibetur, cū ex ſupradictis appareat Monachū, nō poſſe eſſe Patronum, nec Procuratorem, nec aliqua ſimilia exercere. Et tamen filius familias, ſine conſenſu patris prædicta expedire poteſt, Abb. in cap. Non iniuſtè, de procurator. Et ita neceſſario intelligenda eſt noſtra lex, & eius æquiparatio de Monacho ad filium familias, ſecundum prædictam declarationem, quando agit nomine proprio.

14 Rurſus animaduerto non ſolum quoad iudicia, vt in noſtra lege verum etiam, quoad acquiſitionem Monachum comparari filio familias, & ita ſi hæreditas Monacho delata ſit, & ante aditionem moriatur ius adeundi tranſmittitur in Monaſteriū Bart. in l. 1. num. 20. de vulg. vbi Socin. num. 19. Iaſo. n. 42. Alex. num. 23. Couarr. de teſtament. c. 1. num. 21. Qui alunt communē de iure Pontificio, licet contrariam opinionem dicat communem, de iure ciuili, Imol. in l. Si pater familias de hæredi. inſtit. Socin. in l. 1. num. 20. de vulgar. idem Imola in cap. Raynutius, de teſtam.

15 Ea ratione nā Monachus ſerrio cōparatur quoad acquiſitionem, & eſt communis ſecūdum Couarru. de teſtamen. c. 1. num. 21. at hæreditas ſeruo delata eo inuito non acquiritur domino. l. Cum proponas, de hæredi. inſtitu. ibi. *Potuit enim quamuis iubente Domino nolle adire*. Monacho itaque ſi hæreditas delata ſit: monaſterio non acquiri ſi ante additionē Monachus moriatur prædicti DD. contendunt.

16 Sed verior eſt ſuperior opinio vt filio familias comparetur Monachus quam frequentius receptam teſtatur Iaſ. in l. 1. §. Per ſeruum, de acquirend. poſſeſ. num. 14. vt ſicut delata hæreditas filio: acquiritur patri, ita delata hæreditas Monacho, acquiratur Monaſterio, quinimo & Monachus poteſt compelli à ſuperiore, vt adeat, cap. Nollo, cap. Cum dicatis. 12. quæſt. 1. cap. Si Religioſus de electiōn. in 6. Auth. de Mona-

17 chis. §. Illud quoque, vel ipſum Monaſterium adire, vel repudiare poteſt ſine facto Monachi hæreditatē monacho delatam Iaſ. in l. Legatum, num. 13. de leg. 1. & ibi

& ibi Alexand. numer. 2. Quod maximè conuenit noſtræ legi, & comparationi quam de Monacho ad filium facit, & latè proſequitur Spino, gloſ. 12. ex numero. 17.

18 Vltimo pro intellectu huius legis animaduerto ipſum Monachum exemplo filij familias in omnibus poſſe acquirere ſine Superioris conſenſu quo opus non eſt, quoad acquiſitionem, nam quidquid acquirit Monachus acquirit Monaſterio, ſicut filius patri & ita accipiẽda eſt noſtra lex dũ ſtatuit cœnobio ratione aditionis hæreditatis, vel alterius iuris acquirẽdi poſſe iudicio ſupereſſe, cum quidquid acquirat cœnobio acquirat, & hæc eſt vera huius noſtræ legis interpretatio, in his enim quæ vtilia ſicut mandatum non deſideratur, nec ſuperioris authoritas.

Textus Septimus.

SI Alguno deue deuda a otro, y eſte deudor es fallado en caſa del Rey porque viue y en caſa del Rey, o que anda y, o en otra manera qualquier: y aquel que ha el deudo ſobre el, gelo demanda ante los Alcaldes del Rey, y el deudor alega ſu fuero que le embien a el, los Alcaldes del Rey deuenlo hazer. E deuenle poner plazo a que parezca ante el Alcalde del lugar, è del fuero donde es, que cumpla de fuero è de derecho al querelloſo.

SVMMARIVM.

1 *REVS In Curia Regis inuentus ibi, non conuenitur, cum declaratione de qua infra.*

2 *Curiarum genera apud veteres duo fuerunt.*

3 *Verbum Curia ſine adiectione nominis, quam Curiam deſignauerit? tractatur.*

4 *Quæ fuerint apud Romanos Curiata commitia, Centuriata, tributa, & calata declaratur.*

5 *Calatis comitijs teſtamentum quid ſit.*

6 *Singulæ Curiæ in Decurias diuiſæ fuerunt præfectique illarum Decuriones appellati ſunt.*

7 *Leges Curiatæ à Curia appellatæ ſunt.*

8 *Curiales dicuntur qui Curijs adſcripti ſunt.*

9 *Hij Curiales hodie vocantur procuratores Curiæ illarum ciuitatum, quæ in Regno ſuffragium habent.*

10 *Hi antiquitus primi ordinis decẽ erant.*

11 *Alij*

11 *Alij Curiales inferiores dicti ſunt apud veteres.*

12 *Curia trita ſignificatione Senatus Romani conſeſſum ſignificat.*

13 *Apud nos Curia dicitur oppidum vbi Rex eſt.*

14 *Curia denominatur à cohorte, vel à Curia.*

15 *Curia Regis accipitur cum quinque leucis in circuitu.*

16 *An dicatur curia Regis, quando Rex eſt abſens diſputatur.*

17 *Regis curia hoc priuilegio gaudet, vt quilibet qui in ea eſt, ibi conueniatur.*

18 *Principis curia omnibus, eſt commune forum.*

19 *Debitor conuenitur in curia, ſi in ea inueniatur, licet ibi nõ contraxerit.*

20 *Qui ad curiam acceſſit ex cauſa neceſſaria, ibi non conuenitur.*

21 *Legatus municipij, non habet ius reuocandi domum, ſed ſuper ſuis debitis conuenitur in curia Regis, licet ibi non contraxerit.*

22 *De ſupradicta opinione dubitat Grego. Lopez, cuius opinio improbatur, & num. ſequenti.*

24 *Et qui ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria ad curiam venerũt ibi, non conueniuntur.*

25 *Hoc numero declaratur lex noſtra quæ decidit reum, non poſſe ſoper debito proprio apud curiam conueniri, licet ibi inueniatur.*

26 *Qui habet priuilegium reuocandi domum, debet cauere de ſtando iuri coram ſuo iudice.*

27 *Duo noua determinantur a noſtra lege, & num. ſequenti.*

Lex Septima.

IN TEXTV, IBI.

Porq̃ viue y en caſa del Rey, ó que anda y en otra manera.

Scholium I.

1 AIT Hæc lex reũ in Curia Regis inuentum, non poſſe ſuper debito cõueniri, ſed ad ſuum iudi-
2 cem remittendum.

Curiarum genera apud veteres duo fuiſſe alteram vbi Pontifices de ſacris Sacerdotijſque, & Religione deorum, deque ceremonijs conſulebãt aliam in qua Senatus cõgregabatur de rebus publicis, & ad populum pertinẽtibus tractaturus, placuit Barroni lib. 4. linguæ Latinæ, & Feſto Pompeio, lib. 3. in verbo, Curiæ, & lib. 12. in verbo, nouæ Curiæ, & Suetonio in Iulio Cęſſare, cap. 80. Laſio in Commentarijs reipublicæ Romanæ, libr. 12. cap. 13.
3 Aulogelio, libr. 14. cap. 7. Alex. ab Alexand. lib. 1. cap. 16. verbo, & veteres Curias. Et quæ quotque Curiæ fuerint Romæ, & verbum

res de los tributos,è de las rentas,y de todos los otros derechos del Rey,que los ſus cuerpos,è los ſus algos,è aueres que auian, ò auerian deſde el tiempo que los derechos del Rey arrendaron, ò recaudaron,que de todos ſean obligados al Rey faſta que le dè buena cuenta è recaudo de lo ſuyo:è que ninguno no ge los deue amparar,ni en Caſtillo,ni en otro Señorio ninguno:è que por derecho, è por fuero de Eſpaña,è por vſo,è por coſtumbre que los otros Reyes que fueron ante deſte los recaudaron los cuerpos,è los tomaron è los entraron todo quanto auian, ſin demandarlos delante otro Juez,ni ante otro Señor ninguno. E porque Gutierre fue arrendador de las ſalinas del Rey,y el Rey mi hijo touo por bien de mandar dar los marauedis que Gutierre deuia del arrendamiẽto ſobredicho al Infante Don Juan ſu tio,è mandò a vos que tomaſſedes tantos de los ſus bienes, que fueron de Gutierre Perez,e los vendieſſedes, porque entregaſſedes lo que el deuia del arrendamiento,ſegun dezia la ſu carta que vos embio: vos para cumplir mandado del Rey,è para guardar a el ſu derecho, è a la Igleſia el ſuyo,ſegun es fuero è derecho,no huuierades porque emplazar al Dean ni al Canonigo, que vinieſſen ante vos reſponder en juyzio, mas deuierades ſaber verdaderamente quales eran los bienes que fuerõ de Gutierre Perez, y entrarlos con teſtimonio con buen recaudo en nombre del Rey por lo que Gutierre Perez deuia de la rẽta ſobredicha,è deſi ſi alguno y cuieſſe que entendieſſe que algun derecho auia de auer en los bienes del arrendador,o de cogedor,de los derechos del Rey, deuelo yr moſtrar al Rey,y el Rey librarlo como fuere ſu merced, ò darà hõbres buenos,quales quiſieſſe,ò por bien touieſſe,que lo oyã en ſu lugar,è lo libren como fallaran por fuero, ò por derecho: porque os mando que ſepades quales ſon los bienes que fueron del dicho Gutierre Perez: è que veades la carta del Rey mi hijo, que vos embio ſobre eſta razon, è que la cumplades, en guiſa, que por los bienes de Gutierre Perez,aya el Infante Don Juan los marauedis ſobredichos que el Rey mi hijo le mando dar,è yo ſobre eſto embiomi carta al Dean,en que le embio a dezir, que no quiera

ra

ra embargar la juriſdiccion,è los derechos del Rey,ca ſiempre el Rey guardò, e guardara a la Ygleſia ſu derecho: e por cumplir el mandado del nueſtro ſeñor el Rey, ſegun que deuedes, no han porque poner en vos ſentencia, ca bien ſaben ellos que la Ygleſia manda, que cada vno ſea guardado en ſu juriſdicion, conuiene a ſaber a la Ygleſia en lo Eſpiritual, y el Rey en lo temporal: y eſto miſmo puede haZer otro gran Señor, qualquier, de tomar los bienes de ſu cogedor, ò arrendador de los ſus derechos.

SVMMARIVM.

1 *CREDITOR propria authoritate, ſine iudicis iuſſu bona debitoris, ſibi hypothecata ingredi non poteſt, licet ex pacto ei liceat.*

2 *Quando hæc bona apud tertium poſſeſſorem ſunt, licet creditori propria authoritate rem debitaris occupare ſi pactum ei permittat.*

3 *Creditor propria authoritate occupans debitoris rem ammittit ius, quod habet ad eam.*

4 *Creditor prædictus, non ſolum ammittit ius in prædicta re, quam ingreditur, ſed etiam ius totius debiti.*

5 *Prædicta pœna priuationis iuris* 30 *ſui, non eſt in vſu, ſed propria authoritate capiens debitoris, rem iudicantis arbitrio punitur.*

6 *Non committit dolum, neque vim ille, qui ex conſenſu aduerſarij ingreditur poſſeſſionem.*

7 *Etiam ſi debitor reſiſtat creditor, vim non infert quando prætextu pacti rem ingreditur.*

8 *Si debitor armis reſiſtit tutius eſt iudicem adire.*

9 *Ius ingrediendi propria authoritate, cedi à creditore poteſt.*

10 *Controuerſum fuit an liceret creditori virtute pacti ingredi propria authoritate rem, quæ iam apud tertium poſſeſſorem erat.*

11 *Multorum opinio fuit etiam apud tertium re conſtituta, licere creditori poſſeſſionem ingredi ſine iudicis iuſſu.*

12 *Aliorum opinio fuit, non licere virtute prædicti pacti, ingredi poſſeſſionem à tertio occupatam.*

13 *Vltimam hanc opinionem ellegit lex noſtra ſtyli, regulam conſtituens, vt non poſſit creditor ingredi poſſeſſionē rei hypothecatæ à tertio*

à tertio poſſeſſa, licèt ex conuentione ei liceat.

14 *Pactum de ingrediendo duo operatur, vnum immediatè aliud mediate.*

15 *Ingreſſus ſequutus propter pactum, habet vim quaſi traditionis.*

16 *Ante ingreſſum non eſt res plus affecta, quam erat per hypothecam.*

17 *Pactum cum debitore initum de ingrediendo, tantum obligat ad patiendum ingreſſum, donec res pœnes ipſum ſit.*

18 *Ex pacto de non alienando licet, nulla facta excuſsione agere contra tertium poſſeſſorem, non tamẽ propria authoritate.*

19 *Res à tertio poſſeſſa ingredi poteſt, quando tertius poſſeſſor emit, ſciẽs hypothecam.*

20 *Emptor emens rem alteri obligatã non poteſt de euictione agere.*

21 *Si vẽditio fit in fraudem primi creditoris, & de ea participat emptor, creditor poterit reuocare rem actione reuocatoria.*

22 *Si pacto de ingrediendo adijciatur conuentio de non alienando poterit creditor propria authoritate ingredi rem à tertio poſſeſſam.*

23 *Quamuis prohibitio alienationis appoſita non ſit, ſed pactum & conuentio de precio hoc pactum ad tertium poſſeſſorem extenditur.*

24 *Si vltra pactum de ingrediendo debitor conſtituat ſe poſsidere nomine creditoris virtute conſtituti propria authoritate aduerſus tertium poſſeſſorem ingredi poteſt rem primus creditor.*

25 *Fiſcus propria authoritate poterit occupare bona debitoris, quamuis ſint pœnes tertios poſſeſſores.*

Lex Quarta.

IN TEXTV, IBI. Maguer es derecho q̃ ha poder de tomar los bienes.

Scholium. I.

1 PRO Regula conſtituit lex noſtra, nõ poſſe creditorẽ propria authoritate, ſine iudicis iuſſu bona debitoris, ſibi hypothecata capere licet ex pacto ei liceat quando hęc bona apud tertium poſſeſſorem ſunt.

2 Pro intellectu huius legis animaduertendum eſt nõ licere creditori propria authoritate rẽ debitoris occupare, niſi ei virtute pacti permitteretur, vt probat textus in l. penul. ff. de pignorat. actione, & lex Creditores. C. de pignoribus, & de iure Regio. l. 11. titul. 13. par. 6. & l. 14. tit 14. eadem part. & l. 14. titul. 10. par. 7. & l. 5. & 6. titul. 14. lib. 3. Ordinamenti: & l. 1. & 6. titul. 11. libr. 5. eiuſdem Ordinamenti: & l. 5. & 6 titul. 13. libr. 4. & l. 1. & 4. titul. 17. lib. 5. Recopilationis.

3 Aliàs enim creditor ſua authoritate, & ſuo arbitrio occupans debitoris

bitoris rem amittit ius, quod habebat ad eam. l. 6. & l. penultim. ff. Quod metus cauſa quibus cōuenit. l. 11. tit. 13. part. 5. Et l. 14. titul. 10. par. 7. Et non ſolū am-
4 mittit ius in illa re, ſed etiam ius totius debiti, vt probatur per d. l. Partitæ. 11. vbi Gregor. gloſ. 5. & per l. 14. titul. 10. eadem part. 5. vbi Gregor. Scholio. 1. Ex quibus iuribus ceſſat diſputatio Accurſij referentis antiquos in d. l. Extat, verbo, rem vllam, an, ſcilicet, creditor pignus, vel hypothecam propria authoritate occupans priuaretur toto debito, vel iure tantum, quod habebat ad hypothecam cum iure Regio Partitarum, toto debito priuari compertum ſit, cui accedit text. in l. 2. titul. 14. libr. 3. Ordinamēti, & iure nouiſsimo probatur in l. 1. titul. 13. lib. 4, Compilatio. & hodie ſtādum eſſe his legibus docet Didacus Perez in d. l. 2. titul. 14. lib. 3. Ordinam. Schol. 1. vbi inquit harū legū rigorē maximè neceſſariū eſſe in Republica.

5 Verius tñ eſt prædictā penam priuationis iuris ſui nō eſſe in vſu, ſed puniri tantū propria authoritate capientē rē debitoris ſui iudicantis arbitrio, vt docet Matienço in l. 1. tit. 17. lib. 5. Cōpilat. gloſ. 5. nu. 4. Gracianus reg. 49. num. 11. Gutierrez lib. 1. practic. q. 77. per totā ante quos tenuit Couarr. lib. 3. Variarū, cap. 16. num. 7.

6 Ratio vero ſupradictæ anterioris concluſionis, nempe vt cōuentioni partiū ſtetur ea eſt, quia non committit dolū, neque vim ille qui ex conſenſu aduerſarij rē aduerſarij ingreditur & poſſeſſionem eius intrat, iuxta Baldi, & Saliceti doctrinam in d. l. Creditores. C. de pignoribus, nu. 1. vbi omnes ordinarij latiſsime
7 tractant. Adeòque verā eſſe prædictam ſententiam affirmant, vt etiam ſi debitor reſiſtat, vim hoc caſu creditor inferre poſsit cum prætextu pacti ſui vis nō dicatur vt cōtra Azonē teſtatur Ioānes quē refert & ſequitur Accurſ. in d. l. Creditores, verbo, nō videtur
8 Bald. tñ n. 4. & Salicet. ibidē, n. 10 Ioannis opinionē veram putant quādo debitor verbis reſiſteret Azonis tamen quando debitor corporaliter reſiſteret, & cū armis ratione, ſcilicet, ſeditionis, ac tumultus vitādi cum hoc caſu ſecurius ſit iudicem adire.

9 Et hoc ius ingrediendi propria authoritate, poſſe cedi ab ipſo creditore, ceſsionariumque illo vti poſſe, inquit Bartol. in l. 1. §. fin. ff. de operis noui nuntiatione poſt gloſſam, in l. Si à te. ff. de iure iurando, quod notabile putat Baldus in dict. l. Creditores, num. fin.

10 Illud tamen controuerſum fuit inter Scribentes, an liceret creditori virtute, prædicti pacti, propria authoritate ingredí

gredi rem ſibi à debitore hy-
pothecatam, ſi debitor, ſcilicet,
vendidiſſet eã, eſſetque res apud
tertium poſſeſſorem.

11 Et ſanè etiam apud tertiũ re
conſtituta licere creditori eius
poſſeſsionem ingredi, ſine iudi-
ce, eiuſque iuſſu ratione conuen
tionis, docet Accurſius in d.l. Cre
ditores, verbo, non videntur, quẽ
ſequitur Baldus ibidem, n. 2. qui
ex eo mouentur, quia ius quæſi-
tũ ex pacto non potuit tolli, per
alienationẽ rei factã à debitore.

12 Contrariam tamen opinionẽ
admiſsit Martinus, antiquus Scri
ptor relatus ab Accurſio, in dict.
l. Creditores, Scholio. 1. in fine,
& alij relati à Baldo, dict. n. 2. ea
nempè ratione, quia iſto pacto
non eſt quæſitum ius reale, & ſic
nõ afficit rẽ ſi tertius poſsideat.

13 Hanc ergo opinionẽ Martini
approbauit lex noſtra regulam
cõſtituens, vt nõ poſsit creditor
propria authoritate, ſine iudicis
præcepto capere rem ſibi hypo-
thecatam, licet ex cõuentione ei
liceat quando prædicta res eſſet
pœnes tertium poſſeſſorem.

14 Cui veriſsime cõcluſioni ad
ſtipulatur, nã pactũ de ingredien
do operatur duo, vnũ immedia-
tè, aliud mediatè, ꝙ immediatè
operatur eſt, quia obligat debito
rẽ ad patiendũ ingreſſum poſſeſ-
ſionis, & iſta eſt obligatio perſo-
nalis, quæ tertium non ligat, vt
probat text. in l. Si vnus. §. Ante
omnia, de pactis.

15 Quod operatur mediatè præ
dictum pactũ eſt ingreſſu ſequu-
to, & illo mediante, quia ingreſ-
ſus ſequens propter pactũ habet
vim cuiuſdam, quaſi tradditio-
nis, vt probat text. in l. Minus in
ſtructus. C. de adquirenda poſſeſ
ſione, & hæc quaſi traditio, per
ingreſſum facit rẽ, quæ erat ſim-
pliciter hypothecata in pignus
transferri. l. Plebs. §. Pignus, de
verborum ſignificatione, inter
hęc enim diuerſitas eſt. l. 1. ff. de pi
16 noratitia actione. Non ergo an-
te ingreſſum res eſt plus affecta,
quam erat prius per hypothecã
ad quemcunque, itaque res tran
ſeat ante ingreſſum non tranſit,
niſi cum onere prioris hypothe
cæ, & illa non eſt per ſe ſufficiẽs,
vt ſine iudicis authoritate. Cre-
17 ditor rẽ ad ſe poſsit auocare, nec
pactũ cũ debitore initũ ſufficiẽs
eſt, quia vt diximus obligat tãtũ
eũ ad patiẽdũ ingreſsũ, donec res
pęnes ipſũ ſit, nõ tñ extẽdit ad ter
tiũ poſſeſſorẽ, ſicut & in pacto de
18 nõ alienãdo dicimus. Cuius præ
textu licet nulla facta excuſsio-
ne poſsit agi cõtra tertiũ poſſeſ-
ſorẽ, inſtrumentũq; cõtra eũ exe
qui, ſicut cõtra principalẽ debito
rẽ, non tamẽ hoc pactũ operatur
vt propria authoritate quis face
re poſsit, vt docet Bart. in dict. l.
Creditores, n. 22. & ſequentibus,
& optimè interpretatur Salic. in
d. l. Creditores, ex num. 20.

IN

IN TEXTV, IBI· Pero ſi el contendor que tiene los bienes.

Scholium. II.

19 IN Hac ſecunda parte lex noſtra anterioris regulę exceptionem adſcribit cū enim dixiſſet veterē creditorem non poſſe ingredi poſſeſſionē rei a tertio poſſeſſæ, etiam ſi ex lege couentionis ei liceret, hanc ſententiam limitat quādo dictus tertius poſſeſſor emiſſet rē ſciēs ipſi primo creditori eſſe obligatā cum hypotheca, & pacto ingrediēdi propria authoritate, quo caſu creditor iudice nō adito emptorē expellere poterit, rē quę hypothecatā ingredi, poſſeſſionēq, eius adipiſci, cū fraudē cōmittat emptor ſciēs alij rē prædicto pacto eſſe obligatā, & ita prædictā cōuentionē afficere hoc caſu ſingularē ſucceſſorē, & tertiū poſſeſſorē docet Angelus in d.l. Creditores. C. de pignorib, n. 6. ex text. in §. Si quis in fraudē inſtitutionū de actionibus, & in. l. 3. ff. de alienatione iudicij mut. cauſa facta, & ante eum Accurſ. in l. Quia etiā. §. Item ſi locū, verbo, alienaueris: & pulchrè gl in c. Quia vero, Scholio. 1. de iudicijs

20 Quæ opinio vſque adeò vera vt emptor ſciens emenſque rem alteri obligatam, de euictione agere non poſsit, ſi ab eo fuerit de detracta, imò neque ad prætium niſi expreſſe cautum fuerit. l. 1. § 1. de actionibus empti. l. Æque. ff. de contrahenda emptione. l. 1. §. Si intelligatur. ff. de ædilitio ædicto. l. Sí tamen, verſic. Si emptor ſciret, eodem titulo, cum alijs iuribus vulgaribus quibus conuenit. l. 19. titul. 5. part. 5.

21 Confirmatur prædicta ſententia, nam quanuis pactum de ingrediendo propria authoritate, non eſſet appoſitum. ſed ſola hypotheca ſpecialis, ſi venditio fiat in fraudem primi creditoris, & de ea participet emptor. Ille primus creditor cui obligata res eſt poterit rem quanuis traddita ſit reuocare actione reuocatoria, quæ datur ad reuocanda ea quæ ſunt alienata in fraudem creditorum l. 1. & per totum. ff. de his, quæ in fraudem creditorum, & docet ſingulariter Baldus in Rubrica. C. de reuocandis, his quæ in fraudem creditorum alienata ſunt, numer. 2. Salicetus in l. 1 ad finem eodem titulo, & Albericus in l. Quotiens. C. de reiuendicatione, & ibi Iaſon, nona limitatione, & ante eos Accurſius, in dict. l. Quotiens, Scholio. 2.

22 Rurſus & limitatio noſtri txs. extendēda eſt ſi creditor vltra pa

ctũ de ingrediẽdo adiecit aliã cõuẽtionẽ,vt nõ poſſet debitor prędictã rẽ hypothecæ ſubiectã alienare,nã hoc caſu ſi debitor alienet poterit creditor, propria authoritate poſſeſsionẽ ingredi aduerſus tertiũ poſſeſſorẽ, & ratio eſt quia venditio ipſo iure non valet,& ſic contractus eſt à lege reſciſſus.l.Si creditor.§.fin.ff.de diſtractione pignorum,ibi. *Nullam eſſe venditionem, vt pactioni ſtetur*.Et declarat Xuarez in l.Poſt rem iudicatã.1.limitatione,n.13

23 Idemque erit ſi vltra pactum de ingrediendo, quãuis non ſit appoſita ipſa prohibitio alienationis cõuenisſet tamẽ creditor cũ debitore ſuo,vt liceret eivẽdere, vel emptam habere rẽ hypothecatam precio deſignato pactum enim,hoc ad tertiũ poſſeſſorẽ extẽditur,probat tx.in l.fi.in prin. ff.de iure dotiũ.l.penul. de cõtrahend.empt.l. Si fundus. §. fin.de pignoribus,ex quib' iuribu' prędictã opinionẽ admittit Salicet. in d.l.Creditores,num.22.

24 Vlterius ampliãda erit noſtræ legis limitatioquãdovltra pactũ de ingrediẽdo debitor cõſtituit ſe poſsidere nomine creditoris, nã tãtũ iuris tribuitur creditori ex cõſtituto, vt propria authoritate aduerſus tertiũ poſſeſſorem poſſeſsionẽ ingredi poſsit, & ratio eſt,quia ſimplici cõſtituto creditor nãciſcitur vtrãq,poſſeſsionẽ, ciuilẽ & naturalẽ nulla itaq, poſſeſsio poſſeſsio põt eſſe penes tertiũ,iuxta Bart.doctrinã in d.l. Creditores,n.17.& 18.

IN TEXTV, IBI. E otroſi el *Rey*,&c.

Scholium III.

25 POſtremo noſtra lex prædictã regulã,nẽpe vt pactũ cũ hipotheca nõ operetur cõtra tertiũ poſſeſſorẽ ignorãtẽ limitat in debitore fiſci pro reditib' regijs nã ſi eius bona quo vis titulo trãſeãt in tertios poſſeſſores,poterit fiſcus propria authoritate occupare,iuxta tx.in l.Cũ poſſeſſor.§ fi.de cẽſib',docet Ioã. de Plat. in l.1.de coueniẽdis fiſci debitorib' lib.10.n.3.Greg.Lop.in l.14.tit. 13.p.5.Schol.5.verſ.Sexto limita niſi fiſcus & inſpiciẽd' eſt Pereg. de priuilegijs fiſci,lib.6.ex n.40.

Textus Quintus.

OTroſi,ſi alguno cõpra alguna beſtia,è ge la demãdan en otro lugar q̃ no es de ſu fuero,alli ha de fazer derecho al pie de la beſtia ante eſtos Alcaldes ante quien ge la demandã,e no puede pedir q̃ le embien a ſu fuero.

SVMMARIVM.

1 EMPTOR *Alicuius animalis in loco, vbi cum eo repertur ſuper eo conueniri poteſt.*

2 *Conueniri poteſt, quis vbi res, de qua*

qua agitur ſita eſt.
30 *Improbatur opinio Accurſij docentis, regulam vt ſortiatur, quis forum ratione rei ſitæ accipi debere in re immobili, ſecus ſi mobilis res ſit.*
4 *Cautio iudicio ſiſti ſubrogatur loco depoſiti.*
5 *Receptior eſt opinio Hoſtienſis, qui ait contra Accurſium ratione rei ſitæ forum ſortiri, ſiue mobilis ſiue immobilis res ſit.*
6 *Falſus eſt Gracianus, qui noſtræ legi ſtyli intellectum aſsignat, ſecundum Accurſij oppinionem.*
7 *Si forenſis conueniatur ſuper equo priuſquam equum ducat, debet ſatiſdare de eo exhibendo, & nõ vendendo, & repræſẽtãdo quoties opus fuerit.*

Lex Quinta.

IN TEXTV, IBI.

Alli ha de fazer derecho, &c.

Scholium Vnicum.

1 HVius legis ſententia eſt emptorẽ alicuius animalis, vbi cũ eo reperiatur poſſe conueniri, nec ad ſuum iudicem remittendum, & in proprio noſtro caſu, docet Hipolyt. Bonaços, in tractatu de materia equuorum, quæſtio. 100. & ratio
2 noſtræ legis ea eſt, quia conueniri poteſt quis in loco, vbi res de qua agitur ſita eſt, probat text. in capit. Sanè, & final, de for. comp. & in cap. Experientia. 11. quæſt. 1. & in l. final. C. Vbi in rem actio l. Si prædium. C. de præd. minor. l. final. C. de long. tempor. præſcriptio. & ſcribit Gratianus poſt alios, quos refert in reg. 115. noſtræque legi cõuenit tex. in. l. 32 titul. 2. p. 3.
3 Itaque ex lege noſtra, & prædicta. l. Partitæ, improbatur opinio Accurſij in l. fin. C. vbi in rẽ actio, verbo, res, docẽtis prædictã regulã, nẽpè vt ſortiat̃ quis forũ ratione alicuius rei ſitę in aliquo loco accipi debere in re immobili ſecus ſi mobilis ſit resquo caſu ait ſufficere ſatiſdare iudicio ſiſti in foro rei, & Accurſiũ ſequũtur Abb. in c. fi. n. 43. de for. cõp. Iaſ. in l. 2. n. 17. de iuriſd. om. iudic. Platea in l. Cũ ęquę. C. de incolis lib. 10. Nã quãuis prædicta lex Partitæ decidat ſatiſdationẽ ſufficere in homine nõ ſuſpecto, ad hoc tñ cautionẽ requirit, vt cũ prædicta re mobili, ſeu ſemouẽti recedere poſsit cõuentus præſtita ſatiſdatione iudicio ſiſti, quæ cautio ſubrogatur loco depoſiti,
4 nõ tñ ex hoc aſſerit prædicta lex Partitæ, iudiciũ quoq; ſuper ipſa re debere remitti ad locum domicilij, nam ſemper manet iudex competens, Magiſtratus

oppidi vbi res ſita erat, & apud eum lis agitatur iuxta noſtram legem, & legem Partitę, quæ iura expreſſe approbant opinionẽ
5 Hoſtienſ. in Summa, tit. de for. competent. num. 5. dicentis contra Accurſium ratione rei ſitę forum ſortiri, ſiue res ſit mobilis,
6 ſiue immobilis, ex quibus colligitur falſum fuiſſe, Gratianum, in regul. 115. num. 2. qui intelligit prædictam legem Partitæ, & legem noſtram ſtyli, ſecundum opinionem Accurſij, nempè, vt cũ ſatiſdatione remittatur reus conuentus ad forũ ſuũ, nã temere interpretatur ipſe peritus Author prędictas leges cum ſatiſdatio ſolũ operetur, vt recedat reus cũ re ſua, at in primo iudicio debet experiri ex ſupra adnotatis.
7 Quibus conducunt adnotata ab Speculatore in titulo de ſatiſdatione, verſic. dicto, vbi in proprijs terminis noſtræ legis format quæſtionẽ in forenſi, quem actor cõuenit ſuper quodã equo actione reiuendicationis, aitque priuſquã equũ ducat debere ipſum conuentum ſatiſdare, de eo exhibendo, & non vendendo, & repræſentando quoties, opus fuerit, vt ipſius Speculi verbis vtar.

Textus Sextus.

OTROSI El que es metido en orden, puede ſin licencia de ſu mayor hazer emplazar, o pedir al Rey, ò al juez, que le defiẽda en ſu derecho, en razon del derecho que ha en algunos bienes, en razon de herencia, o en otra manera: è puede eſtar en juyzio ſin licencia de ſu mayor, en aquellas coſas que dize en la ley, que puede eſtar en juyzio el hijo q̃ eſtà en poder del padre, ſin licencia de ſu padre.

SVMMARIVM.

Monachus in iudicio eſſe poteſt ſine ſuperioris conſenſu in caſibus quibus filius familias ſine conſenſu patris.

2 *Monachus regulariter ſine Superioris licentia non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, etiam pro iure Monaſterij.*

3 *Canonicus non agit pro Eccleſia ſua ſine mandato.*

4 *Etiam cum ſuperioris licentia pro alio Monaſterio, non poteſt eſſe procurator Monachus.*

5 *Officium procuratoris, & in clerico ſeculari prohibitum eſt.*

5 *Vnum vel duo negotia ſi exer-*

ceantur à clerico non ex hoc procurator dicetur.

7 *Si ex charitate clericus procurationem ſuſcipiat non prohibetur.*

8 *Monachus non poteſt eſſe cauſidicus.*

9 *Si in literis Papæ contineatur de aliqua venditione Monachi, accipiuntur prædictæ literæ, & interpretātur, ita vt Abbatis licētia adſit.*

10 *Prædicta regula que prohibet, vt Monachus ſine conſenſu Superioris in iudicio non ſtet innumeras patitur limitationes.*

11 *Quibus & conſequens eſt limitatio noſtræ legis, vt ſine licentia Prælati iudicio ſupereſſe poſsit Monachus in cauſis, in quibus filius familias experitur ſine conſenſu patris.*

12 *Regulariter filius familias iudicio adeſſe non poteſt ſine patris conſenſu.*

13 *Aequiparatio Monachi ad filium familias accipitur nomine proprio, nomine enim alieno in multis caſibus permittitur filio familias, quod Monacho prohibetur.*

14 *Non ſolum quoad iudicia, verum etiam quoad acquiſitionem Monachus æquiparatur filio familias.*

14 *Monachus ſeruo æquiparatur cum declaratione tamen.*

16 *Sicut delata hæreditas acquiritur patri ſine facto filij, ita delata hæreditas Monaſterio.*

17 *Monaſterium adire, vel repudiare poteſt hæreditatem ſine facto Monachi.*

18 *Sine ſuperioris conſenſu lucroſam hæreditatem adire monachus poteſt.*

Lex Sexta.

IN TEXTV, IBI.
Otroſi el que es metido en orden.

Scholium vnicum.

1 SEntētia huius legis eſt Monachū in iudicio ſine ſuperioris conſenſu eſſe poſſe in caſibus quib' filius familias ſine conſenſu patris.

2 Monachū regulariter ſine ſuperioris conſenſu non habere legitimam perſonam ſtandi in iudicio probat text. & ibi Scribentes in cap. Cum dilecta de reſcriptis, gloſ. in c. Nó dicatis. 12. q. 1 q̄ procedit etiā ſi cœnobita in iudicio ſuperſit, pro iure cœnobij, nā nō poteſt ſine licētia Superio-

3 ris ſicut Canonicus nō agit pro Eccleſia ſua ſine mādato, voluit Abb. in c. Cū dilectus de cōſuet.

4 n. 9. Et etiā cum Superioris licentia pro alio Monaſterio non poſſet eſſe procurator Monach', vt tenet Ancharranus, conſil. 52. prædictum quę officium procuratoris non ſolum in Monacho

5 prohibitum eſt. Sed etiam in clerico probat textus in capite ſecundo ne Clerici, vel Monachi vices ſuas, niſi Clericus eſſet procurator in Eccleſiaſticis, & coram iudice Eccleſiaſtico, quo caſu non prohibetur, vt docet Abbas in dicto capite ſecundo, num. 1. Prædictaque regula
6 ne Clerici procuratoris officiū exerceant generaliter accipienda eſt, nam vnum vel duo negotia ſi curentur a Clerico, etiam coram iudice ſæculari, non ex hoc dicetur Clericus procurator tenet Innocentius in dict. c. 2. & latius affirmat in cap. Vnico, de obligatis ad ratiocinia, in
7 fine, quod dictum Innocētij accipiendum eſt cum diſtinctione Abbatis, in dict. capit. 2. num. 2. Nēpe vt ſi Clericus ex cupiditate vellit aſſummere vnum negotium, vel duo nequaquam ei permittatur, aut non ex cupiditate, ſed ex charitate, & procedit dictum Innocentij.

8 Rurſus ſicut Monachus, vt ex dictis apparet, non poteſt eſſe procurator, ita etiam nequit eſſe aduocatus textus in cap. 2. de postulando. l. 2. titul. 6. partit. 3. vbi Gregorius gloſſa. 6. ad vocationis officium in Monacho prohibet, etiam exſtante paupertate Cœnobij, & quanuis Monachus ſuo patrocinio poſſet bona acquirere: & Cœnobitas alere à foro enim, & publicis magiſtratuum tribunalibus omnino vitandus eſt, vt animaduertit Renatus Choppinus de iure cœnobitarū libr. 1. titul. 3. numer. 19.

9 Ex quibus omnibus concluditur regulariter ſine ſuperioris conſenſu, & in aliquibus caſibus etiam cum eo Monachum, non poſſe ſtare in iudicio aſſerit Felinus in cap. Cum dilecta de reſcriptis, numer. 13. vbi ſcribit, vt etiam ſi in literis Summi Pontificis contineatur, de alli quavenditione fienda vni Monacho intelligendæ ſint prædictæ literæ ſecundum ius, ideſt, cum licentia Abbatis, cum hæc ſolemnitas non dicatur derogata per Pōtificis reſcriptum.

10 Hæc tamen regula innumeras in iure patitur exceptiones, quarum octo congerit Felinus in cap. Cum dilecta, de reſcriptis, verſicul. Fallit primo, numero. 15. vſque ad 29. Excipit quoque Boerius prædictam regulā, deciſio. 121. reſtringit etiam Scipio Ianuarius libro regularum, regul. 175.

11 Vltra prædictoſque caſus, & limitationes, in quibus Monachus poteſt eſſe in iudicio ſine licentia prælati, addit noſtra lex in omnibus etiam caſibus, in quibus filius familias, ſine conſenſu patris poteſt in iuditio experiri in ijſdem poſſe Monachum ſine licentia Superioris.

12 Et ſanè in iure noſtro præregula

gula quoque traditur filium familias, nõ poſſe iudicio ſupereſſe ſine cõſenſu patris probat tex. in l. fin. § Neceſsitate, & ibi Doctores. C. de bonisque liberis huius tamen regulæ. 15. limitationes ſcribit Bartholomæus Socinus, regul. 195.

13 Illud tamen aduertendum eſt dum noſter text æquiparat Monachũ filio familias, vt in iudicio eſſe poſsit debere intelligi nomine proprio, nam nomine alterius compertum eſt in multis caſibus filio familias permitti, ꝙ Monacho prohibetur, cũ ex ſupradictis appareat Monachũ, nõ poſſe eſſe Patronum, nec Procuratorem, nec aliqua ſimilia exercere. Et tamen filius familias, ſine conſenſu patris prædicta expedire poteſt, Abb. in cap. Non iniuſtè, de procurator. Et ita neceſſario intelligenda eſt noſtra lex, & eius æquiparatio de Monacho ad filium familias, ſecundum prædictam declarationem, quando agit nomine proprio.

14 Rurſus animaduerto non ſolum quoad iudicia, vt in noſtra lege verum etiam, quoad acquiſitionem Monachum comparari filio familias, & ita ſi hæreditas Monacho delata ſit, & ante aditionem moriatur ius adeundi tranſmittitur in Monaſteriũ Bart. in l. 1. num. 20. de vulg. vbi Socin. num. 19. Iaſo. n. 42. Alex. num. 13. Couarr. de teſtament. c. 1. num. 21. Qui aiunt communẽ de iure Pontificio, licet contrariam opinionem dicat communem, de iure ciuili, Imol. in l. Si pater familias de hæredi. inſtit. Socin. in l. 1. num. 20. de vulgar. idem Imola in cap. Raynutius, de teſtam.

15 Ea ratione nã Monachus ſeruo cõparatur quoad acquiſitionem, & eſt communis ſecũdum Couarru. de teſtamen. c. 1. num. 21. at hæreditas ſeruo delata eo inuito non acquiritur domino. l. Cum proponas, de hæredi. inſtitu. ibi. *Potuit enim quanuis iubente Domino nolle adire*. Monacho itaque ſi hæreditas delata ſit: monaſterio non acquiri ſi ante additionẽ Monachus moriatur prædicti DD. contendunt.

16 Sed verior eſt ſuperior opinio vt filio familias comparetur Monachus quam frequentius receptam teſtatur Iaſ. in l. 1. §. Per ſeruum, de acquirend. poſſeſ. num. 14. vt ſicut delata hæreditas filio: acquiritur patri, ita delata hæreditas Monacho, acquiratur Monaſterio, quinimo & Monachus poteſt compelli à ſuperiore, vt adeat, cap. Nollo, cap. Cum dicatis. 12. quæſt. 1. cap. Si Religioſus de electíon. in 6. Auth. de Mona-

17 chis. §. Illud quoque, vel ipſum Monaſterium adire, vel repudiare poteſt ſine facto Monachi hæreditatẽ monacho delatam Iaſ. in l. Legatum, num. 13. de leg. 1. & ibi

11 *Alij Curiales inferiores dicti ſunt apud veteres.*

12 *Curia trita ſignificatione Senatus Romani conſeſſum ſignificat.*

13 *Apud nos Curia dicitur oppidum vbi Rex eſt.*

14 *Curia denominatur à cohorte, vel à Curia.*

15 *Curia Regis accipitur cum quinque leucis in circuitu.*

16 *An dicatur curia Regis, quando Rex eſt abſens diſputatur.*

17 *Regis curia hoc priuilegio gaudet, vt quilibet qui in ea eſt, ibi conueniatur.*

18 *Principis curia omnibus, eſt commune forum.*

19 *Debitor conuenitur in curia, ſi in ea inueniatur, licet ibi non contraxerit.*

20 *Qui ad curiam acceſsit ex cauſa neceſſaria, ibi non conuenitur.*

21 *Legatus municipij, non habet ius reuocandi domum, ſed ſuper ſuis debitis conuenitur in curia Regis, licet ibi non contraxerit.*

22 *De ſupradicta opinione dubitat Grego. Lopez, cuius opinio improbatur, & num. ſequenti.*

24 *Et qui ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria ad curiam venerũt ibi, non conueniuntur.*

25 *Hoc numero declaratur lex noſtra quæ decidit reum, non poſſe ſuper debito proprio apud curiam conueniri, licet ibi inueniatur.*

26 *Qui habet priuilegium reuocandi domum, debet cauere de ſtando iuri coram ſuo iudice.*

27 *Duo noua determinantur a noſtra lege, & num. ſequenti.*

Lex Septima.

IN TEXTV, IBI.

Porq̃ viue yen caſa del Rey, ó que anda yen otra manera.

Scholium I.

1
AIT Hæc lex reũ
in Curia Regis
inuentum, non
poſſe ſuper debi
to cõueniri, ſed
ad ſuum iudi-
2 cem remittendum.
Curiarum genera apud vete-
res duo fuiſſe alteram vbi Ponti-
fices de ſacris Sacerdotijſque, &
Religione deorum, deque cere-
monijs conſulebãt aliam in qua
Senatus cógregabatur de rebus
publicis, & ad populum pertiné
tibus tractaturus, placuit Barro-
ni lib. 4. linguæ Latinæ, & Feſto
Pompeio, lib. 3. in verbo, Curiæ,
& lib. 12. in verbo, nouæ Curiæ,
& Suetonio in Iulio Cęſſare, cap.
80. Laſio in Commentarijs reipu
blicæ Romanæ, libr. 12. cap. 13.
3 Aulogelio, libr. 14. cap. 7. Alex.
ab Alexand. lib. 1. cap. 16. verbo,
& veteres Curias. Et quæ quot-
que Curiæ fuerint Romæ, & ver

bum

bum Curia ſine adiectione nominis, quam Curiam ſignificaue it latè diſſerit ipſe Alex. ab Alexand. vbi ſupra quæque fuerint
4 apud Romanos curiata comitia, centuriata, quæ, tributa, & quę calata, videre eſt in Liuio. Dec. libr. 1. in fine, & lib. 2. poſt principium, Aulogelio, lib. 13. cap. 14. Alexand. ab Alexand. libro. 4. cap. 3.

5 Et hinc calatis comitijs teſtamentū fieri animaduerſum fuit à Iuſtiniano, in titulo de reſtamētis ordinandis in principio, vbi tria veteribus fuiſſe teſtamentorum genera, ait, vnum quod calatis comitijs fiebat alterum, quod per æs & libram libri pende adhibito, & emptore familiæ tertium, quod procinctum vocabatur cum milites ituri in prælium nulla legum ſolemnitate teſtabantur.

6 Rurſuſque ſingulas Curias inde curias diuiſas præfectoſque illarum Decuriones dictos conſtat ex Valerio Maximo lib. 2. c. 4. Aſconio in. 2 in verrem Appiano, libr. 1. bellorum ciuilium, & Plutarcho, in Tyberio Gracho.

7 Et hinc quoque leges Curiatæ dictæ ſunt, vt tradit Alexander ab Alexandro, lib. 6. cap. 23.

8 Et hinc Curiales dicti ſunt, qui curijs adſcripti erant, vt probatur in l. Curialis. C. de locato, & conducto, & in l. penult. C. de exactoribus tributorum, lib. 10. l. Siquis Curialis. l. Parabolani. l. Siquis præsbyter. C. de Epiſcopis & Clericis, & in l. penultim. C. de hæreditatibus Decurionū, & in C. Theodoſiano ſub tit. de
9 Decurionibus. l. 30. Puto que hos dici quos nunc Curiæ procuratores vocamus illarum vrbiū, quæ in Regno in Regis Curia ſuffragium habent, ſic enim Curiales Afri. dicti ſunt in lege Quoniam Afri Curiales. 21. Codicis Theodoſiani, lib. 12. titul. 1. & Anthiocheni, in l. Eos indulxerunt. 51. eodem libro & titulo, & Claudiopolis, Pruſiadis, & aliorum oppidorum, ſiue manſionum, mentio fit, in l. Claudiopolis. 118. eodē titulo, & de alijs Curialibus diuerſarum ciuitatū habetur in l. 19. & in l. 30. de Decurionibus omnium ciuitatum eodem Codice Theodoſiano.
10 Quos primi ordinis decem fuiſſe probatur in l. 2. de quæſtioni-
11 bus in eodem Codice. Alij inferiores dicti ſunt, in l. Ad inferiorum. 173. de Decurionibus in Codice Theodoſiano. Hodie verò ſumus. 36. omneſque primi ordinis, ex 17. ciuitatibus, & municipio Madritij vbi nunc curia Regis eſt cæteræ autem vrbes ſunt ciuitas Burgenſis Caſtellæ, caput Legionenſis, Granatenſis, Hiſpalenſis, Murciæ, & Iaen, Salmanticenſis, Conchenſis, Auilēſis, Zamorenſis, Taurina, Guadalaxa-

ræ,

ræ, Corduueſ. Segouien. Valliſoletana, Soriana, Toletana, & Madritij. Municipiũ, & ex vnaquaque harũ vrbium, & Madritij municipio duo ad Regis curiam curiales mittuntur qui curiæ procuratores, vulgo nuncupantur, & in his curijs Madritij celebratis, hoc anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptimo, quæ propoſitæ ſunt ab inuictiſsimo Hiſpaniarum Rege Philippo III. & initium habuerunt die decimaſexta menſis Aprilis, ego Salmanticenſis ciuitatis deſignatus curialis fui, qui omnes Regij procuratores Curiæ interſunt de Republica, & his ad eam pertinentibus tractaturi: a quo non longe abeſt Alciati interpretatio, lib.2 Parergon.c.26.& in l.Pupillis.§. Decuriones, de verborum ſignificatione, exiſtimantis curiales eſſe, ex decurionibus, & principalibus ciuitatis cuiuſque electos, qui munera & onera ſuſtinere cogebantur.

12 Curia tamen trita ſignificatione Senatus Roman. conſeſsũ ſignificat.l.1.C.de conſulibus, in Codice Theodoſiano.

13 Apud nos tamen curia dicitur oppidum illud vbi Rex eſt, cum ſuis conſiliarijs, & alijs, quicius lateri adſiſtunt, hæc enim congregatio curia dicitur, & inde locus vbi prædicta congregatio fit curia appellatur docet Couarr. practicarum quæſtionum,

14 cap.4.numer.10. Itaque curia dicitur a cohorte, hoc eſt gentium congregatione, vel à cura, quia ibi cura eſt reddendi iuſtitiam, vel a curando, quia ibi vitia, & vilia abſcinduntur, & bona curialia addiſcuntur, quæ omnia pulchrè congerit.l.27 titul. 9. part.

15 2.& curia Regis accipitur, cum quinque leucis in circuitu l.7.titul.6.lib.2. compilation.& an dicatur curia Regis quando Rex

16 eſt abſens eſt videndus Couarr. loco ſupra citato, & Gregorius Lopez in l.27.titul.9.p.2.gloſſa. 2.vbi tractat.de Pœna.l.7.tit.23. libr.8.Recopilationis, quæ in caſu illius legis imponit pœnam ſemiſsis bonorum ingredienti curiam Regis, & dubitat Gregorius an prædicta pœna committatur, quando Rex eſt abſens ab eius curia, & eſt videndus Bart. in l.2.de auro, & argento legato, verſiculo finali, vbi format quæſtionem de pœna ſubintrantis palatium Ducis, an illa pœna cõmittatur quando quis ingreſſus

17 fuit pallatiũ abſente Duce. Quibus præmiſsis compertum eſt Regis curiam, hoc iuris priuilegio potiri, vt quilibet qui in ea eſt poſsit ſuper debito ciuili conueniri apud iudices curiæ, etiam ſi ibi non contraxiſſet.l.2. §. Legatis.ff.de iudicijs probant leges Regię.4.& 5.titul.3.par.3. Et ratio eſt quia Principis curia omnibus eſt commune forum, ſicut Roma-

Romana Curia eſt omnibus cō-
mune tribunal, vt probat textus
in cap. vltimo, de foro competen-
ti, & textus in cap. 3. iuncta gloſ-
ſa de præbendis in 6. docet Abb.
in dict. cap. final. de foro compe-
tenti, cum alijs relatis a Couarr.
practicarum quæſtio. cap. 5. nu-
mer. 1.
19 Pro regula itaque traditur à
legibus & Scribentibus, nempè
vt Regis Curia ſit tribunal com
mune, & poſsit debitor in ea cō-
ueniri, ſi in ea inueniatur, licet
20 ibi non contraxerit. Prædicta ta-
men juris traditio multifariam
excipitur in omnibus, ſcili-
cet, qui ad Curiā acceſſerunt ex
cauſa neceſſaria, vtpote cū quis
ad curiam venerit cum domino
ſuo: aut eius mandato, aut pro
vniuerſitate concilij: oppidi ſui,
vel vocatus cauſa teſtimonij per
hibēdi: ſeu appellationis ſuæ pro
ſequendæ, aut ſit a Rege conuo-
catus, vt euenit in decurionibus
ad curias celebrandas, vel Regis
legatus: Prædicti enim non poſ-
ſunt in Curia conueniri, ſed ad
ſuum forum remittuntur, quòd
jus reuocandi domum appella-
tur a cōſulto in l. 2. §. Legatis de
21 iudicijs. Animaduerto tamen
quòd attinet ad procuratorem
vniuerſitatis ciuitatis. & concilij
iam correctum eſſe per textum
in l. 4. titulo. 11. lib. 2. Ordinamē
ti, & l. 11. titul. 7. lib. 6. Compila
tionis, dum ſtatuunt prædicta iu
ra: prædictum legatum à muni-
cipio, non habere ius reuocandi
domum, ſed poſſe ſuper ſuis de-
bitis conueniri in Curia Regis,
licèt ibi non contraxiſſet, quæ iu
22 ra hoc appertè diſponunt. Ni-
hilominus tamen dubitauit Gre
gorius Lopèz, & reliquit cogitā
dum in l. 4. titul. 3. part. 3. gloſſ. 3.
ait enim fortè debere intelligi
prædicta iura Ordinamenti, &
Compilationis, vt procedāt quā
do eſſet caſus, in quo non compe
teret procuratori ius reuocandi
domum veluti, quando huic pri
uilegio per eum eſſet renuntia-
tum, vel eſſet caſus in quo in
Curia poſſet capi, & conueniri,
vtpote ſi non promittat caueat
que de reſpondendo domi in fo-
ro ſuo, vel licèt leges permittāt,
vt prædictus procurator mu-
nicipij conueniatur pro debito
non tamen ex hoc intelligen-
dum prohiberi, vti exceptione
reuocandi domum ex dict. §. Le
gatis de iudicijs, & lege Partitę, li
cèt ſi prædicta exceptio non op-
23 poneretur valeret iudicium. Sed
cum lex ſemper cenſeatur ſcrip-
ta rebus, & non verbis, putò, cū
effectū intelligendam legem Or
dinamenti, & Compilationis, vt
procurator ciuitatis ſuæ ſuper
debito proprio cōueniatur apud
curiam licèt, alibi contraxiſſet,
niſi in regio procuratore, earum
ciuitatum, quæ in Curijs ſuffra
gium habent qui abſque con-
tro-

trouerſia reuocandi domum iure potitur, dum curiæ enim celebrantur, in curia conueniri vetat, lex. 10. titu. 7. lib. 6. nouæ Cōpilat. nec iudicio ſiſti, cautionē cum ad domum reuertatur, præſtare adſtringitur, ex prædictæ legis deciſione, & ſtyli introductione, qui & extenditur ad eas lites, quę eis domi mouentur, dū in legatione ſunt, & hæ enim ceſſant, & Regiæ literæ in Regio Senatu expediuntur, & pluries expediri vidi, & ad pignorum reſtitutionem in executiuis litibus.

24 Ruſus à prædicta regula excipiuntur, vt in Curia non conueniantur, non ſolum hi qui ex cauſa neceſſaria ad eam peruenerunt, vt in caſibus ſupra congeſtis, verum & hi qui venerunt ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria, vt docet Accurſius in dict. §. Legatis, verbo, ob aliā cauſam, & multa congerit Couarru. practicarum, cap. 1. num. 2. Gregor. Lopez in l. 4. & 5. titul. 3. part. 3. poſt Marianum Socinum in capit. vltimo de foro competenti, num. 62.

25 Ex ſupradictis igitur infero intellectum ad noſtram legem, dum diſponit reum non poſſe ſuper debito proprio apud Curiam conueniri, licet ibi inueniatur, debet enim intelligi, ſecundum ſuperius adnotata quādo, ſcilicet, in curia erat, ex aliqua cauſa neceſſaria, vt colligitur ex illis verbis. *Teſte deudor es fallado en caſa del Rey, porque viue y en caſa del Rey*, & dum litera ſequens dicit. *O que anda y en otra manera*, accipienda eſt ſecundum prædictam interpretationem, nempe, quando quis ad curiam, ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria acceſsit, iuxta ea quæ tradit poſt gloſſam *Marianus*, vbi ſupra.

IN TEXTV, IBI.
E deuenle poner plaço a que parezca delante del Alcalde del lugar e del fuero, donde es, que cumpla de fuero e derecho al querelloſo.

Scolium. II.

26 EX His verbis cōſtat idem ſtatuere noſtram legē quod antea ſtatuerat. l. Partitæ. 4. titul. 3. part. 3. ad finem, dum inquit omnes qui habent priuilegium reuocandi domum, ſi in curia conueniantur debere promittere, & cauere iudicio ſiſti coram ſuo iudice.

27 Duo tamen ſtatuit noua, & quidem neceſſaria lex noſtra, nā primo ait euntem ad curiam ex cauſa probabili, & quaſi neceſſaria habere ius reuocandi domū, quod antea non erat lege ſtatutum, ſed ſolum Accurſij & Doctorum

ctorum opinione fulcitum, vt ſupradiximus, iura enim tantum de cauſa neceſſaria locuta ſunt.
28 Secundo ſtatuit noſtra lex iudicem, his qui domum reuocant debere aſsignare dilationem, intraquam iudicio ſuperſint coram ſuo iudice, vt apud eum ſuper debito conueniantur, & iure Partitarum nō dicitur iudicem Curiæ debere præfigere diem, itaque in his noſtra lex eſt noua, & iuridica, mentique commendanda, vltra legationis caſus legati enim, vt diximus à prædicta cautione immunes ſunt.

Textus Octauus.

OTROSI, Si algun concejo da poder à algunos hombres dende, que ordenen algunas ooſas entre ſi, è ſobre lo que ordenaron algunos hombres del concejo, ſe ſienten por agrauiados, è los querellan al Rey, pueden ſer emplazados eſtos ordenadores para ante el Rey, porque el Rey los oya, è vea ſi lo q̃ ordenaron es bien ò no.

SVMMARIVM.

1 *A Populo eligi poſſunt perſonæ ad ſtatuta cōdenda,*
2 *Prædicti electi à populo plenā poteſtatem habent.*
3 *Statuta honeſta, & omnibus conuenientia eſſe debent.*
4 *Pluribus legibus permittitur ſtatuta, & ordinationes condere.*
5 *Quod accipiendum eſt, dummodo populus non ſtatuat contra leges.*
6 *Improbatur Alberici opinio contrarium docentis.*
7 *Multis fundamentis fundat Gregorius diſpoſitionem, l. Omnes populi reſtringi ad ea, quæ non ſunt cōtra ius.*
8 *Multorum opinio fuit populum ſine confirmatione Regis poſſe condere ſtatuta.*
9 *Pro obſeruantia ordinationum ſuarum poteſt populus pœnam apponere.*
10 *Capitulū poteſt ſtatuere ſine Epiſcopo, & in quibus caſibus.*
11 *Vicus ſine licentia ciuitatis, non poteſt condere ordinationes.*
12 *Statuta non concernentia adminiſtrationem, non poteſt ciuitas condere ſine Regia confirmatione, & an dominus poſſit confirmare in loco ſuæ iuriſdictionis, & punire ſtatuta condentes ſine eius ſcientia, & numero ſequenti deſcritur.*
14 *Dominus ſine conſenſu populi ſtatuta condere non poteſt.*

15 *Con-*

15 *Concernentia exercitium iuriſdictionis ſine populo, poſſunt exerceri à domino.*

16 *Verius eſt nullum ſtatutum fieri poſſe a domino, populo non conſentiente.*

17 *Dominus & populus gerunt ſe ad inuicem.*

18 *Inducitur lex Partitæ pro opinione Auendañi.*

19 *Confraternitates & Collegia ſine confirmatione Regia ſtatuta conſtituere poſſe, Auedañus firmat.*

20 *Verior ſententia eſt omnia ſtatuta ad eorum validationem à Rege eſſe confirmanda.*

21 *Statuta confraternitatum & Collegiorum omnino debent confirmari à Rege.*

22 *Quæcumque ſtatuit ciuitas à Rege debere confirmari, ad hoc vt valeat expreſsis verbis decidit noſtra lex ſtyli.*

23 *Prætor vrbanus ſtatuta populi videre debet, etſi confirmata non ſint Regem conſulat.*

Lex Octaua.

IN TEXTV, IBI.

Otroſi ſi algun Concejo dà poder.

Scholium. I.

1 SIT Hęc lex poſſe eligi à populo perſonas ad ſtatuta condenda, quę ſententia cõfirmatur ex toto titulo. C. De nouo Codice componendo, & ex Rubrica. C. De nouo codice confirmando, & tales electi & nominati à populo plenam poteſtatem habent, probat text. in l. vnica, verbo, adijciẽtes, de nouo codice componendo, & melius in l. 2. §. exactis. ff. de origine iuris, vbi publica authoritate decem viri nominati

4 ſunt, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, hiſque ſummum ius datum eſt, vt & leges corrigerent ſi opus eſſet, & interpretarentur, & quidem ſine vlla prouocatione vel appellatione. Hæc tamen obſeruatio iure Regio nouiſsimo corruit, quo ciuitas ſtatutis non vtitur, niſi Rex conſeruauerit. l. 8. tit. 4. lib. 7. Cõpilationis.

IN TEXTV, IBI.

Se ſienten por agrauiados.

Scholium II.

5 ET Quidem cũ conſideratione, ſtatuta enim rationabilia, honeſta, & omnibus vtilia eſſe debẽt, cap. Erit autem lex. 4. diſtinctione, docet Bar. in l. Omnes populi, nu. 9 ff. de iuſtitia & iure, & ibi Iaſ. num. 7. & multis exornat Auileſ. in capitibus Prætorum, cap. 17. verbo, *Buenas*, nu. 1. & ſequen-

quentibus,quod antea docuerat
Gregor.in l.12.tit.1.part.1.Scho
lio primo.

IN TEXTV, IBI.

*Porque el Rey los oya,y vea ſi lo que
ordenaron es bien ò no.*

Scholium III.

PRO Intellectu huius
4 legis animaduerten-
dum eſt pluribus legi
bus permitti populis
ſtatuta, & ordinatio-
nes condere.l.Omnes populi.ff.
de iuſtitia & iure,l.Prohibēre.§.
Plane,quod vi aut clam.l.1.C.de
emancipatione liberorum.l.An
tiochēſium.ff.de priuilegijs cre
ditorum.c.Ius ciuile.1.diſtin.cū
alijs vulgaribus,& vtrobiq; Scri
bentes.

5 Quæ concluſio accipiēda eſt,
dummodo populus non ſtatuat,
contra leges iuris communis &
Regni,ſecundum Aretinum in
dict.l.Omnes populi,& ratio eſt:
quia ſi par in parem non poteſt
ſtatuere, multo minus inferior
contra leges ſuperioris. C.Cum
Inferior,de maioritate & obed.
6 licet Alberic.contrarium aſſerat
in l.Nam & magiſtratus,de arbi
tris, in eum tamen inuehitur,
Gregor.in l.12.tit.1.part.1. glo.
1.verſic. Tertio limita eo funda
mento,videtur enim ex hoc ſu-
blata Regia poteſtas, ſi legibus
Regijs poſſet derogari per ſtatu-
ta populorum,nec eſt credendū
per legem Omnes populi,eam
poteſtatem Imperatores dediſſe
populis,eum redundet in contē
7 ptum ſuarum legum. Generali-
tatem itaque legis omnes popu
li debere reſtringi,ad ea quæ nō
ſunt contra leges, multis conſi-
derationibus fundat Gregorius
vbi ſupra.

8 Illud tamen controuerti ſolet,
an prædicta ſtatuta ad eorum va
liditatem debeant à Rege con-
firmari,& Auendañus poſt anti
quos,in dict.l.Omnes populi, la
tè diſputat lib.1.de manda. Reg.
cap.15.ex num.3.& reſoluit cum
innumeris,quos refert dict. nu.
3. Populum ſine vlla confirma-
tione Regis,vel domini,in oppi
dis dominorum poſſe condere
ſtatuta ſuper adminiſtratione
populi,& gubernatione rerum
ſuarum, & æſtimatione victua-
lium,& idem docuit dict. libr.1.
9 cap.8.numer. 6. Itaque pro ob-
ſeruantia prædictarum ordina-
tionum poſſe populum pœnam
apponere,& voluit Gregor. Lo-
pez in l.12.tit.1.part.1.gloſ.1.ver
ſic.Secundo limita, ex doctrina
Abbatis in cap.1.de his quæ fiūt
à maiori parte capituli, docētis
10 Capitulum poſſe ſtatuere ſine
Epiſcopo in his,dumtaxat, quæ
concernunt facta ipſius capituli,
aliàs enim non valet ſtatutum ſi
ne conſenſu Epiſcopi,& in præ-
dicto caſu, in quo, licet populo
ſtatutum facere,non ſit extenſio

ad

11 ad vicos ciuitati ſubiectos. Nam hi ſine licencia ciuitatis non poſſunt condere ordinationes, niſi haberet præſcriptionem. vt poſt Bart. & Ripam, quos refert, docet Auenda. dict. capit. 29. nume. 1.

Alia tamen ſtatuta non con-
12 cernentia adminiſtrationem, nō poteſt ciuitas condere, vt eis vti poſsit, niſi Rex confirmet: & ſi ciuitas ſit alicuius domini, poſſe confirmare dominum, teſtatur Auendañus in dict. capit. 19. nume. 9. & in dict. lib. 1. capit. 8.
13 Scribit dominos populorum poſſe punire ſtatuta condentes ſine eius ſcientia & confirmatione, cum videatur dominus offenſus
14 in ſua iuriſdictione. Et ſupra dictis addo etiam ipſum dominū ſua auctoritate non poſſe condere, ſtatuta ſine conſenſu populi. vt probat text. in l. 12. tit. 1. par. 2. Quæ lex vrget cōtra ea, quæ ſcribit Bart. in l. 12. nu. 10. ff. Quod quiſque iuris & in l. Omnes populi, num. 8. vbi prædictis dominis tribuit poteſtatem condendi ſtatuta, & ordinationes in populis ſuis ſine conſenſu populi, quamuis ſupradicta oppinio poſſet intelligi, ſecundum Gregor. Lopez in dict. l. 12. titu. 1. part. 2. gloſſa. 1. Niſi dominus ſcilicet
15 ſtatueret in concernentibus exercitium iuriſdictionis, & ſuper non prohibitis à iure Regni, ſi tamen alia ſtatuat præſertim ſi concernant præiudicium vicinorum populi, nequaquam ei permittatur ſine conſenſu ſui populi, ſicque accipienda ſit dicta lex Partitæ.

16 Hanc tamen opinionem non intrepide firmat Gregorius, ſed cogitandam relinquit, & ſanè cū habeamus legem Partitæ, adeo genericam, quæ docet dominos populorum, nihil ſtatuere poſſe irrequiſito populo putarem eſſe accipiendam prefatam legem cū ſua generalitate, vt nullum & ſuper nulla re ſtatutum, poſsit condere dominus populo non conſentiente.

17 Et ita ſecundum prædicta dominus & populus gerunt ſe adinuicem, nam populus ſine domino, & dominus ſine populo nihil ſtatuere queunt.

18 Rurſus addo prædictam l. Partitæ 12. titu. 1. part. 2. Multum vrgere pro oppinione Auendani, quanquam ipſe non alleget. Nā dum docet prædicta lex, Duces, Marquiones, & alios dominos non poſſe ſtatuere ſine conſenſu populi, innuit à contrario ſenſu dominos cum ſuo populo rite & recte ſtatuere poſſe, & valere ſtatuta opidi confirmata & approbata a domino ſuo, quæ eſt melior lex de iure pro oppinio Auendani, & Auendañum ſequitur Oroſc. in l. Omnes populi, nu. 19. Azeue. in l. 14. tit. 6. lib. 3. cōpil. vlteriuſque fraternitates

 & col-

& collegia ſine confirmatione regia ſtatuta cõſtituere poſſe, cũ pluribus, quos recenſet firmat Auend. dict.cap.19.nu.11.

20 Sed prædictis non obſtantibus firmiter aſſero omnia ſtatuta ciuitatis regię, vel cuiuſlibet populi alterius domini debere confirmati à Rege noſtro, aliàs nulla erunt, & ſic non erit locus diſtinctioni, de qua ſupra, an ſcilicet ſtatuta concernant adminiſtrationem victualium necne, nam omnia ſtatuta ſuper quibuſcunque rebus debent confirmari à Rege ad eorum validitatẽ, & ita quotidie in Pintiano conuentu vidi obſeruari quotieſcũque ad lites exercendas producebantur ſtatuta. Hoc enim primo inſpiciebatur, an eſſe cõfirmata à Rege, & ſi non erant cõfirmata, nullam authoritatem habebant, ſecundum prædictam veriſsimam oppinionem, vt ſcilicet ſtatuta neceſſario debeant a *Regibus* cõfirmari. quam defendit *Mencha*ca controuerſiarum illuſtrium, lib.1.cap.102. Gutierrez de iuramento.1.par.cap.38.num.1.&2. & late Ioannes Garc. de nobilitate in inſcriptione legis *Regni*, num.12.

21 Idemq, dicendum eſt de ſtatutis fraternitatum & collegiorũ, omnino enim debent confirmari à Rege noſtro, vt contra Auẽdañum docet Ioan.Garc, vbi ſupra, num.13.

22 Conſtat ergo ex ſupra dictis quæcunque ſtatuat ciuitas eſſe confirmãda à *Rege*, quod expreſſis verbis decidit noſtra lex, in verbis in ſcholio relatis, & probat tex.in l.8.tit.1.lib.7.noui ordinamenti.

23 Neque obſtat cap.16.in capitibus Pretorum, & lex 14.tit.6.lib. 3.ordinamenti, ibi: *Y las que vieren que fueren buenas, las guarden y hagan guardar*. Ex quibus verbis ait Auendañus, & cæteri vbi ſupra, ſtatuta interim dum non confirmantur debere obſeruari, nam docte ei ſatisfacit Ioan.Garcia de nobilitate in inſcriptione pragmaticæ, num.12. Inquit enim dictum caput Prætorum accipi debere in prætore vrbano cui præcipitur, vt videat ſtatuta populi (confirmata ſcilicet) & ſi quid cenſuerit mutandum, aut addendum cõſulat Regem con firmaturum, firmum itaque ex ſupradictis manet cõfirmatione eſſe opus alioquin enim ſtatuta nõ cuſtodiũtur, quæ cõfirmatio fit in cõſilio Regio, vt teſtatur Gutierrez de iuramẽto cõfirmatorio, 1.p.cap.8.num.1. Gregor. in l.12.titu.1.par. 1.gloſſa. 1. & probat expreſſè noſtra lex in hoc vltimo ſcholio, ibi: *Porque el Rey los aya y vea*, quæ verba expreſſè indicant regiam confirmationem.

Textus

Textus Nonus.

OTROSI, El Rey ſeyendo en alguna villa ſuya; e le dieren querella, que algun hombre fue muerto, è que le mataron fulano, è fulano, è dizen, que a eſtos matadores por juſticia por ello, è dize, è querella el querelloſo, è parece aſsi por la peſquiſa, que eſtos matadores que lo hizieron con conſejo de otros hombres, è alguno deſtos hombres es oficial del Rey, è los otros hombres no ſon oficiales: es a ſaber, que el oficial por razon que es oficial, ha de cumplir de derecho ante el Rey, mas los otros ſeran embiados a que cumplan de derecho ante ſus Alcaldes de ſu lugar, maguer, la querella fue dada al Rey, ſeyendo el Rey en eſte lugar, maguer, el Rey mande fazer la peſquiſa.

SVMMARIVM.

1 RATIONE delicti ſortitur quis forum loci criminis commiſsi.

2 Ratione mandati ſicut & delicti forũ ſortiendum multorum oppinio fuit.

3 Vbi delictũ cõmiſſum eſt deſtinatus eſt effectus delicti, & ibi debet puniri.

4 Rei turpis nulla obligatio eſt.

5 Teſtis qui examinatus per iudiciũ ſuũ ad requiſitionẽ alterius falſũ dixit puniri poteſt per iudicẽ cauſæ, ad quem trãſmiſſum fuit teſtes teſtimonium.

6 Locus ad quem deſtinatur effectus matrimonij attenditur in dote exigenda.

7. Percutiens aliũ in aliquo loco, & in alio mortuus eſt ex percuſsione locus percuſsionis nõ vbi moritur inſpicitur, & ſic ibi punitur.

8 Exiſtẽs cũ balliſta in vno territorio & percutiẽs cũ ea aliũ in alio territorio poteſt puniri à iudice loci percuſsionis.

9 Statutũ puniẽs ſagittãtes in aliqua pœna interpretatur, vt ſagittans puniatur in loco de quo ſagittã eiecit, ſi tamẽ ſtatutũ puniat percutientem, tunc attenditur locus percuſsionis, & num. ſequenti.

11 Cõtraria oppinio frequẽtius admiſſa fuit, nẽpe vt ratione mãdati nõ ſortiatur quis forum.

12 Mãdans & mãdatarius obligantur quilibet pro ſe, & ſic quilibet in foro ſuo cõuenitur quã oppinionẽ ellegit noſtra l. ſtyli, quæ mãdãtem in loco mandati puniendum iubet, & num. ſequenti.

Lex Nona.

IN TEXTV; IBI:

Que eſtos matadores que lo hizierõ con conſejo de otros hombres.

Scholium. I.

1 PRO Expoſitione huius legis præmittēdū eſt vulgare illud iuris principiū, quo docemur ratione delicti ſortiri forū loci criminis cōmiſsi, tx. in cap. Poſtulaſti, & in c. fin. de foro copeten. & ibi ordinarij leges primæ, C. Vbi Senatores, vel clariſſimi, & C. vbi de criminibus agi oporteat, cum vulgaribus, & probatur de iure Regio per tex. in l. 32. tit. 2. p. 3. & l. 15. tit. 1. par. 1. vbi Gregorius Lopez gloſ. 1. Multa in materia cōgerit & eſt videre per Abbatē in c. 1. de raptoribus, & in c. fi. de foro cōpeten. & per Soci. in c. Poſtulaſti, eod. tit. de foro cōpetē. vbi huius regulę innumeras quæſtiones adducit, & Caſan. in cōſuetu. in titu. *De ſaduen*. rubr. 12. §. vni. n. 1. & ſeq. & de plurifaria fori ſignificatione, plura refert Briſon. de verbo. rū ſignif. verb. Forum, qui omnino videndus eſt.

2 Secūdo præmittendū eſt rē cōtrouerſam fuiſſe inter iuris Interpretes, an ratione mandati, & cōſilij ſortiatur quis forum rationeque mādati, ſicut & delicti forū ſortiēdū, docuit Bar. in l. Et ſi amicis, de adulte. & in l. Vt proponitur de fideiuſſ. vbi Paul. n. 2. qui exēplificat in exiſtēte Florētiæ, mandāte Titio, Sēproniū interficere, & hūc mandatariū Paduæ eū occidiſſe: ibi enim mandās punietur, no vero Florentię vbi cōmorabatur deliciūque cōmitti mādauit, & teſtatur idem Pau. in l. vni. n. 2. C. vbi de poſſeſ. agi oporteat, Abb. in c. fi. n. 27. de foro cōp. Soc. in c. Poſtulaſti, eod. tit. n. 5. & pro regula tradit Petr' Dueñas plures recēſens reg. 378. ver. Amplia tertio: & ratio eſt, ſecūdum prædictos Doctores, quia nō vbi quis mādauit, ſed vbi delictū cōmiſſū, & ſubſecutū eſt, eſt deſtinatus effectus delicti, & ibi debet delictū puniri: tū etiā, quia regulariter ex mādato ſolo, quis nulla pœna plectitur, & inter mā-
4 dantē & mādatariū nulla fuit cōtracta obligatio, quia rei turpis nulla obligatio eſt, vt in l. Si remunerādi, §. Rei turpis, ff. mādati
5 ad hoc vt in loco cōtract' exēplo cauſarum ciuiliū puniatur is qui mādauit, & ex hoc inferūt Scribētes teſtē qui examinatus per iudicē ſuū ad requiſitionē alterius iudicis, corā quo lis vertebatur dixit falſum poſſe puniri per iudicē cauſę, ad quē trāſmiſſum fuit teſtis teſtimoniū, & vbi eius dictum fuit publicatum, Specul. tit. de teſt. verſ. quod ſi aliquis, n. 45. Abb. in d. c. fi. n. 28. de foro cōpet. & ratio eſt ſecūdū eos, quia prędictus teſtis habuit animū delinquēdi ibi, & apud illū iudicē ad quē fuit trāſmiſſa eius atteſtatio, & ibi deſtinatus eſt effectus delicti, arg. tx. in l. Exigere dotē, ff. de iudic. vbi attēditur loc' ad quē deſtinatur effectus matrimonij, & ex his

idem

idem dicitur in notario falſum conficiente inſtrumentũ producendum ad alium locũ: nam in eo loco poteſt puniri, tenet Abbas in.c.fin.de For.comp.nu.28. ad finem. Idem dicimus, quãdo
7 quis percuſsit aliũ in aliquo loco, & percuſſus moritur in alio: nam inſpicitur locus percuſſionis, non vbi moritur, quia ibi videtur interfectus, vbi eſt percuſſus,l. Ait lex. ff. ad legem Aquil.l.1.§.Ex incendio,de Incendio naufr.& ruin. quod ex dicta ratione procedit, nam locus ad quẽ deſtinatur effectus mortis fuit ille vbi vulnus fuit illatũ, docet Bart. in.l. Libellorum, de accuſat.nu.6.vbi num.7. inquit,
8 exiſtentem cum balliſta in vno territorio, & percucientem cum ea alium in alio territorio, poſſe puniri a iudice loci percuſsionis, qui eſt iudex competens in hoc delicto, ratione effectus de-
9 ſtinati, vt ſupra cõcluſum eſt,ex prædictaq́, ratione interpretatur idẽ Bar.in.d.l.Libellorũ,dict. nu.7.de accuſat. ſtatutum,quod punit ſagittãtes in aliqua pœna, quia hoc caſu ſagittans punitur in loco de quo ſagittam eiecit:ſi tamen ſtatutum puniat percucientem cum ſagitta,tunc attendatur locus percuſsionis.
10 Ex quibus omnibus roborata manet prædict.cõcluſio,nempè, vt ratione mãdati ſorciatur quis forũ,ſitq́, puniendus in loco vbi delictum fuit cõmiſſum à mandatario.
11 Contraria verò opinio frequẽtius admiſſa fuit, nempè, vt ratione mandati nõ ſortiatur quis forũ,docet Bar.in.l,Sed ſi vnius, nu.5.de Iniurijs, & in.l.Hos accuſare.§. Lege Iulia,n.3. de Accuſatio.& in.l. Adultera.§.1. de Adult. Hanc opinionem tenuit Bald.tum eſſet quæſtio de facto, in.l. Non ideò minus,nu.37 C. de Accuſ.idẽ Bald.in.c.1. ad fin. de Controuerſia,apud pares terminanda docet Angelus de Maleſic.in parte Sempronium mandatorẽ,q.20.nu.22.& ibi additio Auguſtini de Arimino, vbi ingenue fatetur ignorare rationẽ, quare mãdans debeat remitti ad locum cõmiſsi delicti a mandatario,voluit Iaſ.in.l.Nulli,C. de Iudic.nu.5.&.6. idem.Bald. in.l. Iuriſconſultus, C.Quib.res iud. non nocet. Ægidius Boſius in Praxi criminali, titulo de foro cõpet.nu.109.&.110. vbi aſſerit, Mediolanenſem mandantẽ fieri homicidium Papiæ Mediolani coercendũ,& de mãdatario, qui cõmiſsit homicidium cognoſ-
12 cẽdum à iudice ciuitatis Papiæ: & ratio eſt, quia prædicti delinquẽtes,mandans, & mãdatarius obligantur quilibet pro ſe, & ſic quilibet in foro ſuo debet conueniri:quã rationẽ ſcribit Bal.in d.l.Non ideò minus, ad fi.C. de Accuſ.Bar.in.l. Sed ſi vnius,n.5.

31 *Ante litẽ conteſtatam aliũ defenſorem defenſor conſtituere non poteſt: controuerſa tamẽ opinio eſt, & numeris ſequentibus.*

34 *Procurator poſt litem conteſtatã, procuratorẽ conſtituit, & nõ aliàs.*

35 *Poſt cautionẽ præſtitã non poteſt defenſor pœnitere, nec iudicium recuſare.*

36 *Defenſor litem facit ſuam.*

37 *Defenſor, dñs principalis dicitur.*

38 *Latitante reo fideiuſſores dantur, qui defendant.*

39 *Ille ad quẽ ſpectat cauſæ periculũ, in quacunq; parte litis poteſt conſtituere procuratorem.*

40 *Contraria opinio verior, nempè, vt ante litem conteſtatã, non poſſit defenſor alium defenſorem cõſtituere, cum propriè dominus non dicatur ante litis conteſtationem.*

41 *Defenſor dicitur quaſi dñs, ſicut tutor, & procurator ſunt loco domini.*

42 *Damnum poteſt ſpectare ad aliquem, & tamen principalis non dicitur.*

43 *Tanquam probabiliorem opinionẽ hanc elegit lex noſtra, vt niſi lite conteſtata, defenſor non poſſit defenſorem conſtituere.*

Lex decima.

IN TEXTV; IBI,

Recebirlo han a que lo defienda.

Scholium. I.

1 REgula Iuris eſt, nemineẽ pro alio ſine mãdato actionem intẽdere poſſe, probat text. in l. ſi pupilli, §. videamus, ff. de negot. geſtis. ibi: *Quãquã enim hoc ei imputari nõ poſſit, cur alios debitores non conuenerit, quoniã conueniendi eos iudicio facultatẽ non habuit, qui nullã actionẽ intendere potuit.* Accedit tex. elegãs in. l. tutori, C. de neg. geſt. in illis verbis: *Tutori, vel curatori ſimilis non habetur, qui citra mandatum negotium alienum ſponte gerit*, probat de iure regio, text. in. l. 10. tit. 5. part. 3.

2 Ab hac tamen regula excipiũ
tur nonnullæ perſonæ, quæ de
iure poſſunt pro alio agere ſine
mandato. vtpotè maritus pro v-
xore, l. maritus, C. de procurat.
quod procedit etiam ſi ſit mari-
tus putatiuus, docet Alberic. in
d. l. maritus, per legẽ dotẽ, ff. de
ritu nup. & l. ſi vxor, §. 1. de adul.
Nam matrimonium putatiuũ,
prætextu mulieris habet priui-
legia; quæ habet verũ, l. ſi cũ do-
3 tem, §. fin. ff. ſolut. matr. Quæ o-
pinio vera eſt, licet contrariam
defendat Iaſ. in d. l. maritus, n. 6.
& Alberic. ſequitur Greg. Lop.
in d. l. 10. tit. 5. p. 3. glo. 2. qui ex-
tendit quoq; ad ſpõſum de præ
ſenti: & è conuerſo vxor non ad-
4 mittitur pro marito, l. 2. ff. de in-
iurijs, & docet ibidem Gregor.
5 extẽditur quoq; hoc ad omnes
actus: nam ſi proteſtatio, vel de-
nunciatio debeat fieri vxori, ſuf-
ficit ſi fiat marito, l. aut quod ali-
6 ter, §. ſed & ſeruus, ff. quod vi, aut
clã, & emphiteota, qui alienãdo

ſine licẽtia dñi amittit emphiteoſim, ſi denũtiat marito in cõmiſſum nõ cadit, & idẽ eſt regulariter in omnibus alijs caſibus eſt vidẽdus Iaſ. in l. Maritus, C. de Procur. in princip.

7 Rurſus admittitur cõiunctus pro cõiuncto ad agendũ ſine mãdato, & de iure cõmuni vſq; ad decimũ gradũ, liberiq;, & parẽtes vſq; in infinitũ, gloſſ. & ſcribentes in l. Sed & hę perſonæ, ff.
8 de Procur. Iure tñ regio nõ admittitur cõiunctus pro coniuncto, niſi vſq; ad 4. gradũ, decidit tex. in l. 10. tit. 5. p. 3. vbi Grego. Lop. admittitur quoque cõiun-
9 ctus coniunctione ciuili, vt Canonicus pro Eccleſia, & ſimiles, & vidẽdus eſt Abb. in c. cũ dilecti, de cõſuet. & in c. 2. de poſtul.
10 & l. 5. tit. 10. lib. 1. Fori: Affinis quoq; admittitur pro affine, & quis affinis debeat eſſe is, declaratur per d. l. 10. & Greg. Lop. glo.
11 4. Vlterius libertus pro patrono, & patronus pro liberto, ſine mãdato agere poſſunt, l. Sed & hæ
12 perſonæ, ff. de procurat. Deinde conſors eiuſdẽ litis poteſt agere ſine mandato pro cõſorte, l. 2. C. de conſor. eiuſd. lit. & quidẽ ante litis cõteſtationem, quãquam opinio DD. fuit in contrarium, qui dixerũt poſt litis cõteſtationem ſolum admitti conſortem.

13 Sed præd. prima opinio eſt hodie ſine difficultate, attenta d. l. Regia, quæ ſine diſtinctione loquitur: hi ergo omnes caſus cõnumerantur à lege Regia. 10. tit. 5. p. 3. in quibus omnibus admittitur quis pro alio ad agendũ ſi-
14 ne mãdato, præſtita tñ cautione rati, l. Sed & hæ perſonę, de procur. d. l. 10. tit. 5 p. 3. l. 5. tit. 10. lib. 1. For. Vltra prædict. ergo caſus, regula firma manet, vt null' pro alio agere poſsit ſine mandato.

15 Ad defendẽdum tñ mandatũ, non requiritur, quilibet enim, quantũuis extraneus, poteſt reũ conuentũ abſentẽ defendere, & pro eo reſpondere, l. exigẽdi, C. de procur. l. ſolutionẽ, ff. de ſolu. ratio eſt, quia publicè intereſt, latè tractat Iaſ. in l. Exigendi, in princ. C. de procur. quod procedit etiam actore inuito, & reclamante: nam quãuis actor nollit, defenſor admittitur pro reo, docet Abb. in c. Conſtitutus, nu. 7. de procur. Specul. in tit. de defenſore, nu. 2. Ex quibus intérpretãda eſt noſtra lex in prima eius parte, dum diſponit quemlibet poſſe reũ conuentũ, & abſentem defendere, quod antea ſanxit notabilis tex. in l. 10. tit. 5. p. 3.

15 Eſt tñ accipienda noſtræ legis ſententia, ſecundum præd. legẽ Partitæ in fine, nẽpè, vt defenſor citra mandatũ admittatur, ſi cauet de rato: nemo enim alienę litis defeſor ſine ſatiſdatione ido- 17
neus eſſe creditur, probat tex. in l. qui proprio. §. qui alium, & in l. non videtur, de procur. & in l. quod

quod ſi de ſpeciali, de minorib. & in l.Recte,de iud.& in l.Actor, ff.Rē ratā haberi, & in l. Qui rē, ff.de reg.iur.& in §.ab eius,& in §.ſi vero, inſtit. de ſatiſdatione.

17 Addo tamē eſſe nōnullos caſus in quibus defenſor nō habet opus ſatiſdatione, videlicet,ſi quis ſit defenſor ad vnum articulū tātum, veluti ad allegandas cauſas abſentiæ: aſſerit gloſſ. in l. In eo, quod plus.§.Nemo,ff.de re iud. & in l.Exigendi,C. de procurat. gloſ.in l.in eo quod,§.1. de reg. iur.Innoc.in c.Veniens, de accuſ. Vbi verū fatetur hāc oppinionē quādoquis allegat cauſas abſentiæ facti, purā morbū, & ſimiles
18 cauſas:Secus vero ſi defenſor alleget cauſas abſentiæ iuris, id eſt priuilegium, quo caſu debet habere mādatū, vel ſatiſdare,& hāc diſtinctionē Innoc.ſequitur Bal. in l.Exigendi,C. de procur. & ſine vlla diſtinctione, hāc opinionē admittit Iaſ.in d.l. Exigendi, n.2.& ad vnū articulū cauſæ defenſorē admitti poſſe, probat tx. in l.2.C.de nego.geſt & ibi Bar. Pau.in d.l.Exigendi,n.4. Iaſ. ibi dem in principio.

Secūdò, defenſor nō adſtringi-
19 tur ſatiſdare, quando vult defendere reū cōuentū ex actis cauſæ, nollitq, producere nouos teſtes, neque inſtrumēta, vt teſtatur Innocē in c.Veniēs.de accuſa. Ange.in l.Filius,n.6.ff.Qui ſatiſda. cogan. Paul.de Caſt.in dict.l.Exigendi,n.4& ibi I.Iaſ.nu.20.

20 Quinimo ad defendēdū reum ex actis quilibet admittitur,etiā alias inhabilis, vt minor & mulier: & eſt ratio, quia ſi nemo defenderet,iudex debet ex officio defendere,vt tradit Accurſ.glo. magna in l.Vbi pactum,C.de trāſact. Quæcunq, enim iudici cōſtant ex actis intelliguntur ei notoria & neceſſaria,c.Cum ſpeciali,de appel.docet Ange.in d.l.Filius familias,ff.Qui ſatiſd.cogā. n.6.&7.Iaſ.in d.l. Exigēdi,C. de de procura.num.2.

21 Tertio admittitur ſine ſatiſdatione prælatus,qui iudicio adeſt ad defendendā Eccleſiā ſuā, tenet Innoc.in c.Cum inter,de verbo.ſigni.docet Ange. in l.Filius familias,n.fin. qui ſatiſd. cogan.

22 Quartò, admittitur ſine ſatiſdatione pater, qui iudicē adit pro defenſione filij, tanquā legitimus eius adminiſtrator, probat tex.in l.fi.§.Vbi adhuc,C.de bon.quæ lib.l.fin.§.defenſionē, C.de adminiſt.tut. docet Bar.in l.2.§.fin.n.6.ff.Solu.matr.Iaſ.in d.l.Exigēdi,C. de procur. nu. 2.

23 Vltimo releuatur,quis à ſatiſdatione quā eſt releuat' à principali, qui promiſsit iudicatū ſoluere: hæc enim obligatio& promiſſio ſufficit ad releuādū procuratorē, defenſorē, & ſimiles perſonas alieno nomine in iudicio interuenientes. Et ideo praxis recepit in omni inſtrumēto procuratorio

rio dominũ ſatiſdare pro procuratore ſuo cautionẽ iudicio ſiſti &iudicatũ ſolui ratũq, habiturũ à procuratore geſtũ fideiubendo pro eo, ſub hypotheca bonorũ, & his per actis procurator releuatur ab omni genere ſatiſdationis,vt probat tex.in §.Si vero aliquis,de ſatiſdatio. Ad hoc tamẽ vt talis releuatio operetur debet dñs poſsidere immobilia, alias cõpellitur pręſtare fideiuſſorẽ,& quanuis hoc nõ ita ſtrictè ſeruetur, regulariter enim admittitur mandatũ cũ clauſula ordinaria releuationis,nec inſpicitur & liquidatur, an dominus poſsideat immobilia.

25 Eſt tamẽ de iure vera prædicta cõcordia,vt qui immobiliã poſsidet releuare nequeat ſine fideiuſſoribus,docet Bar.in l.Si defunctus,§.1.ff.de proc.& in rubri. ff. iudica.ſolui.Ange.in l.Filius familias, qui ſatiſ. cogãt. nu.5.vbi

26 ſcribit cautelam quãdo quis cõuenitur per procuratorẽ in loco valde remoto,vt eũ ſcilicet re cõueniat reus,& petat ſatiſdationẽ de iudicato ſoluẽdo:nã cũ ſit extraneus nõ inueniet fideiuſſorẽ, nec eũ releuabit mãdatũ procuratoriũ in quo eſt releuatus ab onere ſatiſdandi,quia allegabitur dominũ eius non poſsidere immobilia cautelamque eſſe ad litẽ inmorandam.

27 In his ergo caſibus defenſor nõ adſtringitur ſatiſdare,alias regulariter non admittitur quis pro defenſione alterius ſine ſatiſdatione,vt ſupra oſtenſum eſt,ſecũdũ quã diſtinctionẽ accipiẽda eſt noſtrę legis ſentẽtia,quæ defenſorem ſine mandato admittit.

28 Præterea animaduertendũ eſt propriè a noſtra lege dici,defenſorẽ illũ qui iudicio adeſt ad reſpõdẽdũ pro aliquo ſine mãdato impropriè enim dicitur procurator,ita docet tx.in l.3 §.1.ff.iudicat.ſolui.& ibi gloſ.Iaſ.in l.Exigendi,C.de procurat.

29 Deinde dicẽdũ eſt,hũc defenſorẽ non poſſe recuſare defenſionẽ ſemel ſuſceptã etiã ante litis cõteſtationẽ,ita cũ Dino docet Bar. in l.Solutionẽ,nu.13.de ſolutio. quæ opinio mihi vera videtur poſt ſatiſdationẽ tamẽ,iux.text. in l.Titius,ff.de procurat.

30 Vltimo meminiſſe oportet in hũc defenſorẽ poſſe fieri executionẽ iudicati, probat text. in l. Plautius,ff.de procu.vbi ſcripſit Cõſultus in procuratorẽ ſimpliciter nõ fieri executionẽ ſecus in defenſorẽ,quã cõcluſionẽ intellige præſtita ſatiſdatione,vt ſupra cõcluſum eſt: hæc enim ſemper debet præcedere, §.Si vero,de ſatiſdatio.intellige quoque in defenſorẽ in indiuiduo noſtri textus non tamen cum mandato,quanuis ipſe & nõ dominus præſtitiſſet ſatiſdationem:nam quanquã hoc caſu poſsit ab eo peti ex ſtipulatione, l.4.ff. de re iudicata, poteſt

poteſt tamen dominus conueniri actione in factum, docet gloſ. in d.l.Plautius,ver.defenſor is loco.

IN TEXTV, IBI, *Faſta que el pleyto ſea conteſtado.*

Scholium II.

31 SECVNDA concluſio noſtrę legis eſt hunc defenſorem ante litem conteſtatam, non poſſe alium defenſoré cõſtituere, & ratio eſt, quia ante lité conteſtatã, non eſt dominus litis, vt ſubdit noſtra lex,& non dominus non conſtituit procuratoré.l.1.ff.de procu.

32 Scio tamen rem hanc controuerſam fuiſſe inter iuris interprętes. Dinus enim docuit, defenſorem etiam ante litis conteſtationem poſſe alium defenſorem conſtituere,& Dino ſuffragatur.

33 Quia quilibet poteſt conſtituere defenſorem &procuratorem, qui nõ eſt prohibitus, vt probat text.in l.Mutus,§. Cum quæritur,ff.de procurat. Defenſor autem nulla lege prohibetur conſtituere defenſorem ante litem conteſtatã, Speculator.de procuratore,§.1.num.28.

34 Rurſus procurator poſt litem cõteſtatã bene poteſt alium procuratoré cõſtituere,quia poſt litis cõteſtationẽ eſt effectus dñs litis,l.Nulla,& l. Procuratoribus, C.de procur. Ergo eadẽ ratione defenſor poſt ſatiſdationẽ,vt ſupra propoſuimus,poterit etiã lite nõ cõteſtata defenſoré aliũ facere,cũ etiã ante litis conteſtationẽ ſatiſdatione præſtita dñs dicatur,probat text. in l.Titius,ff.de procu.ibi: *Iulianus reſpondit,defenſor cũ ſatiſdedit dñi loco habendus eſt,*

35 Qua ratione, vt ille text. innuit poſt cautionẽ præſtitã nõ poteſt defenſor pœnitere, neq, recuſare,vt in ſe reddatur iudicium.

36 Tertio his ſuffragatur,quia defenſor litẽ facit ſuam,ad eo vt ex cauſa iudicati cõueniri poſsit,& ſentẽtia cõtra eũ mãdabitur executioni. l. Si ſe nõ obtulit, de re iudica.l. Eũ qui, ff.de minorib.l. Si procurator meus,ff.de procu. l.Plautius,in fi.ff.eodem.Ergo ſi in omnibus habetur tanquã dñs, & omnia quæ exequuntur in dominos,exequuntur in defenſores,ex eadẽ ratione conſtat etiam ante litem cõteſtatã poſſe defenſorem alium creare,ſicut dominus facere poteſt.

37 Vlterius accedit,quia ipſe defenſor dñs principalis,dicitur cum principalem liberet.l.ſolutionẽ, ff.de ſolutio.& defenſor etiã iurat de calũnia tanquã dominus, l.Non ſolũ,ff.de procurat.Speculator.§.1.num.28.

38 Itẽ facit,quia latitãte reo,procurator fideiuſſores cõſtituit,qui defendãt,vt probat tex.in l.licet,§. reo,ff.de proc. Multo ergo forti'

de

defenſor defenſorem conſtituere poterit, qui ſi ex cautione iudicatum ſoluerit non habet, à quo recuperet,vt probat text. in l.Si ſe non obtulit, in principio, ff.de re iudicata, ſed fideiuſſores habent contra quem experiantur aduerſus reum,ſcilicet.actione mādati,l. Iam tamē,§. Quod hoc,ff.de iud.ſol.l.Titius, in fin. de procurat.

Poſtremò vrget, quia ille ad
39 quem ſpectat cauſę periculū, in quacunque parte litis poteſt cōſtituere procuratorē,l.Iam tamē §.fin.ff.Iudiciū ſolui,cum ex ſupradictis ergo,periculum pertineat ad defenſorem, ante conteſtatam litem defenſorem conſtituere poterit,ex dict. l. & ita pro hac parte fuiſſe iudicatum:nempè vt defenſor ante litē conteſtatā defenſorē cōſtituat,refert Speculat.in d.tit.de procuratore, §. 1.nu.28,ad fin.

40 Sed his nō obſtātibus contraria opinio admiſſa fuit.nēpè vt ante litē conteſtatā,nō poſsit defenſorem conſtituere,quia propriè nō eſt dominus ante litē conteſtatā, vt ſupradiximus,nec poteſt dici dn̄s cū cōmodū nō ſpectet ad eū, tex.in c.Viduū,§.Palā.26.q.6.in illis verbis:*Palam eſt eam propriā eſſe cauſam,cuius emolumentū vel dānū ad aliquem ſuo nomine pertinet.*

41 Neque oberūt ſupra dicta fundamēta,quæ omnia eo pertinēt, vt defenſor dicatur quaſi dominus:nā tutor & curator ſunt loloco domini,l. Fundū, §. Si tutor,ff.Pro emptore,l. Interdū,§. Qui tutelā,ff,de furtis.Et tamen ante litis conteſtationē non cōſtituūt procuratorē, vt ſupra explicatū fuit:nec poteſt dici principalis ipſe defenſor, cum non defendat ſuo nomine,iuxt. text in dicto cap.Viduum.

42 Neque obijci poterit dānū ipſum defenſorē attingere ex ſupra dictis.Poteſt enim damnum ſpectare ad aliquē, & tamen principalē non dici,iuxta gloſſam receptā in d.c.Viduū, verſ.Palā, & ſic ſatisfactū manet conſiderationibus contrarijs,probabiliorque

43 redditur hęc ſecūda opinio,nēpè vt niſi lite cōteſtata defenſor nō poſsit defenſorē cōſtituere: hanc ergo poſteriorē opinionem elegit lex noſtra,vt ex eius ſeriē oſtēditur,& hæc eſt vera ſi quid iudico eius interpratatio.

Textus vndecimus.

EL que es emplaçado,ſino es raygado,ò ſino da fiadores que lo fagan raygado.ò que le fien que parezca, è que eſtè a derecho,è q̄ ſino que los fiadores cumplan lo q̄ fuere juzgado, nō le recebirā perſonero q̄embie ſobre aquello que fue emplaçado.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *REVS Conuentus ſi nõ eſt idoneus, & ſoluendo, vel ſatiſdat procuratorẽ conſtituere non poteſt, aliàs enim idoneus, & immobilia poſſidens ſatiſdare non compellitur*

2 *Quod ſic accipitur, quando prædictus reus poſſidet immobilia in loco iudicij vel iuriſdictionis.*

3 *Etiam ſi immobilia non poſſideantur in loco vbi ius reditur, non tenetur quis ſatiſdare, ſi alibi poſſideat.*

4 *Immobilia intra Regnum reum poſſidere ſatis eſt, vt à ſatiſdatione liberetur.*

5 *Bona immobilia tot debet poſſidere reus, quæ æquiualeant quantitati rei petitæ.*

6 *Verius eſt a iudice arbitrari debere quod bona ſufficiant.*

7 *Si reus nulla bona poſſidet, ſatiſdationem recuſare non poteſt.*

8 *Si reus non inueniat fideiuſſorem, iudicio ſiſti iuratoria ſufficiat cautio.*

9 *Vltra prædictam cautionem omnia bona quæ habet, obligare reus debet.*

10 *Reus cõuentus actione perſonali iure nouiſſimo ſatiſdare non tenetur.*

11 *Anterior concluſio accipienda eſt ſi ſuſpicio & debitoris paupertas non interueniant poſt debitum, ſcilicet. contractum.*

Lex vndecima.

IN TEXTV, IBI.

El que es emplaçado, ſi no es raygado.

Scholium. I.

1 SENTENTIA huius legis ea eſt reus conuentus, ſi non eſt idone⁹, & ſoluendo, vel ſatiſdat, procuratorem conſtituere nõ poteſt, qui pro eo iudicio ſuperſit, alioqui enim reus conuentus idoneus, immobiliaquè poſsidens ſatiſdare iudicio ad eſſe, & iudicatũ ſoluere non adſtringeretur, probat tex. in l. Sciendum. ff. Qui ſatiſdare cogantur, in illis verbis: *Sciendum eſt poſſeßorem immobilium rerum ſatiſdare non compelli.* Eſt ad idem text in §. Sed hodie, Inſtituta de ſatiſdatio. l. 41. tit. 2. part.
2 3. Quod ſic accipitur quãdo prædictus reus conuentus poſsidet immobilia in loco iudicij, vel iuriſdictionis, nam non ſufficit alibi poſsidere, iuxta Accurſij doctrinam in l. fin. verbo, Et iuratoriæ cautioni. C. de Principibus agentium in rebus, lib. 12. quem ibi Bart. & Platea ſequuntur, ſed contrarius eſt ſibi Bart. in dict. l. Sciendum. § poſſeſſor, vbi aſſerit: Etiam ſi immobilia non poſ-
3 ſideantur in loco vbi ius redditur ad ſatiſdationem reum non com-

compellédum ſi alibi poſsideat,
& Bart.ibi, Alex.& Iaſ. aſentiun
tur, quam opinionem admittit
Gregor.Lopez in dict.l.41.tit.2.
par.3.glo.3.pro qua inducit præ
4 dictam l.Partitæ. Qui ita eam in
terpretatur vti immobilia intra
Regnum,ſufficiat reum poſside
re,ad hoc,vt à ſatiſdatione libe-
retur,de qua re latè tractat Rode
ricus Xuarez in l.2.tit.3.lib.2. fo
ri,ex nu.12.vbi plures huius re-
gulæ limitationes, & extenſio-
nes ſcribit.

Illud tamen ſine controuer-
ſia eſt,reum conuentum immo-
bilia poſsidere debere ſiue, poſsi
deat in iuriſdictione , ſiue extra
eam,ad hoc,vt à ſatiſdatione exi
5 matur.Dubium tamen inſurgit
quæ,& quanta bona immobilia
poſsidere debeat reus,ad hoc vt
ſatiſdationi non ſit locus, & Ac
curſius in d.l.Sciendum in prin.
& in §.Sed hodie,Inſtit.de ſatiſ-
dationibus,verbo,ſuper parte,&
in §.Hinc nobis,in Authent. de
hæredibus & falcidia,ait hæc bo
na immobilia tanta debere eſſe,
quæ æquiualeant quantitati rei
petitæ,Bart.tamen dubius eſt in
d.l. Sciendum. ff. Qui ſatiſdare
cogantur,nu.8.Et confuſè loqui
tur Bald.in Authentic. Cui reli
ctum,4.col.C.de indicta viduita
6 te:ſed Rodericus Xuarez in d.l.
2.Fori diſtinctione vtitur , ait e-
nim,neque tanta immobilia poſ
ſidenda eſſe,vt Accurſius decide
rat,nec pauca etiam ſufficere,ne
timor fugæ inſit,arbitrio itaque
iudicis relinquendum, cuius diſ
tinctionis & opinionis plures au
thores recenſet.

7 Si tamen reus nulla bona im-
mobilia poſsideat , tenetur ſatiſ
dare,iuxta noſtram legem,quod
antea prouiſum fuit in d.§. Sed
hodie,de ſatiſdatio . Qui textus
tollit illam antiquam ſatiſdatio
nem,de qua mentio fit in §.1. in
ſtitutionum de ſatiſdationi. Nē
pè vt ſi reus fuiſſet conuentus ſu
per actione reali ſatiſdare com-
pelleretur ea ſatiſdatione,vt ſi vi
ctus eſſet,poteſtas eſſet petitori,
aut cum eo agendi,aut cum fide
iuſſoribus eius,quæ ſatiſdatio ap
pellata fuit iudicatum ſolui.Con
uentus verò actione perſonali,
non compelleretur ſatiſdare,niſi
iudicio ſiſti . Hodie tamen,ſiue
quis conueniatur actione reali,ſi
ue perſonali , tantummodo ad-
ſtringitur præſtare ſatiſdationē
iudicio ſiſti,per text.in d.§. Sed
hodie cui concinnit.l.42.titu. 2.
part.3.

8 Rurſus ſi reus non inueniat fi
deiuſſorem iudicio ſiſti , iurato-
ria ſufficiet cautio , cuius formā
perſcripſit tex. in Authent. ge-
neraliter autem.C.de Epiſcop.&
cleric.ibi · *Aut ſi fideiuſſorem dare
non valet ſuper iiſdem iuratoriam ex
ponat cautionem, & tactis ſacroſan-
ctis Euangelijs, affirmet ſe fideiuſſorē
dare non poſſe.* Docet gloſſ.in l. 1.
verb.

verb. fideiuſſor, ff. qui ſatiſd. coga. quod iuramentũ iudex reo debet deferre in defectum ſatiſdationis. Bald. in l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. nu. 3. & teſtatur Angel. in d. l. ſciendũ in princ. & de iure regio prædicta opinio ſuadetur ex l. 41. tit. 2. par. 3.

9 Vlterius, & vltra prædict. iuramentũ debet reus obligare bona, quæ habet, vt docuit Bartol. in d. l. ſciendũ, & in d. l. 1. ff. qui ſatiſ. cog. quod & adnotauit Greg. in d. l. 41. Schol. 5.

10 Iure tñ nouiſsimo dicendũ eſt, reũ conuentũ actione perſonali ſatiſdare nõ teneri, nec præſtare iuratoriã cautionẽ, ſi idoneus ſit, & ſoluẽdo, nec opus erit poſſeſsione immobilium: mobiliũ enim poſſeſsio ſufficit, ita vt ſuſpicio fugæ ceſſet, vt optimè interpretatur Roderic. Xuar. vbi ſup. n. 14. Si tamẽ reus cõuentus pauper ſit, indiſtinctè ſatiſdare nõ tenetur, niſi prius præceſſerit cognitio ſummaria debiti, iuxta text. in l. 66. Tauri, vbi Scribentes latè tractãt: quæ cauſæ cognitio partis citationẽ nõ deſiderat, vt docet Pala. Rub. in d. l. 66. 11
nu. 41. quod tñ ſic admittit Anto. Gom. in d. l. 66. n. 3. ſi ſuſpicio fugæ, & debitoris paupertas ſuperueniat de nouo poſt debitũ cõtractũ: ſecus verò ſi ſubeſſet tẽpore cõtract᾽, tũc enim reus prędictã ſatiſdationẽ præſtare nõ cõpelleretur.

Textus duodecimus.

Otros ſi, ſi alguno haze ſu perſonero a otro en los actos del pleyto, maguer la otra parte con quien a el pleyto no ſe adelante, pues lo faze en los actos ante el Alcalde, y el eſcriuano que eſcriue el proceſſo, vale la tal perſoneria.

SVMMARIVM.

1 *Si quis apud acta litis procuratorem conſtituat, neq́ præſentia aduerſarij, nec ſatiſdatione eſt opus.*

2 *Magnæ firmitatis eſt illud quod fit apud acta.*

3 *Incertitudinem acta iudicij tollunt.*

4 *Procurator ſiue in rem, ſiue in perſonam, non auditur ſine ſatiſdatione.*

5 *In hac ſatiſdatione cõprehẽditur ratã rẽ dñm eiuſuè hæredem habiturũ.*

6 *Huic ſtipulationi conſequens eſt amplius non peti.*

7 *Rurſus, & amplius non agi, & doli quoq́ mali clauſula huic ſtipulationi inſeritur.*

8 *Procurator rei, quanuis conſtituatur apud acta, ſatiſdat de iudicato ſoluendo.*

9 *Procurator actoris, in cauſa reconuentionis etiam ſatiſdat.*

10 *Satiſdatio requiritur, niſi procurator releuatus ſit.*

Lex. XII.

IN TEXTV, IBI: *Haze ſu perſonero a otro en los actos del pleyto.*

Scholium vnicum.

1 PRobat hæc l. ſi quis apud acta litis procuratorem conſtituat, non eſſe neceſſariã præſentiam

aduerſarij,neq. cõpellendum procuratorem ſatiſdare dñm ratũ habiturum, hãc concluſionẽ probat tex.in l.1.C. de ſatiſdan. cui concinnit text. in l.14.tit.5.part.3. Eſt
2 enim magnæ firmitatis illud, qđ factum eſt apud acta iudicij, iuxta Bartoli doctrinam in l.1.§.1.ff. à
3 quibus appell. non licet. Et ratio eſt,quia ſi procurator conſtitutus non erat præſente aduerſario,vel cautio recipiebatur, poterat dubitari de eius mandato,quam incertitudinem cũ acta iudicij tollant, ſi apud acta procurator fiat, neque cautio,neque aduerſarij præſentia deſiderabitur, vt ex dicta.l.1. Accurſius notat,verbo,pręſentis, vbi ait, ſimiliter procuratorem ſatiſdare non debere, ſi quolibet alio modo conſtat de mandato: quam opinionẽ elegit pręd icta lex Par-
4 titæ: alioqui enim procurator ſiue in rem, ſiue in perſonam ageret, non aliter audiebatur, quam ſatiſdaret dominum, aut eum ad quem res pertinebat rem ratã habiturum, vt Iuſtinianus tradit toto titulo de ſatiſdationib. nec ſolum in actionibus, quas procurator intendebat verum in ſtipulationibus quoque, quas interponi deſiderabat, veluti ſi damni infecti, vel legatorũ ſtipularetur, ſatiſdare debebat dominum ratam rem habiturum, l. non ſolum, ff. rem ratam haberi, l. inter quos,§. alieno,ff.de damno infect.l. Pomponius,§.1.ff.de procurato. Item, qui procuratorio nomine nouum opus nuntiabat, ſatiſdare debebat eam rem ratam dominum habiturum, alioqui nuntiatio omnimodo remittebatur,l.de pupillo,§.qui procuratorio, ff. de noui oper. nuntiat. ſimili modo, & qui in integrum reſtitutionis auxilium alterius nomine implorabat, hac ſtipulatione interpoſita audiebatur, l. quod ſi,ff.de mino-
5 ribus.Hac autẽ ſtipulatione comprehendebatur,*ratam rem dominum eiuſuè hæredem, eumque ad quem res pertineret habiturum*,l.ſi quis vni, l.ſi indebitum, §. vltimo, l. ſi procurator, l. ſine,§. ſi inſtipulatum, ff. rem ratam haberi,eaque ſunt vulgaria verba de rato habendo in l. ſi minor, ff. eodem quæ veriſimile eſt ex edicto profecta,quod proponitur in l. ſeruum quoque, §. ait prætor,ff de procurat.illis verbis:*Et ei quo nomine agit id ratum habere eum ad quem ea res pertinet boni viri arbitratu ſatiſdet*, quo ſpectant, quæ Vlpianus ſcribit in l.non ſolum,§. qui alieno, ff.eod. vbi, qui alieno nomine agit id ratum habiturum eum ad quem res pertinet, cauere debet: & in §. quæritur, eiuſdem l. Apud Iulianum quæſtio fuit, vtrũ dominum ſolũ ratã rem habere debere ſatiſdaret procurator, an etiã cæteros creditores? Et ait, duntaxat, de dño cauendum, nec verbis legis illis, ſcilicet, *ad quẽ ea res pertinet*,creditores cõtine-
6 ri. Addebatur & in hac ſtipulatione

ne amplius nō peti, l.ſi quis vni, l.amplius,l. procurator cū peteret,ff.rē rat. hab. cuius clauſulæ Cicero meminit in Bruto, ibi: *At verò inquā tibi ego Brute nō ſoluam,niſi prius à te cauero amplius eo nomine neminē, cuius petitio ſit petiturum*: idē in epiſtola familiari 29. lib.13.ibi: *Sed duo te nominatim rogo primū, vt ſi quid ſatiſdādum erit, amplius eo nomine non peti cures, vt ſatiſdetur fide mea.* Et Papinianus adnotauit in l.2.ff.vt legat.ſeu fideicom.nom cauea.& Vlpianus in l.ſi ſeruus ſeruum,§.rupiſſe,ff.
7 ad l.Aquiliā. Et rurſus amplius non agi,& doli quoq; mali clauſula huic ſtipulationi inſerebaṫ, l.in ſtipulatione,l. ſi ſine, §. ſine ſtipulatione,ff.rē rat.hab. & ſanè hæc ſtipulatio rē ratā haberi cōtinebat, *quantum ea res eſſet*,l.2.§. incertā,ff.de præt.ſtipul.l.ſi procurator,& l.in ſtipulatione,ff. rē rat.hab.Paulus tñ in l.ſi cōmiſſa, ff.eod. ait, ſtipulationē rem ratā dñm habiturū in tantū mihi cō petere,in quantū mea interfuit, ideſt,*mihi abeſt quantūcunq; lucrari potui*,& hæc eſt ſtipulatio,quę de *rato habendo* dicitur in l.2.ff. rem rat.hab. *& cautio de rato* in l.non ſolū,§.interdū res, & §. ſi pater, & l.Pomponius.§.ſi.ff.de procu. & l.itē eorū,§.& quid ſi actor,ff. quod cuiuſq; vniuerſ.nom.& l.ſi autē,ff.de neg.geſt *& ratihabitionis ſatiſdatio*,in l. Pōponius, §. ratihabitionis,ff.de procur. Quib⁹ omnibus clauſulis promiſcuè vtuntur Iurecōſulti, vt videre eſt ex dictis iurib⁹,quę vtiliter profectò cōgeſta ſunt pro intellectu ſententiæ noſtræ legis.

8 Animaduertendum tamē eſt eius regulam,vt ex ſupra adductis facilè colligitur, procedere in procuratore agētis,iuxta tex. in d.l.1.C.de ſatiſdan. Hic enim à ſatiſdatione liberatur de ratoquè cautione ſi de mādato conſtet: ſi uō procurator rei ſit,quāuis conſtituatur apud acta,ſatiſdat de iudicato ſoluēdo,ex text. in d.l.1.verb.rei autem procura-
9 tor. Rurſuſque, & procurator actoris in cauſa reconuentionis, etiam ſatiſdat,vt docent Bald.&
10 Angel.in d.l.1.n.4.& 5. Quæ ſatiſdatio in prædictis caſibus tūc requiritur, niſi eſſet procurator releuatus à dño,vt fit cōmuniter in inſtrumētis,in quibus procurator cōſtituitur,vt tradit Bart. in d.l.1.nu.18.Angel.nu.5.& eſt cōmunis opinio ex textu in §. ſi vero,Inſtit.de ſatiſdat. & quāuis Cinus in d.l.1. cōſulat,prædictā releuationē nullius effectus eſſe, niſi procurator ſaltē in iudicio, vel extra iudicium caueat nudo verbo: nihilominus tamen prædictam releuationē ſufficere, licet procurator de nullo caueat praxis recepit,vt Bart.& Angel. vbi ſupra teſtantur,& Greg.docet in d.l.14.ſchol.6. & ſecūdū ſupradicta debet accipi l.r.eſtra.

Textus decimus tertius.

O Troſi, ſi alguno ſiguio ſu pleyto por perſonero, è fue toda la ſentencia contra el, e ſe agrauiò, e ſe alçò, y el ſu perſonero: y deſpues el ſeñor del pleyto viene, y demanda la alçada, e le dio plazo el Alcalde a que la ſiguieſſe, reuocado finca el ſu perſonero, e no pue de ſeguir el alçada por aquella perſoneria, ſi en ella no auia tal firmeza, que maguer parecieſſe el ſeñor del pleyto, que no ſe reuocaſſe por eſſo la perſoneria.

SVMMARIVM.

1 Mandatum reuocatur præſentia domini, & quomodo accipiatur.

2 Mandatũ procuratoris nõ finitur, etiã ſi lata diffinitiua ſententia ſit.

3 Procurator omnino prouocare debet à ſententia lata cõtra dominum, etiam ſi in mandato non contineatur, & num. ſequenti.

5 Procurator appellare tenetur, non tamen proſequi appellationem, cùm actus appellandi, & exercendi diuerſi ſint, & num. ſeq.

7 Si procurator generalis ad lites ſit preſentes, & futuras proſequi appellationem debet: ſecus ſi ſit procurator ſpecialis, hic enim prouocare ſolum adſtringitur.

8 Sine nouo mandato procurator appellationẽ non proſequitur, quanuis vt quilibet de populo ſine mãdato reum defendere poſſet, & num. ſequenti.

10 Præſtita cautione de rato coniuncta perſona vſque ad quartum gradum, agere pro coniuncto poteſt.

11 Differunt procurator, & defenſor in iure.

12 Diuerſitas eſt inter procuratorem datum ad certam cauſam, & inter procuratorem generaliter conſtitutum.

13 Intelligitur lex Partitæ, 3. tit. 23. part. 3.

14 Domino præſente non compellitur procurator appellationem proſequi.

Lex XIII.

IN TEXTV, IBI:
Y deſpues el ſeñor del pleyto viene.
Scholium. I.

1 DOcet tex. noſter, mandatum reuocari, quando procurator ſentẽtia lata contra dominum prouocauit, poſteà tamen iudicio ſuperfuit dominus ad proſequendam appellationem, niſi in mãdato aliter expreſſum eſſet.

2 Colligitur ergo ex hac lege, mandatum procuratori datum, non

non finiti lata diffinitiua ſenté-
tia, probat tex. in l.inuitus, C.de
3 procur. vbi Bald. & Salic. Impo-
nitur enim neceſsitas ipſi pro-
curatori prouocandi, vt per d.l.
& l.3. titulo.3. part.3. ſtatuitur,
& pro conſtanti ſupponit noſtra
lex ſtyli, vbi ait, procuratorem
ſententia lata contra dominum
ab ea prouocauiſſe, quod proce-
dit etiam ſi in mandato nõ con-
4 tineretur, vt appellare poſſet: nã
nihilominus poteſt, & debet pro
uocare, vt per prædicta iura, &
5 probat lex 23. tit.6. part.3. pro-
ſequi tamen appellationem nõ
aſtringitur procurator: cogitur
enim prouocare, non verò exer-
cere inuitus, & docet Accurſius
6 ibi, verbo, extendere: nam actus
appellandi, & exercendi diuerſi
ſunt, licet primus ſit præpara-
torius ſecundi, vt dicta gloſſa
adnotauit: volens tamen pro-
curator benè poteſt appellatio-
nem proſequi, docent Innocen-
tius, & Scribentes in cap. non in-
7 iuſte, de procuratoribus, & ibi
gloſſa, quod accipiendum eſt, ſi
eſſet procurator generalis ad li-
tes, ſcilicet, preſentes, & futuras,
vt in ſupradictis probatur, &
docet Gregorius in l.23. titul.5.
8 part.3. gloſſa.7. Secus tamen ſi
eſſet procurator ſpecialis ad cer-
tam cauſam, hic enim ſolum te-
netur prouocare, non tamen de-
bet, nec poteſt appellationẽ pro-
ſequi ſine nouo mãdato, vt pro-
bat text. expreſſus in l.23. tit.5.
part.3. in illis verbis: *Mas no pue-
de ſeguir el alçada, ſin otorgamiento
del ſeñor del pleyto*: ſed refragatur
textus. in l.3. tit.23. part.3. quæ
ait, procuratorem datum ad cer
tam cauſam, condemnatum in
prima inſtantia, debere prouo-
care, poſſeque ſi velit proſequi
appellationem, etiam ſi in man-
dato non contineretur. Grego-
9 riuſque ibi gloſſ.2. ſentiens diffi-
cultatem poſt nonnullas ſolu-
tiones docet, poſſe prædictum
procuratorẽ ad certam cauſam
volentem proſequi appellatio-
nem, non virtute mandati, ſed
vt poſſet quilibet alius ſine man
dato reum ſcilicet defendendo,
iuxta text. in §. ab eius, Inſtit.
10 de ſatiſdatio. & vt poſſet coniun
cta perſona vſque ad.4. gradum
ad emolumentum actoris, præ-
ſtita cautione de rato, vt teſtatur
Accurſ. in l.ſi actor, verb. exer-
11 cebit, C. de appel. Dubito tamẽ
de hac opinione Grego. videtur
enim diuinare ad d.l.3. tit.23.p.
3. putarẽq, illã l. accipiẽdã, ſicut
ipſa decidit, nẽpè, vt procurator
ad certam cauſam conſtitutus,
& condemnatus in prima inſtã-
tia debeat neceſſariò appellare:
poſsitque non tamẽ inuitus pro
ſequi appellationem, vt indicãt
illa verba legis: *E puede ſeguir el
alçada, ſi quiſiere*: quæ verba de-
bent accipi in proprio caſu quo
loquuntur, vt ſcilicet ipſe pro-

curator datus ad certam cauſam tanquam procurator, non tanquam defenſor, poſsit appellationẽ proſequi.
12 Differunt enim procurator, & defenſor in iure, videturque corrigi per dict.l.3. quæ poſterior eſt prædicta l. 23. tit.5.part.3.quod antea animaduerterat Gregor.in d.l.3. gloſ.2. Diuerſitas itaque eſt inter procuratorem datũ ad certam cauſam, & procuratorẽ generaliter conſtitutũ ad omnes lites: nam ille volens proſequitur appellationem: hic tamen etiam inuitus poſtquã ſemel offitium procuratorium ſuſcepit, debet appellationẽ proſequi, vt expreſſe determinat dict.l. 3.in 2.part.
13 quæ lex elegit hanc opinionem, cum eſſet dubia de iure cõmuni, Accurſius enim dict.l.inuitus, verbo,extendere,docuit procuratorem inuitum non cogi ſuſcipere offitium appellationis eã proſequendo,vt ſupra monſtrauimus. Alij tamen relati ibi ab Accurſio,tenuerunt procuratorem cogi appellationem exercere: hancque opinionem amplectitur dict.l. Partitæ, in ſecũda, & vltima parte, & hoc iure vtimur.

IN TEXTV, IBI:
Que maguer parecieſſe el ſeñor del pleyto.

Scholium II.

14 Procurator enim cogendus nõ eſt ad proſequendam appellationem, quando dñs præſens eſt in iudicio, probat tx. in.l.vel hæreditas,ff.de proc.ibi: *Hoc amplius, & ſi habeat præſentem dñm, non deberi cõpelli procuratorem.*

Textus decimus quartus.

SI alguno que eſtà en pleyto en caſa del Rey, y ſe va ende ſin mandado del Alcalde, y deſpues embia perſonero, ſi eſte perſonero no paga ante las coſtas a la parte de aquel tiempo que fuere rebelde, no lo recebira el Alcalde a eſte perſonero, ſi la parte lo contradixere, yra por el pleyto ſegun forma de derecho, ca las coſtas de la rebeldia primero ſe han antes de pagar.

SVMMARIVM.

Qui à iudicio receſsit ſine iudicis permiſſu, nõ auditur niſi prius expenſis refectis.

2 *Varijs modis in iure committitur contumacia.*

3 *De delicto contumacis, & diuerſis pœnis, quibus contumax plectatur, nonulla remiſsione tradũtur.*

4 *Propria pœna contumacis eſt, vt in expenſis puniatur.*

5 *Prædicta*

5 *Prædicta contumaciæ pœna, non ſolum in reo, verumetiam in actore locum habet, & uterque in expenſis condemnatur.*
6 *Remedia tamen in iure actoris, & rei diuerſa ſunt.*

Lex XIIII.

IN TEXTV, IBI
E ſe va ende ſin mandado del Alcalde.

Scholium vnicum.

1 HVius.l.ſententia eſt, ſi quis à iudicio ſine iudicis permiſſu receſſit: deinde procuratorem mittat, nō auditur procurator, niſi prius expenſis refectis, propter do-
2 mini contumaciam. Ad intellectum huius legis animaduertendum eſt, contumaciam in iure varijs modis committi. Committitur enim contumacia, in non comparendo, & in non parendo iudici, rurſus & in recedendo a iudicio ſine permiſſione iudicis, docet gloſſa prima, in capite ſecundo, de dolo & contumacia. Abbas in capite primo, de iudicijs, per totum vbi latè tractat, Andreas Gail, libro primo, obſeruatione 58. &. 59. & 60. Petrus Gregorius in ſintagmate iuris, tertia parte, libro. 48. capite tertio. Hotomanus, & Briſonius, verbo, Contumax, & noſter textus, ſecundum eius contextum, verba facit de contumace, qui receſsit à iudicio, ſine iudicis licentia: de quo eſt textus in capite, prout nobis, de dolo, & contumacia: & textus in cap. certum, 11. quæſtione. 3. & in cap. conſtitutus, de procuratoribus, & in capite, ſi quis autem, 18. diſtinctione: eſt ad idem textus in dicto capite primo, de iudicijs. Quibus iuribus contumax dicitur ille, qui receſsit à iudicio infecto negotio: & an contumax delinquat, & de diuerſis pœnis cotumaciæ videre
3 eſt apud Marantam, de ordine iudiciorum, ſexta parte, membro ſecundo, num. 9. & Couarrubiam in capite, Alma mater, §. 9. numero. 3. in prima parte. Sed quoad noſtrum textum at-
4 tinet pœna contumacis, eſt, vt puniatur in expenſis: & docet gloſſa prima in cap. 1. de dolo, & contumacia, libro ſexto, & in cap. quoniam, verbo, dilationes, de probationibus, & in capite ſecundo, verbo, rationabilis, de procuratoribus: & hanc expenſatum condemnationē eſſe meram pœnam cōtumaciæ, docuit Gregorius in l. 10. titul. 23. part. 3. gloſſa 3. & Petrus Gregorius vbi ſupra, libro. 21. capite 16. numero tertio: & hæc prædicta pœna locum habet tam in

5 actore, quàm in reo, vterq; enim eſt in expenſis condemnandus contumaciæ prætextu, l. properandum, §. & ſiquidem, & §. ſin autem reus, C. de iudicijs, l. conſentaneũ, C. quomodo & quando iudex: & probat de iure regio text. in l. 9. & 10. tit. 22. part. 3. & ibi Gregor. & ſupradicta omnia quoad pœnam locũ habent:
6 quoad ius tamen alijs remedijs conſultum eſt actori contra reũ, & alijs reo aduerſus actorẽ contumacem, de quibus videndus eſt Gregor. in l. 9. & 10. per omnes gloſſas, tit. 22. part. 3. & Paz in Praxi, 2. part. primi tomi, & in 2. part. ſecundi tomi, vbi ſcribit de pluribus remedijs à iure proditis actori aduerſus reum contumacem, & reo aduerſus actorem: & circa remedia rei cõtra actorẽ eſt ſingularis prædicta l. 10. Partitæ, & quia ibi plenè, & ex propoſito materia tractatur ſciens, & prudens hic omitto, ne aliorum dicta, & in materia quidẽ peruulgari videar trãſcribere.

Textus decimus quintus.

SI en el pleyto criminal, de q̃ ſe manda ante el Alcalde, acaecieſſe alguna coſa en el pleyto, porque han de dar ſentencia, que es llamada interlocutoria, e apelan della, reciben perſoneros en caſa del Rey, en tal alçada ſi ge la dan, y eſſo miſmo en todo pleyto criminal, que maguer ſea prouado el fecho, no aya de auer muerte, o perdimiento de miembro reciben perſonero.

SVMMARIVM.

1 *IN cauſa criminali in duobus tantum caſibus procurator conſtitui poteſt.*

2 *Regula iuris eſt in cauſa criminis non poſſe procuratorem interuenire.*

3 *In cauſa appellationis, & quando ex delicto pœna corporalis nõ imponitur, procurator admittitur.*

4 *Quãdo perpetua relegationis pœna à lege imponitur, non admittitur procurator.*

5 *Plures caſus ſunt, in quibus procurator admittitur in cauſa criminali.*

Lex. 15.

IN TEXTV, IBI: *Si en el pleyto criminal.*

Scholium vnicum.

1 PRobat hæc l. in cauſa & iudicio criminali, in duobus caſib⁹ reũ poſſe procuratorem conſtituere. Primo, ad proſequẽdam

dam appellationem de actu, & ſententia interlocutoria. Secundo, quando ex delicto non præfigitur pœna mortis, aut amiſ-
2 ſionis membri. Pro cuius l. explicatione, & intellectu præmitto regulam iuris eſſe, vt in cauſa criminis non poſsit procurator interuenire, tam ex parte rei, quam ex parte actoris, probat text. in l. penult. §. ad crimen, ff. de publicis iudicijs, & in l. ſeruũ quoque, §. publice, de procurat. & hanc concluſionem locum habere in delictis publicis, & in delictis priuatis, docet Iulius Clarus innumeros referens lib. 5. §. fin. quæſt. 32. in princip. Et ratio huius regulæ, & receptæ concluſionis, ea eſt: quia ſi ex parte rei admitteretur procurator, quilibet reus procuratorem conſtitueret, qui pro ipſo iudicio ſuperesſet. & reſponderet, & ſi dãnaretur in aliquam pœnam corporalem, no poſset in eo exequi, & ex parte accuſatoris: ratio eſt, quia ſi procuratorem conſtitueret, & deficeret in accuſatiõne, euaderet cõdemnationem, quæ in eo facienda eſſet, ad pœnam talionis, omnia itaque iudicia criminalia rederentur illuſoria, ſed cum pœna talionis nõ ſit in vſu, iam ceſſat ratio in accuſatore. Itaque hodie in Praxi ex parte accuſatoris admittitur procurator, ex parte verò rei manet firma prædicta concluſio: quam rationem, & reſolutionem ſcribit doctiſsimus Gomezius, de delictis, tom. 3. cap. 1. num. 12. & 13. Iulius Clarus vbi ſupra, & eſt communis opinio.

3 Quo vulgari iuris axiomate præmiſſo, in quo nõ inſiſtimus, cum latè criminaliſtæ ſuis locis, de eo tractent, duobus caſibus præfatam regulam noſter text. excipit. Primo caſu in cauſa appellationis, nam pro reo condẽnato poteſt interponi appellatio per procuratorem, l. ad dictos, C. de Epiſcopali audientia. Secundo caſu, quando ex delicto reo non imponitur pœna mortis, aut corporis afflictiua, quia tũc bene poteſt interuenire procurator pro reo, l. 1. verſ. ſin autem, ff. an per alium cauſæ appel. redd. poſſ. & ibi Accurſius. idem Accurſius in l. ſeruũ quoque, §. publice, de procuratorib. & ideo in delicto pœnam relegationis merenti, & ſimilibus, procurator admitti poterit, ex mẽte noſtræ legis, & gloſſæ, in l. penult. §. ad crimen, de publicis iudic. vbi Bart. cũ Doctoribus ab ipſo relatis, docet Paulus in dict. §. publice, & Scriptores in cap. ve-
4 niens, de accuſatio. Hodie tamẽ prædicta traditio accipienda eſt, ſecũdum diſtinctionẽ l. 12. tit. 5. part. 3. quæ ſtatuit in cauſa criminis, in qua perpetua relegationis pœna à lege imponitur, non admittendum procuratorẽ

in temporali admitti, vbi Gregorius notat.

5 Rurſus animaduerto, alios plures eſſe caſus præter enumeratos, quibus procurator admittitur, vt videre eſt ex Philip. Porcio concl. 38. per totã: & alia interpretatione hic non eſt opus.

Textus XVI.

OTroſi es a ſaber, q̃ ſi alguno teniendo perſonero de otro en ſu nõbre fiziere demanda a otro en juyzio, è no moſtraſſe la perſoneria, e fueſſe por el pleyto adelante, e deſpues moſtraſſe la perſoneria, por eſta perſoneria ſe confirma todo lo razonado en el pleyto por eſte perſonero, ſaluo ſi fueſſe reuocado.

SVMMARIVM.

1 *Sufficit mãdatum porrigi ante diffinitiuam ſentẽtiam.*

2 *Lis agitata à procuratore ſine mãdato, nulla eſt.*

3 *Iudex cogere poteſt procuratorem, vt mandatum oſtendat.*

4 *Aduocatus partis debet ſubſcribere mandatum, declarando ſufficiens eſſe, & num. ſequenti.*

6 *Mandatum in ſcriptis produci debet, & num. ſequenti.*

8 *Non ſufficit tabellionem fidem facere mandati, ſi ipſa ſcriptura non producatur, & num. ſeq.*

10 *Omne geſtum ſine mãdato retrotrahitur, ſi principio litis mandatum conceptum erat.*

11 *Parte non opponente, vel iudice non requirente, quandocunq̃ mãdatum produci poteſt, & num. ſequenti.*

13 *Mandatum receptum poſt ſententiam diffinitiuam, non poteſt validare geſta ante eam.*

14 *Si mandatum ſit reuocatum, non confirmat retro geſta, & numerõ ſequenti.*

Lex XVI.

IN TEXTV, IBI: *Por eſta razoneria ſe confirma todo lo razonado en el pleyto*

Scholium. I.

1 NOſtræ legis ſententia eſt cauſam nõ anullari ex defectu mãdati, quã quã procurator, litis principio, illud non offerat, ſi ante diffinitã ſententiam mandatum producat, & per dominum non ſit reuocatum.

2 Ad huius concluſionis, quæ veriſsima eſt, perfectam cognitionem, eſt in primis obſeruandum,

dum procuratorem ad lites, de quo loquitur noſter text. debere in iudicio ſupereſſe cum domini mandato: aliàs enim lis nulla fiet, probat text. in l. ſi procurator, C. de procurato. & in cap. 1. eod. tit. & in cap. venerabilis, de dolo, & contumacia: & de iure regio text. in l. 10. tit. 5. part. 3. & ibi Gregor. Lopez. Et ſi procurator iudici mandatũ nõ oſten-
3 dat, iudex ex officio cogere poterit, vt illud deducat, ne acta iudicij nulla illuſoriaque reddantur, docet gloſſ. in cap. 1. verbo, abſentia, de electione, lib. 6. quã gloſſam ſequitur Alexand. in l. licet, nu. 6. C. de procurat. Bald. in l. exceptionem. nume. 7. C. de probatio. Et pro gloſ. extat hodie pulchra deciſio text. in l. 3. tit. 2. lib. 4. & in l. 55. tit. 1. libr. 3. Compilat. Quæ iura ſtatuunt, procuratorẽ cum libello actionis, vel reſponſionis debere producere mandatũ ſufficiens do-
4 mini litis. Et plus additur in prędictis iuribus, vt aduocatus partis debeat ſubſcribere prædictũ mandatum, declarãdo ſufficiens eſſe ad hoc, vt ſi poſtmodũ inſufficiens apparuerit, & lis reſcindatur ex mandati defectu aduocatus adſtrictus ſit: rurſuſq; docent ipſa iura, ſi prædictum mandatum tanquã ſufficiens admiſſum ſit, & aduocatus partis aduerſæ alleget contra ipſum iudicem debere pronũtiare (antequàm in lite progrediatur,) an mandatum ſit ſufficiens necne: quod de iure cõmuni procedit, cum quæſtio emergens debeat terminari antequã procedatur ad reliquos actus, l. à procedẽte, C. de dilatio. Bald. in l. militari, ff. de procurato. in fin. & à prædicta l. 55. imponitur pœna tabellioni, qui petitionem procuratoris admiſerit, niſi cum prædicto mandato ab aduocato obſignato: animaduerto tamen, me nunquam vidiſſe obſeruari prædictarũ legũ tenorem in Cancellarijs, nec in alijs Tribunalibus inferioribus: illud tamẽ ſine diceptatione eſt procuratorẽ in litis exordio debere oſtendere mandatum, vt probatur ex prædictis iuribus.
6 Rurſus premitto, hoc mandatum debere produci in ſcriptis: per inſtrumentum enim, & non per teſtes mandatum probatur, & ita in iudicijs ſeruari docet Gregor. Lopez in l. 21. tit. 5. p. 3. gloſſ. 1. & ſtatuit l. 3. tit. 2. libr. 4.
7 Compilatio. Licet de iure communi ſufficere mandatum probari per teſtes, haud dubium eſt ex bona gloſ. in cap. 1. de procur. alia gloſſ. fin. in l. maritus, C. de procur. quæ gloſſę communiter recipiũtur à iuris interpretibus, vt videre eſt per Innocen. in d. c. 1. num. 4. Iaſ. in l. 1. C. de procur. numer. 6. de quo mirè loquitur
8 Boerius deciſ. 281. Et in tantum verum

8 verum eſt,ipſum mãdati inſtru-
mentum debere produci,vt non
ſufficiat tabellionem fidem fa-
cere mandati, licet referat ſe ad
mãdatum corã ipſo confectum,
ſi ipſa ſcriptura nõ producatur,
iuxta textum in Authentica,ſi
quis in aliquo documẽto, nu.7.
C.de edendo, vbi Iaſ. num.7. &
Boerius dict. deciſ.281.nume.3.
Auileſ. in capitibus Prætorum,
9 cap.15.num.23 Quibus ſupradi-
ctis vnum pulchrum addit no-
ſtra l.nempè,vt quamuis neceſſa-
ria ſit mandati productio ad va-
liditatem litis geſtæ per procu-
ratorem, nihilominus tamẽ ſuf-
ficiat hoc mandatum procura-
toriũ in iudicio produci in qua-
cunque parte litis,ante diffiniti-
uam ſententiam, ad hoc, vt om-
nia antea geſta,ſine mãdati pro-
ductione, rata ac firma habean-
tur: & hæc eſt deciſio noſtræ le-
gis,quæ eſt omninò ſeruanda,&
in iudicijs admittenda, vt com-
muniter praxis admiſsit,& præ-
dicta deciſio duobus modis in-
10 telligenda eſt. Primo, quando
procurator nullum habebat mã
datum,& recepit antè ſententiã,
& produxit in iudicio:nam om-
ne geſtum ſine mandato in vim
ratihabitionis retrotrahitur,va-
let & ſuſtinetur. Alio modo ac-
cipienda eſt prædicta deciſio,
quãdo ex actis in litis principio
non conſtiterit de mandato com-
patentis, licet verè eſſet procura
tor,retinuerat tamen mandatũ,
& non produxerat: nam cũ ante
ſententiam diffinitiuam offerat
acta geſta valebunt, docuit Feli-
nus in cap. ſciſcitatus,nume.15.
de reſcriptis. Bantius de nullita-
te ex defectu inhabilitatis, ſeu
mandati, nu.116.& 117.& 118.
vbi Felinus loco prællegato,
& innumeros huius ſententiæ
refert, & in dict.nu.118. teſtatur
11 idem author,mandatum, parte
non opponente, vel iudice non
requirente, poſſe quandocunq,
produci, contra Alex. conſ.101
teſtantẽ ſupradictam doctrinam
veram eſſe vſque ad cauſæ con-
cluſionem, poſt concluſionem
tamen in cauſa mandatũ offerri
non poſſe, nec admitti debere:
admittenda enim eſt omninò
prædicta concluſio, & doctrina,
vt ſufficiat quocunq, tempore:
etiam poſt concluſum in cauſa
mandatum in iudicio produci,
ad hoc, vt omnia geſta rata, ac
firma maneant,tanquam ſi in li-
tis principio mandatum oſten-
ſum fuiſſet.

12 Quinimò ſuperioribus addo,
vt ſi iudex, cum pars non oppo-
neret, vel ipſe non animaduer-
teret, ſententiam diffinitiuam
proferret in cauſa, & lite geſta
per procuratorem, qui manda-
tum nõ produxerat,& à ſenten-
tia fuiſſet appellatum,& in cauſa
appellationis ipſe procurator
mandatũ produxiſſet, per ipſam
produ-

productionẽ validari omnia geſta in prima inſtantia, valet enim quod ſit ab eo, qui revera eſt procurator, licet tunc de eius mãdato non conſtet, docuit Crauetta
13 conſil. 108. num. 1. Quod tamen accipe ſecundum ſupradicta, nẽpè, quando mãdatum recepiſſet procurator in principio litis, vel ſaltem ante diffinitiuam ſententiam in prima inſtantia: ſecus, ſi poſt ſententiam fuiſſet conſtitutus procurator, quia hoc mandatum receptum poſt primam ſententiam, & inſtantiam, nõ poteſt conualidare retro geſta, cum falſus demoſtretur procurator, quo ad primã inſtantiam, qui mãdatũ antea nõ habuerat, ſed in ſecunda inſtantia recepit, quod tenet idem Aymon in dict. conſil. 108. nu. 1. ad fin. & ita poterit extendi deciſio noſtræ legis, vt nõ ſolum locum habeat in mãdato oſtenſo, & producto ante ſentententiam diffinitiuam primæ inſtantiæ, ſed etiam in mandato in iudicio oblato in ſecunda inſtãtia, dum tamen procurator illud recepiſſet ante primam ſententiam, vt ex ſupradictis oſtẽditur.

IN TEXTV, IBI:

Saluo ſi fueſſe reuocado.

Scholium II.

14 Poſtremo decidit noſtra l. upradictã doctrinam, & receptam ſententiam, & cõcluſionem, nempè, vt acta iudicij validentur per mandatum oſtenſum ante ſententiam debere accipi, & intelligi, ſi dominus non reuocauiſſet: nam ſi mandatum ſit reuocatum à domino litis, licet nonnulla acta fuerint actuata ante reuocationẽ: ſi tamen mandatum non fuiſſet oſtenſum, & productum in iudicio, & tempore productionis iam eſſet mandatum reuocatũ, non poteſt hoc mandatum, quod iam reuocatũ reperitur, cõfirmare retro geſta:
15 & hæc eſt propria deciſio noſtræ legis, & verus eius intellectus: nam quamuis verum ſit, procuratore primo reuocato, acta cum ipſo ante reuocationem manere firma, nec opus eſſe ratificari cũ ſecundo. Accipitur tamen prædicta ſententia cum declaratione noſtræ legis, ſcilicet, niſi acta cum primo procuratore fuiſſet facta ſine productione mandati, & antequã ipſe produceret, fuiſſet reuocatum: cum iam mandatum per reuocationem ſit extinctum, non poteſt retro geſta cõfirmare: mutatione enim facta, omnia de nouo narrari oportet, vt teſtatur Accurſius in l. mutari, ſcholio vltimo, de procurato. de qua re eſt inſpiciendus Bald. in dict. l. mutari, num. 2. Gregorius in. l. 24. tit. 5. p. 3. ſcholio 8.

Textus decimus ſeptimus.

OTro ſi es a ſaber, que ningun oficial que anda en la Corte del Rey, no le recebiran por perſonero en caſa del Rey, ni a ningun hōbre que vina con el en la Corte.

SVMMARIVM.

1 Curiæ Regis officialis, vel Regis familiaris, non poteſt eſſe in Curia procurator.

2 Ratio prædictæ concluſionis eſt, ne potentia aduerſarij lites immorentur.

3 Nemo poteſt alium aduerſario potentiorē procuratorē conſtituere.

4 Qui procuratorem potentiorē conſtituit, punitur pœna amiſsionis cauſæ.

5 Pontentior procurator ab officio repellitur, non tamen quia ſuſcepit, punitur.

6 Si procurator potentior iudici non obtemperat propter inobedientiā, non tamen quia officium aſſumpſit, plectitur.

7 Diſputatur an l.1.C. ne liceat potentiō. procedat tam in actore, quàm in reo.

8 In noſtra lege ſtyli potentior accipitur ratione officij.

9 Potentior pro Rege, libertate, vidua, & alijs perſonis, procurator eſſe poteſt.

10 Quando lis eſt contra æque potentiorē, an admittatur procurator, diſputatur.

11 Quæ in procuratore dicta ſunt, & in aduocato, procedunt cum eadem ſit ratio.

12 Poſt litis conteſtationem potētior procurator repelli non poteſt.

13 Exceptio procuratoris potentioris inter dilatorias enumeratur.

14 Exceptio procuratoria, ſi à parte nō opponatur, poteſt opponi à iudice.

Lex XVII.

IN TEXTV, IBI: No le recebiran por perſonero en caſa del Rey.

Scholium vnicum.

1 Sentētia noſtræ leg. hæc eſt, Regis familiaris, & qui eius palatio aſsiſtit, nō poteſt eſſe in Curia procurator. Hæc lex iuri communi cōſentanea eſt, & eius cōcluſionem probat tex. in l. ſi quis procuratorē, de Decurionibus, lib. 10. l. neque fœmina, ff. de procu. l. milites, & l. ita demum, C. eod. quibus conuenit de iure regio text, in l. 6. & 7. & 8. tit. 5. part. 3. Et ratio prædictæ ſententiæ ex
2 duobus cōſtat. Primo, ne ratione procu-

procurationis ab offitijs ſuis arceantur. Secundò, ne eorum potentia lites immorentur, & aduerſarius ſumptibus & expenſis vexetur, quod iura abhorrēt, l. 1. de inofficioſo, & prędictæ rationes redduntur à l. 1. C. ne liceat potentio. & à prædictis legibus 6. 7. & 8. tit. 5. part. 3. Quibus adſtipulatur illud Iulij Cæſaris, libro. 1. de bello Gallico, cum ait: *Hi cum tantopere de potentatu inter ſe contenderent.* Et Liuij lib. 26. ibi: *Aemulo potentatus inimicus rem Annibali aperit.* Et Arnob. aduerſus gent. lib. 1. ibi: *Nam ſi facias ipſe quod poſſis, & quod tuis ſit viribus,*
3 *potentatuiq́; conueniens.* Et neminē poſſe aliu aduerſario potentiorem procuratorem conſtituere, docuit text. in l. 16. tit. 10. libr. 1. Fori. Qui potētior intelligitur ratione offitij, vt in noſtra lege, & declarat Montaluus in d. l. 16. gloſſ. 1. & ante eum docuit Accurſius in d. l. 1. verſ. potentiorū:
4 & qui procuratores potentiores conſtituit, punitur pœna amiſſionis cauſæ, & ipſe procurator conſtitutus cauſam aſſumēs, ſæuera pœna plectitur, vt in d. l. 1. Quæ tamen pœna hæc ſit, non exprimitur ad l. 1. C. ne liceat potētioribus: nam præfata lex dominum tantum litis pœna expreſſa punit: in potentiore tamē eam non exprimit: in prædictis tamen legibus Partitæ, l. 6. & 7. & 8. tit. 5. part. 3. nullum ſupplitium datur, neque conſtituenti, neque aſſumenti, quod ſentiens Gregorius Lopez in Scholio. 1. ad dict. l. 8. ait: Noſtra tempeſtate ſimiles procuratores ſolū eſſe
5 repellendos ab offitio procurationis, non tamē eſſe puniendos, quia mandatum receperunt, nec dominos litis condemnādos, in amiſsione cauſæ, nec alia pœna, & opinionem Gregorij libēter admitto, & apertè videtur eſſe dé mente noſtræ legis, cū pœnæ nō meminerit, & ita hoc iure nouo videtur correcta d. l. 1. C. ne liceat potentio. quoad pœnā, ſcilicet, à lege impoſitam, quoad diſpoſitionem tamē, & deciſio-
6 nem eſt omninò ſeruanda: & ſic iam ceſſat diſputatio, & quæſtio gloſſæ in d. l. 1. verb. aduocaſſent, an punirētur potētiores ex ſolo pacto, licet mandatū nō ſuſcepiſſent, cū pœna ex ſupradictis locum non habeat: & ſupradicta Gregorij opinio ſatis probatur ex l. 7. tit. 1. lib. 2. For. quę docuit, potentiores aduerſario, ratione officij non poſſe procurationem ſuſcipere, & ſi ſuſcipiant iudicē eos debere repellere, & ſi mādato iudicis nolint ab offitio procurationis deſiſtere, tūc iudicem poſſe punire pœna, de qua ibi: patet itaq; ex d. l. 1. nullam pœnā imponi ex offitio aſſumpto, cū pœna à lege Fori ſtatuta locum ſolum habeat, quando ipſe procurator iudici non obtemperat.

Rurſus

7 Rurſus addo, inter iuris inter-
pretes contentionem fuiſſe, an
prædicta l.1.C.ne liceat poten-
tioribus, procedat tam in actore,
quàm in reo. Accurſius enim in
l.1.C.de alienatione iudicij mu-
tandi cauſa facta, verbo, tenebi-
tur, docet conſtitutionem d.l.1.
C.ne liceat potentioribus, loqui
& procedere ſolum in actore, nō
in reo: ſed contrariam opinionē
defendunt Bart. Alberi. Paulus,
& cōmuniter Doctores, contra
gloſſam in d.l.1. cum indiſtinctè
loquatur prædicta lex: quæ opi-
nio fortius procedit ſtāte noſtra
l.quæ etiam ſine diſtinctione lo-
quitur, indubitatè reſoluendum
ergo eſt tam actoris, quam rei,
8 neminé aduerſario ratione offi-
tij potētiorem procuratorē eſſe
poſſe, & dixi ratione offitij, vt ex
his elegāter inferas ad differen-
tiam potētioris, de quo in nrā l.
ad alios potētiores, de quibus in
alijs iuribus: nā hic accipitur po
tētior ratione offitij: aliàs enim
potentior dicitur qui dignitate,
authoritate, gratia, facultatibus,
iuribus præcellit, præualet aut
alio modo plus nobis poteſt, l.1.
ff. de alienat.iudic.ibi: *Si potentio-
rem nobis oppoſuerit aduerſarium*, l.
vltim.ff.de litigioſ.ibi: *Potentiori
aduerſario traditus*, l.1.C. ne liceat
potentior.ibi: *Qui ſibi potentiorum
patrocinium aduocaſſent*, l.fin.C.eo-
dem tit.ibi: *Actiones ad potentiorum
delatæ perſonas*, l.3.ff. de alienat.iud. mut. ibi: *Potentiori pares
eſſe nō poſſumus*, l. ſuccurritur etiā,
ff.ex quibus cauſ. mai.ibi: *A po-
tentiore vi oppreſſus*, l. capitalium,
§.ad ſtatuas, ff. de pœnis.ibi: *Ex
vinculis, vel cuſtodia detentus à po-
tentioribus*, l. fi.ff. de alien.iud.ibi:
*Vt potentior emptor per licitationem
vilius rem accipiat*. Potētior quo-
què, id eſt, potior accipitur in l.
huius enim, ff. qui potior in pig.
ibi: *Potentior erit creditor, licet poſte-
rior ſit*, & in l.ſi ſeruū, 91.§.ſequi-
tur, ff.de verbor.oblig.ibi: *Quare
non potentior ſit qui tenet, quàm qui
perſequitur*. Quibus conducit illa
duplex potentia, cuius commi-
niſcitur Ludouicus Celius lect.
antiq.lib.10 c.30.litera C. Quæ-
ſtioque illa de qua diſſerit, vnde
ſcilicet naſcatur, maior in vno,
quàm in alio potentia, & de po-
tente aduerſario mentio fit in l.
fin. §.1. ff. quod met.cauſa, & de
potentatu in l.1. C.de gener. a-
bolit.& in l.4.C.de teſtib.de qua
re eſt omnino vidēdus Caſtrenſ.
in d.l.1.C. de alienat. iud. nu.6.
qui nō leuia in propoſito addu-
9 cit, ſupradicta tamē recepta no-
ſtra ſententia excipitur, & limi-
tatur quando prædictæ perſonæ
in offitio, & dignitate cōſtitutæ
vellent eſſe procuratores, aduo-
catique pro Rege, libertate, vi-
dua, orbo, & alia miſerabili per-
ſona, & pro liberando ad mor-
tem iniuſtè damnatum, probat
text.in l.non tantū, ff. de appell.

l.3.

l.3.§.militi, de lib.cauſa,l.ita demum,C. de procurat.l.quicunque,& Authent. ſequenti,C. de procurat.text.in cap.1.ad fin. de poſtulando,& probat text.in l.7. & 11.tit.5.p.3.vbi Gregor.notat.

10 Rurſus dubitatio eſt,an noſtræ l.ſententia limitetur, quando lis eſſet contra æque potentiorē, an hoc caſu admittatur procurator, licet ſit ex potentibus, qui alias procuratores eſſe nequeunt, & tūc procuratorē potentiorē conſtitui poſſe in lite cōtra potētiorem,firmat Paul.in l.1.C. ne lic. pot.vbi ſcribit ſe vidiſſe de facto in cauſa agitata in ciuitate Bonon. Ceſſant enim prædictæ rationes,de quibus ſup.cū hoc caſu nō videatur procurator offitium ſumere, vt metum inferat potentiori,ſed potius vt metum tollat, iuxta text.in l.cū pater,§. Titio, de legat. 2. ibi: *Nec videtur dolo feciſſe,cum fraudem excluſſerit.*

11 Has igitur limitationes patitur noſtra lex, quibus exceptis, manet firma eius concluſio, quæ procedit, & locum habet tam in procuratore, quàm in aduocato, cum eadem ſit ratio, docet Paulus in d.l.1.in princ. Rurſus procedit ſiue quis palam patrocinetur, ſiue clā, & occultè per interpoſitas perſonas, vel per literas, docēt Bart.& Paul.in d.l.1.C. ne liceat potentioribus,ne prædicta via pauper opprimatur poteſtate potentis: nam iuris præſumptio eſt, iudices potius fauere potentioribus, quā egeſtate oppreſsis, quod iura proclamār, probat textus in Authent. vt omnes obediāt iudicibus prouinciarum,§. ſi verò, verſic. *Si verò ille*, ibi: *Sic erunt tēperatiores ſic peccare ceſſabunt, ſic non putabunt potentiam amicitiarū iuſtitia praualere*:& rurſus ibi: *Nec latet nos,quia forſam, nec ſufficiat hoc ad perfectiſsimā cauſæ medelam, cum iudicantes potentioribus magis quàm iuſtitiam volentibus, & ad prouintiam venientibus præſtent.*

12 Et ſupradictis addo, prædictā reſolutionem, & concluſionem noſtræ legis, ex qua deduximus Curiæ miniſtros, & alios aduerſario potentiores ratione offitij procuratores eſſe nō poſſe debere intelligi, ſi eis opponatur ante litis conteſtationem: nam ſi lis coteſtata ſit, præfati procuratores repelli non poterunt, probat expreſſus in iure textus in l. ita demum, C. de procurat. & docet ibi Accurſius, verbo, militiæ, vbi extendit ad quemcūque, qui non poteſt eſſe procurator, vt ſic accipiamus, ſi opponatur lite nō conteſtata, & probat de iure regio text.in l.7.tit.5.part.3.& ibi Gregorius gloſſ.1.&.3. Et ratio eſt, nam cum hæc exceptio dilatoria ſit, in principio debet opponi, l. exceptionem, C. de probationibus, l. ſiquidem, C. de exceptionibus, l. Pomponius, §. ratihabitionis, ff. de exceptionibus,

bus, & concinnit l.9.tit.3. par.3. docet gloſſa in dict.l. ita demun, verbo, agitur, vbi exceptionem
13 procuratoris potétioris inter dilatorias enumerat, quarum natura eſt, vt opponãtur lite non conteſtata, cap. inter monaſterium, de re iudicata, l. fin. C. de exceptionibus, l.1.tit.5. lib.4. Compilationis.

51 Addo deinde hanc exceptionem procuratoriam, ſi à parte nõ opponatur, poſſe opponi à iudice, ex gloſſ. mirabili in d.l. ita demun, verbo, militiæ, in princip. quam extollit Salicetus ibidem numer.4. ad hoc, vt dies præfixus parti ad opponẽdam exceptionem dilatoriam, idem videatur præfixus iudici.

Textus decimusoctauus.

Maguer los Abogados ſe auengan con la parte por gran quantia que es, e maguer los demandas ſean muy grandes, e ſean muchas, e ſobre muchas coſas, e grandes, que ſean formadas demandas por vn libelo, todas ſeran contadas como por vna demanda, y el ſu ſalario no deue crecer mas de cien marauedis de la moneda buena. E dende a yuſo deuen los Alcaldes eſtimar el ſalario del Abogado, mas no crecer en ninguna demanda que ſea.

SVMMARIVM.

1 *Honorarium aduocati, non debet excedere centum quadrantes.*

2 *Antiquitus nihil tã venale fuit, quàm aduocatorum offitium.*

3 *Aduocatus ideo dicebatur, quia amico ſuo præſentiam accõmodabat, nullo pretio interueniente.*

4 *Iure veteri antiquato modus aduocatis ex Senatuſconſulto capiẽdis pecunijs poſitus eſt.*

5 *Neroni placuit, vt iuſta merces Aduocatis daretur à litigatorib⁹.*

6 *Licitum honorarium quantitas aduocati non debet egredi.*

7 *Quantitas iuſta centũ quadrantũ noſtra l. viſa eſt, & antea iure communi pro aduocati mercede.*

8 *De valore centum quadrantum, hoc numero diſputatur.*

9 *Quadrans aureus, cuius valoris ſit hoc numero diſſeritur.*

10 *Qui eſſet valor quadrantis, qui expendebatur tempore Regis Alphonſi, hoc numero tractatur.*

11 *Valor centum quadrantum noſtræ l. æſtimatur decem quadrantibus areis pro quolibet eorũ, qui valor redáctus ad valorẽ nummi noſtratis facit valorem mille quadrantũ, vulgo* mil marauedis.

12 *Quadrantes boni, vulgo* marauedis buenos, *quo cõſtent valore.*

13 *Nec noſtra lege, nec antea iure communi fuit æſtimatũ honorariũ aduocati in cauſis criminum.*

14 *Iure*

14 *Iure regio nouiſsimò æſtimatur quã-
titas aduocationis, ſiue actoris, ſi-
ue rei lis ſit, ſiue cauſa ciuilis, ſiue
criminalis, ab aduocato defen-
datur.*

Lex XVIII.

I N T E X T V, I B I:

*Y el ſu ſalario non devẽ crecer mas
de cien marauedis de la mo-
neda buena.*

Scholium primum.

1 AIt hæc lex, aduo-
cati mercedem,
quod honorariũ
appellare Iuriſcõ
ſulti ſolent, non
debere egredi cẽ-
tum quadrantes in ſingulis liti-
bus, licet magnæ ſint quãtitatis,
& quanuis inter clientem, & ad-
uocatũ in maiori pretio ſit con-
uentum: minorem autem quan-
titatem poſſe æſtimare iudicem
pro qualitate litis.

Cornelius Tacitus lib. hiſt. 11.
2 ait, nihil antiqua tempeſtate pu-
blicæ mercis, tam venale fuiſſe,
quàm aduocatorum perfidiam,
adeò vt Samius inſignis eques Ro
manus quadringentis nummo-
rũ millibus Suilio cauſidico da-
tis, cognita eius præuaricatione
eum occiderit, quod factum re-
fert Tacitus cauſam prębuiſſe le-
gi Titiæ, qua cautum fuit anti-
quitus, ne quis ob cauſam defen-
dẽdam pecuniam, donumvè ac-
ciperet, ſiue legi Cinthiæ, ſecun-
dum aliam lecturã à Marco Cin-
thio legumlatore latæ, qui ob pa
trocinia munera largiri vetuit,
teſte Alexandro ab Alexandro,
genialium dierum, lib. 6. cap. 10.
Cuius Cinthiæ legis meminit
quoq; Cornelius, vbi ſup. lib. 13.
Priorique ipſius loco non Titia,
ſed Cinthia lege legendũ non-
nulli putant, relati a Tiraquelo
in Alexand. ibidem, litera Y. de
qua lege ſcripſit Ayma. Riual. in
hiſtor. iur. ciu. & Pontif. nu. 173.
Quippe, qui ait, Quintum Maxi
mum ſuaſorẽ huius fuiſſe legis,
quã (vt ipſe refert) Marcus Ci-
cero, neque dona, neque merce-
dem ex patrocinijs ab vllo reci-
piens diligenter obſeruauit.

Propterea quoddã loco Apu-
leius cauſidicos probroſis incẽſ-
ſens verbis (quoniam eis, vt Co-
lumela dixit cõceſſum ſit in me-
dio foro latrociniũ) togatos no-
minauit vulturios, vt quib' præ-
uaricare, reos prodere, vendere
aduocationes, & ſanguinaria ra- 2
pacitate homines excarnificare
frequentiſsimi ſit moris: ſicut
Marcus Tullius pro Sextio, vul-
turios paludatos appellauit Ga-
binium, & Piſonẽ Imperatores,
qui pretio nundinarẽtur omnia:
porro & eadẽ ratione, ſalib' ſuis
Plaut. inſeruit, vulturios pro ta-
lis in Curculione, vt enim vultu-
res carniuori ſunt, & rapto viuũt
compari modo, & tali voratores
ita ſunt, vt ſpolient ex toto alea-

 torem,

torem, vt ſcripſit Ludouicus Celius, lect. antiq. lib. 8. c. 1. litera G. Itaque cum lege Titia, ſiue Cinthia, prohibitu honorariũ fuiſſet eadem lege adſtringebantur aduocati, qui mercenariã clientibus operam præſtabant. Inuehitur itaq. Auſonius in mollitiem Iuriſconſulti, eumque deridet, quod lege Titiam, aut Cinthiã non metueret, cum enim indoctus eſſet nihil lucrabatur, vt teſtatur Alciat. in annotation. ad Cornel. Tacit. ex lib. 11. Schol. 3. Hincq, exiſtimo, aduocatũ ideo
3 dici, quia præſentiam ſuam nulla interueniente pecunia amico accõmodabat: nam omnis quæſtus patrib⁹ indecorus viſus. Etenim moris erat in iudicijs, tum priuatis, tum publicis amicos omnes aduocare: quorum authoritate moueri iudices poſſe putabãtur, vt ex Auſonio adnotauit Hothoman. de verb. iur. verbo, *Aduocati.* Prædicta tñ Titia lex antiquata
4 fuit ex Senatuſc. quo permiſſum fuit aduocatis mercedẽ recipere, modus tamẽ capiendis pecunijs poſitus fuit, de quo Senatuſconſulto mentionẽ facit Plin. Cecilianus ad Valeri. lib. 5. Plautini itaq, aduocati cum ab Agoraſtocle, ſine mercede dimiſsi eſſent inter ſe, illud admurmurabant his verſibus:

Iniuriam illic inſignitẽ poſtulat,
Noſtro ſibi ſeruire non cenſeat cibo.

5 Si Hothomano credimus, vbi ſupra, & Neroni, vt ſcribit Suet. c. 17. placuit, vt iuſta merces a litigatoribus daretur patronis pro patrocinijs: & in decretis legitur licere aduocato vẽdere iuſtu patrocinium, c. non licet, 11. q. 3. & Vlpian. voluit in l. 1. §. in honorarijs, ff. de var. & extraor. cogni. in illis verbis: *In honorarijs quoq, ad uocatorũ ita verſari iudex debet, vt*
6 *pro modo litis, proq, aduocãtis facũdia, & fori conſuetudine, & iudicij, in quo erat acturus, æſtimationẽ adhibeat, dũ modò licitũ honorarium quantitas non egrediatur.* Idq, cõprobat reſcripto Imperatoris, dicentis: *Si Iulius maternus, quẽ patronũ cauſæ tuæ eſſe voluiſti fidẽ ſuſceptã exhibere paratus eſt, eam duntaxat pecuniam, quæ modũ legitimũ egreſſa eſt, repetere debes.*
7 Ea autẽ iuſta merces placuit noſtræ legi, quæ centũ quadrantes non egrederetur, quæ quãtitas à iure communi æſtimata fuit in l. 1. §. ſi cui verſ. licita autẽ quantitas, de vãr. & extraor. cognit. ibi: *Licita autem quãtitas intelligitur pro ſingulis cauſis vſq, ad centum aureos:* & ibi gloſſ. verb. aureos, cui legi concinnit de iure regio text. in l. 14. tit. 6. par. 3. ibi: *De manera que el mayor ſalario q̃ pueda ſer, no ſuba de cien marauedis arriba, quãto quier q̃ ſea la demãda,* & docet Gregor. in Scholio ad prædictam l. verbo,
8 *cien.* Reſtat tamen videre de valore huius monetæ noſtræ legis, & ſanè Gregor. Lopez in dict. l. Partitæ, gloſſ. 6. cenſuit, monetã noſtræ

noſtræ legis, & prædictæ legis Partitæ eundem habuiſſe valorem, qué habebat aureus de iure communi, & tradit ſeptuaginta duos numerare librã auri, iuxta l.quoties, C.de ſuſceptori. & Arcad.lib.10.& hodie eſſe 96.ſecundum aureos, quibus hodie vtimur. Et ſecundum hanc declarationem videtur cõuenire noſtra lex prædictæ l.1. verſ. licita autẽ quantitas, in illis verbis, *vſque ad centum aureos:* dubito tamẽ de interpretatione hac, attentis, & conſideratis verbis l.114. in legibus ſtyli infra, vbi mentionẽ facit Rex Alphõſus de quadrante
9 aureo, cui valorem expendit, vt ex ſupradicta lege apparet, colligiturq, ex principio ipſius legis, ad hoc vt intelligatur de aureo quadrante, expreſsè debere contineri, & nominari: & noſtra lex de quadrãte loquitur duntaxat, & non de aureo quadrante: valor autem quadrantis, qui expende-
10 batur tempore Regis Alphonſi, valebat minorem quantitatem: nam ſex quadrãtes monetæ Regis Alphonſi, numerabãt vnum aureum antiquæ monetæ, ſecũdum prædict.l.114. Quadrãsque Regis Alphõſi redactus ad ſummam valoris quadrantum noſtri temporis æſtimatur decem quadrantibus: & ita ſecundum computationem l. ſtyli 114. Quadrãs aureus apud veteres erat valoris ſexaginta quadrantũ æreæ monetæ, qua vtimur, declarat Couar.var.lib.1.c.11.nu.4.quam interpretationẽ veriſsimam puto, quoad intellectũ noſtræ legis, vt ſcilicet valor centũ quadrãtum, qui in ea aſsignãtur pro mercede ſtipendio, & honorario aduocati æſtimetur decem quadrãtibus æreis, pro quolibet eorũ, qui valor redactus ad valorem nũmi
11 noſtratis facit valorẽ mille quadrantum ex ære noſtri temporis, quod apertè colligitur ex litera noſtri text. quę ait, hos quadrãtes debere eſſe bonæ monetæ: qua-
12 drantes autẽ boni (decẽ quadrãtum valore cõſtant) vt ſatis colligitur ex l.1.tit.9.lib.8. Ordinaque ſtatuit conuitiantem parentibus puniendum eſſe pœna ſexcentũ quadrantũ, id eſt, ſex mille, redacta hac moneta ad valorẽ nũmiſmatis ærei, quo vtimur, cũ habeamus itaque huius legis expoſitionem, non erit in hoc immorandum: hæc quæ centũ quadrantum quantitas, apud veteres ſportula nuncupabatur, vt cõſtat ex Martiali lib.3.Epigram. Epigram.7.quod inſcribit de ſportula, verſus autem ſunt ſequentes.

Centum Miſelli iam valete quadrãtes,
Ante Ambulonis congiarium laſsi,
Quos diuidebat Balneator elixus,
Quid cogitatis, o famis amicorum?
Regis ſuperbi ſportulæ receſſerunt:
Nihil ſtropharum eſt, iam ſalarium dandum eſt.

Quibus adſtipulatur aliud eiuſdem authoris, Epigrāma 26. ſub lib. 1. quod ſic ſe haber:

Dat Baiana mihi quadrātes ſportula centum,
Inter delitias quid facit iſta fames?
Redde Lupi nobis, tenebroſaq; balnea grilli,
Tam malè cum cœnē, cur benè Flacce lauor?

Aliudque Epigrāma his adiungitur lib. 10. Epigr. 37. ibi:

Sportula nos iunxit quadrantibus arida centum.

Quod autem Iuriſcōſulti aiunt, licere aduocato in ſingulis cauſis pro honorario cētum aureos accipere: diſsimile admodum eſt à noſtræ legis cōputatione: nam Alciatus, in annotationibus in Cornel. Tacit. ex lib. 11. annotatione 4. cuius initium eſt vſque addenaſexterria, inquit, quēlibet aurēū antiquū æſtimari duob' ducaris coronatis cū dimidio, apud nos duobus ſcutis, & dimidio, ſecundum quam veterem computationem aduocati honorarium non poterat egredi centum aureos, ideſt, centu mille quadrantes redactos ad quantitatem nūmi noſtratis.

IN TEXTV, IBI: *En ninguna demanda que ſea.*

Scholium II.

13 LOquitur ergo noſtra lex, vt ex eius contextu apparet in cauſis ciuilibus: in criminalibus enim, nec noſtra lex aduocati honorariū æſtimat, nec antea de iure communi erat æſtimatū, docet Bart. in l. ſi pater, §. 1. ff. de donatio. & Salicet. in l. 1. in fine, C. mandati.

14 Hodie ramē de iure regio nouiſsimo mercedes aduocatorum regiorum Conſiliorum in cauſa ciuili non poſſunt egredi ſummam viceſimę partis litis, in qua patrocinantur, ſiue lis ſit vnius, vel plurium, ſiue patrocinetur aduocat' pro actore, vel pro reo, ſiue cauſa ſit ſæcularis, vel Eccleſiaſtica: & hæc viceſima pars non poteſt ſuperare valorem triginta millium quadrantum, alijque aduocati tribunalium inferiorū ſemiſſem prædictæ quātitatis ſolum habere poſſunt: & ſi lis fundatur ſuper aliquo inſtrumento, nec recipitur probatio teſtium, ſola tertia parte prædicti pretij, aduocatus debet eſſe contentus, niſi reus exceptiones alleget, & producat aliquod inſtrumētū in earum probationem, & ſine alia teſtium productione lis determinatur: tūc enim duas partes prædicti ſtipendij lucratur aduocatus: & ſi poſt inſtrumentorū productionem ad probationem deueniatur, integrū ei debetur: quæ omnia colliguntur ex ſerie text. in l. 18. tit. 16. lib. 1. Compil. quæ prędicta viceſima pars ęſtimatur ſecundum ſententiam condemnatoriam, vel abſolutoriam in negotio

negotio principali, non attenta condemnatione expenſarum, vt probatur per l. 19. titul. 16. libr. 2. Compil. in cauſiſque criminalibus prædictis aduocatis Conſilij Regij, vel Cancellariæ, ſolũ præſtantur pro mercede prędicti 30. mille quadrantes, & inferioribus aduocatis quindecim mille, & pro prędicto honorario aduocare adſtringũtur in omnibus inſtantijs, quæ in illo loco in iudicium deducãtur, vt probat l. 20. tit. 16. libr. 2. Compilatio. & pro qualitate litis, iudices poſſunt æſtimare aduocatorum honorarium, vt probat l. 11. & 12. dicto tit. 16. dummodò non excedatur à ſumma præfixa à prædictis legibus, per text. in d. l. 20. dict. tit. 16. in fin. Et hæc iudicis æſtimatio procedit parte petente, l. 1. §. fin. ff. de var. & extraordin. cogn. Vetus itaq. noſtra ſtyli lex, ſummaque centũ quadrãtum, cuius meminit, reduci debet ad prædictam nouæ legis Compilationis quantitatem.

Textus decimus nonus.

SI alguno toma todos los Abogados del lugar para ſi, el Alcalde no ge lo deue conſentir, e deue dezir a eſte que tomò todos los Abogados, que eſcoja dellos los que quiſiere que le cumpla: e de los otros deue dar Abogado a la otra parte, a tal que no ſea ſu pariente, ni mucho ſu amigo de aquel contra quien le demanda ſer Abogado: ca ſi fuere ſu pariente haſta el quinto grado, o que ſea en grado que le pueda heredar, no lo deue el Alcalde conſeruir, pero que el Alcalde deue tomar juramento del Abogado que ſe eſcuſa, que no lo haze maliciosamente.

SVMMARIVM.

1 *SI quis recipiat omnes aduocatos alicuius loci, iudex non debet conſentire.*

2 *Pars aſſumens omnes aduocatos, oſtendit ſe iniquam litem fouere.*

3 *Iudex petentibus aduocatos præbere debet, & num. ſequenti.*

5 *Prætor antiquitus edicto ſuo petentibus aduocatos pollicebatur, & num. ſequenti.*

7 *Aduocatus à iudice datus parti, eo carenti, nec amicus, nec propinquus aduerſarij præberi debet.*

Lex XIX.

IN TEXTV, IBI:
Si alguno toma todos los Abogados.

Scholium I.

1 SEntẽtia huius l. hęc eſt, ſiquis recipiat omnes aduocatos alicuius loci, ad patrocinium ſuæ cauſæ

 iudex

iudex nõ debet conſentire, & al-
teri parti aduocatum dabit, eli-
gens prius ille qui primo aſſum-
pſit, quod & de iure communi
prouiſum erat per text. in l. pro-
uidendum, C. de poſtul. cui con-
uenit text. in l. 10. titul. 6. part. 3.
2 Et adde partem aſſumẽtem, om-
nes aduocatos oſtendere, ſe ini-
quam litẽ fouere, vt probat text.
in d. l. prouidendum, vbi Alberi-
cus adnotauit, hãc præſumptio-
nem probationem plenam eſſe,
cum legis ſit. Bald. tamen ſemi-
plenam, inſpiciendusque eſt Gre
gorius in d. l. Partitæ, Schol. 3.
3 & 4. ſumptaque noſtra lex eſt ab
ædicto prætoris, & eius verbis,
ibi: *Si non habebunt aduocatum, ego*
4 *dabo:* quæ recenſuit Iureconſultus
in l. 1. §. ait prætor, de poſtul. iu-
dicemque aduocatos petentibus
debere indulgere, præſertim fœ-
minis, vel pupillis, vel furioſis, &
ſi nemo ſit qui petat vltro eis da-
re debere, ſatis probatur in l. ne
quidquam, §. obſeruare, ff. de of-
5 ficio proconſulis: ædictique præ-
toris quod petentibus, aduoca-
tos prætor pollicebatur, memi-
nit Cicero ad Trebatium in epi-
ſtola. 1. lib. 7. Familiarium: &
Seneca in prohemio lib. 3. Con-
trouerſiarum, ibi: *Tanta illi pertur
batio fuit, vt aduocationem peteret:*
& ibi: *tãdem procedit Petronius ve-
tus conuictor eius, & poſtulat aduoca-
tionem.* Idẽ libr. 1. de ira, ibi: *Dein-
de aduocationem etiam ſibi petit, vt
excutiendæ veritati ſpatium habeat.*
6 Neque omitendum eſt de aduo-
cato à prætore dato Lepidum
Siculi cuiuſdam reſpõſum à Ci-
cerone libr. 2. de Oratore relatu:
nam cũ ei Scipio prætor patro-
nũ cauſæ dediſſet hoſpitẽ ſuum
hominẽ nobilem, ſed admodum
ſtultum: *Quæſo inquit ille, prætor ad-
uerſario meo dato iſtum patronum, de
inde mihi neminem dederis.*

IN TEXTV, IBI:
Ca ſi fuere ſu pariente.

Scholium II.

7 AIt vltimo lex no-
ſtra, aduocatum
à iudice datum
parti eo carenti,
nec amicum, nec
propinqum ad-
uerſarij eſſe debere: ſimilia verba
referuntur ab Accurſio in l. 1. §.
ait prætor, de poſtul. verb. habe-
bunt: & Imperatores ſanxerunt
in l. humanitatis, C. de excuſat.
tutorum, ibi: *Qui ad defenſionem
eius non inhibeatur adfectu, iuxta for-
mam igitur quam conſulti dedimus,
prætorem adiri oportet, vt & iuſto tuo
deſiderio, & pupilli ipſius commodo
conſulatur.* Ratio autem noſtræ le-
gis ea eſt, amicitiam enim, & cõ-
ſanguinitatem ſuſpitionem in-
ducere ſatis compertum eſt, &
Accurſ. docuit in d. l. humanita-
tis, verb. *Adfectu.*

Textus vigeſimus.

EL Abogado por ſu ſalario, ſi aquel que ha de dar ſalario no ha bienes de que lo pague, no ge lo dara preſo, vaya el ayuda que le hizo por amor de Dios.

SVMMARIVM.

1 *Pauper nõ poteſt in vinculis detineri pro mercede aduocati.*

2 *Aere publico honorarium aduocati ſoluebatur pro pauperis defenſione.*

Lex XX.

IN TEXTV, IBI: *El ayuda que le hizo por amor de Dios.*

Scholium vnicum.

1 Haec lex probat, nõ poſſe pauperem prehendi, neque in vinculis detineri pro mercede aduocati, qđ decidit text. in l. 16. tit. 16. lib. 2. Compil. vbi probatur adſtringi aduocatũ gratis praeſtare patrocinium pauperibus, in locis in quibus non ſint aduocati publico ſtipendio conſtituti; id enim congruit reipublicae benè inſtitutae, vt docuit Accurſius in l. 1. §. ait prętor, de poſtul. verb. *Non habebunt*: & de tribunalibus Romae, vbi pauperum cauſae agitabantur, & eos, qui eorum cauſas fouebant, & defendebant gratis, patrociniũ debere praeſtare, author eſt Octauianus Beſtrius, lib. 2. introductionum in aulae Ro-
2 manae actione, in cap. 7. aereque publico honorariũ aduocati ſoluebantur, vt idem Octauianus refert: alioqui enim, vt ipſe tradit, vix vnicus patronus reperiretur, ex Salomone Prouerb. 19. Et ideo non immeritò conquerebatur Ouidius libr 1. de Arte: *Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores.* De qua re inſpiciẽdus eſt Nicolaus Anton. Grauatius, in additionibus ad Octauianũ dict. cap. 7. & melius in cap. 18. ſequẽti. Pauperibus itaque conſulens l. noſtra pro honorario, & expenſis detineri vetat, nec alio indiget commentario.

Textus vigeſimusprimus.

EL Alcalde ſi emplaza alguno, deue ſer creydo el Alcalde del emplazamiento por ſi ſolo. E otro ſi el portero del Rey es creydo del emplazamiento que el hiziere: e ſi alguno faze emplazar a otro con carta del Rey, ſo pena de cien

marauedis, ſegun que es vſada eſta pena de ſe poner en las cartas del Rey, ſi el emplazado no viniere, pecharà la pena: e ſi el emplazador, que es demandador, no viniere al plazo, pecharà las coſtas, mas no la pena de los cien marauedis.

SVMMARIVM.

1 *IVdex, & alia perſona, quæ hic receſentur in ius vocare poſſunt.*

2 *Inter has citationes diuerſitas eſt: nam iudex ipſe ſi citet cauſam exprimere non adſtringitur.*

Lex XXI.

IN TEXTV, IBI: *El Alcalde ſi emplaza a alguno.* *Scholium vnicum.*

1 EX hæc inquit, iudicē ſua propria, & ſola perſona poſſe aliquem in ius vocare: ruſus & nuntiū Regis: item, & per literas regias poſſe quem in locum iudicij accerſiri, quibus, ſi quis citatus fuerit ſub certa pœna, & iudicio nō ſuperſit, pœnæ reus erit: & ſi actor ad cuius petitionem reus fuerit ad iudicium vocatus, iudicio non adſit, purgabit expenſas, non verò pœnam.

2 Inter has tamen citationes diuerſitas eſt: regulariter enim eius cauſa exprimi debet c. fin. 5. q. 2. Speculum tit. de citatione, §. 1. verſ. *Quod nulla cauſa exprimitur*, & ibi Ioann. Andr. in eius additionibus, & gloſſa in cap. prætereà, de dilatio. & in cap. ſi Epiſcopus, 3. quæſt. 2. & Accurſius docuit in l. ſicut, de præſcrip. 30. vel 40. C. & in l. fin. C. de duobus reis, vbi ordinarij, quando tamen iudex ex offitio ſua propria perſona aliquem in iudiciū vocat, expreſſio cauſæ non deſideratur, vt adnotauit Bald. in d. l. ſicut, & Salicetus in Authent. offeratur, C. de litis coteſtatione: & quia de citatione infra agemus in l. 66. hic omitimus.

Textus vigeſimus ſecundus.

OTroſi, el que es emplazado para caſa del Rey a dia cierto, demas del dia del plazo que fue pueſto, que ſea ante el Rey, deue auer nueue dias, e deſpues tercero dia de pregon, que le pregone el pregonero del Rey, que venga a entrar en el pleyto con ſu contendor: e los de allende del puerto han de auer plazo de quinze dias de Corte, e tercero dia de pregon: y eſto miſmo auran los de aquende del puerto, eſtando el Rey allende del puerto: y eſte pregon ſe haze tambien

tābiē enlos Domingos, como enlos otros dias qualeſquier, e ſi paſſare los diez dias: y el tercero dia del pregō, ſino pregonarē, no deuē pregonar deſpues, maguer no ayā pregōnado, ca tāto vale, como ſi huuieſſen pregonado: y eſto quier ſea el plazo por alçada; quier ſobre q̄ ouieſſen auido mādado del Rey los Alcaldes de alguna villa, q̄ recibieſen teſtigos, o otra coſa q̄ fueſſe meneſter para hazer enel pleyto, e deſq̄ ouieſſe recebidolos teſtigos, o fecho lo q̄ les fuere mādado por el Rey, les puſieſſen a las partes plazo cierto, a q̄ pareceieſſen ante el Rey: e ſino pareceieſſen a eſte plazo pueſto, fincales dimas a qualquier de las partes el plazo ſobredicho de la Corte, ſegun dicho es, y el el plazo del pregon: e ſi el vno viniere al plazo que le fue pueſto, y el otro no viniere haſta los dias del pregon, el que no vinere ante los dias del pregon, pagarà las coſtas a la otra parte por los dias q̄ vino a plazo pueſto, o deſpues del plazo por los dias que no vino en los nueue dias de la Corte ante del tercero dia del pregon, ſaluo ſi huuiere eſcuſa derecha porque no pueda ante venir, e maguer el Rey ſea en el lugar, e ſe agrauie, e ſe alce la parte del juyzio del Alcalde de la villa de ſu lugar, tambien auria el plazo de nueue dias, e del tercero dia de la Corte. E ſi las partes tomaſſen entre ſi eſte plazo del Alcalde, de parecer ante el Rey por plazo acabado, o renunciaſſen eſte plazo de la Corte del Rey, y del pregon, no vale tal renunciacion ſi al Rey no preſiguiere. Mas ſi pena ya fueſſe pueſta entre las partes, que pechaſſe la parte que no apareceieſſe a la otra parte, ſer le ha tenido a la pena pueſta, ſi otra defenſion pueſta derecha no ouiere por ſi por que no la deue pechar. E ſi pena no fue pueſta entre ellos, pecharà la parte que no vino a la que vino las coſtas de nueue dias, y el tercero dia del pregon. E ſi ſe alçare alguno del juyzio del Alcalde, que juzga en caſa del Rey, deue parecer ante el Oydor de las alçadas al plazo cierto què es pueſto que parezcan ante el: e no deue ſer atendido los nueue dias, ni el tercero dia del pregon. E otro ſi es a ſaber, que ſi alguno ſe obliga al merino de pareceer a derecho ante el Alcalde a cierto dia, ſo cierta pena, ò ſe obliga que del dia q̄ fuerē emplaçados, q̄ parezcan al tercero dia, faſta tal dia, ò ſi algunos los fian en eſta guiſa, ò de los traer a derecho, ſi al dia que pueſto es, no parecierē ante el Alcalde, cae en la pena, e no los ha el Alcalde porque atēder los nueue dias, ni tercero dia de la Corte, ni de pregon. Mas ſi algunos ſe obligan de traer a derecho à fulano, al plazo que el Alcalde les puſiere, eſtonce el Alcalde deuelos atender à los fiadores, o a la parte, ſi ſe obliga a ſi los nueue dias, y el tercero dia del pregon, demas del plazo que el Alcalde les puſo.

SVMMARIVM.

1 Citatus ad Regis Curiam vltra primum citationis terminum, alijs gaudet, de quibus hic.

2 Citatus vltra primum terminum à iudice appoſitum alijs potitur.

3 Verus contumax eſt, quando quis citatur tribus citationibus.

4 Olim aduerſus contumacē non procedebatur, niſi lite conteſtata.

5 An

5 *An citatus perſonaliter, qui nō venit vlterius debeat citari, diſputatur.*

6 *Prima dilatio conceditur iudicantis arbitrio.*

7 *Lex noſtra corrigitur per l. Ordinamenti, & num. ſequenti.*

9 *Iudex bene poteſt præfigere terminum litiganti ad comparendum, quamuis à lege ſtatutus ſit, & numero ſequenti.*

11 *Pars non comparens, alteri expenſas reficit.*

12 *Incuſatio contumaciæ neceſſaria eſt, vt pœna contra contumacem locum habeat: & quid hodie iure recentiori, & num. ſequenti.*

14 *Innumeri ſunt, quos citatio nō arctat.*

15 *Pactum appoſitum inter litigantes de comparēdo ante iudicē, eos non adſtringit, niſi pœna appoſita ſit.*

16 *Si pœna apponatur, & litigatores conſentiant in aliquem iudicem, hoc caſu pactum obligat, & num. ſequenti.*

18 *Pœna appoſita nō compellitur præciſe paciſcens comparere, ſed pœnæ tantum reus eſt, & numero ſequenti.*

20 *Appellans à iudicis ſentētia intra terminum præfixum à iudice à quo comparere debet, & numero ſequenti.*

22 *Iudici, à quo poteſtas data eſt, ſuo arbitrio terminum præfigendi, ſicut & aliæ multæ dilationes iudicis arbitrio commiſſæ ſunt, & num. ſequenti.*

Lex XXII.

IN TEXTV, IBI: *El que es emplazado para caſa del Rey.*

Scholium primum.

1 PRimo probat hęc lex citatū ad Regis Curiam, vltra primum citationis diem potiri nouem diebus citra portus, & 15. vltra eos, & ſi iudicio nō adſit, intra prædictos dies, rurſus proclamate, & præconio ad tertium diem euocandum eſſe, quod proclama, & diebus feriatis exerceri poteſt: & ſi omitatur, nō vitiatur actus: & prædictæ dilationes cōpetunt, ſiue litigetur in prima, ſiue in ſecunda inſtantia.

2 Ex hac prima parte noſtræ legis colligitur citatum vltra pri-
mam dilationem à Iudice appo-
ſitam habere aliam ſecundam 9.
vel 15. dierum: & rurſus eis elap-
ſis cōpetere ei tertiam diem pro
clamationis, & præconij: & ratio
3 eſt, quia verus contumax tūc di-
citur, quando citatus eſt tribus
citationibus, quo caſu poſſe ad
diffinitiuam procedi, docuit Pau
lus in l. hoc amplius, §. fin. ff. de
damno infecto, faciens mentio-
nem cuiuſdam ſtatuti Florētini,
diſponentis ter citatum, ſi non
adeſſet: perinde haberi, ac ſi lis
eſſet cum eo conteſtata, quanuis
ad ſententiam diffinitiuam olim
non

non procederetur aduerſus con-
4 tumacem, niſi lite conteſtata, l. properãdum, §. ſin autem, C. de iudicijs, niſi in caſibus congeſtis a gloſſa in ſumma 3. quæſt. 9. ab Innocentio in cap. ſi aduerſarius, de eo qui mittitur in poſſeſsionẽ cauſa rei ſeruandæ. Abbate in c. prout, de dolo, & cõtumacia. Platea in l. generali, C. de Decurionibus, lib. 10. Auend. in tractatu primi, & ſecundi decreti, num. 2. & deciſio noſtræ l. quæ deſiderat tres citationes ad hoc, vt quis dicatur contumax, cõprobatur per l. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinamenti, quæ in hoc conformis eſt noſtræ legi,
5 & iuri cõmuni: quo quanuis diſceptatio eſſet, an citatus perſonaliter, qui non adfuit, vlterius deberet citari? & amplius non eſſe in ius vocandum, etiam vbi opus eſt alijs citationibus, docuerit Innocentius in cap. ad petitionẽ, de accuſationibus, & Rota deciſione 33. & Iacobus Butricarius in l. tres denuntiationes, C. quomodo & quando iudex: communiter tamen contrarium admiſſum eſt, vt per gloſſam, Bart. & omnes in l. vltima, ff. de in integrum reſtitutione, & Baldum in l. tres denuntiationes, C. quomodò & quando iudex, ex textu in l. præſenti, C. de his qui ad Eccleſiam confugiunt, eũdem Baldum in cap. 1. in princ. de milite vaſſallo, qui contumax eſt, Ioannem Andream in additionibus ad Speculum tit. de contumacia, §. 1. Antonium in cap. conſuluit, de offitio delegati.

6 Diſtat tamen noſtra lex à iure communi, & à dict. l. Ordinamenti, in præffinitione diei, in quo modum poſuit text. noſter: nam primam dilationẽ concedit iudicãtis arbitrio, vt apparet ex eius verbis: in ſecunda verò, & tertia citatione, præſtituit l. noſtra dies certos, & determinatos, nouem ſcilicet, vel quindecim, diemq; certũ proclamatis, quod licet pro forma nõ deſideret: alijs verò dilationibus opus eſſet ſancit, ad hoc vt reus conſtituatur in contumacia, vt ex eius con-
7 textu liquet: ſed per prædictam legem Ordinamenti, non habet citatus ad comparẽdum prædictos dies, & diem tertium præconij, in quo correcta eſt lex noſtra:
8 prædictique dies ſunt iudici arbitrarij, qui in ſuis literis poteſt aſsignare diem arbitrio ſuo moderandum, conſiderata loci diſtantia, iuxta vulgaria iura in l. ad peremptorium, & in l. nonnunquam, de iudicijs. Tamen citare neceſſariò debet iudex ad conuincendum de contumacia citatum, vt meminit Auendan. in tractatu primi, & ſecũdi decreti, nume. 4. Sed quanuis eſſemus in caſibus noſtræ legis, adhùc fateor dies ab ea conceſſos, debere accipi, & intelligi, quando à iudice non eſſent præfixi. Iudex enim bene

bene poteſt præffinire diem liti-
9 ganti ad comparendum, quãuis
a lege ſtatutus ſit, & ex cauſa li-
mitare, vel prorogare, & ſi iudex
dilationem nõ conſtituerit; dies
legis eius loco ſubrogatur, vt in
caſu non diſsimili habemus iura
in l. 2. & in l. 14. tit. 18. lib. 4. Com
pilationis.

10 Rurſus duodecim dies noſtri
textus, ſcilicet nouẽ dies Curiæ,
& tres præconij ſublati ſunt in
caſu legis 15. tit. 18. lib. 4. Compil.
ibi: *Y que ſobre eſto no ſe ayan de eſpe-
rar los terminos de doze dias, es aſaber,
los nueue de Corte, y de tres pregones*:
Alludit enim in hoc ad l. noſtrã
ſtyli. in qua 12. dies deſideraban-
tur, quod nõ percepit Azeuedo
in commẽtario illius legis, nu. 1.
verſ. *Que ſobre eſto.*

I N T E X T V, I B I:
Pagarà las coſtas a la otra parte.

Scholium II.

11 IN Secunda parte docet lex noſtra, partem non comparentẽ, niſi die elapſo alteri debere reficere
expenſas, niſi habuerit legitimã
non comparendi excuſationem:
ratio eſt: nã paria ſunt nullo mo-
do comparere, vel minus legiti-
mè comparere: refectis tame ex-
penſis iam dicitur quis legitimè
iudicio ſupereſſe, cum alia pars li
tigans nõ dicatur eſſe in damno,
cum ſumptus facti expectando
aduerſarium ſibi reficiantur: hęc
itaq, inter alias contumaciæ pœ-
nas frequentior eſt, vt contumax
puniatur in expẽſis, gloſſ. in cap.
quoniam contra, de probationi-
12 bus: incuſationemque contuma-
tiæ neceſſariam eſſe, vt prædicta
pœna locum habeat, videtur col-
ligi ex mente textus in l. prope-
randum, §. & ſiquidem, C. de iu-
dicijs, vbi latè Scribentes, & do-
cet Barto. in l. conſentaneum, ad
fin. C. quomodò, & quando iu-
13 dex: ſed hodie in caſu noſtræ le-
gis crederẽ non eſſe neceſſariam
prædictam contumatiæ incuſa-
tionem, ex finalibus verbis text.
in l. 15. tit. 18. lib. 4. Compilat. &
14 prædictam expenſarum multam
tunc imponit lex noſtra, quando
citatus nõ habuiſſet legitimum
non comparendi impedimentũ.
Innumeri enim ſunt, quos cita-
tio non arctat, de quibus longũ
tractatum facere poſſemus, ſed
ne his vulgaribus immoremur
inſpiciendæ ſunt omnino leges,
in l. 2. 3. 4. 5. & 6. tit. 7. part. 3. &
gloſſæ ibi, qua ſola remiſsione
omnia in materia con-
geruntur.
(.?.)

IN

IN TEXTV, IBI: *E ſi las partes tomaſſen et tre ſi.*

Scholium tertium.

15 RVrſus, & tertio inquit noſtra l. pactum appoſitum inter litigãtes de cõparendo ante iudicem ſub certa die, vel renũtiationem ab eis factam dici a iudice præfixi eos non aſtringere, niſi pœna appoſita ſit: quo caſu pœnæ locus erit, & confirmatur ex l. ſi cõuenerit, de iuriſdictione omni. iudicum, qua probatur pactum de litigando coram iudice ad certã diem, iudice non præſente, obligationem nõ inducere: obligat enim, ſi iudex ſit præſens, vt colligitur ex litera prædictæ legis, ibi: *Et prius quam adiretur*, & ex textu in cap. 1. de iudicijs.

IN TEXTV, IBI: *Mas ſi pena ya fue pueſta.*

Scholium quartum.

16 RVrſus, & prædictum pactum obligat, vt dixi, in caſu noſtræ legis, quãdo veſtitum ſit pœnæ appoſitione, & quando ſub prædicta pœna litigatores conſentiunt in iudicẽ ſuum: ſic enim induco textũ in dict. l. ſi conuenerit, & patet ex l.

IN

priuatorum, de iuriſdictio. omnium iudicum, & docet Anton. de Butrio in dict. c. 1. de iudicijs.

17 Hæc itaque duo copulariuè requiruntur ad intellectum noſtræ legis, vt ſcilicet paciſcantur partes de litigando corã iudice ſuo, & pœnam apponant, quo caſu obligat prædictum pactum, & ita eſt intelligendus textus in l. 7. ti-
18 tulo. 7. part. 3. Rurſus tamen, & prædicta pœna appoſita non cõpellitur præciſe paciſcens, iuditio ſupereſſe, ſed ſolũ pœnæ reus erit, & ita docuit prædicta l. 7. titulo. 7. part. 3. & eſt ratio, nam in ſtipulationibus facti ſuccedit obligatio ad intereſſe, l. ſtipulationes non diuiduntur, §. Celſus, de
19 verborum obligation. Ad comparendum tamen, & litigãdum, virtute ſola prædicti pacti, quis non cogitur, quia per pactũ tantum inter partes ſine iudice initum, non inducitur aliqua iuriſdictionis prorogatio: ſi iudex tamen eſſet præſens, iam iudicaretur exercitus actus iuriſdictionis. Rurſus, quia pactum de prorogando eſt in futurum, & non ſequitur actualem conſenſum de præſenti, eſt videndus Butrius, vbi ſupra, Baldus in l. ſi conuenerit, & in l. fin. de iuriſdictio. omn. iud.

(?)

IN

IN TEXTV, IBI: *Deue parecer ante el Oydor de las Alçadas.*

Scholium quintum.

20 VLterius probat l. noſtrá, appellãrẽ à iudicis ſentẽtia debere iuditio ſupereſſe in gradu appellationis intra diem præfixũ a iudice à quo, nec vltra eum debere potiri dilatione 9.& 3.dierum. Diuerſitatem itaque conſtituit noſtra lex inter primã,& ſecundam inſtantiam. In prima enim inſtãtia vltra primum diem præfixum ad comparendum concedit l.9.vel 15.dies: & rurſus 3.dies procla-
21 mationis, & præconij. In ſecunda verò inſtantia, intra primam dilationem à iudice deſignatam debere comparere appellantem in iuditio ſuperioris decidit: in quo conuenit noſtra l. iuri communi, quo iure iudex à quo ſtatuit diem appellanti, vt iuditio ſuperſit in gradu appellationis, cap.i. de appellationibus.lib.6. Clementin. ſicut, de appellatio. text.in Authen.de his qui ingrediuntur ad appellationem, §.1.
22 collatione 5. Rurſus cõprobatur per leges partitarum Ordinam. & Compilationis,l.23.& 26.tit. 23.part.3.l.2.& 3.titul.16.lib.3. Orndiamenti, l.2.titul.18.lib.4. Compilationis: quibus iuribus iudici à quo poteſtas data eſt ſuo
23 arbitrio diem præfigendi, ſicut & aliæ multæ dilationes iudicis arbitrio in iure conceſſæ ſunt,l. fin. de ferijs,l.1.§.1. de iure deliberandi,docet Auendan.reſpon. 2.nu.3. & hoc voluit noſtra lex, vt ſit iudici arbitratius dies,intra quem pars appellans adeat iudicem appellationis, nec vltra arbitrium iudicis potiatur litigans alijs dilationibus 9.vel 3. dierũ: iudice tamen non concedente,& præſtituẽte diem appellanti,ſuccedit dies legalis,nempè 15.citra portus: & 40. vltra portus, & 3. dierum ſi lis appellationis eodẽ oppido pẽdeat, vt cauetur in prædictis iuribus in l.2.& 13.d.tit.18. lib.4.Compilatio.

Textus viceſimustertius.

OTroſi, es a ſaber, que ſi algunos ſian a otros en eſta guiſa, que del dia que fueren emplazados, o demandados en eſtos en fiados, que parezcan ante el Alcalde al tercero dia, o faſta otro dia cierto que pongan, ſino que pechen los omecillos: y entõce el Alcalde que ha de conocer del pleyto, deue fazer emplazar a los enfiados en ſus caſas do ſe ſolian acoger. E ſi en caſa no los fallaren, ni do ſe ſolian acoger, fagalos emplazar por conſejo, y pregonar que ſean ante el al ter-

cero

cero dia que puſieron: e ſino vinieren eſſe dia, faga prender a los fiadores por los omecillos, o por la pena q̃ ſe obligaron: e fagã emplazar dende adelante a los enfiados a los tres plazos del fuero. Mas ſi los fiadores fizeren en eſta guiſa de traerlos ante el Alcalde del dia q̃ ge lo demandaſſen al tercero dia, entonce cũple, que los demanden a los fiadores q̃ los trayã al plazo del tercero dia. E ſino los truxeren, q̃ los prendan por los omecillos, e q̃ emplazen a los enfiados a los plazos del fuero.

SVMMARIVM.

1 *ORdo, qui ſeruare debet, quãdo quis pro reo iudicio ſiſti cautionem præſtitit, à lege noſtra præſcribitur.*

2 *Diuerſitas eſt, quãdo quis fideiuſſit aliquẽ ſiſtere in iudicio, ſi ipſe citatus nõ compareret, vel quãdo quis fideiuſſit ad certam diem ſiſtere, & num. ſequenti.*

4 *Quãdo mora purgari poſſit, necne, remiſſiuè declaratur.*

Lex XXIII.

IN TEXTV, IBI: *Si algunos emplazan a otros.*

Scholium vnicum.

1 SI quis pro reo præſtet cautionem iudicio ſiſti, & ſub certa pœna, hic ordo ſeruãdus eſt, vt iudex iubeat citare reũ in domo, & ſi nõ inueniatur, edicto & proclamate vocet ad certũ diẽ, quo elapſo, reoq; nõ cõparẽte, fideiuſſor fit reus pœnę appoſitæ: deindeq; debet citari reus trib⁹ ei præſtitis dilationibus: ſed ſi quis ſit fideiuſſor iudicio ſiſti ad certũ diem diuerſitas eſt: ſufficit enim requiri fideiuſſorẽ, & die elapſo pœnã luit, & poſt pœnæ ſolutionẽ citabitur ipſe principa-
2 lis reus. Hæc lex ſupponit duos fideiuſſionis caſus, & differẽtiã in eis cõſtituit. Primus eſt, quãdo quis fideiuſſit aliquẽ ſiſtere in iudicio, ſi ipſe citatus nõ ſuper eſſet: quo caſu neceſſariũ eſt, vt reus prius citetur in domo, vt innuit noſtra l. & ante eã Conſultus in l. 4. §. quotiẽs, ff. de dã. infect. vel vbicunq; ſit ipſe reus, & inueniri poſſit, citandus eſt Bart. in l. cũ quidã, de fund. inſtr. tex. in l. ex facto, §. ne ſerui, ff. de hæred. inſti. & in l. apud Labeonẽ, §. initiũ, ff. de iniur. & ſi non reperiatur, citatur edicto & proclamatione, iuxta ea quę docui-
3 mus in lege anteriori: quæ omnia niſi præceſſiſſent, nõ poterat conſtitui fideiuſſor in mora. Secũdus caſus eſt, quãdo fideiuſſor fideiuſſit, & promiſit ad certam diem aliquẽ ſiſtere in iudio, ſub certa pœna: nam tũc elapſo die, pœnæ locus eſt, l. 3. ibi: *Niſi pœna ſubiecta ſit*, de verbor. oblig. nam elapſa die fideiuſſor in mora cõ-
4 ſtituitur: ſed ſi alio die ſiſtat, dubitatio eſt, an mora purgetur, eſt vidẽdus Grego. Lop. in l. 36. tit. 11. p. 5. doctiſſim⁹ Gomez. de captura reorũ, n. 9. l. ſi quis poſt tres, ff. ſi quis cautio. & ibi ordinarij.

Textus viceſimusquartus.

OTro ſi en razon del emplazamiento, que embian a demandas a los ſus cogedores, o arrendadores que ſean ante el faſta tal dia, ſo pena de cien marauedis, a darle cuenta, o ſobre otra coſa, no lo atenderan deſpues del plazo los nueue dias, ni tercero dia de la Corte, ſi el Rey no quiſiere. E ſi al plazo no vinieren, cae el luego en la pena de los cien marauedis del emplazamiento.

SVMMARIVM.

1 *FIſci debitor, ſi citatur ad certũ diẽ, ſub certa pœna, pœna reus eſt, ſine vlla alia dilatione, & proclamatione.*

2 *Fiſci debitores abſque interpellatione ipſo iure, ac facto in mora ſunt.*

Lex XXIIII.

IN TEXTV, IBI: *E ſi al plazo no vinieren, cae luego en la pena.*

Scholium vnicum.

1 DOcuit l. 22. ſupra citatũ vltra diẽ citationis alijs potiri, vt ibi monſtrauimus, quam ſententiam limitat lex noſtra in fiſci debitore, qui ſi in ius vocetur ad certum diem, ſub certa pœna, prima die elapſa, pœna committitur, neque alia dilatio, & proclamatio expectanda eſt, quod ex fiſci priuilegio procedit, ſicut & alia innumera fiſco indulgentur, indiuidualiterq. in caſu noſtrę l. docuit Peregrin. de
2 iure fiſci, lib. 5. tit. 1. num. 199. & prædictis adſtipulatur: nam debitores fiſci, ex ſpeciali fiſci priuilegio abſq. alia interpellatione, ſi debitũ fiſcale nõ ſoluũt, ipſo iure ac facto in mora ſunt, gl. in l. cum quidã, §. fiſcus, de vſur. verb. inferũt, & docent Bald. & Iaſ. in l. ſi ex legati, ff. de verb. oblig. Alex. in l. quod te, n. 16. ff. ſi cert. peta. cum alias & regulariter mora nõ contrahatur re ipſa, ſed per interpellationẽ, vulgatis l. eum alijs in l. mora, ff. de vſur. ſicut & fiſcus, ſecundũ iura ciuilia, etiam citra interpellationem vſuras ſemiſſes à debitorib' ſuis, qui tardius pecunias inferebant exigebat, vt probatur in l. cum quidã, §. fiſcus, de vſur. & in l. fi. C. de vſur. fiſcal. lib. 10. nec morã purgare poſſe fiſci debitorẽ, qui ter citatus iudicio nõ ſuperfuit, ſcribit Angel. in l. & ſi poſt tres, ff. ex quib. cauſ. mai. & ante eum Acurſ. in l. 2. ff. de iure fiſci, quos refert, & ſequitur Martinus Laudenſis, q. 119. in tract. de fiſco.

Textus

Textus viceſimusquintus.

OTro ſi, es a ſaber, que ſi emplazan a alguno por pregon en caſa del Rey, o ſobre muerte de hombre, o ſobre otra coſa, que parezca ante los Alcaldes del Rey, ſino viene al plazo que es atendido, nueue dias, y el tercero dia de pregon, caera en la pena del emplazamiento del fuero, e no en la pena de cien marauedis. Ca en eſta pena de los cien marauedis, no cae ſino el que es emplazado por carta del Rey, que ſea en ella eſta pena pueſta de los cien marauedis.

SVMMARIVM.

1 *INauditus, & indefenſus, non punitur quis ex veterũ authoritate.*

2 *De pœna citati, qui non comparuit, diſputatur & numero ſequenti.*

Lex XXV.

IN TEXTV, IBI: *Por pregon en caſa del Rey.*

Scholium I.

1 PLVTARCHVS in vita Caij Grachi, ſcribit, morem fuiſſe Romanis accuſatos abſentes per præconem ad iudicium vocare: & Dioniſius Halicar. libr. 4. ait, Seruium Tulium iuſsiſſe inſidiatores vitæ tãtum vocari in pupilli iudicium. Mos autem antiqus Romanis fuit, vt ſi is qui reus agebatur, capitisq; accerſebatur prædicta die in iudicium nõ veniret, vel domo abeſſet, ante fores ædium nomenclator tuba illum ad cauſam dicendam citaret, nec ante fas erat in eũ capitis iudicium dari, aut de noxio ſupplitium ſumi, quã diſcuſa cauſa crimine probato, & reo conuicto: ne inauditi, & indefenſi perirent, quod adnotauit Alexand. ab Alex. genial. dierum, lib. 3. cap. 5. & ibi Tiraq. litera P. verſic. *Quod ſi is qui reus agitur:* ad quod vetus ius alludẽs textus noſter, & proclamatis, & capitalis pœnæ meminit.

IN TEXTV, IBI: *Cien marauedis.*

Scholium II.

2 AIt hęc l. citatum in cauſa criminis edicto, & prę conio ſub dilatione ordinaria 9. dierũ, & 3. die proclamatis, iuxta prędict. l. 22. & non cõparentem, reũ fieri pœnę in citatione impoſitæ, ſed non centũ quadrantũ, qua pœna nõ afficietur, niſi citatus regijs
3 literis, ſub prædicta pœna. Fori autẽ pęna, quã refert noſtra lex, eſt quinque quadrantũ Regi, & 5. iudici, l. 4. ti. 3. lib. 2. Fori, & ibi Montal. Nõ tñ his morabimur,

cum in hac materia citationum abſentis habeamus expreſſam l. regiam 3.tit.10.lib.4.Compilationis: cuius praxis obſeruanda eſt,& ſic nõ erit opus ſuper lege noſtra diſputare, & eius intellectu, nec de iuris communis explanatione, quo nõ poterat procedi contra abſentes, ſaltẽ ſi procederetur per partis querelam, de qua re inferius agemus, & de hac pœna centum quadranti m eſt intuendus text.in l. 8. titul.7. part.3.& ibi Greg.gloſſ.3.& 4.

Textus viceſimusſextus.

SI ſobre pleyto,q̃ ſea contrario algun concejo ſon emplazados muchos hõbres de eſſe concejo,no vienen al plazo,e no caeran todos ſino tan ſolamente en pena de vn emplazamiento: porque el concejo no es contado mas de por vna coſa. E maguer el concejo ſerá emplazado por carta del Rey,ſo pena de cien marauedis de la moneda nueua. Eſta pena maguer aſsi vaya en la carta del Rey,no ſe entendera a mas de cien marauedis de la moneda nueua. E ſi muchos hombres fueron a quien tenga el fecho, e fueren emplazados,e no vinieren al plazo, cada vno dellos cae en la pena del emplazamiento. E ſi alguno es emplazado, ſi eſte emplazado murio ante que pudieſſe,e deuieſſe yr a ſu plazo,e los herederos no fueron,ni embiaron al plazo perſonero,ni ſe embiaron eſcuſar,no caen en la pena del emplazamiento, e deuen ſer emplazados.

SVMMARIVM.

1 *SI cũ ciuitate lis ſit, & aliqui ciues citentur, licet contumaces ſint, pœna ſolum vnius citationis cõmittitur.*

2 *Ciues ciuitatis, ciuitate litigãte,pro vno corpore accipiuntur.*

3 *Vniuerſitas conuẽta, expenſas ſoluit duplicatas: & quomodo hoc accipiatur, declaratur numeris ſequentibus.*

7 *Pœna citationis nõ tranſit ad hæredes.*

8 *Per litis conteſtationem celebratur quaſi contractus in iudicio.*

9 *Confeſsio vim cõteſtationis habet.*

10 *Qui moram cõmiſit, perinde habetur,ac ſi litem fuiſſet conteſtatus, & numeris ſequentibus.*

Lex XXVI.

IN TEXTV, IBI: *En pena de vn emplazamiento.*

Scholium I.

1 PRobat hæc lex, ſi cũ ciuitate lis ſit, & aliqui ciues in ius vocẽtur,& iudicio nõ adſint ſtatuta die, committi pœnã vnius ſolæ citationis,quod ſi nõ cum ciuitate,ſed cum aliquibus ciuibus

ciuibus litigetur, omneſque in ius vocentur vnumquenque nō comparentem reum pœnæ eſſe.

2 Primæ ſententiæ rationem reddit noſtra l. docēs, ciues, ciuitatis ciuitate litigante, accipi pro vno corpore, quod antea monſtrauerat Florentinus in l. mortuo, ff. de fideiuſſ. in illis verbis: *Quia hæreditas perſonæ vice fungitur, ſicuti municipiū, curia, & ſocietas:* quib' probatur loco vnius perſonæ reputari vniuerſitatem. Et ſic meritò in noſtra lege pœna vna cōmittitur, cum vna perſona ſit, cui cōcinnit pulcher text. in Authent. de ſanctiſs. Epiſcopis, §. ſi ſportularū, verſ. ſi verò pro vna, in hæc verba: *Vnam, & ſolam perſonam pro omnibus ſportulas dare ſancimus:* quæ verba indicāt vniuerſitate, vel pluribus perſonis, ſimul litigantibus, non debere ſolui ſportulas litis, niſi pro vna perſona, ſed prædictis refragatur text. in l. final. §. vt autem omnifariam, C. de re milita. lib.

3 12. ibi: *Ita vt ſi vniuerſitas numeri, ſeu principiorū monēda ſit, duplicata quantitate, tantummodò ſportulas accipiant*: apertè ergo decidūt verba relata vniuerſitatem conuentam expēſas ſoluere duplicatas. Rurſus refragatur noſtræ l. ſecunda pars, probans multis perſonis ſimul conuētis, quemlibet de perſe ſoluere pœnam, & ſportulas, quæ contraria eſt præfato textui in §. ſportularū, qui pluribus perſonis ſimul litigātibus vnius expēſis contentus eſt: quā difficultatem ſentiens Ioan. de Platea in d. §. vt autem omnifariam, reſpōdit intelligi prædict. §. in caſu ſpeciali, in quo loquitur, in alijs firma regula manēte, vniuerſitate ſcilicet conuēta, vnicas ſportulas deberi, quaſi vna perſona repreſentata, vt ex dict. l. mortuo, deduximus, vt ſic defendamus noſtram legem in ſua prima parte. At quando plures perſonæ ſimul in locum iudicij euocātur, omnes expenſas ſoluunt, vt ſic etiam defenſata maneat, & declarata ſecunda legis pars: nec obſtabit text. in d. §. ſportularum, quia loquitur ſpecialiter in perſonis Eccleſiaſticis, ex vna cauſa, vbi ius reddi tur accerſitis, ſoluunt enim expenſas litis pro vna perſona religionis fauore, l. ſunt perſonæ, ff. de relig. Scio tamen legibus regijs nouioribus maiores ſportulas ſoluere municipium, vt videre eſt per integros titulos 8. & 9. libr. 2. Ordinam. regalis, & per titulos 15. & 16. nouæ Compilationis, & in Arācello regio, de quo in tit. 27. lib. 4. Compila. ſportulas duplicatas ſoluit vniuerſitas, videndus eſt Gregorius Lopez in l. 46. tit. 18. part. 3.

I N T E X T V, I B I: *Si eſte emplazado murio.*

Scholium II.

7 REgis noſtræ po-
ſterioris partis,
probantis, cita-
tionem ſimpli-
cem, neque pœ-
nam in ea appo-
ſitam non tranſire ad hæredes:
ratio eſt, quia per ſolam cita-
tionem non fuit conteſtata lis,
& pœnæ non tranſeunt ad hæ-
redes, l. ſi lite cõteſtata cum de-
functo, §. non omnes, verſ. pœ-
nales, Inſtit. de perpet. & temp.
8 actionibus. Nam per litis con-
teſtationẽ quidam celebratur,
quaſi contractus in iudicio, ex
quo hæredes obligantur, l. 3. §.
i. & ſcribit, ff de peculio, iuncta l.
ex contractibus, de act. & oblig.
9 Ideóq; erit quãdo litẽ non fuiſſet
defunctus coteſtatus, ſed in iudi
cio confeſſus fuiſſet, quaſi cõfeſ-
ſio vim cõteſtationis habeat, do
cuit Speculum titul. de accuſa-
tione. §. 1. verſ. quod ſi latrò, &
in tit. de interrogat. actionibus,
§. 1. verſ. quod ſi is, ſed ſi nec cõ-
feſsione, nec litis conteſtatione
præcedentibus, defunctus quis
fuiſſet hæres non obligatur ex
l. noſtra, iuxtra textum in d. §.
pœnales. Secundum verum eius
intellectũ, iuncta l. ſi cui, §. qui
10 iniuriarum: ſi quis cautionibus,
licet Accurſius in d. verſ. verbo,
conteſtata, cõtrarium docuiſſet:
quod tamen in contumace verũ
eſt, & non habente cauſam iudi-
cio nõ ſiſtendi, quia cũ moram
commiſerit, perinde habetur ac
ſi litẽ fuiſſet conteſtatus, vt actio
11 & pœna citationis ad hæredes
tranſeat, iuxta text. in §. qui in-
iuriarium, & ideo cũ iudicio do-
cuit noſtra l. in ius vocato defun
cto intra diẽ in quo debebat iu-
dicio adeſſe, pœnam citationis
hæredes non adſtringere: fir-
mo manẽte caſu antecedenti in
12 contumacia defuncti, quæ pro
cõteſtatione habetur, vt ex d. §.
qui iniuriarũ deduximus. Tres
itaq; caſus in iure æquiparãtur,
vt ex ſupra animaduerſis patet,
litis ſcilicet conteſtatio, confeſ-
ſio, & rurſus mora in reſpõden-
do, in quibus pœna hæredem ſe
quitur. At cum in textu noſtro
nullus ex eis præceſsiſſet pœnæ
ſolutionem in hærede denegat:
& hæc eſt vera huius legis inter
pretatio, & alia non indiget.

Textus viceſimusſeptimus.

OTro ſi, ſi alguno gana carta del Rey de emplazamiento para otro, y el emplazado no viene a ſeguir ſu plazo: y el q̃ lo fizo emplazar no viene, es vſado en la Corte, q̃ peche el emplazador al emplazado las coſtas tan ſolamẽte de 4. dias de morada en caſa del Rey, e no mas: e las coſtas de venida y de tornada, a bien viſta del Alcalde, ſegũ es alongado el lugar, e las coſtas del libramiẽto, e del ſellar de la carta del Rey, mas no cae en la pena de los cien mřs del

del emplazamiento. E ſi el aplazado no viene, pecharà las coſtas, e cae en la pena de los cien marauedis del emplazamiento: y emplazenlo por otros dos emplazamientos, que ſean tres emplazamientos por todos. E ſino viniere peche las coſtas de los otros dos plazos, e los cien marauedis: e a pedimiẽto de la parte el Alcalde juzgue, q̃ el demandador deue ſer aßentado en los bienes del emplazado, e mãdelo aſſentar por mengua de reſpueſta. E ſi viene el aplazado, e ſe va ſin mandado del Alcalde ante del pleyto conteſtado, mandarà el Alcalde aſſentar en ſus bienes, e deſpues ſi la parte lo pidiere, emplazarlo han, q̃ venga a ſeguir ſu pleyto.

SVMMARIVM:

1 *Per modicum multa punitur contumax.*

2 *Ex edicto prætoris non ſolum contumax ſed etiam actor punitur.*

3 *Iudicium ſemel ſuſceptum, etiam in inuitum, redditur.*

4 *Mora non purgatur, niſi per refectionem expenſarum.*

5 *Si expenſæ liquidæ non ſint pro eis, ſatiſdatur.*

6 *In taxatione expenſarum, an requiratur partis citatio, diſputatur.*

7 *Innumeri ſunt citandi modi, & numeris ſequentibus.*

10 *Iudex delegatus nõ citat per edicta.*

11 *Citatio, quæ per ſcripturam fit, inducit notorietatem.*

12 *Miſsio in poſſeſsionem locum nõ habet, niſi partis petitio præcedat.*

13 *Rei contumatia accuſari debet ad hoc vt dicatur contumax.*

14 *Libello non eſt opus admiſsionem in poſſeſſionem.*

15 *multis remedijs conſultum fuit actori aduerſus reũ contumacem.*

16 *Vnius remedij electio aliud non tollit.*

17 *Remedium miſsionis in poſſeſsionem lex noſtra elegit.*

18 *Primum, & ſecundum decretũ, quid ſit.*

19 *Vt deueniatur ad poſſeſsionẽ reus citandus eſt.*

20 *Peremptoria citatio multis modis accipitur.*

21 *Tres citationes peremptorio comparantur.*

22 *Tres citationes ius ordinamẽti deſiderat.*

23 *Ius Recopilationis vnicam citationem requirit.*

24 *Hæc vnica citatio perſonalis eſſe debet. & num. ſequentibus*

29 *De debito conſtare debet, ad hoc, vt miſsio locum habeat.*

30 *In poſſeſsione ex primo decreto, an requiratur cauſæ congnitio, diſputatur & num. ſequenti.*

32 *Diuerſitas eſt inter actionem realem, & perſonalem.*

33 *Forma miſsionis in poſſeſsionem, ex 1. & 2. decreto adſcribitur.*

34 *Poſſeſsio ex primo decreto reuocatur præſentia rei expenſas reficientis.*

35 *Intra quod tempus prædictum remedium reo competat, declaratur, & num. ſequentibus.*

38 *Effectus miſsionis ex ſecundo decreto declaratur.*

39 *In actione reali non eſt neceßaria miſsio in poſſeſsionem ex ſecundo decreto: & quid in perſonali, & num. ſequenti.*

41 *Diuerſitas magna eſt inter primum, & ſecūdum decretum, & numeris ſequentibus.*

44 *Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto poſſeſſor, detentor, vel cuſtos ſit, diſſeritur, & numeris ſequentibus.*

52 *Quatuor ſunt modi contumatiæ.*

53 *Magna contumatia eſt præſentis, qui ante litem conteſtatam iudicium deſerit.*

54 *Magis delinquit qui receſsit, quā qui non acceßit.*

55 *Contumax, qui ſine iudicis licentia diſceßit, omni auxilio deſtitutus eſt.*

56 *Interpretatur text. in l. conſentaneum. C. quomodo, & quando iudex.*

57 *Ratio diuerſitatis inter perſonalē, & realem conſtituitur.*

58 *Interpretatur text. in l. Fulcinius. §. fin. ff. quibus ex cauſis in poſſ. eatur.*

59 *Vera contumatia eſt, quando citatus reſpōdit, ſe nolle venire.*

60 *Prædictam contumatiam, & illam, qua reſultat ex deſertione iudicij æquiparauit Bald. & numer. ſequenti.*

Lex XXVII.

IN TEXTV, IBI: *Que peche el emplazador al emplazado las coſtas.*

Scholium primum.

1 Contra contumacem enim remedium eſt per modum multæ (quę à pœna generico nomine differt, cum multa animaduerſionem tantum pecuniariam reſpiciat) l. multarum, C. de modo multarum, l. 1. ff. ſi quis ius dicendi nō obtemperauerit, in princ. c. 1. de matrimonio cōtra interdict. Eccleſiæ cōtracto, l. 2. C. de ſportu-
2 lis; alijsque quoq, pœnis punitur contumax, ex edicto prætoris, vt cōſtat ex l. 1. §. fin. ff. ſi quis iudicent. non obtemperauerit: quo edicto non ſolum coercetur reus contumax, ſed etiam actor, vt ex noſtra lege adnotatur, & ante eam ab Vlpiano in d. l. 1. ibi: *Non ſolum autem reum, qui non obtemperauerit hoc edicto teneri, Labeo ait, verumetiam petitorem.*
3 Nam licet nemo inuitus agere, vel accuſare compellatur, vulgaris l. vnica, C. vt nemo inuitus, ſed ſi ſemel iudicium ſuſcipiat, etiam in inuitū redditur, l. conſentaneū, C. quomodo, & quando iudex, Authen. qui ſemel, C. eodem.

4 eodem. Regulariter verò mora non aliter purgatur, niſi per refectionem expenſarum, l. ſancimus, C. de iudicijs, Authen. qui ſemel, C. quomodo & quando iudex, l. ædita. C. de ædendo: expenſæq; liquidæ ſtatim ſoluuntur, vel hæ quæ à lege expreſſæ ſunt, vt noſtra exprimit. Si autē
5 liquidæ non ſint, debet pro eis ſatiſdari, l. ſtatu liber. ff. de ſtatu liberis, l. eius qui delatorem, ff. de iure fiſci, dict. l. ſancimus, C. de iudicijs, & Baldus docet in d.
6 Authent. qui ſemel, numer. 18. Animaduertendumque eſt, in hac taxatione expenſarum non requiri alterius partis citationē, ſecundum Innocent. in cap. vlt. quod metus cauſa, Bald. in l. 2. C. quomodo & quando iudex, & in l. terminato, C. de fruct. & litium expenſ. & in l. ſancimus, 10. quæſt. C. de iudicijs. Licet aliter in praxi obſeruari doceat Tiraquel. in tractat. res inter alios acta, 17. limitatione.

IN TEXTV, IBI: *Del ſellar de la carta del Rey.*

Scholium II.

7 INter innumeros modos in ius vocādi præcipuus eſt, qui deducitur ex noſtra lege, videlicet, per literas regias. Vox enim nuntij ſine literis euaneſcit cito: itaque non tuta dicitur per nuntium citatio, vt adnotauit Bald.
8 vbi ſupra. Per epiſtolam quoque quis in ius vocatur, creditur enim ei, argumēto text in l. eum qui, §. ſi epiſtola, ff. de furtis, docet Baldus in l. 2. C. de annali
9 exceptione, num. 15. Eademque ratione citatio per ædicta procedit, quæ affiguntur in albo prætoris, vel in foribus domus, cōmunitatis, ciuitatis: & ſi iudex Eccleſiaſticus eſſet in foribus Eccleſiæ cathedralis, vt in cap. cauſam, de electione, in Clementi-
10 nis, quæ citatio in iudice ordinario accipienda eſt: delegatus enim non citat per ædicta, iuxta l. ſancimus, in fin. ff. de iudicijs, ſicut nec arbitris ædictum conceſſum eſt, niſi haberēt ſpeciale mandatum, & tunc authoritate mandantis, & non propria hoc eueniet, vel niſi conſuetudo permittat, vel aliter citatio nō poſſit explicari, vt docuit Bald. in l. 2. C. quomodo & quādo iudex, num. 3. Bart. in tractatu ad reprimendum, verſiculo, per ædictū,
11 in principio. Hæc autē citatio, quæ per ſcripturam fit, inducit notorietatem: & ideo lex noſtra eam ſolemnem putat: & hoc eſt, quod pro Roſtris dicitur in l. 2. ff. de origine iur. docet Bald. in l. conſentaneum, C. quomodo & quando iudex, nu. 2. Et quādo in

in [illegible] vocatur perſona illuſtris, [illegible] per ſcripturam, do cet Ioannes de Platea in l.penul. C.de dignita lib.2. quem refert Gregorius in l.7. titul.7. part.3. Schol.1. Et alios citationis mo[illegible] Bald. recenſet in l. 2. C. de annali exceptione,num.15.

I N T E X T V , I B I:
Apedimiento de la parte.

Scholium III.

12 LEX Noſtra hic præmittit, miſſionē in poſſeſſionem, de qua mox tractatura erat,tunc locum habere quādo partis petitio præ ceſſerit: non enim natura actionis experitur, docet Bart. in l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto,num.15.& ante eum Accurſius in l.ſancimus,verſic.con tumatia,C.ad Trebel.Alexand.
13 in d.§.Iulianus,nu.11. Debetq́, actor accuſare cōtumatiam rei, alioqui contumax non erit, argumento text.in l.properandū, §. & ſiquidem,C. de iudicijs: & aſſerit Barto. in dict.§.Iulianus,
14 num.9. Non tamen hoc caſu libello opus erit, vt nonnullis pla cuit: ſufficit enim qualisqualis petitio in actis redacta,qua actor petat ſe mitti in poſſeſsionem, vt multorum authoritate docet Alexan. in d.§. Iulianus, nu.36. Et ex noſtra lege ſatis probatur, cui conuenit l.1.tit. 11. libro.4. Compilationis.

I N T E X T V , I B I:
El demandador deue ſer aſſentado en los bienes del emplazado.

Scholium IIII.

15 MVLTIS remedijs cōſultū fuit actori aduerſus reum contumacē:capturæ enim perſonæ rei, vel procedēdi in cauſa vſq, ad diffinitiuam,vel miſsionis in poſſeſſionem remedia petitori competūt, & in electione eius eſt vti quo maluerit,l. conſentaneum, C.quomodo & quando iudex, & ibi Bart.num.18.cui conuenit l.2.tit.11 lib.4. Compilationis:
16 nec vnius electio aliud tollit,l.1. §.quid ergo, ff. de ventre inſpiciendo: & expreſſe deciditur in l.3.tit.11.lib.4. Compilationis, vbi actori permittitur in quacunque litis parte diſcedere ab vno remedio, aliudq, amplecti, etiam contra minorem ſi contu
17 max eſt. De his tamen tribus remedijs, miſsionis tātum in poſſeſsionem, remedium lex noſtra elegit:quæ miſsio dicitur ex primo, & ſecundo decreto, iuxta text.in d.l,conſentaneum, & in cap.1.

cap. 1. de dolo, & contumatia, & in toto titulo, de eo qui mittitur in poſſeſsionem, & in toto tit. 8. part. 3. & in l. 2. tit. 4. lib. 2. Fori, & in l. vnica, tit. 9. lib. 3. Ordinamenti, & in tit. 11. lib. 4. Compi-
18 lationis. Hocque decretum primum, & ſecundum, nihil aliud eſt niſi primus, & ſecundus iuſſus iudicis, per quem actor mittitur in poſſeſsionem bonorum rei contumacis, vt probatur ex l. cum proponas, C. de bonis authoritate iudic. poſsid. & ex l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, & docet Speculum in titulis de primo, & ſecũdo decre-
19 to: & vt deueniatur ad prædictã poſſeſsionem, reus citandus eſt, vt adnotauit gl. in d. §. Iulianus, quæ requirit peremptoriam citationem: & hanc communem opinionem teſtatur Alexander
20 ibidem nu. 8. Peremptoria autẽ citatio multifariam accipitur, & quanuis propriè dicatur, quãdo verbum peremptoriè apponitur in ipſa citatione, iuxta vulgarem textũ in l. ad perempto-
21 rium, ff. de iudicijs: ſed ei comparari tres citationes licet de peremptorio non ſit dictum, ex l. tres denuntiationes, C. quomodo, & quando iud. omnes Scribentes elliciunt, & alios quoque in ius vocandi modos, qui peremptoriæ citationi æquipolẽt, congeſsit Didacus Perez in d. l.
22 vnica Ordinamen. Schol. 1. Prædictaſque tres citationes in noſtro Regno, deſiderat text. in d. l. 1. titul. 9. libr. 3. Ordinamenti
23 Iure tamen recentiori ad primũ decretum neceſſaria nõ eſt prædicta peremptoria citatio, cum vnica, & ſimplex ſine mentione peremptorij ſufficiat, iuxta l. 1. tit. 11. libr. 4. Compil. quanuis Didacus Perez in d. l. 1. quæſt. 10. ad fin. verſ. nec prætereundum: in regijs auditorijs ſupremis ſolum obſeruandam prædictã legem affirmet, ſed eius tempore nõ erat compilata prędicta lex: hodie tamen, & in inferioribus tribunalibus obſeruanda erit ex prohemio Compilationis, & minorem difficultatẽ hæc ſententia habet ex ipſamet l. 1. titul. 11.
24 lib. 4. vbi hęc vnica citatio perſonalis eſſe debet, itaque omnis fraus ceſſat, illaque ſcribentium
25 diſputatio, an in perſonam, vel in domum rei citatio facienda eſſet, & ſi reus inueniri poſſet ad domũ non ſufficere aſſerit gloſ. in cap. cauſamque, verb. domũ, de dolo & contumatia, text. tamen in l. ſcire oportet, §. qui autem, ff. de excuſationibus tutorum, in illis verbis: *Vel in faciem, vel ad domum:* innuere videtur prædicto requiſito reũ quærendi non eſſe opus, cum in alternatiuis alterum adimplere ſatis ſit regula in alternatiuis, lib. 6. quã difficultatem ſentiẽs Tiraquel. de vtroque retractu, titul. 1. §. 9. Schol.

Schol 2.numer.43. & 44. aſſerit
alternatiuam illius legis potius
eſſe ordinis, quàm electionis:ita
quē opinionem gloſſæ prædictę
veram eſſe, vt prius ſcilicet per-
ſonæ (ſi fieri poſsit) mox domus
26 citatio ſuccedat teſtatur: aliter
tamē interpretatur Gregor Lo-
pez in l.1.titul.8.part.3.gloſſa.3.
vbi ait, citationem in domum
ſufficere in miſsione in poſſeſ-
ſionem ex primo decreto, cum
modici præiudicij ſit: in ſecun-
di vero decreti poſſeſsione gloſ-
ſæ ſententiam admittendam.
27 Sed iure noſtro regio nouiſ-
ſimo, præfata Doctorū contro-
uerſia ad rem non pertinet, cum
dicta citatio perſonalis ex dicta
l. Compilationis requiratur ad
prædictam miſsionem, ſecundū
quam debet intelligi textus no-
ſter, quanuis Didacus Perez in
d.l.1.num.9 lib.3. Ordinamēti,
quæſt.12. etiā hodie ad miſsio-
nem in poſſeſsionē ſufficere ci-
tationem ad domum, lege regia
reclamante contendat.
28 Ruſuſque, quanuis in noſtro
textu deſiderētur illæ tres cita-
tiones, & denuntiationes, qua-
rum ſupra meminimus, accipiē-
dus eſt, ſecundum dict.l.1.tit.11.
29 libr.4. Compilationis, vt vnica
ſcilicet citatio ſufficiat. Vlte-
riuſque, & aliud requiſitum de-
ſideratur ab Scribentibus, ante-
quam prędicta miſsio fiat, nem-
pè, vt de debito conſtat, ſaltem
ſemiplene, vel loco eius actor iu
ramentum de calumnia pręſter,
iuxta gloſſam in cap. quoniam
frequenter, §.in alijs, verſ. ſum-
matim, vt lite non conteſtata, &
gloſſa in l. cum proponas, C. de
bonis authoritate iud.poſsiden.
quod requiſitum verū ipſe Di-
dacus Perez teſtatur, vbi ſupra,
quæſt.15. in miſsione in poſſeſ-
30 ſionem ex ſecundo decreto. Ex
primo tamen, cum ex eo nō di-
catur quis poſſeſſor, nullam cau
ſæ cognitionem prædictus au-
thor, neque iuramentum neceſ-
ſarium eſſe firmat, in quo alluci
natus eſt, & eius opinioni refra-
gatur text. in l.2.titul.8.part.3.
31 Vbi prædicta cognitio, vel ſal-
tim iuramentū deſideratur, ap-
probauitq, in hoc prædicta lex
partitæ Azonis opinionem, in
ſumma, C.de bonis authoritate
iudic.poſsidend.& eſt inſpicien
dus ibi Gregor.Lopez, Schol.11.
32 Præcedētibus ergo ſupradictis,
iudex actorem ob rei contuma-
tiam in poſſeſsionem bonorum
eius mittet, ſi actione, ſcilicet,
reali actum ſit: ſi tamen actione
perſonali agat actor, in poſſeſ-
ſionem bonorum rei debitoris
mittetur, ſecundum debiti quā-
titatem, iuxta text. in Authent.
ei qui, C. de bonis authoritate
iud.poſsid. cui conuenit l.2.tit.
8.part. 3. quæ partitæ lex corri-
git l.1. ff. quib. ex cauſ. in poſ-
ſeſsionem eatur, vbi agens per-
ſonali

ſonali in poſſeſsionem omnium
bonorum debitoris mittebatur.
33 Forma ergo miſsionis in poſ-
ſeſsionem ex primo,& ſecundo
decreto ad noſtræ legis intelle-
ctum, hæc erit. In bonis mobili-
bus, ſi extent:& eis deficientib',
in immobilibus:& in eorum de
fectu, in iuribus, & actionibus:
argumento textus in l. à Diuo
Pio,§. in venditione,ff. de re iu-
dicata: quæ forma præſcribitur
à textu in d. cap. quoniam fre-
quenter, §. in alijs, vt lite non
conteſtata, vbi gloſſa verbo, im-
mobilium, cui concinnit dict.l.
partitæ, 2.tit.8.part.3. & ibi Gre
34 gorius Schol.9. Hæcque in poſ-
ſeſsionem miſsio ex primo de-
creto reuocari poterit, ſi reus ad
iudicium veniens, expenſas refi
ciat, cum aliter contumatia non
purgetur, vt primo Scholio ad-
notauimus, ſatiſdetq, iudicio ſi
ſti, quo caſu poſſeſsionē adēptā
recuperat ſimul cum fructibus,
iuxta textum in dict. cap. quo-
niam frequenter, §. in alijs, cui
conueniens eſt l.6. tit. 8. part.3.
& ibi Gregorius gloſſa 2.& 3. &
hoc remedium reo cōpetit in-
35 tra annum à die quo miſſus fuit
actor in poſſeſsionem connume
randum, iuxta textum in cap.1.
de eo qui mittitur in poſſ.& in
cap. contingit, de dolo, & contu
matia, quibus ſimilis eſt præd.l.
part.6.& hoc in actione reali, in
perſonali verò intra quatuor mē
36 ſes, iuxta prædicta iura. Iure ta-
mē regio nouiſsimo, ſolus vnus
menſis reo datur, quando actor
fuit miſſus in poſſeſsionem, ex
actione perſonali: ſi tamē actio-
ne reali duorum menſium ſpa-
tium ei conceditur à l.1.tit.11.
libr.4. Compilationis. Si igitur
intra annum, vel quatuor men-
ſes iure communi,& regio par-
titarum, vel intra vnum,& alte-
rum menſem, iuxta diſtinctio-
nem dict.l. Compilationis, reus
iudicio non ſuperſit, expenſasq,
refecerit, & ſatiſdationem præ-
ſliterit, tunc iudex partis peti-
tione præcedente, procedet ad
37 ſecundum decretum. Et quāuis
de iure communi, & regio par-
titæ, reus ad hanc ex ſecundo de
creto poſſeſsionē, citari iterum
debeat, iuxta Accurſij opinio-
nem in d.l. finita, §. ſi plures, ver
bo, prius,& Gregorius Lopez in
d.l.6. in princip. De iure tamen
regio recentiori, hæc ſecunda
citatio nullatenus deſideratur,
vt colligitur ex ſerie text. in d.
l.1.tit.11.lib.4. Compilationis.
38 Effectusq, huius ſecundæ miſ-
ſionis, ex ſecundo decreto eſt, vt
efficiatur actor verus poſſeſſor,
& ſuos fructus faciat, & longo
tempore præſcribat, vt videre li
cet per textum in l. prætoris, ff.
de damno infecto, & allegatas
leges, ſi finita, §. Iulianus, & d.l.
6. partitæ, & d.l.1. Compilatio-
39 nis. Animaduertoq, in actione
reali

reali non eſſe neceſſariam hanc miſsionem in poſſeſsionē, ex 2. decreto: nam poſt lapſum diei quis verus poſſeſſor efficitur, ſingularis gloſſa in d. §. Iulianus, & d. l. partitæ: in actione verò perſonali, ſecundum prędictā gloſſæ opinionē, opus erat dicta ſecunda miſsione: & confirmatur ex eo, quia addicere bona prætor tūc dicebat, cum aut ſecundo decreto bonorum poſſeſsionem largiebatur, hoc eſt, poſsidere iubebat, aut cum eius bona qui iudicatum facere non poterat petitori tribuebat, vt habetur in Verrina 3. ibi: *Domus erat plena, noua iura, noua decreta, noua iudicia petebantur mihi det poſſeſsionem, mihi ne adimat, in me iudicium ne det, mihi bona addicat*, vt optimè interpretatur Hotomanus, de verbis iuris, verbo, addicere.

40 Hodie verò ex d. l. 1. tit. 11. lib. 4. Compilationis, in actione reali, perſonalivè prædictum ſecundum decretum non eſt neceſſarium: nam ſine eius interpoſitione pro interpoſito à lege habetur, elapſoque die ab ea præfixo, petitor efficitur verus poſſeſſor, quod antea prouiſum fuit ad l. partitæ 6. tit. 8. part. 3.

41 Diuerſitas tamen inter primū & ſecundum decretum magna eſt: ex illo enim miſſus in poſſeſſionem, ſiue actione reali, ſiue perſonali, nō facit fructus ſuos, cum hæc miſsio detentationis, & non poſſeſsionis loco habeatur: fructus tamen ratione veræ poſſeſsionis acquiruntur, iuxta vulgarem textum in §. ſi quis à non domino, de rerum diuiſio. Itaque ſi reus expenſas ſoluerit, & cautionem præſtiterit, debet actor reſtituere ei rem detētam cum fructibus: & ſi actione perſonali reum conueniſſet, computat fructus in ſortem, iuxta gloſſam receptā in d. cap. quoniam frequenter, §. in alijs, verbo, affectus, cui ſuffragatur l. fin. tit. 8.
42 part. 3. Miſſus tamen in poſſeſſionem ex ſecundo decreto, verus poſſeſſor, & dominus efficitur, facitq; fructus ſuos, vt agnouit gloſſa in d. §. Iulianus, quam ibi Barto. & communiter Scribentes ſequuntur, & in d. §. Iulianus, ſatis probatur, dum ait, miſſum in poſſeſsionem ex primo decreto non effici dominū: ſecundo tamen decreto à iudice ſtatuto dominiū nanciſci, quod tamen ſic accipiendum eſt, non vt ſtatim dominus efficiatur, ſed capax & habilis ad dominium conſequendum lapſu temporis à iure præfixi, prætextu ſcilicet prædictę verę poſſeſsionis: cuius
43 vi reus efficitur actor, iuxta textum in §. commodum, Inſtit. de interdict. Neq; ſuper dicta poſſeſsione miſſus ex ſecundo decreto adſtringitur reſpondere, ſed tantum ſuper proprietate,

Iuxta textum in d. §. in alijs, vbi Abb. nu. 4. & expreſsè deciſum extat in d. l. 1. tit. 11. lib. 4. Compilationis.

IN TEXTV, IBI: *Y mandelo aſſentar por mengua de reſpueſta.*

Scholium V.

44 LOQVITVR ergo noſtra lex
de miſsione in
poſſeſsionem ex
primo decreto,
cauſa cõtumaciȩ
in non reſpondendo, quæ verba
nõ fruſtra ſcripta ſunt: ad cuius
intellectum animaduertere debemus,
controuerſum fuiſſe inter iuris interpretes,
an actor miſſus in poſſeſsionem ex primo
decreto eſſet poſſeſſor, deten-
45 tator, vel cuſtos: miſſumque ex
primo decreto in actione reali
poſſeſſorem effici, probari videtur
in l. ſi quis emptionis, §. ſed
& ſi quis, C. de præſcriptio. 30.
vel 40. annorum, & ibi Accurſius
verbo, poſſeſſor, docens, habentem
primum præceptum, &
decretum iudicis poſſeſſorẽ effici,
allegatq; Martinum, Ioannem,
& Azonem, Doctores veteres,
tenẽtes, miſſum ex primo
iuſſu in actione in rem, ſtatim
poſsidere ciuiliter, & criminaliter,
iuxta l. conſentaneum, C.

46 quomodo & quando iudex, & l. à quo, ff. de damno infecto: contrarium tamẽ placuiſſe Vulgaro priſco ſcribẽti, Accurſius docet eodem Scholio, affirmans, niſi poſt ſecundum decretum, etiam in actione in rem actorẽ non poſsidere, vel ſaltem intra annum, iuxta d. l. cõſentaneum, quaſi loco ſecundi decreti ſit lapſus anni: & Martini, Ioann. & Azonis opinionẽ ſequitur Bar. in d. §. Iulianus, l. ſi finita, de dãno infecto, num. 4. & Alexan. in l. 3. §. gener. ff. de acquiren. poſſ. num 11. Vulgari tamen ſententia probari videtur ex textu in cap. 1. de eo qui mittitur in poſſeſsionem, ibi, *Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto in actione in rẽ eius ſeruanda cauſa miſſus cenſetur: at miſſus cauſa rei ſeruandæ non poſ-*
47 *ſidet, ſed tantum detinet*, l. ſi duo, §. creditores, ff. vti poſsidetis, & expreſſe prædictæ Vulgari opinioni ſuffragatur textus in cap. quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non conteſtata, vbi ait, Summus Pontifex miſſum in poſſeſsionem actione reali intra annum poſſeſſorem non effici, ſed poſt annum incipere poſsidere: itaque nõ poſſeſſorem, ſed detentorem eſſe prædictũ miſſum ex primo præcepto in actione in rem, aſſerit Bologninus in d. §. Iulianus, nu. 181. Menoch. de retinenda, remedio 3. nu. 112. Didacus Perez in dict. l. 1. tit. 9. lib. 3.

lib.3.Ordinaméti, Schol.2. do-
cens, Iuris ciuilis ſcriptorum o-
48 pinionẽ eſſe, vt miſſus ex actio-
ne in rem primo iuſſu poſſeſſor
conſtituatur, Pontificij tamen
oppoſitam eſſe, quam ipſe am-
plectitur: quæ iure regio haud
dubia eſt ex lege 2. tit.8.part.3.
vbi Gregorius Scholio quarto,
& probatur in l.10. tit. 3. eadem
part. vbi miſſus ex primo decre-
to, non fit poſſeſſor, quamuis a-
ctionem in rem habuiſſet, ſed
49 tantum detentor. In actione ve-
rò perſonali, comunis conſenſus
veterum, & recentiorũ fuit, poſ-
ſeſſioné ex primo decreto non
adipiſci, iuxta l.5. §.fin.ff.de ac-
quir. poſſeſsione, & l. cũ ex cau-
ſa, ff. ex quibus cauſis in poſſeſ-
ſionem eatur: aſſeritque Accurſ.
in d.l.ſi quis emptionis, §.ſed &
ſi quis, vel. ſ.poſſeſſor, de præſcri.
30. quinimo, nec detentoré eſſe
prædictũ actionis perſonalis a-
ctorem, ſed tantum cuſtodem,
docet gloſſa in dict.cap. quoniã
frequenter, §.in alijs, vt lite non
conteſtata, verbo, affectus, vbi
Abbas num. 24. & Menochius
vbi ſupra num.168. Effectuſque
50 huius cõtrouerſiæ eſt, nam miſ-
ſus etiam ex actione in rem, cũ
poſſeſſor non ſit, non acquirit
fructus, vt ſcholio anteriori mõ
ſtrauimus, & videre licet ex glo.
fin.l. cum contingat, de dolo &
contumacia, quam ſequitur ibi
Abb.num.16. quæ omnia tunc
effectũ ſortiuntur, quando reus
contumax fuiſſet in nõ reſpon-
dendo, vt aperte conſtat ex deci-
ſione text.in d.l.ſi quis emptio-
nis, §. ſed & ſi quis, in illis ver-
bis: *Ad litem vocatus minime re-
ſponderit:* cuius verba tranſcripta
ſunt a l.2.& vltima, tit.8.part.3.
& in noſtra lege in hoc ſcholio.
51 Abſentis enim cõtumacia, mi-
nor cõtumacia eſt, iuxta doctri-
nam Baldi in l.1.& 2.C.quomo
do & quãdo iudex: & ideo quã-
uis iuxta ſuperius adnotata, a-
ctor poſsit in poſſeſsionem bo-
norũ rei mitti ex primo decre-
to, non tamen operatur fructus
perceptionem, nec eum prædi-
cta miſsio poſſeſſorem, ſed detẽ-
torem efficit, quod iuridicè ſen-
ſit lex noſtra, dum actorem con-
ſtituit in poſſeſsione ex prædi-
cta abſentiæ contumacia, vt ſit
ſenſus, non idem eſſe, ſi alia con-
tumacia maiori reus conuictus
eſſet, vt ſtatim ſubijcit.

IN TEXTV, IBI: *Y ſe va ſin mandado del Alcalde, ante del pleyto conteſtado.*

Scholium VI.

IVRI Admo-
dum cõſentanea
hæc verba ſunt,
ad cuius intelle-
ctũ debemus præ
mittere omnia

in ſchol.ſuperiori contēta.Rurſusq; vltra ea adnotandum eſt, quatuor eſſe modos cõtumatiæ. Primus, ſi perẽptorie in ius vocat' in iudicio nõ ſuperſit,iuxta tex.in l.ſi in contumatia,ff.de re iud. Secũdus, ſi doloſe reus abſcõditus ſit ne citari poſsit. Tertius,ſi citationẽ impediat.Quart',quãdo iniudiciũ acceſsit,&reſpõdere recuſauit, vel ſine iudicis permiſſu receſsit:qui caſus cõgerũtur in c.fi.§.porro,vt lit.nõ coteſt.vbi Panorm. & in c.de il-
53 licita, 24. q. 3 & in l.1.tit.8.p.3. vbi Greg.ſchol.5.Inter quas cõtumatias maioris conſiderationis eſt præſentis, qui ante litem conteſtatã iudiciũ deſerit. Dicitur enim contumatia hæc in iudicis facie:præſentia enim,& authoritas eius auget mandatũ, vt docuit Bald. in l.1. C. quom. & quand.iu.n.10. & in l.2.eod. tit.
54 nu.2. Nam quãdo quis acceſsit, & cõtumax diſceſsit,plus delinquit,quàm qui nõ acceſsit,iuxta text. in c.1.de dol. & cõtum.lib. 6.& idem Bald. tractat in l.1. C. quor.appel.nõ recip. n.4. Bart.in in d.§.Iulianus,nu.11. Innoc. in c.calũniã,de pœnis ,& Alex.in d. §.Iulianus,n.25. Quibus breuiter præmiſsis facilis deſcẽſus eſt ad noſtræ l.intellectũ, vult enim prædictũ contumacẽ,qui ſine iudicis licentia diſceſsit omni auxilio deſtitutũ eſſe:itaq; hoc caſu actorẽ miſſum in poſſeſsionẽ, ex primo decreto ex actione in

55 rem, verũ poſſeſſorẽ eſſe, fructus quẽ ſuos facere, etiã intra annũ, in quo ſubtilis eſt l.noſtra,&ſimilis Cæſareæ deciſioni, in l. conſentaneũ,C.quom. & quan.iud. quæ ſic accipitur à cõmuni opinione,vt cernere eſt p Menoch. de recup.rem.3.num.217. Nam quamuis illa lex duos patiatur intellectus. Alij enim in actione reali:alij in perſonali:alij poſt litem conteſtatã: alij ante litis cõ-
56 teſtationem accipiũt: in actione verò in rem, & ante,& poſt litis conteſtationẽ, ſi quaſi cõteſtata lis ſit,intellligendam eſſe adnotarunt Bart. ibi, & Bald.in prin. & idem Accurſ. in authent. qui ſemel,eod.tit. verb. cognitis, & verb. trãsferre. Et ratio diuerſi-
57 tatis eſt,quia in perſonali conſtituitur pignus, ꝙ ſatis eſt, actori ſecus in reali cũ in re propria nõ cadat pignus,& ideo l.tribuit verã poſſeſsionẽ , & quia reales actiones afficiũt rẽ,perſonales nequaquã,quã diuerſitatis rationẽ tradit idẽ Bal.in d.l.cõſentaneũ,
58 n.31.Et ex his infertur intellect' ad l.Fulcinius,in §.fi.ff. quib.ex cau. in poſſ. eat. vbi propter nimiã cõtumatiã decernit prętor, vt ex primo decreto miſſus,fructus lucretur. Nimia autem cõtumatia,duobus modis accipiẽda eſt : altera eſt ſecundum noſtram legem, quãdo ſine iudicis permiſsione reus diſceſsit, vt in principio huius ſcholij oſtendi:

alia dicitur, quando ſcilicet reus
conuentus dixit, ſe nolle adeſſe:
hunc enim eſſe verum contuma
59 cem docuit Accurſius in d.l.cō-
ſentaneum, veibo, contumatia,
& Baldus ibidem num. 14. Itaq,
peremptoriè citatum dici, quā-
uis tres citationes aliàs require-
rentur, illum, qui primæ reſpon
dit præſentiam ſui facere nolle,
teſtatur Accurſius in l. fin. C. de
reſtit. in integ. & Bart. in 1. §. Iu
lianus, n. 8. & iterum Accurſius
in d.l. conſentaneū, veibo, con-
tumatia, Alex. in l. contumatia,
nu. 5. ff. de re iudic. Et prædictas
60 duas contumatias, illam, quæ ex
deſertione iudicij, hāc quæ ex in
ciuili reſpōſione, iudiciſq, con-
temptu reſultāt, cōparauit, Bald.
in d.l. 1. C. quor. appel. nō recip.
in verſic. fin. In his ergo duobus
articulis eſt accipienda prædicta
l. Fulcinius, & nimia cotumatia,
cuius ibi Conſultus mētionem
61 facit: itaq, & hoc caſu poſterio-
ri, nempe, quādo citatus dixit,
ſe negligere iudicis aditū: fruct⁹
ſuos facere, & verā poſſeſsionē
nanciſci, miſſum, ex primo de-
creto ex actione in rē ante anni
lapſum, firmat Menoch. d. rem.
3. nu. 186. in odium ſcilicet con-
temnentis iudicio ſupereſſe.

Textus viceſimusoctauus.

OTroſi, ſi es alguno ēplazado para caſa del Rey, e viene, e parece ante la caſa del Rey, e ſe va de la Corte ſin mādado, ſi el pleito no es comēçado por demāda y por reſpueſta, y fuere pregonado, e no parece el ni ſu perſonero, entōce mādarà el Alcalde aſſentar por demanda, e por reſpueſta, ſegū dicho es de ſuſo. Mas ſino viniere al primero plazo q̄ fuere emplazado, entreguē al demandador en las coſtas, y emplazenlo por otros dos plazos antes q̄ aſiente en ſus bienes. Mas ſi el pleyto es començado por demāda e por reſpueſta, e ſe va de caſa del Rey ſin mandado, entonce deue ſer emplazado a q̄ venga ayr por el pleyto adelante, o a oyr ſentencia ſi meneſter fuere. E ſi el demādado viniere a deshazer el aſſentamiento al tiempo q̄ el fuero māda, primero pagarà las coſtas de aquellos dias que no vino a reſpōder, e las coſtas que ſe hizieron en fazer el aſſentamiento, o en otra manera, por razon de ſu rebeldia.

SVMMARIVM.

1 *ANtequā deueniatur ad miſsionem in poßeſsionem ex 1. & 2. decreto ter reus citandus eſt.*

2 *Si verbum perēptorie in citatione adijciatur, vnica citatio ſufficit.*

3 *Iudicis admonitio comparatur trinæ citationi.*

4 *Tabelionis, vel nūtij citatio coram iudice perēptoriæ citationis vice fungitur, & num. ſequentibus.*

7 *Iudicis proteſtatio in prima citatione de procedendo in cauſa, ſine alia peremptorij loco ſuccedit cū quadam tamen diſtinctione.*

8 *Vnica citatio ſufficit, quando reus neglexit iudicis aditum.*

9 *Citatio*

9 Citatio, quæ tribus cõparatur, breuiloca appellatur.

10 Quilibet iudex ordinarius, & delegatus poteſt peremptoriè citare.

11 Peremptoria citatio fieri non debet, niſi cauſa neceſſaria ſuadente, & quæ cauſæ hæ ſint, num. ſequent. explicantur.

13 Poſt edictum peremptorium, & alia citatione opus eſt, & num. ſequentibus.

16 Verbum citare, apud Cæſares, & Pontifices, idem eſt ac in ius vocare.

17 Citatio apud Iurecõnſultos, ſignificat publicam præconis acclamationem.

18 Interpretatur Marceli reſponſum, in l. Diuus, ff. de reſtit. in integr. & num ſequenti.

20 Lapſi ſunt qui aiunt differre citationem à vocatione in ius.

21 Diſtinguẽdum eſt inter citationẽ, & in ius vocationem ad intellectum textus in l. 1. & 4. ff. ne quis eum, qui in ius vocatus.

22 Interpretatur, l. 12. tabul. quæ in ius vocato, ſi morbo impeditus ambulare nequiret, vehi præcipiebat

23 Mulieris in ius vocatæ, corpus nõ attingebatur, neq; inuita ab aduerſario ducebatur.

24 Indecorum erat parentem à filio inuitũ ad tribunal duci, & hinc fluxit, vt filius patrẽ ſine iuſſu iudicis citare non poſſet, ad intellectum l. 4. de in ius vocando.

25 Qui ſatisdabat inuitus non rapiebatur.

26 Intelligitur textus in l qui neq;, ff. de verbor. ſignif.

27 Abſens in ius non vocabatur, quia duci nequibat.

28 Citare, & in ius vocare verbo, promiſcue, veteres vtuntur, & num. ſequenti.

29 In noſtro Regno trina citatio, nec perẽptorium nõ deſideratur, vnica enim & ſimplex citatio ſufficit ad miſſionem in poſſeſſionem.

30 Remediũ de procedendo in cauſa vſq; ad diffinitiuam competit, quando reus fuit contumax poſt litis conteſtationem, & nu. ſeq.

32 Ante litem conteſtatam nõ poteſt diffinitiua ſententia proferri.

33 Prædictũ remedium reciprocum eſt, competitq; tam actori, quàm reo, cum diuerſitate tamen.

34 Intelligitur text. in §. Iulianus, & in Authent. ſi omnes.

35 Iure regio remedio procedendi in cauſa vſq; ad diffinitiuam, ſine vlla litis cõteſtatione actor vti poterit, & de differentia actoris, & rei, num. ſequenti.

37 Maior eſt contumatia actoris, quàm rei, & num. ſequenti.

39 Reus diſcedendo à iudicio, eantè agit, actor tamen contra id quod facere debet.

40 Interpretatur vulgaris regula, quæ potius reo quàm actori fauet, & num. ſequenti.

42 Lex Regni, quæ actorem, & reũ æquales facit æquitati magis, quã mero iuri innititur.

Lex *XXVIII.*

IN TEXTV, IBI: *Y emplazenlo por otros dos plazos, antes que aſsiente en ſus bienes.*

Scholium I.

1 ANtequam deueniatur ad miſſionem in poſſeſſioné, ex primo, & ſecundo decreto, reum ter in ius vocandum, ſancit lex noſtra, ſumpta ex l. tres denuntiationes, & ex l. conſentaneum, C. quomodo & quando iudex, niſi reus peréptorie in ius vocetur, quo caſu vnica citatio ſufficit, vt prædicta iura agnoſcunt, in illis verbis: *Ternis literis, vel vno pro omnibus peremptorio edicto:* illæ enim tres denuntiationes requiruntur vice peremptorij, vt ex ipſa l. cõſtat, & ibi Accurſius interpretatur in principio, & in hũc ſenſum accipiendus eſt textus noſter, ſcilicet, quãdo verbũ peréptorie in denuntiatione ap-
2 poſitũ non fuit: eo enim adiecto vnica citatio ſufficeret, iuxta textum in d.l. peréptorium, ff. de
3 iudicijs: & his tribus denuntiationibus, vel vnicæ peréptoriæ, ſimplicé citationé iudicis, quãdo ipſemet admonet cõparari, Imperator ſanciuit in l. ceſsãte, C. quom. & quand. iudex, & ibi
4 Accurſ. verb. edicti, & verb. admoniti: & idẽ eſſe ſi tabelio, vel nuntius coram iudice citẽt, eius iuſſu præcedente, teſtatur Bald.
5 in d.l. ceſſante, nu. 2. Hæc enim monitio habet peréptorij vim propter iudicis præſentiã, argu. text. in l. ſi procuratori præſentis, ff. de verbor. oblig. & docuit Bernar. in c. conſuluit, de offic. &
6 poteſta. iud. delegat. nam qui nõ obtemperat iudici exiſtẽti apud acta in maxima eſt contumatia,
7 l. fin. ff. de ininteg. reſtit. Item & peréptorij citationis loco ſuccedere iudicis monitionem, in ipſa citatione contẽtam de procedendo in cauſa ſine alia dilatione, & denuntiatione, aſſerit Bart. in l. ſi finita, § ſi. ff. de dam. infect. nu. 4. cum quadam tamẽ diſtinctione, de qua ibi.

8 Vlteriuſq; vnicam citationẽ ſufficere, quando reus neglexit iudicis aditũ, & ſe nolle adeſſe dixit, vt in l. anteriori oſtẽdimus, author eſt cum cõmuni opinio- Accurſ. in l. ſi. de reſtit. in integ.
9 verb. appellate: hácq; citationẽ, quæ tribus cõparatur breuiloquam, ſeu cõpendioſam exẽplo ſubſtitutionis appellauit Bald. in l. 2. C. quom. & quan. iud. nu. 11. peremptoriaq; dicitur, quia extinguit, & perimit, & cũ non aliæ citationes poſt eam deſiderentur, cap. de illicita, 24. quæſt. 3. lex, & tertium. ff. de iudicijs.
10 Quilibetque iudex ordinarius, & de-

& delegatus poteſt perēptoriè
citare,cap.cum Bertoldus, de re
iudicata, cap. ex literis, & cap.
conſuluit,de offitio,& poteſtate
11 iudicis delegati. Prædictaq, pe-
remptoria citatio conſulto fieri
debet, cauſaque neceſſaria ſua-
dente, iuxta textum in d.l.con-
ſentaneum,& in Authentic.qui
ſemel, C. quomodo & quando
iudex.Si hæc enim vrgeat vnica
perēptoria citatio interponi po
terit,iuxta text. in l.cōtumatia,
12 ff.de re iudic.cauſaque iuſta erit
diſtantia loci: & ſi res celeritatē
deſideret, aliæque ſimiles,l.2. ff.
de in ius vocan.l.nonnunquam,
ff.de iudic. hoc ergo iudex æſti-
mare debet pro conditione cau-
ſæ,vel perſonæ, vel temporis:&
ita ordinem denuntiationū mo
derare, vt in d.l. nonnunquam,
in fin.adnotatur, & probatur in
l.continuus,ff. de verb.oblig.

Sed & quartam citationē, vi-
13 detur adijcere textus in l.& poſt
edictum, ff. de iudicijs, vbi poſt
edictum peremptorium alia ci-
tatione opus eſſe, Vlpianus reſ-
pondit in hæc verba: *Et poſt edi-
ctum peremptorium impetratum,cum
dies eius ſuperuenerit, tunc abſens ci-
tari debet*, Accurſius tamen ibi,
14 verbum, debet, id eſt poteſt, in-
terpretatur ita, vt neceſſitatem
non inducat, ſed in poteſtate a-
ctoris ſit,ſi citare, & quarto vel-
lit: & Accurſium ſequitur Bart.
ibi in principio, & Michael Vr-
currus in repetitione d.§. Iulia-
nus,num.45 Baldus,& Angelus
in d.l.& poſt edictum,Hippoly-
tus in l. de vnoquoque, ff. de re
iudicata,num.108. Rebuffus ad
leges regias,tomo.3.tit.de cita-
tione,art.4. gloſ.1. Abb. in cap.
dilecti, num.18. de dolo & con-
tumatia, Antonius Gabriel, tit.
15 de citatio.concluſ.1. Læditur ta
men hoc ſenſu litera illius legis,
cum verbum debet, ad neceſsi-
tem ſpectet, cap. intelleximus,
vbi latè Decius, & Alciatus, de
16 iudicijs. Verior itaque expoſitio
illius legis erit, ſi animaduerta-
mus verbum citare,apud Cæſa-
res, & Pontifices, eſſe in ius vo-
care, l.ſancimus, C. de iudicijs,
cap.conſuluit, de offitio delega.
cap.cum dilecti, de dolo & con-
17 tumatia. Apud veteres tamē Iu-
reconſultos ſignificare publicā
præconis acclamationem, quia
venieute cognitionis, id eſt,pro
nuntiationis die,per præconem
in ius vocatus nominabatur, vt
conſtaret,an adeſſet, vel abeſſet,
l. in teſtimonium,ff. de teſtib.l.
inter accuſatorem,ff.de publicis
18 iudicijs: quæ interpretatio ma-
nifeſte ſuadetur ex Marcelli re-
ſponſo in l.Diuus,ff. de reſtitu-
tione in integrum,in illa verba:
*Itaq; ſi citatus non reſpondit,& ob hoc
more pronūtiatum eſt, confeſtim antè
pro tribunali te ſedentē adijt,exiſtima
ri poteſt,no ex ſua culpa,ſed parū ex-
audita voce præconis defuiſſe, ideoq;*

reſtitui poteſt: Et quanuis hunc intellectum elegerint Ruſardus, Coſtalius, & Cotius in dict. l. & poſt edictū, Hotomanus, Briſonius, & Berrutius de verb. ſigni. verb. citare: errant tamen meo iudicio in ſenſu illius legis, aiūt enim formam ibi præſcribi reſoluendi peréptorium vocando in ius abſentem ad reſpondendum, cuius opinionis quoq; eſt Iacobus Rebardus pro tribunalium, lib. 1. c. 3. itaque accipiunt verbum debet, de quo in d. l. & poſt edictum, vt non ad voluntatem, vt Accurſio placuit, ſed ad neceſsitatem pertineat, quæ inducebatur ex more citandi, id eſt, vt ipſi interpretantur ex publica præconis acclamatione: dixi tamen (ſi quid iudico) errare cum nihil hæc forma à citatione, & à in ius vocatione differat:

19 ſenſus enim Iuriſcōſulti ibi fuit, quartam citationē, & in ius vocationem requiri ad ſententiam diffinitiuam, quæ omiti nullatenus poteſt: & conſtat hic ſenſus, ex Iuriſconſulti verbis in d. l. Diuus, ibi: *Et ob hoc more pronuntiatum eſt:* ex quibus innuitur accipi debere prędictam legem, & d. l. & poſt edictum de citatione ad audiendam ſententiam: hallucinatus itaque eſt Accurſius, qui verbum debet, in voluntate poſuit, cū prędicta citatio omiti non poſsit: & falſi quoq; ſunt recētiores relati interpretes, qui negando hanc citationē, diuerſitatem conſtituunt inter eam, & ius vocationem, cum idem ſit veteri, & recentiori iure, neq; à in ius vocatione alienus eſt ille per præconem modus citandi, cū hic inter alios citationis modos enumeretur.

20 Ex qua interpretatione puto, lapſum quoque fuiſſe Duarenū diſputationum anniuerſariarū, lib. 1. c. 7. qui longe differre ait, citationem à vocatione in ius, diuerſitatemq; conſtituit in eo: inquit enim, vt ſupra oſtendimus, citationem nihil aliud eſſe quam euocationē præconis reū abſentem euocādo ipſa die pronuntiationis. Nihil enim diſtat à vocatione in ius, quæ & proclamate fieri quoque ſolet.

21 Rurſus tamen ego exiſtimo, diſtinguendū eſſe inter citationem, & in ius vocationem, ita vt citatio abſentiū eſſet voce præconis, in ius tamen vocatio pręſentium: de quorum ſcilicet fuga, & abſentia non cōſtabat: quæ diſtinctio vera erit, ſi eam referamus ad ius vetus Romanū, quo vocatio in ius, ſiue in locum, in ius reddebatur ſine vllo apparitore, ac iudicis pręcepto fieri ſolebat, ſed actor reum vocabat, qui niſi confeſtim iret, & vocantem ſequeretur inuitus ab eo ducebatur, cuius rei argumentum eſt lex prima & 4. ff. ne quis eum qui in ius vocatus, vbi à

præ-

à prætore proponitur actio *ad-*
uerſus eos, qui in ius vocatos vi eri-
piunt, id eſt, è manibus vocantis,
& ducentis ad iudicium aufe-
runt: & in hunc ſenſum quoque
accipitur illud prætoris edictũ,
ne quis eum qui in ius vocatur, vi
eximat, cuius Vlpianus meminit
in l. 3. ff. ne quis eum, qui in ius
vocabitur: ad quod alludit illud
Terentij in Æunuchum, act. 4.
ſcœna 6. *Si vim faciet in ius duci-*
to hominem: idem in Phormio-
ne, act. 5. ſcœna 8. *In ius ambula*,
22 & paulò poſt, *In ius eamus*: ſicque
intelligitur lex vetus duodecim
tabularum, quæ in ius vocatũ,
ſi morbo impeditus ire nequi-
ret vehi præcipiebat: hincque
ortum habuit, vt ab hac regula
23 exciperẽtur mulieres in ius vo-
catæ, quarum corpus non attin-
gebatur, neque inuitæ ab aduer
ſario ducebantur: & filius quo-
què patrem in ius vocare prohi-
bebatur abſque iuſſu prætoris,
l. 4. de in ius vocando, cum in-
24 decorum eſſet, parentem à filio
inuitum ad tribunal duci, exci-
25 piebatur etiam ille qui ſatiſda-
bat: hic enim in ius vocatus, in-
uitus non rapiebatur à petitore:
26 in quem ſenſum accipitur ele-
gans textus in l. qui neque, aliàs
l. ſolutum, ff. de verbor. ſignific.
vbi Caius ait ſatiſdantem *iudicio*
ſiſti, eſſe ex numero eorum, qui
neque *ſequũtur*, neque *ducuntur*, &
alias limitationes ſcribit Dua-
renus vbi ſupra, c. 1. qui omni-
nò inſpiciendus eſt.

27 Quibus ſic adnotatis, diſtin-
ctio noſtra facile intelligetur, cũ
abſens in ius vocari non poſſet,
quia duci nequibat. Hic itaque
modus vocandi ad præſentẽ ſo-
lum referebatur: citatioque, ad
abſentẽ, tunc enim voce præco-
nis opus erat, cũ abſens reus eſſet:
poſtea verò quam, ille antiqus
mos aboletus eſt in ius vocare,
& citare in idem cõueniunt, nõ
ſolum apud Cæſares, & Pontifi-
ces, ſed & etiam apud Iuriſcon-
ſultos, probatiſsimoſq, linguæ
Latinæ authores, vt conſtat ex
Cicerone pro Flacco, ibi: *Citat*
præco voce maxima legatos Aemo-
nenſes, & ex Liuio lib. 1. ibi: *Patris*
incuriam per præconem ad Tarqui-
num citari iuſſit, Valerio Maximo
lib. 2. cap. 4. ibi: *Præco lecto nomine*
Salinatoris citandum eſſet, necne hæ-
ſitauit, Marciali Epigramat. lib.
4. ibi: *Præconium facere, nec pauſ-*
dos triſti voce citare reos.

Rurſus & citare libello, legi-
tur apud Plautum in Curculio,
act. 1. ſcœna tertia, & Cicero pro
Quintio, & 3. in Verr. *Citari teſtes*
dixit, & reus etiam lege citari
dicitur apud eundem Ciceronẽ
pro Cluento, & edicto quoque
citatus quis dicitur, in l. Senatus
cenſuit, §. Diuus, ff. de iure fiſci,
& in l. 3. §. ſcientes, C. de adſer-
tione tollenda: & confirmatur
ex Plutharco, qui in Grachi vita

 verbo,

28 verbo, citare: & in ius vocare
promiſcuè vtitur, & probat tex-
tus in l.3.§.ideoque, & §.teſtes,
de teſtibus, vbi teſtes vocantur.
Rurſusque in teſtimonium ci-
tantur, quaſi idem ſit, & adnota-
uit Briſonius de verborum ſig-
nificatione, verbo, citare: quæ
omnia non abs re congeſta ſunt
pro intellectu d.l.& poſt edictũ,
ff.de iudicijs, à nemineque ani-
maduerſa.

29 Hodie tamen in noſtro Reg-
no, nec peremptoria citatio de-
ſideratur, ſed vnica & ſimplex
tantum, qua ſatis eſt admiſsio-
nem in poſſeſsionem ex expreſ-
ſa l.1.tit.11. lib.4.Compilation.

IN TEXTV, IBI:

*Mas ſi el pleyto es començado por de-
manda, y por reſpueſta.*

Scholium II.

30 OStendimus in præce-
denti lege, ſcholio 4.
tribus vti remedis, a-
ctorem poſſe aduerſus reũ con-
tumacem, miſsionisque in poſ-
ſeſsionem, anterior lex memi-
nit: hæc verò de procedendo in
cauſa vſque ad diffinitiuam tra-
ctat, ſicuti habetur in l. conſen-
taneum, C. quomodo & quan-
do iudex, vbi Bald.in principio,
& idem ſancit text. in cap.quo-
niam frequẽter, §. in alijs, vt lite
31 non conteſtata. Hoc tamen re-
medium tunc locũ habet, quan-
do reus fuit contumax poſt litis
conteſtationem, iuxta verũ in-
tellectum textus in d.l. conſen-
taneum: qui quãuis à nonnullis
iuris interpretibus accipiatur
ante litis cõteſtationem: verior
tamen interpretatio eſt poſt li-
tis conteſtationem, & hæc pla-
cuit Accurſio ibi, ſcholio vlti-
mo, & Bart.& Bald.in principio
32 dictæ legis. Et ratio communi-
ter recepta hæc eſt, quia ante li-
tem conteſtatam nõ poſſet dif-
finitiua ſentẽtia proferri, vt pro-
batur in cap.tuæ, & toto titulo,
vt lite non conteſtata, & latè tra-
ctat Auendañus in tractatu pri-
mi, & ſecundi decreti, numer.2.
Quod quidem remedium reci-
procum eſt: nam ſi actor iudiciũ
deſerat, cõtumaxque ſit, & reus
quoque petere poterit, vt diffi-
nitiuè procedatur, & abſoluatur
ab actione, & lite ab actore mo-
ta, iuxta textum in cap.cauſam,
de dolo & contumatia, & Auth.
qui ſemel, C. quomodo & quã-
do iudex. Prædicta ergo lex cõ-
ſentaneum, agit de contumatia
rei, & d.Authentica, qui ſemel,
33 de contumatia actoris. Diuerſi-
tas tamen in hoc remedio con-
ſtituitur, illud enim competit
actori poſt litem conteſtatam,
vt ſupra adnotauimus: reo verò
ante & poſt litis conteſtationẽ,
vt tradit Baldus in d.Authent.
qui ſemel, ante numerũ primũ,
docens

docens hoc caſu, etiam lite non conteſtata, ſententiam diffinitiuam ferri poſſe, ſicut & ſunt alij caſus in iure, in quibus ſine litis conteſtatione ad diffinitiuā deuenitur: ex quibus infertur
34 intellectus ad textum in dict. §. Iulianus,& in Authentic. ſi omnes, C. ſi minor ab hæredirare ſe abſtin.& in cap. 1. de eo qui mit. in poſſeſsione cauſa rei ſeruandæ, lib. 6. vbi ſententia diffinitiua fertur lite non conteſtata, cū natura, rei, non pareretur interpoſitionem decreti, ſicut & in cauſa ſtatus, & libertatis, litis cō teſtatio non deſideratur à Iureconſuto in l. qui ſe, ff. de judicijs, & in cauſis beneficialibus, idem ſtatuit text. in cap. 1. de eo qui mittitur in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ, libr. 6. & innumeros caſus congeſsit Auendañus in tractatu primi & ſecūdi decreti, nu. 3. qui omnes quid ſpecialitatis continent. Regulariter tamen, cum ad diffinitiuā non deueniatur, niſi poſt litis cō teſtationem, iuridicè lex noſtra diſpoſuit, poſt eam actorē poſſe eligere hoc remediū diffinitiuæ ſententiæ contra reum contumacem, ſecundum prædictam opinionem Bart. & Bald. in d. l. conſentaneum, quam noſtra lex amplectitur, in quo eſt notabilis textus noſter, & à nemine ad
35 hoc allegatus. At iure regio recentiori, hoc remedio procedēdi in cauſa, vſque ad diffinitiuā, contra reum contumacē, abſq, litis conteſtatione actor vti poterit, vt prouiſum extat in l. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinamenti, & in l. 1. tit. 11. libr. 4. Compilation. & quidem meritò, alioqui enim durius ageretur cū actore, quàm cum reo: cum ex ſuperiori doctrina contra actorem contumacem ſine litis conteſtatione diffinitiuè procedi poſsit, iuxta deciſionem textus in d. Authent. qui ſemel, quod & Auendañus adnorauit d. num. 3. & quanquā huic obiectioni reſponderi poſſet, Authenticam, qui ſemel, nō loqui de ſentētia diffinitiua, ſed ſolum de interloqutoria, abſolutoria ſcilicet, ab obſeruatione iudicij, quæ habet tñ vim diffinitiuç, quoad perpetuū ſilentium, vel ſaltim quoad perpetuā exceptionem, iuxta l. Tiria, ff. de accuſationibus, & l. diffamari, C. de ingenuis, & manumiſ.
36 Nihilominus tamen, & ſi fateamur ad diffinitiuam deueniri poſſe, aduerſus actorem cōtumacem, ſine litis conteſtatione, longe alia ratione procedit, ea nempè, quia nequit alio modo conſuli reo: non enim poteſt reus mitti in poſſeſsionem bonorum petitoris, cum nihil ei debeatur: itaque cum nullo alio remedio vti poſsit, iuris ratio permittit, vt etiam lite non conteſtata ad diffinitiuam deueniri hoc caſu

queat, ſicut (vbicunq; aliud re-
medium ceſſat) & actori contra
reum idem cōceſſum fuit: vt ex
Authentica, ſi omnes, C. ſi mi-
nor ab hæreditate ſe abſtinue-
rit, ſupra monſtrauimus: docet
Baldus in Authent. qui ſemel,
C. quomodo & quando iudex,
37 num. 14. Sunt etiam & aliæ ra-
tiones, ex quibus plus reo, quā
actori hoc caſu conſulitur, vide-
delicet, quia maior eſt cōtuma-
tia actoris, quàm rei, cum in eius
poteſtate ſit à principio agere, &
ſic ſi agat, & litē deſerat, lex reo
ſubuenit, vt ad diffinitiuā proce
datur, l. pure, ff. de doris except.
38 Rurſus, quia magis præſumi-
tur contra actorem contumacē,
qui iudicio non ſupereſt, cum
reum prouocauiſſet, quam con-
tra reum, qui fuit prouocatus, &
laceſſitus, ad veniendumq; coa-
ctus: & ne actor recedat, quando
reus forte defenſiones, & excep-
tiones in prōptu habet: lex pro-
uidit, vt diffinitiue procedatur
aduerſus actorem, etiam ſine li-
tis conteſtatione, ne ius rei læ-
ſum maneat, iuxta textum in c.
quoniam frequenter, in princi.
vt lite non coteſtata; & in cap.
ſignificauit, de teſtibus. Deinde,
quia reus diſcedendo à iudicio
39 cautè agit, actor tamen incautè
cum excuſare litem poſſet, qua
propter parcitur reo, actori ve-
rò minimè, cap. 1. 4. quæſtione. 1.
Vlterius his accedit iuris regu-
la, quę mitius cum reo agit, cap.
40 ex literis, de probatio. Poſtre-
mò, quia ſi non procederetur cō
41 tra abſentem, lite non conteſta-
ta, quandocunq; reum grauare
poſſet, & ne detur occaſio reum
ad placitum vexandi, iura volue
runt vt actor compellatur verè,
vel cauſatiuè litem, quam ipſe
ſponte ſuſcepit finire, iuxta tex-
tum in d. Authentic. qui ſemel,
C. quomodo & quando iudex:
iuſtè itaque ad diffinitiuam con
tra actorem procedi poterat, e-
tiam lite non conteſtata: legem
itaque Regni, quæ in hoc acto-
rem reo comparauit æquitati,
magis quàm mero iuris rigori
innixam puto, ex doctrina Ab-
batis in cap. cauſam; de dolo &
contumatia, nu. 15.

Textus viceſimusnonus.

Otroſi es a ſaber, que deſque las partes vienen ante el Alcalde, deuen cada dia ſeguir, e parecer a ſu pleyto ante el Alcalde. E maguer el Alcalde no libre, ni ſe aſsiente a juzgar algun dia, las partes ſon tenidas deſpues de parecer ante el cada dia.

SVMMARIVM.

1 *ETſi iudex aliquo die pro tribunali ſedeat, ſine eius licentia diſcedere quis non poteſt.*

2 *Paria ſunt non accedere, & ſine iuſſu recedere.*

3 *Iudex in ſequentem diem litigatorem expectare debet.*

Lex XIX.

IN TEXTV, IBI *Maguer el Alcalde no libre, ni ſe aſsiente a juzgar aquel dia.*

Scholium vnicum.

1 CVM In duabus legibus anterioribus dictum ſit de cōtumacia actoris, & rei, & quib⁹ modis cōtrahatur, & de remedijs quibus actori aduerſus reum, & reo aduer[illegible] [illegible]m conſultum ſit. Rurſuſque inter contumacias, illa[illegible] eſſe nimiam docuerimus, quam q[illegible] in contemptum iudicis committit, ſine eius permiſsione iudicium deſerens: & dubitari poſsit, ſi iudex ex aliqua cauſa aliquo die pro tribunali non ſedeat, nec iudicio aſſiſtat, an pars tunc diccedens ſine eius licencia, pœnis in contumaces irrogatis obnoxius eſſet, decidit noſtra l. pœnam committi:
2 cum paria ſint non accedere, & ſine licentia diſcedere, iuxta textum in cap. 1. de iudicijs, & in c. certum, 11. quæſt. 3. & probat l. contumacia, de re iudicata, cap. ſi quis autem, 18. diſtinctione, c. ex literis, de exceſsibus prælat. cap. de illicita, 24. quæſt. 3. cap. conſtitutus, de procurato. Speculum iuris tit. de contumacia, in
3 princip. Nec excuſari poteſt allegans illa die iudicē ius nō dixiſſe: nā merito litigator expectare tenebitur, cum & iudex in ſequentem diem expectet, iuxta textum in cap. conſuluit, de officio, & poteſtate iud. delegat. c. cum dilecti, de dolo & contumatia, cap. licet plerunque, 45. diſt. Ex quibus iuribus lex noſtra deſumpta eſt.

Textus triceſimus.

SI algun Alcalde de caſa del Rey da carta del Rey, de emplazamiento contra alguno que ſea oficial, que parezca perſonalmente ante el Rey: y eſte aplazado embia ſu perſonero al plazo: e ſi el fecho ſobre que fue aplazado perſonalmente que parecieſſe, es a tal, que por perſonero ſe puede ſeguir, maguer perſonalmente fue emplazado, ſi embio ſu perſonero, no cae en la pena del emplazamiento, e deue ſer recebido el perſonero. Ca la carta del emplazamiento en aquello q̄ embió a man-

mandar el Rey que pareſcieſſe perſonalmente, es deſaforado, pues tal era el fecho ſobre que fue emplazado, que por perſonero ſe puede ſeguir. E ſi el Rey manda dar carta deſaforada, el deue pechar las coſtas a aquellos cõtra quien la carta fue dada. Y eſſo miſmo el Alcalde, ſi la dio, o el eſcriuano de camara q̃ la dio, ſino moſtrare que la dio por mandado del Rey. E porque el Rey ha de pechar las coſtas. Y en eſta razon fue juzgado en la caſa del Rey don Alfonſo contra el, porque fueron emplazados contra fuero cien e ochenta hombres e mas de la tierra de Ouiedo, que vinieron a ſu caſa emplazados a venir dezir en peſquiſa ſobre pleyto que era forero, de ſe librar alla en ſu tierra. E por eſto fue juzgado contra el Rey don Alfonſo, que pechaſſe coſtas de ſetenta y tres marauedis. Y el Rey tuuolo por bien, e fallolo aſsi por derecho, e mandolos pagar.

SVMMARIVM.

1 *Reus citatus, perſonaliter procuratorem mittere poteſt, & nu. ſequenti.*

3 *Citatus, & ſi in citatione contineatur, vt ipſemet iudicio adſit, procuratorem ſolum mittere compellitur, & num. ſequentibus.*

10 *Illuſtris perſona per ſe litigare nõ non debet.*

11 *Eccleſia, Collegium, & vniuerſitas neceſſariò procuratorẽ conſtituunt, & num. ſequenti.*

13 *Preceptũ teſtatoris ſine cauſa non valet.*

14 *Receptum eſt in iure argumentũ de iudicio ad vltimas voluntates.*

15 *Bartoli cautela de citatione improbatur à Iaſone.*

16 *Forma ſtatuti ſufficit ſeruari per equipollens, & num. ſequenti.*

18 *Vehemẽs cauſa ſuadere debet, vt citatus per ſe, & non per procuratorem compareat.*

19 *An prædicta cauſa inſerta eſſe debeat, controuerſia fuit, & num. ſequentibus.*

24 *Generale mandatum non extenditur ad iuramentum de calumnia, & quid in iuramẽto de veritate, & differentia eorum, & num. ſequentibus.*

29 *Si de crimine agitur ciuiliter benè poteſt reus conſtituere procuratorem, & num. ſequentibus.*

32 *multi actus ſunt, qui per procuratorem non miniſtrantur, & nu. ſequentibus.*

39 *Duæ fictiones non poſſunt interuenire.*

40 *Compaternitas per procuratorem contrahi poteſt.*

41 *In his quæ nõ ſunt per alium commodè explicabilia procurator intercedere non poteſt, & numeris ſequentibus.*

44 *Ciuitas debet recipere iuramentũ perſonale Decurionis, alioqui enim officiũ Decurionatus amittitur, & numeris ſequentibus.*

47 *Ficta poſſeſsio non adquiritur per procuratorem.*

48 *Quæ ad patrimonium attinẽt, per procuratorem explicari poſſunt.*

49 *Iuramentum fidelitatis non præſtatur per procuratorem, & numero ſequenti.*

51 *Qui tenetur aſſociare dominum, procuratorem mittere non poteſt, & numeris ſequentibus.*

54 *Quãdo perſona eſt de forma actus nunquam receditur à perſona, & num ſequenti.*

56 *Legitimatio filij nõ poteſt peti per procuratorem.*

57 *Iudex intra triginta dies ſyndicatus procuratorem conſtituere nequit, & numeris ſequentibus.*

60 *Multæ cauſæ ſunt, quæ licet expediri poſſint per procuratorẽ, deſiderant tamen ſpeciale mandatum.*

61 *Rex iuſtitiam exercens, facit opus ſuum.*

62 *Princeps leges ſeruare debet cum diuerſitate tamen inter eum, & ſubditos, & num. ſequenti.*

Lex XXX.

IN TEXTV, IBI: *E ſi el fecho ſobre que fue aplazado perſonalmente, es tal, que por perſonero ſe puede ſeguir.*

Scholium I.

1 PRobat hęc lex, reum citatum, vt per ſe in iudicio ſuperſit, procuratorem mittere poſſe, ſi cauſa non ſit de his in quibus perſona euocari poſſit: quæ lex ſumpta eſt ex textu in l. finali, C. de procuratoribus, vbi eadem ſententia probatur, & in cap.1. de iudicijs, lib.6. vbi delegatus non poteſt citare in perſonam, niſi cauſa ſit criminis, vel ad iurandum de callumnia, vel de veritate, vel alia iuris neceſsitas id expoſcat: quod & in dicta lege vltima adnotatur, in illis verbis: *Niſi forte quoſdam iuſtiores nonnunquam ob cauſas vehementiores maximi iudicis vocabit authoritas:* & quanuis verba textus in d. cap.1. de iudicijs, loquantur tantùm in delegato, argumentum à contrario ibi non accipitur: quinimò ratio dubitandi in eo fuit, in ordinario enim abſque controuerſia eſt, neminem poſſe apud ſe vocare, niſi iuſtiſsima cauſa ſuadente, vt ibi gloſſa interpretatur (& quãuis nonnulli intelligant dictam legem finalẽ, quando citatio ſimplex eſt, neq; fuit adiectũ, vt vocatus, vel procurator eius ſupereſſent, quo caſu poteſt quis accedere, vel procuratorem mittere: ſecus tamen quando iubet iudex perſonaliter adeſſe, tunc enim iudici parendum eſt, nec diſtinguẽdum, an cauſa ſit ciuilis, vel criminalis) Bartolus tamen in principio ipſius legis finalis, & Alexander ibi in eius additione, prædictam
2 legem in omni caſu accipiunt, nempè, vt quanuis perſona ſpeciali-

cialiter vocata ſit: ſi tamen cau-
ſa ſpecialis non intercedat, per
procuratorem reſpondere poſ-
ſit, quam opinionem elegit lex
noſtra, vt ex eius ſerie apparet,
3 dum decidit, omnem in ius vo-
catum habere poteſtatẽ per ſe,
vel per procuratorẽ reſponden-
di, licet in citatione dicatur, vt
ipſemet iudicio adſit, niſi iuſta
cauſa moueat ad adſtringẽdam
perſonã, & idem exponit Bald.
in d.l.fin. ante numer.1.in illius
legis declaratione, & noſtra lex
ſummè neceſſaria fuit: nam cum
in legibus anterioribus dictum
fuiſſet de reo citato, & conuen-
to, opus fuit exponere, an per ſe,
vel per procuratorem adeſſe co-
geretur.

4 Rurſus & ad tollendam om-
nem ambiguitatẽ, nullam enim
aliam video legem regiam: qua
ſententiæ noſtræ legis decidatur,
5 ex qua elicitur omnem euoca-
tionem, vel monitionem habe-
re incluſam poteſtatem mittẽdi
procuratorẽ, iuxta l.ſed ſi vnius,
§.procurator, ff. de iniurijs, & in
l.ſi minor, ff. de bon.author.iud.
poſs. vbi adnotatur: quod proce-
dit quãuis à iudice exprimatur,
vt perſona ſuperſit: expreſsio
enim nihil operatur, ex quo ta-
6 citè aliud includitur, iuxta text.
ſic intellectum in l.non rectè, C.
7 de fideiuſſ. Ex natura enim cita-
tionis ineſt, vt conuẽtus per ſe,
vel per procuratorẽ iudicio in-
tereſſe poſsit, quod adeò vnifor-
me eſt, vt ex eo inferat Bald. in l.1.
§.procurator, ff. de procurator.
8 numer.6. contumacem verũ eſſe
eum qui iudicem neglexit, cita-
tioni reſpõdens ſe nolle adeſſe:
Nam quamuis argumẽtari poſ-
ſet ex noſtra lege, contumacem
ex tali reſponſione dici euocatũ
non poſſe, cum procuratorem
mittere queat: contrarium rece-
ptius eſt ex ipſa citationis, & re-
ſponſionis natura, & ex vi com-
prehenſiua, cum ille qui iudicis
aditum negat per ſe, & per pro-
curatorẽ abnegare videatur, iux
ta l. Diuus, ff. de in integrum
reſtitut. & in cap. venerabilis, §.
ſecus de ſentent. excommunic.
9 lib.6. Iudex ergo, niſi ex cauſa
non poteſt quẽ compellere præ-
ciſè, vt perſonaliter ſuperſit, ſi-
cut & præciſè neminem cogere
10 poteſt ad mittendum procura-
torẽ, niſi illuſtris perſona eſſet,
quæ per ſe litigare nõ debet, ſed
vt procuratorem nominet à ius
dicente compelli poteſt, iuxta
text. in l. quicunq;, & in Auth.
hoc ius, C. de procur.

11 Vlteriuſq; Eccleſia, collegiũ,
& vniuerſitas, neceſſariò procu-
ratorem conſtituunt, cap. in per
tractandis, de iuramento calum
niæ, c. mulieres, de iudic. lib.6.
gloſſ. in cap.1. verb. iudicem de-
legatum, eod. tit. lib.6.

12 His ergo caſib' exceptis in om
citatione alternatiua noſtræ le-
gis

gis ſuccedit, vt quis per ſe, vel per procuratorem in iudicio interſit, l. 3. §. vſus, de procurato. cap. fin. de dilatio. cap. dilecti, de iu-
13 ramen. calum. Itaque licet quis expreſsè euocetur, vt adſit, & nō alius, pro eo alterūtamē mittere poteſt, niſi iuſta cauſa inſerta ſit, qua perſona euocetur, argumēto tex. in l. filiusfamilas, §. Diui, in 2. de legat. 1. vbi præceptum teſtatoris ſine cauſa non valet, receptumque in iure eſt argumentum de iudicio ad vltimas
14 voluntates, & èconuerſo, iuxta textū in l. non eſt mirum, ff. de pignor. actio. docet Iaſ. in dict. l. fin. C. de procurato. numer. 3. ex quo ibi improbat Bartolum, in l. cum eo, ff. ad l. Iuliam peculatus, docētem quando quis habet debitorem, qui nunquā exit de domo (vbi pro debito priuato capi non poteſt, l. nemo de domo, ff. de regu. iur. l. plerique,
15 ff. de in ius vocand.) Cautela ſit, vt faciat eū euocari in perſonā, ſub certa pœna fiſco applicāda: nam ſi mandatum contemnat, pœnæ reus erit, & pro illo debito cum fiſci ſit, capi poterit in domo, l. nemo carcerem, C. de exactio. tributo. lib. 10. vnde cū ſit detentus in carcere propter illud fiſci debitum, poterit creditor in eo commendare pro eius debito priuato, vel ibi cita-
16 re. Nam cum procuratorē conſtituere poſsit, cautela prædicta corruit, quanuis ipſam defendāt Paul. & Alexan. in d. l. plerique, Petr. de Anchar. & Imola in c. 2. de pignor. Ang. in §. fin. ad fin. Inſtit. de actio. ex qua ſuperiori recepta ſententia inferunt Bald.
17 & Alexan. in d. l. fin. nume. 1. ad interpretationem ſtatuti citare perſonam iubentis, tacitè enim ineſt per ſe, vel per aliū, quāuis iudex aliud iuſsiſſet, cum formā ſtatuti ſufficiat ſeruari per æquipollens. Itaque & rurſus, ſi ſtatutū deſideret alicuius citationem, verificari poſſe in illo, qui fuit in iudicio præſens, licet nō citetur, docuit Alexand. ibi in eadem l. fin. nu. 3. ea nempè ratione, quia præſentia æquipollet citationi, l. etiā ſi patre, §. ſi hæreditate, ff. de minori. licet non ignorem quandoque non ſufficere ſtatutum ſeruari per æquipollens, vt per Bald. & alios in l. 1. ff. de liber. & poſthum. abs re tamen eſſet hic diſſerere, quoad noſtram enim legem indubita-
18 ta concluſio eſt per ſe, vel per alium citatum in iudicio ſupereſſe poſſe, niſi vehemens cauſa
19 aliud ſuadeat: vtrùm tamen hæc inſerta eſſe debeat, non ſine controuerſia fuit, exprimi tamē debere cōmunis docuit, vt eſt videre per Bald. in l. 1. §. vſus, ff. de procuratoribus, in fin. & Alex. innumeros huius opinionis referentem in dict. l. fin. C. de procurator. nu. 4. docuit Innocen.

in cap.pretetea, de dilationibus, vbi ait, & quando quis euocatur die feriata, in caſibus ſpecialibus ſpecialitatem exprimi debere in citatione: & Accurſius docuit in l. 2. ff. de in ius vocando, Roma-
20 nus conſil. 218. per totum. Alioqui enim legis beneficium à iudice auferri non poteſt, argum. text. in l. 1. §. 1. ff. de ferijs. Nam quamuis præcepto magiſtratus ſit obediendum, iuxta textum in l. non videtur dolo carere, ff.
21 de re iudicata. Diſtinguendum tamen eſt, an iuſta ratione motus præcipiat, vt quis perſonaliter ſuperſit: quo caſu parendum ei eſt, aut præceptum, iuſtam nõ continet cauſam, & tunc iuri nõ derogat: & hic eſt verus noſtræ legis intellectus, & prædictæ l.
22 fin. C. de procuratoribus, vt placuit Baldo in d. l. 1. §. vſus autẽ,
23 num. 2. ff. eodem. Multæ tamen iuſtæ cauſæ ſunt, in quibus iudex conuẽtum compellere poteſt, vt ipſe, & non eius procurator iudicio ſuperſit, quas congerit gloſſa in d. l. fin. C. de procuratoribus, & Scribentes notant in l. ſi actor, ff. eodem tit. & in c. finali, de maiori. & obedientia, & in cap. 1. de iudicijs in ſexto, vbi tres præcipue enumerantur, vt puta ſi cauſa criminis ſit, vel vocetur quis ad iurandum de calumnia, vel de veritate dicenda. In iuramento tamen de calumnia ſupra dictã decretalem Baldus intelligit in d. l. fin. num. 3.
24 Quando procurator non haberet mandatum ſpeciale ad prædictum iuramentũ pręſtandum: quo caſu nõ admittitur, ſed ipſe conuentus compellendus eſt, cũ generale mandatum ad prædictum iuramẽtum non extendatur, & expreſſe probatur in c. fi. de iuramen. calumniæ, lib. 6. vbi procurator habẽs ſpeciale mandatum, iurat de calumnia: & ra-
25 tio eſt ſecundum Bald. ibi: nam ſi ad hoc habeat procurator ſpeciale mandatum, plene videtur inſtructus de domini conſcientia, mandans itaque nõ cogitur venire, alioqui dominus cogendus eſt, cum non appareat procuratorem inſtructũ eſſe, & melius patefit veritas domino pręſente, l. de minore, §. tormenta,
26 ff. de quæſtio. Et cum hoc mandatum ſit ſpeciale ad iurandum de calumnia, ſufficit mãdari ad vniuerſitatem cauſarum, nec requiritur cauſa ſpecialiter exprimi, in qua iurari debeat, vt docuit gloſ. in d. c. fin. de iuramen. calumn. in 6. verb. iuramentum, & ibi eius additio.
27 Iuramentum tamen de veritate olim ſolum præſtabatur in ſpiritualibus, hodie tamẽ ſecus, iuxta text. in d. c. fin. de iuram.
28 calumniæ, libr. 6. Differuntque iuramentum de calumnia, & de veritate: per illud enim reſpondetur, de eo quod quis credit, & æſtimat,

æſtimat, iuxta text. in l. 2. C. de
iureiur. propter calumniam: in
hoc tamen perſpicua, & diſtin-
cta reſpoſio eſſe debet, iuxta tex.
in c. dudum, in 2. §. licet de ele-
ctione: & hãc diuerſitatis ratio-
nem reddit gloſ. in d. cap. 1. de
29 iudic. verbo, *dicenda*. Rurſus &
prædicta decretalis, dum de cau
ſa criminali tractat, ccipi debet
in ea, quæ criminaliter agitata
eſt: ſecus vero, ſi de crimine ciui
liter agatur, tunc enim perſona
copellenda no eſt: ſatis enim erit
ſi procuratoré mittat, vt inter-
pretatur gloſ. recepta in d. cap. 1.
verb. *criminalis*.
30 Vlterius, & crimen accipi de-
bet, in quo pena corporalis im-
ponitur: alioqui enim & per pro
curatoré defendi reus poteſt, iu-
xta text. in l. 1. ff. an per aliũ cauſ.
appell. reddi poſsint, & ibi Ac-
31 curſius verbo. *ignominia*: pœnaq;
corporalis dicitur citra relega-
tioné, cũ relegatio inter pœnas
corporis afflictiuas connumere-
tur, vt Vlpiano placuit in d. l. 1.
verſ. ſed ſi ea cauſa, & ita inter-
pretatur Bar. in d. l. fi. C. de proc.
in 2. lectura, in princ. Accurſ. au-
té aliter Vlpianũ intelligit in d.
l. 1. verb. *relegationem*: ait enim ex
cluſiue hãc pœnã accipiendam,
nempe, vt in cauſis in quibus re-
legationis tantũ pena irrogatur
procurator interuenire poſsit.
32 Sunt etiã & aliæ cauſæ præter
enumeratas a d. decretali, in qui-

bus quis procuratorem mittere
non poteſt, quas recẽſet Accurſ.
in l. 1. §. vſus, verb. *Vel nollant*, ff.
de procur. idem in d. l. 1. verbo,
Ignominiam, ff. an per aliũ cauſæ
appel. & vltra congeſta a prædi-
ctis gloſsis, regula noſtræ legis
ſubuertitur in l. 3. C. de manu-
33 miſ. vindict. vbi per procuratoré
quis non manumittit: item in l.
34 minorum, C. de prædijs minor.
vbi ad petendũ interponi decre
tum ſuper alienatione rei mino
ris no poteſt conſtitui procura-
tor, ſecundum Baldi intellectũ,
ibi, quãuis aliter intelligat, ibidé
35 Salicet. & in l. 2. C. de his qui ve-
niã ætat. impetr. vbi adultis ve-
36 niã impetrare per procuratoré
denegatur, fœminiſq; ſolis cõce
37 ditur propter earũ pudoré: & in
l. excuſare, ff. de excu. tut. vbi tu-
tor per procuratoré excuſari nõ
poteſt, ſecundum vnũ intellectũ
38 Accurſij, ibidem verbo, *libellos*: &
in l. poſt morté, §. fin. ff. de adop.
vbi per aliũ quis adoptare prohi
betur: & ratio eſt: nam adoptio
eſt quædam fictio: item & facere
per alium, eſt alia fictio, l. 1. §. de-
39 ieciſſe, de vi & vi arm. & duæ fi-
ctiones nõ poſſunt interuenire,
40 vt docet Bald. in l. vnica, §. ne au
tem, C. de caduc. num. 16. & in l.
41 Paulus, reſpõdit, ff. de acq. hered.
& deniq; adnotatur in l. vnica, §
42 ne autem, C. de caduc. tol. vbi in
his que nõ ſunt per aliũ cõmode
explicabilia procurator non in-

43 recedit: itaq; per procuratorem
nō poteſt quis iuramētū præſta-
re, cū deſui natura perſonale ſit.
44 Cultus enim religionis a perſo-
na nō ſeparatur, cap. veritatis, de
iureiuran. vbi Innoc. in prin. & de
facto vidi in quodā offitio De-
curionatus: literæ enim ordina-
riæ regiæ cōtinent, vt ciuitas re-
cipiat iuramētum perſonale ipſi
decurioni, quo pręſtito intra 60.
dies, illū & non aliter admittāt
ad prędicti offitij exercitiū: & ta-
mē quis in vltima die miſit pro-
curatorem cum ſpeciali manda-
to, qui admiſſus non fuit, & of-
fitium fuit amiſſum, cum iura-
mētum ſuſcipere quid reale ſit,
iuxta text. in c. 1. §. 1. ſi de inue-
ſtitura fuerit controuerſia, lib. 1.
45 feud. cum non ſolum requiratur
in regijs literis, vt ipſa perſona
Decurionis iuret, ſed vt iuramē
tum fiat ipſi ciuitati, non itaque
poterit per aliū miniſtrari, iuxta
46 text. in c. ego, de iureiurand. &
docet Innoc. in d. c. veritatis, ad
fin. & iuramentū præſtitū à ci-
uibus perſonale eſſe docuit Bal.
in §. ne autē, nu. 20. argu. text. in
47 l. 1. §. ſi cōueniat, ff. depoſiti, l. cū
quid, ſi cert. pet. cū nec ficta poſ-
ſeſsio acquiratur per procura-
torem, l. ab emptione, ff. de pact.
& ea quæ quis corpore proprio
48 debet facere, per alium exercere
nequit, ea tamen quæ per patri-
monium fiūt, explicari poſſunt
49 per procuratorē, iuxta text. in d.
l. 1. § ne autē, C. de caduc. & iu-
ramentū fidelitatis, quod minus
eſt, præſtari nō poſſe per nunciū,
& procuratorē, docuit Bal. in l. 1.
ff. de rer. diuiſ. nu. 45. ea nempe,
50 ratione, quia habet connexa re-
uerentiæ exhibitionem, quæ in
præſentia perſonarū fieri debet,
ſicut qui debet comitari domi-
num procuratorem non poterit
51 mittere, vt ibi Bal. ſentit, & quā-
uis hunc actum per procuratorē
miniſtrari poſſe, ſuadeat text. ex
preſſus in c. 1. §. perſonam, verſ.
Vtrum, per quos fiat inueſtitura,
in illis verbis: *Sed vtrum ipſe, vel
alius per te inueſtiturā faciat, vel ſu-
ſcipiat nihil intereſſe putamus: poteſt
enim hoc negotium, & per procurato-
rem ab vtraq; parte expediri.* Nihil
tamē reſſragatur anteriori ſen-
tentiæ, cum in d. §. ſed vtrū, ſo-
lum tractetur de ipſa inueſtitu-
52 ra: ſecus vbi iuramentū adeò per
ſonæ adhæret, vt reale dici poſ-
ſit, vt ſupra adnotauimus: & ſic
ſi in feudo iuramentū deberet
fieri Eccleſiæ, nō poſſet per pro-
curatorem præſtari, vt pulchrè
animaduertit Innoc. in d. c. ve-
53 ritatis. de iur. iur. Et vltra omnes
adduco pro prædicta opinionè
expreſſum text. in libro. de pace
conſt. §. in cauſis, verſ. Conſules,
vbi Conſules nō poſſunt ingre-
di Conſulatū, niſi perſonaliter
iurauerint antequā Conſulatū
recipiant, & ibi docet gloſ. verb.
54 *Cōſules*: quādo enim perſona eſt de
forma

forma actus, nunquam receditur à perſona, quod enim mēte propria explicandū eſt, alia fieri
55 non poteſt, vt Accurſius docuit in l. Paulus, de acquir. hæredit. legitimationem quoque filij nō poſſe peti per procuratorem, ad-
56 notauit Bald. in l. nec mulieré, C. de ind. viduit. tollen. num. 1. Et hinc fluxit praxis, quæ obſeruatur in ſupremo Senatu: in le-
57 gitimatione enim, venia ætatis, & alijs in quibus Rex conſulitur, & aliter nō expediuntur. In conſultatione narratur, Titium petere veniā ætatis, adijciturq;, perſonaliter comparuiſſe, cum timidia, per procuratorem exercere nequeant. Iudicem quoque intra triginta dies ſyndicatus, procuratorem conſtituere non poſſe, probatur in l. 12. tit. 5. p. 3. ad fin. quæ lex perpetuò menti tenenda eſt: nam & ſi iudex ſit
58 præſens in oppido vbi ſyndicatur, non poterit ſecundū eam ſe defendere per procuratorē, nequè ciuiliter, neque criminaliter: & ibi animaduertit Gregorius Lopez ſcholio. 13. Vſus ta-
59 men nō recepit, cū iudex cū præſens ſit, procuratorē conſtituat, & ita communiter ſeruatur.

60 Deinde ſunt & aliæ cauſæ, quæ quamuis per procuratorem expediri poſsint: deſiderāt tamen ſpeciale mandatum, has recenſuit gloſſa in l. 2. C. de procuratoribus, & ibi Bartolus, Baldus, Alexander, Albericus, & docet Speculum iuris, in titulo de procuratoribus. Poſtremo, & innumeræ exceptiones contra citationem opponi poſſunt, quas connumerat Speculum in titulo de citatione, §. 1.

IN TEXTV, IBI: *Fue juzgado en la caſa del Rey don Alfonſo contra el.*

Scholium II.

61 REx enim exercēs iuſtitiam, opus ſuum exercet, vt in prohemio partitarum adnotatur, in princip. vt ſic nō immeritò vetuſtas prodiderit iuſtitiam Ioui aſsidere, ſi Ludouico credimus lectionū antiquarum, lib. 8. cap. 1. litera B. Iuſtitia itaque virgo credita, vt Proculus ſcribit, quoniam ex integro, puroque genere eſt, cuius ſit virginitas ſimbolum, vt idē Cœlius tradit lib. 23. cap. 16. litera C. idemque libr. 8. cap. 1. ait, Chilonis magnopere attendendum oraculum, quo pronūtiatur ſumma omnia, & immortalia Principi legitimo eſſe concipienda, & cum iuſtitia miniſtranda: quippe cum iuſtitia, legis ſit finis: lex verò, & eius obſeruatio Principis opus: ſicut & in noſtra lege adnotatur, ita vt apud Indos inter vota preceſ-

què ſolā iuſtitiam petere in vſu fuiſſet, vt animaduertit Alexander ab Alexandro, genialium dierum, lib. 4. cap. 17. Cum iuſtitia ergo, vt diximus, legis finis ſit, Princeps ſeruare debet, in quo eius verſatur honor, l. digna vox, cum vulgatis, C. de legibus, l. 16. tit. 1. part. 1. Bias itaque cum verè Principem opinatur, qui patrijs legibus, inſtitutisq; ſubiecerit ſe primus, vt eius authoritate teſtatur Ludoui. Cœlius Rodigenes lib. 8. c. 1. Cum diuerſitate tamen inter Regem, & ſubditos, hi enim adſtringuntur ſub neceſsitate, Rex ſola voluntate, & ſic nō dicitur propriè Princeps ſub lege, ſed in lege poſitus, vt docet Bald. in cap. 1. de alienat. feud. prope finem: & in hunc ſenſum intelligitur l. Princeps, de legib. quæ alioqui videbatur contraria d. l. digna vox, & ita interpretatur Albericus in d. l. Princeps, nu. 3. 4. & 5. docens
63 iure diuino naturali, & ex Philoſophorum ſententijs maiori ratione, quàm ſubditum eſſe Regem legibus obnoxium.

Textus triceſimusprimus.

SI algun oficial del Rey, o de la Reyna, ſeyendo con qualquier dellos en ſu ſeruicio, le fazen alguna fuerça, ò algun tuerto, y en qualquier otro lugar, en alguna coſa de lo ſuyo puede hazer emplazar por carta del Rey al que eſto le fiziere que el venga a cumplir de derecho por carta del Rey. Pero por denueſtos que le diga en otra parte, no emplazaran a aquel que los dixere para caſa del Rey: mas demandengelo por ſu fuero. E otro ſi es a ſaber, que ſi el oficial del Rey, o de la Reyna, que es de los oficiales que ſon meneſter de eſtar con el Rey, o con la Reyna en el oficio, fazen algunos algun pleyto, o poſtura de pagar alguno deudo: y eſta poſtura es fecha en caſa del Rey, pueden los fazer emplazar para caſa del Rey, maguer no los falle y en caſa del Rey: mas por otra deuda no los pueden fazer emplazar para caſa del Rey, mas demandenlo por ſu fuero.

SVMMARIVM.

1 *NEMO Ad regium tribunal trahi poteſt quoad primam cauſa cognitionem.*

2 *In caſibus Curiæ cogitur quis apud Curiæ iudices reſpondere, & qui caſus ſint connumerantur, & numero ſequenti.*

4 *Regis familiaris ad Curiam Regis reum trahere poteſt.*

5 *Principis ſamiliaris multis gaudet priuilegijs.*

6 *Curiales dum ſua exercent offitia, priuilegijs ſuis gaudent, & non alioqui.*

7 *Non poteſt quis ratione contractus conueniri in loco contractus, niſi ibidem inueniatur.*

Lex XXXI.

IN TEXTV, IBI: *Que le venga a cumplir derecho por carta del Rey.*

Scholium I.

1 AD regium tribunal neminé trahi
poſſe, quoad primam cauſæ cognitionem notiſſimum eſt l. nemo, C. de iuriſdictione omniũ
iudicum: hæc tamẽ determinatio, vt plerunq. euenit, ſuas patitur exceptiones, l. omnis diffinitio, ff de regulis iuris. Multi
enim caſus ſunt, in quibus extra
domicilium cogitur, quis apud
2 Curiæ iudices reſpondere: qui
Curiæ caſus vulgo dicuntur, in
pupillo enim vidua paupere, aut
denique miſerabili perſona hoc
ſtatutum eſt l. vnica, C. quando Imperator inter pupillum, &
viduam, l. 5. titul. 3. part. 3. vbi
itineris, & induciarum ruptio,
prouocatio, & mors ſecura, rapt⁹
mulieris, & cauſa publici latronis, bannitique, & falſificantis,
regiam ſigillum, falſamq, monetam cudentis, proditionisque
in Regem, vel Regnum crimi-
3 na. Inter caſus Curiæ connumerãtur, & caſum ſeditionis, & Curiæ quoque eſſe adijcitur à l. 23.
4 tit. 9. part. 2. caſus tamen noſtræ
l. nempè, vt Regis familiaris ad
Curiam Regis reũ trahere poſſit à iure partitarum nõ fuit cognitus: noſtra tamen lex, & hũc
caſum adiecit, conuenitque ei l.
1. tit. 2. lib. 3. Ordinamenti, & in
noua Compil. l. 9. tit. 3. lib. 4. vbi
Didacus Perez, & Azeuedo, &
5 Grego. in d. l. 5. tit. 3. p. 3. & Curiæ
mentio fit in §. aliquãdo, de nuptijs, & in authen. quibus modis
naturales efficiãtur ſui, §. ſi quis
igitur, collat. 6. & regius miniſter, Principiſq, familiaris, de quo
in hac lege, qui à iure Curiæ oblatus dicitur, & alijs quoq, potitur priuilegijs: quia ſi filius naturalis ſit, efficitur legitimus, &
patris poteſtati ſubijcitur, eademq, prærogatiua conceſſa eſt
filiæ prædicto Curiali nubenti:
nam & hæc legitimitatem conſequitur, ſub patriaq, poteſtate
conſtituitur, l. 3. C. de naturalibus liberis, & Accurſius docuit
in dict. §. aliquando, verbo, Curiæ, & Ioãnes Faber ibidem, numer. 2. Rurſusque, & Curiæ datus inter ſuos cõnumeratur, quãuis ex legitimis nuptijs natus
non ſit, cum & hoc priuilegium

ei indulgeatur, ſecundum ea, quæ Principum conſtitutionibus cauentur, quarum meminit Iuſtinianus in §. quibus, inſtituta de hæreditat. quæ ab inteſtato deferũtur, & ibi Theophil. & de Curiæ tradito, & obligato mentio fit in l. 3. C. de naturalib. liberis.

IN TEXTV, IBI:
Pero por denueſtos que le digan en otra parte.

Scholium II.

6 Confirmatur & in hoc text. noſter à prędicta l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinamenti, & d. l. 9. tit. 3. libro. 4. Compilatio. Vbi prædicto priuilegio vocãdi ad Curiam prædicti Curiales potiuntur, dum ſua exercent officia, & non alioqui, vt in noſtra l. exprimitur.

IN TEXTV, IBI:
Maguer no los falle en caſa del Rey.
Scholium III.

7 Iuris ſanè extat vtriuſq; regula, qua cauetur nõ poſſe quem ratione cõtractus conueniri apud iudicẽ illius loci, vbi contraxerit, niſi ibidem inueniatur, cap. Romana, §. contrahentes, de foro competenti, lib. 6. cap. vltim. eodem tit. & placuit Accurſio, in l. hæres abſens, §. 1. de iuditijs, videndus Couar. practicarũ cap. 10. ex num. 5. vſque ad ſeptimum: vbi latè tractat de intellectu dict cap. Romana: ſpecialiter ergo lex noſtra ſtatuit, vt ſi cum Regis familiari alius contrahat in Curia regia, in ea conueniri poſsit, ratione cõtractus, licet ibi non inueniatur.

Textus triceſimusſecundus.

OTro ſi a los oficiales que andan en caſa del Rey, cuyos oficiales ſon, o con la Reyna fazen algun tuerto, o alguna fuerça eſtando con el Rey, o con la Reyna en ſu ſeruicio, aquellos que eſto fizieren pueden ſer emplazados ante el Rey; o ante ſus Alcaldes, que les vengan a fazer derecho, segun dicho. Mas ſi a los ſus hombres, o a los que anduuieſſen con eſtos oficiales aca en la caſa del Rey fizieſſen fuerça, o tuerto. Maguer aca eſtando con los oficiales, les huuieſſen fecho tuerto, no los emplazarian para caſa del Rey, mas demandaran les para delante ſus Alcaldes.

SVMMARIVM.

1 *Regis miniſter priuilegium habet vocandi reos ad regium prætorium.*

2 Præ-

2 *Prædicto priuilegio vocandi reos ad regium prætorium non gaudet famulus familiaris, regiſque miniſtri.*
3 *Intelligitur textus in l.2.C. de Epiſcopis & clericis, & in l.nemine, C.de ſacroſanctis Eccleſijs, & in l.aſſumptio, §. fin. ad municipalem, & in authent.habita, C.ne filius pro patre, vſque ad numerum.* 3.
9 *Familiaritas multiplex eſt, & numeris ſequentibus.*
19 *Clerici famulus non poteſt trahere reum ad clerici tribunal.*
20 *Clericorum famuli quoad ſordida munera prædicto priuilegio gaudent.*
21 *Vxor, & filij clerici, in Eccleſia orietali, poſt eius mortē, nullo priuilegio gaudent, cum priuilegium perſonale, & perſona perempta non fiat extenſio.*
22 *Vxor nobilis, licet plebeia, gaudet priuilegijs nobilitatis marito mortuo, & qua ratione.*
23 *Intellectus textus in authent. habita eſt, vt ſtudentium famuli gaudeant priuilegio dominorum, dum ſeruiunt, & non alioqui.*
24 *Domini domicilio, & libertus gaudet, & num.ſequentibus.*
27 *Familiaris accipitur, ſiue detur, ſiue nō detur ei ſtipendium, dum familia aſſiſtat, & numeris ſequentibus.*
31 *Colonus adſcriptitius, familiaris dicitur.*
32 *Mercenarius, familiaris dicitur.*
33 *Vxor, familiaris dicitur.*
34 *Propinqui, domeſtici, & familiares appellantur.*
35 *Infertur intellectus ad legem primam, & ſecundam, C. de Epiſcopis, & clericis.*
36 *Priuilegium famuli clerici accipitur, dum in domo degit.*

Lex *XXXII.*

IN TEXTV, IBI: *Mas ſi a los ſus hombres.*

Scholium vnicum.

1 PROBAT Hæc l. Regis miniſtros, familiares, ſiue Curiæ oblatos, prædicto priuilegio euocādi reos ad regium prætorium in ſuis cauſis pertractandis potiri: non tamen hoc priuilegium extendendū ad eorum familiares, hi enim forum rei ſequuntur.

2 At huic noſtræ l. ſententiæ refragatur l. 2. C. de Epiſcopis & clericis, in illa verba: *Verumetiam hominibus eorundem, qui operam in mercimonijs habent diui Principis, id eſt, mei genitoris ſtatuta, multimoda obſeruatione caruerunt, vt ijdem clerici priuilegijs pluribus redundarent. Hactenus Imperator.* Ex quibus ſaneverbis manifeſte deducitur clericorum priuilegio,

 eorum

3 eorum familiares frui:nec prædictæ legi ſecundæ reſtagabitur
text.in l.neminem,C. de ſacroſanctis Eccleſ. vbi clerici famuli
à muneribus nõ excuſantur:prę
dicta enim lex ſpecialis eſt in
Principis aduentu,tũc enim nemo immunis eſt: dicta verò lex
ſecunda de alijs excuſationibus
loquitur,in quibus cũ clericus
excuſetur, & eorum famuli excuſantur, dominique beneficio,
& priuilegio potiũtur,& in clerici mancipijs, vt domini præro
4 gatiua eis proſit,ſtatuit l.1. C.de
Epiſcop.& cleri. & probat text.
in cap.Eccleſiarũ ſeruos, 12.q.1.
& in cap.iudicatum, 88. diſt. &
5 domini priuilegium familiam
eius habere decidit text. in cap.
ad liberãdam,de iudicijs, & docet gloſ. in cap.clericum,11.q.1.
& quod de mãcipijs dicitur idẽ
6 obſeruari in alijs famulis, miniſtris, & familiarib', placuit Baldo in dict.l.1.C.de Epiſcopis &
clericis,in principio, argumẽto
text.in d.l.2.eiuſdem tituli.
7 Vlterius ſententiæ noſtræ legis obſtat Pauli reſponſum in l.
aſſumptio,§.fin.ff. ad muncipalem, vbi libertus, forum,& domicilliũ patroni ſequitur,eiuſq.
beneficio fruitur,& in l.ſi quis à
pluribus,eiuſdem tit.vbi & ſi libertus a pluribus manumiſſus
ſit, omnium patronorũ domi-
8 cilium ſortitur: vrget quoque
d.l. aſſumptio, verſic. libertini,
vbi non ſolum hi, ſed & qui ex
his naſcuntur,patroni immunitate patrocinãtur: quibus adſtipulatur textus in authent.habi-
9 ta,C.ne filius pro patre: vbi ſtudentium,& maximè profeſſorũ
familiaribus,beneficium dominorum indulgetur. Ad quorum
iurium interpretationem, & noſtri textus intellectum præmitto, familiaritatem multiplicem
10 eſſe. Quædam enim eſt familiaritas poteſtatiua, ſeu ſubiectiua,
ſcilicet patris in filium,& ab iſta
poteſtate incepit prima iuriſdictio in orbe, ſecundum Innoc.
in cap.ſuper, de voto, num.2. &
hæc fuit ratio iuris occidendi,
quod parẽtibus in filios permiſſum fuit, cuius meminit lex in
ſuis,de liberis & poſthu. cũ hæc
patria poteſtas à iure naturæ inducta ſit, vt eidem Innocentio
11 ibidem placuit. Alia eſt domini
in ſeruum, non tamen iuræ naturę,qua omnes liberi erant,ſed
gentium, & ciuili, iuxta titul.
inſtituta de iure perſonarum, &
dominis quoque in ſeruos ius
vitæ,necisq. poteſtas data erat,
12 quæ hodie reſtricta eſt, iuxta textum in l.2.§. ſed dominorum,
ff.de his qui ſunt ſui vel alieni
13 iuris. Altera eſt viri in vxorem,
l.1.de emendatione propinquo-
14 rum. Alia eſt domini in famulum, de qua familiaritate loquitur text.in l.2.ff.de in ius vocan.
15 Alia dicitur familiaritas ſocialis,

lis,de qua in l. apud Labeonem, §. ſi quis virginẽ, ff. de iniurijs:
16 & qui dicãtur familiares, habetur in cap.ſicut, de verbo.ſignif. in 6.& de familiari recedente,& redeunte, ibi Ioannes Andreas docet,& eſt omninò intuendus Baldus in l.iuxta ſanctionem,C. de Epiſcopis & clericis, num.4. Et de familiaritatis intimę apud diuerſos indit ijs non pauca con geſsit Alexand. ab Alexand. genialium dierum. libr. 1. cap.26. inſpiciendiq, ſunt Cæſar.libr.3. belli Gallici,& Luca.lib.4.& Plutarchus in vita Antonij,& Strabo lib.3. & Diodorus libr.4.c.1.
17 Quibus præmiſsis,ſentẽtiæ noſtrę legis non obſtat textus in d. l. 1.& 2. C. de Epiſcopis & cleri. tum, quia loquuntur leges hæ ſpecialiter in mancipijs, & alijs clericorum familiaribus, qui cũ clerici non grauentur, grauari non debent propter incommodum,quod ipſi clerico eueniret, vt Baldo, & Alberico placuit in d. l. 1. & 2. & prædictis iuribus conuenit l.51.titul.6.par.1.& ibi Gregorius ſcholio.6. docẽs hoc clerici priuilegium ad alios nõ extendi, cum regulariter familiares dominorũ priuilegijs nõ gaudeant, quod ante eum adnotauit Bald. in d.l.1.in principio, Albericus in d.l.2. in fine: tum, quia hoc priuilegium accipitur quoad munera ſordida, & vilia, vt in d.l. 1. & 2.C. de Epiſcopis, & clericis,& in prædicta l.patritæ adnotatur,& in l.placet,C.de ſacroſanctis Eccleſijs,cap.nouarum,16.q.1.cap. Eccleſiarum ſer
18 uos,12.queſt.2.noſtra tamen lex loquitur in diuerſo caſu, nempè in fori mutatione: tunc enim familiares domini priuilegio nõ potitur, ſicut nec clerici famulus non poſset trahere reum ad
19 clerici tribunal, ſed in eius foro, & domicilio aduerſarium debe-
20 ret conuenire: hique clericorũ famuli prædicto priuilegio quo ad prędicta ſordida munera,dũtaxat, potiuntur, ſi domino ſeruiant,cum priuilegium non habeant propter ſe, ſed domini fauore, ceſſante itaq, fauoris cauſa,fauor ceſſat,vt docuit Bald.in d.l.2.C. de Epiſcopis & clericis,
21 num.5.ſicut vxor & filij clericorum in Eccleſia orientali, poſt eius mortem, nullo priuilegio gaudent,cũ ſit priuilegium perſonale,perſona itaque perempta non fit extenſio,vt idem Baldus docet in d.l.2.C. de Epiſcop. & clericis,nu.7. quod eſt notabile:
22 in nobili enim alia militat ratio cum ſanguinis priuilegium ſit, quod extenſionem habet.
23 Neque vlterius refragatur textus in d. authent.habita, C. ne filius pro patre, cum eadem ratione,quod in clerici famulis diximus,in ſtudentium familiaribus procedat, qui priuilegio fruuntur,dum ſeruiũt, & non alioqui,

quī, vt tradit Baldus in dict.l.2. num.5.

24 Neque rurſus obſtat dict.l.aſſumptio, §.fin. & §. libertini, & dict.l.ſi quis à pluribus, ff.ad municipalem: illa enim iura procedunt in domicilio domini, quo & libertus gaudet, vt ibi conue-

25 niatur: caſus tamen noſtræ legis diuerſus eſt, cum loquatur de extrahendo reo de eius domicilio: hoc enim priuilegium nec etiã patrono competit, vt ex ipſis iuribus deducitur, & expreſſe docuit Accurſius in d.l.aſſumptio, §.filius ciuitatem, verſ. *Non domicilium ſequitur*, ad municipalẽ:

26 vera itaq; manet, defendendaq; noſtri textus ſentẽtia, vt domini beneficium familiaribus nõ indulgeatur, niſi in his, & cum diſtinctione, quam ſuperius animaduertimus, in qua materia fa

27 miliarem accipere debemus, ſiue ſtipendiũ ſibi detur, ſiue non dum familiæ aſsiſtat, vt docuit gloſſ. in cap. in literis, de teſtib. & Angelus in tractat. maleficiorum, in parte, nec non ad querelam, colum. 7. Familiareſque & domeſtici, ijdẽ ſunt, familiariſq;

31 dicitur colonus adſcriptitius, iu

32 xta l.fin. §.ſane, ff. de his qui ad Eccleſ.confug. item & mercena

33 rius, iuxta l. reſpiciendum, §. furta, ff. de pœnis: & vxor quoq; familiaris & domeſtica dicitur, iuxta textum in l. 1. ff.ad Silani. l. quicunque, C. de re militari, & habetur in capite, neceſſe, 49. diſtinctio. & propinqui quoq;

34 largo modo domeſtici appellantur in l.1.C.de emendatione ſeruorũ, & adnotauit gloſſ. in ſumma, verb. quod vero, 3. quæſt. 5. & gloſſ. in c. 1. qualiter iurare debeat vaſallus domino fidelitatẽ in conſuetud. feudor. alia gloſſa in d.l.quicunque, & gloſ.in cap. in literis, de teſtibus. Licet olim familiares ſoli ſerui dicerentur, tradit Macrob.lib.1. Satur.c.11. ex his enim tantum & dominis familia conſtabat, qui patresfamilias nuncupabantur, ſerui autem familiares, vt Seneca ad Lucill. animaduertit: & hinc diſputatio fuit inter Conſultos, quot ſerui familiam facerent, l. deteſtatio. 40. §. vnicus, de verb.ſign. & adnotauit Cicero in oratione pro Cœcina: hodie vero familiæ appellatio variè accipitur, l. pronuntiatio, §. familiæ, ff. de verb. ſignificatione.

35 Ex quibus infertur interpretatio ad dict. l.1.& 2.C. de Epiſ. & clericis, vbi clerici familiares, vt ſupra oſtendimus, beneficio dominorum potiuntur: accipitur enim in colono adſcriptitio, partiario, mercenario, & conductitio, cum hi omnes ſecundum anteriorem interpretationem ſub familia comprehendantur: nam cum fauor prædictus ſit prætextu clerici æquè militat in domeſticis, ſicut in mancipis, alijſque

alijſque famulis: lex tamen partitæ 51.tit.6.part.1. hoc priuilegium tantum videtur indulgere clericis & familiaribus in eorum domibus degentibus, quod ex prædicta lege admittit Doctor Grego. Lopez ibidem gloſſa ſexta.

Textus triceſimustertius.

OTro ſi los eſcriuanos, o los abogados, o los otros oficiales, a quien deuē algunos dar algo por las coſas q̄ les librā en la Corte de ſus oficios, puedelos fazer emplazar a que vengā a cumplirles de derecho a caſa del Rey. Mas ſi eſtos oficiales recibieron fiadores por aquello que les auian a dar, no ſerian los fiadores emplazados para caſa del Rey: ſaluo ſino fueſſe fiador por algun concejo. Ca por razon que es fiador por concejo, ſerà emplazado para caſa del Rey.

SVMMARIVM.

1 *ADuocatus, alijque Curiæ officiales, pro ſtipēdijs ſuis poſſunt apud Curiam reos conuenire, & nu. ſeq.*

3 *Reus debendi ad Curiam trahi poteſt, non verò eius fideiuſſor.*

4 *Intelligitur textus in l. centum Capuæ, de eo quod certo loco.*

5 *Ex mora rei non augetur obligatio fideiuſſoris, & num. ſeq.*

7 *Ad intereſſe nō tenetur fideiuſſor.*

8 *Fideiuſſor ratione vſurarum tenetur.*

9 *Mora rei nocet fideiuſſori quoad perpetuandam, non quoad augendam obligationem.*

Lex XXXIII.

IN TEXTV, IBI: *Otro ſi los eſcriuanos, o los abogados.*

Scholium I.

1 SEntētia huius l. eſt, tabelliones, aduocatū, alioſquè Curiæ miniſtros pro ſtipēdijs ſuis poſſe apud Curiam reos cōuenire, quæ ſententia notabilis eſt, & huius caſus Curię ante noſtram l. nulla meminit vſusq, ſtylus, & praxis eā recepit, frequēterq, literæ regiæ expediuntur in regijs Auditorijs ad petitionem aduocatorum, & Curię tabellionum, procuratorum, & aliorum Curialium pro ſtipendijs, vel ſportulis eorum, & poſt noſtram legem quoad prædictos tabelliones idem diſpoſitum extat in l. 1.tit.2.lib.3.Ordinam. & in l.9.
2 tit.3.libro.4. Compilationis. In aduocatis tamē ſolum in noſtra l. prouiſum video, quæ erit ſeruanda cum praxis admiſerit.

IN

IN TEXTV, IBI:
No ſerian los fiadores emplazados para caſa del Rey.

Scholium II.

DOcet hæc lex in
3 ſecūda parte, aduocatū, alioſquè Curiales poſſe reos debendi ad Curiam trahere, non verò eorū fideiuſſores, in quo ſentētia noſtræ l. iuri cōſentanea eſt, & probatur in l. centum Capuæ, verſ. nec oportebit ſecundum vnum intellectum, ff. de eo quod certo loco. Prædictus enim verſiculus
4 ſeptem habet lecturas: quinque referuntur ab Accurſio ibi, verbo, oportebit: ſexta, verbo, augeri: ſeptima eſt Petri de Bellapertica, & refert eam Accurſius, verbo, reum, & Barto. & Baldus notant in principio ipſius legis: & ordinarij repetūt, quos tranſcribere non eſt ciuile, & ſane ratio noſtræ concluſionis, ſecundū prædictū intellectū eſt: nam
5 aliàs diceretur augeri obligatio fideiuſſoris ex mora rei, quod ipſa lex negat: & ideo ſi quis cer
6 to loco ſoluere promiſit, & fideiuſſorem dedit, quanuis ibi conueniri poſsit reus ratione deſtinatæ ſolutionis: non tamen conuenitur fideiuſſor, cuius forum actor ſequi debebit, vt ſcribit Albericus in dict. l. centum Ca-
7 puæ, num. 4. Quinimo, & ſi reus erat obligatus ad centū, & quia in loco deſtinato nō ſoluit, condemnatus eſt in decem (pro eo quod intereſt) ad hoc non adſtringitur fideiuſſor, vt ibidem Albericus adnotauit, & ante eū Bartol. in dicta l. cētum Capuæ, ante numerum primum, & Bal-
8 dus num. 1. Neque huic prædictæ legis, centum Capuæ, intellectui obſtat textus in l. quæro, ff. locati, vbi fideiuſſor ratione vſurarum, non verò eius quod intereſt, noxius eſt: diſtat enim, quia vſuræ (per ſtipulationem promiſſæ) intelligūtur à reo ſtatim debitæ: & per conſequens à fideiuſſore, & ideo tenetur ad eas, ſed illud quod intereſt ex natura obligationis non debetur, & ideo non obligat fideiuſſorē, Baldus, & Albericus in dicta l.
9 centum Capuæ, num. 4. Neque refragatur prædictis textus in l. mora, de verbor. oblig. vbi mora rei nocet fideiuſſoribus: loquitur enim illa l. quoad perpetuādam, non verò quoad augēdam obligationem, vt docet Accurſius in dict. l. mora, verſ. quoque, & prædicta l, centum Capuæ, variè accipitur ab ſcriptoribus: quoad noſtram tamen l. ſpectat veriſsima, & receptiſsima concluſio eſt, fideiuſſorē in eius foro conueniendum, quāuis reus debendi ad Curiam trahi poſsit, & placuit Gregorio in l. 13. tit. 11. part. 5. ſchol. 4.

Textus triceſimusquartus.

SI algun hombre tiene carta del Rey, de merced de donadio, o de otra coſa, e ha en la carta del Rey pena pueſta de dineros, o de otra coſa que el peche, e alguno paſſa contra lo que es otorgado en la carta del Rey, puede ſer emplazado para caſa del Rey a querella de aquel a quien fue otorgada la merced por la carta del Rey. E ſi el emplazado fuere deſto vencido ante los Alcaldes, pechará la pena al Rey, que es pueſta en la ſu carta, ca ſuya es del Rey eſta tal pena, e no del ſu alguazil.

SVMMARIVM.

1 *EX Regia donatione donatarius poterit ad Curiam Regiã trahere grauamen et ſuper ipſa donatione inferentem, & num. ſequenti.*

3 *Donatio interpretatur ſecundum qualitatem donatoris.*

4 *Si Rex, vel alius dominus aliquid donet Eccleſiæ, vel clerico, & lis ſit ſuper re donata, actio intenditur ante ipſum Regem, vel dominum donantem.*

5 *Si quæſtio feudalis ſit, cognoſcit de ea dominus feudi, etiam ſi ſit ſecularis, & conuentus clericus ſit, & num. ſeq.*

7 *Clericus vaſallus poteſt eſſe, nedũ Eccleſiæ, ſed etiam laici ratione feudi.*

8 *Dominus feudi Eccleſiaſticus habet iuriſdictionẽ ordinariam in laicum, quamuis laicus reus, & conuentus ſit, & numeris ſequentibus.*

Lex XXXIIII.

IN TEXTV, IBI: *Puede ſer emplazado para caſa del Rey.*

Scholium vnicum.

1 PROBAT Hæc l. donatariũ ex regia donatione, ſi ſuper re donata grauamẽ ab aliquo recipiat, poſſe apud Curiam regiam grauamẽ inferentem trahere: alius itaq; & notabilis Curiæ caſus à noſtra l. recẽſetur, cuius nulla l. ita expreſſè meminit: & quidem meritò donatarius à Rege, & eius Cu-
2 ria defenditur. Nam quãdo quis poſsidet rem donatam à Rege, ipſe Princeps poſsidere dicitur, vt ex multis refert Grego. Lop.
3 in l. 53. tit. 5. part. 5. gloſ. 4. Semper enim donatio interpretatur ſecundum cõditionem, & qualitatem perſonæ donantis, vt eidem Gregorio placuit in l. 27. tit. 1.

tit.1.par.1. gloſſa.3.& noſtræ le-
gi conuenit textus in l.57.tit.6.
par.1.vbi ſi Rex,vel alius domi-
nus aliquid donauerit Eccleſiæ,
vel alicui clerico, & lis moueа-
4 tur ſuper re donata, actio inten-
ditur apud ipſum Regem, vel
dominum donãtem, & ante eũ,
& non ante alium iudicem Ec-
cleſia, vel clericus reſpondere
debet, quæ profectò lex notatu
digna eſt, cique concinnit text.
in cap.cæterum,de iudicijs,& in
cap.ex tranſmiſſa, & in cap. ve-
5 rum, de foro competenti: vbi ſi
quæſtio feudalis ſit, cognoſcit
de ea dominus feudi, etiam ſi ſit
tẽporalis:& conuentus reus Ec-
cleſia, vel clericus: & ratio eſt,
quia dominus feudi habet ordi-
nariam iuriſdictionem in vaſal-
lum, reſpectu cauſæ concernen-
tis feudum, quoniam prædicta
iuriſdictio ſibi à lege cõceditur,
iuxta textum in l. Imperialem,
de prohibita feud. alienatio, in
libr. feudorum, & in cap.nouit,
de iudicijs, vbi Abbas: & idem
Abbas in dict. cap. cæterũ,nu.1.
& adnotauit Innocẽtius in cap.
cum ab Eccleſiarum, de offitio
ordinarij,& in cap.quanto, eod.
tit.& Bernardus in ſcholijs ad c.
ſuſpitionis, & ad cap.P. & G. de
offitio, & poteſtate iudicis dele-
gati, & Accurſius per textũ ibi
in l. & quia. ff. de iuriſdictione
omnium iudic. eſtque omninò
inſpiciendus Abbas in dict. cap.
6 cæterum, num. 6. quod inducit
ad hoc, vt quando prætextu cer-
tæ cauſæ per legem ciuilem iu-
riſdictio alicui tribuitur,ſub ea
comprehẽdantur clerici actiuè,
& paſsiuè, etiam in præiudicium
ordinariæ iuriſdictionis Epiſco-
pi, ſi in prædictis viget illa qua-
litas ſuper qua fundatur iuriſdi-
ctio, idem Abbas in cap.verum,
7 de foro competenti, nume.2.Ex
quo vnum profectò notabile de
duxit, nempe, vt clericus poſsit
eſſe vaſallus,nedum Eccleſiæ,ſed
etiam laici ratione feudi, iuxta
textum in cap.ſolitæ,de maiori-
8 tate & obediẽtia: quod quidem
reciprocum erit:nam etiam do-
minus feudi,ſi Eccleſiaſticus ſit,
habebit iuriſdictionem ordina-
riam in ſecularem,ſi de feudo lis
ſit, vt eidem Abbati placuit in
9 dict. cap. verum, num.5. In Hi-
ſpania tamen nonnulli hæſitãt
de hac opinione, ex textu in l.5.
titul.1.lib.4.Compilationis, vbi
clericus,vel Eccleſia ſuper re do
nata à Rege, ſi laicũ conueniãt,
ante iudicem ſecularem, & non
ante Eccleſiaſticum conuenire
debẽt.(His enim nominibus do
ctrinæ gratia vtor,licet ſciã neq,
vnum, neque alterum apud La-
tinos recipi, niſi in diuerſo ſig-
nificatu)apud Priſcos enim ſecu
lare dictum fuit, quod centeſi-
mo quoq, anno inſtaurabatur,
vt videre eſt ex Plinio lib.7.c.48.
Sed profectò ſi bene perpendan
tur

tur verba d.l.Compilationis,nõ ſolum refragantur, imò ſuffragantur prædictę veriſsimæ con-

10 cluſioni:ratio enim prędictæ legis Regni à ſuperius adnotatis petenda eſt: ideo enim prædicta compilata lex ad iudicem ſecularem prædictam cognitionem pertinere ait:nam ſupponit rem à Rege proceſsiſſe, & ideo cum Rex ſit dominus ad eum,& eius magiſtratus ſpectat cognitio,vt in feudo,ex d.c. tranſmiſſa diximus,& ex prædicta lege Compilationis confirmatur lex noſtra, cum donationis regiæ cognitio ad prædictũ Regem pertineat.

11 Nullam itaque vtroq,iure difficultatem prædicta ſentẽtia habet,nempe,vt lis feudalis ad dominum feudi ſpectet actiuè, & paſsiuè,ſiue dominus,ſiue vaſalli,ſeculares,vel Eccleſiaſtici ſint.

Neque ignoro Ioan. Andre. opinionem in dict. cap. cæterũ, docentis, erraſſe eos qui defendunt dños feudi ſeculares poſſe Eccleſiam, & clericos iudicare, cum laici clericos non iudicent, cap. 2. de iudicijs, aitque, legem ciuilem contra hunc canonem ſtatuere nihil poſſe, neq, etiam legem Canonicam cũ nequeat tollere priuilegium indultum Ecclesæ, & eius miniſtris à iure diuino: rectè enim ſatisfacit Felinus in dict.cap.cæterum,nu.3. & 4. & eſt omninò intuendus Gregor.in dict.l.2.ſchol.2. Ego tamen ingenue fateor Ioan.opinionem æquitate, & religione plenam eſſe,cũ magna ſit ratio, quæ pro ea facit l.ſunt perſonæ, ff. de religioſis.

Textus triceſimusquintus.

SI algun hombre fuere ſallado en caſa del Rey, quier ſea oficial,o no,ſino vino al plazo por lo que del ſe querella, maguer ſea tal la demanda porque deua reſponder,no es tenido de reſponder faſta que le embien a ſu caſa,e lo emplazen deſpues, ſaluo ſino lo demãdaſſen por contrato que huuieſſe fecho en la Corte, o ſi ſe ouieſſe el venido a caſa del Rey, ſin mandado, o que huuieſſe venido por alguna de las otras coſas que pone el derecho,porque ha derecho que lo embien a ſu caſa, ca eſtonce tenido ſerà de reſponder, maguer no vino emplazado ſobre ello:mas ſi el ouieſſe ya venido por el emplazamiento, o por mandado del Rey, o por razon de alguna de las coſas que pone el derecho,porque ha derecho de tornar a ſu caſa,y eſtonce no ſerà tenido de reſponder faſta que le embien a emplazar a ſu caſa. Mas en otra manera,ſi lo fallan en caſa del Rey, tenido es de reſponder, y, maguer no vega emplazado ſobre ello. Si tal es el pleyto porque ſe aya de librar en caſa del Rey,pues el por ſi ſe vino a caſa del Rey, y lo fallan ay.

SVM-

SVMMARIVM.

1 INuentus in Curia regia, ibi nō conuenitur, ſi competat ei ius reuocandi domum.

2 Regula eſt, vt in ſuo foro quilibet cōueniatur, niſi repertatur in Regis Curia, excipitur tamen ab hac regula legatus, & aliæ perſonæ, quæ ad domum ſuam iudicium reuocare poſſunt.

3 Legatus non ſolum gaudet priuilegio reuocandi domum, & domicilium, ſed vt in eo, durante legatione, non conueniatur, quæ regula locum habet in omnibus, qui ex cauſa neceſſaria, vel quaſi ſunt abſentes à domo ſua: nam dum abſentia durat, non conueniuntur, & num. ſeq.

5 Abſens ex cauſa neceſſaria nō eſt compellendus conſtituere procuratorem, & num. ſeq.

7 Si contra prædictos abſentes ſentētia feratur, vel aliter procedatur, ita vt eorum ius læſum ſit, reſtitui poſſunt, & num. ſeq.

9 Si impedimentum abſentis ex cauſa neceſſaria, vel quaſi eſſet longo tempore duraturum priuilegium reuocandi domum habet, nō tamen differendi litem donec in domum reuertatur, & num. ſequenti.

11 Quod dicatur impedimētum longum, & quod perpetuum iudicis arbitrio relinquitur, & numer. ſequenti.

13 Longum impedimentum dicitur, quod ſubeſt vltra ſpatiū quinq; annorum.

14 In caſu dubio ſemper impedimentum interpretatur perpetuum, cōpellitur itaque qui impeditus eſt procuratorem mittere.

15 Priuilegium adfert iudicij dilationem, ſi temporale ſit: ſi tamen ſit perpetuū non excuſat, & nu. ſequenti.

17 Diuerſitas eſt inter impedimentum prouenientis ex priuilegio, aut ex accidenti.

18 Quando cauſa celeritatem deſiderat, ſtatim quis experiundus eſt, nec impedimentum in hoc caſu litem differt.

19 Quando quis impeditus eſt eius ſuffragio, ſtipendioque conſtituto non gaudet priuilegio reuocandi domum.

20 Legatus, durante legatione, non conuenitur, quamuis eius ſuffragatio, & ſtipendio conſtito, dignitatem perceperit.

21 Ex affectu alicuius præſumitur animus male ſe gerendi.

22 Interpretatur text. in l. vniuerſi, de legatio.

23 In rebus mobilibus, & ſemouentibus, priuilegium reuocandi domum non datur.

24 Verbum, aliud, denotat ſimilitudinem.

25 Intelligitur text. in l. ſi legationis, ff. de iudicijs.

26 Origo contractus deſideratur.

27 Priuilegium ne quis conueniatur dum

dum legationis cauſa adeſt in Curia, accipi debet in his, quæ antè legationé originem habuerunt, & num. ſequentibus.

30 *Intelligitur text. in l. ſi legatus, ff. ad Senatumconſult Trebel.*

31 *In reconuentione nõ datur priuilegium reuocandi domum.*

32 *In cauſa appellationis non habet locum reconuentio, & nonnulla de hoc num. ſequentibus.*

38 *Procurator ciuitatis, qui venit ad Curiam, ibi conueniri poteſt, nec gaudet priuilegio reuocandi domum, & quomodo hoc accipiatur, & nu. ſeq. declaratus.*

40 *Priuilegio reuocandi domũ, renuntiari potuit.*

41 *Diuerſitas eſt inter immunitatem, quæ competit ex priuilegio, vel eam quæ ipſo iure.*

42 *Non aliter prædictum reuocãdi domũ beneficiũ datur, niſi præſtita cautione iudicio ſiſti: hæc tamẽ nuda ſufficit, neq; ſatisdatio hoc caſu deſiderabitur, & n. ſeq.*

44 *Offitio functus non habet priuilegium reuocandi domũ, & quomodo hoc accipiatur, & nu. ſequenti.*

46 *Priuilegium offitij durat in ſyndicatu.*

47 *Intelligitur text. in l. 2. §. item ſi extra prouintiam, ff. de iudicijs, & nu. ſequenti.*

49 *Priuilegium reuocãdi domũ, nõ competit, ſi ante offitium aſſumptum in Curia quis cõtraxiſſet.*

50 *Legatus quãuis ante legationem in Curia cõtraxiſſet, nõ compellitur ibi ſe defendere, ſed domũ reuocare poteſt.*

51 *Interpretatur text. in Authent. qua in prouintia, C. vbi de crimin. agi oporteat.*

52 *Diuerſitas eſt inter priuilegium clauſum, & nõ clauſum in corpore iuris, & nu. ſeq.*

54 *Interpretatur text. in l. cum quæritur, ff. de legationibus.*

55 *Exponitur text. in l. eũ qui Epheſum, § . 1. ff. de conſtit. pecunia.*

56 *Deſtinatio ſolutionis non debet plus operari, quàm locus cõtractus, & num. ſeq.*

58 *Interpretatur text. in l. cum furioſus, §. quod legationis, ff. de iudicijs, & num. ſequentibus.*

63 *Contentum pro continente, & è conuerſo vſurpatur, & nu. ſeq.*

65 *Nunquam diſceditur à verborum proprietate, quàm ſi cõſtet legem ſenſiſſe.*

66 *Nullus aptior intellectus eſt, quã qui verbis quadrat.*

67 *Animi placitũ literæ exprimũt.*

Lex XXXV.

IN TEXTV, IBI:

Haſta que le embien a ſu caſa.

Scholium I.

Probat hæc lex, inuentũ in Curia regia, ibi non poſſe cõueniri, ſi ius reuocandi domũ ei cõpetat: ad cuius ſententiæ declarationé animaduertendũ eſt, reũ nunquam

niſi in eius domicillio conueniē
dū, iuxta iura vulgaria, niſi in-
uētus eſſet in Regis Curia: nam
cum cōmune domiciliū ſit, ibi
quis cōueniri poteſt, iuxta text.
in l. 2. §. legatis, ff. de iudic. cui
conuenit l. 4. tit. 3. p. 3. à qua re-
2 regula excipitur Legatus, vel is
qui teſtimonij perhibendi, vel
ius dicendi cauſa, vel ad litē ci-
uitatis ſuę proſequendā, vel ob
aliā ſimilem in curiam ſit euo-
uatus: hic enim apud Curię iu-
dicem reſpōdere nō adſtringe-
tur, ſed ad domū ſuā iudicium
reuocare poterit, vt in d. §. lega
tis, adnotatur in illa verba: *Le-
gatis in eo, quod ante legationē con-
traxerūt: item his qui teſtimonij cau-
ſa vocati ſunt, vel ſi qui iudicandi
cauſa accerſiti ſunt, vel in prouintiā
deſtinati reuocādi domū ius dicatur:*
cui cōcinnit prǫd. l. Partit. 4. tit.
3. p. vbi & alię cauſæ recēſentur
vltra expreſſas à d. §. legatis.
3 Rurſus d. §. non ſolū accipiē-
dus eſt in prædicto reuocandi
domiciliū priuilegio, ſed vt in
eo dū cauſa neceſſaria, vel quaſi
abſentiæ durat, non conueniā-
tur, alioqui enim abſens obliga
retur ſe defendere, & legatio-
nem, litēvè reipublicæ deſere-
re, aut procuratorē mittere, ad
neutrumque cogendus eſt, iu-
iuxta text. in l. 2. & melius in l.
eundem plures, ff. de legatio. in
illis verbis: *Suſcepta vero legatio-
ne nō niſi iniunēto munere fungatur:*
ex quibus verbis ſatis conſtat,
4 munus, cauſamvè abſentię fun
ctam eſſe debere, ad hoc vt quis
in ius acerſiri poſsit, lisvè de-
beat pertractari, etiam in eius
domicilio, quod omninò dedu
citur ex text. in l. fi. ff. cum qui
appel. in prouin. in hæc verba:
*Hoc enim illis præſtatur, ne neceſſe
habeant ſe defendere, qui reipublicæ
5 cauſa abſunt:* neq, etiam, vt dixi-
mus, ſaltim ſi cauſa grauis ſit,
compelli conuētus, debet pro-
curatorē cōſtituere, iuxta text.
in c. querelam, de procurato. &
docet Bonifac. Rogerius conſ.
2. 1. p. nu. 44. ait enim per reuo-
candi domū priuilegium non
poſſe legatū, & eum qui reipu-
blicæ cauſa abeſt, vel ad Curiā,
ex alia ſimili cauſa vocatus eſt,
ibi conueniri, ne ſcilicet diſtra-
hatur, & mens eius, & animus
vexet, vt verbis authoris vtar,
& multò magis nō cogitur de-
6 fendi in domo ſua à qua abeſt,
& cuius cōtrouerſiæ occaſione
magis animus, & mens legati
7 ſubuerteretur: & ideo ſi contra
prędictos abſentes in Curia, vel
in eorū domicilio ſentētia fera
tur, vel aliter procedatur, ita vt
ius abſentis læſum ſit reſtitui
poſſe, Accurſ. animaduertit in
d. l. eundē plures, ff. de legatio.
verb: *fungatur*, & in prędictū ſen
ſum accipienda eſt lex noſtra:
nam dum ſupponit apud Cu-
riam neminem cōueniri, & re-
ſpon-

ſpondere nõ teneri vſq, in do-
mum ſuam reuertatur, intelli-
gere debemus in prædictis caſi-
bus,vel alijs ſimilibus,quorum
cauſa quis in Curia adeſt, aper-
tèq, prædicta ſententia proba-
tur in prædicta noſtra lege, dũ
ait, abſentem à domo, neq, in
Curia cõueniendum, neq, etiã
in eius domicilio, donec in id
9 reuertatur, & à nemine ad hoc
põderatur, & animaduertitur,
eſtque notatu digna ad intelle-
ctum l.10.tit.7.lib.6. Compila.
ibi: *Faſta que ſean tornados a ſus*
tierras. In Curiæ enim procura-
toribus lex illa loquuta eſt, qui
in Curia no conueniuntur,nec
in domo, donec ad eam reuer-
tantur,& hoc iure vtimur,licet
variè hæc lex intelligatur,cuius
declaratio,vt ſumptibus procu
ratores non vexẽtur hac tẽpe-
ſtate petita fuit, & additum, vt
morte quoq, lites ante aſſumptũ
offitium, ſuſpenderẽtur, vt nõ
niſi iniũcto munere fungerẽn-
tur procuratores, nondũ tamẽ
à Rege reſpõſum eſt. Sed præ-
dicta receptiſsima & veriſsima
determinatio in aliquibus ſub
uertitur,excipitur,& limitatur.

Primaq, exceptio erit,quãdo
impedimentũ eſſet longo tem-
pore duraturũ,quo caſu abſens
ex cauſa neceſſaria,vel probabi
li,licet habeat priuilegiũ domũ
reuocandi : non tamẽ differẽdi
litẽ, donec in domũ reuertatur
10 priuilegio potietur, ſed mitte-
re procuratorẽ debebit, iuxta
doctrinã text.in l. ſi longius,ff.
de iud. & ex adnotatis ab Scri-
bentib' in l.2.§. ſi quis in iudi-
cio,ff.ſi quis cautio.& in c.2.de
procur. & probat de iure regio
text.in l.11.tit.7.p.3.vbi Greg.
11 Lop.ſchol. 8. & ſchol. 9. inter-
pretatur, quid ſit impedimẽtũ
longũ, & quid perpetuũ,& quã
do quis nõ habet definitum tem
pus, intelligi perpetuũ in l.Iu-
riſperitos,ff.de excuſatio. adno
12 tatur, & in hac materia verior
doctrina eſt, vt relinquatur iu-
dicis arbitrio an impedimentũ
ſit longo tempore duraturum,
13 necne: & ad hoc vt longũ dica-
tur debere ſubeſſe per ſpatium
quinq, annorũ,docuit Alexan.
in d.l.2.§.ſi quis in iudicio,n.5.
ſubditq, nu.6.in caſu dubio,an
impedimentũ futurũ eſſet lon-
gum,perpetuũ,aut breue, ſem-
per interpretandũ perpetuũ, ar
gum.text.in l.ſufficit,de cond.
indeb.& notat gloſ.in clemen.
1.de reſcrip.& in c.fi. d reſcrip.
in 6.& DD.animaduertũt in c.
querelam, de procur.hancque
indubitatã cõcluſionẽ elliciũt,
vt ſi quis ex priuilegio perpe-
tuo non adſtringatur iudicio
ſupereſſe, compellatur procu-
ratorem conſtituere, iuxta te-
xtum in l.quicunque,& in Au-
thentica hoc ius,ff.de procura-
toribus, ſi verò priuilegium

ad tempus ſit,tunc neque iudicio ſupereſſe debeat, neq, procuratorē mittere,l. 3.ff.de inius vocan.d.l.2.§.legatis,ff. de iud.
15 Priuilegiū enim adfert iudicij dilationem,vt Bald.& Alberic. animaduertūt in d.l.2.§. in iudicio,ff.ſi quis cautionib. nu.5. quod vt plenè liqueat,accipiendum eſt,cū ipſius Baldi, & Alberici diſtinctione, qui d.nu.5:
16 diuerſitatē conſtituūt inter impedimentū proueniens ex priuilegio, aut ex accidenti, illud enim ſi ad tēp' ſit exceptione dilationis iudicij iuuatur, ſiue in Curia,ſiue in domicilio,donec impedimentū ceſſet,l.3 ff.de in ius vocan. ſi verò ſit perpetuū, reus non excuſabitur,cum hoc caſu procuratorem mittere debeat,l.fi.C.de iniur. & ratio eſt ſecundum Bald.ibid.nam alioqui iudicium, neq,exordium, neque finē haberet, ſed illuſorium redderetur,quod eſſet abſurdum: ſi impedimentū tamē
17 ex accidenti ſit, tunc refert, an caſus contigerit culpa rei, necne:& ſi culpa præceſſerit, procuratorem mittere reus tenebitur, l. Papinianus exuli, ff. de minor. aut impedimētum ſine culpa rei contigit, & tunc reus procuratorē conſtituere nō adſtringetur, donec accidentale impedimentum ceſſet.
18 Secunda exceptio erit,quādo cauſa celeritatē deſiderat, tunc enim quanuis quis gaudeat priuilegio trahendi iudicium ad domicilium ſuū,ibi tamen ſtatim experiendus erit,& procuratorem mittere debebit, neq, impedimentū hoc caſu litē differet,iuxta text. in c.oblatæ, in fin.de appel. & Abbatis doctrinam,in c.cum dilecti,nu.13.de dolo & contum.vbi inquit, impeditū debere conſtituere procuratorē, vbicūq, cauſa exigat celeritatē,argu.text.in l.1.ff.de dam.infect. & eorū quæ notat Bart.in l.4.§.prætor ait,eodem tit.nu.3.quod æquiſsimum eſt, ne propter impedimētū vnius, alterius cauſa pereat, argu.tex. in c.iniuſta,23.q.4.& in cap. ſacris,de ſepultu. & in c. cauſam, de præbē.& in c. deniq, 14.q.5.
19 Tertia exceptio erit,quando quis ſuffragio dignitatē, & munus percepit, ſtipendioq, conſtituto, quo caſu nec reuocādi domū priuilegio vtitur,& multò minus, vt in ea non conueniatur impedimēto durante,iuxta ſingularem profectò text. in l.
20 vniuerſi,C.de legation. lib. 10. qui text. ſolū ab hac regula excipit eos, qui in legationibus publicis verſati ſunt: hi enim quāuis ſuffragio & ſtipēdio cōſtituto dignitatem perceperint præd.priuilegio reuocandi domū fruūtur:& ratio diuerſitatis eſt,quia hęc dignitas quomodocūq, cōſequat, ex mera liberalitate

tatè procedit, ſecundū Bart. in d.l. vniuerſi, nu. 1. in alijs verò muneribus, quæ minoris cōſiderationis ſunt, præſumitur affectus: argu. text. in l. ſpadonē, §. fi. ff. de excuſ. tut. & eorū quæ adnotauit Bart. in l. 2. in fin. C. de murilegul. docēs ex affectu
21 alicuius præſumi animū malè ſe gerēdi: de hac tñ exceptione ſemper dubitaui: & ſi rectè cōſiderētur verba text. in d.l. vniuerſi, ad noſtrū propoſitū nihil
22 ſpectant, quæ tātum decidunt dignitates affectu, & ſuffragio perceptas, non præbere excuſationē à muneribus: an vero hi qui promoti ad eas ſunt, habeant priuilegiū reuocādi domum necne? lex nō decidit, remaneatq. in diſpoſitione iuris, ſecundū anteriorē interpretationē: & quāuis ille text. habeat diuerſos intellectus hic magis placuit Bart. & Plateæ in dict. l. vniuerſi.
23 Quarta exceptio erit in rebus mobilibus, & ſemouentibus: in his enim, priuilegiū reuocādi domum non datur, vel ſaltim ſi hoc cōpetat in eius domicilio cōueniri reus poterit legatione, vel impedimento durante, quāuis impedimentū ad tēpus ſit, ex pulchra deciſione text. in l. ſi legationis tēpore, ff. de iudi. in his verbis: *Si legationis tempore quis ſeruum, vel aliam rem emerit, aut ex alia cauſa poſsidere cœperit, non iniquè cogetur eius nomine iudiciū accipere: aliter enim poteſtas dabitur Legatis, ſub hac ſpecie res alienas domum afferendi*: & ratio eſt, ſecūdum Bald. ibidem, in principio, ne Legatus recedat cum rebus alienis, aut pretio nō ſoluto, quā rationem, & ipſa lex reddit in verſic. aliter enim, neque reffragātur illa verba: *Aut ex alia cauſa poſsidere cœperit*: de-
24 bēt enim accipi de cauſa ſimili præcedenti: verbū enim, *aliud*, denotat ſimilitudinem, glo. in l. ſi fugitiui, C. de ſeruis fugiti, gloſ. verb. *alij*, in Clement. 1. de reſcrip. vt ſit ſenſus, prædictam l. loqui in re mobili, vel ſemouenti, ex contractu emptionis, ex aliovè permutationis, vel ſimili, hoc enim indicat verbū,
25 *aliud*, ibi appoſitum: ego tamen huius interpretationis ſemper anceps fui, putaremq. d.l. ſi legationis, in re mobili ſemouēti, & immobili quoque procedere. non enim inuenio diuertatis rationē, cū res mobilis poſſit in iudiciū deduci, quę maioris qualitatis & quātitatis eſſet, quā res immobilis, longè itaq. alia ratione exiſtimo, Iurecōſultū ibi ſtatuiſſe, cogendū eſſe legatū liti moræ durante legatione reſpondere: ea nempe, quia rem emit, & poſſeſsionem adeptus eſt tempore legationis, vt probant illa verba. *ſi legationis tempore*, & ſic con-

26 ſideratur origo contractus,l.ſi-
ſtulas,§.fundum,ff.de contrah.
empt. Priuilegiũ enim,ne quis
conueniatur, dum legationis,
litisvè reipublicæ cauſa,in Cu-
ria adeſt,accipi debet in his quę
ante legatione, vel abſentiam,
originem habuerũt, vt Vlpia-
nus reſpodit in d.l.2.§. legatis,
28 ff.de iudicijs. Ex dicta itaque l.
ſi legationis, vera elicitur ſen-
tentia, vt ſi quis tempore lega-
tionis contrahat, ſiue ſuper re
mobili,ſiue ſuper immobili ad
domũ iudicium reuocare non
poſsit:ſi tamẽ ante legationem
poſsidere cœperit, ea durante,
non ſolum prędicto priuilegio
reuocãdi domũ potietur, iux-
ta d.§.legatis, verumetiam in
domicilio ſuo non poterit con
ueniri, niſi legatione finita,iu-
xta l.pen.ff.de legatio.& hic, ſi
quid iudico,eſt verus prædictę
29 legis, ſi legationis ſenſus, qui
intellectus cõfirmatur ex textu
in l.non aliàs,§. ſed ſi poſtule-
tur,ff.de iudicijs,vbi lis fuit ſu-
per re ſemouenti:& tamen ibi
Paulus reſpondit, legatum nõ
poſſe conueniri, etiam actione
in rem, ratione præſentis poſ-
ſeſsionis,quam ante legationẽ
apprehendit:ſecus autẽ,ſi tem-
pore legationis cœpit poſside-
re,& ita illum textum exponit
Bart.in princ. & Accurſius do-
cet ibi,verb. *actio*. Rurſus præ-
dicta ſententia probatur in l. ſi
30 legatus,ff.ad Senatuſc. Trebel.
vbi delatam hæreditatem reſti
tutioni obnoxiam tempore le-
gationis cogitur quis adire: &
quãuis difficultatẽ habeat,dum
lex decidit, non eſſe cogẽdum
reſtituere eam, donec domum
reuerſus ſit, Accurſius tamen,
verb. *reſtituat*, ex legis ratione,
Ideò à Martiano ibi ſtatui exi-
ſtimat, quia Legatus dixit, ſe
velle deliberare, alioqui enim
ſtatim reſtituere cõpelleretur,
& docet Bart.ibidẽ in princ.Et
ratio decidendi eſt: nam cũ de-
liberat, datur ei dilatio, donec
reuertatur domũ, cum ibi me-
liùs de viribus hæreditatis,&
cõmodo Trebelianicæ inſtrui
queat.

31 Quinta exceptio erit, quãdo
reuocãdi domũ priuilegiũ ha-
bẽtes alios in Curia ad iudiciũ
euocauerint,tunc enim recon-
ueniri poſsũt,nec prædicto pri-
uilegio reuertẽdi ad domũ hoc
caſu potientur,vt Iurecõſultus
adnotauit in d.l.2.§.ſed ſi agãt,
ff.de iudic.& docuit ibi Accur-
ſius verb.*compelluntur*,& Couar.
pract.quæſt.c.5.nu.4. & proba-
tur in dict.l.4. tit.3.p.3. alioqui
enim beneficiũ reconuẽtionis
auferretur, vt ibi animaduertit
Gregorius ſchol.4. quæ ſenten
tia, ſecundum eum accipi de-
bet,quando noua lis mota ſit à
priuilegium habẽte, ſuper qua
reconueniatur:(quod licet)ſed
ſi quis

ſi quis in Curia eſſet cauſa appellationis (hic enim caſus ex exceptis eſt, vt in dict. §. legatis, & in eadem l. partitæ oſtenditur) reconueniri nō poſſet, cū in cauſa appellationis non habeat locum reconuentio, iuxta text. in l. ad cognitionem, ff. ex quib. cauſ. in poſſeſ. eat. & gloſ. in cap. 1. de cauſa poſſeſ. in Clementinis, & Innocentiū in c. 1. de mutuis petitionibus, Cinū in l. per hanc, C. de temp. appel. quæſt 7. Speculum in tit. de reconuentione, §. nunc dicamus, numer. 6. vbi refert duas huius rei opiniones, & veriorē putat, vt in cauſa appellationis reconuentioni non ſit locus: Angel. tamen in d. §. legatis, numer. 5. Diſtinctionem facit nempe, an
33 appellans ex neceſsitate iudicē ad quē extra domiciliū adeat, tunc enim reconueniri nō poterit: ſecus ſi in proprio domicilio iudicem appellationis haberet, aliumque iudicem adit, quo caſu cum abſentia non ſit neceſſaria, ſed voluntaria, recōuentio datur: & hāc diſtinctionem ipſe grauiſsimus author menti commendat: puto tamē hallucinatū eſſe, abſentia enim, vel præſentia iudicis ad quem
34 non cōſideratur in cauſa appellationis, ad hoc vt recōuentioni ſit locus, necne: ſed an cauſa appellationis ſit eadem cum principali, an verò diſtincta, &

qui aliam, & diſtinctam eſſe dicunt, recōuentioni locum eſſe
35 aſſerunt, qui verò eandē, negant: & quia verius eſt, litem appel-
36 lationis eandem eſſe cū principali reconueniri appellantem non poſſe, ex prædicta ratione, docuit Speculum d. tit. de reconuentione, dict. nu. 6. & Angelum improbat Paulus in d. §. legatis, nu. 4. alia verò ratio-
37 ne videlicet, quia licet iudex appellationis in domicilio demoraretur, non poterat dici ſuus iudex, niſi per appellationem: indiſtinctè itaque dicendū eſt, appellantem reconueniri nullatenus poſſe, quod admittit Gregor. in d. l. 4. ſchol. 4.

Sexta exceptio erit, hodie iure
38 regio in procuratore ciuitatis, qui iuſſu Regis venit ad Curiā ibi enim cōueniri poteſt, vt probatur in l. 4. tit. 11. lib. 2. Ordin. quæ lex omnino contraria eſt, d. §. legatis, & prædictæ l. partitæ 4. tit. 3. par. 3. Gregor. tamen ibidem ſchol. 3. quamuis hanc difficultatem cogitādam relinquat, exiſtimat per prædictā l. Ordin. non corrigi d. §. legatis, quæ quidē l. accipi debet quādo reus de iure cōueniri poſſet, eſſetque caſus in quo ei beneficium reuocandi domum non
39 competeret, vel (quia licet illa lex permittat) non ex hoc exceptionē tolit, quā Gregorij opinionem elegit lex. 11. titul. 7. lib. 6.

lib.6.Compilationis:quæ tran-
ſcribit prædictam l. Ordinam.
ci tamen in fine addit,intelligi
debere ſecundum iuris regulas
non vt eis deroget. Nec acci-
pienda hæc lex eſt in publico
legato,regioq, procuratore ad
Curias celebrandas: hic enim
omni iure tuetur, & reuocandi
domũ priuilegio potitur,l. 10.
tit.7.lib.6. Compil.

40 Septima exceptio erit,quan-
do prædicto priuilegio reuo-
candi domum eſſet renuntiatũ
(quod licet)l.ſi quis in conſcri
bendo,C. de pactis, & placuit
Gregor.in d.l.4.gloſ.5.

41 Octaua exceptio erit, ſi exce
ptio priuilegij reuocandi do-
mum non ſit oppoſita: alioqui
enim nõ redditur lis nulla do-
cuit Paul. in d.l.2.§. omnes, ff.
de iudicijs, numero. 2. vbi ait,
omnes priuilegium habentes,
quorum meminit text. in d.§.
legatis, mero iure poſſe conue-
niri in loco legationis, ratione
fori,quẽ ibi ſortiuntur, & quia
ibi reperiuntur, ſed de æquita-
te,cum ex cauſa neceſſaria ibi
adſint beneficiũ reuocandi do-
mum eis dari: ex quo ſequitur
prædictũ beneficium allegari
debere, argumento textus in l.
ſi quis ex aliena, de iudicijs. Si
tamen ipſo iure eximeretur à
iuriſdictione iudicis, quamuis
couẽtus nõ opponeret,lis nulla
eſſet. Hæc enim eſt diuerſitas
immunitatis,quæ competit ex
priuilegio,vel ipſo iure,Paulus
in dict.§. ſed ſi dubiteur,d.l.2.
de iudicijs,num. 3.

42 Nona exceptio erit, cautio-
ne ſcilicet non præſtita, *iudicio*
ſiſti: nõ enim aliter & alio mo-
do prædictũ reuocãdi domum
beneficium datur,iuxta text.in
d.l.2.§.ſed ſi dubitetur,ff. de iu
dicijs,cui conuenit l.partitæ.4.
tit.3.part.3. Sufficit autem nu-
da cautio,nec ſatiſdatio hoc ca
ſu deſideratur cũ ſola promiſ-
ſione *iudicio ſiſti*, contenta ſit d.
l.2.§ ſed vtrum,de iudicijs,pro
pter *Vlpiani*, & *Melæ* Iurecõſul-
torum rationem in dict. §. ſed
vtrum, eam nempe: nam ſi ſa-
tiſdatione opus eſſet, magis in
hoc grauaretur reus, quàm in
iudicio ibi ſuſcipiendo, & ita
debet accipi d.l. partitæ 4.tit.3.
part.3.quæ hoc verbo,*promiſſio-*
43 *ne*, non cautione vſa eſt: quam
promiſsionem duobus caſibus
gloſſa negat in dict.§. ſed vtrũ,
verbo, *accipere*, quando ſcilicet
iudex à quo quis declinat forũ,
omninò incompetens eſſet vl-
terius, & quando iudex ad quẽ
remittitur reus, eſſet remotus:
ſecus verò ſi in propinquo eſ-
ſet,quod voluit Paulus in d.l.2.
§.ſed ſi dubitetur, num.5. 1.le-
ctura,& in 2.n.2.& ab ea etiam
excuſabitur Curię procurator,
iuxta dict.legem 10.tit.7.lib.6.
nouæ Compil.

44 Decima exceptio erit, vt munere functo, poſsint conueniri prædict. ex priuilegio perſonæ, ſi ibi ſubſiſtant, iuxta text. in d. l. 2. §. plane, de iudicijs, quod ſic accipiendum eſt, non vt ſtatim conueniantur: aliquod enim tẽporis ſpatiũ aſſumitur, iuxta textum in l. ratũ, ff. de ſolutionibus, & in l. quod dicimus, eodem titul. & in l. diuortio, ff. de negotijs geſtis, & in l. legato, ff. de legatis, & in l. ab hoſtibus, §. fin. ff. ex quibus cauſis maiores, & docet Accurſius in d. §. planè, verbo, *ſi perfecta*: & hoc tempus, cum non inueniatur à iure
45 expreſſum debet eſſe arbitrarium, l. 1. in fin. de iure deliberandi, & Alberico placuit in d. l. 2. §. omnes autem, in fin. ff. de iudicijs, & Paulo in d. l. 2. § pla-
46 nè, nu. 2. Ex quo infert ad iudicem, vt priuilegio, quo gaudet durante offitio, potiatur in ſyndicatu.

47 Vndecima exceptio erit, ſi quis conueniretur pro contractu celebrato extra domiciliũ, & eius prouinciã, quo caſu reuocandi domum, priuilegium non datur, vt putà ſi Hiſpanus reperiatur Romæ Legatus, & conueniatur pro contractu celebrato in Italia, tunc enim fruſtra petit reuocari in domicilium Hiſpaniæ, cum ibi neque in illa prouintia non contraxerit: prædictũ enim beneficium accipi debet in cõtractib' Hiſpaniæ: quæ ſententia deducitur ex textu in d. l. 2. §. item ſi extra prouintiam, ff. de iudic. ſecundum vnum intellectum, vbi adnotauit Paulus num. 1.

48 Quæro tamen quid ſtatuamus in alio priuilegio, quod Legatus habet, nempè, vt durante legatione non conueniatur? Diximus enim in principio huius ſcholij, Legatũ duobus vti beneficijs, videlicet, reuocandi domũ, rurſusq;, vt neé coueniatur legationis tẽpore, iuxta legẽ penultimam, ff. de legationibus, propter rationes ibi adductas, quas huic caſui cõuenire exiſtimo, nẽpe, vt quanuis Legatus Hiſpanus pro contractu Italiæ, vel in alia parte extra prouintiam celebrato, nõ poſsit reuocare domum, ſaltim alio potiatur priuilegio, vt durante legatione non conueniatur, ne compellatur eam deſerere, quod iuri conſentaneum, & animaduerſione dignũ puto

Duodecima limitatio eſt, quę ſtatim ſequitur in litera text.

IN TEXTV, IBI: *Saluo ſino lo demandaſſen por contrato q̃ ouieſſe hecho en la Corte.*

Scholium II.

49 PRobat hæc l. in ſecunda parte, prędictum priuilegium reuocandi domum

dictis exceptis perſonis non dari, ſi ante munus aſſumptum in Curia contraxiſſent: ex contractu enim antea facto ibi cōueniri poſſunt, quæ ſententia ſumpta eſt à d.l.2. §. omnes, ff. de iudicijs, ibi: *Omnes autem iſti domum reuocant, ſi non ibi contraxerint, vbi conueniuntur: cæterum ſi contraxerint ibi, reuocandi ius non habent.* Quę veriſſima determinatio; cum nihil ſine exceptione ſubſiſtat, l. omnis diffinitio,
50 de regul.iur. vnicam patitur limitationem, in legato ſcilicet, qui quamuis ante legationem in Curia cōtraxiſſet, non compellitur ibi ſe defendere, ſed domum reuocare poteſt, iuxta textum ſingularem in dict.l.2.§. cæterum, ff. de iudicijs, ibi: *Exceptis legatis, qui licet ibi contraxerint, non compelluntur ſe Romæ defendere, quandiu legationis cauſa hic demorantur.* Neq; obſtabit tam legatos, quam omnes alios ex contractu, & delicto poſſe conueniri in loco contractus, & delicti omni priuilegio ceſſante, iuxta textum in Authent. qua in prouintia, C. vbi de crimini-
51 bus agi oporteat: nam accipitur in priuilegio per principē indulgendo, vel indulto alicui ſingulariter, non verò generaliter, & per legem, quod ſeruari debet: hoc enim eſt priuilegiū, quod ab ſcribentibus appellatur, *clauſum in corpore iuris*: vt ſic
52 ſenſus, vt quando ſtatutum, vel reſcriptum contineat illa verba: *Non obſtante quocunq; priuilegio, &c.* debeant accipi de priuilegio non clauſo in corpore iuris, huic enim nō derogatur, iuxta ea quæ adnotauit Paulus. in d.l.2. §. omnes, de iudicijs,
53 numer.4. & hoc quidem legati priuilegiū in corpore iuris eſt, vt conſtat ex dict.§. cæterum, verſ. *exceptis*: habeturque in authentica, de ſantiſsimis Epiſcopis, §. ſi verò Epiſcopi: & ſic huic difficultati ſatisfacit Accurſius in d.§. cæterum, verſic. *Non compelluntur*: neque vrget quoque textus in l.cum quęri-
54 tur, ff. de legationibus, vbi Legatus Romæ conuenitur ex cōtractu ante legationem inito: ibi enim obligatio fuit in tempus legationis: & ideo perinde iudicatur contractus, ac ſi in legatione initus eſſet, vt Accurſius interpretatur in d.§. cæterum, verſ. *compelluntur*, ad finem ſcholij: argumento textus in l. contraxiſſe, ff. de actionibus, & obligationibus, in illis verbis: *Contraxiſſe vnuſquiſque in eo loco intelligitur, in quo, vt ſolueret, ſe obligauit*: ratione itaque pacti appoſiti conuenitur Legatus, vt ex ipſa l.cum quęritur, patet, cum & huic priuilegio renuntiari poſsit, vt ſupra oſtendimus.

55 Neq; refragatur textus, qui alioqui difficilis videtur in leg.

eum qui Epheſum, §. 1. verſic.
ſed & ſi, ff. de cōſtituta pecunia:
vbi textus duas decidit conclu
ſiones. Prima eſt in Legato Ro
mæ conſtituente, quod in pro-
uintia acceperat: quo caſu præ-
dictus Legatus rectè poteſt Ro-
mæ conueniri. Secūda conclu-
ſio eſt in Legato, qui non cum
Romæ eſſet, ſed in prouintia,
& ante legationē conſtituit ſe
Romę ſoluturū, tūc enim actio
de conſtituta in eum ibi dene-
gatur: difficultasque huius te-
xtus in eo conſiſtit; nam iuxta
dictam l. cum quæritur, de le-
gationibus, virtute pacti appo-
ſiti in tempus legationis, Ro-
mæ Legatus conueniri poteſt,
quod in d. l. eum qui Epheſum,
§. 1. denegatur, reſpondetur e-
nim in d. l. cum quæritur, obli-
gationem fuiſſe factam in tem-
pus legationis: & ideo perinde
habetur, ac ſi in ipſa legatione
contraxiſſet Legatus, iuxta te-
xtum in d. l. eum qui, §. 1. in 1.
conclus. dict. tamen §. 1. in ſe-
cunda ſentētia procedit, quan-
do Legatus ante legationem,
& extra Romam contraxit, de-
ſtinauitq; ſolutionem Romæ:
quo caſu reſpōdit Vlpianus ibi
non conueniendum: nam ſicut
non poteſt conueniri ex con-
tractu Romæ inito ante lega-
tionem, iuxta textū in dict. §.
cæterum, verſ. *exceptis:* eadem,
& maiori ratione, ſi contractus
Romæ non ſit celebratus, ſed
ſolum deſtinata ſolutio multò
minus cōuenietur: & ratio eſt:
56 nam deſtinatio ſolutionis non
debet plus operari, quàm locus
contractus, ex textu in dicta. l.
contraxiſſe, de actionib. & obli-
gationibus, l. Titium, §. tuto-
res, ff. de adminiſtratione tuto.
gloſſa recepta in cap. Romana,
§. nec etiam, de foro compet.
lib. 6. & ſcribentes notant in l.
ſi conuenerit, de iuriſdictione
omnium iudicum, & in cap. 1.
de iudicijs, & in l. hæres abſens,
eodem titulo, & ſic forſam me-
lius intelligitur: hic textus quā
intellexit gloſſa in dicta. l. 2. §.
cęterum, verbo, *compelluntur*, ff.
de iudicijs, quod menti com-
57 mendandum eſt. Si tamen Le-
gatus contractum faciat tem-
pore legationis, ibi vbi Lega-
tus eſt, vel in illa prouintia cō-
ueniri ſane poteſt, iuxta textū
in dict. l. 2. §. legatis, de iudicijs:
ſi tamen extra oppidum lega-
58 tionis, & illā prouintiam con-
trahat, non poterit conueniri
in oppido legationis, ſed reuo-
candi domū beneficium ei da-
bitur, iuxta text. in dicta l. 2. §.
item ſi extra prouintiam, ff. de
iudicijs, quē ſic intellexit Al-
dericus ibi ab Accurſio. 1. ſcho-
lio relatus, quem ſequitur Co-
uarrub. practicarum, cap. 5. nu.
2. quæ interpretatio ſuadetur
ex Papiniani reſpōſo in l. cum
furio-

furioſus, §. quod legationis, ff. de iudicijs, in illis verbis: *Cum priuilegio ſuo, cum ſit in Italia con-*
59 *tractum vti non poteſt*: quę manifeſtè indicant ex contractu Romæ, vel in eius prouincia celebrato, non petiri legatum priuilegio ſuo domum reuocãdi, ſecus verò ſi extra prouintiam
60 contraxiſſet. Azo tamen, quem Accurſius quoque refert in d. ſcholio, aliter interpretatur d. §. item ſi extra prouintiam, docet enim legatum poſſe conueniri ex contractu Romæ celebrato tempore legationis: ſi in Italia verò, & ſic Romę prouintia contrahat, Romę nequaquã conueniendum, cũ priuilegium reuocandi domum ei hoc caſu patrocinetur, ſicut ſi in aliena prouintia contraxiſſet: & Azonem ſequitur Accurſius in d. gloſſ. 1. & Albericus in dict. l. 2.
61 §. omnes, de iudicijs, num. 1: & amplectendo hũc intellectum textus in d. §. item, extra prouinciam exponi debet, de alijs perſonis priuilegium habentibus domum reuocandi, de quibus fit mẽtio in dict. §. legatis, non verò de legatis, vt ſit ſenſus, vt dum ibi ſtatuit Vlpianus priuilegium habentes ex contractibus Romæ, & in Italia initis, poſſe Romæ conueniri, accipiatur, & intelligatur (legatis ſcilicet exceptis), cum hi, ſi in Italia contrahant. legatione durante, reuocare domũ poſſint, & ita interpretandam literam illius text. in dict. §. item extra prouintiam: Accurſius, & Albericus, vbi ſupra, docuerunt: Accurſius tamen nõ ſatisfacit prædictæ. l. cum furioſus, §. fin. quæ expreſſe loquitur in legato, & tamen ei negat beneficiũ reuocandi domum, ſi in Italia contraxerit: Albericus verò in d. l. 2. §. omnes, num. 2. ſic difficultatem d. l. cum furioſus ſoluit, vt nõ intelligamus eam de priuilegio reuocandi domum, ſed de licentia, quam Legatus petit redeundi domũ ad ſe inſtruendum de meritis cauſæ, pro qua conuenitur, quæ facultas ſibi concedi debet, cum hoc non ſit propriè ius domum reuocandi, ſed ius differendi litẽ, donec de cauſa ſe Legatus in-
62 ſtruat: eritque ſenſus Alberici meo iudicio, ſic enim non explicat, vt hæc licentia denegetur Legato in d. l. cũ furioſus, §. fin. quando contraxit in Italia: nam cum ipſe domum haberet extra Italiam, fruſtra petit ſe inſtrui in domo de contractu Italiæ: ſed ego ingenuè agnoſco me non ſatis intelligere Albericum, nec eius expoſitionem, cum quocunque modo accipiamus omnino diuinet ad literam text. in d. §. fin. nec ad rem facit Accurſij interpretatio, ibidem, qui verbum ibi in Italia

Italia exponit, id eſt, Romæ, quę eſt caput Italię: caput enim pro municipijs poni ciuile eſ-
63 ſet, municipia verò pro capite in ciuile: nam quamuis non ignorem contentum pro conti-
64 nente, & èconuerſo continens pro contento interdum vſurpari figurato loquendi genere,
65 tamen a verborum proprietate non aliter diſcedendū eſt: quā ſi cōſtet legem ſenſiſſe, argum. text. in l. no aliter, ff. de legat. 3.
66 nullus enim aptior intellectus eſt, quàm qui verbis quadrat l. item veniunt, §. aptanda, ff. de petitione hæreditatis. Cum ex his itaque interpretationibus, durus admodum videatur intellectus ad d. §. item extra prouintiam, d. l. 2. & ad d. §. fin. d. l. cum furioſus, à verbisque nimis recedat: primam Aldrrici opinionē priſci ſcriptoris, cuius ſupra meminimus, veriorē exiſtimarem, & ei aſſentior, & mihi ſum perſuaſus, hanc fuiſſe mentem Vlpiani in d. §. item extra prouintiam, ſecundū quā intelligi debet noſtra lex.

Textus triceſimusſextus.

ES vſado aſsi en la Corte del Rey, que quando embia a emplazar el Rey por ſu carta a alguno de allende la ſierra, o allende del puerto, ha de poner en la carta plazo de quinze dias a que parezca, e no mas. E para allende del puerto no ha de menguar de los quinze dias, e puede, e deue crecer el Alcalde, ſegun fuere el lugar. E ſi para aquende de la ſierra, han de poner en la carta plazo de nueue dias, y no mas. Empero ſi carta cierta fuere en lugar do es el Rey, puede el Alcalde poner plazo menor, a ſu vista del Alcalde. E ſi el Rey fuere en eſte Reyno, mas ſi fuere en otro Reyno de qualquier de los ſuyos, no le menguarà ninguna coſa deſtos plazos ſobredichos.

SVMMARIVM.

1 *IVdex reū remittens ad alium iudicem, poteſt illi præfingere terminum intra quem compareat.*

2 *Iudex à quo poteſt ſtatuere tempus appellanti intra quod iudicem appellationis adeat, quo elapſo appellatio habetur pro deſerta, & num. ſeq.*

4 *Iudex à quo non poteſt ſtatuere terminū ad proſequendam appellationem.*

5 *Terminus, & dilatio iudici eſt arbitraria, debet tamen aſsignari cum congruo ſpatio, vſque ad num. 7.*

Lex

Lex XXXVI.

IN TEXTV, IBI: *A ſu viſta del Alcalde.*

Scholium vnicum.

1 HIs verbis conueniunt verba text. in l.2. §. ſed ſi dubitetur, ff.de iudicijs, ibi: *Statuẽte prætore, &c.* Ex quibus Doctores eliciunt, iudicem remittẽtem reum ad alium magiſtratũ competentem, poſſe illi præfigere diem intra quem iudicio
2 ſuperſit: & ſimiliter iudex à quo poteſt ſtatuere tempus appellanti, intra quod iudicẽ appellationis adeat, quo elapſo
3 appellatio habetur pro deſerta, iuxta textum in cap. perſonas, & in cap.ex ratione, de appell. non autẽ poſſet ſtatuere diem ad proſequendam appellationem: ſpectat enim ad iuriſdictionem iudicis ad quem, ſicut dicimus in diſpoſitione de re,
4 quæ confertur pro tẽpore, quo res nõ erat in bonis diſponentis, nam nõ valet, iuxta textum in l.Stichus ſeruus meus, de ma
5 numiſsis teſtamẽto, docet Bartolus in l. præſes, C.de appella. nume.5. & quando iudex ſecularis remittit ad Curiam Eccleſiaſticam, propter aliquem articulum ſpiritualem, vt in cap. tuam, extra de ordine cognitionum: ſimiliter poſſe præſtituere diem nõ intra quẽ ille iudex Eccleſiaſticus definiat cauſam, quia hoc ad ipſum iudicẽ tẽporalem nõ ſpectat, ſed intra quem pars iudicem adeat, ibi-
6 dem voluit Bart. nu.4. Omnis ergo dies & dilatio iudici arbitraria eſt, & hoc probatur in noſtra lege, & docet Bald. in dicto cap. præſes, num.2. vbi ait, dilationem cũ congruo ſpatio debe-
7 re ſtatui à iudice: alioqui enim appellatio non intelligeretur eſſe deſerta, & de huius legis materia latè ſcripſi in lege. 22. ſupra.

Textus triceſimusſeptimus.

SI alguno querella de algun concejo de alguna villa, o lugar, o otro que ſea por ſi, de qualquier coſa, darle han carta del Rey del emplazamiento para el concejo, que embie ſus perſoneros, o perſonero a cumplir de derecho ante el Rey, o ante ſus Alcaldes. Mas ſi es concejo de aldea de alguna villa, no emplazaran ſino para ante los Alcaldes de aquella villa donde es.

SVMMARIVM.

1 *NEmo poteſt aduerſarium conuenire apud Curiam Regis, niſi per appellationem.*

2 *Si quis actionem intendere vellit cōtra aliquod municipiū, apud Curiam conuenire id poterit, & num. ſequenti.*

4 *In hiſce Hiſpaniarum Regnis tota iuriſdictio penes ipſum Regē conſiſtit.*

5 *Vt ſubditorū commodis, & ſumptibus Reges conſulerent, magiſtratus creauerunt.*

6 *Olim Hiſpaniæ Reges per ſe audiebant, & diffiniebant lites, & num. ſequenti.*

8 *Iudex ſuperior non cognoſcit in cauſa, & lite, quæ non egreditur ſummam decem millium quadrantum.*

9 *Ad hoc vt municipium poſſit in Curia conueniri in prima inſtātia, debet eſſe caput iuriſdictionis.*

Lex XXXVII.

IN TEXTV, IBI: *De alguna villa.*

Scholium I.

1 LIcet enim verum ſit, nullum poſſe aduerſarium cōuenire apud Curiā Regis, niſi per appellationē, l. nemo, C. de iuriſdictione omnium iudicum, l.8. & 9.tit.3.lib.4. Cō-
2 pilationis. Sunt tamē nonnulli caſus, quibus permittitur actori reum ad Curiam trahere, &
3 ille à noſtra l. recenſetur, quādo quis ſcilicet, actionē ſuam intendere vellit contra aliquod municipium: & quāuis alij caſus Curiæ connumerentur à l. 5.tit.3.part.3. & in l.8. 9. & 11. tit. 3. libr.4. Compilationis: at caſum noſtræ l. alibi deciſum non video, eſtq; receptiſsimus, & frequētiſsimus in regijs prętorijs, noſtraque l. ad hoc perpetuo menti tenenda, quam allegat Couarr. in practicis quæſtionibus, c.7.nu.5. & Grego. in dict. l.5. ſchol.2.

IN TEXTV, IBI: *Ante el Rey.*

Scholium II.

4 NAm in hiſce Hiſpaniarū Regnis tota iuriſdictio, penes ipſum ſolum Regem conſiſtit, vt per totum titulum 1. part. 2. vbi Gregorius Lopez, ſed vt ſubditorum com-
5 modis, & ſumptibus Reges cōſulerent, & maiori commoditate reſpublica gubernaretur, nec premerentur litigatores, ſemper Regē ſequi creati fue-
6 runt magiſtratus, & ideo ſubdit lex, *o ſus Alcaldes*: olim enim Reges Hiſpaniæ per ſe audiebant, & diffiniebant lites, & nunquam

nunquã cauſas committebant, niſi aliquo graui negotio impediti eſſent, vt colligitur ex ſerie text. in l. 19. tit. 9. p. 2. & Greg. ibi ſchol. 1. refert idem feciſſe Iuſtinianum, & cernere eſt per Authent. de depoſit. & denuntiatio. in princip. collat. 7. & in Authent. neq, vir, quod ex dote, collat. 8. in princ. habeturq, Prouerb. cap. 20. *Rex qui ſedet in*
7 *ſolio iudicij, diſſipat omne malum in tuitu ſuo: Diſſipat impios Rex ſapiens, &c.*

IN TEXTV, IBI:
O ſus Alcaldes.

Scholium III.

8 DVm tamen hæc lis excedat ſummã decem millium numiſmatum, ſiue quadrantũ, aliàs enim iudices ſuperiores nõ cognoſcẽt, iuxta textum in l. 11. tit. 3. libro. 4. Compilationis.

IN TEXTV, IBI:
Aldea.
Scholium IIII.

9 AD hoc, vt municipiũ poſſit conueniri in Curia Regis in prima inſtantia, debet eſſe caput iuriſdictionis, & ſic praxim recepiſſe author eſt Gregor. in d. l. 5. gloſ. 2. in quo lex noſtra ſumme notabilis eſt.

Textus tricesimusoctauus.

SI el Rey perdona a alguno la ſu juſticia, por coſa que aya fecho, de que merezca muerte, ſaluo traiciõ, o aleue: ela otra parte quiere prouar el aleue, deue ſer emplazado eſte acuſado a ſus plazos, ſegun que el fuero manda a que parezca ante el Rey, que le perdonò, y ſon los plazos a tres meſes, ſino lo fallan, aſsi como ſe contiene en eſtos plazos de los emplazamientos en el fuero de las leyes.

SVMMARIVM.

1 *PRopriũ debet eſſe Principi miſereri, & parcere.*
2 *De miſericordia, indulgentia, & gratia, & de earum diſtinctione tractatur.*
3 *Miſericordia ita ſeruire debet rationi, vt conſeruetur iuſtitia.*
4 *Limitata eſt regia poteſtas, vt cum ratione, & cauſa diſponat omnia.*
5 *Quando intereſſe ſolius fiſci vertitur, Rex ſine cauſa remittere poteſt.*
6 *Quotieſcunque præiuditium tertij vertitur parte non indulgente, nec Princeps indulgere debet, & num. ſequenti.*
8 *Indulgentia ſemper debet fieri per Principẽ præmiſſa ſatisfactione partis*

partis læſæ.

9 *Iuſtitia adeò aſſidere Regi debet, vt non ab eo dicamus habere ortum, quinimo ipſum à iuſtitia, pro qua adminiſtrãda, præcipuè Principes creati ſunt, & num. ſeq.*

11 *Sine regimine recta nõ poteſt cõſiſtere adminiſtratio.*

12 *Iuſtitia verè eſt opus Regis.*

13 *Iuſtitia regina virtutum eſt.*

14 *In remiſſione Principis ſemper adijciuntur illa verba excepta proditione, & aleuoſia, & nu ſeq.*

16 *Proditor alienus debet eſſe à facie Principis.*

17 *Proditor non gaudet immunitate Eccleſiæ, & num. ſeq.*

19 *Priuantur etiam proditores beneficijs nobilium, inter diffamatoſq́ connumerantur.*

20 *Proditor fœda morte plectitur.*

21 *Proditor viliori & maiori pœna ignobilium coercetur.*

22 *Proditor non admittitur appellãs.*

23 *Græca lege cautum fuit, ne ob proditionẽ reus ſepulchro humaretur.*

24 *Proditio ſolum ſumitur pro crimine læſæ Maieſtatis.*

25 *Largo modo loquendi, multifariam dicitur proditor.*

26 *Contra Regem, vel Rempublicam, proditio dicitur cõtra priuatum aleuoſia, & nũm. ſeq.*

28 *Inter crimina proditionis multa alia connumerantur, & nu. ſeq.*

30 *Quomodo procedatur contra reũ abſentem contumacem.*

31 *Reus abſens citatur tribus edictis per interualla 30. dierum.*

32 *Ante edicta prius debet conſtare de contumacia.*

33 *Prius cognoſcendum eſt de fuga, & abſentia mox ad proclama procedendum, & num. ſeq.*

35 *Menſis ex triginta diebus intelligitur. & nu. ſeq.*

37 *Tractatur de menſe intercalari.*

38 *Inter edictum & edictum triceſimus dies computatur, & de intellectu text. in l. cũ anterioribus, §. 1. C. de temp. appel. & nu. ſeq.*

40 *Iudex nequit vnum terminum pro omnibus tribus diffinire.*

41 *Lege noſtra ſtyli ſufficit vna dilatio trium menſium pro tribus, & quomodo hoc accipiatur, & num. ſeqq.*

47 *Iure veteri, nec partis accuſatione, nec iudicis officio ad condemnationem, nec teſtium receptionẽ procedi poterat contra abſentem in cauſis criminalibus, & nu. ſeq.*

49 *In tribus caſibus poteſt condemnari abſens, etiam reus mortis.*

50 *Licet in delictis capitalibus non poſſet procedi, contra abſentes tamen bona eius annotari poterant.*

51 *Indiſtinctè hodie in omnibus cauſis poteſt procedi contra abſentem, & prætextu, etiam edicti, & proclamationis noua forma apponitur, & num. ſequentibus.*

58 *Si ex falſis probationibus reus cõuincatur, etiã poſt annũ bona recuperat, idemq́ erit ſi elapſo anno reus abſens doceat de iuſta cauſa abſentiæ, & à iudice ignota, aliaq́ limitationes adnotãtur in nu. ſeq.*

Lex XXXVIII.
IN TEXTV, IBI:
Si el Rey perdona.
Scholium I.

PRopriū debet eſſe Principi idulgere,& parcere, vt habetur in ſumma tituli 32.p.7. & ante eā Iureconſultus docuit in l.1.§.vlt.ff. de conſtit. Princ.ibi: *Quæ Princeps alicui ob merita indulſit*,& in.l.1.§. deinde, ff.de poſtul.ibi: *Reſtitutio,quam Princeps,vel Senatus indulſit*, & in l. 2. ff. de cadaueri b. puni.ibi: *Multis petentibus Seuerus,& Antoninus hoc ipſum indul-*
2 *ſerunt*: nec nouū eſt in iure gratiam delictorū a Rege fieri, eorumq, veniā concedi,vt videre licet ex text.in l.1. de indul.cri. in.C.Theodoſiano,in illis verbis: *Propter Criſpi, atque Helenæ partum criminibus indulgemus*: & de Principis indulgentia,benignaq, clementia, per quam pœnæ liberatio cōtingit, mentionem facit text.in l.1.& 10.& per totu tit de indulg. crimi.in.C. Theodoſiano: ita enim deportati in metallum damnati, aut alias ſerui pœnæ effecti reſtitui dicuntur in l.2.& 3.C. ſentent. paſsis,& nūcupatim tradit Cōſultus in l.ſeruus 30.ff.de actio. & oblig ibi: *Indulgentia principali libertatem conſequutus, qui ſeruus effectus erat*,& in l.generaliter,& ſi ſeruus,ff. de fideicom.libert. ibi: *Indulgētia Principis pœnā metalli liberatus*, & in l.is cui, ff. de aliment.& cib.legat.ibi: *Reſtitutus qui in metallum damnatus erat*, & in l. ſi deportationis,C.ſent. paſsis, ibi: *Si deportationis ſententia veniam, indulgentia noſtra conſequuta*,& in l.2.ff. eod.ibi: *Indulgentia Principis dignitatem recuperauit deportatus*,& ſcripſit Paulus lib.4.ſentent.tit.8.ibi: *Qui in inſulam deportantur, vel ſerui pœna effecti ſunt,ſi per omnia in integrum indulgentia principali reſtituantur*, & in l.2.C.de general.abol. illa verba recenſentur: *Indulgētia no-*
3 *ſtra crimina extinxit*:& de pietate indulgētia,& gratia, & de earū diſtinctione tractat tex. in l.fin. d.tit.37.p.7.ſanciens pietatē ita
4 ſeruire debere rationi,vt cōſeruetur iuſtitia:limitata eſt enim
5 regia poteſtas, vt cū ratione,& cauſa diſponat omnia, vt alias docuit Andr.de Iſern.de Capitaneo,qui cur. vend. ad finē: &
7 quando ſolū fiſci intereſt poſſe remittere Regē ſine cauſa, docet Ant.in c.niſi ſpeciali,de of. delega.vt ex his determinationem quaſi generalē vnico verbo, amplectamur, vt quotieſcunque præiuditium tertij interueniat eo non indulgente, nec Princeps indulgeat,vbi tamen nō viget alienū damnum, indulgētiaque procedit ex imperiali clementia, & pietate laudabilis ſit, vt multis adnotauit

tauit & exornauit Andreas de
Iſer. in c.vnico, quæ ſint regal.
ſuper parte, & bona cõmitten-
8 tis crimen læſæ Maieſtatis, per
totã column.1. & 2.Indulgen-
tia enim ſemper debet fieri per
Principẽ pręmiſſa ſatisfactione
partis læſæ, tradit Lucas de Pē-
na in l.ſi apparitor, colum.8.C.
cohart.libr.12. ſcias tamen cri-
minib' indulgeri poſſe a Rege,
licet pars læſa nõ remiſerit, ma
net tamẽ ſaluũ ius ſuum, ita vt
quamuis nõ contineretur in li-
teris remiſsionis, intelligantur
ſortiri effectũ parte offenſa ig-
noſcente, & non alioqui, vt do-
cuit Grego in l.12.tit.18.par.3.
ſchol.2.

IN TEXTV, IBI:
La ſu juſticia.

Scholium II.

9 QVia adeò aſsidere Re-
gi debet, vt non ab eo
dicamus habere
ortum, quinimò ipſum à iuſti-
tia pro qua adminiſtrãda, præ-
10 cipuè Principes creati fuerunt,
l.ex hoc iure, ff.de iuſtit. & iur.
11 ſine regimine enim recta non
poteſt cõſiſtere adminiſtratio,
12 c.ad hoc, 89.diſt.& ideo iuſtitia
verè eſt opus Regis, vt in prooe
13 mio Partit.adnotatur, & ipſam
ſolam Reginã dixit text.in Au
thentic vt omnes obediant iu-
dici, in principio.

IN TEXTV, IBI:
Saluo traycion, o aleue.

Scholium III.

14 PRæcedere ergo, cũ debeat
ſatisfactio partis læſæ, vt ſu
pra adnotauimus, ſemper
15 in remiſsione Principis ſuper
morte alicuius vltra partis læ-
ſæ remiſsionẽ illa verba adſcri-
buntur, excepta proditione, &
aleuoſia, vt probat text.in l.12.
tit.18.p.3. & l.4.tit.24.ead.p.l.1.
& 2.tit.11.libr.1. Ordina.regal.
in noua Compil.l.1. & 2.tit.25.
lib.8.& nõ immeritò: proditor
16 enim alienus debet eſſe à Prin-
cipis pietate, regijſque bene-
ficijs carere, & ita non poteſt in
eius Curia adeſſe, de qua re eſt
vidẽdus Bald.in c.vnico, an ille
qui interfecerit fratres domi
ſuæ, neq, etiã gaudet beneficijs
& immunitatibus Eccleſiæ, iu-
xta text.in c.1.de homicidio, &
ibi gloſ.Anani.& Felin.quibus
cæteri nouiores aſſentiũtur ex
Couar.lib.2.var.c.20.num.7.&
Gom.tom.3.var.c.10.nu.2.im-
probata opinione Panor.in d.
c.1.de homi.quib' adſtipulatur
17 text.in l.fi.tit.11.p.1.Priuantur
etiam beneficijs nobiliũ prodi-
tores, inter diffamatoſq, cõnu-
18 merãtur: & rurſus fœda morte
plectuntur, vt tradit Grego.in
19 l.6.tit.13.p.2.ſchol.3.Quinimò
viliori, & maiori ignobilium,
vt affirmat Baldus in cap.1.§. ſi
quis, verſic.*auſu*, de pace iuram.

firmand. vbi Matthæus de Af-
flictis, quos refert & ſequitur Tiraquel. de nobilitate, cap. 20.
22 num. 124. Neque etiam appellantes admittuntur, l. 16. tit. 23. part. 3. vbi appellatio proditori non indulgetur: rurſuſq; Græcis lege cautum erat, ne quis ob proditionē reus ſepulchro humaretur, tanquam ob crimen famoſus foret, teſte Alexand. ab Alexand. libr. 6. cap. 14. proditorique nihil vnquam fidum eſſe debere à Titoliuio traditur, exemplisque à Ludouico Cœlio relatis exploratius fuit, libr. 8. lectionum antiquarum, cap. 5. hùcque ſpectat Brahcteatum Antigoni dictum, qui proditores tātiſper dum produnt amare, vbi prodidiſſent, odiſſe dictitabat: Cæſar in Thracem, quendam proditionē ſibi placere, inquit, proditorem minimè, & Plutharcus ſcribit Rhimotalcem Regem, qui ab Antonio ad Auguſtum tranſierat illi inter pocula ſocietatem petulantius exprobrare, id cum ægreferret Auguſtus propinās ex accumbentibus cuidam: *Ego* inquit, *proditionem quidem amo, ſed proditorē non laudo:* quæ & alia non ſpernenda congerit idem Ludouicus Cælius vbi ſupra. Conſultoq; omitto differentiā inter proditorē, & aleuoſum,
23 cum hùc non ſpectet. Et rurſus quando dicatur, proditionem cōmitti, cum latè diſcutiat doctiſsimus Gomec. de delictis, tom. 3. cap. 2. numer. 5. Didacus Perez in l. 4. tit. 7. lib. 8. Ordina. & in l. 2. & 3. & 16. tit. fin. eodē lib. & in l. 2. tit. 13. eodem lib. 8. & Iacobus nouellus in praxi criminum, titul. *forma inquiſitionis*
24 *propenſato.* Propriè verò proditio ſolum ſumitur pro crimine læſæ Maieſtatis, iuxta proœmium tituli 2. part. 7. Largo tamen modo loquendi, multifariam dicitur quis proditor, vt eſt de mēte gloſſæ in cap. nolite, 11. quæſt. 3. & Bald. in c. 1. in princip. quibus modis feudum amittatur: tunc ergo in-
25 cidit quis in crimen proditionis, quando contra Regem, vel Rempublicam cōmittit eam, l. omne delictum, §. exploratores. & l. proditores, ff. de re militari, l. ſi aliquid, §. 1. ff. de pœ-
26 nis: & ideo lex. 12. Tabularum, inter crimina proditionis enumerat: *Delicta eorū, qui hoſtes cōcitauerint, auxiliūve eis præſtiterint, arcemve, vel caſtra conceſſerint.* Cuius Marcianus meminit in l. lex 12. Tabul. ff. ad l. Iul. maie. quo pertinet Iuriſconſulti ſententia, in l. cuiuſq; eodem tit. vbi verè proditor quis dicitur, *Quādo eius facto hoſtes populi Romani cōmeatu armis, tellis, equis, pecunia, aliaue qua re, adiuti ſunt, cuiusuè dolo malo factum eſt, quo Rex extera nationis populo Romano minus*
obtem-

obtemperet: illudque ſcitu dignum eſt, Iſangeliū dici accuſationem, iudiciumque, quod in proditores læſæ Maiſtatis reos intendebatur, *eo dictum, quia pœnam criminis ſautiebat Iſangelthica lex:* & Iſangeliæ meminit Demoſthenes, & Pluthareus de Alcibiade reo, vt idem Ludouicus Cælius refert dict. lib. 8. c. 3. ad finem. Sed ſi prædictum crimen comittatur in priuatū proprio nomine appellatur aleuoſia; vt ita loquar, doctrinæ ratione, improprie verò proditio, l. Athletas, §. 1. ff. de his qui notant. infam. l. 1. in fin. tit. 2. part. 7. & ibi Grego. l. 2. & 24. tit. 21. libro. 4. Fori legum, vbi Montaluus.

IN TEXTV, IBI:
E ſon los plazos a tres meſes.

Scholium IIII.

30 ERgo manifeſtè loquitur in reo abſente cōtumace, iuxta l. 4. tit. 3. lib. 2. For. vbi in citatione in perſonā aliter proceditur, & dilatione breuiori, vt cōſtat ex prima illius legis parte, idemque dies ſtatuitur per l. 7. tit. 8. part. 3.

IN TEXTV, IBI:
Dando tres plazos de treynta dias.

Scholium V.

31 QVæ dilatio fortè habuit ortū à l. 2. C. de exibendis reis, ibi: *Non minus triginta tribuatur:* vel melius in Authentic. iubemus, C. de iudicijs, ibi: *Intra triginta dies, poſtquam altera pars allegationibus renuntiauerit quidquid velit, ſine aliqua intermiſsione proponere, quod ſi non fecerit, tunc ad eius malitiam ſuperandam, alius menſis indulgeatur à iudice: ſi verò adhuc diſtulerit, alterius menſis dilatio ei prabeatur, ita vt ſi vſq; ad prædictos tres menſes ſuas non propoſuerit allegationes cauſæ cognitor nō amplius expectans ſententiam, omnibus modis, legibus, & moribus conſonantem proferat:* & ex Authentica, qui ſemel, C. quomodo & quādo iudex, ibi: *Tribus edictis citetur per interualla triginta dierum:* debetquè prius conſtare de contumatia, nempè ſi citatus nō acceſſerit, vel aufugerit, aut non inueniatur, vt docuit Greg. in d. l. 7. verb. *Rebelde,* & innuit prædict. l. Fori, & ibi Montal. ſcholio, *En el lugar,* vbi ſubdit prius cognoſcēdum eſſe de fuga & abſentia, mox ad proclama procedēdū: cognitio tamē cauſæ hoc modo accipietur, perſonali ſcilicet citatione, vt potè, ſi reus eſſet in Eccleſia, aut aſſertione miniſtri iudicis, non inuenientis delinquētem, ſicut ſtylus tribunaliū accepit:

non enim alias teſtium recep-tiones puto capiẽdas abſentiæ,
35 & hoc iure vtimur: hique tres menſes numerantur, id eſt, nonaginta dies, ſecundum noſtrã legem, & dictam legem Parti-
36 tæ: & quia quilibet menſis ex triginta diebus intelligitur cõſtare, iuxta legem, ſcimus, §. ſin autem dubius, C. de iure deliberandi: neq, hoc caſu admittemus menſem intercalarem, qui conſtat ex viginti nouem diebus, vt probat textus in lege cum biſextus, ff. de verborum ſignificatione, ibi: *Menſis autẽ intercalaris conſtat ex diebus vi-*
37 *ginti nouem*: & eſt omninò videndus Accurſ. in omnibus ſcholijs illius legis: menſis autem intercalaris ratio petẽda eſt à Græco more, qui Græci tertio quoquè anno, vt fieret aptior temporum reſponſus, menſem interjiciebant, & hic intercalaris dicebatur, teſte Ludouico Cælio, lection. antiquarum, lib. 18. cap. 37. litera G. quamuis menſis intercalaris varia fuerit appellatio, vt idem Author teſtatur lib. 12. cap. 19. litera D. Vnũ tamen animaduerto menſibus ſingulis ſuum præfici numen, ſecundum veterũ ſuperſtitioſam traditionem, ſiquidem Ianuarij menſem habet Iuno, Februarij Neptunus, Martij Minerua, Aprilis Venus, Maij Apollo, Iunij Mercurius, Iulij Iupiter, Auguſti Ceres, Septẽbris Vulcanus, Octobris Mars, Nouembris Diana, Decembris Veſta. Intercalari tamen menſi nullum Deum Antiquitas dedit, niſi Apolini ſacrum feramus, cui ſingulorum menſium initia vniuerſim ſacrabantur: de qua re inſpiciendus eſt idem Ludouicus lib. 25. cap. 30. paulò poſt initium, Alexan. ab Alex. lib. 3. cap. 24. & ibi Tiraquel. in omnibus ſcholijs, qui innumeros huius rei veteres Authores recenſet, de diuerſoq, apud diuerſas nationes intercalãdi more idem Alexander non pauca ſcribit lib. 3. cap. 24. & noſtræ l. concinne eſt, quod Accurſius docet in Authentic. qui ſemel, per textum ibi, C. quomodo & quando iudex, & in Authent. iudex, & in Authent. iubemus, C. de iudic. Inter edictum nempè, & edictũ eſſe ſupputandum triceſimum diem integrũ pro menſe, ſcioq, in l. cum anterioribus, §. 1. C. de tempor. appel. connumerari in menſe triceſi-
38 mum & vnũ diem, ex illis verbis: *Alijs trium menſium ſpatijs, id eſt, nonaginta & tribus diebus*: loquitur tamẽ prędicta lex in ſuo proprio caſu, qui nõ debet ex-
39 tendi ad alios. Indoſq, diligẽti dimenſione menſes inquinos denos dies præter alios diffiniſſe tradit Quintus Curtius, libro octauo, Alexand. ab Alexandro,

xandro, lib.3.c.24. Et ſecundū prædictam l. Fori, ſolemnis, & publica trina citatio deſiderabatur, quotlibet menſe, ex tribus, nam cum à lege apponitur forma, nihil poteſt mutari, l.ſi nihil, ff. de re iudicata. Ita vt iudex nequeat vnam dilationē
40 pro omnibus definire, vna citatione pro tribus habita: nam omiſsio formæ vitiabat bannū, l.qui Romę, §. Hermes Flauius, de verbor.obligationib. ſcribit Bald.lib. feudorum, tit. de milite vaſallo, qui contumax eſt,
41 cap.1. At ex noſtra l. ſtyli contrarium verius putarē, imò ſufficere vnam dilationem trium menſium, ex illis verbis, *A tres meſes*: nam cum hæ noſtræ leges ſtyli ſint declaratoriç legū Fori nihil adderet, neq, declararet text.noſter, ſi hoc ſenſu eū non
42 accipiamus, niſi vt legū emendatio ceſſet: intelligamus tantū decidere caſum anteriorē, nempè facta indulgentia regia, iudicem à parte requiſitum debere cognoſcere ſuper proditione, cum hæc ſemper in literis remiſsionis excipiatur, vt ſupra monſtrauimus in dilatione tamen nihil ſtatuiſſe: qua opi-
43 nione admiſſa opus erit in quolibet menſe accuſari contumaciam, vt abſens dicatur contumax, iuxta doctrinam Bart. in l.is qui reus, ff. de publi.iud. nec valebit ſententia contra contumacem, niſi tribus impulſionibus de ea conſtet, iuxta doctrinam Bald. in l.falſus, C.de furt.
44 Rurſus iudex non poteſt prædictum trium menſiū ſpatium minuere, etiam ex cauſa ex vi formæ, vt ſupra docuimus, & docet Accurſ.in d. Authen. qui ſemel, C.quomo.& quan.iud. verb.*interualla*, & Gregor. Lop. in dict.l.7.tit. 8. part.3. ſchol.4. ſcribens etiam in crimine proditionis non poſſe minui dictā dilationem, contra Bart.in Extrauag. ad reprimendū, verbo,
45 *per edictum*. Quinimò nec augere poteſt iudex, (quod æquius eſſet, cum fauor rei verſetur, l. non debet, ff.de reg.iur.) & videre eſt per Bald.vbi ſupra.
47 Rurſus addo ad verā noſtræ l.interpretationem iuri veteri, nec partis accuſatione, nec iudicis offitio ad condemnationē, nec teſtiū receptionē procedi poſſe cōtra abſentem in cauſis criminum, in quibus pœna maior relegatione imponenda eſſet, l.abſentē., quæ vulgaris eſt, ff. de pœn. In ratione tamē diſ-
48 ficillima, & nulla quidem alia eſt, niſi indefenſio, cū reus ſcilicet abſens nequeat ſe defendere: & ideo quando ex delicto reſultat pœna ſanguinis, ſanctius lex putauit impunitū facinus relinqui, quàm innocentem damnari, latè tractat doctiſsimus Gomecius, in leg.76.

Tauri, Simancas de inſtitutio.
Catholic.tit.2.numer.1. Iulius
Clar.lib. 5. §. final.quæſtio.44.
numer. 2.& de iure partitarum
idem obſeruatur, vt videre eſt
49 per l.7.tit.8.part.3. Treſq; tan-
tùm caſus excipiebantur, qui-
bus poterat cōdemnari abſens,
etiam reus mortis, de quibus
mentio fit in Extrauag. ad re-
primendum, ſub tit.quomodo
in læſæ Maieſtatis crimine pro
cedatur,verb. *ſuper crimine*,& in
l.nedum,C.de pœn. & in l.4.ff.
ad l.Corn. de ſicarijs, quorum
meminit peritus Gomezi.in d.
l.76.num.7.

50 Sed quamuis in delictis ca-
pitalibus,ex prædicto iure non
poſsit procedi cōtra abſentem:
tamen bona eius adnotabãtur,
& publicabantur: & ſi reus in-
tra annum non adeſſet fiſco
applicabantur irreuocabiliter,
etiam ſi poſt annum de inno-
centia rei conſtitiſſet,vt probat
text.in l.2.C.de requir.reis, cui
concinnit prædicta l.7. at præ-
dictæ l.4.tit.3.lib.2.Fori,& no-
51 ſtrę l.ſtyli deciſione,omnia prę
dicta ſunt immutata:quia indi-
ſtinctè in omnibus delictis po-
teſt procedi contra abſentem:
ſicque praxis recipit,& iure re-
cētiori cauetur in l.9. tit.2.lib.
3. Ordinamen. quæ ad literam
tranſcribit verba d.l.4. titul.3.
lib.2.Fori.

52 Hodie tamen ex ſanctio.13.
Regũ Catholicorum, in ordi-
nationibus *Compluti*,anno 503.
& Regis Philippi II. *Madritij*,
anno 566.in noua Compilatio-
ne,l.3. tit.10. lib.4.perſcribitur
forma procedendi cōtra abſen-
tem,qua cauetur,vt reus delin-
quens abſens ter citetur cum
dilatione nouē dierũ, in quoli-
bet prę conio,ſiue fuerit in iuri-
ſdictione iudicis, qui de cauſa
cognoſcit,ſiue non,& quęlibet
litatio debet intimari in domo
abſentis, ſi in loco iuriſdictio-
nis habiter, & in loco publico
debet affigi edictũ,in quo con-
tineantur delictum,citationes,
& proclamata, & accuſationes
contumaciæ, ita vt in quolibet
præconio vnum edictum affi-
gatur, accuſatioque propona-
tur cum dilatione 3.dierum,&
concludatur ad interlocuto-
riam, in qua admittantur liti-
gatores ad probationem, quæ
octoginta dies non egrediatur,
in quibus iudex debet inquire-
re de innocentia rei abſentis,&
poſt lapſum probatoriæ dila-
tionis fit publicatio cum ſpatio
3.dierum, & manet lis conclu-
ſa, & profertur ſentētia, ſecun-
dum merita cauſæ, quæ à die
pronuntiationis in annum exe
cutioni mandatur, quoad pœ-
nam pecuniariã, & quoad cor-
poralem quolibet tempore au-
ditur reus, quæ praxis perſcri-
bitur ad l.3.tit.10.lib.4.Comp.
quam

quam placuit adnotare, vt ex ea
colligamus dilationem noſtræ
l. ſtyli accipiendam, ſecundum
d. l. Comp. cuius requiſita ſer
53 uari debent a iudice: alias enim
condẽnatio nulla erit, nec pœ-
na pecuniaria exequetur poſt
annũ, cum ſententia nulla exe-
qui nequeat, l. 4. §. condemna-
54 tum, ff. de re iudic. l. final. ff. de
conſtit. pecu. ſpatiumq; trium
menſium noſtræ legis. Quando
abſens erat extra iuriſdictionẽ,
& duorum menſium prædictæ
ordinationis Regum Catholi-
corum hodie reducitur ad di-
lationem nouem dierum tan-
tummodò in quolibet banno,
55 & præconio, tum etiam annus
quoad pœnã pecuniariam, qua
cõdemnabatur reus abſens, in-
cipiebat iure antiquiori à die
vltimo poſt vltimũ præconiũ,
iuxta dict. l. 2. C. de requir. reis,
quæ eſt l. 7. tit. 8. part. 7. Sed per
prædictam legem Compilatio-
nis, annus ſupputatur a die la-
tæ ſententiæ. Rurſuſque ſi reus
abſens intra annum morieba-
56 tur, & delictum erat illius qua-
litatis, quod morte non extin-
gueretur, omnia bona fiſcus vẽ
dicabat, neq; heredes defẽdere
poterant, hodie verò per dict. l.
Compila. audiuntur hæredes,
in alijs tamen omnibus firma
manet noſtra l. & l. Partit. & ex
57 præd. l. 4. tit. 3. lib. 2. Fori, quinq;
dies deſignantur abſentibus in
Cancellarijs, & per iudices Cu
riæ, & Commiſſarios regios,
docet Olanus in concordia an-
tinomiarum, litera A. num. 4.
58 Quod dixi tamen quoad bona
poſt annũ non eſſe audiendum
reum abſentem, ex iure com-
muni, fori, ſtyli, partitarum, &
nouiſſimo, ex præd. l. 3. Com-
pilationis, ita accipi debet, niſi
ex falſis probationibus reus cõ
uinceretur: nam ſi manifeſtè
poſtquam reus accuſatus fuit,
conſtet falſo conuictum fuiſſe,
etiam bona poſt annum recu-
perat, vt tradit Socinus libro. 1.
conſ. 18. nu. 17. & hoc propter
nullitatem ſententiæ, quæ re-
ſultat ex falſis teſtibus, ex l. ſi
prætor, §. Marcellus, ff de iu-
dicijs: cui concinnit l. 1. & 2. tit.
26. part. 3. & probatur per tit.
C. ſi ex falſo inſtrumento, per
totum, & per l. 2. tit. 25. part. 3.
& l. 13. tit. 22. eadem part. & in
cap. cum venerabilis, de excep-
tionibus, & l. Diuus, ff. de re iu-
dicata, & per legem 33. tit. 14.
part. 5. & l. 115. tit. 18. part. 3. &
in indiuiduo docuit, Greg. in
d. l. 1. ſchol. 3. & ſchol. 2. additq;
hoc procedere etiam ſi proba-
tiones, abſque dolo accuſantis,
59 falſæ ſint: rurſuſque ſi abſens
condemnatus, etiã anno elapſo
doceat de iuſta cauſa abſentiæ,
& a iudice ignoratæ, audiendus
erit quoad bona, vt eruditè plu
res referẽs, docuit Azeuedo in

dict.l.3.nu.148. nam ſi ex cauſa & lite conſtaret de iuſta abſentia, ex alio capite bona recuperaret, népè, ex nullitate, docet gloſ.in c.cum Bertoldus, de re iudica.& alias quæſtiones, quas ipſe nũcupat, limitationes ſcribit prędictus author in d.l.3.de quarũ veritate nõ ego diſputo, cum hùc non ſpectent.

Textus triceſimusnonus.

OTrò ſi es a ſaber, que paſsò aſsi de hecho, que vn hombre acuſo a otro por mueree de ſu pariente, que lo mato ſobre tregua, emplazaronlo los Alcaldes del lugar ſobre eſta querella, y el no vino a los plazos: e deſpues eſtando el en caſa de la Reyna doña Maria, ante quien ſe libran los pleytos, ſeyendo el Rey ſobre Algezira, metioſe el en la Igleſia, y emplazaron lo los Alcaldes del Rey, que eran con la Reyna, a querella del que acuſaua. E porque no vino a los plazos dieronle por hechor: e deſpues eſte acuſado moſtrò carta del Rey de perdon, ſaluo aleue, o traicion, ante los Alcaldes de aquel lugar do fuera primeramente emplazado, y acuſado: y el acuſador dixo a los Alcaldes, que le acuſauan de aleue, que matara aquel porque le perdonò el Rey ſobre tregua, o ſegurança. E ſobre eſto fallò don Iuan Ramirez de la Rocha, que aſi lo vſauan en caſa del Rey: que pues el Rey lo perdonaua, ſaluo aleue, o traycion, q̃ del Rey es de juzgar eſte aleue, e no de otro. E pues en la carta del Rey de perdon, defiende, que no le prendieſſen, que los Alcaldes que no le deuian prender, ni enfiar: y la Reyna no le mandò dar carta del Rey para que lo prendieſſen, ni lo enfiaſſen: mas los Alcaldes del lugar deuenles poner plazo ambas las partes, que parezcan ante el Rey, y recebir fiadores del acuſado, que parezca ante el Rey a aquel plazo, y del acuſador, que parezca a eſſe plazo, e que lleue la querella adelante: e ſino que ſe pare a la merced del Rey.

SVMMARIVM.

1 *IN Literis regijs remiſſionum, ſemper inter alios caſus excipitur mors ſecura.*

2 *Quid ſit mors ſecura, & numeris ſequentibus.*

6 *Iure regio ille dicitur proditor, qui alium occidit retro, licet amicitia, vel inimicitia praeceſſiſſet.*

7 *Legitimè citatus, qui iudicio non ſupereſt, factor delicti declaratur.*

8 *Sola fuga reus condemnatur.*

9 *Ex ſola fuga quis proditor iudicatur, & alia de hoc numeris ſequentibus.*

15 *Abſens citatus ex ſola contumacia non poteſt dici confeſſus.*

16 *Ius ciuile non poteſt decidere, vt ſufficiat præſumptiua probatio, ex ſola fuga, & contumacia.*

17 *Iure*

17 *Iure diuino plena probatio requiritur, & num. ſeq.*

19 *In cauſa criminum admittitur excuſator, & defenſor pro reo abſente.*

20 *Lex ciuilis poſitiua, benè poteſt ſtatuere, vt ex ſola fuga, ſine alio adminiculo, poſsit quis pro confeſſo haberi.*

21 *Iudex, qui aufugit, ex ſola fuga condemnatur, ſine alio adminiculo.*

22 *Eius eſt interpretari, cuius eſt condere.*

23 *Iudex, & conſuetudo interpretari poſſunt in cauſa de qua tractatur.*

24 *Quando interpretatio eſt neceſſaria propter ſpecialitatem caſus, & in ſcriptis redigenda ſolus Princeps interpretari poteſt.*

25 *Specialiter in priuilegium conceſſa, non ſunt extendenda.*

26 *Priuilegium non interpretatur ab inferiore, etiam ex paritate rationis.*

27 *Quæ pendent à Principis voluntate, impoſsibilia reputantur.*

28 *Vt remiſsio teneat, nihil debet ſupprimi, ex his quæ impellere poſſunt Regis animum ad conceſsionem, vel denegationem.*

29 *Quoties à lege nõ præfigitur terminus, iudex ſtatuit.*

Lex XXXIX.

IN TEXTV, IBI: *Sobre tregua.*

Scholium I.

1 IN Literis regijs remiſsionum, ſemper inter alios caſus excipitur mors ſecura, quę ſimilis proditioni eſt, vt ex noſtræ l. ſerie colligitur, & probatur l. Partitæ 12. num. 18. & l. 4. tit. 24. part. 3. & ibi Gregor. & l. 1. tit. 11. lib. 1. Ordinamen. & ibi Didacus Perez, & l. 1. tit. 25. libro. 8. Compilationis, vbi Azeuedo, & Iure veteri in l. qui propter inſidias, C. qui accuſa. non poſſ. & l. fin. C. de delatori. lib. 10. l. 4. ff. ad l. Iuliam Maieſtatis, cap. clericus, 46. diſtinct. cap. ſi cupis, 16. quæſt. 1. notat Gomez. de delictis, cap. 2. nu. 5.

2 Morſq; ſecura, & induciarum, ruptio erit, quando ſub ſigno fidelitatis, & amicitiæ, quis alium interfecit: nã ſecurè hæc mors ſequuta eſt, cum nullo modo interfectus potuiſſet prę-

3 cauere, & offenſor dicitur hoc caſu gerere vnũ in mẽte, aliudq; in actibus ſignificare, ex quo infert doctiſsimus Gomezius, vbi ſupra, inter inimicos capi-

4 tales proditionem nõ poſſe intereſſe, licet vnus alium ſecurè occidat

occidat, cum inimicus ſemper
videatur habere animum occi-
dendi, eo modo quo poſsit, &
huius opinionis Barto. & Bald.
& Ancharranũ. & alios refert:
5 non immerito itaque dici poſ-
ſet, qualitatem proditionis ſo-
lum ſortiri effectum ſuum, in
caſu noſtræ l. quando prætextu
amicitiæ ſecura mors interue-
nit cũ offenſo videatur ſublata
6 naturalis defenſio: & quamuis
iure regio recentiori ille dica-
tur proditor, qui alium occidit
non in prælio, & rixa, facieque
ad faciem, ſed retro: ita vt atten
datur qualitas facti, & non ami
citiæ, vel inimicitiæ, quæ præ-
ceſsit, iuxta l.4.tit.7.lib.8. Or-
dinamenti, & dict.l.1.titul.25.
lib.8. Compilationis. Si tamen
offenſor, & offenſus inuicem
erant amici: offenſor videtur
committere proditionem, ſiue
facie, ſiue retro occidat, cum
vtroq; caſu in offenſo ceſſet na-
turalis defenſio, & ſic propriè
dici poteſt nullo alio caſu pro-
ditionem vtroque iure, nouo,
& priſco verificari, niſi in ca-
ſu noſtræ legis.

IN TEXTV, IBI:
Por hechor.

Scholium II.

7 NAm quando quis legiti-
me citatus eſt, & iudicio
non ſupereſt, declaratur
factor, & perpetrator delicti, de
quo accuſatur, vt probat text.
in l.4.tit.3.lib.2. Fori, quæ vt ſu
pra adnotauimus, lex recentior
fuit, qua licuit contra abſen-
tem in cauſa ſanguinis inqui-
rere: cum communi iure, quo-
ad bona tantũ permiſſum eſſet:
ex qua, & noſtræ legis verbis
aperte deducitur ſola fuga, &
8 contumacia reum condemna-
ri, quod quidem non eſt in iure
nouum, cum fuga & abſentia
ſit graue delictum, qua probata
ſtatim ſuccedit punitio delin-
quentis, ex Iureconſulti reſpõ-
ſo in l. non omnis, §. deſerit, de
re militari, vbi ex ſola fuga, &
deſertione militiæ reus mortis
transfuga efficitur, & in l. mili-
tes agrũ, §. deſertores, eodem
titulo, vbi patris oblatio pœna
mortis, deſertorem filium, non
tamen alia extraordinaria libe
rat: & mitior pœna, quæ in eũ
irrogatur, eſt deportatio, vt in
fine illius legis adnotatur, qui-
9 bus iuribus accedit l. prodito-
res, eodem titulo, vbi ex ſola fu
ga quis proditor iudicatur, &
ibi docet Accurſius ſcholio. 1.
& his ſuffragatur l. Lege Cor-
10 nelia, ff. ad Silanianum: vbi ſi
dominus occiſus ſit, & manci-
pia aufugiant, ex ſola fuga lege
de ſicarijs, in eos iuditium da-
11 tur: & qui debitorem ſubtrahit
debitũ ſoluit, ex deciſione tex.
12 in l.3.C. de exactione tributor.
lib.10.

lib. 10. quibus adſtipulatur l.
conſiliarios, verſ. *pro confeſſo*, C.
de aſſeſſoribus, vbi ex ſola fuga
13 quis pro confeſſo habetur, &
Caliſtratus reſpōdit ex ſola fu-
ga à carcere fugientē pro con-
feſſo haberi, & puniēdum, etiā
14 ſi innocēs ex crimine inuenia-
tur, & fugientem a domo ſua,
vel iuriſdictione, anteꝗuam ca
peretur, poſſe torqueri, probat
text. in l. Diuus Adrianus, ff. de
15 cuſtodia reorum: quibus cōrro
borata manet noſtræ l. ſenten-
tia, contra Baldum in lege .1.
in princip. §. ſi procurator, ff. ſi
quis ius dicenti non obtempe-
rauerit, affirmantem, abſentem
citatum ex ſola contumacia nō
poſſe haberi pro cōfeſſo, quod
ante cum docuit Accurſius in
dict. §. ſi procurator, verb. *iudi-
tium*, & in l. ſi filius, de interro-
16 gat. action. quibus ſuffragatur,
quod de iure ciuili dicitur, non
enim poteſt diſponere, vt ſuffi-
ciat præſumptiua probatio ex
ſola fuga & contumacia, etiam
ſi alia inditia, & adminicula ei
adiungerentur, cum ſit contra
17 ius diuinum: quo plena proba-
tio requiritur, cap. licet vniuer
ſis, de teſtibus, & vulgare caput
nos in quemquam, 2. quæſt. 1.
quod confirmatur ex deciſione
text. in cap. Eccleſiæ ſanctę Ma
18 riæ, de conſtitu. in fin. prædicta
itaque l. regia, 3. titul. 10. lib. 4.
Compilat. prædictis conſidera

tionibus nitens, ſola contuma-
cia nō poſſe damnari reum, ſed
ſufficienti probatione debere
conuinci ſtatuit, vt ex eius ſerie
conſtat, quod & iuri communi
conſentaneum eſt, ex l. fin. C.
de probationibus, l. qui ſenten-
tiam, C. de pœnis, l. abſentem,
ff. eod. l. 12. tit. 14. par. 3. & ideo
ex officio debet iudex omni
modo quærere defenſiones, &
excuſationes abſentis, vt in d. l.
3. tit. 10 lib. 4. Compil. adnota-
tur, quod antea cautum fuit in
l. 1. ff. de quæſtionib. & in l. ſi nō
defendatur, ff. de pœnis, ibi: *Et
qui cognoſcit, debebit de innocentia
reorū quærere.* Ex quibus admit-
19 to Parladorij ſentētiam in lib.
rerum quotidianarum, cap. 20.
contra Auendanum reſpon. 15.
defendētis in cauſa criminum
poſſe & debere admitti excuſa-
torem, & defenſorem, qui reū
abſentem excuſet, & defendat,
quod vnicuique de populo, li-
cet ex Iuriſconſulti reſponſo,
in l. ſeruū, §. publice, ff. de pro-
curatoribus, ex qua noua lege
regia corrigitur, & emendatur
deciſio noſtræ l. cum ex ea lege
20 Compilationis ſola fuga, & ab-
ſentia ſufficiens non ſit: aliàs
enim noſtra lex de iure, & ra-
tione ſuſtineri poſſet: nā quod
diximus, accipi debet, niſi lege
aliud cautum eſſet, quia lex ci-
uilis poſitiua, vel regia, diſpo-
nere potuit, vt ex ſola fuga, &
contu-

contumacia, ſine vllo alio ad-
miniculo poſſet quis pro con-
feſſo haberi, ex textu ſingulari
in lege.3.C. de aſſeſſoribus, qui
21 textus inducitur contra iudi-
cem, qui aufugit, qui ſola fuga
& abſentia condemnari poteſt,
& in l.penul.ff.de cuſtodia reo-
rum, quæ in carcerem coniecto
fugienti pœnā ordinariam de-
licti impoſuit, licet alias conui-
ctus non eſſet, l.Senatus, §. Di-
uus, ff. de iure fiſci, docet Go-
mecius in l.76.Tauri, num.10.
rationem reddens eam ſcilicet,
quia in hoc lex regia non tollit
Pontificium ius, neque ſtatuit
contra ipſum, ſed tantum limi
tat, declarat, & modificat ex iu-
ſta cauſa, quod poteſt, vt Barto.
Bald.& Panormi. placuit, quos
allegat prædicto loco.

IN TEXTV, IBI: *Que del Rey es juzgar eſte aleue.*

Scholium III.

22 Eius enim eſt interpretari,
cuius eſt condere, l.1.& fin.
C. de legibus, l.14. titul. 1.
part.1.l.1.Tauri, & ibi ſcriben-
23 tes: & quamuis iudex, & con-
ſuetudo interpretari poſsint in
cauſa, de qua tractatur, ſiue du-
bitetur de verbis legis, ſiue de
caſu, qui non eſt comprehenſus
in ea, l.minimè, l.ſcire leges, &
24 l.non poſſunt, ff. de legibus, ſed
quando interpretatio eſt neceſ-
ſaria propter ſpecialitatem ca-
25 ſus, & in ſcriptis redigenda tūc
ſoli Principi, licet vt apparet
ex contextu dict.l.1.& fin.C.de
legibus, & melius ex l.2.C.eo-
dem: ex quā vulgaris deducitur
ſententia, vt ſpecialiter in pri-
uilegio conceſſa nō ſint exten-
denda, cum remiſsio itaque, ſi-
ue procedat ex indulgentia, &
pietate, ſiue ex remuneratione,
ſiue ex gratia, iuxta l.fin.tit.32.
part.7. priuilegio nitatur, non
debet extendi, neque interpre-
tari ab inferiore, vltra caſum in
eo contentum, & in literis re-
miſsionū ſpecialiter prouiſum,
iuxta text.in l.2.tit.11.libro.1.
Ordinamen. quæ eſt in Com-
26 pilatione, l.2.tit.35. lib.8. etiam
ex paritate rationis: nam fortè
Princeps certioratus non con-
27 cederet, maximè cum ea, quæ
pendent ex voluntate eius im-
poſsibilia exiſtimētur, l. quidā
relegari, de rebus dubijs, cap.
cæterum de reſcriptis: nam ad
hoc vt remiſsio effectū habeat
28 nihil debet ſupprimi ex eis, quę
impellere poſsint Regis ani-
mum ad conceſsionem, vel de-
negationem, argum.l. vltimæ,
C. ſententiam reſcindi non
poſſe. Iuridica itaq,
redditur huius
l. ſententia

IN

IN TEXTV, IBI: *Deuenle poner plazo.* *Scholium IIII.*

NAm quoties à lege non eſt præfixus dies, poteſt à iudice præſtitui, c. quoad conſultationem, de re iudic. l. 1. vbi Barto. C. de dilationib. l. 6. titul. 15. part. 3. quinimò à Iudice ex cauſa poteſt limitari, & ampliari licet à lege diffinitus ſit, C. de cauſis, de officio, & poteſtate iudicis delegati.

Textus quadrageſimus.

OTro ſi es a ſaber, que maguer el acuſado, que dizen que matò ſobre tregua, y porque no vino a los plazos que le emplazaron, que le dieron por hechor los Alcaldes, y le tomarō ſus bienes, aſsi como es fuero. E ſi tomare el merino, y lo matare, luego muerto ſea. Mas quando el aleue no muere, por aleuoſo: e ſi ante que lo mataſſen vinieſſe, o lo tomaſſen preſo, oyrlo han ſobre el aleue: e ſino ſe lo prouaren la tregua, o la ſegurança, darlo han por quito del aleue.

SVMMARIVM.

1 *PRopter abſentis contumatiam, bona ſequeſtrantur, & num. ſequenti.*

3 *Contumacia æquiparatur dolo, & num. ſequenti.*

5 *Ethimologia contumaciæ ſcribitur.*

6 *Sequeſtratio prohibita eſt, & odioſa, & num. ſequenti.*

8 *Contumax non dicitur, niſi elapſa prima dilatione primæ citationis.*

9 *Sequeſtratio nō permittebatur iure veteri, niſi in illis criminibus in quibus licebat contra abſentem procedi, & quæ hæc crimina eſſent, numer. ſequenti tractatur.*

11 *In grauiſsimis criminibus iure antiquo procedebatur cōtra abſentem, quanuis regulariter in delictis leuibus tantum procedi poſſet.*

12 *Grauiſsimi Doctores hallucinati ſunt, putantes ſequeſtrationē permitti, licet nō permitteretur abſentem damnare, & numer. ſequenti.*

14 *Indiſtincte in quouis delicto ſequeſtratio non impeditur, & num. ſequentibus.*

17 *Sequeſtratio tanquam odioſa nō extenditur ad bona, quæ delinquens habet extra iuriſdictionē iudicis, & num. ſequenti.*

19 *In publicatione bonorum nō comprehenduntur bona futura.*

20 *Iura conditionalia, in publicatione non veniunt, & quomodo hoc accipiatur, num. ſeqq.*

24 Non

24 Non ſequetur ad ſequeſtrationem deueniendum eſt.

25 Forma enim in hoc quod de ſequeſtratione diximus à iure apponitur, & in caſibus in quibus permittatur, adnotatur.

26 In caſibus in quibus iuridicè cõfiſcatio procedit, alienari à reo bona poſſunt, & quomodo hoc accipiatur.

27 Adnotata bona deſcribi debent, & apud fideles cuſtodem poni.

28 Quæ bona adnotari poſſint, diſputatur. & num. ſeq.

30 An ſit differentia inter adnotationem, & ſequeſtrationem, & plura de hoc num. ſeqq.

35 Quando delictum eſt manifeſtũ, vel quaſi ante citationem poteſt ſequeſtratio fieri.

36 Regulariter ſequeſtrationem debet præcedere bannum.

Lex XL.

IN TEXTV, IBI:
Sobre tregua.

Scholium I.

1 Vide quæ dixi in l. anteriori, in principio.

IN TEXTV, IBI:
Por hechor.

Scholium II.

Vide quæ dixi in lege anteriori, gloſſa quarta.

IN TEXTV, IBI:
Y le tomaron ſus bienes.

Scholium III.

Vnus ergo caſus ſequeſtrationis his verbis demõſtratur, nẽpè propter abſentis contumaciam, quod iure communi non ſine controuerſia inter eius interpretes erat, quorum opiniones inuolutè retulit Abbas in cap. 1. de dolo, & contumacia,
2 numer. 9. Communior tamen opinio fuit propter rei contumaciam poſſe ſequeſtrationem fieri, vt probat text. in dict. c. 2. de dolo & contumac. vbi monachi petierunt contra Canonicos poſſeſsionẽ, ex primo decreto, & Alexander Tertius, ſequeſtrationem conceſsit propter eorũ contumaciam: idéque probatur in cap. 1. de ſequeſtratione poſſeſsionum, & fructuũ, vbi propter Archiepiſcopi cõtumaciã monachi miſsi in poſſeſsionẽ ex primo decreto fuerunt: à qua cum violenter eos eieciſſet Archiepiſcopus Celeſtinus ſequeſtrari præcepit, & agnouit gloſſa magiſtra, verb. *ſequeſtrari*, in fin. in cap. 2. de ſequeſtratione poſſeſsionum, & fructuum, Abbas in dict. cap. 2. de dolo, & contumacia, nu. 11. Bald.

Bald. in l.conſentaneum,1.no-
tabili, C. quomodo & quando
iudex,gloſſa verbo, *ſequeſtratio-
nis*, in l. vnica, C. de prohibita
ſequeſtra. Iaſ. in l. ſi fideiuſſor,
§. ſi ſatiſdatum, num.25.ff. qui
ſatiſd. cogan. Corraſ. miſcela-
neorum lib.3.cap.2.num 10.ex
quibus iuribus,& authoritati-
bus ellicitur ſequeſtrationem
enumerari inter remedia con-
tra cōtumaces prodita, & qui-
3 dem meritò cum dolo æquipa-
retur, vt in Rubrica de dolo &
contuma. & ſaltim dicitur do-
4 lus præſumptus, vt docet Bart.
in l.1.ff.de minoribus, Hippol.
in §.poſtquam,nu.61.In pœnā
5 itaq; non obtemperantis indu-
cta ſequeſtratio fuit. Ethymon
enim contumaciæ hoc indicat,
& iniuriā videtur iudici infer-
re reus contumax, ſecundum
Cardinal. in Clementina 1. de
dolo & contum. & ideo cū de-
lictum oriatur, & non leue ex
contumacia iuſte æquiparata
fuit dolo, ſine quo nunquam
grauiter delinqui poteſt,l.1. &
6 2.C.de ſicar. Aliàs enim prohi-
bita ſequeſtratio eſt, & odioſa
eius natura,l.vnica,C.de prob.
l.1.de ſequeſtra. poſſ. & fruct.l.
defenſionis facultas,C. de iure
fiſci, quibus conuenit l.1.tit.9.
part.3.& ante noſtram l.proui-
ſum fuit in dict.l.4. tit.3. lib.2.
7 Fori,quę ſequeſtrationem per-
miſit in bonis rei iudicem con-
temnētis, dum tamen eſſet cō-
uictus contumacia ſua, ſaltim
per vnam citationem,vnū pro-
clama, & vnum edictū, vt con-
ſtat ex text. in d.l.4.tit.3.libr.2.
Fori,quod quidem iuſte diſpo
8 ſitū fuit: nam nulla ratione cō-
tumax reus dici poteſt,niſi ela-
pſa prima dilatione primæ ci-
tationis, vt adnotatur in l.1.C.
de requirend. reis, vbi ſcriben-
tes:quæ tamen ſequeſtratio ac-
9 cipi debet in illis ſcilicet cri-
minibus capitalibus,in quibus
licebat contra abſentē procedi:
10 quorum tria tantū in iure ve-
teri inueniuntur, nempè, læſæ
Maieſtatis, vt probat textus in
Extrauaganti ad reprimendū,
ſub tit. quomodo in læſæ Ma-
ieſtatis crimine procedatur,ver
ſic. *ſuper dicto crimine*, & ibi Ac-
curſius, delictumq; magiſtra-
tus,qui in offitio deliquit,l. ne
diu,C.de pœnis. Rurſusque, &
tertium crimen, quando quis
alium caſtrat,l.4.verſ. *& qui hoc
crimine*,ff.ad legem Corneliam,
de ſicarijs,vbi ſcribentes notāt:
11 nam cum in his delictis, licet
inferentibus pœnā ſanguinis,
poſſet iure antiquo procedi,
quamuis in alijs denegaretur,
niſi leuia eſſent,& nō impone-
retur pœna vltra relegationem
ex l.abſentem, cum vulgaribus,
ff. de pœnis? & in bonis delin-
quētis abſentis cōtumacis per-
miſſa ſequeſtratio erat,ex d.l.1.

de requirendis reis,& probat l.
12 partitæ 7. titu.8.part.extra hos igitur tres caſus, ſicuti procedi non poterat contra abſentem, neque etiam bona ſequeſtrari quibat,vt eruditè docuit Montaluus in dict.l.4. verb. *Recaudẽ toda ſu buena*: & ita accipiemus, & intelligemus prędictam lẽgẽ partitæ 7.titu.8.part. 3. quæ ſequæſtrationem, & annotationem permittit: nam cũ & iure partitarum non poſſet inquiri contra abſentem,niſi in prædictis tribus delictis, & in alijs, quæ non merentur maiorem pœnam relegatione ſolum ſequeſtratio locũ habebat in hiſmet caſibus,de quibus iure cõmuni, quod animaduerſione dignum eſt: nam in hoc hallu-
13 cinati ſunt grauiſsimi ſcribentes putates generaliter permitti ſequeſtrationẽ,quãuis quoad pœnam delinquentis abſentis procedi non poſſet, cuius opinionis, quam damnamus cum alijs quos refert,fuit Parladorius rerum quotidianar.cap.20.n.1.
14 Sed cum per lęgem Fori indiſtinctè cõtra reum contumacẽ procedi queat, & ſine diſtinctione in quouis delicto ſequeſtratio non impeditur (cui Fo-
15 ri legi lex noſtra aſſentitur cũ declaratione tamen,ea ſcilicet) vt vna ſaltem citatio præcedat:
16 alioqui enim contumax, dici reus nequibit,adeò vt etiam in ſancto Inquiſitionis offitio, quanuis bona hæreticorũ ipſo iure publicata ſint, cap.cum ſecundum leges, de hæret. lib.6. ſequeſtratioquẽ,ea de cauſa neceſſaria ſit, nõ fit tamen niſi ex contumacia,vel propter veram & probabilẽ hæreſim,cuius ordinẽ & praxim ab Inquiſitoribus receptam eleganter ſcripſit Simancas in Catholicis inſtitutionib. cap. 2.in principio, & cap.9.num.115.Rojas de hæreticis,2. part. à num.45. quod confirmauit, & declarauit lex noſtra, hoc tamen adiecto, vt vna ſaltem citatio prius interueniat.

Animaduertendum tamen eſt,prędictam ſequeſtrationem tanquam odioſam, & prohibitam non extendi ad bona,quæ delinquens habet extra iuriſdictionem iudicis, argumento l. ſi quis ingenuam, §. in ciuilibus,ff.de captiuis.

18 Rurſus ſi condemnetur prædictus reus in amiſsione bonorum non comprehenduntur in cõdemnatione bona alibi ſita: quod profecto ſi verum eſt notabile iudico,& perpetuò menti tenendum, vt docet ex Ancarrano Mõtaluus vbi ſupra,& eſt omninò videndus Ancarr. in Clementina Paſtoralis,de re iudicata,& in cap.Paſtoralis,de priuilegijs in principio.

19 Illud tamen ſine dubitatione eſt

eſt in publicatione bonorũ nõ
cõprehendi bona futura: ita vt
ſi reus poſt confiſcationem ali-
qua bona acquireret propria, &
hæredum eſſent, nec fiſcus ca-
peret, l. ſi mandauero tibi, §. ſi
20 cuius bona, ff. mand. Quinimò
nec iura cõditionalia in publi-
catione veniũt, vnde ſi reo cõ-
demnato in bonorũ amiſsione
aliquid deberetur ſub conditio-
ne, & poſt ſententiam impleta
conditio ſit, nõ acquirit fiſcus,
iuxta gloſ. vnicam, in l. nam ad
ea, ff. de condit. & demonſtr. &
latè exornat Gomez. l. 14. nu. 1.
21 & 2. ita intelligẽs gloſſam: nẽ-
pe, quando iura conditionalia
proueniunt ex vltima volunta-
te, vt hæreditates, vel legata,
quia licet poſt ſententiã, & con
demnationem verificetur con-
ditio, nõ comprehenduntur in
publicatione, quia ſicut nõ trã-
ſeunt ad verũ hæredem, ſic neq;
ad fiſcũ, qui habetur loco hære-
dis, vt in l. 2. C. ad l. Iuliã, de vi.
22 Secus tamẽ ſi iura conditiona-
lia proueniũt ex cõtractu, quia
tunc in confiſcatione continen
tur, & ad fiſcũ aduenienre con-
ditione ſpectant, cum iura con-
ditionalia ex contractu ad hæ-
redes tranſmittantur, itaque ad
fiſcum: §. ex conditionali, de
verbor. oblig. l. inter ſocerum,
23 §. fin. ff. de pactis dotalib. Dum-
tamen conditio eſſet caſualis,
vel mixta, ſecus poteſtatiua, cũ
hæc nõ tranſmittatur, l. ſi decẽ
petiero, ff. de verb. oblig. & do
cet Laudenſis de fiſco, q. 10.
24 Rurſuſq; quamuis ex l. noſtra
ſine vlla diſtinctione cõtra ab-
ſentẽtẽ procedatur, & rurſus
ſine diſtinctione bona annotari
ſiue publicari poſsint, vt ſupra
deciſum eſt, tamen nõ frequen-
ter, & in quouis delicto ad ſe-
queſtrationẽ deueniendum eſt,
formã enim cõſtituit l. 7. tit. 23.
lib. 4. Compil. eã nempè, ſi de-
linquens in amiſsione bonorũ,
vel partis eorũ fuiſſet condem-
nandus, quod iure veteri obſer
uabatur per d. l. 1. & 2. C. de re-
quirend. reis, & d. l. 7. tit. 8. p. 3.
& ibi Grego. Lop. docet, & do-
ctiſsimus Gomezius tomo. 3. c.
14. nu. 4. ad fin. adducens regu-
25 lam generalẽ ſequeſtrationis,
dicens nullatenus habere locũ,
niſi quando bona ipſo iure pu-
blicantur, vel tollitur, & impe-
ditur eorum adminiſtratio, cui
aſſentitur Iulius Clarus lib. 5.
§. fin q. 44. nu. 3. & q. 78. & 79.
& eſt omninò inſpiciẽdus Ca-
ſaneus in Conſuetudinib. Bur-
gundiæ in 2. part. 1. Rubrica de
Confiſcatione, §. 1. nu. 20. & ſeqq.
vbi innumeros caſus recenſet,
quibus bona publicãtur, quod
docet quoq; Lucanus in tracta-
tu de fiſco, 2. p. & Peregrinus de
26 iure fiſci, libr. 6. tit. 1. Addoque
his caſibus, in quibus iuridicè
confiſcatio procedit, alienari à

reo poſſe prædicta bona aliena-tione, nempe neceſſaria, voluntaria tamen minime, vt docuit Bart. in l. poſt contractum, ff. de donatio. & cõmuniter ſcribentes in l. omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraudem creditorum, & in l. ſi quis poſthac, de bonis proſ-
27 cript. Sequitur & deinde in his caſibus permiſsis debere adnotata bona deſcribi, & apud fidelem cuſtodem deponi, vt eſt de mente Montalui, Gregorij, Cometij, & aliorũ vbi ſupra. Du-
28 bito tamen, quæ bona in inuentario deſcribantur, & annotentur, & quæſtionẽ video mouiſſe Iulium Clarũ in lib. 5. q. 44. num. 3. allegãtem Iacobum de Velouito in titulo de pace tenenda, in princ. ex Baldo, & Capicio, docentibus bona tantum
29 mobilia ſequeſtrari debere: licet in Regno Siciliç, etiam immobilia annotari, in Ducatuq, Sabaudiæ idẽ obſeruari Iulius aſſerat. At ſi rectè perpẽdantur verba Iacobi, Baldi, & Capicij, vt Blanco placet in praxi criminali, fol. 9. n. 8. debent accipi in annotatione forma veteri, quæ hodie non eſt in vſu. At in ſequeſtratione, in caſibus à iure permiſsis, omnia bona publicantur, tam mobilia, quàm immobilia ipſius delinquentis, & ita teſtatur Iulius vbi ſupra, & doctiſsimus Gomerius delictorum, cap. 9. nu. 2. plures huius
30 opinionis referens prædictam tamen doctrinam licet vera ſit, dumtamen conſtituit diuerſitatem inter annotationẽ, & ſequeſtrationẽ nõ admitto: puto enim apud veteres annotationem pro ſequeſtratione poni, quod ſanè verbũ bonis authoribus incognitum erat, apud quos tamen in vſu erat nomen ſequeſter, vel ſequeſtris, vt à Cicerone colligit Aſconius, verb. ſequeſter: ita etiam accipitur à Iureconſultis in l. ei apud quẽ, cum duabus ſequentibus, & l. licet, ff. depoſiti, l. ſi apud te, 18. ff. de præſcriptio. l. ſequeſter, ff. de verbor. ſignif. cum allegatis ab Hotomano, Briſonio, & Berrucio de verbor. ſignif. lib. 17. verbo, ſequeſter, & prædictum ſequeſtrẽ à ſequeſtratione deſcendere, nullum adnotaſſe video, cõmune enim placitũ eſt, vt à ſequendo, vel à ſecãdo deriuetur, vt videre eſt apud Alciatum in d. l. ſequeſter, & ante eum ex veteribus per Ioannem Monachum, & Ioan. Andream in regula locupletari, nu. 3. in 6. quorum verba tranſcripſit Archidiaconus in c. quia res, nu. 3. 11. q. 2. & tradit Aulus Gelius Noctium Athicarum, libro. 2. cap. 10. Rebuff. in princ. in d. l. ſequeſter, & 3. tom. Regiarum conſtitut. de ſequeſtris, artic. 1. gloſſ. 1. Conanus in Commentarijs iuris ciuilis, libr. 7. cap. 4.

Curtius

Curtius lib.1.Coniecturalium, ad fratrē Ludouicum Carondam, lib.1.veroſimilium, c.6.in princip. Couar. Miſcelaneorū, lib.3.c.2.Carol.Sigone.de antiquo iure populi Romani, & de iud.libr.2. c.27. Didacus Perez in l.1.in principio.tit.10. lib.3. Ordinam.Sebaſtianus Medicis de diffinitionibus,lib.2.cap.56.
31 ad finem: à prædictoq; ſequeſtro, ſequeſtrationem à legibus recentioribus, & à iure Canonico fluxiſſe exiſtimo: quoad effectum tamē idem erat apud veteres adnotatio, quod apud nos ſequeſtratio: in ea enim omnia bona delinquētis comprehenduntur, vt ex prædictis apparet, & ex l.vltima, C. de conueniend.fiſci debitorib. ſuadetur, vbi annotatio ſignificat ſcripturam, qua quis ſibi debitorē adſcribit, & plura huius rei cō-
32 geſsit Briſonius verb.*annotatio*: quo ſenſu accipiēda ſunt verba noſtræ l. verbo, *bienes*, vt tam de mobilibus, quàm de immobi-
33 libus loquātur, & formā deſcriptionis deſcripſit pulcher profectò text.in l. ſi quis intra prouinciam, C. de bonis proſcript. vbi Imperatoribus placuit non ſolum debere deſcribi omnia mobilia bona, & immobilia, ſed etiā qualitates eorū, amœnitatem, ſterilitatē, & ornatū, mancipia vrbana, vel ruſtica, & quarū artium artifices ſint, veſtes, & greges, aurum, & argentum, colonos, & cēſuarios, genus in genere, & ſpeciē in ſpecie, & pondus in pondere, vt ex
34 illius legis ſerie videre eſt. Iudex itaq; antequam ad ſequeſtrationem veniat, cum odioſa ſit, & prohibita, vt ſupra oſtendimus: hæc duo debet ſeruare, & cōſiderare qualitatem, ſcilicet delicti, an ſit tale, vt delinquētis abſentis bona annotentur: & rurſus, vt citatione prima conuincatur ex noſtra l. &
35 prædicta l.Fori, & Partit. Salicetus tamē in d.l.1.C.de requirendis reis, ſcripſit, quando delictum eſt manifeſtū, vel quaſi ante præconiū poſſe ſequeſtrationem fieri, & adnotauit Ioānes de Platea in l. defenſionis facultas, C. de iure fiſci, libr. 10. quam puto optimā theoricam ad noſtram legem ad quam alludens lex regia 3.tit.10. lib.4. Nouæ Compilat. diſpoſuit, ſequeſtrationem poſſe, & debere fieri ante vllum proclama, & citationem: quod eſt animaduertendum ad illam legem, neque Azeuedo meminit ibi diuerſitatis iuris antiqui, & l.Partitæ, Fori, & ſtyli, cum dict.l.regia 3.
36 Compil.neque puto corrigi in hoc prædictas leges: nam quāuis in eis decidatur, vnam citationē debere præcedere ſequeſtrationē regulariter intelligi debet, ſicut & idem præcipitur

à l.3. Compil. quæ tantum excipit caſus, in quib⁹ neceſſariò bona publicantur, ſicuti & antiquitus hoc obſeruabatur per noſtram l.& prædictam l.Fori, & antea iure Partitarum ex d. l.7. & ante eam ex l.1.& 2.C.de requiren. reis, vbi Scribentes.

IN TEXTV, IBI: *Muerto ſerà.*

Schol. IIII.

Vide Schol. ad legem.47.

IN TEXTV, IBI: *Darlo han por quito.*

Scholium V.

Vide Schol.ad legem.47.

Textus quadrageſimusprimus.

ES A ſaber, que ſi algunos han tregua de conſuno, y el vno va contra los bienes del otro, e los labra: y eſte en cuyos bienes labra, que ha tregua cō el, viene a defenderle, que no los labre, ni eſtè en ſus bienes: e ſobre eſto acaece ſobre ellos contienda, y lo fiere, o lo mata defendiendo ſus bienes, que no ge los labre, o que no ge los tenga: ſi es entre hijosdalgo, no puede reptar por ello: e ſi es entre otros hombres, no ſerà tenido a la muerte, ni a las feridas. E ſi reptan al hidalgo, o acuſan al otro deſto, deue hazer pregunta al reptador, e acuſador, q̃ diga ſobre quales bienes labrando fue herido, y el reptador es tenido de lo dezir, e aun de apearlos. E ſi fuere prouado, que labrando los ſus bienes le hirio, no le puede reptar, ni acuſar ſobre ello, ni es tenido a otra pena, ſi el otro herido no quiſo dexar los bienes, maguer tregua ouieſſen en vno.

SVMMARIVM.

1 *Inter treguam & indutias, quæ ſit differentia, & nu. ſeq.*

3 *Induciarū diffinitio traditur, & alia de hoc num. ſeqq.*

6 *Indutiæ pro qualibet dilatione vſurpantur, & num. ſeq.*

8 *Indutiæ pro interualijs, ſeu intermiſsione furoris appellatæ ſunt.*

9 *Tregua, & indutiæ tēporales ſunt.*

10 *Differentia inter indutias, & ſecuritatem ſcribitur.*

11 *An ſi tregua ſit rupta ab vna parte, alia pars rūpere poſsit, diſputatur, & num. ſeq.*

13 *Ethymologia treguæ adnotatur, num. ſeq.*

15 *Rumpenti treguam nō eſt rumpenda, & num. ſeqq.*

18 *Rumpenti, & violanti treguam non eſt rumpenda.*

19 *Si tregua rūpatur quoad res. non poteſt aduerſarius vlciſci, durante tempore indutiarum.*

20 *Si damnum fiat in perſona, vlciſci poteſt offenſus antequā indutiæ finiantur.*

21 *In perſonis grauior eſt iactura, quàm in rebus, & num. ſeqq.*

24 *Non licet producere falſum inſtrumentū ſolutionis contra producentem falſum inſtrumentū debiti.*

25 *Non debet cōmitti proditio contra*

tra committentem eam.

26 *Fides debet ſeruari ab vno, licet ab alio violetur.*

27 *Si quis violet pacem iuratam, damnum faciendo in rebus, nō poterit vlciſci aduerſarius iuramenti prætextu.*

28 *Iuramentum appoſitum in fœdere obſeruandum eſt.*

29 *Fœdera contractus, & alia de iure inualida iuraměto firmantur.*

30 *Rumpenti pacem, rumpi poteſt, & qua ratione, & nu. ſeq.*

32 *Diuerſitas inter pacem, & indutias, traditur, & num. ſeq.*

34 *Ex noua cauſa, & rixa non dicitur pax, nec treuga rumpi.*

35 *Noua cauſa ſemper præſumitur.*

36 *Quando damnum fit in bonis, non habet locum diffidatio inter nobiles.*

37 *Fœderis ruptio æquiparatur proditioni.*

38 *Si quis indutias rumpens alium percutiat, ſi nobilis ſit, reptari poteſt, ignobilis mortis pœna plectitur.*

39 *Tribus modis indutiæ fiunt, & de pœna rumpẽtium tractatur num. ſeqq. ad finem.*

Lex XLI.

IN TEXTV, IBI: *Si alguns han treuga de conſuno.*

Scholium I.

1 INter treugam & indutias nullā inuenio differenriam, ſed bono, & caſto vocabulo video indutias appellatum iri, non verò treugam, cauſa tamen clarioris intellectus ea vſus fuit Pontifex in tit. de treu-
2 ga, & pace. Accurſius tamen in lege poſtliminium, verb. *Laceſſerint*, ff. de captiuis aliter videtur ſenſiſſe: cum treugam, pacem, & fœdus per longum tempus appellet, indutias verò pro breui, iuxta text. in d.l. poſtliminium, §. indutiæ, ff. de captiuis, in illis verbis: *Indutiæ ſunt cum breui, & præſenti tempore, con-*
3 *uenit ne inuicem ſe laceſſerent.* Varroquè (vt tradit Aulus Gelius, lib. 1. cap. 25.) indutias diffinit, id eſt, *Pacem caſtrenſem paucorū dierum.* Item & in alio loco, *Belli ferias vocat*, ipſe tamē *Pactitiam belli ceſſationem* appellat, quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur: & Donatus ſenſit in Eunucho, Actu. 1. Scœna 1. ibi: *Indutiæ ſunt pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies otium præbeāt:*
4 Ad tamen centum annorū indutias legimus apud Liuiū, lib.
5 1. & 7. & in annos 38. & lib. 3. in annos 40. lib. 2. & lib. 7. lib. 9. &
6 lib. 10. Indutiæ etiam pro qualibet dilatione vſurpātur, & ita

induciarũ quadrimeſtrũ men-
tio fit in l.3.C.de vſur.rei iudi-
catæ, & ſemeſtrum in l. ſanci-
mus,§.ſin autem,C. de fideiuſ.
& vnius anni in l.1.C. in quib.
7 cauſis militãtes: & induciarum
quinquennalium meminit te-
xtus in l. final.C. qui bonis ce-
8 dere poſsint: induciæ quoquè
pro interuallis,ſeu intermiſsio-
ne furoris appellatæ ſunt in l.
furioſum,C.qui teſtamenta fa-
cere poſſunt,ibi: *Furioſum in ſuis*
induciis vltimum cõcedere elogium
poſſe, licet ab antiquis, dubitabatur
tamen, & retro Principibus, & no-
bis placuit. Et Virgilius libr. 11.
9 *Pacem ſequeſtram*, inducias ap-
pellauit, cum media ſit inter
bellum præteritum, & futurũ:
nulla itaquè, vel pauca diuerſi-
tas videtur conſtitui inter præ-
dicta vocabula, vtcunquè enim
accipiamus treuga, & induciæ
10 temporales ſunt: ſecuritasquè
etiam nominari ſolet,quanquã
(vt videtur colligi ex verbis te-
xtus in lege 1.titul.12. part.7.)
induciæ,vel treuga propriè in-
ter nobiles eſt,inter plebeios ſe
curitas, promiſcuè tamen vtun
tur vocabulo Iura, & Scriben-
tes,ſiue inter generoſos, ſiue in-
ter ignobiles,& probatur in le-
ge 1.titul.8.lib.4. Ordinamen-
ti,& in lege 1. titulo.9.libro.8.
Compilationis, & conſuetudo
generaliter vtitur iſto nomine
treugæ inter omnes recentio-
res, & nos quãdoquè approba-
bimus non indignũ rati vſum:
vocabulis ſignificationem au-
ferre, vel ſaltem mutare poſſe,
docuit Gregorius in dicta l.1.
ſcholio 2. & nihil intereſſe, an
appelletur treuga, vel ſecuri-
tas, ſanxit lex 2.dicto titul. 12.
partita 7. vbi inducias inter ip-
ſas regias perſonas ſecuritatẽ
vocat: quo breuiter præmiſſo
11 ad intellectum noſtri text. ani-
maduertendum eſt inter iuris
Scribentes dubitatum fuiſſe,
vtrum ſi treuga ſit rupta ab v-
na parte, alia pars rũpere poſ-
12 ſit, & pars affirmatiua rationi
videtur conſentanea, vt con-
tractus reciprocus ſit, & pro
vtraquè parte debeat ſeruari,
aggreſſorq; dicatur fœdus vio-
laſſe, non autem prouocatus,
& laceſsitus, ex vulgari idio-
mate, vt frangenti fidem ei nõ
ſeruetur: argumento textus in
lege,ſi conuenerit,ff.pro ſocio.
13 Quod & ipſa ethimologia vo-
cabuli teſtatur cum treuga ab
ęqualitate denominetur,vt vi-
dere eſt per legem 1.tit.12. par-
tita 7.& ibi Gregorium, quan-
14 uis Ioannes Andreas in cap.1.
de treuga, & pace aliter defi-
niat: *Treuga*, ſcilicet, *eſt terrens,*
vel tenens guerram: & ſupradi-
ctis accedit textus, & gloſſa in
cap. 3. de iure iurando, & ve-
riorem opinionem dicit Bal-
dus in l.cum proponas, num.1.
C.de

C. de pactis. Imola in lege, qui ſeruum, in prin. ff. de verb. obli. Decius, & Alexand. in d. l. cum proponas, nue. 3. & 7. Panorm. & Belamera in c. 1. de treuga & pace, quos & alios innumeros refert, & ſequitur Diegus Per. in l. 1. titulo 8. libr. 4. Ordinam. Iulius Clarus libr. 5. §. fin. q. 47. nu. 6. vbi diſputat, & affirmat non aſtringi quē ſeruare treugam, quam fregit aduerſarius ſuus, & ſibi eſſe perſuaſum cōtrariū nullibi ſeruari, & refert Claudium & alios ita docētes.

15 Contraria tamē ſentētia alijs placuit, nēpe, vt rūpenti inducias, non ſint rumpēdæ, quinimo ſeruandę, quod fuit dictum originale Vincētij in c. 1. in fin. de treuga & pace, & in c. inter verba, 11. q. 3. & Ioan. Andreas in Rubr. de treuga, & pace, in additione 1. ad Speculatorē, Iaſ. in l. qui ſeruum, ff. de verbor. obligatio. nu. 2. & 3. Hippol. in praxi criminali, §. aggredior, num. 87. & multis exornat Decius in cap. conſtitutus, num. 3. de appellat. in primo, Grattus conſil. 105. num. 1. Diegus Perez plures referens in dicta l. 1.

16 ſcholio. 1. verſiculo: *Contrarium:* Qui grauiſsimi patres ea ratione mouentur, quia quanquam durum videatur non poſſe quē ab aduerſario prouocatū ſe defendere, illud tamen operetur vis induciarum, cum eæ ad tempus ſint, quo tranſacto poterit pars offenſa vindictam ſumere, ſicut dicitur in iudice tempo-

17 rali, qui durante officio nō conuenitur, quia finito tempore, offenſus ſe vlciſci poteſt, quam rationem reddit Decius, quem omnes ſequuntur in dicta lege cum proponas, & præcipuè in Hiſpania ſic receptum fuiſſe, docet Egidius in cap. 1. de treuga & pace, num. 82. & Alexan. in l. ſemel mora, ff. ſolut. matrimonio, & vbiquè contrarium ſeruari, præterquam in Hiſpania teſtatur Clarus in d. q. 47. nu. 8. in fin. quam opinionem approbauit ius regium partitarum in l. 28. tit. 11. p. 3. & in l. 5. tit. 12. p. 7. Quod & ex induciarum formula ſuadetur, ea enim erat, *Vt in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur, ſed ex eo die poſtea vti iam omnia belli iure agantur,* quam ſcribit Briſon. de formulis, lib. 4. col. penul. At

18 noſtra l. ſtyli hanc Hiſpanię cōſuetudinem videtur emēdare, dum docet, rūpenti & violanti inducias, violari & rūpi poſſe, amplectens priorē opinionem, quam retulimus, in quo eſt mirabilis noſtræ l. deciſio, & neceſſaria, cum ante eam deberet ſeruari deciſio ll. Partitarū, quæ elegerunt ſupradictā opinionē Vincentij, & conuenit legi noſtræ l. 3. tit. lib. 8. Compil.

19 Ruſusquè animaduerto, in

caſu noſtræ leg. opus fuiſſe hac
regia deciſione: loquitur enim
textus noſter, quando indutiæ
violantur quoad res, quo ca-
ſu vigere prædictam Hiſpaniæ
conſuetudinẽ, nempè, vt quan-
do quis violet fœdus, dando
damnum in rebus, non poſsit
aduerſarius vlciſci tempore in-
dutiarũ, ſed debeat ſeruare pa-
ctum, & fœdus, & ita intelligẽ-
dam dictam l. Partitæ 28. tit. 11.
part. 3. voluit Gregor. in dict. l.
20 3. titul. 12. part. 7. gloſſ. 3 At ſi
damnum fieret in perſonam,
tũc vlciſci poſſe antequam in-
dutiæ finiantur: placuit præfa-
to authori in dicta. l. 3. ſchol. 3.
in fin. conſuetudinem Hiſpa-
niæ tantũ præcedenti caſu ad-
21 mittens: in perſonis enim gra-
uis eſt iactura, quàm in rebus,
argumento l. in ſeruorum, ff. de
pœnis, quæ opinio videtur pro
bari expreſſe in d. l. Partitæ 28.
in illis verbis: *Que no ſea en cuer-
pos de hombres, y mugeres.* In rebus
22 enim cum minus præiudicium
verſetur, non debet frangi fi-
23 des, quamuis ab aduerſario fran
gatur, improbata opinione gl.
in cap. cupientes, verb. *Malig-
nantium*, de delict. lib. 6. aſſeren-
tis, habenti ius principale lice-
re vti cauillationibus, vt aliàs
24 rẽpellat: admitto enim Baldi
ſententiam in Rubric. C. de fi-
de inſtrumentor. docentis, non
licere producere falſum inſtru-
mentum ſolutionis cõtra pro-
ducentem falſum inſtrumentũ
25 debiti. Docetq; Lucas de Pen-
na in l. vnica, C. publicę lætitię,
lib. 12. non debere committi
proditionem contra commit-
tentem eam, cum fides debeat
ſeruari ab vno, licet ab alio vio-
26 letur. Sic igitur intellecto præ-
dicto iure Partitarum in noſtra
lege tantũ deciditur caſus no-
uus, reſpectu rerum cum præ-
textu perſonæ, ex dict. l. Parti-
tæ rumpenti, rũpi indutiæ poſ-
ſint, niſi dicamus, vt euitetur
27 correctio: neq; etiam reſpectu
rerum, caſum nouum à noſtra
lege determinari, ſi cum iudi-
cio animaduertamus textũ in
dict. l. 28. decidere, vt quamuis
quis violet pacem (iuratam ta-
men) damnum faciendo in re-
bus, ab aduerſario non poſſe vl-
ciſci durante ſpatio, & dilatio-
ne induciarum, ex anteriori ra-
tione, & ex alia fortiori, quia
iuramẽtum interpoſitum fuit,
quod ſeruari debet, in quo ſo-
lum nititur prædicta lex Par-
titæ, in illis verbis: *Por no que-
brantar ſu jura:* vnde ſi hoc ceſ-
ſaret, ſicut ceſſat in noſtra le-
ge, quæ non loquitur de indu-
tijs iure iurando confirmatis,
idem quod in perſonis, & in re-
bus iure partitarũ dicemus, vt
vtroque caſu, & vtroq; iure, &
probabiliori opinione in Hiſ-
pania, ſicut in alijs Regnis, &
prouin-

prouintijs, non dicatur quis ruptor induciarũ, quando aduer-
28 ſarius prius rupit: ſi tamen iuramentũ eſſet appoſitũ in fœdere, & inducijs, putarẽ eſſe obſeruandũ prædictũ pactũ iuramenti prætextu, durãte fœdere, & eius dilatione, ita vt non poſsit quis vindictam ſumere, niſi induciarũ elapſo tempore, vt ſupra notauimus, in quo eſſet ſeruanda prędicta l. Partitæ, propter robur, & firmitatẽ iu-
29 ramenti, cum nõ ſit in iure nouum fœdera contractus, & alia de iure nulla, vel quæ facile reſcindi poſſunt iuramento firma manere, vt eſt vulgare, & Doctores in cap. quanuis pactũ, de pact. lib. 6. & in cap. cum contingat, de iure iur. latè tractant, & cum hac declaratione (ſi quid iudico) intelligenda quoq; eſt prædicta l. 3. tit. 8. lib. 8. Comp.
30 In pace tamen aliud vtroq; iure, & nemine refragante ſtatutum eſt, nempe, vt rumpenti, & frãgenti, pacẽ rumpi poſsit,
31 & hoc ex ſuperiori ratione: nã cum pax ſit perpetua, induciæ verò ad tempus nunquã poſſet vindicta ſumi, ſi idem obſeruaretur in pace, quod & inducijs, cum his finito tẽpore vltio ſuc-
32 cedat: ex quibus apertè patet differẽtia inter pacem, & inducias, cum illa perpetua: hæ verò temporales ſint, pace itaq; rupta, rumpi poſſe, docuit Bart. in l. aut facta, §. cauſa, in princ. ff. de pœnis, Decianus conſ. 4. volumine 3. nu. 22. & multis exornat Iulius Clarus lib. 5. §. fin. q. 44. nu. 5. Abbas in c. bonæ memoriæ, de elect. & eſt communis opinio, & iure regio approbata per l. fin. in fin. tit. 12. p. 7.
33 Illud tamẽ ſilentio præteriri nõ debet, vt ſi pace inita aduerſarius ſine cauſa eam diſcindat altera pars, nec teneatur ſeruare, vt ſupra reſoluimus, & rurſus pacis violator puniatur eadem pœna, qua punietur rumpens inducias, vt probat text. in d. l. fin partitæ: quæ tamen hæc pœna ſit, habetur in l. 3. tit. 12. partita 7.
34 Quæ omnia vrgent in pacis violatore ſine cauſa: at ſi noua rixa ſit, & ex noua cauſa, hoc caſu non dicitur pax, nec inducię rumpi, neq; pœna prædicta effectum ſortitur, vt docet Paul. in l. qui ſeruũ, ff. de verb. oblig. Bald. de pace tenenda, num. 2. Greg. multos referẽs in d. l. fin. ſchol. 6. Didac. Perez in dict. l. Ordinam. Azeuedo in l. 3. tit. 8. lib. 8. Comp. nu. 10. Iulius Clarus in d. §. fin. q. 47. n. 9. vbi docet, facta inter aliquos promiſſione de nõ offendendo ſub ali-
35 qua pęna. Deindeq; noua cauſa & rixa ſuperueniente alius aliũ offendat, pœnam non cõmitti & in dubio ſemper pręſumi nouam cauſam teſtatur Iaſ. in d. l. qui

qui ſeruum,ff.de verbor. blig. & latè Maſcardus 3.tomo,con cluſione 1157. & de pacis diffinitione,& quotuplex ſit,eſt omnino videnda l. 4. tit.12.p.7. & pacē petentes, quid offerre ſolerent, tradit Alexan. ab Alex. genial.dier.lib.5. c.15. & de pacis ſignis, ſeu inditijs idem author tractat lib.4.c.7. & de pacis formula Briſonius de formulis lib.4.ad finem.

IN TEXTV, IBI: *Va contra los bienes del otro.*

Scholium II.

36 Colligitur ex hac lege caſus ſingularis,in quo licet alioqui,quando damnum fit in bonis nō habeat locū diffidatio inter nobiles(hoc enim nomen eligo explicatioris intellectus cauſa, verbum autem diffido,id eſt,deſpero,accipitur a linguæ Latinæ Authoribus, iuxta illud vulgare Senecæ dictum: *Nec ſecundis rebus nimis fidendum, neq; aduerſis diffidendum eſt.* Diffido autem diffidas,verbum,apud bonos authores nūquam inueni) vt probat textus in lege.3. tit.21.libr.4.Fori,l.9. tit.9. libr.4. Ordinam.l.8.tit.8.
37 lib.8.Compila.Cum ſit de iure verum,diffidationē ſolum procedere, quādo ex delicto oritur proditio,l.3.tit.3.p.7. At induciarum vis tanta eſt, vt ratione etiam bonorū, ſi induciæ rumpantur ex dictis iuribus fœderis ruptio ſuper prædictis bonis æquiparatur proditioni, ex d.l.3. & alijs ſupra nominatis.

IN TEXTV, IBI: *Y lo fiere, y lo mata defendiendo ſus bienes.*

Scholium III.

38 SI Quis induiias diſſoluens, aliū percutiat, vel occidat: ſi nobilis ſit, reptari poteſt (hoc enim vocabulo vtor, licet probatis authorib' incognito, doctrinæ tamen ratione: verbū enim repto reptas, in noſtræ l. ſignificatu nunquā inueni, longè enim aliā ſignificationē habet: accipitur enim verbū reptare,id eſt, lēto paſſu incedere, iuxta illud Horatij: *An tacitū ſyluas inter reptare ſalubres:*) Ignobilis mortis pœna plectitur, iuxta l.3.tit.12.p.7.quæ lex capturam quoq; perſonæ prædictis duobus caſibus anteriorib' cōparauit,vt in his tribus caſibus, capiendo,percutiendo, & occidendo,quis reus mortis efficiatur: qui omnes tres caſus recenſentur in l.1.tit.8.lib.4. Ordin. Regij,quæ ſimilis eſt prædict.l. partitæ,cum diſtinctione tamē:
39 nam per prædictā l. Ordinam. tribus modis induciæ fiunt,nēpè, ex partis voluntate, Regis mandato, iudiciſq; iuſſu, induciæquè, & ſecuritas per partem

facta

facta æquiparatur inducijs, &
ſecuritati factæ Regis mādato:
& in his duobus caſibus capiēs,
percutiens,vel occidens,fœdus
rumpendo pœna mortis affici-
tur,ſecundum prędictā l.parti-
tæ. Sed tertio caſu, quādo iuſſu
40 iudicis induciæ initæ ſunt, ſi
quis eas rumpendo occidat,
morte quoq; plectitur,ſi percu-
tiat tantum,vel capiat, punitur
pœna 600. quadrantum bonæ
41 monetæ, & aliter iniuriam fa-
cientes, arbitrariè pūniūtur,vt
conſtat ex ſerie d.l. Ordinam.
In qua prędicta mors eſt qualifi
cata eadem ſcilicet,quę prodi-
tori imponitur cum amiſsione
quoq; ſemiſsis bonorū,quę ca-
dem pœna electa eſt à text.in l.
1.tit.9.lib. 8.Compil. Emenda-
tur tamen in ſolo caſu capturæ,
nam per l. Ordimen.600. qua-
drantū pœna erat, & per l.par-
titæ mortis,& per d.l.Compil.
42 pœna eſt triremium per decem
annos,vel deportationis,ſecun-
dum qualitatem perſonæ: cum
igitur hæc pœna impoſita ſit,
inducias diſcindenti, eligendo
priorem opinionem,de qua ſu-
pra,docuit l.noſtra non habere
43 locum prædictā pœnā,quando
quis prouocatus, & laceſſitus
induciarum violatione percuſ-
ſit, vel occidit, eas non cuſto-
dientem cū fides violanti eam
ſeruari non debeat, iuxta ſupe-
rius adducta.

IN TEXTV, IBI:

Si es entre hidalgos no puede reptar por ello: y ſi es entre otros hombres, no ſerà tenido a la muerte, ni a las feridas.

Scholium III.

44 EX Præcedētibus intelligē-
da ſunt prædicta verba, ſe-
cundum prædict.l. partitæ
Ordinam.&Compil.ex quibus
pœna nobilis eſt,vt diffidari, &
prouocari poſsit nō nobilis, vt
morte plectatur,iuxta ſuperio-
rem declarationē, à qua pœna
liber eſt nobilis,necnō & igno-
bilis, ſi fœdere rūpto offendat.

IN TEXTV, IBI:

Y ſi reptan al hidalgo.

Scholium IIII.

45 HOc inquit lex alludens
ad pœnā nobilis,& ge-
neroſi, quę eſt prouoca
tionis, ſi iuſtè prouocetur.

IN TEXTV, IBI:

O acuſan al otro.

Scholium V.

46 LOquitur lex de plebeio,qui
cū non poſsit diffidari,etiā
ſi ruptor induciarū ſit,accu
ſatur, vt cōdemnetur in pœnis
contra eos ſtatutis, ſi iuſta ac-
cuſatio ſit.

IN TEXTV, IBI:

Ni es tenido a otra pena.

Scholium VI.

47 IN hoc ſemper l.noſtra mihi
difficilis viſa fuit,cum id tā-
tum de iure,& receptiori ſen
tentia verum ſit,offendentē ad
uerſa-

uerſarium ſuum, qui fœdus rupit, non aſtringi pœna ſcilicet impoſita rumpētibus inducias, cū hac liber ſit, ſiue nobilis, ſiue plebeius percutiens capiēs, vel occidens, vel aliter iniuriā inferens, cum non viſus ſit rūpere fœdus ille cui prius ruptū fuit: durum tamen eſt, vt nulla alia pœna legali teneatur, ſecundū qualitatem perſonæ, & delicti, præcipuè in caſu noſtræ l. cum tantum loquatur, quādo damnum fuit factū in rebus, ſuper quibus fœdus appoſitū erat, & tamen quis cōtrauenit, & vt ex hac leui occaſione poſsit quis impunè occidere, vel percutere vel aliter iniuriam inferre ab omni ratione alienū videtur, præſertim cum lex hoc cū iudicio prouiderit, l. nempè, par-
titæ 3.tit.12.par.7.quæ pœnam quadrupli impoſuit contra dā-
48 num dantē in bonis. Noſtra ergo lex neceſſariò intelligenda
eſt, vt dum docet alia pœna nō aſtringi, accipiatur ſecundum
ſupradicta: de his pœnis ſcilicet quibus afficiebātur fœderis violatores, ita vt neq; proditor dici poſsit, neq; fidei fractor, neq; poſsit prouocari: alijs tamē pœ-
49 nis legalibus delinquēs puniendus eſt, ſecūdum delicti qualitatē, & pulchrè docuit Grego. Lop. in l.28.tit.11.p.3. ſchol. 7. idem Gregor. in l. fin. tit. 1. p. 7. ſchol. fin. & Grego. ſuffragatur
50 deciſio l.1.tit.12.p.7. decidentis poſſe partes inducijs finitis petere emendari damnū à iudice, cum induciæ contineant in ſe legalitatem, & iuſtitiam.

Textus quadrageſimusſecundus.

SObre la ley que comiença, Ningun traydor, que es en el titulo de los reptos, ſobre aquellas palabras, de mientra que con el touiere tregua, es a ſaber, que ſi eſtando en tregua le hizo tal coſa, a aquel con quien eſtaua en tregua, porque le pueda reptar, recebirlo han al repto, como ſi otro lo hizieſſe, porque le podrian reptar mientras eſtuuiere en tregua con el. Eſſo miſmo no le puede reptar de coſa que ouieſſe hecho de ante de la tregua: ſaluo ſi al otorgar de la tregua lo ouieſſen aſsi pueſto, e otorgado, que le pudieſſe reptar.

SVMMARIVM.

1 *OFFenſus, durante fœdere, diffidare non poteſt, cū tranſacta dilatione induciarum poſsit ſe vlciſci.*

2 *Si durante tregua cauſa noua ſuperueniat, diffidatio locum habet, & num. ſequentibus.*

7 *Tregua eſt ſecuritas præſtita rebus, & perſonis, diſcordia nondum finita.*

8 *Tregua comprehendit omnem ſecuritatem, & num. ſeq.*

10 *In*

10 *In indutijs nõ ſolum propriæ perſonæ, ſed & familiares, & qui familiæ adhærere ſolent, comprehẽduntur, & numero ſequenti.*

12 *Pax ſine cohærentibus nõ poteſt ſeruari.*

13 *Contractus ſtricti iuris recipit interpretationem extenſiuã, quãdo aliàs ſuſtineri non poteſt.*

14 *Non ſolum comprehenduntur familiares in prædicto fœdere, ſed & etiam qui poſt inducias initas nati fuerunt, & ad paciſcentis ſeruitium, & poteſtatem venerunt.*

15 *Stipulationis verba aperta eſſe debent, & eius natura extenſionem non patiuntur.*

16 *Quando fiat extenſio de perſona ad perſonam, & quando de caſu ad caſum, & num. ſeq.*

18 *Interpretatur textus in l. ſi quis ita, §. penult. ff. de teſtamentaria tutela, & numeris ſeqq.*

21 *Si non in perſonam, ſed tantum in rem concipiantur verba induciarum accipitur cum adhærentibus.*

22 *Adhærentes propriè dicũtur illi, qui familiæ aſsiſtunt, & num. ſequenti.*

Lex XLII.

IN TEXTV, IBI: *Sobre aquellas palabras de mientras que con el tuuiere tregua.*

Scholium I.

1 LEX Noſtra in hoc refert
ſe ad legem 14. tit. 21. lib. 4.
Fori, quæ connumerat perſonas,
quæ prouocare nõ poſſunt, & inter eas offenſum durante
fœdere, qui diffidare non
poteſt, ſecundum opinionem
Vincẽtij, ſupra relatam in lege
anteriori, ex ratione quam ibi
attullimus; quia cum induciæ
temporales ſint, tranſacto tempore
poterit ſe vlciſci, quod ante
l. Fori decreuit prędicta l. 28.
tit. 11. par. 3. & l. 2. tit. 3. p. 7. cum
2 tamen leges noſtrę ſtyli conditæ
ſint ad interpretationem &
declarationem legũ Fori, hoc
ita intelligendũ noſtra lex ſtatuit,
niſi indutijs nõ finitis quis
2 iniuriam inferat, ob quam diffidari
poſſit, tũc enim habet locum
diffidatio, & prouocatio,
& in hoc noſtra l. eſt ſubtiliſſima,
quanuis nullus ex ſcribẽtibus
de ea mentionem faciat, &
debet ſeruari, cum idem diſpoſitum
ſit per l. 3. tit. 9. lib. 4. Ordinam.
& l. 3. tit. 8. lib. 8. Comp.
& ibi Azeuedo, verb. *Saluo ſi du-*
1 *rante la tregua*, qui. immemor
noſtræ deciſionis inquit ius nouum
ſtatui per dictã l. Ordinamenti,
4 & Compil. aitque accipiendam
eſſe prædictã deciſionem
in caſu tãtum quo loquitur,
nempè, vt ille qui inducias
rũpit, offendi non poſsit perſonali,
vel reali offenſione, ſed ſolũ
prouocari queat, vt ſit ſeſus,
hunc

hunc modũ ſpecialem non tol-
lere regulam generalẽ in alijs
caſibus, & Hiſpaniæ conſuetu-
dine, vt durante fœdere iniu-
ria affectus vlciſci non poſsit:
qui intellectus ſi verus eſſet, de
quo dubitat præfatus Author,
eſſet abſurdus, & ex eo elicere-
tur inter plebeios, vel inter no-
bilem, & plebeium nõ poſſe iu-
dicium formari, & vindicta ſu-
mi, cum neceſſariò prouocatio
5 ſolum inter nobiles locum ha-
beat, iuxta legem 3.tit.3. & le-
gem 3.tit.12.part.7. At indutiæ
inter nobiles, & plebeios quo-
què conſtituuntur, iuxta l. 1. &
2.tit.12.part.7. l.1. tit.8. lib.4.
Ordinam. l.1.tit.9.lib.8. Com-
pilationis: & ſic opinionem, de
qua in l. anteriori puto verio-
6 rem, neque diffidatio in hac l.
noſtra ſtyli apponitur, niſi cau-
ſa exempli, non verò vt ad alios
caſus non trahatur, nec de alijs
potuit prouidere, ſi rectè conſi-
deremus: nam fuit declaratoria
ad l. Fori, qua ſolum tractatur
de prouocatione, & de caſibus
in quibus non procedat, & in
hunc ſenſum intelligenda eſt
prædicta l. Ordinam. & Com-
pilationis.

IN TEXTV, IBI:

De antè de la tregua.

Scholium II.

7 QVia tregua eſt ſecuri-
tas præſtita rebus, &
perſonis, diſcordia nõdum fini
ta, ex gloſ. cõmuniter allegata
in cap.1. de tregua & pace: om-
nem itaque diſcordiam ante-
8 riorem cõprehendit, ita vt neq.
dicto facto, nec cõſilio paciſcẽ-
tes indutiarũ tempore ſe offen
dere poſsint, ex l.1.tit.12.par.7.
9 & in ipſo inſtrumento ſecuri-
tatis ſpecialiter in omnib' pro-
mitti fides debet, ex l.2.tit.12.
10 part.7. Quinimò, & quod ma-
ioris conſiderationis eſt, quan-
uis de iure certum ſit, nõ poſſe
fieri extẽſionem de perſona ad
perſonam, l. ſi quis ita, §. penul-
timo, ff. de teſtamentaria tute-
11 la: in indutijs tamen, quas vnus
cum altero init ipſe, & eorum
familiares, & cæteri qui familię
adhærere ſolent, & mandatis
ſuis obtemperare comprehen-
duntur ex pulchra deciſione
textus in l.1.§. deieciſſe, ff. de vi
& vi armata, l.2.tit.12.part.7. &
12 hoc ratione pacis, quæ ſine co-
hærentibus ſeruari non poteſt,
docuit Angelus in l. quæ reli-
gioſis, in principio, ff. de rei
13 vendicatione: contractus enim
ſtricti iuris recipit interpreta-
tionem extenſiuã, quando aliàs
ſuſtineri non poteſt, nec ſuum
ſortiri effectum, l. ſi ſtipulatus
fuero, ff. de verbor. obligat. &
non ſolum ex prædictis ratio-
14 nibus comprehenduntur fami-
liares, & alij aſsiſtentes tempo-
re quo initæ indutiæ fuerunt,
verum

verumetiam, qui poſt ad paſci-
ſcentis ſeruitium, & poteſtaté
15 venerunt, vt docet Felinus in
dicto cap.1. de treuga, & pace:
quamuis aliàs verba ſtipulatio-
nis aperta eſſe debeant, & eius
natura extenſioné non patian-
tur, l. quid quid adſtringendæ,
16 de verborum obligation. Hoc
tamen caſu veriſimilis volun-
tas contrahentiũ inducias ver-
ſatur, vt ad alias perſonas ſuæ
familiæ extenſio fiat, licet ſpe-
cialiter nominatæ non ſint in
induciarum fœdere, ſicut in di-
ſponentis voluntate dici ſolet:
17 quæ ex veroſimili eius mente,
de caſu ad caſum extenditur, l.
Titius, §. Lutius, de liberis &
poſthumis, ad quod allegatur
communiter gloſſa in l. tale pa-
ctum, §. fiu. ff. de pactis, & in l.
Gallus, §. & quid ſi tantum, de
liber. & poſthum. vbi Scriben-
18 tes late tractant. Neque obſtat
prædicta l. ſi quis ita, §. penult.
ff. de teſtament. tutela, quæ ma-
iorem difficultaté habet, cum
non faciat extenſionem ad alios
caſus, & perſonas: at eius deci-
ſio ſolum admittenda erit in
tutelæ datione, quæ cum odio-
ſa, & oneroſa ſit, meritò nõ ex-
tenditur ad eum filium, de quo
pater non excogitauit, cũ odia
reſtringi debeant, iuxta l. cum
quidam, de liberis & poſthum.
& quia tutelæ datio nullatenus
extendi potuit ad eum filium,
de quo pater ignorabat: nam
cum ibi tractetur de veroſimili
19 voluntate ineſſe nequaquã po-
teſt circa perſonam excogita-
tam, & quã teſtator putabat nõ
eſſe in rerum natura: quinimò
ex ipſa veroſimili mente, iuſtè
dici poteſt, extenſioné prohi-
20 beri. Ruſuſq; etiã, ſi filius vi-
ueret, ex mente patris colligi
non poteſt illius tutoris datio,
cum alius forſam pupilli mori-
bus magis conueniret, quẽ in-
tellectum alijs improbatis tra-
dit Molina de primogenijs, lib.
1. cap. 4. num. 27.
21 Rurſusquè, ſi non in perſo-
nam, ſed tantum in rem conci-
piantur verba induciarum, in-
telligitur, & accipitur cum ad-
hærentibus, l. quæ religioſis, ff.
de rei vendicatione, & de ad-
hærentibus mentio fit in cap.
ad Apoſtolicæ, verſ. adhæren-
tes, de ſenté. & re iudic. lib. 6. &
22 in c. vt circa, de elect. eod. lib. 6.
& quoad perſonas adhærentes,
propriè dicuntur, illi qui aſsi-
ſtunt familiæ, nempè filij, fami-
liares, & domeſtici, & omnes,
qui ſpontè ſunt eiuſdem volun
25 tatis cuius eſt dñs, ex Bart. Bal.
& Salicet. in l. 1. C. ſi rector pro-
uintiæ, & quoad res, illud quod
acceſſorium dici ſolét adhærẽs
eſt, ex dict. l. quæ religioſis, cum
vulgarib. docet Felin. d. c. 1. n. 1.

Textus quadrageſimustertius.

SObre la ley,q̃ comiença, El reptado,q̃ es en el titulo de los reptos,ſobre aquella palabra, No muera por razon de aleue. Y eſto ſe entiende el repto de los hijosdalgo. Mas ſi otros q̃ no ſean hijosdalgo hirierẽ,o mataren,o prendieren ſobre tregua, aquel con quien la han moriran por ello. Y en eſto que dizen del que hiriere ſobre tregua, el herir ſe entiende aßi,q̃ parezca liuor en el cuerpo, e ſino parece liuor en el cuerpo, no ſe prueua la herida, e tal fecho ſe quenta por deshõra,e deue ſer juzgado a bien viſta del juzgador,mas por denueſto,ni por deshõra,ni por otro mal que le haga en ſus bienes ſobre tregua,no lo mataràn por ello,mas darle han la pena que es pueſta en la ſeptena partida,en el titulo de las tregua,ſen la ley que comiẽça, Los quebrãtadores:e la pena q̃ ay,dize es pueſta, ſi hiziere daño en ſus coſas, pechegelo quatro doblado: e ſi deshõrare, hagale enmienda a bien viſta del Rey: mas entre los hijosdalgo,ſobre tales coſas pueden ſe reptar: pero entre los que ſon poblados de fuero,ſi alguno quebrãtare la tregua, deue auer la pena que dize en el fuero, a que es poblado el que quebranta la tregua: e las penas de las treguas,quãdo no ſon juzgadas por repto,ni por fuero, deuen ſer juzgados por derecho del departimiento de la dicha ley los quebrantadores Otro ſi en la tregua, que ha vn cauallero, o otro hombre con otro: e los ſus hombres ſon, y entran en eſta tal tregua: e cada vno de los caualleros, deue guardar, q̃ no mate, ni fiera a los hõbres del otro con que ha tregua, ſino poderlo ha reptar por ello: y eſſo miſmo podra reptar, ſi ſobre tregua le ouieſſe hecho daño a ſabiendas en las ſus coſas,mas ſi los hombres de vn cauallero, e del otro, que han tregua contienden, e ſe matan, no ſe quebrantan tregua, ſaluo ſi contendießen ſobre aquello que los caualleros entran en tregua:eſtonce deuen ſaber de quien ſe leuantò la contienda, y eſſos ſon tenidos al quebrantamiento de la tregua.

SVMMARIVM.

QVÆ ſit pœna rei reptati conuicti, & numero ſequenti.

3 *Solum inter nobiles diffidatio locum habet, & unde habuerit ortum, oſtenditur, numeranturq́ caſus diffidationis, & numero ſequenti.*

5 *Ex conſuetudine in Hiſpania viſitata fuit reptatio.*

6 *Duellum, an riepto conueniat.*

7 *Reptatio à verbo repetere, denominatur.*

8 Diſ-

8 *Diffidatio, & reptatio non idem ſignificant, perſonæq́ permiſſæ, & prohibitæ reptari enumerãtur, & num. ſequenti.*

10 *Reptatio ante ſolum Regem fieri poteſt.*

11 *Extra caſus proditionis, & aleuoſiæ nunquã Rex reptationem admittit.*

12 *Quomodo, & quibus verbis reptatio fiat, demonſtratur.*

13 *Quomodo reptatus debeat reſpondere, oſtenditur.*

14 *Teſtes in cauſa reptationis debẽt eſſe nobiles: plebei enim non admittuntur in teſtimonium.*

15 *Reptatio, an vigeat in Hiſpania noſtris temporibus, & nu. ſeqq.*

19 *Duellum omni iure prohibitum eſt, & num. ſeqq.*

24 *Grauiori pœna afficitur plebeius, quàm nobilis.*

25 *Perſonæ principes, niſi conſulto Principe, non condemnantur.*

26 *In captura quoq́ præfertur nobilis plebeio.*

27 *Nobilis dũ eius cauſa agitatur, ſedet in ſecretarijs iudicantium.*

28 *Romulus vrbis Author, in duos ordines populum diuiſit, plebeium ſcilicet, & patritium.*

29 *Nobilis indutias rumpens, diffidari poteſt, plebeius mortis pœna afficitur.*

30 *In pœnis pecuniarijs maiori pœna afficitur nobilis, quàm plebeius.*

31 *Recẽſentur caſus diuerſitatis inter nobilem, & plebeiũ, qui indutias rumpunt, & num. ſeq.*

33 *Tribus modis induciæ fiunt, & num. ſeqq.*

38 *Arbitrium iudicis propriè locum habet in his quæ à iure determinata non ſunt.*

39 *Arbitriũ debet eſſe conforme iuri & rationi.*

40 *Arbitria nõ habent locũ quando pœna ſanguinis imponi debet, niſi agatur ad intereſſe.*

41 *In leuibus iniurijs ſola pars iudex.*

42 *Iniuria triplex eſt, & nu. ſeqq.*

46 *Cum à iure propter diuerſitatem iniuriarum pœna certa ſtatui nõ poſſit, arbitrio iudicis æſtimatur.*

47 *Pars offenſa ciuiliter, vel criminaliter agere poteſt, & vna uia electa altera ipſo iure tollitur.*

48 *Arbitrium iudicis propriè ſuccedit quando criminaliter agitur, & num. ſeqq.*

50 *Dubitatur, an arbitrium iudicis extendatur ad pœnam mortis, & num. ſeqq.*

57 *Negatiuã partẽ noſtra l. elegit, ſtatuens iudicem, qui arbitrariè punire poteſt, non poſſe reum ad mortẽ condemnare, & numer. ſequenti.*

59 *Pœna capitis, multiplex eſt.*

60 *Pœna capitalis ſemper intelligitur de mitiori appellatione interitus nõ neceſſariò venit mors, & ex ſimilitudine pœnæ iudex arbitratur, & numeris ſequentibus.*

65 *Verbum, ſeueriſſima, importat mortem.*

66 *Acerrima pœna, mors eſt.*

67 *Præ-*

67 *Prædicta quæſtio, an arbitrium extendatur, tractatur, & limitatur in numer. ſeqq. vſquè ad num 77.*

78 *Si durante ſpatio indutiarum, damnū quis faciat in bonis alicuius, punitur pœna quadrupli.*

79 *Pœna quadrupli in iure imponitur in multis caſibus, & nu. ſequentibus.*

84 *Diffidatio ſolum procedit, quādo ex delicto reſultat aleuoſia, vel proditio.*

85 *Forus, & conſuetudo populi ſeruanda eſt, & propriè forus quomodo ſumatur, & num. ſeq.*

87 *Lex noſtra loquitur de foro municipali, qui ſeruari debet, & num. ſeq.*

89 *Vſus fori non eſt probandus, ſicut conſuetudo, & fori diffinitio adnotatur.*

90 *Styli lex noſtra declarat prius cōditas fuiſſe leges Partitæ, quā leges Fori.*

91 *Treuga nominatur ſiue inter nobiles, ſiue inter plebeios.*

92 *Triplices indutias eſſe adnotatur & num. ſeqq.*

98 *Familiaritas auget affectū conſanguinitatis.*

99 *Familiaris perpetuus habet priuilegium perpetuum, tēporalis verò durante familiaritate, & num. ſeq.*

102 *Dominus familiā ad pacis cuſtodiam adſtringit, & numer. ſequenti.*

104 *Iudex poteſt compellere partes ad concordiam.*

105 *Illud quod poteſt fieri per contractum, poteſt fieri per iudicē, & num. ſeq.*

107 *Treuga, perſonas, bonaq́ comprehendit.*

Lex XLIII.

IN TEXTV, IBI:

No mucra por razon de aleue.

Scholium I.

1 LEx hæc, de qua noſtra mentionem facit, eſt l. 22. tit. 21. lib. 4. Fori: inquitq. reum laceſsitū, & reptatum (vt iura vulgaria, & recētiores Scriptores loquūtur) conuictum ex proditione, perpetuò exulandū, amittereq. dimidiam partē bonorum fiſco applicandam, quæ pœna nobili reo victo prouocato irrogata eſt per prædictā l. Fori, & ante eam per legē 8. tit. 3. part. 7. quę
2 lex ex cauſa proditionis ſtatuit, laceſsitum, reptatum, & victū, pœna mortis plecti nō debere, cuius pœnæ nulla alia l. ex recentioribus meminit, niſi quoad dimidiam bonorū partem, l. 10. titul. 26. lib. 8. Compilatio. niſi reus prouocatus, reptatus victus, proditor declaratus ſit, quo caſu vitam, & omnia bona amittit, ex dict. l. Partitæ, in fin. diſcrimē cōſtituente inter proditionem, & aleuoſiam, vtorq.

ego

ego his (quanuis non Latinis vocabulis) reptatio, diffidatio, alcuoſia, & treuga, cum aliter materia percipi nequeat, & recentiora iura eis vtantur.

IN TEXTV, IBI: *Teſto ſe entiende el repto de los hijosdalgo.*

Scholium II.

3 PRofectò in hoc excuſari poterat, & cõſulto omitti declaratio noſtræ l. cũ de iure certiſsimũ ſit, ſolum inter nobiles prouocationem locũ habere, iuxta l. 3. tit. 3. & l. 3. tit. 12. p. 7. l. 14. tit. 21. p. 2. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Fori, l. 1. & per totum
4 tit. 8. lib. 8. Compila. quæ vnde habuerit ortũ oſtẽditur per d. l. For. & Compil. & in d. l. 3. tit. 3. p. 7. & in l. 2. & 3. d. titul. 21 For. numerantur caſus, in quibus prædicta prouocatio, & diffidatio locum habet inter nobiles, ratione ſcilicet, *non ſeruatæ fidei, & amicitiæ antiquitus inter eos initæ Regum conſenſu*, & ex conſuetu-
5 dine in Hiſpania vſitata fuit reptatio, vt ita loquar doctrinæ gratia, licet nõ inficiar, vt ſuperius dixi, huiuſmodi verbum apud bonos authores nõ reperiri, apud Conſultos autẽ neq, vnum, neq, alterum, cum conſuetudo tantum Hiſpaniæ fuerit, vt patet ex proœmio tit. 3.
6 p. 7. Quãuis prouocatio, & ſingulare certamen, quod ex ea fluebat veteribus nõ fuiſſet incognitum, & priſci Græci Monomachiam appellabant, quo nomine eã vetãs vſus fuit text. in c. Monachiam, 2. q. 4. Apud Latinos certamẽ dicta, & apud recentiores Duellum, l. 1. C. de gladiatoribus, lib. 11. vbi Cuiatius, & Alciatus libr. 2. Parerg. cap. 45. & in Hiſtoria Tripartit. lib. 10. cap. 1. & in ſingulari certam. cap. 1. & 3. & à vetuſtiſsimis, perduellionis crimen fuit nuncupatum, cuius meminit lex 12. Tabul. illis nẽpe verbis: *Perduellionis crimen capite punito*, quod non multum à duello diſtat, licet nõ reptationis ſolemnitate, de qua in legibus Hiſpanis, quã à verbo Latino repetere dici, adnotatur in l. 1. dict. tit. 3.
7 neq, alio vocabulo ſignificabitur, præſertim cũ prouocatio, diffidatio, & reptatio nõ idem ſignificent, diuerſitatem enim conſtituit l. 2. tit. 21. lib. 4. Fori,
8 & perſonæ prohibitæ, & permiſſæ reptare recẽſentur in l. 2. dict. tit. 3. p. 7. & caſus in quibus
9 reptatio locũ habeat in l. 3. ſeq. & in l. 2. & 3. Fori. Rurſusq, an-
10 te Regem ſolum fieri poteſt: & extra caſus proditionis nũquã
11 Rex admittit eam ex dictis iuribus, & quomodo, & quibus
12 verbis fiat, & prouocatus debeat reſpõdere, oſtẽditur in l. 4.
13 dict. tit. 3. p. 7. & in l. 6. titul. 21. libr. 4. Fori, & in dict. l. Partitæ:

14 viuum profectò ſingulare adno
tatur, nempè, teſtes in cauſa re-
ptationis, quàdo litigatores re-
cipiuntur ad probationem de-
bere, etiam eſſe nobiles, & non
admitti plebeios, & notat Gre-
gorius in d.l. ſchol. vlt. & pen.
Eſtq, caſus ſingularis, quo ſoli
15 nobiles teſtificãtur, licet vt Gre
gorius animaduertit in alijs Re
gni legibus recẽtioribus, de hac
teſtium qualitate non fiat mẽ-
16 tio. Poſtremoq, animaduerto,
hanc reptationem ex l. noſtra,
& ex ll. Ordinamen. & antea ex
legibus Partitæ, & Fori, ſupe-
rius allegatis, eſſe in vſu, & vi-
gere in Hiſpania noſtris tẽpo-
ribus, ſicut tempore, quo leges
prædictæ cõditæ fuerunt, præ-
ſertim cum ſint tranſumptæ in
legibus Compilat. in toto tit. 8.
17 lib. 8. quamuis Gregor. Lopez
in dict. l. 1. tit. 3. par. 7. ſchol. vlt.
doceat, hãc prouocationis ma-
teriam nõ eſſe in vſu, idem Di-
dacus Perez in l. 1. tit. 9. libro. 4.
18 Ordinam. ſchol. vlt. cõtrarium
tamẽ docuit Montaluus in l. 3.
tit. 21. libr. 4. Fori, ſchol. fin. le-
ges huiuſmodi benignas, & ra-
tionabiles appellans, quamuis
in conſcientia ſuſtinendæ nul-
latenus ſint, c. nemo, 2. quæſt. 5.
& opinio Montalui probatur
prædictis legibus Compilatio-
nis, vbi reptatio permiſſa eſt:
19 idemquè conſtat ex l. 9. titul. 8.
libro. 8. eiuſdem Collectionis.

Puto tamen noſtris tẽporibus
religionis noſtræ intuitu, præ-
dictas leges non eſſe obſeruan-
das. Duelum enim, & certamẽ,
omni iure prohibitum eſt: iure
diuino, & naturali, patet ex te-
xtu cum vulgaribus, in cap. fin.
de purgatione vulga. & de iure
20 gentium, cum naturali æquita-
ti repugnet, in cap. quæritur,
21 22. quæſt. 2. de iure Pontificio
manifeſtum eſt, ex toto tit. de
clericis pugnat. in duelo, & per
22 totum tit. de purgatione vul-
gari, & iure ciuili, per legẽ vni-
cam, C. de gladiatoribus. lib. 12.
l. negantes, C. de actionibus &
23 obligatio. & iure regio nouiſ-
ſimo prohibetur ex l. 9. & 10.
tit. 8. libr. 8. Compilationis, &
ex ſacro Concilio Tridentino,
certamina, & duela prohibita
ſunt in ſeſſ. 25. cap. 19. de refor-
matione.

IN TEXTV, IBI:
Mas ſi otros que no ſon hijosdalgo.
Scholium III.

24 Grauiori enim pœna affi-
citur plebeius, quàm no-
bilis, lex. 3. §. legis Cor-
neliæ, de ſicarijs, in illis verbis:
Niſi honeſtiors loco poſiti fuerint, l.
penult. tit. 8. part. 7. vbi illuſtris
deportatur, plebeius autem ad
25 mortẽ condemnatur. Rurſusq,
perſonæ principes, niſi conſul-
to Pricipe, non condemnan-
tur, lex penultima, de ſicarijs.
Deinde

26 Deinde, & in captura præferũ-
tur,l.3. §. tutores, de ſuſpectis
tutoribus,& in cauſis ciuilibus
27 ſedent in Secretarijs iudican-
tium,l.quoties,verſ.ſedendi,C.
vbi Senatores, vel clariſsimi,
28 Romulumq, vrbis authorem,
qui in duos ordines populum
diuiſit, plebeium ſcilicet, & ſe-
natoriũ, his ingenuas artes re-
liquiſſe fertur militiam ſcilicet,
& magiſtratus gerere, ſacra fa-
cere, ius dicere, publica, & vr-
bana negotia adminiſtrare, il-
lis verò,agrorum curam,peco-
risq, depaſcendi, reliquasquè
ſordidas artes commiſiſſe, ſatis
conſtat ex Alex. ab Alex.lib.5.
cap.18. nobiliumq, apud Ger-
manos quãtus fuiſſet reſpectus,
videre eſt ex Cornelio Tacito
de moribus Germaniæ, nobi-
liumq, filios tantum ſacrifitio
mactatos traditur à Platone,in
Dialogo,cui titulus eſt, *Minos, vel de lege:* DionyſioHalicarna
ſio,lib.1. Diodoro Siculo,lib.2.
Silio Italico,lib.4. punicorum,
ad fin.Tertul. in Apologetico,
cap.9.Lactant.libr.1.c.21. apud
Parthosquè, vel Perſas nobili-
tatem à vulgo multis diſtingui
docet Strabo libro.15. Nullus
enim honeſtè genitus in ſuppli
tio,nec in alijs omnib' plebeio
cõparabatur, vt teſtatur Alex.
ab Alexan.lib.5.c.18. & ibi Ti-
raq. in eius annotationibus, &
Celius libr.20.c.12. Caſſane. in
tract.& Cathalo glor.mund.1.
part.conſiderat. 11. Lex tamen
noſtra in hoc ſolum hic nobili-
tatem à plebe diſtinxit, nem-
29 pe, vt nobilis inducias rumpẽs,
prouocari poſsit,plebeius verò
mortis pœna afficiatur, & pro-
batur in l.3.tit.12.par.7. Quod
quidem in pœna ſanguinis, &
30 alia corporali, verum eſt: at in
pecuniaria maiori pœna affici-
tur nobilis, quàm plebeius, iu-
xta text.ſingularem in cap.1.de
pace tenend.& iuram.firmand.
verſ. ſi quis vero auſu, vbi Ac-
curſius verb.*librarum.*

IN TEXTV, IBI:
Hirieren, mataren, o prendieren.
Schol. IIII.

31 DIximus in l.quę præceſsit
inducias propriè dici in-
ter nobiles,promiſcuè ta-
men vti vocabulo,ſiue inter no
biles,ſiue inter plebeios, qui &
fœdus ſecuritates, induciasquè
conſtituunt,l.1. & 2.tit.12.p 7.
Deindeq, oſtẽdimus in ſchol.1.
& 3.huius noſtrę l.nobilem in-
ducias rumpentem, vel ex alia
cauſa conuictũ non eſſe condẽ-
nandum mortis pœna: quibus
præmiſsis ait noſtra lex diuer-
ſum ius in plebeio cõſtitui, qui
32 ſi percutiat, occidat, vel capiat
illum cum quo inducias iniuit,
reus mortis eſt.Qui omnes tres
caſus recenſentur in l.3.tit.12.
p.7.& in l.1.tit.8.lib.4.Ordina.

quæ ſimilis eſt legi noſtræ, & legi Partitæ (cum diſtinctione tamen): nam per prædictam legem Ordinamenti, tribus modis induciæ fiunt, nempè, ex paciſcentium voluntate, Regis
33 mandato, iudicisquè iuſſu, fœdusquè, & ſecuritas à paciſcentibus inita cōparatur initæ Regis mandato: & in his duobus caſibus nempe, ſiue iuſſu regio, ſiue à paciſcentibus, induciæ initæ ſunt, ſi quis capiat, percutiat, vel occidat fœdus rūpendo pœna mortis plectitur, ſecun-
34 dùm dictam l. Partitæ. Sed tertio caſu, quando ſcilicet induciæ initæ ſint iudice iubente, ſi quis eas violādo occidat, morte quoquè afficitur, ſi percutiat vel capiat, pœna tantùm 600. quadrantum punitur, vt patet ex ſerie dict. l. Ordinamenti, & eadem pœna electa eſt à l. 1. tit.
35 9. libr. 8 Compilationis. Quæ tamen, & iuſta ratione diſsimilis eſt in illa leui pœna 600. quadrantum, & loco eius ſubrogauit pœnam triremium per decem annos: iuxta quam declarationem intelligenda eſt dicta
36 noſtra lex: rurſusq, pœna mortis in caſu permiſſo eſt qualificata, ea ſcilicet, quæ proditoribus infligitur cum amiſsione quoquè bonorū dimidiæ partis, ex dicta l. Ordinamenti: & iure nouiſsimo, ex dict. l. 1. tit. 9. lib. 8. Compil.

IN TEXTV, IBI: *A bien viſta del juzgador.*

Scholium V.

37 Cvm prouiderit lex noſtra in caſibus grauiorib⁹ percuſsionis, occiſionis, & capturæ, & definiras pœnas contra delinquētes ſtatuerit aliter offendentes, iniuriam tantùm committere ait, & arbitrio iudicis puniendos, l. 3. tit. 12. p. 7.
38 Cum propriè iudicis arbitriū locum habeat in illis, quæ à iure nō ſunt definita, nequè commodè definiri poſſunt, cap. de cauſis, de offitio delega. in ſtrictis enim iudicis formula inclusus iudex ab ea diſcedere non poterat, vſq, adeò, vt condemnare eum, quem nō oporteret, cōgeretur, ſi ita legis cōceptio dictaret, vt ait Cicero libr. 4. in Verrem, oſtendit Seneca lib. 1. de benefic. cap. 7. prædictusquè Author dicto loco iuris rigorē iudicis arbitrio anteponit, his verbis: *Quæcunq, in cognitionē cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam iudici: ideo melior videtur conditio cauſæ, ſi ad iudicem, quam ad arbitrium mittatur, quia illum formula includit, & certos quos non excedit, terminos ponit, hunc libera, & nullis aſtricta vinculis religio, & detrahere aliquid poteſt, & adijcere, & ſententiam ſuā non, prout lex & iuſtitia ſuadet, ſed*

ſed prout humanitas,& miſericordia
impulit regere: quo reſpiciens idē
Author de clementia,lib.2. in-
quit: *Clementia liberum arbitrium*
habet, non ſub formula iudicat. Et
Cicero pro Roſc.Com.iudicium
ab arbitrio differre, ita ſcribit:
Iudicium eſt certæ pecuniæ arbitrium
incertæ, ad iudicium hoc modo ve-
nimus, vt aut totam litem obtinea-
mus, aut amittamus, ad arbitrium
hoc modo adimus, vt neq; nihil, neq;
tantum quantum poſtulauimus, con-
39 *ſequamur*: Baldus tamen in l.fin.
C. de obſeq. patron. præſtand.
arbitrium admittit, dum tamē
iuri, & rationi ſit connexum.
40 Cum eius diffinitio ſit æquitas
animi declarati, habito reſpe-
ctu ad rationem naturalem, le-
gumquè præcepta, author eſt
idem Bald.in l.in vendentis,C.
de contrahend. emptio. Nam
41 quamuis Ciceronis, & Senecæ
dictum verum ſit, ſunt tamen
nonnulli caſus, qui non poſſunt
nō iudicis voluntati committi,
vt in caſu noſtræ legis contin-
git, quæ de iniuria loquuta eſt,
42 & cum hęc verbo facto, & ſcri-
ptura committatur, l. ſi non con-
uitij, C. de iniur. l. Itē apud La-
beonem, §. conuitium, ff. eod.
§. ſi quis pulſatus, eiuſdē legis,
l.1.§. ſi quis libellus, de iniurijs,
l.vnica, C. de famoſ. libell. l.3.
titul.9.part.7.l.6. eodem titul.
43 & p. Prædictæquè iniuriæ poſ-
ſint dici atroces, vel leues, non
44 ſolum ratione criminis, ſed &
loci vbi commiſſum eſt, iuxta
l.20.dict.tit.9. Sitq; in volunta
45 te actoris agere ciuiliter, vel cri
minaliter, & vna via electa, al-
tera ipſo iure tollatur, §. in ſum
46 ma, inſtit. de iniur. Et aliquādo
iniuria in æſtimatione cōſiſtat,
propter diuerſitatem itaq; in-
iuriarum, qualitatis earū certa
47 pœna ſtatui nō poſsit arbitrio
iudicis æſtimatur à noſtra lege,
& ante eam à l.21.tit.9. part.7.
48 Quibus accedit Iureconſulti re-
ſponſum in l.ideò, ff. de eo quod
cert.loco, in illis verbis: *Ideo in*
arbitrium iudicis refertur hæc actio,
quia ſcimus quam varia ſint pretia
rerum per ſingulas ciuitates, regio-
49 *neſq;*: & hinc habuere ortū ar-
bitrariæ actiones, quales erant:
Publiciana, Seruiana, vel quaſi
quod metus cauſa de dolo malo ad
exibendum, & ſimiles: nam cum
in eis qui certum ſtatui nō poſ-
ſet ex bono, & æquo iudex ar-
bitrabatur, vt latè tradit Briſſo.
de formul. lib.5. verſ. *In arbitra-*
trarijs, pag.438.

IN TEXTV, IBI:
No lo mataran ſobre ello.

Scholium VI.

50 EX His verbis videtur aper
tè decidi vetus illa quęſtio,
an arbitrium iudicis poſsit
extendi ad pœnā mortis, cuius
partem

partem affirmatiuā elegit Accurſius in §. in ſumma, Inſtit. de iniurijs, ab omnibus communiter allegatus, quē improbat Bald. in l. & ſi poſt tres, ff. ſi quis cautionibus, Iaſ. in l. & ſi legibus, C. ſi contra ius, vel vti-
51 litatem publicam, qui partem negatiuam admittunt, ex text. ſingulari in l. 1. ff. de furib. balnearijs, vbi Vlpianus ait extra ordinem puniēdos reos ex delicto, de quo ibi, ita vt mortis
52 pœna non afficiantur, quibus ſuffragatur, l. 1. C. ne ſine iuſſu Principis, vbi in arbitrarijs non poteſt iudex arbitrari pœnam publicationis omnium bonorum, à fortiori ergo non arbitrabitur pœnā mortis, l. in ſeruorum, §. in perſonis, ibi: *Quia ſolus fuſtium ictus grauior eſt, quàm pecuniaria damnatio*: quibus accedit l. 1. §. expilatores, ff. de ef-
53 fractoribus, vbi in cauſa expilatorum liberum eſſe arbitrium ſtatuendi ei, qui cognoſcit Iureconſultus oſtendit: & deinde ſubdit, non debere iudicantem
54 egredi pœnam metalli: & his adijcitur l. 3. §. pœna autem, ff. de crimine ſtelionatus, vbi pœna ſtelionatus nulla legitima eſt, ſed ex hoc crimine extra ordinem plectitur reus, dummodo no debeat opus metalli hæc pœna in plebeis egredi, in his
55 autem, qui ſunt aliquo honore conſtituti, ad tēpus relegationem, quibus adhæret textus in c. Inquiſitionis, de accuſation. dum ſancit in arbitrarijs iudicem ſemper debere pœnā minuere: at ſi pœnam mortis eligere poſset, non eſſet tēperare.
56 Et prædictis addo pulchram gloſſam in dict. cap. Inquiſitionis, verbo, *Alioquin*, docentem iudicem, cui pœna arbitraria commiſſa eſt, non poſſe imponere parem pœnam, quam lex imponit pro ſimili delicto: at mors ſemper eſt par ei, quæ maior pœna ſit. In hoc ergo opinionum diſcrimine, negatiuā
57 partē noſtra lex elegit, ſtatuens iudicem, qui arbitrariè punire
58 poteſt, non poſſe reum ad mortem cōdemnare, Felinus tamē in cap. ex literis, de conſtitutio. num. 22. Accurſium defendendo, inquit, non ſenſiſſe in dict. ſchol. de neceſſaria pœna mortis, cum loquatur de pœna capitis, quæ multiplex eſt, ſcilicet
59 mortis, ſeruitutis, & amiſsionis ciuitatis, l. 2. ff. de publicis iudicijs, l. cum patronum, ff. de iure patronatus, & Felino acce-
60 dit Doctrina Baldi in l. fin. C. quæ res vendi poſsint, docentis pœnā capitalem ſemper intelligi de mitiori, & ipſum videtur declarare Accurſius in l. 1. verbo, *capitali*, C. ne Chriſtiana mancipia, volens pœnam capitalem ita accipi, vt intelligatur
61 de benigniori: quibus adiungitur

gitur Conſulti reſponſum in l.
verum,§.final.ff.pro ſocio, vbi
62 appellatione interitus non ne-
ceſſariò intelligitur mors eum
interiri homines alijs modis,
quam morte naturali Vlpianus
ibi demonſtret, iuncta l.inter-
pretatione,ff.de pœnis. Rurſus
tamen,& parti affirmatiuæ ſuf-
fragatur,l.ſacrilegij,ff.ad l.Iul.
63 peculat.vbi in verbis procemia-
libus,mortis pœna arbitrio iu-
dicantis commiſſa videtur, &
cap.tuæ,de pœnis, vbi iudex ar
bitratur ex ſimilitudine pœnæ,
ſimilium criminum, & l.ſacu-
larij, §. ſunt quidam, ff. de ex-
traordinarijs criminibus, vbi
64 pœna arbitraria,vſque ad mor-
tem videtur extendi, & l.1.C.
de his qui latrones occultaue-
runt, iuncta l. ſi qui adulterij,
verſic. ſeueriſsimi, C. de adul-
terijs:vbi verbum,ſeueriſsima,
65 importat mortem, & l.2.C.de
his qui latrones,verbo,tribuni,
in illis verbis: *Acerrima pro arbi-
trio virorum illuſtrium ferientur.*
66 At acerrima pœna,mors eſt.l.1.
C. de ſeditioſis: quibus & alijs
cōſiderationibus ſummo iure
67 veriorem eſſe gloſſam in d.§.in
ſumma, acceptam in ſuo pro-
prio ſignificatu, in morte ſcili-
cet naturali,tradit Felinus in d.
cap. ex literis, nu. 22. & 23.qui
Accurſium cōatur defendere,
cum quinque tamen declara-
tionibus, exceptionibus, ſiue
limitationibus.Prima,vt iudex
68 nō arbitretur pœnam mortis
niſi in graui facinore.Secunda,
69 in delicto conſummato,nō ve-
rò attentato. Tertia,vbi lex cō-
70 mittit pœnam arbitrio iudicis,
per verbum temperare, morte
enim tunc afficere reum iudex
71 nequit. Quarta,cum magiſtra-
tui committitur, ſimplex arbi-
trium puniendi aliquam ſpe-
ciem delicti, quia non poteſt
tranſgredi legem ad aliam ſpe-
ciem,vt puta de ſpecie capitali
ad non capitalem: ſecundum
quam declarationem exiſtima-
rem accipiendam eſſe noſtram
72 legem: nam cum prius pœnas
ſtatuerit in occiſione, percuſ-
ſione,& captura, quæ ſunt cri-
mina grauia,& capitalia: alias
iniurias arbitrio iudicis com-
mitti, quo caſu magiſtratus nō
arbitrabitur pęnā mortis, quia
eſſet tranſgredi legem ad ſpe-
ciem capitalem, cum ſpecies
73 tantum non capitalis commiſ-
ſa ſit: qui eſt verus, & proprius
intellectus noſtri text. in pro-
prio caſu, in quo arbitrium iu-
dicis non extenditur ad pœnā
mortis, in alijs tamen non de-
ciditur quæſtio,ſed vera, & fir-
ma manebit dicta opinio gloſ-
ſæ in dict.§. in ſumma, cū ſuis
tamen exceptionibus, vt Feli-
nus adnotauit dicto loco,cuius
quinta declaratio eſt in caſu
proprio exceptionis legis,cum
iudex

iudex tunc eius formam egredi non debeat, vt videre eſt ibi num. 26. At bonus Gomecius
75 delictorum, cap. 6. nu. 8. ſolum in duobus caſib' admittit opinionem Accurſij, in dicto §. in ſumma, attenta ſcilicet qualitate alicuius grauiſsimi facti: argumento textus in l. reſpiciendum, ff. de pœnis, & quādo pro ſimili delicto commiſſo, ſolet irrogari pœna mortis: argum. textus in l. ſacularij, verſ. hanc rem, ff. de extraordin. criminibus: eſtquè omninò inſpiciendus Gregorius in l. 21. titul. 9.
76 part. 7. ſchol. 11. & opinionem gloſſæ admittit Innocentius in cap. Inquiſitionis, de accuſatio. quando grauis exiſtentia delicti ſuaderet & non alioqui, & Innocentio eſt addendus Bart. in l. ſi qua pœna, ff. de verborū ſignificatione, & in Rubrica, ff. de publicis iudicijs, & in lege 2. eiuſdem tit. Bald. in cap. 1. §. iniuria, de pace iuramento firm. & in l. 2. C. de his qui latrones occultauerūt, Abb. in cap. cum te, de re iudicata, & in cap. ex literis, de conſtitutionibus, idem Bart. in l. fin. vbi pupillus educari debet, idem Bald. in l. eos, §. ſuper his, C. de appellat. gloſ. in cap. dictum, 81. diſtinct. Innocentius in cap. qualiter, & quando, in 2. de accuſatio. idem Baldus in l. fin. de rerum diuiſ. Albericus ibidem ad finem, & in cap. 1. §. iniuria, in princ. de pace iuramento firman. Speculator tit. de accuſationibus, §. 1. verſ. *Quod ſi primo*, Cynus in l. ſi quis cum telo, C. de Epiſcopis, & clericis, Romanus in repetitione Rubricæ, ff. de arbitris, verſ. *ſtatutum*, Baldus in l. quicunquè, C. de ſeruis fugitiuis, & in l. conuenticulum, C. de Epiſcopis & clericis, & in l. 2. de probationibus, & in l. & ſi poſt tres, ff. ſi quis cautionibus, gloſ. in l. ſi fugitiui, C. de ſeru. fugitiuis, Bald. in l. 1. C. ſine cenſu, vel reliquis, Cardinalis in cap. ex literis, de conſtitution. qui omnes ſcriptores, latè diſputāt de intellectu gloſſæ in dict. §. in ſumma: ex quibus prædicta ſolum placuit eligere, cum ad intellectum noſtræ l. ſufficiant, & eius veram interpretationem.

IN TEXTV, IBI: *En la ley que comiença, Los quebrantadores.*

Scholium VI.

77 HÆc eſt l. 3. tit. 12. p. 7. vbi aliter iniuriam inferentes arbitrarie puniuntur.

IN TEXTV, IBI: *Pecheſelo quatro doblado.* *Schol. VII.*

78 SI Igitur durante ſpatio induciarū, damnum quis eas rum-

rumpēdo dederit in bonis alicuius, prædictus violator induciarum punitur in pœnā quadrupli, iuxta dict. l. 3. tit. 12. p. 7. quæ hodie obſeruabitur, cum non ſit emendata, aucta, nec moderata per aliam l. Neſcio tamē vnde habuerit ortū, cum nulla l. iuris communis ei ſimi-
79 lis ſit: in alijs tamen caſibus ſimilem pœnā quadrupli in iure inuenio imponi rapienti, ſcilicet aliquid ex naufragio, iuxta l. 1. ff. de incendio, naufragio, &
80 ruina: cui concinnit l. 11. tit. 9. part. 5. & rapienti alia bona per vim imponitur pœna quadrupli à Paulo in l. 1. ff. vi bonorū
81 raptorum, & actionum pœnalium quadrupli, meminit text. in §. quadrupli, de actionibus, & in multis Regni legibus, nouiſq; pragmaticis ſanctionibus hæc pœna quadrupli irrogata
82 eſt, vt ex eis patet. Putarem ego tamen nō pœnæ quadrupli ſolutione reum in ſpecie noſtræ l. liberum eſſe: nam vltra pœnā quadrupli, iudex conſiderata qualitate facti, & perſonæ, aliā pœnam pro fęderis violatione irrogabit, ex textu in cap. 1. §. ſi quis, verſ. *auſu*, de pace iuram. firman. qui expreſsè loquitur in pacis violatore, & ſi ciuitas eſt pœna cētum librarum auri, oppidum triginta, diuites, Marchiones, & Comites, quinquaginta, Capinatei, & alij, viginti, plectūtur: vltra quam pœnam,
83 ait lex damnum paſſo, ſecundū leges reſarciēdum, & ibi docet Accurſius verbo, *centum*: citra pœnam pecuniariam alijs pœnis multari fœdus rumpētem.

IN TEXTV, IBI: *Puedenſe reptar.*

Scholium VIII.

84 De Iure verum eſt, prouocationē procedere, quando ex delicto oritur proditio, l. 3. tit. 3. part. 7. At induciarū vis tanta eſt, vt ratione etiam bonorū, ſi rūpantur, fœderis ruptio ſuper bonis, æquiparetur proditioni, prouocationi itaquè locū eſſe inter nobiles noſtra l. ſancit, cum inter ipſos ſolum certamen locū habeat, ex ſuperius adductis, & d. l. 3. probatur, & rurſus l. 3. tit. 3. eadem part.

IN TEXTV, IBI: *Pero los que ſon poblados de fuero.*
Scholium IX.

85 Semper enim forus, & conſuetudo populi ſeruāda eſt, vt & nouiter adnotatur in l. 6. Tauri, cū vim legis habeat, cap. conſuetudo, 1. diſtinct. l. de quibus, ff. de legibus, l. final. C. quæ ſit longa conſuet. l. 7. tit. 3. part. 1. & hic propriè forus ſumitur

mitur pro iure, quod à conſue-
86 tudine, & vſu vtentium deriuatur, iuxta d.l. de quibus, & verba facit noſtra lex de foro mu-
87 nicipali, qui debet obſeruari, vt forus municipalis, Sepuluedæ, & Cordubæ, cuius meminit Gregor. Lopez in d.l.7. ſchol.3. & de foro Tauri mentionẽ facit l. ſtyli 56. in fin. Quamuis ſi quid iudico, noſtra l. non ſenſit
88 de foro municipali, vt ex verbis ſequentibus patet, ſed de foro generali concernẽte cauſarum deciſionem, vt conſtat ex foro legum, & Rex Illephonſus IX. in proœmio iubet ab omnibus debere ſeruari forum, & hic eſt ſenſus huius l. At ex l.1. Tauri, per leges fori iudicatur, ſi vſus eas recepit, & nõ alioqui, vt ibi Scribentes animaduertunt, & praxis admiſit, vſumq; debere probare, allegantes leges fori, docet Suarez in proœmio fori, cum vſus & conſuetudo conſiſtant in facto, & facta ſint probanda, l.2. C. de iuris & facti ignorantia: non tamen hic vſus fori eſt probandus, ſicut cõſuetudinis, ſufficit enim probare vſum, non tamen cum qualitatibus ſuis, ſicut in conſuetudine dicimus, quæ cũ omni qualitate, quæ eã inducat, probari debet, & idem docuit Gregor. in d.l.7. glo.4. & fori diffinitio,
89 ſiue ethymõ perſcribitur in l.7. tit.3. p.1.

IN TEXTV, IBI: *Por derecho del departimiento.*

Scholium X.

90 APertè videtur colligi ex noſtra lege ſtyli, priùs cõditas fuiſſe leges Partitæ à Rege Illephonſo IX. mox leges Fori, cũ hic iubeat per eas debere iudicari, tanquam recẽtiores, l. non eſt nouum, ff. de legibus, & in caſu non deciſo per prædictum forum, iudicari per leges Partitæ: ex quibus patet in hoc hallucinatũ fuiſſe Greg. Lopez in dict. l.7. tit.3. part.1. ſchol.4. in fin. qui inquit ſereniſſimum Regẽ Illephonſum cõdidiſſe priùs leges Fori, mox leges Partit. quę nouiores ſunt.

IN TEXTV, IBI: *En la tregua que ha vn Cauallero, o otro hombre.*

Scholium XI.

91 CVm ex ſuperioribus conſtet, inducias nominari, ſiue inter nobiles, ſiue inter plebeios, l.1. tit.8. libr.4. Ordin. l.1. tit.9. lib.8. Comp. lex noſtra promiſcuè vocabulo vtitur.

IN TEXTV, IBI: *Y los ſus hombres ſon, y entran en eſta tal tregua.*

Scholium XII.

92 TRiplices inducias eſſe ſanciuit lex.2. tit.12. part.7. primas, quas Reges

Reges conſtituũt inter ſe, quas
& ſubditi poſt præconium, aut
ſcientiã, debẽt obſeruare alias,
quas in communi alij inter ſe
ſtatuunt, quæ & cuſtodiri de-
93 bent. Rurſus & à paciſcentibus
initæ, quas ipſi, & eorum fami-
liares, & cæteri eorum manda-
tis obtẽperantes adimplere de-
bent: & de his vltimis indutijs
loquitur lex noſtra, in quo eſt
notabilis, prædictas enim per-
ſonas in fœdere comprehẽdit,
& ſi in conuentione de eis non
fuiſſet facta mentio, idemq; ca-
uetur in l. 1. tit. 8. tit. 4. Ordina.
& in l. 1. tit. 9. lib. 8. Compilat.
Nam familiaris à familia dice-
tur, non is qui nobiſcum ali-
quando iungitur, ſed qui con-
ſuetudine penè continua nobi-
ſcum degit, familia enim à fa-
mulis, & quidem ſeruis primũ
dicta, vt nonulli narrãt, dehinc
appellatio prorogata ad filios,
& ad amicos quotidianosquè
familiæ aſsiſtentes, etiam libe-
ros homines, l. pronuntiatio, §.
familiæ, l. deteſtatio, §. familiæ,
de verbor. ſignificat. l. ædiles, §.
familię, de ædil. edict. l. familię.
C. de verbor. ſignif. Hoc ergo,
hęc familiaritas operatur, vt pa
ce inita, & cũ familiaribus, ſo-
cijs, & adhærentibus inita vi-
deatur ex natura ipſiuſmet cõ-
uentionis: alioqui enim indu-
tiæ fideles nõ dicerentur, iuxta
textum in cap. ad Apoſtolicæ,
verſic. adhærentes, de re iudic.
lib. 6. Operatur etiam familia-
ritas circa iuriſdictionis decli-
nationẽ: nam tota familia con-
templatione domini eximitur
à iuriſdictione ſuſpecti iudicis,
iuxta doctrinam Innocent. in
cap. inſinuante, de offic. deleg.
nu. 1. ex pulchra deciſione text.
in l. vnica, C. ſi quarũquè præ-
ditus poteſt. cap. cauſamq;, de
offic. deleg. Rurſus familiaritas
auget affectum conſanguinita-
tis, vnde licet frater non re-
pellatur à teſtimonio, in lite fra
tris reijcitur tamẽ ratione con-
ſortis familiaritatis, ſi ſimul ha-
bitant, cum affectioni fraternæ
multũ adijciatur, & chariores
fratres reddantur ex mutua co
habitatione, l. cũ allegas, C. de
99 Caſtrenſ. pecul. milit. Et fami-
liaris perpetuus, habet priuile-
gium perpetuum, ſicut domi-
100 nus. Temporalis verò, durante
familiaritate, & non amplius,
iuxta textum in cap. cum olim,
101 de arbitris, vbi Innocent. adno-
tauit ex text. in l. item ſi vnus,
§. fin. ff. de recept. arbitr. & text.
102 in cap. Nicena, 31. diſtinct. Do-
minus ergo familiam ad pacis
103 cuſtodiam adſtringit in l. no-
ſtra, ex qua non ſolum compre
henduntur familiares domeſti-
ci, & obtemperantes, illiq; qui
aſsiſtunt conſilijs familiæ tem-
pore indutiarum, verumetiam
& qui poſteà ad paciſcẽtis ſer-
uitium

uitium, & poteſtatem venerũt, vt cernere licet per Felin.in c.1. de treuga, & pac. & ſupra diximus.
104 Rurſuſq; prędicta iura ſtatuunt, iudicem, ſi litigatores inter ſe fœdus, & pacta nõ conſtituant, poſſe eos compellere, & ad cõcordiam reducere, quæ induciæ obſeruandæ ſunt, ſicut ſi ab ipſis initæ eſſent, cum factum iudicis partis factum reputetur, l. ſi ob cauſam, C. de euictio.l.1.C.ſi in cauſ.iud.pig. l.ſi plus, §. mota, ff. de euictionibus, vbi Bart. & docet Bald. in l.ordo, verſ.modo quæro, C. de exactione rei iudicatæ: quibus accedit doctrina ipſiuſmet Baldi in lege, manifeſtiſſimi, in principio, C. de furtis, qui ait,
105 illud quod poteſt fieri per contractum, poſſe fieri per iudicẽ:
106 timẽs itaque offendi ab aliquo, poterit officium iudicis implorare ad hoc, vt cogat eum ad præſtandam cautionem de nõ
107 offendendo, vt docet Bartolus in l. illicitas, §.ne potentiores, nu.1. ff. de offitio Præſidis, cui doctrinæ accedit l.1.§.quies, ff. de officio Præfect.vrbis, & text. ſingularis in §. ſi quis quinquè ſolidos, de pace tenenda, & eius violatoribus: conducuntq; adnotata per gloſſam in cap. placuit, 90. diſtinct.c.de præsbyterorum, 17. quæſt.4. & ſi ſuper rebus induciæ fiant? cũ vtrunq; caput comprehendat l. noſtra, vt patet ex verbis quæ ſequuntur, fœdus initũ ſuper iure principali intelligitur cũ adhærentibus, & acceſſorijs, ex l. qui religioſis, ff.de rei vendic.docet Gregor. in dicta l.2. ſchol. 6. & ſuperius adnotaui: & huius ſecuritatis ruptor, ſi nobilis ſit, & cõtra nobilem afficietur pœnis, de quibus hic: ſi verò plebeius, irrogatis à l.3.tit.12.par.7. cum interpretatione ſuperius adducta.

Textus quadrageſimusquartus.

OTro ſi, el que querella, que fulano ſobre tregua, que le dixo tales denueſtos, deue dezir, que el quebrantò por ello tregua, ca no cumple, que el diga, que el dixo ſobre tregua tales denueſtos, o que le hirio: mas deuele dezir, que le quebrantò tregua: ca vna es la pena de la tregua, que quebranta, e otra la de los denueſtos, e de las feridas: y entonce quando querella que el quebrantò tregua, puede ſer emplazado para caſa del Rey. Y es a ſaber, que maguer denueſte a alguno que ſea oficial en caſa del Rey, e los denueſtos digan del en otro logar, por denueſtos no ſeràn emplazados para caſa del Rey, maguer lo dixo de ſu oficial, eſtando en ſu ſeruicio.

SVMMARIVM.

1 *INduciarum ruptio, grauiſsimum delictũ eſt, & proditioni æquiparatur, & num. ſeq.*

3 *De pœna rumpentis inducias tractatur, & num. ſeq.*

5 *Si quis inducijs initis eas violet, euadet pœnas impoſitas fœderis violatoribus, ſi ei prædictæ induciæ ſeruatæ non eſſent, incurret tamen alias pœnas iudici arbitrarias.*

Lex XLIIII.

IN TEXTV, IBI: *Ca vna es la pena de la treuga que quebranta.*

Scholium vnicum.

1 ALia eſt enim pęna diſſoluentis inducias, alia delicti, ſine adiectione prędictę qualitatis: nam ipſa ſola induciarũ ruptio, grauiſsimum crimen eſt, & proditioni æquiparatur, quod vel ex
2 eo patet: quia quamuis prouocatio, & reptatio (recẽtiori nomine) locum non habeat inter nobiles, niſi oriatur ex delicto commiſſo: proditio tamen, ſi fœdus ab aliquo diciſſum ſit, perinde iudicatur, ac ſi crimen proditionis perpetraſſet, proditio itaquè ſuccedit, l.2. titulo 3. partita 7. l.2. & 3. titulo 21. libro 4. Fori legum, l.9. titulo 9. libro 4. Ordinamenti, & nouiter l.1. titulo 9. libro.8. Compilationis, & dixi in l.43. verbo,
2 *birieren*: & extra pœnas induciarum, punitur delinquens, ſecundum qualitatem cauſæ, & perſonæ: non enim per hanc pœnam, quę imponitur diſſoluenti inducias, eſt liber à pœna legali, quæ aliàs ex delicto oritur: maximè quando pœna, quæ irrogatur fœdus diſcindenti ſufficiens non ſit, vt in pœna quadrupli adnotauimus ſupra in dicta lege 43. ſcholio:
4 *Pecheſe lo quatro doblado*: & ſic pœnã remanere in diſpoſitione iuris communis, ſicut ſi induciæ initæ non eſſent, docet Gregorius in dicta l.3. titul.12. partita 7. verbo, *Muera por ello*,
5 in fine: ſicut ècontrario, quãdo quis inducijs initis, eas violaſſet, cum ei ſeruatæ non eſſent, (quo caſu euaderet quis pœnas irrogatas, in fœdus violatores, iuxta legem 41. ſupra, & quæ ibi adnotauimus) non tamen alias pœnas delicti, vt docuit Gregorius in l.3. tit.11. par.7. ſchol.1.

(∴)

Textus quadrageſimusquintus.

SI alguno querella, e demanda ante el Alcalde de alguno que hirio, o matò ſobre tregua: ſi el fecho, o la tregua fue prouada, el Alcalde deue juzgar la pena por el fecho, e por la tregua quebrantada. Maguer en la demanda el querelloſo, no dixo, que quebrantò tregua, ca cumple, pues dize, e querella, que hirio, o matò ſobre tregua.

SVMMARIVM.

1 *IVs reſultãs ex indutiarum violatione perſonale eſt, ſicq; neq; index ex offitio, nec alius poteſt accuſare, etiam nomine offenſi, cum nec procurator in hac cauſa conſtitui poßit, & num. ſeq.*

3 *In cauſa repti, ſolus Rex iudex eſt: ſed ſi pars accuſer, & index inferior cognoſcere poteſt.*

Lex XLV.

IN TEXTV, IBI:

Deue juzgar la pena por el hecho.

Scholium vnicum.

1 RAtionem dubitandi potuit habere noſtra lex, quia cũ ius reſultans ex indudutiarum violatione ſit perſonale, & ira adhæreat perſonæ ipſius offenſi, vt nec iudex ex offitio procedere, neq; alius accuſare poſsit, etiã ſuo nomine, cum nec procurator in hac cauſa conſtitui poſſit, l.2.tit,3.part.7. dubitari potuit, cum quis accuſet ſuper fœdere, & tamen nõ narret fuiſſe diſciſſum: factum tamẽ probetur, an ſufficiens ſit ad imponẽdam pœnam à iure ſtatutam contra induciarum violatores, & iuſtè ſanxit idem eſſe accuſare ſuper indutijs, cum tamen ruptio probetur, vel aſſerere, violatas eſſe ad hoc, vt iudex poſsit pœnã irrogare: nam quãuis ſi procedatur prouocando, citra Regem nullus alius magiſtratus cõpetens ſit, l.2.tit.3. part.7.ad finem. At ſi procedatur accuſando, iudices inferiores cognoſcere poſſunt, docuit Grego.ſchol.5.in l.1.tit.3.p.7.

Textus quadrageſimusſextus.

2 *EN Caſtilla contra los hijosdalgo no vale ſegurança que ſe faga, ni ſe otorgue, ni a reptò en ſegurança, ſobre que ſea fecha en la ſegurança. E otro ſi entre los hijosdalgo, no puede ſer tregua, ni es valedera ſino ſe deſafian primero. Empero ſi entre algunos hijosdalgo acaecieſſe pelea, e contienda, e luego ſobre eſſo entren en tregua, vale la tregua.*

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Nobiles non poſſunt indutias inire, niſi diffidatio praeceſſiſſet.*

2 *Diuerſitas inter nobilem, & plebeium praetextu diffidationis, & ſecuritatis, adnotatur, & num. ſequenti.*

4 *An promiſcuè vtamur indutiarum, & ſecuritatis vocabulo, & num. ſeqq.*

8 *Nonnulla de ſecuritate, remiſsiuè adnotantur.*

Lex XLVI.

IN TEXTV; IBI: *En Caſtilla.*

Scholium vnicum.

1 HÆC Lex ſolùm tractat de nobilibus, qui ex foro Hiſpaniæ non poſſunt inducias inire, niſi prouocatio, & diffidatio præceſſerit, & ſancitum, idem eſt in l. 1.
2 tit. 12. p. 7. Cum ſecuritas inter eos non habeat locū ſine cauſa, cum ea, quæ ſoli timoris eſt, ſa-
3 tis non ſit: in hoc enim differūt nobiles à plebeis, inter hos enim propter ſolam timoris cauſam, ſecuritates ſtatui poſſunt, vt in d. l. 1. adnotatur: & ideo in vltimis verbis noſtri text. dicitur nobiles, ſi præceſſerit pugna, vel cōtentio inter eos indutias & fœdus, inire poſſe, cum cauſa efficax ſit ipſa pugna, ſi-
4 cut ſi diffidatio præceſsiſſet, & hic eſt proprius (ſi quid ſentio) ſenſus noſtræ l. & d. l. Partitæ, quam non percepit Gregorius ſchol. 2. dum inquit promiſcue vti iſta conceptione induciarū, & ſecuritatis inter nobiles, ſicut inter plebeios: nam quàuis vocabulū idem ſit, & induciæ, etiam dici poſsint inter plebeios, vt ſupra monſtrauimus, iu-
5 xta l. 1. tit. 9. libr. 8. Compila. In termino tamē, & conceptione diſcrimē eſt: nam & ſi in nobili induciæ, ſecuritas quoquè dicātur, debet tamē præcedere cauſa diffidationis, vel pugnæ, vt ſupra diximus: aliàs enim, nequè
6 induciæ dici poterunt, in plebeio tamē ſecuritas procedens ex ſolo timore, & induciarū aſſequitur nuncupationē, ſecundum anteriorem declarationē, magna itaq; erit diuerſitas, cū hæ induciæ plebeiorū ſolo ti-
7 more cōtentæ ſint ſine diffidatione, vel pugna, vt ex prędictis
8 iuribus apparet: poſtea verò quā induciæ initæ ſunt, ſiue inter nobiles, ſiue inter plebeios, cum effectus ſit paciſcentes eſſe ſecuros à quolibet dāno, dicto, vel facto, vel conſilio ab effectu promiſcuè vtimur vocabulo, vt ex dictis iuribus conſtat, hic & aliqua de ſecuritate dici poſsūt, de qua re ſunt inſpicienda iura in l. 3. C. de verb. ſign. l. teſtium, §. vlt. C. de teſtib. l. vltima, C. ſi cert. petat. l. 1. §. an in his, ff. de

contr.tutel.l 1.ff.ad leg.Iuliam Maieſt.l.1.§.accuſationẽ,ff. ad Senat.Conſul.Turpil.l.vlt.C. de vſur.pupil.& l.1.C.de crim. ſtelionat.l 1.C.de tut.vel curat. qui ſatiſd. non debent.l.1.C.de ſolution. & liberatio.l.2. C. de reb.alien.l.1.C.de comm.rerũ alien.l.1.C.de ſumpt.recuper. l.3.C.de conue. fiſc. debit.l. ne fraudẽ, & l.ſecuritas,de ſuſcep. præpoſi.in C.Theodoſiano, & Caſiado. Epiſt.33.libr.3.Socin. conſ.93.vol.1. & Ludouic. Cælius lect.antiq.lib.11.c.1.liter.E. & lib.27.cap.1.litera D.

Textus quadrageſimusſeptimus.

OTro ſi, el titulo de los emplazamientos, en la ley, què comiença, Si algun hõbre,&c. E ſi el por ſi no viniere a ſu grado, e de otra guiſa lo prendieren,no ſea mas oydo en eſta razon: eſto entienden y vſan en eſta guiſa, Que luego que el alguazil lo prende, puedelo luego matar, ſin otro oymiento,pues es dado por fechor: mas ſi el alguazil lo mete en la priſion,eſtonce maguer ſea dado por fechor,deue ſer oydo,mas oyrlo han los Alcaldes, ſi ha eſcuſa derecha porque no puede venir a los plazos:y eſto ſi prouare q̃ no ouo tiempo,ni pudo embiarſe eſcuſar. E otro ſi puede poner todas defenſiones, que ha por ſi,que con derecho pueda moſtrar carta de perdon de merced que le aya fecho el Rey,que le quitò toda la juſticia, o que le quitò la rebeldia de los tres emplazamientos que no vino,ca entonces pues el fue dado por fechor por la rebeldia,e no porque fueße prouado contra aquel, que el matara,o fuera en matarle, no ge lo daran al querelloſo por enemigo. Mas ſi la muerte fueſſe prouada por peſquiſa, o en otra guiſa,e lo huuieße dado por fechor por la rebeldia,dargelo han deſpues por enemigo,maguer el Rey le ouieße perdonado la rebeldia, porque no vino a los plazos,ſaluo ſi prouaſſe, que al tiempo que lo mataron que era en otro lugar lexos,ca darlo han por quito:mas deſpues q̃ fue dado por fechor, maguer lo oyan, no le recebiran defenſion,que diga que lo matò defendiendoſe:pero ſi el Alcalde ſe mouio a recebirlo a prouar eſta defenſion,porque no la fallan por tan cumplida en la peſquiſa,e lo hizo el Alcalde ſin otra malicia, entoncc no le deue poner culpa el Rey, porque lo recibio el Alcalde a la prueua non con buena fee, mas mouiendoſe a querello hazer,e lo dio por quito, valdra eſte tal quitamiento,y el Rey tornaſe por ello al Alcalde, ſi quiſiere. E otro ſi en eſta ley en el,&c. pregonelo ſobre aq̃lla palabra, E denlo por fechor, q̃ puede ſer juſtificado, ſegun dicho es,mas el querelloſo no le deue matar,e ſi lo mata, deue ſer dado por enemigo de los ſus parientes,e pechar el omecillo, y eſto es por razon, que no ſe lo dio el Alcalde por enemigo,ſegun dize en el titulo de los omecillos en la ley que comiença, Si aquel en el.&c. E todo otro hombre, q̃ matare ſu enemigo, maguer que lo aya deſafiado con derecho, ſi lo matare, ante que el Rey, o los Alcaldes del lugar ge lo den

lo den por enemigo, &c. Pero es a ſaber, que el Alcalde quando da por fechor al emplazado, que no viene a los tres plazos, ſegun q̃ dicho es, puede el Alcalde darlo por enemigo, ſi la parte ge lo pide que ge lo de por enemigo.

SVMMARIVM.

1 *Abſens contumax, contumacia conuictus, an ſit audiendus, & quid in hoc ſeruetur, & num. ſequentibus.*

4 *Naturali defenſioni renũtiari nõ poteſt, & num. ſeq.*

6 *Duplex defenſio eſt, & nu. ſeq.*

8 *De cauſa probabili & neceſſaria, & de probabili & neceſſaria, ſimul tractatur.*

9 *Contumax fictus auditur, verus tamen nullatenus audiendus eſt.*

10 *Verus contumax quis dicatur.*

11 *In vero contumace non requiritur trina citatio, & num. ſeq.*

13 *Verus contumax, etiã appellans, non eſt audiendus.*

14 *Fictus cõtumax auditur appellãs*

15 *An bãnitus impunè offendi poſſit, & num. ſeq.*

17 *Ex iuſta, & rationabili cauſa l. ciuilis permittere poteſt, vt quis poſſit liberè alium occidere, & num. ſeqq.*

20 *Quæ ſit pœna banniti, & num. ſequentibus.*

23 *Diffinitio banniti oſtenditur.*

24 *Bannitio duplex eſt, & nu. ſeq.*

26 *De diuerſo genere pœnarũ contra contumaces tractatur, & nu. ſeq.*

28 *Bannitio propter delictum habet vim diffinitiuæ, propter contumaciã autẽ interlocutoriæ, & nu. ſeq.*

30 *Bannitus carceratus, non poteſt impunè offendi.*

31 *De cauſa neceſſaria abſentiæ tractatur.*

32 *De cauſa probabili tractatur, & num. ſeqq.*

40 *Magna diuerſitas eſt in pœna, propter contumaciam, aut propter delictum.*

41 *Pœna propter contumaciã ad hæredes non tranſit, & num. ſeq.*

43 *Ex interlocutoria nõ oritur actio.*

44 *Quaſi cõtractus celebratur inter fiſcum, & condemnatum.*

45 *Per ſolam contumaciã non quaſi contrahitur, & nu. ſeq.*

47 *Non eſt declarãdus pro inimico reus, qui non eſt ex probationibus legitimis, ſed ex ſola contumacia conuictus.*

48 *Iudex nõ poteſt cõmittere vindictã parti offenſæ, & ei permittere propria authoritate occidere inimicum offenſorem ſuũ, niſi conuictũ per veras probationes, & nume. ſeqq.*

52 *Nemo propria authoritate poteſt vindictam ſumere, niſi lege permittente.*

53 *Requiſita ad hoc, vt iudex poſſit pronuntiare aliquem inimicũ offenſi.*

54 *Interpretatur l. 76. Tauri, & nu. ſequenti.*

56 *Occidens propria authoritate, etiã ſi lex permittat, lehaliter peccat.*

quæ ſimilis eſt legi noſtræ, & legi Partitæ (cum diſtinctione tamen): nam per prædictam legem Ordinamenti, tribus modis induciæ fiunt, nempè, ex pa-
33 ciſcentium voluntate, Regis mandato, iudicisquè iuſſu, fœdusquè, & ſecuritas à paciſcentibus inita cōparatur initæ Regis mandato: & in his duobus caſibus nempe, ſiue iuſſu regio, ſiue à paciſcentibus, induciæ initæ ſunt, ſi quis capiat, percutiat, vel occidat fœdus rūpendo pœna mortis plectitur, ſecun-
34 dùm dictam l. Partitæ. Sed tertio caſu, quando ſcilicet induciæ initæ ſint iudice iubente, ſi quis eas violādo occidat, morte quoquè afficitur, ſi percutiat vel capiat, pœna tantùm 600. quadrantum punitur, vt patet ex ſerie dict. l. Ordinamenti, & eadem pœna electa eſt à l. 1. tit.
35 9. libr. 8 Compilationis. Quæ tamen, & iuſta ratione diſsimilis eſt in illa leui pœna 600. quadrantum, & loco eius ſubrogauit pœnam triremium per decem annos: iuxta quam declarationem intelligenda eſt dicta
36 noſtra lex: rurſusq, pœna mortis in caſu permiſſo eſt qualificata, ea ſcilicet, quæ proditoribus infligitur cum amiſsione quoquè bonorū dimidiæ partis, ex dicta l. Ordinamenti: & iure nouiſsimo, ex dict. l. 1. tit. 9. lib. 8. Compil.

IN TEXTV, IBI: *A bien viſta del juzgador.*

Scholium V.

37 CVm prouiderit lex noſtra in caſibus grauiorib⁹ percuſsionis, occiſionis, & capturæ, & definitas pœnas contra delinquētes ſtatuerit aliter offendentes, iniuriam tantùm committere ait, & arbitrio iudicis puniendos, l. 3. tit. 12. p. 7.
38 Cum propriè iudicis arbitriū locum habeat in illis, quæ à iure nō ſunt definita, nequè commodè definiri poſſunt, cap. de cauſis, de offitio delega. in ſtrictis enim iudicis formula incluſus iudex ab ea diſcedere non poterat, vſq, adeò, vt condemnare eum, quem nō oporteret, cogeretur, ſi ita legis cōceptio dictaret, vt ait Cicero libr. 4. in Verrem, oſtendit Seneca lib. 1. de beneſic. cap. 7. prædictusquè Author dicto loco iuris rigorē iudicis arbitrio anteponit, his verbis: *Quæcunq̃ in cognitionē cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam iudici: ideo melior videtur conditio cauſæ, ſi ad iudicem, quam ad arbitrium mittatur, quia illum formula includit, & certos quos non excedit, terminos ponit, hunc libera, & nullis aſtricta vinculis religio, & detrahere aliquid poteſt, & adijcere, & ſentētiam ſuā non, prout lex & iuſtitia ſuadet,* *ſed*

ſed prout humanitas,& miſericordia
impulit regere: quo reſpiciens idē
Author de clementia,lib.2. in-
quit: *Clementia liberum arbitrium*
habet, non ſub formula iudicat. Et
Cicero pro Roſc.Com.iudiciu
ab arbitrio differre, ita ſcribit:
Iudicium eſt certæ pecuniæ, arbitrium
incertæ, ad iudicium hoc modo ve-
nimus, vt aut totam litem obtinea-
mus, aut amittamus, ad arbitrium
hoc modo adimus, vt neq; nihil, neq;
tantum quantum poſtulauimus, con-
39 *ſequamur*: Baldus tamen in l.fin.
C. de obſeq. patron. præſtand.
arbitrium admittit, dum tamē
iuri, & rationi ſit connexum.
40 Cum eius diffinitio ſit æquitas
animi declarati, habito reſpe-
ctu ad rationem naturalem, le-
gumque præcepta, author eſt
idem Bald.in l.in vendentis,C.
de contrahend. emptio. Nam
41 quamuis Ciceronis, & Senecæ
dictum verum ſit, ſunt tamen
nonulli caſus, qui non poſſunt
nō iudicis voluntati committi,
vt in caſu noſtræ legis contin-
git, quæ de iniuria loquuta eſt,
42 & cum hęc verbo facto, & ſcri-
ptura comittatur, l. ſi non con-
uitij, C. de iniur.l. Itē apud La-
beonem, §. conuitium, ff. eod.
§.ſi quis pulſatus, eiuſdē legis,
l.1.§.ſi quis libellus, de iniurijs,
l.vnica, C. de famoſ. libell.l.3.
titul.9.part,7.l.6. eodem titul.
43 & p. Prædictæque iniuriæ poſ-
ſint dici atroces, vel leues, non
44 ſolum ratione criminis, ſed &
loci vbi commiſſum eſt, iuxta
l.20.dict.tit.9. Sitq; in volunta
45 te actoris agere ciuiliter, vel cri
minaliter, & vna via electa, al-
tera ipſo iure tollatur, §.in ſum
46 ma, inſtit.de iniur. Et aliquādo
iniuria in æſtimatione cōſiſtat,
propter diuerſitatem itaq; in-
iuriarum, qualitatis earū certa
47 pœna ſtatui nō poſsit arbitrio
iudicis æſtimatur à noſtra lege,
& ante eam à l.21.tit.9. part.7.
48 Quibus accedit Iureconſulti re-
ſponſum in l.ideò, ff. de eo quod
cert.loco, in illis verbis: *Ideo in*
arbitrium iudicis refertur hac actio,
quia ſcimus quam varia ſint pretia
rerum per ſingulas ciuitates, regio-
49 *neſq;*: & hinc habuere ortū ar-
bitrariæ actiones, quales erant:
Publiciana, Seruiana, vel quaſi
quod metus cauſa de dolo malo ad
exibendum, & ſimiles: nam cum
in eis qui certum ſtatui nō poſ-
ſet ex bono, & æquo iudex ar-
bitrabatur, vt latè tradit Briſſo.
de formul.lib.5. verſ. *In arbitra-*
rijs, pag.438.

IN TEXTV, IBI:

No lo mataran ſobre ello.

Scholium VI.

50 EX His verbis videtur aper
tè decidi vetus illa quęſtio,
an arbitrium iudicis poſsit
extendi ad pœnā mortis, cuius
partem

partem affirmatiuã elegit Ac-
curſius in §. in ſumma, Inſtit.
de iniurijs, ab omnibus com-
muniter allegatus, quẽ impro-
bat Bald. in l. & ſi poſt tres, ff. ſi
quis cautionibus, Iaſ. in l. & ſi
legibus, C. ſi contra ius, vel vti-
51 litatem publicam, qui partem
negatiuam admittunt, ex text.
ſingulari in l. 1. ff. de furib. bal-
nearijs, vbi Vlpianus ait extra
ordinem puniẽdos reos ex de-
licto, de quo ibi, ita vt mortis
52 pœna non afficiantur, quibus
ſuffragatur, l. 1. C. ne ſine iuſſu
Principis, vbi in arbitrarijs non
poteſt iudex arbitrari pœnam
publicationis omnium bono-
rum, à fortiori ergo non arbi-
trabitur pœnã mortis, l. in ſer-
uorum, §. in perſonis, ibi: *Quia
ſolus fuſtium ictus grauior eſt, quàm
pecuniaria damnatio*: quibus ac-
cedit l. 1. §. expilatores, ff. de ef-
53 fractoribus, vbi in cauſa expila-
torum liberum eſſe arbitrium
ſtatuendi ei, qui cognoſcit Iu-
reconſultus oſtendit: & deinde
ſubdit, non debere iudicantem
54 egredi pœnam metalli: & his
adijcitur l. 3. §. pœna autem, ff.
de crimine ſtellionatus, vbi pœ-
na ſtellionatus nulla legitima
eſt, ſed ex hoc crimine extra or
dinem plectitur reus, dummo-
do no debeat opus metalli, hæc
pœna in plebeis egredi, in his
55 autem, qui ſunt aliquo honore
conſtituti, ad tẽpus relegatio-
nem, quibus adhæret textus in
c. Inquiſitionis, de accuſation.
dum ſancit in arbitrarijs iudi-
cem ſemper debere pœnã mi-
nuere: at ſi pœnam mortis eli-
gere poſset, non eſſet tẽperare.
56 Et prædictis addo pulchram
gloſſam in dict. cap. Inquiſitio-
nis, verbo, *Alioquin*, docentem
iudicem, cui pœna arbitraria
commiſſa eſt, non poſſe impo-
nere parem pœnam, quam lex
imponit pro ſimili delicto: at
mors ſemper eſt par ei, quæ ma
ior pœna ſit. In hoc ergo opi-
nionum diſcrimine, negatiuã
57 partẽ noſtra lex elegit, ſtatuens
iudicem, qui arbitrariè punire
58 poteſt, non poſſe reum ad mor-
tem cõdemnare, Felinus tamẽ
in cap. ex literis, de conſtitutio.
num. 22. Accurſium defenden-
do, inquit, non ſenſiſſe in dict.
ſchol. de neceſſaria pœna mor-
tis, cum loquatur de pœna ca-
pitis, quæ multiplex eſt, ſcilicet
59 mortis, ſeruitutis, & amiſsio-
nis ciuitatis, l. 2. ff. de publicis
iudicijs, l. cum patronum, ff. de
iure patronatus, & Felino acceſ-
60 dit Doctrina Baldi in l. fin. C.
quæ res vendi poſsint, docentis
pœnã capitalem ſemper intel-
ligi de mitiori, & ſeipſum vide-
tur declarare Accurſius in l. 1.
verbo, *capitali*, C. ne Chriſtiana
mancipia, volens pœnam capi-
talem ita accipi, vt intelligatur
61 de benigniori: quibus adiun-
gitur

gitur Conſulti reſponſum in l.
verum, §. final. ff. pro ſocio, vbi
62 appellatione interitus non ne-
ceſſariò intelligitur mors cum
interiri homines alijs modis,
quam morte naturali Vlpianus
ibi demonſtret, iuncta l. inter-
pretatione, ff. de pœnis. Rurſus
tamen, & parti affirmatiuæ ſuf-
fragatur, l. ſacrilegij, ff. ad l. Iul.
63 pecula. vbi in verbis prooemia-
libus, mortis pœna arbitrio iu-
dicantis commiſſa videtur, &
cap. tuæ, de pœnis, vbi iudex ar
bitratur ex ſimilitudine pœnæ,
ſimilium criminum, & l. ſacu-
larij, §. ſunt quidam, ff. de ex-
traordinarijs criminibus, vbi
pœna arbitraria, vſque ad mor-
64 tem videtur extendi, & l. 1. C.
de his qui latrones occultaue-
runt, iuncta l. ſi qui adulterij,
verſic. ſeuerisſimi, C. de adul-
terijs: vbi verbum, ſeuerisſima,
65 importat mortem, & l. 2. C. de
his qui latrones, verbo, tribuni,
in illis verbis: *Acerrima pro arbi-
trio virorum illuſtrium ferientur.*
At acerrima pœna, mors eſt. l. 1.
66 C. de ſeditioſis: quibus & alijs
cõſiderationibus ſummo iure
67 veriorem eſſe gloſſam in d. §. in
ſumma, acceptam in ſuo pro-
prio ſignificatu, in morte ſcili-
cet naturali, tradit Felinus in d.
cap. ex literis, nu. 22. & 23. qui
Accurſium cõatur defendere,
cum quinque tamen declara-
tionibus, exceptionibus, ſiue
limitationibus. Prima, vt iudex
68 nõ arbitretur pœnam mortis
niſi in graui facinore. Secunda,
69 in delicto conſummato, nõ ve-
rò attentato. Tertia, vbi lex cõ-
70 mittit pœnam arbitrio iudicis,
per verbum temperare, morte
enim tunc afficere reum iudex
71 nequit. Quarta, cum magiſtra-
tui committitur, ſimplex arbi-
trium puniendi aliquam ſpe-
ciem delicti, quia non poteſt
tranſgredi legem ad aliam ſpe-
ciem, vt puta de ſpecie capitali
ad non capitalem: ſecundum
quam declarationem exiſtima-
rem accipiendam eſſe noſtram
72 legem: nam cum prius pœnas
ſtatuerit in occiſione, percuſ-
ſione, & captura, quæ ſunt cri-
mina grauia, & capitalia: alias
iniurias arbitrio iudicis com-
mitti, quo caſu magiſtratus nõ
arbitrabitur pęnã mortis, quia
eſſet tranſgredi legem ad ſpe-
ciem capitalem, cum ſpecies
73 tantum non capitalis commiſ-
ſa ſit: qui eſt verus, & proprius
intellectus noſtri text. in pro-
prio caſu, in quo arbitrium iu-
dicis non extenditur ad pœnã
mortis, in alijs tamen non de-
ciditur quæſtio, ſed vera, & fir-
ma manebit dicta opinio gloſ-
ſæ in dict. §. in ſumma, cũ ſuis
tamen exceptionibus, vt Feli-
nus adnotauit dicto loco, cuius
quinta declaratio eſt in caſu
proprio exceptionis legis, cum
iudex

iudex tunc eius formam egre-
di non debeat, vt videre eſt ibi
num. 26. At bonus Gomecius
75 delictorum, cap.6.nu.8. ſolum
in duobus caſib' admittit opi-
nionem Accurſij, in dicto §. in
ſumma, attenta ſcilicet quali-
tate alicuius grauiſsimi facti: ar
gumento textus in l. reſpicien-
dum, ff. de pœnis, & quãdo pro
ſimili delicto commiſſo, ſolet
irrogari pœna mortis: argum.
textus in l. ſacularij, verſ. hanc
rem, ff. de extraordin. crimini-
bus: eſtquè omninò inſpicien-
dus Gregorius in l.21. titul.9.
76 part.7. ſchol. 11. & opinionem
gloſſæ admittit Innocentius in
cap. Inquiſitionis, de accuſatio.
quando grauis exiſtentia de-
licti ſuaderet & non alioqui, &
Innocentio eſt addendus Barr.
in l. ſi qua pœna, ff. de verborũ
ſignificatione, & in Rubrica, ff.
de publicis iudicijs, & in lege 2.
eiuſdem tit. Bald. in cap.1. §. in
iuria, de pace iuramento firm.
& in l.2. C. de his qui latrones
occultauerũt, Abb. in cap. cum
te, de re iudicata, & in cap. ex li-
teris, de conſtitutionibus, idem
Bart. in l. fin. vbi pupillus edu-
cari debet, idem Bald. in l. eos,
§. ſuper his, C. de appellat. gloſ.
in cap. dictum, 81. diſtinct. In-
nocentius in cap. qualiter, &
quando, in 2. de accuſatio. idem
Baldus in l. fin. de rerum diuiſ.
Albericus ibidem ad finem, &
in cap.1. §. iniuria, in princ. de
pace iuramento firman. Specu-
lator tit. de accuſationibus, §.1.
verſ. *Quod ſi primo*, Cynus in l. ſi
quis cum telo, C. de Epiſcopis,
& clericis, Romanus in repeti-
tione Rubricæ, ff. de arbitris,
verſ. *ſtatutum*, Baldus in l. qui-
cunquè, C. de ſeruis fugitiuis,
& in l. conuenticulum, C. de
Epiſcopis & clericis, & in l.2. de
probationibus, & in l. & ſi poſt
tres, ff. ſi quis cautionibus, gloſ.
in l. ſi fugitiui, C. de ſeru. fugi-
tiuis, Bald. in l.1. C. ſine cenſu,
vel reliquis, Cardinalis in cap.
ex literis, de conſtitution. qui
omnes ſcriptores, latè diſputãt
de intellectu gloſſæ in dict. §. in
ſumma: ex quibus prædicta ſo-
lum placuit eligere, cum ad in-
tellectum noſtræ l. ſufficiant, &
eius veram interpretationem.

IN TEXTV, IBI:
En la ley que comiença, Los quebrantadores.

Scholium VI.

77 HÆc eſt l.3. tit.12. p.7. vbi aliter iniuriam inferentes arbitrarie puniuntur.

IN TEXTV, IBI:
Pecheſelo quatro doblado.
Schol. VII.

78 SI Igitur durante ſpatio induciarũ, damnum quis eas rum-

rumpẽdo dederit in bonis alicuius, prædictus violator induciarum punitur in pœnã quadrupli, iuxta dict. l. 3. tit. 12. p. 7. quæ hodie obſeruabitur, cum non ſit emendata, aucta, nec moderata per aliam l. Neſcio tamẽ vnde habuerit ortũ, cum nulla l. iuris communis ei ſimi-
79 lis ſit: in alijs tamen caſibus ſimilem pœnã quadrupli in iure inuenio imponi rapienti, ſcilicet aliquid ex naufragio, iuxta l. 1. ff. de incendio, naufragio, &
80 ruina: cui concinnit l. 11. tit. 9. part. 5. & rapienti alia bona per vim imponitur pœna quadrupli à Paulo in l. 1. ff. vi bonorũ
81 raptorum, & actionum pœnalium quadrupli, meminit text. in §. quadrupli, de actionibus, & in multis Regni legibus, nouiſq; pragmaticis ſanctionibus hæc pœna quadrupli irrogata
82 eſt, vt ex eis patet. Putarem ego tamen nõ pœnæ quadrupli ſolutione reum in ſpecie noſtræ l. liberum eſſe: nam vltra pœnã quadrupli, iudex conſiderata qualitate facti, & perſonæ, aliã pœnam pro fęderis violatione irrogabit, ex textu in cap. 1. §. ſi quis, verſ. *auſu*, de pace iuram. firman. qui expreſsè loquitur in pacis violatore, & ſi ciuitas eſt pœna cẽtum librarum auri, oppidum triginta, diuites, Marchiones, & Comites, quinquaginta, Capinatei, & alij, viginti, plectũtur: vltra quam pœnam,
83 ait lex damnum paſſo, ſecundũ leges reſarciẽdum, & ibi docet Accurſius verbo, *centum*: citra pœnam pecuniariam alijs pœnis multari fœdus rumpẽtem.

IN TEXTV, IBI: *Puedenſe reptar.*

Scholium VIII.

84 DE Iure verum eſt, prouocationẽ procedere, quando ex delicto oritur proditio, l. 3. tit. 3. part. 7. At induciarũ vis tanta eſt, vt ratione etiam bonorũ, ſi rũpantur, fœderis ruptio ſuper bonis, æquiparetur proditioni, prouocationi itaquè locũ eſſe inter nobiles noſtra l. ſancit, cum inter ipſos ſolum certamen locũ habeat, ex ſuperius adductis, & d. l. 3. probatur, & rurſus l. 3. tit. 3. eadem part.

IN TEXTV, IBI: *Pero los que ſon poblados de fuero.*
Scholium IX.

85 SEmper enim forus, & conſuetudo populi ſeruãda eſt, vt & nouiter adnotatur in l. 6. Tauri, cũ vim legis habeat, cap. conſuetudo, 1. diſtinct. l. de quibus, ff. de legibus, l. final. C. quæ ſit longa conſuet. l. 7. tit. 3. part. 1. & hic propriè forus ſumitur

mitur pro iure, quod à conſue-
86 tudine, & vſu vtentium deriua
tur, iuxta d.l. de quibus, & ver-
ba facit noſtra lex de foro mu-
87 nicipali, qui debet obſeruari, vt
forus municipalis, Sepuluedæ,
& Cordubæ, cuius meminit
Gregor. Lopez in d.l.7. ſchol.3.
& de foro Tauri mentionē fa-
cit l. ſtyli 56. in fin. Quamuis ſi
quid iudico, noſtra l. non ſenſit
88 de foro municipali, vt ex verbis
ſequentibus patet, ſed de foro
generali concernēte cauſarum
deciſionem, vt conſtat ex foro
legum, & Rex Illephonſus IX.
in procœmio iubet ab omnibus
debere ſeruari forum, & hic eſt
ſenſus huius l. At ex l.1. Tauri,
per leges fori iudicatur, ſi vſus
eas recepit, & nō alioqui, vt ibi
Scribentes animaduertunt, &
praxis admiſit, vſumq; debere
probare, allegantes leges fori,
docet Suarez in procœmio fori,
cum vſus & conſuetudo conſi-
ſtant in facto, & facta ſint pro-
banda, l.2. C. de iuris & facti ig-
norantia: non tamen hic vſus
fori eſt probandus, ſicut cōſue-
tudinis, ſufficit enim probare
vſum, non tamen cum qualita-
tibus ſuis, ſicut in conſuetudi-
ne dicimus, quæ cū omni qua-
litate, quæ eā inducat, probari
debet, & idem docuit Gregor.
in d.l.7. glo.4. & fori diffinitio,
89 ſiue ethymō perſcribitur in l.7.
tit.3.p.1.

IN TEXTV, IBI: *Por derecho del departimiento.*

Scholium X.

90 APertè videtur colligi ex noſtra lege ſtyli, prius cōditas fuiſſe leges Partitæ à Rege Illephonſo IX. mox leges Fori, cū hic iubeat per eas debere iudicari, tanquam recētiores, l. non eſt nouum, ff. de legibus, & in caſu non deciſo per prædictum forum, iudicari per leges Partitæ: ex quibus patet in hoc hallucinatū fuiſſe Greg. Lopez in dict.l.7. tit.3. part.1. ſchol.4. in fin. qui inquit ſereniſsimum Regē Illephonſum cōdidiſſe prius leges Fori, mox leges Partit. quę nouiores ſunt.

IN TEXTV, IBI: *En la tregua que ha vn Cauallero, o otro hombre.*

Scholium XI.

91 CVm ex ſuperioribus conſtet, inducias nominari, ſiue inter nobiles, ſiue inter plebeios, l.1. tit.8. libr.4. Ordin. l.1. tit.9. lib.8. Comp. lex noſtra promiſcuè vocabulo vtitur.

IN TEXTV, IBI: *Y los ſus hombres ſon, y entran en eſta tal tregua.*

Scholium XII.

92 TRiplices inducias eſſe ſanciuit lex.2. tit.12. part.7. primas, quas

Reges

Reges conſtituũt inter ſe, quas
& ſubditi poſt præconium, aut
ſcientiã, debẽt obſeruare alias,
quas in communi alij inter ſe
ſtatuunt, quæ & cuſtodiri de-
93 bent. Rurſus & à paciſcentibus
initæ, quas ipſi, & eorum fami-
liares, & cæteri eorum manda-
tis obtẽperantes adimplere de-
bent: & de his vltimis indutijs
loquitur lex noſtra, in quo eſt
notabilis, prædictas enim per-
ſonas in fœdere comprehẽdit,
& ſi in conuentione de eis non
fuiſſet facta mentio, idemq; ca-
uetur in l. 1. tit. 8. tit. 4. Ordina.
& in l. 1. tit. 9. lib. 8. Compilat.
Nam familiaris à familia dice-
tur, non is qui nobiſcum ali-
quando iungitur, ſed qui con-
ſuetudine penè continua nobi-
ſcum degit, familia enim à fa-
mulis, & quidem ſeruis primũ
dicta, vt nonulli narrãt, dehinc
appellatio prorogata ad filios,
& ad amicos quotidianoſquè
familiæ aſsiſtentes, etiam libe-
ros homines, l. pronuntiatio, §.
familiæ, l. deteſtatio, § familiæ,
de verbor. ſignificat. l. ædiles, §.
familię, de ædil. edict. l. familię.
C. de verbor. ſignif. Hoc ergo,
hęc familiaritas operatur, vt pa
ce inita, & cũ familiaribus, ſo-
cijs, & adhærentibus inita vi-
deatur ex natura ipſiuſmet cõ-
uentionis: alioqui enim indu-
tiæ fideles nõ dicerentur, iuxta
textum in cap. ad Apoſtolicæ,
verſic. adhærentes, de re iudic.
lib. 6. Operatur etiam familia-
ritas circa iuriſdictionis decli-
nationẽ: nam tota familia con-
templatione domini eximitur
à iuriſdictione ſuſpecti iudicis,
iuxta doctrinam Innocent. in
cap. inſinuante, de offic. deleg.
nu. 1. ex pulchra deciſione text.
in l. vnica, C. ſi quarũquè præ-
ditus poteſt. cap. cauſamq;, de
offic. deleg. Rurſus familiaritas
auget affectum conſanguinita-
tis, vnde licet frater non re-
pellatur à teſtimonio, in lite fra
tris reijcitur tamẽ ratione con-
ſortis familiaritatis, ſi ſimul ha-
bitant, cum affectioni fraternæ
multũ adijciatur, & chariores
fratres reddantur ex mutua co
habitatione, l. cũ allegas, C. de
99 Caſtrenſ. pecul. milit. Et fami-
liaris perpetuus, habet priuile-
gium perpetuum, ſicut domi-
100 nus. Temporalis verò, durante
familiaritate, & non amplius,
iuxta textum in cap. cum olim,
101 de arbitris, vbi Innocent. adno-
tauit ex text. in l. item ſi vnus,
§. fin. ff. de recept. arbitr. & text.
102 in cap. Nicena, 31. diſtinct. Do-
minus ergo familiam ad pacis
103 cuſtodiam adſtringit in l. no-
ſtra, ex qua non ſolum compre
henduntur familiares domeſti-
ci, & obtemperantes, illiq; qui
aſsiſtunt conſilijs familiæ tem-
pore induciarum, verumetiam
& qui poſteà ad paciſcẽtis ſer-
uitium

uitium, & poteſtatem venerũt,
vt cernere licet per Felin.in c.1.
de treuga, & pac. & ſupra dixi-
104 mus. Rurſusq; predicta iura ſta
tuunt, iudicem, ſi litigatores
inter ſe fœdus, & pacta nõ con-
ſtituant, poſſe eos compellere,
& ad cõcordiam reducere, quæ
induciæ obſeruandæ ſunt, ſicut
ſi ab ipſis initæ eſſent, cum fa-
ctum iudicis partis factum re-
putetur, l. ſi ob cauſam, C. de
euictio. l. .C. ſi in cauſ. iud. pig.
l. ſi plus, §. mora, ff. de euictio-
nibus, vbi Bart. & docet Bald.
in l. ordo, verſ. modo quæro, C.
de exactione rei iudicatæ: qui-
bus accedit doctrina ipſiusmet
Baldi in lege, manifeſtiſsimi, in
principio, C. de furtis, qui ait,
105 illud quod poteſt fieri per con-
tractum, poſſe fieri per iudicẽ:
106 timẽs itaquè offendi ab aliquo,
poterit offitium iudicis implo
rare ad hoc, vt cogat eum ad
præſtandam cautionem de nõ
107 offendendo, vt docet Bartolus
in l. illicitas, §. ne potentiores,
nu. 1. ff. de offitio Præſidis, cui
doctrinæ accedit l. 1. §. quies, ff.
de offitio Præfect. vrbis, & text.
ſingularis in §. ſi quis quinquè
ſolidos, de pace tenenda, & eius
violatoribus: conducuntq; ad-
notata per gloſſam in cap. pla-
cuit, 90. diſtinct. c. de præsbyte-
rorum, 17. quæſt. 4. & ſi ſuper
rebus induciæ fiant? cũ vtrunq;
caput comprehendat l. noſtra,
vt patet ex verbis quæ ſequun-
tur, fœdus initũ ſuper iure prin
cipali intelligitur cũ adhæren-
tibus, & acceſſorijs, ex l. qui
religioſis, ff. de rei vendic. docet
Gregor. in dicta l. 2. ſchol. 6. &
ſuperius adnotaui: & huius ſe-
curitatis ruptor, ſi nobilis ſit,
& cõtra nobilem afficietur pœ-
nis, de quibus hic: ſi verò plebe-
ius, irrogatis à l. 3. tit. 12. par. 7.
cum interpretatione ſuperius
adducta.

Textus quadrageſimusquartus.

OTro ſi, el que querella, que fulano ſobre tregua, que le dixo tales denueſtos, deue dezir, que el quebrantò por ello tregua, ca no cumple, que el diga, que el dixo ſobre tregua tales denueſtos, o que le hirio: mas deuele dezir, que le quebrantò tregua: ca vna es la pena de la tregua, que quebranta, e otra la de los denueſtos, e de las feridas: y entonce quando querella que el quebrantò tregua, puede ſer emplazado para caſa del Rey. Y es a ſaber, que maguer denueſte a alguno que ſea oficial en caſa del Rey, e los denueſtos digan del en otro logar, por denueſtos no ſeràn emplazados para caſa del Rey, maguer lo dixo de ſu oficial, eſtando en ſu ſeruicio.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *INdutiarum ruptio, grauiſsimum delictū eſt, & proditioni æquiparatur, & num. ſeq.*

3 *De pæna rumpentis indutias tractatur, & num. ſeq.*

5 *Si quis indutijs initis eas violet, euadet pænas impoſitas fœderis violatoribus, ſi ei prædictæ induciæ ſeruatæ non eſſent, incurret tamen alias pænas iudici arbitrarias.*

Lex XLIIII.

IN TEXTV, IBI: *Ca vna es la pena de la treuga que quebranta.*

Scholium vnicum.

1 ALia eſt enim pœna diſſoluentis indutias, alia delicti, ſine adiectione prædictæ qualitatis: nam ipſa ſola induciarū ruptio, grauiſsimum crimen eſt, & proditioni æquiparatur, quod vel ex

2 eo patet: quia quamuis prouocatio, & repratio (recētiori nomine) locum non habeat inter nobiles, niſi oriatur ex delicto commiſſo: proditio tamen, ſi fœdus ab aliquo diciſſum ſit, perinde iudicatur, ac ſi crimen proditionis perpetraſſet, proditio itaquè ſuccedit, l. 2. titulo 3. partita 7. l. 2. & 3. titulo 21. libro 4. Fori legum, l. 9. titulo 9. libro 4. Ordinamenti, & nouiter l. 1. titulo 9. libro. 8. Compilationis, & dixi in l. 43. verbo,

3 *hirieren*: & extra pœnas induciarum, punitur delinquens, ſecundum qualitatem cauſæ, & perſonæ: non enim per hanc pœnam, quę imponitur diſſoluenti indutias, eſt liber à pœna legali, quæ aliàs ex delicto oritur: maximè quando pœna, quæ irrogatur fœdus diſcindenti ſufficiens non ſit, vt in pœna quadrupli adnotauimus ſupra in dicta lege 43. ſcholio:

4 *Pechesé lo quatro dublado*: & ſic pœnā remanere in diſpoſitione iuris communis, ſicut ſi induciæ initæ non eſſent, docet Gregorius in dicta l. 3. titul. 12. partita 7. verbo, *Muera por ello*,

5 in fine: ſicut ècontrario, quādo quis indutijs initis, eas violaſſet, cum ei ſeruatæ non eſſent, (quo caſu euaderet quis pœnas irrogatas, in fœdus violatores, iuxta legem 41. ſupra, & quæ ibi adnotauimus) non tamen alias pœnas delicti, vt docuit Gregorius in l. 3. tit. 11. par. 7. ſchol. 1.

(.?.)

Textus quadrageſimusquintus.

S*I alguno querella, e demanda ante el Alcalde de alguno que hirio, o matò ſobre tregua: ſi el fecho, o la tregua fue prouada, el Alcalde deue juzgar la pena por el fecho, e por la tregua quebrantada. Maguer en la demanda el querelloſo, no dixo, que quebrantò tregua, ca cumple, pues dize, e querella, que hirio, o matò ſobre tregua.*

SVMMARIVM.

1 I*Vs reſultãs ex indutiarum violatione perſonale eſt, ſicq́ neq́ iudex ex offitio, nec alius poteſt accuſare, etiam nomine offenſi, cum nec procurator in hac cauſa conſtitui poßit, & num. ſeq.*

3 *In cauſa repti, ſolus Rex iudex eſt: ſed ſi pars accuſer, & iudex inferior cognoſcere poteſt.*

Lex XLV.

IN TEXTV, IBI: *Deue juzgar la pena por el hecho.*

Scholium vnicum.

1 RAtionem dubitandi potuit habere noſtra lex, quia cũ ius reſultans ex indudutiarum violatione ſit perſonale, & ita adhæreat perſonæ ipſius offenſi, vt nec iudex ex offitio procedere, neq́, alius accuſare poſsit, etiã ſuo nomine, cum nec procurator in hac cauſa conſtitui poſſit, l.2.tit,3.part.7. dubitari potuit, cum quis accuſet ſuper fœdere, & tamen nõ narret fuiſſe diſciſſum: factum tamẽ probetur, an ſufficiens ſit ad imponẽdam pœnam à iure ſtatutam contra indutiarum violatores, & iuſtè ſanxit idem eſſe accuſare ſuper indutijs, cum tamen ruptio probetur, vel aſſerere, violatas eſſe ad hoc, vt iudex poſsit pœnã irrogare: nam quãuis ſi procedatur prouocando, citra Regem nullus alius magiſtratus cõpetens ſit, l.2.tit.3. part.7. ad finem. At ſi procedatur accuſando, iudices inferiores cognoſcere poſſunt, docuit Grego. ſchol.5. in l.1. tit.3.p.7.

Textus quadrageſimusſextus.

2 E*N Caſtilla contra los hijosdalgo no vale ſegurança que ſe faga, ni ſe otorgue, ni a reptò en ſegurança, ſobre que ſea fecha en la ſegurança. E otro ſi entre los hijosdalgo, no puede ſer tregua, ni es valedera ſino ſe deſafian primero. Empero ſi entre algunos hijosdalgo acaecieſſe pelea, e contienda, e luego ſobre eſſo entren en tregua, vale la tregua.*

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Nobiles non poſſunt indutias inire, niſi diffidatio præceſſiſſet.*

2 *Diuerſitas inter nobilem, & plebeium prætextu diffidationis, & ſecuritatis, adnotatur, & num. ſequenti.*

4 *An promiſcuè vtamur indutiarum, & ſecuritatis vocabulo, & num. ſeqq.*

8 *Nonnulla de ſecuritate, remiſſiuè adnotantur.*

Lex XLVI.

IN TEXTV; IBI: *En Caſtilla.*

Scholium vnicum.

1 HÆC Lex ſolùm tractat de nobilibus, qui ex foro Hiſpaniæ non poſſunt inducias inire, niſi prouocatio, & diffidatio præceſſerit, & ſancitum, idem eſt in l. 1. tit. 12. p. 7. Cum ſecuritas inter
2 eos non habeat locũ ſine cauſa, cum ea, quæ ſoli timoris eſt, ſatis non ſit: in hoc enim differũt
3 nobiles à plebeis, inter hos enim propter ſolam timoris cauſam, ſecuritates ſtatui poſſunt, vt in d. l. 1. adnotatur: & ideo in vltimis verbis noſtri text. dicitur nobiles, ſi præceſſerit pugna, vel cõtentio inter eos indutias & fœdus, inire poſſe, cum cauſa efficax ſit ipſa pugna, ſi-
4 cut ſi diffidatio præceſsiſſet, & hic eſt proprius (ſi quid ſentio) ſenſus noſtræ l. & d. l. Partitæ, quam non percepit Gregorius ſchol. 2. dum inquit promiſcue vti iſta conceptione induciarũ, & ſecuritatis inter nobiles, ſicut inter plebeios: nam quãuis vocabulũ idem ſit, & induiiæ, etiam dici poſsint inter plebeios, vt ſupra monſtrauimus, iu-
5 xta l. 1. tit. 9. libr. 8. Compila. In termino tamẽ, & conceptione diſcrimẽ eſt: nam & ſi in nobili inducie, ſecuritas quoquè dicãtur, debet tamẽ præcedere cauſa diffidationis, vel pugnæ, vt ſupra diximus: aliàs enim, nequè
6 induciæ dici poterunt, in plebeio tamẽ ſecuritas procedens ex ſolo timore, & induciarũ aſſequitur nuncupationẽ, ſecundum anteriorem declarationẽ, magna itaq, erit diuerſitas, cũ hæ induciæ plebeiorũ ſolo ti-
7 more cõtentæ ſint ſine diffidatione, vel pugna, vt ex prędictis
8 iuribus apparet: poſtea verò quã induciæ initæ ſunt, ſiue inter nobiles, ſiue inter plebeios, cum effectus ſit paciſcentes eſſe ſecutos à quolibet dãno, dicto, vel facto, vel conſilio ab effectu promiſcuè vtimur vocabulo, vt ex dictis iuribus conſtat, hic & aliqua de ſecuritate dici poſsũt, de qua re ſunt inſpicienda iura in l. 3. C. de verb. ſign. l. teſtium, §. vlt. C. de teſtib. l. vltima, C. ſi cert. petat. l. 1. §. an in his, ff. de

lo den por enemigo,&c. Pero es a ſaber, que el Alcalde quando da por fechor al emplazado, que no viene a los tres plazos, ſegun q̃ dicho es, puede el Alcalde darlo por enemigo, ſi la parte ge lo pide que ge lo de por enemigo.

SVMMARIVM.

1 ABſens contumax, contumacia conuictus, an ſit audiendus, & quid in hoc ſeruetur, & num. ſequentibus.

4 Naturali defenſioni renũtiari nõ poteſt, & num. ſeq.

6 Duplex defenſio eſt, & nu. ſeq.

8 De cauſa probabili & neceſſaria, & de probabili & neceſsaria, ſimul tractatur.

9 Contumax fictus auditur, verus tamen nullatenus audiendus eſt.

10 Verus contumax quis dicatur.

11 In vero contumace non requiritur trina citatio, & num. ſeq.

13 Verus contumax, etiã appellans, non eſt audiendus.

14 Fictus cõtumax auditur appellãs

15 An bãnitus impunè offendi poſſit, & num. ſeq.

17 Ex iuſta, & rationabili cauſa l. ciuilis permittere poteſt, vt quis poſsit liberè alium occidere, & num. ſeqq.

20 Quæ ſit pœna banniti, & num. ſequentibus.

23 Diffinitio banniti oſtenditur.

24 Bannitio duplex eſt, & nu. ſeq.

26 De diuerſo genere pœnarũ contra contumaces tractatur, & nu. ſeq.

28 Bannitio propter delictum habet vim diffinitiuæ, propter contumaciã autẽ interlocutoriæ, & nu. ſeq.

30 Bannitus carceratus, non poteſt impunè offendi.

31 De cauſa neceſſaria abſentiæ tractatur.

32 De cauſa probabili tractatur, & num. ſeqq.

40 Magna diuerſitas eſt in pœna, propter contumaciam, aut propter delictum.

41 Pœna propter contumaciã ad hæredes non tranſit, & num. ſeq.

43 Ex interlocutoria nõ oritur actio.

44 Quaſi cõtractus celebratur inter fiſcum, & condemnatum.

45 Per ſolam contumaciã non quaſi contrahitur, & nu. ſeq.

47 Non eſt declarãdus pro inimico reus, qui non eſt ex probationibus legitimis, ſed ex ſola contumacia conuictus.

48 Iudex nõ poteſt cõmittere vindictã parti offenſæ, & et permittere propria authoritate occidere inimicum offenſorem ſuũ, niſi conuictũ per veras probationes, & nume. ſeqq.

52 Nemo propria authoritate poteſt vindictam ſumere, niſi lege permittente.

53 Requiſita ad hoc, vt iudex poſsit pronuntiare aliquem inimicũ offenſi.

54 Interpretatur l. 76. Tauri, & nu. ſequenti.

56 Occidens propria authoritate, etiã ſi lex permittat, lethaliter peccat.

Lex XLVII.

IN TEXTV, IBI:
Y ſi el por ſi no viniere a ſu grado.

Scholium I.

1 Lex Fori 4.tit.5. lib.2. ſtatuit, abſentem contumacem conuictum, vna contumacia, viquè & non ſua ſponte, in carcerem cõiectũ nõ eſſe amplius audiendum: & noſtra lex ſtyli, cum leges huius libri conditæ ſint ad declarationem legum Fori, reo capto per miniſtrum iudicis, quamuis ipſe non ſe obtulerit,
2 defenſionem nõ abnegauit. At ſi benè diſcindantur verba ipſius legis Fori ſenſus eſt, vt ſi reus abſens ſit, terquè citatus edicto nempe, & proclamate, iudicio non ſuperſit, & tandem ipſe ſe offert iudici, allegando cauſas abſentiæ ſit audiendus: ſi tamen captus ſit, & non oblatus ſponte nõ eſſe audiendum, quod ita accipi debet, nempè, ſuper excuſationibus abſentiæ, eiuſque impedimento, & hoc
3 ea ratione: quia cum iudicium recuſauerit, & noluiſſet ſpontè ei ſupereſſe, & violenter captus ſit, in ciuile eſt allegare cauſas abſentiæ, cum ipſe reus præſens renuiſſet, iudiciumq, ſub-
4 terfugiſſet. Super crimine tamen, eiuſquè defenſionibus, & exceptionib' rectè admittetur reus, & vtroquè iure, cum aliàs diceremus tolli naturalem de-
5 fenſionẽ: quæ in criminalibus, etiam reo volente, non poteſt renunciari, l. pactum inter hæredes, ff. de pactis, l. non tàtum, ff. de appellation. Clementina Paſtoralis, de re iudicata, cap. 1. de cauſa poſſeſſ. & propriet. & ibi Panormitanus num. 4. l. fin. C. de legibus, iuncta gloſſ. verbo, *quominus*, & habetur Geneſ. c. 3. lexq, contrarium ſtatuens, eſſet iniqua, & hoc ipſo nõ ſeruanda, cũ iura iuſta eſſe debeãt,
6 l. 3. ff. de legib. Duplicem itaq, defenſionem Scribẽtes eſſe dicunt, voluntariam, & neceſſariam, illa, vt in caſu d. l. Fori, in odiumquè abſentis, & eius contumaciæ, & propter ſuperioris authoritatem, cui reus non obtemperauit, poteſt tolli à lege, vel ſtatuto, hæc minimè, vt adnotauit Innocentius in d. cap. cum inter, de re iudicata, quem allegat Bartolus in l. cum mulier, num. 6. ff. ſoluto matrimo. docens, non valere ſtatutum, tollens defenſionem bannito:
7 at noſtra lex ſtyli, etiam in volũtaria defenſione ſanxit in rei fauorem, vt etiam excuſationes abſentiæ ei admittãtur: quę quæ legitimæ in iure defenſiones ſint, & quę dicatur cauſa proba-

probabilis abſentiæ, & quæ neceſſaria, & quæ probabilis, & neceſſaria ſimul, & quæ voluntaria ſine contumacia, & cum ea probatur in l. qui abſente, C. de procurat. l. ſed & ſi per prætorem, §. fin. & l. nec non, ff. ex quibus cauſis maiores, l. 1. l. ab hoſtibus, & l. fin. C. quibus non obijcitur longi temporis præſcript. de quo abſentiarũ genere tractat gloſſ. in l. fin. ff. de in integrum reſtit. ſchol. vlt. Bart.
9 ibidem nu. 3. vſq; ad 10. intelligenda tamen eſt noſtra lex in cotumace abſente ficto, qui allegando cauſas abſentiæ audiri debet: contumax enim verus nullatenus audiẽdus eſt, in quo debet manere firma diſpoſitio legis Fori, ex mirabili doctrina Bartol. in dicta l. fin. ff. de in integrum reſtitutione, num. 11. poſt gloſſam ibi, & in l. penult.
10 verbo, *exiſtimari*, eod. titulo: veruſquè contumax dicitur ille, qui citatus, & inuentus, dixit, ſe nolle iudicio ſupereſſe: fictus ille qui nihil loquutus eſt, vel citatus reſpondit, ſe vẽturum,
11 & poſteà non adfuit. Quinimo in vero contumace non requiritur trina citatio, vnica enim ſufficit, vt condemnari poſſit, vt docuit Accurſius vbi ſupra, argu. text. in l. Fulcinius, §. fin. ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionẽ eatur, cui gloſſæ addit Bart. vbi ſupra, etiam ſi reus non ſit citatus: ſi expreſsè dixiſſet nunquam venturum coram iudice, non eſſe neceſſariam citationẽ, ex Clementin. 1. de dolo & con
12 tumacia: & de vero contumace apparenter, & exiſtenter: apparenterquè, & non exiſtenter, & de ficto contumace apparẽter, & vero exiſtẽter, & de ficto apparenter & exiſtenter eſt inſpiciendus idem Bartol. in dicta l. vltima, ſecundum cuius diſtinctionem eſt accipienda noſtra
13 lex: verumquè contumacem, etiam appellantẽ non audiendum diſpoſitum extat in l. ex conſenſu, in fin. ff. de appellat.
14 & in l. poſt edictum, ff. de iudicijs. Fictus tamẽ contumax auditur appellãs, l. ab eo, C. quomodo, & quando iudex.

IN TEXTV, IBI: *Puedele luego matar.*

Scholium II.

15 ALludit enim ad id, quod dicitur bannitum impunè offendi poſſe: (& hoc nomen ſæpè repeto, licet à veteribus incognitum, apud quos bannũ proſcriptio dicebatur: iura tamen, & interpretes rencentiores, banno, bannito, & bannitione vtuntur, quos ſequi doctrinæ gratia cõgruens erit) quamuis iure communi nullatenus permittatur, docet Bart. in l. vt vim, n. 1. ff. de iuſti. & iur.

16 valere tamẽ legem, & ſtatutum
ſanciens, vt bannitus impunè
occidi poſsit, teſtatur Bart. in l.
omnes populi, ff. de iuſtitia &
iure, num. 23. qui communiter
17 recipitur: nam ex iuſta, & ratio-
nabili cauſa, lex humana per-
mittere poteſt, vt quis poſsit
liberè alium occidere, l. 1. §. fin.
ad legem Corneliam, de ſicar.
l. ſi quis, §. 1. ff. ad legem Aqui-
liam, l. 1. & 2. C. quando liceat
vnicuiq; ſine iudice ſe vindica
re, l. Grachus, de adulterijs, l. 1.
18 de raptu virginum: dummodo
tales banniti, qui à lege, & ſta-
tuto permittuntur impunè of-
fendi? alicuius grauiſsimi deli-
cti factores declarati ſint ita;
vt iuſta cauſa dici poſsit occi-
61 ſionis. At ſi ex leui cauſa bannũ
procederet, eo caſu non valeat
lex, vel ſtatutum, de quo diſpu-
tat Iulius Clarus lib. 5. §. homi
20 cidium, num. 53. & non ſolum
quando verba legis ſunt perſpi
cua, vt in noſtra lege, quę aper-
tis verbis ius occidendi tribuit,
ſed etiam ſi generaliter ſtatuiſ-
ſent, poſſe impunè quem offen
dere bannitum, extendi bannũ
ad pœnam mortis, docuit Iaſ.
in l. in ſuis, num. 75. ff. de liberis
& poſthum. & alios multos re-
fert & ſequitur idem Iulius, vbi
21 ſupra, nu. 53. pœna tamen ban-
niti non egreditur deportatio-
nem per legem 4. tit. 18. part. 4.
vbi Gregorius Lopez ſchol. 1.
comparatiquè deportatis, do-
cuit Accurſius in l. qui depor-
tantur, C. de hæredibus inſtit.
& æquiparari relegatis tantum
adnotatur in §. relegati, Inſtit.
quibus modis ius patri. poteſt.
ſoluit. & in l. 1. ff. de bonis dam-
natorum, ſed neque deportatis,
neque relegatis bannitos com-
parandos, docuit Baldus in l. 1.
C. de hæredibus inſtituendis,
num. 10. & 11. aſſerens, bannum
eſſe quandam pœnam de perſe,
quæ neque eſt deportatio, neq;
relegatio, ſicut dicitur de con-
22 tractu emphyteotico, qui neq;
eſt venditio, neque locatio, ſed
cum vtroque conuenit, banni-
tionemque dici quaſi *ictionem*,
23 ſiue *euictionem à bono publico*, diſ-
finit Bald. ibidem, cui conuenit
d. l. 4. tit. 18. part. 4. Iaſonis itaq;
opinio dubia redditur.
24 Quibus ſic præmiſsis, aut pę-
na noſtræ l. acerrima eſt, aut nõ I
loquitur de prædictis bannitis.
Pro cuius declaratione diſtin-
guendum eſt: quandoque enim
fit bannitio propter delictum;
rurſusq; propter cõtumaciam;
de qua bannitione loquitur lex II
25 noſtra, & circa pœnam huius
banniti cõtumacis animaduer-
tendum eſt, in legibus antiquis
inductos eſſe diuerſos modos
trahendi contumaces ad iudi-
cis conſpectum, & varias pœ-
nas contra eos ſtatutas eſſe. In
nulla tamẽ veteri lege mentio
fit

fit de bannito, banno, neq; bannitione. Recentiori enim iure ſic nominatur, vt videre eſt in tit. de ſtat. contra libert. in vſib. fœudorum: & deinde à conſuetudinibus ciuitatum, & ſtatutis municipalibus ortũ habuit. Et
26 dicto iure veteri duodecim genera pœnarum cõtra contumaces congeſsit Barto. in l. 1. C. de
27 hæred. inſt. n. 19. & quia hæ pœnæ exequi nõ poterant propter abſentiam, & difficultatẽ capturæ, & propter regnorũ diuiſionẽ, & diuerſitatẽ iuriſdictionũ inuentę ſunt bannitiones iure nouiſsimo, tam vocabulo, quã
28 effectu, ne delicta maneant impunita, cum hac tamẽ diuerſitate: nam ſi bannitio eſt propter delictũ, habet vim ſentẽtiæ diffinitiuæ: ſi autẽ bannitio ex cõtumacia cõtingit, magis vide-
29 tur ſequi naturã ſentẽtiæ interlocutoriæ, & ideo reuocari, & mutari per iudicẽ poteſt, & reus audiri, vt in noſtra l. in qua prędicta pœna nõ obtẽperantibus impoſita fuit, cum ſuperiori tñ declaratione à lege enim & ſtatuto ſtatui potuit, vt non obtẽperans ad obedientiã cogereẽ & premeretur, cũ & iure veteri in contumacẽ pœna mortis ſtatuta eſſet, vt adnotauit Bald. in d. l. 1. nũ. 19. in principio, qui eſt omnino vidẽdus vſq; ad nu. 25. Et hæc eſt vera noſtræ legis interpretatio.

IN TEXTV, IBI: *Mas ſi el alguazil lo mete en la priſion.*

Scholium III.

30 NAm poſtquam bannitus fuit in carcerẽ coniectus per familiam iudicis, nõ poteſt occidi, neq; offendi alia quauis offenſione, Bart. in l. 3. §. transfugas, ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, Albericus in 4. part. ſtatut. q. 36. & ſuper 2. p. conſt. regal. Rubr. 3. numer. 51. Gomecius in l. 76. Taur. verſic. Item adde.

IN TEXTV, IBI: *Ni pudo embiarſe a eſcuſar.*

Scholium IIII.

31 LOquitur ergo lex de cauſa neceſſaria abſentiæ, vt puta in relegato, cuius menit textus in l. ſed & ſi per prætorem, §. 1. ff. ex quibus cauſis maiores, vel morbi, iuxta textum in l. quæſitum, ff de re iudicata, vel aliqua alia cauſa neceſſaria abſentiæ, vt habetur in dicta l. ſed & ſi per prætorem, §. fin. ibi: *Et generaliter quoties quis ex neceſſitate, non ex voluntate abſuit, dici oportet ei ſubueniendum*, & multo magis ſi quis abeſſet cauſa militię Reipublicę, & ſimilis, quæ & porbabilis ſimul dicitur, l. 4.

& fin. C. quibus non obijcitur
longi tempor. præſcript. l. ſed
& ſi, §. quoties, ff. ex quibus cau
ſis maiores: quibus & ſimilibus
caſibus decidit noſtra lex, ab-
ſentem audiendum, iuuabitur
enim reſtitutione, iuxta prædi-
33 cta iura, niſi iudici cōſtaret ab-
eſſe reum ex cauſa probabili, &
neceſſaria: quo caſu ſententia,
omniaq; iudicij acta ſunt nul-
la, & ſic reſtitutione non erit
opus, cum auxilio ordinario ad
iuuetur, l. in cauſæ, ff. de mino-
ribus, l. quæ ſitum, ff. de re iudi-
cata, & docet Bartolus in l. fin.
ff. de in integrum reſtitutione:
34 itaque prædictum abſentiæ im
pedimentum ſic accipere debe-
mus: aut ſentētia eſt nulla, quia
cū cōſtaret de iuſto impedimē-
to prolata fuit, quo caſu tunc
reus cōmuni iure auditur, cum
omnia corruant, iuxta ſupradi-
35 cta: aut ſentētia valida eſt, nem-
pè, cum de abſentia non appa-
ruiſſet, tunc reus duobus reme-
dijs vti poteſt, ſi iuſtè impedi-
tus erat tempore pronūtiatio-
36 nis ſententiæ: aut enim poteſt
petere reſtitutionē intra qua-
driennium, iuxta legē fin. C. de
temporibus in integr. reſtitut.
37 aut poteſt appellare à ſententia
intra decē dies à tempore ſcien
tiæ, vt in Authentic. de appel-
lationibus, in principio, colla-
tione 4. vel intra tempus legi-
bus regijs in tribunalibus infe-
rioribus datū ad appellandum,
l. ab eo, & ibi Accurſius verbo,
38 *illico*, & verbo, *indefenſis*, C. quo-
modo & quando iudex: nec reo
opus erit hoc poſteriori caſu
petere reſtitutionem ad appel-
landum, ſed appellare, iuxta
gloſſam receptam in dicta l. ab
39 eo, verbo, *quærere*: idemquè di-
cendum erit in impedimento
emergenti ex vi, vel dolo ad-
uerſarij: eadem enim reſtitutio
procedit, iuxta l. 1. §. ſi reus, &
l. fin. ff. de eo per quem factum
erit, &c. l. intra vtile, ff. de mi-
noribus, cap. ex literis, de in in-
tegrum reſtitutione, cap. cum
Bertoldus, de re iudicata, l. 2. §.
ſi quis in iudicio, ff. ſi quis cau-
tionibus.

IN TEXTV, IBI:
Por hechor por la rebeldia.

Scholium V.

40 APerte loquitur lex noſtra
hic de pœna banniti, pro-
pter contumaciam, & nō
propter delictū, inter quas pœ-
nas vltra ſuperius adducta, di-
uerſitas magna eſt, illa enim ad
hæredes non tranſit, cum ban-
num ſit interlocutoria, fertur
41 enim lite non conteſtata, & ex
contumacia, & ex interlocuto-
toria non oritur actio, cum po-
tius dicatur originem habere à
iudicis offitio, l. ſi quis miſſus,
ff. ne

ff. ne vis fiat ei, cui ſententiæ adhæret doctrina Bartoli in l. defuncto, ff. de publicis iudicijs, in principio, docentis ea ratione pœnam in criminalibus cauſis tráſferri ad hæredes: quia qua-
44 ſi contractus celebratur inter fiſcum, & condemnatum: at per
45 ſolam contumaciam, non quaſi contrahitur, iuxta textum in §. vltimo, Inſtituta de noxalibus: quæ ſententia quod attinet ad noſtrum textum, & contumaciæ materiam, veriſsima eſt, licet alioqui multi diſſentiant à prædict. Bartoli opinione, negantes quaſi contrahi in ſententia criminali contra aliquem lata, vt cernere licet per Baldum in l. 1. C. ex delictis de-
46 functorum, num. 14. vbi plures rationes commemorat contra Bartoli opinionem, contenditquè non quaſi contrahi, ſed ex authoritate ſentétiæ tranſmitti pecuniariam condemnationem, cuius rei diuerſas opiniones inter Dynum, & Bartolum conciliat Baldus ibidem, num. 16. qui neceſſariò intuẽdus eſt.

IN TEXTV, IBI:
No ſe lo daran al querelloſo por enemigo.

Scholium VI.

47 AIT Ergo lex noſtra, non eſſe declarãdum pro inimico reum, qui non ex probationibus legitimis, ſed ex ſola contumacia conuictus fuit, quę eſt pulchra & pia deciſio legis ad quam non ſolet animaduer-
48 ti ab ſcriptoribus. cũ ius nouũ conſtitui dicant in l. 76. Tauri, Deducitur itaquè ex ſerie noſtræ l. iudicem non poſſe committere vindictã parti offenſæ, & ei permittere propria authoritate occidere inimicũ offenſorẽ ſuũ, niſi ſit cõuictus per veras, & legitimas probationes:
49 nam quamuis aliàs reus abſens condemnaretur ad mortem ſola fuga, & vno teſte, & alijs inditijs ſufficientibus ad torturam, vt nouiter diſpoſitum extat in l. 3. titulo 10. libr. 4. Compilationis, quæ præſumpta probatio dicitur, non tamen im-
50 pediméto eſt innocentiæ, cum deprehenſus de nouo quoad crimen quouis tempore defendi poſsit ex prædicta ſanctione: in vindicta tamen parti commiſſa, ſuoquè effectu ſortito, nullum reo remedium ſupereſt, cap. cum Marte, de celebratione Miſſarum: & ideo legitimæ probationes pręcedere debent, vt docuit bonus Gomecius in
51 dicta lege Tauri, numer. 17. vbi addit ex Rainerio, & alijs quos allegat iſtud ius vindictæ, non debere cõmitti à iudice offenſo, quamuis accuſatio probata ſit, ſi delictum aliàs pœnam

mortis non meretur, quod & anterioribus ſcholijs monſtrauimus.

IN TEXTV, IBI: *Mas el querelloſo no le deue matar.*

Scholium VII.

52 QVOD quidem ſancitum fuit per legem quartam, titulo 17. lib. 4. Fori, nemo enim propria authoritate poteſt vindictam ſumere, niſi lege permittente, & nouiter diſponitur in dicta lege 76. Tauri, & ibi Scribentes notant.

IN TEXTV, IBI: *Puede el Alcalde darlo por enemigo.*

Scholium VIII.

53 IVdex ergo, vt ſupra docuimus, præcedente plena probatione, & litigatoris petitione, recte poteſt pronunciare aliquem inimicum offenſi, vt eum poſsit impunè occidere, ſi ex illo delicto abſenti ſi in carcerē coniectus eſſet, pœna mortis irrogaretur, vt adnotatur in
54 dicta l. 76. quæ trium menſium dilationem addit noſtræ legi: quãuis ſi cum iudicio animaduertatur, ij tres meſes continebantur in prędictis legibus ſtyli, Fori, & Partitarũ, & antea iure communi in caſibus, quibus contra abſentem procedi poterat, nempè, ex l. 38. ſtyli, l. 4. titul. 3. libr. 2. Fori, l. 7. titul. 8. part. 3. l. 1. & 2. C. de requirendis reis, l. 2. C. de exibendis reis, Authentica iubemus, C. de iudicijs, Authentica qui ſemel, C. quomodo & quand. iudex, l. cum anterioribus, §. 1. C. de tempor. appellation. vbi per trium mēſium dilationem abſentes euocabantur: cuius dila-
55 tionis, ſi quid iudico, meminerunt legum Taurinarum conditores, quamuis, qui eas commentantur ibi non animaduertant, omnes tamen admittunt cõmuniter prædictas leges regias iuſtas eſſe, & rationi conſentaneas, & ab eis ſtatui potuiſſe, vt reus abſens prædictis requiſitis pręcedētibus ad mortem damnari, eiuſquè vindicta parti committi queat, cum non ſit in iure nouum in innumeris caſibus vltionem offenſum ſumere poſſe ſua propria authoritate, quos melius cæteris congeſsit doctiſsimus Gomec. in
56 dict. l. Tauri, nu. 15. addit tamē ibidem num. fin. in foro conſcientiæ lethaliter peccare propria authoritate occidentē inimicum ſuum, nec ſe excuſare legis permiſſione.

Textus

Textus quadrageſimusoctauus.

SI Alguno es emplazado por algun mal fecho, que ſe deue librar por fuero, en aquel lugar do lo emplazan, e no viene a los plazos, en ante que le den por fechor, parezca ante el Rey ſobre eſte pleyto. E ſi el Rey le quiſiere hazer merced, e lo tuuiere por bien, pues parecio ante el, puede mandar, q̃ tome el pleyto en aquel lugar que era a la ſazon, que parecio ante el. Mas ſi el Rey eſta merced no le quiſiere fazer, caera en la pena de los emplazamientos, ſegũ es por fuero de aquel lugar para do fue emplazado, ſaluo ſino fueſſe emplazado ſobre qualquier de las coſas que ſon eſtablecidas, que ſe deuen librar por caſa del Rey. (A entonces pues parecio ſobre eſte fecho ante el Rey, para ſaluarſe, e cumplir de derecho, no caeria en plazo, ni en pena.

SVMMARIVM.

1 *Reus, qui ſe offert regijs Senatoribus criminũ ab eis admittitur, quamuis non ſit caſus Curiæ.*

2 *In Regem omnem poteſtatem reſpublica contulit, quæ penes ipſam antea erat.*

3 *Si reus plures iudices ex priuilegio habeat, ipſius eſt electio, quem maluerit eligere, & numero ſequenti.*

5 *Oppreſſus nõ ſolum apud Regem, eiuſq; ſuppremos iudices temporales, ſed & etiam ante iudicem Eccleſiaſticum comparere poteſt.*

6 *Iudex ſecularis, ſi Eccleſia oppreſſa ſit, ipſam iuuare debet ſine aliqua cauſæ cognitione.*

7 *Eccleſiæ offitium ſuum denegans, iuriſdictione priuatur.*

8 *Vidua non ſolum agendo, ſed etiam defendendo, poteſt actorem trahere ad regium Curiæ iudicium.*

9 *Alijs poteſtatibus præter Regem cauſarum auocatio non permittitur, & num. ſeq.*

11 *Quidquid poſt euocationem cauſæ à iudice inferiore actum eſt, nullitatem habet.*

12 *An iuriſdictio euocata videatur quando iudex inferior ipſius reuocationis cognitionem, & notitiam non habuit.*

13 *In cauſis etiam ciuilibus, euocatur cauſa ad Principem, quando pars grauamẽ ſuſcepit in duobus actis interlocutorijs.*

14 *Impediens ſubditos, ne ad Principem eant, crimine læſæ Maieſtatis notatur, & numero ſequenti.*

16 *Euocationis vis tanta eſt, vt poſt eam emiſſam iudex inferior etiam de partium conſenſu, cognoſcere de cauſa non poſsit.*

Lex

Lex XLVIII.

INTEXTV, IBI: *Pareza ante el Rey ſobre eſte pleyto.*

Scholium vnicum.

1 AB Hac lege noſtra iudico habuiſſe ortum praxim in regijs prætorijs ſupremis receptã, in quibus reus, qui ſe offert regijs Senatoribus criminũ ab eis admittitur, quãuis alioqui nõ eſſet caſus Curiæ, & magiſtratus domicilij rei iudicium inchoaſſet, & cõtra reum ædictis, & præconijs procederet: literæ enim regiæ ſtatim expediuntur, quibus iudex inferior inhibetur, & iubetur tabe-
2 lioni, vt acta mittat, quod nulli alij niſi Principi licet, in quem omne imperium & poteſtatem reſpublica contulit: cum olim penes ipſam eſſet, l.1.ff.de conſ. Princip. & cum Rex non de facili negotio adiri poſſet, magiſtratus creauit, qui litigatores auditẽt, & grauamina tollerẽt: prædictus itaq. grauatus reus a prædictis Senatoribus admit-
3 titur ex Curiæ priuilegio, in qua quilibet conuenitur, dum in ea eſt, licet ibi nõ contraxe-
4 rit, l.4.tit.3.p.3.& ibi Greg. Lopez, quod licet in ciuilibus procedat, & fauore actoris propter rei potentiã, de reo etiã criminis receptũ eſt, ſi plures iudices ex priuilegio habeat ipſiuſmet rei eſſe electionẽ, vt pulchrè docuit Bald. in l. cũ clericis, nu.1. C.de Epiſcop.& cler. ex text. in
5 Authen. habita, C. ne filius pro patre: oppreſſus enim nõ ſolum apud Regẽ, eiuſq, ſupremos iudices poterit iudicio ſupereſſe, & eis ſe offerre, verumetiam apud iudicem Eccleſiaſticum, quãuis nõ detur negligentia in tẽporali magiſtratu: atq. tex. in c. ex parte, de for. comp. vbi docet Abb. de cuius opinionis certitudine nõ diſputo, placuit tamen eam adducere ad cõfirmationem præfatæ conclusionis.
6 Illud tñ abſq, controuerſia eſt, iudicem ſecularẽ requiſitum, ſi Eccleſia oppreſſa ſit, ipſam iuuare debere, & ſine aliqua cauſæ cognitione auxilium impartiri, c.de liguribus, & c. Princi-
7 pes, 23.q.7.& offitium ſuũ denegãtem iuriſdictione priuandũ, ex c.ad abolendam, & c.Inquiſitionis, §.prohibemus, de heret. ſcribit Rebuf. ſuper ll. regias, in
8 tract. de liter. requiſit. num.20. Rurſus & ſentẽtiæ noſtræ l. ſuffragatur, quod de vidua rea dici ſolet, quæ non ſolum agẽdo, ſed etiã defendẽdo poteſt actorem trahere ad regium Curiæ iudicium, vt praxis admiſit, &
9 latè tractat Couar. pract. quæſt. c.7.nu.2. inquitq, nu.7. literas regias expediri in fauorem viduatum, quibus interdicitur cognitio inferiorib' prætorijs, cum prædicta itaquè cauſarum euoca-

euocatio ex Curiæ priuilegio
deſcendat, Regi tantum, & eius
Senatoribus permiſſa eſt, quod
alijs poteſtatibus iuriſdictionẽ
habentibus denegatur, quibus
non liberum eſt, primam inſtã-
tiam iudicis ordinarij, impedi-
re, vt docet Paulus Caſtrenſis,
in l. nemo, C. de iuriſdictione
omnium iudicum, quem refert
& ſequitur Auendañus, de exe
quendis mand. regijs, c. 6. nu. 1.
& ſeqq. ius itaq, regale eſſe euo
cationem, cum ſolum Pontifi-
10 ci, & Regi competat, & nemo
ab eis euocare poſsit, ex c. cun-
cta, & cap. vt noſtrum, de appel-
latio. deducit Rebuffus ad leges
regias, tractatu de euocationi-
11 nibus, num. 1. & ſuppremis ma-
giſtratibus tã ſumma poteſtas
euocandi data eſt, vt quid quid
poſt euocationem à iudice in-
feriore actũ fuerit, nullitatem
habeat, etiam ſi ipſe iudex euo-
cationis ſcientiam non habue-
rit, vt docet Abb. in c. cum M.
de conſtitut. quanquam de hac
re latè diſputet Couar. practic.
quæſt. c. 9. & opinionem Abb.
improbare videatur, aſſerẽs re-
12 uocationẽ iuriſdictionis, etiam
ſi motu proprio fiat, non effi-
cere nulla geſta à iudice infe-
riore, donec ipſe reuocationis
cognitionem habuerit, vt nu. 7.
contendit, & ante eum docuit
Rebuf. in tract. de euocationib.
num. 33. vbi inquit, ignorantes
iudices obligari nõ poſſe, & ita,
interim factũ, non eſſe nullum,
etiam poſt euocationis conceſ-
ſionẽ, niſi prius fuerit intima-
ta: regulam itaq, generalẽ ipſe
doctiſsimus Author, nu. 4. tra-
dit eam nempè, vt neq, iudicis
inferioris, neq, vtriuſq, litiga-
toris notitia ſufficiat, ſed inti-
matione omninò eſſe opus ad
hoc, vt geſta corruant.
13 Et prædictis accedit, quod de
parlamento Franciæ adnotauit
Rebuf. dict. tract. de euocation.
nu. 58. à quo etiam in cauſis ci-
uilibus euocatur cauſa ad Prin-
cipem, quando litigator graua
men ſuſcepit in duobus articu-
lis interloquutorijs, cum veri-
ſimile ſit, & in diffinitiua gra-
uandum: agum. text. in l. no di-
ſtinguemus, §. cum quidam, ff.
de arbitr. & c. vt debitus, de ap-
pellat. & regula ſemel, de regu.
14 iuris, in 6. Et his adijcitur do-
ctrina Lucæ de Penna in l. vni-
ca, C. vt nemo ſuſcip. ad ſuum
patroc. ruſtic. lib. 11. docẽtis im
pedientẽ ſubditos, ne ad Prin-
cipem eant, crimine læſæ Ma-
ieſtatis notari, ſicut dicitur quo
15 què de iudicibus tẽporalibus,
& alijs impedientibus clericos
ad Eccleſiaſticum tribunal ac-
cedere, vel literas impetrare:
nam excommunicati ſunt, vt
probatur in cap. quoniam, de
immunitate Eccleſiar. in 6. &
16 in Bulla Cœnæ Domini art. 3.

Poſtremò

Poſtremò igitur, huius euocationis vis tanta eſt, vt poſt eam emiſſam iudex inferior, etiam de litigatorum conſenſu cognoſcere de cauſa non poſsit, vt adnotatur in Rota deciſion.76. quamuis in appellatione contrarium ſancitum ſit per caput interpoſita, §.ille, de appella.c. ſi à iudice, eod.tit.lib.6.

Textus quadrageſimusnonus.

EN Algunos de los fueros viejos de Eſtremadura, ſobre muertes, los parientes del muerto deuen hazer deſafiamiento: e ſi viene el deſafiado, e niega la muerte, haſe de ſaluar, o reſponder al repto, qual mas quiſiere el querelloſo. E ſi conociere la muerte, e no viniere a los plazos del fuero, darlo han por enemigo de los parientes, e que ſalga de la villa, e del termino. E ſobre eſto, es a ſaber, que quando en eſta manera de defendimiento ſe comiença a demandar la muerte, ſegun el fuero viejo, que todo lo que dize en eſte fuero, que ſe ha de hazer, e de juzgar deſpues del deſafiamiento, que eſſo ſe ha de guardar, e de demandar, e juzgar: e no puede mudar la querella, ni la demanda en otra manera, ſino ſegun lo començò a demandar, o a querellar en los pleytos criminales. E mas ſi alguno mata de noche, o en yermo, de que ſe ha de hazer peſquiſa: porque eſto ſe faze en la manera del fuero de las leyes, e no en la manera del fuero viejo: e haſe de demãdar la muerte, e a juzgar ſegun el fuero de las leyes. E por ende algunos dizen, que el deſafiamiento es manera de emplazamiento, no ſe puede entonce emplazar, pues deſafiado no han los parientes del muerto de demandar la muerte, ni juzgarla, ſino en la manera que fabla el fuero viejo de eſſe lugar a que ſe han de juzgar las muertes deſpues del deſafiamiento. Mas ſi los parientes del muerto quieren demandar, que matò ſobre tregua, o ſobre ſaluo, o que le dio ſaltò, o que matò, pidan al Alcalde, que emplaze a aquel que es fallado por culpado por la peſquiſa de la muerte, o aquel que quieren acuſar, que venga a los plazos del fuero viejo del lugar: e que faga peſquiſa ſobre la muerte, ſi aſsi acaecio la muerte ſobre que ſe deua fazer peſquiſa, o acuſen aquel que aſsi matò a ſu pariente ſobre tregua, o ſobre ſaluo, o que le dio ſalto. E ſi plazos no pone el fuero viejo, en eſta razon, deuelos fazer emplazar el Alcalde a los plazos del fuero de las leyes, y el acuſador entonce puede demãdar al Alcalde que mate, o mande matar aquel, que acuſa que matò a ſu pariente.

SVMMARIVM.

1 *Ethymologia diffidationis traditur.*

2 *Triplex amicitia ſolum inuenitur.*

3 *Nobilis propriè dicitur ex vtroq; parente.*

4 *Nobilitas ſolũ requiritur ex parte patris,*

niſi in caſibus exceptis.
5 Propinquus pro propinquo diffidare poteſt.
6 Agere quis poteſt actione iniuriarū pro iniuria illata conſanguineo, & vſq; ad quē gradum conſanguineus dicatur, declaratur.
7 Vbi adeſt ius ſuccedēdi, ibi & ius vindictæ ineſt.
8 Coniunctus vſq; ad 6. gradum dicitur, & regulariter vſq; ad quartum.
9 Ius diffidationis vſq; ad quem, ad quem gradum ſpectet, & num. ſequenti.
11 Ius conſanguinitatis vſq; ad decimum gradum accipere debemus.
13 Ius reptandi conceſſum conſanguineis accipitur vſque ad decimum gradum.
13 In diffidatione regulariter poteſt alius pro alio diffidare, ſi tamen nobilis ſit.
14 In reptatione nemo pro alio reptat cum ius adhærens perſonæ ſit.
15 Diuerſitas eſt inter diffidationē, & reptum.
16 Reptatio ſolum habet locum in tribus caſibus.
17 Reptum ſolum ante Regem fit.
18 Diffidatio in quocunq; crimine procedit.
19 Diffidatio regium conſpectum deſiderat.
20 Diffidatio eſt præparatoria monitio, & num. ſeq.
22 Induciæ conſtituuntur inter diffidatorem, & diffidatum per tres terminos.
23 Nobilis, qui diffidauit, aleuoſus nequaquam dici poteſt.
24 Quotieſcunq; diffidatio præcedit, nunquam reptationi eſt locus.
25 Diffidatus tenetur diffidationi reſpondere intra certum terminum.
26 Pro inimico declaratus impune occidi poteſt.
27 Declaratur lex 76 Tauri.
28 Declaratio pro inimico tantum operatur, ſicut diffidatio.
29 Alia bannitio eſt propter delictum, alia propter contumaciā.
30 De pœna banniti tractatur, & quomodo hoc accipiatur, & numero ſeq.
32 Deportatio mors ciuilis eſt, & media capitis diminutio.
33 Relegatio triplex eſt, & numero ſequenti.
35 Regula eſt, vt ſi à lege non exprimatur pœna deportationis, ſemper intelligatur de ſimplici relegatione, & num. ſeq.
37 Conſanguinei diffidare nollētes, accuſationē apud iudicem poſſunt intendere.
38 Non omnes cōſanguinei admittuntur ad accuſandum, & quomodo hoc accipiatur.
39 Abſens inimicus declarandus eſt, non autem præſens, & num. ſequentibus.
41 Maritus, cui adulteri traduntur, pœnam eligit, ſed nō neceſſariò exequitur.

Lex XLIX.

INTEXTV, IBI:

Los parientes de muerto deuē fazer deſafiamento. Scholium I.

1 EThymon diffidationis eſt diſceſsio à fide inter nobiles antiquitùs inita, vt conſtat ex l.
2 1.tit.11. par. 7. Ariſtot.enim 8. Æthicorū triplicē amicitiam, ſolum inuenit, naturalem ſcilicet, quā pater ergą filios, & cōiuges inter ſe habēt, quod idē & natura cætera animantia docuit: aliam inter extraneos ex mutuo conſenſu, affectione, & conuerſatione, quæ & nobilior prima eſt, cū amicus alter ipſe dicatur: tertia, quā quis ob ſuū commodum erga alium habet, quæ minoris dignitatis amicitia dicitur, cùm non reciproca ſit: prædicta tñ lex regia quartam amicitiam adiecit, quā nobiles inter ſe conſtituerunt ex pacto, eamq, non licet ſine diffidatione diſcindere, vt ex noſtra lege, & prædicto iure parti
3 tarū ſatis patet. At nobilis hoc caſu accipitur, qui ex generoſo patre, quāuis ex plebeia matre editus ſit, vt probatur in d.l.1. Quāuis propriè nobilis nō accipiatur, niſi ex vtroq, parēte, iuxta text.in l.5. & 7.tit.18.p 2. vbi caſus eſt, in quo prędicta gēminata nobilitas deſideratur: alius eſt in l.25.tit.21.p.3.& vtrobiq, cōmendat Greg. in ſcholijs ad dictas leges, docens vltra
4 caſus illarum legum, nobilitatem ſolùm requiri ex parte patris, & rationē reddit d.l.par. 1. tit.11.p.7. eam nēpè, quia priſcis tēporibus nobilitas à viris principiū, & originē ſumpſit, & non à fœminis: & ideò plebeia fœmina non officit nobilitati, quod antea Vlpianus docuit in l.liberos, verſ.ſed ſi, ff.de Senat.& ibi Bald.notat nu.1.

5 Quibus ſic breuiter, & neceſſario adnotatis, propinquos poſſe prouocare, & diffidare ſanciuit l. noſtra, & antea deciſum
6 fuit in l.2.tit.11.p.7. Non enim eſt in iure nouum, agere quem poſſe actione iniuriarū pro iniuria illata cōſanguineis. Alioquin enim, etſi iuſtam cauſam quis ſibi fouere videatur, ſi tñ ſua nō interſit, à prouocatione repellitur, ſicut cōtingit de iure ciuili, pecuniarię cauſæ actorem, & criminoſum accuſatorē à limine iudiciario eijci, ſi ſua non interſit, l. non ignorat, C. qui accuſ. nō poſ. Porrò in ſingulari certamine hoc à maioribus cuſtoditū fuit, vt pro ſui defenſione cæterorūquè cognatorū, & familię ſuæ, certare liceat: pro extraneo tñ non permitteretur, l. ſed tūc, ff. de lib. cauſ. Quo caſu cōſanguineum accipięmus vſq, ad 7. gradū, iuxta gloſ.

gloſ. vnicã in l. ſi fœmina,ff. ad
Turpil.argum.text. in l.4.ff.de
teſtib.vbi in cauſa criminis nõ
cogitur cõſanguineus teſtifica-
ri contra conſanguineũ vſq, ad
illum gradum:& ita ſecundum
Accurſij opinionẽ,propinques
in caſu noſtræ l. vſq, ad prædi-
ctum gradũ 7. prouocare poſſe
dicendum eſt: inuenio tamẽ in
iure ius ſuccedendi ab inteſtato
cõpetere cõſanguineis,ſi agna-
ti ſint vſq, ad 10. gradũ,ſi cog-
nati vſq, ad 7.gradũ,§.fi. Inſtit.
de ſucceſſ. cognatorum, & iure
recentiori indiſtinctè vſquè ad
10.gradũ, quo ſublatũ fuit diſ-
crimẽ agnationis, & cognatio-
nis,vt in Auth.de hæred. ab in-
7 teſt.ven.§. nullam verò,coll.9.
Suſtineri itaq; poſſet vſq, ad 10.
gradum conſanguineũ prouo-
cantem admittẽdum: vbi adeſt
enim ius ſuccedendi, ibi & ius
vindictæ nõ ineſſe,nõ eſſet ciui-
8 le? Coniunctũ tamen vſq, ad 6.
gradum ſolum dici,Conſultus
reſpondit in l.2.ff.de accuſat.&
in l.4.ff.de teſti.l. Iuriſcõſultus,
§. ſexto gradu, ff. de gradib. &
prædictam coniunctionẽ regu-
9 lariter vſq, ad 4.tantũ gradum
extẽdi, Imperatori placuit in l.
petitionem,C. de aduoc.diuer.
iudicior.cui conuenit l.2.& 16.
tit.1.p.7.Intelligi itaq, debebit
ius certaminis conſanguineo
conceſſum ex noſtra l. vt intra
10 4.gradum admittamus, ſecun-
dum prædictas leges Partitæ:&
ita veteres foros,de quibus no-
ſter text. in princip. mẽtionem
facit, interpretemur, vt vindi-
cta familiæ conceſſa vltra quar-
tum gradum non extendatur.
11 * Sed prædictis nõ obſtantibus
in caſu noſtræ l.opinionem, de
qua ſupra, veriorẽ puto, eã ſci-
licet, quæ ius ſuccedẽdi vſq, ad
10.gradum tribuit vſq, ad quẽ,
& prouocatio procedet: alioqui
enim ſequeretur abſurdũ,poſſe
ſcilicet quẽ ſuccedere, & tamẽ
non poſſe vlciſci mortẽ defun-
cti,cui ſucceſsit,quod abhorret
ab humano intellectu,& ratio-
ne, quæ viua lex eſt,l.cum ratio
de bonis damnatorum,neq, ſu-
ſtinebitur prædicta opinio ex
iure vindictæ competẽti hære-
di,etiã ſi extraneus ſit,neq; iura
in contrarium adducta vigere
videntur: debẽt enim intelligi
in ſuo proprio caſu, neq, refra-
gantur prædictæ ll.Partitę,quę
in accuſatione loquũtur,non ĩn
in certamine, in quo diuerſitas
12 eſt. Et ex his infertur quoq, in-
terpretatio ad d.l.2.tit.3.par.7.
quę ius prouocãdi cõſãguineis
cõcedit, debet enim accipi vſq,
ad 10. gradũ conſanguinitatis,
vt ſupra mõſtrauimus, quæ om
nia locum habẽt in certamine
pro vindicta defuncti. Si tamẽ
quis viuat, diſtinguendũ eſt in-
ter prouocationẽ,ſeu diffidatio
nem,& inter reptationem, vo-

13 cabula quidem à iure partitarũ
& nouioribus Scriptoribus in-
uenta. In diffidatione enim re-
gulariter poteſt alius pro alio
diffidare,ſeu prouocare,ſi tamē
nobilis ſit: vt cõſtat ex textu in
l.2.tit.12.part.7.At in reptatio-
ne, quæ à prouocatione diſtat,
nemo pro alio laceſsir, cum ius
14 adhærens perſonę ſit,niſi in ca-
ſibus exceptis à dic l.2.tit.3.p.7.
15 Diuerſitas enim magna eſt in-
ter diffidationē & receptationē,
(ita enim loquor,vt doceã,licet
hęc nomina in Latino idioma-
te nuſquam legerim) ad quod
non ſolet animaduerti, & bre-
16 uiter patefaciã. Reptatio ergo
ſolum habet locũ in tribus ca-
ſibus,quãdo ſcilicet ex crimine
commiſſo proditio reſultat,vel
induciæ diſciſſæ ſunt, l.2.titu.3.
17 p.7.l.2.tit.21.lib.4.Fori.Rurſus
quę reptatio ſolum ante Regē
fieri debet,l.4.tit.3.p.7.& l.2.&
l.6.d.tit.21.lib.4.For.& deinde,
vt diximus, reptatio ius perſo-
nale eſt, & per alium nõ mini-
18 ſtratur, ex d.l.2.tit.3.p.7. Diffi-
datio verò in quocunq, crimi-
ne procedit ex l. noſtra, & l.2.
tit.11.p.7.l.1.tit.21. lib.4. Fori.
19 Deindeq, regium conſpectum
nõ deſiderat, ſed vnus alium in
pręſentia teſtiũ diffidare poteſt
20 l.3.d.tit. 11. p.7. & deniq, vnus
pro altero poteſt prouocare, vt
cauetur in d.l.Part.2.d.tit.11.&
21 ita diffidatio eſt præparatoria
monitio,qua præcedente à dif-
fidãte diffidatus cauet, vel ſe cũ
illo cõciliat, vt diſpoſitũ extat
in d.l.1.d.tit.11. meritò itaq, in-
ter nobiles locũ habet, nã ſine
dolo vllo actus geritur, cũ mo-
22 nitio præcedere debeat. Tum
etiam & induciæ conſtituũtur
inter diffidationē, & diffidatũ
per tres dilationes 12.dierum,l.
fi.d.tit. 11.& in reptatione nul-
læ induciæ ſunt.l.4.tit.3. par.7.
Diffidatio itaq, adeò ſecura eſt,
23 vt ferè nunquã ad certamē de-
ueniatur, niſi ea omiſſa ſit:cum
nobilis,qui prouocauit, prodi-
tor nequaquam dici poſsit,ſiue
occiderit,ſiue vulnerauerit,ſiue
aliã iniuriã intulerit poſt pro-
uocationē. Si tamē aliquod cri
men cõmiſsit ex prædictis, dif-
fidatione ſpræta,tanquã prodi-
tor reptari poteſt, cũ violauerit
fidem inter nobiles initã,ante-
quã ab ea per diffidationē diſ-
cederet, & ſic ferè ex his poſſe-
mus quaſi regulã generalē con
ſtituere ad cognitionē diſcrimi
nis inter reptationē, & diffida-
tionē, eam ſcilicet, vt quotieſ-
24 cunq, diffidatio pręcedat, nun-
quam reptationi locus ſit, & ea
omiſſa ſuum effectum ſortiatur
reptatio,ex l.3.tit.3.p.7.& ideò
dixi quaſi, cum ab hac regula
excipiatur proditio, quæ pro-
priè contra perſonã regiam di-
citur, & induciarũ diſciſsio: in
quibus caſibus reptatio proce-
dit,

dit, ſiue diffidatio præceſſerit, ſiue nō in inducijs, ratione fœderis: in proditione, quia ſi quis eam committat, ſatis videtur diſcedere à fide nobilitatis: ſi contra Regem quippè qui ipſa nobilitas eſt, aliquid machinatus ſit, vt per totum tit. 3. par. 7. inſpicere licet. Quæ omnia vera, & à nemine ſic diſcuſſa ad interpretationem noſtræ l. omni nō neceſſaria: inutilia tamē iudico, cum prædicta certamina abolita ſint, & religioni noſtræ repugnantia.

IN TEXTU, IBI:
Darlo han por enemigo de los parientes.

Scholium II.

25 STatuit l. noſtra, vt prouocatus adſtringatur, reſpōdere intra diem, l. Fori, quæ eſt l. 7. & 12. tit. 21. libro. 4. & l. 4. & 5. tit. 3. par. 7. Alioqui per ſententiam declaratur inimicus, quæ pœna irrogatur à l. 5. dict. tit. 3. & fuit ſupplitium cognitum à vetuſtis Scribentibus, vt tradit Bart. in l. ex facto, ff. ad Trebel. Bald. in l. Grachus, C. ad l. Iul. de adult. idem Bald. in l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. Ioan. Andreas in additione ad Speculum, tit. de conſt. addit. fin. Abb. in cap. vlt. de conſuet. quæ pœna operabitur, nempe, vt hic pro inimico declaratus impune occidi

26 poſsit, iuxta ea quæ notāt Bart. & Bald. in dictis locis teſtantes, ſi quis nolli inimicū ſuū occidere, poſſe eligere aliam quamlibet pœnā, cū ius vitæ, necíſq, poteſtas ei data ſit: apud nos tamen obſeruanda omninò eſt l.

27 76. Taur. quæ voluit, iudicem neminē poſſe pro inimico pronuntiare, & committere vindictā offenſo propria authoritate, niſi adſint legitimæ probationes, quibus à iudice reus in prędictam pœnā condemnatus ſit, & poſt condemnationem elapſi ſint tres mēſes, & actor petat, vt offēſor pro inimico declaretur, & deniq, delictū mortis pœna dignum ſit, ex quibus videtur abrrogari deciſio noſtra, & prædictarū ll. For. & Part. ſanctiones, cū durū ſit illum, qui prouocationi nō reſpondit intra dies pręſtitutos occidi poſſe, niſi dicamus declarationē pro inimi-

28 co in caſu noſtræ l. tantū operari, ſicut prouocationem, de qua ſupra meminimus: & ſit ſenſus, vt poſtquā pronūciatus ſit offenſor pro inimico, ſi occidatur, vulneretur, vel aliter iniuria afficiatur hic percutiens, & iniuriam inferēs, nō ex hoc dicatur proditor, nō tamen liberetur alijs pœnis à iure irrogatis, ſecundum qualitatē perſonarū, & facinoris, quod disertè interpretatur Grego. Lopez in columna fin. ad l. 5. tit. 3. part. 7.

IN TEXTV, IBI:
Y q̃ ſalga de la villa, y del termino.
Scholium III.

29 EST ergo accipiendus textus noſter de bannitione, (ſic enim loquor, & non proſcriptione, dictat enim, vt ſupra oſtendi, nec aliter lex noſtra, & aliæ recentiores interpretari queunt) propter delictum, & in eius pœnam, cum alia bannitio propter cōtumaciam ſit, & diuerſitatem inter eas conſtituit Baldus in l.1.C.de hæredi. inſtituendis, num. 16. & de bannito propter cōtumaciam diximus
30 in ſcholijs ad l. 47. Lex tamen noſtra tractat de pœna banniti ex delicto: quæ tamē hæc pœna ſit, an ſcilicet relegationis, vel deportationis, non apertè decidit: alludit tamen ad pœnā deportationis, cum non ad tēpus bannitionem inferat, & ſic ſuccedit regula text. in l.4.tit.18.
31 p.4. Ea nēpe, vt quando bannū perpetuū eſt, tunc bannitus deportato: at ſi ad tēpus relegato comparetur, & præd.l.4.tit.18. p.4. copulatiuè deſiderat ſimul cū perpetuo exilio bonorum ademptionem ad hoc, vt banniti æquiparentur deportatis, & tamen de bonorū amiſsione non fit mentio in noſtra l. & ita dubito, quā pœnā elegerit, ad cuius cognitionē neceſſario præ-
32 mittendum erit, deportationē mortem ciuilem eſſe, l.1.§. vlt. ff.de bonor. poſſeſſ. contra Tabulas, l.2. d.tit.18.p.4. ad quam conſequēs eſt, amiſsio ciuitatis, quę dicitur media capitis diminutio, cū nō admittatur libertas, quæ nō continetur ſub nomine metalli, & operis eius, quę maxima capitis diminutio eſt, vt in prædictis iuribus adnotatur, & hanc deportationē tacitè ſequebatur bonorū ademptio de iure veteri, ſed iure recentiori in ſententia debet exprimi, vt probatur in Authent. bona damnatorum, C. de bon. damnatorū, & l.Manicheos, & Auth.Gazaros, C.de hæret. exceptis hæreſis, & læſæ maieſtatis criminibus.

33 Secundò prætermittendum eſt, aliam pœnā eſſe relegationē loci, & hęc triplex eſt: vna a propria ciuitate in aliquo certo loco, & nō alibi, & hęc eſt ſub nomine relegationis, & dicitur lata fuga, quia de omni alio loco fugari reus debet: ſecunda eſt, per quam ècontrario condemnatus de certo loco repellitur, & alibi vbicūq; velit poteſt degere, & hæc nuncupatur interdictio, ſiue prohibitio certi loci: tertia eſt, vt reus mittatur in aliquam inſulam, vel aliquē certū locum intra iuriſdictionē iudicis mittētis moraturus ibi perpetuò, vel ad certum tempus, quæ appellatur relegatio in inſulam, vel alium certum locum,

cum, vt eleganter docuit Bald. in l. qui deportantur, C. de hæredibus inſtituen. num. 19.

34 Quibus præmiſsis, cum noſtra l. ſolum loquatur de exilio ciuitatis, & eius iuriſdictionis manifeſtè apparet loqui de hoc ſecũdo modo relegationis, cuius in prædicto ſecundo præludio meminimus, quæ eſt vera noſtræ legis interpretatio, ſecundum quam debet quoque intelligi lex Partitæ, titulo 3. partita ſeptima, quæ eandem pœnã bannito imponit, & dum ibi inquit debere expelli à patria, ſecundum noſtram legem accipi debet, id eſt, à ciuitate, & eius iuriſdictione: quæ declaratio neceſſaria fuit propter diuerſos effectus deportationis,

35 & relegationis, de quibus tractat idem Baldus in dicta l. 1. numer. 20. & 21. Gregorius in l. 3. tit. 18. part. 4.

IN TEXTV, IBI: *Mas ſi los parientes del muerto.*

Scholium IIII.

36 SECVNDA pars legis eſt, conſanguineos, ſi prouocare nollint, poſſe accuſare offenſorem, quod etiam in cauſa reptationis, in qua ſolus iudex Rex eſt, ſi coniunctus certamẽ recuſet, & accuſationem eligat, accuſare poſſe apud inferiorem magiſtratum Grego. adnotauit, in l. 2. titul. 3. part. 7. ſchol. 5. & hoc caſu conſanguineum vſq; ad quartũ gradum duntaxat admitterem, cum expreſsè deciſum ſit in l. 2. & 16. tit. 1. p. 7. & hoc iure vtimur.

Rurſus, quamuis lex noſtra aſſerat, cõſanguineos defuncti admitti ad accuſandum, & ſi omnes iudicio ſuperſint, ex illa plurali locutione multoties repetita in legis contextu, nihilominus accipi debet, vt non omnes admittantur, ſed iudex

37 eligat, iuxta l. ſi plures, ff. de accuſatio. l. 13. titul. 1. part. 7. At prædicta lex in extraneis accipienda eſt, in conſanguineis tamen hæc regula ſeruanda, vt ſi in gradu diſpares ſint, iudex proximiorem eligat, l. 2. §. ſi ſimul, ff. de adulterijs ſi verò conueniant plures in eodẽ gradu, tunc omnes admittantur, lex 3. §. ſi plures, de ſepulchr. violato, niſi vnus prius accuſauerit, & litem conteſtatus eſt: nam poſt litis conteſtationem nõ admittetur alius, licet in eodem gradu ſit, l. qui de crimine, ff. de accuſatio. docet Gomecius delictorũ, cap. 1. nu. 35. iuxta quam declarationem debet intelligi hæc noſtra lex.

(.?.)

IN TEXTV, IBI:
Que mate, o mande matar.

Scholium V.

38 QVando lex pręcipit, quem declarari pro inimico, accipitur in abſentia rei, ſiue ſit ob contumaciam veram, ſiue ob contumaciam fictam, ſiue in pœnam diffinitiuam ratione delicti, ſiue in interlocutoriam ratione ſimplicis contumaciæ, vt ſupra monſtrauimus in hac l. & in dicta l. 47. Et hoc ea ratione, quia cum reus abſens ſit, & à magiſtratu puniri non poſsit,
39 ideo lex conſanguineos defuncti faciciuſtitiæ miniſtros, vt patet ex dicta lege 76. Tauri: ſed quando reus præſens eſt; nunquam offenſo vindicta committitur,
40 ſed iudex iubet ſententiā exequi per iuſtitiæ executorē; niſi in coniugis vindicta, quæ per lictorē fieri nequit, ſed propria perſona maritus adulterorum ſententiam exequi debet, nec alij committere, vt teſtatur Azeuedo in ſcholijs ad l. 1. titu 20. lib. 8. Compilationis, nu. 15. Gomecij, & Couarruu. authoritate illius in l. 80. Tauri, nu. 61. huius in 4. 2. part. cap. 7. § 7. nume. 5. ſed ego contra puto, nec prædicti grauiſsimi Patres Azeuedo ſuffragātur: loquuntur enim in necis vindicta eorū qui in adulterio deprehēduntur, hæc enim à viro exerceri debet, nec etiam filio mandari, quamuis opes ab eo, & coniunctis præſtari poſsit: ſecus verò eſt, quando à iudice ſententia profertur, qui adulteros viro traddit, eorūq; vitę, & necis poteſtatem: nam hoc caſu pœna mortis, ſeu aliam mitiorē maritus eligere poterit, lictori tamen executionem cōmendare, nam iudicis vicem maritus obtinet, ipſum tamen ſuæ ſententiæ eſſe executorē ab omni ratione eſſet alienū: maius enim ipſo adulterio ei dedecus eſſet, & occaſio daretur, vt impunita delicta manerent, vt ſuadetur Gelij authoritate lib. 10. c. 23. referentis adulterij vetuſtā legem, qua ſine iudicio ipſe maritus debebat adulteros necare. Alludit enim, ſi in iudicio lis verſetur, iudicialiter pœnam exequendam, nempè, per iuſtitiæ executorem: quod animaduerſione dignum eſt, cum contrarium vulgus receperit.

(.?.)

Textus

Textus quinquageſimus.

EN El titulo de las acuſaciones, en el Fuero de las leyes, ſobre aquella ley que comiença, Quando omecillo, o quema, ſobre eſto de la quema, maguer la quema ſea hecha en poblado, e de dia vſaſſe de fazer peſquiſa, porque el fuego es coſa que con centella, o con pequeña candela, o con ſaeta que la puede embiar, porque eſto ſe puede fazer muy aſcondidamente, por eſſo ſe faze peſquiſa, maguer la quema ſea de dia, y en poblado, e ſi el fecho fuere en yermo. Otro ſi es a ſaber, que los malos fechos que ſe fazen en caſa, o en corral, maguer moren en el corral otros hombres e mugeres, y eſto es contado por yerro, o ſi combaten la caſa, e deſto fazerſe ha la peſquiſa. Pero quando en la caſa, o en el corral ſe faze algun mal fecho conceſeramente ante muchos hombres que ſe acertaron, y entonce no ha porque fazer peſquiſa. Otro ſi es a ſaber, que por ſoſpecha, ni por conceio, ni por mandamiento, principalmente no ſe faze peſquiſa, mas ſi el fecho es en ſi tal ſobre que ſe deue fazer peſquiſa, en la peſquiſa preguntaran de otros ſi fueron en conſejo, o ſi lo mandaron, ca entonce ha lugar de ſe fazer peſquiſa ſobre conſejo, o ſobre mandamiento.

SVMMARIVM.

1 Inquiſitionis Ethymon traditur.
2 Inquiſitio differt à denuntiatione, cuius ethymologia adnotatur.
3 Quid ſit accuſatio, demonſtratur.
4 Inquiſitio ſolo offitio nobili, explicatur.
5 Inquiſitio generalis, & ſpecialis eſt, & quæ diuerſitas inter eas conſtituatur, & num. ſeqq.
9 Generalis inquiſitio iure Pontificio omnimodo permiſſa eſt.
10 De iure ciuili prohibita eſt generalis inquiſitio, cum diſtinctione tamen.
11 Generalis inquiſitio de iure regio prohibita eſt, niſi ex regio mandato, & in caſu viſitationis, & num. ſeqq.
17 Probabiliter ignoranter ea quæ in nocte fiunt.
18 Nox circunſtantia eſt, quæ agrauat factum.
19 De fure diurno, & nocturno, tractatur.
20 Ea quæ in nocte fiunt, & in eremo difficilioris probationis ſunt.
21 Lex ſtyli ne delicta manerent impunita eodem caſu, & tempore, & loco inquiſitionem permiſſit.
22 Inquiſitio fieri debet ſuper his, de quibus clamores aliqui præceſſerunt.
23 An inquiſitione poſſit iudex interrogare de occultis.
24 Etiam prætextu iuramenti non tenetur teſtis deponere de occultis.
25 Non punitur teſtis, qui de occultis

tis teſtotus eſt.

26 *Periurus non dicitur teſtis non legitimè interrogatus.*

27 *Cautela Sylueſtri reijcitur.*

28 *Ex diſpoſitione teſtis malè interrogati, non debet puniri delinquens.*

29 *In inquiſitione generali, teſtis nō debet interrogari de criminibus occultis, ſed ſolum de notorijs.*

30 *Etiam ſi delictum probetur duobus teſtibus, non poteſt dici publicum.*

31 *Quamuis iudex inquirere poſsit, accipitur quando infamia, vel præſumptio delictorum præceſſit, ſed ſi omninò occultum delictum ſit, interrogatio iudicis, & reſponſio rei iniquæ erunt.*

32 *Denuntiatio alicuius, etiā ſi proba perſona ſit, non eſt ſufficiens ad inquirendum, & quomodo hoc intelligatur, & numeris ſequentibus.*

37 *Teſtis interrogandus eſt de cauſa efficienti finali, formali, & materiali, & ſcientiæ.*

38 *Ex conſilio quis punitur, & quomodo hoc accipiatur, & numer. ſequenti.*

40 *Ex conſilio aliquādo mortis pœna quis plectitur.*

41 *Conſulens Aruſpicē, Augurum, & vatum, capitali pœna ſubiacet.*

42 *Regula, quæ in materia conſilij accipienda eſt, traditur, & numero ſequenti.*

44 *Si dubitetur, an conſiliarius eſſet factturus, necnē, ſemper interpretatur cōtra conſulentem, & numero ſequenti.*

46 *Et ſi principalis aliàs facturus eſſet, non liberatur conſulens.*

47 *Conſilium punitur, etiam ſi conſultus id non ſequatur.*

49 *In contractibus conſilij non fraudulenter nulla obligatio eſt.*

50 *De fraude, & calliditate tenetur conſulens.*

51 *In delictis ſemper præſumitur cōſultum non facturum.*

52 *In contractibus ſemper interpretatur contra illum, cui cōſilium datum eſt.*

53 *Regula, vt de conſilio quis teneatur in contractibus, quomodo intelligatur, & numero ſequenti.*

55 *Nunquam conſulens habet intentionem ſe obligandi.*

56 *Declaratur Papiniani locus in l. ob hæc verba, ff. de his qui notantur infamia, & in l. ſæpe, de verbor. ſignif.*

57 *Mandans omnino tenetur.*

58 *Qui mandat, interpretatiuè videtur facere.*

59 *Facta per aliū non adminiſtrantur, iura tamen bene adminiſtrari per alium poſſunt.*

60 *Mandatum, principium, & cauſa delicti dicitur.*

61 *Diuerſitas inter mandantem, & mandatarium.*

62 *Diuerſitas inter mandantem, & conſulentem, & num. ſeq.*

64 *Plus delinquit mandans, quàm manda-*

mandatum exequens, & num. ſequenti.

66 *Delictum mandantis, & mandatarij unum eſt in ſubſtantia.*

67 *Mandatum acceptari debet ad hoc, ut obliget, & numero ſequenti.*

69 *Ex minis apparet, an quis eſſet facturus, vel non delictum, & num. ſeq.*

71 *Mandatum ligat etiam longo tempore interpoſito, & numeris ſequentibus.*

74 *In iure diuerſitas eſt in eo, qui exhortatur, monet, commendat, perſuadet, conſulit, permittit, & demonſtrat.*

75 *Inſpiciendum eſt, quibus verbis mandetur, ut delictum cognoſcatur.*

Lex L.

IN TEXTV, IBI:

Vſaſſe de hazer peſquiſa.

Scholium I.

1 Inquiſitio nihil aliud eſt niſi magiſtratus imperium, eiq; inhærens offitium reſpiciēs punitionem criminum, vt docuit Baldus in l. 1. C. ex delictis defunctorum, nu. 15. vt ex hoc
2 differat à denuntiatione, quæ eſt intentio criminis, & ab ac-
3 cuſatione, quàm damnus paſſus in iudicium reuocat, vt eidem Baldo placuit dict. nu. 15. & in l. ædita, C. de ædendo, nu.
4 19. Nam quamuis in omnibus criminibus iudicis offitium interueniat: inquiſitio tamen eo ſolo nobili explicatur, l. impe-
5 rium, ff. de iuriſdictione omni. iudicum: quæ inquiſitio generalis, & ſpecialis duntaxat dicitur, illaquè fit ad inquirēda delicta genericè nullo facinore, nequè vlla perſona nominata, l. congruit, de offitio præſidis, 1
cap. ſicut olim, de accuſationib.
6 Hæc ad inueſtiganda, & puniēda delicta contra perſonam certam diffamatione præcedente, ſecundum Barto. in l. 2. §. ſi publico, ff. ad l. Iuliam, de adulter. & probatur in cap. poſtquam, de electione, & in cap. vltimo, de clandeſtina deſponſatione, & ibi Doctores animaduertūt, de qua re eſt omnino intuēdus
7 Gregor. in ſumma tit. 17. par. 3. vbi diffinit, inquiſitionem generalem, & ſpecialem, regulaq; cōſtituit ad eius cognitionem, eam nempe, vt quando inquiruntur facinora incerta, & delinquentes incerti, inquiſitio generalis nūcupetur: inuētoq; crimine, eius contemplatione ſpecialis dicatur, & generalis circa eos qui deliquerūt, donec
8 de eis conſtet. Si tamen incertę perſonæ diffamatæ ſint, tunc

vtroq;

vtroq; capite generica inquiſi-
9 tio appellabitur: quæ iure Pon-
tificio omnimodo permiſſa eſt,
iuxta vulgarem textum in cap.
qualiter & quando, in ſecundo
10 de accuſatio. vbi Scriptores, &
præcipuè Marianus Socinus, de
iure tamē ciuili prohibita, niſi
probatio, inditia, vel ſaltē præ-
ſumptiones præcedant aduer-
ſus criminoſos, docet Salicetus
in l. ea quidem, C. de accuſatio.
Boſsius innumeros referens ti-
tulo de Inquiſitione, nume. 18.
11 At prædicta generica inquiſi-
tio de iure regio vetita eſt, niſi
ex regio mandato, ex textu in
l. 2. vbi Gregorius Lopez, tit. 17.
part. 3. & l. 12. tit. 20. lib. 4. Fori,
& in l. 3. tit. 1. libr. 8. Compila-
tionis, vbi Azeuedo num. 3. qui
modificat in caſu viſitationis,
12 quādo ſcilicet magiſtratus vi-
ſitant prouincias, tūc enim poſ-
ſunt generaliter cōquirere ad-
uerſus ſacrilegos, latrones, pla-
giarios, luſores, & ſimiles cri-
minoſos delinquētes, iuxta te-
xtum in dict. l. congruit: viſita-
13 tio enim propriè ad offitiū per-
tinet, Plaut. in Curcul. ibi: *Me*
interrogat Ecquem, in Epidauro,
Lyconem, Trapezitam ſi nouerim?
Dico me nouiſſe, quid Lenonem (a-
padocem? annuo viſitaſſe? Si tamē
de delicto conſtet, qui cōmiſsit
vero incertus ſit, quilibet ma-
giſtratus, etiamſi viſitator non
ſit, inquirere poteſt, quinimò
adſtringitur, vt ex Speculatore,
& Abbate docet Gregorius in
14 l. 2. tit. 17. part. 3. ſchol. 1. De hac
ergo inquiſitione loquitur tex
tus noſter, in quo de genere de-
licti patet: (incēdij ſcilicet) cō-
15 tra incertam tamen perſonam:
quo caſu cū de delicto conſtet,
inquiſitio permittitur, ſiue in-
cendium die, vel nocte cōmiſ-
ſum ſit, ſiue in populo, ſiue in
rure, cum antea lege Fori 11. tit.
20. lib. 4. tātum inquiſitio præ-
16 dicta procederet duobus caſib',
videlicet, quando in nocte, &
extra populum incendium cō-
miſſum fuiſſet, & fortè potuit
17 eſſe ratio prædictæ l. Fori, quia
probabiliter ignorātur ea quæ
in nocte fiunt, iuxta doctrinam
gloſſæ in l. ſi cum exceptione,
§. hæc autem actio, ff. quod me-
18 tus cauſa, necnon & delictum
augetur, vt aſſerit Baldus in l.
Grachus, ff. ad l. Iuliam, de adul
terijs, num. 6. de fure nocturno
quæſtionem mouit Accurſius
in l. furem, ad l. Iuliam, de ſicar.
& meminit Montaluus in d. l.
19 Fori, ſchol. *de noche.* Quamuis
præcipua ratio legis ſit difficul
20 tas probationis, cum ea quæ in
nocte, & extra vrbem fiunt, dif-
ficilius probētur: & ideo in his
duobus caſib' permiſsit inqui-
ſitionē præfata lex Fori, in alijs
verò cum facilioris probatio-
nis ſint, negauit: ſed prædicta l.
21 ſtyli, ne delicta manerent impu
nita,

nlta, vtroquè caſu,& tempore, & loco permiſsit,vt ex text. noſtro colligitur, cui ſuffragatur pulchra deciſio tex.in l.ea quidem,C. de accuſatio. & in cap.
22 euidentia, eodem tit. quæ doctrina faciliùs adaptatur caſui noſtræ l. nam neceſſariò accipi debet ſecundùm dictam l.Fori, quæ factum proponit in inquiſitione denuntiata, nępè quando quis denuntiauit iudici crimen, & probare nequiuit, quo caſu inquiſitionem non vetat noſtra l. quod quidem conueniens eſt, & omni iure permiſſum, & nihil ſingularitatis noſtra l.ſancit,vti probatur in d.l. ea quidem, & ibi Accurſius, & in l. Diuus Adrianus, ff. de cuſtodia reorum,& in cap. inquiſitionis, §. tertiæ dubitationis, de accuſationibus, ibi: *Cum inquiſitio fieri debeat ſolummodo ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt:* & multa alia genera facinorum præter incendium,de quibus iudex cōquirere poteſt, congeſsit l.36.tit.6.lib.3.Compilationis, & nouem cōnumerat Nauarrus in cap.inter verba,11. quæſt.3. Corolario.62.& quinq; recenſentur à lege Partitæ 28. titulo.1. part. 7. & de quocunq; alio genere criminis præter ſupradicta, dummodò diffamatio præcedat iudicem, cōquerire debere,teſtatur Gregorius Lopez in l.2. tit.17.p.3. ſchol.2. At quando inquiritur de certo genere delicti,vt in noſtra l. in qua incendium manifeſtum fuit, iuſtè magiſtratus cōquirit contra criminoſos, licet nulla diffamatio præcedat, quam veriſsimā interpretationem ad noſtram legem iudico ex mente Bartoli,in §.ſi publico,num.16.&17.ad l.Iuliam,de adult.& Innoc.in ſcholijs ad c. bonæ memoriæ, de electione, verſ. *teſtes*,num.5

IN TEXTV, IBI: *Pregutaràn de otros.*

Scholium II.

23 Videtur hic decidi, illa anceps quæſtio,an ſcilicet in inquiſitione, de qua magiſtratus in caſibus permiſsis conquirit, poſsit interrogare de occultis,cuius partem negatiuam elegit ſummus Pontifex in cap. qualiter, & quando, in primo,in vltimis verbis, de accuſationibus,ibi: *Exceptis occultis criminibus, meram, & plenam dicant inquiſitoribus veritatem,* & Gratianus in cap. erubeſcant, 32.diſtinct.ibi: *De manifeſtis quidem loquimur:* vbi etiam prætex-
24 tu iuramenti nō debere teſtem teſtificari de occultis, ſed tan-
25 tum de notorijs apertè probatur, quamuis nō puniri teſtem, qui de occultis teſtatus eſt, docuit

cuerit Bernardus in dicto cap.
26 qualiter & quando, verſ. *Exceptus*, nec periurus prædicto caſu dici poterit: nam ad occulta nō extenditur iuramentum, cum non iuſtè de his interrogatus
27 teſtis ſit: profectò itaquè excuſari poſſet cautela Syluestri in ſumma, verb. accuſatio, verſ. *Tertiodecimo*, aſſerentis hoc caſu teſtem debere per appellationē vel alio modo ſubterfugere iudicis iudicium: cum & ipſe author teſtem defendat, ſi reſpondendo cautè aliquid falſum dicat apud iudicis ſenſum, & apud ſuum verū, iuxta illud Iſi-
28 dori, de quo mentio fit in cap. quacunquè, 22. quæſt. 5. In hoc tamen omnes conſentiunt, ex depoſitione ſcilicet teſtis malè interrogati, non debere puniri delinquentem, vt ex multis teſtatur Nauarrus vbi ſupra, corolario 61 nu. 648. Sed ſi rectè animaduertamus, ſenſus noſtræ l. longè abeſt a prædicta quæſt. quæ potius eſt omnium com-
29 mune placitū. Accipitur enim in inquiſitione generali, in qua veriſsima ſententia eſt, teſtem non debere interrogari de criminibus occultis, ſed ſolum de notorijs: quinimò etiā ſi duob' teſtib' aliquod delictu in genere probaretur, non poſſet dici publicum ad hoc, vt iudex cog-
30 noſcere queat, ad quod communiter allegari ſolet text. in d.c. inquiſitionis, §. tertiæ dubitationis, vbi gloſſa: ſaltem ſi fama non præceſsiſſet, ex Nauarro in
31 d. corolario 49. Et ratio ea eſt: nam quamuis inquiſitio generalis, etiam de iure ciuili permiſſa ſit, & poſsit iudex de omni genere delicti inquirere: intelligitur tamen quando infamia, vel præſumptio delicti præceſsit: ſed ſi omnino occultum delictum erat, interrogatio, & reſpōſio rei iniquæ erunt.
32 Rurſus denunciatio alicuius, etiam ſi proba perſona ſit, non eſt ſufficiens ad cōquirendum de crimine, iuxta tex. in cap. cū oporteat, num. 1. de accuſatio. cui conuenit l. 27. tit. 1. part. 7. Tota enim vis inquiſitionis cōſiſtit in diffamatione, quod vel ex eo conſtat: nam ſi hæc præcedat, etiam teſtes minus idonei admittuntur, ex Boſsio vbi ſupra, num. 4. & docet Gregor. in
33 l. 9. titul. 17. p. 7. ſchol. 4. Sed in noſtra l. ſolum tractatur de incendio publico, & notorio, ita vt ratione delicti nulla dubitatio eſſet, quo caſu iudex rectè & ritè cognoſcere poteſt, & tunc ſummo iure poterit teſtes interrogare de his qui opem, & auxilium, dicto, facto, conſilio, & mandato, dederunt, vt omni via veritas pateſiat: cùm teſtis
34 ex regula in iure recepta debeat interrogari de acceſſorijs, vt adnotatur in c. cùm cauſam, de

de teſtibus, vbi Abbas, & docet
Speculator tit. de teſte, §. *Iam de*
35 *interrogatorijs*: & de interrogatio-
nibus iuridicis ſcribit Baldus
in l. teſtiū, C. de teſtibus, nu. 16.
& ibi diſputat latiſsimè, & eru-
ditiſsimè de interrogationibus
ſubſtantialibus, cohærentibus,
inutilibus, & de his quæ ad cau
36 telam fiunt. Et accidentia mag-
nam partem conferre ad cog-
37 noſcēdam veritatē, author fuit
Ariſtot. 1. de Anima, & teſtem
eſſe interrogādum de cauſa ef-
ficienti, finali, & materiali, for-
mali, & ſcientiæ, docuit idem
Bald. in l. ſolam, num. 16. vſquè
ad 22. C. de teſtib. & ſuper om-
ni prædicamento debere iudi-
cem conquirere, & interrogare
ſecundum ſubſtantiam, eſſen-
tiam, & qualitatem rei: idem
Bald. oſtendit in dicta l. ſolam,
num. 11. & 12.

IN TEXTV, IBI:
Sobre conſejo.

Scholium III.

38 IMpugnat ergo l. noſtra Ac-
curſium in l. 1. verbo, *facere*,
C. de ſeruis fugitiuis, docen
tem, ex conſilio neminē aſtrin-
39 gi, in quem inuehitur Bald. in
dict. l. 1. num. 7. aſſerens, ex con-
ſilio quem puniri, quando in
perniciem tēdit (cum dolo ta-
men) ſi ille, cui cōſilium datur,
aut non erat alioqui facturus,
aut nō ita cito, aut, non, eo mo-
do, cum nō debeat parci ei, qui
aliū ad delinquendū, aut cōmo
nuit, aut inſtruxit, docēdo igno
40 rātem, aut dirigēdo dubitantē.
Quinimò ex conſilio aliquādo
mortis pœna quis plectitur, vt
idē Bald. docuit in l. data opera,
C. de his qui accuſ. nō poſſunt,
num. 52. & conſulentem, Aru-
ſpicem, augurum, & vatum, ca-
41 pitali pœnæ ſubiacere, Impera-
tores Conſtātinus, & Iulianus
decreuerunt in l. nemo, C. de
malefi. & mathem. & de conſi-
lio vetuſtas prodidit, vt adno-
tauit Alex. ab Alexan. libro. 2.
cap. 19. verſ. *In pectore*, poſt Plau
tum in milite glorioſo, actu. 3.
Scœna 1. & Horatium libro. 1.
Epiſtol. 4. & Senecam libr. 1. de
42 Clementia, cap. 15. & 16. In quo
hæc regula conſtituenda eſt, an
ſcilicet ille qui exhortatus eſt,
alioqui facturus erat? tūc enim
conſilium tanquam inane non
nocet, iuxta textum in §. in-
terdum, verſ. certè, Inſtituta de
obligatio. quæ ex delicto, & ibi
43 gloſ. verb, *non tenetur*, an autem
eſſet facturus necne? conſiſtit in
probatione facti, l. apud Cel-
ſum, ff. doli mali, & metus exce-
ptione, ſicut de probatione me-
tus adnotatur in l. metum, C.
quod met. cauſ. Si tamē hæſite-
44 tur, an conſultus eſſet facturus
necne? ſemper interpretatur cō
tra

45 tra conſulentem,vt idem Bald.
adnotauit in dict.l. data opera,
num.53. Rurſusquè etſi princi-
46 palis alias facturus eſſet,nō om-
nino liberatur conſulens:extra
ordinem verò punitur,leuiquè
pœna, & in atrociſsimis deli-
ctis,non in alijs:argum.text.in
l. etſi amicis, ff. de adulter. vbi
in atroci delicto,etiam tractan-
tes,puniuntur:at & eū,qui con-
ſulit, tractare manifeſtum eſt,l.
1.ff.de officio Conſulis,l.2.ff.de
officio eius,cui mandata eſt iu-
riſdictio.

47 Vlterius animaduertendum
eſt, conſilium puniri, etiam ſi
conſultus id nō ſequatur: quā-
do ex ſolo cōſilio quis deliquit,
tunc enim non attenditur ad
factum, cùm ex conſilio crimē
reſultet, vt probatur in l.1.§.
perſuadere, & in §.ſed vtrum,
ff.de ſeruo corrupto,& in l.qui
ſeruo,§. ſed etſi alius,ff. de fur-
tis, & in l.quod ſi cùm ſcires,ff.
de dolo,l.conſilij, verſ. cæterū:
48 & ibi Accurſius verb. *conſilij*,ff.
49 de regul.iuris. In contractibus
tamen alia determinatio eſt, in
his enim conſilij non fraudu-
lenti,nulla eſt obligatio,l.con-
ſilij,ff.de regul. iur. vbi Accur-
ſius 1.ſchol.inquit: *Si tibi conſu-
lui, vt pecuniam tuā potiùs in em-
ptiones prædiorum colloces, quàm fœ-
neres,non teneor, vt Inſtituta man-
dati,§.tu agrum.* Hæc ſunt verba
Accurſij in dicto ſcholio,qui-
bus ſuffragatur regia deciſio in
50 l.23.tit.12.p.5.Si tamen alioqui
conſultus non eſſet facturus, &
in prædicto conſilio fraus, &
calliditas interuenerunt, tunc
de damno tenetur conſulens,
vt Accurſius ibidem docet, &
allegat textum in l.ſi remune-
randi, §.ſi tibi, verſic. planè, ff.
mandati,& tradit Baſt. in l. nō
ſolum,§.ſi mandato, ad finem,
ff.de iniurijs, quibus conuenit
prædicta l.Partitæ 23.tit.12.p.5.
51 & ibi Grego.ſchol.2. Rurſusq,
& in prçſumptionibus diuerſi-
tas eſt: nam in delictis, vt ſupra
mōſtrauimus, ſemper in dubio
præſumitur, conſultum nō fa-
cturum ad hoc,vt conſulens ex
52 delicto puniri poſsit. At in cō-
tractibus, regulariter interpre-
tatur contra illum,cui conſiliū
datum eſt,cùm præſumptio ſit,
ſe facturum etiam ſi conſulens
ei nō dixiſſet, ita voluit Dynus
in regula in obſcuris, de regul.
iur. in 6. quē refert & ſequitur
Bald.in l. ob hæc verba, de his
qui notantur infamia, num.4.
& 5. quam diſtinctionē admi-
ſit Gregor.in dict.l.part. ſchol.
vltimo.

53 Poſtremòquè adieci,in con-
tractibus de conſilio quem te-
neri, quando aliàs non erat fa-
cturus ille qui cōſultus fuit, &
quādo calliditas interfuit in cō
ſulente: nam ſi ambo nō inter-
ueniant, nullatenus cōſiliarius
ex con-

ex conſilio noxius erit, ex prædi-
54 cta l.partitæ 23.titu.12 p.5.Quan-
uis Accurſ.in d.l.conſilij, & in d.
l ſi remunerandi,§.planè, & Bart.
& Bald. ſupra relati, aliter acci-
piant cum ſolo facto cõtenti ſint,
ſi alias, ſcilicet, facturus non eſſet
ille,cui conſilium præſtitutum eſt
ad hoc, vt etſi dolus non interſit,
conſulens pœna afficiatur, & ſanè
prædicta doctrina non probatur
in d. verſ.planè, qui communiter
allegatur ab Scribentibus, cũ ibi
loquatur Iuriſconſultus de man-
dante, & non conſulente: in illo
enim diuerſum ius debet conſti-
tui, vt inferius adnotabimus: &
55 hoc, vel ex ea ratione, quia nun-
quam conſulens habet intentio-
nem ſe obligandi, docuit Faber in
§.1.ad fin.Inſtit.mand.& ita præ-
dictã l.Part. interpretatur Grego.
Lop.ibi ſchol.fi.quibus adſtipula-
tur Papin.reſponſum in l.hob hęc
verba,verſ.non enim,ff.de his qui
notant.infam. in illis verbis: *Non
enim, qui exhortatur mandatoris opera
fungitur:* & docet ibi Acurſ. verbo,
exhortatur, diuerſitatẽ conſtituens
inter conſulentẽ, & mandantẽ, &
probatur in l.2. §.vlt. ff. mand. &
in d.l.ob hęc verba,verbo,*fungitur*,
vbi idẽ Accurſ.adnotauit: & præ-
56 dict.l.Part. quãuis ibi Grego. non
animaduertat, habuit ortũ à Pau-
li deciſione in l.ſæpè, ff. de verbo.
ſigni. in illa verba: *Niſi & conſiliũ
malignũ habuerit, nec conſiliũ habuiſ-
ſe nocendi, niſi & factũ ſequutũ fuerit:*
vbi hæc duo copulatiuè à conſul-
to deſiderantur ad hoc, vt ex con-
ſilio quis noxius ſit, dolus vide-
licet & factum.

IN TEXTV, IBI:
O ſobre mandamiento.
Schol. IIII.

57 In mãdatore enim omnes con-
ſentiunt pœnæ aſtrictũ eſſe, l.
non ſolùm,§. ſi mandato,ff. de
iniur.vbi Bart.& Scribẽtes docent
Bald in l.1. C.de ſetu.fugit.nu.11.
qui Accurſiũ impugnat, dum in
ſcholijs præd.l. æquiparat crimen
cõſulentis,& mandantis, cùm qui
mandat plus delinquat, c. nullus
58 ex conſilio,de reg.iur.lib.6.Et ra-
tio eſt: nam mandans interpreta-
tiuè videtur facere, ideoq́, inter-
pretatiuè dicitur? verè enim ne-
mo facit, niſi qui per ſe facit, cum
facta vera non poſsint per alium
adminiſtrari, vt probatur in l.1.
59 C.de cad. tollend. Secus eſt in iu-
ribus, quæ per aliũ verè admini-
50 ſtrantur, l. pater ex prouincia, ff.
de manum.vindict. Mandatumq́,
ſemper interpretatur, principiũ,
& cauſa delicti, remotũ tamen &
61 extrinſecũ, vt propriè loquamur,
proximũ enim, & intrinſecũ cri-
minis initiũ ineſt ipſi facienti: &
ideò ex proprietate vocabuli, fa-
ciens dicitur principalis mandans
acceſſorius, iuxta textũ in l. ſi id
quod,§.vlt.ff. de iuriſd.omn. iud.
62 ſicut & in contractibus diuerſitas
eadem conſtituitur, l.ſi verò, §.ſi
creditã, ff.mand. Deinde in man-
dato ceſſat illa diſtinctio, cuius

S ante-

anteriori ſchol.meminimus in cõ
63 ſulẽte,an ſcilicet eſſet facturus nec
ne ille cui impertitũ conſiliũ fuit?
vt primo caſu cõſulens nõ tenea-
tur, ſecundo caſu ſic, l. ſæpè, ff.de
verb.oblig. In mãdato nãq, , mã-
dans indiſtinctè noxius eſt,cũ ipſe
ſaltim interpretatiuè(vt ſup.dixi)
feciſſe videatur, l.1.§. deieciſſe,ff.
64 de vi & vi arm Quinimò plùs de-
linquere videtur mandans, quàm
mandatũ exequens:arg. text. in l.
Athletas,§.Poponius,ff.de his qui
notan.infa.& ideo non mitiùs de-
bere agi cũ mandante,quã cũ ipſo
principali delinquẽte,docet Bald.
65 in d.§.idẽ Põponius,nu.2.& ibidẽ
aſſerit verba l. vel ſtatuti in perſo-
na facientis debere trahi ad perſo-
nam mandantis,quod antea dixit
Cynus in l.1.C.ſi reus, vel accuſa.
vbi voluit,delictũ mãdantis,& mã
66 datarij eſſe vnũ in ſubſtantia, vno
itaq, vinculo,vna lege,& eadẽ pœ
na plecti. Sed dici poteſt etiam in
mãdante diſtinguendũ eſſe,an cau
67 ſam ſcilicet præbuerit delicto? an
verò nihil mandatũ operatum ſit,
quo ſecundo caſu mandans nõ te-
nebitur, cũ mandatũ enim nõ ad-
miſſum ſit vim conſilij obtinet,&
eius effectũ,& omnia in cõſilio di-
cta, & in mandato accipiemus, vt
docuit Iacob.Butric.in l.1.ff.de eo
68 per quẽ factũ erit, debet enim ac-
cipi mandatũ ad hoc, vt obliget,
tradit idẽ Butri.in l.metũ,C.quod
69 met.cauſ.vbi inquit, veriſimilem
coniecturã eſſe, nẽpè, quãdo prin-
cipalis delinquens aliquem mina-
tus eſſet: nam ſi hæ minæ præceſ-
ſerunt mandato,ex hoc colligitur
principalem etiã ſine mandato fa-
70 cturũ, cui doctrinæ accedit quod
ſcripſit Accurſ.in d.§. interdum,
verſ.*certè*,Inſtit. de obligat.quæ ex
delicto, docens, quãuis mãdatum
acceptum ſit, ſi eo tamẽ ſpræto ex
interuallo delinquatur, nihil ob-
eſſe mãdanti,l.Neratius, ff. de ſer.
corrup.Scio tamen,Innocentiũ in
c.ad audientiã, de homicid. nu.2.
aliter ſenſiſſe: ait enim mãdatum,
71 etiam longo tẽpore inter mixto
aſtringere, niſi mãdans contrariũ
ſuaderet, & mãdatum reuocaſſet,
72 non obſtante d.l.maritus, quæ lo-
quitur in delicto connexo, non in
mandato fieri. In quo tamen hæc
concordia admittẽda eſt, vt quo-
tieſcunq, ex mandato reſultet cau
ſa finalis delicti,vel ſaltem impul-
ſiua, hoc caſu adſtringatur man-
dans:ſi verò ex mandato nulla de-
linquendi oriatur occaſio, inane
mãdatum ſit, quã ſentẽtiam mul-
73 tis exornat Bal. in d.l.1.nu.14. ſed
& priori caſu,quãdo tñ mandata-
rius aliàs erat facturus, ſed mãda-
to impulſus fuit,mitiùs puniendũ
mãdantẽ docuit Angel. de malef.
in parte: *Sempronių mandatorẽ*, n.7.
quem refert Greg. in d.l.23.tit.12.
74 part.5.ſchol.2. & cum in iure diſ-
crimen ſit, in eo qui exorratur, &
monet, commendat, perſuadet,
conſulit,permittit,& demonſtrat,
& diuerſæ pœnæ à iure ſtatutæ
ſint, l. ob hæc verba, ff. de his qui
notantur infam.l.idem, §.ſi quis,
ff.man-

ff.mandati, l. ſi verò, §. cũ quidam, ff eod. l. 1. §. idem Pomponius, ff. depoſiti, l. cum pater,
75 §. mandato, de legat. 2. l. 2. ff. de proxen. & notat gloſ in d. l. ob hæc verba, & inſpici neceſſariò debet quibus verbis, & quomodò mandetur, vt delictũ agnoſcatur, de qua re eſt omninò intuendus Bald. in d. l. 1. ex nu. 16.

Textus quinquageſimus primus.

OTroſi, es a ſaber, que el Rey ſobre ſus oficiales, o ſobre los hechos, que tañen contra ſu ſeñorio, puede mandar fazer peſquiſa: e aſsi ſon ſeys coſas, con las quatro coſas que ſe entienden adelante en eſte capitulo, con que el Rey puede fazer peſquiſa, o mandarla fazer, maguer q̃ querelloſo ninguno no aya: e en la peſquiſa fecha ẽ el vn caſo, ẽ el comieço deſte capitulo, deue dar el Rey quien oya, e libre el pleyto, ca el no le deue oyr, e deue dar perſonero por ſi, que razone: y eſto ha lugar quando el fecho fuere contra el, e contra ſu ſeñorio: e quãdo querelloſo ninguno no querella muerte de algun hombre que mataron, o en otra manera deſaguiſada que ſea fecha, el Rey deue mandar fazer peſquiſa, e recaudar los culpados que fallare por ello, e fazer llamar los pariẽtes del muerto, o aquellos a quien fizieron el daño de la quema, o de las coſas deſaguiſadas, e dezirles en quien tañe la peſquiſa, e que les demanden. E ſi aquel en quien atane el fecho no quiſiere demandar, entonce el Rey no deuè dar quien razone al pleyto, mas tomarà fiadores de los acuſados que vengan a reſponder a derecho a los que recibieron el mal, o los parientes del muerto, de que es fecha la peſquiſa entraren en el pleyto, y en demandar luego no ſerà valedera la peſquiſa, e prueuegelo ſi la parte negare el fecho. Pero es a ſaber, q̃ ſi hombre eſtraño es el muerto, que no ha parientes en el lugar, que en eſte caſo dara el Rey quien demande la muerte del eſtraño, e valdra la peſquiſa. E otroſi el Rey, ſin eſtas cinco coſas de ſuſodichas, puede ſobre ſus Iudios, o ſobre ſus Moros, ſi quiere, mandar fazer peſquiſa para ſaber la verdad del fecho, quiera ſea fecho de dia y en poblado, mas no la hara otro Alcalde en eſte caſo. E la peſquiſa fecha, e la verdad ſabida, eſcarmentarlo ha, como tuuiere por bien el Rey, maguer no aya ay otro querelloſo.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitio generalis nõ poteſt fieri, niſi ex regio mandato, & quomodo hoc accipiatur, & numer. ſeqq.*

4 *Generalis inquiſitio fieri debet in ſex caſibus hic enominatis, & num. ſeq.*

6 *Interpretatur lex cõgruit, ff. de officio Præſidis, cum alijs multis iuribus, & num. ſeq.*

8 *Interpretatur tex. in l. 1. C. de falſa mon. & in l. nemo, C. de Iudæis, & in l. apoſtatarum, C. de apoſtatis, cum alijs.*

Lex LI.

IN TEXTV, IBI:

Es a ſaber, que el Rey.

Scholium I.

1 AIt hæc l. & in l.
quæ præceſsit
meminim⁹, in-
quiſitioné ge-
neralẽ nõ poſſe
fieri, niſi ex Re-
gis mãdato, vt probatur in l. 2.
tit. 17. p. 3. & in l. 22. tit. 20. lib. 4.
Fori, & iure recẽtiori ex noſtra
l. & iure nouiſsimo per l. 3. & 11.
tit. 1. lib. 8. Ordin. l. 1. 3. & 4. tit. 1.
lib. 8. Compil. & idẽ obſeruari
in Regno Siciliæ, refert Paris
de Puteo, de ſyndicatu, fol. 56.
2 colum. 4. in fin. Prædicta tamen
omnia iura intelligẽda ſunt de
inquiſitione generali, ſuper ſta-
tu alicuius ciuitatis, vel prouin
ciæ, iuxta l. 12. tit. 20. lib. 4. Fori,
& ſuper omni genere delicto-
rũ: quo caſu prohibita eſt dicta
inquiſitio, niſi præcedat regius
iuſſus: & hæc inquiſitio eſt illa,
quę appellatur *clauſa* à pręd. l. 3.
Compil. & interpretatur Gre-
3 gorius Lopez in d. l. 2. ſchol. 1.
Alioqui enim, ſi eſſet inquiſi-
tio generica quoad perſonas,
ſpecialis verò quoad facinora,
non deſideratur regium man-
datũ, ſed quilibet magiſtratus
in ſua iuriſdictione conquirere
poſſet, vt idem Gregorius ad-
notauit.

IN TEXTV, IBI:

Y aſsi ſon ſeys coſas. Schol. II.

4 IVbet ergo l. prædictã inqui-
ſitionem fieri in ſex caſibus.
Primus eſt, in ſyndicatu iudi-
cũ: ſecũdus, ſuper inſidijs aduer
ſus Regẽ, Regnũvè: tertius, ſu-
per rebus ad Regnũ pertinẽti-
bus: quartus, ſuper morte occul
ta: quintus, ſuper occiſione ali-
cuius extrañei, qui non habet
conſanguineos, quibus denun-
cietur: ſextus, ſuper Iudæis, &
5 Sarracenis: & quinq; alij caſus
recenſentur à l. 28. tit. 1. p. 7. &
10. cõnumerãtur à l. 36. ti. 6. li. 3.
Compil. & plures caſus, in qui-
bus inquiſitio fieri debet, cõge-
rũtur à Nauar. in c. inter verba,
coroll. 62. & à Soto in lib. de te-
gẽdo, vel deteg. ſecreto, mẽb. 2.
q. 6. & iure cõmuni, inquiſitio
procedit in his, quæ ſancit l. cõ-
6 gruit, de offi. Præſid. alius caſus
eſt in l. ea quidem, C. de accuſa.
alius in l. ea quidẽ, verſ. *verũ*, C.
eod. & in c. manifeſta, & in c. de
manifeſta, & in c. quę Lothari⁹,
§. in manifeſtis, 2. q. 1. c. tua nos,
& c. veſtra, de cohabit. cleric. &
7 mulier. Inquiſitio quoq; habet
locum in caſu l. nullum, C. de
teſtibus, & in caſu legis penult.
C. de probationi. & in l. penul.
C. qui accuſare non poſſ. & in
l. 1. C. de calumniat. alius caſus
eſt in l. 1. C. de falſ. monet. alter
in leg. nemo, in 2. C. de Iudæis:
alius in lege apoſtatarum, C. de
apoſta.

apoſta. alius in l. Manichæos, C. de hæret. & alius caſus recenſetur in l. ſi quis in hoc genus, C. de Epiſ. & cler. & in c. in primis, §. ſi quis, 2. q. 1. alius in l. 1. §. occiſorũ, ff. ad Syllanianũ. alius in l. 2. C. de abolit. in quibus locis gloſſæ, & Scriptores inſpiciẽdi ſunt: & prædictis iuribus cõuenit lex noſtra, vbi caſus nouus non deciditur, ſed à prædictis iuribus congeſti recenſentur.

Textus quinquageſimus ſecundus.

OTroſi, ſobre la ley, que es en el titulo de los teſtimonios, en el fuero de las leyes, que comiença, Todos hombres, ſobre aquellas palabras, Fuere demandado, &c. Y entienden, y libran anſi en caſa del Rey, que maguer querelle de perſona cierta el que recibio fuerça, o tuerto, en yermo, o de noche en poblado: o ſi fue alguno muerto en yermo, o de noche en poblado, ſobre algunos otros fechos deſaguiſados, de que el querelloſo porq̃ no ſabe las ſotilezas del derecho, querellò de perſona cierta, e dize q̃ el no puede prouar, maguer anſi querella. El oficio del Rey, o del Alcalde no deue quedar de ſaber ende la verdad, porque la juſticia que es acomendada al Rey, no ſe pierda, porque querello de perſona cierta: ca ſi el vsò mal de ſu querella, el Rey no deue dexar de ſaber ende la verdad, porque la juſticia que es acomendada ſe cumpla, porque los yerros no eſcapen ſin pena: eſto ha lugar en las coſas fechas de noche en poblado, o de dia en yermo, maguer que querelle de perſona cierta, ca eſtõce no ſe fara peſquiſa. E otro ſi eſtà ley ſobre el, e mas ſi hombre eſtraño fuere muerto, que no aya quien querelle ſu muerte, &c. Entiendenlo anſi, e libranlo anſi en la Corte del Rey, que eſte eſtraño que es muerto, ſobre que ſe deue hazer la peſquiſa de ſu muerte: que eſſo miſmo es, ſi aquel q̃ han muerto es bien emparentado, e no querellan los parientes ſu muerte, ca tanto es auer parientes q̃ no querellaron, como ſino los ouieſſen, ſegun que deſto cũplidamente diximos en el capitulo ante deſte.

SVMMARIVM.

3 ET ſi pars accuſauerit, iudex inquirere poteſt, & nu. ſeqq.

4 Vindicta criminalis propriè ad iudicem pertinet.

5 In Francia per regalem ordinationem, criminalis accuſatio ſublata eſt: idemq́ obſeruatur in Flandria, & num. ſeq.

7 Iudex reipublicę procurator dicitur.

8 In cauſis quoq́ ciuilibus iudex inquirere poteſt.

9 Fiſcus regius inquirere ciuiliter poteſt.

10 Cauſæ piæ fauore, inquiſitio ciuilis permittitur.

11 Inquiſitio, ſecundum Innocentiũ, locũ nõ habet, hallucinatur tamẽ.

12 Non ſolum ad vtilitatẽ publicam, ſed & ad priuatam ciuiliter inquiri poteſt.

Lex LII.

IN TEXTV, IBI:

No deue de quedar de ſaber ende la verdad.

Scholium vnicum.

1 SEnſus noſtræ l. eſt, vt ſi quis aliũ accuſauerit, accuſationemq́, nõ probauerit, iudex alios reos criminis conquirat, licèt ab accuſatore ſpecialiter, nec generaliter nominati nõ ſint, vt veritas pateſiat, iuſtitiaquè miniſtretur, & delicta puniantur: & hæc eſt prima noſtræ l. pars, in
2 qua ratio dubitãdi potuit eſſe: loquitur enim de delicto priuato, in quo tantum accuſat ille, qui offenſus eſt, modo ciuiliter, modo criminaliter agatur, iuxta textum in l. fin. C. de priuatis delictis, l. manifeſtiſsimi, C. de furtis, & ibi Scribentes: & ideò hæſitari potuit, ſi offenſus nõ accuſauit, vel deſtitit ab accuſatione, vel eam nõ probauit, vel certam perſonã accuſauit, eam expreſsè, & non aliam, in genere, nequè in ſpecie nominando, iudex, cùm priuatũ delictum ſit, poſſet inquirere de illis, de quibus offenſus noluit vindictã ſumere? & decidit lex, magiſtratum conquirere poſſe, & rationẽ reddit, eam ſcilicet, ne reſpublica ſine ſatisfactione, & facinora ſine punitione maneant, quæ fuit ratio decidendi noſtræ l. deducta ex Iurecõſulti reſponſo in l. congruit, ff. de officio præſidis, & in l. item apud Labeonem, §. ſi quis, ff. de iniurijs, & in l. qui ſepulchra, C. de ſepulchro violato, & l. licitatio, §. ſed quid illicitè, ff. de publicanis, & vectigalibus, quibus conuenit l. 28. tit. 1. part. 7. l. 3. tit. 17. part. 3.

3 Conſidero tamen, aliam dubitandi rationem potuiſſe mouere legislatorẽ hic, eam nempè, quia de iure cõmuni in multis criminibus controuerſum fuit, an magiſtratus ex officio poſſet, accuſatione ceſſante, inquirere? cuius cõtrouerſiæ meminit Gandinus de maleficijs, in tit. *Quomodò cognoſcatur per inquiſitionem*, num. 6. & 7. ſubdens de conſuetudine iudices inquiſitionem poſſe formare ſuper quolibet crimine, & tradit Baldus in l. ea quidem, nu. 44. C. de accuſationib. & de facto ſeruari ſcripſit Ioan. Faber Inſtituta de publicis iudicijs, in princ. quaſi 1
alludens, ſummo iure non eſſe ſine ſcrupulo prædictã opinionem: quam controuerſam ſententiam animaduertens Bart. in l. inter accuſatores, nu. 8. ff. de publicis iudicijs, docet praxim, qua iudices vtantur, eam ſcilicet, vt accuſatione propoſita, iudex in actis litis petat licẽtiam

tiam accuſatori (qui præbere debet) ex officio procedendi, alioqui iudex conquirere nequibit, & communem opinionem teſtatur Bald. in l. accuſatoribus, nu. 4. C. de accuſatorib. Sancit ergo lex noſtra, vt om-
4 nis dubitatio ſublata ſit, cœptā accuſationem nō impedire inquiſitionē, cū accuſatione deſtituta iudex conquirere queat: propriè enim criminalis vindicta ad magiſtratum pertinet: in
5 Galia itaquè per regiam ordinationem criminalis accuſatio ſublata eſt, cum tātum ciuiliter pro eo quod ſua intereſt, agere poſsit offenſus: indicta tamen facinoris, ſolum officio magiſtratus miniſtratur, vt docet Benedictus in cap. Raynuntius, verb. *Mortuo itaq; teſtatore*, num. 200. & idem in Flandria obſeruari docet Iodochus fol. 68. nu.
6 13. Qui ſtylus fortè ex eo introduct⁹ eſt, ne accuſator in crimē ſe ſubſcribere adſtringeretur: ſolennibus enim inſcriptionibus adſtringebat ſe ſe ille, qui ad accuſandum proſiliebat, vt Iurecōſulto placuit in l. vltima,
7 ff. de priuatis delictis, l. fin. ff. de furtis: & ideò iudicem eſſe reipublicæ procuratorem, adnotatur in l. prohibere, §. planè, ff. quod vi aut clam, poſſequè delatorem iubere, vt cauſam cœptam proſequatur, deducitur ex l. monēte, de bonis vacantibus, & Bart. ibi docuit numero 2. & Scriptoris vtrobique latè tractant de hac materia, & ita Cōſulto omitto contentus prædicta ratione dubitandi, & decidendi ad intellectū noſtræ l.
8 Addo tamē vnū ſatis ſingulare in cauſis ſcilicet ciuilibus, eadē publicæ vtilitatis, ratione etiā magiſtratum inquirere poſſe: argum. tex. in l. ſi quis reum, ff. de cuſtodia reorū, vt notat Bar. in l. ſi vacantia, C. de bonis vacantibus, lib. 10. nu. 4. & fiſcum
9 regium inquirere poſſe ciuiliter, probatur in dict. l. in fin. & Epiſcopum poſſe ciuiliter conquirere, tradit Baldus in l. ſancimus, in 1. C. de ſacroſanct. Ec-
10 cleſijs, n. 4. & fauore cauſæ piæ, inquiſitionē ciuilē interuenire poſſe, docuit Bart. in d. l. ſi vacātia, nu. 5. & Angelus ibidem, in princ. & caſus in quibus ciuiliter inquiri poſsit, cōgeſsit Bal. in c. 1. §. ſi tres, vel plures, de pace tenen. & in c. 1. §. iniuria, de pac. iura. firm. in vſib. feud. & in l. ea quidē, C. de accuſa. n. 51. Ex
11 quibus colligitur hallucinatū fuiſſe Innoc. in c. ad noſtrā, in 2. nu. 1. aſſerētem, inquiſitionē in ciuilibus non admitti, & nō ſo-
12 lūm ad publicam vtilitatē, ſed etiā ad priuatā ciuiliter inquiri in caſu l. 3. §. prætereà, ff. de ſuſpect. tuto. Iureconſultus reſpōdit quod Alex. in additinib. ad Bar. in d. l. ſi vacātia, adnotauit.

Textus quinquageſimustertius.

SI Es fecha peſquiſa ſobre algun fecho, a ctal ſobre que ſe deue fazer peſquiſa, y deſque es abierta, y leyda la peſquiſa, e pone ſu demanda por ella al querelloſo, y el demandado a quien tañe la peſquiſa lo niega, y el querelloſo da la peſquiſa por prouada, e dize que ay mas prueuas, e pide que le den plazo a que lo prueue, no deue ſer recebido a la prueua.

SVMMARIVM.

1 *PVblicatione facta, via probationis precluditur.*

2 *Publicatio, an ſit neceſſaria de iudicij forma in cauſa criminali?*

3 *In ciuilibus, publicatio neceſſaria non eſt, & quid de iure regio? & num. ſeqq.*

6 *In inquiſitione, publicatione eſt opus.*

7 *Refert opinio diuerſa, an in inquiſitione poſt publicationē poſsint produci teſtes, necne? vſquè ad num. 10.*

11 *Congeruntur caſus, in quibus poſt dedicta teſtificata, teſtes produci poſſunt.*

Lex LIII.

IN TEXTV, IBI: *Y deſque es abierta, y leyda la peſquiſa.*

Scholium vnicum.

1 VNICA ex hac lege elicitur concluſio, ea nēpè, publicatione facta in lite inquiſitionis, viam probationis præcluſam eſſe: regula enim vulgaris eſt, publicatis atteſtationibus, teſtes nō recipi, vt probatur in Authentica, atqui ſemel, C. de probationibus, & in cap. fraternitatis, de teſtibus, quibus conuenit l. 34. tit. 16. part. 3. loquiturquè apertè l. noſtra de publicatione in cauſa criminis, cùm de inquiſitione tractet, quæ in cauſis regulariter ciuilibus nō fit, vt docuit Innocētius in cap. ad noſtram, in 2. de teſtib. nu. 1. in qua inquiſitione, & omni alio modo, quo in criminibus
2 conquiratur prædicta publicatio neceſſaria fuit de iudicij forma, alioqui eius omiſsio litem nullā efficeret, vt docuit Auendañus reſponſo 1. num. 8. & Iulius Clarus delictorum, q. 40. num. 1. quod legislator hic cū iudicio prouidit, cùm in cauſis ciuilibus prædicta publicatio nequaquā neceſſaria ſit, vt do-
3 cent Batt. in l. prolatam, C. de ſentētijs, & interlocutionibus omnium iudicum, numer. 5. & Bald. in l. geſta, de C. re iudica. improbata gloſſa in d. l. prolatam,

tam, quæ expreſsè publicatio-
nem deſiderauit, quamuis de
iure regio nouiſsimo nonnulli
4 de ſubſtantia publicationẽ ad-
mittant, etiam in ciuilibus, qui
probari dicunt ex l.1.tit.8. lib.
5 4. Compilation. & ex ablatiuo
abſoluto ibi impoſito, condi-
tionẽ inducente, & conditione
formam, l.à teſtatore, & l.Mœ-
uius, ff. de conditio. & demonſt.
Saltem tamẽ, ſi a litigatore pe-
tatur, & à denegatione appella
retur, vt cernere licet per Dida-
cum Perez in Rubrica, tit. 11.
libr.3. Ordinamenti, Azeuedo
in d.l.1.num.64.& 65. quòd di-
ſputare diſplicuit, ſemper ta-
men exiſtimaui opinionẽ Bart.
veram eſſe, nec puto proprieta-
tem vocabuli cõſiderari debere
in verbis Hiſpano ſermone cõ-
ceptis, vt ex his formam indu-
6 camus. In inquiſitione tamẽ, de
qua hic tractamus, publicatio-
ne opus eſt, vt docuit Bald.in d.
l.prolatam, numer.21. ait enim,
ordinem congruum in inqui-
ſitione eſſe ſeruãdum, qui præ-
termiſſus actũ vitiabit, ex text.
in d.cap. exhibita: nominaquè,
& teſtimonia teſtium, quando
proceditur per viã inquiſitio-
nis publicanda eſſe, vt reus in-
quiſitus ſe defendere poſsit, &
ſuas exceptiones proponere, ex
cap. qualiter & quando, in 2.§.
debet igitur, de accuſationib.
adnotauit Iulius Clarus lib.5.
quæſt. 49. vbi ex multis, quos
refert, communem dixit: & ita
meritò dubitari poteſt de ra-
7 tione dubitandi noſtræ l. cùm
proponat certã determinatio-
nem, quæ iure cõmuni, & com-
muni ſcribentiũ opinione ful-
cita erat: ſed ſi cum iudicio ani-
maduertamus, deciſio noſtræ
legis admodùm neceſſaria fuit
& rationem dubitandi habuit
non mediocrem, regula enim
generalis eſt, poſt atteſtationes
8 pubicatas, teſtes non admitti,
vt in dict. Authentica, at qui ſe-
mel. De hac tamen regula du-
bitatum fuit ab Scribentibus,
quando iudex procedit per in-
quiſitionẽ, quo caſu poſſe pro-
duci teſtes, publicatis atteſta-
tionibus, docuit Bald.in d. Au-
thentica, at qui ſemel, nume.4.
& Innocentius in cap. cùm cla-
mor, nu.2. de teſtib. qui grauiſ-
ſimi Patres loquuntur in mera
inquiſitione, de meto iudicis
officio, eam enim rationem di-
ctis locis reddunt: nam iudices
quandocunq; poſſunt recipere
9 teſtes: *Quia atteſtationes ſemper ſibi
fuerunt notæ, & quia in iudice non
timetur ſubornatio, cùm nullus alius
ſit pars, niſi fama, & iudex*: vt ver-
bis Baldi, & Innocentij vtar, lex
tamen noſtra verba facit de in-
quiſitione, quam actor in accu-
ſationem redegit, quæ ſemper
eſt præferenda, vt ſupra oſten-
dimus, cùm magiſtratus officiũ

in ſubſidiū ſubrogetur: in hac ergo decidit text. noſter hic, publicatis atteſtationib', teſtes nō
10 eſſe producēdo: alioquin enim ſi mera inquiſitio eſſet, accuſatioq́, nō interueniret, receptiſſima Innocē. & Baldi opinio eſt, quam ſuperius oſtendi: & hæc, ſi quid iudico, eſt vera huius le-
11 gis interpretatio, & caſus, in quibus poſt publicationem teſtes produci poſſunt, congeſsit Bald. in in dict. l. prolatam, ex num. 4 qui omninò videndus eſt, & in dict. cap. fraternitatis, de teſtibus Abbas adnotauit.

Textus quinquageſimusquartus.

OTroſi, e ſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta ante las partes, ſi el Alcalde de otros algunos, que no fueron preguntados en la peſquiſa. puéde ſaber mas verdad del fecho, maguer la peſquiſa ſea abierta, y el Alcalde de ſu oficio, mas no por pedimiento de la parte, puede fazer las preguntas, que digan lo que ſaben deſte fecho, ca el oficio del Alcalde, ſiempre dura haſta la ſentencia: y eſto ſe entiende, ſi el fecho ſobre que fue fecha la peſquiſa, fue fecho de nóche, o en yermo, ca entonce no ſe preguntaràn otros, ſino aquellos que fueron preguntados en la primera peſquiſa, ſobre aquello que preguntados no fueron. Pero ſi la peſquiſa fueſſe fecha ſobre q̄ auian muerto al oficial de la Reyna, o del Rey, maguer que ſea publicada la peſquiſa, ſabra el Alcalde todo lo que ſaber pudiere por todas partes: mas ſi fuere la peſquiſa fecha ſobre heridas que ayan dado al oficial, abierta la peſquiſa, no ſabra el Alcalde mas, ſino ſegun dicho es de ſuſo. Pero ſi alguno es fallado muerto, o librado en caſa de alguno, el ſeñor de la caſa es tenido, ſegun dize en la ley del fuero de las leyes. E ſi peſquiſa es fecha ſobre muerte, y es abierta, no ha el Alcalde porque ſaber mas, ſino como dicho es de ſuſo, quando la peſquiſa es fecha ſobre coſa, que no es fecha de noche, o en yermo. Eſto de ſuſodicho, todo ſe entiende aſsi èn las peſquiſas generales, como en las eſpeciales. E anſi fincò todo eſto librado, e ordenado por el Rey don Alfonſo, e maguer ſea aparcero en el yerro eſte que pregunta el Alcalde, no lo dexarà de preguntar por eſſo: ca los que ſon aparceros en los yerros, maguer no deuan ſer creydos. Pero ſi dixere el aparcero del yerro contra alguno, que es culpado en eſte fecho, ſoſpechan contra aquel contra quien dixo cō eſtas ſoſpechas, e ayudas que fallo el Alcalde del fecho en verdad, paſſara el Alcalde contra el, ſegun viere, no mouiendoſe el Alcalde con mal querencia, ni pordon, ni por otra malicia.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *PVblicatis atteſtationibus, iudex ex officio poteſt teſtes recipere.*
2 Vſq; ad diffinitiuam, iudicis officium non concluditur.
3 *In qualibet parte litis, iudex accuſantem adiuuare poteſt, & probationes recipere propter reipublicæ offenſam: & numeris ſequentibus.*
6 *Si Regis officiali iniuria fiat, ipſi regiæ perſonæ irrogata videtur.*
7 *An offendens regium officialem, incidat in crimen læſæ maieſtatis? & numeris ſequentibus diſputatur.*
12 *Contra dominũ domus, & contra vicinos ſuſpicio eſt in delicto ibi commiſſo.*
13 *Socius criminis non admittitur in teſtem contra ſocium.*
14 *Ex dicto ſocij criminis, neq; inquiſitio formari poteſt.*
15 *Varietas Doctorum eſt, an teſtificatio ſocij ſufficiens ſit ad inquirendum, vſquè ad numerũ decimumſeptimum.*
18 *Non idoneus denuntiator ſufficit ad inquirendum, & numero ſequenti.*
20 *In Regno Valentino permiſsum eſt, teſtem poſſe contra ſocium recipi.*
21 *Recenſentur caſus, in quibus teſtis ſocius legitimus eſt cõtra ſocium.*
22 *Socius in criminibus, in quibus contra ſocium deponere poteſt, iurare debet.*
23 *In quæſtione iuramentũ non deſideratur.*
24 *In locũ probationis, quæſtio ſubrogatur.*
25 *In ratificatione poſt tormẽtum, iuramentum requiritur.*
26 *Non damnatur praxis, qua iudex principio quæſtionis iuramentum recipit à reo.*
27 *Interrogatio de veritate dicenda in qualibet litis parte interuenire poteſt.*
28 *In caſibus, in quibus ſocius contra ſocium teſtificatur, in plenario iudicio examinari debet.*
29 *Praxis, quæ debeat obſeruari, quãdo iudex in plenario ſocium reum recipit in teſtem contra ſocium.*
30 *Confeſsio ſua cuilibet nocet, etiã ſi non ſit iurata.*
31 *Si ſuſpiciones, indicia, & alia adminicula adſint, iuſtè inquiri poteſt, & num. ſeq.*

Lex LIIII.

IN TEXTV, IBI: *Ca el ofiçio del Alcalde ſiempre dura.*

Scholium I.

HVius legis ſententia eſt, publicatis atteſtationibus, magiſtratũ ex officio poſſe teſtes

ſtes recipere, non tamen ad litigatoris petitionē, & huius ſententiæ eam reddit rationē: quia officium iudicis vſquè ad diffinitiuam non concluditur, vt
2 Accurſ. adnotauit in l. cum de indebito, in principio, ff. de probationibus, & in Authentico de teſtibus, §. quia verò, verſ. illud, & docet Innocentius in c. cum clamor, de teſtibus, nu. 2. Bald. in Authent. at qui ſemel, C. de probationibus, numer. 4.
3 Ad petitionem tamen litigantium, via probationis præcluſa eſt poſt teſtimonia manifeſta, vt in anteriori lege oſtēdimus, in qua cùm teſtium productionem accuſatori legis conditor denegaſſet, in hac lege ſequēti non idem in iudice ſtatuendum eſſe ſanxit: nam ſicut iudex ex mero officio procedere poteſt, & vicem accuſantis ſuſtinere, ita etiam poterit ipſum accuſantem adiuuare & in qualibet parte litis probationes reci
4 pere, propter duplicē offenſam, quæ ex quolibet crimine oritur, offenſo, ſcilicet, & reipublicæ, vt eſt vulgare: & ſic quàuis parti præcluſa via probationis ſit, atteſtationibus publicatis, propter teſtium corruptionē, & alia incommoda, quæ ſequerentur, quæ congeſsit Bald. in
5 dicta Authent. at qui ſemel. At propter reipublicæ iniuriam, examinare iudex teſtes poterit, etiam atteſtationibus publicatis, cum in eo ceſſet prædictus timor corruptionis, vt in d. c. cum clamor, & in dict. Authen. at qui ſemel, Innocent. & Bald. animaduerterunt: & quia alioqui poſſet dari colluſio inter accuſantem, & accuſatū, & reus liberaretur à crimine, & vindictam nō aſſumeret reſpublica.

I N T E X T V, I B I: *Sobre que auian muerto al oficial de la Reyna, o del Rey.*

Scholium II.

6 Hoc ſpeciale eſt in regia familia, cui ſi iniuria fiat, eius vindicta ad Regem ſpectat, vt conſtat ex l. 1. tit. 16. part. 2. vbi Gregorius ſchol. 1. quæſtionem mouit, an eam offendēs incidat in crimē
7 læſæ Maieſtatis? & latè diſputat Andreas de Iſernia in cap. vnico, quæ ſint regalia, *Super*
8 *parte, & bonis committentium crimen læſæ Maieſtatis*: vbi ait, crimen læſæ Maieſtatis committi quando quis occīdit magiſtratum, cùm hoc caſu honor Principis verſetur: & Iſerniam refert, & ſequitur Gregorius in d. gloſſ. 1. ex regula text. in l. 1. ff. ad l. Iuliam maieſtatis, & probatur in l. 1. tit. 12. lib. 8. Ordina
9 menti, vbi occīdēs, percutiens, vel capiens magiſtratum, proditor

ditor eſt,& vitã,& omnia bona amittit, niſi rixa fuerit orta inter iudicem, & priuatum, ob aliam cauſam,& nõ ratione of-
10 ficij, quo caſu pœna ordinaria offenſor punietur: non tamen proditionis labe notabitur, vt in dict. l. animaduerſum eſt, & Iſernia docuit in dicto cap. vnico,& teſtatur Didacus Perez in dict. l. 1. tit. 12. lib. 8. Ordinam. & Azeuedo in l. 1. tit. 22. lib. 8. Compilationis, num. 8. & 9. In hoc ergo graui crimine, inquiſitionem permiſit noſtra lex,& teſtium interrogationẽ in qualibet litis parte,& cùm per dict. l. Ordinamenti, & Compilat. æquiparata ſint, mors, percuſſio, & captura magiſtratus, & aliorũ, qui Regi ſeruiunt: idem quod in occiſore noſtra lex ſtatuit,& in percutiẽte, & capiente conſtituemus.

IN TEXTV, IBI: *El ſeñor de la caſa es tenido.*

Scholium III.

12 Forus, qui hic allegatur, eſt l. 3. titul. 17. libr. 4. Fori: eſt enim præſumptio contra dominum domus, & cõtra vicinos, vt adnotauit Montaluus in dicta l. Fori, & in l. 102. ſequenti oſtendam ea quæ hic omitto.

IN TEXTV, IBI: *Aſſi en las peſquiſas generales, como en las eſpeciales.*

Scholium IIII.

DIXI In lege 50. ſupra, ſcholio 1.

IN TEXTV, IBI: *E a los que ſon aparceros en los yerros.*

Scholium V.

13 Probat hæc lex, ſocium criminis non admitti in teſtẽ contra ſocium, iuxta l. fin. C. de accuſatio. & textum in c. veniens, in 1. & cap. ſicut, de teſtibus, & alia vulgaria iura, quibus conuenit l. 21. tit. 16. par. 3. & rationem tradit prædict. l. fi. C. de accuſationi. eam nempè: quia fortè quis veniam ſperans alterius fauore eum reum faceret, vel odio, & inimicitia vltimo ſupplitio offerret, docet gl. in cap. 1. de teſtib. lib. 6. & Speculator in tit. de teſte, §. 1. verſ. *Item quod eſt ſocius criminis*: quinimò ex teſtimonio ſocij cri-
14 minis, neque inquiſitio formari poteſt, vt noſtra lex pulchrè animaduertit, & docuit Alex. conſ. 132. volu. 1. nu. 17. Decius conſ. 233. volum. 1. num. 1. Fulgoſius lib. 1. conſ. 173. nume. 1. & 2. Gregor. in dicta l. Partitæ, ſchol. 2.

ſchol.2. in quo noſtra l. eſt no-
tatu digna, cùm de inquiſitio-
ne loquatur, in qua non proce
ditur per depoſitionem com-
15 plicis. Scio tamen in hoc Do-
ctores varios fuiſſe, exiſtiman-
tes, teſtificationem ſocij ſuffi-
cientem eſſe ad inquirendum
contra nominatum, tradit Ro-
manus in l. etſi certus, nu.1. ff. ad
Syllanianū, & ſequitur Addi-
tionator ad Angelum, verbo,
Fama publica, num.31. Nouellus
in praxi criminali, fol.64. num.
19. Ioannes de Amicis conſ.27.
num.5. & refert Iulius Clarus,
lib.5. §. fin. quæſt.21. num.5. do-
cens, præfatam opinionem ac-
cipi debere, ſiue ipſe ſocius ſpō-
tè ſocium complicem nomina-
uerit, ſiue iudex interrogauerit
in genere, & delinquens decla-
16 ret de ſe, & ſocio: vtroque enim
caſu prædicta delaratio magi-
ſtratum compellet ad conqui-
17 rendum. Ruinus tamen conſil.
147. nu.1. volum.5. & Roland.
conſil.73. nu.2. volm.1. præid-
ctam opinionem tātummodò
admittūt in criminibus, in qui-
bus ſocius poteſt teſtificari cō-
tra ſocium: in alijs tamen deli-
ctis, ex ſocij teſtimonio inqui-
ſitionem poſſe formari negāt:
& quanuis Iulius Clarus, etiam
in criminibus non exceptis, in-
quiſitioni locum eſſe dicat in
dict. quæſt.21. nume.5. (ex leui,
quam adducit ratione, quia ſci-
licet hoc caſu ſocius loco de-
nunciatoris haberi debet, vel
inhabilis teſtis, cùm de iure ve-
18 rum ſit, ſimplicem denunciato-
rem, vel non idoneum, teſtem
ſufficere ad inquirēdum) Præ-
dicta prior opinio veriſsima eſt
cum dicta Ruini, & Rolandi li-
mitatione, neque prædicta Iu-
lij ratio ſatisfacit: alia enim mi-
litat diuerſa in ſocio criminis,
quæ ex dict. l. fin. C. de accuſat.
elicitur, vt in principio huius
ſcholij adnotauimus. Prædicta
itaque ſententia omninò admit-
tenda eſt, ſcilicet ex teſtimonio
ſocij contra ſocium conquiri
19 nulla ratione poſſe, quod nulla
alia lege regia animaduertitur.
Lex enim Partitæ ſolùm deci-
dit regulam generalem, quam
ſupra retulimus, vt ſocius non
recipiatur in teſtem contra ſo-
20 cium: de inquiſitione verò ni-
hil ſanxit: in Regno tamen Va-
lentino, ex foro illius Regni,
ſocijs permiſſum eſſe teſtificari
21 contra ſocios in criminibus in
iure exceptis, & non exceptis,
docet Morla tit.11. de fide inſt.
numer.70. Et excepti caſus, in
quibus de iure cōmuni ſocius
criminis legitimus teſtis eſt cō
tra ſocium, recēſentur à gloſſa,
& Doctoribus in l. vltima, C.
de accuſation. & congeſsit do-
22 ctiſsimus Gomecius delictorū,
cap.12. nu.16. Quibus adijcio in
criminibus quibus ſocius con-
tra

tra ſocium teſtificari poteſt, iu-
rare debere: nam reus quando
alium reum facere conatur, fun
gitur vice teſtis, vt ex Hippo-
lyto de Marſilis docet Iulius
Clarus d. quæſt. 21. num. 10. qui
addit, quandocunque interue-
niat iuramentum ſufficere, ſiue
ante quæſtionem, ſiue poſt, ſiue
præſente ipſo cōtra quem reus
teſtificatur: animaduerto tamē
iuramentum omninò neceſſa-
rium eſſe, errant tamen in for-
ma eius prædicti Scribentes, nō
enim in qualibet parte litis ſuf-
ficit. Cuius rei, vt cognitionem
habeamus, duas ſubijciam con-
cluſiones.

23 Prima concluſio ſit, in quæ-
ſtione iuramentum nullatenus
deſiderari; & ratio eſt, quia iam
iuramentum præceſsit in con-
feſsione delinquentis, cùm ad
quæſtionem non poſsit deue-
niri, niſi confeſsio priùs in actis
recepta ſit; nam fruſtra quis tor
quetur, ſi ſponte cōfeſſus eſſet,
cū tunc quæſtio habeatur, quā-
do aliæ legitimæ probationes
deſunt, in cuius defectum tor-
menta inuenta ſunt, l. edictum,
24 verſ. 1. de quæſtionibus: ſi tamē
reus negat delictum, & proba-
tio eius plena non habeatur, in
eius locū quæſtio ſubrogatur
in caſibus de iure permiſsis, &
loco, & tempore debitis, l. pro-
latam, C. de ſentent. & interlo.
omn. iud. l. geſta, C. de re iudic.

25 Rurſus, & quia iuramentū ſuc-
cedit poſt quæſtionem in rati-
habitione ſcilicet, quæ poſt cō-
feſsionem factam in tormento
deſideratur, l. 1. §. Diuus Seue-
26 rus, §. de quæſtionibus, l. 4. tit.
30. part. 7. non tamen damnarē
praxim, vt iudex principio quę
ſtionis iuramentum reciperet
à reo, quia forſam timore per-
iurij veritatem diceret, & quæ
ſtio excuſari poſſet, & ſanè in-
terrogatio cum iuramento de
veritate dicenda in qualibet li-
tis parte adiungi poteſt, l. 1. & 2.
C. de iuramento calumniæ, c.
27 præſentium, de teſtibus, lib. 6.
cap. 1. de conſuetudine, cod. lib.
6. Clementina, ſæpè, de verbor.
ſignific. cap. 1. & 2. de iurament.
calumniæ, quæ iura indiſtinctè
in negotio ciuili, & criminali
loquuntur (ſiue criminoſo, vt
Grammaticis placuit, qui à cri-
mine criminoſum deflectunt:
ego tamē Vlpiano, & Scæuolæ
aſſentior, qui criminali verbo
vſi ſunt, l. vltima, ff. de furtis, l.
2. ff. de appellation.) & ſpeciali-
ter in cauſa criminis probatur
in l. vbicunque, ff. de interrog.
actionbus, in l. 1. ff. de quæſtio-
nibus, in l. 3. ff. de iure iurando,
l. fin. C. de fide inſtrumentorū,
l. lex Cornelia, §. hac lege, ff. de
iniurijs: & quia cùm à reo legi-
timis præcedentibus indicijs, vel
ſemiplena probatione iuramē-
tum petitur, debet in cōſcien-

tia manifeſtare veritatẽ, etiam ſi ex ipſa mortis pęna plecteretur, alioquin lethaliter peccat, vt docet S. Thom. 22. quæſt. 69. artic. 1.

28 Secunda cõcluſio ſit, hoc iuramentũ, & cõfeſsionem ex eo, ſiue interueniat in cõfeſsione ſpontanea, ſiue in tormẽtis, ſiue in ratihabitione (ſeu, vt vulgo dicitur ratificatione) ſiue in adunatione ſocij cũ torto ſolùm ipſi reo præiudicium afferre, ſiquidẽ crimen confeſſus ſit: contra ſocium tamẽ, etiam in caſibus in quibus ſocius cõtra ſocium teſtificatur, nullius momenti erit, niſi in plenario iudicio, vt teſtis examinatus ſit ſocius: quod vel ex eo cõſtat, nam etiam ſi teſtis legitimus, & omni exceptione maior productus ſit, non facit fidem, niſi in plenario teſtificetur: maiori ergo ratione idẽ admittemus in ſocio, qui teſtis inhabilis, & minus

29 idoneus eſt. Ideoque hæc praxis obſeruanda erit, vt poſtquàm reus de ſe, & ſocio aſſerat iudex in caſibus permiſsis, & ſecũdum anteriorem interpretationẽ in plenario ſociũ reum cùm iuramento tanquàm teſtẽ recipiat, qui ſi perſeuerauerit, & ratam habuerit confeſsionem ſuam, contra ſocium fidem faciet: alioqui ſi in prædicta ratihabitione confeſsionẽ ſuam reuocauerit, & errorem cõtinere, & dum nominauit prædictum ſocium, falſum dixiſſe dixerit, prima nominatio nihil ſocio nocebit, quod breuiter placuit adnotaſſe, cũm frequenter à iudicibus de hoc nõ animaduer-

30 tatur, tota enim iuramenti vis circa ſocium conſiſtit. Quoad reum enim confeſsio ſua ei nocet, etiam ſi iuramentum ei nõ adijciatur, dummodò in iudicio ſit, l. ſi ſiue, ff. de interrogat. actionibus, l. cum præcum, C. de liberali cauſa, l. 1. C. de crimine ſtelionatus, docet Bart. in l. vbicunque, ff. de interrogat. action. num. 11. Bald. in l. ſicut, in fin. C. de repud. hæreditate.

IN TEXTV, IBI,
Con otras ſoſpechas, y ayudas.

Scholium VI.

31 IVri admodum conſentanea ſententia ex noſtra l. elicitur, ea nempè, vt quamuis diffinitio certa ſit, ex ſolo teſtimonio ſocij non poſſe inquiri, ſecundum ſuperiorẽ interpretationem: ſi tamẽ ſuſpiciones, indicia, & alia adminicula adſint, iuſtè conquiri queat, quæ receptiſsima ſentẽtia eſt, vt docuit Alexand. dict. conſil. 132. Decius conſil. 233. in princip. volu. 1. Fulgoſ. conſ. 173. volu. 1. in fine, & probatur ex text. in l. quæro, §. fin. ff. de ædil. & edict. vbi

vbi etiam ſeruo creditur, adiunctis tamen alijs adminiculis, & ſuſpicionibus, hoc enim indicat adminiculum. Eſt enim ſupplementum probationis per ſe ſolum non operans, vt habetur in cap. vltimo, de ſucceſ. abinteſtato, & plura adminicula per ſe ſola non ſufficere, niſi alijs probationibus adiunctis, probatur in l. 2. §. 1. ff. de excuſat. tutorum, & ideo ex noſtra l. requiruntur adiuncta cum teſtimonio teſtis, quanuis ſocij criminis, vt inquiſitioni locus ſit, & ſuſpicio, de qua in noſtra lege non debet hic accipi de ſimplici ſuſpicione, quæ in ſolo mentis motu conſiſtit, iuxta l. de ſtatu, ff. de teſtamentis, ſed debet intelligi de ſuſpicione mixta cum coniecturis, præſumptionibus, & alijs veroſimilibus, ex quibus cum atteſtatione ſocij poſſit moueri iudicis animus ad inquirendũ, quæ omnia ſimul cõiuncta, propriè adminicula dicuntur.

Textus quinquageſimus quintus.

Otro ſi, como quier que el Rey de ſu oficio quãdo le dan algunos hombres querella de ſu oficial, que no vſa bien de ſu oficio, que les haze muchos agrauamientos en tales coſas, e deſto es fama, puede el Rey de ſu oficio mandar ſaber la verdad: pero ſi alguno ſe querella al Rey de ſu oficial, que fizo tal mal, entonce el oficial deue ſer emplazado para ante el Rey: e oydo por manera de juyzio: e ſi ge lo negare deuelo prouar el querelloſo.

SVMMARIVM.

1 *Rex inquirere debet contra eius officialem, quando multorum querela interuenit, famaquè grauaminum præceſſit, & nu. ſequenti.*

3 *Pro ſtatu ſubditorum, & pro ſtatu Eccleſiæ, & vt grauamina tollatur, permiſſa inquiſitio eſt.*

4 *In hac inquiſitione lite non conteſtata, teſtes recipiuntur.*

5 *Citatio officialis in hac inquiſitione non deſideratur.*

6 *Cauſæ inquiſitionis enumerantur.*

7 *Diuerſitas conſtituitur, quando inquiſitio fit contra magiſtratũ ſuperiorem, aut inferiorem.*

8 *Diuerſitas inter famam, & ſuſpicionem, adnotatur.*

9 *Inquiſitio non habet locum, niſi in enormi crimine.*

10 *An inquiſitionem impediat querela à parte prius propoſita.*

11 *Accuſatore interueniente, ceſſat remedium inquiſitionis, etiamſi inquiſitio incerta ſit.*

12 *Dubitatio eſt, an iudex inquiſitor poſſit imponere pœnã ordinariam delicti.*

13 *Inquiſitio an ſit remediũ ordinarium, vel extraordinariũ de iure ciuili, & quid de iure canonico.*
14 *Ratio diuerſitatis inter inquiſitionem de iure ciuili, & de iure canonico.*
15 *Quamuis grauatus à magiſtratu teſtes producat, nihilominus inquiſitio, & nõ querela iudicatur.*
16 *Fama ſubrogatur loco accuſationis.*
17 *Fama duplex eſt.*
18 *Fama inquiſitionis præparatoria eſt.*
19 *Fama in quo differat à rumore.*
20 *De infamia leui tractatur.*
21 *An in inquiſitione generali fama deſideretur.*
22 *In inquiſitione, quæ emanat de Principis conſcientia, fama non requiritur.*
23 *Sola Principis cõſcientia ſupplet defectum cuiuslibet ſolennitatis.*
24 *Inquiſitio de iure ciuili prohibita eſt, niſi fama præcedat, ſecus de iure Pontificio, quo iure fama præcedere non debet, & quid in hoc obſeruandum ſit.*
25 *Quando Princeps aſſerit ſibi conſtare de tali delicto, plena probatio eſt.*
26 *Si accuſatio præcedat contra aliquem, forma litis deſcribitur.*
27 *Diuerſitas procedendi per inquiſitionem, denuntiatiõnẽ, & accuſationem, adnotatur.*
28 *Iuſtè quis à iudice interrogari debet, aliàs iuſtè negare reus poteſt.*

IN TEXTV, IBI: *Quando le dan algunos hombres querella de ſu oficial.*

Scholium I.

1 SEntentia huius legis, in prima eius parte, eſt, Regem ex officio poſſe, & debere cõquirere contra eius magiſtratũ, quãdo multitudinis ſubditorum querela interuenit reſpectu grauaminum, quorũ fama præceſsit.
2 Hæc lex debet intelligi de inquiſitione generali contra Regium magiſtratum, ſiue de generali, & ſpeciali, ex vtroque impartienti, vt Baldo placuit in l.iubemus, C. de probation. num.7. in princip. quæ de iure permiſſa eſt, vt teſtatur idem Bald.in l.obſeruare, §. proficiſ-
3 ci, in 1. numer.10. Scilicet pro ſtatu ſubditorum, & vt grauamina tollantur, ſicut pro ſtatu Eccleſię permiſſa fuit in c.qualiter, & quando, de accuſat. vbi
4 Innocent. latè tractat, quo caſu recipiuntur teſtes, lite nõ conteſtata, iuxta text.in cap.cum I. & A.de re iudic.& ibi glo.verb. & Abbas, num. 3. quibus conuenit l. 3. titul. 16. part. 3. & Theodoſius ſtatuit in l.ne diu,
5 C.de pœnis: nec citatio magiſtratus in hac inquiſitione deſide-

ſideratur, vt docuit Baldus in
dicta l. iubemus, C. de proba-
6 tionibus, numer. 5. Inter cauſas
enim inquiſitionis præcipua
eſt, propter officia publica cor-
7 rigenda, inter quæ diuerſitas
conſtituitur; nam ſi magiſtra-
tus ſuperiores ſint, inquiſitio
non fit, niſi fama præcedente,
vt ſenſit l. noſtra, & probatur in
l. iuſtiſsimos, C. de officio Re-
ctoris prouinciæ: contra alios
tamen minoris dignitatis, qua-
cunq; ſuſpicione interueniente,
conquiri poteſt, lex. 2. C. de
ſportul. & ſumpt. & de diſcri-
8 mine inter famam, & ſuſpicio-
nem ſcribit Baldus in l. ea qui-
dem, C. de accuſationib. nu. 1.
& 3. Sunt ergo caſus inquiſitio
nis ſtricti, & ideò iura ſtatuerũt
non ſemper, ſed ſub certo mo-
do, & forma, fama, vel ſuſpicio-
ne, & in caſibus à iure permiſ-
ſis inquirendum eſſe, quos con-
geſsit gloſſ. in dicta l. iubemus,
& in l. 2, §. ſi publico, ff. de adul.
& meminit l. noſtra in caſu ma-
giſtratus, vt ſupra oſtenſum eſt,
9 cuius delictum in materia gra-
uaminũ inter grauiſsima con-
numeratur, & ideò inquiſitio
prædicta locum habet, ſicut in
enormi crimine, ex lege Mani-
chæos, C. de hæreticis, l. Apo-
ſtatarum, C. de Apoſtatis, l. ne-
mo, in 2. C. de Iudæis l. 1. C. de
falſa monet. Baldus in l. ea qui-
dem, C. de accuſationib. nu. 38.

tradit Speculator tit. de inqui-
10 ſitione, §. quando autem, in
principio, Bart. in dicto §. pu-
blico, ff. de adulterijs, & nota-
tur in l. ſi quis in hoc genus, C.
de Epiſcopis, & cleric. vbi pro-
pter atrocitatem criminis ad
inquiſitionẽ deuenitur, cui ac-
cedit l. 4. §. 1. ff. ad l. Iul. pecul. &
text. in cap. in primis, §. ſi quis,
2. quæſt. 1. Neque inquiſitionẽ
impediet querimonia, de qua
fit mentio in prima huius legis
parte, vt putabat gloſſa in dicto
cap. cum I. & A. de re iudicata,
verbo, *lite conteſtata*, quam Ab-
bas ibi ſequitur, exiſtimantes,
generalem inquiſitionem for-
mari nullatenus poſſe ſi ſit qui
accuſet, quo caſu & citatio re-
quiritur, litiſque conteſtatio,
vt gloſſa, & Abbas aſſerunt: nã
ſi rectè inſpiciantur verba gloſ-
ſæ, ſolùm accipi debent in legi-
timo accuſatore, cum in eius
perſona tantum exẽplum ſcri-
bat Bernard. dict. ſchol. verbo,
11 *lite conteſtata*: eo enim interce-
dente, remedium conquirendi
ceſſat, cùm ſubſidiarium ſit, &
loco accuſationis ſubrogetur:
quinimo etiam ſi inquiſitio in-
choata ſit, ſuperueniente accu-
ſatore, ceſſat, vt Dynus cenſet
in l. 2. §. fin. de adulterijs, tan-
quàm aduueniente ordinario au
xilio; nam cùm accuſator pro-
prium dolorem proſequatur,
meritò inquiſitori præfertur,

l. ſi maritus, §. peruenit, ff. de
adult. & quia in duplici iniuria,
quę ex delicto oritur, partis of-
fenſæ maioris conſiderationis
12 eſt, vt ſupra oſtẽdimus: & hinc
dubitari ſolet, an iudex inqui-
ſitor poſsit imponere pœnam
ordinariam delicti, cum extra
ordinem procedat, quã diſpu-
tat Doctor Gomecius delicto-
rum, cap. 1. num. 51. vbi partem
affirmatiuam ex multorũ, quos
refert ſententia ſequitur, cum
aliqua diſtinctione iuris ciuilis
& Pontificij, vt ibi inſpicere li-
cet: & quando de iure ciuili di-
13 catur inquiſitio remedium or-
dinarium, & non extra ordinẽ,
tractat Barto. in l. 2. §. finali, de
adult: & in d. §. ſi publico, Bald.
in l. ea lege, C. de condictione,
ob cauſam, & in l. nullam, C. de
teſtament. de iure tamen Pon-
tificum nulli dubium eſt, inqui
ſitionem extraordinarium au-
xilium eſſe, vt docet Innocent.
in cap. dilecto, de ſententia ex-
communica. quem refert Bald.
in d. l. ea quidem, C. de accuſat.
14 num. 3. Et ex his, ſi quid ſentio,
prędicta diuerſitas procedit in-
ter ius ciuile, & Pontificium:
nam cũ hoc iure inquiſitio au-
xilium extraordinarium ſit, &
pœna extra ordinẽ irrogatur,
de illo tamẽ iure, cùm ordina-
rium auxiliũ reputetur, & or-
dinaria pęna reus plecti poteſt,
quam diuerſitatis rationẽ pla-
cuit ſcribere, cum à nemine
animaduertatur, communis
enim ratio Doctorum eſt, pie-
tas iuris Pontificij, quo de-
linquentes mitius puniuntur,
iuxta text. in cap. inquiſitionis,
de accuſatio. & docet gloſſa, &
Abbas in princ. & Felin. nu. 8.
qui aliã longè diuerſam diuer-
ſitatis rationem aſsignat præ-
textu accuſatoris, quæ antea
fuit Cyni, vt ipſe refert in l. in-
famem, C. de publicis iudicijs;
vbi Bart. improbat: at in noſtra
lege non ſingulorum, ſed mul-
torum querela interuenit, quo
caſu non tanquam accuſatores,
quod eſſet abſurdum, ſed tan-
quàm promotores inquiſitio-
nis habetur, quod ſuadetur ex
pulchra deciſione text. in l. 6.
15 tit. 16. part. 3. quæ expreſsè hoc
decidit in querimonia ſubdi-
torũ ſuper gravaminibus ma-
giſtratus Regiſ, & ex prædicta
ratione conquirẽdum à Rege,
vel ab eo cui committit, ſancit;
& ipſis ſubditis grauatis per-
mittit teſtes producere, & ni-
hilominus inquiſitio, & non
querela iudicatur, vt doctè ani-
maduertit Gregor. ibi ſchol. 2.
à quo quamuis impugnentur
gloſſa, & Abbas, vbi ſupra, excu
ſari poterunt, cum nõ loquan-
tur in caſu noſtræ legis, & præ-
dictæ legis Partitæ, ſed in ſim-
plici accuſatore, vt ſuperius ad-
notauimus.

IN TEXTV, IBI:
I deſto es fama.

Scholium II.

16 FAma enim ſubrogatur lo-
co accuſationis, & totus po
pulus reũ deferre videtur,
& eſt illa, quæ ad conquirẽdum
laceſſit, vt in cap. qualiter, &
quando, de accuſatio. adnota-
tur, & in l. iuſtiſsimos, C. de of-
17 ficio Rectoris prouinciæ, quæ
quamuis duplex ſit, ſecundũ Bal.
in l. ea. C. de accuſa. in princ. lex
tñ noſtra loquitur de illa, quæ
eſt inter gentes ex imaginaria
opinione, vel credulitate, iuxta
l. de minore, §. tormẽta, ff. de
quæſtionib. & tam proba, quã
improba fama dictis verbis cõ-
prehenditur, l. 3. §. item Diuus,
ff. de teſtibus, hæc eſt ergo famã
18 inquiſitionis præparatoria, ſine
qua nõ conquiritur, vt proba-
tur in c. cũ oporteat, de accuſat.
& ibi gloſ. & Scriptores, & In-
nocẽtius nu. 1. & firmat Boſsius
in praxi criminali, tit. de inqui-
19 ſitione, n. 8. & à rumore differt,
qui ſtrepitus multarũ vocum
eſt, l. fin. ff. de hæred. inſtit. l. mi-
les, §. mulier, ff. de adult. qui ru-
mor eſt minor, quàm fama, cũ
ſit eius initiũ, & omne initium
ſit minus ſuo fine, vt philoſo-
phicè docet Bald. in d. l. ea qui-
dem, n. 2. quãuis hoc caſu leuis
infamia ſufficiat ad cõquiren-
20 dum, & quæ ſit infamia leuis,
& quomodo fama probetur in-
ſpicere eſt apud Innocentium
in d. c. cum oporteat, nu. 3. & 4.
Difficultatem tamen habet lex
noſtra, dum in caſu inquiſitio-
nis, de quo hic tractat, requirit,
vt fama præcedat; cùm in inqui
ſitione generali non deſidere-
21 tur, vt ex l. congruit, ff. de offic.
præſid. omnes admittunt, & ex
c. 1. vbi Abbas de offic. ordinar.
& ex c. Romana, de cenſib. in 6.
& docet Grego. Lop. in l. 1. tit.
17. p. 3. ſchol. 4. Rurſus, quia in-
quiſitio hic fit, de Principis cõ-
ſcientia, ſuper grauaminibus
tollendis: ſuccedit itaq́, regula
22 text. in l. nullus, ad l. Iul. Maie-
ſtatis: vbi in inquiſitione, quæ
emanat de Principis motu fa-
ma non requiritur; & tradit ibi
23 Bald. nu. 1. & 2. & Innocẽn. in d.
c. cum oporteat, num. 4. Decius
volu. 1. conſiliorum, conſ. 173.
incipiẽti, in cauſa falſitatis, n. 1.
cum ſola Principis conſcientia
ſuppleat defectũ cuiuslibet ſo-
lennitatis, Clem. 1. de probatio.
Sed prædictis non obſtantibus
defendenda eſt ſentẽtia noſtræ
l. quæ eſt iuridica, vt fama ne-
ceſſariò ſecundum ſupradicta
præcedat ad formãdam inqui-
ſitionẽ: neq́, obſtat d. l. cõgruit,
c. 1. de offi. ordin. & c. Romana,
24 de cenſibus: nam ſecũdùm ve-
riorem opinionem de iure ci-
uili inquiſitio prohibita eſt, ni-

ſi prædicta fama præceſſerit, vt
docuit Salicetus in l. ea quidē,
C. de accuſationibus, neq́, con
trarium probatur in dict. l. con
gruit, quæ ſolum permittit in-
quiſitionem generalem deli-
ctorum: fama tamen, & alijs
requiſitis interuenientibus, vt
declarat Bartolus in l. 2. §. ſi pu
blico, ff. de adulterijs, numer. 5.
& 9. De iure tamen Pontificio
permiſſam eſſe inquiſitionem,
fama non præcedente, ex dicto
cap. 1. & cap. Romana, & cap.
qualiter, & quando, in 2. de ac-
cuſationibus, nonnulli admit-
tunt, quos refert, & ſequitur
Monticelus in praxi criminali,
regula 1. in principio, qui diſ-
crimen cōſtituit inter ius Pon-
tificiū, & ciuile, nullo tamē mo
do differre docent Alcia. in c. 1.
numer. 12. de officio ordinarij,
& Aretinus in cap. qualiter &
quando, de accuſationibus, nu-
mero. 66. & 67. aſſerentes vtro-
que iure prædictā famā requiri.
Rurſus non obſtat illud, quod
de conſcientia Principis dixi-
mus, & vt fama nō deſideretur,
quando inquiſitio ex ea proce-
25 dit: illud enim verum eſt, quā-
do Princeps aſſerit ſibi conſta-
de crimine, vt declarat Ale-
xander conſ. 89. libr. 1. & conſ.
179. libro 2. Decius d. conſ. 174.
num. 3. Alciat. cap. 1. nu. 55. de
officio ordinarij: cùm in noſtro
itaq́, textu Rex non aſſerat de-
lictum, ſed ſolum propter ſub-
ditorum querelam inquiſitio-
nem formet meritò in ea re-
quiritur, vt fama præcedat, iu-
xta prædicta iura, & probatur
in cap. licet Hely, de ſimonia,
& notat Gandinus in tract. ma-
leficijs in tit. quomodo cognoſca-
tur per inquiſitionem, & Ful-
goſius conſ. 136. vol. 1. & iudici
aſſerēti in inquiſitione infamiā
præceſsiſſe non credi, ſed aliter
probari debere, docuit idē Ful-
goſius conſ. 107. vol. 1. Decius
conſ. 255. nu. 11. vol. 1. & ſi fama
non precedente, iudex conqui-
rat contra aliquem adſtringi,
ſaltem quoad expenſas factas à
reo, & poſſe ab eo peti in ſyndi-
catu docuit Salicet. in l. ea qui-
dem, C. de accuſat. nu. 66.

IN TEXTV, IBI:

Pero ſi alguno querella al Rey.

Scholium III.

26 SEntentia huius legis in ſe-
cunda eius parte eſt: magi-
ſtratum ſi ab aliquo accuſe-
tur, euocari debere, & iudicium
cum eo formari: iſto enim caſu
non eſt propriè inquiſitio, cum
non fiat ex mero Regis officio,
ſed ad petitionem, & querimo-
niam partis læſæ, qua interue-
niente non deuenitur ad extra-
ordinarium auxiliū, vt in pri-
ma noſtræ legis parte oſtenſum
eſt, & probatur in ſumma, tit.
17. part. 3. Quinimò, ſi ſtante
prædi-

prædicto legitimo accuſatore, Rex conquireret, deberet accipi ſecundum iuris formam, vt citatio tunc procederet, & lite conteſtata, teſtes reciperentur, vt docuit Hoſtienſ. in cap. quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non conteſtata: quo caſu, & de prædicta inquiſitione, mixta cum partis accuſatione, ſi quid iudico, eſt accipienda litera noſtræ legis in hac ſecunda parte. Tum, quia ipſa lex, & anteriores de inquiſitione loquuntur: tum, quia primo modo ſumpta nullã haberet dubitandi rationem, cũ caſum planũ decideret: nec hic accuſatio præcedens potuit tollere inquiſitionis formã vt idem Bal. aſſerit in d. l. ea qui-
27 dem, num. 27. Et de effectibus, & diuerſitate procedendi, per inquiſitionem, denũtiationem, & accuſationem, tractat Barto. in l. Diuus, ff. de cuſtodia reorũ, Bald. in d. l. ea, num. 41. & in tribus caſibus inquiſitionem formari poſſe, ſcilicet, per famam, iuxta ſuperius adnotata, & per promotorem, iuxta textum in cap. cum oporteat, & in cap. 1. de reſcript. lib. 6. & per denuntiationem, vt in l. Diuus, de cuſtodia reorum, & in l. 1. ff. de officio præfecti vrbis, docuit idẽ Bald. in d. l. ea, num. 39.

I N T E X T V, I B I:
Y ſi ſe lo negare, de uelo prouar el querelloſo.
Scholium IIII.

27 Accipienda lex eſt in negatione facta a magiſtratu, præcedẽtibus indicijs cõtra eum, nec ſolam accuſationẽ ſufficere, vt interrogari poſsit, dicendũ eſt, vt videtur innuere litera text. cũ iuſtè quis à iudice interrogari debeat ex Diuo Thom. 2. 2. q. 69. art. 1. & Palud. in 4. diſt. 19. quæſt. 4. Soto in tractatu de ratione tegendi, & detegendi ſecretum, memb. 2. q. 7. pagin. 63. Nauar. in cap. inter verba, 2. quæſt. 2. nu. 730. Quæ ſi iuſta interrogatio nõ præceſſit, iuſta eſt negatio, vt ex prædictis doctoribus patet.

Textus quinquageſimus ſextus.

ES a ſaber, que ſi algunos hombres poſan en alguna poſada, maguer ſea de noche, e algun hombre, o muger de la poſada, o del lugar da vozes, diziendo matan a fulano, e a eſtas vozes recude algũ hombre de otra poſada en que poſaua, con armas en vando, o en ayuda de los que matan en aquella poſada a ſu hueſpede, refiriendo, o deteniendo a los que viené en ayuda del hueſpede, o teniendoles las eſcaleras a los que quieren ſubir en ayuda del hueſpede, o tirando piedras, o otras armas contra los que vienen en ſu ayuda del hueſpede, o poniendo eſcaleras por do deſcendieron, e fuyeron los que mataron al dicho

ſu hueſpede, e no ſe prueua por la peſquiſa, que eſte hombre quē recudio en ſu ayuda de lòs matadores, ni hirieſſe al hueſpede, ni tomaſſe, ni fueſſe en conſejo, ni fueſſe ante ſabidor del fecho, ſi los parientes del hueſpede muerto piden al Alcalde, que oye el pleyto, que mate, o mande matar a aquel que vino en ayuda de los matadores è les ayudò, ſegun dicho es, por tal demāda e pedimiento, el Alcalde no lo deue matar, ni meterle a tormēto: ca el que no en conſejo, ni ſabidor del fecho, ni fiere, ni mata: e aunque fiera, ſi otras feridas tiene, de que es cierto e ſabidor quien ge las dio, e que no murio por ellas, no es tenido a la muerte, el que recudio a la pelea en vando de otro, mas en tal caſo como eſte, de tal muerte, e de tal fecho, puedeles dezir el Alcalde a los parientes del muerto, que por tal demanda, maguer que el hombre viene en ayuda de los matadores, e les ayudò ſegun dicho es, que no le deue mandar matar, mas que vean ſi hā otra demanda contra el. Y es a ſaber, que los parientes del muerto, que pueden pedir al Alcalde, que porque aquel hombre vino en ayuda de los matadores que matauā a fulano ſu hueſpede, e no dexò ſubir a los que veniā en ſu ayuda del hueſpede, que podrian auer preſos los matadores, ſino por el embargo que les fizo el como en aquel lugar ayan por fuero, aſsi como lo han en Toro, que los vezinos del lugar pueden prender a los malfechores, que piden que les mande dar los matadores, e ſino que les den aquella pena que ellos merecian auer porque mataron aquel ſu hueſpede. E ſi el otro lo negare, e los parientes del muerto prouaren, q̄ por fuero han de prender los malfechores, e que los ouieran preſos, ſino por el embargo que les fizo: entonce el Alcalde deuele poner plazo a que traya los matadores, e ſino los traxere, deuele dar aquella pena que deuen auer aquellos matadores. Y es a ſaber, que maguer embargaſſe aquellos hombres que no auian poder de prender, que no los prendieſſen, e que no auria pena por ello eſte que les embargò que no los prendieſſen. E ſi teniendolos preſos ge los touieſſe, no le deue dar muerte, ni tormēto por ello, mas deue ſer oydo por ſu fuero cō aquellos a que lo tuuo, e que les cumpla quanto fallaren por fuero, y por derecho.

SVMMARIVM.

1 *Opus, & auxilium præbens delinquenti, an pœna ordinaria puniatur.*

2 *Auxiliator punitur eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens, & quomodo hoc accipiatur.*

3 *Quando opes præſtatur poſt delictum cōmiſſum, qua pœna plectatur opem præbens.*

4 *An receptator eadem pœna puniatur, qua principalis, & quomodò hoc intelligatur, & num. ſequenti.*

6 *Quando auxilium præſtatur per actum remotum, quia iuris ſit, & num. ſeq.*

8 *Quando actus dicatur remotus, hoc*

hoc num.& ſeq.declaratur.

10 *Diuerſitas conſtituitur inter fauorem propriè,& impropriè, & num.ſeq.*

11 *Conſulens non tenetur, ſi alioqui ille cui cōſilium præbuit, facturus erat, & in caſu dubio ſemper interpretatur contra conſulentem & num.ſeqq.*

15 *Auxiliator non pœna ordinaria, ſed extraordinem punitur.*

16 *Quotieſcunq́ à lege pœna nō declaratur,extraordinaria intelligitur.*

17 *In caſibus arbitrarijs ea pœna videtur à lege expreſſa, quam iudex elegerit.*

18 *In pœnis à lege impoſitis, cuius ſit electio,& num.ſeqq.*

21 *Quando quis impedit capturam delinquentis,qua pœna plectatur, & num.ſeq.*

23 *Propria authoritate delinquens an capi poſsit, & quando retineri, & intra quod tempus, & num.ſequentibus.*

Lex LVI.
IN TEXTV, IBI:
Y a eſtas vozes recude algun hombre.

Scholium V.

1 Sentētia huius legis, in prima eius parte, eſt opem, & auxiliū præbentē delinquētibus pœna ordinaria non puniri, ſi per actum remotum ab ipſo facto, & delicto auxilium præſtiterit.

Prædicta aſſertio in materia criminum nō modicæ difficultatis eſt, neceſſariò itaquè nonnulla breuiter præmittemus, quibus ſenſus noſtræ l. qui admodum obſcurus videtur, patefiet.

2 Primo ergo præmitto aliquando præſtari opem,& auxilium malefactori ante maleficium cōmiſſum, vtpotè exempli gratia,ſi quis delinquēti arma, vel aliud inſtrumentū delinquendi tradiderit, vel ſcalam cauſa committendi delictum,vel pecuniam domumvè ad delinquendum, vel aliud ſimile præſtet, quo caſu auxiliator punitur eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens ex vulgari textu in l.nihil,ff. ad l. Corneliam,de ſicarijs,l.is cuius ope,ff.ad l. Iuliam, de adult.§. interdum,Inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſcūtur, & ibi gloſſæ ordinariæ, quæ eiuſdem cōcluſionis innumera iura allegant,& adducitur quoque glo. in Clement.1. de pœnis, verbo, *defenſam*,quibus conuenit l.10. tit.9.& l.18.tit.14.& tit.8.& 17. part.7.

3 Secundo pręmitto aliquādo præſtari prædictam opem poſt crimen commiſſum, vtpotè, ſi

auxilium quis accommodauit ad hoc, vt delinquẽs non caperetur à iudice, eumvè receptauit, vel conſuluit, vt euaderet: æquumquè commodauit, pecuniã mutuauit, vel aliud æquipolens, quo caſu non punitur auxiliator eadẽ pœna, qua delinquens, cum factũ & facinus iam commiſſum ſit, nec auxilium ad faciendum, ſed ad euadendum datum ſit, pœna itaq, extra ordinem irrogabitur iudicis arbitrio, attentis qualitate cauſæ, & perſonæ, & auxilij, & alijs accidentijs, quæ poſſint mouere iudicis animum, vt probatur in l.1.& 2.C. de his qui latrones,& in l.1.ff.de rece-
4 ptat. & ibi Scribentes: quæ lex quanuis ſtatuat perinde puniri receptatorem, ac principalem delinquentem accipi debet, de pœna cõdigna delicto, non verò de ſimili, vt ibi docuit Accurſius communiter receptus, verbo, *latronis.*

5 Tertio præmittẽdum eſt, aliquãdo auxiliũ præberi in ipſomet facto, & delicto, quo caſu hic ſocius eadem plectitur pœna, qua principalis l. vnica, C. de raptu virgin. verſ. *Quam eorum ſodalium*, cap. fœlicis, de pœnis, lib. 6. Clementina 1. de pœnis, l. vtrùm, verſ. & ait Metianus, ff. ad l. Pompe. de parricid. vbi Accurſius docet, & vtrobique gloſſę, & Scribentes, & tradit Bald. in l.1. per text. ibi, C. de crimin. pecul. nu. 1. vbi prædictam doctrinã admittit, quãdo delinquens fert opem per actum proximũ facto aſſiſtendo facièti, quæ doctrina veriſsima eſt, quamuis qualitas grauans crimen in perſona facientis nõ adſit in prębente opem, nihilominus enim auxiliator eadem pœna punitur, cum omni qualitate ſua: vnde præſtans opem committenti parricidium, parricidij pœna tenebitur, vt pulchrè tradit Felinus in cap. ſicut dignum, de homicid. nu. 1.

6 Quarto præmittendum eſt, aliquãdo præſtari auxilium per actum remotum ab ipſo facto, & delicto, quo caſu non eadem pœna, quæ principali adiutori irrogatur, ſed benignior arbitraria à iure electa eſt, vt docuit Bald. in l. 1. num. fin. C. de crimine pecul. idẽ Bald. in l. vnica, num. vnico, C. de Nili aggeribus non rumpendis: vbi notat opem ferentem puniri eadem pœna, qua delinquens punitur, quãdo auxilium interuenit per actum propinquum, ſin autem per remotum, tunc mitius auxiliatorem puniendum, diuerſitatem itaq, magnam conſtituit ipſe doctiſsimus author inter opem proximam facto, & remotam a facto, cum hæc benigniori, & æquiori pœna digna ſit, l. fin. ff. de extraordinar. crimi-

criminibus, & tradit Salicetus
in l.vnica, C. de raptu virginũ,
& Felin. in cap. ſicut dignũ, de
8 homicidio, nu. 2. à quibus ille
actus remotus dicitur, quando
præſtatio opis non fuiſſet illa,
quę præſtitiſſet cauſam princi-
palem facinori, vt dict. num. 2.
Felinus adnotauit. De hac igi-
9 tur ope accipienda eſt litera no
ſtræ legis, in qua cum auxilia-
tor licet arma attulerit, & occi-
ſi auxiliatores detinuerit, im-
pediueritque ſcalarum appoſi-
tionem, ne occiſo fauerent, vel
ipſe fauẽdo delinquẽtibus præ-
dictas ſcalas ſuppoſuerit, vt de
domo occiſi exirẽt, & à crimi-
ne liberarentur, vel lapides, &
iacula miſit, vel alio quouis mo
do opem præbuerit, delicti ta-
men ignarus eſſet, & nõ ex pro-
poſito, & doloſè, ſed ſimpli-
citer, & caſu ibi adeſſet iuri-
dicè diſpoſitum extat, vt præ-
dictũ auxilium cenſeatur præ-
ſtitum per actum remotum, &
pœna ordinaria opem præbens
non afficiatur, iuxta ſuperiorẽ
diſtinctionẽ, cũm hic nõ pręſti-
terit cauſam delicto. Succedit
itaque prædicta regula Saliceti
& Felini, cuius ſupra memini-
mus, & Felino, & Saliceto ſuf-
fragatur, l. 2. §. homines, ff. vi
bonorum raptorum, & l. culpa
caret, de regul. iur. & textus in
cap. ſicut dignum, de homici-
dio, & in cap. fœlicis, verb. *Sim-*
plici fauore, de pœnis, lib. 6. & ibi
gloſſ. & eſt videndus Cardina-
10 lis in Clemen. 1. de pœnis, 11. q.
conſtituens diuerſitatem inter
fauorem propriè ſumendo, &
inter ſimplicem fauorem: in-
quiſitio ergo propter opẽ præ-
ſtitam, de qua loquitur lex no-
ſtra, accipitur de illa ope, quæ
dedit occaſionẽ delicto, vt ſen-
tit Bart. cum alijs in l. ſi in rixa,
in fin. & in l. qui ſeruo, de ſicar.
quibus adijcitur pulchrũ An-
charrani conſilium 212. nu. 2.
cuius initium eſt: *Nos Bartholo-*
maeus, ad fin. vbi docet auxilium
propriè accipi, quando ex pro-
poſito quis ſe immiſcuit, non
tamẽ vbi ex accidenti opẽ præ-
buit, & in dubio præſentiam
11 adhibitam maleficio præſumi
caſu adfuiſſe, ibi adnotatur,
& his accedit quod de conſu-
lente dicitur, qui non fit no-
xius, ſi alioqui ille cui conſiliũ
præbuit, facturus erat, gloſſ. in
l. 1. verb. facere, C. de ſeruis fu-
giuis, text. in §. interdum, verſ.
certè, Inſtit. de obligationibus,
quæ ex delicto, & gloſſ. ibi ver-
12 bo, *Non tenetur*: licèt in conſu-
lente aliter ſtatuatur: nam ſi du
13 bitetur, an eſſet facturus necne,
ille cui conſilium datũ eſt, ſem-
per interpretatur cõtra conſu-
lentem, vt docuit Bald. in d. l.
data opera, C. de his qui accuſa-
14 re non poſſunt, nu. 52. Quibus
addo in materia auxilij, licet nõ
ſoleat

ſoleat fieri prædictà diſtinctio: ſi tamen delinquẽs alioqui facturus fuiſſet hoc caſu opẽ præbentem æquius puniri, vt docuit Ioannes Andreas in d. cap. fœlicis, quem refert Auguſtin. ad Angelum, verb. Et Sempronium, nu. 44. cuius auxilio teſtatur, quendam auxiliatorem à morte liberaſſe.

IN TEXTV, IBI:
Non le deue matar, ni metelle a tormento.

Scholium VI.

15 ALIA enim pœna mitiori extra ordinem prædictus auxiliator puniendus eſt, quæ arbitrio iuſdicentis committitur, vt ſupra oſtendimus, quod locum habet in illis, quæ à iure non ſunt præfinita, c. de cauſis, de officio delegati, l. ſanctio legum, ff. de pœnis, l. ſtelio natus, ff. de crimine ſtelio. & ita hoc caſu extraordinaria pœna irrogabitur, l. hodie, ff. de pœn. & quãuis quæſtio nõ pœna ſit, cum ſolum pro cruẽdo delicto ſit inducta, l. edictum, de quæſt. cùm tamen in caſu noſtræ legis opem præſtãs per actum remotum non ſit plectendus pœna ordinaria, neq; etiam torquendum text. decidit, cùm in atroci, & graui delicto, ex quo imponatur grauiſsima pœna quæſtio ſolũmodo adhibeatur, iuxta d. l. edictũ: alioqui enim maior pœna tormentũ eſſet, quàm illa, quæ de ope ſperaretur, vt adnotauit bonus Gomecius delictorum, cap. 13. nu. 13.

IN TEXTV, IBI:
Mas q̃ vean ſi han otra demanda.
Scholium VII.

16 ALludit enim in hoc l. noſtra, in eius 2. parte, ad pœnã extraordinariã, cuius in prædictis ſcholijs meminimus: nam quotieſcunq; à lege pœna nõ exprimitur, debet intelligi extra ordinẽ ad arbitriũ magiſtratus cõmiſſa, iuxta tex. in d. l. hodie, ff. de pœnis, & in l. lex Iulia, §. hodie, ad legem Iuliam repetundarũ, l. 3. C. de crimine ſtelio. l. 1. ff. eod. l. 1. verſic. idcircò, ff. de effractorib. l. 1. §. ait prætor, ff. de iure deliber. in illis verbis: *Cum dicit tempus, neque adijcit diem, ſine dubio oſtendit eſſe in ius dicentis poteſtate, quem diem præſtituat*: & probatur in l. in venditione, §. de tempore, ff. de bonis author. iudicis poſsid. & in l. ſi quis à filio, §. ſi quis plures, de legat. 1. & in l. 1. §. expilatores, ff. de effractorib. & docet Bart. in d. l. hodie, num. 1. & 2. & ibi Scribẽtes, quo caſu pœna à iuſdicente electa, ea videtur à lege expreſſa, cum eius arbitrio commendetur: argum. text. in l. vnum ex familia, de leg. 2. in princip. & l. aſſe toto, ff. de

ff.de hæred.inſti.& l.inſtitutio,
ff. de condit. inſt. per quæ iura
docet Bartol.in l.Sanctio, ff. de
pœnis, in princ. & an in pœnis,
quæ non ſunt à lege impoſitæ,
ſed arbitrio iudicantis comiſſę,
habeat locũ duplicatio pœna-
rum, diſputat Bart. in d.l. San-
18 ctio,nu.8.& vlt. Et in pœnis al-
ternatiuis à lege irrogatis, cu-
ius ſit electio, & an in his iudex
poſsit arbitrari, tractat Bart. in
l.1.§.expilatores,ff.de effractor.
nu.2.Bald.in l.ſi fugitiui,C. de
ſeru.fugit.nu. 8.in qua re ver-
19 ſari arbitrium iudicis,vt pro fa-
cti, & perſonarũ qualitate ipſe
elector pœnæ ſit, tradit Meno-
chius de arbitr. lib.2. centur.6.
caſu 570.num.1.

IN TEXTV, IBI

Prouaren, que por fuero.

Scholium VIII.

20 AIt lex hæc, ſi forus nege-
tur ab auxiliatore, ab ac-
cuſatore debere probari:
noſtra itaque lege latis decidi-
tur vulgaris regula, vt allegãti
legem Fori onus eam probãdi
incumbat, ſecundum Roderi-
cum Xuarez in procemio Fori,
21 in princ. Greg. Lop. in l.7.tit.2.
p.1.& eſt cõmunis & receptiſ-
ſima ab Scriptoribus opinio,
nullus tamẽ pro ea memor hu-
ius legis fuit.

IN TEXTV, IBI

Deuele dar aquella pena. Schol. IX.

22 SEntentia huius legis in eius
3.par.eſt, impedientem, vt
capiatur ille, qui de iure à
priuato capi poterat, eius pœ-
na puniendum.

Propria authoritate delinquẽ-
tem capi à iure prohibetur, iux-
ta text in l.fin.C.de exhib.reis,
& ideò à noſtra l.allegatur fo-
rus Tauri,quo (iure reffragãte)
prædicta priuata captura per-
mittitur, ſed & priuatã perſo-
nam poſſe capere delinquentẽ
in ipſo actu criminis, & iudici
offerre intra 20.horas, in l.cap-
pite 5.de adult. adnotatur & in
l.interdũ, in 2.§. qui furẽ,ff. de
furt.& in l.1.C.de priuat. carce.
& quãuis illa l. tantũ in appre-
henſo in adulterio locuta ſit,in
omni tñ malefactore admiſit,
Bald.in d.l.fi. n.1. & in l.nec ti-
morem,ff. quod met. cauſ.n.1.
arg.text. in l.fin. C.de malef.&
math.& l.ſi quis in ſeruitute,ff.
de furt. & Innoc.in c. vt famæ,
de ſent. excom. idẽ docet Bart.
in l.cũ eo,ff.ad l.Iul.pecul. nu.2.
ex text.in l.1.C.de rapt.virg.&
l.1.C.de falſ.mo. ad cuius ſentẽ-
tiæ probationẽ adducitur quo-
que tex.in l.1. & 2.C.qu.lic.ſin.
iud.ſe vind.& in l.interdum,§.
23 qui furẽ,de furt.& in aliquibus
ſpecialibus criminibus, etiã ex
interuallo poſſe reũ prehẽdi,do
cuit Accurſ.in d.l.fin.C.de ex-
hiben.

hibend. reis, ſchol. vnico, cui aſſentitur l. Partitæ, 2. tit. 29. p. 7. quod ſi ita accipiamus fruſtra à lege noſtra forus municipalis deſiderabatur, l. 1. C. de iure liberorum: ego tamẽ ſemper fui anceps de hac DD. opinione, nec prædicta iura probãt: decidunt enim caſus ſpeciales, nempè in adulterio deprehenſum, vt in d. l. capite 5. virginis raptorem, in d. l. 1. C. de rapt. virg. falſarium monetæ, in d. l. 1. C. de falſis monet. militiæ deſertores, in d. l. 1. & 2. C. quando liceat vnicuiquè: publicum latronem, in d. l. interdum, §. qui furem, & omnia prædicta iura, quæ ſpeciales tãtum caſus narrant, Scribentes allegant, nitẽtes probare ex eis, in omni genere delicti licitũ eſſe vnicuiq; in ipſo actu criminis delinquẽtem prehendere, quãuis ſua nõ interſit: & in prædictis caſibus ſpecialibus ex interuallo quoq; retẽtionem permitti teſtantur, ex gloſſ. in d. l. vltima, quæ tamen, nec prædicta lex Partitæ, prædictam diſtinctionem non faciunt: itaq; non abs re putarẽ, vt dum prædicta iura permittunt, prædictam capturã in dictis criminibus ſpecialibus, in actu criminis intelligamus, ex poſtfacto tamen nequaquã: extra hos tamẽ caſus carcerẽ priuatum, etiam in ipſo criminis actu permitti nullatenus dicẽdum ſit, & huius opinionis ingenio grauiſſimum authorem Florian. de Sancto Petro in l. ſi ſeruus, ff. ad l. Aquil. num. 5. cui accedit deciſio l. Partitæ 5. tit. 7. part. 7. Vbi permittitur vnicuiq; captura fabricantis falſam monetã in ipſo actu criminis, & rationem reddit lex, eam nempè, quia prædictum facinus quilibet poteſt accuſare, cũ publicum ſit, ex qua l. ſatis probatur prædicta concluſio, cum ibi duo requirantur, captura ſcilicet in ipſo maleficio, & non ex interuallo: & in caſu ſpeciali falſæ monetæ, alijvè publici criminis, quorum prædicta gloſſa meminit in d. l. fin. C. de exhib. reis, quam diſtinctionem veriſſimam puto: nam ſi aliam legum mentem confiziamus, plura damna ſequi poſſent: quæ quilibet animaduertere poterit, ſi nec à iudice, neq; ab eius miniſtro caperetur, cũ igitur ex dicto foro municipali iure reclamãte prædicta priuata captura malefactorũ hic permitteret, ille, qui ei impedimento fuit, ſi criminoſos nõ offerat, & adducat in iudiciũ eorũ pœna coercetur: arg. text. in l. qui occidit, §. in hac, ff. ad l. Aquil. & idem admittemus ex prædicta doctrina in omnibus illis criminibus publicis, in quibus de iure quilibet, & à quolibet capi poteſt, vt ſupra oſtendimus.

Textus

Textus quinquageſimus ſeptimus.

OTro ſi es a ſaber, que ſi muchos hombres firieren vn hombre de muchas feridas, ſi ſaben de qual ferida murio, e qual ge la dio, y eſtas feridas acaecieron en pelea que acaecio, que no vinieron ellos a ſabiendas a ferirlo, o encontrãdoſe con el, no corriendo con el, o yendo el fuyendo, entonce el que firio la ferida de que murio, ſerà tenido a la muerte, e los otros ſeran tenidos por las otras feridas de fazer enmienda. Mas ſino ſaben de qual ferida murio, ni quien ge la dio, maguer a ſabiendas no fueron en ferirlo, todos ſeran tenidos a la muerte, pues muchas fueron las feridas, e la pena del vno, no libra a los otros, que ſe a y acaecieron en el fecho quando fue ferido. Y eſto miſmo, ſi muchos fueron encontrandoſe con el corriendo, con el fuyendo, el maguer ſepa de qual ferida murio, e quien dio la ferida, todos los que fueron a ſabiendas, e feridores, e ayudadores, o lo mandaron quando fue ferido, ſeran tenidos a la pena por la muerte, quier aya el muerto vna ferida, o muchas. Y es a ſaber, que quando muerte acaeciere ſobre palabras, o en pelea, contra hombres que no aya tregua puesta por muchos que ſean de la vna parte, o de la otra, no deuen auer pena ſino aquellos tan ſolamente que lo mataron, o lo mandaron, o lo ayudaron. Mas quando muerte acaeciere fecha ſobre conſejo, todos aquellos que fueron en el conſejo, y en matar, y en ayudar, todos deuen recebir pena por ello, mayormente quando matan ſobre tregua. Mas ſi muchos fueron en la pelea que acaecio, que no vino el fecho por ſabiduria a ſabiendas, e no huuo el muerto mas de vna ferida, e no ſaben quien ſe la dio, entonce no ſeran tenidos ningunos dellos que a y ſe acaecieron a la muerte: mas el Rey deueles dar merced: pero que les daran alguna pena extraordinaria, aſsi como que pechen omecillo, o otra pena qualquiera que viere el Alcalde que ſera guiſado: e aſsi ſe entiende la ley Item Mella, in §. ſed & ſi ſeruum, ad l. ad Aquil. ff. Pero quando tal fecho acaecieſſe, que el ferido no ha mas de vna ferida, ſi ſon tales homes aquellos que ſe acertaron en el fecho, algunos dellos, que puedan, e deuan ſer metidos a tormento, deuelo fazer el Alcalde, por ſaber qual lo hirio. Otro ſi, ſi el fijo va con ſu padre, o el hombre con ſu ſeñor, o no fiere, o ſi fiere por ſu mandado, no ſerà tenido a pena: mas ſi fiere ſin ſu mandado, tenido ſerà ſi hiriere, o matare, maguer vaya con el, ſaluo ſi tornare ſobre el.

SVMMARIVM.

1 *Rixa ex accidenti mota, ſi ex ea lethale vulnus illatum ſit, & conſtat quis intulerit, ipſe ſolus tenetur, licet multi rixãtes fuerint.*

2 *Ex lethali vulnere conſtat animus occidendi.*

3 *Quando delinquentes æqualiter delinquunt, æqualiter quoq; puniuntur.*

4 *Si ex propoſito multi delinquant, omnes rei mortis efficiuntur, licet vnus tantum vulnus lethaliter inferat, & num. ſeq.*

6 *Occidens aliquem per errorem nõ coercetur pœna ordinaria.*

7 *Percutiens aliquem citra animũ occidendi, non plectitur pœna ordinaria, quæ voluntas ex genere armorum præſumi poteſt.*

8 *Citra animum, & dolum omnia maleficia ſimplicia ſunt, & nu. ſequenti.*

10 *Vulneribus multis illatis omnes delinquentes tenentur, nec hoc caſu ictus cuiuslibet conſideratur.*

11 *Ex dolo, & deliberatione ſi multi occidant, omnes condemnantur, etiam ſi vnicus ictus reperiatur in perſona occiſi, & noſcatur, vel ignoretur, quis intulerit? Secus tamẽ, ſi ex accidenti rixa ſit orta, & numeris ſequentibus.*

15 *Intelligitur text. in l. item Mella, §. ſed & ſi ſeruũ, ff. ad l. Aquil.*

16 *Omnes auxiliatores tenentur, licet non percutiant quando homicidium doloſe ſequutum fuit.*

17 *Rurſus interpretatur text. in d. §. ſed & ſi ſeruum, & eius ſententia, & conciliatur cum l. noſtra ſtyli, & numeris ſequentibus.*

21 *Quando agitur ciuiliter, omnes tenentur, licet vnicus lethalis ictus tantũ appareat: ſecus verò quando agitur criminaliter, ſi de perſona enim occiſoris non cõſtet ratione incertitudinis nemo pœna ordinaria plectitur, & num. ſeqq.*

26 *Lex Cornelia dolum tantum deſiderat, qui ſi interueniat ad vulnera non attenditur.*

27 *In l. Aquilia cùm agatur ciuiliter, leuiſsima etiam culpa conſideratur, & in hoc ſenſu accipitur dictus §. ſed & ſi ſeruum.*

28 *Ratione incertitudinis poſsũt delinquẽtes torqueri, licet de vulnere conſtet.*

29 *In caſu incerto, & dubio pro eruẽdoq; delicto, tormentum permiſſum eſt.*

30 *Omnis ille qui prohibitus non reperitur, torqueri poteſt.*

31 *Quod facit filius in præſentia patris, præſumitur factum de eius voluntate.*

32 *Filius defendere patrem poteſt.*

33 *Siue legitimus, ſiue illegitimus filius ſit, patrem defendendo excuſatur.*

34 *Non ſolum filio, ſed & conſanguineo,*

guinco, & alijs pro alio defenſio datur.

35 *Aggreſsio, & iniuſtitia ex parte aggreſſoris operatur, vt etiam ab extraneo defedi aggreſſus poſſit.*

36 *Affectio, an deſideretur ad defenſionem.*

37 *Si aggreſſus clamat, defendi poteſt etiam ab ignoto.*

38 *Qui defenſionem recuſat, non punitur, licet defendere offenſum poſſit.*

39 *Filius tamen vſque adeò defendere patrem debet, vt ſi recuſet defenſionem, pœna afficiedus ſit.*

40 *Si iniuria non ſit ex atrocibus, pater mandans non filius obediens tenetur.*

Lex LVII.

IN TEXTV IBI:

Si ſaben de qual herida murio.

Scholium Primum.

1 PRima pars huius legis, ait; rixa ex accidẽti motã, & nõ ex propoſito, ex qua lethale vulnus illatum fuit, ſi conſtat quis intulerit ipſum ſolum plecti, alios tamen vulnerãtes de vulneribus non de morte reos effici; hanc veriſsimam ſententiam probat textus in l. ſi in rixa, ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, & ibi Acorſ. docet Schol. fin. & text. in c. fin. 23. quæſt. vltima, cum ibi adnotatis per gloſſam, & habẽ-

2 tur Exod. 21. Ex lethali enim vulnere cõſtat animus occidendi, iuxta legem primam, §. Diuus, ff. eodem titul. & docet Bart. numero octauo, Angelus in dict. l. ſi in rixa, num. 6. Albe-

3 ric. num. 3. Quando enim omnes delinquentes æqualiter delinquunt, æqualiter quoquè puniuntur, iuxta text. in l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquiliam, & in l. ſi plures, ff. de iniurijs, & in l. ſi plures, ff. arbo. furtim cæſarum, & in l. vulgaris, §. ſi duo, de furtis: ſi verò delinquunt inæqualiter, vt in noſtra lege, quilibet punitur, ſecundum qualitatẽ criminis, & hoc caſu ictus cuiuslibet contemplatur, iuxta textum in d. l. ſi in rixa, & in l. item Mela, § ſed ſi ſeruum plures, ad l. Aquiliam, docet Bart. in d. l. ſi in rixa, nu. 9. & ideo in textu hic inferens vulnus lethale, de homicidio, alij tamen ſolum de vulneribus tenentur; & quia in his reis non præſumitur occidendi voluntas, vt adnotauit Albericus in d. l. ſi in rixa, in principio, & ideo ſupponit lex

11 noſtra in eius ſententia ex accidenti, rixam ortam fuiſſe, & nõ ex propoſito: hoc enim caſu licet vnicus ictus eſſet, omnes rei mortis efficerentur, cũ animus, & non vulnera inſpici debeant, iuxta legem 1. ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, cap. ſicut dignũ, dalhomicidio, & docet Accurſ.

V cur.

curſ.in l.vltima,de ſicarijs, glo. fin.& Bart.ibi,num.1.Idē Bart. in l.1.§.Diuus, eod. tit. Cinus in l.is qui cū telo,C.eodē Bald.
5 cōſ.81.lib.5.per totū. Animaduertò tamen Alber. in d.l. ſi in rixa,nu.2.verſ. *Quid ergo ſi ex propoſito*,ſēſiſſe humaniorē & ęquiorē ſententiā eſſe,vt ſi ex propoſito & deliberatione à pluribus homo ſit interfectus, & noſcatur cuius ictu,cæteri mortis pœna non afficiantur,ſed hæc opinio nulla ratione ex ſuperioribus defendi poteſt, cū dolus,animus,propoſitū,& deliberatio tantū deſiderentur ex prædictis iuribus,& ex l.3.ad leg.Iuliā.de vi priuata,l.Diuus,ad l.Cornel. de ſicarijs,l.qui iniuriæ,ff. ď furtis,&l. is qui cū telo,C. ad legē Cornel.de ſicarijs,c.ſignificaſti de homicidio,clem.1.de pœnis.

6 Ex quibus infertur occidentē aliquē,alium occidere volentē,nō coerceri pœna ordinaria, cū animus, & dolus in perſona occiſoris deficiāt, docuit Plaça lib.1.delict.c.27.n.1.&Mēchaca controuerſ. illuſtriū,c.96. n.32.

7 Infertur deinde, percutientē aliquē citra animum occidēdi, ex qua tamē percuſsione mors ſequuta ſit,pœna ordinaria nō plecti, animus tamen hoc caſu præſumitur ex genere inſtrumenti cū quo illata fuit percuſſio,docet Grammatic.voto.23. pertotū,Marſil. conſ. 67.nu.18.

8 Vlterius infertur,ſi quis animo neminē percutiendi,aliquē percutiat,non puniri, licet percuſſus moriatur ex prædicto ictu,vt docuit Signor. conſ.27.

9 Deniquè infertur citra animū, & dolū omnia homicidia ſimplicia eſſe, & ideo à mortis pœna excuſari delinquentes, vt conſuluit Bald.conſ.36.lib.2.

INTEXTV IBI:

Mas ſino ſabē de qual herida murio

Scholium Secundum.

10 SEcūda pars noſtræ legis probat; vulnetibus multis illatis,quorū nullum lethale ſit, ſi ex omnibꝰ mors ſequuta eſt, omnes vulnerantes mortis pœna affici,licet nō ex propoſito, ſed ex accidenti rixa mota ſit, quæ concluſio ex d.l.ſi in rixa, iūct.gl.deciditur,& ratio eā videtur eſſe: nā cum ex omnium vulneribus mors ſequuta ſit,ab omnibus videtur offenſus interfectus,cū ignoret ex quo vulnere in ſpecie mortuus fuerit.

IN TEXTV IBI.

Todos los que fueron à ſabiendas.

Scholium Tertium.

11 TErtia noſtræ legis pars probat,occidētes aliquē ex dolo,& propoſito,omnes mortis pœna eſſe plectendos, licet cōſtet cuius ictu mors illata ſit, quæ deciſio in dict.lege, ſi in rixa (per argumentum à cōtrario ſenſu, quod in iure validiſſimum eſt,ex l.1.§.eius, ff. mādat.)

dat.) ſatis patet, & probatur in
l. 1. verſ. Diuus, ff. ad leg. Corne-
liã de ſicarijs, in c. ſicut dignũ d
homic. vbi ex deliberatione ani
mi, homicidiũ cõmittẽtes mor
tis pœna afficiuntur, licet arma
12 non mouerint: quãdo igitur de-
liberatũ homicidiũ eſt indiſtin
ctè admittenda eſt noſtræ legis
ſententia, vt omnes qui in ipſo
homicidio interuenerũt pœna
ordinaria coerceantur, ſiue per
cuſſus ex vnico lethali vulnere
deceſſerit, & de percuſſore con-
ſtet, ſiue ex pluribus lethalibus
vulneribus, & aliquibus non le
thalib⁹, & ſiue appareat omnes
percuſsiſſe, necne, ſiue ſic du-
biũ, ex quo vulnere defunctus
occiſus ſit: vtroq; enim caſu om
nes rei mortis efficiũtur, vt dō-
cuit Plaça, d. c. 12. n. 1. Eſtq; cõ-
munis omniũ ſententia, vt in
primo Scholio memini.

IN TEXTV IBI:

Entonces no ſeran tenidos ningunos.

Scholium quartum.

13 QVarta pars huius noſtræ
legis probat vnico vulne-
re ab vno ex multis
illato, ex quo mors ſequuta ſit,
neminẽ ex eis reũ mortis effici,
ſi non apparet quis illud intule
rit, & ex accidẽti rixa mota ſit:
& ratio huius receptiſsimæ ſen
14 tentiæ eſt, quia ictus cuiuslibet
cõſiderari debet, vt ſupra mon
ſtrauimus, ex d. l. ſi in rixa, de ſi-
carijs, & ſic ſi non conſtet de in
ferente ratione incertitudinis
nemo pœna ordinaria coerce-
tur, & hanc ſententiã textus no
ſter cõfirmat ex Iurecõſulti reſ
15 ponſo in l. itẽ Mela, §. ſed ſi ſer-
uũ, ad legẽ Aquil. cuius verba
referã: *Sed ſi ſeruũ plures percuſſe-
rint, vtrũ omnes quaſi occiderint, te-
neãtur Videamus: & ſi quidẽ appa-
ret cuius ictu perierit, ille quaſi occide
rit, tenetur, quod ſi nõ apparet omnes
quaſi occiderint, Iulianus, ait teneri:*
hæc lex, quæ in confirmationẽ
prædictæ concluſionis à noſtra
adducitur expreſsè videtur con-
trariũ innuere, cũ in d. §. igno
raretur, cuius ictu perijſſet per-
cuſſus, & tamẽ omnes tenẽtur?
Rurſusquè & prædicta lex, itẽ
Mela, diuerſum factum conſti-
tuit, ibi enim multi percuſſores
fuerũt, & vulnera intulerũt, ex
quib⁹ vnũ tãtũ lethale fuit, quo
caſu ſi non appareat quis illud
intulit omnes mortis pœna af-
ficiuntur; in facti tamẽ poſitio-
ne noſtræ legis in hac, 4. par. ſo
lum conſideratur vnicum, &
lethale vulnus ex rixa multorũ:
itaque ex d. §. ſed ſi ſeruum, po
tius videtur probari. 2. pars no-
ſtræ legis, cum in ea propona-
tur factũ in pluribus percuſſo-
ribus, ex quorũ vulneribus quis
occiſus fuit: nam cum de vulne
re lethali non cõſtet omnes te-
nẽtur: ſed ſi bene animaduerta-
tur prædicta, 2. pars, multũ dif-

ſert à d.l.§.ſed ſi ſeruum, nã in
eo cõſtat ex multis vulneribus
vnum tamen fuiſſe lethale. In ſe
cunda verò parte noſtri textus,
plura vulnera fuerunt, ex omni
busquè, fuit ſequuta mors, quo
caſu rectè deciditur omnes te-
neri, cum ex vtriuſquè vulneri
bus offenſus occiſus fuerit? In
hac tamen quarta parte noſtræ
legis, rixantes plures fuerunt,
& vnus eorum tantum intulit
vulnus & iſtud lethale, & cum
non poſsit apparere quis fuerit
percuſſor, meritò omnes à mor
te liberantur, cùm ſatius ſit no
centis facinus relinquere impu
nitum, quam innocentem coer
cere, ex ratione vulgari textus
in l.abſentem, de pœnis: itaquè
cũ iudicio ſupponit lex noſtra
ex accidenti rixam fuiſſe ortã,
vt ſuperiori rationi, l. abſentẽ,
16 locus ſit. Nã ſi doloſè, & ex de-
liberatione procederet, ſola o-
pes & auxiliũ ſuficiens eſſet, vt
ſupra oſtendimus adhoc, vt om
nes auxiliatores, etiam nõ per-
cucientes, tenerẽtur, c.non fæli
cis, de pœnis lib.6. Ex quo fun-
damento & ratione dictæ legis
abſentem verſ. *Santius*, prædicta
noſtri textus ſententia placuit
Accurſio in d. lege. item Me-
17 la, §.ſed ſi ſeruũ, Schol.1.ad leg.
Aquiliam: aliamquè diuerſita-
tis rationem adducit, Bald. in
d.§.ſed ſi ſeruum, num.2. eam,
ſcilicet, quia ibi non conſtabat,
omnes deliquiſſe, & percuſsiſſe,
hic tamen non conſtat de perſo
na delinquentis, ex qua ratione
18 Accurſiũ in d.1. Scholio, ſequi
tur Bald. in d.§.nu.2. adijcitquè
quãdoquè dubium eſſe circa fa
ctum, quandoquè circa perſo-
nam: & ſi de facto conſtat, & nõ
apparet, quis expluribus fece-
rit, nemo teneatur, & ita accipi
debet tex. in d.l.itẽ Mela, §. ſed
ſi ſeruũ, & docet Albericus ibi-
dem poſt principiũ, Innoc. in d.
c.ſicut dignum, Felin. in c.ſigni
ficaſti, de homicidio, in ſecũdo,
19 nu.9. Prædicta itaquè noſtræ le
gis deciſio admodum fuit ne-
ceſſaria, cùm nulla alia lege Re
gia, nequè iuris communis præ
dicta quæſtio definita fuiſſet, vt
animaduertit Felinus in d. nu.
9. verſ. *Sed difficilis quæſtio eſt, &*
non deciſa, eſtquè deffendenda, &
admittenda noſtræ legis ſentẽ-
tia, iudicando, & conſulẽdo, &
diſputando, cũ vſus Stylus cõ-
ſuetudo praxis & cõmunis Do
ctorũ opinio eã receperit, & iu
ris ſubtilitate fulcita ſit, vt om
20 nes ſcribentes docẽt in d.§. ſed
ſi ſeruũ, qui nõ obſtat noſtræ ve
riſsimæ concluſionni: ibi enim
plures percuſſores fuerunt, hic
tamen vnus expluribus percuſ-
ſit, vt ſatis oſtẽſum eſt. Animad
uerto tamen, Baldũ Alber. In-
noc. & Felin. vbi ſupra poſt Ac
curſ. in d.§.ſed ſi ſeruum illum
textũ & eius deciſionẽ ſolũ ad-
mittere,

mittere, quādo agitur ciuiliter,
quaſi hoc caſu omnes de occiſo
teneantur; ſecùs verò, quando
agitur criminaliter, tunc enim
nemo ex percuſſorib⁹ plectitur
pœna mortis, ſecundum prædi-
ctorum Doctorum interpreta-
tionem; & docet gloſſa in d. l. ſi
in rixa, quam ſequuntur Bart.
& Angel. ibi ex gloſ. in c. nolite
21. quæſt. 3. & in c. quieſcamus,
42. diſtinctione, & docet Anchar
ranus conſ. 112. & Alexand. cōſ.
15. per totum 1. volumin. conſi-
liorum, & in conſi. 46. & 50. vo-
lum. 4. rationemque eam eſſe
putò, quia quāuis multi percuſ
22 ſores ſint, cum tamen vnicū le-
thale vulnus illatum ſit, ex hoc
dicendum eſt, offenſum mor-
tuum eſſe, & ſic cum non appa-
reat, quis intulerit, nemo tene-
bitur pœna ordinaria, ratione
prædictæ incertitudinis: nec di-
uerſitatem reperio, ſiue ibi aſſi-
ſtentes percuſſerint, necne om-
nes, cùm in effectu ex ſolo vno
lethali vulnere percuſſus mor-
tuus fuerit. In ſecunda verò par
te noſtri tex. diuerſitas eſt, nam
23 ibi multi fuerunt offendentes,
& vulnerantes, & nullus ictus
de per ſe lethalis fuit ſi tamē ex
omnibus mors procedat, meri-
tò omnes de homicidio plectū-
tur, & pœna ordinaria in eos ir-
rogatur, cùm nō verſetur hoc ca
ſu ratio d. l. abſentē, verſ. Sācti⁹:
Duo tñ. caſ⁹ anteriores ſimilitu
dinē habēt, & ideo prædicti Do
ctores allegati ſentiut, vno vul-
nere lethali a multis illato, cum
de perſona nō conſtet, omnes a
pœna ordinaria liberari, & ta-
24 mē extra ordinē puniendos, vt
noſtra lex ſtatuit: nam quādo a
multis illatū fuit vnicū lethale
vulnus, (de perſona tamē, quæ
illud intulliſſet, ignoraretur) nemi
nē teneri nulla lege ſancitū erat,
quod noſtra lex decidit, argu-
25 mēto d. §. ſed ſi ſeruum, in quo
cùm ſtatuatur, criminaliter ra-
tione incertitudinis, omnes per
cuſſores nō teneri, quando vnu
tātū vulnus fuit lethale, eadē &
maiori ratione decidit text. no
ſter: neminē etiā ex rixātibus vl
timo ſupplicio affici, quādo nō
omnes percuſſerūt, ſed vnus tā-
tū, & tamē lethaliter, nā ſi d per
ſona nō cōſtet omnes abſoluen
tur a d. ordinaria pœna, & ſic ra
tione ſimilitudinis hoc quoque
caſu, ſicut in anteriori, ſtatuit lex
noſtra eſſe intelligendā, l. Item
Mella, §. ſi ſeruū plures, ff. ad le-
gē Aquiliā. Et hic eſt verus no-
ſtri tex. intellectus, & legiſlato-
ris illatio de vno caſu ad alium,
mentiq; tenēdus, nā quamuis a no
ſtratibus allegetur prędicta lex
noſtra ſtyli, non tamen ab eis
declaratur, nec ei⁹ ſenſus perci-
pitur. Quibus adhæret, quod
26 de l. Cornelia dicitur, quæ do-
lum requirit, qui ſi intercee-
niat, ad animum ſolum, non

ſu hueſpede, e no ſe prueua por la peſquiſa, que eſte hombre qué recudio en ſu ayuda de los matadores, ni hirieſſe al hueſpede, ni tomaſſe, ni fueſſe en conſejo, ni fueſſe ante ſabidor del fecho, ſi los parientes del hueſpede muerto piden al Alcalde, que oye el pleyto, que mate, o mande matar a aquel que vino en ayuda de los matadores è les ayudò, ſegun dicho es, por tal demãda e pedimiento, el Alcalde no lo deue matar, ni meterle a tormẽto: ca el que no en conſejo, ni ſabidor del fecho, ni fiere, ni mata: e aunque fiera, ſi otras feridas tiene, de que es cierto e ſabidor quien ge las dio, e que no murio por ellas, no es tenido a la muerte, el que recudio a la pelea en vando de otro, mas en tal caſo como eſte, de tal muerte, e de tal fecho, puedeles dezir el Alcalde a los parientes del muerto, que por tal demanda, maguer que el hombre viene en ayuda de los matadores, e les ayudò ſegun dicho es, que no le deue mandar matar, mas que vean ſi hã otra demanda contra el. Y es a ſaber, que los parientes del muerto, que pueden pedir al Alcalde, que porque aquel hombre vino en ayuda de los matadores que matauã a fulano ſu hueſpede, e no dexò ſubir a los que veniã en ſu ayuda del hueſpede, que podrian auer preſos los matadores, ſino por el embargo que les fizo el como en aquel lugar ayan por fuero, aſſi como lo han en Toro, que los vezinos del lugar pueden prender a los malfechores, que piden que les mande dar los matadores, e ſino que les den aquella pena que ellos merecian auer porque mataron aquel ſu hueſpede. E ſi el otro lo negare, e los parientes del muerto prouaren, q̃ por fuero han de prender los malfechores, e que los ouieran preſos, ſino por el embargo que les fizo: entonce el Alcalde deuele poner plazo a que traya los matadores, e ſino los traxere, deuele dar aquella pena que deuen auer aquellos matadores. Y es a ſaber, que maguer embargaſſe aquellos hombres que no auian poder de prender, que no los prendieſſen, e que no auria pena por ello eſte que les embargò que no los prendieſſen. E ſi teniendolos preſos ge los touieſſe, no le deue dar muerte, ni tormẽto por ello, mas deue ſer oydo por ſu fuero cõ aquellos a que lo tuuo, e que les cumpla quanto fallaren por fuero, y por derecho.

SVMMARIVM.

1 *Opus, & auxilium præbens delinquenti, an pœna ordinaria puniatur.*

2 *Auxiliator punitur eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens, & quomodo hoc accipiatur.*

3 *Quando opes præſtatur poſt delictum cõmiſſum, qua pœna plectatur opem præbens.*

4 *An receptator eadem pœna puniatur, qua principalis, & quomodò hoc intelligatur, & num. ſequenti.*

6 *Quando auxilium præſtatur pro actum remotum, quid iuris ſit, & num. ſeq.*

8 *Quando actus dicatur remotus, hoc*

hoc num.& ſeq.declaratur.

10 *Diuerſitas conſtituitur inter fauorem propriè,& impropriè, & num.ſeq.*

12 *Conſulens non tenetur, ſi alioqui ille cui cõſilium præbuit, facturus erat, & in caſu dubio ſemper interpretatur contra conſulentem & num.ſeqq.*

15 *Auxiliator non pœna ordinaria, ſed extraordinem punitur.*

16 *Quotieſcunq; à lege pœna nõ declaratur, extraordinaria intelligitur.*

17 *In caſibus arbitrarijs ea pœna videtur à lege expreſſa, quam iudex elegerit.*

18 *In pœnis à lege impoſitis, cuius ſit electio,& num.ſeqq.*

21 *Quando quis impedit capturam delinquentis, qua pœna plectatur, & num.ſeq.*

23 *Propria authoritate delinquens an capi poſsit, & quando retineri, & intra quod tempus, & num.ſequentibus.*

Lex LVI.

IN TEXTV, IBI:

Y a eſtas vozes recude algun hombre.

Scholium V.

1 SEntẽtia huius legis, in prima ma eius parte, eſt opem, & auxiliũ præbentẽ delinquẽtibus pœna ordinaria non puniri, ſi per actum remotum ab ipſo facto, & delicto auxilium præſtiterit.

Prædicta aſſertio in materia criminum nõ modicæ difficultatis eſt, neceſſariò itaquè nonnulla breuiter præmittemus, quibus ſenſus noſtræ l. qui admodum obſcurus videtur, patefiet.

2 Primo ergo præmitto aliquando præſtari opem,& auxilium malefactori ante maleficium cõmiſſum, vtpotè exempli gratia, ſi quis delinquẽti arma, vel aliud inſtrumentũ delinquendi tradiderit, vel ſcalam cauſa committendi delictum, vel pecuniam domumvè ad delinquendum, vel aliud ſimile præſtet, quo caſu auxiliator punitur eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens ex vulgari textu in l.nihil,ff. ad l. Corneliam, de ſicarijs, l.is cuius ope,ff.ad l. Iuliam, de adult.§. interdum, Inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſcũtur, & ibi gloſſæ ordinariæ, quæ eiuſdem cõcluſionis innumera iura allegant,& adducitur quoquè glo. in Clement.1. de pœnis, verbo, *defenſam*, quibus conuenit l.10. tit.9.& l.18.tit.14.& tit.8.& 17. part.7.

3 Secundo pręmitto aliquãdo præſtari prædictam opem poſt crimen commiſſum, vtpotè, ſi auxi-

auxilium quis accommodauit ad hoc, vt delinquẽs non caperetur à iudice, eumvè receptauit, vel conſuluit, vt euaderet: æqumquè commodauit, pecuniã mutuauit, vel aliud æquipolens, quo caſu non punitur auxiliator eadẽ pœna, qua delinquens, cum factũ & facinus iam commiſſum ſit, nec auxilium ad faciendum, ſed ad euadendum ſum datum ſit, pœna itaq; extra ordinem irrogabitur iudicis arbitrio, attentis qualitate cauſæ, & perſonæ, & auxilij, & alijs accidentijs, quæ poſſint mouere iudicis animum, vt probatur in l.1.& 2.C. de his qui latrones,& in l.1.ff.de recept. & ibi Scribentes: quæ lex
4 quamuis ſtatuat perinde puniri receptatorem, ac principalem delinquentem accipi debet, de pœna cõdigna delicto, non vero de ſimili, vt ibi docuit Accurſius communiter receptus, verbo, *latronis*.

5 Tertio præmittẽdum eſt, aliquãdo auxiliũ præberi in ipſomet facto, & delicto, quo caſu hic ſocius eadem plectitur pœna, qua principalis l. vnica, C. de raptu virgin. verſ. *Quam eorum ſodalium*, cap.fœlicis, de pœnis, lib.6. Clementina 1. de pœnis, l. vtrùm, verſ. & ait Merianus, ff. ad l. Pompe. de parricid. vbi Accurſius docet,& vtrobiquè gloſſę,& Scribentes,& tradit Bald. in l.1. per text. ibi, C. de crimin. pecul. nu.1. vbi prædictam doctrinã admittit, quãdo delinquens fert opem per actum proximũ facto aſsiſtendo faciẽti, quæ doctrina veriſsima eſt, quamuis qualitas grauans crimen in perſona facientis nõ adſit in prębente opem, nihilominus enim auxiliator eadem pœna punitur, cum omni qualitate ſua: vnde præſtans opem committenti parricidium, parricidij pœna tenebitur, vt pulchrè tradit Felinus in cap. ſicut dignum, de homicid. nu.1.

6 Quarto præmittendum eſt, aliquãdo præſtari auxilium per actum remotum ab ipſo facto, & delicto, quo caſu non eadem pœna, quæ principali adiutori irrogatur, ſed benignior arbitraria à iure electa eſt, vt docuit Bald. in l.1. num. fin. C. de crimine pecul. idẽ Bald. in l. vnica, num. vnico, C. de Nili aggeribus non rumpendis: vbi notat opem ferentem puniri eadem pœna, qua delinquens punitur, quãdo auxilium interuenit per actum propinquum, ſin autem per remotum, tunc mitius auxiliatorem puniendum, diuerſitatem itaq; magnam conſtituit ipſe doctiſsimus author inter opem proximam facto, & remotam a facto, cum hæc benigniori, & æquiori pœna digna ſit, l. fin. ff. de extraordinar. crimi-

criminibus, & tradit Salicetus
in l. vnica, C. de raptu virginũ,
& Felin. in cap. ſicut dignũ, de
8 homicidio, nu. 2. à quibus ille
actus remotus dicitur, quando
præſtatio opis non fuiſſet illa,
quę præſtitiſſet cauſam princi-
palem facinori, vt dict. num. 2.
Felinus adnotauit. De hac igi-
9 tur ope accipienda eſt litera no
ſtræ legis, in qua cum auxilia-
tor licet arma attulerit, & occi-
ſi auxiliatores detinuerit, im-
pediueritque ſcalarum appoſi-
tionem, ne occiſo fauerent, vel
ipſe fauẽdo delinquẽtibus præ-
dictas ſcalas ſuppoſuerit, vt de
domo occiſi exirẽt, & à crimi-
ne liberarentur, vel lapides, &
iacula miſit, vel alio quouis mo
do opem præbuerit, delicti ta-
men ignarus eſſet, & nõ ex pro-
poſito, & doloſè, ſed ſimpli-
citer, & caſu ibi adeſſet iuri-
dicè diſpoſitum extat, vt præ-
dictũ auxilium cenſeatur præ-
ſtitum per actum remotum, &
pœna ordinaria opem præbens
non afficiatur, iuxta ſuperiorẽ
diſtinctionẽ, cùm hic nõ pręſti-
terit cauſam delicto. Succedit
itaque prædicta regula Saliceti
& Felini, cuius ſupra memini-
mus, & Felino, & Saliceto ſuf-
fragatur, l. 2. §. homines, ff. vi
bonorum raptorum, & l. culpa
caret, de regul. iur. & textus in
cap. ſicut dignum, de homici-
dio, & in cap. fœlicis, verb. *Sim-*
plici fauore, de pœnis, lib. 6. & ibi
gloſſ. & eſt videndus Cardina-
10 lis in Clemen. 1. de pœnis, 11. q.
conſtituens diuerſitatem inter
fauorem propriè ſumendo, &
inter ſimplicem fauorem: in-
quiſitio ergo propter opẽ præ-
ſtitam, de qua loquitur lex no-
ſtra, accipitur de illa ope, quæ
dedit occaſionẽ delicto, vt ſen-
tit Bart. cum alijs in l. ſi in rixa,
in fin. & in l. qui ſeruo, de ſicar.
quibus adijcitur pulchrũ An-
charani conſilium 212. nu. 2.
cuius initium eſt: *Nos Bartholo-*
meus, ad fin. vbi docet auxilium
propriè accipi, quando ex pro-
poſito quis ſe immiſcuit, non
tamẽ vbi ex accidenti opẽ præ-
buit, & in dubio præſentiam
11 adhibitam maleficio præſumi
caſu adfuiſſe, ibi adnotatur,
& his accedit quod de conſu-
lente dicitur, qui non fit no-
xius, ſi alioqui ille cui conſiliũ
præbuit, facturus erat, gloſſ. in
l. 1. verb. facere, C. de ſeruis fu-
gitiuis, text. in §. interdum, verſ.
certè, Inſtit. de obligationibus,
quæ ex delicto, & gloſſ. ibi ver-
12 bo, *Non tenetur*: licèt in conſu-
lente aliter ſtatuatur: nam ſi du
13 bitetur, an eſſet facturus necne,
ille cui conſilium datũ eſt, ſem-
per interpretatur cõtra conſu-
lentem, vt docuit Bald. in d. l.
data opera, C. de his qui accuſa-
14 re non poſſunt, nu. 52. Quibus
addo in materia auxilij, licet nõ
ſoleat

ſoleat fieri prædictâ diſtinctio: ſi, tamen delinquẽs alioqui facturus fuiſſet hoc caſu opẽ præbentem æquius puniri, vt docuit Ioannes Andreas in d.cap. fœlicis, quem refert Auguſtin. ad Angelum, verb. Et Sempronium, nu.44. cuius auxilio teſtatur, quendam auxiliatorem à morte liberaſſe.

IN TEXTV, IBI: *Non le deue matar, ni metelle a tormento.*

Scholium VI.

15 ALIA enim pœna mitiori extra ordinem prædictus auxiliator puniendus eſt, quæ arbitrio iuſdicentis committitur, vt ſupra oſtendimus, quod locum habet in illis, quæ a iure non ſunt præfinita, c. de cauſis, de officio delegati, l. ſanctio legum, ff. de pœnis, l. ſtelio natus, ff. de crimine ſtelio. & ita hoc caſu extraordinaria pœna irrogabitur, l. hodie, ff. de pœn. & quãuis quæſtio nõ pœna ſit, cum ſolum pro eruẽdo delicto ſit inducta, l. edictum, de quæſt. cùm tamen in caſu noſtræ legis opem præſtãs per actum remotum non ſit plectendus pœna ordinaria, neq; etiam torquendum text. decidit, cùm in atroci, & graui delicto, ex quo imponatur grauiſsima pęna quæſtio ſolũmodo adhibeatur, iuxta d.l. edictũ: alioqui enim maior pœna tormentũ eſſet, quàm illa, quæ de ope ſperaretur, vt adnotauit bonus Gomecius delictorum, cap.13.nu.13.

IN TEXTV, IBI: *Mas q̃ vean ſi han otra demanda.*

Scholium VII.

16 ALludit enim in hoc l. noſtra, in eius 2. parte, ad pœnã extraordinariã, cuius in prædictis ſcholijs meminimus: nam quotieſcunq; à lege pœna nõ exprimitur, debet intelligi extra ordinẽ ad arbitriũ magiſtratus cõmiſſa, iuxta tex. in d.l. hodie, ff. de pœnis, & in l. lex Iulia, §. hodie, ad legem Iuliam repetundarũ, l.3. C. de crimine ſtelio. l.1. ff. eod. l.1. verſic. idcircò, ff. de effractorib. l.1. §. ait prætor, ff. de iure deliber. in illis verbis: *Cum dicit tempus, neque adijcit diem, ſine dubio oſtendit eſſe in ius dicentis poteſtate, quem diem præſtituat*: & probatur in l. in venditione, §. de tempore, ff. de bonis author. iudicis poſsid. & in l. ſi quis à filio, §. ſi quis plures, de legat.1. & in l.1. §. expilatores, ff. de effractorib. & docet Bart. in d.l. hodie, num.1. & 2. & ibi Scribẽtes, quo caſu pœna à iuſdicente electa, ea videtur à lege expreſſa, cum eius arbitrio commendetur: argum. text. in l. vnum ex familia, de leg.2. in princip. & l. aſſe toto, ff. de

ff.de hæred.inſti.& l.inſtitutio,
ff. de condit.inſt. per quæ iura
docet Bartol.in l.Sanctio, ff.de
pœnis, in princ. & an in pœnis,
quæ non ſunt à lege impoſitæ,
ſed arbitrio iudicantis comiſſę,
habeat locū duplicatio pœna-
rum, diſputat Bart. in d.l. San-
18 ctio,nu.8.& vlt. Et in pœnis al-
ternatiuis à lege irrogatis, cu-
ius ſit electio, & an in his iudex
poſsit arbitrari, tractat Bart. in
l.1.§.expilatores,ff.de effractor.
nu.2. Bald.in l.ſi fugitiui, C.de
ſeru.fugit.nu. 8.in qua re ver-
19 ſari arbitrium iudicis,vt pro fa-
cti, & perſonarū qualitate ipſe
elector pœnæ ſit, tradit Meno-
chius de arbitr. lib.2. centur.6.
caſu 570.num.1.

I N T E X T V, I B I,
Prouaren, que por fuero.

Scholium VIII.

20 AIt lex hæc, ſi forus nege-
tur ab auxiliatore, ab ac-
cuſatore debere probari:
noſtra itaque lege ſatis decidi-
tur vulgaris regula, vt allegāti
legem Fori onus eam probādi
incumbat, ſecundum Roderi-
cum Xuarez in prooemio Fori,
21 in princ. Greg. Lop.in l.7.tit.2.
p.1.& eſt comunis & receptiſ-
ſima ab Scriptoribus opinio;
nullus tamē pro ea memor hu-
ius legis fuit.

I N T E X T V, I B I,
Deuele dar aquella pena. Schol. IX.

22 SEntentia huius legis in eius
3.par.eſt, impedientem, vt
capiatur ille, qui de iure à
priuato capi poterat, eius pœ-
na puniendum.

Propria authoritate delinquē-
tem capi à iure prohibetur, iux-
ta text in l.fin.C.de exhib.reis,
& ideò à noſtra l.allegatur fo-
rus Tauri,quo(iure reffragāte)
prædicta priuata captura per-
mittitur, ſed & priuatā perſo-
nam poſſe capere delinquentē
in ipſo actu criminis, & iudici
offerre intra 20.horas, in l.cap-
pite 5.de adult. adnotatur & in
l.interdū, in 2.§. qui furē,ff. de
furt.& in l.1.C.de priuat. carce.
& quāuis illa l. tantū in appre-
henſo in adulterio locuta ſit,in
omni tñ malefactore admiſit,
Bald.in d.l.fi. n.1. & in l.nec ti-
morem,ff. quod met. cauſ.n. 1.
arg.text. in l.fin. C.de malef.&
math.& l.ſi quis in ſeruitute,ff.
de furt. & Innoc.in c. vt famæ,
de ſent. excom. idē docet Bart.
in l.cū eo,ff.ad l.Iul.pecul. nu.2.
ex text.in l.1.C.de rapt.virg.&
l.1.C.de falſ.mo. ad cuius ſentē-
tiæ probationē adducitur quo-
que tex.in l.1. & 2.C.qu.lic.ſin.
iud.ſe vind.& in l.interdum,§.
23 qui furē,de furt.& in aliquibus
ſpecialibus criminibus, etiā ex
interuallo poſſe reū prehēdi,do-
cuit Accurſ.in d.l.fin.C.de ex-
hiben.

hibend.reis,ſchol.vnico,cui aſſentitur l. Partitæ,2.tit. 29.p.7. quod ſi ita accipiamus fruſtra à lege noſtra forus municipalis deſiderabatur,l.1.C. de iure liberorum: ego tamē ſemper fui anceps de hac DD. opinione, nec prædicta iura probāt: decidunt enim caſus ſpeciales,nempè in adulterio deprehenſum, vt in d. l. capite 5. virginis raptorem,in d.l.1.C. de rapt. virg. falſarium monetæ, in d.l.1.C. de falſis monet. militiæ deſertores, in d.l. 1. & 2. C. quando liceat vnicuiquè: publicum latronem, in d.l.interdum,§. qui furem, & omnia prædicta iura, quæ ſpeciales tātum caſus narrant, Scribentes allegant, nitētes probare ex eis, in omni genere delicti licitū eſſe vnicuiq; in ipſo actu criminis delinquētem prehendere,quāuis ſua nō interſit: & in prædictis caſibus ſpecialibus ex interuallo quoq; retētionem permitti teſtantur, ex gloſſ. in d.l. vltima, quæ tamen, nec prædicta lex Partitæ, prædictam diſtinctionem non faciunt:itaq; non abs re putarē, vt dum prædicta iura permittunt, prædictam capturā in dictis criminibus ſpecialibus in actu criminis intelligamus, ex poſtfacto tamen nequaquā: extra hos tamē caſus carcerē priuatum, etiam in ipſo criminis actu permitti nullatenus dicēdum ſit, & huius opinionis inuenio grauiſsimum authorem Florian. de Sancto Petro in l.ſi ſeruus,ff.ad l.Aquil.num.5.cui accedit deciſio l. Partitæ 5. tit. 7. part.7. Vbi permittitur vnicuiq; captura fabrincantis falſam monetā in ipſo actu criminis,& rationem reddit lex,eam nempè,quia prædictum facinus quilibet poteſt accuſare,cū publicum ſit,ex qua l.ſatis probatur prædicta concluſio,cum ibi duo requirantur, captura ſcilicet in ipſo maleficio, & non ex interuallo : & in caſu ſpeciali falſæ monetæ,alijvè publici criminis, quorum prædicta gloſſa meminit in d.l.fin.C.de exhib. reis,quam diſtinctionem veriſsimam puto:nam ſi aliam legum mentem conficiamus, plura damna ſequi poſſent: quæ quilibet animaduertere poterit, ſi nec à iudice,neq; ab eius miniſtro caperetur, cū igitur ex dicto foro municipali iure reclamāte prædicta priuata captura malefactorū hic permitteret, ille,qui ei impedimento fuit,ſi criminoſos nō offerat,& adducat in iudiciū eorū pœna coerceetur:arg.text.in l.qui occidit, §.in hac,ff.ad l.Aquil. & idem admittemus ex prędicta doctrina in omnibus illis criminibus publicis,in quibus de iure quilibet,& à quolibet capi poteſt, vt ſupra oſtendimus.

Textus quinquageſimus ſeptimus.

OTro ſi es a ſaber, que ſi muchos hombres firieren vn hombre de muchas feridas, ſi ſaben de qual ferida murio, e qual ge la dio, y eſtas feridas acaecieron en pelea que acaecio, que no vinieron ellos a ſabiendas a ferirlo,o encontrãdoſe con el, no corriendo con el, o yendo el fuyendo, entonce el que firio la ferida de que murio, ſerà tenido a la muerte, e los otros ſeran tenidos por las otras feridas de fazer enmienda. Mas ſino ſaben de qual ferida murio, ni quien ge la dio,maguer a ſabiendas no fueron en ferirlo,todos ſeran tenidos a la muerte, pues muchas fueron las feridas, e la pena del vno, no libra a los otros,que ſe a y acaecieron en el fecho quando fue ferido. Y eſto miſmo, ſi muchos fueron encontrandoſe con el corriendo, con el fuyendo, el maguer ſepa de qual ferida murio, e quien dio la ferida, todos los que fueron a ſabiendas, e feridores, e ayudadores, o lo mandaron quando fue ferido, ſeran tenidos a la pena por la muerte, quier aya el muerto vna ferida, o muchas. Y es a ſaber, que quando muerte acaeciere ſobre palabras, o en pelea,contra hombres que no aya treguas pueſta por muchos que ſean de la vna parte,o de la otra, no deuen auer pena ſino aquellos tan ſolamente que lo mataron, o lo mandaron, o lo ayudaron. Mas quando muerte acaeciere fecha ſobre conſejo, todos aquellos que fueron en el conſejo, y en matar, y en ayudar, todos deuen recebir pena por ello, mayormente quando matan ſobre tregua. Mas ſi muchos fueron en la pelea que acaecio, que no vino el fecho por ſabiduria a ſabiendas, e no huuo el muerto mas de vna ferida, e no ſaben quien ſe la dio, entonce no ſeran tenidos ningunos dellos que a y ſe acaecieron a la muerte: mas el Rey deueles dar merced: pero que les daran alguna pena extraordinaria,aſſi como que pechen omecillo,o otra pena qualquiera que viere el Alcalde que ſera guiſado: e aſsi ſe entiende la ley Item Mella,in §.ſed & ſi ſeruum,ad l.ad Aquil.ff. Pero quando tal fecho acaecieſſe, que el ferido no ha mas de vna ferida, ſi ſon tales homes aquellos que ſe acertaron en el fecho, algunos dellos, que puedan, e deuan ſer metidos a tormento, deuelo fazer el Alcalde, por ſaber qual lo hirio. Otro ſi, ſi el fijo va con ſu padre, o el hombre con ſu ſeñor, o no fiere, o ſi fiere por ſu mandado, no ſerà tenido a pena: mas ſi fiere ſin ſu mandado, tenido ſerà ſi hiriere, o matare,maguer vaya con el, ſaluo ſi tornare ſobre el.

SVM.

SVMMARIVM.

1 Rixa ex accidenti mota, ſi ex ea lethale vulnus illatum ſit, & conſtat quis intulerit, ipſe ſolus tenetur, licet multi rixãtes fuerint.
2 Ex lethali vulnere conſtat animus occidendi.
3 Quando delinquentes æqualiter delinquunt, æqualiter quoq; puniuntur.
4 Si ex propoſito multi delinquant, omnes rei mortis efficiuntur, licet vnus tantum vulnus lethaliter inferat, & num. ſeq.
6 Occidens aliquem per errorem nõ coercetur pœna ordinaria.
7 Percutiens aliquem citra animũ occidendi, non plectitur pœna ordinaria, quæ voluntas ex genere armorum præſumi poteſt.
8 Citra animum, & dolum omnia maleficia ſimplicia ſunt, & nu. ſequenti.
10 Vulneribus multis illatis omnes delinquentes tenentur, nec hoc caſu ictus cuiuslibet conſideratur.
11 Ex dolo, & deliberatione ſi multi occidant, omnes condemnantur, etiam ſi vnicus ictus reperiatur in perſona occiſi, & noſcatur, vel ignoretur, quis intulerit? Secus tamẽ, ſi ex accidenti rixa ſit orta, & numeris ſequentibus.
15 Intelligitur text. in l. item Mella, §. ſed & ſi ſeruũ, ff. ad l. Aquil.
16 Omnes auxiliatores tenentur, licet non percutiant quando homicidium doloſe ſequutum fuit.
17 Rurſus interpretatur text. in d. §. ſed & ſi ſeruum, & eius ſententia, & conciliatur cum l. noſtra ſtyli, & numeris ſequentibus.
21 Quando agitur ciuiliter, omnes tenentur, licet vnicus lethalis ictus tantũ appareat: ſecus verò quando agitur criminaliter, ſi de perſona enim occiſoris non cõſtet ratione incertitudinis nemo pœna ordinaria plectitur, & num. ſeqq.
26 Lex Cornelia dolum tantum deſiderat, qui ſi interueniat ad vulnera non attenditur.
27 In l. Aquilia cùm agatur ciuiliter, leuiſſima etiam culpa conſideratur, & in hoc ſenſu accipitur dictus §. ſed & ſi ſeruum.
28 Ratione incertitudinis poſſũt delinquẽtes torqueri, licet de vulnere conſtet.
29 In caſu incerto, & dubio pro eruẽdoq; delicto, tormentum permiſſum eſt.
30 Omnis ille qui prohibitus non reperitur, torqueri poteſt.
31 Quod facit filius in præſentia patris, præſumitur factum de eius voluntate.
32 Filius defendere patrem poteſt.
33 Siue legitimus, ſiue illegitimus filius ſit, patrem defendendo excuſatur.
34 Non ſolum filio, ſed & conſanguineo,

gijmeo, & alijs pro alio defenſio datur.

35 Aggreſsio, & iniuſtitia ex parte aggreſſoris operatur, vt etiam ab extraneo defedi aggreſſus poſſit.

36 Affectio, an deſideretur ad defenſionem.

37 Si aggreſſus clamat, defendi poteſt etiam ab ignoto.

38 Qui defenſionem recuſat, non punitur, licet defendere offenſum poſſit.

39 Filius tamen vſque adeò defendere patrem debet, vt ſi recuſet defenſionem, pœna afficiēdus ſit.

40 Si iniuria non ſit ex atrocibus, patre mandante non filius obediens tenetur.

Lex LVII.

IN TEXTV IBI:
Si ſaben de qual herida murio.

Scholium Primum.

PRima pars huius legis, ait; rixa ex accidēti mota, & nō ex propoſito, ex qua lethale vulnus illatum fuit, ſi conſtat quis intulerit ipſum ſolum plecti; alios tamen vulnerātes de vulneribus non de morte reos effici: hanc veriſsimam ſententiam probat textus in l. ſi in rixa, ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, & ibi Accurſ. docet Schol. fin. & text. in c. fin. 23. quæſt. vltima, cum ibi adnotatis per gloſſam, & habetur Exod. 21. Ex lethali enim

2 vulnere cōſtat animus occidendi, iuxta legem primam, §. Diuus, ff. eodem titul. & docet Bart. numero octauo, Angelus in dict. l. ſi in rixa, num. 6. Albe

3 ric. num. 3. Quando enim omnes delinquentes æqualiter delinquunt, æqualiter quoquè puniuntur, iuxta text. in l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquiliam, & in l. ſi plures, ff. de iniurijs, & in l. ſi plures, ff. arbo. furtim cæſarum, & in l. vulgaris, §. ſi duo, de furtis: ſi verò delinquunt inæqualiter, vt in noſtra lege, quilibet punitur, ſecundum qualitatē criminis, & hoc caſu ictus cuiuslibet contemplatur, iuxta textum in d. l. ſi in rixa, & in l. item Mela, § ſed ſi ſeruum plures, ad l. Aquiliam, docet Bart. in d. l. ſi in rixa, nu. 9. & ideo in textu hic inferens vulnus lethale, de homicidio, alij tamen ſolum de vulneribus tenentur; & quia in his reis non præſumitur occidendi voluntas, vt adnotauit Albericus in d. l. ſi in rixa, in principio, & ideo ſupponit lex

11 noſtra in eius ſententia ex accidenti, rixam ortam fuiſſe, & nō ex propoſito: hoc enim caſu licet vnicus ictus eſſet, omnes rei mortis efficerentur; cū animus, & non vulnera inſpici debeant, iuxta legem 1. ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, cap. ſicut dignū, de homicidio, & docet Ar-

curſ.in l.vltima,de ſicarijs, glo. fin.& Bart.ibi,num.1.Idẽ Bart. in l.1.§.Diuus, eod. tit. Cinus in l.is qui cũ telo,C.eodẽ Bald.
5 cõſ.81.lib.5.per totũ. Animaduertò tamen Alber. in d.l. ſi in rixa,nu.2.verſ.*Quid ergo ſi ex propoſito*,ſẽſiſſe humaniorẽ & æquiorẽ ſententiã eſſe,vt ſi ex propoſito & deliberatione à pluribus homo ſit interfectus, & noſcatur cuius ictu,cæteri mortis pœna non afficiantur,ſed hæc opinio nulla ratione ex ſuperioribus defendi poteſt; cũ dolus,animus,propoſitũ,& deliberatio tantũ deſiderentur ex prædictis iuribus,& ex l.3.ad leg.Iuliã,de vi priuata,l.Diuus,ad l.Corne. de ſicarijs,l.qui iniuriæ,ff. de furtis,& l. is qui cũ telo,C. ad legẽ Cornel.de ſicarijs,c.ſignificaſti de homicidio,clem.1.de pœnis.

6 Ex quibus infertur occidentẽ aliquẽ,alium occidere volentẽ,nõ coerceri pœna ordinaria, cũ animus, & dolus in perſona occiſoris deficiãt, docuit Plaça lib.1.delict.c.27.n.1.& Mẽchaca controuerſ. illuſtriũ,c.96.n.32.

7 Infertur deinde, percutientẽ aliquẽ citra animum occidẽdi, ex qua tamẽ percuſſione mors ſequuta ſit,pœna ordinaria nõ plecti, animus tamen hoc caſu præſumitur ex genere inſtrumenti cũ quo illata fuit percuſſio,docet Grammatic.voto.23. per totũ,Marſil. conſ.67.nu.18.

8 Vlterius infertur,ſi quis animo neminẽ percutiendi,aliquẽ percutiat,non puniri, licet percuſſus moriatur ex prædicto ictu,vt docuit Signor. conſ.27.

9 Deniquè infertur citra animũ, & dolũ omnia homicidia ſimplicia eſſe, & ideo à mortis pœna excuſari delinquentes, vt conſuluit Bald.conſ.36.lib.2.

IN TEXTV IBI:

Mas ſino ſabẽ de qual herida murio

Scholium Secundum.

10 SEcũda pars noſtræ legis probat; vulneribus multis illatis,quorũ nullum lethale ſit, ſi ex omnibꝰ mors ſequuta eſt, omnes vulnerantes mortis pœna affici,licet nõ ex propoſito, ſed ex accidenti rixa mota ſit, quæ concluſio ex d.l.ſi in rixa, iunct.gl.deciditur,& ratio eã videtur eſſe: nã cum ex omnium vulneribus mors ſequuta ſit,ab omnibus videtur offenſus interfectus,cũ ignoretur ex quo vulnere in ſpecie mortuus fuerit.

IN TEXTV IBI.

Todos los que fueron à ſabiendas.

Scholium Tertium.

11 TErtia noſtræ legis pars probat,occidẽtes aliquẽ ex dolo,& propoſito,omnes mortis pœna eſſe plectendos, licet cõſtet cuius ictu mors illata ſit, quæ deciſio in dict.lege, ſi in rixa (per argumentum à cõtrario ſenſu, quod in iure validiſſimum eſt,ex l.1.§.eius, ff. mãdat.)

dat.) ſatis patet, & probatur in l.1.verſ.Diuus,ff.ad leg.Corneliã de ſicarijs,in c.ſicut dignũ d homic. vbi ex deliberatione animi, homicidiũ cõmittẽtes mortis pœna afficiuntur, licet arma
12 non mouerint: quãdo igitur deliberatũ homicidiũ eſt indiſtinctè admittenda eſt noſtræ legis ſententia, vt omnes qui in ipſo homicidio interuenerũt pœna ordinaria coerceantur, ſiue percuſſus ex vnico lethali vulnere deceſſerit,& de percuſſore conſtet, ſiue ex pluribus lethalibus vulneribus,& aliquibus non lethalib⁹, & ſiue appareat omnes percuſsiſſe, necne, ſiue ſic dubiũ, ex quo vulnere defunctus occiſus ſit: vtroq; enim caſu omnes rei mortis efficiũtur, vt docuit Plaça, d.c.12.n.1. Eſtq; cõmunis omniũ ſententia, vt in primo Scholio memini.

IN TEXTV IBI:

Entonces no ſeran tenidos ningunos.

Scholium quartum.

13 QVarta pars huius noſtræ legis probat vnico vulnere ab vno ex multis illato, ex quo mors ſequuta ſit, neminẽ ex eis reũ mortis effici, ſi non apparet quis illud intulerit,& ex accidẽti rixa mota ſit: & ratio huius receptiſsimæ ſen
14 tentiæ eſt, quia ictus cuiuslibet cõſiderari debet, vt ſupra monſtrauimus, ex d.l.ſi in rixa, de ſicarijs,& ſic ſi non conſtet de inferente ratione in certitudinis nemo pœna ordinaria coerceatur,& hanc ſententiã textus noſter cõfirmat ex Iurecõſulti reſ
15 ponſo in l.itẽ Mela,§.ſed ſi ſeruũ, ad legẽ Aquil. cuius verba referã: *Sed ſi ſeruũ plures percuſſerint, vtrũ omnes quaſi occiderint, teneãtur Videamus: & ſi quidẽ apparet cuius ictu perierit, ille quaſi occiderit, tenetur, quod ſi nõ apparet omnes quaſi occiderint, Iulianus, ait teneri*, hæc lex, quæ in confirmationẽ prædictæ concluſionis à noſtra adducitur expreſsè videtur contrariũ innuere, cũ in d.§. ignoraretur, cuius ictu perijſſet percuſſus,& tamẽ omnes tenẽtur? Rurſusquè & prædicta lex, itẽ Mela, diuerſum factum conſtituit, ibi enim multi percuſſores fuerũt,& vulnera intulerũt, ex quib⁹ vnũ tãtũ lethale fuit, quo caſu ſi non appareat quis illud intulit omnes mortis pœna afficiuntur; in facti tamẽ poſitione noſtræ legis in hac,4. par. ſolum conſideratur vnicum, & lethale vulnus ex rixa multorũ: itaque ex d.§.ſed ſi ſeruum, potius videtur probari.2.pars noſtræ legis, cum in ea proponatur factũ in pluribus percuſſoribus, ex quorũ vulneribus quis occiſus fuit: nam cum de vulnere lethali non cõſtet omnes tenẽtur: ſed ſi bene animaduertatur prædicta,2.pars, multũ dif-

mittere, quãdo agitur ciuiliter; quaſi hoc caſu omnes de occiſo teneantur; ſecùs verò, quando agitur criminaliter, tunc enim nemo ex percuſſorib⁹ plectitur pœna mortis, ſecundum prædictorum Doctorum interpretationem; & docet gloſſa in d. l. ſi in rixa, quam ſequuntur Bart. & Angel. ibi ex gloſ. in c. nolite 21. quæſt. 3. & in c. quieſcamus, 42. diſtinctione, & docet Ancharranus conſ. 112. & Alexand. cõſ. 15. per totum 1. volumin. conſiliorum, & in conſi. 46. & 50. volum. 4. rationemque eam eſſe putò, quia quãuis multi percuſ-
22 ſores ſint, cum tamen vnicũ lethale vulnus illatum ſit, ex hoc dicendum eſt, offenſum mortuum eſſe, & ſic cum non appareat, quis intulerit, nemo tenebitur pœna ordinaria, ratione prædictæ incertitudinis: nec diuerſitatem reperio, ſiue ibi aſſiſtentes percuſſerint, neene omnes, cùm in effectu ex ſolo vno lethali vulnere percuſſus mortuus fuerit. In ſecunda verò par-
23 te noſtri tex. diuerſitas eſt, nam ibi multi fuerunt offendentes, & vulnerantes, & nullus ictus de per ſe lethalis fuit ſi tamẽ ex omnibus mors procedat, meritò omnes de homicidio plectũtur, & pœna ordinaria in eos irrogatur, cùm nõ verſetur hoc caſu ratio d. l. abſentẽ, verſ. Sãcti⁹: Duo tñ. caſ⁹ anteriores ſimilitudinẽ habẽt, & ideo prædicti Doctores allegati ſentiut, vno vulnere lethali a multis illato, cum de perſona nõ conſtet, omnes à pœna ordinaria liberari, & ta-
24 mẽ extra ordinẽ puniendos, vt noſtra lex ſtatuit: nam quãdo a multis illatũ fuit vnicũ lethale vulnus, (de perſona tamẽ, quæ illud intulit, ignoraretur) nemini nẽ teneri nulla lege ſanciũ erat, quod noſtra lex decidit, argu-
25 mẽto d. §. ſed ſi ſeruum, in quo cùm ſtatuatur, criminaliter ratione incertitudinis, omnes percuſſores nõ teneri, quando vnũ tãtũ vulnus fuit lethale, eadẽ & maiori ratione decidit text. noſter: neminẽ etiã ex rixãtibus vltimo ſupplitio affici, quãdo no omnes percuſſerũt, ſed vnus tãtũ, & tamẽ lethaliter, nã ſi d per ſona nõ cõſtet omnes abſoluũtur à d. ordinaria pœna, & ſic ratione ſimilitudinis hoc quoque caſu, ſicut in anteriori, ſtatuit lex noſtra eſſe intelligendã, l. Item Mella, §. ſi ſeruũ plures, ff. ad legẽ Aquiliã. Et hic eſt verus noſtri tex. intellectus, & legislatoris illatio de vno caſu ad alium, *mentiq; tenẽdus*, nã quãuis à noſtratibus allegetur prędicta lex noſtra ſtyli, non tamen ab eis declaratur, nec ei⁹ ſenſus percipitur. Quibus adhæret, quod
26 de l. Cornelia dicitur, quæ dolum requirit, qui ſi interueniat, ad animum ſolũm, non

 ad

ad vulnera attenditur.l.1.ff. ad
legem Cornel.de ſicar.ſed in l.
27 Aquilia cũ agatur ciuiliter,le-
uiſsima etiã culpa cõſideratur,
quanuis nõ adſit dolus, & ideo
omnes percuſſores de homici-
dio teneri,dicitur in dict.l.item
mella. §. ſed ſi ſeruum, debe-
mus tamen accipere ciuiliter,
iuxta ſuperius dicta, quod vel
ex eo ſuadetur,eſt enim prædi-
cta l.ſub titulo legis Aquiliæ.

IN TEXTV, IBI:
Ser metidos a tormento:

Scholium. V.

28 IN quinta parte probat hæc
lex, ratione incertitudinis
poſſe Magiſtratũ rixãtes tor
quere,vt cõſtet quis vulnus in-
29 tulerit lethale.Nã prædictũ tor
mẽtũ iuridicũ eſt,ratione incer
titudinis delinquentis, iuxta l.
edictum, ff.de quæſtionibus, l.
vtrũ ad l.Põ.de parric.vbi quæ-
ſtio permittitur in caſu incer-
to,& dubio,&cũ capitalia male
ficia aliter explicari non poſ-
ſint,& ideo de iuſtitia tormenti
non dubitauit lex noſtra, ſed ſo
lum de qualitate perſonæ, ad
quod alludũt verba illa: *Si ſon ta-*
30 *les omes aquellos.* Quorum cogni-
tionem habuerimus, regula ge
nerica præmiſſa, vt omnes illi
torqueri poſsint,qui non repe-
riantur prohibiti.l.1. vbi Scri-
bentes.ff.de quæſtionibus.

IN TEXTV, IBI:
O ſiguiere por ſu mandado.

Scholium. VI.

31 QVinimo,& quod facit filius
in præſentia patris, præſu
mitur factũ de eius volũtate, vt
docet Curt. Sen.cõſ.41.n.7.vbi
in facti contingentia conſuluit,
patrem teneri ſaltem pœna ex-
tra ordinem de homicidio cõ-
miſſo per filium eo præſente, &
nõ prohibente.

IN TEXTV, IBI:
Saluo ſi tornare ſobre el.

Scholium. VII.

32 EX vltima huius legis noſtræ
parte colligitur, filiũ poſſe
defẽdere patrẽ,nã ſicut ipſe pro
uocatus ſe defendere põt, ex l.
vt vim.ff.de iuſtitia & iure cũ
vulgaribus,ita aggreſſum,& la-
ceſſitũ patrẽ filius tueri debet,
& aggreſſorẽ offendere impunè
poterit.l.vtrũ.ff.ad legẽ Pompe
iam de parricid.& in auth.vt cũ
de appellatio.cognoſcitur.§.a-
liud quoque capitulũ,quod de-
33 bet accipi ſiue legitimus,ſiue il
legitimus ſit filius,cũ natura cõ
munis ſit.l.hos accuſare. §. fin.
ff.de accuſatio.& Bald.docet in
l.1.C.vnde vi,num.17. & ſeqq.
qui multos caſus congerit, in
quibus vni pro alio defenſio
34 datur. Sed profecto hæc ani-
maduerſio paternæ defenſio-
nis excuſari a lege noſtra po-
terat, cum non ſolum filio,
ſed

ſed] & conſanguineo : quinimo, & extraneo permiſſa defenſio ſit, vt probatur in lege lex Cornelia, ff. de iniur. & in capit. non inferenda: & in cap.fortitudo.23.quæſt.3. quibus iuribus cauetur, licite poſſe quem repellere iniuriam inferendam, vel illatam vicino, vel proximo,& aggreſſorem offendere,& docuit Bart. in dict. l.vt vim,num.7. Aggreſsio e-
35 nim, & iniuſtitia ex parte eggreſſoris operatur, vt à quocunque extraneo offendi poſsit, vt Bart.placuit dicto numer, 7. & Iaſoni in d.l.vt vim, num. 29. & communiter prædicta ſentẽtia recepta eſt ab omnibus iuris interpretibus in dict. l.& in l.1.
36 C.vnde vi. Non tamẽ improbo Accurſij opinionẽ in d l.vt vim Schol.1.aſſerẽtis, affectionẽ deſiderari adhoc, vt poſsit quis aſſumere defenſionẽ hominis ignoti, alioquin enim fruſtra affectionis caſus recenſerentur ab Scribentibus, quos congeſsit Baldus in dicta lege. l. ex numero. 16. vſque ad 23. Ipſe tamen Baldus in dicta l.1.ex numero.16. præcipuè in dicto numero. 23. gloſſam defendendo in d.l. vt vim, eam ita interpretatur, quãdo aggreſſus clamet, & auxilium petat, quo caſu iam affectio naturalis conſideratur, &
37 affectio reipublicæ, cum & ipſa quoque iniuriã recipiat, & cuiuslibet intereſt eã tueri.l.licitatio.§.quod illicitè, ff.de publican.& vectig.& teſtatur Innocẽtius in cap.ſi vero,in 1.de ſententia excommunicationis, nu. 2.
38 Ego tamen & pro intellectu noſtræ legis inter prædictas opiniones eam diſtinctionem, & diuerſitatis rationem cõſtituo, nempe, vt ſi quis conſanguinei, proximi, vicini, extranei, & penitus ignoti hominis (licèt defendere poſsit) defenſionem tamen recuſauerit, non puniatur, l.culpa caret, ff. de regulis iu-
39 ris, Filius tamen defendere patrem debet, ita vt ſi non tueatur, pœna in eum irrogari poſſit, argumento textus, in l. vtrum. ff. ad l. Pompeiam, de parricidijs, & Baldus docet in l.1,C.vnde vi, numer. 20. & hic erit noſtræ legis ſenſus.

IN TEXTV, IBI, *Non ſerà tenido a pena.*

Schol. VIII.

40 Hunc textũ accipere debemus, ſi iniuria nõ ſit ex atrocibus, tũc enim pater mandans, non tamen filius obtemperans tenetur, vt Albericus adnotauit in l. non ſolum. §.Proculus, in principio, ff.de iniurijs.

Textus quinquageſimus octauus.

SI alguno hombre mouio con otro pelea, que no fueſſe dado por enemigo, ni lo ouieſſe deſafiado por deshonra que le ouieſſe fecho, ſeyendo hijodalgo, ò que lo podieſſe aſsi deſafiar por fuero, è hirieſſe aquel hombre con que mouio la pelea, è luego a la hora fuyeſſe: è luego el otro herido ante que la pelea fueſſe departida, ni otro alongamiento en el fecho ouieſſe, luego ſin otro detenimiento fue en pos de aquel que lo hirio, è lo matò, es a ſaber, que no es tenido por la muerte, y eſto porque fue luego en pos de aquel que lo hirio, y lo matò. Quia ea quæ in continenti fiunt ineſſe videntur. E lo al porque eſte mouio la pelea, è lo firio, è deſpues el lo matò, yendo fuyendo mouio la pelea ſin razon, no le ſeyendo dado por enemigo, ni teniendole deſafiado, ſegun dicho es: è aun maguer ſe metieſſe eſte que yua fuyendo en alguna caſa, y el otro lo mataſſe luego dentro en la caſa, no ay quebrantamiento de caſa.

SVMMARIVM.

1 *VIM Vi repellere licere notiſsimum eſt.*

2 Et in animãtibus defenſio permiſſa eſt.

3 *Duobus equis currẽtibus, & ſibi obuiãtibus, ſi vnus moriatur, dominus eius non tenetur pro noxa.*

4 *Furioſum, & dormientem aggreſſorem, impunè quis offendere poterit.*

5 *Moderamen in quibus conſiſtat.*

6 *Aggreſſore iam receſſo, an defenſio permittatur, & hoc caſu, an potius dicatur ius vindictæ?*

7 *An vxor in adulterio deprehenſa, poſt actum criminis occidi poſſet?*

8 *Quando quis excedit defenſionis modum, puniendus eſt, non tamen pœna ordinaria.*

9 *Leuiſsima leui lata culpa, aut dolo exceſſus ſit, & inter hos caſus diſtinctio eſt.*

10 *Lata culpa punibilis eſt, cum temperamento tamen.*

11 *Quando in exceſſu dolus eſt, grauiori pœna afficitur aggreſſus, neutro tamẽ caſu pœna ordinaria puniẽdus eſt.*

Lex LVIII.

IN TEXTV, IBI:

Fue en pos de aquel que lo hirio.

1 VIM vi repellere licere notiſsimum eſt in iure, l. vt vim. ff. de iuſtitia. l. 1 §. vim. ff. de vi, & vi armata, l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil. l. 1. C. vnde vi, vbi prædictum iuris principium adnotatur, quod tamen accipitur cũ moderatione inculpatæ defenſionis, iuxta Clementinam primam

mam de homicidio cum vulgaribus, quibus conuenit lex.2. titul.8.7.part.& l.3.titulo.16.6. part.& l.3.titul.13.lib.8. ordi-
2 namenti, quinimo & in animātibus prædicta defenſio permiſſa eſt, cum dominus animantis aggreſsi excuſetur à dāno noxæ.l.1.§.cum arietes, ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dica. Idemque dicimus in duobus equis currētibus, & ſibi obuiantibus, nam ſi vnus equus moria-
3 tur, pro alterius noxa dominus non adſtringitur, cum equus viuus ſemper aggreſſus præſumatur, & mortuus aggreſſor, argumento text.in l.ſcientiam.§.1. ad l.Aquil. Rurſus & aggreſſorem furioſum menteeaptum
4 & dormientem impune quis offēdere poterit, vt docuit Bar. in d.l.vt vim, vbi Scribentes, & in l.ſed & partus. §. quæri potuit.ff, quod met.cauſa, et in l. furem nocturnum ad l. Cornel. de Sicar.& in l.2.& 3.C.eodē, & in l.ſcientiam.§.qui cum aliter ad l.Aquiliam, & in cap. ſi verò, de ſentent. excommunicat, vbi iuris interpretes latiſsimè tractanr, & ideo hāc tritam & vulgarem quidem mareriam conſultò ommitto, & deciſionem noſtræ legis ſolita breuitate interpretabor. Illo prius præmiſſo, moderamen dictæ l.
5 1.C.vnde vi, conſiſtere in qualitate, tempore, & defenſione, ipſa, vt doctè interpretatur Baldus in d.l.1.C.vnde vi, nume. 2. & de qualitate, defenſioneque huc nō ſpectat: de tempore ita-
6 que ſolum quæſtio erit: hoc tamen in continenti cōſideratur in ipſo actu criminis, & rixæ, vt ſuperius Baldus docet, quod deficit in litera noſtri text. cum in ea defenſio, & offenſio, permittatur aggreſſore iam receſſo, & ideo noſtra lex non modicam habet difficultatem, & de eius deciſione quæſtionē mouit Baldus in d.l.1. num. 5. indeciſamque reliquit, quanuis hoc caſu propriùs ius vindictæ, quam defenſionis ineſſe, prædictus auctor doceat, at noſtræ legi videtur ſuffragari
7 Iureconſ.reſpōſum in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.Imperatores. ff. de adulterijs, vbi licèt maritus non poſsit vxorem, niſi in adulterio deprehēſam occidere: tamē ſi pòſt occidat, pœna ordinaria non coercetur cū difficillimum ſit iuſtum dolotemperare, ignoſcendumque ei qui laceſsitus vlciſci voluit, argumento text. in l. qui cum maior.§.ſi libertus. ff. de bonis libertorum, & in l. quoniam multa, C.ad leg.Iul.de vi: & in hunc ſenſum accipienda eſt noſtri text.deciſio, nēpe vt aggreſſus eggreſſus in defenſione pœna ordinaria non afficiatur ex prædicta ratione, & ea, quā red-

dit noſtra lex, illa ſcilicèt, quia quæ incontinenti fiũt, ineſſe vi-
8 dentur, exceſſus tamen puniendus eſt, ſecundum præfata iura, & iuxta text. in l. 1. §. quæſi, ff. ad Turpilian. l. ſiquis in graui, §. ſi maritus ad Silan. l. Gracchus. C. de adulterijs, l. Diuus ad l. Pomp. de parricidijs: & tradit Baldus in dict. l. vt vim, & in d. l. 1. Gregorius, in d. l. 2. titul. 8. part. 7. gloſſ. 2. & ſentit noſtra lex, quæ à pœna mortis tantùm liberat aggreſſum, quãdo egreſſus eſt in mododefenſionis: pœna verò mitiori non libera-
9 bitur reus, reſpectu exceſſus. Ad cuius cognitionem animaduertendum eſt, leuiſsima culpa leui, aut lata, aut, dolo exceſſum fieri, leuiſsimaquè culpa in defenſione non conſideratur, iuxta text. in l. Imperator. ff. de ſtatu hominu. l. quanuis, ff. de condition. & demonſtration. Rurſus neque leuis culpa hoc caſu punibilis eſt, ſaltem criminaliter: lex, magna negligentia, vbi Accurſius de verborum ſignifi-
10 cation. Quando exceditur tamen lata culpa, tunc aggreſſus punitur, temperatè tamen, l. Diuus ad l. Pomp. de parricid. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Im-
11 peratores de adulterijs. Quarto tamen caſu, quando in exceſſu dolus adeſt, grauiori pœna afficiendus aggreſſus eſt, ſed neutro caſu pœna ordinaria, ſed iudicis arbitrio, iuxta noſtram legem: & egregiè conſiderat Baldus in dict. l. vt vim, num. 27. & in dict. l. 1. num. 23. Alexand. cõſil. 76. volum. 1. numer. 4. quod antea docuit Bartolus in dict. §. tabernarius.

Textus quinquageſimus nonus.

EN *Las Decretales, en el titulo de homicidio, ſobre la Decretal, que comiença, Si perfodiens inuentus fuerit, es eſta gloſſa ordinaria que ſe ſigue anſi. Pone, quòd aliquis vult me interficere, nunquid poſſum eum præuenire? dicunt quidam, quòd ſic: & pone, quòd percuſit, & receſsit, nunquid poſſum eum inſequi, vt percutiam? Huguitius dicit quòd non: quia iniuriam ſic vellet vlciſci, non repellere eam; quod non licet, quia illud incontinenti licet, & ſine interuallo vim vi repellere.*

SVMMARIVM.

1 *MOderamen quis egreditur, quando aggreſſorem inſequitur.*

2 *Vbicunque culpa eſt in defenſione, immoderamen appellatur.*

3 *Quando neceſsitas defenſionis non adeſt.*

adeſt, excedere quis dicitur, ſi aggreſſorem offendat, & num. ſequenti.
5 *Defenſio propriè illa dicitur, quæ eſt quanta expedit.*
6 *Occaſio rationem excedit, & ideo exceſſus in defenſione non eſt punibilis pœna ordinaria.*
7 *An & quando aggreſſus fugere teneatur? diſputatur.*
8 *Recedere tenetur aggreſſus, quando ſecurè fugere poteſt.*
9 *Ratione exceſſus punitur aggreſſus pœna extraordinaria, & non ratione facti, & delicti.*
10 *Offenſorem non ſolum quis offendere poteſt, ſed & etiã præuenire, & quomodo hæc præuentio accipiatur, declaratur, & numeris ſequent.*
13 *Si ſolæ minæ præcedãt, an minatus poſſit percutere minatorem? quæſtio eſt.*
14 *Minæ metum inferunt.*
15 *Qui minatur, non facto, ſed verbo, offendit: dubitatur itaque an facto, verbis verò reſiſti debeat?*

Lex LIX.

IN TEXTV, IBI:

Es eſta gloſſa ordinarta que ſe ſigue anſi.

1 HÆ: gloſſa cuius noſtra lex
meminit ab omnibus Scri
bẽtibus, ibi: & in d. l. vt vim
de iuſt. & iur. & in l. 1. C. vnde vi,
cõmuniter recipitur, quibus iu
ribus defenſio permiſſa eſt, cũ
moderamine, de quo ibi: in eo
tñ quis egreditur quãdo aggreſ
ſorẽ inſequitur, cũ hoc caſu im
moderamẽ potius dicendũ ſit:
quo cognito & moderamen no
tũ fiet, cũ cõtraria cõtrarijs con
ſtẽt, l. manumiſsionis. ff. de iuſt.
2 & iur. Immoderamen ergo eſt,
vbicunq; culpa eſt, vt docte ani
maduertit Bald. in d. l. vt vim,
n. 20. ea tñ carere aggreſsũ, nõ
eſt dicẽdum, qui recedentẽ ini-
micum ſequatur, cum hoc caſu
neceſsitudo defenſionis nõ ad-
3 ſit, quæ ſi nõ ſuadeat, delictum
non eſt excuſabile, iuxt. d. gloſ.
à noſtra lege relatã, & adnotata
ab Accurſio in ſcholijs, ad d. l.
1. C. vnde vi, vbi Bald. n. 14. quod
vel ex ipſa alluſione moderatio
4 nis conſtat, quæ tunc verſatur,
quando nõ tranſgreditur incul
patam tutelam, vt Bald. teſtatur
in d. l. 1. n. 3. Defenſio enim illa
5 vera eſt, quæ eſt quãta expedit,
cũ moderatio cõſiſtat in æqua-
litate factorum: æquo enim mo
do, & actu cõgruẽti debet reſi-
ſti, vt voluit Accurſ. in d. l. 1. &
ideo fugientem percutere inci
uile iudicatur a noſtra lege. Cũ
tñ ex ſupradictis in lege ante-
riori, cũ prouocato, laceſsitoq́ue
mitius agẽdum ſit, imputa
6 riq́, debeat aggreſſori, qui cau-
ſam delicti præbuit, arg. tx. in l.
quoniã multa facinora. C. ad l.
Iul. de vi, & laceſsitus nequeat
recte deliberare, cũ occaſio ra-
tionẽ excedat. l. quãuis, ff. de cõ
dit. & dem. exceſſus prædictus,
de quo in noſtra lege, punitur
pœna extra ordinem iudicis ar
bitratu, qui arbitrabitur cõſide
rata leuiſsima, leui, lata culpa,
vel

vel dolo,cum ſolum his modis
delinquatur,vt ſuperius oſtēdi:
7 ex oppoſito tamen,quando,ſci-
licèt,aggreſſus fugiendo poſsit
offensā excuſare , an fugere te-
neatur,& ſi non fugiat , ſed ag-
greſſorē offendat, an hoc caſu
excedēs defenſio dicatur, dubi
tatū eſt? & ſane ſi prædicta fuga
iuſtū timorē adduceret , vtpotè
ſi aggreſſor propè aggreſſo eſ-
ſet, & facilè offendere fugientē
poſſet, nō adſtringi aggreſsū fu
gere,cōmunis aſseſſus eſt;quin-
imo ſe tueri poterit, aggreſſorē
què impunè offendere l. ſcien-
tiā. §.qui cū aliter ff.ad legē A-
quiliā:idēq; ſtatuitur, ſi in fuga
verſaretur periculū honoris:ho
nor enim propri⁹ omitti nō de-
bet,imo omni cōpendio præfe-
rendus,iuxta tex. in l. Iulianus
verſ.1.ff. ſiquis omniſſa cauſa
teſtam.ſi tamē ſecurè,& ſine al-
8 liquo vitæ , nec honoris diſcri-
mine aggreſſus fugere potuit,
tūc teneri recedere;argumento
tx.in l. 2. §. itē varus,ff. de aqua
pluuia arcēd. teſtatur Bar. in d.
l.vt vim,ad finē,Bald.in d.l.1.n.
12. nec etiā leuē *honorē cōſideratio*
nis eſſe,ibidē adnotauit argumē-
to legis iniuriarū §.ſiquis de ho
9 nore,ff.de iniurijs,ſed & hoc ca
ſu,ſicut in anteriori,aggreſſ⁹ nō
pœna ordinaria,ſed extraordi-
nē coercēdus eſt, & hoc ratione
exceſsus, nō tamē ratione facti,
quod cum defenſionem reſpi-
ciat,permiſsū eſt, & indiuiduū:
ſcindi itaq; nequit.l. ſtipulatio-
nū quædā,ff.de verb.quā generi
cā doctrinā ſtatuere debem⁹ in
omni defenſionis materia , in
qua(vt ſupra mōſtrauimus)nū-
quā ſecūdū ordinē,ſed extraor-
dinē aggreſſus punitur , vt hæc
extraordinaria pœna imponatur
nō ratione facti,quod de ſui
natura in actu defenſionis ex-
cuſabile eſt, ſed ratione exceſſ⁹,
cùm modū à iure præſtitutū la-
ceſsitus nō ſeruauerit,teſte Bal.
in d.l.1.nu.23. & hæc eſt veriſsi
ma interpretatio noſtræ legis,
& gloſſ.in c. ſi perfodiens ab ea
10 allegatę: quæ gloſſa in alia eius
parte,dùm docet , volētē me in
terficere poſſe eū præuenire,re-
ceptiſsima quoq; eſt ex Accur.
in l.1.verbo,*moderatione*,C. vnde
11 vi:hæc tamē noſtrę legis,& præ
dictæ gloſſæ præuētiò ita accipi
debet,vt ſcilicet, aggreſſus de-
beat cōſiderare aliquē actū ag-
greſſoris, ex quo inferri poſsit
percutiēdi volūtas , quæ à no-
12 ſtro tex.deſideratur: qui tamen
actus iſte eſſe debeat, interpreta
tur à gloſſ.in d.l.1.verſi.*modera-*
tione,nēpè armorū terror , aliud
vè vrgēs ſignū,vt docuit Bar. in
d.l.verū,& probatur in l. is qui
aggreſſorē,C.ad.l.Corn. de ſica
rijs ibi:*Is qui aggreſſorē, vel quen-*
cunq́ aliū in dubio vitæ diſcriminę
cōſtitutus occiderit,nullā ob id factū
calūniā metuere debet: cui accedit
lex

lex.3 eiuſdem tituli,& lex quo
niam, C.ad l.Iul.de vi, & l.1.ff.
de ſicarijs ad finē,& lex, ſi quis
fumo, § 1. ad l. Aquiliam qui-
bus conuenit,l.2.tit 8.7.p. quæ
in hoc eſt notabilis,& cōfirmat
gloſſæ opinionem, in dict.c. ſi
perfodiens, à noſtro tex.allega-
13 tæ.At ſi ſolæ minæ præcederēt,
maior dubitatio eſt, & minatū
quoquè poſſe percutere mina-
torē,ſi ſuas minas exequi ſole-
bat, eidē Accurſio placuit, vbi
ſupra,cōſuetudo enim,& quali-
tas perſonæ in his debet coſide
rari,l.1.ff.ſi quis Imperat. male
dixer.l.finalis,de actionibus, &
obligat.l.licet,ff.de arbitris? cū
prædictæ minæ metum inferāt,
iuxt.l.1.ff.ſi quacumque prædi-
14 tus poteſt, & legem.1.ff. ſi Re-
ctor prouintiæ. Accurſio tamē
non aſſentitur,Bald.in dict.l.1.
15 nu.16. ea nempe ratione, nam
qui minatur,non incipit delin-
quere facto, ſed verbo tantum:
& ideo verbis contrarijs reſiſti
debet, niſi in mora periculum
eſſet, iuſtè q; minatus metuere
poſſet minas eſſe exequendas
quo caſu opinionē glo.admittē
dam prædictus author docet d.
nu.16. exquibus cum prædicta
interpretatione,conſtat recep-
tiſsimam,& admodum iuri cō
ſentaneam eſſe noſtram legē,&
gloſſam in d.c. ſi perfodiens, in
vna, & altera eius parte, caſus-
què hic ad notatur, vbi gloſ-
ſa in regni legem redigitur,
quod animaduerſione dignum
eſt.

Textus Sexageſimus.

OTROSI es â ſaber, que ſi alguno dixo Palabras de amenaza contra otro, è acaece que matan, o fieren deſpues de la amenaza â eſte amenazado, ſino puede ſer ſabido quien lo matò, ò le hirio: eſte que lo amenazò, ſi es prouado por pruebas, e por peſquiſas que le amenazò, è las pruebas, ò las pequiſas ſon â tales que no pueden ſer deſechadas, ſera tenido â la muerte ò a la ferida: è cumple contra el que ſe prueue, que lo amenazò. Ca prouado eſto tan ſolamente ſeran tenidos por la muerte, ò por la ferida: è ſino es ſabido por verdad aquel que lo matò, ò que le firio, entonce el amenazador ſera metido â tormento, que diga la verdad de lo que ſupiere deſte fecho. Mas ſegun dize en el Speculum iuris, el amenazador ſi ſuele hazer tales fechos, è no pueden ſaber lo que fizo, eſtoncē ſera tenido a fecho. E ſino ſuele hazer tales coſas, ſera metido â tormento.

SVMMARIVM.

1 *Minan reus efficitur quando minatus, occiſus, vel percuſſus reperitur.*
2 *De iracundia aliqua adnotātur*
3 *Per præſumptionem nemo condemnatur.*
4 *Minæ in dubio accipiuntur, vt vindictam quis ſumere cupiat non ſua, ſed iudicis authoritate.*
5 *Ex minis, vehementis præſumptio oritur, cum diſtinctione tamē numeri ſequentis.*
7 *Si res furtiua reperiatur in domo alicuius, quid iuris ſit?*
8 *De metu illato à iudice nonnulla conſiderantur.*
9 *Minæ, iudicis arbitrio relinquūtur*
10 *Minax ſiue vllo alio admonitu lo punitur, ſi tamen non ſit ſolitus minax exequi torqueatur.*
11 *Speculatoris locus declaratur.*
12 *Si aliquis interfectus ſit, & ignoretur à quo, cōtra inimicum præſumptio eſt, ita vt ex prædicta præſumptione torqueri poſſit.*
13 *In cauſis criminū, veræ, & legitimæ probationes deſiderantur, & ideo non præſumptio ſufficit.*
14 *Si præſumptio eſt à lege approbata, ſufficiens eſt ad condemnationem.*
15 *Declaratur quid ſit inditium indubitatum.*
16 *Allegantur innumera iura, in quibus quis condemnatur ſola præſumptione.*
17 *Quoties à iure requiritur liquida probatio, ſufficit probare eam per præſumptionem à lege inductam.*

LEX LX.

INTEXTV IBI.

Y cumple contra el que ſe prueue que lo amenazo.

Scholium Primum.

1 Sententia huius legis eſt nimātem reum effici, quando minatus poſt minas emiſſas occiſus, vel percuſſus appareat, & tamen de occiſore, percuſſoreve non conſtat. Quæ ſententia dubitationem profectò habet, & non mediocrè, cùm ſolis minis contēta ſit, lex noſtra ſæpequè ex iracūdia aliqua verba proferantur, 2 quæ tamen exequi non ſolent: argum. tex. in l. famoſi, verſ. 1. ff. ad l. Iul. Maieſt. Eſt enim iracūdia indignatio quędam, quæ facile deponitur, & hinc Terentius in Adelph. *Tandem reprime iracundiā, & ad te redi.* Et ruſſus eodem loco: *Me miſerum vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.* Et Cicero. 8. Philipp. *Nam me tecum iracunde agere dixiſti ſolere, non eſt ita vehementer me agere fateor iracunde nego.* Et quod iracundiæ calore dictum eſt nocere nō debet, iuxta regulā quod calore, de regulis iuris, c. notandū, 2. q. 3. metuſque non ex iactationibus, ſed ex facti atrocitate probari, conuenit, l. metum, C. quod

quod metus cauſa, nec per præſumptione̅ co̅demnari quis poteſt, l. abſente̅, de pœnis. Vlteri⁹
4 quia minæ in dubio accipi debe̅t, vt vindicta̅ quis ſumere cupiat non ſua, ſed iudicis authoritate, argum. tx. in l. ſi vxor, C. qui accuſare no̅ poſsu̅t. Et ideo minas non ſufficere nedu̅ ad co̅demnatione̅, ſed etiam ad quæſtione̅, niſi alia adminicula eis ſint adiu̅cta; docet Bart. in l. fin. ff. de quæſt. nu. 5. Bald. in d. l. metu̅, nu. 2. & in l. fin. C. de hæred. inſt. nu. 7. & ex rece̅tioribus bonus Gomezius delictoru̅, c. 13. n. 11. Noſtræ tame̅ legi ſuffraga̅tur adnotata a Iulio Claro in §. fi. q. 21. n. 37. aſſerente, Senatu̅ non vti prædictis adiunctis, ſed minis ſolis præcedentibus, reos
5 tormentis ſubijcere. Accedit quoquè veheme̅s illa præſumptio, quæ ex minis oriri ſolet, de qua eſt inſpiciendus text. in l. ſi qui adulterij, C. de adulterijs, & in l. ſi verò non remunera̅di, ff. ma̅dati, & in l. Labeo, ff. de ſupelect. legata, & in l. 3. ff. de repudijs, nec omittendus Tere̅tij locus in Andria. *Si illu̅ relinquo eius vitæ timeo, ſin opitulor huius minas:* hac tamen in re hac diſtinctione vtitur Baldus in d. l. fi. d. n. 7. & 8. nempe, vt ſi minas infere̅s
6 probæ famæ ſit: hæ ſolæ no̅ ſufficia̅t, ſed inditioru̅ coniecturæ ſuſpicionisvè adminicula deſiderentur. Si tamen improbæ famæ ſit, minæ tantu̅modo requirantur ſine vllo alio adminiculo: ita tamen, vt reproba fama hoc caſu accipiatur in eode̅ genere maleficij, ne̅pe quando minator minax eſſet, id eſt ſolitus ſimilia facere: na̅ ex diſsimilib⁹ no̅ ſumitur co̅iectura, iux. tx. in l. ſpadone̅, §. quid nimius, ff. de excuſat. tutoru̅, & l. iubem⁹, C. de probat. & l. ſi quis ex arge̅tarijs, §. 2. C. de ede̅do, ſicut & de re
7 furtiua dicim⁹: quæ ſi in domo bonæ famæ hominis inueniat, no̅ præſumitur co̅tra eu̅, ſecus tame̅ ſi malę famæ eſſet, præſumit enim ſubtraxiſſe, l. no̅ omnis, §. à Barbaris, ff. de re milit. l. de mi
8 nore, §. tormె̅ta, ff. de quæſt. Et de metu quoquè illato à iudice adnotari ſolet, vt ſi quis dixerit per metu̅ non appellaſſe, atte̅datur iudicis perſona, an ſolitus ſit iraſci, necne, vt teſtatur Bar. in l. de pupillo, §. ſi quis ipſi prætori, ff. de operis noui nunciatione, & prædicta̅ Baldi diſtinctione̅ admittit Imola in d. l. fi. ff. de hæredibus inſt. n. 10. Blancus de inditijs, nu. 185. Dueñas de regul. 192. Boſsius, tit. de indicijs, numer. 41. Hippolytus de Marſil. in l. 1. §. præterea, ff. de quæſ. n. 24. Felin. in c. 1. de offi. delegati, n. 2. qui docet prætextu perſonæ minas diſtingui, ea enim poteſt eſſe, cuius etia̅ blanditiæ vim minaru̅ habeant, & tradit Accur. in l. 1. C. ſi Rector prouinciæ,

tiæ, & præfatã diſtinctionẽ cõ-
muniter receptã firmat Maſc.
concluſ.1061.n.14. Cùm tamẽ
difficilis probationis ſit, an quis
ad delinquendũ ſit aſſuefactus,
& ex quot minis, delictiſquè
mox ſubſequutis frequẽtia dica
tur? Vnico verbo pro intellectu
9 noſtræ legis aſſero, toti hanc rẽ
ius dicẽtis arbitrio comitti, vt
docuit Bald. in d.l. metũ, n.2. &
in l. vnica in fin. C. ſi quis Imp.
maledix. Maſcard. prædicta cõ
cluſ. in princip. quibus adſtipu-
latur deciſio tx. in l. de minore,
verſ. pluriũ, ff. de quæſt. & cap.
præterea, de teſtibus.

INTEXTV IBI:

Mas ſegũ ſe dize en el Speculũ iuris

Scholium II.

SEntentia huius noſtræ legis
10 in ſecũda parte eſt, minãtem
ſi ſolitus ſit minas exequi,
puniri poſſe ſine vllo alio admi
niculo. Si vero minetur ille qui
minax nõ ſit, nõ ſtatim diffini-
tiuè condemnãdũ, ſed tormẽto
ſubijciẽdũ. Minacẽ enim hic ac
cipimus qui frequẽter minat̃,
Virgilius, lib. 3. Geor. *Primus et
ire viã, & fluuios tentare minaces,
Audet & ignoto ſeſe cõmittere põto,*
Cicero. in Philipp. 5. *Nũ putatis
P.C. dixiſſe eũ minaci⁹ quã facturũ
fuiſſet?* quã ſentẽtiã noſter tx. ad
mittit Speculi authoritate, locũ
11 tamen ſupprimit. Inueni tamẽ
huius opinionis fuiſſe in tit. de
præſumpt. §.2.n.7. ad finẽ, vbi
expreſſe aſſerit homini non aſ-
ſueto delinquere quæſtionis cõ
demnationẽ irrogandã: ſi verò
frequẽtiam delinquẽdi habeat
pœna ordinaria plectendum.
12 Sed hæc profectò Speculatoris
opinio, cui noſtra lex aſſẽtitur,
difficile ſuſtineri poteſt, cum ex
præſumptionibus quantumuis
violẽtis nemo damnari debeat,
l. abſentẽ, ff. de pœnis, l. 7. tit. 31.
13 7. p. In cauſis enim criminũ ve-
ræ & legitimæ probationes de-
ſiderãtur, l. ſingulis, C. de accu-
ſat. c. ſciãt, 2. q. 8. l. 26. tit. 1. 7. p.
cõmuniterquè cõcluſio hæc re
cepta eſt, teſte Innoc. in c. quia
veriſsimile. n. 2. de præſumptio.
arg. tx. quẽ prædictus author re
fert in c. afferte, de præſumpt.
vbi Rex Salomo ex violẽta præ
ſumptione adiudicauit filiũ ma
tri ſuæ, aliã tamen mulierẽ non
condemnauit, cũ ſola licet vio-
lẽtiſsima cõtra eã præſumptio
14 orta fuiſſet. Quæ tñ doctrina ac
cipiẽda eſt, niſi præſumptio ſit à
lege approbata, quo caſu iudex
ex ea reũ damnare poteſt, vulga
ris tex. in l. ſi hi qui, C. de adul-
terijs, vbi Accurſ. & ſcribentes,
& Bal. docet in l. fi. C. de prob.
n.2. ex qua elicitur iudicem diſ-
finitiuã ſentẽtiã proferre poſſe
ex Inditijs indubitatis: quæquè
hæc ſint, Bald. dubitat, aſſerit-
què illa eſſe quæ a lege appro-
bata ſunt, ex dict. l. ſi qui adulte-
rij, vbi præſumptio illa à lege
appro-

approbata eſt,& de ſimilib' præſumptionib' alia iura loquũtur,
16 vt videre licet ex c. inter ſolicitudines,de purg.Canonic.& ex cap.porrecta,de cõfirma.vtil. & ex c.de hoc,de ſimonia, & ex authen.vt omnes obediant iudi. §. nec latet nos, & ex l. ex aula, C. de priuileg. eor. qui in ſacr. palat.& ex l.1.C.de numera. lib. 12.& ex auth. de litigio.& ex authen. de executor.in princi.& ex l.neminem,C.de ſuſcep. lib. 10.& ex l.vlt.C.de cuſtod.reor. & ex l. carceri,in fi.ff.eod. & ex auth. vt liceat matri & auiæ, §. quia verò ita, & ex l.ſi tutor, C. de pericul.tuto.& ex l. meritò, ff. pro ſocio,& ex l.Campanus, de oper. libert. & ex l. cũ de indebito, de probationib. & ex c. dudum,de præſumpt. Aliæquè præſumptiones ſunt in l.ſeruos, C.mancipijs,& in l.ius iurandi, C.de probatio. & in l. ſiue poſſidetis,C.de probatio. & in l.1. C.ad exibendũ,& in l.Quintus Mutius,ff.de donatio.inter vir. & in l.pactum,ff.de pact. & in l. Cõſiliarius,C.de aſſeſſ. Vbi iura ex ſola præſumptione cõdemnationẽ irrogãt:extra caſus igitur, in quibus prædictæ leges, aliæq;,quas eis contenti nõ recẽſemus, præſumũt, ſine controuerſia eſt neminẽ ex violentiſsima etiam præſumptione puniri poſſe:itaq; in hac doctrina omninò hallucinatus eſt Durand. in d.iuris Speculo,ſed cum eius opinio ſit a noſtra lege approbata, præſumptioq; legis ſufficiẽs ſit ad pœnæ ordinariæ punitionẽ,nõ auderẽ recedere a noſtri text.ſententia:quinimò hæc legis præſumptio legitima probatio erit,l.licet Imperator. & ibi ſcribentes,ff. de legat. 1.gloſ. in l.ſi tutor petitus, C. de pericul. tut. docet Marſil. multis exornans in rubric.C.de probat. nu.
17 183. cui adſtipulatur Baldi doctrina in d.l.ſi tutor.Vbi ait, qđ ties à iure vel ſtatuto requiritur liquida probatio, ſatis eſſe probare per præſumptionem a lege inductã, quam opinionem defendit Felin.in rubr. de probat. in prin.pro quibus adduco tex. in cap. dixit Dominus,32.q.1. & in c. literis, de præſumpt. & in l.filium,ff.de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. & indiuidualiter caſum noſtræ legis adnotauit Bald.conſ.364. per totum lib.3. Aymon conſ.6.nu.42.

Textus ſexageſimus primus.

SI Alguno ferio a otro de alguna ferida, y el ferido murio della, y el que lo ferio es acuſado de la muerte, por razon de la ferida que le dio,y eſte q̃ le ferio conoce q̃ le ferio. Mas dize que aquella ferida que le dio era tal ferida que pudiera guarecer della. E otro ſi dize, que ſe guardò mal boluiendoſe a mugeres,o haziendo otras coſas q̃ eran contrarias a las feridas, prouando el eſtas dos coſas,no ſeria tenido a la muerte,mas ſera tenido a la pena de la ferida.

SVMMARIVM.

1 Percuſſor de homicidio non tenetur, quando percuſſus ipſius culpa, & negligentia deceſſit.

2 Iudicio medicorum ſtandum eſt.

3 Iudex eligit medicos, niſi partes conueniant de medicis aſſumendis.

4 Medicorum iudicium non habetur pro re iudicata.

5 Ad retractationem ſententiæ requiritur probatio per euidentiã.

6 Interpretatur Baldi locus in l.ſi quis teſtibus,C. de teſtibus.

7 Publicatione facta,periti deponere poſſunt.

8 Medicorũ aſſertio,an & quãdo debeat eſſe cum iuramẽto,& in forma iudicij.

9 An vnico medico credatur.

10 Si copia medicorum non adſit vicina prouincia requirenda eſt.

11 Quando teſtes non deponunt de certa ſcientia, ſed de credulitate, & æſtimatione plures eſſe debent.

12 Interpretatur l.1. de verb.oblig.

13 Vulneratũ deceſſiſſe,necne ex percuſsione,an præſumatur quando conſtare non poteſt.

14 Si vulneratus medicũ non adhibuit imperitum vè,an eius negligentia præſumatur mortuus.

15 Diſtinguitur, an ex vulnere, an culpa vulnerati mors ſequuta fuerit.

16 In caſu dubio præſumitur ex uulnere percuſſum fuiſſe mortuum.

17 Nullus lethaliter uulneratus viuere poteſt vltra 40.dies.

18 Probata negligentia,culpaq; percuſſi de percuſsione,non verò de occiſione,percutiens tenetur.

LEX XVI.

IN TEXTV IBI:

E otroſi dize, que ſe guardò mal bolviendoſe a mugeres, e haziendo otras coſas que eran contrarias a las feridas.

Scholium Primum.

1 Sententia huius legis eſt, percuſſorẽ de homicidio non teneri, quando vulneratus ipſius culpa & negligentia deceſsit,quæ ſententia probatur in l.qui occiderit,§.final.ff.ad l. Aquil. in illis verbis: *Si vulneratus fuerit ſeruus, non mortiferè, negligentia autem perierit,de vulnerato actio erit,non de occiſo:* quæ verba trãſcripta ſunt in noſtra lege, & eius exẽpla à
2 Baldo in d.§.fin.n.1. Qua in re iudicio medicorum ſtandũ erit, vt ibidem Bald. animaduertit, cui adſtipulatur vulgaris lex,ſemel,C.de re mili.lib.12.cap. ad aures,de ætat. & qualita.cap. vt conſtitueretur,50. diſtinct. cap. nemo,de ſimonia,cap.teſtimonium,de teſtib.& aliorum peritorũ mentio fit in l.magis,§.ne tñ.ff.de reb.eo.& in l.ſi quis De curio,

curio, C. de falſ. & in l. ſi irrup-
tione, §...finium regund. & in
l. 1. ff. ſi menſor falſ. mod. dixe-
rit, & in l. interrogari, C. de
quæſtionibus, l. rem nõ nouam,
§. patroni, C. de iudicijs, l. 1. C.
de officio magiſt. & in authent.
de non alienand. aut perm. §.
quod autem. Prædicti ergo me-
dici ſuper qualitate ictus depo-
nere debent, l. ſi in rixa, ff. de ſi-
carijs, cap. ſignificaſti, de homi-
cidio, l. item nulla, §. ſi ſeruum
plures, ff. ad legem Aquil. & de
hac medicorum aſſertione de-
bet conſtare in actis, vt teſtatur
3 Bart. in dict. l. ſemel, num. 1. In
quo commune Doctorum pla-
citum eſt, vt ſi pars vulnerati,
& vulnerantis conueniant de
medicis, vno pluribuſuè aſſu-
mendis, iudex eis acquieſcat,
l. hac edictali, §. his illud, C. de
ſecundis nuptijs: ſi verò non
conueniant, tunc iudicis electio
erit ſicut de pluribus tutoribus
dicitur in §. ſi autem, inſtit. de
de ſatiſd. tutorum, docet Ioan.
Andre. in additio. ad Speculat.
in rubrica de homicidio, addi-
tione 3. litera C. & Alexand. in
addit. 1. ad Bart. in dict. l. ſemel,
& Abbas in cap. propoſuiſti, de
probationibus, Felinus in cap.
ſignificaſti, in 2. de homicidio,
nu. 3. Bart. in l. in venditione, §.
fin. per tex. ibi, ff. de bonis auth.
iudicis poſsid. vbi ſuperior eli-
git quando electores non con-
ueniunt, & de eligendo conſul-
tore Specul. docuit tit. de requi-
ren. conſ. poſt princip. Baldus in
l. hac lege, C. de ſentent. ex vre
villoq. recit. Secundum hanc
igitur medicorum declaratio-
nem, iudex debet iudicare in ca
ſu, & ſpecie noſtræ legis, an vul-
nus fuerit lethale necne, & an
ex eo, an verò ex exceſſu defun-
ctus deceſſerit? non tamen hoc
medicorũ iudicium pro re iu-
dicata habetur, contra id enim
probatio admittitur per alios
peritos, vt Ioan. Andre. priori
loco oſtẽdis, & adnotauit Bald.
in l. ſi ab hoſtibus, §. 1. ſolu. matr.
nu. 5. docens magiſtratum, qui
ſequutus fuit medicorum iudi-
cium, poſſe reuocare atteſta-
4 tionibus aliorum: etſi ſenten-
tia mortis à iudice lata eſſet ex
iudicio medicorũ, & ſecundum
eorum declarationẽ exiſtiman-
tium vulnus fuiſſe lethale: alij
tamen peritiores putet lethale
non fuiſſe, ſententiam poſſe ab
ipſomet iudice retractari, ſicut
dicitur delata per falſos teſtes,
& inſtrumẽta, iuxta l. falſam, &
l. final. C. ſi ex fal. inſtrum. & l.
Diuus, & l. Imperator, & l. ad-
monendi, ff. de iure iurando, &
c. cauſam, in 1. de officio deleg.
& cap. 2. de purgatione vulgari,
& c. cum venerabilis, de excep.
ipſe Ioan. Andreas docuit in d.
addit. ad fin. cui doctrinę ſuffra-
gatur deciſio tex. in l. ſi qui adul

cap.quia indicante,de præſcri-
ptionibus: *Agrimenſoris definitio-
ne,&c.* docet Bartol. in l.1. §.1.
nu.12.ff.de vent.inſpicien.con-
10 trariam tamē ſententiā docuit
Bald.in addit.ad Specul.Rubr.
de homicidio,1.additione,verſ.
An mortuus ex febre, vbi firmat
vnici medici atteſtationi non
ſtandum, licet in illo loco me-
dicorum copia non habeatur,
eſt enim cauſa ardua magniq;
præiudicij: argu.text. in l. ma-
ritus, ff. de quæſtionibus, verſ.
vnius teſtimonio: idem teſtatur
Abb.in c.propoſuiſti, de proba
tionibus,nu.5. aſſerens in caſu
noſtræ legis, vbi de vita homi-
nis tractatur, & an vulnus fue-
rit lethale necne? & an ex eo,
negligentiavè medicorum, vel
culpa vulnerati, defunctus de-
ceſſerit? non ſufficere teſtimo-
nium vnius periti, & ſi ibi non
reperiatur medicorū numerus,
vicinos medicos perquirēdos,
& adnotauit Bart. in l.1. C. de
can.largit.tribut.lib.10.vbi in-
quit, deficiente perito vnius
prouinciæ, aliam adiri debere,
dummodò nō eſſet admodum
remota,iuxta tex.in cap.vnico,
ne ſede vacante,lib.6.ad fi. hoc
enim caſu vnico medico cre-
dendum eſt, petito tamen l.ſe-
11 ptimo menſe,ff.de ſtat.homin.
ibi: *Doctiſſimi Hippocratis*, ille-
que dicitur peritus,qui ſe benè
geſsit in arte, ſecundùm Bart.
in l.1.in principio,C.de athle-
12 tis, libr.12. Nec quidquam ob-
ſtat dicta lex 1. §.fin. in fine, de
verborum, quæ loquitur tantū
in interprete alterius linguę,vt
ex ipſius litera liquet. Si verò
cauſa eſſet modici præiudicij,
& immineat explicanda res fa-
cilis,in qua nō exigatur magna
induſtria vnicus peritus ſuffi-
ciet,licet plures in loco eſſent,
vt reſpondit Abbas vbi ſupra,
num.6.& 7.Veriſsimaq; diſtin-
ctio eſt, in qua omnes conue-
niunt, neque admitto opinio-
nem Bartoli in l.quoties, C.de
ponderatorib. & auri illat. lib.
10.numer.1.docentis,ſtandum
vnico medico,ſi ſtipēdium pu-
blicum habeat,cum huius fides
electa ſit, ſicut in prædicta lege
dicitur de eo qui præeſt ponde-
ri,cui ſoli creditur,cùm hæc il-
latio improbetur ex ratione te-
xtus in dict.l.in ſeruorum,§.in
perſonis:quę omnia non abs re
narrauimus ad noſtræ l.intelli-
gentiam:quippè, quæ ſecundū
prædicta accipienda eſt, & ex
peritorum ſententia, ex quorū
decclaratione magiſtratus iu-
dicabit, an mors, vulnerati oc-
caſione ſequuta ſit.

IN TEXTV, IBI:
Prouando el eſtas dos coſas.
Scholium II.

13 RVrſusq; hic dubitari ſolet,
ſi non conſtet offenſum, &

vulneratum deceſsiſſe ex vulnere, nec probetur in eo culpa, negligētia, aut exceſſus, an præſumatur deceſsiſſe ex percuſsione, an verò ex eius negligentia, & exceſſu? Ad cuius quæſtionis cognitionem communiter adducitur Accurſ. in l. 1. verſ. depulſa, C. de emend. ſeruorū, vbi docet, non præſumi vulneratum ex percuſsionibus deceſſiſſe, ſed eius exceſſu, & negligentia, *Quando poſt triduum à lecto ſurrexit*, quam gloſſam ſequitur Barto. ibi numer. 1. & in l. ſi in rixa, nu. 12. ff. ad l. Cornel. de ſicar. pro qua allegat tex. in c. 2. de cler. percu. & adnotauit Bal. in l. ſi ab hoſtibus, §. 1. ff. ſoluto
14 matr. nu. 5. vbi aſſerit: ſi vulneratus medicum non adhibuit, præſumi eius culpa non ex vulnere obijſſe, quod in hac materia eſt notatu dignum, mentiq; tenendum, & ſequitur Felinus in cap. presbyterum, nu. 1. & in c. ſignificaſti, de homicid. nu. 2. excēdens ad medicū imperitū, cùm paria ſint adhibere imperitum, ac nullum, quod & Bald.
15 docuit in d §. 1. nu. 6. Tres itaq; caſus adducit Felin. in d. c. preſbyterum, d. nu. 1. Primus eſt in vulnere lethali, tūc enim nō cōſideratur quanto tēpore ſuperuixerit defunctus, l. ſi ex plagis, in princ. ad l. Aquil. Secundus, quando conſtat vulnus nō eſſe lethale, non enim mors ſequēs nocebit vulneranti, l. qui occidit, §. erit, ad l. Aquil. Tertius caſus eſt, quando dubium verſatur, & tunc ſi poſt triduū ſurgat, procedat gloſſa: ſi verò intra paucos dies iacens mortuus fuerit, præſumàtur ex vulnere mortuus: & Accurſ. ſequitur Marſilis in d. l. ſi in rixa, nu. 59. & in praxi criminū, §. & quia, num. 16. & conſil. 7. num. 16. & Padilla in l. tranſigere, num. 30.
16 C. de tranſact. Sed in caſu dubio ſemper præſumendum, defunctū ex vulnere deceſsiſſe, improbata, & declarata gloſſ. dict. l. 1. de emend. ſeruorum, docet doctus Gomecius delictorum, cap. 3. numer. 29. cuius opinionem probat l. noſtra ſtyili, dum in caſu dubio deſiderat probationem exceſſus, culpæ, & negligētiæ: alioquin enim ex vulnere preſumendum percuſſum
17 mortuum fuiſſe decidit. Animaduertenda tamen hoc caſu erit Angeli opinio, in dict. l. vnica: quippè, qui ait ex medicorum ſententia nullum lethaliter vulneratum poſſe viuere vltra quadraginta dies, & communem ſtylum ita obſeruare refert Riminaldus conſil. 281. num. 2. Itaque ſi poſt hoc temporis interuallū percuſſus moreretur ex negligentia, & exceſſu, vel alia cauſa, & morbo deceſsiſſe præſumendū eſt, non tamē ex vulnere. Eſt enim hæc præ-

præſumptio naturæ, que eſt fortior, quàm iuris præſumptio, ſecundum Ariſtot. 8. Phiſicæ; cap. 3. limitabitur itaq; hoc caſu noſtræ legis ſententia.

IN TEXTV, IBI: *Mas ſerà tenido a la pena de la herida.*

Scholium III.

18 PRobata ergo prædicta negligentia, vt ſupra docuimus, non de occiſione, ſed de percuſsione, reus tenebitur, cum in ea ſit maleficium conſummatum: argum. text. in l. ſi ita facto ſtipulatus, in fin. cum. l. ſeq. ff. de nouationib. Qualitas enim requiſita ad actum accipi debet tempore quo actus ſumit effectum, l. in delictis, §. ſi extraneus, ff. de noxalibus, & probatur in l. quod ait lex, §. quod ait, ff. de adulter. & in l. 1. verſic. ſi ſuſpicio, ff. de incend. ruin. naufrag. & in l. ſi ex plag. ff. ad l. Aquil. vbi imperitia medici, vel negligentia ægroti nó nocet percuſſori, nec eius delictum auget, & in l. fin. ff. de ſicarijs, vbi vulnus ſolum contemplatur, & in l. itẽ Mela, §. ſed ſi ſeruũ, ad l. Aquil. vbi homicida de homicidio, vulnerãs de vulnere tenentur: & ita iudicatum in facti contingentia à Senatu Neapolitano teſtatur Gramm. conſ. 2. per totum. Quæ omnia peruulgaria iudico, neceſſaria tamen ad noſtræ legis interpretationem omitti itaq; non potuerunt.

Textus ſexageſimus ſecundus.

OTroſi, es a ſaber, que en pleyto de adulterio, por ſeñales ciertas ſe prueua el adulterio, maguer no los fallen ſolos en vno, e deſnudos, mas fallandolos en la caſa aſcondidos, ſeyendo infamados ambos de eſte pecado, cumple para ſer prouado eſte fecho, o para ſer prouado de adulterio, que ſe prueua por ſeñales, o por ſoſpechas, o preſumpciones. E los hombres del ſeñor de la caſa ſeran recebidos en teſtimonio, e los ſieruos atormentados en pleytos de adulterio.

SVMMARIVM.

1 *DE pœna adulterij tractatur.*

2 *In Gallia, adulteri nulla pœna tenentur.*

3 *In Italia pœna pecuniaria tãtùm adulteri plectuntur.*

4 *Apud Indos, Ætiopes, Maſagetas, Barbaraſq; nationes, impunita adulteria fuerunt.*

5 *Lacedæmonij adulteria nõ nouerunt.*

6 *Nomades communes habuerunt vxores, & filios.*

7 *Thracibus in vſu fuit non obſeruare virgines.*

 8 *In*

8 *In Regno Hiſpaniæ, quæ pœna in adulteros ſtatuta ſit.*
9 *Opilius Macrinus adulteros ignibus cremari iuſſit.*
10 *Seruo cum domina ſe cõmiſcenti pœna ignis impoſita fuit.*
11 *Iure Regni recẽtiori adulteri traduntur marito, cum omnibus bonis ſuis.*
12 *Adulterium directè probari non poteſt, & ideò præſumptiones admittuntur.*
13 *Præſumptiones in adulterio habentur loco probationis.*
14 *Si teſtis deponit de præciſa adulterantium coniunctione, ſuſpectum redditur eius teſtimoniũ.*
15 *Vehemẽs præſumptio eſt, ſi teſtes deponant, adulteros vidiſſe nudos, & ſolos.*
16 *Vbi credulitas eſt proxima ſenſui per quẽ percipitur veritas, valet teſtimonium, licet teſtis de ipſa veritate non deponat.*
17 *Adulterium probatur, ſi vir, & mulier in domo abſconditi reperiantur.*
18 *Adulterium probatur per actum propinquum.*
19 *Adulterium per præſumptionẽ probatur, ſi tamen adſit fama, & non aliter.*
20 *De indicio, præſumptione, & ſuſpicione tractatur.*
21 *Indicium duplex eſt.*
22 *Præſumptio triplex eſt.*
23 *Quatuor præſumptionum ſpecies adnotantur.*
24 *Suſpicionis ethymon traditur.*
25 *De ſuſpicione mixta nõnulla adnotantur.*
26 *Suſpicio, & præſumptio promiſcuè accipiuntur.*
27 *Suſpicio, præſumptio, opinio, credulitas, ſcientia, & fides, arbitrio iudicis committuntur.*
28 *Adulteri in pœnã legis condemnari debent, nec alia mitiori, neq; quæſtio de eis habenda eſt.*
29 *Teſtes domeſtici in cauſa adulterij recipi poſſunt.*
30 *In his quæ domi fiunt, maior fides datur domeſticis, quã alijs.*
31 *In probãda conſanguinitate, conſanguineus alijs teſtibus præfertur.*
32 *Domeſticus propriè quis ſit.*
33 *Domeſtico teſti, quoad defenſionẽ nem creditur.*
34 *Serui teſtimonium admittitur in cauſa adulterij.*
35 *In defectum aliarũ probationum ſeruus admittitur.*
36 *In defectũ legitimi teſtis admittitur inhabilis.*
37 *Laicus contra clericum admittitur.*
38 *Socius contra ſocium in teſtimonium admittitur, quando res aliter ſciri non poteſt, & nume. ſequenti.*
40 *Vnius teſtimonio propter inopiã probationis ſtatur.*
41 *Multi caſus ſpeciales annumerantur, in quibus vnico teſti creditur, remiſſiuè.*
42 *Vbi materia eſt de ſui natura difficilis probationis, lex contenta eſt*

eſt in habilibus teſtibus.

43 *Priuilegium non excuſat à teſtimonio, quando alij teſtes haberi non poſſunt.*

44 *Interpretatur lex noſtra ſtyli, quæ ſeruum in teſtimonium admittit propter teſtium deficiētiam, probationiſq́ defectum.*

Lex LXII.

IN TEXTV, IBI: *Por ſeñales ciertas ſe prueua el adulterio.*

Scholium I.

1 INter facinora, & ſanè nō leuia, adulterium cō numeratur, & de iure diuino pęna mortis in eo irrogabatur, habetur Exod. cap.20. Deutero. cap.22. ibi: *Si dormierit vir cum vxore alterius, vterq́ morietur, id eſt, adulter, & adultera: & auferes malū de Iſrael.* De iure verò Pontificio adulteri excommunicantur, cap. intelleximus, de adulter. Præterea que adultera in cœnobium perpetuò collocatur, cap. gaudemus, de adulter. Vir tamen nulla alia pœna, vltra excommunicationē, adſtringitur, niſi clericus eſſet, qui deponitur, & in cœnobium includitur, iuxta gloſſ. in cap latior, 2, quæſt.7. & docet Bernardus Diaz in praxi Canonica, cap.79. Couar. in 4. Decreta. cap.7. §.7. num.19. De iure tamē ciuili vetuſto Digeſtorum, pœna certa non ſtatuebatur, ſed iudicis arbitrio commiſſa erat, qui tamen nō poterat extendere ad pœnam mortis, l. qui cum vno, §. adulterij, ff. de re milit. De iure tamē Codicis, pœna mortis viro, & fœminæ impoſita erat, l. quāuis, in 2. verſ. vltim. C. de adult. quę pœna de iure Authenticor. In adultera tantum immutata eſt, quæ non mortis pœna plectebatur, ſed virgis cæſa includebatur in cœnobium perpetuò, niſi maritus eā intra biennium reciperet, Authent. ſed hodie,
2 C. de adulter. In Galia tamen adulteri nulla pœna plectūtur, vt refert Ioannes Fab. in l. conſuetudinis, C. quæ ſit long. cō-
3 ſuetudo. Et ex ſtatutis Italiæ, pœna tantùm pecuniaria adulteros plecti adnotauit Anania in cap. vltim. de colluſio. deteg.
4 nu.11. Apud Indos verò, Ætiopes, Maſagetas, Barbaraſq́ nationes, impunita adulteria fuiſſe, conſtat ex Strabon. libr. 15. Pompon. Mela, libro.1. cap. 8. Plinio libr. 5. c.8. Solin. cap.39. aut aliorum computo 43. Herodot. lib.1. ad fin. Strabon. lib.
5 4. & 11. Ælian. lib. animal. 5. Lacedemonioſquè adulteria non nouiſse: ideòquè Licurgum le-

gem in adulteros nullam ſan-
xiſſe, teſtatur Plutarch. in Li-
6 curgo. Nomadesque commu-
nes habuerunt vxores, & filios,
vt tradit Strabo libr.7. & apud
Scythas idem obſeruari eodem
7 loco idē author teſtatur. Thra-
cibusque in vſu fuiſſe non ob-
ſeruare virgines, ſed cum qui-
bus libitum eſſet commiſcere
licere, docet Herodot. libr.5. in
8 princip. In Regno tamen Hi-
ſpaniæ ex l.15.tit.17.p.7. Electa
pœna eſt prædictæ l. quanuis, &
Authent. ſed hodie, vt adulter
ſcilicet ad mortē, adultera verò
vapulata ad incluſionem perpe
tuam condēnentur, maritusq́,
dotem & arrhas lucretur: ſed ſi
cū proprio ſeruo ſe immiſceat,
tunc ſeruus, & adultera igni
traddantur: quod iuri commu-
ni addidit d. Partitæ lex, cum à
prædicta l. quanuis, & à d. Au-
thentica ſed hodie, cautum nō
eſſet. Alludit enim in hoc, Par-
titæ lex, ad ius illud antiquum
9 Opilij Macrini: qui adulteros
tam perniciali odio proſequu-
tus fuit, vt deprehenſos igni-
bus cremaret: ſi credimus Iulio
10 Capitolino in vita illius, quā-
uis ſeruo cum domina ſe im-
miſcenti, prædicta pœna ignis
irrogata fuiſſet à l. vnica, C. de
mulie. qui ſe propr. ſeru. iniun.
In dominam verò pęna mortis
ſtatuebatur à d.l. non tamen cū
prædicta ignis qualitate: & de
iure Regni recentiori alia pœ-
11 na ſtatuta eſt. Adulteri enim
per iudicis ſentētiam traddun-
tur marito puniendi, vnà cum
omnibus bonis ſuis, vt proba-
tur in l.1.tit.7.libr.4.For.ll. &
Gotho. iure in l.1.tit.4.libr.3.
& in l.2.tit.15.lib.8. Ordinam.
l.81.in ordinatio. Tauri, l.4.tit.
20.lib.8.Compil. Et in Regno
Luſitaniæ tit.12. Ordinam. §.1.
& 2. & de hac adulterij materia
latè ex noſtratibus tractat do-
ctiſsimus Gomecius, & cæteri
Gloſſographi in l.80. Tauri,
Montalu. in d.l.1. Grego. Lop.
in d.l.15.titul.17. part.7. Dieg.
Perez in dict. l.2. Ordinament.
Azeued. in d.l.4. Compilatio.
Couar. in 4. Decret. cap.7.§.7.
Dueñas regul.101. Bernardus
Diaz in practic. crimin. cap.79.
Villalobos in ſua collect. in li-
tera A. & C. & ex cæteris innu-
meri Scribentes à prædictis re-
lati, & præcipuè Angel. in par-
te, *Adulteratos*, Boer. deciſ.297.
& deciſ. 319. Tiraquel. in l.13.
Connubi. Iul. Clar. §. adulte-
rium, Boſsius tit. de raptu, Ma-
ſcardus concl.57. & ſeqq. qui
diuerſa ſtatuta, & conſuetudi-
nes in alijs Regnis referunt ſu-
per adulterij crimine, & eius
pœna. In noſtro tamen Regno
veriſsimū eſt, debere obſeruari
præd. l. Fori, cùm vſus, conſue-
tudo, & ll. Ordinament. Tauri,
& Compilatio. approbauerint:
& ſupra

& ſupra oſtẽſum eſt, à qua Fori lege, cùm prædicta pœna ſtatuta eſſet: de forma tamen probationis adulterij nõ eſſet diſpoſitum, & leges ſtyli ad earũ interpretationem conditæ ſint, l. noſtra huius criminis proba-
12 tionem oſtendit, & cum adulterirum directò ne vtriquã probari queat præſumptiones lex noſtra admiſit, l. non omnes, §. à Barbaris, ibi: *Argumentis tamẽ agnoſcendum eſt*, ff. de re milita. Nam vbi actus non poteſt probari per ſenſum, ſufficit teſtes teſtificari ſuper actibus propinquis, dum tamen adijciant eorum credulitatem, vt probatur in cap. literis, & c. licet ex quadam, de præſumptio. cap. quoties, de teſtib. Adulterij enim crimen eſt de illis, quæ occultè fiunt, l. conſenſu, C. de repudi. Euenit itaquè, vt difficillimæ probationis nũcupetur, & ideò præſumptionibus probari cõuenit, teſte Bartol. in l. 2. C. de adulter. in fin. Iaſ. in l. placuit, C. de iudic. Felino in cap. præterea, in princ. de teſtib. Couar. in 4. part. 2. cap. 7. § . 7. & conſuluit Pariſ. conſ. 32. num. 4. lib. 2. conſil. & conſil. 6. in fin. libr. 3. Roland. conſil. 50. num. 2. lib. 1.
13 Præſumptiones itaq, in adulterio habentur loco probationis, iuxta gloſ. communiter receptam in cap. literis, de præſumptio. & in cap. præterea, de teſtib. & ideò noſtra lex, cùm hoc crimen ex ſui natura difficilis probationis ſit, contenta eſt ea probatione, quę fieri poſſit ex adnotatis à Iaſ. in l. ſi quis ex argentarijs, num. 20. cum ſequentibus, C. de edendo, Bald. in Authen. quas actiones, in ſi. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & latè tractat Felin. in cap. veniens, in 2. de teſtib. Deci. in repet. Rubricæ, de probatio. nu. 166. vbi ait in probanda filiatione, & adulterio admitti probationes
14 pręſumptiuas. Ita vt ſi teſtis teſtificetur de adulterorum commixtione ſuſpectum teſtimoniũ opinetur, vt cõſuluit Marſilis conſ. 28. nu. 5.

IN TEXTV, IBI: *Solos en vno, y deſnudos.*

Scholium II.

15 Vehemens præſumptio eſt in cauſa adulterij, ſi teſtes teſtificẽtur, adulteros vidiſſe nudos, & ſolos, quæ elicitur ex text. in c. literis, de præſumptio. & c. tertio loco, eod.
16 tit. & c. præterà, de teſtib. Nam vbi credultas eſt proxima ſenſui, per quẽ percipitur veritas, valebit teſtimoniũ, licet teſtis de ipſa veritate non deponat: ſecus tamen ſi teſtis deponeret de credulitate remota à ſenſu, quo caſu teſtis nõ probat, ſicuti ſi teſtis

gloſſa in l. 1. C. de ſicar.& probatur ex text. in d. c. prætereà, de teſtibus, in fin. verbo, *etenim*, quem ad hoc põderat ibi Aret. num.5. Docuit itaq́, Innocent. in cap. præterea, de teſtib. nu. 2.

19 Adulterium per præſumptionem quantumuis vehemẽtem, & violentam non probari, niſi fama quoq, adſit: argum. text. in Authentic. vt liceat matri, & auiæ, §. hoc quoque, & §. quia verò plurimas, & text. in c. dixit, 32. quæſtio. 1. cui aſſentitur Luc. de Penna in l. quemadmodum, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. num. 60. Gozadin. conſ. 13. num. 36. Quam Innocẽtij opinionem amplexa eſt noſtra lex, dum prædictam præſumptionem cũ fama requirit ad hoc, vt ex ea adulterium probari dicatur: & de duplici fama, eiuſq́, diffinitione tractat Bald. in l. ea quidem, C. de accuſation. numer. 1. & 2.

IN TEXTV, IBI: *Por ſeñales, ſoſpechas, o preſunciones.*

Scholium IIII.

20 NOn ſolùm igitur prædictis anterioribꝰ argumẽtis, ſed & alijs ſignis, præſumptionibus, & ſuſpicionibꝰ adulterium probari, docet lex noſtra, quæ his tribus vocabulis vſa fuit in hac materia, indicio ſcilicet, præſumptione, & ſuſpicione: de indicio habetur in l. indicia, C. de reiuendicat. De ſuſpicione in c. primo ſemper, 2. quæſt. 1. & cap. dixit, 32. quæſtio. 1. De præſumptione in d. cap literis, de præſumption.

21 Indicium autem duplex eſt, ſemiplenum ſcilicet, & dubitatũ, l. cum probatio, ff. de probatio. de quo non eſt accipienda lex noſtra, cùm ex hoc ſemipleno indicio nemo damnari debeat. Aliud autem eſt plenum, & indubitatum, cuius definitio eſt demonſtratio rei per ſigna diuerſa, per quę animus in aliquo tanquam in exiſtente quieſcit, iuxta d. l. indicia, & l. fin. C. de probatio. ibi: *Indicijs indubitatis.* Hæc igitur ſunt ſigna à noſtra lege requiſita, de quibus eſt inſpiciendus Bal. in l. ea quidem, C. de accuſatio. num. 8. & Abb. in cap. tertio loco, de probatio. num. 7. vbi tradunt indicia, dici ab indicãdo, l. ſolent, ff. de pręſcriptio. & eorum effectus conceſsit ibidem num. 8.

22 Præſumptio tamẽ triplex eſt: alia enim hominis dicitur, de qua l. continuus, §. cum ita, de verborum obligatio. cap. afferte mihi gladium, de præſumptio. cap. ſi teſtes, 4. quæſt. 3. l. 3. ff. de teſtib. de hac igitur præſumptione non tractat lex noſtra, cùm quid certum nõ contineat, & temeraria appel-

appellari ſoleat, c. abſit, 11.q.3. alia iuris, & de iure dicitur, de qua habetur in cap. is qui, de ſponſalib. quæ vehemens præſumptio eſt, cũ prædictus text. probationẽ in contrarium non admittat, & neceſſaria nuncupatur ab Specula. in tit. de præſumption. §.2. Alia verò iuris, ſimpliciter tantum appellatur, quæ vehemens, & violenta dicitur, cap. literis, de præſumpt. l. 1. ff. de contrahen. & commit. ſtipul. & contra hanc probatio recipitur cap. quia veriſimile, de præſumptio. cap. ſuper hoc, de renunt. l. nõ eſt veriſimile, ff.
23 quod metus cauſa. Speculator tamen quatuor præſumptionum ſpecies ibidẽ adnotauit, probabilem ſcilicet, & temerariam: in has enim duas diuiſit prædictã hominis præſumptionem: argum. text. in cap. clericus ſolus, 81. diſtin. & quæ iuris & de iure eſt, neceſſariam vocauit, & iuris præſumptionem violentam dixit. De hac ergo vltima præſumptione, eſt intelligendus text. noſter, qui non ita eam adſtringit, vt probatio in cõtrarium admitti nequeat, docet Bald. in d. l. ea quidem, nu. 5. & 6. Abb. in cap. quanto,
24 de præſumpt. num. 2. & 3. Suſpicio tamen ſecundum eũdem Bald. ibidẽ n. 3. eſt motus quidam mentis, cum vehemẽti dubitatione, quæ definitio nõ videtur adaptari poſſe literæ noſtri text. nec ex ea adulterium probari poterit, l. abſentem. ff. de pœnis. Animaduerto tamẽ prædictam ſuſpicionem intelligi de ſimplici, iuxta l. de ſtatu
25 ff. de teſtament. Sed lex noſtra loquitur de ſuſpicione miſta, cum coniecturis, præſumptionibus, indicijs, adminiculis, & alijs veroſimilibus ſignis, vt habetur in litera noſtri text. Hæc enim ſuſpicio præſumptioni iuris æquipollet, l. impuberibus, §. fin. ff. de ſuſpect. tutorib. & ſenſit Bal. d. num. 3. in fi. quibus accedit gloſ. in cap. ſemper 2. quæſt. 1. & in cap. oues. 6. q. 1.
26 & in cap. dixit, 32. quæſt. 1. Quæ vtitur verbo, ſuſpicione, pro præſumptione, quaſi idem ſit, & promiſcuè eis vtitur, Abb. in d. cap. quanto, nu. 1. & Innoc. in cap. quia veriſimile, de præſumptio. docens, vbi idem oritur effectus non eſſe vim & proprietatem vocabuli diſcutien-
27 dam. Itaquè cum lex noſtra de ſignis loquatur, accipere poſſumus de indicio, argumẽto, ſuſpicione, præſumptione, opinione, credulitate, ſcientia, & fide: de quibus certa doctrina ſtatui nulla ratione poteſt, ſed iudex debet arbitrari, cum non ſolum in materia præſumptionum, de qu agimus, ſed in probationibus eius arbitrium eligatur a iure, ex l. 3. ff. de teſtib.

pul-

pulchrè notat Abbas in d. cap.
28 tertio loco, num. 11. Nec iudex in cauſa adulterij, quoad pœnā aliam arbitrabitur, niſi irrogatam à prædictis Regni ll. quod ſilentio præterire nolui, falſum enim puto Diegum Perez in l. 2. tit. 15. libr. 8. Ordinamenti, Schol. 3. column. 8. qui ex his præſumptionibus, ſi de adulterio plenè non conſtet, extra ordinem adulteros puniendos opinatur, non animaduertēs, ſecūdum Regni leges, adulteros à magiſtratu puniri non poſſe, ſed tantùm facinore probato, mariti poteſtati ſubijci, & eo non probato, abſolui mitiorē tamē pœnam magiſtratus eligere nullatenus poterit: quibus & eadem ratione conſequēs eſt de adulteris quæſtionē haberi non poſſe: iudicis enim hac in re nulla electio eſt, cùm ſolùm abſoluere, vel traddere queat, ſecundum litis acta, nec pro veritate eruenda quæſtionem adhibebit, quāuis maritus petat: argumentis enim conſtare debet, quibus conuictus reus, & marito traddıtus, cùm occidere poſsit, & torquere, non prohibebitur, l. in ſuis, de liberis & poſthum. diſtat tamen à iudicis quæſtione, hìc enim tormentum in pœnam adhibetur.

(?)

IN TEXTV IBI:
Y los hombres del ſeñor de la caſa ſeran recibidos en teſtimonio.
Scholium V.

29 TESTES domeſticos in cauſa adulterij recipi poſſe, cùm huiuſmodi delictū ſoleat fieri clam, & occultè, iuxta l. conſenſu, C. de repud. nonnullos referens, teſtatur Maſcard. concl. 59. nu.
30 20. & 21. In his enim, quæ domi fiunt, maior fides datur domeſticis, quam alijs, vt probat text. in l. quoties, C. de naufrag. lib. 10. & in l. lex, quæ tutores, C. de adminiſt. tutor. & in cap. veniens, de teſtib. & in cap. tertio loco, de probatio. & docet Bart. in d. l. quoties, in princip. exiſtimans, in rebus quæ intra nauem, & intra domū geruntur, teſtes de naui, & de domo priùs admittēdos, & in eorum ſubſidium alios, idem Bart. in l. ſi quando, C. vnde vi, Felinus in cap. quoties, nu. 2. de teſtib.
31 Sicut in probanda conſanguinitate, conſanguineus melior cæteris teſtibus eſt, vt in d. cap.
32 quoties adnotatur. Et domeſticus propriè dicitur ille, qui nō ſolùm ſubeſt ratione patrię, vel dominicæ poteſtatis, ſed etiam qui cohabitat, & aliquo modo inferior eſt, ſubijciturq; patrifamilias, vt adnotauit Bald. in l. 2. C. de teſtib. numer. 3. quod, vel

vel ex ipſa ethymologia cōſtat, dicuntur enim domeſtici, quaſi domui adſtantes, l. pronuntia-
33 tio, § 1. ff. de verb. ſignif. Et domeſtico quoquè teſti quoad defenſionem credi arbitratus fuit Ægydi. Boſsi. tit. de fauori. defenſio. num 4. Cum innocentia poſsit probari per domeſticos, vt in cap. cum Paſtoris, 2. q. 7. cap. in decima, 18. quæſtio. 2. & plures referens adnotauit Abb. in cap. in literis, de teſtib. nu. 5.

IN TEXTV IBI:

Y los ſieruos atormentados.
Scholium VI.

34 TRANSVMPTA ſunt verba hæc à l. conſenſu, §. ſin autem, C. de repud. in illis verbis: *Seruis etiam, ſeu ancillis, puberibus, ſi crimen adulterij, vel maieſtatis ingeritur, tam viri, quàm mulieris, ad examinandam cauſam repudij, quo veritas, aut facilius eruatur, aut liquidius detegatur, ſi tamen alia documenta defecerint quæſtionibus ſubdendis.* Ex quibus verbis conſtat, ſerui teſtimonium admitti in cauſa adulterij: ita tamen, vt quęſtio de eo habeatur, eſtque vnus ex caſibus, in quibus ſeruus cōtra dominum admittitur, vt probatur in l. 1. C. de quæſtion. cùm alioquin ſeruus etiam in tormento contra dominum nō teſtificetur, vt ex
35 illius l. ſerie conſtat. Rurſusquè hæc ſeruorum atteſtatio ſubſidiaria eſt in defectum aliarum probationum, vt in dict. §. ſin autem, & in noſtra l. animaduer-
36 titur. In defectum enim legitimi teſtis, inhabilis admittitur, cap. veniens, in fin. de teſtib. & ſatis probatur in d. l. 1. vbi prohibitus teſtificari, propter reuerentiam in ſubſidium teſtifica-
37 tur. Et laici teſtimonium cōtra clericum admittitur, in cap. de cætero, de teſtib. cum eſſet commiſſum delictū in loco vbi alij clerici non erant, licet alioquin laicus contra clericum non re-
38 cipiatur. Rurſus & ſocius contra ſocium admittitur, in cap. vlt. de teſtib. cogend. vbi notat Felin. nu. vlt. quando res aliter ſciri nō poteſt, & ſatis prædicta ſententia probatur in cap. veniens, in 2 de teſtib. & ibi docet gloſſa vlt. in princip. & in cap. tertio loco, de probatio. & in c. licet ex quadam, de teſtib. & in l. ſi quando, C. vnde vi, & in cap. cum dilecti, de electio. per quē textum eidem ſententiæ adhæret Barr. in l. quidam relegatus, in principio, ff. de rebus dubijs.
40 Quinimo vnius teſtimonio propter inopiam probationis ſtatur, in cap. cum itaq;, de conſecrat. diſtinct. 4. & in cap. paruulos, eadem diſtin. & in cap. quicumque, 11. q. 1. & in l. Theopompus, de dot. præleg. & aſſerit

41 rit glo. in c. nuper, de teſtib. Et triginta caſus ſpeciales, in quibus vnico teſti creditur, cōgeſsit Specul. Iur. tit. de teſte, §. reſtat, nu. 8.
42 Nā vbi materia eſt difficilis probationis, lex cōtenta eſt ſingularibus & inhabilibus teſtibus, docent Bart. & Imol. in l. in illa, in fin, ff. de verb. oblig. & in l. ſi quis ex argentarijs, §. penult. de eden, Bald. in auth. quas actiones, C. de Sacroſ. Eccleſ. ad fin, quibus accedit text. in c. 1, de teſti. cogen. vbi
43 priuilegiū nō excuſat à teſtimonio, quando alij teſtes haberi nō
44 poſſunt; & ibi notat Abb. nu. 4. & ideo teſtis ſeruus admittit a noſtra lege in vltima eius parte propter probationis defectū; iuxta d. l. 1. ff. de quæſt, & text. in l. ſerui, ff. de teſtib. & c. peruenit in 2. de teſtibus cogen, & c. teſtes, 40. q. 3.

Textus LXIII.

OTroſi, generalmente es regla, que no deue ſer penado hombre, ſi culpa no ouo en el yerro q̄ hizo. Y eſto es verdad de la pena ordinaria: mas por la negligencia penarlo han de pena extraordinaria, que es a aluedrio de juez.

SVMMARIVM.

DOlo, leuiſsima, leui, aut lata culpa, & non aliter, delinqui poteſt.

2 *Dolus voluntati culpa ignorantiæ attribuitur.*

3 *In dolo irrogatur pœna atrox, cùm delictum, quod conſulto fit, atrocitatem contineat.*

4 *Leuiſsima culpa impunibilis eſt, quoad damnū verò & intereſſe, ex ea condemnari quis poteſt.*

5 *Actio pœnalis, an detur pro leuiſsima culpa.*

6 *Leuiſima culpa, maleficiū non eſt.*

7 *Leuis culpa, an ſit crimen.*

8 *Lata culpa crimen eſt, & quidem graue.*

9 *Ex lata culpa nūquam mortis pœna irrogatur.*

10 *Lata culpa non æquiparatur dolo.*

11 *Quoad damnum pecuniarium lata culpa dolo comparatur.*

12 *Intelligitur text. in l. magna negligentia, de verb. ſignif.*

13 *Interpretantur iura in l. 1. §. ſi quis ideo, ff. ne vis fiat ei, & in l. 1. verſiculo, lata culpa ff. ſi menſor falſ. mod. dixerit.*

14 *Lata culpa ſecundum Accurſij interpretationem dolo comparatur, exceptis tribus caſibus.*

15 *Verius eſt, vbi tractatur de pœna corporali, latam culpam dolo non comparari, ſecus vbi agitur de pœna pecuniaria, ſiue criminalis accuſatio, ſiue ciuilis actio intendantur, & num ſeq.*

17 *Si lex dolum requirit, quando is delinquens puniendus ſit, pœna tantum pecuniaria hoc caſu lata culpa nō æquiparabitur dolo.*

18 *Interpretatur text. in l. 1. §. hac actio ff. ſi menſor falſ. mod. dixerit.*

Y 19 *Im-*

19 *Impetu quoq́, delinqui poteſt, & quomodo hæc regula accipiatur.*

20 *Ebrius mitius punitur.*

21 *Furioſus non punitur cum diſtinctione tamen.*

22 *Habens dilucida interualla, ſi delinquat tempore ſanæ mentis, puniendus eſt.*

23 *In dubio tempore furoris præſumitur crimen fuiſſe commiſſum.*

24 *Dormiens non punitur, & quando hoc accipiatur.*

25 *Caſu etiam delinqui ſolet, cum diſtinctione tamen.*

26 *Adnotatur diuerſitas inter caſum fortuitum, & improuiſum.*

27 *Error etiã in delictis cõſideratur. et de errore iuris, et facti diſputat.*

28 *Ignorantia an excuſet.*

29 *Pœna ordinationis, vel ſtatuti, an exterum liget.*

30 *Si dolus non interuenit in delicto commiſſo, delinquens non condemnatur in pœna ordinaria.*

31 *In delictis animus inſpicitur.*

32 *Diuerſitas inter homicidium caſuale, & doloſum.*

33 *In dubio ſemper præſumitur homicidam dolo occidiſſe.*

34 *Animus probatur per præſũptiones.*

35 *Amicitia coniunctioni præfertur.*

36 *Ordo ſcripturæ affectionem demonſtat.*

37 *Ex armorum qualitate, & perſonæ conditione diſtinguitur, an homicida dolum habuerit.*

38 *Proteſtatio, an releuet, quãdo quis mandat committi delictũ, ita vt mãdatarius inimicũ non occidat.*

39 *Dolus in genere ſufficit ad hoc, vt homicida pœna ordinaria puniat.*

40 *An pœna ordinaria teneatur, qui volens occidere Titium interficiat Sempronium.*

41 *Deſidia, & negligentia punitur.*

42 *Septem ſunt genera pœnarum: tria capitalia, & quatuor non capitalia. & quomodo hoc accipiatur.*

33 *Quilibet dicitur triplex habere caput.*

44 *Species pœnarum, non capitalium annumerantur.*

45 *Quando à lege pœna præfinita eſt, ei ſtatur.*

46 *Quãdo à lege imponitur pœna, an ſufficiat iudicem pronuntiare delictum fuiſſe commiſſum.*

47 *Quoties ab eadem lege pro crimine plures pœnæ imponuntur, ſeu à diuerſis legibus pœnæ diuerſæ copulatiuè, aut alternatiuè, quid iudex in his caſibus facere debeat.*

48 *Inter pœnas mortis iudex quoque eliget.*

49 *Et in his quæ à iure præfinitã pœnam habent, iudex cauſa cognita poteſt augere, vel minuere.*

50 *Quando intelligatur hæc regula, vt magiſtratus nihil contra legis poteſtatem facere queat.*

51 *Cauſæ enarrantur, quibus iudex ad augumentum, vel temperamentum impelli queat.*

I N T E X T V I B I:

Si culpa no ouo en el yerro que hizo,

Scholium Primum.

Dolo,

1 DOlo, leuiſsima, leui,
aut lata culpa, & non
aliter delinqui notiſ-
ſimũ in iure eſt, l.1. & 2.ff. de le-
gib. ibi; *Delictorũ, quæ ſponte, vel*
ignorantia contrahuntur coertio: &
rurſus in illis verbis, *Correctio au*
tem voluntariorũ, & non volunta-
tariorum peccatorum: doluſq; vo-
2 luntati, culpa ignorantiæ attri-
buitur, vt docuit Accurſ. in d.l,
1. Schol. 1. Doluſq; punibilis eſt
ſecundũ delicti ſpeciẽ, & quali-
tatem, l. reſpiciendũ, §. fin. ff. de
3 pœn. irrogaturq́; pœna atrox,
cũ delictũ, quod cõſulto fit, vi-
deatur quid atrocitatis cõtine-
re, l. auxilium, § in delictis, ff. de
minor. l. qui cótra, C. de inceſt.
nupt. l. ſi adulteriũ cũ inceſtu, ff.
4 ad l. Iul. de adul. Leuiſsima autẽ
culpa impunibilis eſt, quoad dã
num verò, & id quod intereſt, ex
ea ciuiliter delinquẽs, condem-
nari ſolet legis Aquiliæ conſti-
tutione, cuius mẽtio fit in l. ſciẽ-
tiam, § qui cum aliter, ff. ad legẽ
5 Aquil. qui text. de leuiſsima cul
pa verba facit, in lege eñ Aqui-
lia, leuiſsima quoq́; culpa cõſide
ratur, l. in lege, ff. ad leg. Aquil.
Quãuis actionẽ quoq́; pœnalẽ
dari pro leuiſsima culpa, Bart.
in l. 1. de legib. n. 4. fuerit opina-
tus, quẽ improbat Bald. ibidẽ,
n. 15. Cini, & antiquorũ autho-
6 ritate teſtantiũ, leuiſsimã culpã
maleficiũ nõ eſſe: quinimò Ci-
nus in d. l. 1. ff. de legib. & in l. ſi
quis nõ dicã rapere, C. de Epiſc.
& cler. contẽdit nõ ſolũ leuiſsi-
mæ, ſed etiã leuis culpæ ratione
nullũ poſſe criminaliter puniri.
7 Impugnant tñ eũ in leui culpa,
Bald. in d. l. 1. n. 15. & Angel. ibi-
dem nu. 4. aſſerẽtes, leuiſsimam
culpam peccatũ non dici, culpã
tñ leuẽ inter crimina connume
8 rari. Lata tñ culpa, crimẽ eſt, &
quidem graue, & accuſatio pœ-
nalis contra reũ cópetit ad eius
punitionẽ, quãuis acerrima pę
9 na nõ irrogetur, cũ dolus abſit,
l. quidquid calore, de regul. iur.
l. abſentẽ, in fin. de pœn. l. eiuſdẽ
leg. §. ſed ex Senatuſconſulto, l.
lege Cornelia, §. cũ quidam, ff.
10 de ſicar. quæ iura de lata culpa
loquuntur, quæ tamẽ dolo non
æquiparatur, iuxta text. in l. in
actionibus, ff. de in lit. iuran. in
illis verbis: *Sed in his omnibus ob*
dolũ ſolum in litem iuratur, non etiã
ob culpã: & quãuis nonnulli hæc
verba accipiãt de leui, & leuiſsi-
ma, non verò de lata, quæ dolo
æquipollet ex text. in l. quæſitũ,
verſ. culpã tamẽ, ff. de piæcario,
11 Receptiſsimum tamen eſt, hæc
iura intelligi quoad damnũ pe-
cuniariũ perſequendũ, non tñ
quoad corporalẽ pœnam, iux-
ta leg. 3. ff. de ſicarijs, nec quoad
12 infamiam irrogandã, iuxta §.
ſuſpectus, de ſuſpect. tutor. nec
quoad iuſiurandũ in litẽ, vt op-
timè interpretatur Accurſ. in d.
l. in actionibus, verb. *Non etiam*

obculpam, quę ſequitur Bart. in l. 1. ff. de iuſt. & iur. nu. 1. & ſecundum hãc diſtinctionẽ intelligẽdus quoq; eſt text. in l. magna negligẽtia, ff. de verb. ſign. & in l. 1. §. non autẽ, ff. ſi quis teſt. lib.
13 eſſe iuſ. fuer. Hæc tñ Accurſ. interpretatio, ex eo corruit: nam etiã vbi tractatur de pœna pecuniaria, lata culpa non cõparatur dolo, iuxta text. in l. 1. §. ſi quis ideo, ff. ne vis fiat ei, & in l. 2. §. hac actione, ff. vi bon. rapt. Rurſus, quia in criminib⁹ expreſſũ text. habemus in l. 1 verſic. lata culpa, ff. ſi menſ. fal. mod. dixer. vbi lata culpa dolo cõparatʳ, &
14 in §. ſuſpect⁹, inſt. de ſuſpect. tut. quibus obſtat tex. in l. lege Cornelia, ff. de ſica. ibi: *Nec in hac lege culpa lata pro dolo accipitur*, & text. in d. l. in actionibus, ff. de in litẽ iurãdo: vnde Accurſ. difficultatem ſentiens, aliam regulam conſtituit in d. §. ſuſpectus, verb. ob culpam eam, nempè, vt
15 lata culpa, etiã in maleficijs dolo æquiparetur: excipiantur tñ ab hac regula tres caſus. Primus in delictis publicis, in quib⁹ lata culpa pro dolo nõ accipitur, & ita intelligatur text. in d. l. in lege Cornelia, de ſicar. Secundus in delatione Sacramenti in litẽ, iuxta d. l. in actionibus. Tertius quoad infamiam ſuſpecti tutoris, cui ob dolum irrogatur, nõ tñ oblatã culpam, iuxta text. in d. §. ſuſpectus, & eandẽ interpretationẽ tradit Accurſ. in d. l. 1. ſi menſ fal mod. verb. *Cõparabitur*, Sed & huic ſolutioni refragatʳ d. l. 1. verſ. culpa, ff ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fuer. ibi: *Sed culpa dolo proxima dolum repræſentat*, & tñ certiſsimũ eſt illum text. vt ex eius ſerie patet loqui in delicto
16 publico, vnde Accurſ. aliter interpretatur in l. magna negligẽtia, glo. fi. ff. de verb. ſign. docẽs, vbi tractatur de pęna corporali, latã culpã non æquiparari dolo, ſiue crimẽ ſit publicũ, ſiue priuatum, nulla in hoc diuerſitate conſtituta, & ita interpretanda ſint prædicta iura in d. l. in lege, Cornelia, & in l. in actionibus, & in d. §. ſuſpectus, vbi verò agitʳ de pœna pecuniaria, ſiue criminalis accuſatio, ſiue ciuilis actio intẽdantur, hoc caſu latã culpã dolo cõparari, & ita exponendã eſſe d. l. 1. ſi menſ. fal. mod. & omnia iura, quæ vidẽtur innuere latam culpã in criminibus dolo cõparari: nam quãuis accuſatio fuit criminalis, pœna autẽ fuit pecuniaria, & hęc eſt vera huius diſcriminis interpretatio, & placuit Bart. in d. l. 1. §. culpa, verſ. l. n. 1. ff. ſi quis teſ. lib. eſſe iuſ. fue.
17 Rurſuſq; ſecundũ prędict. Bart. ibidẽ dicta ſolutio diſtinctione accipienda eſt, vt ſcilicet tũc in pecuniaria condemnatione lata culpa dolo cõparetur, quando lex de dolo mentionẽ nõ facit, ſed ſi dolum in aliquo facto expreſsè

præſsè requirat, quanuis delinquẽs puniendus ſit pœna tantũ pecuniaria, propter latã culpã, non æquiparabitur dolo, & hic eſt verus ſenſus prædictarũ legũ legis 2. §. doli mali, verſ. hac actione, ff. vi bon. rapt. & legis 1.
18 §. ſi quis ideo, ff ne ius fiat ei. At huic Bartoli diſtinctioni refragatur text. in d. l. 1. §. hæc actio, ff. ſi menſor fal. mod. vbi lex expreſsè exigit, dolum in actione, de qua ibi: & tamen ſi lata culpa interueniat, dolo cõparari, & eadem pecuniaria pœna reum puniri, acſi dolus interceſsiſſet Iureconſultus reſpondit, cui argumento ſatisfacit idem Bartol. in d. §. culpa, nu. 1. vbi ait, edictum prætoris in d. l. 1. dolum nõ exigere, licet Vlpianus referendo, mẽtem edicti dolum deſideret, & ſic meritò lata culpa ibi in cõdemnatione pecuniaria pro dolo accipitur, cùm non expreſsè à lege requireretur dolus ex natura edicti, ſed ex Iureconſulti
19 extẽſione. Non etiã ignoro impetu quoq; delinqui Iurecõſultum animaduertiſſe in l. reſpiciendũ, §. delinquunt, ff. de pœn. qui exẽplum ſcripſit, cum per ebrietatẽ ad manus, vel ad ferrũ venitur, quod & in dormientis, & furioſi delicto poſſemus
20 quoq; animaduertere. In ebriorũ illud ius ſtatuitur, vt mitius quidem puniatur, cũ non ſatis cõpos mentis videatur, l. omne delictũ, §. per vinũ, aut laſciuiã, ff. de re milit. & maior pœna irrogatur ei, qui frequentius inebriatur, c. ſanè, & c. inebrauie-
21 runt, 15. q. 1. In furioſo verò, & mẽte capto diſtinguimus, nam aut ſua culpa incidit in mentis alienationẽ, quo caſu pœna afficitur, leui tñ, c. ſi quis inſaniẽs, 15. q. 1. aut abſq; eius culpa ſuperuenit furor, & tũc ſatis ipſo punitur, l. Diuus, de offi. præſidis,
22 Niſi dilucida interualla haberet, nã ſi delinquat tẽpore ſanæ mẽtis, puniendus eſt, d l. Diuus, verſ. ſi verò, ſicut & hoc tẽpore cõtrahit, & teſtatur l. furioſum, vbi gloſſ. & DD. C. qui teſtam,
23 fac. poſſ. In dubio tamen tẽpore furoris præſumendũ eſt, crimẽ fuiſſe cõmiſſum, c. indicas, & ibi glo. 3. q. 9. & quia furor morbus eſt, qui poſtquã radicatur, præſumitur durabilis, l. humanitatis, C. de impub. cuius quatuor ſpecies adnotauit Ludoui. Cel, lect. antiq. lib. 7. c. 1. propè fin. & exempla inſaniæ maximè mira ſcripſit lib. 17. c. 2. & inſanorum quoq; meminit Alex. ab Alex, Gen. dier. lib. 1. c. 9. vbi Tiraq. in eius adnotationib. verb. inſani.
24 In dormiente verò etiam diſtingui ſolet, nam ſi culpa non præceſſit caſum, parcendum eſt vitio naturę, l. fluminum, §. vitiũ, ff. de damn. infecto, & quia dormiens furioſo comparatur l. 1. §. 1. de acquir. poſſ. culpam tamen

men præcedere caſum aſſero, ſi
dormiens ſciret hoc vitium ſibi
euenire, præcauere enim debet,
alioquin culpa non caret, vt do-
cuit Florianus in l. ſi ſeruus, §. ſi
fornicarius, ad l. Aquil. num. 4.
& prædictis conuenit l. Partitæ,
5. tit. 8. 7. p. Cum igitur & in his
criminibus ad eorum punitio-
nem culpa deſideretur ſub lata,
leui, & leuiſsima culpa compre-
25 hendentur. Caſus etiam hic ad-
notari ſolet cum eo delinqui,
Marcelus author ſit in d. l. reſpi
ciendum, §. fi. de pœn. ſed & in
hoc quoquè hæc regula conſti-
tuitur, an ſcilicet culpa præceſ-
ſerit caſum, & tunc reus punia-
tur, mitius tamen, quã ſi dolus
interueniſſet, l. 1. ad l. Cornel. de
ſicar. l. abſenté, ad fin. ff. de pœn.
l. reſpiciendum, §. vlt. eod. tit. l.
fluminum, §. quanquam autem
ſtipulatio, ff. de damn. infect. l. 1.
§. ſed & in maioribus caſibus, ff.
de act. & oblig. c. de his, 1. diſtin.
aut in caſu culpa non adeſt, &
tunc pœna non ſuccedet, cùm
tantũ habeat locũ quãdo culpa
præceſsit, l. ſi fortuito, ff. de inc.
ruin. nauf. l. milites, verſ. ſi verò
fortuito, ff. de cuſtod. & exhib.
reor. ſicq; de caſu in principio
meminimus? caſus enim puni-
bilis ſub culpa cõprehenditur,
26 vt ex dictis iuribus conſtat. Et
ex his deducenda eſt diuerſitas
inter caſum fortuitũ, & impro-
uiſum, quia caſus fortuitus di-
citur, quãdo culpa nõ præceſsit
caſum, improuiſus verò nomi-
natur vbi culpa præceſsit, vt Ac-
curſi. docuit in l. 1. verb. plerũq;,
C. ad l. Cornel. de ſicar. quem
extolit Bald. in d. l. 1. nu. vlti. &
alibi nõ reperiri teſtatur, cui ſuf
fragatur text. ad quem nõ ſolet
animaduerti in l. cum qui aſſe-
uerat, C. de ſicar. vbi morté ſine
cauſa caſum fortuitũ Diocletia-
nus appellat in principio; in fi-
ne verò in verſ. *Cæterum*, quãdo
cauſa, & culpa præceſsit caſum
improuiſum, conſiderat à for-
27 tuito diſtinctũ. Error etiam in
delictis conſiderari ſolet, an ſci-
licet facti ſit, excuſat enim: l. 2. §
ſi publicanus, ff. vi bo. rapt. l. mi
les, §. mulier, ff. ad l. Iul. de adul.
l. igitur. ff. de libe. cauſ. An verò
iuris ſit, etſi ciuilis eſt; ſicut facti
excuſat, l. ſi adulterium cum in-
ceſtu, §. 1. & 2. de adult. Si auté
quis allegat errorem iuris natu
ralis, vel quaſi, non excuſabitur
l. venia C. de in ius vocan. & ibi
Accurſ. in l. reſpiciẽdũ, in prin.
ff. de pœn. & in l. ſi adulteriũ cũ
inceſtu, §. 1. ante n. 1. ff. de adul.
itaq; accipiẽda eſt l. regula, & l.
iuris ignorãtia, ff. de iur. & fact.
ignor. & huius rei exempla ad-
cripſit Paulus in l. 1. eod. tit.
28 Et de ignorantia quoquè hîc
tractari ſolet, an ſcilicet in ſe
culpam habeat & delictũ, quo
caſu punibilis eſt, cùm lex non
ſolùm ſciẽtibus, ſed & ignoran-

tibus ſcripta ſit,iuxta d.l.1.& 2. ff.de legibus. Secus ſi ignorantia in ſe crimen non contineret, tunc enim impunibilis eſſet,l. finalis, ff. de decretis ab ordine

29 facien.Ex quibus de aduena deciditur quæſtio, an eũ aſtringat pœna ordinationis, vel ſtatuti ciuitatis: nam ſi ordinatio condita ſit ſuper facto culpabili, & damnato exterũ adſtringit, cũ ignorantiæ ſit admixta culpa, c.præſentiũ, 1.q.5. E conuerſo tamen eum nõ comprehendet iuſta & inculpabilis ignorãtia, iuxta dict.l.fin.Idemque ius ſtatuitur in ignorãtia facti,ſi enim committitur ſine aliqua culpa ignorãtis, ignorans non punitur,l. quicunquè, verſic. quid ſi ſeruus,C.de ſeruis fugit.Si autẽ culpa inſit, pœna afficitur ratione culpæ,l. reſpiciendum,§. delinquunt, de pœnis, & doctè conſiderat Bald.in l.1. ff.de leg. nu.9.& 10. & 11. & de ignorantia, errore, & titubatione nonnulla congeſsit Petr.Gregor.in ſintagm. lib.30.c.10.num.2.Ex quibus omnibus apertè cõſtat, ſiue per errorẽ, & ignorantiam caſum, impetũvè delinquatur, vbi culpa datur, & non alioqui crimen puniri:itaq; rectè principio noſtræ l.oſtendimus,dolo ſolum, vel culpa, & non aliter delinqui poſſe.

30 Quibus adnotatis, facillimè deuenitur ad noſtri text.cognitionem, qui pro regula ſtatuit, ſi culpa non interuenit in delicto cõmiſſo delinquentem in pœna ordinaria dãnari nõ poſſe, ſed extra ordinẽ coercendũ. Nam in litera noſtræ l. culpam pro dolo legere debemus, vt ſit ſenſus, delinquentem ſine dolo pœna ordinaria nõn plecti:nam ſi culpa delinquens careret, nec pœna extraordinaria afficeretur, cum ſine culpa ex ſuperius conſideratis fieri non poſsit, vt pœnæ locus ſit, & hic eſt peculiaris, propriuſq; huius primæ partis noſtræ legis intellectus.

IN TEXTV IBI, *Y eſto es verdad de la pena ordinaria,*

Scholium II.

31 Ait l.noſtra,vbi dolus ceſſat pœnã ordinariã irrogari non poſſe, quod ſatis probat' in d.l.in Cornelia,ff.de ſica, in delictis enĩ animus inſpicitur l.1. §. Diuus,eod. tit. l.3. §. iniuriæ,ff.de iniur.l.qui iniuriæ, ff.de furt. & quia nullũ crimen dicitur, niſi voluntarium, cap. vaſis,23.q.4. Delictũ enim non cõſulto, & ex propoſito cõmiſſum,nomine,& effectu criminis caret,l.1,C,ſi aduerſ.delict.l.ſæpè,in fin.ff.de verb.ſign.Ex quo

32 inferri ſolet ad homicidiũ caſuale, vel culpabile (vt ſcriptores nũcupant, in quo voluntas,

dolus, animus, propoſitum, &
conſilium non interuenerunt:
nam homicida hoc caſu pœna
mortis nó afficitur, ſed alia le-
uiori, modo, & qualitate culpæ,
conditioneq; facti, & perſonæ
animaduerſis, iuxta text. in d.l.
in lege, & in l. 1. C. de ſicarijs, &
l. 1. §. Diuus, verſ. ſed ſi claua, &
l. 3. §. ex Senatuſconſulto, ff. eo-
dem, l. ſi quis aliquid. §. qui ab-
orſionis, ff. de pœnis, cap. ſicut
dignum, de hæreticis, l. 4. & 5.
titul. 8. 7. part. l. 14. & 15. tit. 13.
lib. 8. Ordinamenti. Quanquã
ſecundum prædictam legem 1.
C. de ſicarijs, verſ *Quiſi probaue-*
33 *rit*. In dubio ſemper præſumi-
tur homicidam dolo occidiſ-
ſe, ſi excipiat itaquè culpam, vel
caſum ſine dolo interfuiſſe, pro
bare adſtringitur. Alleganti e-
nim dolum abeſſe, incumbit o-
nus probandi: & ratio eſt, quia
offenſus intentionẽ fundat præ
ſumptiuè, ex facti atrocitate, fa-
cto enim datur voluntas, iuxta
l. reprehendenda, C. de inſtitu-
tion. & ſubſtitutionibus. Ego
tamẽ ſemper fui dubius de hac
animi probatione, cum debeat
probari non animus, & negati-
ua qualitatis, ſed huic difficul-
tati ſatisfacit Accurſius in dict.
l. 1. verbo: *Non occidendi animo*,
34 docens, hanc negatiuam pro-
bari per præſumptiones, vtpo-
te amicitiæ conſanguinitatis,
& qualitatis occiſoris: quanuis
coniunctionem non eſſe ſuffi-
cientem cauſam teſtetur Bald.
in dict. l. 1. num. 2, licèt contra-
rium aſſerat Bartolus in leg. vt
vim, de iuſtitia & iure, in fine,
35 quod nõ diſputo. Quoad ami-
citiam tamen, omnes conue-
niunt, cùm hæc coniunctioni
præferatur, vt docuit Cicero
libr. 1. Officiorum, & in Lelio,
Valerius Maximus lib. 4. cap. 7.
in princ. & de hac re inſpicien-
dus eſt Aulus Gelius libr. 1. c. 3.
& latè differit Tiraquelus in l.
ſi vnquam, C. de reuocand. do-
nationibus, verbo, *liberis*, nu. 96.
& ſequentibus, Alciatus de præ
ſumptionib. regul. 1. præſumpt.
28. Petrus Greg. in ſintigmat.
36 iuris lib. 30. cap. 4. nu. 9. Quod
& Iureconſulti demonſtrant,
apud quos cùm ſcripturæ ordo
affectionem demonſtret, l. gene
raliter, §. ſi quis ergo, ff. de fidei-
com libert. l. quoties, ff. de vſu-
fructu: ſemper amicos conſan-
guineis in ſcripturæ ordine an-
teponunt, lex ſed ſi plures, §. in
arrogato, ibi: *Amicus, vel cogna-
tus*, ff. de vulgar. l. ſi ſeruus plu-
rium, §. vltimo, ibi: *Legatarij
charitas, & neceſsitudo*, de legat. 1.
lex Theopompus, ibi: *Amicos,
vel neceſſarios*, ff. de donation. &
37 alibi ſæpè. Illud tamen notiſsi-
mum eſt ex præſumptionibus
prædictis, armorũq; qualitate,
& perſonæ conditione, diſtin-
gui, an homicida dolum habue
rit;

ſicut Accurſio, Baldo, Saliceto, Alberico, & omnibus ſcribentibus placuit in d. l. 1. quorum ſentẽtia ex l. cum qui aſſeuerat, C. de ſicarijs probatur, ſicut è conuerſo, quando conſiliũ, animus, & dolus probatus fuit, nulla præſumptio in contrariũ admittitur, nec qualitas armorũ cõſideratur, iuxta text. in §. itẽ lex Cornelia, inſt. de pub. iudic, vbi *Doloſus homicida pœna ordinaria mortis plectitur, ſiue cũ telo, ligno, lapide, vel quolibet alio genere armorum interficiat*, alioquin nõ apto ad necem, ex quo text. alijſque fundamentis doctiſsimus Antonius Gom. delicto. c. 3. nu. 18.
38 impugnat Paulum Caſtren. qui conſuluit proteſtantem ſe committere delictũ non animo occidendi, ſed aliter iniuriam inferendi, percutiatque ligno, vel alio ſimili inſtrumento nõ apto ad mortem, ex cuius ictu ipſa mors ſequatur, pœna ordinaria non affici. Nam contra Paulum vrget text. in c. vlt. de homicid. vbi mandans aliquem vapulare ea lege, vt nullatenus occidat, mandatariuſq; egreſſus eſt finẽ mandati, percuſſuſq; mortuus eſt, mandans non ſolùm de percuſsione, ſed de homicidio reus efficitur, nec proteſtatio ei prodeſt, & quamuis Baldus, & Salicetus in l. cum mandati, C. mandati, illum textũ accipiant cum exceptionibus, ſiue limitationibus, optimè interpretatur prædictus Anton. Gom. vbi ſupra, nu. 18. qui omnino inſpiciendus eſt. Et ex his quoq; infertur interpretatio ad homicidium caſuale, de quo tractat Specul. tit. de homicid. nu. 5. qui neceſſariò eſt videndus: ex quibus iuri admodum cõſentanea oſtenditur noſtri text. ſententia, nempe vt abſquè dolo in pœnã ordinariã
39 delicti nemo dãnari queat. Hic tamen dolus nõ accipi debet in ſpecie, ſufficit enim in genere, c. cum quis in ius, de regul. iur. lib. 6. Doluſquè in genere accipitur, quando quis in aliam perſonam deliquit, quã cogitauerat: nam cùm adſit dolus in delinquẽdo, licet in corpore erretur. In genus itaquè, & non in ſpeciem, dolus interueniat, ſufficiens erit ad pœnæ ordinariæ irrogationẽ, vt docet Bald. in l. ſi quis non dicã, C. de Epiſco. & cler. nu. 13. ex text. in l. cum qui nocentẽ, §. ſi iniuria, ff. de iniur. ibi: *Nam certus ſum ego, licet ille putet me alium eſſe quam ſum:* itaq. in delictis ſolum inſpicitur factum ipſius delinquentis, & nõ error, qui poſtmodũ ſuccesſit, vt animaduertit Alberi. in d. §. fin. nu. vlt. iuxta text. in l. non ſolum, §. Proculus, ff. eod. tit. de ſicarijs. At d. §. ſi iniuria, & eius deciſioni refragatur, text. in l. 3. §. ſi quis hominem, eod. tit. vbi error in perſona, cui iniuria fit,

operatur, vt nõ oriatur actio iniuriarum, ſed reſpõdendum eſt, ibi errorem fuiſſe in communi, nec dominum habuiſſe animũ hominem liberum offendendi, ſed tantum in ſeruũ proprium animaduertẽdi. Sed rurſus obſtat text. in l. Fulcinius, §. quod ſi aduerſus, ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eatur, vbi latitator non punitur: ipſe enim text. difficultatem ſoluit, latitatio enim ibi nõ erat fraudolenta. His tamẽ obijcitur textus in l. ſi pater, C. de hæred. inſtituen. vbi ſi teſtator errauit in perſona hæredis inſtituti, hæreditas eſt in cauſa inteſtati, & inſtitutio habetur pro non facta cauſa erroris, ſed dicẽdum eſt, hæredem inſtitutũ nullum paſſum eſſe damnũ, vt contra teſtantis propoſitũ & animũ agere queat: in d. tamen §. ſi iniuria, licet eã inferens errauerit, offenſus tamen paſſus eſt damnũ, ſuccedit itaq; vulgare iuris principiũ, vt alterius error nulli damnoſus eſſe debeat, nec in contrarium mouet l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omn. iudic. in illis verbis: *Quid enim tam contrarium eſt conſenſui, quàm error, qui imperitiam detegit:* error enim ibi nullum damnum attulit, vt diximus: loquiturq; illa lex in actu in quo fuit neceſſarius conſenſus duorum, caſuſquè illius text. noſtri non cõparatur, cùm diuerſum factum conſtituat, & ita nihil officit intepretationi noſtræ. Nec vlterius opponi poteſt l. ſi cũ ſeruo meo, ff. de iniur. vbi quis errore perſonæ liberatur, ſaltem lege Cornelia, quãuis Aquilia teneatur, ibi enim dolus non adfuit, nec bis refragatur vulgaris ſententia §. vltimi, prædicti legis, eum qui nocentem de iniurijs, ſolus enim ibi fuit affectus cõtra perſonam inferentis, nec aduerſatur text. in dict. l. item apud Labeonem, verſ. cui nõ ſine cauſa: ibi enim error adfuit in perſona incerta, & ratione incertitudinis quis liberatur: quibus difficultatibus ſatiſfaciunt Accurſius in dict. §. ſi iniuria, verbo, *putet*, & Bart. ibidẽ, in princ. Ex quibus ſatis deciſa manet quæſtio, quam cogitandam reliquit ipſemet Bartol. in l. ſi cũ ſeruo, in fine, ff. de iniurijs, an pœna ordinaria afficiatur, qui volens me occidere alium interficiat. Nam cum dolus in genere ſufficiens ſit, pœna mortis hoc caſu irroganda erit, ex prædictis cõſiderationibus, & huius opinionis eſt Baldus in dict. lege, ſi quis non dicam rapere, ad finẽ, licet nõ inficier, & hoc caſu pœnam tẽperandam eſſe multorum fuiſſe ſententiam, quibus ego aſſentior.

(?)

I N

IN TEXTV IBI:
Mas por la negligencia.
Scholium. III.

41 Vridicam rationē reddit lex noſtra, oſtēdens, delicta, quæ ex animo nō oriūtur, puniri non debere, deſidiā verò & negligentiam puniri. Hæc enim deſidiæ crimina, noluntatis eſſe peccata dictio Græca adnotauit, de qua in l. 2. de legib. & Latina ibi: *Non voluntariorum peccatorum*, ignorātiæq; delicta appellauit Iureconſultus in l. 1. ff. eod. Et apud veteres, negligentes, & deſides pœna multabant, vt videre eſt ex Eſtrabo. lib. 16. cuius verba, eo ſuppreſſo, tranſcripſit Alexan. ab Alexan. Gen. dier. lib. 3. c. 13. & Solō etiam in ſegnes & deſides pœnam cōſtituit: Authore Plutarcho in Solone, & in negligētes inuēhitur Gelius lib. 4. c. 12. cuius rei innumera iura habemus, quę deſidiā & negligentiam puniri iubent, vt cernere licet ex l. ſi quos, C. de offi. præf. præto. orientis, ibi: *Vel propter negligentiam*, & in l. milites, ff. de cuſtodia reor. ibi: *Vtrùm nimia negligentia*, & in l. magna negligentia, ff. de verb. ſignif. & in l. Imperatores, §. itē reſcripſerunt, ibi: *Si negligenter in diſtrahendis*, ff. de adm. rerum ad ciuita. pertinent. & ex l. 1. C. de offic. Comitis ſacrar. largition. ibi: *Super negligentia iudicum, ſi ita res exegerit, conquerantur, ne corū ſit impunita deſidia*: multaque, quæ huc ſpectant, congeſsit Briſonius, de verb. ſignif. verb. *Negligens, & negligentia*, libr. 12. Nec abundè diximus, deſidiam, & negligentiā puniri, cùm diuerſitas inter eas cōſtituatur: negligentia enim eſt quā propriè appellamus latam culpam, deſidia verò, quæ leuis & leuiſsima nūcupatur, vt patet ex d. l. milites, de cuſtod. reor. Maleficiū ergo non ſpontè, ſed ignorantia: nō voluntate, ſed nolluntate: non conſulto, ſed ex inopinato: commiſſum, culpæ tantum crimen appellamus, deſidiæ, negligentiæq;, vt noſter text. ait.

IN TEXTV IBI:
Penarlo han de pena extraordinaria, que es aluedrio de juez.
Scholium IIII.

42 SEptem eſſe genera pœnarū tria capitalia, & quatuor nō capitalia, aſſerit Innoc. in c. qualiter, & quando, in 2. de accuſationib. num. 6. Prima pœna capitalis eſt, mors, quæ multis modis irrogatur, l. aut damnū, §. vita, & l. capitaliū, ff. de pœn. Secunda eſt proxima morti, & ideò capitalis quoq; nūcupatur, diciturque mors ciuilis, putà, ſi quis dānatur in metallum, aut in aquæ, & ignis interdictionē, l. 1. §. fin. verſ. finali, ff. de bonor. poſſ. contra tabul. §. publicorū,

de

de public. iud. amittit etiã ciuitatem, & libertaté, pœnæq; ſeruus efficitur, l. qui dã, ff. de pœn. & ideò cenſetur quodammodo mortuus, l. ſeruitutẽ, ff. de regu. iuris, l. 2. tit. 18. p. 4. Tertia pœna capitalis eſt deportatio, deportati tñ non amittunt libertaté, ſed tantum ciuitatem, & ea quę iuris ciuilis ſunt, non verò quæ ſunt iuriſgentium, dict. l. quidã, ff. de pœn. verſ. *Itẽ quidam Apoli-*
43 *des.* Quilibet enim dicitur triplex habere caput, naturale ſcilicet, quo ſublato amittit vitã; & ideo naturalis mors nũcupatur. Secundum caput eſt libertas ea, itaque priuatus, & capite caret, vnde ſerui dicuntur eſſe ſine capite, & præcipuè ſerui pœnæ, qui inter mortuos annumerantur, l. intercidit, ff. de condit. & demonſt. Hincq; in metallum, & alias ſimiles vetuſtatis pœnas damnati, & capite orbati dicũtur. Tertium caput ciuitas eſt, deportatus itaq; qui ciuitatem amittit, cũ ſeparetur ab ipſo ciuitatis corpore, quaſi mortuo cõparatur. Pœna ergo capitalis in prædictis conſiſtit, videlicet; in vitæ libertatis, & ciuitatis amiſsione, vt adnotauit Bald. in l. reos, C. de accuſat. nu. 2. Hæ tamen duæ capitales pœnæ poſteriores abolitæ ſunt, teſte Accurſio, in §. cũ autẽ, inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. ſolui. cùm nemo ex ſupplicio ſeruus effici poſsit, iuxta text. in authic. de nupt. §. quod autẽ prius. Aſſerit itaquè Imola in l. 2. in princ. ff. de publ. iud. vbi prædictæ pœnæ de iure cõmuni poterãt, irrogari iudicẽ poſſe mutare, arbitrioq; ſuo punire. Sed in nr̃o Regno prædicta doctrina locũ nõ habebit ex ſanctione Regũ Catholicorum, anno Dñi 1497. à qua præcipitur magiſtratibus, vt præfatos pœnæ ſeruos in Inſulã Hiſpanã mittãt, quę & in deſuetudinẽ abijt ad triremeſq; cõdẽnãtur, iuxta l. 6. ti. 24. lib. 8 Comp.

44 Pœnæ verò non capitales, ex quibus nec vita, ciuitas, nec libertas amittitur, ſunt quatuor. Prima eſt relegatio ad tẽpus, vel in perpetuũ: lex relegatorũ, ff. de interd. & releg. l. edicto, ff. de bon. poſſ. l. 5. tit. 18. p. 4. & de triplici relegatione ſcripſit Bald. in l. 1. C. de hæred. inſtit. nu. 19. & ex his corollariè infertur interpretatio ad l. hos accuſare, §. omnibus, ff. de accuſat. ibi: *Vel etiam capitis, quæ ſeruorum pœnis nõ conuenit, ſicut relegatio*: ex quibus ſanè verbis relegatio pœna capitalis videtur, ſecundum quã lecturã accipitur hæc lex de multiplici relegatione, & eius diſtinctione, vt ibi Accurſ. exponit, & Bart. & Bald. in d. l. 1. Licet alia litera illius text. legat: *Nec relegatio*, non verò, *ſicut relegatio*, vt ibi gloſ. & eius additio adnotauerunt, & ſecundũ hãc lecturã, nullam

nullam pariter difficultatē, ſed anteriori doctrinæ conuenit, & hic eſt verus legis ſenſus. Secūda eſt pœna infamiæ, d.l. aut dānum, in prin. ff. de pœn. §. cætera, de publ. iudic. Tertia eſt dignitatis, mumeriſquè priuatio, vel ad eā interdicta promotio. Quarta eſt corporis coertio, iuxta l. ſi quis forte, ff. de pœn. quę exēpla Calliſtratus, & Vlpianus adnotauerunt in l. veluti, cū l. ſeq. eod. tit. & ius Pontificium quoq; meminit in c. fin. 31. diſt. citra tamen effuſsionē ſanguinis? cap. in Archiepiſcopatu, de raptoribus.

45 Vlterius, in pœnis hæc regula accipiēda eſt. Aut eſt pœna à lege præfinita, & ei ſtatur, l. 1. §. r. ad Turpil. & ibi Accurſ. & ſcri-

46 bentes, quod ita verum eſt: vt ſi iudex ſuper crimine pronūtiet, ipſa lex videtur pronuntiare, in his ſcilicet, quæ certam pœnā à iure habēt: nam cū à lege impoſita pœna ſit, ſatis eſt iudicem pronūtiare delictum fuiſſe commiſſum. Quinimò etſi pœna ordinaria a lege non ſtatueretur, iudicis pronuntiatio accipi debet de illa pœna, quæ cōmuniter conſueuit imponi ſuper illo crimine: arg. tex. in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui not. inf. & in l. hodie, ff. de pœn. & eſt ratio, quia cū pęna ſtatuatur à lege, vel à conſuetudine, cognito crimine, & ipſa cognita eſt, licet eius ſpecialis mentio à iudice facta non fuerit, docuit Bald. in d. l. 1. ad Turpil. num. 7.

47 Animaduerteq; ad verā huius articuli cognitionē, noſtræq; l. interpretationē: quoties ab eadem lege pro crimine plures ſpeciales pœnæ imponūtur, iudicē in omnes reū debere condemnare: ſed ſi à diuerſis legib. diuerſæ pœnę ſtatuātur, eligere poſſe inter eas, iuxta text. in l. qui ſepulchra, C. de ſepulc. viol. & in l. fin. ff. de incen. ruin. nauf. Rurſuſq; ſi ab eadē lege nō copulatiuè, ſed alternatiuè pœnæ præſtituantur, iudex quoq; eligit, l. 3. C. de ſer. fug. Idēq; erit, ſi irrogetur incerta pęna de certis, l. 1. §. expilatores, ff. de effra. Aut abſolutè, & hoc caſu ſi per eandem legē abſolutè decidit? omnes pœnæ imponūtur, cum oratio abſoluta habeat vim copulatiuæ, l. ſæpè, de verb. ſignif. Aut per diuerſas leges, & tunc vna ſola pœna ſtatuitur, l. Senatus conſ. 1, ff. de accuſatio. At ſi vna pęna ſpecialis ſit, altera generalis, ſpecialis prçualet, dummodo in vna eademq; lege ſtatuātur, l. ſanctio legū, ff. de pœn. Si tamē in diuerſis legibus diſtinctio eſt, nā aut vna pœna eſt ordinaria, alia extra ordinē, & hæc debet imponi, quę per legē poſteriorem irrogatur, l. 1. C. de accuſ. Aut vtraq; eſt pœna ordinaria, applicataq; parti, & fiſco, & vtraq;

& vtraq; imponitur, l.2. C. de
ſacroſ. Eccleſ. aut neutra pœna
reſpicit accuſatorē, ſed Rempu
blicam, ſi alia criminalis, alia pe
cuniaria ſit, ambæ ſtatuūtur, l.
qui vltimo, ff. de pœnis. Et inter
pœnas mortis, iudex quoq; eli-
48 git: nam quāuis vitā indulgere
nequeat, poteſt tñ mortē lenio-
rē, viliorē, vel nobiliorē eligere,
de qua re inſpiciendus eſt Bald.
in l. data opera, C. de his qui ac-
cuſar. non poſ. in princ. num. 3.
49 Deindéq;, & in his quæ à iure
præfinitā pœnam habēt, iudex
cauſa cognita poteſt augere, vel
minuere eam, iuxta l. et ſi ſeue-
rior, & l. ſi Poſidoniū, C. ex qui.
cauſ. inf. irrog. & l. quid ergo, §.
pœna grauior, ff. eod. augmētiq;
exempla ſcripſit Accurſ. in d. §.
pœna grauior, verſic. oneraſſet,
quæ deduxi: ex l. aut facta, § fi.
& ex l. capitaliū, §. famoſos, ff. d
pœn. propter quorū criminū im
manitatē leges trāſgredi licet.
Temperamenti autē exēpla eodē
loco idem author ad notauit, v-
ſurpauitq;, a lege auxiliū, §. in
delictis, ff. de minorib. & a lege
reſpiciendum, §. delinquunt, ff. de
dolo, & a lege, ſi falſos, C. ad leg.
Cornel. de fal, & à l. falſi, §. or-
dine, ff. eod. In quibus caſibus,
& in omnibus alijs, in quibus
ex iuſtiſsima cauſa, eaq; cogni-
ta, iudex impellatur ad augēdam,
vel temperandam pœnam, po-
terit augere, vel minuere, ex ſu-
pra adnotatis. Nec huic recep-
tiſsimæ ſententiæ obſtabit l. 1.
50 §. ſin autem, ff. ad Turpil. Vbi
magiſtratus nihil contra legis
poteſtatem facere poteſt. Nam
cum lex ei permittat, vt augere,
vel temperare queat, iuxta dictā
legem hodie, ex dicta permiſ-
ſione, & legis cōceſsione. Pœna
à iudice immutata ſubrogatur
loco pœnæ legalis prætextu cau
ſæ, quę iudicē impullit ad tranſ
grediendum, vel temperandum
ſupplicium, nihil itaq; citra le-
gis poteſtatem, & iuſſum facere
videtur, iuxta text. in d. §. pœna
grauior, & l. ſacularij, §. ſunt
quædam, ff. de extraordinarijs
criminibus, & docuit Innocen.
in cap. 1. de conſtitutionib. Feli-
nuſq; in cap. qualiter & quādo,
in 2. §. licet autem, nu. 31. de ac-
51 cuſat. ſeptem iuſtas cauſas de-
monſtrat, quibus iudex ad aug-
mentum, vel temperamentum
impelli poſsit.

52 Nec ex his putes, omnē pœ-
nam iudici arbitrariam eſſe, &
ideo fruſtra tractare legem no-
ſtram de pœna extraordinaria,
iudiciſq; arbitrio? Reſpōdetur
enim, iudicē quando à lege eſt
pœna ſtatuta, illi ſtare debere,
huicq; regulæ inhærere, & ab
ea non diſcedere. Et ſi cauſa gra-
uis, eaq; cognita poſtulet, auge-
re, vel tēperare poterit pœnam
legis: hocque augmentum, vel
temperamentū ab ipſa lege de-
ſcen-

ſcendere videtur, cum iudex ex eius poteſtate, & permiſſu pœnā mutet, quæ habet ſe ſicut genus, quod in qualibet ſpecie repræſētatur: argum. text. in l. 1. ff. ſi cert. petatur: itaq; prædicta mutatio, ſi doctè preſpiciatur, nō poteſt nūcupari arbitrium, ſed pœnæ ſubrogatio, quæ eiuſdem naturæ eſt, quia ſubrogatio aſſumit in ſe naturam principalem, non accidentalem, l. certi condictio, ff. ſi cert. petatur. Sicquè ipſa mutatio nō pœna extraordinaria, ſed ordinaria dicetur, ex vi ſubrogationis, eiuſquè naturæ, vt eruditè interpretatur Bald. in dict. l. etſi ſeuerior, num. 27. & Bart. in l. hos accuſare, §. omnibus, ff. de accuſationibus, num. 10. & 11. argum. text. in l. ſi criminis, C. ad l. Iuliā, de vi, & in l. hos accuſare, §. omnibus, ff. de accuſationibus, & in l. ſi quis ſeruos, C. eod. tit. & expreſsè probatur in l. quanuis, & in authen. ſed hodie, C. de adult. vbi mutata eſt pena adulterij, nō tamen deſinit eſſe crimen publicum, ſicut antea erat. Prætereà & mutata eſt pœna legis Iuliæ peculatus, & legis Iuliæ repetundarum, ex textu in l. lex Iulia, §. hodie, ff. ad legem Iuliam repetundarum: & tamen eiuſdem naturæ, pœna remanet lex ſi quis in [illegible] C. de Epiſcopis & clericis. Idemquè dicemus in raptu virginis, qui licet puniatur per legem raptores, C. de raptu vir-

gin. Sitquè mutata illa vetus pœna, cuius meminit text. in §. item lex Iulia, de vi publica, & in §. ſin autem, de publicis iudicijs. Non tamen ex hoc inducitur nouum delictum, nec nouum nomen delicti, vt multis exornat Bart. in l. 1. de pub. iudicijs, numer. 11. & 15. Bald. in l. reos, C. de accuſationib.
53 numer. 19. Sicut in contractibus quoquè dicimus, quorum nomē non conſideratur, ſed intrinſeca eorum eſſentia, l. non codicillum, C. de teſtamentis, Baldus in l. qui ſe patris, num. 34. C. vnde liberi, Bart. in l. cotem, §. qui maximos, ff. de publican. & vectig. num. 30. Nata conſ. 49. numer. 13. Afflict. deciſ. 72. in fine, quibus adſtipulatur, l. ſi vno, ff. locati, ibi: *Sed etſi verbo donationis dominus ob ſterilitatem anni remiſerit, idem erit dicendum quaſi non ſit donatio, ſed tranſa-*
54 *ctio.* Potius enim conſideratur natura originaria rei, quā accidens ſuperueniens, l. qui habent, ff. de tutelis, & adnotauit Abbas in c. ſi quis contra clericum, de foro compet. Si verò nulla pœna certa a iure ſtatuta ſit, ſuccedit extraordinaria, & arbitraria, l. hodie, ff. de pœnis, lex prima, §. expilatores, ff. de effractor. & expil. & his legibus conuenit lex noſtra
55 in fine. Hæcquè eſt pœna, quæ ab ſcribenibus appellatur arbitraria originalis: illa enim, cuius ſuperius meminimus, quam iudex irrogat legis pœnā augendo, vel

vel minuendo, non eſt originalis arbitraria, ſed ex accidenti, & hæc accidétalis, pœna ordinaria eſt, non veró extraordinaria, & arbitraria, vt ſupra oſtendimus, neq; ex hoc dici poterit, iudicem in quolibet crimine habere árbitrium, falſa enim aſſertio erit, eſt enim diuerſitas inter arbitriũ iudicis, deſcendens à lege ex cauſa, & ſic non originariè, quando ſcilicet pęna à lege eſt præfinita: vel deſcendens áb ipſo iudice, videlicet, ſi à iure nulla pęna ſtatuta ſit: hoc enim arbitrium propriè originale eſt, vt optimè interpretatur Bald. in dict. l. reos, C. de accuſationib. nu. 8. Quippèqui, ait, vt quanuis magiſtratus, quãdo pœna definita non eſt, poſsit capitalem inferre, interim tamen cum non ſit in actu, ſed potentia, capitalis pæna non nominabitur, ſecus tamen erit in pœna, quam iudex irrogat, legẽ augendo, vel temperando, quæ accidentalis nũcupatur, pœna enim hæc ſemper nomẽ capitalis pœnę conſeruat, ſi a lege hoc ei tributum nomen eſſet, licet iudex benigniorem cauſa cognita irrogauerit. De prædicta ergo pœna extraordinaria, arbitraria, originali, & non accidentali, loquitur lex noſtra; & hic eſt verus eius intellectus, ſi quid iudico intellectus.

Textus LXIIII.

EN Algunos fueros dizen, que no ſea recebido teſtimonio, ſino fuere vezino, o fijo de vezino. E acaece, q̃ en los pleytos en que tañe juſticia de ſangre: o en los pleytos ciuiles, que traen por teſtimonio a otros buenos hombres, que no ſon vezinos, ni fijos de vezinos, y quierenlos deſechar por eſta razon, porque no ſon vezinos. Y ſobre eſto es a ſaber, que ſi el pleyto es entre ambos vezinos, que ſean de ay del lugar moradores, y ſean ay pobladores, e hã eſte fuero, q̃ les guarden ſu fuero en eſta razon, ſi aſsi lo han guardado, o vſado. Mas ſi el pleyto es entre vezino pechero, o morador de ende de la vna parte, y otro hõbre de otra villa, o de otro termino de la otra parte: ſi prouaſſen por hombres, que no pueden ſer deſechados: maguer no ſean vezinos, ni fijos de vezinos Eſto es verdad en los pleytos criminales, mas en los contratos, y en las obligaciones: es a ſaber, que ſi el contrato, o la obligacion es fecha en otra villa, que cumple que los teſtigos ſean hombres buenos, y valdra ſu teſtimonio, maguer no ſean vezinos. Y eſto ha lugar tambien entre aquellos que ſe obligan entre ſi, que ſon de fuero. Y que no vale teſtimonio, ſino de vezino, o entre otros, que no ſeã de ſu fuero. Mas ſi el contrato, o la obligacion es fecha en aquel lugar, o han por fuero, que prueuen con vezinos, o fijos de vezinos, e es fecha entre hõbre de ſu lugar, do es tal el fuero, y otro hombre que ſea de otra villa, eſtonces es meneſter, que prueuen cõ vn vezino de ſu lugar: y deſi puede prouar con otros de otro lugar: ca en otra manera ſi los teſtigos fueſſen todos de otra parte, q̃ no fueßen vezinos, ſeria ſoſpecha

contra

contra ellos, y contra la parte que los trae. Y porende es meneſter que aya ay algun vezino dende teſtigo. Y otroſi es à ſaber, que han por fuero, que en los fueros que ſe ſaluen con ciertos hombres, eſtonces ſi el furto es prouado por teſtigos, ò por peſquiſas deue juzgar el Alcalde contra el, que de à ſu dueño lo que es prouado, que le furta maguer ſea do ſe furtò vezino è morador: y quanto en las calumnias, ſulue ſe aſsi, como el fuero lo manda. Y otroſi en algunos fueros dizen, que el acuſado que matò à alguno que ſe ſalue con hombres: y ſi eſte fuero aſsi le fue guardado, entre ſi deſpues que lo ouieron, maguer que la muerte ſea prouada por teſtigos, ò por peſquiſa, los Alcaldes deuèles recebir la ſalua, ſegũ el fuero dize, y lo vſaron: mas entre otros hõbres eſtraños de otras villas, e hombres deſte lugar, do es tal el fuero ſi muertes acaecieſſen entre ellos, maguer acaezan las muertes en eſte lugar, do es tal el fuero no gelo guarden eſtonce el fuero, ni le reciban, ſaluo ſi le pudiere prouar la muerte con hombres buenos, que por otra razon no puedan ſer deſechados, y eſto que dicho es de ſuſo, eſſo miſmo ſe ha de guardar y de juzgar ſobre lo que algunos fueros dizen, que por concejo en los malos fechos ninguno no ſea tenido. Ca eſto guardar, ſea entre los hõbres vezinos dẽde, mas no entre el vezino, y el eſtraño.

SVMMARIVM.

1 Forus Hiſpalẽſis in viridi obſeruãtia eſt, vt teſtes in inſtrumẽtis debeant eſſe tabelliones.

2 In teſtamẽtis nuncupatiuis, teſtes debent eſſe vicini.

3 Præſumitur per vicinos teſtes falſitatem non committi.

4 Vicini athymon traditur.

5 Improbatur Bartoli opinio aſſerẽtis, vicinos eos non dici, qui habent ex aliqua tãtũ parte domos cõtiguas.

6 Quæ loca vicina dicantur, arbitrio iudicis relinquitur.

7 Vicini dicuntur, qui vocem ex villa alia audire poſſunt.

8 Vicinitas non extẽditur vltra duas dietas.

9 Quæ dicatur dieta vulgaris, & quæ legalis.

10 Vicini dicuntur, qui inuicem clamãtes audiri poſſunt.

11 Vicini teſtes antiqui inter familiares, & domeſticos annumerantur.

12 Si de alio domicilio non conſtet, teſtes ſemper præſumuntur vicini.

13 Si homo incognitus ſit, in dubio ciuis præſumitur.

14 Infans expoſitus, ciuis dicitur illius ciuitatis vbi expoſitus eſt.

15 Qui non habitat, vicinus dicitur ſi ſoluit onera.

16 Filij vicinorum vicini ſunt, famuliq́; & ſerui.

17 Si teſtis reddat rationem teſtimonij, dicatque: Scio, quia vicinus ſum, ſatis probat.

18 Si in teſte requiratur qualitas vicinitatis in eius defectum, an admittatur alius exceptione maior.

15 Solennitas à lege requiſita, nõ ſolũ probatoria eſt, ſed et ſubſtãtialis.

20 Interpretatur, l. 1. titul. 2. libr. 5. ordinamẽti, ad hoc ſcilicet quomo-

do accipienda ſit qualitas vicinitatis, de qua lex illa mentionem facit.

21 *Qualitas vicinitatis habet relationem ad locum habitationis, nõ verò ad ſtrictam qualitatem vicinitatis, & incolatus.*

22 *Ratio legis ordinamenti, quæ vicinos teſtes requirit, ea fuit, vt falſitas ceſſaret, vt regulariter ceſſat per vicinos teſtes.*

23 *Si teſtes ſunt noti, & habitãtes, qualitas vicinitatis non deſideratur.*

24 *Vicinitatis qualitas per æquipollẽs, adimpleri poteſt.*

25 *Quando lex aliquid diſponit de nouo, præter ius commune, eius requiſitum non accipitur pro forma ſubſtantiali, ſed tantum probatoria.*

26 *Satis eſt ſequi effectum legis quomodo intendit, licet non eodẽ modo*

27 *Sufficit per notarium, vel aliã perſonam hæredem nũncupari, licet non proprio ore nuncupet teſtator.*

28 *Qualitas vicinitatis propriè, & ſtricte accipienda eſt, cum vicinus propriè ille dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in aliquo loco cũ animo ibi perpetuò manendi.*

29 *Vicinus ad hoc, vt quis dicatur debet reſidere in loco habitationis per decennium cum intentione non recedendi.*

30 *Vulgaris loquendi vſus vicinum accipit de propria, & ſtricta vicinitate.*

31 *Qualitas vicinitatis, quãdo eſt pro forma non ſufficit per æquipollens adimpleri.*

32 *Scholaſtici teſtes eſſe poſſunt in teſtamento nuncupatiuo.*

33 *Statutum faciens mentionem de ciue, comprehendit etiam habentem ibi ſimplex domicilium.*

34 *Homines vndecunque venientes, qui in populo degũt de eo vocãtur*

35 *Statutũ concedens aliquem ſpecialem fauorem ciuibus comprehẽdit, etiam exteros ibi commorantes.*

36 *Famuli, mercenarij, & ſeruientes alicui vicino poſſunt eſſe teſtes in teſtamento, vbi vicini ſoli in teſtimonium admittuntur.*

37 *Qualitas vicinitatis non comprehendit ſcholaſticos.*

38 *Scholaſtici clerici habentur tanquã reſidentes in patria.*

39 *Statutũ ciuitatis non comprehendit clericos, nec alios ſtudentes, cùm hi ciues non dicantur, quinimo inter viatores annumerẽtur, ſemperque propter animum redeundi in via eſſe dicuntur.*

40 *Lex de vicinis loquens ad hoc, vt ſcholaſticos comprehendat eorum debet ſpecialem mentionem facere alioqui enim comprehendi non poſſunt.*

41 *Scholaſticus, etiam ſi per longiſſimum temporis ſpatiũ in ſtudio ſteterit, domicilium ibi non contrahit.*

42 *Onus probandi vicinitatis qualitatem incumbit ei, qui in eã ſe fundat.*

43 *Quando à lege, vel ſtatuto requiritur aliqua qualitas ad eius probationem adſtringitur ille, qui eam allegat tanquam ſua*

inten

ſuæ intentionis fundamentum.

44 *Nullo iure cauetur, vt quis ciuis præſumatur illius loci, in quo habitans reperitur.*

45 *Quoties quis habet iuris præſumptionem pro ſe transfert in aduerſarium probandi onus.*

46 *Bene poteſt quis incola eſſe, & non ciuis.*

47 *Ad hoc, vt quis conueniri poſſit, ſufficit ſimplex domicilium, & vera aſſiſtentia in populo, quanuis vicinus proprie, & ſtricte non ſit.*

48 *Si tabellio aſſerit teſtes eſſe vicinos & ſtantes, an ei credatur, & vicinitas ex hoc probetur.*

49 *Enunciatio qualitatis, quæ non pendet à voluntate contrahentium, & enunciantis, nullius conſiderationis eſt.*

50 *Quanuis tabellio aſſerat, teſtatorē eſſe in ſuo naturali ſenſu, non probatur ſenſus naturalis.*

51 *In actu & ſcriptura, in qua requiritur aliqua ſolennitas, non ſufficit tabellionem dixiſſe illam qualitatem interueniſſe.*

52 *Quando tabellio principio inſtrumenti ait:* Petrus vicinus talis populi, *an ex hoc vicinitas probari dicatur.*

Lex LXIIII.

IN TEXTV IBI: *Sino fuere vezino, ò fijo de vezino.*

Scholium Primum.

1 FORum, de quo hic mentio fit, nec vidi, nec audiui in noſtro Regno ſeruari: ſi tamē eius vſus alicubi probaretur, ei ſtādum eſſet, ſicut Hiſpalēſis forus cuſtoditur, vt in inſtrumentis teſtes debeant eſſe tabelliones, cuius meminit Grego. Lopez in l.54.tit.18.p.3.ſchol.6. qui forus & hodie noſtra tēpeſtate viget. Rurſus, & forus cuius mentionē facit lex noſtra, vt vicini, & non alij teſtes admittantur,
2 pro lege obſeruatur inteſtam. per nuncupationē, tex. in auth. rogati, C. de teſtibus, cui adſtipulatur l.1.tit.2.lib.5. ordinam. quę tranſcripta eſt in l.1.tit.4.lib.5. compi-
3 lation. præſumitur enim vicinos teſtes falſitatem excludere, c. quāto, de præſumptionibus, Bart. & Iaſ. in l.1. ff. ſi cert. petatur. gloſ. in c. paratus, verbo, *Neſcire*, 23.q.1. vicini autem à vico appellati ſunt,
4 vt teſtatur Varro, lib.4. *De lingua Latina*, qui & vicanei dicti ſunt, quia ex eodē vico ſunt, l.4. de cenſibus, ex quo æthymo. improbatur manifeſtè Bart. opinio, in l.3. §. ſubuenitur ad. ſ.c. Silanian. dū ait, vicinos eos non dici, qui habent ex aliqua tantum parte domos contiguas, ſi illæ aditū aliunde habeant, quod animaduerti debet ad noſtræ legis interpretationem: non enim ita vicinitas, dē qua hic reſtringi debet, vt Bartolus putabat, veriorem que in hoc exiſtimo gloſſæ ſententiam,

in c.fœlicis, verbo, *Vicinarum*, de
pœnis in 6. Quippequæ, vicina,
quæ loca dicantur, arbitrio iudi-
cis relinquit: Rurſus & in pagis
vbi villæ ſeparatæ ſunt ab in vi-
cem vicini dicuntur, qui vocem
7 ex villa alia audire poſſunt: argu.
tex.in l.2.§.eodē autem ad Sila-
man.nō tamē vicinitas extēdi de
bet vltra duas dietas vulgares, vel
8 legales, c.præſenti, §.loca verò de
præbēdis in.6.c.non nulla de reſ-
9 criptis, dietaq; vulgaris hoc caſu
dicitur promore regionis, legales
verò dietæ ſingulæ vicena millia
paſuū faciūt, l.1.ff.ſi quis caurioni
bus, l.3.de verbor, ſignific.in ſpe-
cie vero noſtri tx.vicinum eū eſſe
puto, qui inuicem clamās audiri
10 poteſt, iux.Bart. ſententiā in l.ſi
tertius, in principio, de aqua plua
uia arcēda, argum.legis.1.§.eodē
autē lecto ad Silanian.quod & Pa
normit. ad notauit, in c. quoſdā,
de præſumptionibus, & in hac vi
cinorum teſtiū qualitate, non im
morabimur cū forus, de quo hic
nulibi cuſtodiarur, & quidē meri
to.enimvero contra vicinos præ
ſumptio eſt, ex glo.in l.eos, C.de
teſtibus, quæ annumerat vicinos
11 teſtes antiquos inter familiares,
& domeſticos. Ad noſtrę tamē le
gis interpręrationē, in qua teſtes
vicini deſiderantur, animaduer-
12 tēdū eſt, in dubio, ſi de alio domi-
cilio non cōſtet, ſemper teſtes prę
ſumi vicinos, docet Bart. in l. de
iure admunicipalē, nu.2.& vbi vi
get ſtatutū, vt grauius puniatur
occidens vicinū quā exterum, &
homo in cognitus interfectus ſit
13 ciuis præſumitur, vt conſiderauit
Felinus in c.quoniā, de offic. iudi
cis ordin.nu.3.ex doctrina Ange
li, in lege ſi cū exceptione, §. fin.
ff.quod metus cauſa, per tex. in l.
1.& ibi Bart.ff.admunicipalē, vt
14 in ſimili de infante expoſito ciuē
dici illius ciuitatis, vbi expoſitus
eſt; conſuluit Bart. in d.l.1.nu.21.
15 & etiā qui nō habitat, vicinū dici
ſi ſoluit onera, docuit Felin. in d.
c.quoniā de offic.ordinarij, d.nu.
3.quod vel ex ipſo æthymo.voca
buli cōſtat, cū dicatur municeps,
quaſi munerū particeps, vt ad no
tauit Bart.in d.l.1.ad municip.n.
16 15.Vlterius dū noſtra lex ſancit fi
lios vicini vicinos eſſe iuri conue
niens eſt, quinimo familiares fa-
muli & ſerui vicini dicūtur, cū, &
hi dicantur de plebe, iux.tradita à
gloſſa in c.rogationis, de conſec.
diſt.3.verbo plebs. & à Bart. cōſi.
42.nu.3.&.4.grāmatico deciſ.87.
nu.4. & vltra alias rationes, quæ
reddi poſsūt pro huius noſtri tx.
explanatione, quare vicini teſtes
deſiderentur, ea adijci quoque po
teſt, quia vicinus regulariter præ
ſumitur melius ſcire facta vicini,
& ideo ſi teſtis reddat rationem,
17 teſtimonij ſui, dicendo: Scio quia
vicinus ſum, ſatis probare, Bart.
author eſt in l.1.ff.ſi certum pe
tatur, & in l. ſi cognatus,
ff. vndecognati.

IN TEXTV IBI:
Por hombres que no pueden ſer deſechados.

Scholium II.

18 EX his verbis elicitur probatiſsima ſentētia, vt quotiescunquè per legem, vel ſtatutū requiratur in teſte hæc qualitas, vt vicinus ſit: in eius defectum admittantur alij, dummodo ſint omni exceptione maiores, nam cum hæc probatio extraordinaria ſit, & contraſtat uti, vel legis formā, vel ſaltē qualitatē, teſtes omni exceptione maiores deſiderantur: nā ſi pro forma ſubſtantiali vicini teſtes deberēt produci, eius omiſsio actum vitiaret, quantuncunquè, non vicinus teſtis eſſet exceptione maior, iux. adnotata à Bald. in l. 2. C. de ſecundis tabulis, & in l. qui accuſare, C. de ædendo Alex. cōſ. 18. vol. 1. & cōſ. 19. vol. 4. Angelo conſ. 128. Anchar. conſ. 177. Decio conſ. 105. ſolennitas enim, à lege requiſi-
19 ta nō ſolum probatoria eſt, ſed ſubſtantialis, & neceſſaria, teſtē Bart. in l. nemo poteſt, in principio de legatis. 1. Iaſone. 1. lectura, n. 17. in. 2. lectura, n. 21. Ripa, nu. 35. Decio in l. 2. C. de bono. poſſ. ſecundū tabulas, nu. 5. & 8. Aret. in d. l. nemo, col. 2. in princip. verſ. *In gloſſa*. 1. Alberto Bruno in tractatu quotuplex ſit forma fol. 13. colu. 2. Alex. in l. 1. de ii

cōdictio. indebiti, Iaſone ibidē n. 17. Alciato in d. l. nemo, n. 23.

20 Et hinc ad veram cognitionem noſtræ l. infero intell. cū ad l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. iubito que quomodo accipienda ſit qualitas vicinitatis, quæ ibi deſideratur in teſtamento nūcupatiuo, nonnulli enim in ea ſunt ſententia, vt exiſtiment verbū vicinus, de quo ibi non eſſe intelligendum in propria, & ſtricta vocabuli ſignificatione, ſed in lata & ampla, vt comprehendat, quemlibet municipem habentem ibi ſolam habitationē, aut ſimplex domicilium, vt colligitur ex Caſtillo, in l. 3. Taur. col. 1 & ibi notat Palac. Rub. n.
21 6. Dū exponunt, d. l. ordinam. & ex ea eliciunt teſtes teſtamenti nūcupatiui debere eſſe illius loci, vbi quis teſtatur, & non trāſeuntes, neq; fortuitos, & ita expreſsè volunt illam qualitatem vicinitatis habere relationem, ad habitationem in loco, nō verò ad ſtrictam qualitatem vicinitatis, & incolatus alioqui; enim prædicta, l. ordinamen. nimium rigorem haberet, & eius occaſione innumera teſtamenta ſubuerterentur aduerſus voluntatem morientium; quæ in omnibus præualere debet, l. 1. cū vulgar. de Sacroſan. Eccleſ.
22 Rurſus, quia ratio, l. ordinam. ea fuit, vt talitates ceſſarēt, vt regulariter ceſsāt per vicinos teſtes,

dolus, animus, propoſitum, & conſilium non interuenerunt: nam homicida l.o. caſu pœna mortis nõ afficitur, ſed alia leuiori, modo, & qualitate culpæ, conditioneq́; facti, & perſonæ animaduerſis, iuxta text. in d.l. in lege, & in l. 1. C. de ſicarijs, & l.1.§. Diuus, verſ. ſed ſi claua, & l. 3. §. ex Senatuſconſulto, ff. eodem, l. ſi quis aliquid. §. qui aborſionis, ff. de pœnis, cap. ſicut dignum, de hæreticis, l. 4. & 5. titul. 8. 7. part. l. 14. & 15. tit. 13. lib. 8. Ordinamenti. Quanquã ſecundum prædictam legem 1. C. de ſicarijs, verſ. *Quiſi probauerit.*
33 In dubio ſemper præſumitur homicidam dolo occidiſſe, ſi excipiat itaquè culpam, vel caſum ſine dolo interfuiſſe, probare adſtringitur. Alleganti enim dolum abeſſe, incumbit onus probandi: & ratio eſt, quia offenſus intentionẽ fundat præſumptiuè, ex facti atrocitate, facto enim datur voluntas, iuxta l. reprehendenda, C. de inſtitution. & ſubſtitutionibus. Ego tamẽ ſemper fui dubius de hac animi probatione, cum debeat probari non animus, & negatiua qualitatis, ſed huic difficultati ſatisfacit Accurſius in dict. l. 1. verbo: *Non occidendi animo,*
34 docens, hanc negatiuam probari per præſumptiones, vtpote amicitiæ conſanguinitatis, & qualitatis occiſoris: quanuis coniunctionem non eſſe ſufficientem cauſam teſtetur Bald. in dict. l. 1. num. 2. licèt contrarium aſſerat Bartolus in leg. vt vim, de iuſtitia & iure, in fine,
35 quod nõ diſputo. Quoad amicitiam tamen, omnes conueniunt, cùm hæc coniunctioni præferatur, vt docuit Cicero libr. 1. Officiorum, & in Lelio, Valerius Maximus lib. 4. cap. 7. in princ. & de hac re inſpiciendus eſt Aulus Gelius libr. 1. c. 3. & latè diſſerit Tiraquelus in l. ſi vnquam, C. de reuocand. donationibus, verbo, *liberis*, nu. 96. & ſequentibus, Alciatus de præſumptionib. regul. 1. præſumpt. 28. Petrus Greg. in ſintigmat.
36 iuris lib. 30. cap. 4. nu. 9. Quod & Iureconſulti demonſtrant, apud quos cùm ſcripturæ ordo affectionem demonſtret, l. generaliter, §. ſi quis ergo, ff. de fideicom libert. l. quoties, ff. de vſufructu: ſemper amicos conſanguineis in ſcripturæ ordine anteponunt, lex ſed ſi plures, §. in arrogato, ibi: *Amicus, vel cognatus*, ff. de vulgar. l. ſi ſeruus plurium, §. vltimo, ibi: *Legatarij charitas, & neceßitudo*, de legat. 1. lex Theopompus, ibi: *Amicos, vel neceſſarios*, ff. de donation. &
37 alibi ſæpè. Illud tamen notiſsimum eſt ex præſumptionibus prædictis, armorũq; qualitate, & perſonæ conditione, diſtingui, an homicida dolum habuerit;

ritur Accurſio, Baldo, Saliceto, Alberico, & omnibus ſcribentibus placuit in d.l. 1. quorum ſententia ex l. cum qui aſſeuerat, C. de ſicarijs probatur, ſicut è conuerſo, quando conſiliũ, animus, & dolus probatus fuit, nulla præſumptio in contrariũ admittitur, nec qualitas armorũ cõſideratur, iuxta text. in §. itẽ lex Cornelia, inſt. de pub. iudic, vbi *Doloſus homicida pœna ordinaria mortis plectitur, ſiue cũ telo, ligno, lapide, vel quolibet alio genere armorum interficiat*, alioquin nõ apto ad necem, ex quo text. alijsque fundamentis doctiſsimus Antonius Gom. delicto. c. 3. nu. 18.
38 impugnat Paulum Caſtren. qui conſuluit proteſtantem ſe committere delictũ non animo occidendi, ſed aliter iniuriam inferendi, percutiatque ligno, vel alio ſimili inſtrumento nõ apto ad mortem, ex cuius ictu ipſa mors ſequatur, pœna ordinaria non affici. Nam contra Paulum vrget text. in c. vlt. de homicid. vbi mandans aliquem vapulare ea lege, vt nullatenus occidat, mandatariuſq; egreſſus eſt fine mandati, percuſſuſq; mortuus eſt, mandans non ſolùm de percuſsione, ſed de homicidio reus efficitur, nec proteſtatio ei prodeſt, & quãuis Baldus, & Salicetus in l. cum mandati, C. mandati, illum textũ accipiant cum exceptionibus, ſiue limitationibus, optimè interpretatur prædictus Anton. Gom. vbi ſupra, nu. 18. qui omnino inſpiciendus eſt. Et ex his quoq; infertur interpretatio ad homicidium caſuale, de quo tractat Specul. tit. de homicid. nu. 5. qui neceſſariò eſt videndus: ex quibus iuri admodum cõſentanea oſtenditur noſtri text. ſententia, nempe vt abſquè dolo in pœnã ordinariã
39 delicti nemo dãnari queat. Hic tamen dolus nõ accipi debet in ſpecie, ſufficit enim in genere, c. cum quis in ius, de regul. iur, lib. 6. Doluſquè in genere accipitur, quando quis in aliam perſonam deliquit, quã cogitauerat: nam cùm adſit dolus in delinquẽdo, licet in corpore erretur. In genus itaquè, & non in ſpeciem, dolus interueniat, ſufficiens erit ad pœnæ ordinariæ irrogationẽ, vt docet Bald. in l, ſi quis non dicã, C. de Epiſc. & cler. nu. 13. ex text. in l. eum qui nocentẽ, §. ſi iniuria, ff. de iniur, ibi: *Nam certus ſum ego, licet ille putet me alium eſſe quam ſum*: itaq, in delictis ſolum inſpicitur factum ipſius delinquentis, & nõ error, qui poſtmodũ ſucceſsit, vt animaduertit Alberi. in d. §. fin. nu. vlt. iuxta text. in l. non ſolum, §. Proculus, ff. eod. tit. de ſicarijs. At d. §. ſi iniuria, & eius deciſioni refragatur, text. in l. 3. §. ſi quis hominem, eod. tit. vbi error in perſona, cui iniuria fit,

operatur, vt nō oriatur actio iniuriarum, ſed reſpōdendum eſt, ibi errorem fuiſſe in communi, nec dominum habuiſſe animū hominem liberum offendendi, ſed tantum in ſeruū proprium animaduertēdi. Sed rurſus obſtat text. In l. Fulcinius, §. quod ſi aduerſus, ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eatur, vbi latitator non punitur: ipſe enim text. difficultatem ſoluit, latitatio enim ibi nō erat fraudolenta. His tamē obijcitur textus in l. ſi pater, C. de hæred. inſtituen. vbi ſi teſtator errauit in perſona hæredis inſtituti, hæreditas eſt in cauſa inteſtati, & inſtitutio habetur pro non facta cauſa erroris, ſed dicēdum eſt, hæredem inſtitutū nullum paſſum eſſe damnū, vt contra teſtantis propoſitū & animū agere queat: in d. tamen §. ſi iniuria, licet eā inferens errauerit, offenſus tamen paſſus eſt damnū, ſuccedit itaq; vulgare iuris principiū, vt alterius error nulli damnoſus eſſe debeat, nec in contrarium mouet l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omn. iudic. in illis verbis: *Quid enim tam contrarium eſt conſenſui, quàm error, qui imperitiam detegit:* error enim ibi nullum damnum attulit, vt diximus: loquiturq; illa lex in actu in quo fuit neceſſarius conſenſus duorum, caſuſquè illius text. noſtri non cōparatur, cùm diuerſum factum conſtituat, & ita nihil officit intepretationi noſtræ. Nec vlterius opponi poteſt l. ſi cū ſeruo meo, ff. de iniur. vbi quis errore perſonæ liberatur, ſaltem lege Cornelia, quāuis Aquilia teneatur, ibi enim dolus non adfuit, nec his refragatur vulgaris ſententia §. vltimi, prædicti legis, cum qui nocentem de iniurijs, ſolus enim ibi fuit affectus cōtra perſonam inferentis, nec aduerſatur text. in dict. l. item apud Labeonem, verſ. cui nō ſine cauſa: ibi enim error adfuit in perſona incerta, & ratione incertitudinis quis liberatur: quibus difficultatibus ſatisfaciunt Accurſius in dict. §. ſi iniuria, verbo, *putet*, & Bart. ibidē, in princ. Ex quibus ſatis deciſa manet quæſtio, quam cogitandam reliquit ipſemet Bartol. in l. ſi cū ſeruo, in fine, ff. de iniurijs, an pœna ordinaria afficiatur, qui volens me occidere alium interficiat. Nam cum dolus in genere ſufficiens ſit, pœna mortis hoc caſu irroganda erit, ex prædictis cōſiderationibus, & huius opinionis eſt Baldus in dict. lege, ſi quis non dicam rapere, ad finē, licet nō inficier, & hoc caſu pœnam tēperandam eſſe multorum fuiſſe ſententiam, quibus ego aſſentior.

(?)

IN TEXTV IBI:
Mas por la negligencia.
Scholium.III.

41 Vridicam rationẽ reddit lex noſtra,oſtẽdens,delicta, quæ ex animo nõ oriũtur, puniri non debere, deſidiã verò & negligentiam puniri. Hæc enim deſidiæ crimina,noluntatis eſſe peccata dictio Græca adnotauit,de qua in l.2.de legib.& Latina ibi: *Non voluntariorum peccatorum*, ignorãtiæq; delicta appellauit Iureconſultus in l.1.ff. eod. Et apud veteres, negligentes,& deſides pœna multabant, vt videre eſt ex Eſtrabo. lib. 16. cuius verba,eo ſuppreſſo, tranſcripſit Alexan.ab Alexan.Gen. dier.lib.3.c.13. & Solõ etiam in ſegnes & deſides pœnam cõſtituit, Authore Plutarcho in Solone,& in negligẽtes inuehitur Gelius lib.4.c.12.cuius rei innumera iura habemus,quę deſidiã & negligentiam puniri iubent, vt cernere licet ex l.ſi quos,C. de offi.præf.præto.orientis,ibi: *Vel propter negligentiam*, & in l. milites,ff. de cuſtodia reor. ibi: *Vtrùm nimia negligentia*, & in l. magna negligentia, ff. de verb. ſignif.& in l.Imperatores,§.itẽ reſcripſerunt,ibi:*Si negligenter in diſtrahendis*,ff.de adm.rerum ad ciuita. pertinent. & ex l.1.C.de offic.Comitis ſacrar. largition. ibi:*Super negligentia iudicum,ſi ita res exegerit, conquerantur, ne eorũ ſit impunita deſidia*: multaque, quæ huc ſpectant, congeſsit Briſonius,de verb.ſignif.verb.*Negligens, & negligentia*, libr.12. Nec abundè diximus, deſidiam, & negligentiã puniri,cùm diuerſitas inter eas cõſtituatur:negligentia enim eſt quã propriè appellamus latam culpam,deſidia verò,quæ leuis & leuiſsima nũcupatur,vt patet ex d.l.milites, de cuſtod.reor. Maleficiũ ergo non ſpontè, ſed ignorantia: nõ voluntate, ſed nolluntate: non conſulto,ſed ex inopinato:commiſſum, culpæ tantum crimen appellamus, deſidiæ,negligentiæq; vt noſter text.ait.

IN TEXTV IBI:
Penarlo han de pena extraordinaria, que es aluedrio de juez.
Scholium IIII.

42 Septem eſſe genera pœnarũ tria capitalia,& quatuor nõ capitalia,aſſerit Innoc. in c. qualiter, & quando, in 2. de accuſationib.num.6.Prima pœna capitalis eſt, mors, quæ multis modis irrogatur, l. aut damnũ, §.vita,& l.capitaliũ, ff. de pœn. Secunda eſt proxima morti, & ideò capitalis quoq; nũcupatur, diciturquè mors ciuilis, putà, ſi quis dãnatur in metallum, aut in aquæ,& ignis interdictionẽ, l.1.§.fin.verſ.finali,ff.de bonor. poſſ.contra tabul.§.publicorũ,

dg

de public. iud. amittit enim ciuitatem, & libertatẽ. pœnæq; ſeruus efficitur, l. qui iã, ff. de pœn. & ideò cenſetur quodammodo mortuus, l. ſeruitutẽ, ff. de regu. iuris, l. 2. tit. 18. p. 4. Tertia pœna capitalis eſt deportatio, deportati tñ non amittunt libertatẽ, ſed tantum ciuitatem, & ea quę iuris ciuilis ſunt, non verò quæ ſunt iuriſgentium, dict. l. quidã, ff. de pœn. verſ. *Itẽ quidam Apolides.*
43 Quilibet enim dicitur triplex habere caput, naturale ſcilicet, quo ſublato amittit vitã; & ideo naturalis mors nũcupatur. Secundum caput eſt libertas ea, itaque priuatus, & capite caret, vnde ſerui dicuntur eſſe ſine capite, & præcipuè ſerui pœnæ, qui inter mortuós annumerantur, l. intercidit, ff. de condit. & demonſt. Hincq; in metallum, & alias ſimiles vetuſtatis pœnas damnati, & capite orbati dicuntur. Tertium caput ciuitas eſt, deportatus itaq;, qui ciuitatem amittit, cũ ſeparetur ab ipſo ciuitatis corpore, quaſi mortuo cõparatur. Pœna ergo capitalis in prædictis conſiſtit, videlicet, in vitæ libertatis, & ciuitatis amiſsione, vt adnotauit Bald. in l. reos, C. de accuſat. nu. 2. Hæ tamen duæ capitales pœnæ poſteriores abolitæ ſunt, teſte Accurſio, in §. cũ autẽ, inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. ſolui. cùm nemo ex ſupplicio ſeruus effici poſsit, iuxta text. in authẽ. de nupt. §. quod autẽ prius. Aſſerit itaquè Imola in l. 2. in princ. ff. de publ. iud. vbi prædictæ pœnæ de iure cõmuni poterãt, irrogati iudicẽ poſſe mutare, arbitrioq; ſuo punire. Sed in nřo Regno prædicta doctrina locũ nõ habebit ex ſanctione Regũ Catholicorum, anno Dñi 1497. à qua præcipitur magiſtratibus, vt præfatos pœnæ ſeruos in Inſulã Hiſpanã mittãt, quę & in deſuetudinẽ abijt ad triremeſq; cõdẽnãtur, iuxta l. 6. ti. 24. lib. 8 Comp.
44 Pœnæ verò non capitales, ex quibus nec vita, ciuitas, nec libertas amittitur, ſunt quatuor. Prima eſt relegatio ad tẽpus, vel in perpetuũ: lex relegatorũ, ff. de interd. & releg. l. edicto, ff. de bon. poſſ. l. 3. tit. 18. p. 4. & de triplici relegatiohe ſcripſit Bald. in l. 1. C. de hæred. inſtit. nu. 19. & ex his corollariè infertur interpretatio ad l. hos accuſare, §. omnibus, ff. de accuſat. ibi: *Vel etiam capitis, quæ ſeruorum pœnis nõ conuenit, ſicut relegatio*: ex quibus ſanè verbis relegatio pœna capitalis videtur, ſecundum quã lecturã accipitur hæc lex de multiplici relegatione, & eius diſtinctione, vt ibi Accurſ. exponit, & Bart. & Bald. in d. l. r. Licet alia litera illius text. legat: *Nec relegatio*, non verò, *ſicut relegatio*, vt ibi gloſ. & eius additio adnotauerunt, & ſecundũ hãc lecturã, nullam

nullam patitur difficultatē, ſed
anteriori doctrinæ conuenit, &
hic eſt verus legis ſenſus. Secū-
da eſt pœna infamiæ,d,l,aut dā-
num,in prin.ff.de pœn.§. cæte-
ta,de publ, iudic. Tertia eſt di-
gnitatis,mumeriſquè priuatio,
vel ad eā interdicta promotio.
Quarta eſt corporis coertio,iu-
xta l.ſi quis forte,ff.de pœn.quę
exēpla Calliſtratus,& Vlpianus
adnotauerunt in l. veluti,cū l.
ſeq. eod.tit. & ius Pontificium
quoq; meminit in c,fin,31. diſt,
citra tamen effuſsionē ſangui-
nis?cap.in Archiepiſcopatu,de
raptoribus.

45 Vlterius,in pœnis hæc regula
accipiēda eſt. Aut eſt pœna à le-
ge præfinita,& ei ſtatur,l,1.§.r,
ad Turpil.& ibi Accurſ.& ſcri-
46 bentes, quod ita verum eſt:vt ſi
iudex ſuper crimine pronūciet,
ipſa lex videtur pronuntiare,in
his ſcilicet,quæ certam pœnā à
iure habēt: nam cū à lege impo
ſita pœna ſit, ſatis eſt iudicem
pronūtiare delictum fuiſſe com
miſſum. Quinimò etſi pœna or
dinaria a lege non ſtatueretur,
iudicis pronuntiatio accipi de-
bet de illa pœna, quæ cōmuni-
ter conſueuit imponi ſuper illo
crimine;arg tex.in l.quid ergo,
§. pœna grauior, ff. de his qui
not.inf.& in l.hodie,ff.de pœn.
& eſt ratio,quia cū pęna ſtatua-
tur à lege, vel à conſuetudine,
cognito crimine,& ipſa cogni-
ta eſt,licet eius ſpecialis mentio
à iudice facta non fuerit,docuit
Bald.in d.l.1. ad Turpil.num.7.
47 Animaduerteq; ad verā huius
articuli cognitionē,noſtræq; l.
interpretationē: quoties ab ea-
dem lege pro crimine plures
ſpeciales pœnæ imponūtur, iu-
dicē in omnes reū debere con-
demnare: ſed ſi à diuerſis legib⁹
diuerſæ pœnę ſtatuātur,eligere
poſſe inter eas, iuxta text. in l.
qui ſepulchra,C.de ſepulc,viol.
& in l.fin.ff.de incen.ruin.nauf,
Rurſuſq; ſi ab eadē lege nō co-
pulatiuè, ſed alternatiuè pœnæ
præſtituantur, iudex quoq; eli-
git,l.3.C.de ſer. fug.Ideq; erit,
ſi irrogetur incerta pęna de cer
tis,l.1.§.expilatores, ff.de effra,
Aut abſolutè, & hoc caſu ſi per
eandem legē abſolutè decidit?
omnes pœnæ imponūtur, cum
oratio abſoluta habeat vim co-
pulatiuæ,l.ſæpè, de verb.ſignif,
Aut per diuerſas leges, & tunc
vna ſola pœna ſtatuitur,l.Sena-
tus cenſuit,ff.de accuſatio. At ſi
vna pęna ſpecialis ſit, altera ge-
neralis,ſpecialis pręualet,dum-
modo in vna eademq; lege ſta-
tuātur,l.ſanctio legū,ff.de pœn,
Si tamē in diuerſis legibus di-
ſtinctio eſt, nā aut vna pœna eſt
ordinaria, alia extra ordinē, &
hæc debet imponi,quę per legē
poſteriorem irrogatur,l.1,C.de
accuſ. Aut vtraq; eſt pœna ordi
naria, applicataq, parti, & fiſco,
& vtraq;

& vtraq́; imponitur, l. 2. C. de
ſacroſ. Eccleſ. aut neutra pœna
reſpicit accuſatorē, ſed Rempu
blicam, ſi alia criminalis, alia pe
cuniaria ſit, ambæ ſtatuūtur, l.
qui vltimo, ff. de pœnis. Et inter
pœnas mortis, iudex quoq́; eli-
48 git: nam quāuis vitā indulgere
nequeat, poteſt tñ mortē lenio-
rē, viliorē, vel nobiliorē eligere,
de qua re inſpiciendus eſt Bald.
in l. data opera, C. de his qui ac-
cuſar. non poſ. in princ. num. 3.
49 Deindeq́;, & in his quæ à iure
præfinitā pœnam habēt, iudex
cauſa cognita poteſt augere, vel
minuere eam, iuxta l. etſi ſeue-
rior, & l. ſi Poſidoniū, C. ex qui.
cauſ. inf. irrog. & l. quid ergo, §.
pęna grauior, ff. eod. augmētiq́,
exempla ſcripſit Accurſ. in d. §.
pœna grauior, verſic. oneraſſet,
quæ deduxi ex l. aut facta, § fi.
& ex l. capitaliū, §. famoſos, ff. d
pęn. propter quorū criminū im
manitatē leges trāſgredi licet.
Temperamenti autē exēpla eodē
loco idem author adnotauit, v-
ſurpauitq́, à lege auxiliū, §. in
delictis, ff. de minorib. & à lege
reſpiciēdum, §. delinquunt, ff. de
dolo, & à lege, ſi falſos, C. ad leg.
Cornel. de fal. & à l. falſi, §. or-
dine, ff. eod. In quibus caſibus,
& in omnibus alijs, in quibus
ex iuſtiſsima cauſa, eaq. cogni-
ta, iudex impellatᷣ ad augēdam,
vel temperandam pœnam, po-
terit augere, vel minuere, ex ſu-
pra adnotatis. Nec huic recep-
tiſsimæ ſententiæ obſtabit l. 1.
50 §. ſin autem, ff. ad Turpil. Vbi
magiſtratus nihil contra legis
poteſtatem facere poteſt. Nam
cum lex ei permittat, vt augere,
vel temperare queat, iuxta dictā
legem hodie, ex dicta permiſ-
ſione, & legis cōceſsione. Pœna
à iudice immutata ſubrogatur
loco pœnæ legalis prætexu cau
ſæ, quę iudicē impullit ad tranſ
grediendum, vel temperandum
ſupplitium, nihil itaq, citra le-
gis poteſtatem, & iuſtum facere
videtur, iuxta text. in d. §. pœna
grauior, & l. ſaccularij, §. ſunt
quædam, ff. de extraordinarijs
criminibus, & docuit Innocen.
in cap. 1. de conſtitutionib. Feli-
nuſq, in cap. qualiter & quādo,
in 2. §. licet autem, nu. 31. de ac-
51 cuſat. ſeptem iuſtas cauſas de-
monſtrat, quibus iudex ad aug-
mentum, vel temperamentum
impelli poſsit.
52 Nec ex his putes, omnē pœ-
nam iudici arbitrariam eſſe, &
ideo fruſtra tractare legem no-
ſtram de pœna extraordinaria,
iudiciſq, arbitrio? Reſpōdetur
enim, iudicē quando à lege eſt
pœna ſtatuta, illi ſtare debere,
huicq́, regulæ inhærere, & ab
ea non diſcedere. Etſi cauſa gra-
uis, eaq́, cognita poſtulet, auge-
re, vel tēperare poterit pœnam
legis: hocq́ue augmentum, vel
temperamentū ab ipſa lege de-
ſcen-

ſcendere videtur, cum iudex ex
eius poteſtate, & permiſſu pœnā
mutet, quæ habet ſe ſicut genus,
quod in qualibet ſpecie repræſē-
tatur: argum. text. in l. 1. ff. ſi cert.
petatur: itaq; prædicta mutatio, ſi
doctè preſpiciatur, nō poteſt nū-
cupari arbitrium, ſed pœnæ ſub-
rogatio, quæ eiuſdem naturæ eſt,
quia ſubrogatio aſſumit in ſe na-
turam principalem, non acciden-
talem, l. certi condictio, ff. ſi cert.
petatur. Sicquè ipſa mutatio nō
pœna extraordinaria, ſed ordina-
ria dicetur, ex vi ſubrogationis,
eiuſquè naturæ, vt eruditè inter-
pretatur Bald. in dict. l. etſi ſeue-
rior, num. 27. & Bart. in l. hos ac-
cuſare, §. omnibus, ff. de accuſa-
tionibus, num. 10. & 11. argum.
text. in l. ſi criminis, C. ad l. Iuliā,
de vi, & in l. hos accuſare, §. om-
nibus, ff. de accuſationibus, & in
l. ſi quis ſeruos, C. eod. tit. & ex-
preſsè probatur in l. quamuis, &
in authen. ſed hodie, C. de adult.
vbi mutata eſt pęna adulterij, nō
tamen deſinit eſſe crimen publi-
cum, ſicut antea erat. Præterea &
mutata eſt pœna legis Iuliæ pe-
culatus, & legis Iuliæ repetunda-
rum, ex textu in l. lex Iulia, §. ho-
die, ff. ad legem Iuliam repetun-
darum: & tamen eiuſdem natu-
ræ pœna remanet lex ſi quis in
hoc genus, C. de Epiſcopis & cle-
ricis. Idemquè dicemus in raptu
virginis, qui licet puniatur per
legem raptores, C. de raptu vir-
ginis.

gis. Sicquè mutata illa vetus pœ-
na, cuius meminit text. in §. item
lex Iulia, de vi publica, & in §. fin
autem, de publicis iudicijs. Non
tamen ex hoc inducitur nouum
delictum, nec nouum nomen de-
licti, vt multis exornat Bart. in l.
1. de pub. iudicijs, numer. 11. & 15.
Bald. in l. reos, C. de accuſationib.
53 numer. 19. Sicut in contractibus
quoquè dicimus, quorum nomē
non conſideratur, ſed intrinſeca
eorum eſſentia, l. non codicillum,
C. de teſtamentis, Baldus in l. qui
ſe patris, num. 34. C. vnde liberi,
Bart. in l. cotem, §. qui maximos,
ff. de publican. & vectig. num. 30.
Nata conſ. 49. numer. 13. Afflict.
deciſ. 72. in fine, quibus adſtipu-
latur, l. ſi vno, ff. locati, ibi: *Sed etſi
verbo donationis dominus ob ſterili-
tatem anni remiſerit, idem erit dicen-
dum quaſi non ſit donatio, ſed tranſa-*
54 *ctio.* Potius enim conſideratur na
tura originaria rei, quā accidens
ſuperueniens, l. qui habent, ff. de
tutelis, & adnotauit Abbas in c.
ſi quis contra clericum, de foro
compet. Si verò nulla pœna cer-
ta à iure ſtatuta ſit, ſuccedit ex-
traordinaria, & arbitraria, l. ho-
die, ff. de pœnis, lex prima, §. expi
latores, ff. de effractor. & expil. &
his legibus conuenit lex noſtra
55 in fine. Hæcque eſt pœna, quæ ab
ſcribenibus appellatur arbitra-
ria originalis: illa enim, cuius
ſuperius meminimus, quam iu-
dex irrogat legis pœnā augendo,
vel

vel minuendo, non eſt originalis arbitraria, ſed ex accidenti, & hæc accidẽtalis, pœna ordinaria eſt, non verò extraordinaria, & arbitraria, vt ſupra oſtendimus, neq; ex hoc dici poterit, iudicem in quolibet crimine habere arbitrium, falſa enim aſſertio erit, eſt enim diuerſitas inter arbitriũ iudicis, deſcendens à lege ex cauſa, & ſic non originariè, quando ſcilicet pęna a lege eſt præfinita: vel deſcendens ab ipſo iudice, videlicet, ſi à iure nulla pęna ſtatuta ſit: hoc enim arbitrium propriè originale eſt, vt optimè interpretatur Bald. in dict. l. reos, C. de accuſationib. nu. 8. Quippè qui, ait, vt quanuis magiſtratus, quãdo pœna definita non eſt, poſsit capitalem inferre, interim tamen cum non ſit in actu, ſed potentia, capitalis pœna non nominabitur, ſecus tamen erit in pœna, quam iudex irrogat, legẽ augendo, vel temperando, quæ accidentalis nũcupatur, pœna enim hæc ſemper nomẽ capitalis pœnę conſeruat, ſi a lege hoc ei tributum nomen eſſet, licet iudex benigniorem cauſa cognita irrogauerit. De prædicta ergo pœna extraordinaria, arbitraria, originali, & non accidentali, loquitur lex noſtra; & hic eſt verus eius intellectus, ſi quid iudico intellectus.

Textus LXIIII.

EN Algunos fueros dizen, que no ſea recebido teſtimonio, ſino fuere vezino, o fijo de vezino. E acaece, q̃ en los pleytos en que tañe juſticia de ſangre: o en los pleytos ciuiles, que traen por teſtimonio a otros buenos hombres, que no ſon vezinos, ni fijos de vezinos, y quierenlos deſechar por eſta razon, porque no ſon vezinos. Y ſobre eſto es a ſaber, que ſi el pleyto es entre ambos vezinos, que ſean de ay del lugar moradores, y ſean ay pobladores, e hã eſte fuero, q̃ les guarden ſu fuero en eſta razon, ſi aſsi lo han guardado, o vſado. Mas ſi el pleyto es entre vezino pechero, o morador de ende de la vna parte, y otro hõbre de otra villa, o de otro termino de la otra parte: ſi prouaſſen por hombres, que no pueden ſer deſechados: maguer no ſean vezinos, ni fijos de vezinos. Eſto es verdad en los pleytos criminales, mas en los contratos, y en las obligaciones: es a ſaber, que ſi el contrato, o la obligacion es fecha en otra villa, que cumple que los teſtigos ſean hombres buenos, y valdra ſu teſtimonio, maguer no ſean vezinos. Y eſto ha lugar tambien entre aquellos que ſe obligan entre ſi, que ſon de fuero. Y que no vale teſtimonio, ſino de vezino, o entre otros, que no ſeã de ſu fuero. Mas ſi el contrato, o la obligacion es fecha en aquel lugar, o han por fuero, que prueuen con vezinos, o fijos de vezinos, e es fecha entre hõbre de ſu lugar, do es tal el fuero, y otro hombre que ſea de otra villa, eſtonces es meneſter, que prueuen cõ vn vezino de ſu lugar: y de ſi puede prouar con otros de otro lugar: ca en otra manera ſi los teſtigos fueſſen todos de otra parte, q̃ no fueßen vezinos, ſeria ſoſpecha

contra

contra ellos, y contra la parte que los trae. Y porende es meneſter que aya a y algun vezino dende teſtigo. Y otroſi es à ſaber, que han por fuero, que en los fueros que ſe ſaluen con ciertos hombres, eſtonces ſi el furto es prouado por teſtigos, ò por peſquiſas deue juzgar el Alcalde contra el, que de à ſu dueño lo que es prouado, que le furta maguer ſea do ſe furtò vezino è morador: y quanto en las calumnias, ſulue ſe aſsi, como el fuero lo manda. Y otroſi en algunos fueros dizen, que el acuſado que matò à alguno que ſe ſalue con hombres: y ſi eſte fuero aſsi le fue guardado, entre ſi deſpues que lo ouieron, maguer que la muerte ſea prouada por teſtigos, ò por peſquiſa, los Alcaldes deuẽles recebir la ſalua, ſegũ el fuero dize, y lo vſaron: mas entre otros hõbres eſtraños de otras villas, e hombres deſte lugar, do es tal el fuero ſi muertes acaecieſſen entre ellos, maguer acaezan las muertes en eſte lugar, do es tal el fuero no gelo guarden eſtonce el fuero, ni le reciban, ſaluo ſi le pudiere prouar la muerte con hombres buenos, que por otra razon no puedan ſer deſechados, y eſto que dicho es de ſuſo, eſſo miſmo ſe ha de guardar y de juzgar ſobre lo que algunos fueros dizen, que por concejo en los malos fechos ninguno no ſea tenido. Ca eſto guardar, ſea entre los hõbres vezinos dẽde, mas no entre el vezino, y el eſtraño.

SVMMARIVM.

1 Torus Hiſpaleſis in viridi obſeruãtia eſt, vt teſtes in inſtrumẽtis debeant eſſe tabelliones.

2 In teſtamẽtis nuncupatiuis, teſtes debent eſſe vicini.

3 Præſumitur per vicinos teſtes falſitatem non committi.

4 Vicini æthymon traditur.

5 Improbatur Bartoli opinio aſſerẽtis, vicinos eos non dici, qui habent ex aliqua tãtũ parte domos cõtiguas.

6 Quæ loca vicina dicantur, arbitrio iudicis relinquitur.

7 Vicini dicuntur, qui vocem ex villa alia audire poſſunt.

8 Vicinitas non extẽditur vltra duas dietas.

9 Quæ dicatur dieta vulgaris, & quæ legalis.

10 Vicini dicuntur, qui inuicem clamãtes audiri poſſunt.

11 Vicini teſtes antiqui inter familiares, & domeſticos annumerantur.

12 Si de alio domicilio non conſtet, teſtes ſemper præſumuntur vicini.

13 Si homo incognitus ſit, in dubio ciuis præſumitur.

14 Infans expoſitus, ciuis dicitur illius ciuitatis vbi expoſitus eſt.

15 Qui non habitat, vicinus dicitur ſi ſoluit onera.

16 Filij vicinorum vicini ſunt, familiã, & ſerui.

17 Si teſtis reddat rationem teſtimonij, dicatque: Scio, quia vicinus ſum, ſatis probat.

18 Si in teſte requiratur qualitas vicinitatis in eius defectum, an admittatur alius exceptione maior.

15 Solennitas à lege requiſita, nõ ſolũ probatoria eſt, ſed et ſubſtãtialis.

20 Interpretatur, l. 1. titul. 2. libr. 5. ordinamẽti, ad hoc ſcilicet quomodo

 do

do accipienda ſit qualitas vicinitatis, de qua lex illa mentionem facit.

21 *Qualitas vicinitatis habet relationem ad locum habitationis, nō verò ad ſtrictam qualitatem vicinitatis, & incolatus.*

22 *Ratio legis ordinamenti, quæ vicinos teſtes requirit, ea fuit, vt falſitas ceſſaret, vt regulariter ceſſat per vicinos teſtes.*

23 *Si teſtes ſunt noti, & habitātes, qualitas vicinitatis non deſideratur.*

24 *Vicinitatis qualitas per æquipollēs, adimpleri poteſt.*

25 *Quando lex aliquid diſponit de nouo, præter ius commune, eius requiſitum non accipitur pro forma ſubſtantiali ſed tantum probatoria.*

26 *Satis eſt ſequi effectum legis quomodo intendit, licet non eodē modo*

27 *Sufficit per notarium, vel aliā perſonam hæredem nūncupari, licet non proprio ore nuncupet teſtator.*

28 *Qualitas vicinitatis propriè, & ſtricte accipienda eſt, cum vicinus propriè ille dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in aliquo loco cū animo ibi perpetuò manendi.*

29 *Vicinus ad hoc, vt quis dicatur debet reſidere in loco habitationis per decennium cum intentione non recedendi.*

30 *Vulgaris loquendi vſus vicinum accipit de propria, & ſtricta vicinitate.*

31 *Qualitas vicinitatis, quādo eſt pro forma non ſufficit per æquipollēns adimpleri.*

32 *Scholaſtici teſtes eſſe poſſunt in teſtamento nuncupatiuo.*

33 *Statutum faciens mentionem de ciue, comprehendit etiam habentem ibi ſimplex domicilium.*

34 *Homines vndecunque venientes, qui in populo degūt de eo vocātur*

35 *Statutū concedens aliquem ſpecialem fauorem ciuibus comprehēdit, etiam exteros ibi commorantes.*

36 *Famuli, mercenarij, & ſeruientes alicui vicino poſſunt eſſe teſtes in teſtamento, vbi vicini ſoli in teſtimonium admittuntur.*

37 *Qualitas vicinitatis non comprehendit ſcholaſticos.*

38 *Scholaſtici clerici habentur tanquā reſidentes in patria.*

39 *Statutū ciuitatis non comprehendit clericos, nec alios ſtudentes, cùm hi ciues non dicantur, quinimo inter viatores annumerētur, ſemperque propter animum redeundi in via eſſe dicuntur.*

40 *Lex de vicinis loquens ad hoc, vt ſcholaſticos comprehendat eorum debet ſpecialem mentionem facere alioqui enim comprehendi non poſſunt.*

41 *Scholaſticus, etiam ſi per longiſſimum temporis ſpatiū in ſtudio ſteterit, domicilium ibi non contrahit.*

42 *Onus probandi vicinitatis qualitatem incumbit ei, qui in ea ſe fundat.*

43 *Quando à lege, vel ſtatuto requiritur aliqua qualitas ad eius probationem adſtringitur ille, qui eam allegat tanquam ſua inten*

ſua intentionis fundamentum.

44 *Nullo iure cauetur, vt quis ciuis præſumatur illius loci, in quo habitans reperitur.*

45 *Quoties quis habet iuris præſumptionem pro ſe transfert in aduerſarium probandi onus.*

46 *Bene poteſt quis incola eſſe, & non ciuis.*

47 *Ad hoc, vt quis conueniri poſſit, ſufficit ſimplex domicilium, & vera aſſiſtentia in populo, quamuis vicinus proprie, & ſtricte non ſit.*

48 *Si tabellio aſſerit teſtes eſſe vicinos & ſtantes, an ei credatur, & vicinitas ex hoc probetur.*

49 *Ennunciatio qualitatis, quæ non pendet à voluntate contrahentium, & enunciantis, nullius conſiderationis eſt.*

50 *Quanuis tabellio aſſerat, teſtatorẽ eſſe in ſuo naturali ſenſu, non probatur ſenſus naturalis.*

51 *In actu & ſcriptura, in qua requiritur aliqua ſolennitas, non ſufficit tabellionem dixiſſe illam qualitatem interueniſſe.*

52 *Quando tabellio principio inſtrumenti ait:* Petrus vicinus talis populi, *an ex hoc vicinitas probari dicatur.*

Lex LXIIII.

IN TEXTV IBI:

Sino fuere vezino. ò fijo de vezino.

Scholium Primum.

1 FOrum, de quo hic men
tio fit, nec vidi, nec audi
ui in noſtro Regno ſer-
uari: ſi tamẽ eius vſus alicubi pro
baretur, ei ſtãdum eſſet, ſicut Hiſ
palẽſis forus cuſtoditur, vt in in-
ſtrumentis teſtes debeant eſſe ta-
belliones, cuius meminit Grego.
Lopez in l.54. tit.18.p.3.ſchol.6.
qui forus & hodie noſtra tẽpeſta
te viget. Rurſus, & forus cuius
mentionẽ facit lex noſtra, vt vici
ni, & non alij teſtes admittantur,
2 pro lege obſeruatur inteſtam. per
nuncupationẽ, tex. in auth. roga
ti, C. de teſtibus, cui adſtipulatur
l.1.tit.2.lib.5.ordinam. quę tranſ
cripta eſt in l.1.tit.4.lib.5. compi
3 lation. præſumitur enim vicinos
teſtes falſitatem excludere, c. quã
to, de præſumptionibus, Bart. &
Iaſ. in l.1. ff. ſi cert. petatur. gloſ. in
c. paratus, verbo, *Neſcire*, 23. q.1. vi
cini autem à vico appellati ſunt,
4 vt teſtatur Varro, lib.4. *De lingua
Latina*, qui & vicanei dicti ſunt,
quia ex eodẽ vico ſunt, l.4. de cen
ſibus, ex quo æthymo. improba-
tur manifeſtè Bart. opinio, in l.3.
§. ſubuenitur ad. ſ.c. Silanian. dũ
ait, vicinos eos non dici, qui ha-
bent ex aliqua tantum parte do-
mos contiguas, ſi illæ aditũ aliun
de habeant, quod animaduerti de
bet ad noſtræ legis interpretatio
nem: non enim ita vicinitas, de
qua hic reſtringi debet, vt Bar-
tolus putabat, verioremque in
hoc exiſtimo gloſſæ ſententiam,

IN TEXTV IBI:
Por hombres que no pueden ſer deſechados.

Scholium II.

18 EX his verbis elicitur proba
tiſsima ſentẽtia, vt quoties-
cunque per legem, vel ſtatu
tũ requiratur in teſte hæc qua-
litas, vt vicinus ſit: in eius defe-
ctum admittantur alij, dummo
do ſint omni exceptione maio
res, nam cum hæc probatio ex-
traordinaria ſit, & contra ſtatu-
ti, vel legis formã, vel ſaltẽ qua-
litatẽ, teſtes omni exceptione
maiores deſiderantur: nã ſi pro
forma ſubſtantiali vicini teſtes
deberẽt produci, eius omiſsio
actum vitiaret, quantuncun-
que, non vicinus teſtis eſſet ex-
ceptione maior, iux. adnotata à
Bald. in l. 2. C. de ſecundis tabu
lis, & in l. qui accuſare, C. de ædi
dendo Alex. cõſ. 18. vol. 1. & cõſ.
19. vol. 4. Angelo conſ. 128. An
char. conſ. 177. Decio conſ. 105.
ſolennitas enim, à lege requiſi-
19 ta nõ ſolum probatoria eſt, ſed
ſubſtantialis, & neceſſaria, teſte
Bart. in l. nemo poteſt, in princi
pio de legatis. 1. Iaſone. 1. lectu
ra, n. 17. in. 2. lecture, n. 21. Ripa;
nu. 35. Decio in l. 2. C. de bono.
poſſ. ſecundũ tabulas, nu. 5. & 51
Aret. in d. l. nemo, col. 2. in prin
cip. verſ. *In gloſſa*. 1. Alberto Bru
no in tractatu quotuplex ſit for
ma fol. 13. colu. 2. Alex. in l. 1. de
t. i

cõdictio. indebiti, Iaſone ibidẽ
n. 17. Alciato in d. l. nemo, n. 23.
20 Et hinc ad veram cognitio-
nem noſtræ l. infero intell. cũ
ad l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. dubi
toque quomodo accipienda ſit
qualitas vicinitatis, quæ ibi deſi
deratur in teſtamento nũcupa-
tiuo, nonnulli enim in ea ſunt
ſententia; vt exiſtiment verbũ
vicinus, de quo ibi non eſſe in-
telligendum in propria, & ſtri-
cta vocabuli ſignificatione; ſed
in lata & ampla, vt comprehen
dat, quemlibet municipem ha-
bentem ibi ſolam habitationẽ,
aut ſimplex domicilium, vt col
ligitur ex Caſtillo, in l. 3. Taur.
col. 1. & ibi notat Palac. Rub. n.
21 6. Dũ exponunt, d. l. ordinam.
& ex ea eliciunt teſtes teſtamen
ti nũcupatiui debere eſſe illius
loci, vbi quis teſtatur, & non trã
ſeuntes, neq; fortuitos, & ita ex-
preſsè volunt illam qualitatem
vicinitatis habere relationem,
ad habitationem in loco, nõ ve
rò ad ſtrictam qualitatem vici-
nitatis, & incolatus alioquin;
enim prædicta, l. ordinamen. ni
mium rigorem haberet, & eius
occaſione innumera teſtamen-
ta ſubuerterentur aduerſus vo-
luntatem morientium; quæ in
omnibus præualere debet; l. 1.
cũ vulgar. de Sacroſan. Eccleſ.
22 Rurſus, quia ratio, l. ordinam. ea
fuit, vt falſitates ceſſarẽt, vt regu
lariter ceſsãt per vicinos teſtes,

quibus magis quam exteris cre
dendum eſt,l.1.§.1.ff.de flumin.
& notat Matth. de Afflictis, in
capit.1.§.ſi tres,num.3. de pac.
23 tene. Itaquè cum teſtes ſint no-
ti, & habitantes, quamuis pro-
priè,& ſtrictè vicini non ſint,le
gis ſolennitati ſatisfieri vide-
tur,præcipuè cum text. in dict.
authent.rogati, C. de teſtibus,
ex qua ſumpta eſt dict.lex ordi
namenti,hoc tantum requiſitū
deſideret,vt teſtes noti ſint, &
non fortuiti,& tranſeuntes, vt
facilè,ſcilicet, adinueniri poſ-
ſint ad teſtamenti comproba-
tionem,cùm opus fuerit,vt do-
cet Gregor.Lopez alios referēs
in l.1.titul.1.part.6.verbo: *Ante
ſiete teſtigos*,quæ ratio ſuadetur,
ex authent.de teſtibus, §.ſi ve-
rò ignoti,collatione.7.& in au-
thent.de inſtrum. cautè & fide,
§.oportet,collation.6.ibi: *Ma-
ximè autem teſtes non ignotos*, & in
l.final.§. ſin autem dubius, C.
de iur. deliber. cui eſt ſimilis
text.in l.5.titul.6.part.6.Itaquè
cū omnes conſiderationes,qui-
bus moueri poſsit prædicta or-
dinamenti lex verificentur, in
noto teſte,habenteque ſimplex
domicilium,ſtricta vicinitas ad
mittenda non erit, argument.
text.in l.adigere,§. quamuis,ff.
de iure patro.l.quod dictum,ff.
de pactis,cum latè traditis, per
Tiraquel.in tracta.ceſſante cau
24 ſa,prima part.nume.130.Cum
illa vicinitatis qualitas, per æ-
quipollens adimpleri poſsit, l.
25 ſi mater,ff.de inſtitutio. & ſub-
ſtitutio.nam quando lex vel ſta
tutum aliquid diſponit præter
ius commune, vt in dict.l. or-
dinam.eius requiſitum non ac-
cipitur pro forma ſubſtātiali,&
neceſſaria, ſed ſufficit vt adſint
demonſtrationes aliæ ad hoc,
vt legi ſatisfactum ſit, ſolenni-
tas enim probatoria non indu-
cit actum nullum in contrariū
factum,quando habetur idem
effectus probationis,ſatis enim
eſt ſequi effectū quomodo lex
26 intendit, licet non eodem mo-
do, iuxta adnotata per Bart.per
text.ibi, in l.Gallus, de liber &
poſthum. ſicut in ſimili vide-
mus legem requirere pro for-
ma,vt teſtator proprio ore co-
ram teſtibus exprimat nomina
hæredum,l.hæredes palam, in
principio,ff.de teſtamen.& l.iu
bemus,C.eodem titul. & tamē
27 ſufficit æquipollens per nota-
rium, vel aliam perſonam, qui
coram teſtibus nuncupent no-
men hæredis,vt docet glo.in d.
l.iubemus, quam inquit com-
muniter receptam Iaſ. in dict.l.
1.n.17.ex tx. notabil.in l.nemo,
in prin.ff. de hæred.inſtituend.
ex quo Diegus Perez in dict.l.
1. tit.2.lib.5. ordinam.pag.88.
firmat in teſtamēto nuncupati
uo,teſtes propriè vicinos nō de
ſiderari, ſufficereque notos eſſe

in

In populo, ita vt ceſſet timor falſitatis.

28 Alij tamen qualitatē vicinitatis propriè, & ſtrictè accipiendā putant, cū vicinus incola dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in certo loco cum animo, & intentione, ibi perpetuò manendi, iuxta tex. in l.2. & in l. ciues, C. de incol. libr.11. & in l. pupillus, §. incola, ff. de verborum ſignification. & in l. lex Cornelia, §. ſi tamen, ff. de iniur. vbi latiſsimè ſcribentes

29 docētes, ad hoc vt vicinus quis dicatur debere conſidere in loco habitationis per decennium cum animo perpetuò manēdi, & non recedēdi, iuxta l. incola, ff. ad municipa. in quo ſignificatu aiunt, accipiendam eſſe prædictā l.1. ordinamenti, quæ vicinos teſtes requirit; aliasq; illius codicis leges, in quibus prædictæ qualitatis mentio fit, nempe in l.16. titul.4. libr.4. ordinamenti, ibi: *Qualquier tributo q̄ los vezinos de la dicha ciudad*, l.5. eodem tit. ibi: *Segun otros ſemejantes vezinos*, l.26. ibi: *Que los vezinos de la ciudad de Seuilla*, l.27. ibi: *Que los vezinos*, titul.1. lib.7. ordinamenti, & eodem modo intelligi putant alias Regni leges, videlicet in l.2. tit.19. p.3. ibi: *Deuen ſer vezinos*, & in l.2.

30 tit.8. lib.8. fori, & in toto tit.9. lib.7. nouæ Compilatio. In vulgatiquè loquendi vſu, verbum, *Vicinus*, de propria & ſtricta qualitate viciniatis intelligi dicunt, vt in ſpecie legis ordinamenti docuit Burgos de Paz in l.3. Taur. 1. part. numer. 367.

31 Nam cum qualitas viciniatis ſit forma ſubſtantialis teſtamenti, ex l. ordinamenti, non poteſt vicinitas per æquipollens adimpleri in habitatoribus tantùm animo recedendi, qui ſimplex domicilium habere dicuntur, ex gloſſa notanda in clement.1. verbo: *Tertio*. de vita, & honeſta clerico. quam pluribus exornat Molin. lib.2 de Hiſpanorum primogen. capit.6. numer.37. annoquè 1580. Salmanticæ initio ſtudiorum meorum vidi hanc quęſtionem ſatis controuerſam ſuper teſtamento cuiuſdam Antonij Ferdinandi de Arellano, qui per nuncupationem teſtamentum condidit, in eoquè adhibiti fuerūt quinquè teſtes ſcholaſtici Vniuerſitatis Salmanticenſis, conſultiquè fuerunt Doctores Nauarrus, Acoſta, Moya, Soliſius, & Diegus Henriquez iuris Cæſarei, & Pontificij præſtabiles profeſſores in Gymnaſio Salmanticenſi, conſuluerūtquè teſtamentum valere ex anterioribus forſam conſiderationibus, & ex gloſſa in capite ſtatutum, §. cum vero, de reſcriptis, libro.6. verbo: *Eiuſdem*, & verbo, *Vnam diet. vn.*

32 Quippe quæ ait, ſcholaſticos teſtes eſſe poſſe in teſtamento nuncupatiuo, quam ibi cõmendat Dominicus colum. penul.
33 Inquit enim ſtatutum faciens mentionem de ciue comprehēdere etiam habentem ibi ſimplex domicilium, quanuis alias non ſit ciuis, quando mens, & ratio legis id ſuadet, & patitur quaſi in propoſita ſpecie ratio, & mens optime patiantur, vt ſcolaſtici vicini dicantur, licet verè quoad munera, & onera, & alias functiones ciues non ſint, tex. in l. prouintialem, vbi notat Alciat. de verbo. ſignificat. quod etiam confirmatur ex aurea doctrina Bald. in cap. cũ ab Eccleſiarum, nu. 13. in fine de offic. iudic. ordin. vbi inquit (per tex. in authen. de quæſtore, quē
34 reputat ſingularem) homines vndecumq; veniētes, qui in populo degunt, de eo vocari, & tanquam populares defendi in omnibuſq; haberi: & ponderat prædictam authenticam, verſi. *Magna vero eſt hæc ciuitas*, ibi: *Hæc ciuitas noſtra ex turbis diuerſo*
35 *rum hominum*, ex qua infert ſtatutum indulgens aliquem præcipuum fauorem popularibus reſpicere, etiam aduenas commorantes. Cõſideraturq; ſcholaſticum vicino comparari poſſe, cũ in codice ſtudentium adſcriptus ſit, domumq; habitationē, & parochiam certam habeat, vt in ſimili arbitratus eſt Gregor. Lopez in l. 1. titul. 1. part. 6. aſſerens famulos mercenarios,
36 & ſeruientes vicino alicuius loci, poſſe eſſe teſtes in teſtamento nũcupatiuo, licet verè & propriè vicini non ſint, quia quoad hunc effectum habentur pro vicinis, ex quo ibi habitãt, & ſimplex domicilium habent, & notat eruditè, Bart. conſ. 42. nu. 3. firmans, famulum eſſe ciuem, & incolam eiuſdem ciuitatis, ita vt & maiori ratione prædicta doctrina in ſcholaſticis locũ habeat, cum eorum habitatio magis certa, nota, & continua ſit, per ſpatium quinquennij, regulariter enim toto hoc tempore aſsident, famuli tamen varij ſunt, dominumq́ue, & locum paſsim mutant: prædictam itaque opinionē præfati grauiſsimi patres admiſerunt tanquam teſtamentis fauorabilem, iuxta tex. in l. ſi pars, in principio, ff. de inofficioſ. teſtam. capit. final. cum ibi notat. de re iudicat. vt aliàs conſuluit Barbat. conſ. 6. colum. 2. vol. 1.
37 E conuerſo tamen prædictam qualitatem vicinitatis non cõprehendere ſcholaſticos aſſerimus, cum animo tantùm ad patriam redeundi aſsideant, à qua abeſſe non videntur, ex l. 1. C. de verbor. ſignifi. l. quæſitum. 76. in principio, ff. de legat. 3. l. Seiæ. 20. §. Pamphilæ, ff. de fund. in-

38 inſtruct. Et ſi clerici ſunt, habētur pro aſsidentibus in patria, ex cap. vltimo de magiſtris, cū vulgaribus, dicunturquè dum ſtudent eſſe in via, viatoreſquè nuncupantur, ex l. 4. C. de verb. ſignifi. l. ſi lōgius. 18. §. ſi filiusfamilias, ff. de iudic. Alex. Iaſ. & omnes in l. cum filius familias, ff. ſi cert. peta. Bald. in l. 1. C. vbi
39 de crimi. agi oporte. Et conſequēter ſtatutum ciuitatis de ciuibus loquens eos non comprehendere, docet Paul. Caſtr. in l. cotem, §. Dominus, num. 2. ff. de publi. & vectigal. & in l. ſi ſullo, nu. 4. ff. de cōdictio. ſine cauſ. & ſcribentes communiter, in l. ſi Barſatorem, C. de fideiuſſo. & teſtatur glo. in cap. quæ contra 8. diſtinctione, verſ. *Aut*, Oddofred. in l. 1. colum. 2. C. de ſumma Trinita. Hippolyt. de Marſil. in l. final. num. 131. ff. de iuriſdictio. omni. iudic. legemq́; de
40 vicinis loquentē adhoc, vt ſcholaſticos complectatur, eorum ſpecialem mētionem facere debere, præſupponunt Bart. in l. non tantum, §. ſi emancipatus, ff. de bonor. poſſ. contra tabul. Alex. cōſ. 32. num. 3. lib. 5. & plures referens arbitratur communem Deci. conſ. 457. num. 11. & tradit Paul. Caſtren. in l. ſi vicinus, nu. 4. C. de teſt. mili. & in l. nulla iuris n. 4. ff. de legibus, qui bus ſuffragatur, l. 2. C. de incol. lib. 10. ibi: *Neq; hi, qui ſtudiorū cau-* 42 *ſa aliquò morantur, domicilium ibi habere dicuntur*; l. Cornelia, §. ſi tamen, ff. de in iur. ibi: *Nemo enim ſtudiorum cauſa Romæ agens, Romæ igitur domicilium non habet*: & in indiuiduo cenſuit Bart. in l. quæſitum, in principio, num. 2. ff. de legat. 3. & in l. lex Cornelia, §. ſi tamen, nu. 1. ff. de in iur. Paul. Caſtren. in l. hæres abſens, §. ſi quis, num. 12. ff. de iudici. Bald. poſt Iacob. Butrica. in l. 1. verſ. *Quarto quæro*, C. vbi de crimi. agi oporte. Platea in dict. l. 2. C. de incol. lib. 10. Panormit. in cap. nullus Epiſcopus, num. 4. de paroch. idem in proœmio Gregoriano, num. 18. vbi Cardinal. Zabarel. in. §. Gregorius, n. 5. idem Panormit. & Felin. in c. quod clericis. num. 4. de for. cōpeten. & in cap. vltimo, de paroch. Socin. conſ. 35. colum. penultim. volum. 1. Roland. à Valle, conſ. 29. num. 51. volum. 3. Aretin. in l. ex pacto, §. verum, ff. de hæred. inſtitu. nec omitendus
41 eſt Bartoli locus in l. quæſitum, ff de legat. 3. & in l. 2. de incol. docentis, ſcholaſticum ſtantem per lōgiſsimum tempus in ſtudio, non contrahere ibi domicilium, quem ſequitur Roland. cōſ. 89. num. 51. vol. 3. & hęc lis in gradu appellationis diſcuſſa fuit ſatiſque controuerſa in Valliſoletano prætorio, & tandem iudicatum fuit teſtamentū nullum fuiſſe.

42 Hic etiam dubitari ſolet, cui incumbat onus probandi hanc vicinitatis qualitatem, eique in cumbere, qui teſtamento nititur, docuit Bald. conſ. 198. cuius initium eſt: *Statutū ciuitatis*, numer. 1. lib. 2. Socin. conſ. 55. lib. 1. poſt nume. primum, Philipp. Deci. conſ. 105. num. 4. verſi. *Secundo poteſt*, & in ſpecie legis ordinamenti docet, Tell. in l. 3. Tauri, 2. part. numer. 5. Auend. reſponſ. 14. num. 2. verſ. 4. Burgos de Paz in l. 3. Tauri, n. 520.

43 Nam quando ab aliqua lege, vel ſtatuto, forové, de quo fitmẽtio in noſtra lege ſtyli, requiritur in teſte aliqua qualitas probari debet ab illo qui fundat ſe in teſtè, hæc enim qualitas non præſumitur niſi probetur, ex Angel. in l. 1. §. diem, ff. quemadmodum teſtamen. aperian. quem referens ſequitur Deci. dict. conſ. 105. num. 4. Hippolytus de Marſi. in l. ſiquis nec quęſtio, num. 130. vſque ad nu. 137. vbi ſingulariter loquitur, ff. de quæſtio. Roland. à Valle, conſi. 84. num. 7. lib. 3. Gregor. in l. 15. titul. 9. part. 4. verb. *De buena fama*, Auend. dict. reſponſ. 14. nu. 2. verſ. *Quarto ſingulariter*, idem de exequend. mandat. cap. 6. numer. 6. Molina de primog. libr. 2. cap. 6. nume. 30. cui doctrinæ accedit, nullo enim iure cauetur, quem ciuem eſſe præſumẽdum illius loci in quo habitás inuenitur, imo omnino contrarium in iure receptum eſt ex l. 2. C. de incol. libr. 10. & ex l. lex Cornelia, §. ſi tamen, ff. de iniurijs, & ex l. 1. ff. ad municip. ibi: *Recepti in ciuitate*, quæ receptio, cum ſit facti, non eſt præſumenda, l. in bello, §. factæ, ff. de captiu. & poſtlimin. reuerſ. præcipuè in municipijs ſplendidiſſimis, in quib' diuerſæ, ignotæque gentes cōfluūt, ex l. 2. §. deinde cum placuiſſet, ff. de origi. iur. ibi. *Non ſufficiente eo pretore, quod multa turba etiam peregrinorum in ciuitate veniret creatus eſt alios prætor*, quibus & alijs rationibus hoc admittit Burgos de

45 Paz in l. 3. Tauri, 1. part. nu. 524. cum ſequẽtibus, nec ignoro opinionem Gregorij Lopez in l. 1. titul. 1. part. 6. verbo. *Ante ſiete teſtigos*, quippe qui ait teſtes vicinos præſumi, quaſi onus probationis trāſeat in aduerſariū, nec incumbat illi qui in qualitate vicinitatis ſe fundat ex vulgari iuris traditione, vt quoties cūq; quis habet iuris præſumptionem pro ſe, transferat in aliū probandi neceſſitudinē, Bartolus tamen, & Felinus, quos Gregorius allegat in diuerſo caſu loquuntur, ſcilicet, quando quis in municipio, vbi habitat habet maiorum bonorum partē, nec aliud domicilium, nec vicinitas ei agnoſcitur, nec etiam hoc caſu ait Bartolus, quem prę ſumi

ſumi vicinum, ſed incolam,
45 quoad hũc effectum, vt ibi poſſit conueniri, quod à vicinitate diuerſum eſt, cùm poſsit quis eſſe incola, & non ciuis, l. incola ad municipalem: nam ad hoc vt
47 quis conueniatur, ſufficit vera aſsiduitas, ſine ſtricta vicinitatis qualitate, cap. ex parte, ibi; *In qua interdum conſueuit commorari*, de foro competenti, l. 2. ibi: *Vbi degit*, C. vbi de crimine agi oportet, l. quisquis. 16. ibi: *Si in prouintia ſit verſatus*, C. ſi cert. petat. l. 2. ibi. *Aut vbi aſsiduè conuerſatur*, C. vbi Senatores, vel clariſsimi, & cenſent Innocentius in dict. cap. ex parte, num. 1. vbi Abb. num. 8 idem in cap. quod clericis, num. 5. de foro competenti, Felinus in cap. dilectus. 2. num. 12. de reſcriptis, verb. *Videtur tamen*, Marian. Socin. in c. vltimo, num. 26. de foro competenti, doctrina itaquè Bartoli nihil ad rem ſpectat, noſtræquè legis intellectum, & ratione non perſpexit Gregorius vbi ſupra, quinimo ipſemet ſibi contrarius eſt, in l. 5. tit. 9. part. 4. verb. *De buena fama*, inſpiciendusq; omninò eſt Paulus Pariſius conſ. 24. colum. 3. num. 15. lib. 5. Aymon, de antiquitate, 1. part. §. quæritur, num. 39. fol. 57.
48 His conſequens eſt, ſi tabellio afferat, teſtes eſſe vicinos, & ſtantes, non tamen teſtimonium, & fidem perhibeat de eorum vicinitate, an formæ prædictæ legis ſatisfactũ videatur, & ſane præfata verba enunciatiua ſunt, ex quibus plena vicinitatis probatio non oritur, vt teſtantur Alexander conſ. 136. num. 11. lib. 1. ipſe Alex. conſ. 202. num. 3. lib. 2. Decius conſ. 593. num. 1. Robeſcala ad Alexandrum conſil. 21. lib. 1. num. 4. verb. *Enuntiato*, & eſt communis opinio ſecundum Curt. iuniorem conſ. 24. num. 3. & conſ. 95. nu. 1. Crauettã conſ. 29. num. 1. ad finem. Præcipuè cum enunciatur qualitas,
49 quæ non pendet à voluntate cõtrahentium, neque enunciantis veluti in teſti. vicinitate, quam neque contrahentes, nec tabellio indulgere, aut auferre poſſunt, neque habent animum dãdi, nec detrahẽdi, quo caſu nulla verba enunciatiua prędictam qualitatem probare queunt, vt ſingulariter animaduertit Andr. Alciatus cõnſ. 9. numer. 12.
50 hincque corollariè infertur, vt quamuis tabellio afferat, teſtatorem eſſe in ſuo naturali ſenſu, & iudicio ex prædicta aſſertione, ſenſus non probetur, cùm ſit enuntiatio qualitatis intrinſecæ, ex Alex. conſ. 86. numer. 8. lib. 2. & conſ. 141. lib. 1. & ita iudicatum fuit à deciſione Luſitana. 98. & teſtatur Gregorius Lupus in l. 2. verb. *Todo home*, tit. 4. par. 3. Burgos de Paz conſ. 11. numer. 17. & Melius Baldus in l. 2.

Lex. L X V.

IN TEXTV IBI:

No ſe los deue el Alcalde recebir:
Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis
eſt, citatum in cauſa
criminis offerẽtem fi
deiuſſorem iudicio ſiſti non eſ-
ſe audiendum, cum ipſemet iu
2 dicio ſupereſſe debeat. Ratio
huius legis ſatis patet, in crimi-
nibus enim, per fideiuſſorem;
procuratorem, deſenſorem, nec
excuſatorem nemo auditur, l.
penultima, §. ad crimen, ff. de
publicis iud. cap. abſens, 3. quæ-
ſtio. 9. & quoad procuratorem
innumeræ huius regulæ reddũ
tur rationes abſcribentibus, vt
cernere licet ex Hiſpano Go-
mecio delictorum, cap. 3. ex nu-
mer. 12. Egidio Boſio: *In titul. an
in criminalibus iudicijs, quis poſsit
pro abſente interuenire*: Iulio Cla-
ro lib. 5. quæſtio. 32. Ferrario in
praxi tit. *Forma Inquiſitionis*, nu.
34. Iacobo nouello in tract. ad
defenſam, cap. 1. num. 7. qui &
innumeros recenſent recepta-
que traditio eſt: de defenſore ta
3 men, & excuſatore hæſitatum
fuit, an admitti pro abſente poſ
ſet, de qua re Boſius in dict. ti-
tul. an in criminalibus iudicijs
ex numer. 1. latè tractat Parla-
doriuſque rerum quotidiana-
rum, cap. 20. num. 3. vbi partem
affirmatiuam ſequitur ex ratio
nibus, quas ibi adſcribit, & in
quo diſtet defenſor ab excuſato
re tradit, & ideo hęc & quia vul
gatiſsima ſunt, ſciens & pru-
dens omitto, ſed quoad noſtrũ
tex. qui nec pro abſente, *Iudicio
ſiſti*, cautionem admittit, ratio
4 erit. Ea enim; quæ conſiſtunt in
ſtatu perſonæ per fideiuſſorem
exerceri nequeunt, l. iubemus,
C. de mancipatione liber. ratio-
que ea communiter traditur:
nam corporalem pœnam fide-
iuſſor pati non poteſt, l. liber ho
mo ad legem Aquiliam, l. ſanci
mus, C. de fideiuſſor. l. ſiquis
reum, de cuſtod. rerum, vbi Do
ctores notant, & iure regio, l.
10. titul. 29. part. 7. vbi Grego-
rius Scholio. 5. ſi igitur ex deli-
cto irroganda non eſſet corpo-
ralis pœna fideiuſſor intercede
re poſſet, vt in procuratore dici
mus, ex textu in l. 1. ff. an per
alium cauſæ appellation. & in
5 illuſtri perſona idem ſtatutum
eſt, qui ratione dignitatis accu
ſare, & ſe defendere per alium
poteſt, l. vltima, C. de iurijs quã
uis in crimine tantum iniuria-
rum hoc procedere, cum ex eo
pœna corporalis non irroge
tur arbitretur bonus Go-
metius delictorum,
cap. 1. nu. 15.

(?)

IN

IN TEXTV IBI.

Mas venga ante el Alcalde.
Scholium II.

6 SEntentia huius legis in hac ſecunda & vltima parte eſt, citatum in cauſa criminis, vt iudicio ipſe ſuperſit, non debere diſtinguere, an irroganda ſit pœna corporis necne, ſed magiſtratum neceſſariò adire debere, qui ex qualitate cauſæ æſtimabit, an fideiuſſor pro eo intercedere debeat? ratioque ea eſt, nunquam enim acceſſitus debet contemnere ius dicentis au
7 thoritatem. Quinimo etiam ſi iudex ſuus non eſſet, vel priuilegium quis haberet, iudici obtẽperare debet, & ad eum accedere priuilegium ſuum demonſtraturus, iuxta Vlpiani reſponſum, in l. ſi quis ex aliena, ff. de iudicijs, ex quo eliciunt ſcribentes in ius vocatum à magiſtratu non ſue, in dubio ſupereſſe debere, opponereque declinatoriam: intẽtio enim iudicis euocantis fundata eſt, cum accerſitus in eius iuriſdictione repertus ſit, iux. Innocentij doctrinã in c. Romana, de appellationibus, lib. 6. nu. 2. vbicunque enim poteſt eſſe quæſtio de iuriſdictione per modum emergentem, cognitio, & pronuntiatio ad illum iudicẽ ſpectat, & ideo vocatus in iudicium accedere debet: nam ſaltem quoad hunc articulum prædictus magiſtratus iuriſdictione non caret, vt docuit Baldus in dict. l. ſi quis
8 ex aliena, num. 2. licet hoc limitet, quando in ius vocatus certus eſſet, iudicem iuriſdictionẽ non habere, ex text. in l. 2. ff. ſi quis in ius voc. non ierit, vbi ante eum opinatus fuit Accurſ. verbo: *Sciatur*, vbi diſtinguit, an quis ſit de iuriſdictione, & tunc accedere debet, aliàs punitur, iux. text. in l. 1. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. aut cõtrouerſa iuriſdictio eſt, & hoc caſu etiã accerſitus ius dicẽtem adire debet, iux. d. l. ſi quis ex aliena, aut ſine controuerſia iudex iuriſdictione caret, non enim hoc caſu vocatus iudicio ſupereſſe tenebitur, iuxt. d. legẽ finalem, ff. de iuriſdictione omnium iudicum, & Accurſio aſſentitur Innocentius in dict. capit. Romana, num. 2. & 3. & in cap. venerabili, de cenſibus, num. 5. & Albericus in d. l. 2. ante numerũ primum, vbi diuerſitatem conſti-
9 tuit inter exemptum à iuriſdictione ipſo iure, per exceptionemuè, ille enim in ius vocatus obtemperare non adſtringitur, hic verò obedire debet, & ideo ſi iudex ſcularis clericum euocaret, vel laicũ ſuper cauſa me-
10 rè Eccleſiaſtica, & ſpirituali, reſpondere vocatũ non debere, author eſt Innoc. in c. 2. de dilat.

num.

tur.3.vbi huius rei exempla plura ſcribit, caſuſquè recuſet, in quibus prædictus accerſitus iudici obtemperare non cogitur alioquin verò ſi nihil turpe expreſſum ſit in citatione, nec cõſtat de fraude aduerſarij, nec ſubeſt cauſa ipſo iure; quarę iudicis præſentia recuſetur vocatum ire ad iudicium debere allegaturum ius ſuum prædictus
11 author cenſet. Illud tamen in hac vulgari materia animaduerſione dignum eſt, nempę vt diuerſitas ſit inter iudicium contemnentem, qui nulla exceptione vti poteſt, & inter illum, qui exceptione iuuatur, ille enim puniri & multari poteſt prętextu contumaciæ: qui priuilegiũ tamen & exceptionem legitimam habuit, puniri poteſt, non tamen multari cõtumacis multa, cum non poſsit dici contumax verè nec interpretatiuè, qui exceptione nititur, vt eleganter adnotauit Innocentius in dict.cap.2.num.3.

Textus L X V I.

EN el titulo de los emplazamientos à vna ley que comiença: Si algun ombre fuere demandado ſobre alguna palabra, emplazelo el Alcalde, entiendeſe por ſi, ò por ſu carta, ò por ſu ombre, ò por ſu ſello, conocido, ſegun dize la ley deſte titulo de los emplazamientos, que comiença: Si el Alcalde. Otroſi ſobre aquella palabra que dize: Si no fuere arraygado, recaudenlo: eſto vſan aſsi deſta guiſſa, que ſi el fecho es tal porque eſtonce es fecho de nueuo, y el que dizen y acuſan que lo fizo que merezca pena de muerte, y de perdimiento de mienbro prenderlo hã, maguer ſea arraygado, ò de fiadores. Mas ſi el fecho, no es deſtonce fecho, que era ya de ante fecho, eſtonce ſe deue guardar eſto, que reſpõda ſobre rayz, ſi la ha, ò ſobre fiadores.

SVMMARIVM.

1 *Citatio propio ore iudicis alias ſuperat, trinæque citationis loco ſubrrogatur.*

2 *Licet ipſemet iudex non citet, ſed eius apparitor iudice præſente, peremptoria citatio dicitur.*

3 *Si quis caſu, & non citatus coram iudice adſit, an eius præſentia vim citationis habeat.*

4 *Nemo verus contumax dicitur niſi qui citatus reſpondit ſe nolle venire.*

5 *Duo caſus ſimiles ſunt, vel reſpõdere ſe nolle venire, vel iudicũ aditum recuſare, quãdo ipſemet iudex ore propio citauit.*

6 *Alius in ius vocandi modus, eſt per literas iudicis, per eiuſque epiſtolam.*

7 *Per epiſtolã innumera fieri poſsunt*

8 *Epiſtolarum libros innumeros Iureconſuiti ſcripſerunt.*

9 *Epiſtolæ epithetæ, quid.*

10 *Citatio an poſſit à iusdicente par*

ti committi.

11 Ius quoque Pontificium citationis per epiſtolam meminit.

12 De literis cōmēdatitijs tractatur

13 Iureconſulti priſcis temporibus per epiſtolam ab abſentibus conſulebantur.

14 Non ſine præfatione conſultatio fiebat, ſiue per epiſtolam, ſiue viua voce fieret.

15 Verba præfationis erāt, vellim reſcribas, vel rogo reſcribas, &c.

16 Interpretatur tex. in l. vltima, ff. de minoribus.

17 Locus fragmentorum exponitur.

18 Interpretatur lex. miles, §. quidam accuſare. ff. ad l. Iul. de adulterijs.

19 Interpretatur lex Latinus Largus, de legat. 2.

20 Interpretatur lex Latinus Largus, ff. qui ſine manumiſsione ad libert. perucn.

21 Interpretatur lex ex ſextante, §. Latinus Largus, ff. de exceptione rei iud.

22 Exponitur lex poſtulante, §. ſed & in huiuſmodi, ff. ad Trebellianum.

23 Declaratur lex Domitius, qui teſtamenta facere poſſunt.

24 Interpretatur lex Plotiana, de iure codicillorum.

25 Exponitur l. Zicinnius Loqueſta, de legat. 2.

26 Interpretatur, l. Saluius Ariſto, cū alijs multis iuribus, vbi quæſtioni per epiſtolam propoſitæ, & per epiſtolā Iureconſulti reſponderunt.

27 Alius modus citandi eſt per Nūtium iudicis.

28 Qui propie Nuntius dicatur.

29 Viator quoque Nuntius in iure dicitur, referturque antiquitas, qua proceres per viatores acceſſebantur.

30 Nuntij apparitores quoque dicti ſunt.

31 Miſsus quoq; Nūtis vocatur.

32 Nūtius quoq; officialis dicitur.

33 Notarij quoq; Nūtij dicuntur.

34 Executores quoque Nuntij nuncupantur.

35 Portarij quoque de iure canonico Nuntij dicuntur.

36 Miniſtri quoq; Nūtij dicūtur.

37 Cæſariani etiam Nuntij nuncupantur.

38 An ſolus apparitor fidem faciat.

39 Alius modus citandi à noſtra lege inuentus eſt per iudicis ſigillū, quod notum, & authenticum eſſe debet.

40 An ſigillo priuatæ perſonæ credatur.

41 An poſsit quis alieno ſigno ſignare

42 Interpretatur lex ad teſtium, §. ſi ſigna, de teſtam.

43 Sigillum multifariè in iure accipitur.

44 Sigillum notū eſſe debet, & ideo in reſcriptis apponitur frequens clauſula ſigilla nr̄a appoſuimus.

45 Tabelliones ſigno noto ſignare debēt, nec à conſueto recedere poſſunt, & ideo in titul. approbationis ſignum apponitur, vt fraus ceſſet.

46 Si-

47 *Tabellionis ſignum non imprimitur, ſed propria manu, nullo caractere impreſſo ſignare debet.*

48 *Lege Fori antiqua, nemo qui immobilia poßideret, capiebatur, etiam ſuper graui crimine, quod a noſtra lege improbatur.*

49 *In leui crimine lex Fori ſeruatur.*

50 *Si cautio non inueniatur, qui pignora tradidit, ſatis caviße videtur.*

Lex LXVI.

IN TEXTV IBI;

A vna ley, que comiença.

Scholium Primum,

HÆC Lex, quæ à noſtra refertur, eſt lex 4, titulo tertio, libro ſecundo Fori, quæ formam, & ordinem procedendi cõtra reum perſcribit, eiuſquè capturam negat, ſi immobilia poſsideat, vel ſatiſdet, licèt ex cauſa capitali contra eum procederetur, vt ex ſerie ipſius legis videre eſt. Lexquè noſtra ſtyli, corrigendo, emendando, & interpretando prædictam Fori legem nouam formam adijcit, quæ ſeruanda erit, ſolitaquè breuitate de ea verba faciemus.

(:)

IN TEXTV IBI;

Entiendeſe por ſi.

Scholium II.

1 REcenſet lex noſtra in ius vocandi modos; & primo loco numerat citationem, quam ius dicens proprio ore facit, quæ validiſsima in iure eſt, vt textus noſter ſancit, & Imperator in l. ſancimus, C. de iudicijs, & Specul. iuris, in titul. de citatione, §. 4. num. 1. Quinimo euocatio, ſeu monitio iudicis parti præſenti facta, tantam vim habet, vt trinæ citationis loco ſubrogetur, iuxta pulchrã deciſionem textus in l. ceſſante, C. quomodo & quando iudex, & ibi Accurſius verbo, *admoniti;* ex qua deducit Baldus præſentiam perſonarum nõ requirere peremptorium, elicitquè Bartolus valere ſentẽtiam, licèt peremptorium non intercedat, ſi tamen præceſſerit ius dicentis monitio. Colligitquè Paulus vnicam iudicis citationem tribus comparari, quæ alioqui deſiderabantur à vulgari lege tres denunciationes, C. eodem tit. & quamuis dicta lex ceſſante, quatuor patiatur intellectus, vt ibi Bart, Baldus, Paulus, & Angelus poſt Accurſium, adnotauerunt. Hæc tamẽ lectura frequẽ-

tius admiſſa fuit, videlicet, vt quando iudex monet litigatores, hæc monitio effectum peremptorij ſortiatur cũ præſentia, iudiciſquè authoritas mandatum augeat, ſitquè maioris conſiderationis, quod vere fit, quam quod per imaginem, vt docet gloſſa in c.conſuluit, de officio delegati, cui aſſentitur Baldus in dicta l.ceſſante, nu.2. & huic noſtræ legis ſententiæ non oberunt dict.l. ad peremptorium, de iudicijs, & l.1.§. itẽ eum ex edicto, ff. quæ ſententiæ ſine appellat.reſcin.vbi ſententia nulla eſt, ſi peremptoria citatio nõ præceſſerit:cùm magiſtratus citatio peremptorio, tribuſq; denuntiationibus cõparetur, vt Accurſio, Bartolo, & Baldo, & omnibus ſcribentibus placuit in dicta l. ceſſante.

2 Quinimo iudicis præſentiæ tãta authoritas tributa eſt,vt quãuis ipſemet non citet, ſed eius nũtius ipſo præſente,nihilominus ter citatus, reus dicatur,iuta Baldi doctrinam dicto nu.2, in fine:argumento textus in l.ſi procuratori præſentis,ff. de verborum oblig, vbi præſentia perſonæ inducit, vt alteri per alterum actio quæratur.

3 Et hinc dubitatum eſt,ſi quis caſu, & non vocatus coram iudice adſit, an eius præſentia operetur,vt pro citato habeatur, & ſententia contra eum ferri, ſine alia citatione queat, cuius quæſtionis partem negatiuam elegit Innocentius in cap. licet, de officio & poteſt. iudicis delegati,num.2.aſſerens,vocatum propter vnam cauſam, licet ibi ſit præſens, propter aliam non poſſe conueniri. Rurſus, quia quanuis quis præſens ſit, non ad hoc adeſt, ſed fortuito, prædicta itaquè præſentia non ſufficiet:argum.tex.in l.1.§.1.ff. vi bonorum raptorum.Partem tamen affirmatiuam elegit,& admiſit Baldus in l. ſi accuſatoribus, numer.13.C. de accuſat.ex text. in l. de vnoquoquè, de re iudicata. & in leg. in cauſæ, §. cauſa autem cognita, ff. de minoribus,l. etiam, §.fin. eod. tit, & in cap.fin.de electione, lib.6: In quibus iuribus præſens euocato comparatur, & Innocentio ſatisfacit Baldus vbi ſupra, diuerſitatem conſtituens in eo, qui ex alia cauſa acceſsit, vel fortuito iudicio ſupereſt, iuxta textum in l.2.§. legatis,& §.ei quoquè,ff.de iudicijs, cuius rei exẽpla ſcribit Baldus in dicto numero tertio,& eandem opinionem admittit Baldus in l.2.numero quinto, C. quomodo & quando iud. Idem Baldus in l. conſentaneum, numero 36. eodem titulo, & in l.ad dictos, in fine,C.de appellationibus,Bartolus

tolus in l. 1. ff. de in ius vocand. Ioannes Andreas in cap. vltimo, de electione, in ſexto: & ratio eſt ſecūdum prædictos: nam cum finis citationis ſit, vt iudicio vocatus ſuperſit: ideo præſens fruſtra in ius vocaretur. Et ſuperiorem intellectum, nempe, vt iudicis vnica monitio pro peremprorio iudicetur, in quolibet iudice locum ſortiri, ſiue pedaneus, arbiterve ſit, aurhor eſt Baldus in dicta lege ceſſante,
4 numero 11. Et hinc infertur, vt quanuis notiſsimum ſir, neminem dici verum contumacem, niſi ille qui citarus reſpondit, ſe nolle iudicio ſupereſſe, vt adnotauit Accurſius in dicta lege conſentaneum, verbo, contumacia, quem extolit Baldus ibidem num. 14. & notabile ſcholium dicit Ioannes Andreas in cap. venerabilibus, §. ſecus, de ſententia excommunicationis, At magiſtratus authoritas tanta eſt, vt quando ipſemet monet; intra citationis dilationem, ſi citatus iudicio non ſuperſit, pro vero contumace habetur.
5 Cùm hi duo caſus ſimiles ſint, vel reſpondere, ſe nolle adeſſe, vel iudicis aditū recuſare, cum ipſemet in ius vocauit: vt eleganter docuit Accurſius in l. 2. C. quomodo & quando iudex, verbo, *edicti*, ad finem, & Barto. ibidem numer. 5.

IN TEXTV IBI, *O por ſu carta.*

Scholium III.

6 ALIVS Modus in ius vocandi a noſtra lege traditur, nempè per literas iudicis, de quo mentio fit in dicta lege conſentaneum, vbi Baldus num. 2. & inter alios præcipuū eſſe ait, innumeriſquè rationibus confirmat. Cui ſimilis eſt per epiſtolam citatio: argumen. text. in l. qui, §. ſi epiſtola, ff. de furtis, & in noſtro tex. ſatis probatur in hoc Scholio, ibi: *O por ſu carta*: & hinc dicitur, epiſtolas Principum eaſdem eſſe cum literis & reſcriptis, vt conſtat ex lege 5. §. 1. ff. de iure immunitat. l. 3. §. ſi quis ius, & §. ei licet, ff. de iuris & facti ign. l. 1. de conſtit. Princip. §. ſed & quod Principi, de iure natur. Per epiſtolam quoq; conueniri poreſt inter abſentes, l. 2. ff. de pactis, Inter abſentes etiam per epiſtolam negotia contrahi poſſunt, l. 2. ff. de obligat. & actio. Et per epiſtolam madatum ſuſcipitur, l. 1. ff. mand. Et per epiſtolam bonis ceditur, l. vltima, ff. de ceſſ. bonorum. Epiſtola quoq; ſponſalia conſtituuntur, l. finalis, ff. de ſponſalibus. Arbiter quoquè per epiſtolam iubere adeſſe

 litiga-

litigatores poteſt, l. ſed & interpellatur §. arbiter, ff. de arbir. & proferre diem compromiſſi per epiſtolam; compromittentes poſſunt, l. diem proferre, eod. titul. Epiſtola etiam gratia iuris iurādi fieri poteſt, l. Labeo, ff. de iure iurando: & per epiſtolam vēdi aliquid, aut locari abſenti poteſt, l. obligari, §. fin, ff. de author. tutor. & per epiſtolā precario cōſiſti poſſeſsio poteſt, l. præcario, ff. de præcario. Rurſ. & per epiſtolā aſsignaſ, libertas in l. aſsignari, ff. de aſsign. liber. Itē & per epiſtolam hæreditas recuſatur, in l. recuſare, ff. ad Trebelianum, deinde per epiſtolam manumiſsio fit, in §. 1. inſtit. de libertinis: vlterius & per epiſtolam fit donatio, in l. 5. C. de do-
8 nationib. Epiſtolarumq́; libros 8. Proculus ſcripſit; Iabolenus libros 14. Pomponius libros 20, vt Index Pandectarum Florentinſuma teſtatur: Neratij etiā librum 4. Epiſtolarum citat Vlpianus in l. quæſitum eſt, §. Neratius, & §. idem reſpōdit, ff. de inſtructo, vel inſtrumēto legat. epiſtola quoq; eiuſdem Neratij ad Ariſtonem, citatur in l. ſed addes, §. illud, ff. locati. Item & epiſtolarum Diui Veſpaſiani, Diui Titi, & Domitiani meminit Plinius epiſtol. 71. lib. 10. & epiſtol. 66. & 67. eodem lib. Diuorumquè Adriani, & Antonini mentio fit in l. 6. quæ Græca eſt, §. finali, ff. de excuſat. tutorum, & in l. 3. §. vltimo, ff. ne vis fiat ei, qui in poſſeſſ. & in l. 3. ff. de teſtibus, & in l. vltima, C. de conſtit. pecun, & §. ſi plures, inſtitut. de fideiuſſoribus: & epiſtolæ Diui Pij referuntur in l. regula eſt, §. ſi quis ius ignorās, ff. de iuris & facti ignorantia, & in l. vt gradatim, ff. de muneribus, & hon. Diuorumquè fratrum epiſtola habetur in l. ſi per luſorio, aliàs ſi proluſorio, §. quoties, ff. de appllat. & in l. 4. & 5. ff. de manum. Epiſtolæ etiam Diui Marci, & Commodi meminit text. in l. 1. §. ſed & in, ff. de fugitiuis, & Imperatoris Seueri in l. 1. ff. de officio præf. vrb; de qua ſentit Vlpianus in l. 1. §. deportatos, de legatis tertio. Diuiq; Seuerus, & Antoninus, eadem epiſtola reſcripſerunt in l. vltima, ff. de publicanis, epiſtolamq; Cæſaris nominauit Conſultus in l. 1. ff. de officio quæſtoris, quæ referre libuit in confirmationem modi in ius vocandi per epiſtolam à noſtra lege electi: qui modus epiſtolare reſcriptum appellari poterit, vt Imperator nuncupauit in l. vn. ſi certum petat. de chirograph. in Cod. Theodoſiano, vel epiſtolares chartæ l. 3. §. Seruius, ff. de penu. legat. & hoc Martialis ait Epigrammat. libro. 14, epig.

epiſt. 1 r. quod inſcribitur chartæ epiſtolares, vel epiſtolæ epi-
9 thecæ. Hoc enim nomine nuncupabãtur epiſtolæ, quę cuiquã dabantur ad alium citandum, ſi credimus Ludouico Celio lib. 12. c. 1. litera A. & lib. 22. cap. 14. ante literã B. ibi: *Epithetos verò epiſtola dicitur data cuipiam, vt tabellario*: hicquè per epiſtolam citandi modus alios præcellit, vt Bald. docuit vbi ſupra, vt ex hoc nõ abs re inferri poſſet ad Speculi doctrinam, in titulo de citatione, §. ſequitur videre, num. 2, vbi latè diſputat, an citatio poſ-
10 ſit a ius dicente parti cõmitti: & tandẽ negat aduerſarium in ius vocare poſſe aduerſarium ſuũ, iuxta text. in l. 1. §. præterea, ff. de quæſtionib. & in authen. de teſtib. §. ſi verò odioſus, & in l. 2. ff. quod cũ falſo turore, & in l. 1. §. 1. ff. de eo per quem factũ erit. Communis tamẽ doctrina eſt, vt hoc accipiatur quando nudo verbo quis in iudicium euocatur, ſecus ſi per epiſtolam ipſius enim tabellarius aduerſarius eſſe poteſt, ex dict. §. ſi epiſtola; & probatur in l. meminerint, C. vnde vi, & in l. creditores, C. de pignor. docet Bald. in l. vt perfectius, nu. 15. C. de annal. excepr.
11 Et ius quoq; Pontificium citationis per epiſtolam meminit, vt adnotatur in cap. ſi fortè, 65. diſtin. vbi Epiſcopi epiſtolis euocantur, & Archiepiſcopus epiſtola citauit in c. ſi quis Metropolitanus, 18. diſtin. & ad conſecrationem Epiſcopus in cap. nõ debet, 65. diſtinct. & de epiſtola quoq; mentio fit in c. nec Epiſcopi, de temp. ordin. literis quoque à capitulo euocantur canonici ad electionem, in c. cum inter, de elect. & à conuentu mo-
12 nachi, in c. ſtatuimus. 19. q. 3. & de literis commẽdatitijs habetur in 72. diſtin. per totam, & in Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. & de cõſeruatorijs, eadem ſeſſ. cap. 5, & de teſtimonialib⁹, ſeſſ. 23. c. 5, & de literis dimiſſorijs, eadem ſeſſ. cap. 10.
13 Rurſus & iurecõſulti priſcis temporibus per epiſtolã ab abſentibus cõſulebantur, & planè conſultores, qui Iureconſultos conſulendi gratia adibent, non ſine præfatione id faciebãt: hoc tamẽ duobus modis eueniebat;
14 interdum enim, vt inquam per epiſtolam, interdum etiam viua voce conſulebantur. Viuæ autẽ vocis præfatio erat. Rogabant enim, an per otium, & per occupationes conſulere eos poſſent? quod fiebat his verbis: *Licet conſulere?* id eſt, *Licet ne mihi tua opera vti, & à te Iureconſulto maxima conſilium expetere?* Hoc Cicero in Mureniania conijciendũ relinquit, cum de Iurecõſultis agens ait: *Et veſtrum illud, licet conſulere?* monſtrauit & Oratius lib. 2. ſermonum, Satira 2. quo loco in-

ducit, quendam de plebe cum Rege Agamenone altercãtem, interrogare? an liceat ſibi, eum de aliquibus percontari, quod ille his verbis demonſtrat: *Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit,* cui Rex ſequenti reſponſione ita reſpondet: *Conſule?*

15 Per epiſtolam autem præfatio erat, *Velim reſcribas*, vel, *Rogo reſcribas*, nonnunquam verò hoc vno verbo, *quæro*, quibus verbis poſt ſalutem aſcriptam, & quæſtionem propoſitã conſultores vtebantur.

16 Ex quibus & nõ ineleganter infero interpretationẽ ad textũ in l. vlt. ff. de minorib. ibi: *Inius alias Iunius Diophantus Pomponio ſuo ſalutem*, & ibi (vbi conſultatio proponitur) *Minor viginti-quinq; annis nouãdi animo interceſſit pro eo, qui temporali actione tenebatur, &c.* & ibi (vbi conſultor ſuum iudicium monſtrat:) *Ego didici ex tẽpore in integrũ reſtitutionis tantũdem temporis præſtandum, quantũ ſupererat, tu quid de eo putas velim reſcribas:* & ſtatim ſubijcitur Iureconſulti reſponſum, ibi: *Reſpondit ſine dubio, quod de temporali actione, in qua interceſſit minor, ſenſiſti, puto verius eſſe,* ex qua lege manifeſtè patet, Diophantum conſultorem per epiſtolam cõſuluiſſe Pomponiũ Iureconſultum, eundemq; & per epiſtolam reſcripſiſſe, & reſpon-
17 diſſe. In fragmentis quoq; Iureconſultorum à P. Pitheo editis, tit. 4. ex Papiniani lib. ſingulari, de adulterio, huiuſmodi cõſultatio refertur: *Cum patri, lex Regia dederit in filiam necis vitæq; poteſtatem, quo bonum fuit lege comprehendi, vt poteſtas fieret, etiam filiã occidendi: velim mihi reſcribas, nam ſcire cupio, reſpõdi, num quid ex contrario præſtat nobis, &c.* ex quibus etiam verbis Iureconſultũ epiſtola fuiſſe interrogatũ, reſponſumq; & epiſtola dediſſe.

18 Rurſus infertur interpretatio ad text. in l. miles, §. quidam accuſare, ff. ad l. Iul. de adulter. ex quo quidem §. ſatis probatur, conſultationem, & reſponſionẽ per epiſtolam interueniſſe.

19 Vlterius interpretatur text. in l. Latinus Largus, ff. de leg. 2,
20 vbi Papinianus Latino Largo ſe conſulenti reſpõdiſſe ſcribit: ex qua expoſitione exponitur quoque lex Latinus Largus, ff. qui ſine manumiſ. ad libert. perueniunt: vbi conſultatio, & reſponſum per epiſtolam interuenerunt.

22 Item & ex ſuperioribus infero interpretationem ad textum in l. poſtulante, §. ſed in huiuſmodi, ff. ad Trebel, ibi: *Rogo reſpondeas, an rectè ſenſerim,* & ibi: *Item quæro, & de penſionibus,* & ibi reſpõdi: *Omnia ea hæreditatis appellatione continentur.*

23 Infertur etiam interpretatio ad text. in l. l. Domitius, ff. qui teſta-

teſtamenta facere poſſunt, vbi eadem figura verborũ conſultatio, & reſponſum, epiſtola cõcipiuntur.

24 Et hùc quoquè pertinet alia ſimilis quæſtio in l. Plotiana, ff. de iure codicillorum, illis verbis: *Plotiana Celſo ſuo ſalutem*: & rurſus illis: *Iubentius Celſus Plotianæ ſuæ ſalutẽ*: ex quibus deducitur, per epiſtolã Celſum fuiſſe conſultum, necnon & ei reſcripſiſſe.

25 Nec hìc omittenda eſt alia conſultatio per epiſtolam, & ad eam per aliam epiſtolam ſequuta reſponſio, in l. Licinius Loquſta, ff. de legat. 2.

26 Rurſus & quæſtioni per epiſtolam propoſitæ Iurecõſultus reſpõdit in l. Saluius Ariſto, ff. de legatis præſtandis.

Reſponſum etiam aliæ epiſtolæ ſubiecit Iureconſultus in l. Claudius Seleucus, ff. de his quibus vt indignis.

Per epiſtolam quoquè interrogatus Iureconſultus alia epiſtola reſcripſit reſpõſum ſuum in l. Fauius Ianuarius, ff. de ſolutionibus.

Aliæ etiam epiſtolari quæſtioni, ſeu conſultationi epiſtolicũ reſponſum dedit Iureconſultus in l. Attilicinus Proculo, ff. de pact. dotalib.

Iulius Paulus quoq; a Neſenio Apollinari cõſultum ſe per epiſtolam proponit in l. Neſcẽnius Apollinaris, ff. de neg. geſt.

A Licinio etiam Rufino conſultum ſe per literas idem Paulus ſcribit in l. Licinius Rufinus, ff. quibus ad libertatẽ proclamare.

Proculum etiam ſæpius à nepote per literas conſultum legimus in l. nepos Proculo, ff. de verb. ſign. ibi: *Nepos Proculo ſuo ſalutem*; Reſpõſum verò Proculi ſubijcitur, ibi: *Proculus cum dotem, &c.*

Extant deinde ad eiuſdẽ nepotis per epiſtolam cõſultationes alia Proculi per literas reſponſa duo: vnúm in l. Sempronius Proculus, ff. de leg. 1. alterum in l. Proculus nepoti, ff. de iuredotium.

Par eſt & alia reſponſi forma Pauli ad conſultationem in l. Iulius Paulus Nimphidio, ff. de condition. & demonſt.

Eſt & elegãs conſultatio per epiſtolam in l. Attius fundi, ff. de hæred. inſtit. ibi: *Attius fundi Corneliani, &c.* & ibi: *Idq́ Proculo placet, quid tibi videtur? Reſpondit, vera eſt Proculi opinio.*

Marcelus etiã à Sulpitio conſultum ſe reſpondiſſe per epiſtolam narrat in l. Sulpitius Marcello, ff. de donat. inter virum & vxor. aliaquè innumera iura in huius rei confirmationem hìc adduci poſsent, quæ breuitatí operis conſulendo conſulto omitto.

IN TEXTV IBI: *Por ſu nombre.*

Scholium IIII.

27 Alius modus in ius vocādi, ex noſtra l. deducitur, nēpē per nūtium, cuius meminit text. in cap. prudentiā, §. 1. de offic. delegati, & in cap. cū parati, de appellationibus, & in l. magis puto, §. ſi pupillus, verſ. nec tamen, ff. de reb. eorum, & in l. 1. ff. de procuratoribus. l. 2. quis ord. in poſſeſſ. ſer. & in l. 3. ne quid pub. læt. in Cod. Theodoſ. l. 2. C. de repudijs, & quāuis diuerſos habeat in iure ſignificatus, vt conſtat ex l. 6. §. nuntiatores, ff. ad S.C. Turpilian. l. 4. ff. de diuortijs, l. 2. & 3. C. de repudijs. l. 2. ff. de pact. l. 1 §. vlt. ff. de contrahenda emptio. l. 1. ff. mandati, l. 4. ff. pro ſocio, l. 4. ff. de manumiſsis vindicta, l. final. ff. de ſponſalibus: ſed quoad no-
28 ſtrum text. nuntius dicitur, qui ſpecialiter certi negotij gratia, ad aliquē in ius vocandum deſtinatur, l. 2. ff. de obligat. & ex Feſto Pomp. Seruioquē, in 11. Æneid. docet Briſonius de verborum ſignificat. verb. nuntius, vbi non pauca, quæ huc ſpectāt, coagerit.

29 Viator quoq; appellatur in dict. §. nec tamen, & in l. vltima, ff. de iudicijs: horumquē viatorum meminit Cicero, de ſenectute: in illis verbis: *Ad Senatum accerſ bantur Curtius, & cæteri Senes, ex quo, qui eos accerſebant, viatores nominati ſunt:* meminit quoquē Columel. lib. 1. in præfatione, ibi. *Illis enim temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur, & cū conſilium publicum deſiderabatur, à villis accerſebantur in Senatum, ex quo, qui eos euocabant, viatores nominati ſunt:* & tradit Plinius lib. 18. cap. 3. ibi: *Cincinato viator attulit dicta͞turam: & quidem (vt tradit Norbanus) nudo plenoq́ pulueris etiam num ore: cui viator vela corpus inquit, vt proferā Senatus, Populiq́ Romani mandata: tales tum etiam viatores erant, quibus id ipſum nomen inditum eſt, ſubinde ex agris Senatū, Ducesq́ accerſentib':* noſtri tū text. & eius deciſioni magis conuenit Sexti Pompeij locus, lib. vltimo, in eius initio, vbi generaliter viatores dicti erāt, qui iuſſa magiſtratum executioni mandabant, iuxta text. in dict. l. magis puto, & conſtat ex Cicerone, in Batinio, ibi: *Miſeriſuè viatorem, qui M. Bibulum domo vi extraheret:* & ex Liuio 4. Dec. lib. 9. ibi: *Incenſum referre viatores iuſsi, & omnes vbiquē?* nec illud omitto, quod ex Liuio deprehendi, vt Lictores conſulum eſſent viatores tribunorū plebis: *Ardens* (inquit Liuius) *igitur ira Tribunus viatorem mittit ad Conſulem, Conſul Lictorem ad Tribunum:* ſcribit autē hæc Liuius 1. Deca. lib. 2.

lib. 1. Lictores, autem quare ſic
dicti ſint, videre eſt apud Au-
lum Geliũ Noct. Athic. lib. 12.
cap. 3. Feſtum, lib. 10, Plutarch.
Problem. cap. 67.

Prædicti etiam nuntij, appa-
30 ritores dicti ſunt, & de his extat
plurimi tituli, libr. 12. Iuſtinia-
nei Codicis, nempè de appari-
toribus Præfect. anno. & de ap-
par. Præf. vrba. & apparit. Præf.
præt, & apparit. Proconſ. & leg.
& eorum quoquè mentio fit in
l. nullus apparitor, & in l. quicũ-
què, de diverſ. offi. & in l. Diuus
ff. de ſeruis fugitiuis, & in l. ſi
pignora, ff. de euictionibus, &
in l. ne diu apparitorum, C. de
pœnis, & agit de eis Liuius 1.
Decad. libr. 1. & Cicero in 5. in
Verrem, Act. & in 2. Philip. Et
in antiqua legis tabula, quæ Ro
mæ extat, non ſemel hoc nomẽ
vſurpatur, vt teſtatur Briſon. de
verb. iuris, verbo, apparere, hu-
ius autem nomi[illegible] æthymo ex
eo ſ[illegible]: *Apparent enim, & praſto
ſunt ad obſequium*, vt videre licet
ex Virgilio 12. Æneid. ibi: *Seui-
què in limine Regis apparent*; quẽ
locum benè interpretatur Ser-
uius ibidem, cui loco, & ſimilis
eſt, & ille verſus eiuſdẽ Virgil.
lib. 8. Æneï: *Quam Turno Regi,
aut Regi apparere Latino.*

31 Miſſuſquoque nuntius voca-
tur in cap. 1, de immunit. Eccl.
diſsimilis ab illis, quos Vlpian.
enumerat in l. 2. §. 1. ff. de eis qui
notantur infam. & ab his, quæ
de eis adnotantur ab Alexan. ab
Alexand. Gen. dier. lib. 5. cap. 8.

32 Officialis quoq; nuntius di-
citur, qui alicui magiſtratui iu-
dicivè præſto eſt, miniſterium,
officiumvè exhibet, l. 2. C. de
Decurionibus, libr. 10. cap. ali-
quando, 2. quæſt. 4. in prin. l. ea
quidem, C. de accuſationibus,
vbi Accurſ. verb. per officium.

33 Notarij quoq; nunci; dicun-
tur in cap. circucelliones, 23. q.
5. vbi gloſ. verb. notarijs.

34 Executores quoquè appellan
tur in l. 2, C. de ſportulis.

35 Portarij quoquè dicuntur, vt
in cap. cum olim, de priuilegijs.

36 Miniſtri etiam nuncupantur
in cap. cum miniſtri, 13. q. 5.

37 Cæſariani etiam nominãtur
ſiue Catholicani, in l. penult. §.
ſed & in his, C. de bonis proſcr.
ibi: *Exceptis duntaxat Cæſarianis,
vel Catholicanis, &c.* Et in hoc
ſignificatu accepit Specul. in ti-
titulo de citatione, §. 4. num. 5.
Accurſius tamen in dict. §. ſed
in his, verb. *Cæſarianis*, aliter in-
terpretatur, Cæſarianos enim
exponit, id eſt, primipilarios;
primipilus autem dignitas eſt,
l. 1. cum ſequent. C. de primipi-
lo, lib. 12. de quo plura non con-
tẽnenda ſcribere poſſem, omit-
to tamen tanquam legi noſtræ
diſſentanea. Illud tñ non præ-
termitto, Cæſarianos pro offi-
cialibus procuratoris Cæſaris

habitos fuiſſe in l.1.C.de iure fiſci,lib. 10.& in rubr.de Cæſarianis,in Cod.Theodoſiano, & in l.2. de bonis vacantibus, eod. lib. & Codice, quæ omnia non ineleganter cōgeſta ſunt in noſtræ legis confirmationem,quæ vtitur hoc vocabulo,*Por ſu nombre*,de nuntio,miſſo,apparitore, & alijs relatis,ſentiens.

38 Ex quo ſanè verbo, necnon & alia quæſtio deciſa videtur, nēpè vt ipſe ſolus homo à magiſtratu miſſus fidem faciat. Quæ quidem quæſtio anceps erat, & eam deprehendo mouiſſe Speculatorem in d.§.4.nu.6. in tit. de citatione,vbi refert, quendā veterem ſcribentem docentem vni apparitori aſſerenti aliquē in ius vocaſſe credendū, in cauſis ſcilicet modici præiudicij , in alijs tamen duos deſiderari, cui ipſe author non aſſentitur, in omnibus enim cauſis vnius nūtij teſtimoniū ſufficere contendit, & eius opinionem admittit Bald.in l.2.C. de annali except. nu. 6. Ita tamen , vt prædictus apparitor publicus ſit, ſignūq; geſtet, quo à cæteris diſcernatur, omnibusq; ſit notus, qui ſi ad hoc deſignatus non ſit,contraria opinio procedet, & hoc caſu duobus erit opus, vt adnotauit Specul. vbi ſup. nu.6.ad fi. ad quod alludens l. noſtra, quæ vnico nūtio cōtenta eſt, adijcit præd. verba: *O por hōbre conocido.*

IN TEXTV IBI:
O por ſu ſello conocido.
Scholium V.

39 Alius citandi modus, à noſtra lege inuentus eſt, videlicet per ſigillū iudicis: cui cum non credatur , niſi authenticum ſit,iuxta text.in c.2. cum vulgaribus, de fide inſtrumentorum,ſigillum notū deſiderant noſtræ legis verba, vt ex hoc Scholio videre licet,cū ignotum fidē nō faciat, vt probat text. in cap. quod.ſuper, de fide inſtrum.& in c.2.de cler. pereg.
40 nec noſtræ legi refragatur text. in l.diſtrahente,C.de reb. alien. & in §.poſſunt,inſtit.de teſtam. ordin. vbi ſigillo priuatæ perſonæ creditur, communiter enim hæc iura accipiuntur in re propria,in qua cōtra ipſammet perſonam ſigillantis, priuatum ſigillum fidem facit, aduerſus alios tamen debet eſſe notum, & authenticum , vt in lege noſtra requiritur, ad hocq; deſignatum,iuxta Innocentij doctrinam in cap 2.de fide inſtrumentorum, num.2. quem ibi communiter ſcribentes ſequuntur, vt ex his intelligatur text in c. ſignificauit,de appella.vbi proprio,noto,& authentico ſigillo nō ſtatur,nempè, quia ad aliud miniſterium erat deſignatum,
41 & deſtinatum . Nec prædictis oberit deciſio tex.in l.ad teſtiū,

§.1.

§.2.de teſtamen.vbi poteſt quis alieno ſigno ſignare. Ibi enim expreſſum fuit,cuius ſignaculo ſignatum fuiſſet, & quare alte-
42 rius annulo ſigillaretur. Hinc quoquè interpretatur text.in d. l.ad teſtiũ, §. ſi ſigna, ibi: *Si ſigna turbata ſint ab ipſo teſtatore, non videtur ſignatum*: accipitur enim ſecundum ſuperiorem interpretationem: vt nec alieno,nec proprio annulo turbato tamẽ quis ſignet, niſi aliter exprimat, vt Innocentius docuit in dict.cap. 2.num.2.in fin. Specul. de probationibus.§.videndum,nu.16. Bartol.in dict,l. ad teſtium,§. ſi ab ipſo, num. 1, Ratioq́; noſtri text.deducitur ab Specul.in tit. de citatione,§.iam de citatione, numer.13. docente, citatum in iuſq; accerſitum, cùm ſignum videat alienum ad aliamuè rem deſignatũ iuſtè exiſtimare poſſe, literas falſas eſſe: ideoq́; hoc caſu in ius vocatum, iudicio ſupereſſe nõ adſtringi contendit. Cui rationi anectitur litera huius noſtræ legis, quæ annulum notum deſiderat.

43 Animaduertoq́;, ſigillũ multifariè in iure accipi, l.gẽma inclusa,ff.ad exhiben.l.ſi cuius rei, §.ſed ſi ædium, ff. de vſufruct.l. quæſitum, §.Papinianus, ff. de inſtru.vel inſtrum.leg.& tradit Plin.lib.36.c.24.Sed quoad noſtram legem attinet. ſigna ſigilla, & ſignacula idem valent,l.1, §.ſi pecunia,ff. depoſiti,l.1.2,& 4.ff. de teſtam.& quẽadmodum teſtamenta aperiantur.

44 Hoc ergo ſigillum, vel ſignaculum,cum notum, & proprium ſignantis eſſe debeat, vt lex noſtra oſtendit, hinc ſtylus fluxit, vt in reſcripto, vel literis cõmuniter ſubijciantur illa verba: *Sigilla noſtra appoſuimus.&c.* Quamuis ſi annulus notus ſit, prædictã demonſtrationẽ non requiri, & ſine prædicta clauſula reſcriptũ valere teſtetur Innocentius in cap.ſcripta, de fide inſtrum. num. 2. ex lege fin. C, arbitrium tutelæ.

45 Vlterius & ex noſtræ l.verbis adnotatur id quod in tabellionibus receptũ eſt, qui ſigno noto, & proprio ſignare debẽt, ita vt alieno vti nequeant, nec à conſueto recedere, iuxta text, in authentico de inſtrum. cautela,& fide,§. ſed etſi inſtrumẽta, quod & noſtra tempeſtate ſtylus admiſit. Ideoque in titulo approbationis proprium & notum ſignum tabellionis apponitur, vt omnis ceſſet fraus, & Baldus notat in dicta l.ad teſtium,§.ſi ab ipſo,in princ.

Deniquè noſtra lex non loquitur de ſigno tabellionis, cũ hoc diuerſum ſit à prædicto ſigillo, cuius text. hic meminit,
46 Diuerſitas autem ea eſt, ſigilla enim hæc nota & authentica, quæ à noſtra lege adnorantur,

annulo,

annulo, & ſigno, quod chara-
cteres habeat, imprimi debent,
iuxta text. in d.l. ad teſtium, §.
47 ſignum autem. Tabellionis ta-
men ſignum non imprimitur:
ſed ſua propria manu notũ ſig-
num ſignare tabellio debet. Ex
quibus adnotabitur diuerſitas
inter ſigillum publicum & au-
thenticum: illud enim ſolius ta-
bellionis eſt: tum etiã & annulo
nõ imprimitur: hoc tamen alia
omnia ſignacula amplectitur,
quæ characteres habent, fidéque
faciunt, exequique poſſunt, &
non minoris authoritatis ſunt,
cap. poſt ceſsionem, de proba.
l. 114 tit. 18. part. 3. quæ adnotaſ-
ſe oportuit ſuper prima noſtræ
legis parte, & declaratione legis
Tyri, quæ ab ipſa refertur, quæ
cum tantum prouidiſſet, reum
in ius vocari debere, modos ta-
men euocationis non expreſsiſ-
ſet, ait text. noſter, prædictam
legem exponendo modis quos
retulimus accerſiri reum poſſe.
Animaduertoque apud veteres
moris fuiſſe in omni actu ſig-
nare, l. moris, ff. de pœn. & docet
Cicero pro Quintio, cùm ait:
*Teſtificatur iſte P. Quintium non ſe
ſtitiſſe, & ſe ſtitiſſe tabulæ maximæ
ſignis hominum nobilium conſignan-
tur.* Ouid. libr. 4. de Ponto, Ele-
gia 15.

*Confiteor teſteræ licet, ſignate Qui-
rites.*

Ideq; lib. 3. de Ponto, Elegia 2.
in huius rei confirmationẽ hos
verſus ſcribit.

*Sint hi contenti venia, ſignẽtq; licẽ-
bit.*
Pugnari factum me quoq; teſte ſuũ.

Martialis Epigramm. 89. lib. 9.

Zenas ſeruulus eſt mihi paternus.
Signa, cras melius Luperce, fiet.
*Nunc ſignat meus annulus La-
genam.*

In omnibus igitur, quæ publici
vel priuati contractus ſcripturã
continebant, ſignacula adhibe-
bantur, vt Paulus lib. 5. ſenten-
tiarum, titul. 25. author eſt, ibi:
*Ampliſſimus ordo decreuit eas ta-
bulas, quæ publici, vel priuati con-
tractus ſcripturam continent adhibi-
tis teſtibus, ita ſignari, vt in ſumma
marginis ad mediam partẽ perforatæ
triplici ligno conſtringantur, atq; im-
poſitum ſupra linũ ceræ ſigna impri-
mantur, vt exteriores ſcripturæ fidẽ
interiori ſeruẽt, aliter tabulæ prolatæ
nihil momẽti habent.* Et tradit Sue-
to. in Neronem, c. 17. his verbis:
*Aduerſus falſarios tunc primum re-
pertum, ne tabulæ, niſi pertuſæ, ac ter
lino per foramina traiecto obſignaren-
tur.* Et de pactis quoq; mentio-
nem faciens Seneca lib. 3. de be-
neficiis, c. 15. ſcribit hæc verba:
*Pacta conuenta impreſſis ſignis ad-
hibitis ab vtraq; parte teſtibus cuſto-
diri.* Nec omittẽdus hic eſt Au-
ſonij locus, epiſtola 23. ad Pau-
linum: *Signaui autem nõ vt Plau-
tus ait, per ceram & linum, literaſ-
què interpretes, ſed per poeticũ cha-
racte-*

racterem magis notauimus, vt tanquam ſignum impreſſum iudicares. Et hunc veterem vſum Plautus demonſtrat Pſeudoli Actu. 1. Scena. 1, & Bacchidib Actu, 4. Scena 4, ibi,

Cedo tu ceram, ac linum, ac tutum, age, obliga, obſigna cito.

Ad ſignandumque amici aduocabantur, idque inter recepta Romæ officia adnumerabatur, vt ait Tertul. in lib. de Idolatr. ibi: *Signate ſignis non iam aduocatorum, ſed &c.* In eoque officio matutinas horas definitas fuiſſe, docet Martial. lib. 10. Epigrāmat. 70. hoc verſu:

Nunc ad Luciferā ſignat mea gemma Dianam.

His adſtipulatur quod ſcribit Cicero lib. 2. de inuentione, de quodam coniecto in carcerem, ibi: *Quidam eius familiares in carcerem tabulas adferunt, & teſtes adducunt, heredes quos ipſe iubet, ſcribunt tabulæ obſignantur.* Et quod ait libro 7, ad Arthicum, epiſ. 2. *Eius eſt teſtamentum de Tortorij vnciis Geronum ſignis obſignatum.* Idemque epiſtola vltima, libro. 3. ad Quintum fratrem: *Alias pro aliis teſtamenti tabulas obſignaſſe narrat.* Et Cæſar oſtendit lib. 1. de bell. Gallico, his verbis: *Vulgo totis Caſtris teſtamenta obſignabantur.* Et Seneca epiſt. 8. lib. 1. ibi: *Non videor tibi plus prodeſſe, quā m cum ad vadimonium aduocatus deſcenderem, aut tabulis teſtamenti annulum imprimerē.* Et hinc orta fuit quæſtio apud Iureconſultos, an teſtes proprio, vel alieno annulo ſignare poſſent, & annuli eſſe poſſent vna, & eadem ſculptura, l. ad teſtium, § ſi quis ex teſtibus, ff. qui teſtament. facere poſſunt, & §. ſi ab ipſo, eiuſdem legis, §, poſſunt autem, inſtituta de teſtament. Quin & Iuriſconſultos ad has obſignationes adhibitos indicio eſt, Quod inquit Cicero libro. 1. de Oratio. illis verbis: *Cùm obſignes tabellas clientis tui: quibus in tabellis id ſit ſcriptum, quo ille capiatur.* Et hūc ſpectat quod de eorum reſponſis dicitur, quæ tantæ authoritatis fuerunt, vt ea Iuriſconſulti non ſignarent, vt Plinius oſtendit, epiſtola 5, libro 6. ſed plerunque ipſi iudicibus ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſulebant, vt ait Pomponius in lege ſecunda, ff. de origine iuris. A iudicibus enim, conſultos prudentes colligitur ex leg. 3. ff. de minori. §. 1. & ex lege ſecūda, ff. de pactis dotalibus. Poſteà tamen etiam inualuit, vt reſponſa ab eis ſignarentur, quo reſpexit Seneca lib. octauo de benef. cap. 16. ibi: *Si tamen quod ſentiam quæris, & vos ſignari reſponſum.* Et plura quæ hūc ſpectant, congeſsit Barnabas Briſſonius, de formulis, libro 3. in fine libri,

verſiculo

verſiculo, prudentum porro.

Ad cognitionemquè rei, de qua agimus, vltimò animaduerto, ſigna, ſigilla, & ſignacula ipſis tabulis imprimi neceſſe non eſſe, ſed linteo, quo tabulæ inuoluebātur, imprimi ſatis fuiſſe, lex ad teſtium, §. finali, ff. qui teſtament. facere poſſunt. Quibus explicita redditur illa noſtræ legis pars: *O porſu ſello concido, &c.*

IN TEXTV IBI:

Sino fuere raygado, recaudenlo.

Scholium VI.

48 LEX Noſtra in hac ſecunda parte refert verba prædictæ legis quartæ, titulo tertio, lib. 2. Fori, iuxta quam nemo, qui immobilia poſsideret, etiam ſi ſuper crimine grauiq; aduerſus eum ageretur, conijci in carcere poterat, ſed tantùm in ius vocabatur: & ſi immobilibus careret, in vincula cōijciebatur, dum ſatiſdationem præſtitiſſet: alludit enim in hoc præ dicta Fori lex, ad vetus illud ius quo qui immobilia non habebat, vadimonium præſtabat: vadimonium autem accipitur pro ea ſponſione, quæ datur in cauſa grauiori, puta criminali, dictum vadimonium à vadibus, hoc eſt, ſponſoribus, quos qui dediſſet a iudicio vadere, & diſcedere poterat, authores ſunt, Acron, & Porphirion, in illud Horatij, in primo ſermone, Satira ſecunda: *Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem eſt.* Iuuenalis quoquè ait: *Defert vadimonia prætor.* Plinius in procœmio naturalis hiſtoriæ: *Propter quod* (inquit) *vadimonium deferri poſsit.* Errant itaquè, qui putant, & ſanè pleriquè ſunt in ciuilibus cauſis vadimonium recipi, cuius præſtatione quis inuitus non rapiebatur ab aduerſario, licet ire in iudicium recuſaret. Vades enim (quod receptius eſt) criminum ſponſores tantum ſunt, quinimo vt ex Varrone libro quinto, de lingua Latina, & Feſto. libro vltimo colligitur, *vades*, ſolum dicebantur, qui reum capitis ſiſtendum ſpondebāt, qualis fuit ille Damon, de quo Cicero lib. tertio officiorum. Non nego tamen, vadimonium quanuis impropriè, in ciuilibus & priuatis negotijs quoq; dici; quod non ſolum ſponſiones, ſed & cōſtitutum diem ſignificat, quo quis iudicio ſiſtere debebat, & de vadimonio ex Plinio, Suetonio, Halicarneſeo, Iuuenali, Cicerone, Seneca, & alijs plura cōgerit Barnab. Briſonius, de verborum

borum ſignificatione, libro 18.
verbo, *vades*, Antonius Nebri-
ſenſsis Grammaticus, in iuris
ciuilis Lexicon, verbo, *vadimo-
monium*, Alexand, Scot. in Vo-
cabulario Iuris, verbo, *vadimo-
nium*, Franciſcus Hotomanus,
in Commentario verborum Iu-
ris, eodem verbo. Quæ Fori lex
iuri admodum diſsetanea erat,
vt conſtat ex lege prima, ff. de
cuſtodia reorum, & lege Diuus
Pius, eodem titulo. Ex quibus,
quando graue ſcelus commiſ-
ſum eſt, in carcerem reus con-
ijcitur, quamuis immobilia poſ-
ſideat, fideiuſſoresuè præſtet,
quod Vlpianus ibi ex Diui Pij
epiſtola ſtatuit, & ei conuenit
textus in l. 16. titul. 1. part. 7. &
in lege decima, titulo 29. eadem
part. quæ iudici præcipiunt, ne
reum ſub fideiuſſoribus dimit-
tat, ſi pœna corporis ei irrogā-
da ſit. Prædictam itaquè Fori
legem tanquam iuri repugnan-
49 tem noſter textus impugnat,
atque cuſtodiri non debere, cū
in delictis tantum leuibus eius
deciſio locum habere poſsit, vt
optimè interpretatur Grego-
rius in dicta lege decima, Scho-
lio ſexto, & in Scholio primo,
& ſecundo proœmij, titulo 29.
par. ſeptim. & hùc ſpectāt verba
textus in lege nullus C. de ex-
hibendis, & tranſmittēdis reis,
ibi: *Ac tandiu pari fortuna retine-
ri, donec repererit cognitio celebrata
diſcrimen:* & docet Baldus ibidē
numer. 2. & in l. ſed etſi, ff. de in
ius vocando, num. 2. Eaquè no-
ſtræ legis, & eius deciſionis vul-
garis ratio redditur, nēpè, quia
in poteſtate fideiuſſoris non eſt
ſoluere iudicatum, cùm execu-
tio in perſona fieri debeat. Cū
diuerſa itaquè ratio vigeat in
leui crimine, cui pecuniaria pœ-
na ſuccedit fideiuſſor interce-
dere poteſt, vt ſtatuit lex noſtra
in hac vltima parte, quæ vetat
vt in vincula conijciatur reus,
ſi immobilia habeat, iudicioùe
ſiſti, cautionem præſtet, cui con-
cinit Rubrica, ff. *Ne quis eū qui
in ius vocatus eſt, &c.* & l. 1. ff. *In
ius vocati vt eant.* Inſpiciendus-
què eſt Bald. in d. l. 2. C. de exhi-
bend. reis, num. 3. & Gregorius
Lopez in ſumma tit. 29. part. 7.
50 Schol. 1. Et ſi cautio non inue-
niatur, qui pignora tradit, ſatis
cauiſſe videtur, l. 1. ff. qui ſatiſd.

Textus ſexageſimusſeptimus.

Sobre la ley, que comiença: Si algun hombre, que es en el titulo de los furtos, ſobre aquellas palabras: Faga tal emienda, &c. Eſto ſe entiende, que el heredero es tenido de hazer tal emienda, como aquel de quien es heredero, ſi

fueſſe

tius admiſſa fuit, videlicet, vt quando iudex monet litigatores, hæc monitio effectum peremptorij ſortiatur cū præſentia, iudiciſquè authoritas mandatum augeat, ſitquè maioris conſiderationis, quod vere fit, quam quod per imaginem, vt docet gloſſa in c.conſuluit, de officio delegati, cui aſſentitur Baldus in dicta l.ceſſante, nu.2. & huic noſtræ legis ſententiæ non oberunt dict.l. ad peremptorium, de iudicijs, & l.1.§. itē cum ex edicto, ff. quæ ſententiæ ſine appellat.reſcin.vbi ſententia nulla eſt, ſi peremptoria citatio nō præceſſerit:cùm magiſtratus citatio peremptorio, tribuſq; denuntiationibus cōparetur, vt Accurſio, Bartolo, & Baldo, & omnibus ſcribentibus placuit in dicta l. ceſſante.

2 Quinimo iudicis præſentiæ tāta authoritas tributa eſt, vt quāuis ipſemet non citet, ſed eius nūtius ipſo præſente, nihilominus ter citatus, reus dicatur, iuxta Baldi doctrinam dicto nu.2. in fine:argumento textus in l.ſi procuratori præſentis, ff. de verborum oblig, vbi præſentia perſonæ inducit, vt alteri per alterum actio quæratur.

3 Et hinc dubitatum eſt, ſi quis caſu, & non vocatus coram iudice adſit, an eius præſentia operetur, vt pro citato habeatur, & ſententia contra eum ferri, ſine alia citatione queat, cuius quæſtionis partem negatiuam elegit Innocentius in cap. licet, de officio & poteſt. iudicis delegati, num.2. aſſerens, vocatum propter vnam cauſam, licet ibi ſit præſens, propter aliam non poſſe conueniri. Rurſus, quia quanuis quis præſens ſit, non ad hoc adeſt, ſed fortuito, prædicta itaquè præſentia non ſufficiet:argum.tex.in l.1.§.1.ff. vi bonorum raptorum. Partem tamen affirmatiuam elegit, & admiſit Baldus in l. ſi accuſatoribus, numer.13.C. de accuſat.ex text. in l. de vnoquoquè, de re iudicata. & in leg. in cauſæ, §. cauſa autem cognita, ff. de minoribus, l. etiam, §.fin. eod. tit, & in cap.fin.de electione, lib.6. In quibus iuribus præſens euocato comparatur, & Innocentio ſatisfacit Baldus vbi ſupra, diuerſitatem conſtituens in eo, qui ex alia cauſa acceſsit, vel fortuito iudicio ſupereſt, iuxta textum in l.2.§. legatis, & §.ei quoquè, ff.de iudicijs, cuius rei exēpla ſcribit Baldus in dicto numero tertio, & eandem opinionem admittit Baldus in l.2.numero quinto, C. quomodo & quando iud. Idem Baldus in l. conſentaneum, numero 36. eodem titulo, & in l.ad dictos, in fine, C. de appellationibus, Bartolus

tolus in l.1. ff.de in ius vocand. Ioannes Andreas in cap. vltimo, de electione, in ſexto: & ratio eſt ſecūdum prædictos: nam cum finis citationis ſit, vt iudicio vocatus ſuperſit: ideo præſens fruſtra in ius vocaretur. Et ſuperiorem intellectum, nempe, ut iudicis vnica monitio pro peremptorio iudicetur, in quolibet iudice locum ſortiri, ſiue pedaneus, arbiterve ſit, author eſt Baldus in dicta lege ceſſante,
4 numero 11. Et hinc infertur, vt quanuis notiſsimum ſit, neminem dici verum contumacem, niſi ille qui citatus reſpondit, ſe nolle iudicio ſupereſſe, vt adnotauit Accurſius in dicta lege conſentaneum, verbo, contumacia, quem extolit Baldus ibidem num. 14. & notabile ſchol. lium dicit Ioannes Andreas in cap. venerabilibus, §. ſecus, de ſententia excommunicationis, At magiſtratus authoritas tanta eſt, vt quando ipſemet monet, intra citationis dilationem, ſi citatus iudicio non ſuperſit, pro vero contumace habetur.
5 Cùm hi duo caſus ſimiles ſint, vel reſpondere, ſe nolle adeſſe, vel iudicis aditū recuſare, cum ipſemet in ius vocauit: vt eleganter docuit Accurſius in l. 2. C. quomodo & quando iudex, verbo, *edicti*, ad finem, & Barto. ibidem numer. 5,

IN TEXTV IBI, *O por ſu carta.*

Scholium III.

6 ALIVS Modus in ius vocandi à noſtra lege traditur, nempè per literas iudicis, de quo mentio fit in dicta lege conſentaneum, vbi Baldus num. 2. & inter alios præcipuū eſſe ait, innumeriſque rationibus confirmat. Cui ſimilis eſt per epiſtolam citatio: argumen. text. in l. qui, §. ſi epiſtola, ff. de furtis, & in noſtro tex. ſatis probatur in hoc Scholio, ibi: *O por ſu carta*: & hinc dicitur, epiſtolas Principum eaſdem eſſe cum literis & reſcriptis, vt conſtat ex lege 5. §. 1. ff. de iure immunitat, l. 3. §. ſi quis ius, & §. ei licet, ff. de iuris & facti ign. l. 1. de conſtit. Princip. §. ſed & quod Principi, de iure natur. Per epiſtolam quoq; conueniri poteſt inter abſentes, l. 2. ff. de pactis, Inter abſentes etiam per epiſtolam negotia contrahi poſſunt, l. 2. ff. de obligat. & actio. Et per epiſtolam mādatum ſuſcipitur, l. 1. ff. mand. Et per epiſtolam bonis ceditur, l. vltima, ff. de ceſſ. bonorum. Epiſtola quoq; ſponſalia conſtituuntur, l. finalis, ff. de ſponſalibus. Arbiter quoquè per epiſtolam iubere adeſſe

epiſt. 11. quod inſcribitur char-
tæ epiſtolares, vel epiſtolæ epi-
9 thecæ. Hoc enim nomine nun-
cupabãtur epiſtolæ, quę cuiquã
dabantur ad alium citandum, ſi
credimus Ludouico Celio lib.
12.c.1.litera A.& lib.22. cap.14.
ante literã B.ibi: *Epithetos verò epiſtola dicitur data cuipiam, vt tabellario*: hicquè per epiſtolam ci-
tandi modus alios præcellit, vt
Bald. docuit vbi ſupra, vt ex hoc
nõ abs re inferri poſſet ad Specu
li doctrinam, in titulo de cita-
tione, §.ſequitur videre, num.2,
vbi latè diſputat, an citatio poſ-
10 ſit a ius dicente parti cõmitti: &
tandé negat aduerſarium in ius
vocare poſſe aduerſarium ſuũ,
iuxta text.in l.1. §. præterea, ff.
de quæſtionib. & in authen. de
teſtib. §.ſi verò odioſus, & in l.2.
ff.quod cũ falſo tutore, & in l.1.
§.1.ff.de eo per quem factũ erit.
Communis tamẽ doctrina eſt,
vt hoc accipiatur quando nudo
verbo quis in iudicium euoca-
tur, ſecus ſi per epiſtolam ipſius
enim tabellarius aduerſarius eſ-
ſe poteſt, ex dict. §.ſi epiſtola, &
probatur in l. meminerint, C,
vnde vi, & in l.creditores, C. de
pignor.docet Bald. in l.vt perfe
ctius, nu.15. C.de annal. except.
11 Et ius quoq; Pontificium cita-
tionis per epiſtolam meminit,
vt adnotatur in cap. ſi fortè, 65.
diſtin.vbi Epiſcopi epiſtolis euo-
cantur, & Archiepiſcopus epi-
ſtola citauit in c. ſi quis Metro-
politanus, 18.diſtin. & ad conſe
crationem Epiſcopus in cap.nõ
debet, 65, diſtinct. & de epiſtola
quoq; mentio fit in c. nec Epi-
ſcopi, de temp.ordin. literis quo
que a capitulo euocantur cano-
nici ad electionem, in c.cùm in-
ter, de elect. & à conuentu mo-
12 nachi, in c. ſtatuimus.19.q.3. &
de literis commẽdatitijs habe-
tur in 72.diſtin. per totam, & in
Concil. Trid.ſeſſ.14.cap.2. & de
cõſeruatorijs, eadem ſeſſ. cap.5,
& de teſtimonialib⁹, ſeſſ.23.c.5,
& de literis dimiſſorijs, eadem
ſeſſ, cap.10.
13 Rurſus & iurecõſulti priſcis
temporibus per epiſtolã ab ab-
ſentibus cõſulebantur, & planè
conſultores, qui Iureconſultos
conſulendi gratia adibent, non
ſine præfatione id faciebãt: hoc
tamẽ duobus modis eueniebat;
14 interdum enim, vt inquam per
piſtolam, interdum etiam viua
voce conſulebantur. Viuæ autẽ
vocis præfatio erat. Rogabant
enim, an per otium, & per occu
pationes conſulere eos poſſent?
quod fiebat his verbis: *Licet conſulere?* id eſt, *Licet ne mihi tua opera vti, & à te Iureconſulto maxima conſilium expetere?* Hoc Cicero in
Mureniania conijciendũ relin-
quit, cum de Iurecõſultis agens
ait: *Et veſtrũ illud, licet conſulere!*
monſtrauit & Oratius lib. 2.ſer
monum, Satira 2. quo loco in-

ducit, quendam de plebe cum Rege Agamenone altercãtem, interrogare? an liceat ſibi, cum de aliquibus percontari, quod ille his verbis demonſtrat: *Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit,* cui Rex ſequenti reſponſione ita reſpondet: *Conſule?*

15 Per epiſtolam autem præfatio erat, *Velim reſcribas*, vel, *Rogo reſcribas*, nonnunquam verò hoc vno verbo, *quæro*, quibus verbis poſt ſalutem aſcriptam, & quæſtionem propoſitã conſultores vtebantur.

16 Ex quibus & nõ ineleganter infero interpretationẽ ad textũ in l. vlt. ff. de minorib. ibi: *Inius alias Iunius Diophantus Pomponio ſuo ſalutem*, & ibi (vbi conſultatio proponitur) *Minor vigintiquinq́ annis nouãdi animo interceſſit pro eo, qui temporali actione tenebatur, &c.* & ibi (vbi conſultor ſuum iudicium monſtrat:) *Ego didici ex tẽpore in integrũ reſtitutionis tantũdem temporis præſtandum, quantũ ſupererat, tu quid de eo putas velim reſcribas:* & ſtatim ſubijcitur Iureconſulti reſponſum, ibi: *Reſpondit ſine dubio, quod de temporali actione, in qua interceſſit minor, ſenſiſti, puto verius eſſe*, ex qua lege manifeſtè patet, Diophantum conſultorem per epiſtolam cõſuluiſſe Pomponiũ Iureconſultum, eundemq́; & per epiſtolam reſcripſiſſe, & reſpondiſſe.

17 In fragmentis quoq́; Iureconſultorum à P. Pitheo editis, tit. 4. ex Papiniani lib. ſingulari, de adulterio, huiuſmodi cõſultatio refertur: *Cum patri, lex Regia dederit in filiam necis vitaq́ poteſtatem, quo bonum fuit lege comprehendi, vt poteſtas fieret, etiam filiã occidendi: velim mihi reſcribas, nam ſcire cupio, reſpõdi, num quid ex contrario præſtat nobis, &c.* ex quibus etiam verbis Iureconſultũ epiſtola fuiſſe interrogatũ, reſponſumq́; & epiſtola dediſſe.

18 Rurſus infertur interpretatio ad text. in l. miles, §. quidam accuſare, ff. ad l. Iul. de adulter. ex quo quidem §. ſatis probatur, conſultationem, & reſponſionẽ per epiſtolam interueniſſe.

19 Vlterius interpretatur text. in l. Latinus Largus, ff. de leg. 2,
20 vbi Papinianus Latino Largo ſe conſulenti reſpõdiſſe ſcribit: ex qua expoſitione exponitur quoque lex Latinus Largus, ff. qui ſine manumiſ. ad libert. perueniunt: vbi conſultatio, & reſponſum per epiſtolam interuenerunt.

22 Item & ex ſuperioribus infero interpretationem ad textum in l poſtulante, §. ſed in huiuſmodi, ff. ad Trebel, ibi: *Rogo reſpondeas, an rectè ſenſerim*, & ibi: *Item quæro, & de penſionibus*, & ibi reſpõdi: *Omnia ea hæreditatis appellatione continentur.*

23 Infertur etiam interpretatio ad text. in l.l. Domitius, ff. qui teſta-

teſtamenta facere poſſunt, vbi eadem figura verborũ conſultatio, & reſponſum, epiſtola cõcipiuntur.

24 Et hùc quoquè pertinet alia ſimilis quæſtio in l. Plotiana, ff. de iure codicillorum, illis verbis: *Plotiana Celſo ſuo ſalutem*: & rurſus illis: *Iubentius Celſus Plotianæ ſuæ ſalutẽ*: ex quibus deducitur, per epiſtolã Celſum fuiſſe conſultum, necnon & ei reſcripſiſſe.

25 Nec hìc omittenda eſt alia conſultatio per epiſtolam, & ad eam per aliam epiſtolam ſequuta reſponſio, in l. Licinius Loquſta, ff. de legat. 2.

26 Rurſus & quæſtioni per epiſtolam propoſitæ Iurecõſultus reſpõdit in l. Saluius Ariſto, ff. de legatis præſtandis.

Reſponſum etiam aliæ epiſtolæ ſubiecit Iureconſultus in l. Claudius Seleucus, ff. de his quibus vt indignis.

Per epiſtolam quoquè interrogatus Iureconſultus alia epiſtola reſcripſit reſpõſum ſuum in l. Fauius Ianuarius, ff. de ſolutionibus.

Aliæ etiam epiſtolari quæſtioni, ſeu conſultationi epiſtolicũ reſponſum dedit Iureconſultus in l. Attilicinus Proculo, ff. de pact. dotalib.

Iulius Paulus quoq; a Neſenio Apollinari cõſultum ſe per epiſtolam proponit in l. Neſcenius Apollinaris, ff. de neg. geſt.

A Licinio etiam Rufino conſultum ſe per literas idem Paulus ſcribit in l. Licinius Rufinus, ff. quibus ad libertatẽ proclamare.

Proculum etiam ſæpius à nepote per literas conſultum legimus in l. nepos Proculo, ff. de verb. ſign. ibi: *Nepos Proculo ſuo ſalutem*; Reſpõſum verò Proculi ſubijcitur, ibi: *Proculus cum dotem, &c.*

Extant deinde ad eiuſdẽ nepotis per epiſtolam cõſultationes alia Proculi per literas reſponſa duo: vnúm in l. Sempronius Proculus, ff. de leg. 1. alterum in l. Proculus nepoti, ff. de iuredotium.

Par eſt & alia reſponſi forma Pauli ad conſultationem in l. Iulius Paulus Nimphidio, ff. de condition. & demonſt.

Eſt & elegãs conſultatio per epiſtolam in l. Attius fundi, ff. de hæred. inſtit. ibi: *Attius fundi Corneliani, &c.* & ibi: *Idq́ Proculo placet, quid tibi videtur? Reſpondit, vera eſt Proculi opinio.*

Marcelus etiã à Sulpitio conſultum ſe reſpondiſſe per epiſtolam narrat in l. Sulpitius Marcello, ff. de donat. inter virum & vxor. aliaquè innumera iura in huius rei confirmationem hìc adduci poſsent, quæ breuitatí operis conſulendo conſulto omitto.

IN TEXTV IBI:
Por ſu nombre.

Scholium IIII.

27 ALius modus in ius vocādi, ex noſtra l. deducitur, nēpè per nūtium, cuius meminit text. in cap. prudentiā, §. 1. de offic. delegati, & in cap. cū parati, de appellationibus, & in l. magis puto, §. ſi pupillus, verſ. nec tamen, ff. de reb. eorum, & in l. 1. ff. de procuratoribus, l. 2. quis ord. in poſſeſſ. ſer. & in l. 3. ne quid pub. læt. in Cod. Theodoſ. l. 2. C. de repudijs, & quāuis diuerſos habeat in iure ſignificatus, vt conſtat ex l. 6. §. nuntiatores, ff. ad S.C. Turpilian. l. 4. ff. de diuortijs, l. 2. & 3. C. de repudijs. l. 2. ff. de pact. l. 1 §. vlt. ff. de contrahenda emptio. l. 1. ff. mandati, l. 4. ff. pro ſocio, l. 4. ff. de manumiſsis vindicta, l. final. ff. de ſponſalibus: ſed quoad no-
28 ſtrum text. nuntius dicitur, qui ſpecialiter certi negotij gratia, ad aliquē in ius vocandum deſtinatur, l. 2. ff. de obligat. & ex Feſto Pomp. Seruioquè, in 11. Æneid. docet Briſonius de verborum ſignificat. verb. nuntius, vbi non pauca, quæ huc ſpectāt, congerit.
29 Viator quoq; appellatur in dict. §. nec tamen, & in l. vltima, ff. de iudicijs: horumquè viatorum meminit Cicero, de ſenectute: in illis verbis: *Ad Senatum accerſebantur Curtius, & cæteri Senes, ex quo, qui eos accerſebant, viatores nominati ſunt:* meminit quoquè Columel. lib. 1. in præfatione, ibi. *Illis enim temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur, & cū conſilium publicum deſiderabatur, à villis accerſebantur in Senatum, ex quo, qui eos euocabant, viatores nominati ſunt:* & tradit Plinius lib. 18. cap. 3. ibi: *Cincinato viator attulit dictaturam: & quidem (vt tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiam num ore: cui viator vela corpus inquit, vt proferā Senatus, Populiq; Romani mandata: tales tum etiam viatores erant, quibus idipſum nomen inditum eſt, ſubinde ex agris Senatū, Ducesq; accerſentib⁹:* noſtri tū text. & eius deciſioni magis conuenit Sexti Pompeij locus, lib. vltimo, in eius initio, vbi generaliter viatores dicti erāt, qui iuſſa magiſtratum executioni mandabant, iuxta text. in dict. l. magis puto, & conſtat ex Cicerone, in Batinio, ibi: *Miſſeriſnè viatorem, qui M. Bibulum domo vi extraheret:* & ex Liuio 4. Dec. lib. 9. ibi: *Incenſum referre viatores iuſsi, & omnes vbiquè?* nec illud omitto, quod ex Liuio deprehendi, vt Lictores conſulum eſſent viatores tribunorū plebis: *Ardens* (inquit Liuius) *igitur ira Tribunus viatorem mittit ad Conſulem, Conſul Lictorem ad Tribunum:* ſcribit autē hæc Liuius 1. Deca. lib. 2.

lib.2. Lictores, autem quare ſic dicti ſint, videre eſt apud Aulum Geliũ Noct. Athic.lib. 12. cap.3.Feſtum, lib.10. Plutarch. Problem.cap.67.

Prædicti etiam nuntij, appa-
30 ritores dicti ſunt, & de his extāt plurimi tituli, libr.12. Iuſtinianei Codicis, nempè de apparitoribus Præfect.anno. & de appar.Præf.vrba. & apparit. Præf. præt, & apparit.Proconſ.& leg. & eorum quoquè mentio fit in l.nullus apparitor, & in l.quicũque, de diverſ.offi.& in l. Diuus ff. de ſeruis fugitiuis, & in l.ſi pignora, ff. de euictionibus, & in l. ne diu apparitorum, C. de pœnis, & agit de eis Liuius 1. Decad. libr.1. & Cicero in 5.in Verrem, Act. & in 2. Philip. Et in antiqua legis tabula, quæ Romæ extat, non ſemel hoc nomē vſurpatur, vt teſtatur Briſon.de verb.iuris, verbo, apparere, huius autem nominis ethymo ex eo eſt, quia *Apparent enim, & præſto ſunt ad obſequium*, vt videre licet ex Virgilio 12. Æneid.ibi: *Seuiquè in limine Regis apparent*; quē locum benè interpretatur Seruius ibidem, cui loco, & ſimilis eſt, & ille verſus eiuſdē Virgil. lib.8. Ænei: *Quam Turno Regi, aut Regi apparere Latino.*

Miſſuſquoque nuntius voca-
31 tur in cap.1. de immunit. Eccl. diſsimilis ab illis, quos Vlpian. enumerat in l.2.§.1.ff.de eis qui notantur infam. & ab his, quæ de eis adnotantur ab Alexan.ab Alexand. Gen.dier.lib.5.cap.8.

32 Officialis quoq; nuntius dicitur, qui alicui magiſtratui iudicivè præſto eſt, miniſterium, officiumvè exhibet, l. 2. C. de Decurionibus, libr. 10. cap. aliquando, 2. quæſt.4. in prin.l.ea quidem, C. de accuſationibus, vbi Accurſ. verb. per officium.

33 Notarij quoq; nunti; dicuntur in cap. cincucellſiones, 13.q. 5.vbi gloſ.verb.notarijs.

34 Executores quoquè appellantur in l.2, C, de ſportulis.

35 Portarij quoquè dicuntur, vt in cap.cum olim, de priuilegijs.

36 Miniſtri etiam nuncupantur in cap.cum miniſtri, 13.q.5.

37 Cæſariani etiam nominātur ſiue Catholicani, in l.penult, §. ſed & in his, C.de bonis proſcr. ibi: *Exceptis duntaxat Cæſarianis, vel Catholicanis, &c.* Et in hoc ſignificatu accepit Specul.in titulo de citatione, §.4. num.5. Accurſius tamen in dict.§. ſed in his, verb. *Cæſarianis*, aliter interpretatur, Cæſarianos enim exponit, id eſt, primipilarios; primipilus autem dignitas eſt, l.1.cum ſequent.C.de primipilo, lib.12. de quo plura non contēnenda ſcribere poſſem, omiſſo tamen tanquam legi noſtræ diſſentanea. Illud tū non prætermitto, Cæſarianos pro officialibus procuratoris Cæſaris

habitos fuiſſe in l. 1. C. de iure
fiſci, lib. 10. & in rubr. de Cæſa-
rianis, in Cod. Theodoſiano, &
in l. 2. de bonis vacantibus, eod.
lib. & Codice, quæ omnia non
ineleganter cōgeſta ſunt in no-
ſtræ legis confirmationem, quæ
vtitur hoc vocabulo, *Por ſu nom
bre*, de nuntio, miſſo, appatitore,
& alijs relatis, ſentiens.

38 Ex quo ſanè verbo, necnon &
alia quæſtio deciſa videtur, nē-
pè vt ipſe ſolus homo à magi-
ſtratu miſſus fidem faciat. Quæ
quidem quæſtio anceps erat, &
eam deprehendo mouiſſe Spe-
culatorem in d. §. 4. nu. 6. in tit.
de citatione, vbi refert, quendā
veterem ſcribentem docentem
vni apparitori aſſerenti aliquē
in ius vocaſſe credendū, in cau-
ſis ſcilicet modici præiudicij, in
alijs tamen duos deſiderari, cui
ipſe author non aſſentitur, in
omnibus enim cauſis vnius nū-
tij teſtimoniū ſufficere conten-
dit, & eius opinionem admittit
Bald. in l. 2. C. de annali except.
nu. 16. Ita tamen, vt prædictus
apparitor publicus ſit, ſignūq;
geſtet, quo a cæteris diſcerna-
tur, omnibuſq; ſit notus, qui ſi
ad hoc deſignatus non ſit, con-
traria opinio procedet, & hoc
caſu duobus erit opus, vt adno-
tauit Specul. vbi ſup. nu. 6. ad fi.
ad quod alludens l. noſtra, quæ
vnico nūtio cōtenta eſt, adijcit
præd. verba: *O por hōbre conocido.*

IN TEXTV IBI:

O por ſu ſello conocido.

Scholium V.

39 Alius citandi modus, à no-
ſtra lege inuentus eſt, vi-
delicet per ſigillū iudicis:
cui cum non credatur, niſi au-
thenticum ſit, iuxta text. in c. 2.
cum vulgaribus, de fide inſtru-
mentorum, ſigillum notū deſi-
derant noſtræ legis verba, vt ex
hoc Scholio videre licet, cū ig-
notum fidē nō faciat, vt probat
text. in cap. quod ſuper, de fide
inſtrum. & in c. 2. de cler. pereg.
40 nec noſtræ legi reſtagatur text.
in l. diſtrahente, C. de reb. alien.
& in §. poſſunt, inſtit. de teſtam.
ordin. vbi ſigillo priuatæ per-
ſonæ creditur, communiter e-
nim hæc iura accipiuntur in re
propria, in qua cōtra ipſammet
perſonam ſigillantis, priuatum
ſigillum fidem facit, aduerſus
alios tamen debet eſſe notum,
& authenticum, vt in lege no-
ſtra requiritur, ad hocq; deſig-
natum, iuxta Innocentij doctri-
nam in cap. 2. de fide inſtrumen
torum, num. 2. quem ibi com-
muniter ſcribentes ſequuntur,
vt ex his intelligatur text. in c.
ſignificauit, de appella. vbi pro-
prio, noto, & authentico ſigillo
nō ſtatur, nempè, quia ad aliud
miniſterium erat deſignatum,
41 & deſtinatum. Nec prædictis
oberit deciſio tex. in l. ad teſtiū,

§. 1.

§.1.de teſtamen.vbi poteſt quis alieno ſigno ſignare. Ibi enim expreſſum fuit, cuius ſignaculo ſignatum fuiſſet, & quare alte-
42 rius annulo ſigillaretur. Hinc quoquè interpretatur text.in d. l.ad teſtiũ. §. ſi ſigna, ibi: *Si ſigna turbata ſint ab ipſo teſtatore, non videtur ſignatum*: accipitur enim ſecundum ſuperiorem interpretationem: vt nec alieno, nec proprio annulo turbato tamẽ quis ſignet, niſi aliter exprimat, vt Innocentius docuit in dict.cap. 2.num.2.in fin. Specul. de probationibus. §.videndum, nu.16. Bartol.in dict.l. ad teſtium, §. ſi ab ipſo, num. 1, Ratioq; noſtri text.deducitur ab Specul.in tit. de citatione, §.iam de citatione, numer.13. docente, citatum in ius q; accerſitum, cùm ſignum videat alienum ad aliamuè rem deſignatũ iuſtè exiſtimare poſſe, literas falſas eſſe: ideoq; hoc caſu in ius vocatum, iudicio ſuperesse nõ adſtringi contendit, Cui rationi anectitur litera huius noſtræ legis, quæ annulum notum deſiderat.

43 Animaduertoq; ſigillũ multifariè in iure accipi, l. gẽma in cluſa, ff. ad exhiben. l. ſi cuius rei. §. ſed ſi ædium, ff. de vſufruct. l. quæſitum, §. Papinianus, ff. de inſtru. vel inſtrum. leg. & tradit Plin.lib.36.c.24. Sed quoad noſtram legem attinet. ſigna ſigilla, & ſignacula idem valent, l.1. §. ſi pecunia, ff. depoſiti, l.1.2, & 4. ff. de teſtam. & quẽadmodum teſtamenta aperiantur.

44 Hoc ergo ſigillum, vel ſignaculum, cum notum, & proprium ſignantis eſſe debeat, vt lex noſtra oſtendit, hinc ſtylus fluxit, vt in reſcripto, vel literis cõmuniter ſubijciantur illa verba: *Sigilla noſtra appoſuimus. &c.* Quamuis ſi annulus notus ſit, prædictã demonſtrationẽ non requiri, & ſine prædicta clauſula reſcriptũ valere teſtetur Innocentius in cap. ſcripta, de fide inſtrum. num. 2. ex lege fin. C. arbitrium tutelæ.

45 Vlterius & ex noſtræ l. verbis adnotatur id quod in tabellionibus receptũ eſt, qui ſigno noto, & proprio ſignare debẽt, ita vt alieno vti nequeant, nec à conſueto recedere, iuxta text. in authentico de inſtrum. cautela, & fide, §. ſed etſi inſtrumẽta, quod & noſtra tempeſtatis ſtylus admiſit. Ideoque in titulo approbationis proprium & notum ſignum tabellionis apponitur, vt omnis ceſſet fraus, & Baldus notat in dicta l. ad teſtium, §. ſi ab ipſo, in princ.

Deniquè noſtra lex non loquitur de ſigno tabellionis, cũ hoc diuerſum ſit à prædicto ſigillo, cuius text. hic meminit,
46 Diuerſitas autem ea eſt, ſigilla enim hæc nota & authentica, quæ à noſtra lege adnotantur, annulo,

racterem magis notauimus, vt tanquam ſignum impreſſum iudicares. Et hunc veterem vſum Plautus demonſtrat Pſeudoli Actu. 1. Scena. 1, & Bacchidib Actu, 4. Scena 4, ibi,

Cedo tu ceram, ac linum, ac tutum,
age, obliga, obſigna cito.

Ad ſignandumque amici aduocabantur, idquè inter recepta Romæ officia adnumerabatur, vt ait Tertul. in lib. de Idolatr. ibi: *Signate ſignis non iam aduocatorum, ſed &c.* In eoque officio matutinas horas definitas fuiſſe, docet Martial. lib. 10. Epigrã-mat. 70. hoc verſu:

Nunc ad Luciferã ſignat mea gemma Dianam.

His adſtipulatur quod ſcribit Cicero lib. 2. de inuentione, de quodam coniecto in carcerem, ibi: *Quidam eius familiares in carcerem tabulas adferunt, & teſtes adducunt, heredes quos ipſe iubet, ſcribunt tabulæ obſignantur.* Et quod ait libro 7, ad Atthicum, epiſ. 2. *Eius eſt teſtamentum de Tortorij vncijs Geronum ſignis obſignatum.* Idemquè epiſtola vltima, libro, 3. ad Quintum fratrem: *Alias pro alijs teſtamenti tabulas obſignaſſe narrat.* Et Cæſar oſtendit lib. 1. de bell. Gallico, his verbis: *Vulgo totis Caſtris teſtamenta obſignabantur.* Et Seneca epiſt. 8. lib. 1. ibi: *Non videor tibi plus prodeſſe, quàm cum ad vadimonium aduocatus deſcenderem, aut tabulis teſtamenti annulum imprimerẽ.* Et hinc orta fuit quæſtio apud Iureconſultos, an teſtes proprio, vel alieno annulo ſignare poſſent, & annuli eſſe poſſent vna, & eadem ſculptura, l. ad teſtium, § ſi quis ex teſtibus, ff. qui teſtament. facere poſſunt, & §. ſi ab ipſo, eiuſdem legis, §. poſſunt autem, inſtituta de teſtament. Quin & Iuriſconſultos ad has obſignationes adhibitos inditio eſt, Quod inquit Cicero libro. 1. de Oratio. illis verbis: *Cùm obſignes tabellas clientis tui: quibus in tabellis id ſit ſcriptum, quo ille capiatur.* Et hùc ſpectat quod de eorum reſponſis dicitur, quæ tantæ authoritatis fuerunt, vt ea Iuriſconſulti non ſignarent, vt Plinius oſtendit, epiſtola 5. libro 6. ſed plerunque ipſi iudicibus ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſulebant, vt ait Pomponius in lege ſecunda, ff. de origine iuris. A iudicibus enim, conſultos prudentes colligitur ex leg. 3. ff. de minori. § . i. & ex lege ſecũda, ff. de pactis dotalibus. Poſteà tamen etiam inualuit, vt reſponſa ab eis ſignarentur, quo reſpexit Seneca lib. octauo de benef, cap. 16. ibi: *Si tamen quod ſentiam quæris, & vs ſignari reſponſum.* Et plura quæ huc ſpectant, congeſſit Barnabas Briſſonius, de formulis, libro 3. in fine libri,

verſiculo

borum ſignificatione, libro 18.
verbo, *vades*, Antonius Nebriſ-
ſenſsis Grammaticus, in iuris
ciuilis Lexicon, verbo, *vadimo-
nium*, Alexand, Scor. in Vo-
cabulario Iuris, verbo, *vadimo-
nium*, Franciſcus Hotomanus,
in Commẽtario verborum Iu-
ris, eodem verbo. Quæ Fori lex
iuri admodum diſsetanea erat,
vt conſtar ex lege prima, ff. de
cuſtodia reorum, & lege Diuus
Pius, eodem titulo. Ex quibus,
quando graue ſcelus commiſ-
ſum eſt, in carcerem reus con-
ijcitur, quamuis immobilia poſ-
ſideat, fideiuſſoresuè præſter,
quod Vlpianus ibi ex Diui Pij
epiſtola ſtatuit, & ei conuenit
textus in l. 16. titul. 1. part. 7. &
in lege decima, titulo 29. eadem
part. quæ iudici præcipiunt, nę
reum ſub fideiuſſoribus dimit-
tat, ſi pœna corporis ei irrogã-
da ſit. Prædictam itaquè Fori
legem tanquam iuri repugnan-
49 tem noſter textus impugnat,
aitquè cuſtodiri non debere, cũ
in delictis tantum leuibus eius
deciſio locum habere poſsit, vt
optimè interpretatur Grego-
rius in dicta lege decima, Scho-
lio ſexto, & in Scholio primo,
& ſecundo proœmij, titulo 29.
par. ſeptim. & hùc ſpectãt verba
textus in lege nullus C,. de ex-
hibendis, & tranſmittẽdis reis,
ibi: *Ac tandiu pari fortuna retine-
ri, donec repererit cognitio celebrata
diſcrimen:* & docet Baldus ibidẽ
numer. 2. & in l. ſed etſi, ff. de in
ius vocando, num. 1. Eaquè no-
ſtræ legis, & eius deciſionis vul-
garis ratio redditur, nẽpè, quia
in poteſtate fideiuſſoris non eſt
ſoluere iudicatum, cùm execu-
tio in perſona fieri debeat. Cũ
diuerſa itaquè ratio vigeat in
leui crimine, cui pecuniaria pœ-
na ſuccedit fideiuſſor interce-
dere poteſt, vt ſtatuit lex noſtrą
in hac vltima parte, quæ vetat
vt in vincula conijciatur reus,
ſi immobilia habeat, iudiciouè
ſiſti, cautionem præſter, cui con
cinit Rubrica, ff. *Ne quis eũ qui
in ius vocatus eſt, &c.* & l. 1. ff. *In
ius vocati vt eant.* Inſpiciendus-
què eſt Bald. in d. l. 2. C. de exhi-
bend. reis, num. 3. & Gregorius
Lopez in ſumma tit. 29. part. 7.
50 Schol. 1. Et ſi cautio non inue-
niatur, qui pignora tradidit, ſatis
cauiſſe videtur, l. 1. ff. qui ſatiſd,

Textus ſexageſimusſeptimus,

Sobre la ley, que comiença: Si algun hombre, que es enel titulo de los furtos, ſobre aquellas palabras: Faga tal emienda, &c. Eſto ſe entiende, que el heredero es tenido de hazer tal emienda, como aquel de quien es heredero, ſi fueſſe

fueſſe viuo: ſi ſobre aquel furto, o ſobre qualquier mal fecho ouieſſe eſtado demandado aquel de quien es heredero, o ſi fueſſe el pleyto començado por demanda, o por reſpueſta, ante que murieſſe. E eſto ſe entiende en la pena deſta calumnia. Y eſta ley, y la otra ley que comiença: Qualquier, que es en el titulo de las deudas. Mas lo que ouo en el muerto de la coſa furtada, o robada, bien lo pueden demandar al ſu heredero, maguer que no ſe lo ouieſſen demandado en ſu vida aquel de quien es heredero.

SVMMARIVM.

EX Lege Fori ſine vlla diſtinctione furis hæres ex delicto Tit. fuveti adſtrictus erat quoad pœnam pecuniariam.

2 *Regula generalis eſt, ne à defuncto, lite non conteſtata, hæres teneatur.*

3 *In pœnam furis contra iuris regulas, ſtatuit Fori lex, vt etiam lite non conteſtata, cum defuncto hæres teneretur.*

4 *Licurgus furta impunita eſſe voluit.*

5 *Germani, & Ægyptij furta ſuis legibus nulla reliquerunt.*

6 *Latrocinia nullam habuerunt infamiam, quæ ſaltem extra fines alicuius ciuitatis fierent.*

7 *Lite non conteſtata cum defuncto, calumnia hæredes non afficit.*

8 *Noſtra lex ſtyli, iuri communi conuenit, corrigitquè legem Fori.*

9 *Ipſa res furto ſubſtracta, peteſt peti ab hærede, licet lis non fuiſſet conteſtata cum defuncto.*

10 *Quoad pœnam lis conteſtari debet, quoad rei perſecutionem nequaquam.*

11 *Æſtimatio quoquè rei furatæ, ab hærede peti poteſt, licet non fuiſſet conteſtata lis cum defuncto.*

12 *Et pro fructibus quoquè ſubtractæ rei, contra hæredem actio datur.*

13 *Et pro damno intereſſe, & rei ſubtractæ deterioratione, hæres conuenitur.*

14 *Damnum in hac actione venit, non tamen lucrum ceſſans.*

15 *Intereſſe tamen competit, licet ſit extra rem.*

16 *Si quid turpiter quæſitum prouenit ad hæredem, ab eo auffertur.*

17 *Actio, quæ in hæredes datur perpetua, an annalis ſit, & quæ diſtinctio in hoc adhibenda ſit, & num. ſeq.*

Lex

Lex LXVII.

IN TEXTV IBI:

Quieſſe eſtado demandado.

Scholium Primum.

1 FOri lex.9.titul.13.lib.
4. ſine vlla diſtinctio-
ne ſtatuit furis hære-
dem ex delicto defuncti aſtri-
2 ctum eſſe quoad pœnam ſcili-
cet peccuniariam, quanuis ſu-
per ipſo furto lis cum latrone
3 cœpta non fuiſſet, quæ quidem
ſententia iuri communi omni-
no aduerſabatur, quippè quo
regula generalis conſtituta eſt,
ne hæres litis immotæ cum de-
functo reus fieret, leg. ſicuti pœ
na.38. cum vulgaribus, de re-
gulis iuris, l. vigeſima, titul. de
cimoquarto part. ſeptima. Nec
hoc vulgariſsimum iuris prin-
cipium legiſlatorem fori igno-
raſſe credendum eſt, puto tamē
in pœnam furis ſtatuiſſe: cum
& à primarum legum origine
ſeuera correctione furta plecte-
rentur teſte Gelio Noct. Athi-
carum, libr. ii. cap. decimo octa-
uo, Alexand. ab Alexand. libr.
4 ſexto, capit. decimo. Quanuis
è diuerſo Licurgus Spartanis
furta impunita eſſe voluiſſet,
quo magis acuerentur ingenia,
5 animoque eſſent ſolerti. Exem-
plo Germanorum, & ægyptio-
rum, qui furta legibus inultā rē
liquere, vt ijdem authores præ-
6 dictis locis teſtātur. Et hinc Cæ-
ſar, libro.6. commentariorum
ſcripſit, latrocinia nullam hābe
re infamiam, quæ ſaltem extra
fines alicuius ciuitatis fierent,
iuuentutis ſcilicet exercendæ,
ac negligentiæ minuendæ cau
ſa permiſſa, cuius rei non pau-
ca congeſsit Ludouicus Celius
Rodigin. lectionum antiqua-
rum, lib.2. cap.3. & Plutarchus
in Apophthegmat. Laconicis,
& Diodorus Siculus, lib.2. cap.
3: Illephonſus ergo pius, & ſa-
piens Rex in criminis deteſta-
tionem ab alijs caſum furis ex-
cepit: Exemplo quidem Alexā
dri Seueri, qui vindex furtorū
fuit, & ſeueriſsimas pœnas in la-
trones ſtatuit, vt Lampridius
7 refert in vita illius. Quanuis re-
gulariter cautum eſſet, vt niſi li
te conteſtata cum defuncto ca-
lumnia hæredes non afficeret,
l.1. C. ex delictis defunctorum,
& prædicta lege partitæ ſatis
8 probatur. Noſtra ergo lex præ-
dictam legem fori interpretan-
do ſanxit, vt & in furto, ſicut in
alijs criminibus, hæres non ad-
ſtringeretur, niſi iudicio cœpto
cum defuncto, iuxta iuris com-
munis, & legū partitarum tra-
ditionem, ſecūdum quas, &
legem.6. tit. 20. libr.3. fori
accipiendam noſter
text. ſancit.

IN TEXTV IBI:
Bien lo pueden demandar á ſu heredero.
Scholium II.

9 IN ſecunda parte ait hæc lex, rem furto ſubtractã à defuncto, etiam cũ eo lite incœpta ab hærede adimi poſſe: ratio autem deducitur ex l. ſicuti, de regulis iuris, ea nempe, ne lucrum ex re aliena faciat hæres.
10 Quoad pœnam enim lis conteſtari debet, quoad ipſius tamen rei perſequutionem cõteſtatio non deſideratur, §. non omnes, &c. §. pœnalis, inſtit. de perpet.
11 actio. Et æſtimatio quoq; peti poteſt, l. 1. ff. de priuatis delictis, l. ſi pro fure, §. vltimo, ff. de con
12 dictione furtiua. Et pro fructibus quoque ſubtractæ rei contra hæredem actio datur, l. in re furtiua, §. vltimo, ff. de condit. furtiua, ibi: *Nouiſsime dicendum eſt, etiam fructus in hãc actionẽ ve-*
13 *nire.* Rurſus & pro damnis eo quod intereſt, & rei furatæ deterioratione hæres conueniri poteſt, dict. l. in re furtiua, §. placet, l. ſi quis vxori, §. ſi ſeruus, ff. de furtis: omnes enim hæ actiones, quanuis lis non ſit conteſta-
14 ta, in hæredes dantur, damnum autẽ in hac actione venit, quod in id quod intereſt pronuntietur, non tamẽ & lucrum ipſius damni: itaque ſi furto impeditus quis vſucapionem non impleuit, cum in hac actione de lucro potius quàm de damno captando, dominus rei contendat contra hæredem, non dabitur hæc actio lucri ceſſantis, iuxta Iauoleni reſponſum in l. ſi is
15 cui. 73. §. eius rei, ff. de furtis, eius tamen quod intereſt actio coæſtimabitur, l. inficiando, §. ſi tibi ſubrreptum, ff. de furtis.
16 Tum etiam, & ſi quid turpiter quæſitum peruenit ad hæredẽ, ab eo auferrur, l. in hæredem, ff. de calumniatoribus, l. vnica, C. ex delictis defunctorum, l. ſecundum naturam, l. totius, ff. de regul. iuris, l. 3. in principio, ff. de vi, & vi armat. l. 1. §. fin. ff. de eo per quem factum erit, & vtrobique Accurſius, & ſcribentes no-
17 tant. Inter quos tamen controuerſum fuit, an hæc actio, quæ in hæredem datur, perpetua eſſet, an verò annalis? diſtinguntque, an res furtiua peruenerit ad hęredem, quo caſu perpetua ſit, & ita intelligatur tex. in l. quod dixit, §. vltimo, & in l. videam, ff. quod metus cauſa, an verò nõ peruenerit, & tunc annalis, iuxta tex. in l. 2. ff. ad l. Iul. rep. vbi in hęredem pœnalis intra annũ
18 datur. Accurſ. tamẽ in d. l. ſicuti refert Ioannẽ antiquũ ſcriptorẽ, ſine vlla diſtinctione docuiſſe, hãc actionẽ aduerſus hæredem annalem tãtũ eſſe, cui ipſe Accurſ. nec cęteri DD. aſſentiunt, præfacta itaq; diſtinctio admittenda erit, & hoc iure vtimur.

Lex

Textus LXVIII.

SObre la ley què comiença: Qu'en quier: que es en el titulo de las deudas, ſobre aquellas palabras: O por calumnia &c. Eſta calumnia puede ſer demãdada à los herederos, ſi fue demandada al que ellos heredaron, è fue el pleyto començado por demanda, è por reſpueſta con el ante que el murieſſe: è lo que dize adelante en eſta ley: Quien quier muerto: maguer que el muerto no fueſſe demandado en ſu vida, &c. E eſto refiere à lo que dixo de ſuſo en eſta ley: Quien quier: en aquellas palabras que dixo: Por deuda que deuieſſe. Mas no ſe refiere à las palabras q̃ dixo. O por calumnia: ca no puede ſer demãdada al heredero, ſino fue demandada à aquel que el heredò ante que murieſſe, e q̃ aya ſeydo el pleyto con el començado por demanda, è por reſpueſta ante que el murieſſe.

SVMMARIVM.

1 *Calumnia ab hærede peti non poteſt, niſi lite conteſtata cum defuncto.*

2 *Pro debito ciuili hæres conuenitur, lite incœpta cum defuncto.*

Lex LXVIII.

IN TEXTV IBI: *Sobre aquellas palabras: O por calumnia.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, calumnias ab hærede peti nõ poſſe niſi lite conteſtata cum defuncto. 2 Pro debito tamen defuncti, ciuili ſcilicet, hæredes conueniri poſſe, licet cœptum iudicium cum mortuo non fuiſſet, hanc diſtinctionem ſcribit lex noſtra declarans, l. 6. tit. 20. libr. 3. fori, qua indiſtinctè actionem, & calumniam in hæredes dari ſancitum fuit, contra regulam text. in l. vnica, C. ex delictis defunctorum, & ibi à iuris interpretibus adnotata, & anteriori, l. tractauimus, nullis itaque ſcholijs hæc indiget.

Textus LXIX.

SObre la ley què comiença: Si aquel, que es en el titulo de los homecillos, ſobre aquella parte: E ſi fuerẽ, &c. Sobre aquellas palabras: Muchos los matadores no pechẽ mas de vn homecillo. Eſto ſe entiende quando todos los matadores ſon emplazados, è vienen à ſus plazos a juyzio, e ſon vencidos por el homecillo, que todos los matadores por vn hombre no pecharan mas de vn homecillo: mas ſi muchos ſon emplazados por muerte de vn hombre los que no vinieren â los plazos: cada vno pechara ſu homecillo.

SVMMARIVM.

1 Calumnia homicidij, vulgò homezillo, in contumaces irrogatur.

2 Quanuis homicida abſens non ſit calumnia homicidij debetur, ſi homicidium culpabile, non verò doloſum fuerit.

3 Anteriori numero declaratur hæc lex, quæ innuere videtur homicidij calumniã deberi, licet præſens delinquens ſit.

4 Vnuſquiſque abſens pœna homicidi plectitur.

Lex LXIX.

IN TEXTV IBI:

No pechen mas de vn homezillo.

Scholium Primum.

1 Accipi debet hæc lex in homicida abſente: calumnia enim homicidij (vulgò homezillo) in pœnam contumaciæ irrogatur, nempe, quia reus iudici non obtemperauit cum edicto, præconio, & proclamatione ter in ius accerſitus eſſet, trina enim vocatio a lege fori.4.titu.3.lib.2. requiſita fuit, vt contumax reus dici potuiſſet. Vnica enim peremptoria haud ſufficit, vt teſtatur Iaſon poſt Baldũ, quem refert in l.ſi certis annis, numero.5.C.de pactis, & Montaluus adnotauit in dict.l.fori, & Auendañus in capitibus prætorum, capit.15.numer.4. Auiles capit.18.nume.6. Azeuedo in l.12.titul.6.lib.3.Compilationis, nume.10. & iure nouiſsimo eadem obſeruatio eſt, ex l.3.titul.10.lib.4.Compilationis.

2 Innuere tamen contra ſupradicta noſtra lex videtur, dum ait: pœnam homicidij, eiuſque calumniæ deberi., quanuis homicida præſens ſemper fuiſſet, nullaque contumacia conuinceretur, ex textu ibi: *E vienen à ſus plazos*, ſed vt correctio excuſetur, putaui hanc legem in prędictis verbis accipi poſſe in homicidio culpæ, & non doli: In illo enim, & pręſens homicida, hac homicidij calumnia plectitur, ex l.15.titul.13. lib.8. ordinamenti.

3

IN TEXTV IBI:

Cada vno pechara ſu homezillo,

Scholium II.

4 IN hoc ſingularis profecto eſt lex noſtra, correctoriaque, & declaratoria legis.4. titul. 7. lib.4.fori, quæ cautum fuit homicidij reos, licet plures ſint vnicam tantum homicidij calumniam luere: textus tamen noſter vnumquenque abſenté con-

contumacem prædicta calumnia coercet, & praxim admiſiſſe, tradit Auileſius, capit. 15. numer. 34. & de quantitate huius calumniæ à prædictis iuribus, & authoribus ad notatur, qui & alias quæſtiones mouent, latèquè materiam proſequuntur quam tanquam nimis peruulgarem omitto hoc breui ſcholio contentus ad noſtræ legis cognitionem.

Textus LXX.

EN la ley què comienza: Defendemos, que es en el titulo de las acuſaciones, ſobre aquella palabra. Ningun hombre ſin edad, è eſto ſe entiende de edad de diez y ſeys años, porque la edad deſte fuero de las leyes, es de diez y ſeys años, mas por fuero de Caſtilla la edad es de veynte y cinco años.

SVMMARIVM.

1 *PErfecta ætas ad accuſandum, ſedecim annorum eſt.*

2 *Ordinaria pubertas in decimoquarto anno contingit.*

3 *Plena pubertas in dezimo octauo ætatis anno perficitur.*

4 *Ætas decem & ſex annorum, inter ordinariam, & plenam pubertatem electa eſt.*

5 *Minori quatuordecim annorum accuſatio interdicitur.*

6 *Minor viginti annis non admittitur ad accuſandum, ſicut nec teſtis ad teſtimonium in cauſa criminis.*

7 *An adultus indiſtinctè in qualibet ætate accuſet.*

8 *Pubertati nunquam definita ætas certa fuit.*

9 *Accuſatio prohibita in ordinaria pubertate quoad publicum crimen. interpretatur, ſecus ſi minor offenſus eſſet.*

10 *Perfecta ætas in viceſimoquinto anno conſideratur, hæc quæ in iure dicitur pleniſſima pubertas.*

11 *Interpretatur textus in l. cum filio, de legat. 3. & in l. hac conditio, ff. de conditio. & demonſt.*

12 *Adultus minor tamen. 25. annorũ, an accuſet in delicto publico.*

13 *Iuſta, perfecta, legitima, & robuſta ætas dicitur in 25. anno.*

14 *Si quid debeatur alicui, cùm peruenerit ad legitimam ætatem, quanuis impetret veniam ante 25. annum, petere nequibit.*

15 *Interpretatur lex. 1. de minoribus*

16 *Interpretatur textus in l. quarto §. fin. cum aliis, de teſtamenta. tutela.*

17 *Minor ætas viceſimiquinti anni imperfecta à iure vocatur.*

18 *Interpretatur textus in l. miles ſi teſtamentum, ff. de teſtamento militis, & l. vltima, §. vlt. no ff. de extraordin. criminibus, & Paulus in lib. 5. ſententiarum.*

19 *Imperfectum opus, & factum, aduerſaria ſunt.*

20 *Imperfectum tempus dicitur id*

eſt nondum impletum.

21 *Imperfecta ætas, infirma quoque nuncupatur.*

22 *Prima ætas dicitur vſque ad pupillarem ætatem.*

23 *Secunda ætas dicitur vſque ad pleniſsimam pubertatem.*

24 *Interpretatur tex. in l. pupillus obligari, §. item ipſe, ff. de authoritate tutorum.*

25 *Exponitur tex. in l. ex duobus, ff. de negot. geſtis, & lex tres fratres, de pactis, & lex cùm filio, de legat. 3.*

26 *Ætatis humanæ, varij gradus apud veteres conſtituti fuerunt.*

Lex LXX.

IN TEXTV IBI:

De edad de diez y ſeys años.

Scholium Primum.

FOti lex .2.tit. 20.lib. 4.minoris accuſationem vetat:ætatem tamen non ſtatuit: declarat ergo lex noſtra perfectam ad accuſandum ſedecim annorum eſſe, nó
2 elegit, ergo textus noſter ordinariam pubertatem, quæ maſculis in decimoquarto anno impleto contingit, lex in ſponſalibus, & l. quæſitum, ff. de ſpóſalibus cap. puberes, de deſponſatione impub. cum vulgaribus
3 Rurſus neque plenam, quæ in 18. ætatis anno perficitur, l. arrogato, ff. de adoptionibus, §.
4 minorem inſt. eodem, ſed inter has duas pubertates mediam elegit, perfectamque eſſe ad accuſandum ætatem decem & ſex annorum ſanxit pubertati ordinatiæ, & plenæ, vinos annos addendo, & detrahendo, exemplo Conſtantini Imperatoris, in leg. 2. C. de his qui veniam ætatis impettauer. qui ætatem, cuius venia impetrari ſolet, in maſculis viceſimo, in fœminis decimo octauo anno cóſtitués, ait, illam ætatem elegiſſe tanquam mediam inter ple-
5 nam, perfectamque adoleſcentiam. Lex tamen partitæ. 2. tit. 1. part. 7. ordinaria pubertate videtur eſſe contenta, cum minori quatuordecim annorum accuſationé prohibeat, vltra hác itaque ætatem permittere implicite videtur, quæ lex ſumpta eſt à lege. 2. §. pupillis, & à lege, qui accuſare, ff. de accuſatio. vbi pupillis accuſatio interdicta eſt, Accurſius tamen ibidem ſchol. 2. docet, & poſt pupillarem ætatem minorem ad accuſandum non admitti, niſi 20.
6 annos compleuerit: idemque teſtatur Gregorius in ſcholijs ad prædictam legem, 2. tit. 1. p. 7. gloſſa. 4. ad inſtar ſcilicet teſtis, cuius teſtimonium in cauſa criminis niſi viceſsimum an-

annum attigerit, non recipitur lex in teſtimonium, ff. de teſtibus, l.9. titul.16. part.3. nam quã uis impuberibus ex prædictis iuribus accuſatio interdicatur non ſtatim puberibus factis accuſatio permiſſa videtur, niſi pubertas plena ſit, & hæc non minori viginti annorum ætate, & poſt Accurſium arbitratus fuit Barr. in dicta l.2. §. pupillis, ff. de accuſatio. Angelus ibidem quanquam dubius, numero.2. Baldus in Rubr. C. de accuſationibus, Ioannes Andreas in additionibus ad Speculatorem titul. de accuſatio. §.1. verſ. ſed quid de pubere, & communem appellat Alexander in l. de pupillo, §. ſi in publico, numer. 8. ff. de noui oper. nunciatione, & Pereira in l. ſi curatorem habens, verſic. hunc contractum, numer.38. & pro communi inducitur, textus in l. ſi maritus 15. §. lex Iulia, ff. de adulterijs, vbi ſpecialiter minorem annis vigintiquinque adulterij accuſare prohibet: per argumentum enim ab ſpeciali in alijs criminibus minor ætas deſiderabitur, quam ſic interpretatur Alexand. in dict. §. ſi in publico, numer.8. adultumque indi
7 ſtinctè in qualibet ætate accuſare poſſe, contra communem defendit Paulus in dict. §. ſi in publico, & decimum ſeptimum annum ætatis tantum requirit, gloſſa ibi, quam ſequitur Bartolus ibidem. Inter hanc igitur ætatis diuerſitatem decimum ſextum annum noſtra lex ele-
8 git: pubertati enim nunquam diffinita ætas ſine controuerſia fuit, & inter conſultos ſatis diſceptatur, l. qua ætate, verſ. *Varius eſt*, ff. de teſtamentis, eademquè diſcrimina pueritiæ, iuuentuti, & ſenectuti, perſtrinxit Vlpianus, in l. cum hi, §. modus auté, ff. de tranſactionibus. Animaduertendum tamen eſt, accuſationem in prædicta ætate, plenaque pubertate à noſtra lege, & alijs ſupra relatis permiſſã in pupillarique prohibitã, quoad
9 publicum crimen accipiendam eſſe, ſi enim proſequatur quis propiam, vel ſuorum iniuriam, & pupillus aliæque prohibitæ perſonæ accuſare poterunt, iuxta Papiniani reſponſum, in lege certis, §. pupillis, ff. de accuſationibus, vbi Accurſius, & ſcribentes, & in dicta lege qui accuſare communis omnium ſenté tia eſt (cũ curatore tamen)? iuxta iura vulgaria, & in hac publici criminis accuſatione docet Accurſius in dict. §. pupillis, & in dicta lege qui accuſare verbo: *Vt mulier*, & Gregorius, in dict. ſcholio.4.

(?)

IN TEXTV IBI.

La edad es de veinte y cinco años.
Scholium II.

10 PRædictam ætatem ſedecim
annorum, de qua verba feci
mus in accuſationibus con
ſiderandam lex noſtra ait, per-
fectam tamé ætatem eſſe vigin
tiquinque annorum ſancit, hęc
enim dicitur pleniſsima puber
tas, cuius meminit Vlpianus in
11 lege cum filio, verſ. ego quidé,
ff. de legat. 3. vbi conditionem
illam, cùm ad pubertatem per-
uenerit de viceſimi quinti an-
ni ætate interpretatur Conſul-
tus, ſi ad eum referatur, quem
teſtator ſciebat eſſe puberem;
& in l. hæc conditio, §. fin. ff. de
condition. & demonſt. idem Vl
pianus ſenſit; & eum explicat
doctiſsimus Emanuel, in cap. ſi
pater, 1. part. verbo, impuberes,
nu. 5. & hinc Baldus in l. ſi cau-
tiones, num. 19. C. qui accuſare
12 non poſ. Inquit adultum mino
rem. 25. annorum, etiam cum
authoritate curatoris in deli-
cto publico accuſare non poſſe,
cum iura populi non pertineát
ad minorem. 25. annorum, &
hanc eandem opinionem Bal-
do ſuppreſſo admiſit Salicet' in
dict. l. 2. C. qui accuſ. non poſ-
ſunt, num. 4. vbi plene diſputat,
& aduerſus communem conié
dit minorem annis vigintiquin-
que, nullatenus admittendum
in publici iudicij accuſatione,
& latè tractat Gregorius Lupus
in dict. l. 2. titul. 1. part. 7. Schol.
4. Ad hanc igitur opinionum
diuerſitaté alludens textus no-
ſter hic, ait, decimiſexti anni æ-
13 taté ad accuſandum ſufficere, li
cet mero iure perfecta ætas in
viceſimo quinto anno conſide-
retur, quæ & iuſta ætas dicitur
in l. 2 §. 1. ff. de vacatione mune
rum: & legitima quoque ætas
appellatur in l. fin. C. de his qui
ven. ętatis impetrau. vbi Iuſtin.
14 voluit, ſi quid debeatur alicui
cum ad legitimam ætatem per
uenerit, licet veniam ætatis im-
petrauerit, non tamen illud pe-
tere poſſe, niſi vigintiquinque
annorum ætate completa, cùm
verba debeant intelligi natura-
liter, & propriè, non ciuiliter
& ficte, vel impropriè. Ex illa
itaque lege elicit Baldus ibi-
dem, quotieſcunque fit mentio
ætatis legitimæ, vel perfectæ in
telligi de naturali perfectione,
non de accidentali fictione, &
hinc Vlpianus in lege 1. in fine,
15 ff. de minoribus, ad hanc vſque
ætatem vigintiquinque anno-
rum minores curatorum auxi-
lio regi firmat, cùm ex lege læ-
toria minor ætas legitima non
diceretur: cuius meminit Con
ſtantinus Imperator, in l. 2. de
donation. in cod. Theodoſian.
ibi: *Donec annos lætoriæ legis egreſ-*

ſio

ſu legitimam compleuerit ætatem: quæ non inelegans theorica eſt ad Vlpiani intellectum in dict. l.1.verſ.& ideo,quæ non facilis cómuniter arbitrata eſt,de qua re inſpicienda ſunt ſcholia ad l. 2.ſupra ex num.6.& in hoc eo-
16 dem ſenſu legitima ætas accipitur in l. quæro, §.vltimo in fine, ff.de teſtam.tutela, & in l. Aurelio,§.vltimo,ff. de liberatione legata,in l.1.ff. de fideiuſ. tutorum,in l. vltima in fine, ff. de appellat.in l. ex duobus fratribus, ff.de negotijs geſt. in l. vltima,§.Diuus, ff. de publicanis, in l.ſi fideiuſſores, ff. de fideiuſſ. in l.de his, C. de adminiſtratione tutorum, in l.1. C. de tutore,vel curatore,qui ſatis non dedit,in l.2.C.ſi mater indemnitatem promiſit, in l.1. C.de curator.furioſ.in l.1.C. ſi quis ignorãs rem minoris eſſe, in l.1. C. ſi maior factus, & in l. 2.C.de tempor.in integrum reſtitutionis, in l.4. C. de tranſactionibus,in l.1.C.ſi tutor, vel curator, in l.1. C. ſi aduerſus rẽ iudic.in l.2.C.in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria,in l.vltima,C.de his qui ven.ætatis, & in l.2.C. qui ætate, vel profeſſione ſe excuſant,lib.10. In quibus omnibus alijſque innumeris legibus legitimæ ætatis.25.annorum mẽtio fit, ſicut in lege noſtra, quã ætatem *Robuſtam*, quoque appellauit Vlpianus in l. ſi maritus,§.lex Iulia,ff.de adulterijs: & in l.vnica,de his,qui ven.ætatis impetra.in C.Theodoſiano idẽ adnotatur, propterea quod tunc virilis vigor completur: à qua lege firmata quoque ætas dicitur, & ex Virgilio conſtat egloga.4.*Hinc vbi iã firmata virum te fecerit ætas.*

Et eodem noſtræ legis vocabulo vtitur lex minor viginti-quinque annis,ff.de minoribus ibi:*Falſo probauit perfectam ætatẽ*, &l.cum de indebito,§.ſin autẽ, ff.de probationibus,ibi:*Vel ſortè vir quidem perfectæ ætatis*: & lex ſi tutor reipublicæ,§.ſi duobus. ff. de tutelis, & rationibus diſtrahendis,ibi:*Perfectæ ætatis cõſtituti reciderit*: & lex in rem ſuã, C.ſi aliena res pign.data ſit,ibi: *Nec huic poſt perfectam ætatem conſenſum accõmodaſti*: & lex ſi mulier,C. ad Senatuſconſ. Velleianũ, ibi:*Perfectæ ætatis conſtituta*: & l.fin.C.de his qui ven. ætatis impetr. ibi:*Vel ſi ſe abſolutè dixerit perfectæ ætatis*:& §.fin.inſt. de Atiliano tutore,ibi:*Vt is, qui perfectæ ætatis non eſt*, in quibus iuribus perfecta ſane illa ætas dicitur,quæ viceſimoquinto an-
17 no conſtat:cùm minor ætas imperfecta à iure vocetur,l.2.C.de iuris & fact.ign.l.vltima, C.in quibus cauſis in integ. reſtitutio:Imperfectum itaque perfecto aduerſatur, l. miles ſi teſta-

18 mentum,ff.de teſtamento mili
tis,& ita perfectum, & imperfe
ctum flagitiũ opponuntur,in l.
vltima,§.vltimo,ff.de extraor-
dinar.criminibus,& apud Pau-
lum,lib.5.ſententiarum ,titul.
19 4.adnotatur.Itemque imperfe-
ctum opus & factum aduerſa-
ria ſunt,l.qui inſulam,§.qui æ-
dem,ff.locati, & imperfectum
20 tempus dicitur, ideſt,nondum
impletũ,in l.ſi operas,ff.de vſu-
21 fructu.Quæ imperfecta ætas *In*
firma,quoque nuncupatur,in l.
ciuitatibus ad finem,de legat.1.
Ruiſuſque,& apud Suetonium
in Auguſto, cap.66. & Diuum
Gregorium,epiſtola.24.libr.4.
22 & Iuſtinian. nouella.27. *Prima*
ætas,quoad pupillarem appella-
23 tur.*Secunda verò ætas*, vſque ad
viceſimumquintũ annum : de
hac ergo ætate ſecunda debet
accipi lex noſtra , de qua etiam
intelligitur text. in l. pupillus
24 obligari,§.item ipſe,ibi:*Sane ſi*
ſuæ ætatis factus comprobauerit emp
tionem,contractus valet, ff. de au-
thorit. tutorum , cum ſuæ æta-
tis fieri intelligatur quis,qui vi
ceſimumquintum annum atti-
gerit,niſi de contraria volunta
te teſtantis appareat,vt ſic inter
25 pretemur textum in l.ex duo-
bus,ff.de negotijs geſtis, coniũ
cta lege tres fratres,de pactis,&
textu in l. cum filiofamilias,ff.
26 de legat.3.Ætatiſque humanæ
varios gradus à veteribus con-
ſtitutos recenſent Cenſor.in lib.
de die.nat.cap.14.Clemens,lib.
6.ſtromat. Pollux libr.2. Ono-
mastic.Macrobius lib.1.in Som
no Scipionis , cap.6. Seruium-
que Tulium cũ claſſes deſcrip-
tionem perſonarum faciendi
gratia inſtrueret,pueros eſſe exi
ſtimaſſe,qui minores eſſent an-
nis decem & ſeptem, atque in-
de ab anno.18. quos idoneos iã
eſſe reipublicæ arbitraretur,mi
lites ſcripſiſſe , eoſque ad annũ
46.Iuniores, ſupraque eum an-
num Seniores appellaſſe, Aulus
Gelius,lib.10.cap.28.ex Tube-
rone tradit: à quo tranſcripſit
Hotomanus de verbis iuris,ver
bo ætate , inſpiciendusque eſt
Alex.ab Alex.lib.4.cap.11.&Ti
raquelus de primogenijs inpręſ
fatione, num.168. & ſequenti-
bus,vſque ad numerum.180.

Textus LXXI.

LA ley que es en el titulo de las fuerças,que comiẽça: Ningũ hombre,&c.en eſta ley dize,que el q̃ robaſſe los hombres viandantes, que peche quatro tãto de lo que robare. Eſta ley ſe entiende del que roba en camino algun hombre. E q no auia alguna manera de razon,porq̃ robarle,è eſte tal robador,hade pechar eſto q̃ robò cõ el quatro tãto,è ciẽ marauedis de la moneda nueua por camino quebrãtado,maguer deſtos cien marauedis,no dize en eſta ley ninguna coſa.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *DEprædantes vltra alias pœnas, pœna quadrupli puniebantur.*

2 *De iteneratium ſecuritate aliqua traduntur.*

3 *Excommunicationis pœna prædantes Eccleſia punit.*

4 *Pœna noſtræ legis extenditur ad ſex mille quadrantes, iure Regni recentiori.*

5 *Antiquitus prædæ permittebatur*

6 *Iupiter prædator nũcupatus fuit apud veteres.*

7 *Qui profecturus erat viam Herculi, aut Iano ſacrificabat, cùm timor itineris ſemper viatores vexaret.*

Lex LXXI.

IN TEXTV IBI:

Con quatro tanto, è cien marauedis.

Scholium Vnicum.

1 LEX fori.18.titul.4.lib.4.vltra pœnas pro crimine à iure irrogatas pœna quadrupli in deprædantes animaduertit, vt viatores, & itenerantes tuti ſint. & hanc pecuniariam calumniam ad alia centum dipōdia lex noſtra extendit: hæcquè ſola concluſio ex tota eius ſeriè
2 deducitur, & de iure communi de itenerantium ſecuritate mentio fit, in capi. innouamus de treuga & pace, & in capit. ſi quis Romipetas, & in capit.
3 paternarum.24.queſtion.3 Vbi vltra alias coerciones, excōmunicationis pœna prædantes Eccleſia plectit, & quadrupli pœnæ meminit textus in auth. Agricultores quæ res pig. inſpitiēdæquè ſunt, l.51.&.54.tit.6. parte.i.& l.4.tit.7. part.5.leg.11.titul.28.part.3.leg.3.titul.3. par. 5.l.11.titul.9.& l.9.titul.10 .parte.7. & ibi Gregorius, & tractat. Bartolus in l. nequid .ff. de incendio ruin. & naufragio, Cepola de ſeruitutibus viæ, capt.50. Abbas in capit. licet, numer.8. de reſtitutione ſpoliatorum, Gandinus de maleficijs, titulo, *De certis quæſtionibus*, §. nūc eſt videndum, numer.8. Rippa, in l. quominus, de fluminibus, Lucas de Penna in l. annonas, C. de erogatione milit. annonæ, Grammaticus deciſione Neapolintan. 47. Syluester in ſumma verbo, *Rapina*, Boſsius titulo de *Damno dato*, numer. 16. Montaluus in dict.l.18. fori, & in leg.5.titul.19.libr.3: Didacus Perez, in l.1.titul.16. libr.8:
4 Ordinamenti, & nouiſsimè pœna centum quadrantum noſtræ l. extenditur ad ſex millæ, vt conſtat, ex l.3.titul.9.lib.8.compilationis hæquè pœnę forſam irrogatæ fuerunt ad antiquitatem reſecandam, qua prædæ per-

5 permittebantur, & hinc apud priſcos frequens votum fuit, vt decimam Spoliorum Ioui deuouerent, ex quo fluxit, vt & prædator Iupiter nuncupatus fuiſ-
6 ſet, Virgilius lib. 3. Eneydos:

Irruimus ferro, & diuos ipſumquè vocamus.
In prædam partemque Iouem.

Et cum timor itineris ſemper viatores vexaret, qui profecturus erat viam Herculi, aut Iano ſacrificabat, vt tradit Feſtus Pompeius libr. 14. in verſiculo: *Propter viam.*

Textus LXXII.

LA otra ley, que es en el titulo de las penas, que comiença: Hombre, que no fuere ladron conocido, encartado, è robare en camino, peche lo que ha robado doblado à ſu dueño, è al Rey cien marauedis. Eſta ley ſe entiende del que ha alguna manera de razon de tomar en el camino al que va por el lo que lleua: aſsi como el que era ſu deudor ò ſu fiador, ò lo tomò, o le forçò, è le roba lo que lleua, ca en todo robo ay fuerça, eſtonce eſto que en tal manera robò deuelo tornar con el doblo, è cien marauedis al Rey. Y en el capitulo, q̃ es en eſta ley que comiença. E ſi fuere ladrõ conocido, ò encartado, ò robare en camino, muera por ello, è de lo que huuiere peche à ſu dueño el robo doblado: es a ſaber, que la muerte es en lugar de los cien marauedis del camino quebrantado, y el doblo es para la parte que robarõ, e aſi ſea juzgado todo eſto en caſa del Rey: è las otras leyes, que ſon en el titulo de las fuerças, que comiençan: Quãdo alguno: è la otra ley: Que quier: la otra ley: Ninguno no ſe querella dellos: è la otra ley: Que aquellos que van: è la otra ley: Si por hazer. Cada vna deſtas leyes ſe entiẽde en caſo ſeñalado de que cada vna deſtas leyes hablaſſe, ſegun que por ellas mejor ſe puede entender.

SVMMARIVM.

1 PRædatori dupli pœna imponitur vltra alias coertiones.

2 Omnis prædator quamuis colorem prædandi habuerit, vim intulliſſe dicitur.

3 Creditor propia authoritatẽ prædans rem debitoris debitum amittit.

4 Rem debitoris occupans, ſolum amittit ius quod habebat ad eã,

non

non tamen totius debiti.

6 *Si quis propria authoritate occupet rem debitoris ante omnia reſtituere debet debitori, quanuis ius haberet ad eam.*

6 *Prætextu vis illatæ vltra amiſſionem rei, alijs pœnis prædator coercetur.*

7 *Calumnia cuius meminit textus noſter, prædatori imponitur, quando ciuiliter actum fuit, & in hoc ſenſu accipienda eſt hæc ſtyli lex.*

8 *An valeat pactum inter creditorem, & debitorem de ingrediendo bona debitoris propria authoritate, & virtute huius pacti, excuſetur prædator.*

9 *An virtute conſuetudinis excuſetur occupans rem debitoris propria authoritate.*

10 *Quando debitor fugit cum re obligata creditori, ab eo prædari poteſt, & quomodo, & cum quibus requiſitis hæc doctrina accipiatur.*

11 *Quando creditor fideiuſſoris rem ingreditur, non amittit ius debiti aduerſus principalem debitorem.*

12 *Iuregentium generaliter ſtatutum fuit, vt propria authoritate poſſet creditor occupare rem debitoris ſui.*

13 *Creditores olim vetuſtarum legum permiſſione grauiter ſæuiebant in debitores.*

Lex LXXII.

IN TEXTV IBI

Alguna manera de razon de tomar en el camino.

Scholium Vnicum.

1 FOri lex.7.titu.5.lib.4. prædatori, dupli pœnam irrogat, ſimul cũ rei reſtitutione, fiſcoque centũ quadrantum calumniam applicar, quæ lex, quia nimium mitis videbatur lex noſtra ſtyli eã interpretatur, nempe, vt ſenſus ſit quando quis colorem prædandi habuit, vt potè, ſi creditor debitorem ſuum ſpoliauit, vel eius fideiuſſorem, quo caſu

2 ratione vis illatæ cum omnis prædator vim intuliſſe iudicetur, prædictam pœnam ſtatuit in huiuſmodi prædatores: eademque dupli pœna præfinita eſt, à l.11.titul.13.& à l.14.tit.14. part.5.& de iure communi probatur in l.extat, ff.quod metus cauſa, & in l.nullus, C. de Iudæis, & in §.1. de pace iuramento firmanda: & vltra prędictam

3 pœnam creditor debitum amittit, iuxta ſingularem deciſionem textus in dict.l.11.titul.13. part.5. quanuis ante prædictam

4 legem partitæ communiter receptum fuiſſet, occupantem rẽ debitoris ſolum amittere ius, quod

quod habebat ad illam rem, nõ
tamen totius debiti, iuxta
gloſſam in dict. leg. extat, quæ
Ioannis, & Azonis opinio fuit,
vt Accurſius refert, neque ab
ea recedit Gregorius in dict. l.
11. Scholio quinto, docens præ-
dictam partitæ legem accipiẽ-
dam, ſecundum leg. 14. titul. ſe-
quenti, quæ pignore prius reſti
tuto actionem ad debitum cre-
ditori non denegabat, & ibi ip-
ſemet Gregorius ſcholio ſexto
adnotauit, præfataque dupli
pœna, ſtatuta quoque eſt a lege
5. & 6. titul. 14. lib. 3. ordinamen
ti, & a l. 1. & 6. titul. 11. libr. 5. vbi
Didacus Perez, quæ habetur in
l. 5. & 6. titul. 13. lib. 4. Compila
tionis. & in l. 1. titul. 17. lib. 5. vbi
Azeuedo, quibus iurious ſtatui
tur, hac de re, magiſtratũ ſum-
mariè cognoſcere debere pig-
noreque reſtituto pro crimine
5 alijs pœnis ſpoliantes coercere
poſſe, in nulla tamen lege inue
nio pœnam amiſsionis debiti
imponi, niſi in lege. 4. titul. 17.
libr. 5. Compilationis cui ſcho-
liã Azeuedo non adiecit, ne ta-
men diſcedamus à prædicta cõ
muni opinione, putarem præ-
dictam legem intelligendam
in caſu tantum, quo loquitur.
6 Prætextu ergo vis illatæ prædi
cta pœna lex noſtra propria au-
thoritate ſpoliãtem plectit nec
non, & in vis armatæ pœna co-
ercendum iubet dicta lex. 1. ti-
tul. decimoſeptimo, lib. 5. Com-
pilationis, cuius antea memi-
nit textus in lege tertia, ad le-
gem Iuliam peculatus, & in §.
item lege Iulia de vi publica,
inſtitut. de publicis iudicijs, &
in lege prima, ff. ad legẽ Iuliam
de vi priuata, quibus conuenit
textus in lege octaua, titulo de-
cimo, partita ſeptima, quas cri-
7 minales pœnas noſtra lex non
tollit, quando criminaliter age-
retur contra vim inferentem:
textus enim noſter & pœna ca-
lumniæ ab eo irrogata accipi
debet, quando ciuiliter actum
fuit. Prædictæq; pœnæ in duo-
bus tantum caſibus locum non
8 habent. Primus eſt, quando pa-
ctum initum eſſet inter credito
rem, & debitorem, vt propia
authoritate poſſet rẽ ingredi,
iuxta prædicta omnia allegata
iura Partitarum, & Compila-
tionis, & vtrobique ſcriptores,
& de huius pacti firmitate, late
diſputat Ioannes de Platea in
lege nemo carcerem, C. de exa
ction. tributorum, libro deci-
mo à numero vigeſimoquarto.
9 & hic quæri ſolet, an ſicut in
hoc valet pactum, valeat etiam
conſuetudo, & quæſtionem
mouet Ioannes Andreas in ca-
pite cum tanto, de conſuetudi-
ne, & Iacobus de Velouiſo, &
Albericus in lege creditores,
C. de pignoribus, latè tractat
Gregorius Lopez, in dicta le-

ge

ge.14. titulo.5. part.14. Scho-
lio.4.
10 Secundus eſt, quando debi-
tor fugeret, l. ait prætor, §. ſi de
bitorem, ff. de his quæ in frau-
dem creditorũ. Quatuor tamẽ
hoc caſu neceſſaria ſunt, fuga
ſcilicet, vel fugę ſuſpicio: Secũ-
dò, & vt res, vel pecunia debi-
ta portetur à debitore: Tertio,
vt iudex adiri nequeat: Quartò,
vt fugę ſuſpicio oriatur poſt cõ
tractũ: quæ omnia quatuor re-
quiſita colliguntur, ex dict. §.
ſi debitorem, & ex Bartol. ibi,
& ex Accurſio in leg. ſi alius, §.
veriſimile, ff. quod vi aut clam.
& in l. interdum, §. qui furem,
ff. de furtis, quibus accedit tex-
tus in lege ſi creditores, ff. de
priuilegijs creditorum, & in l.
ſi alius, §. belliſsimè, ff. quod vi
aut clam, eſtquè omnino intuẽ
dus Platea in dict. l. nemo carce
rem, num. 22.
11 Quibus & alius tertius caſus
adiungi ſolet, quando creditor
ſcilicet rem fideiuſſoris ingre-
deretur: nam quoad debito-
rem principalem, ius non amit
teret, vt Albericus in dicta lege
extat, ff. quod metus cauſa, poſt
veteres, quos refert adnotauit:
12 iureque gentium generaliter
conceſſum fuit, vt propria au-
thoritate rem debitores ſui,
quis occupare poſſet, etiam iu
dice non adito, neque pacto ap-
poſito, lege. 4. ff. de ſtatu homi-
num, §. primo, inſtituta de iure
perſonarum, l. ex hoc iure, ff.
13 de iuſtitia, & iure, & de credito
ribus, & quam grauiter olim ſe
uirent in debitores, plura con-
geſsit Gelius lib. ſecundo, cap.
1. Alexander ab Alexandro, li-
bro. 6. capit. decimo, & ibi Tira
quelus in Scholijs, litera. L. &
de creditum præſtituta die, nõ
ſoluentis, crudeli apud Indos
ſupplitio, ipſemet Alexander
vbi ſupra author eſt.

Textus LXXIII.

OTROSI, es à ſaber; que ſi vienen muchos hombres querelloſos, diziendo, è querellando contra algun hombre que tienen preſo los oficiales, que aquel hombre los robò cada vno dellos yendoſe por el camino: y eſto miſmo dizen y querellan otros del, è no ſe prueua contra el al, ſino eſtas querellas que dan del: y eſto ſe libra en eſta guiſa en razon de los robos, que los robadores ſon tomados con los robos, è los robadores publicos notorios, que los matan por juſticia, è los otros hombres,

que

que no ſon publicos, ni de mala fama, ni ſon tomãdos con el robo ſi querellan dellos que los robaron, è les fue prouado cõ prueua, ò por peſquiſa valedera juzgan que pechen lo que tomaron con la pena del robo, ſegun el fuero de aquella tierra, cuyo termino robaron. E demas ſi roban en camino, deuen pechar al Rey cien marauedis de la buena moneda por cada coſa, è maguer muchos ſean los querelloſos, que dizen que los robò, è maguer ſea de mala fama, el acuſado no juzgarã contra el, ſino ſe prueuã las querellas que dieron contra el: mas entonce el Alcalde deue mandar que ſe ſalue por ſu juramento: y es à ſaber, que el enfamado, que es acuſado de algũ mal fecho que puede el Alcalde mandarlo prender, è de la priſion ſe ſalue, y eſto por razon de la mala fama.

SVMMARIVM.

1 *MAnifeſtum furtum partis querela & rei furtiuæ aprahenſione ſatis probatur.*

2 *Duplex furtum eſt manifeſtum, ſcilicet & non manifeſtum, manifeſtum eſt, aprehendere cum re furtiua.*

3 *Non manifeſtum furtum eſt, quãdo cum re ſubtracta fur non aprehenditur, licet cum ea poſtea reperiatur ſi iam, quò deſtinauerat pertulerat.*

4 *Qui viſus eſt furari manifeſtus, fur dicitur licet deprehenſus nõ fuerit, cum re furata.*

5 *Interpretatur lex noſtra.*

6 *Partis querela, & furis fuga ſatis conſtat de delicto.*

7 *Ad inquirendum de furto ſola partis accuſatio ſufficit.*

Lex LXXIII.

IN TEXTV IBI:

Que aquel hombre los robò
Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt manifeſtum furtũ partis querela, & rei furtiuæ aprehenſione ſatis probari furtum tamen non manifeſtum probationem legitimam depoſcere quãquam accuſatus malæ famæ ſit, ad capturam tamẽ reprobam famam ſufficere.

2 Duplex furtum in iure eſt manifeſtum ſcilicet, & non manifeſtum. Manifeſtum dicitur cũ fur cum re furtiua deprehenditur antequã abſcondere poſsit. In domo vè cauſa furandi adprehen-

3 hendatur, non manifeſtum tamen appellatur, quando cum re ſubſtracta fur non deprehenditur, licet cum ea poſteà adprehendatur, ſi tamen iam quò deſtinauerat, pertulerat, l. 3. 5. & 6. ff. de furtis, l. 2. titulo. 14. part. 7.
4 Vbi qui viſus eſt furari, manifeſtus quoquè dicitur fur, licet cum furto deprehenſus nõ fuerit, & Accurſius docuit in dicta l. 3, & communis opinio eſt, ſecundum Albericum ibidem in principio, & Gregorius adnotauit in dicta. l. Partitæ, Scholio
5 quarto. In huius ergo criminis probatione, ſi crimen manifeſtum ſit adprehenſioquè interueniat plena probatio dicitur, ſecundum noſtræ legis ſententiam: manifeſtum enim nulla aliâ probatione indiget, cap. de manifeſta, & cap. manifeſta, ſecunda quęſtione prima. Quini-
6 mò & partis accuſatione, & furis fuga ſatis conſtare de furto, ex multis tradit Riminaldus conſilio 2. numer. 3. In furto tamen non manifeſto, probatione opus eſt, lex nec manifeſtũ, lex ſi quis ex domo, lex is qui opem, lex vulgaris, ff. de furtis, quibus iuribus ſatis noſtræ le-
7 gis confirmatur ſententia. Ad inquirendum tamen ſola partis accuſatio, vel denuntiatio ſufficit, iuxta Baldi doctrinam in lege mancipia, num. 1. C. de ſeruis fugitiuis: etſi improbæ famæ reus ſit, capi ſola accuſatione poterit ſine alio inditio, & ſuſpicione; ex textu in lege 3. titulo 30. part. 7. & cum criminum ſcriptores in ſuis titulis, & præcipuè in titulo de furto, de eo latiſsimè ſcripſerint, nequaquam hæc res interpretationẽ noſtram deſiderat.

Tex LXXIIII.

EN El titulo de las penas, ſobre la ley que comiença: Todo hombre que foradare caſa, muera por ello. Y eſſo miſmo ha de morir ſi ſubiere por pared, o entre por fieneſtra, o por texado a la caſa, deue morir. O ſi abriere la puerta con llaue, o en otra manera. O ſi deſcerraxare arca: o ſi entrare en otra guiſa por la puerta ſeyendo abierta, e lo fallaren que eſtà eſcondido en caſa, deue morir por ello por juſticia.

SVMMARIVM.

1 *FVres domos ingredientes foramina facientes, oſtium, vel archas cum falſa claui aperientes, alia vè huiuſmodi crimina committentes, mortis pœna puniuntur, & num. ſeq.*

3 *Si quis ſchalas appoſuerit ad alicuius feneſtras, cauſa furandi, vel pudicitiæ violandæ, mortis*

ctum non fuerit, & Accurſius, & Albericus docēt in lege, qui ea mente, ff. de furtis. Prædictæ
8 ergo qualitates furta grauant, vt ex prædictis iuribus conſtat, & Baldo placuit in dicto §. ſi quis quinquè ſolidos, in fine, & Angelo de Aretio in §. ex maleficijs, numero quarto, iſtitutis de actionibus, Abbati in capite vltimo, de furtis, in fin. quæ hic libuit adducere, noſtræ enim legis pœnæ dubius eſt Gregorius in lege decimaoctaua, titulo 14. part. 7. Scholio 5. prope fin. qui omnino inſpiciendus eſt.

Texus LXXV.

Otroſi es a ſaber, que ſi alguno toman con el furto, maguer ſea el primero furto, muera por ello. Eſſo miſmo, ſi el merino toma los malhechores, en faciendo el malfecho, o luego en ſiguiendolos: e no ſe ha porque hazer peſquiſa, pues concegeramente, y en publico, e de dia fue el fecho. Ca eſto cumple para hazer juſticia del malhechor.

SVMMARIVM.

1 *Fur manifeſtus, mortis pœna coercetur, licet primum tantum furtum commiſerit.*

2 *Famoſus latro, quis dicatur.*

3 *Primum furtum in famoſo latrone, an ſufficiat quando homicidium ſequutum non fuit, ad hoc, vt pœna mortis irrogetur.*

4 *Graſſatores in noſtro Regno, pœna mortis puniuntur, licet homicidium non committant.*

IN TEXTV IBI; *Si alguno toman con el furto.* *Scholium vnicum.*

1 SENTENLIA noſtræ legis eſt, notum & manifeſtum furē, mortis pœna coerceri, licet primum tantum furtū ab eo com-
2 miſſum ſit: notuſquè hic fur dicitur famoſus latro, de quo in in lege capitalium, §. famoſos, ff. de pœnis, quanuis Accurſius ibi, primum furtum hoc caſu non ſufficere contendat, niſi ho-
3 micidium ſequutū fuiſſet, aliavè plura furta loco eius, Bartolusquè, & ordinarij interpretes ibi communiter eius opinionē recipiunt, & allegant pro ea textum in leg. capitalium, §. graſ-
4 ſatorem, ff. de pœnis. Sed in noſtro Regno lex noſtra admittenda eſt, eiquè adſtipulatur lex decimaoctaua, titulo decimoquarto, partita ſeptima: & quod de Draconis lege Athenienſibus lata tradit Xenof. primo de

dict. aut fact. Socrat. qua ſancitum fuit: *Illum affici morte debere, qui aut furabatur, aut latrocinabatur, aut rapiebat, aut in ædes alienas irruebat, aut ſacrilegium committebat.*

Textus LXXVI.

OTRO Si es aſaber, que quando furtan, o lieuan ganados, o beſtias, o otras coſas, que ſon a tales, que ſe pueden lieuar por raſtro, e los que vienen en eſſa demada lleuan raſtro faſta el termino de algun lugar: Eſtos que van en eſta demanda ſuelen accender fuego ay, e hazer afumada deuen hazer afrontar, e fazerlo ſaber al Alcalde de aquel lugar donde es aquel termino. E ſi el Alcalde no ſacare aquel raſtro de ſu termino, haſta que lo meta en otro termino de otro lugar el raſtro. Es tenido a pechar el ganado, o la coſa aſsi lleuada, como de ſurto, ſi la lleua furtada. Y eſto que es dicho del Alcalde, eſſo miſmo ſon tenidos de hazer los del lugar, o los Alcaldes, donde ſi fueren afrontados dello, e les moſtraren el raſtro. Y eſſo miſmo han de hazer ſi alguno querella, que lleuan lo ſuyo robado, ca los oficiales, o el concejoa que es querellado, deuen prender los robadores, e tomar lo que lleuan robado: o querellan del querelloſo: ca ſi el querelloſo no ouieſſe, no ſon tenidos de prender los robadores, ni tollerles el robo. Mas ſi querelloſo ay deuenlo hazer aſsi como dicho es, ſino ſon tenidos a lo pechar.

SVMMARIVM.

1 *Abigeus eſt, qui pecora ex paſcuis, vel armentis, ex domo, vel ſtabulo abigit.*

2 *Quilibet iudex, furem cum re furtiua apprehenſum, puniri poteſt: etſi alibi furtum commiſiſſet.*

3 *Dubia prædicta opinio eſt. In abigeo tamen nullus de ea dubitauit.*

4 *Furis, & abigei, diuerſitas adnotatur.*

5 *Abigere, verbum, plures ſignificatus habet: quoad noſtram tamen legem, & eius intellectum abigere, abducere eſt.*

6 *Lege veteri, qui potuit apprehendere furem, & non fecit, ad damnum, & res, pro quibus fures, latrones, & abactores tenebantur, condemnabatur.*

Lex

Lex LXXVI.

IN TEXTV IBI; *O lleuan ganados, o beſtias.*

Scholium Primum.

1 TRACTAT Hæc lex de crimine abigeatus, quando quis pecora ex paſcuis, vel armentis, ex domo, vel ſtabulo abigit, cuius pœna mortis eſt, l. 1. ff. & C. de abigeis, l. 19. titul. 14. partita ſeptima. Et in vtroquè loco ſcriptores, cuius criminis cum veſtigia repetiri poſſint cum iudicio, lex noſtra ſtatuit magiſtratū accuſatione interpoſita, abigeos ſequi debere quemlibet, ſcilicet in
2 eius iuriſdictione: à quo deſcendit, vt & quilibet magiſtratus, furem cum re furtiua adprehenſum punire poſſit, & ſi alibi furtum commiſiſſet, iuxta Bartoli ſententiam in lege, ſi dominium, & in lege ſi abducta, ff. & C. de furtis, & in l. ſed neque legatarius, ff. de condictione furtiua, (& quanuis contrariam opinionem veriorem
3 eſſe plerique opinentur, relati ab Anania in cap. vltimo, numer. 9. de furtis, quibus ipſe aſſentitur Abbatem improbās in cap. primo, de raptoribus, qui communiter ait, ſeruari Bartoli ſententiam, & ei ſuffragatur text. in lege quarta, titulo decimoquarto, partita ſeptima,) in abigeo tamen, etiam ante ipſam legem Partitæ, nulla vnquam dubitatio eſſe potuit, vt tradit Hippolytus Bonacoſſæ, de equo ſiue caualo, quæſtione 109. per totam.
4 Furiſquè, & abigei diuerſitatem adnotauit Gregorius in
5 dicta lege 19. titulo 14. partita ſeptima, Scholio octauo. Et abigere verbum, plures ſignificatus habet, vt cernere eſt ex Ambroſio Calepino, verbo, abigo, à quo abigeus, & abactor dictus eſt: & quoad noſtrā legem attinet, abigere, *abducere eſt*, & non ſolum in proprietate ſermonis, dolum, ſed & vim ſignificat, vt Liuius Deca, libr. primo refert ibi: *Herculem in ea loca, Gerione interempto, boues mira ſpecie abegiſſe: abigamquè ego iam illum aduenientem ab aditus.* Plautus ſcripſit in Aulul, duæquè de abactoribus Græcæ Iuſtinianeæ cōſtitutiones latæ fuerunt, vt legitur in legibus Georgi, Iuſtinia. tit. 3. lege ſexta, & ſeptima; & de abactoribus titulum inſcripſit Iulius Paulus receptarum ſententiarum ad filium, libro quinto, titulo decimooctauo, & in C. Theodoſiano mentio fit in lege vltima, tit. vigeſimooctauo,

libro nono, ubi Gratianus omnino inſpiciendus eſt.

IN TEXTV IBI:

Es tenudo a pechar el ganado, ... via la coſa aſſi llevada.

Scholium I.

6 DE Carolo Magno quoque tenemus eos, qui poſſent adprehendere conuictos, & non fecerunt, ad damnum, & res, pro quibus fures, lattones, & abactores tenebantur condemnari ſtatuiſſe, in eius conſtitione Capitulari in his, quæ addidit ad leges Longobardorum, libro primo, titulo de furt. & ſeruo corrupto.

Textus LXXVII.

SObre la ley: Todo hombre que matare a otro a traycion, o aleue, arraſtren lo por ello: Es a ſaber, que el que ſobre tregua fiere a aquel cō quien ha treguas es aleuoſo: (maguer no ſea hijodalgo, ſegū dize la ley que comiença: Todo fidalgo, en el capitulo: Si fijodalgo, q̄ es en el titulo de los rieptos:) Eſte tal que fiere ſobre tregua, deue morir por ello: mas en riepto el fidalgo por aleue no deue morir por ello, ſaluo ſi el fecho que hizo es tal, que deue morir quien quier que lo haga, ſegun dize la ley, que comiença: El reptado, que es en el titulo de los reptos. Aſſi el fidalgo ſi mata ſobre tregua, deue morir por ello.

Lex LXXVII.

IN TEXTV IBI:

Sobre la ley.

Scholium vnicum.

AD Intellectum huius legis, inſpiciēda ſunt adnotata in legibus 39. & ſequentibus, quæ de indutijs loquuntur. Et lex, quæ hic refertur, eſt lex ſecunda, libro quarto, titulo decimoſeptimo Fori: nulloquè alio Scholio eſt opus ad huius textus interpretationem.

Textus LXXVIII.

EN La ley que comiença: Quien hiziere moneda, que es en el titulo de lo falſarios, &c. ſobre aquellas palabras: Quien las rayere con lima, o con otra coſa, o las cercenare, &c. Eſto es a ſaber, del q̄ vſa a ſabiēdas de falſa moneda, que no ſe falla en el derecho cierta pena. Mas es a ſaber, que ſi el que vſa de falſa moneda a ſabiendas de otro: quien ge la dio prueue donde la ouo, que aura pena al aluedrio del juzgador, porque vſa a ſabiendas de falſa moneda: mas ſino da autor, o ſino prueua donde la ouo, e vſa a ſabiendas della, juzguenlo por falſario, e darle han pena de falſario.

SVMMARIVM.

Pecuniæ uſus, in locū contractus permutationis ſubrrogatus fuit.

2 *Ius gentium introduxit, ut nummi materia difficultatibus permutationum ſubueniret.*

3 *Homerus reſcenſu, & æſtimatione dignas boū & pecudum numero taxauit.*

4 *Pecuniæ nomine omnes res, & corpora continentur.*

5 *Pecunia pro hæreditate ponitur.*

6 *Nummus, monetam tantum ſignatam ſignificat,*

7 *Pecuniæ uocabulum exactius eſt, & non ſolum nummos, ſed & omne patrimonium reſpicit.*

8 *Facere pecuniam, id eſt, rem, & patrimonium augere, interpretatur Cicero.*

9 *Pecunia omne pecus dicta eſt, pecudisq; nota ſignabatur.*

10 *Nummus dicitur, quia cuncta metitur, eſtque quodammodo medium inter homines.*

11 *In nummo antiquitus impreſſa fuit Tarentis filij Neptuni imago inuehentis equo.*

12 *Auguſtus Cæſar, nummum argenteū nota ſideris Capricornij, quo natus eſt, percuſſit.*

13 *Nummus, & numiſma, idem ſunt.*

14 *Numiſma apud alios uocatur nomiſma per quartā uocalem. Numiſmaq; ſiue nomiſma, cum unico tātum .m. ſcribitur; nummus uerò duplici litera.*

15 *Nummus, ſiue numiſma, omnem pecuniam ſignificat, ſiue aureā, uel argenteam, uel æream.*

16 *Nummi Ætymon declaratur.*

17 *Nummularij, & argentarij, Aetymologia adſcribitur.*

18 *Nummarij iudices, qui ſint.*

19 *Monetæ Aetymon traditur.*

20 *Aera dicta eſt, id eſt, numeri nota.*

21 *Aedes monetæ Iunoni dicata fuit.*

22 *Moneta diuerſis attributis ponitur,*

23 *Monetarij dicuntur, qui in moneta publica operantur.*

24 *Monetariorum corpus, quid.*

25 *Monetalis cuſſio, quid.*

26 *Triūuiri monetales, qui.*

27 *Monetariorum bellum grauiſſimum refertur.*

28 *Monedula quid ſit.*

29 *Corijs boum priſcis temporibus, moneta fuit cuſſa.*

30 *Lacedæmonij corio numiſmate utebantur.*

31 *Inuictiſſimus Imperator Carolus Quintus in ſtricta belli occaſione, coriacea percuſſa moneta uſus eſt.*

32 *Omnia priſcis temporibus pecudibus, iumentis ac bobubus, æſtimabantur,*

33 *Poſtquam monetæ uſus cœpit, æris fuit eius principio, rudiſquè, & non ſignati.*

34 interpretatur lex 1 ff. de contrahenda emptione.
35 Æs non ſignatum, appendi, & numerari ſolitum fuit.
36 Ianus primus fuit, qui æs ſignauit
37 In veteribus monetis, altera parte Ianus, altera verò prora nauis exculpebatur, ouiſq́; & bobis imago.
38 Apud Lydos primus vſus fuit argenteæ monetæ.
39 Argentum Æginæ primò ſignatum fuit.
40 Caracteres argenti fuerunt viguæ, & quadriguæ, & hinc vigati, & quadrigati.
41 Moneta aurea primò in Perſide à Dario percuſſa fuit.
42 Aes diſtincta ſpecies eſt ab auro, argento, & cæteris metallis.
43 Aes & pro auro accipitur.
44 Aes pro argento quoquè deſumitur.
45 Omne genus monetæ, æs, veteres vocare ſunt ſoliti.
46 Auari ætymologia adnotatur.
47 De prodigo æris mentio fit.
48 Aes propriè pro aſſe accipitur.
49 Per æſſem & libram, apud nonnullos authores, & per æs & librã apud Iureconſultos idẽ eſt.
50 Aes cõtractum dicitur, quod mutuo ſumptum eſt.
51 Aes militare, quid.
52 Aes ſuſũ a ienu, & ductile, quid
53 Aes pro ſtipite acceptum fuit, & hinc ſtipendium.
54 Aeriſam Inſulam Cyprum ab antiquis, dici conſtat, quia in ea plurimum æris naſcebatur.
55 Pecunia & ærugo appellatur.
56 Aerarium ſanctius apud veteres, quid.
57 Aerarium, quid.
58 Rationes ad ærarium reddere, & deferre, quid.
59 Primum ærarium in æde Saturni fuit.
60 Cymiliarchium ærarium, quid.
61 Interpretatur lex iubemus, C. de ſacroſanct. Eccleſ.
62 Apud Athenienſes, ærarium cella erat poſt ædem Mineruæ.
63 Aerarium à fiſco diſtat.
64 Prædictis vocabulis promiſcuè vtuntur Iureconſulti.
65 Fiſcus propriè dicitur Regis pecunia: ærarium verò populi.
66 Inuictiſsimus Rex noſter æraria in Regno erigere cupijt.
67 Tribunus ærarius, quid.
68 Aeraria annona, quid.
69 Interpretatur lex annonas, C. de erogatione mil. anno.
70 Interpretatur lex militaris, C. de milit. veſte.
71 Interpretatur lex, qui extrinſecus, de verb. oblig.
72 Ius, ac impertum monetam cudendi, ſoli Regi, & ſummo Pontifici competit, & ſuperiorem nõ cognoſcentibus.
73 An ius condendi poſſit concedi priuato.
74 Moneta falſa adulterina quoq; nuncupatur, & num. ſeqq.

77 Adul-

77 *Adulterinum ſignum, quid.*
78 *Falſus adulterinus, & reprobus nummus, quid.*
79 *Nouem concluſiones adſcribuntur ad intellectum noſtræ l. ſtyli.*
80 *Affectus non punitur.*
81 *In atrociſsimis delictum attentatum punitur.*
82 *Si tractatur de actione ciuili, & delictum non perfectum eſt, non datur actio.*
83 *Diſtinctio eſt, an quis non conſummauerit delictum, quia noluit, aut quia non potuit.*
84 *Diſtinctio eſt, an impediatur quis impedimento facti, à iure, ò caſine.*
85 *Fabricans falſam monetam lege Cornelia, de falſis, punitur quæ, quæ hæc pœna ſit in libero, & ſeruo, adnotatur, & numero ſequenti.*
87 *Iure C. Theodoſiani, quæ pœna imponeretur adulterãti monetã.*
88 *Iure Codicis Iuſtiniani, quæ pœna imponeretur fabricanti falſam monetam.*
89 *Iure noſtri Regni, qua pœna plectatur falſi numiſmatis cõflator.*
90 *Ad hoc vt pœna locum habeat, an falſum numiſma aureũ eſſe debeat, & num. ſequenti.*
92 *An qui monetam falſam, non tamen Regiam fabricauit, pœna ordinaria puniatur, & num. ſeq.*
94 *Iure Codicis omnes facultates monetam adulterantis fiſco adiiciebantur.*
95 *Iure recentiori nouiſsimo, eadem pœna imponitur.*
96 *Domus vbi falſa moneta fabricatur, fiſco addicitur.*
97 *Clericus falſam monetam cudẽs, officio, & beneficio priuatur, deponitur, & in carcerẽ perpetuò mittitur.*
98 *Clericus cõuictus de crimine falſi, degradatur & num ſeq.*
99 *Fabricans monetam, etiam probam, punitur pœna ordinaria ex defectu poteſtatis, & num. ſeq. vſq; ad 105.*
105 *Si quis perfecit falſum numiſma eo tamẽ vſus non eſt an puniatur, & qua pœna: & multa fundamenta adnotãtur num. ſeqq. vſq; ad num. 109.*
110 *Statutum pœnam imponens portanti veſtem prohibitam, non cõprehendit facientẽ, & nu. ſeq.*
112 *Carceratus qui fugit, & reuerſus eſt, non dicitur fugiſſe.*
113 *An formans monetã non vſualem puniatur, & quid de formante vſualem, non tamen expendente, nu. ſeqq. vſq; ad numerum 118.*
119 *Expendens ignoranter falſam monetam, non punitur, & quid ſi ignorãtia craſſa & ſupina ſit, & affectata, numer. ſeqq. vſq; ad 127.*
127 *Scienter expendens falſam monetam, punitur ſicut fabricator, & quomodo hoc accipiatur, vſque ad num. 129.*

103 *Agitur de pœna radētis, tondentis, & circuncidentis falſam monetam vſq; ad num. 132.*

133 *Tingens monetam, qua pœna puniatur.*

134 *In tingente, radente, tondente, & circūcidente monetam, pœna ignis locum non habet, ſed mortis ſimpliciter.*

135 *Alterius Principis, an quis tingere monetam poſſit.*

136 *Monetam antiquam reprobatam expendens, an puniatur pœna mortis. Et quid in eo qui potuit prohibere.*

137 *Princeps poteſt vetus numiſma reprobare.*

138 *Philippus Tertius, Rex noſter inuictus, numiſma areū reprobauit, & veteri certum ſignū imprimi fecit.*

139 *Si quis expendat vetus numiſma, non punitur pœna ordinaria, ſed iudex hoc caſu arbitrabitur.*

140 *De falſa moneta criminis probatione, diuerſiſq; pœnis apud diuerſos remiſſiue nōnulla traduntur.*

Lex LXXVIII.

IN TEXTV IBI:

Quien fiziere moneda, que es en el titulo de los falſarios.

Scholium I.

1 AD Noſtræ legis interpretatiōnē, præmitto primò, pecuniæ vſum
in locum contractus permuta-
tionis ſubſtitutum, & ſubrroga-
tum fuiſſe: neceſsitate enim co-
2 gente ius gentium introduxit,
vt commercia in ſocietate ho-
minum neceſſaria facili nego-
tio perficerentur nummi mate-
ria electa, cuius publica æſtima-
tio difficultatibus permutatio-
num, & qualitate quantitatis
ſubueniret, lex prima, ff. de con-
trahenda emptione. Erat enim
vetuſtis temporibus numiſma
3 incognitum: *Homeri teſtimonio,
qui reſcenſu, & æſtimatione dignas,
non pecunia, ſed boum, & pecudum
numero taxauit, cùm nihil tunc im-
penſo pretio veniret*: vt Diod. re-
fert Iliados 7. ad finem, Plinius
libro trigeſimotertio, capite tri
4 geſimotertio, Natural. hiſto. c.
30. & hinc fluxit, vt pecuniæ no
mine ea cognita, omnes res, &
corpora continerentur, cùm pe
cunia adquiri, æſtimariuè poſ-
ſint, l. pecuniæ verbum, 178. ff.
de verborum ſignificatione, lex
propèmodum, & lex pecuniæ
nomine, 222. ff. eodem titulo,
lex ſi ita, de fideiuſſoribus: &
5 Cicero Act. 3. in Verrem. Pe-
cuniam pro hæreditate poſuit,
ac pro omnibus his rebus, quæ
in hæreditate eſſent, tum mo-
bilibus, tum etiam immobili-
6 bus. Nummi autem ſignifica-
tio ſtrictior eſt, monetam e-
nim tantum legitimè ſignatam
ſigni-

ſignificet, lex litigatores, §.
quod ait prator, ff. de arbitris.
7 Pecuniæ autẽ vocabulum, ex-
actius tuit, ſic pecunioſum Ci-
cerò Act. 2. in Verrem arbitra-
tus eſt, nominẽ diuitiarum co-
pijs, & facultatibus inſtructiſ-
ſimum, nõ ſolum ad nummos
percuſos, ſed ad alia bona, allu-
8 dens. Et Act. 4. facere pecuniã
maximam dixit, id eſt, rem, &
patrimonium augere: exinde-
9 que pecunia omne pecus dicta
eſt, & pecudis nota ſignabatur,
vt Plinius tradit lib. 18. Natu-
ralis hiſtoriæ, cap. 3. & libro. 33.
cap. 1.
10 Secundò præmitto, nummũ
exinde dici, quia eſt quodam-
modo medium inter homines,
metitur enim cuncta ex inſti-
tuto factus, vt pro indigentia
ſit: & propterea nomen hoc ha-
bet, vt ex Ariſtole conſtat, lib.
quinto Æthicorum, ad Nico-
ma. cap. quinto: & de nummis
mentionem Vlpianus facit in
lege nummis, de in litẽ iurand.
& Paulus in lege prima, ff. de
contrahenda emptione: & in
lege prima, de rerum permu-
11 tatione, & alibi ſæpè. Et numiſ-
ma quoquè appellatum eſt, ſi
Ariſtoteli, in Tarentinorum
Republica credimus: in eo enim
Tarentis Neptuni filij impreſ-
ſa erat imago inuehentis equo,
ſicut & in Suetonio legitur in
12 Octauiò, cap. 94. Auguſtum
Cæſarem, nummũ argenteum
nota ſideris Capricorni quo na
13 tus eſt percuſsiſſe. Numiſma
quoquè nummus appellatur,
ſiue vt alij putant. Nomiſma
14 per quartam vocalem, hicquè
nummus geminato m. ſcriben-
dus eſt, in dictione tamen nu-
miſma, corripitur, cum vnico
tantum m ſcribatur, vt à Grã-
15 maticis proditum eſt. Num-
muſquè ſiue numiſma, omnẽ
pecuniam cõplectitur, ſiue au-
ream, argenteam, ſiue æneam,
vt ex Plauti loco in Pſeud. cer-
nere poſſumus, ibi: *Nimis ſum
miſer nummum nuſquam reperire
argenti queo.* Aliquando tamen
ſpeciale eſt nomen pecuniæ æ-
reæ, vt Cicero refert Actio. 4.
in Verrem, ibi: *Facta eſt ſponſio
ſeſtertijs quinquè coegit, Scandilius
quinquè illa millia nummum dare,
ac nummerare à Pronio.* Num-
16 miq; Ethymon a nomine Græ-
co deduxit Budeus in l. Ius ci-
uile, ff. de iuſtit. & iure, & in l. 1.
ff. de contrahenda emptione:
17 & hinc nummularius, & argen
tarius dictus eſt, vt ex innume-
ris legibus patet, quãuis non-
nulli inter ipſos diuerſitatem
conſtituant, vt eleganter ad-
notauit Budeus, in lege ſi ho-
minem, §. quotiens, ff. depo-
18 ſiti. Et hinc nummarij quoquè
iudices dicti ſunt, quamq; iu-
iuſ-

riſdictionem haberent, tradit Alexander ab Alexandro lib. 2.cap.24.lib.2.

19 Tertiò premitto; monetam nomē generale eſſe, cuius ethymologia à monendo fluxit, teſte Cicerone primo de diuinatione: ſigni enim impreſsione authoris, vel pretij quanti æſtimare debeamus nos monet. In moneta enim notabatur numerus, quo expendi de-

20 bebat: & hinc æra dicta eſt, id eſt, numeri nota: Alexanderq;

21 ab Alexand. lib 6.cap.4. refert Iunoni, tres ædes dicatas eſſe: vltimamquè in arce cognomento monetæ in area, in qua M. Manlij Capitolini domus fuit, quæ vora fuerat à Lucio Furio dictatore: nam cum nouo motu tota vrbs contremiſceret, & quibus piamentis, cuivè Deo ſacrum fieret, nō dinoſcerent, ex arce vocem auditam fuerūt, monentem, vt ſue plena ſacrū Iunoni, & procuratio fieret, & inde monetæ nomen datum: & hinc Ouidius libro.1.Faſtorum:

Candida te niueo poſuit lux proxima templo,
Qua fuit ſublimis alta moneta gradus:

Et idem Ouidius lib.6. Faſtorum tradit:

Arce quoq; ex ſumma Iunoni templa monetæ,
Ex voto memorant facta Camille tuo.

Et in huius rei comprobationem innumera adducit Tiraquelus in Alexandrum, dicto lib.6. cap.4.verbo, tertia in ar-

22 ce, litera Q. Monetaquè publica dicta eſt in l. 6. §.1.ff. ad legem Iuliam peculatus: & ſacra dicitur in lege 38.ff.de pœnis, adulterina lege 6.§.1.ff.ad legem Iuliam peculatus, l. 2. C.quibus ex cauſis ſerui, l.1.C. de falſa moneta, Paulus lib.5. ſententiarum, tit. 25. monetæ adulteratores libro 6. §. fin. ff. de pœnis monetam percutere, lex 19.ff.ad legem Corneliam, de falſis: & monetarij dicuntur in lege 2. C. quibus ex cauſis ſerui pro præmio, & in l.1.7. & 13.C.de Murelegulis, lib.11. & in l.6.C. de dignitatibus, eod. libro, & in l.2. de falſa moneta, in Codice Teodoſiano: mone-

23 tarijquè, & hi dicuntur, qui in moneta publica operantur, vt ſcribit lex 6.§.1.ff.ad legem Iu-

24 liam peculatus. Et monetariorum corpus dicitur in lege 16. ff. de extraordinarijs, ſiue ſordidis muneribus, in C. Theo-

25 doſiano; & monetalis cuſsio in l.18.eodem titul. Et Triumuiri

26 monetalis æris argēti, auri flatores in lege ſecūda §. deinde, ff.de origine iuris. Et de monetatiorum bello grauiſsimo ſcribit

ſcribit Sextus Aurelius, & in
Aureliano Flauius Vopiſcus, re-
latus à Ludouico Celio Lectio-
num antiquarum, libro octauo,
28 capite vndecimo, litera D. Et
monedula quoq; dicta eſt qua-
ſi monetula, quædam auis, ex
graculorum genere, quæ mo-
netam ſurripit, cùm huic ſoli
aui furacitas auri, argentiquè
præcipuè mira ſit: iuxta tradita
à Plinio naturalis hiſtoriæ, li-
bro decimo, capite decimono-
no.
29 Quarto præmitto ex boum
corijs, monetam priſcis tempo-
ribus primò percuſſam fuiſſe, vt
Plutharcus ait in vita Nummæ,
& Donatus in Virgilium, libro
primo Æneidos, ibi:

Taurino quantum poſſent circun-
dare tergo.

Tradit pecuniam ex corio bu-
bulo, priſcis temporibus cuſſam
fuiſſe: hincquè pecuniam di-
ctam, quod ex pecore originem
duceret: vnde & illud Diui Hie-
ronymi, in Rufinum: *Vt cùm*
montes auri pollicitus fueris, ne ſcor-
teum quidem nummum de theſau-
30 *ris tuis proferas.* Lacedemonij e-
tiam ſcorteo numiſmate vtebã-
tur, vt docet Seneca de beneficiis,
libro quinto, capite decimoter-
tio, in hæc verba: *Æs alienum*
habere dicitur, & qui aureos debet,
& qui corium forma publica per-
cuſſum, quale apud Lacedemonios
fuit, quod vſum numeratæ pecuniæ
31 *præſtat.* Et noſtris quoquè tem-
poribus fertur inuictiſsimum
Carolum Quintum Imperato-
32 rem coria percuſſa moneta in
ſtricta belli occaſione vſum fuiſ
ſe. Omnia ergo priſcis tempo-
ribus pecudibus, iumentis, ac
bobubus æſtimabantur, necnõ
etiam delinquentes plecteban-
tur, vt adnotauit Alexander ab
Alexandro, libro quarto, capi-
33 te viceſimoquinto. Mox tamen
rudis, & non ſignati æris vſus
eſſe cœpit, vt Plinius author eſt
naturalis hiſtoriæ, libro triceſi-
motertio, cap. 3.
34 Et hinc inferri intellectus po
teſt ad Pauli reſponſum, in lege
prima, ff. de contrahenda em-
ptione, aſſerentis etiam ſine pe
cunia emptionem fieri, autho-
ritate Homeri, qui meminit
Achiuos non pecunia, nequè
ære ſignato, ſed rudi maſſa æris,
vel ferri vinum mercari, vt trá-
dit libro ſeptimo Illiados, ad fi-
nem, & Tiraquelus retractuum
titulo primo, §. triceſimo, gloſ-
35 ſa prima. Et hoc non ſignatum
æs, æs graue appellatum eſt, ap-
pendiquè; & non numerari ſo-
litum, vt teſtatur Liuius prim.
Decad. libro quarto, ad finem.
36 Aes tamen, Ianus primus fuit,
qui ſignauit, iuxta Macrobij ſen
tentiam, in Saturn. libro pri-
mo, capite decimoſeptimo, in
cuius æris ſignaculis, Saturni
reue-

reuerentiam ſeruauit, vt quo-
niam ille naui fuerat auectus,
ex vna quidem parte ſui capitis
effigies, ex altera verò nauis ex-
primeretur, quo Saturni me-
moriam etiam in poſteros pro-
pagaret. Et Ouidius quoque te-
ſtatur primo Faſtorũ ſcribens;

Multa quidem didici, ſed cur na-
ualis in ære.
Altera ſignata eſt, altera forma vi-
ceps.

Et deinde infert:

At bona poſteritas puppem formauit
in ære,
Hoſpitis aduentus teſtificata Dei.

Et hùc pertinet illud Ouidij, li-
bro primo Faſtorum:

Aera dabant olim, melius nunc omẽ
in auro eſt,
Victaq́; cõceſsit priſca moneta nouæ.

37 Et in veteribus monetis, altera
parte Ianum vifrontem, altera
proram nauis exculptam, vo-
biſquè ouiſq; imagines Plinius
refert vbi ſupra, & Plutharcus
Problemat. capite quadraginta.
38 Moneta autem argentea pri-
mum Lydos vſos fuiſſe, teſta-
tur Herodotus, libro primo: ta-
39 metſi Æginæ argentum primo
ſignatum nonnulli opinentur,
vt tradit Strabo, authoritate E-
phori, libro octauo, qui ait, pri-
mo in Aegina à Phidone ſigna-
ri cœptum argentum, de qua
re inſpiciendus eſt Polydorus
Virgilius de rerum inuentori-
bus, libro ſecundo, capite vige-
40 ſimo. Caracteres autem, argen-
ti fuerunt vigæ, & quadriguæ,
& inde vigati, quadratiquè, ſi-
ue quadrigati dicti ſunt, vt Pli-
nius refert libro trigeſimoter-
tio, naturalis hiſtoriæ, cap. 3.
41 Moneta autem aurea, primũ
in Perſide percuſa à Dario fuit,
ſiquidem volẽs, memoriam ſui
relinquere, opere quod a nullo
alio Regum factum eſſet, ex au-
ro, quam potuit purgatiſsimo
monetam percuſsit, vt tradit
Herodot. libro quarto: & hinc
ſtateres Darici, & Darici num-
mi, vt Pollux refert libro nonò,
capite ſexto, & Plutharcus in
Artaxerxe, & in Apophtheg.
quãuis dubitet Xenophon Pæ-
diæ Cyri, lib. 5.
42 Quinto præmiſſo, æs, diſtin-
ctam ſpeciem eſſe ab auro, ar-
gento, ferro, & reliquis metal-
lis, lex in venditionibus, C. de
contrahenda emptione: plerun-
què autem pro auro accipimus,
43 lex etiam aureos 159. ff. de ver-
borum ſignificatione, & ſæpe
44 pro argentea moneta, proinde
quaſi ſit genus cũ reliquis ſpe-
ciebus, non quia vocis penuria
hoc exigat, genus enim metal-
lum eſt, ſed vſu ſic eſt receptum,
cùm olim ex ære pecunia prius
percuſſa fuiſſet, vt ſupra adno-
tatum eſt, & quod prædicto lo-
co Vlpianus dixit in dicta lege,
etiam aureos intellectum vo-
luit ex impropiio, & per cata-
chreſim,

chreſim, ac ex vulgari loquen-
di conſuetudine, vt Brecheus
animaduertit in dicta lege etia
45 aureos, numero primo. Nam
omne genus monetę veteres æs
vocare tunc ſoliti: Cato in re ru-
ſtic: *fundū æribus tribus emptū poſ-*
ſidebat. Plautus in Aularia, ibi:
Ad poſtremum redit miles æs petit.
Terentius in Phormione: *An-*
cillam ære emptam ſuo. Oratius
libro ſermonum, Satira ſecun-
da:
Et fruſtra mortis cupidum, cū dee-
rit egenti,
Æs laqui pretium.
Virgilius Egloga prima: *Non-*
nunquā grauis ære domū mihi deſtra
46 *redibat*. Et hinc Nigidio placuit
lib. 30. Commentariorum, aua-
rum dici, id eſt, auidum æris,
quauis aliter interpretetur Au-
47 lus Gelius lib. 10 cap. 5. De pro-
digo quoquè æris Oratius me-
minit in Arte poœtica, ibi: *Vti-*
lium tardus prouiſor prodigus æris.
Ex quibus authoribus ſatis cō-
ſtat, ærem pro omni numiſma-
te accipi. Quanuis propriè pro
aſſe accipiatur, vt ex Suetonio
Tranquilo conſtat in Auguſt.
Caium (ait) *enim*, &, *Lucium a-lo-*
ptauit domi per aſſem, & libram em-
48 *ptos à patre Agryppa*. Et quod Sue
tonius per aſſem, & libram di-
xit, lex duodecim Tabularum
49 *Per æs, & libram aiebat*, teſte Bu-
dęo libro ſecūdo de aſſe, qui aſ-
ſis æreus erat, ſecundum eum,

50 & paruæ æſtimationis. Et hinc
æs contractū dicitur, quod mu-
51 tuo ſumptum eſt, æs militare,
quod tribunis ærarijs attribu-
tum erat, vt militibus reddere-
tur. Plautus in Aul. *Cedit miles*
52 *æs petit*. Hincquè etiam dicimus
æs noſtrum, æs ſuum, æs alie-
num, & æs ductile: & Doctores
tractāt in lege ſubſignatum, §.
bona, ff. de verborum ſignifica-
tione: ex indequē æra dicta fuit,
& æramentum denominatiuū
ab æs, æris. Erant autē æramen-
ta opera ex ære factā, ſicut ex
ferro, ferramenta, vt teſtatur Pli
53 nius libro 35. cap. 15. Et æs quo-
què ſecundum eum, pro ſtipite
acceptum fuit, & hinc ſtipen-
dium dictum eſt. Et non omit-
to quod idem author tradit cap.
quinto, libro trigeſimotertio,
54 Ærosam Ciprum inſulam, ab
antiquis dici, quia in ea pluri-
mum æris naſcebatur, & æru-
ginem quoquè libro vigeſimo-
quarto, refert propriè in ære eſ-
ſe, ſicut rubigo in ferro eſt, vn-
de apud Horatium, & Iuuena-
55 lem pro ipſamet pecunia, quæ
ex ære fit, ærugo accipitur. Ab
æreque ærarium quoquè dictū
eſt: fuitque ærarium ſanctius ap
56 pellatum abantiquis, quod pror
ſus intactum erat, ex quo ni-
hil promi licebat, vt teſtatur
Liuius lib. 7. ſecūdi belli punici:
& 3. Decad. lib. 7. de quo verba
facit Cicer. in 6. in Verrem, ibi:

Primum mihi literas publicas, quas
in ærario ſanctiore conditas habebāt,
proferunt. Et lib.7.ad Atthicum,
epiſtola 20. ibi: *Attullit mandata*
ad Conſules, vt Romam venirent
pecuniam de ſanctiore ærario profer-
ferrent. Et Cæſar lib.1.belli ciui-
lis, ait: *Lētulſ aperto ſanctiore æra-*
57 *rio ex vrbe profugiſſe.* Pecunia e-
nim publica vno in loco condi-
ta erat apud Romanos, æra-
riumq; dicebatur, ex quo tribu-
ni ærarij dicti ſunt: & de quæ-
ſtoribus ærarijs, hominibusquè
ærarijs, & præfectis ærarijs, latè
ſcribit Budeus in annotationi-
bus ad Pandectas, ad titulum de
58 officio quæſtoris: & hinc ratio-
nes reddebantur, & ad ærarium
referebantur, vt conſtat ex illis
verbis Ciceronis in Piſonem:
Rationem ad ærarium retuli conti-
nuo Cæſar, ſicut lex tua iubebat.
59 Hoc ærarium prius in æde Sa-
turni fuit, vt author eſt Macro-
bius in pri.Satur.cuius rei hanc
rationem affert, ibi: *Ædem verò*
Saturni Romani ærarium eſſe vo-
luerunt, quod tempore, quo incoluit,
Italiam fertur in eius finibus nullum
eſſe furtum commiſſum: aut quia ſub
illo nihil erat cuiuſquam priuatum:
Prędictiquè ærarij meminit A-
lexander ab Alexandro, libr.2.
60 cap.2.vbi ait, *Cimiliarchium* quo-
què ærarium nuncupatū fuiſſe,
vbi Tiraquelus interpretatur,
Theſaurum eſſe, aut aliud recō-
ditum quidpiam, ac ſepoſitum,
iuxta Homeri locum, libro.15.
Odyſeæ in principio, ex cuius
expoſitione intelligitur textus
in l.iubemus 14.C.de ſacroſan- 61
ctis Eccleſijs, vbi huius vocabu-
li mentio fit, & in l.vltima, §.ſin
autem, C. de bonis authoritat.
iudic. poſsiden. in illis verbis:
Et in cimiliarchio ſanctæ Eccleſiæ
illius ciuitatis, in qua huiuſmodi con-
tractus celebratur, deponere. Et in l.
litibus, §.ſin autem, C. de agri-
colis, & cenſitis, ibi: *Et deponan-*
tur in æde ſacra, vel cimiliarchio ci-
uitatis, ſub qua poſſeſsio ſita eſt. Et
apud Athenienſes quoquè æra- 62
rium cella erat poſt ædem Mi-
neruæ, vt Plutarchi, & aliorum
authoritate refert Budeus vbi
ſupra, ad titulū de officio quæ-
ſtoris. Ærariumq; à fiſco diſtat, 63
in illo enim pecunia publica, &
Imperatoris reponebatur: fiſcus
tamen Cæſaris tantū pecuniam
recondebat: & quanuis promiſ-
cuè his vocabulis Iureconſulti 64
aliquando vtantur, l. inter pu-
blica 17. de verborum ſignifica-
tione. Propria tamen ſignifica- 65
tione Principis, fiſcū dicimus,
ærarium verò, populi, vt ex Sue
tonio, & Budeo, alijſq; grauiſsi-
mis authoribus docet Brecheus
in dict.l.inter publica, ex nu.10.
Et noſtra tempeſtate anno Do- 66
mini 1599. Romanorum exem-
plo inuictiſsimus Rex Philip-
pus Hiſpaniarū Rex æraria in
Regno erigere cupijt, & de eo-
rum

rum vtilitate, & incommodis
diſceptatum fuit à prudentiſ-
ſimis viris, regioquè mandato,
Regniquè expenſis cētum tan-
tum libri impreſsi, vulgo, typis
mandati fuerunt, anno qui præ-
ceſsit milleſimo ſexcenteſimo.
Scioquè hunc de eorum erectio-
ne tractari, & ad id ſum à Re-
gno commiſſarius electus hoc
anno 607. Vtilia enim viſa ſunt;
authorq; huius libri eſt Luiſius
à Valle de la Cerda, vt ex eius
67 inſcriptione patet. Et de tribu-
nis ærarijs ſcripſit Cicero ad A-
thicum libro primo epiſtolarū;
in epiſtola, cuius initium eſt:
Quæris ex me tribuni non tam æra-
rij, quam vt appellentur ærati. Et
68 ærariæ annonæ meminit tex-
tus in lege prima, C. de Colla-
tione donatorum, lib. decimo,
& in lege ſpeciebus, C. de cohor
talibus, libro duodecimo, & in
lege his ſcholaribus, & in lege
annonas, C. de erogatione mi-
69 litaris annonæ. Et hinc infertur
interpretatio ad dictam legem
annonas, ibi: *Ad ſimilitudinem mi-*
litum, quibus æraria præbentur an-
nonæ adærari præcipimus, vt omni-
bus ſupra deſignatis emolumenta de-
bita in pretijs diſpoſitioni tuæ culmi-
nis pro publica vtilitate taxatis præ-
cipiat erogari, vbi, *adærari non ad-*
hærere, vt in nonnullis mendo-
ſis Codicibus inuenitur, ſcribē-
dum eſt: adæratiquè ibi accipi-
tur pro eo ſcilicet, quod eſt ad
pretium redigere, taxationequè
debita æſtimare. Infertur quo-
què ex prædictis interpretatio
ad textum in lege, ſeptem die-
bus, C. eodem titulo, de eroga-
tione militaris annonæ, ibi: *Spe-*
cies reſiſtentes non aliter adærentur,
niſi in foro rerū venaliū distrahūtur,
vt ſenſus ſit ad pretij reductio-
nem, taxationem, & æſtimatio-
nem, vt in ſuperiori interpre-
70 tatione. Et ex his quoquè intel-
ligitur textus in lege militaris,
C. de militari veſte, libro duo-
decimo, ibi: *Militaris adæratio*
veſtis à collatoribus exigatur: vbi
adæratio pro pretio, & pecuniæ
quantitate accipitur cum vna-
quæquè pecunia, vt dictum eſt,
æris appellatione intelligatur,
& hùc ſpectant Lucilij verſus,
libro ſecundo Epigrammarum,
quos tranſtulit Alciatus in lege
etiam, ff. de verborum ſignifi-
catione, ibi:

Ermodoti hoc dogma eſt, quis
quis miſer indiget ære,

Philoſophi aſſumat palia diues
erit.

71 Ex quibus infertur quoq; in
tellectus ad textum in lege, quæ
extrinſecus, iuncta gloſſa, ver-
bo, denario, ff. de verb. oblig. vbi
interroganti de pecunia aurea,

ſi reſpondeatur de ærea, vel è diuerſo, valet ſtipulatio, quanuis alioquin rerum diuerſitas ſtipulationem viciaret, §. ſi de alia, inſtitutis, de inutilibus ſtipulationibus: & ita interpretatur Baldus ibi, poſt Accurſium, idem Baldus in lege ſingularia columna ſecunda, verſiculo, decimo eſt ſpeciale, ſi certum petatur.

72 Sexto præmitto ius, ac Imperium monetam cudendi ſummo Pontifici, Imperatori, Regi, & alijs Principibus ſecularibus temporalibus, vt aiunt, nō agnoſcentibus ſuperiorem, aut quibus hi conceſſerint, ſolùm permitti, ex capite primo, quæ ſint regalia in vſibus feudorum, lex ſecunda, titulo primo, partita ſecunda, lex nona, titulo ſeptimo, partita ſeptima, tradit Diuus Thomas de regimine Principis, libro ſecundo, capite decimotertio, Accurſius in Rubrica, C. de veter. numiſmatum, libro vndecimo, Igneus in lege neceſſarios, §. non aliàs, ſecunda parte, numero nonageſimo quarto, ff. ad Senatuſconſultum Silanianum, Martinus Laudenſis in tractatu de moneta, numero primo, Ioannes Regnandi in tractatu de monetis in principio, Franciſcus Curtius Senior de monetis, numero primo, Albertus Brunus de augmento, & diminutione monetarum, numero primo, ſecundo, & ſexto.

73 Quod dixi tamen, principem monetæ percuſsionē alijs permittere poſſe, ita accipiendum eſt, ſecundum communem ſententiam, videlicet, ſi ius cudendi concedatur poteſtati, vel ciuitati: nam ſi priuatæ perſonæ indulgeretur, reſcriptum non valeret, iuxta doctrinam prædicti Martini Laudenſis in dicto tractu de moneris, numero ſecundo, & ex noſtris docet Gregorius Lopez in dicta lege partitæ, Scholio duodecimo.

74 Septimo præmitto, monetam falſam apud probatos authores adulterinam dici, lege prima, C. de falſa moneta, ibi: *Adulterinam monetam*, lex ſecunda, Codicis Theodoſiani, libro nono, titulo vigeſimo primo, ibi: *Adulterinam monetam, &c.* lex nona eiuſdem tituli.

75 Rurſus & falſa moneta quoquè nuncupatur, vt conſtat ex rubricis Codicis Theodoſiani, & Iuſtiniani de falſa moneta, & ex lege octaua ipſius Codicis Theodoſiani, dicto titulo 21. libro nono.

76 Promiſcuè itaque his nominibus Imperatores vtuntur in prædictis iuribus, & titulis. Hinc

Hincq; adulterina ſigna dicun-
77. tur, ideſt, quæ ſunt alienis anul-
lis facta, ſic & adulterinæ lite-
ræ, ideſt falſæ literæ, & adulteri-
næ claues, quæ pro veris ſubſti-
tuuntur, & hinc adulterinum
genus, de qua re intuendus eſt
Plinius libro ſeptimo, capite ſe-
cundo, vt ex his putem non re-
78 ctè animaduertiſſe Couarru-
uiam, in cap. octauo de falſa mo
neta, numero ſecundo exiſti-
mantem Latinè, ſolum mone-
tam adulterinam dici: nam &
nummus reprobus appellatur
ab Vlpiano, in lege eleganter,
§. qui reprobos, ff. de pignora-
titia actione, & pondera falſa Iu-
reconſultus dixit, in l. arbitrio,
§. de eo, ff. de dolo, falſum que, &
adulterinum, pro eodem acci-
piuntur, in lege ſi quis lega-
tum, in principio, ff. eodem ti-
tulo.
79 His ergo ſic præmiſsis, no-
uem erunt pertractandæ con-
cluſiones, quibus facilè noſtrũ
textum intelligemus.

Prima erit de attentante, non
autem perficiente falſam mone
tam.

Secunda erit de fabricante, ef
ficienteque falſam mo netam.

Tertia erit de percutiente mo
netam, etiam probam, non ha-
bente authoritatem cudendi.

Quarta erit de non vtente
falſa moneta, quanuis fabricaue
rit eam.

Quinta erit de vtente, licet
non fabricante.

Sexta erit de tondente, rade-
re, & circuncidente mone-
tam.

Septima erit de tingente mo
netam.

Octaua erit, de eo qui potuit
impedire.

Nona & vltima erit de expẽ
dente monetam antiquam re-
probatam, & de huius criminis
probatione.

80 Quoad primam concluſio-
nem vulgus recepit affectum, &
attentatum non puniri, niſi ſe-
quatur effectus, vt habetur in le
ge cogitationis pœnam, gloſſa,
& Doctores ibidem, ff. de pœnis
in l. ſi quis non dicam rapere, C.
de Epiſcopis, & clericis, lege pri
ma in fine, ff. quod quiſque iu-
ris, l. qui falſam, ff. ad legem Cor
neliam de falſis, lege qui ea mẽ-
te, ff. de furtis, & vtrobique ſcri
81 bentes: & quanuis in dicta lege
ſi quis non dicam rapere, in atro
ciſsimis delictum attentatum
puniatur falſæ, monetæ delictũ,
ab hac regula excipitur, lex pri
ma, & ſecunda, C. de falſa mone
ta, l. qui falſam, de falſis: vbi qui
falſam monetam percuſsit, ſi ro
tam non formauit, abſolui-
tur.

82 Sed ommiſsis multis, quę hic
adduci poſſunt, diſtinguendum
eſt in hac re cum Cino in d. l.

ſi quis non dicam rapere, num. tertio, qui omnino videndus eſt, in hac materia: nam ſi tractatur, de actione ciuili, & delictum, non perfectum eſt, non datur actio, l. vulgaris, §. qui furti, ff. de furtis, §. furti autem actio, in ſtitutis de obligationibus, quæ
83 ex delicto naſcuntur. Aut agitur de puniendo delicto, & ſic principaliter ad pœnam, & in hoc caſu adhuc ſubdiſtinguendum eſt: nam aut quæritur de puniendo delicto, quod principaliter, quis committere intendebat, & tunc aut non conſummauit, quia noluit, aut quia non potuit, ſi quia noluit non punitur, & hic eſt verus intellectus textus in dicta l. qui falſam, ibi: *Suffragio iuſtæ pœnitentiæ abſol*
84 *uuntur*: aut quia non potuit, & hoc caſu etiam diſtinguere debemus, nempè, vt ſi impediatur quis impedimento facti, quominus faceret, puniatur eodem modo, ac ſi delictum perficeret, iuxta textum in lege is qui cũ Tello, C. de ſicarijs, &. §. item lex Cornelia de ſicarijs, inſtituta, de publicis iudicijs, & hæc eſt vera huius delicti, non perfecti falſæ monetę, interpretatio, cui diſtinctioni ſuffragatur textus in lege prima, & ſecunda, ff. de effractoribus, gloſſa, & Albericus in lege qui ea mente, ff. de furtis.
85 Quoad ſecundam concluſionem, de iure ciuili antiquo receptum fuit, fabricantem falſam monetam legis Corneliæ pœna de falſis plecti, lege qui falſam, ff. de falſis: pœna autem erat in libero, & nobili, aquæ, & ignis interdictio, lege vltima de falſis, in cuius locum deinde deportatio ſuceſsit, lege ſecunda, §. primo de pœnis, lege tertia, ff. ad legem Iuliam peculatus, l. prima, §. fin. de falſis: humiliores tamen in metallum damnabatur, lege ſi quis, §. qui viui, de pœ-
86 nis: in ſeruos vero vltimo ſupplitio animaduertebatur, iuxta textum in §. item lex Cornelia, de publicis iudicijs.
87 Iure autem Codicis Theodoſiani, ſi Decurio, vel eius filij adulterinum numiſma facerēt, perpetuò exulabantur, & ſuper facultatibus ſuis Princeps conſulebatur: plebeius autem rebus amiſsis in metallum damnabatur, ſi ſeruus vltimo ſupplitio ſubiungebatur, iuxta textum in l. prima, Codicis Theodoſiani de falſa moneta, titulo vigeſimoprimo.
88 Iure autem Codicis Iuſtinianei pœna mortis flammarum nummos adulterinos perficiens plectitur, vulgaria ſunt iura; in lege prima, & ſecunda, C. de falſa moneta, & quamuis Accurſius opponat de textu in dicta lege prima, vbi non videtur prædicta pœna mortis ſtatui, in no-
89 ſtro Regno abſque dubio prædicta

dicta pœna ignis, fabricans falſam monetam plectetur ex noſtra lege, & in l. decima, titulo duodecimo, libro quarto fori, lege quarta, & nona, & decima, titulo ſeptimo, part. ſeptima, lege quarta, titulo ſexto, libro octauo ordinamenti, lege quinta, & ſexta, titul. 17. lib. octauo Compilationis, & ex Gothorum iure prouiſum fuit, ex l. 2. titul. 6. lib. 9.

90 Ex quibus iuribus iam videtur ſublata diuerſitas, an numiſma falſa fuſione formatum aureum eſſet, necne, vt Accurſius voluit, in dicta lege ſecũda verbo, pecuniæ, C. de falſa moneta: ad cuius interpretationem videtur alludere, textus in l. quinta codicis Theodoſiani, titul. 21. libro nono, vbi adulter aureorum, ſolidorum, flammarum exuſtionibus mancipatur, à qua lege ſumpta eſt prædicta lex ſecunda, C. de falſa moneta, de qua re diſputat Salicetus, in dicta lege ſecunda, numero ſecundo.
91 Nam ſiue aurea, argentea, ſiue ærea moneta ſit, adulter ipſius conuictus, concremabitur.
92

Rurſus & ex prædictis legibus Regijs ceſſat illa quæſtio, an qui monetam falſam, non tamen Imperialem fabricaret, pœne ignis plecteretur: communis enim placitum ſcribentium
93 fuit, vt non pœna ignis, ſed capitis delinquens puniretur, iuxta dictam legem primam, C. de falſa moneta, vt ſic ſcilicet Cõciliaretur, cum dicta lege ſecunda, quæ pœnam ignis ſtatuit prædictaquè capitis pœna non naturalis, ſed ciuilis interpretationem ſumebat, vt interpretatur Accurſius, in lege finali, C. de veterum numiſmatum, &c. Et teſtatur Salicetus in dicta lege ſecunda, & Ioannes Andreas, & communiter ſcriptores tractant, in capite quanto de iure iurando: & prædicto iure
94 Codicis omnes facultates monetam adulterantis fiſco addicebantur, iuxta dictam legem ſecundam, C. de falſa moneta, & eadem pœna in Codice Theodoſiano præfinita fuit, in lege nona, ſub titulo vigeſimoprimo, de falſa moneta, libro nono. Prædicta tamen lex partitæ de bonorum amiſsione mentionem non fecit, lex tamen fori ſeptima, titulo duodecimo, libro quarto in pœnam dimidiæ partis bonorum amiſſionis reum punit, cui conuenit, lex vigeſimatertia, titulo quinquageſimonono, libro octauo ordinamenti, lege quinta, titulo decimoſeptimo, libro octauo Cõpilationis, à qua lege tanquam proditor prædicta lemiſsis bonorũ pœna falſi nũmiſ-
95 matis author punitur: iure tamẽ nouiſsimo pœna amiſsionis om-

omnium bonorum irrogata eſt ex leg.67.titu.ſecundo,lib.quinto Compilationis. Domus vero,ſeu fundus,vbi prædicta falſa moneta fabricatur, etiam ſi aliena ſit,fiſco addicitur,iuxta dictam legem primam, C.de falſa moneta, verſiculo, *domus verò*, cui conuenit textus in lege decima, titulo ſeptimo, part.ſeptima, vbi Gregorius adnotauit.

96

97 Deinde,& ſi prædicti numiſmatis adulter clericus ſit, ab ordine, & beneficio deponendus eſt, & in carcere perpetuò detinendus,iuxta vulgarem Abbatis doctrinam in capit. tuæ, numer.quarto,de pœnis,docentis pœnam mortis impoſitam, de iure ciuili, iure Pontificio eſſe depoſitionem, & in carcerem perpetuum coniectionem: inuenio tamen in falſi crimine,Clericos conuictos omnibus Eccleſiaſticis muneribus,&beneficijs priuari,& per Eccleſiaſticum iudicem degradari, deindeque ſeculari poteſtati tradi puniẽdos, iuxta textum in capit. ad falſariorum, de crimine falſi, & adnotauit Bernardus Diaz in practica criminali canonica,verbo, falſarij, capit.117. & in caſu noſtro, criminis ſcilicet adulterinæ monetæ, latè differit Didacus Perez in leg.vigeſimatertia, titulo decimonono, libro octauo ordinamẽti,Scholio primo,

98

verſicul. *Quarto principaliter quæritur*. Et quanuis hoc crimen falſæ monetæ non ſit de expreſsis, per quæ clericus actualiter degradandus ſit, & traddendus magiſtratui,propter criminis tamen immanitatem actualiter degradãdum, & poteſtati traddendum contendit. Eum tamen improbat Salcedo in additionibus adBernardum Diaz dicto capite.117.annotatione finali,vbi negat hoc caſu locum habere temporalis curiæ traditionem cum textus in dicto capite ad falſariorum, tanquam odioſus,& pœnalis ad alios ſimiles, vel maiores caſus trahendus nõ ſit, quam Salcedi opinionem admiſit Vela de delictis,capi.11. verſiculo, Pontificium autem ius.

99

100 Quoad tertiam concluſionem dicendum eſt,fabricantem monetam, etiam probam,ſi tamen cudendi eam authoritatem non habeat, pœna mortis puniri: nam quanuis adulterina moneta proprie dici non poſsit,falſa tamen eſt,cùm prædictum ius numiſma formandi Principibus tantum ſit tributum, ſitquè ornamentum Regis, & Regni, cum in eo Regis imago repræſentetur, eiuſquè memoria conſeruetur, iuxta textum in capite vnico, quæ ſint Regalia, & in lege, quicunque, ad legem Cor-

101

Corneliam de falſis quibus con
uenit, l. ſecunda, titulo. 1. part. 2.
nam cùm authoritas Principis
vſurpata ſit, etiam in materia
proba, monetam ſuo nomine
perficiens, mortis reus erit, vt
arbitratus eſt, Petrus Gregorius
in ſintagmate iuris, capit. ſecun
102 do. part. tertia, numer. 3. Nam
in omni numiſmate ad hoc, vt
falſum non ſit, tria animaduer-
ti debent. Primum, materia pu
blicè electa, cum præfinito pō-
dere, iuxta textum in lege pri-
ma, & quæ ibi ſcribentes trā-
dunt, ff. de contrahenda emp-
tione. Secundum character, quo
inſignitur, ſeu notatur. Ter-
tium, valor ſeu functio decreta;
vt conſtat ex dicta lege prima,
& tradit gloſſa, in capit. quanto
verbo, *Patris*, de iure iurando.
Itaque quanuis duo in hac pro-
bæ monetæ functione interue-
niant, cùm character, & publica
authoritas ei deficiat, falſa mo-
neta erit, ſecundum prædicta iu
103 ra, & gloſſæ opinionem. Mo-
netam enim, ſuo nomine per-
cutere alij, quàm regi crimen
capitale eſt, iuxta prædicta iu-
ra, vt teſtatur gloſſa in lege ſa-
crilegii, ff. ad legem Iuliam pe-
culatus, & Alexandr. in lege ſin
gularia, ff. ſi certum petatur;
poſt Bartolum. in l. qui falſam
in principio, de falſis: itaquè ſe
cundum prædictam doctrinam,
non ſolum punietur falſæ mo-
netæ adulter, ſed etiam, & bo-
104 ni, & iuſti numiſmatis forma-
tor, ſi ius a ſuperiori datum illi
non ſit. Inuenio tamen Hippo-
lytum de Marſilis, in dicta lege
qui falſam, numer. 86. aliter ſen
ſiſſe, nempe: vt prædictus probæ
monetæ fabricator, non dica-
tur falſam monetam perfeciſſe,
vel ſaltim falſitatem commiſiſ-
ſe, ſed potius inobedientiam
ſui ſuperioris, puniri itaquè nō
debere tanquam nummi falſi a-
dulteratorem, ſed mitiori pœ-
na plectendum, & numer. quin-
quageſimo ſeptimo, & quinquā
geſimo octauo, latè diſputat, &
non paucis fundamentis prædi-
ctam opinionem amplectitur,
cui cùm difficultate aſſentior ex
ad notatis a Tiraquelo de retra
ctu, §. primo, gloſſa. 10. numer.
vigeſimotertio, vbi Saliceti Co
naui, & aliorum authoritate,
ait huius monetæ adulterato-
rem eſſe puniendum pœna cu-
dentis falſam monetam cum ei
quanuis non deficiat pondus,
deficit tamen authoritas, docet
Menochius. libro ſecundo, cen-
turia quarta caſu, 319. numer. vi-
geſimo octauo, Maſcardus de
probationibus, concluſio. 1700.
volumine ſecundo, numero ſe-
cundo.

105 Quoad quartam conclu-
ſionem conſideranda ſunt om-
nia, adducta in prima conclu-
ſione, nempè, vt quanuis quis

perfecerit falſum numiſma, ſi
tamen eo vſus non fuit, quia no-
luit delicti ſui pœnitens ei hoc
caſu ſuccurrédum ſit, iuxta de-
ciſionem textus in dicta lege,
qui falſam, ff. ad legem Corne-
liam, de falſis, vbi Bartolus, nu-
mer. 1. & in l. qui ea mente, nu-
106 mer. 3. & 4. ff. de furtis, vbi in de
lictis iam perfectis, & conſum-
matis docet pœnitentiæ locum
eſſe, quando crimen non erat
punible ab origine, ex textu
in l. 1. §. dixerit, verſiculo, quod
ſi fecerit, ff. de publicanis, & in
l. ſi cum exceptione, §. ſatis de-
méter, ff. de eo quod metus cau-
ſa, ibi: *Si vult pœnam euitare*, cui
107 doctrinæ accedit: nam affectus
alicuius rei prohibitæ, etiam ſi
habuiſſet effectum, ſi nemini no
cuiſſet, conſiderandus non eſt,
iuxta adnotata à gloſſa in capit.
quanto, de iure iurando, & ea
quæ ex illa ſcribentes eliciunt,
nempe, vt quando falſitas com-
mittitur circa id quod de ſe nõ
probat, non noceat, & teſtatur
Innocentius ibidem.

108 Quibus ſuffragatur, quia quã
do delictum non habet actum
exteriorem impunibile eſt, iux-
ta ea quę tradit Albertus de Ro
ſa, in ſecunda parte ſtatu. quæſt.
109 168. quibus adhæret. Nam ſi ſta
tutum puniat facientem actum
cum exercitio, non comprehẽ-
dit facientem actum, & illum
non exequentem, iuxta gloſſam
in cap. auaritiæ, de electione in
6. quam ibi ita declarat Domi-
110 nicus, numer. 9. Ex qua doctrina
gloſſæ infert interpretationem
ad ſtatuta, quæ imponunt pœ-
nam portantibus aliquas veſtes
prohibitas, nam licet faciant nõ
tamen portent, pœnam non me
rentur, & Dominico adſtipula-
tur illud, quod dici ſolet de fa-
111 cto, quod non durat, factum
enim nõ dicitur, l. item, §. quod
ſi actor, ff. quod cuiuſque vniuer
ſitatis nomine, l. ſi pro parte; §.
verſum, ff. de in rem verſo, l. alia,
C. de his quibus vt indignis, cũ
112 vulgaribus: ideoque coniectum
in carcerem qui aufugit, ſi reuer
tatur, fugiſſe non dici, teſtatur
Baldus in l. 1. C. de ædilitio edi-
cto, & in l. prima, C. de ſeruis fu
gitiuis, & prædictis conducunt
adnotata, per Alexandrum con
ſil. 104. volum. 1. aſſerentem, for
113 mantem, & fabricantem mone-
tam non vſualem, pœna ordina
ria non puniri, cùm ſtatutum lo
quens de moneta intelligi de-
beat de vſuali, & expendibili, de
qua re latè tractat Tiraquelus de
retractu, gloſſa. 2. numer. 14. &
15. ex quibus iuribus, & Docto-
rum authoritatibus putarem,
114 vt quanuis quis perficeret fal-
ſum numiſma, ſi tamen ante-
quam expendat, eoque vtatur
pœnituerit, plecti non debeat
pœna ordinaria, ſed extraordi-
naria, & quidem mitiſsima, &
præ-

prædictis accedit doctrina Bal-
di,conſil.55.libr.3.& Pariſij con
ſil.196. numer.30.libr.4.exiſti-
115 mantium non puniri eum,qui
adulterinum numiſma in arca
habet, ſi non expendit, neque
eo vſus eſt:aiunt tamen eſſe à iu
116 dice conſiderandum, an veroſi-
mile eſſet velle expendere nec-
ne, cum maxima ſuſpicio inſit
aduerſus eum,qui adulterinum
nummiſma conflauit, licet non
probetur expendiſſe, quæ om-
nia arbitrio iudicis relinquun-
tur,qui inſpicere debet bonam,
vel malam conditionem,& fa-
mam delinquentis, vt teſtatur
Menochius de arbitrarijs, lib.2.
centuria.4.caſu.316.numer.64.
&.65.&.66. vbi mentionem fa-
117 cit cuiuſdam ſtatuti Ferrariæ,
lib.3.ſub Rubrica: *Facientium fal-
ſam monetam*, dum punit, etiam
habentes in arca falſum numiſ
118 ma. Si tamen quis adulterinis
nũmis,quia non potuit,vſus nõ
fuit, non ambigo, pœna mor-
tis flamarum eſſe plectendum,
iuxta ea quæ in prima conclu-
ſione animaduertimus.

119 Quoad quintam concluſio-
nem diſtinguendum eſt: expen
dens enim ignoranter falſam
monetam,nulla pœna punitur,
cùm regulariter ignorantia ig-
norantem excuſet à pœna,iux-
ta textum in l.33.§.ſed enim,ff.
de incendio ruin. & naufragio,
& in l.Metrodorum, ff. de pœ-
nis,& tradit gloſſa,in l.1.ff.de re
120 ceptatoribus, vbi ignoranter re
ceptans excuſatur à pœna recep
tantium, cui concinnit textus
in l. item apud Labeonem,§.ſi
quis virgines,ff.de iniurijs, vbi
121 attentans virginem, vel eius pu
dicitiam, nõ tenetur actione in-
iuriarum, ſi iuſtè ignorare po-
tuit virginitatem cum veſte me
122 retritia inducta eſſet, & de igno
ranter contrahente inceſtas nup
tias,excuſationem habere poſſe
reſponſum fuit, in l. ſi adulte-
rium,cum inceſto,ff.de adulte-
rijs: In cuius rei confirmationẽ
123 adduci quoquè ſolet textus in
capit. Apoſtolicè,de clerico ex-
comunicato miniſtrãte,vbi cle-
ricus probabiliter ignorans ſe
ſuſpenſum,licet celebret,nõ in-
currit irregularitatem,& his cõ
ducũt omnia adnotata per Hip
polytum de Marſilis in dicta le-
ge,qui falſam, numer.66. vſquè
ad numerum.88. vbi plene diſ-
putat omnibus prædictis nume
ris plura iura, & authores con-
124 gerens: ex quibus cõtendit ex-
pendentem falſum numiſma ig
noranter nulla pœna plecten-
dum, niſi ignorantia eſſet craſ-
ſa, & ſupina, quæ ignorantem
non excuſaret cum ſcientiæ cõ-
125 paretur,iuxta textum in cap.1.
de poſtulatione prælatorum, &
in capit. cum in tua, qui matri-
monium accuſare poſſunt, l. re-
gula,ff.de iuris & facti ignoran-

tia, cap. quod clericus. 16. diſtinctione, c. qui humanis 12. quæſ. 2. & in cap. quoſdam, & in cap. quanto, de præſumptionibus.

126 Rurſus & à prædicta regula excipitur ignorantia affectata, cum & ſcientiæ ſimilis ſit, ſecundum gloſſam in Clementina. 1. verbo, ſcienter de conſanguinitate, & affinitate, & in capit. eos, verbo, affectata de tempo. ordinationum, lib. 6. & in cap. vltimo, §. vt autem, de officio de legati, eodem lib. 6. & latè tractat idem Hippolytus de Marſilis, in leg. 1. §. cum quis latrones, de quæſtionibus. Inter ignorantiã itaquè diſtinctio quoque eſſe debet: nam ſi craſſa ſupina, vel affectata ſit, expendentem non liberat, ſi tamen vera ignorantia ſit, tunc nulla pœna in expendentem ſtatuenda eſſet, iuxta iura

127 ſuperius allegata: ſed ſi ſcienter quis expẽdat falſam monetam, hoc caſu pœna falſi punitur, ſicut ille qui adulterinam fabricauerit, iuxta textum in lege, lege Cornelia, ff. de falſis verſic. *Eadem lege exprimitur*, vbi qui nummos adulterinos conflauerit, vel expenderit, æquiparantur. quamuis Bartolus in dicta lege, lege

128 Cornelia, numer. 3. contendat expendentem falſum numiſma crimine falſi teneri, ſi plumbeũ, vel ſtagneum eſſet: hanc enim æris ſpeciem tantum nominauit textus in dicta lege, lege Cornelia: ſi tamen æs alterius qualitatis eſſet, extraordinem expendentem, non autem pœna ordinaria eſſe plectendũ aſſerit: additque ipſe Bartolus dicto numer. 3. in fine hac diſtinctione plures liberaſſe à pœna legis, legis Corneliæ de falſis: argumento textus in lege ſacularij, de extraordinarijs criminibus, vbi ipſemet Bartolus teſtatur: Salice-

129 tus tamen in l. 2. C. de falſa moneta, num. 6. hæſitat, de hac Bartoli opinione, ait enim illud quod in prædicta lege cauetur de nũmo plumbeo, vel ſtagneo exempli cauſa dictum, & Saliceti opinionem refert, & ſequitur Ioannes de Anani, in cap. ad falſariorum, de crimine falſi, & Angelus de malefi[c]ijs, verbo falſatio, verſiculo: *Quæro an aurifex*, Hippolytus de Marſilis, in dicta lege qui falſam, numer. 64. Petrus Gregorius in ſintagm. iuris, lib. 36. capit. 2. numer. 34. & contra Bartolum crebior opinio eſt, adulterinum numiſma ſcienter, & dolose expendẽtem, eadem pœna plecti, ac ſi formaſſet, & fabricaſſet, ſiue aureum, argenteum, vel ſtagneum numiſma eſſet.

130 Quoad ſextam concluſioné, probam monetam radẽtem, tondentem, aut circuncidentem, ſi homo liber ſit veſtijs ſubijci, ſiue ſi ſeruus vltimo affici ſupplicio dicendũ eſt, iuxta textum in l.

qui

quicunque,ff.de falſis,& ibi do-
cet Accurſius,verbo, *Ad beſtias*,
hanc in hoc crimine ſpecialem,
pœnam eſſe,& ibidem Bartolus
in principio, & Accurſius in le-
ge ſecunda,C.de falſa moneta,
& ibi ſcriptores,& in cap. quã-
131 to, de iure iurando: De iure ta-
men regio lex partitæ.9.titul.7.
part.7.nullam diffinitam pœnã
irrogat, probam monetam ra-
denti,aut tondenti,ſed arbitrio
132 Regis relinquit:iure autem no-
uiſsimo, prædictam monetam,
circuncidens, pœna mortis pu-
nitur,& amiſsionis omnium bo
norum, iuxta textum in lege
67.titul. 21.libr.5. Compilatio-
nis:cum habeamus itaque legẽ
expreſſam Regni, amplius de
hac concluſione non erit diſpu-
tandum.

133 Quoad ſeptimam concluſio-
nem animaduerto,prędictam le
gem quicunque, de falſis, eandẽ
pœnam ſtatuere in tingẽtes mo
netam, quàm in circunciden-
tes, & hæc quoque crimina æ-
quiparat textus in dicta lege.9.
titul.7.par.7.quæ in vtroque ca
ſu pœnam arbitrariam Regis ar
bitrio irrogat, & ibi Gregorius
Lopez,& Accurſius,& ſcriben-
tes tractant in l.2.C.de falſa mo
neta,& in dicta lege quicunque,
& in dicta lege qui falſam,de fal
ſis, & ex prædicta æquiparatio-
ne putarem,iure regio nouiſsi-
mo prædictum numiſma tingẽ
tẽ puniri pœna mortis, & amiſ-
ſionis bonorum,iuxta dictam le
gem.67.titul.21.lib.5. Compi-
134 lationis, & in vtroque caſu fin-
gentis,tingentis,& circuncidẽ-
tis exiſtimo pœnam mortis nõ
debere eſſe cum qualitate flam-
marum,cum dicta lex non aſſe-
rat,& prædictam tingentis pœ-
nam contra Pariſium,& Marſi-
135 lium extendit Menochius dicto
caſu.136. ad tingentem monetã
alterius Principis ex rationibus
ab eo adductis.

136 Quoad octauam concluſio-
nem dicendum eſt, eadem pœ-
na affici,etiam eum qui cũ pro-
hibere poſſet adulterinum nu-
miſma non prohibuit,vt eſt tex
tus expreſſus in lege, lege Cor-
nelia,ff.de falſis, & probat tex-
tus in l.ſi ſciente,& in l.frater,ad
legem Põpeiam,de parricidijs,
& Accurſius in ſcholijs ad præ-
dictas leges arbitratus eſt.

137 Quoad nonam concluſionẽ
aſſero,monetam veterem repro
batam,expendẽtem, pœna ordi
naria non plecti, cùm hæc falſa
nõ ſit,quia ęre,vel forma ſit adul
terata,ſed quia quamuis vera eſ-
ſet,reprobata fuit,hic itaque de
linquens extraordinem punie-
tur iudicis arbitrio, vt in indiui
duo docet Baldus conſilio.494.
138 libr.1.& conſ.366.libr.3. Princi-
pem enim poſſe vetus numiſma
reprobare,teſtatur Frãciſcus de
Marchis,quęſ.152.& 186.& 187.
Et no-

& noſtris temporibus contigit.
139 Philippus enim III. Inuictiſsimus Rex noſter Hiſpaniæ, numiſma æreũ reprobauit, aliudquè de nouo conflare fecit, & vt in veteri numiſmate certũ ſignũ obſignaretur, ſinequo expendi non poſſet: nam quáuis quis expenderet numiſma vetus in pœnam mortis non incideret, ſecũdum prædictos Doctores, ſed arbitrio iudicis puniendus eſſet, & meminit Menochius prædicto caſu.316.numer.penultimo: quod eſt notandum.

Et de huius criminis proba-
140 tione, præſumptione, ſuſpitione, & inditio, & de diuerſis pœnis apud diuerſas gentes, & nationes, latè tractant, ex noſtratibus, Gregorius Lopez in lege 9.titul.7.part.7. Didacus Perez, in lege.4.titulo.6.lib.6. ordinamenti Montaluus in l.7.titul.12. lib.4.fori Azeuedo, in l.5.&.6. tit.17.lib.8.Compilationis Villadiego in l.2. titul.6.lib.7.fori iudicum Gothorum, Couarruuias in titu.de falſa moneta, Bernardus Diaz in praxi crimin.canonica, c.117.ad finem, & ex exteris Bart. & ordinarij in l. quicunquè, & in l. quifalſam, ff.de falſ.& in l.1.&.2.C.de falſa moneta Cuiacius in Codicẽ Theodoſianum, titul.21.lib.9. & Doctores tractant in cap.ad falſariorum de crimine falſi, & in capite quanto, de iure iurando, Cœpola in conſilio.77.numer.4. Alexand.conſilio.104.volumin.1. pertotum Boſsius in ſua praxi, titulo, *de falſa moneta*, Azo inſumma ad legem Corneliam de falſis, Papienſis in praxi in titulo de reſcindenda ſententia, verbo, *Procurauit*, Menochius de arbitrarijs, lib.2.centuria.4.caſu.316. part.3.capite.2.pertotum caput Maſcardus de probationibus, concluſione.1700.pertotam, Capela Toloſana, deciſion.162. Damahuderius in praxi, capite.65. Franciſcus Marcus, deciſ.87. Tiraquelus de vtroque retractu, §. 1. gl.20.n.13. Grãmaticus deciſ. 74. Afflictis in commentarijs ad cõſtitutiones Regni, ſub Rubrica de cudente falſam monetam, Pariſius cõſ.69.lib.4. Fabius Mõtelio, in praxi, particula.3.num. 392. Raphael Comentis cõſ.138. Craueta conſi.224. Alciatus reſponſo.461. Baconius, lib.1. declationum iuris cap. 14. Barbacia conſ.51. Baldus conſ.155. lib.3. Franciſcus de Marchis, quæſt. 152.&.186.&.187. Martinus Laudẽſis in tractatu de monetis per totum, Franciſcus Curtius Senior in tractatu de monetis pertotum, Ioannes Regnãdi in tractatu de monetis pertotũ, Albertus Brunus in tractatu de augmento, & diminutione monetarum Alex. ab Alex. genialiũ dierũ, lib.4.c.15.& lib.6.c.4. & libr. 4.cap.25.& lib.2.c.2.

Tex

Textus LXXIX.

SObre la ley que comiença: Quando, &c. que es en el titulo de las acuſaciones, ſobre aquella palabra el Alcalde ante quien fuere el pleyto embielo à dezir à aquel pariente. Si el mas propinquo pariēte es fuera de la tierra, no es tenido el pariente que acuſaua de irle à fazer la pregunta fuera de la tierra, ſino quiſiere: mas eſtonce el Alcalde atender lo ha vn año al pariente mas cercano, ſegun dize la dicha ley. Y eſte atender del año deue començar, deſpues que es moſtrando al Alcalde que no lo puede fallar al pariente mas cercano.

SVMMARIVM.

1 IVdex, qui ex officio procedit principio iudicij offenſum, vel eos qui accuſare poſſunt, terminum ſtatuere debet intra quem accuſent.

2 Si accuſator accuſationem produxit, eamquè non proſequitur, & hoc caſu terminum ſtatuere debet accuſatori iudex qui de cauſa cognoſcit.

3 Contumax multis modis dicitur.

4 Quando accuſator accuſationem non produxit, ſed tantum reum diffamauit, & hoc caſu iudex terminum ſtatuet, vt accuſationem intendat.

5 Si in accuſando aliquis præferri debet, tanquam proximior, & hic citari à iudice debet, licet alius remotior accuſationem propoſuerit, eamquè proſequatur.

6 Dubia quæſtio eſt, an vnica citatio, vnicuſq́ terminus, eiuſq́ lapſus, ſufficiat ad hoc, vt iudex accuſatorem repellere queat.

7 Si accuſator ſit abſens, terminus & dilatio anni ei ſtatuenda eſt: & hinc ortum habuit praxis legis Regiæ, vt & intra annum reus abſens condemnatus audiatur de nouo.

Lex LXXXI.

IN TEXTV IBI

Embielo à dezir à aquel pariēte, &c.
Scholium Primum.

1 QVatuor in iure caſus ſunt, in quibus magiſtratus poteſt, & debet offenſo diem præſtituere, vt accuſationem proponat, & propoſitam proſequatur.

2 Primus erit, quādo magiſtratus ex officio ius dicit: adſtringitur enim principio iudicij offenſum, vel eos qui accuſare poſsūt eorum iniuriam proſequendo diem ſtatuere, intra quem accuſent, l. 2. § . vltimo, ff. de adulterijs, l. Diuus Adrianus, ff. de cuſtodia reorum, & ibi communiter ſcribentes, quæ iura, & Doctores

tuti, accuſator non admitteretur, 35 quam quæſtionem latè diſputat Antonius Gomecius delictorum, capite primo, num. 24. vnicamque denũciationem ſufficere contendit cõtra gloſſam, & Doctores in dicta lege qui crimeo, & pro Gomecio vrget expreſſus textus in dicta lege. 17. ex qua idem adnotauit Gregorius, Scholio. 5. vt ſic accipiatur textus in lege prima, §. ſi frater, ff. de collatione bonorum, vbi per contumaciam actiones, & accuſationes denegantur. Sed ſatius erit nõ ſemel admoneri accuſatorem.

IN TEXTV IBI: *Mas eſtonce el Alcalde atenderlo ha vn año.*

Scholium II.

7 Dicta in ſcholio anteriori accipienda ſunt in accuſatore præſente: ſi tamẽ abſens ſit, dilationem anni accuſatori ſtatuendam decidit lex noſtra, & ante eam lex. 15. titul. 20. libr. 4. fori: vbi adnotauit Montaluus ſcholio. 1. ex quibus legibus puto ortam fuiſſe praxim, vt ſicut abſens accuſator intra annũ admittitur, ita etiã reus accuſatus intrà annum a die prolatæ ſententiæ diffinitiuæ, ſi iudicio ſuperſit, audiendus ſit, quoad pœnam ſcilicet pecuniariam, iuxta textum in lege tertia, titulo decimo, libro quarto Compilationis (quoad crimen enim poſt annum auditur, vt ex ipſius legis ſerie conſtat) annúſque à noſtra lege datus intelligendus eſt, niſi ipſe accuſator contumaciter abeſſet; iuxta textum in l. ſicut proponis, C. quomodo & quando iudex, vel negligeret, lex conſentaneum, eodem titulo, vel ſe celaret, lex ſancimus, §. vltimo, C. ad Senatuſcõſultum Trebelianum.

Textus LXXX.

Sobre la ley què comiença: Defendemos, que es en el titulo de las vendidas; ſobre aquel: E ſi el hombre libre, ſobre aquellas palabras: Fue vendido no lo ſabiendo, &c. Es a ſaber, què ſi aquel hombre libre que vende, ſi lo ſabe, e lo contradixo, e lo vendio; deſpues eſte que lo vendio, y el que lo compro deue morir por ello. E aſsi ſe entiende en la ley primera; que es en el titulo de los que venden los hombres libres, en el capitulo: E quien a ſabiendas. Mas ſi eſte hombre que vendian lo ſupo que lo vendian, e no lo contradixo, pudiendolo contradezir, el vendedor no ha de auer pena, e quiteſe el vendido ſi quiſiere. E ſi el vendido no ſupo el quando lo vendian, eſtonce el vendedor ha de pechar. cn maravedis, o ſer ſieruo, ſegun dize en eſta ley: Defendemos, en el capitulo: E ſi el hombre.

SVM-

SVMMARIVM.

Homo liber vendi non poteſt, huiuſmodiquè venditor crimen legis Flauiæ, de plagiarijs committit, & num. ſeq.

3 Emptor ſciens, eadem pœna tenetur.

4 Inter ignorantes venditio ſuſtinetur, quatenus emptor pretium conſequatur.

5 Qui ſeipſum vendi patitur, libertate priuatur.

6 Prædictusquè etiam manumiſſus, liber non efficitur.

7 Quinquè requiruntur ad hoc, vt homo liber ſeruus fiat.

8 Quod de venditione dicitur, ad aliumquemlibet titulum extenditur, per quem liber homo in alium transfertur.

9 Homo liber, an per pactum conſtituere ſe poſsit hominem alterius, & de intellectu l.p. & numer. ſequenti.

11 Vxor illius, qui paſſus eſt, ſe venundari poteſt, eum in libertatem reuocare.

12 Hominis liberi emptori & venditori pœna mortis imponitur ab hac noſtra lege, & quomodo hæc pœna accipiatur vſque ad numerum 15.

16 Pœna iuris veteris refertur aduerſus emptorem, & venditorem hominis liberi.

17 Liber homo vſucapi non poteſt.

18 Liber homo non pignoratur, niſi in duobus caſibus.

19 Cauſa vrgentis famis, poteſt pater filium occidere, edereq́.

20 Homo liber poteſt dari obſes pro pace.

21 Homo liber capi poteſt, vt ſeruiat creditori pro debito.

22 Qui diceretur addicti apud veteres.

23 Aliud eſt ſeruus eſſe, aliud ſeruire.

24 Diuerſitas magna inter ſeruum, & addictum adnotatur.

Lex LXXX.

IN TEXTV IBI
Eſi el hombre libre.

Scholium primum.

1 AIt hæc lex, hominem liberum vendi non poſſe, quæ ſententia de iure communi probatur in l. & liberi, & in l. ſi emptione, §. liberum hominem, & in l. liberi hominis, ff. de contrahenda emptione, §. final. inſtitutis eodem, l. inter ſtipulantem, §. ſacram rem, ff. de verborũ obligationibus, & de iure partitarũ in l. 15. tit. 5. part. 5. & de iure fori, in l. 8. titul. 10. lib. 3. & Gothorum iure antea ſtatutum fuit in lege 12. titulo 4. lib. 5. fori iudicum, & Græcorũ, & Athenienſium iure prædictã vẽditionem prohibitam fuiſſe, tradit Xenofon libro ſecundo. de dict. & fact. Socrat. & Conſt.

Harmenop.lib.iur.epito.tit.8.
Imperatorq; Conſtantinus ve-
tuit in lege vnica, titulo deci-
mooctauo, ad legem Flauiam,
de plagiarijs, in Codice Theo-
doſiano: & iure diuino vetita
2 fuit prædicta venditio, Exodi
capite vigeſimoprimo. Huiuſ-
modiquè venditor crimen le-
gis Flauiæ de plagiarijs com-
mittit, lex prima, & final. & per
totum titulum, C. ad legem Fla
3 uiam, de plagiarijs. Et emptor
quoq; ſciens, eiuſdem criminis
reus eſt, cum ab ipſa natura libe
ri hominis venditio prohibea-
4 tur, iuxta prædicta iura. In-
ter ignorantes tamen hominis
liberi venditio, quanuis nulla
fiat, ſuſtinetur verò eatenus, vt
emptor pretium conſequatur,
l. liberi hominis, 70. ff. de con-
5 trahenda emptione. Qui tamen
ſeipſum vendi patiatur, ſi ma-
ior viginti annis ſit, ſciatquè
cõditionem ſuam liberam eſſe,
emptorquè ignoret, libertate
priuatur, ſeruitutiquè perpe-
tuæ mancipatur, lex non ideò,
§. lex ſi myſterium, 15. C. de li-
berali cauſa, Authentic. ad hoc,
C. de Latina libertate tollen-
da, lex ſi vſumfructum, de libe-
rali cauſa, lex liberis, §. ſi quis
ſciens, eodem, lex prima, C. qui-
bus ad libertatem proclamare
non licet, lex & ſeruorum, ff. de
6 ſtatu hominum, §. ſerui autem,
inſtitutis de iure perſonarum.
Ita vt ſpe redeundi ad liberta-
tem priuetur, cum ea abuſus ſit
lex homo liber, 21. ff. de ſtatu
hominum, lex cum pacto, 40. ff.
de liberali cauſa. Quibus iuri-
bus Hermogenianus, & Mo-
deſtinus ſanxerunt, hominem
liberum maiorẽ viginti annis
venalem ſe præbẽtem, nec poſt
manumiſsionem ad libertatem
proclamare poſſe, qua ſe abdi-
cauit, ſed effici libertinæ con-
ditionis.

7 Quinquè itaquè, ſecundum
iura ſuperiora, neceſſaria ſunt
ad hoc, vt homo liber ſeruus
fiat. Primò enim requiritur, vt
maior viginti annis ſit. Secun-
dò, vt venditio fiat gratia pre-
tij participandi. Tertiò, vt ve-
rè participet. Quartò, vt qui
emit, credat eum ſeruum eſſe.
Vltimò, vt & is qui venditur,
ſuæ conditionis non ſit igna-
rus.

8 Rurſuſquè & quod de ven-
ditione his caſibus diximus, ac-
cipiendum eſt in quolibet alio
titulo, per quem liber homo in
alium ſe transferre patiatur, iu-
xta textum in l. ſi vſumfructum,
§. 1. ff. de libe. cauſ. in illis verbis:
*Etiam ad donatos, & in dotem da-
tos, referri poſſe, item ad eos, qui pig-*
9 *nori dari paſsi ſunt.* Et hinc fluxit,
vt & homo liber per pactũ ſe cõ
ſtituere hominẽ alterius poſsit,
l. cum ſcimus, C. de agricol. &
cenſitis, lib. 11. l. fin. C. de tranſa-

ctionibus, vbi multa congerit
Lucas de Pena in gloſſa, *vtroq́*,
in principio, & Iacobus Rebuf-
fus num. 1. & probatur in lege
89. titulo 18. part. 3. Quæ huius
contractus formam perſcribit,
& de multiplici conditione ho-
minum, qui huic ſeruitutis ge-
neri aſtringuntur, tractat gloſ-
ſa in Rubrica prædicti tituli de
agricolis & cenſitis, verſ. *& dic
de agricolis*, & Ioannes de Platea
in l. fin. prædicti tituli, ex nu. 3.
vſquè ad 10. & ante eum Specu-
lator titulo de feudis, §. quo-
niam, vbi per totum illum §. ſi-
gnanter tradit innumeras in
hac materia quæſtiones: Baldus
tamẽ in lege vltima, C. de tran-
10 ſactio. numer. 2. ad finem, ait ex
pacto non poſſe quem fieri ho-
minem alterius: argum. textus
in lege nec ſi volens, C. de libe-
rali cauſa, cui aſſentitur Grego-
rius Lopez in dict. l. 89. ſchol. 1.
ad finem, vbi teſtatur, prædictũ
contractum, inſtrumentiq; for-
mam dictę legis Partitæ in Re-
gno Hiſpaniæ, in deſuetudinẽ
abijſſe.

11 Non tamen hic ſilentio præ-
tereundum eſt, quod tradit Lu-
cas de Penna in dicta lege cum
ſcimus, C. de agricolis & cenſi-
tis, verbo, *corporis*, verſicul. *ex
quibus arguitur*, columna 3. nem-
pè vxorem illius, qui ſe ad pre-
tium participandum venunda-
ri paſſus fuit, repetere eum poſ-
ſe, & in libertatem reuocare: ar-
gumento textus in lege prima,
in fine, & in lege ſecunda, ff. de
liberali cauſa, & textus in cap.
perlatum, 29. quæſtione 2. quæ
eſt notabilis theorica ad textũ
in l. homo liber, de ſtatu homi-
num, & ad legem cum pacto de
liberali cauſa: quibus iuribus
omni modo prohibetur liber-
tatis reclamatio, & ad textum
in l. tutelas, §. ſi libertate, de ca-
pitis diminutione, ex quo elli-
cit Petrus Gregorius in ſintag-
mate iuris, lib. 25. 3. part. capite
ſeptimo, num. 1. Proximos eius
qui ſe venalem præbuit, eum in
libertatem reuocare non poſſe,
quanuis ignominia ſeruitutis,
labequè, & macula ipſius aſper-
gantur. Solum enim vxori in-
dulgetur.

IN TEXTV IBI:
*Eſte que lo comprò, y el que lo ven-
dio deuen morir.*

Scholium II.

12 Pœna mortis irrogatur à le-
ge noſtra in hominis liberi
emptorem, & venditorem,
idemquè probatur in cap. 1. de
furtis, vbi gloſſa vnica, & docet
Abbas ibidem num. 2. & Ioan-
nes Andreas in princ. & Ioan-
nes de Anania, num. 1. & 2. An-
tonius de Butrio nu. 2. Ancar.
num. 1. & Cardinalis in princi-
pio,

pio, & prima oppoſitione, Ma-
rianus Socinus numero primo:
qui omnes teſtantur, pœnam
ſupradictam dicti capitis, cuius
deciſio loquitur in vendente lo
cum habere in emente, donan-
te, donatario, & ſimilibus: gloſ-
ſa tamen in dicto capite primo
ait, ſecundum Canones, hanc
pœnā mortis irrogari non poſ-
ſe, iuxta textum in capite in Ar
chiepiſcopatu, de raptoribus, &
in cap. Inter hæc, 33. quæſtio. 2.
& ſanè Abbas in dict. c. 1. nu. 4.
13 inquit, mortem in iure Ponti-
ficio intelligi debere de ſenten-
tia excommunicationis, per te-
xtum in c. per venerabilem, qui
filij ſint legitimi: adijcitque in
fine illius numeri eſſe caſum in
dicta Decretali prima, de fur-
tis, in quo iudex eccleſiaſticus
iuriſdictionem habet in ſecula-
res prædantes, & vendentes, ſeu
aliter exponentes homines li-
beros: excōmunicationis enim
cultro in eos poterit animaduer
tere, vt ibidem cenſet Anania
in dict. cap. 1. numer. 3. Licet an-
ceps, ne videatur dict. Decreta-
lis ſuperflua, & in c. 1. de homi-
14 cid. nu. 5. Aliter mortē de iure
Pontificiū interpretatur, id eſt,
de æterna, vt ſit ſenſus quoad
lethale peccatū, ſi quis homi-
nem liberum vendat, aut fure-
tur; & gloſſæ, & Abbatis doctri-
na recepta eſt ab omnibus ſcri-
ptoribus ibi. Et hoc caſu quan-
uis Eccleſia nō nouerit ſangui-
nis pœnam, iuxta textum in di-
cto capite in Archiepiſcopatu.
15 In tā graui tamē ſcelere, iudicē
eccleſiaſticum ſeculari curiæ ſi-
miles reos traddere debere exi-
ſtimat Petrus Gregorius in ſin-
tagmate iuris, 3. part. lib. 36. ca-
16 pite 31. nu. 9. Olim tamē pœnā
huius criminis pecuniaria erat;
l. in fuga. C. ad legem Flauiam,
de plagiarijs, l. fin. ff. eodem tit.
quæ pœna abolita eſt, & prædi-
cti rei metalli pęna damnaban-
tur, cum cæteris antea cognitis
ſupplicijs, ex textu in dict. l. fin.
ff. & C. prædicto titulo de pla-
giarijs, & gloſſa ibi, verbo, *ſup-
plitijs*, quæ putat reū prius ver-
beradum, & mox in metallum
mittendum. Poſtmodum verò
pœna mortis impoſita eſt de
iure ciuili, vt conſtat ex textu
in l. 1. ff. ad legem Flauiam, de
plagiarijs. l. quoniam ſeruos, C.
eodem, l. quæ Conſtantini vni-
ca, ad legem Flauiam, de plagia
rijs, lib. 5. Codicis Theodoſiani;
eademque pœna decreta eſt le-
ge antiqua Græcorū: nam qui
liberum hominē alienabat cæſ-
ſus, & raſus, manutruncabatur,
vt conſtat ex Conſt. Armenop.
lib. 6. iur. epitom. titulo octauo;
& de diuerſis pœnis apud diuer
ſas gentes nonnulla congerit
Petrus Gregorius in ſintagma-
te iuris, libro. 36. capite. 31. per
totum.

17 Vlterius & eadem quoq; ratione ſtatutū eſt, liberum hominem vſucapi non poſſe, iuxta legem vltimam, C. de præſcriptionibus longi temporis, legem 2. cum gloſſa ibi, C. de ingenuis, Baldum in l. 1. in principio, C. de annali exceptione, Angelū in l. non ſolum, in principio, de vſucapionibus, l. 6. titul. 29. partita 3. & ibi Gregorium ſcholio ſecundo.

18 Hinc etiam infertur, hominem liberum pignori dari non poſſe, cap. 2. de pignoribus, text. in authentico vt nulli iudicum, §. quia verò, collatione 9. l. 3. tit. 13. part. 5. Hoc tamen in duobus caſibus excipitur. Primus eſt, ſi captiuus pro eius redemptione pignoraret ſe, l. liber captus, & l. vltima, C. de captiuis, l. penultima. titul. 29. l. 3. tit. 30. part. 2. Secundus, quando pater filium cauſa famis pignoraret, vel venderet: nam hoc caſu venditio, & pignoratio hominis liberi locum habet l. 2. C. de patribus qui filios diſtraxerunt, l. 8. & 9. titulo decimoſeptimo, partita quarta.

19 Quinimo propter prędictam neceſsitudinem poterit pater filium ſuum occidere, edereque, iuxta notabilem prædictam legem Partitæ octauam. Data enim patri in filium maior poteſtas fuit, quàm domino in mancipium: nam ſeruus ſemel venditus, deinde libertatem adeptus in poſterum ſui iuris fiebat. At filius à patre venditus, ſi liber fuiſſet factus, redibat in poteſtatē patris: iterumq; atque iterū venditus, & libertate donatus, ſeruus patris, vt ante efficiebatur: ita vt vſquè ad tertiam venditionem ex filio quęſtum pater facere poſſet, poſteà verò ex patris exiret poteſtate, quarta venditione omnino interdicta: vt tradit Dionyſius Halicarnaſeus antiquit. Rom. lib. 2. pagina 53. litera A. Nec ſilentio prætereo, hanc vēdēdi poteſtatē à lege 12. tabularum ortum non habuiſſe, vt cōmuniter falſo receptum extat, quod ex multis authoribus, præcipueque ex Numæ Pompilij lege colligi poteſt, in qua ita ſcriptum eſt: *Si pater permiſerit filio vxorem ducere, quæ ex legibus particeps ſit, & ſacrorum & bonorum, patri poſt hac nullum ius eſto vendendi filium.* Ex qua ſanè legis exceptione perſpicuum eſt, filij venditionem ex Numæ temporibus, & forſan ipſius Romuli, & vrbis initio permiſsā fuiſſe, vt ex Halicar. cōſtat vbi ſup.

20 Rurſus & homo liber poterit dari hodie obſes pro pace inductijs, vel ſecuritate, cap. vt pridem, 23. q. 8. l. Diuus, ff. de iure Fiſci, l. obſides, ff. de teſtamētis, cum vlgaribus, quibus cōuenit l. 3. tit. 13. part. 5. vbi Gregorius Schol. 8.

21 Vlterius & homo liber capi
poteſt, vt ſeruiat creditori pro
debito, de qua re intuenda ſunt
iura in l. 2. tit. 8. lib. 3. Fori legũ,
l. 5. tit. 4. libr. 2. eodem Foro, l. 5.
& 6. tit. penult. lib. 5. Ordinam.
& l. 4. tit. 16. lib. 5. Compilatio-
nis, vbi ſcribentes late tractant,
& Gaſpar Baccius in tractatu de
inope debitore creditorib' ad-
22 dicendo, per totum. Qui addi-
cti dicebantur apud veteres, illi
ſcilicet, qui pecuniæ damnati,
quod iudicatum facere nõ poſ-
ſent nexi in ſeruitutem credi-
toribus addicebãtur, vt ille Ve-
turius, de quo ſcribit Valerius
Maximus lib. 6. cap. 1. & Quin-
23 tilianus libr. 5. Inter prædictos
tamen diuerſitas eſt: aliud enim
eſt ſeruos eſſe, aliud ſeruire,
qualis eſſe in addictis quæſtio
24 ſolet, qui ſeruus eſt: ſi manumit
tatur, fit libertinus: non item
addictus, qui recepta libertate
ingenuus eſt: ſeruusquè inuito
domino libertatem non conſe-
quitur: addictus tamen ſoluẽdo
citra voluntatem creditoris li-
bertate potietur: ad ſeruũ nulla
lex pertinet, addictus legẽ ha-
bet, propria poſsidet, pronomẽ,
nomen, & cognomen, retinet,
& ciuitatem quoquè Hotoma-
nus de verbis iuris, verbo, ad-
dicti.

Textus LXXXI.

SI En vna pelea, o contienda muchas palabras de denueſtos ſe dizen, no ſe juzga ſino la pena del vn mayor denuesto, ſi los denueſtos fueron de ambas las partes: maguer mas ſean los vnos que los otros: ſaluo ſi fueron dichos muchos mayores denueſtos de la vna parte, e menores denueſtos de la otra parte, entonce no ſe ygualaran los menores con los mayores.

SVMMARIVM.

1. *VNica tantum pœna pro iniuria grauiori imponitur: & ſi plura conuitia dicantur, dummodo proferantur vno cõtextu.*
2. *Prædicta ſententia nulla lege deciſa eſt, fulcitur tamẽ grauiſſimorum Doctorum opinione.*
3. *In delicto, & iniuria, eiuſdem ſpeciei, doctrinam noſtræ legis plerique admittunt.*
4. *Statutum puniens blaſfemum, & non adijciens pro qualibet vice de vnica pœna accipiẽdum eſt, licet pluries blaſphmauerit. Secus ſi pro qualibet vice, ſicut in lege Regni.*
5. *Quando delicta & conuitia ſunt diuerſæ ſpeciei, licet vna oratione dicantur plura conuitia reputantur, & pro quolibet delinquẽs punitur.*
6. *Siue delicta, & conuitia ſint vnius, aut diuerſæ ſpeciei, ſi nul-*

lo alieno actu intermixto proferantur vnicum conuitium eſſe, lex noſtra nouiter declarat, quæ notabilis eſt.

Lex LXXXV.

IN TEXTV IBI. *La pena del mayor denueſto.*
Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, vnicam tantum pœnam pro iniuria grauiori irrogandam, etſi plura conuitia, vno tamen contextu proferantur, in quo notabilis eſt lex noſtra, & omninò menti tenenda, nullam enim aliam legem Regni, neque iuris communis intueor, in qua ſanciatur.

2 Interſcribentes tamen controuerſum fuit, & quæſtionem mouit Bartolus in l. item apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de iniurijs, & Accurſius in lege, ſi quando, C. de bonis vacãtibus, lib. 11. vbi Platea, Lucas de Penna, & Iacobus Rebuffus, qui aſſerunt pro pluribus conuitijs, vna oratione, vel vnico contextu prolatis, vnicam tantum pœnam irrogandam eſſe, illam ſcilicet, quæ pro grauiori iniuria infligi debeat, quã opinionem admiſit Auguſtinus in additionibus ad Angelum, in parte *verba iniurioſa*, num. 6.

3 Prædictam tamen ſententiam præfati authores accipiũt quoties iniuriæ eſſent eiuſdem ſpeciei: nam tunc ſi in continenti, neque vllo interiecto tempore, vel interpoſito interuallo conferantur, licet iterentur, vnica ſola pœna reus erit afficiendus, ſecundum Bartoli diſtinctionẽ in l. nunquam plura, ff. de priuatis delictis, num. 1. & 2. & Angeli in l. ſi non conuitij, in principio, C. de iniurijs, & Bartol. Socini in l. ſi familia, ff. de iuriſdictione omnium iudicũ, nu. 8. & 9. docentium plura verba iniurioſa prolata eodem inſtanti, & inducentia vniforme delictũ ſiue vniformen iniuriam vnicũ verbum iniurioſum reputari.

4 Ex quo infert Bald. in d. l. ſi familia, num. 3. ſtatutũ puniens execrantem, id eſt, blaſfemum (quanuis Latinum verbum nõ eſſe agnoſcam) & non adijciens, pro qualibet vice de vnica pœna intelligendum eſſe, licet pluries execratus quis ſit, vno inſtanti, & vnico contextu, ex qua Baldi doctrina infertur intellectus ad l. 5. tit. 4. lib. 8. Compilationis, per quã imponitur pœna execranti pro qualibet vice, tunc enim ſi pluries execratus fuerit, pluries punitur, cum lex exprimat, & ita interpretatur doctus Gomecius delictorum, cap. 1. num. 2. & 3.

5 Quando verò conuitia ſunt diuerſæ

diuerſæ ſpeciei, etiamſi vnico contextu proferãtur, plura cenſeri, & non ſolum pro grauiori, ſed pro quolibet cõuitio reum puniendum, author eſt idem Bart. vbi ſupra, & Socinus in dicta l. ſi familia, prædicto num. 9. quibus aſſentitur Plaça delictorum, cap. 1. num. 17. Lex tamen
6 noſtra, ſiue conuitia ſint diuerſæ, ſiue eiuſdem ſpeciei, ſi vna oratione, & contextu, nullo alieno actu intermixto proferãtur, vnica pœna punienda ſancit: illudquè quod grauius delictum ſit, ſolùm eſſe conſiderandum ait, & praxim recepiſſe ex Couarru. & aliorum teſtimonio admittit Plaça vbi ſupra: nullus tamen huius noſtræ legis ſtyli pro hac opinione ſcriptor meminit.

Textus LXXXII.

OTRO Si en las penas que manda dar el fuero por calunia de mugeꝛ caſada, eſſas miſmas ſe entienden por la que es deſpoſada por palabras de preſente.

SVMMARIVM.

Leges Fori, de quibus hic mentio fit, declarantur.

2 *Sponſa adultera, pœnis adulterij ſubijcitur, tanquam ſi nupta eſſet.*

3 *Sponſalia, & matrimoniũ valdè diſtant.*

4 *Diſtinctio eſt, an loquatur in odioſis, an in fauorabilibus.*

5 *Interpretatur text. in l. 47. Tauri.*

6 *Sponſaliorum etymon traditur.*

7 *In ſponſalibus dirimendis, quibus verbis vteretur.*

8 *Interpretatur textus in l. ſi vxor, §. Diuus, ff. ad legem Iuliam, de adulterijs.*

Lex LXXXII.

IN TEXTV IBI:

Que manda el Fuero.

Scholium I.

1 Fori leges, de quibus hic mẽtio fit, extãt in tit. 7. lib. 4. l. 2. & in tit. 1. lib. 3. l. 11. vbi Monraluus nonnulla conſiderat, quæ & hic cõducunt, & hùc quoq; pertinent Gothorum leges tit. 4. ſub lib. 3. & ea quæ in earũ adnotationibus Villadiegus ſcripſit, & huius Fori, de quo in noſtra lege, meminit quoq; text. in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordinam. vbi non pauca Diegus Perez ſcribit.

IN TEXTV IBI:

Por calunia de muger caſada.

Scholium II.

2 Sponſa enim adultera, pœnis adulterij ſubijcitur, tanquã ſi nupta eſſet, vt probatur in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordin. vbi latiſſimè Diegus Perez, & prædicta

Ee4 Ordin.

Ordin.lex cōpilata eſt in l.3.tit. 20.lib.8. Vbi Azeuedo, quæ antea fuit l. 81.Tauri.Vbi ſcribentes abundè tractant, & non ſolùm prætextu prædictæ ſponſæ, & eius pœnæ, ſi adulterium cōmittat, ſed & aliorum qui iniuriam ei inferunt, calumnia locū habet l.2.tit.3.lib.4.Fori,l.2.tit. 10.lib.8.nouæ Collectionis.Vbi Montaluus, & Azeuedo, pœnā Palinodię ad conuitium inferētes in ſponſam extendunt,tritaquè & peruulgaris materia eſt: in ea itaquè immorari non erit, fas cùm fœcundi commentarij de ea extent.

3 Animaduerto tamē cum iudicio,legē noſtrā prætextu calumniæ,ſponſam nuptæ compaaſſe, in alijs enim, ſponſalia & matrimoniū valdè diſtāt, vt ex his inferatur intellectus ad text. in l.ſolet,ff. de his qui notantur infamia: ex quo Baldus, & Angelus ibi aſſerunt, matrem contrahentem, ſponſalia non amittere tutelam filij, cum hoc caſu non ſubijciatur pœnæ authenticæ eiſdem C.de ſecundis nup-

4 tijs.Et de diuerſitate inter ſponſalia & matrimonium,innumera congerit Baldus in l.1. 2. lectura, C. de ſponſ. Cardinal. in cap. is qui fidem,de ſponſ.Idem Baldus in l.ſi quis ſeruo,ad finē, C.de furtis, verſic.Quæro nunquid, Abbas in cap. ex publico, de conuerſione coniugatorum, & in Rubrica de ſponſalibus, & in cap.2.de ſponſa duorum,& in cap. 1. de poſtulatione prælatorum. Diſtinctioquè vera in hac materia eſt,vt diſtinguamus,ſcilicet, an loquamur in odioſis, aut in fauorabilibus: ex qua diſtinctione intelligeretur quoq;

5 text.in l.47. Tauri. Vbi ſponſus filius non eximitur à patris poteſtate: hicquè eſt caſus etiā de iureRegio, in quo & nepoti ſubſtitui pupillatiter poteſt.

IN TEXTV IBI; *Deſpoſada por palabras de preſente.*

Scholium III.

6 Qvæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur,vt Seruij authoritate docet Aulus Gelius Noctium Ath.lib.4. c.4. Quippequi ait, cum qui vxorē ducturus erat, ab eo vnde ducēda erat, ſtipulari eam in matrimonium ductum iri, & qui daturus erat,itidem ſpōdebat, qui contractus ſtipulationum,ſponſionumquè dicebatur ſponſalia, cuius ethimi meminit quoquè Alexander ab Alexand. Genial. dier. lib.2.c.5. & ante eos Plautus in Aulularia Pluthar. in problemat.29.Feſtus Pompeius lib. 7. Quanuis in ſponſalibus dirimendis diuerſis verbis, & quæ prædictæ ſeruij æthimologiæ, non conueniunt, vti placuerit

Caio

Caio in l.1.verſ.in ſponſal.ff.de diuortijs,quorum & Alexander ab Alexandro meminit lib. 4.c. 8. & ibi Tiraquelus litera O.& aſtruit Ludouic. Cœlius lib.17. c.29. litera C. Et ſolenné ſponſaliorum formam latè diſertèq; perſcribit Briſon. de formulis, lib.6. Fol.543. Prædictaq; ſponſa, ſecundum noſtram legem de præſenti accipitur: calumnia enim,& reliquæ pœnæ ad futura ſponſalia nõ extenduntur, neq; obſtabit textus in l. ſi vxor, §.

8 Diuus,ff.ad l.Iuliam, de adulterijs. Ibi enim adulterium non coercetur,ſed ſponſus agere poteſt actione iniuriarum, ratione atrocis iniuriæ ſibi illatæ,ob ſpẽ matrimonij, vt non indoctè interpretatur Couar. de ſponſ.c.1. 1.part. num.6. Et ideo text. noſter ſponſalia de præſenti deſiderat,vt pœnæ locus ſit.

Textus LXXXIII.

QVando pena no fallan en el fuero, eſcrito ſobre el yerro fecho,e prouado, deueſe juzgar la pena ſegun derecho comunal. E ſi el Iudio firiere al Chriſtiano,no puede el Chriſtiano demandar que peche el Iudio la pena que en el priuilegio de los Iudios ſe contiene: mas merece auer pena el Iudio que hiriere al Chriſtiano: e ſegũ derecho mayor pena aura el Iudio q̃ hiriere al Chriſtiano,quanto es mejor el Chriſtiano que el Iudio. Mas la pena de los priuilegios no ſe eſtiende a otras perſonas,ſino a aquellas que en los priuilegios ſe contienen: Saluo ſi el Rey que dio el priuilegio,o en otra guiſa la quiſiere declarar.

Textus LXXXIIII.

ES A ſaber,que ſi Criſtiano mata a Iudio, o Moro a tuerto, en pelea, o en otra manera,que deue auer la pena que en los ſus priuilegios ſe contiene. E ſi no han de ello priuilegio en algun lugar, e lo han en otros lugares,aura eſta miſma pena que en los otros priuilegios de los lugares ſe contiene. E ſino han pena pueſta por priuilegios,entonce deue auer la pena de muerte,o de deſpachamiento, o en otra manera: aſsi como el Rey tuuiere por bien. E ſegun derecho no ſe deue dar tan gran pena al Chriſtiano que matò al Moro,o al Iudio, como al Moro que matò al Chriſtiano.

SVMMARIVM.

1 *IVdæi ab Hiſpania exacti ſunt.*

2 *Iudæi à cœtu Chriſtianorum exploſi fuerunt in Gallia.*

3 *Publico edicto Iudæi eiecti fuerũt ab Anglia.*

4 *Claudius Cæſar Iudæos expulit.*

5 *Siſebutius Rex Gothorũ ſub pœna expulſionis compulit Iudæos*

ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam.

6 *De iudaico ritu, Iudæorumquè ſuperſtit onibus multa ſcripſere Iur.C. & Imperatores.*

Lex LXXXIII. & LXXXIIII.

IN TEXTV IBI: *E ſi el iudio, &c.*

Scholium vnicum.

1 HÆc iura de Iudæis tractant, qui cùm ab Hiſpania exacti ſint iuſſu Regum Catholicorum Ferdinan. & Eliſabeth, vt ſcribitur in l. 2. tit. 2. lib. 8. Compilationis, & iuſtiſsimis equidem cauſis, quæ ibi recenſentur, nullius itaquè, aut modicę vtilitatis hæ noſtræ leges ſint, de eis verba facere non libuit.

2 Animaduerto tamen, & à cœtu Chriſtianorum exploſos fuiſſe in Gallia, vt teſtatur Pe. Grego. in ſintagmat. Iuris, par. 3. lib. 22. cap. 3. num. 13. Et publico edicto ab Anglia eiectos feciſſe ſcribit Poly. Virgil. c. 17. hiſtor. Angli. Et Eutrop. libr. 16. refert Iudæos, & Samaritas caput contra Imperatorem erigentes, à Iuliano victos, moxq; a Iuſtiniano fuiſſe trucidatos, & ipſe Eutropius narrat lib. 17. Phocæ Iudæos in Chriſtianos ſæuientes oppreſſos, & Sueton. Tranquil. in Claudio cap. 23.
4 inquit, Claudium Cęſarem Iudæos tumultuantes expuliſſe;
5 Siſebutiusquè Rex Gothorum in Hiſpania Regnum adeptus anno Domini 595. Iudæos, qui his temporibus Hiſpaniam incolebant, compulit ad Chriſti fidem recipiendam, aliàs enim puniendos, & expellendos edicto iuſsit, ſi credimus Franch. Tarapha lib. de Regn. Hiſp. in Siſebutio, ad quod alludit text. in l. 14. tit. 2. lib. 12. Fori Iudicū, cuius inſcriptio eſt Siſeburi, &c. & meminit Villadiego ibi nu. 1.
6 Labitur tamen in cōputo annī. Et de Iudaico ritu ſcripſit Paul. libr. 5. ſententiarum, tit. 22. Iudaicæquè ſuperſtitionis meminit Vlpianus in l. generaliter, 3. §. finali, ff. de Decurionibus: & Quintil. lib. 5 ibi: *Infamis eſt primus iudaicæ ſuperſtitionis author:* neque hic omittendus eſt Modeſtini locus in l. circuncidere, 11. ff. ad l. Corneliam, de ſicarijs. Vbi ex Imperatoris reſcripto indulgetur Iudęis filios ſuos circuncidere, non autem alijs hoc permittitur: qui ſi hoc fecerint, caſtrantis pœna plectuntur. Fit & Iudæorum mentio in l. ſpadonem, 15. ff. de excuſat. tutor. & Iuſtinian. & Theodoſius meminerunt in titulis de Iudæis, in Iuſtinianeo & Theodoſiano Codicibus: Iudæorumquè ſacra, ritus, & cæremoniæ ex vrbe depulſæ

depulſæ ſunt. Tiberiuſq; apud Suetonium in eius vita, cap. 36. externas cęremonias, Egyptios Iudaicoſquè ritus compeſcuit, coactis, qui ſuperſtitione ea vtebantur religioſas veſtes, cum inſtrumento omni comburere. Vbi intuendus eſt Veroaldus, Seruiuſq; enarrans eum locum lib. 8. Æneidos, hos verſus ſcribit.

Hanc tanti numinis Aram,
Vana ſuperſtitio, veterumuè ignara Deorum impoſuit.

Scribitquè apud Athenienſes, & Romanos, cautū lege fuiſſe, ne quis nouas religiones introduceret. Ideoq; Socratem damnatum fuiſſe, & Chaldæos, & Iudæos fuiſſe expulſos, inſpiciēdusquè eſt Plutarchus in vita Romuli, & Dionyſ. & Cicero lib. 2. de legibus, & Balduinus in 7. lege Romuli, & Plin. libro 30. cap. 1. in eoſquè inuehitur Iuuenal. Satira 14. his verſibus.

Quidam ſortiti metuentem Sabbatha patrem,
Nihil præter nubes, & cœli numen adorant.
Nec diſtare putant humana carnē ſuillam,
Qua pater abſtinuit, mox & præputia ponunt,
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Iudaicum ediſcunt, & ſeruant, ac metuunt ius,
Traddidit arcano quodcūquè volumine Moſes,
Non monſtrare vias eadem, niſi ſacra colenti,
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos,
Sed pater in cauſa cuiq; ſeptima quæquè fuit lux,
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam,
Sponte tamē iuuenes imittantur cætera ſolam,
Inuiti quoq; auaritiam exercere iubentur.

Textus LXXXV.

Otroſi es a ſaber, que el hijodalgo no ſerâ aſsi juzgado, como otro que no es hijodalgo. E la pena de la deshonra del hijodalgo, es quinientos ſueldos. E ſi qualquiera otro, que no ſea hyodalgo demanda pena de deshonra, ſi por fuero ay pena, eſſa juzgaran, e ſi no juzgaran la pena de quantia de quinientos ſueldos ayuſo: porque no ha de auer tan gran quantia como el hidalgo. Pero es a ſaber, que ſi los hombres que ſon de ſu juzgado fieren al Alcalde ſuyo, o lo matan, o lo deshonran, el Rey darles ha pena en los cuerpos, y en los aueres, qual quiſiere: e deue hazer dar emienda al Alcalde por los ſus bienes de la deſhonra, e de las feridas como a oficial del Rey, o como a otro hombre hijodalgo, que tal deshonra recibieſſe. E deſto diremos mas cumplidamente adelante en la ley que comiença: Otroſi es a ſaber, que ſi los hombres ſon de ſu juzgado:

SVM-

SVMMARIVM.

1 DE Quingentorum ſolidorum, pœna tractatur.
2 Vnde ſolidorum vindicatio originem habuerit.
3 An ante leges ſtyli nobilis à plebeio diſtingueretur in iniuria illata.
4 Ætymon ſolidorum ſcribitur.
5 Solidum, id eſt, totum integrum, & non diminutum interpretatur.
6 De diuerſitate ſolidi tractatur.
7 Solidarij milites, qui?

IN TEXTV IBI: *E la pena de la deshonra del hijodalgo, es quinientos ſueldos.*

Scholium vnicum.

1 PRædictæ quingentorum ſolidorum pœnæ meminit lex 131. huius Codicis, & lex 2. tit. 10. lib. 8. Nouæ Compilat. quæ noſtræ legi conuenit, quãuis Compilator eius immemor fuerit, & ſolum referat legem 1. tit. 3. lib. 4. Fori, in qua mentio non fit prædictorum ſolidorũ prætextu nobilis, ita vt iniuriam illatã hac pecuniæ quantitate luat, & cum ſtyli leges ad interpretationem legum Fori latæ ſint: hanc pœnam ſtatuit in illuſtri perſona, cùm a lege Fori ſtatuta non
2 eſſet. Et vnde hæc quingentorum ſolidorum vindicatio originem habuerit, latè diſſeritur a Montaluo ibidẽ, & in l. 1. tit. 5. libr. 2. Fori legum, Otalora de nobilitate, 2. part. cap. 4. ex nu. 11. Ioãne Garcia de nobilitate, gloſſ. 1. ex nu. 11. Meneſio in l. 1. C. de iuris & facti ignorantia,
3 Auileſio in procœmio num. 19. Gracian. reg. 435. Pallad. c. 17. num. 9. Salced. ad Bernar. Diaz cap. 66. verbo, *Se mentitum*, Plaça delitorum cap. 1. numer. 22. qui & diſputant, an ante leges ſtyli, extante Fori lege, qua nobilis à plebeio non diſtinguebatur eadem pęna qua plebeius illuſtris plecteretur. Et de valore horũ ſolidorum eis redactis ad ſummam nummi noſtratis præfati authores tractant, & omninò inſpiciendus eſt Couar. de Collatione vet. numiſmatum, c. 3. num. 3. Et de ſolidi ætymo, Accurſ. C. de vet. numiſm. poteſta.
4 neq; omittendus Vlpiani locus in l. ergo, §. creditoribus, ff. de fideicommiſſ. libert. & innumeras leges in quibus mentio fit de prædictis ſolidis congeſsit Otalora vbi ſupra, num. 13. qui ſolidum putat dici, *Quaſi nihil illi deeſſe videretur*: pro quo adduci poſſunt plurima iura, nam ſolida præſtatio dicitur a Iureconſulto in l. 2. §. idem, ff. de admiſtratione reum ad ciuit. pertin.
5 id eſt, *integra*, & in l. & quæ nondum, §. fin. ff. de pignorib. & ſolidum

lidum fideicōmiſſum, in l. qui ſolidum, de legat. 2. & ſolida legata, id eſt, *integra & non diminuta*, in l. ſi legatarius, ff. de dolo: & ſolidum pretium, id eſt, *totum*, in l. cùm fundus, §. vltimo, ff. ſi certum petatur: & ſolida tempora, in l. fin. C. de temp. in integr. & ſolidus grex, id eſt, *integer*, in l. 2. de reiuendicat & ſolidus fundus, in l. 3. ff. de ſeruitutē legata: & ſolidum capere dicitur, *Qui totum quod ei relinquitur, capere, & acquirere poteſt*, in l. 6. ff. de vulgari & pupillari: & ſolidum recipere quis dicitur: & ſolidum ſoluere, id eſt, *integre omne illud quod debetur*, in l. 2. C. qui bon. no. ceſſ. l. 3. ff. ad l. Falcidiam, l. 1. §. interdum, eod. tit. Et ſic ſolidi ſolutio interpretatur à Iureconſulto, *de ſorte ſcilicet, & de vſuris debitis*, in l. 4. §. addici, ff. de fideicommiſſ. libert.

6 Et hæc omnia iura de ſolido aureo accipi debent velut *integre, nec vlla ex parte diminuto*. Eorum interſtitione, qui ſemiſſes dicuntur, aut tremiſſes, vt exponit Ludouicus Cælius libro. 10. cap. 2. litera F. Nam & ſolidus argēteus inuenitur, de quo verba facit prædictus author ibidē. Et ſolidi numeri idem Ludouicus meminit lib. 22. c. 15. paulò poſt principiū: & de ſolido integro, qui ex ſexmille denarijs conſtat, agit Alexand. ab Alexandro lib. 4. cap. 24. & de diuerſo ſolidi valore nonnulla cumulat Petrus Gregorius in ſintag. lib. 28. cap. 13. num. 7. & 9. & lib. 37. cap. 12. num. 12. & lib. 36. c. 2. num. 15. & libr. 21. cap. 18. nu. 10.

7 Et hinc ſolidarij milites dicti ſunt, id eſt, ſtipendiarij, vt teſtatur Radenicus libro tertio, cap. vigeſimo.

Textus LXXXVI.

Otroſi es a ſaber, que el que es hijo de cauallero de partes del padre, māguer dende arriba viničſſe de otros hombres que no fueſſen hijoſdalgo, recebirlo han a repto, y en toda houra de hidalguia, ca eſte tal es juzgadò por hidalgo.

SVMMARIVM.

De nobilitate agitur, remiſſiuè.

2 *Genus, & ſanguis ex proauo deriuatur.*

3 *Romæ nobiles à cenſu cæperunt.*

4 *Quoad reptationem, & alios effectus à patre nobilitatem deſcēdere ſufficit.*

Lex

Lex LXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Hijo de cauallero de partes del padre.*

Scholium vnicum.

1 NON Culpa carerem, ſi de nobilitate commentarium facerem: cũ ex noſtratibus Ioannes Arce ab Oralora, & Ioann. Garcia, & Hieronymus Oſorius Luſitan. longos tractatus ſcripſerint, & ex exteris Clytoueus, & Bonus de Curtili Brixienſis, & omnium eloquentiſsimè Tiraquelus, & ab antiquioribus licet nõ ex propoſito, plura ſcripta ſunt, vt cernere eſt ex Barto. in l. 1. C. de dignitat. lib. 12. & Abbate in cap. venerabilis, de præbendis, Bald. in l. nobiliores, C. de com. & merca. Felino in cap. ſuper eo, de teſtibus, cum relatis a Tiraquelo, cap. 1. Et quamuis prædicti authores, triplicem eſſe nobilitatem contẽdant, & in qua-
2 tuor ſpecies diuidant. Quoad noſtrã legem tamen omnes cõueniunt, nobilitatem à ſanguine, & genere, maioribusq; noſtris originẽ ducere: genus autẽ ex proauo deriuatur, ſi Ouid. credimus Metamor. lib. 13. ibi:

Nam genus & proauos, & quæ nõ fecimus ipſi,
Vix ea noſtra puto.

3 Plinius tamen lib. 33. cap. 2. in principio, ait, Romæ nobiles à cenſu initium habuiſſe, dumtamen ex ingenuo patre, auoquè paterno procreari eſſent: quiq; hic cenſus fuiſſet, conſtat ex illis Plinij verbis: *Hæc de cauſa cõſtitutum, ne cui ius eius eſſet, niſi cui ingenuo ipſi patri, auoq; paterno ſextertia cccc, cenſus fuiſſet?* Patet ergo nobilitatẽ à proauo, ſaltẽ vẽ ab auo deſcendere debere: & hinc ius noſtrum Regium eum nobilem putat, qui natus ex parentibus, patre ſcilicet, auo, & proauo, nobilibus ſit, iuxta textum in l. 2. tit. 21. part. 2. & Plinij ſententiæ aſſentiuntur leges 7. 8. & 9. lib. 2. tit. 11. nouæ Colle-
4 ctionis. Quibus aduerſatur lex noſtra ſtyli, quæ in patre tantũ nobilitatem deſiderat: loquitur tamẽ reſtrictiuè, quoad effectus ſcilicet prouocandi, & aliorum ſimilium honorũ, ad quos ſufficit patria nobilitas ex noſtra lege, quam praxis admiſit, & notabilem teſtatur Oralora ſecunda parte, capite tertio, num. decimonono: & ex hac lege defendi quẽdam nobilem, in quo à Magiſtratu dubitatio fuit, an capitis, alteriusvè plebeiorum, mortis pœna afficeretur, & tandem ei caput trucidatum fuit: licet aui nobilitas non eſſet nota.

(?.)

Textus

Textus LXXXVII.

SI Pleyto criminal acaece entre Iudio y Iudio, los Adelantados, y los Rabbies lo deuen librar. E ſi el Rey tiene por bien que ſe libre por ſu caſa, los ſus Alcaldes que oygan el pleyto, e fagan ay venir los Adelantados, o los Rabbies, que lo oygan con ellos, e que les mueſtren la ſu ley por do ſe ha de dar la pena al Iudio acuſado, ſegun ſu ley, ſi fuere vencido: e los Alcaldes con los Adelantados, e con los Rabbies, juzguenlo aſsi ſegun ſu ley.

Textus LXXXVIII.

OTroſi, ſi Iudio contra Iudio ha demanda en pleyto ciuil, o criminal, eſte tal pleyto ſe ha de librar por ſus Adelantados, o por ſus Rabbies. E ſi algun Iudio ha querella de los Adelantados, el Rabbi lo ha de librar: e ſi del Rabbi, el Rey.

Textus LXXXIX.

OTroſi es a ſaber, que en caſa de los Reyes, aſsi acuerdan, e juzguan, que los pleytos, e las poſturas que los Iudios fazen entre ſi, e los juyzios, y las poſturas de los pleytos, e los dichos de los teſtigos, e las cartas, e los inſtrumentos que entre ellos ſe hazen, eſſe ordenan que ſe deue juzgar por la ley de los Iudios tambien en los pleytos criminales, como en los ciuiles. E aunſi el Rey demanda a algun Iudio los bienes de otro algun Iudio ſu deudor, por ſu deuda quel deue, o por calunia en que el cayo, quier lo demande ante los Rabbies, o ante los Alcaldes Chriſtianos, por ley de los Iudios ſe libra todo el pleyto, e ſe prueua el pleyto ſobre que contienden.

Textus XC.

OTroſi como quier, ſegun dicho es de ſuſo, los pleytos ciuiles, e criminales, que acaecen entre los Iudios, ſe deuen librar por ſus Adelantados. Pero en los pleytos criminales, el Rey de ſu oficio deue ſaber verdad por quantas partes, aſsi como de los yerros que acontecē entre los Chriſtianos: e ſabida la verdad del hecho, por pruenas, o por peſquiſas, o por preguntas, o por conocencias, o por preſunciones, o por tormento: ſegun es derecho deuen dar la ſentencia, ſegun la ley, la pena que deue auer.

IN TEXTV IBI
Entre Iudio y Iudio.

Scholium vnicum.

HÆ Leges de Iudæis tractant, videnda itaquè ſunt ea quæ de eis adnotantur in l. 83. Nullis enim alijs ſcholijs indigent iura hæc.

Textus

Lex XCI.

IN TEXTV IBI: *Por Corte de Rey.*

Scholium Primum.

1 HÆc lex de caſibus Curiæ tractat, quos cum recenſuerimus in legibus anterioribus, hic reſcribere non erit fas, & quæ ibi deſunt inſpicienda ſunt in l.5.tit.3.par.3. l.23.tit.9.part.2.l.14.tit.2.libr.3. ordinam.& in l.4.tit.17.lib.8.& in l.7.tit.2.lib.6. eiuſdem ordinamenti, l.8.&.9.titu.3.lib.4.l. 21.tit.5.lib.2.l.4.tit.15.lib.9.l.2. tit.6.lib.8.l.4.tit.1.lib.3.l.11.tit. 3.lib.4.& in l.5.tit.13.cod.lib.4. Compilationis.

IN TEXTV IBI: *Saluo repto.*

Scholium II.

2 ENumerat textus noſter caſus, de quibus Regij curię magiſtratus ius dicunt in prima inſtantia, in prouocatione tamen limitationem adijcit lex, cuius cognitio ad ipſam Regiam perſonam ſpectat, vt ſancit expreſſus textus in l.2.ad finem, tit.3.part.7.quæ accipi debet, quando quis prouocat, deſideratur enim Principis conſpectus, vt in noſtræ legis ſtyli ſerie adnotatur, cuius ſententia ſatis confirmatur ex l.penult. & vltima prædicto tit.& partita. At ſi

3 per accuſationem procedatur, alij Magiſtratus citra Regē poterunt generoſum de crimine proditionis damnare, vt adnotauit Gregorius Lupus in d.l.2. ſcholio vltimo.

IN TEXTV IBI: *Biudas, huerfanos, y de cuytadas perſonas.*

Scholium III.

4 VEteres & recentiores leges miſerabilibus perſonis admodum fauēt, ita vt deſignatę perſonæ eſſent, quæ huiuſmodi cauſas tutarentur. Sopho- 5
cles itaque orphanorum tutores orphaniſtas nūcupat, vt teſtatur Ludouicus Cęli, lib.15.c.9. litera F. qui & adijcit eodem loco, apud Athenienſes, Magiſtratus nūcupatim creatos fuiſſe ad cognitionem cauſæ miſerabilis perſonæ: & hinc orphanotrophi dicti ſunt hi qui præponuntur orphanis nutriendis, tanquā tutores, ſeu curatores: & hinc quoque orphanotrophium appellatū eſt locus in quo filij orbi alūtur, vt patet ex l. ſi quenquā, & ex l. omnia priuilegia, C. de Epiſcopis & clericis, & ex l. illud, & ex l. ſancimus, C. de Sacroſanct. Eccleſ. Prædictis ergo, viduis, orphanis, & orbis, noſtra lex fauens, in curia, eorum cauſas pertractari præcipit: nulloque alio commentario eger.

Textus XCII.

SI alguno viene diziendo al Alcalde, que fulano hombre, que es ay en el lugar, que hizo algun mal fecho, que no atañe à el, ſi ſe quiſiere obligar à acuſarle, ò obligar en la pena que el otro deue auer, ſino gelo prouare, deuelo oyr el Alcalde: mas en otra guiſſa non lo deue oyr, ſaluo ſino moſtrare carta, ò alguna otra coſa que hizieſſe alguna fe al Alcalde, porque ſe ouieſſe de mouer contra el acuſado

SVMMARIVM.

1 *AD accuſandum non admittitur, niſi qui ſe ad pœnam talionis ſubſcribit.*

2 *Forma huius ſubſcriptionis traditur.*

3 *Non ſolùm ſubſcriptio, ſed & ſatiſdatio de lite exercenda deſiderabitur.*

4 *Pœna ſubſcriptionis, & pœna talionis, non eſt in vſu.*

Lex XCII.

IN TEXTV IBI:

O obligar en la pena que el otro deue auer.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt: non proſequentē ſuam, vel ſuorum iniuriam ad accuſandum non admitti, niſi ſubſcribat ſe ad pœnā talionis.

2 Forma huius ſubſcriptionis erat: *Ego ille aduerſum te in ratiocinibus publicis adſiſto, ſi te iniuſtè interpellauero, & victus exinde apparuero, eadem pœna, quam inte vindicare pulſaui, me conſtringo, atquè conſcribo, partibus tuis eſſe damnandum, què ſubiturum, & pro rei totius firmitate manu propria firmo, & bonorum virorum iudicio roborādū tradido.* Hanc formam ex Odoranno Monacho Senonenſi decerptā tradit Briſon. de formul. lib. 5. pag. 469. breuior tamē ſubſcriptio à JC. ſcribitur in l. vltima, ff. de priuat. delictis, & in l. vltima, ff. de furtis, & in l. athales, ff. ad leg. Cornel. de falſ. & in l. ſi cui, ff. de accuſat. & iure Codicis idē ſtatutū eſt ſolēnibus enim ſubſcriptionibus aſtringere ſe ſe eum, qui ad accuſandum proſiliebat, iubent Imperatores, in l. ſi crimen, C. de accuſat. & in l. i. C. de his, qui accuſare non poſ-
3 ſunt. Quę iura non ſolùm ſubſcriptionem, ſed & ſatiſdationē de exercenda lite expoſcūt, cuius praxis meminit Bart. in l. ſi
4 cui, num. 2. ff. de accuſat. Sed cū noſtris temporibus de conſuetudine nō obſeruetur prædicta ſubſcriptio, cùm & pœna talionis ſublata ſit, iuxta adnotata ab Speculatore, quem omnes com muniter ſequuntur in tit. de accuſat. §. 1. nu. 4. his tū inuſitatis, tum peruulgatibus immorandū non erit.

Textus XCIII.

EN el titulo de los Adulterios, en la primera ley, dize aſsi: Si muger caſada faze adulterio, ambos ſean en el poder del marido, è faga dellos lo que quiſiere: e de lo que av aſsi, que no pueda matar el vno dellos, y dexar al otro, ſobre eſtas palabras: Si acaece que ſe vaya el vno, e prenden al otro, y el preſo es vencido de adulterio por juyzio, dargelohan los Alcaldes, en poder del marido, y el marido deuelo tener, mas no lo deue matar faſta que aya el otro, y le vença por juyzio: porque los mate à ambos, ſi quiſiere.

SVMMARIVM.

1 *ARgiuus Hiectus primus fuit, qui in adulteros legem ſanxit.*

2 *Mox lex Iulia, de adulteris coercendis, lata eſt.*

3 *Domitianus, & poſt eum, multi Imperatores leges addiderunt cõtra adulteros.*

4 *De pœna adulterij, iure recẽtiori.*

5 *An maritus adulteros ſimul accuſare, & occidere debeat.*

6 *Maritus accuſans Iudicialiter adulteros, excuſat pœnas, quæ imponuntur à iure, conſentiẽtibus impudititiam vxoris ſuæ.*

7 *Corollarie tractatur vnde nomen cornutus deſcendat, originemque trahat.*

Lex XCIII.
IX TEXTV IBI:
Si muger caſada haze adulterio.
Scholium primum.

1 LEx hæc de adulterij crimine, & eius ſupplitio tractat, ad cuius intellectum ſciendum eſt, Argiuum Hiectum, ſiue Hiettum, vt ex Pauſania legitur, lib. 9. fuiſſe primum, qui in adulteros legem tulit: mox ta-
2 men Diuus Auguſtus legem Iuliam ſanxit, qua graui coertione, & multiplici pœna adulteria vetuit, vt conſtat ex Sueton. in Auguſto, cap. 19. Plutharco in apotheg. & Vlpiano in l. 1. ff. ad legẽ Iuliã, de adulter. & Tiraq. in connubialibus, l. 13. num. 16. Deinde Tiberius, pœnam grauiorẽ de adulteris fáciuit, vt Cornel. Tacit. lib. 2. adnotauit. Do-
3 mitianus quoquè, & poſt eum multi Imperatores Iuliam legẽ nouis æditionibus innouarunt, huiuſquè legis Iuliæ innumera capita fuerũt, nequè enim temeratores ſolùm nuptiarũ, lex Iulia accerſiuit, vt videre eſt ex Alex. ab Alex. lib. 4. c. 1. qui huius rei innumera cõgeſsit, patetquè ex toto tit. ad legẽ Iuliã, de adulter. & de diuerſis pœnis, apud diuerſas gentes in adulteros ſtatutis, inſpiciendus omnino eſt idẽ Alex. prædicto loco, & ibi Tiraque. in eius ad notationibus. idẽ Tira. in l. 13. cõn. ex n. 16. Vbi materiam hanc latè proſequitur, & videnda ſunt ea, quæ adnotauimus in l. 62. ſupra.

IN TEXTV IBI: *Faga dellos lo que quiſiere, è de lo que han.*

Scholium II.

4 HÆ: pœna prouiſa fuit, ex l. 1. tit. 7. lib 4 fori, & ex l. 2. tit. 15 lib. 8. ordinamēti, eadem pœna electa eſt, lege què, 81. Tauri, & l. 4. titul. 20. lib. 4. nouæ collectionis idem quoquè ſtatutum eſt, quæ omnia iura huic noſtræ legi conueniunt, latequè ibi ſcribētes tractāt, quos hic non tranſcribimus.

IN TEXTV IBI: *Mas no lo deue matar.*

Scholium III.

5 PRobat hæc lex, maritū, qui adulterum, & adulteram vxorem accuſauit (vnus tamen tantum captus fuit, alter verò fugit) non poſſe conuictum, & tradditum vltimo ſupplitio afficere, donec alter capiatur, & conuincatur, vt pœna in adulterum, & adulteram ſimul irrogetur. Quæ ſententia difficilis mihi ſemper viſa fuit, nequè vllo iure ſuſtineri poterit poſt fori, & ſtyli leges quibus cautū fuit, vt cōtra abſentē procedi queat, quod antea vetabatur ex vulgari lege abſentem de pœnis, & ſuperius latè docuimus: exiſtimo itaquè alludere noſtram legē ad id illud ius vetus, quo maritus adulteros ſimul accuſare nequibat, ſed vnum tantùm, l. maritus in 2. §. fin. l. vim paſſam. §. duos, ff. de adulterijs, l. reos, C. eodem ibi: *Sed ordine peragi vtroſquè licet:* & de illarum legum ratione, ne his moremur, latè ſcribētes diſſerunt, præcipuè Salicetus in d. l. reos, & tunc legendum erit in noſtra lege: *Faſta que acuſe al otro,* & non, *Faſta que aya el otro,* vt cōmuniter legitur: quæ lectura quadrat diligenter perſpecta l. ordinam. 2. tit. 15. lib. 8. quæ marito permittit ſimul adulteros accuſare, quemlibetvè eorum, quaſi aſſerat legibus anterioribus ſtyli nō licere, alioqui enim fruſtra prædicta poteſtas à recentiori lege data eſſet, & vtrūquè ius reſpiciens l. 80. Tauri, vnius accuſationem vetat, cùm ambo igitur accuſentur, & conuincantur, quanuis vnus prehendi non poſsit, in alium pœna irrogari poterit, vt probant expreſſa iura in l. adulter, & in l. nihil, & in l. quod ait lex, §. vltimo, ff. de adulterijs: Vbi adulter, qui non auffugit, occidi poteſt, & quæſtionem video mouiſſe Cifuentes in l. 82. Tauri, verſ. *Tertio dubitatur,* vbi ex dictis iuribus præfatam ſententiam admittit, & noſtram legem ſtyli in deſuetudinem abijſſe firmat, abrogatamuè eſſe recentiori lege melius diceret.

IN

IN TEXTV IBI:
Y le venga perjuyzio.

Scholium IIII.

6 HIc ergo maritus qui iudicialiter accuſat, excuſabit pœnas cõtra cõſentientes vxoris impudicitiam latas, à lege.9.tit.19.lib.8. Compilation. & qui aſſentitur vxoris impudicitiæ cornutus à noſtratibus dici ſolet vulgari modo, ideſt, corde nudus, cũ dedecus tale patiatur, quod Ætymon ex Doctore Moya placuit Ioanni Palladoſio rerum quot.cap.17. nume.2. Ego tamen hæſito de hac æthymologia, cum cornutus à cornu originẽ traxerit, corollariè itaquè &
7 non abs re ommiſsis multis, quæ hic congeri poterãt, animaduerto cornutũ dici, ideſt, *Habẽtẽ cornucopiæ*, explicatioquè fabuloſa, hæc erit Amaltheã, ſcilicet, nimpham educaſſe Iouem in inſula Chipræ, & tanquã virginem lacteque carentem vſam fuiſſe lacte cuiuſdam capræ, quę Iouis nutrix fuiſſet, hęc capra fregit in arbore, cornu trũcaquè dimidia parte decoris erat, quod cornu ſuſtulit prædicta nimpha cinxitquè decentibus herbis, & plenũ pomis Ioui obtulit Iupiter autem, poſtquam res cæli tenuit gratus nimphæ, & capræ nutricibus, ſidera nutrices fecit, appellanturquè Amalthea, & capra cæleſtis, ab aſtrorum ſciẽtiæ profeſſoribus, & huius quoque capræ cornu fertile fecit, & hoc eſt, *Quod vocatur cornucopiæ*, & hinc ortum habuit adagium, vt hic qui vxoris impudicitiam cõſentiebat, eius ocaſione cornu copiæ habere diceretur, cũ eius vxor illa capra cæleſtis eſſet, ad quod alludit illud Plauti Bach. *Fælix Polcagrus fouet cæleſtẽ caprã, quæ ſibi opes ſuppeditat.* Hinc itaquè cornutus dicitur maritus, qui cornu conſentiendo cæleſtẽ caprã in domo fouet, cuius cornu copiæ prætextu omnibus abundat, vt colligitur ex Ouid. Faſtor.lib.5.illis verſibus.

Nais Amalthea Cratea nobilis Ida.
Dicitur in ſyluis oculuiſſe Iouem.
Huic fuit hædorum mater formoſa duorum.
Inter dictæos conſpicienda greges.
Cornibus aerijs, atque in ſua terga recuruis.
Vbere, quod nutrix poſſet habere Iouis.
Lac dabat illa Deo, ſed fregit in arbore cornu.
Trũcaquè dimidia parte decoris erat.
Suſtulit hoc nimpha, cinxitq; decentibus herbis.
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.
Ille vbi Res cæli tenuit ſolioque paterno.
Sedit, & inuicto nihil Ioue maius erat.
Sidera nutricẽ, nutricis fertile cornu.

Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet.

Quæ hic adiungere volui: nã ab hac fabula forſan cornuti, nomen originem habuit, Moix & Parladorij ætymologia reiecta.

Textus XCIIII.

LOS pleytos de los que eſtan preſos, e de los que fueren enfiados ante el Alcalde, ha de eſcriuir la fiaduria el eſcriuano del Rey, que eſcriue con el Alguazil, è los pleytos de los ſobredichos, ha los de tener, è deſcriuir el eſcriuano del Rey, que eſcriue con el Alguazil en caſa del Rey.

SVMMARIVM.

1 *TAbellio in cauſa criminũ cautiones, & fideiuſsiones recipere debet, neque alij committere.*

2 *Iuramentum recipitur a tabellione ante officij ingreſſum de cuſtodiendis his, quæ à lege iubentur.*

3 *Forma litis actorum aliorumquè ad officium concernentia perſcribitur à legibus collectionis, quæ hic recenſentur.*

Lex XCIIII.

IN TEXTV IBI: *Los pleytos de los que eſtan preſos.*

Scholium Vnicum.

1 IN qui hæc lex, tabellionem in cauſa criminum reorum cautiones fideiuſsiones, aliaquè acta ſcribere debere, nec alij committere poſſe.

2 Huic noſtræ l. conuenit, textus in l. 1. tit. 21. lib. 2. cõpil. quæ & huic iuramẽtum addit, quod à prædictis tabellionibus recipi debet de cuſtodiendis his, quæ à noſtra lege iubentur, antequã ad officij exercitium admittantur, & a lege. 2. & ſequẽtibus for-

3 ma perſcribitur litis actorum teſtium, & cautionum fideiuſſorum, quæ receptionum, & in integro titul. precipuè in l. 7. & 8. tit. 20. lib. 2. eiuſdem nouę collectionis, nulloquè alio ſcholio opus eſt ad huius legis cognitionem.

Textus XCV.

OTroſi, ſi alguno acuſa à otro, que le quemò ſus caſas, ò que le matò ſu pariẽte, ò ſobre otra coſa deſaguiſada, que le aya hecho, y el Alcalde lo hizo emplazar e llamar à los plazos que el fuero manda, è no viniere, entonces deue el Alcalde ſaber del fecho, de que querellò ſi fue fecho: mas no ha de ſaber quiẽ lo fizo: è ſi fallare que tal fecho es fecho, entonces lo deue dar por fechor.

SVMMARIVM.

1 *REus non cõdemnatur, niſi prius conſtet delictu fuiſſe cõmiſſum.*

2 *Intellectus textus in l. 1. §. item illud ad Silanianum.*

3 *Aliter*

3 *Aliter debet de delicto conſtare,*
quoad eff. ctum procedendi, & inquirendi, quam quoad effectũ condemnandi.
4 *Adnotatur diuerſitas inter deli-*
ctum facti tranſeutis, & facti permanentis.

Lex XCV.

IN TEXTV IBI:

Entonce d ue el Alcalde ſaber del fecho.

Scholium Vnicum.

SEnrentia huius legis
1 eſt, iudicem accuſatio
né accuſantis admit-
tere pone, in cauſaquè procede-
re, quamuis ipſi de delicto non
liqueat, nequibit tamen reum
condemnare, niſi prius ei con-
ſtet crimen fuiſſe commiſſum,
quæ ſententia admodum iuri
conſentanea eſt, & expreſſe pro-
batur in vulgari textu in l. 1. §.
item illud, ff. ad Silan. & quan-
uis communiter allegetur, is tex-
tus ad hoc, vt ad nullum actum
iudex procedat, niſi prius illi cri
men pateat: errant tamen, qui
hunc §. in hunc ſenſum acci-
piunt, cuius intellectus eſt, ſecun
2 dum noſtræ legis interpretatio
nem, nempe, vt ad ſententiam
iudex non deſcẽdat antequam
de crimine ei liqueat, quod ma
nifeſte indicat prædicti, §. ſen-
tentia, dum decidit reum tor-
mento non ſubijciendum, do-
nec de delicto pateat, non tamẽ
ex hoc negat ante ſententiam
torturæ, accuſationem admitti
aliaquè litis acta exerceri poſſe.
3 Aliter enim debet, de crimine
conſtare ad effectum inquiren-
di, quàm quoad effectum con-
demnandi: ad inquirendũ enim
ſola accuſatio, vel denuntiatio
ſufficit ad condemnandum ta-
men, cum probatio, tum & cri-
minis exiſtentia præcedere de-
bet, vt optime interpretatur Bal
dus in lege mancipia, numer. 1.
4 C. de ſeruis fugit. Scioque di-
ueſitatem conſtitui in delicto fa
cti tranſeuntis, & permanentis,
quaſi illud probationes tantum
legitimas requirat, nulloquè tẽ
pore de eo conſtare opus ſit: nã
cum nulla prędicti criminis re-
maneant veſtigia fruſtra tracta-
bitur de delicti exiſtentia, hoc
tamen cum permanens ſit, vltra
probationes legitimas exiſten-
tis corporis indagationem deſi
derat. Veritas enim facti aliter
conſtare non poteſt, vt ex Bald.
adnotauit Blanc. in praxi crimi
nali in principio, numer. 6. eſt-
que recepta, & communis opi-
nio ab omnibus criminum
ſcriptoribus, nulla itaquè alia interpreta-
tione eſt opus.

(?)

Textus XCVI.

Sobre la ley que comiença: Toda muger, que es en el titulo de los teſtimonios, es à ſaber, que pueden las mugeres ſer recebidas en teſtimonio ſobre las coſas, quier ſean ciuiles, quier criminales, que ſe fazen en tal lugar, que no es razon ni aguiſado de ſer, y hombres con las mugeres. E otroſi, ſe reciben las mugeres en teſtimonio en las vendidas y en las compras, que vſan de hazer las mugeres, y ſobre las contiendas y maleficios que acaecen entre las mugeres, prueueſe por ſu dicho de mugeres en teſtimonio. E otroſi, en la peſquiſa que ſe faze de los yerros hechos de noche en yermo, ſi ellas dan teſtimonio de viſta, juzguenlo por prueua. E otroſi, fazen los ſus dichos preſumpcion para poder tormentar, mas en aquellos lugares do es cierto, que el fecho fue fecho ante hombres, no ſon creydas, ſi los hombres que ſe acertaron ò alguno dellos no teſtimonia, eſſo miſmo que ellas dizen en ſu teſtimonio.

SVMMARIVM.

1 *Apud veteres, per quem Deũ iurare mulieres deberent, per quem & homines.*

2 *De iuris iurandi forma, remiſsiue multa tractantur.*

3 *Recenſentur caſus in quibus fœmina teſtis eſſe poteſt.*

4 *Omnis teſtis idoneus eſt, niſi qui lege prohibitus reperiatur.*

5 *In omni actu, in quo quis libere rogare maſculos poteſt, fœmina teſtimonium reijcitur.*

6 *In factis mulierum, & vbi fœminæ coueniunt, in teſtes admittuntur.*

Lex XCVI.

IN TEXTV IBI:

Que pueden las mugeres ſer recibidas en teſtimonio.

Scholium primum.

1 LEX noſtra, de mulieris teſmonio agit, in quo cum ius iurandum præſtari debeat, & ſolum Deum trinum, & vnũ religio noſtra agnoſcat ceſſabit veterum quęſtio, per quem Deũ iurandum eſſet, cũ in veteribus ſcriptis, neque mulieres, per Herculem deieraſſe, neque viros per Caſtorem legatur, cum id Caſtoris iuramentũ tantum fœminarum fuiſſet, ita vt me Caſtor à viro dici in nullo veteri ſcripto inueniatur, vt adnotauit Aul. Gelius noctium Atthicarum, lib. 11. cap. 6. per Polucẽ verò vtrique tã maſculo, quàm fœminæ iurare non vetabatur, cum Deus communis eſſet, vt ex ipſomet authore videre eſt, itaque Donatus in Andriã Terentij, actu. 3. Scena. 2. *Per Caſtorem*, inquit, *& Polucem ornatiua ſunt iurandi apta fœminis*: nam ibi, apud ipſum Terẽtiũ Lesbia fœmi-

mina, ſic loquuta eſt: *Perècaſtorſci tus puer natus eſt Pamphilo*, & de iuris iurandi apud veteres Romanos formulam multa ſcripſit Ludouicus Cæſius lect. antiq. libr. 21. cap. 15. & de forma iuraméti innumera congeſsit Briſonius de form. lib. 5. fol. 461. & ſequenti, & lib. 8. fol. 712. 713. & 705.

IN TEXTV IBI: 5

Quier ſean ciuiles, quier criminales.

Scholium Secundum.

TExtus noſter recenſet caſus in quibus fœmina teſtis eſſe poteſt, quaſi regulam conſtituens, vt his exceptis teſtimoniū fœminæ non admittatur, quod & antea prouiſum fuit ex l. 8. titul. 8. lib. 2. fori: iuri tamen com
4 muni aduerſatur, quo alia regula conſtituitur, nempe, vt in omni caſu fœminæ teſtimonium recipiatur, cū ille teſtis eſſe poſſit, qui prohibitus non reperiatur, lex. 3. §. lege Iulia, ff. de teſtibus: at fœmina in teſtamento tantum prohibetur, l. hac conſultiſsima, cum vulgaribus, C. de teſtam. l. 1. 2. & 9. titul. 1. 6. parte, niſi dicamus, alludere legem noſtram ad ius canonicum, quo mulieris teſtimoniū reijcitur, iuxta textum in cap. forum ad finem, de verborum ſignificatione, quaſi aſſerat illo iure non obſtante in caſibus hic enumeratis, teſtem eſſe poſſe fœminā: ſcio tamen gloſſam ibi, verbo, *Non fœmina*, illud capit intelligere in cauſis criminum, quaſi in his ſolum fœmineū teſtimonium recipi nequeat, iuxta textum in cap. mulierem. 33. quæſtion. 5. In ciuilibus enim, & ſecundum canones teſtificari poteſt, cap. tam literis, de teſtibus: ad cognitionem itaque huius vulgaris materiæ, & noſtræ legis interpretationem alia tertia & in praxi recepta regula conſtituenda eſt, vt in omni actu, in quo libere quis maſculos rogare in teſtes poſsit, teſtimonium fœminæ nullum ſit, qua ratione in teſtamentis, & contractibus idonei teſtes non erunt, in actu tamen in quo eligi teſtes non poſſunt, fœminæ teſtimonium firmum erit, vt agnouit Ioann. Fab. in §. teſtes, num. 1. & 2. inſt. de teſtamen. Hic ergo ſenſus noſtræ legis eſt, vt vbi hominum copia ſit, fœminæ non admittātur, in factis tamen mulierum, & vbi ipſe, & non viri conuenire ſolent ſummo iure huiuſmodi teſtimonia fidem faciant, quam exiſtimo veram, & breuem noſtræ legis interpretationem.

(2)

Tex-

21 Lextus X C V I I.

EN caſa del Rey aſsi lo vſan, que ſi alguno faze coſa, porque merezca muerte, è lo fizo el fecho eſtando el Rey en el lugar, lo mandò el Rey ſacar de la Igleſia para fazer del juſticia aquella que fuere fallada por derecho.

S V M M A R I V M.

1 *AB Eccleſia poteſt extrahi delinquens, quando in Regia domo deliquerit.*

2 *Regia domus Palatium nuncupatur, & qua ratione.*

3 *Palatiar, vnde dictum ſit.*

4 *Apollo Palatinus, vnde dictus.*

5 *Tribus Palatina, vnde inſtituta.*

6 *Vnde Palatini ludi nūcupati ſint.*

7 *Palatinus mons quid.*

8 *Palatij præfectura quāti habita ſit*

9 *Palatiū Regium immunitate potitur, â quo nullus extrahitur, niſi Rex iubeat.*

10 *Qui Palatium offendit delinquēdo non potitur eius priuilegio.*

11 *Si ex caſu fortuito rixa orta in Palatio ſit, non extrahitur ab eo delinquens.*

12 *Delinquēs in vna Eccleſia, ſi ad aliam confugiat nō gaudet eius priuilegio.*

13 *Delinquēs in Eccleſia ad Palatiūquè fugiens, ab eo extrahēdus eſt.*

14 *Immunitate non gaudet, qui commiſit homicidium in palatio, non tamen extenditur ad alia leuiora crimina.*

Lex X C V I I.

I N T E X T V I B I:

En caſa del Rey aſsi lo vſan.

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis
eſt, ab Eccleſia extra-
hi, delinquentem poſ
ſe, ſi in Regia domo delictum cō
miſiſſet.
2 Regia domus cuius noſtra lex
meminit, Palatium nūcupatur,
& quidem apud probatiſsimos
Latinę linguæ authores, quę Re
gis domus, Palatij nomine inſig
niri cœpit Auguſti Cæſaris tem
pore, nempe quia is Palatinum
montem incoleret, ac inibi eſſet
prætorium, domus item Romu
lia loco dicta Palatium eſt, &
hinc fluxit, vt vbicumquè fue-
rit Rex eius domus Palatij aſſe-
quatur nuncupationē, vt adno-
tauit Ludouicus Cælius, libr. 8.
3 cap. 1. ad fin. ſic & *Palatiar*, di-
ctum eſt pro ſacrificio, quod in
monte fiebat Palatino, vt ex Fe-
ſto Pompeio, idem Cælius teſta
tur, lib. 28. c. 24. paulò poſt prin
cipiū, Feſtus enim lib. 17. narrat
ſacrificium, quod veteres Ro-
mæ in monte Palatino ſacrabāt,
Palatiar appellaſſe, ſiue Palatuar, in
idem enim conuenit, niſi in al-
tero locorum mendum ſit, &
hinc Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 11.
quod in Palatio ſacrum fiebat,
Palatiar quoquè vocari tradit.

4 Apollo quoquè Palatinus di-
ctus eſt,tanquam regum conſer
uator, vt animaduertit Briſo-
5 nius de formulis,libr.1.pag.49.
ad finem,& Palatina tribus,vn-
de inſtituta,traditur a Plinio,li-
bro.18.c.3.& à Lucio Floro Epi
to.Liuij,lib.20. ibi: *Libertini in
quatuor tribus redacti ſunt,cum an-
tea diſperſi fuiſſent exquilinam Pa-*
6 *latinam ſuburranã colinam,*& hinc
Palatini ludi nuncupati ſunt:
quia in Palatio triduo celebrabã
tur in Diui Iulij honorem, qui
victam armis rem pu blicam in
dominationẽ vertit: de quibus
meminit Sueton.in Caligula,c.
56.& ſcribit Ioſephus antiquita
7 rum Iudaicarum, libr.19.cap.1.
Palatinus verò mons a Palantia
vrbe Arcadiæ dictus fuit, aut à
balatupecorum, ſeu Pale paſto-
rum Dea, vel a Palatia Latini v-
xore,ſiue ab Hiperborea Palan
tis filia,vel quod ibi Palas defun
ctus ſit, vt conſtat ex Varrone,
lib.1.& 4.linguæ Latinæ, & Vir
gil.lib.8.Æneidos,his verſibus.

*Arcades his oris genus à Palante pro-
fectum.*
*Qui Regem Euandrum comites,
qui ſigna ſequuti.*
*Delegere locum, & poſſuere in mon
tibus vrbem.*
Pallantis proaui de nomine Pallãtẽũ.

8 Idemquè colligitur, ex Liuio,
1.Deca,lib.1. Palatijque præfe-
ctura multi habita fuit,vt ſcrip-
tum extat apud Alexand.ab A-
lex.lib.6.cap.20.& ibi Tiraque.
in eius ad notationibus, verbo,
Ac præfectu. Palatij, & verbo, *Cui
præfecturæ*,vbi Alexãdri lapſum
notat,& Palatio præfectus, quis
hodie ſit docet Petrus Grego-
rius, in ſintag libr.6.cap.8.nu-
mer.11.

IN TEXTV IBI:
Lo mãdò el Rey ſacar de la Igleſia.
Scholium II.

9 PRædictum Regis Palatium
immunitate potitur, nullus
enim delinquens ab eo ex-
trahendus eſt,niſi de ſpeciali mã
dato Regis,vt Mõtaluus docuit
in l.7.titul.5.lib.1.fori, ſcholio
1.in fine, & eum refert & ſequi-
tur Remigius de Goni, de im-
munitate Eccleſiarum.25. am-
pliatione,numer.1.vbi. 2.3.&.4.
ſequentibus hanc opinionẽ con
firmat, & Palatij Æiymon, ex
Platea, & alijs tradit:diuerſita-
temquè inter Palatium & au-
lam,& prætoriũ,conſtituitquè,
ibi inſpici poterunt, quo breui-
ter adnotato facilis redditur no
ſtræ legis ſententia,quę alioqui
difficilis viſa eſt,ait enim crimẽ
Committentem in Regio Palatio
immunitate Eccleſiæ non frui:
nam cum Montaluus & Remi-
gius eãdem immunitatem,qua
gaudet Eccleſia Palatio indulſe
rint,ſicut qui in Eccleſia delin-
quit,eius non vtitur indulto,ita
&

& eadem ratione eo non potiatur, qui in Palatio deliquit, argumento textus in cap. vltimo, de immunitate Eccleſiarum, & in l.4.tit.11.p.1. & eorum, quæ in dict.c. adnotauit Abbas, num. 7. Nauarrus in Manuali. cap.25. num.20. Remigius Fallent.3. Iulius Clar. §.fin. quæſtion.30. numer.15. Couarr. variar. reſol. lib. 2. cap.20. nume.15. Ex duabus, nempe communiter receptis ra-
10 tionibus, quia conſentaneũ non eſſet, vt qui Eccleſiam delinquẽdo offendit eius beneficio iuuaretur, argumento textus in cap. de viro.12.quæſ.2.& in cap. quia fruſtra, de vſuris, & quia qui intra Eccleſiam crimen commiſit eius ſpe delinquere videtur, vt ab ea defendatur, in quo graui iniuria Eccleſia afficitur, quas rationes Couarr. vbi ſupra reddit eaſdemquè, & regio Palatio conducunt, à quo eius offenſor non defenditur, eadem itaquè diſtinctio, quæ in pijs locis traditur eadem, & in Palatio conſtituenda erit, vt ſi ex caſu fortui-
11 to rixa orta ſit, homicidiumquè ſequutum Palatij indulto rixantes potiãtur, ſecus verò ſi ex propoſito, ſcundum Hoſtienſem Cardinalem, & Ancharr. in d.c. vltimo, vbi & Ioannes Andreas eandem opinionem admiſit.
12 Rurſus noſtri textus ſententia cõfirmatur, ſi animaduertamus delinquentem in vna Eccleſia, & ſi ad aliam confugiat, eius immunitate non frui, iuxta Couarr. opinionem, dicto cap.20. numer.15. Remigij Fallentia.11. num.2. improbata Syluestri conſuetudine, cuius meminit in ſũma, verbo immunitas.5. quæſt. 2. priuilegium enim vnius loci, & alteri indulgetur, eadem ergo militat ratio in Principis Palatio, ſecundum anteriorem opinionem, vt ſi ad alium immunem locum, quis auffugit eo nõ potiatur, eiuſquè indulto, & im-
13 munitate, ſicut idem ſtatuentemus, quando quis intra Eccleſiã crimen commiſiſſet, ad Palatiũquè fugeret, eius enim priuilegio Eccleſię offenſor nullatenus frueretur: hicquè eſt verus noſtræ legis intellectus, quæ profectò ſatis notabilis eſt.

IX TEXTV IBI:
Porque merezca muerte,

Scholium. III.

14 Inquit tex. noſter, Palatij immunitate nõ potiri illum, qui homicidium commiſerit in ipſomet Palatio, quaſi diuerſum conſtituens, quando aliud leuius delictum cõmiſſum ſit, in quo cũ anceps quæſtio eſſet elegit lex noſtra opinionem Goſ. quam amplectitur Cardinalis, in dict. cap. fin. de immunitate Eccleſiarum, num.1.

Textus

Textus XCVIII.

OTroſi, ſobre las palabras de denueſto, maguer ſean dichas de noche, no hazẽ peſquiſa: E otroſi ſobre querella, que alguno, ò alguna de, en que querella que le ferieron, ſi non parecen liuores, no hazen peſquiſa.

SVMMARIVM.

1 SVper leui iniuria verbo illata, non formatur inquiſitio.

2 Vbi adeſt ſanguinis effuſſio, iniuria atrox eſt.

3 Liuor pro hulcere, & pro inuidia, quoquè vſurpatur.

Lex XCVIII.

IN TEXTV IBI: Sobre las palabras de denueſto.

Scholium Primum.

1 CVm ſuperius latè tractauero de inquiſitione, hic repetere non eſſet fas: ſententia, quæ noſtri textu iu i admodum, & rationi proclíuis eſt, abundequè probatur in l. 3. & 4. tit. 10. lib. 11. Compil. cuius verba de noſtra lege ſumpta, & tranſcripta fuerunt.

IN TEXTV IBI: Sino parecen liuores.

Scholium II.

2 HOc antea prouiſum fuit à lege. 20. tit. 9. p. 7. vbi Gregor. Lopez, ſcholio. i. de liuore, & ſanguinis effuſione verba facit, & omnino inſpiciendus eſt Bart. in l. non ſolum, §. ſi mandato, ff. de iniurijs. Vbi adeſt enim ſanguinis effuſſio, iniuria atrox putatur, ſecundum eundem Bartol. dict. loco. Et hinc forſam ſanguinem ſuum quemlibet redimere poſſe dictum eſt, l. 1. ff. de bonis eorum, qui ante ſentent. 3 mort. ſibi conſc. Liuor autem pro iniuria accipitur, vt conſtat ex Lucano, lib. 1. ibi: *Liuor edax tibi cuncta negat*: & ex Claudiano, lib. 3. ibi: *Rabiem liuoris acerbi nulla poteſt placare quies*. Et ex Ouidio in illis verſibus.

Pallor in ore ſedet macies in corpore toto.
Nuſquam recta acies liuent rubigine dentes.
Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno.
Riſus abeſt, niſi quem viſi fecere dolores.

In noſtra tamen lege, liuor accipitur pro percuſſione, aut cõtuſione, ſiue hulcere, vt & accipit Plinius lib. 20. cap. 22. in principio, in illis verbis: *Illinuntur & liuoribus, ſuggillatiſquè cum melle, & adipe anſerino, aut cara Cypria*: hinc liuo-

liuorem cõtrahere, ideſt, nigreſceſce Columel. dixit lib. 12. cap. 47. & in Eccleſiaſtico legimus, flageli plagam liuorem facere.

Textus XCIX.

O *Troſi, en caſa del Rey, el que es condenado por coſtas, prendanle por ello el ſu cuerpo, ſino ha bienes de que lo pague.*

SVMMARIVM.

P *Ro expenſis, & ſportulis nemo in carcerem mittendus eſt.*

Lex XCIX.

IN TEXTV IBI: *El que es condenado por coſtas.*

Scholium Vnicum.

S Ententia huius legis eſt: In expenſis condemnatum, ſi pauper ſit, in carcerem conjiciendum, donec prædictas expenſas ſoluerit: quæ ſentẽtia dura profectò eſt, & cõtraria probatur in l. 20. 21. & 22. tit. 12. lib. 1. Compilát: ſemper itaquè mihi ſum perſuaſus, literã noſtri textus mendum habere Impreſſoris vitio, legendumquè eſſe cum negatione: *No le prendan por ello el ſu cuerpo:* nulloquè alio ſcholio indiget hæc lex.

Textus C.

O *Troſi, ſegun el fuero de Caſtilla, ſi alguno es acuſado de algun maleficio q̃ hizo, y el lo niega en juyzio, ſi deſpues ſe lo prueuan, magner deſpues ponga por ſi defenſion alguna porque con derecho hizo aquello que negò, que han prouado, no le reciban defenſion, e juzguen ſegun fue prouado el fecho.*

SVMMARIVM.

1 N *Egans delictũ cõmiſiſſe, de quo cõuictus eſt, allegare non poteſt ad ſui defẽſionẽ feciſſe.*

2 *Controuerſa opinio fuit, an prius delicto negato, exceptio defenſionis admitteretur: inter dubiaſquè opiniones elegit lex noſtra eam, quæ rem publicam intuetur, & malè factorum punitionem.*

Lex C.

IN TEXTV IBI: *No le reciban defenſion.*

Scholium vnicum.

1 S Ententia noſtræ legis eſt, negantem crimen cõmiſsiſſe, de quo conuictus eſt, tueri ſe nequaquã poſſe, adijciendo ad ſui defenſionè feciſſe.

2 Accurſij opinionem noſtra lex amplectitur in l. nemo ex his 43. de reg. iur. ſchol. 1. ibi: *Hæc autem vera ſunt, niſi lex impediat, impedit enim quandoq́, ecce enim ſi is, qui cõuenitur noxaliter negauerit ſeruum ſe habere in poteſtate, conuictus de mẽdatio inſolidum tenetur, nequè*

enim

enim poteſt pœnitere, vt ſupra de no xalibus, l. quoties, §. Prætor. & l. ſi ſer uus deportatus, §. ſi negauerit: codẽ tamẽ loco Accurſ. cõtrariã ſententiã multis quæ allegat iuribus probari conatur, & eũ refert & ſequitur Bart. ibidẽ in princ. idẽ Bart. in l. cũ de indebito, ff. de probat. & ibi Floria. de Sãcto Georgio, idẽ Bart. Paul. Bald. Salicet. & Alber. in auth. cõtra qui propriã, C. de nonnumer. pecu. qui hãc partem tanquã ęquiorẽ admittunt, negantes prohiberi reũ diuerſis exceptionibus vti, quia probationũ facultas cũ publica vtilitas in eis verſetur, reſtringẽda non eſt, præſertim cũ cõfeſsio reuocari poſsit, lite nõdũ finita, l. error, C. de iuris & facti ignorantia, & quia in dubijs reo fauendũ eſt, ſecundũ vulgaria iuris principia, alijs tamẽ ſẽtẽtia noſtrę legis placuit cũ admittendæ nullatenus ſint excuſationes, quæ confeſsionẽ perimunt, vel negationẽ interimunt, c. cũ dilecti, de accuſat. Itẽ & quia qui contrarijs, & repugnãtibus nititur non defenditur, quinimo punitur, c. dilectus, de tẽpore ord. & quia in teſte varietas non admittitur, niſi incõtinenti ſe corrigat, & emẽdet, c. prætere a, de teſtibus cogẽdis, quod in principali, & multò fortius locũ habebit, & quia in iudicijs nihil debet illuſoriũ agi, l. ſi prætor, ff. de iudicijs, & huius opinionis fuit Ioan. Andr. in c. ex tenore ad finẽ, de teſtibus, Innoc. in c. ad audiẽtiã, de homicidio ad fin. aliorũ tamen ſententia fuit, vt diſtinctione quæſtio decideretur diuerſitate conſtituta, an exceptio defenſionis appoſita eſſet ante publicationẽ teſtiũ, vel ẽ cõtra. Primo enim caſu exceptionem admittũt. In ſecundo verò vetãt, vt teſtatur Lucas de Pœna in l. profeſsionẽ, C. de muneribꝰ patrimoniorũ, lib. 10. verſ. hæc quæſtio. In qua quæſtione innumeros variaſſe cõmemorat, & tã quam ancipitẽ, & dubiã latè diſputat, & poſt eũ Nicolaus Boerius deciſ. 164. nu. 14. verſ. *ſecundo aut à principio negat*: vbi innumeros authores recenſet, & Decius, & Cagn. Socin. & ordinarij in d. l. nemo, plenè tractant, & Egidius Boſsius tit. de defenſione reorũ, nu. 4. Iulius Clarus lib. 5. §. homicidiũ, nu. 35. in hoc igitur opinionũ diſcrimine lex noſtra eã amplexa eſt, quæ rempublicã intuetur, & malefactorum punitionem, argumento texus in l. ſi à reo, ff. de fideiuſſoribus, ſancitque exceptionem, de qua hic in ipſo initio proponi debere.

Textus CI.

O Troſi, en los pleytos criminales, en q̃ ſi fueren probados ay muerte, ò perdimiento de miembro, no dan alçada, ni en la ſentencia difinitiua, ni interlocutoria, que acaciere de dar en los pleytos criminales.

SVM-

SVMMARIVM.

1 A Principe, lege uè ius appellandi, ex cauſa tolli poteſt.

2 Citatio cum iure naturali, inſtituta ſit, interdici nulla ratione poteſt.

Lex CI.

IN TEXTV IBI: No dan alçada.

Scholium vnicum.

1 Ratio autem ea eſt: à Principe enim lege uè ius appellandi ex cauſa tolli poteſt, c. 1. de reſcript. l. 1. §. interdum, ff. à quibus appellare licet, l. 13. tit. 23. p. 3. Nam quã uis appellatio defenſio ſit. l. 1. ff. de appell. defenſio, quæ a Rege tolli nequeat, Clem. paſtoral. de re iud. loquitur tamen ille tex. in citatione, quæ iure naturali in-
2 ſtituta eſt. Itaquè interdici citatio nequit, vt ibi ſcribentes teſtantur, & in c. 1. de cauſ. poſſ. & propriet. appellatio autem, cùm defenſio iuris poſitiui ſit á Rege, & lege prohiberi poteſt in caſibus à lege noſtra congeſtis, & ſimilibus, docet Abb. in c. dilecti, nu. 14. de except. vbi omnes Angel. Aret. in d. l. 1. vltimo notab. de appell. nullaquè alia expoſitione hic eſt opus.

Textus CII.

EN el titulo de los omecillos, ſobre la ley que comiença: Todo hombre que fallaré, ſobre aquellas palabras: ſea tenido de moſtrar quien lo mató, ſino tenido ſera de reſponder á la muerte, ſaluo el ſu derecho para defenderſe ſi pudiere. Y es á ſaber, que quando tal fecho acaece, el Alcalde deue ſaber la verdad por quantas partes pudiere, porque ſepa ſi es otro en la culpa ò otra razõ derecha, porque el ſeñor de la caſa es ſin culpa ſino matarlo han por ello, ſi el Rey no le haze merced: Pero ſi contra el ſeñor de la caſa no fuere fallado por prueuas, ò por peſquiſa, que es culpado de la muerte de aquel que fallaron muerto, y liuorado, y eſte liuorado lo ſaluara ante de ſu muerte al ſeñor de las feridas y de la muerte, y por preguntas, ni por otra manera no es fallado en culpa el ſeñor de la caſa, darlo han por quito los juezes. Y lo que dize en eſta ley ſe juzga, y ſe guarda en el Reyno de Leon, y en los otros Reynos del Rey. E ſi firien à alguno en caſa de otro, y no pueden ſaber quien lo firio, es à ſaber, ſi el ſeñor de la caſa ſi eſtaua ay entonces: y ſi eſtaua ay deue ſer preguntado, que diga quantos, y quales hõbres, y mugeres eſtauã en aquella ſu caſa à aquella ſazon que el ferido dize que le firieron: e ſino lo dixere, entonce el ſeñor de la caſa es tenido de monſtrar quien lo firio, y ſino ſera tenido à la ferida. Empero que juzgan algunos Alcaldes, que ſi el ſeñor eſtaua en la caſa quando acaecio el hecho, que el es tenido de moſtrar quien lo firio, y ſino que ſea tenido à la pena.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Contra habitantem præſumptio eſt, ſi in eius domo occiſus inueniatur.*

2 *Lex noſtra de probabili præſumptione accipi debet.*

3 *Ex probabili præſumptione ſolùm oritur ſemiplena probatio.*

4 *Finis præſumptionis eſt, transferre in aduerſarium onus probandi.*

5 *Leuius actor probare aſtringitur, quando præſumptio eſt cõtra reũ.*

Lex CII.

IN TEXTV IBI: *Sea tenido de moſtrar quien lo mato.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis hæc eſt. Si in domo alicuius occiſus, vel vulneratus reperiatur, cõtra habitantẽ præſumitur; niſi de percuſſore conſtet: lexq; fori; quæ à noſtra lege refertur, eſt l. 3. tit. 17. lib. 4. fori, quæ indiſtinctè prædictam opinionẽ admittit: lex tamen noſtra ſtyli eam interpretãdo, nõnullas huius regulæ exceptiones ſcribit, iudiciq; præcipit, vt diligẽter inquirat de crimine hoc, curetq; habitantẽ defendere: regulariter enim cõtra habitatorẽ ius præſumit; iuxtà noſtrã l. & præd. l. fori, vbi ex Bar. & alijs animaduertit Mõtaluus 1. ſchol. de præſumptionibusq; 2 plura hic adduci poſſent Pro intellectu tamen noſtræ legis ſatis erit animaduertere, accipiẽdam eſſe de probabili præſumptione; vt in l. final. ff. quod met. cauſ. Ex qua ſolum oritur ſemiplena pro-
3 batio, c. illud, cap. afferte, de præ-
4 ſump. Finis ergo huius præſumptionis erit, liberare acuſatorẽ à probandi onere, quod ei regulariter incumbit: vt Bald. docuit in l. cum de indebito, & in l. ei incumbit, de probationib. quod cum iudicio lex noſtra conſiderauit in vltima parte, ibi: *El ſeñor de la caſa es tenido de moſtrar quiẽ lo firio*: non tamen ex hoc putarem,
ab omni probatione accuſantem
5 liberari. Leuius verò ei incũbit probandi onus, l. non omnis, §. à barbaris, ff. de re militari, cap. præterea, de teſtibus.

Textus CIII.

Demandan algunos ombres omezillos a los concejos de fulano, de los ombres muertos en ſus terminos. Y es a ſaber, que ſi ſon Chriſtianos los ombres muertos, no les deuen dar omezillos: y aun los que guardan la Ronda nõ ſon tenidos a los omezillos por los ombres ay muertos: mas ſon tenidos de pechar lo que les fuerõ robado. Mas ſi es Iudio al que fallan muerto en el camino en el termino, el concejo donde es el termino ha de pechar al Rey mil marauedis de los buenos: y mas por los otros Moros de las Aljamas, que ſon libres, no pecharã ſtos mil marauedis, ſino lo huuieren por cartas de merced de los Reyes. Y eſte dicho ſe entiende, ſino ſe puede ſaber quien lo mato.

SVMMAIRIVM.

Homicidij calumnia propter cõtumaciam, & homicidiũ culpabile debetur, & non alioquin.

Lex CIII.

IN TEXTV IBI: *Homezillos a los concejos.*

Scholium Vnicum.

1 Duobus caſibus homicidij calumnia debetur, propter contumaciã videlicet, iuxta l.4.tit.3.lib.2.For. aut propter homicidium, in quo culpa tantum non vero dolus interuenit, l.7.tit.17.lib.4.For. & ſupra oſtẽdimus, cum igitur hic neq; contumacia, neq; dolus adſint homicidij calumnia locum non habet: hæcq; eſt vera tũ & breuis huius legis interpretatio.

Textus CIIII.

Es a ſaber, que ſi algun lego mata a algun clerigo, la ygleſia demanda el ſacrilegio, y deſpues el Rey el homezillo, ca primeramente deue ſer entregada la ygleſia del ſacrilegio, y deſpues el Rey. T eſtas dos penas ambas ſe pueden demandar, y cada uno puede demandar el tuerto que recibio, o hazer ſu demanda.

SVMMARIVM.

Occidens clericum, ſacrilegij & homicidij calumniam luit.

2 *Sacrilegij calunia, quæ ſit.*

3 *Quis ſit ſolidi valor, adnotatur.*

4 *Sacrilegij cognitio ad quem iudicem pertineat.*

Lex CIIII.

IN TEXTV IBI: *Si algun lego mata Clerigo.*

Scholium I.

1 Sententia huius legis hæc eſt: occidens clericum, ſacrilegij & homicidij calumniam luit, ſacrilegium tamen homicidio præfer-
2 tur: hactenus concluſio. Non indiſtinctè ſacrilegij calumnia hic accipienda eſt, inter ſacros enim ordines diuerſitas conſtituitur: ſi quis enim occidat presbyterũ, ſoluit pro ſacrilegio ſexcẽtos ſolidos, ſi diaconũ quadringentos, ſi ſubdiaconum trecentos, ſi religioſum, vel religioſam 400, ſi Epiſcopũ nongentos, vt elicitur ex text. in cap.1. de pœnis, & ex cap. qui ſubdiaconum, 17. q. 4. quibus conuenit l.7.tit.18.par.1. Solidusq; 8. pars eſt vnciæ, & nonaginta, & ſex ſolidi, ſiue aurei librã auri perficiunt, libra autẽ 12. vncijs conſtat, vt ex Bartolo, & Ioan. de Platea teſtatur Greg. Lupus in l.7.tit.18.p.1. qui igitur eccleſiaſticũ occiderit vltra alias corporis coerciones, ſacrilegij calũnia coercetur, quantitas autem ſacrilegij accipiẽda erit, ſecundũ prẽd. iura. Et de vero ſolidi valore in l.114. ſupra tractabo.

IN

IN TEXTV IBI: *Y deſpues el Rey el homezillo.* *Scholium II.*

EX his ſanè verbis deprehendo, criminis ſacrilegij cognitionẽ ad Regẽ, eiuſq; magiſtratus pertinere poſſe, quod animaduerſione dignũ eſt, cũ iudex eccleſiaſticus de iure cõmuni cognoſceret, cap. cum ſit generale, de for. comp. c. quiſquis, 17. q. 4. cui iuri, & ius regium partitarũ aſſentitur, vt adnotauit Gregorius in ſchol. 3. l. 6. tit. 18. p. 1. & in ſchol 2. l. 9. eod. tit. & part. quod verius iudico. Scribẽtes tñ hoc ſacrilegij delictũ mixti fori, eſſe communiter aſſerunt, vt videre licet ex Innocen. & Abbate in d. c. cũ ſit generale: at lex noſtra ſtyli, ſi clericus à laico occiſus ſit iudicis eccleſiaſti cognitionẽ omninò vetat: in quo notabilis eſt, & hoc iure vtimur.

Textus C V.

EN las calunias, el Rey por razon del ſeñorio deue primero ſer entregado, que el querelloſo. Y ſi el acuſado juzgado no ouiere bienes para pagar la calunia, deue primero ſer entregado al Rey ante que al qu relloſo, que le ſirua haſta q̃ ſea entregado por ſu ſeruicio de lo que ha de auer de la calunia.

SVMMARIVM.

1 *Debitor ex delicto, an ſit addicendus creditori.*

2 *Aliud pœna eſt, aliud calumnia; pro qua non denegatur ceſsio bonorum.*

3 *Calumnia fiſco priuſquàm offenſo ſoluenda eſt.*

4 *Si per ſententiam fiſco, & offenſo condemnatio applicetur, quis alteri præferatur, an verò fiat inter eos concurſus, ſi bona delinquẽtis vtriq; non ſufficiant.*

Lex C V.

IN TEXTV IBI: *Haſta que ſea entregado por ſu ſeruicio.* *Scholium Primum.*

1 DIfficultatem habet hęc lex, cũ debitor ex delicto nõ ſit addicẽdus creditori, l. ſi ex parte, §. quãquam, ff. quod cũ eo, l. ſi rerũ amoçarũ, ff. de re iud. vbi DD. tractant, necnon & in c. Odoardus, de ſolutio. & Baccius, qui plures referr de inope, c. 11. nu. 1. Hæc tñ ſententia nõ indiſtinctè accipiẽda eſt, aliud em̃ pœna eſt, aliud verò calunia: illa em̃ corporalis eſſe debet, ſi bonis re carcat, c. 1. §. homicidiũ, de pace

2 tenend. l. 1. ff. de pœn. Hæc verò cum reipublicæ ſatisfactionẽ nõ intueatur, pecuniç tantùm ſolutionem reſpicit, ſeruiendo itaq; debitor liberabitur, cũ ex delicto debitor, etiã appellatione debitoris cõprehẽdatur, & cui debet dicatur creditor, Bart. & omnes in l. 1. ſi cert. pet. & egregiè conſiderauit Iaſ. in §. pœnales, de act. nu. 43. ad quod alludens lex noſtra ceſsionẽ bonorum pro calumnia non denegar, iuuaturq; ex l. 9. tit. 16. lib. 5. Compil.

IN TEXTV IBI: *Deue primero ſer entregado al Rey.* *Scholium II.*

5 MAiorem difficultatem habet hæc lex in hac ſecũda parte, dum decidit, calũniam fiſco prius, quã offenſo eſſe ſoluendam: ratio autẽ ea eſt, quia in pari cauſa præfertur fiſcus priuato, l. 1. C. de iur. fiſ. lib. 10. Creditoribus tamẽ ex cõtractu fiſcũ non præferri palã eſt; l. quod placuit, ff. de iur. fiſ. Creditorib' verò ex delicto fiſcũ anteponi docet lex noſtra, quæ animaduerſione digna eſt, & ad eã non animaduertit Couar. var. lib. 1. c. 16. nu. 8. qui quæſtionẽ mouit, aitq; per ſentẽtiam alicui pecuniariã pœnã indictã fuiſſe, ita vt inter fiſcum & offenſum diuideretur, ex bonisq; dãnati, ſolui nõ poſſe totam hãc pecuniam, ſed ſolum partẽ dimidiam: quo caſu refert Ioannẽ Gallum q. 139. aſſerentẽ cõcurſum fieri debere, ita vt quãtitas delinquẽtis diuidatur, nulluſquè alteri præferatur, qui autor ita Pariſi. Arreſto fuiſſe pronuntiatũ teſtatur, ipſi tñ non aſſentitur doctiſsimus Couar. qui putat fiſcũ præferendũ, iuxta noſtræ legis deciſionẽ, ipſius tñ immemor, eandemq; quæſtionem proponit Marc. Anton. Peregri. de iur. fiſc. lib. 4. tit. 8. nu. 12. verſ. *Sed hic congruenter quæro*: meminitquè prædicti Arreſti Pariſ. & iuri conſentaneũ putat, aſſeuerans, nullibi in iure reperiri ex eodem facto, ſi duo oriantur creditores, vel ex lege, aut per ſententiam alterũ alteri in cõcurſu antecelli: quæſtionẽ ideoq; hanc decidẽdam eſſe ſecundũ regulã l. reos, §. cũ in tabulis, ff. de duob. reis, & l. 1. C. ſi. plur. vna ſentent. contendit. Cũ anceps ergo hæc quæſtio ſit, & in fiſci cauſam habeamus expreſsã Regni legẽ, ab Hiſpano Couar. non diſſentio, noſtramq; ſtyli deciſionẽ cuſtodiendam exiſtimo, fiſcũq; præferendum, quod notabile iudico, & perpetuò mẽri cõmendandũ. Æquius tamẽ erit, ſi diuiſio fiat inter fiſcum & priuatum.

Textus CVI.

SI en los pechos de la tierra en la peſquiſã q̃ ſe faze ſobre el cogedor de cada vno de los pechos del Rey teſtimonio cada pechero ſobre ſi. ſobre. juramẽto, q̃ pago el al cogedor tantos marauedis, q̃ le auia a pagar en el ſu pecho, e q̃ los pago a eſte cogedor del Rey por eſta, por eſta tal peſquiſa en los pechos que fueren del Rey ſera tenido de pagar al Rey el cogedor quanto fuere fallado aſsi por la peſquiſa que pagaron los pechero al cogedor: y eſte cogedor demãde a eſtos q̃ dixeren contra el eſte teſtimonio, ſi dixeron lo q̃ no era, que le paguen quanto daño le vino por lo que ellos dixeron, ſino prouaren, o moſtraren en como es verdad q̃

paga-

pagaron aquellos dineros a aquel cogedor, q̃ dixeron en la peſquiſa que auiã pagado: y eſto ſe entiende tan ſolamente que ſe ha de juzgar aſsi contra los cogedores del Rey, o de la Reyna de los ſus pecheros, mas no en otro pleyto.

SVMMARIVM.

1 E*Xactor collectarum Regi obligatur, tranſacto tempore definito ad eas recipiendas.*

2 *Si terminus deſignatus non ſit exactori, annus ei datur de iure.*

3 *Hunc terminum exactor prorogare non poteſt.*

4 *Si in tempore præfinito, exactor ab aliqua collectam nõ receperit, intendere contra eum actionem poterit, Rege prius ſatisfacto.*

Lex CVI.

IN TEXTV IBI: *Sera tenido de pagar al Rey el cogedor. Schol. vnicum.*

1 SEntentia huius legis hæc eſt: exactor collectarũ Regi exactionem, & collectam ſoluere aſtringitur elapſo tẽpore ſibi definito ad eam recibiendam, nec excuſabitur, allegãdo deſcriptos nõ ſoluiſſe, quinimo eorum iuramento in caſu dubio ſtatur. Poſtea verò quam, Regi facta ſolutio ſit, non denegatur cõtra incolas exactori actio.

Ratio autem huius ſentẽtiæ eſſe poteſt, ſemper enim dies præſtituitur ipſi exactori, intra quẽ exigat ipſas collectas, aut ſi hic definitus non ſit de iure annus ei datur ad eas colligendas, lex ſicut, de exactorib. & peræquat. lib. 10. Hanc ergo diẽ exactor prorogare nõ poteſt, vt docet Petrus de Vbald. de collect. in prin. numer. 16. & Felicianus ibidem in eius additione, idem Petr. de Vbald. conſ. 6. Nicolaus Feſtaſius de æſtimo, & collectis, p. 1. c. 1. nu. 26. Ægidius Tomat. de muner. patrimo. c. 11. nu. 19. Hic ergo exactor, ſi negligentiam adhibeat in collectis recipiendis, de eius bonis Regi debet ſatisfacere, nec excuſari poterit, ſi afferat ſibi non fuiſſe ſolutas, vt idẽ Ægidius docet d. c. 11. nu. 23. & 24. Actionem tamẽ intendere poterit ipſe exactor contra incolas deſcriptos in æſtimo itra tẽpus à iure ſtatutũ, l. ſicut in rem, C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum, & ibi Accurſ. verbo: *proſequuti*: nulloquè alio ſcholio eſt opus ad huius text. cognitionem.

Textus CVII.

O*Tro ſi es aſaber, que en tiempo del Rey don Fernando, y del Rey don Alfonſo, quãdo a algũ cauallero, o otro hombre mataſſen en caſa del Rey por juſticia, el ſu alguazil del Rey tomaua la ſu cama, e la ſu mula en que caualgaua, y el vaſo de la plata con que el beuia, y los paños que el veſtia, mas no los otros paños, ni el cauallo, ni otra coſa ninguna de las ſuyas.*

SVMMARIVM.

1 *Rabicè alguazellus Latinè iuſtitia nuncupaturr*

2 *Veſtes vltimo ſupplitio dānati ad lictorem pertinent.*

3 *Ad regium miniſtrum olim cuſtodia carceratorum ſpectabat.*

4 *Proceres apud veteres mula vehebantur.*

Lex CVII.

IN TEXTV IBI: *El ſu alguazil del Rey tomaua la ſu cama, y la mula.*

Scholium vnicum.

1 ALgazellus Arabico ſermone, Latino *Iuſtitia* nuncupatur, cùm eius executio ipſi incūbat, l. 20. tit. 9. part. 2. Nec inuenio legem, qua lectum, mula, & vas argéteum, veſteſq; illius, de quo iuſtitia ſumebatur, vltimoq; ſupplitio dānabatur, ad ij ſum pertinerent, 2 ſicut in noſtra adnotatur. Ex nouaq; Philippi II. ſanctione veſtes tantum Lictori addicūtur, l. 1. tit. 32. lib. 4. Compil. & puto, vt ex noſtræ legis verbis innuitur de iuſtitia publica text. noſtrum non loqui, ſed de ea quæ clam fit, vt ſæpe contingit: pro cuſtodia enim capti, prædicta bona ad regium miniſtrū, qui Algazellus vulgo appellatur, 3 pertinebant: ad quos iure veteri in carcerem coniectorum cuſtodia ſpectabat, l. 15. tit. 14. lib. 2. ordinamen. qui & apparitores regij dicebantur apud Romanos, teſte Caſiodoro lib. 12. in epiſt. 4 *oportet*. De mulaq; , non verò de cauallo hic mētio fit: apud veteres em̄, proceres, ſiue maſculos, ſiue fœminas mula vehi vſus admiſit, & in Chronicis fertur dominum Regē Henricū cognomentum IIII. & dominam Reginam Ioanā eius vxorem Madritij mula vectos, ex cœnobio diui Hieronymi, vſquè ad palatiū: ita enim apud bonos authores nūcupatur ampla regia domus, à Pallante Gigāte, qui primus palatium ob magnitudinē fui fabricaſſe dicitur, vt nōnulli autumant, & nos meminimus in l 97. ſupra: apud priſcos verò magis equs quam mula vſitabatur, quo vehi nobilitarē à plebe vulgus diſtinguebat, vt docet Strabo in lib. 15. Matronæ verò nobiles nō mula, ſed lecticis vectabantur, vt adnotauit Alex. ab Alex. lib. 5. c. 18. & ibi Tiraq. in eius annotationibus.

Textus CVIII.

OTro ſi, ſi alguno en caſa del Rey querella de alguno a lo fazer prender, por demanda que ha contra el criminal, o ciuil: y ſe va de la Corte ſin mandado del Alcalde no lo deue por eſſo ſoltar de la priſion, mas ante deue ſer emplazado el que le hizo prender.

SVMMAIRIVM.

S I cœptam accuſationem deſerat accuſator, intimatur ei vt eam proſequatur.

Lex CVIII.

1 Sentencia huius legis hæc eſt. Si quis in carcerem coniectus fuerit, ad alterius accuſationẽ, accuſatórque receſſerit, no ex hoc dimittendus captus eſt, ſed accuſans euocatur, eumque iubet prætor, vt accuſationem incœptam proſequatur. Eſtque hic vnus ex quatuor caſibus, in quibus denũtiatio fit accuſanti, de quibus egimus in leg. 76. ſupra, cuius ſcholia, & hic conueniunt: accuſatoreque non proſequẽte, magiſtratus officio lis pertractatur, & ibi animaduertimus.

Textus CIX.

O Troſi es a ſaber, q̃ ſi alguna beſtia, o otra coſa es hurtada en caſa del Rey, y es hallada deſpues: a quien quier que la fallan ha de reſponder por ella ante el Rey, o ante ſus Alcaldes. Y eſſo miſmo deuẽ hazer los Alcaldes en las villas do fue furtada la coſa, ſi ay la fallaren, maguer no demanden al que la tiene la coſa, que la furto el.

Lex CIX.

I N T E X T V I B I.
O otra coſa es hurtada.
Schol. vnicum.

Entẽtia huius legis hæc eſt. Si aliqua res ſubtracta ſit, ille apud quẽ reperitur, accuſari & conueniri poteſt, & ratione rei ſitæ forum ſortietur, huius ſentẽtiæ meminimus in l. 5. ſuperius, & ideo hic non tranſcribimus.

Textus CX.

O Troſi es a ſaber, q̃ maguer ſea abierta la peſquiſa, que el Alcalde de ſu oficio, puede aun peſquirir, y ſaber la verdad ſobre aquellas coſas, ſegun que eſta notado de ſuſo en la ley q̃ comiença: Otroſi es a ſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta. Y entiendeſe eſto ſegũ eſta ay notado. E otroſi es a ſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta, y alguno en la peſquiſa dize muchas razones en ſus dichos, como por agrauar mas el hecho, que ſe da por ello por ſoſpechoſo. E otroſi, ſi en la peſquiſa ay alguno q̃ dixere, que el oyò a fulano que auia fecho eſte fecho, de que peſquieren, o que gelo auia oydo a el, por eſto no lo atormentaran: maguer el otro niegue que eſto no ge lo dixo.

21 Lextus XCVII.

EN caſa del Rey aſsi lo vſan, que ſi alguno faze coſa, porque merezca muerte, è lo fizo el fecho eſtando el Rey en el lugar, lo mandò el Rey ſacar de la Igleſia para fazer del juſticia aquella que fuere fallada por derecho.

SVMMARIVM.

1 *AB Eccleſia poteſt extrahi delinquens, quando in Regia domo deliquerit.*

2 *Regia domus Palatium nuncupatur, & qua ratione.*

3 *Palatiar, vnde dictum ſit.*

4 *Apollo Palatinus, vnde dictus.*

5 *Tribus Palatina, vnde inſtituta.*

6 *Vnde Palatini ludi nũcupati ſint.*

7 *Palatinus mons quid.*

8 *Palatij præfectura quãti habitaſit*

9 *Palatiũ Regium immunitate potitur, à quo nullus extrahitur, niſi Rex iubeat.*

10 *Qui Palatium offendit delinquẽdo non potitur eius priuilegio.*

11 *Si ex caſu fortuito rixa orta in Palatio ſit, non extrahitur ab eo delinquens.*

12 *Delinquẽs in vna Eccleſia, ſi ad aliam confugiat nõ gaudet eius priuilegio.*

13 *Delinquẽs in Eccleſia ad Palatiũque fugiens, ab eo extrahẽdus eſt.*

14 *Immunitate non gaudet, qui commiſit homicidium in palatio, non tamen extenditur ad alia leuiora crimina.*

Lex XCVII.

IN TEXTV IBI: *En caſa del Rey aſsi lo vſan.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, ab Eccleſia extrahi, delinquentem poſſe, ſi in Regia domo delictum cõmiſiſſet.

2 Regia domus cuius noſtra lex meminit, Palatium nũcupatur, & quidem apud probatiſsimos Latinę linguæ authores, quę Regis domus, Palatij nomine inſigniri cœpit Auguſti Cæſaris tempore, nempe quia is Palatinum montem incoleret, ac inibi eſſet prætorium, domus item Romulia loco dicta Palatium eſt, & hinc fluxit, vt vbicumquè fuerit Rex eius domus Palatij aſſequatur nuncupationẽ, vt adnotauit Ludouicus Cælius, libr. 8. 3 cap. 1. ad fin. ſic & *Palatiar*, dictum eſt pro ſacrificio, quod in monte fiebat Palatino, vt ex Feſto Pompeio, idem Cælius teſtatur, lib. 28. c. 24. paulò poſt principiũ, Feſtus enim lib. 17. narrat ſacrificium, quod veteres Romæ in monte Palatino ſacrabãr, *Palatiar appellaſſe, ſiue Palatuar*, in idem enim conuenit, niſi in altero locorum mendum ſit, & hinc Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 11. quod in Palatio ſacrum fiebat, *Palatiar* quoquè vocari tradit. Apollo

4 Apollo quoquè Palatinus di-
ctus eſt, tanquam regum conſer
uator, vt animaduertit Briſo-
5 nius de formulis, libr.1.pag.49.
ad finem, & Palatina tribus, vn-
de inſtituta, traditur a Plinio, li-
bro.18.c.3.& à Lucio Floro Epi
to. Liuij, lib.20. ibi: *Libertini in*
quatuor tribus redacti ſunt, cum an-
tea diſperſi fuiſſent ex quilinam Pa-
6 *latinam ſuburranā colinam,* & hinc
Palatini ludi nuncupati ſunt:
quia in Palatio triduo celebrabā
tur in Diui Iulij honorem, qui
victam armis rem pu blicam in
dominationē vertit: de quibus
meminit Sueton. in Caligula, c.
56. & ſcribit Ioſephus antiquita
tum Iudaicarum, libr.19.cap.1.
7 Palatinus verò mons a Palantia
vrbe Arcadiæ dictus fuit, aut à
balatu pecorum, ſeu Pale paſto-
rum Dea, vel a Palatia Latini v-
xore, ſiue ab Hiperborea Palan
tis filia, vel quod ibi Palas defun
ctus ſit, vt conſtat ex Varrone,
lib.1.& 4. linguæ Latinæ, & Vir
gil. lib.8. Æneidos, his verſibus.

Arcades his oris genus à Palante profectum.
Qui Regem Euandrum comites, qui ſigna ſequuti.
Delegere locum, & poſuere in montibus vrbem.
Pallantis proaui de nomine Pallātēū.

8 Idemquè colligitur, ex Liuio,
1. Deca, lib.1. Palatijque præfe-
ctura multi habita fuit, vt ſcrip-
tum extat apud Alexand. ab A-
lex. lib.6. cap.20. & ibi Tiraquel. in eius ad notationibus, verbo, *Ac præfectu Palatij,* & verbo, *Cui præfectura,* vbi Alexā dri lapſum notat, & Palatio præfectus, quis hodie ſit docet Petrus Gregorius, in ſintag libr.6.cap.8. numer.11.

IN TEXTV IBI:
Lo mādò el Rey ſacar de la Igleſia.
Scholium II.

9 PRædictum Regis Palatium immunitate potitur, nullus enim delinquens ab eo extrahendus eſt, niſi de ſpeciali mādato Regis, vt Mōtaluus docuit in l.7. titul.5. lib.1. fori, ſcholio 1. in fine, & eum refert & ſequitur Remigius de Goni, de immunitate Eccleſiarum. 25. ampliatione, numer.1. vbi. 2.3.& 4. ſequentibus hanc opinionē confirmat, & Palatij Ætymon, ex Platea, & alijs tradit: diuerſitatemquè inter Palatium & aulam, & prætoriū, conſtituitquè, ibi inſpici poterunt, quo breuiter adnotato facilis redditur noſtræ legis ſententia, quę alioqui difficilis viſa eſt, ait enim crimē *Committentem* in Regio Palatio immunitate Eccleſiæ non frui: nam cum Montaluus & Remigius eādem immunitatem, qua gaudet Eccleſia Palatio indulſerint, ſicut qui in Eccleſia delinquit, eius non vtitur indulto, ita

&

& eadem ratione eo non potiatur,qui in Palatio deliquit, argumento textus in cap. vltimo, de immunitate Eccleſiarum, & in l.4.tit.11.p.1. & eorum,quæ in dict.c.adnotauit Abbas,num. 7.Nauarrus in Manuali. cap.25. num.20. Remigius Fallent.3.Iulius Clar.§.fin.quæſtion.30.numer.15.Couarr.variar.reſol.lib. 2.cap.20. nume.15. Ex duabus, nempe communiter receptis ra-
10 tionibus,quia conſentaneū non eſſet,vt qui Eccleſiam delinquēdo offendit eius beneficio iuuaretur,argumento textus in cap. de viro.12.quæſ.2.& in cap.quia fruſtra,de vſuris,& quia qui intra Eccleſiam crimen commiſit eius ſpe delinquere videtur, vt ab ea defendatur,in quo graui iniuria Eccleſia afficitur,quas rationes Couarr.vbi ſupra reddit eaſdemquè,& regio Palatio conducunt, à quo eius offenſor non defenditur, eadem itaquè diſtinctio,quæ in pijs locis traditur eadem,& in Palatio conſtituenda erit, vt ſi ex caſu fortui-
11 to rixa orta ſit,homicidiumquè ſequutum Palatij indulto rixantes potiātur,ſecus verò ſi ex propoſito, ſcundum Hoſtienſem Cardinalem,& Ancharr.in d.c. vltimo,vbi & Ioannes Andreas eandem opinionem admiſit.
12 Rurſus noſtri textus ſententia cōfirmatur, ſi animaduertamus delinquentem in vna Eccleſia, & ſi ad aliam confugiat,eius immunitate non frui, iuxta Couarr. opinionem, dicto cap.20. numer.15.Remigij Fallentia.11. num.2.improbata Syluestri conſuetudine,cuius meminit in ſūma,verbo immunitas.3. quæſt. 2.priuilegium enim vnius loci, & alteri indulgetur, eadem ergo militat ratio in Principis Palatio, ſecundum anteriorem opinionem,vt ſi ad alium immunem locum,quis auffugit eo nō potiatur,eiuſquè indulto,& im-
13 munitate,ſicut idem ſtatueremus,quando quis intra Eccleſiā crimen commiſiſſet,ad Palatiūquè fugeret, eius enim priuilegio Eccleſię offenſor nullatenus frueretur: hicquè eſt verus noſtræ legis intellectus,quæ profectò ſatis notabilis eſt.

IX TEXTV IBI:
Porque merezca muerte,

Scholium.III.

14 INquit tex. noſter,Palatij immunitate nō potiri illum,qui homicidium commiſerit in ipſomet Palatio,quaſi diuerſum conſtituens, quando aliud leuius delictum cōmiſſum ſit, in quo cū anceps quæſtio eſſet elegit lex noſtra opinionem Gof. quam amplectitur Cardinalis, in dict.cap. fin.de immunitate Eccleſiarum,num.1.

Textus

Textus XCVIII.

Otroſi, ſobre las palabras de denueſto, maguer ſean dichas de noche, no hazē peſquiſa: E otroſi ſobre querella, que alguno, ò alguna de, en que querella que le ferieron, ſi non parecen liuores, no hazen peſquiſa.

SVMMARIVM.

1 *Super leui iniuria verbo illata, non formatur inquiſitio.*

2 *Vbi adeſt ſanguinis effuſſio, iniuria atrox eſt.*

3 *Liuor pro hulcere, & pro inuidia, quoque vſurpatur.*

Lex XCVIII.

IN TEXTV IBI: *Sobre las palabras de denueſto.*

Scholium Primum.

1 CVm ſuperius latè tractauero de inquiſitione, hic repetere non eſſet fas: ſententia, quæ noſtri textu iu[illegible] admodum, & rationi proclinis eſt, abundequè probatur in l. 5. & 4. tit. 10. lib. 11. Compil. cuius verba de noſtra lege ſumpta, & tranſcripta fuerunt.

IN TEXTV IBI: *Sino parecen liuores.*

Scholium II.

2 HOc antea prouiſum fuit à lege. 20. tit. 9. p. 7. vbi Gregor. Lopez, ſcholio. 1. de liuore, & ſanguinis effuſsione verba facit, & omnino inſpiciendus eſt Bart. in l. non ſolum, §. ſi mandato, ff. de iniurijs. Vbi adeſt enim ſanguinis effuſsio, iniuria atrox putatur, ſecundum eundem Bartol. dict. loco. Et hinc forſan ſanguinem ſuum quemlibet redimere poſſe dictum eſt, l. 1. ff. de bonis eorum, qui ante ſentent. 3 mort. ſibi conſc. Liuor autem pro iniuria accipitur, vt conſtat ex Lucano, lib. 1. ibi: *Liuor edax tibi cuncta negat*: & ex Claudiano, lib. 3. ibi: *Rabiem liuoris acerbi nulla poteſt placare quies.* Et ex Ouidio in illis verſibus.

Pallor in ore ſedet macies in corpore toto.
Nuſquam recta acies liuent rubigine dentes.
Pectora f[illegible]lle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno.
Riſus abeſt, niſi quem viſi fecere dolores.

In noſtra tamen lege, liuor accipitur pro percuſsione, aut cōtuſione, ſiue hulcere, vt & accipit Plinius lib. 20. cap. 22. in principio, in illis verbis: *Illinuntur & liuoribus, ſuggillatiſquè cum melle, & adipe anſerino, aut cara Cypria*: hinc liuo-

liuorem cõtrahere,ideſt, nigreſcere Columel. dixit lib.12.cap. 47.& in Eccleſiaſtico legimus, flageli plagam liuorem facere.

Textus XCIX.

O Troſi,en caſa del Rey,el que es condenado por coſtas, prendanle por ello el ſu cuerpo,ſino ha bienes de que lo pague.

SVMMARIVM.

P Ro expenſis,& ſportulis nemo in carcerem mittendus eſt.

Lex XCIX.

IN TEXTV IBI: *El que es condenado por coſtas.*

Scholium Vnicum.

SEntentia huius legis eſt:In expenſis condemnatum, ſi pauper ſit,in carcerem conjiciendum,donec prædictas expenſas ſoluerit:quæ ſentẽtia dura profectò eſt,& cõtraria probatur in l.20.21.& 22.tit.12.lib.1. Compilat: ſemper itaquè mihi ſum perſuaſus,literã noſtri textus mendum habere Impreſſoris vitio,legendumquè eſſe cum negatione: *No le prendan por ello el ſu cuerpo:* nulloquè alio ſchoiio indiget hæc lex.

Textus C.

O Troſi,ſegun el fuero de Caſtilla,ſi alguno es acuſado de algun maleficio q̃ hizo,y el lo niega en juyzio,ſi deſpues ſe lo prueuan,maguer deſpues ponga por ſi defenſion alguna porque con derecho hizo aquello que negò, que han prouado,no le reciban defenſion,è juzguen ſegun fue prouado el fecho.

SVMMARIVM.

1 *NEgans delictũ cõmiſsiſſe, de quo cõuictus eſt,allegare non poteſt ad ſui defẽſionẽ feciſſe*

2 *Controuerſa opinio fuit, an prius delicto negato,exceptio defenſionis admitteretur:inter dubiaſquè opiniones elegit lex noſtra eam, quæ rem publicam intuetur, & malè factorum punitionem.*

Lex C.

IN TEXTV IBI: *No le reciban defenſion.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia noſtræ legis eſt,negantem crimen cõmiſsiſſe,de quo conuictus eſt,tueri ſe nequaquã poſſe,adijciendo ad ſui defenſionè feciſſe.

2 Accurſij opinionem noſtra lex amplectitur in l.nemo ex his 43.de reg. iur.ſchol.1.ibi: *Hæc autem vera ſunt, niſi lex impediat, impedit enim quandoq; ecce cnim ſi is, qui cõuenitur noxaliter negauerit ſeruum ſe habere in poteſtate, conuictus de mẽdatio inſolidum tenetur, nequè enim*

enim poteſt pœnitere, vt ſupra de no xalibus, l. quoties, §. Prætor. & l. ſi ſer uus deportatus, §. ſi negauerit: eodẽ tamẽ loco Accurſ. cõtrariã ſententiã multis quæ allegat iuribus probari conatur, & eũ refert & ſequitur Bart. ibidẽ in princ. idẽ Bart. in l. cũ de indebito, ff. de probat. & ibi Floriã. de Sãcto Georgio, idẽ Bart. Paul. Bald. Salicet. & Alber. in auth. cõtra qui propriã, C. de nonnumer. pecu. qui hãc partem tanquã ęquiorẽ admittunt, negantes prohiberi reũ diuerſis exceptionibus vti, quia probationũ facultas eũ publica vtilitas in eis verſetur, reſtringẽda non eſt, præſertim cũ cõfeſsio reuocari poſsit, lite nõdũ finita, l. error, C. de iuris & facti ignorantia, & quia in dubijs reo fauendũ eſt, ſecundũ vulgaria iuris principia, alijs tamẽ ſẽtẽtia noſtrę legis placuit cũ admittendæ nullatenus ſint excuſationes, quæ confeſsionẽ perimunt, vel negationẽ interimunt, c. cũ dilecti, de accuſat. Itẽ & quia qui contrarijs, & repugnãtibus nititur non defenditur, quinimo punitur, c. dilectus, de tẽpore ord. & quia in teſte varietas non admittitur, niſi in cõtinenti ſe corrigat, & emẽdet, c. præterea, de teſtibus cogẽdis, quod in principali, & multò fortius locũ habebit, & quia in iudicijs nihil debet illuſoriũ agi, l. ſi prætor, ff. de iudicijs, & huius opinionis fuit Ioan. Andr. in c. ex tenore ad finẽ, de teſtibus, Innoc. in c. ad audiẽtiã, de homicidio ad fin. aliorũ tamen ſententia fuit, vt diſtinctione quæſtio decideretur diuerſitate conſtituta, an exceptio defenſionis appoſita eſſet ante publicationẽ teſtiũ, vel ẽ cõtra. Primo enim caſu exceptionem admittũt. In ſecundo verò vetãt, vt teſtatur Lucas de Pœna in l. profeſsiq̃. 6. C. de muneribꝰ patrimoniorũ, lib. 10. verſ. hæc quæſtio. In qua quæſtione innumeros variaſſe cõmemorat, & tãquam ancipitẽ, & dubiã latè diſputat, & poſt eũ Nicolaus Boerius deciſ. 164. nu. 14. verſ. *ſecundo aut à principio negat:* vbi innumeros authores recenſet, & Decius, & Cagn. Socin. & ordinarij in d. l. nemo, plenè tractant, & Egidius Boſsius tit. de defenſione reorũ, nu. 4. Iulius Clarus lib. 5. §. homicidiũ, nu. 35. in hoc igitur opinionũ diſcrimine lex noſtra eã amplexa eſt, quæ rempublicã intuetur, & malefactorum punitionem, argumento textus in l. ſi à reo, ff. de fideiuſſoribus, ſancitque exceptionem, de qua hic in ipſo initio proponi debere.

Textus C I.

Otroſi, en los pleytos criminales, en q̃ ſi fueren probados ay muerte, ò perdimiento de miembro, no dan alçada, ni en la ſentencia difinitiua, ni interlocutoria, que acaciere de dar en los pleytos criminales.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *A Principe, legeuè ius appellandi, ex cauſa tolli poteſt.*

2 *Citatio cum iure naturali, inſtituta ſit, interdici nulla ratione poteſt.*

Lex CI.

IN TEXTV IBI:

No dan alçada.

Scholium vnicum.

1 Ratio autem ea eſt: à Principe enim legeuè ius appellandi ex cauſa tolli poteſt, c. 2. de reſcript. l. 1. §. interdum, ff. à quibus appellare licet, l. 13. tit. 23. p. 3. Nam quãuis appellatio defenſio ſit. l. 1. ff. de appell. defenſio, quæ a Rege tolli nequeat, Clem. paſtoral. de re iud. loquitur tamen ille tex. in citatione, quæ iure naturali in
2 ſtituta eſt. Itaquè interdici citatio nequit, vt ibi ſcribentes teſtantur, & in c. 1. de cauſ. poſſ. & propriet. appellatio autem, cùm defenſio iuris poſitiui ſit à Rege, & lege prohiberi poteſt in caſibus à lege noſtra congeſtis, & ſimilibus, docet Abb. in c. dilecti, nu. 14. de except. vbi omnes Angel. Aret. in d. l. 1. vltimo notab. de appell. nullaquè alia expoſitione hic eſt opus.

Textus CII.

EN el titulo de los omecillos, ſobre la ley que comiença: Todo hombre que fallarẽ, ſobre aquellas palabras: ſea tenido de moſtrar quien lo mató, ſino tenido ſera de reſponder à la muerte, ſaluo el ſu derecho para defenderſe ſi pudiere. Y es à ſaber, que quando tal fecho acaece, el Alcalde deue ſaber la verdad por quantas partes pudiere, porque ſepa ſi es otro en la culpa, ò otra razõ derecha, porque el ſeñor de la caſa es ſin culpa, ſino matarlo han por ello, ſi el Rey no le haze merced: Pero ſi contra el ſeñor de la caſa no fuere fallado por pruenas, ò por peſquiſa, que es culpado de la muerte de aquel que fallaron muerto, y liuorado, y eſte liuorado lo ſaluara ante de ſu muerte al ſeñor de las feridas y de la muerte, y por preguntas, ni por otra manera no es fallado en culpa el ſeñor de la caſa, darlo han por quito los juezes. Y lo que dize en eſta ley ſe juzga, y ſe guarda en el Reyno de Leon, y en los otros Reynos del Rey. E ſi fieren alguno en caſa de otro, y no pueden ſaber quien lo firio, es à ſaber, ſi el ſeñor de la caſa ſi eſtaua ay entonces: y ſi eſtaua ay deue ſer preguntado, que diga quantos, y quales hõbres, y mugeres eſtauã en aquella ſu caſa à aquella ſazon que el ferido dize que le firieron: e ſino lo dixere, entonce el ſeñor de la caſa es tenido de monſtrar quien lo firio, y ſino ſera tenido à la ferida. Empero que juzgan algunos Alcaldes, que ſi el ſeñor eſtaua en la caſa quando acaecio el hecho, que el es tenido de moſtrar quien lo firio, y ſino que ſea tenido à la pena.

SVMMARIVM.

1 *Contra habitantem præſumptio eſt, ſi in eius domo occiſus inueniatur.*

2 *Lex noſtra de probabili præſumptione accipi debet.*

3 *Ex probabili præſumptione ſolùm oritur ſemiplena probatio.*

4 *Finis præſumptionis eſt, transferre in aduerſarium onus probandi.*

5 *Leuius actor probare aſtringitur, quando præſumptio eſt cõtra reũ.*

Lex CII.

IN TEXTV IBI: *Sea tenido de moſtrar quien lo mato.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis hæc eſt. Si in domo alicuius occiſus, vel vulneratus reperiatur, cõtra habitantẽ præſumitur; niſi de percuſſore conſtet: lexq; fori; quæ à noſtra lege refertur, eſt l.3. tit.17.lib.4.fori, quæ indiſtinctè prædictam opinionẽ admittit: lex tamen noſtra ſtyli eam interpretãdo, nonullas huius regulæ exceptiones ſcribit, iudiciq; præcipit, vt diligẽter inquirat de crimine hoc, curetq; habitantẽ defendere: regulariter enim cõtra habitatorẽ ius præſumit; iuxtà noſtrã l.& præd.l.fori, vbi ex Bar. & alijs animaduertit Mõtaluus 1.ſchol. de præſumptionibusq; plura hic adduci poſſent. Pro in- 2 tellectu tamen noſtræ legis ſatis erit animaduertere, accipiẽdam eſſe de probabili præſumptione, vt in l.final.ff.quod met.cauſ. Ex qua ſolum oritur ſemiplena pro- 3 batio, c.illud, cap.afferte, de præ- 4 ſump. Finis ergo huius præſumptionis erit, liberare acuſatorẽ à probandi onere, quod ei regulariter incumbit; vt Bald. docuit in l. cum de indebito, & in l. ei incumbit, de probationib. quod cum iudicio lex noſtra conſiderauit in vltima parte, ibi: *El ſeñor de la caſa es tenido de moſtrar quiẽ lo firio*: non tamen ex hoc putarem, ab omni probatione accuſantem 5 liberari. Leuius verò ei incũbit probandi onus, l.non omnis, §. à barbaris, ff. de re militari, cap. præterea, de teſtibus.

Textus CIII.

Demandan algunos ombres omezillos à los concejos de fulano, de los ombres muertos en ſus terminos. Y es a ſaber, que ſi ſon Chriſtianos los ombres muertos, no les deuen dar omezillos: y aun los que guardan la Ronda no ſon tenidos a los omezillos por los ombres ay muertos: mas ſon tenidos de pechar lo que les fuerõ robado. Mas ſi es Iudio al que fallan muerto en el camino en el termino, el concejo donde es el termino ha de pechar al Rey mil marauedis de los buenos: y mas por los otros Moros de las Aljamas, que ſon libres, no pecharã eſtos mil marauedis, ſino lo huuieren por cartas de merced de los Reyes. Y eſte dicho ſe entiende, ſino ſe puede ſaber quien lo mato.

SVMMAIRIVM.

Homicidij calumnia propter cõtumaciam, & homicidiũ culpabile debetur, & non alioquin.

Lex CIII.

IN TEXTV IBI: *Homezillos a los concejos.*

Scholium Vnicum.

1 Duobus caſibus homicidij calumnia debetur, propter contumaciã videlicet, iuxta l.4.tit.3.lib.2.For. aut propter homicidium, in quo culpa tantum non vero dolus interuenit, l.7.tit.17.lib.4.For. & ſupra oſtẽdimus, cum igitur hic neq; contumacia, neq; dolus adſint homicidij calumnia locum non habet: hæcq; eſt vera tũ & breuis huius legis interpretatio.

Textus CIIII.

Es aſaber, que ſi algun lego mata a algun clerigo, la ygleſia demanda el ſacrilegio, y deſpues el Rey el homezillo, ca primeramente deue ſer entregada la ygleſia del ſacrilegio, y deſpues el Rey. Y eſtas dos penas ambas ſe pueden demandar, y cada vno puede demandar el tuerto que recibio, o hazer ſu demanda.

SVMMARIVM.

Occidens clericum, ſacrilegij & homicidij calumniam luit.

2 Sacrilegij calunia, quæ ſit.

3 Quis ſit ſolidi valor, adnotatur.

4 Sacrilegij cognitio ad quem iudicem pertineat.

Lex CIIII.

IN TEXTV IBI: *Si algun lego mata Clerigo.*

Scholium I.

1 Sententia huius legis hæc eſt: occidens clericum, ſacrilegij & homicidij calumniam luit, ſacrilegium tamen homicidio præfer-
2 tur: hactenus concluſio. Non indiſtinctè ſacrilegij calumnia hic accipienda eſt, inter ſacros enim ordines diuerſitas conſtituitur: ſi quis enim occidat presbyterũ, ſoluit pro ſacrilegio ſexcẽtos ſolidos, ſi diaconũ quadringentos, ſi ſubdiaconum trecentos, ſi religioſum, vel religioſam 400, ſi Epiſcopũ nongentos, vt elicitur ex text. in cap.1. de pœnis, & ex cap. qui ſubdiaconum, 17. q. 4. quibus conuenit l.7.tit.18.par.1. Solidusq; 8. pars eſt vnciæ, & nonaginta, & ſex ſolidi, ſiue aurei librã auri perficiunt, libra autẽ 12. vncijs conſtat, vt ex Bartolo, & Ioan. de Platea teſtatur Greg. Lupus in l.7.tit.18.p.1. qui igitur eccleſiaſticũ occiderit vltra alias corporis coerciones, ſacrilegij calũnia coercetur, quantitas autem ſacrilegij accipiẽda erit, ſecundũ prẽd. iura. Et de vero ſolidi valore in l.114. ſupra tractabo.

IN

IN TEXTV IBI: *Y deſpues el Rey el homezillo.* *Scholium II.*

EX his ſanè verbis deprehendo, criminis ſacrilegij cognitioné ad Regẽ, eiuſq; magiſtratus pertinere poſſe, quod animaduerſione dignũ eſt, cũ iudex eccleſiaſticus de iure cõmuni cognoſceret, cap. cum ſit generale, de for. comp. c. quiſquis, 17. q. 4. cui iuri, & ius regium partiũ aſſentitur, vt adnotauit Gregorius in ſchol. 3. l. 6. tit. 18. p. 1. & in ſchol 2. l. 9. eod. tit. & part. quod verius iudico. Scribẽtes tñ hoc ſacrilegij delictũ mixti fori, eſſe communiter aſſerunt, vt videre licet ex Innocen. & Abbate in d. c. cũ ſit generale: at lex noſtra ſtyli, ſi clericus à laico occiſus ſit iudicis eccleſiaſti cognitioné omninò vetat: in quo notabilis eſt, & hoc iure vtimur.

Textus CV.

EN las calunias, el Rey por razon del ſeñorio deue primero ſer entregado, que el querelloſo. Y ſi el acuſado juzgado no ouiere bienes para pagar la calunia, deue primero ſer entregado al Rey ante que al querelloſo, que le ſirua haſta q̃ ſea entregado por ſu ſeruicio de lo que ha de auer de la calunia.

SVMMARIVM.

Debitor ex delicto, an ſit addicendus creditori.

2 *Aliud pœna eſt, aliud calumnia, pro qua non denegatur ceſſio bonorum.*

3 *Calumnia fiſco priuſquàm offenſo ſoluenda eſt.*

4 *Si per ſententiam fiſco, & offenſo condemnatio applicetur, quis alteri præferatur, an verò fiat inter eos concurſus, ſi bona delinquẽtis vtriq; non ſufficiant.*

Lex CV.

IN TEXTV IBI: *Haſta que ſea entregado por ſu ſeruiciò. Scholium Primum.*

1 DIfficultatem habet hęc lex, cũ debitor ex delicto nõ ſit addicẽdus creditori, l. ſi ex parte, §. quãquam, ff. quod cũ eo, l. ſi rerũ amotarũ, ff. de re iud. vbi DD. tractant, necnon & in c. Odoardus, de ſolutio. & Baccius, qui plures refert de inope, c. 11. nu. 1. Hæc tñ ſententia nõ indiſtinctè accipiẽda eſt, aliud enĩ pœna eſt, aliud verò calunia: illa enĩ corporalis eſſe debet, ſi bonis reus careat, c. 1. §. homicidiũ, de pace tenend. l. 1. ff. de pœn. Hæc verò
2 cum reipublicæ ſatisfactioné nõ intueatur, pecunię tantùm ſolutionem reſpicit, ſeruiendo itaq; debitor liberabitur, cũ ex delicto debitor, etiã appellatione debitoris cõprehẽdatur, & cui debet dicatur creditor, Bart. & omnes in l. 1. ſi cert. pet. & egregiè conſiderauit Iaſ. in §. pœnales, de act. nu. 43. ad quod alludens lex noſtra ceſſioné bonorum pro calumnia non denegat, iuuaturq; ex l. 9. tit. 16. lib. 5. Compil.

IN TEXTV IBI: *Deue primero ſer entregado al Rey.* *Scholium II.*

5 MAiorem difficultatem habet hæc lex in hac ſecūda parte, dum decidit, calūniam fiſco prius, quā offenſo eſſe ſoluendam: ratio autē ea eſt, quia in pari cauſa præfertur fiſcus priuato, l. 1. C. de iur. fiſ. lib. 10. Creditoribus tamē ex cōtractu fiſcū non præferri palā eſt; l. quod placuit, ff. de iur. fiſ. Creditorib' verò ex delicto fiſcū anteponi docet lex noſtra, quæ animaduerſione digna eſt, & ad eā non animaduertit Couar. var. lib. 1. c. 16. nu. 3. qui quæſtionē mouit, aitq; per ſententiam alicui pecuniariā pœnā indictā fuiſſe, ita vt inter fiſcum & offenſum diuideretur, ex boniſq; dānati, ſolui nō poſſe totam hāc pecuniam, ſed ſolum partē dimidiam: quo caſu refert Ioannē Gallum q. 139. aſſerentē cōcurſum fieri debere, ita vt quātitas delinquētis diuidatur, nulluſquè alteri præferatur, qui autor ita Pariſi. Arreſto fuiſſe pronunciatū teſtatur, ipſi tn̄ non aſſentitur doctiſsimus Couar. qui putat fiſcū præferendū, iuxta noſtræ legis deciſionē, ipſius tn̄ immemor, eandemq; quæſtionem proponit Marc. Anton. Peregri. de iur. fiſc. lib. 4. tit. 8. nu. 12. verſ. *Sed hic congruenter quæro*: meminitquè prædicti Arreſti Pariſ. & iuri conſentaneū putat, aſſeuerans, nullibi in iure reperiri ex eodem facto, ſi duo oriantur creditores, vel ex lege, aut per ſententiam alterū alteri in cōcurſu antecelli: quæſtionē ideoq; hanc decidēdam eſſe ſecundū regulā l. reos, §. cū in tabulis, ff. de duob. reis, & l. 1. C. ſi plur. vna ſentent. contendit. Cū anceps ergo hæc quæſtio ſit, & in fiſci cauſam habeamus expreſsā Regni legē, ab Hiſpano Couar. non diſſentio, noſtramq; ſtyli deciſionē cuſtodiendam exiſtimo, fiſcūq; præferendum, quod notabile iudico, & perpetuò mēti cōmendandū. Æquius tamē erit, ſi diuiſio fiat inter fiſcum & priuatum.

Textus CVI.

SI en los pechos de la tierra en la peſquiſa q̄ ſe faze ſobre el cogedor de cada vno de los pechos del Rey teſtimonio cada pechero ſobre ſi ſobre juramēto, q̄ pago el al cogedor tantos marauedis, q̄ le auia a pagar en el ſu pecho, e q̄ los pago a eſte cogedor del Rey por eſta, por eſta tal peſquiſa en los pechos que fueren del Rey ſera tenido de pagar al Rey el cogedor quanto fuere fallado aſsi por la peſquiſa que pagaron los pechero al cogedor: y eſte cogedor demāde a eſtos q̄ dixeren contra el eſte teſtimonio, ſi dixeron lo q̄ no era, que le paguen quanto daño le vino por lo que ellos dixeron, ſino prouaren, o moſtraren en como es verdad q̄

paga-

pagaron aquellos dineros a aquel cogedor, q̃ dixeron en la peſquiſa que auiã pagado: y eſto ſe entiende tan ſolamente que ſe ha de juzgar aſsi contra los cogedores del Rey, o de la Reyna de los ſus pecheros, mas no en otro pleyto.

SVMMARIVM.

Exactor collectarum Regi obligatur, tranſacto tempore definito ad eas recipiendas.

2 *Si terminus deſignatus non ſit exactori, annus ei datur de iure.*

3 *Hunc terminum exactor prorogare non poteſt.*

4 *Si in tempore præfinito, exactor ab aliqua collectam nõ receperit, intendere contra eum actionem poterit, Rege prius ſatisfacto.*

Lex CVI.

IN TEXTV IBI: *Sera tenido de pagar al Rey el cogedor. Schol. vnicum.*

1 Sententia huius legis hæc eſt: exactor collectarũ Regi exactionem, & collectam ſoluere aſtringitur elapſo tẽpore ſibi definito ad eam recibiendam, nec excuſabitur, allegãdo deſcriptos nõ ſoluiſſe, quinimo eorum iuramento in caſu dubio ſtatur. Poſtea verò quam, Regi facta ſolutio ſit, non denegatur cõtra incolas exactori actio.

Ratio autem huius ſentẽtiæ ea eſſe poteſt, ſemper enim dies præſtituitur ipſi exactori, intra quẽ exigat ipſas collectas, aut ſi hic definitus non ſit de iure annus ei datur ad eas colligendas, lex ſicut, de exactorib. & peræquat. lib. 10. Hanc ergo diẽ exactor prorogare nõ poteſt, vt docet Petrus de Vbald. de collect. in prin. numer. 16. & Felicianus ibidem in eius additione, idem Petr. de Vbald. conſ. 6. Nicolaus Feſtaſius de æſtimo, & collectis, p. 1. c. 1. nu. 26. Ægidius Tomat. de muner. pratrimo. c. 11. nu. 29. Hic ergo exactor, ſi negligentiam adhibeat in collectis recipiendis, de eius bonis Regi debet ſatisfacere, nec excuſari poterit, ſi aſſerat ſibi non fuiſſe ſolutas, vt idẽ Ægidius docet d. c. 11. nu. 23. & 24. Actionem tamẽ intendere poterit ipſe exactor contra incolas deſcriptos in æſtimo itra tẽpus à iure ſtatutũ, l. ſicut in rem, C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum, & ibi Accurſ. verbo: *proſequuti*: nulloquè alio ſcholio eſt opus ad huius text. cognitionem.

Textus CVII.

OTro ſi es aſaber, que en tiempo del Rey don Fernando, y del Rey don Alfonſo, quãdo a algũ cauallero, o otro hombre mataſſen en caſa del Rey por juſticia, el ſu alguazil del Rey tomaua la ſu cama, e la ſu mula en que caualgaua, y el vaſo de la plata con que el beuia, y los paños que el veſtia, mas no los otros paños, ni el cauallo, ni otra coſa ninguna de las ſuyas.

SVMMAIRIVM.

SI cœptam accuſationem deſerat accuſator, intimatur ei vt eam proſequatur.

Lex CVIII.

SEntentia huius legis hæc eſt. Si quis in carcerem conie̅ctus fuerit, ad alterius accuſationẽ, accuſatorq; receſſerit, no ex hoc dimittendus captus eſt, ſed accuſans euocatur, eumque iubet prætor, vt accuſationem incœptam proſequatur. Eſtque hic vnus ex quatuor caſibus, in quibus denũciatio fit accuſanti, de quibus egimus in leg. 76. ſupra, cuius ſcholia, & hic cõueniunt: accuſatoreque non proſequẽte, magiſtratus officio lis pertracta tur, & ibi animaduertimus.

Textus CIX.

OTroſi es aſaber, q̃ ſi alguna beſtia, o otra coſa es hurta la en caſa del Rey, y es hallada deſpues: a quien quier que la fallan ha de reſponder por ella ante el Rey, o ante ſus Alcaldes. Y eſſo miſmo deuẽ hazer los Alcaldes en las villas do fue furtada la coſa, ſi ay la fallaren, maguer no demanden al que la tiene la coſa, que la furto el.

Lex CIX.

IN TEXTV IBI

O otra coſa es hurtada.

Schol. vnicum.

SEntẽtia huius legis hæc eſt. Si aliqua res ſubtracta ſit; ille apud quẽ reperitur, accuſari & conueniri poteſt, & ratione rei ſitæ forum ſortietur, huius ſentẽtiæ meminimus in l. 5. ſuperius, & ideo hic non tranſcribimus.

Textus CX.

OTroſi es aſaber, q̃ maguer ſea abierta la peſquiſa, que el Alcalde de ſu oficio, puede aun peſquirir, y ſaber la verdad ſobre aquellas coſas, ſegun que eſta notado de ſuſo en la ley q̃ comiença: Otroſi es aſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta. Y entiendeſe eſto ſegũ eſta ay notado. E otroſi es a ſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta, y alguno en la peſquiſa dize muchas razones en ſus dichos, como por agrauar mas el hecho, que ſe da por ello por ſoſpechoſo. E otroſi, ſi en la peſquiſa ay alguno q̃ dixere, que el oyò a fulano que auia fecho eſte fecho, de que peſquieren, o que gelo auia oydo a el, por eſto no lo atormentaran: maguer el otro niegue que eſto no ge lo dixo.

Lex CX.
IN TEXTV IBI:
Abierta la peſquiſa.

Scholium vnicum.

SENTENTIA huius legis hæc eſt. Et publicatis teſtimonijs Magiſtratus recipere teſtes poterit. Hactenùs concluſio huic legi ſcholia adiecimus in l.54.ſupra,cuius & noſtra lex meminit, vt ex eius ſerie patet ibi itaquè adnotata inſpicienda ſunt.

Textus CXI.

OTroſi el carcelero que tiene en guarda preſo, ſi el preſo en trayendolo al Rey por el camino, dize que ſe echo en el rio, y murio, deuelo prouar, ſino ſera tenido a la muerte.

SVMMARIVM.

SI captus defunctus ſit, contra cuſtodem præſumptio eſt. 1

2 *Hæc determinatio ſpecialis eſt in cuſtode, quamuis alioqui culpa nõ præſumatur, niſi probetur.*

Lex CXI.
IN TEXTV IBI:
Sino ſera tenido a la muerte.

Scholium vnicum.

1 SENTENTIA huius legis hæc eſt. Si prehenſus defunctus ſit, caſuquè, aut impetu mortem obueniſſe aſſerat eius cuſtos, caſum probare aſtringitur: quæ ſententia confirmatur ex pulchra deciſione textus in l.vltim,ff.de cuſtod.reo. In qua ita ſcriptum eſt: *Sed ſi ſe cuſtodia interfecerit, vel præcipitauerit, militis culpæ adſcribitur:* & rurſus: *Ergo ſi caſu cuſtodia defuncta dicatur, teſtationibus id probandum eſt, & ſic venia dabitur.* Et ſanè hæc traditio iuri refragatur, ſecundum Martinum veterẽ ſcriptorem, ab Accurſio relatum in dicta lege vltima, verbo, *probandum eſt.* Quippequi ait, culpam priùs probari debere nec reum, niſi ea præceſſerit ad defenſionem aſtringi, eſſe tamen in milite & cuſtode ſpeciale firmat, quia & ſpeciale eius officium erat cuſtodire, ſicut & in argentario dicimus in legẽ ſi quis ex argentarijs, §.vltimo, de ædendo, vbi Accurſius plenè diſputat, qui omnino inſpiciendus eſt, & Angelus in dicta lege vltima, num.6. qui de huius probationis qualitate nõnulla animaduertit, & Iulius Clarus §.vltimo, quæſt.46. numero.5.

(?.)

Textus CXII.

OTroſi es a ſaber, que el mayordomo de aquel hombre, cuyos dineros deſpendio, deuele dar quenta: y ſi a la quenta entre ellos ay deſauenencia, y en lo recebido que dize que recibio el mayordomo del ſeñor, deue ſer creydo por ſu juramento. Mas ſi es otro mayordomo, que recaude las ſus heredades, o los otros ſus bienes, entonce ſi entre el ſeñor y el ay alguna duda ha de ſaber la verdad dende por quantas partes pudiere ſaber el Alcalde. Y el ſeñor puede a qualquier deſtos mayordomos ante que ſe deſpidan del prenderlos, y tenerlos preſos, y tomar lo que huuieren. Mas ſi ſe deſpidio del el mayordomo, y ouiere otro ſeñor, no lo puede recaudar por ſi, ni lo prender, mas querellelo a los oficiales. Y es a ſaber, que en Zamora, y en Salamanca, que aſsi lo han de coſtumbre, que ſobre qualquier mayordomo de los ſobredichos ſera creydo por ſu juramento el ſeñor.

SVMMARIVM.

1 *QVilibet adminiſtrator adminiſtrationis ſuæ rationē reddere debet.*
2 *In crimen falſi incidit adminiſtrator, labeq́ infamiæ notatur, ſi rectam non reddiderit rationem.*
3 *Adminiſtrator ſiue voluntarius, ſiue neceſſarius, rationem reddere aſtringitur.*
4 *Rationum redditio, Reipublicæ expedit.*
5 *Adminiſtratoris iuramento ſtatur, ſi dubium verſetur ſuper accepto, modicaq́ quantitas ſit.*
6 *Expenſæ modicæ hæ ſunt, quas iudex arbitratur.*
7 *Si acceptum magnæ quantitatis eſt, & expenſum exacte probari debet.*
8 *Adminiſtratore defuncto iuramentum, an ad hæredes tranſmittatur.*
9 *Mors illius, qui in libro ſcripſit iuramento ſubrogatur, cùm non præſumatur immemor vitæ æternæ.*
10 *Etiam in non modicis expenſis expendentis, iuramento ſtatur, ſi alia adminicula adyciantur.*
11 *De origine verbi expendere.*

Lex CXII.

IN TEXTV IBI; *Deuele dar quenta.*

Scholium I.

1 RAtio huius ſcholij eſt, quia quilibet rationē adminiſtrationis ſuæ reddere debet, vulgaris lex 1. §. officio, ff. de tutel. & ratio. diſt. l. aduerſus, C. de adminiſt. tuto. Quæ iura licet de tutoribus, curatoribusvè verba faciãt in omni adminiſtratione accipiũtur, vt citra alios innumeros recen-

ſ-us, docet Muñoz de Eſcobar,
de ratiocinijs,cap.3. in princip.
quæ rationes, veritatem & re-
ct i udinem habere debent, iux-
ta textum in l.26.tit.12.part.5.
2 In crimen enim falſi incidit ad-
miniſtrator,qui rectam rationẽ
non præſtiterit,l.1.§.tutores,ff.
de falſis, vbi ſcribentes commu
niter, nec omittenda etiam eſt
lex 1.ff. de his qui notantur infa
mia,qua,ſecũdum eius deciſio-
nem non caret, qui malè in ad-
3 miniſtratione verſatus ſit.Cùm
igitur omnis adminiſtrator, ſi-
ue neceſſarius,ſiue voluntarius,
rationem referre aſtrictus ſit,
vt eleganter docuit Romanus
conſ.414.in princip.iuri admo-
dum procliuis redditur noſtri
textus ſententia, quæ rationes
referri iubet, cum hic actus ra-
tionẽ reddendi,adminiſtratio-
nis quam quis ſuſcepit a Ime-
dum vtilis ſit, reipublicæq; ex-
pediat: de qua re intuendus eſt
4 Afflict in conſtit.Siciliæ, cuius
initium eſt minoribus prope fi-
nẽ, Caſaneus in conſuet. Burg.
Rub.4.§.6.verſ.*reddere*, nu. 20.
Baetius de decim cap.2.nu.159.
Aym.conſ.218. per totum. Ro-
land.conſ.49.numer.13. Abbas
conſ.63.in fi.Rebuf. in l.boues,
§.hoc ſermone, verſ. ad primũ,
ff. de verborum ſignificatione.
Menoch. libro. 2. de arbit. caſu
209.Deciſio Genuenſis,cap.26.
num.9.Barbatia conſil.vltimo,
dubio 4.libr.3. Caſtillo in l.27.
Tauri,num.18. Gregor.in l.26.
tit.12.part.5.verbo,*quenta*:& in-
ſpiciendæ ſunt l.argentarius,§.
ædi,ff.de ædendo,l.23.tit.19.lib.
9.Nouæ Collectionis.

IN TEXTV IBI:
De ſer creydo por ſu juramento.

cholium II.

5 SAncit lex hæc, adminiſtra
toris iuramento ſtandum,
quando dubium verſetur
ſuper pecunia recepta, cui ſen-
tentiæ, quæ non leuis difficulta
tis eſt, accedit Speculi doctrina
in titulo de inſtrum. æditione,
§.*nunc verò aliqua*, verſ.*vigeſima
quid ſi executor*, docentis, ſi ex-
penſæ modicæ ſint,ſufficere ius
iurandum illius, qui expendit,
conſiderata tamen eius qualita-
te,à quo non diſſentit Plotus in
tractatu de in litem iurando,§.
12.nu.8.Ioan. Garcia de expenſ.
cap.20. num.13. Baccius de de-
6 decima,cap.21.num.28.Expen-
ſæquè modicæ hę ſunt,quas iu-
dex æſtimabit, vt eidem Ioanni
Garcia placuit,vbi ſupra,& cap.
21.num. 16. Nequè in his mo-
dicis expẽſis dies apponi debet,
ita tamen vt cauſa expenſi ex-
primatur, l. cũ plures,§. in pri-
mis,ff.de adminiſtratione tuto.
Bald. in Rubrica, C. de fide in-
ſtrumentorum, num. 33. & 34.

Ex

Ex quo elicitur tria deſiderari
ad hoc, vt prædictæ opinioni ſit
locus. Primum, vt expenſæ modicæ
ſint quantitatis. Secundũ,
vt cauſa expẽſi adſcribatur. Tertium,
vt expendentis iuramentũ
adijciatur lex ſi quis pro redemptione,
C. de donationib. &
ſanè de his modicis expẽſis ſentit
lex noſtra ad hoc, vt prædicto
iuramẽto ſtetur, vt ſubijcit
in verſ. *Mas ſi es otro mayordomo,*
7 *que recaude las ſus heredades.* Quo
caſu quando ſcilicet acceptum
maioris conſiderationis eſt expenſum,
exactè probari debet;
nec expendenti (ſolo iuramẽto
adiecto) credetur, lex quæ ſub
cõditione: vbi Bartolus, & Doctores
de condit. & demonſtr.

8 Hicquè ambigi ſolet, nec omitti
quidem poteſt ad noſtræ
legis intellectũ, an adminiſtratore
defuncto, iuramẽtum hoc
ad hæredes tranſmittatur, an
verò aſtringatur probare defunctum
non recepiſſe, vel ſi accepit,
expendiſſe, & ſanè Baldus
vbi ſupra, adminiſtratore viuẽte
Sacramẽto locum eſſe, teſtatur,
quaſi cõtrarium innuat eo mortuo.
Illud tamẽ receptum eſt in
his modicis expenſis ſatis ſufficere,
ſi in Codice expenſi, & ac-
9 cepti ſcriptæ ſint. Nam quanuis
iuramentum tranſmiſsibile
non ſit, mors tamen illius qui
ſcripſit loco eius ſubrogatur, &
perinde habetur, ac ſi ipſe ante
obitum iuramentum præſtitiſſet,
vt egregiè docuit Bartol. in
l. admonendi, num. 27. ff. de iure
iurando, Baldus in l. comparationes,
num. 14. C. de fide inſtrumentorum,
Paulus conſil. 131.
10 Ruinus conſ. 18. num. 2. Et his
quoq; addo etiam in non modicis
expenſis expendentis iuramento
ſtari, ſi ei adhęreãt expendentis
qualitas, veriſimilitudo,
& iudicis motus, vt docuit
Damhauderius in tractatu
de tutoribus, & curato. titul de
tutoris iuſtificatione, num. 33.
11 Huius autem verbi expendere,
originem à peruetuſto appendendi
aſsis more elicit. Plinius
lib. 33. cap. 3. his verbis: *Populus
Romanus, nec argento quidem ſignato
ante Pyrrhum Regem deuictũ
Libralis: vnde etiam nunc libella
dicitur, dupondius appendebatur aſſis:
qua re æris grauis pœna dicta: &
adhuc expendere, & expenſa in rationibus
dicuntur: item impendia, &
impedere.*

Textus CXIII.

SI alguno es acuſado, y eſta preſo en alguna villa, y embia el Rey a mandar, que ge'o traygan el alguazil dende lo deue traer a coſta del acuſador, mas no a coſta del acuſado, ni del cõcejo de la villa, o del lugar: y de lo q̃ fuere dado juyzio cõtra el acuſado, entõces pagara eſtas coſtas, y las otras, y no ante.

SVM-

SVMMARIVM.

1 AD *Expenſarum ſolutionem, nõ aſtringitur accuſatus ante diffinitiuam ſententiam.*

2 *Si expenſæ ipſa diffinitiua ſententia non adiudicantur, peti non poſſunt.*

3 *Sumptus æſtimantur, quando in ipſa ſententia exprimitur.*

4 *Expenſæ factæ ab actore ante litem conteſtatam, nominatim petendæ ſunt ſecus poſt litis conteſtationem, tũc enim generalis petitio ſufficit.*

5 *Fructus abſque ſpeciali condemnatione non debentur.*

6 *Petitio, in qua res & fructus petũtur, diuerſa habet capita, aliud ſcilicet de re, aliud de fructibus, ſpecialis itaq́ determinatio de vnoquoq́ requiritur.*

7 *Quamuis iudex condemnet in bonis petitis, non ex hoc reus in fructibus condemnatus exiſtit.*

8 *Actor appellare poteſt, & ſi res adiudicetur, ſi fructus vel expenſæ ei non addicantur.*

Lex CXIII.

IN TEXTV IBI: *A coſta del acuſador.*

Scholium vnicum.

1 SEntẽtia huius legis eſt, accuſatoris expenſis reum ad ſuperius tribunal remitten dum: huiusquè ſententiæ ratio redditur à noſtri text. litera, dũ ait, reum ante diffinitiuam, & expenſarum condenatione non aſtringi, Inſpiciendusq; eſt Abbas conſ. 78. Gregorius Nata in Clemẽtina ſæpe, §. quæ omnia, de verb. ſignificatione Hippolytus in praxi, §. ſupereſt: quod adeò perſpicuum eſt, vt diſpu-
2 tatione nõ indigeat. Quinimò ſi hæ expenſæ, ipſa diffinitiua ſententia non adiudicentur, peti nõ poterunt, nec noua lis ſuper eis mouenda eſt, nec earum
3 æſtimatio facienda: æſtimantur namq; ſumptus, quãdo in ipſa ſentẽtia exprimitur, & nõ alioquin, quod nõ ita accipiendum eſt, vt iudex neceſſariò debeat penès ſe reſeruare ſumptuũ taxationem: ſaltem tamen debet condemnare, ad hoc vt æſtimatio, & taxatio petatur, lex omnes, §. ſiue autem alterutra, C. de iudicijs, l. omnes qui, §. fin. de Epiſcop. & cleric. §. hæc autem omnia, inſtit. de pœna temerè litig. l. eum quem temerè, ff. de iudic. cap. finem litibus, de
4 dolo, & contum. Quoad intellectum tamen noſtræ legis adnotandum eſt, expenſas, quas refert lex noſtra, tanquam factas ante litem conteſtatam nominatim peti debere ab actore ad hoc vt iudex in eis cõdemnare poſſit, lex ædiles, §. item ſciendum, ff. de ædilitio edicto, lex

item ſi ſerui, §.1. eodẽ tit. Itaquè tantum abeſt, vt debeantur ipſi actori ante ſententiam, & condemnationem, vt etiam nõ ſufficiat generalis petitio expenſarum, ad hoc vt iudex cõdemnet, niſi ſpecialis præceſſerit: hæc enim diuerſitas cõſtituitur inter ſumptus factos ante & poſt litis conteſtationem, illi enim neceſſariò exprimi debent, hi generali petitione continentur, vt eleganter docuit Bernardus in dicto cap. finem litibus, ſchol. *Expenſas.* Cũ igitur, ſiue iure actionis, ſiue iudicis officio, ſpeciali, aut generali petitione expenſæ debeantur, condemnatio debeat præcedere, l. terminato, C. de fructibus, & litium expen. à iure nõ diſſentit lex noſtra, dum ſtatuit, hos ſumptus prius ſoluẽdos eſſe ab actore, cum reus, niſi expreſsè condemnatus ſit, eos reficere nõ debeat.

5 His conſequens eſt, & fructuũ cõdemnatio, cum & hi ſicut expenſæ abſquè ſpeciali condemnatione non debeantur, cum fructus diſtincti ſint ab ipſa re principaliter in iudicio deducta, petitioque in qua res & fructus petitur, duo diuerſa habet capita, aliud ſcilicet de re, aliudquè de fructibus, ſpecialiſquè determinatio de vnoquoquè requiritur,

6 vt latè docet Menoch. de adipiſ. remedio 4. nu. 872. Cæſar Contardus in l. vnica, C. ſi de mom. poſſ. fuerit appel. 1. limitatione, num. 24. cum ſeqq. Non itaquè ſufficit bona peti ſimpliciter, ad hoc vt tacitè inſit, & fructuum petitio, iudexquè ſuper ipſis pronuntiare poſsit, vt doctè conſiderat idem Contardus ibidem, ex num. 90. Bartolus in l. ſi duo, nu. 4. ff. vti poſsidetis. Menoch.

7 de retinend. rem. 3. nu. 715. Itàq; quamuis iudex cõdemnet in bonis petitis, nõ ex hoc reus in fructibus condemnatus exiſt., licet & fructus petiti eſſent, vt teſtatur idem Cæſar vbi ſupra nũ. 59.

8 Prædictiq; Doctores aiunt, actorem poſſe appellare, quamuis ei ſit addicta res, ſi fructus, vel expenſæ ei non addicantur, & ante eos ſenſit gloſſa in dicto cap. finem litibus, verb. *expenſas*, ad finem, quo reſpiciunt adnotata per Boerium deciſione 18. Socinum conſ. 18. nu. 8. volu. 3. Fulgoſ. conſ. 139. Menoch. conſ. 110. nu. 18. & 19. lib. 2. Hæc ergo noſtræ legis mens fuit, vt expenſæ tunc eluantur, quando condemnatio præceſsit, & non alioqui.

Textus CXIIII

ES A ſaber, que en las leyes o dize pena de marauedis de oro, que ſe juzgo aſsi por el Rey don Alfonſo, que fallaua el, que al tiempo que acaecio fue aſsi eſtablecido, que la moneda que corria entonce, que era de oro: y fizo traer ante ſi

los marauenís de oro, què andauā al tiempo antiguo: y ſizolos peſar con ſu moneda: y por peſo fallaron que los ſeys marauedis de la ſu moneda del Rey, que peſauan vn marauedi de oro, e aſsi el marauedi de oro haſe de juzgar por ſus marauedis deſta moneda.

SVMMARIVM.

1 *DE valore aurei, tempore Regis Alfonſi, tractatur & num. ſequenti.*

3 *De valore aurei Romani agitur.*

4 *Valor ſextertij traditur.*

5 *Agitur de valore denarij.*

6 *Tractatur de valore dragmæ.*

7 *De aurei valore ad intellectum legis ſancimus, C. de donat.*

8 *De valore aurei ex Valliſoletana deciſione.*

9 *De aurei valore ſecundum deciſionem, quam Iaſon. refert.*

10 *Aureus, & ſolidus an idem ſint, & num. ſequenti.*

12 *De ſolidi valore tractatur.*

13 *De diuerſitate inter aureum, & ſolidum.*

14 *De ſolido argenteo agitur.*

15 *De valore ſolidi integri nonnulla adnotantur, & de differentia inter ſolidum, & aureum, & ſolidum integrum.*

Lex CXIIII.

IN TEXTV IBI:

Marauedi de oro.

Scholium vnicum.

1 TRactat lex hæc de aureo nummo, cui valorem expendit, vt ſex
ſcilicet quadrantes monetæ Regis Alfonſi pro aurei valore æſti
2 mentur. Quadrās autem Regis Alfonſi, decem quadrantibus æreis, quibus hodie vtimur, conſtabat: quo fit vt attenta noſtræ legis ſtyli ſupputatione, nummus aureus tempore Regis Alfonſi, eſſet valoris ſexaginta quadrantum noſtræ tempeſtatis, vt docet Couar. lib. 1. cap. 11. nu. 4. & memini in leg. 18. ſupra, cuius omnia ſcholia, & hic conueniūt.
3 Animaduerto tamē, aureum de iure communi maiorē habuiſſe valorē, quam à noſtra lege æſtimatur: quo iure aureus Romanus conſtabat centum nummis
4. æreis, ſiue centū ſextertijs: quilibet autem ſextertius conſtabat duob' aſsib' & dimidio: as autē valet quatuor quadrātes, quib' vtimur, ſecūdum quam computationē aureus illis temporibus æſtimabatur, & conſtabat mille quadrantibus noſtræ tempeſtatis. Et hic eſt verus & peculiaris noſtræ legis intellectus: prædictiquè aurei valor deducitur ex Alciato in Cornel. Tacitum, ex libr. 11. annotatione 4. cuius initium eſt vſq; ad dena ſextertia,
5 & tradit Diodorus lib. 55. Quippequi ait, aureum valere viginti quinquè denarios, ſeu centum ſexter-

ſextertios: ex quo obiter adnotatur, denarium valere quadraginta quadrantes noſtri temporis.

6 Denariusquè & dragma, idem ſunt ex Alexan. ab Alexan. Gen. cap. 24. lib. 4. & ex Budeo docet ibi Tiraquelus in eius commentarijs, verbo, *dragmam*, litera X.

7 Et hinc infertur intellectus ad l. ſancimus, C. de donationibus, vbi ſi egrediatur donatio quingentos aureos inſinuari debet, ad aliasq; innumeras leges, quæ de aureo mentionē faciūt, l. 2. ff. de in ius vocand. vt eant, l. penultima, ff. de in ius vocand. l. vnica, ff. ad legem Iul. ambitus, l. ſi quis id, ff. de iuriſd. omn. iudicum, l. Papinianus, §. vltimo, l. ſi autē, ff. de inoffic. teſtam. l. lege Cornelia ad Silania. & alibi paſsim. Senſus enim eſt, vt priſcis temporibus aureus cōſtaret, vt prædiximus, mille quadrantum valore; ſecundum quam computationem, ſi donatio egrediatur quingentos mille quadrātes, inſinuationem deſiderat.

8 Sententia tamen, & deciſione Valliſoletana, vnicuiquè aureo valor tantum quingentorū quadrantum adſcriptus fuit: itaquè ſi donatio egreſſa ſit, ducentos & quinquaginta mille quadrantes inſinuanda erit, ſecundum prædictam Senatus deciſionem, quam refert Monterroſus in ſeptimo tractatu, in princ. Quanuis Iaſon in lege ſtipulatio, §.

9 ex his, num. decimoſexto, ff. de verborum obligat. interpretando dictam legem ſancimus, diuerſam numeratione aureo adſcribat, & donationem ſine inſinuatione, vſquè ad octingentos ducatos valere contendat, id eſt, ſecundum monetam noſtram, vſquè ad tercentos millie quadrātes, & ita iudicatū fuiſſe in quadam lite refert ipſe Iaſon vbi ſupra: itaquè deciſio hæc, a Valliſolerana differt in quinquaginta mille quadrantibus.

10 Ex his etiam infertur intellectus ad alias plures leges, quæ nō de aureo, ſed de ſolido mentionem faciunt, & verius eſt aureū & ſolidum idem valere, vt conſtat ex tex. in l. ſi vero, §. prætor ait, ff. de his qui effund. vel deic. iuncto textu in §. itē is ex cuius, inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur, vbi inſeruntur verba textus in dicto §. prætor ait, & tamen dicta lex vſa eſt vocabulo *ſolidus*, & dictus §. item is, vocabulo *aureus*, cum idem ſit, & ibi interpretatur Accurſius verbo,

11 *decem aureorum*, & ex textu in l. 4. ff. de manumiſſ. teſtamen. iuncta lege Papinianus, & lege ſequenti, ff. de inofficioſo teſtamento, & lege 2. C. de fideicommiſſ. & lege 1. §. hoc autem, ff. de fugitiuis, & lege qua vulgo, ff. de ædilitio edicto, & in l. Imperatores, ff. de iure fiſci, & in alijs pluribus iuribus, quæ omitto, quibus adſcri-

SVMMARIVM.

1 *Teſtis teſtimonium non valet, ſi pecuniam recepit, vel ei promiſſa fuit.*

2 *Si pecuniam teſtis accepit, ne teſtimonium diceret, & poſt teſtificetur, an valeat teſtimonium.*

Lex CXV.

IN TEXTV IBI: *Porque dixeſſen ſu teſtimonio.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, teſtis teſtimoniũ non valere, quãdo pecuniam recepit, eiuè promiſſa fuit cauſa teſtimonij, perhibendi, quę ſanè ſententia adeò perſpicua eſt, vt commentarium non expoſcat.
2 Quæro tamen è conuerſo, ſi pecuniã teſtis accipiat, ne teſtimonium diceret, & tamẽ teſtificetur, an eius teſtimoniũ valeat, & quidem hoc caſu valet teſtimonium, Baldus in c.1.nu. 2. ſide inueſtitura inter militem & vaſſallum.

Textus CXVI.

OTroſi, los fiadores, ſi ſe fazẽ ſobre pleytò criminal, ſon tenidos faſta en quãtia de cien marauedis de la buena moneda. E ſi es ſobre muerte de hõbre faſta en quantia de quinientos ſueldos: è ſi es ſobre querella q̃ ſea en quantia de marauedis faſta en aquella quantia ſe ha de tomar la fiaduria, el Alguazil no deue tomar fiaduria, ſino la que fuere fallada por el Alcalde que deue ſer fecha: pero ſi el Alguazil tomare la fiaduria en mayor quantia, vale en la quantia que ſe obligò, ſaluo ſi el Rey le fiziere merced al enfiado, è à ſus fiadores.

Lex CXVI.

De huius legis materia tractaui in l.18. & in l.114. anterioribus, quarum ſcholia hic conueniunt.

Textus CXVII.

OTroſi, maguer el fuero viejo de alguna villa mande, que den fiadores de ſaluo, ſi alguno de quien los demandã no pudiere dar los fiadores de ſaluo, o lo jurare aſsi que no los pudo dar, deuenle mandar que ſe aſſegure, o que de tregua: è ſi eſto hiziere no lo deuen apremiar por otra pena. Ca en el ſu fuero lo manda.

Lex CXVII.

Ad huius legis cognitionẽ inſpiciendæ ſunt leges. 39. & 40. & quinquè ſequentes, quæ huc ſpectant.

Textus CXVIII.

Otroſi,el que es Clerigo,ſi recaudò los pechos,e las rentas del Rey, e faze al guna falta en ellos,que le puedan los Alcaides del Rey mandar prender, e ſer preſo en la priſion del Rey.

SVMMARIVM.

1 *Clericus exactor Regij tributi apud iudicem ſecularem conuenitur.*

2 *Clericus depoſitarius nominatus à iudice ſeculari,qui depoſitum ſuſcepit,ſuper eo apud eundem iudicem conuenitur.*

3 *Ipſemet Rex videtur poſsidere tributum,quod alius ſuo nomine collegit.*

4 *An clericus poſsit pro ciuili debito in carcerem conijci.*

Lex CXVIII.

IN TEXTV IBI:
Si recaudò os pechos.
Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt,clericum exactorem & collectorem collectarum, & tributorum Regis ſuper ipſis prehendi, & conueniri poſſe apud iudicem temporalem: hanc ſententiam admittit Baldus in l.acceptam, C.de vſuris Gregorius Lupus in l.3.titul.3.part.5. ſcholio.3.qui non ſolum in hoc caſu,verumetiam quando clericus electus depoſitarius fuit a Magiſtratu temporali,poſſe apud eundem conueniri ſuper depoſito contendunt,rationem autem eã ciſſe exiſtimant, quia non proceditur cõtra eum propie per modum iudicij,ſed impropie, & ex traordinem ex conſequentia ſuſcepti officij,& ipſummet Regẽ videri poſsidere tributum,quod alius ſuo nomine colegit,adnorauit Bart.in l.ſequitur,§.ſi viã in princip.ff. de vſucapionibus.

4 Indiſtinctè tamen, clericum pro debito in carcerem conijci non poſſe,probatur in cap.ſi clericos,de ſententia excom.lib.6. & Doctores communiter admittunt in c.Odoardus,de ſolutionibus,Abbas tamen in c.1.de depoſito,nu.7.clericum capi poſſe non ſolum cum agitur de crimine criminaliter,vt in c.vltim.de ſententia excom.lib.6.ſed etiam cũ agitur de crimine ciuiliter, arbitratus eſt, vt in indiuiduo noſtræ legis,vbi clericus Regiã adminiſtrationem geſsit,quam cum male reddiderit in carcerẽ conijcitur,quamuis contrariam opinionem defendat Hoſtieſis, in d.c.1.de depoſito ,quẽ Abb. refert prædicto loco,& in hac re diſtinctionẽ adducit,quã veram iudico:omnino itaque inſpiciẽdus eſt ad intellectũ noſtri textus & Greg.Lupeſius in l.23.tit. 6.p.1.ſchol.6.niſi enim aliã legis mẽtẽ conijciamus ipſius deciſionis anceps eſſem,putarẽ enim clericum prehendi non poſſe.

Textus

Textus CXIX.

SI matan, o fieren en algun lugar hombres que andẽ en ſeruicio del Rey, y en ſus coſas del Rey libran por ſu mandado, deue ſer ende hecha pe quiſa: e aquellos q̃ fueren culpados por la peſquiſa deuen ſerj izgá los por caſa del Rey: ſino los pueden auer deuelos emplazar á los plazos del fuero de las leyes. E demas de los plazos del fuero deuẽlos atẽder, ſino vinierẽ a los plazos que ſon de la Corte, por cada plazo nueue dias, e tercero dia de pregon en cada vno de los plazos: ca en todo pleyto q̃ deue ſer librado por caſa del Rey á qualquier emplazã. Y el emplazado que no viniere deue ſer atẽdido demas del plazo nueue dias, y el tercero dia de pregon: e ſi en cada vno de los plazos el Alcalde no le atẽdieſſe los nueue dias, y el tercero dia del pregon, el Alcalde deuelo atender en fin de todos los plazos eſtos dias que ſon dados de la Corte, que ſon tres nueue dias, y nueue dias de pregon, que ſon por todos treinta y ſeys dias en todos los tres plazos: e faſta entonce no lo deue dar el Alcalde por fechor.

Scripſi in l. 50. & ſequentibus ſupra quarũ ſcholia inſpicienda ſunt.

Textus CXX

OTroſi, en qualquier villa de todos los ſus Reynos, tãbien en los de los ſeñorios do es el Rey: ſi alguno deſſa villa fizo algun tuerto, o firio á alguno de los del raſtro del Rey porque deue ſer preſo, el Alguazil del Rey lo deue tener preſo, y no el de la villa, y los Alcaldes del Rey lo deuen juzgar: maguer la villa ſea de ſeñorio.

SVMMARIVM.

1 AD regem ſpectat omnes tueri.
2 Vbi Princeps ibi ſecuritas.

Lex CXX.

IN TEXTV IBI: *O firio á alguno de los del raſtro del Rey.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, vbicũq; Rex adſit, eius Magiſtratus punire poſſe delicta, & reos in carcere Regiũ conijcere, licet Rex eſſet, in aliquo municipio alicuius domini, quæ ſententia ad eo plana eſt, vt in ea immorari non liceat, & antea deciſſum fuit, in l. 3. tit. 16. p. 2. vbi latiſsimè Greg. in omnib. ſcholijs: ad Regẽ enim ſpectat omnes tueri, qui ibi extẽt vbi Rex præſes eſt præcipuè ſi Principis familiares ſint, qui eũ cõmitãtur, vt lex noſtra decidit, & ei cõuenit lex. l. tit. 16. ead. p. 2. & de iure cõmuni, hæc ſentẽtia ſatis probatur in l. 1. C. de his qui per metu iudicis non appellauerũt, ibi: *In ſacro enim cõmittatu noſtro nihil timere potuiſti,* 2 ex quibus verbis ellicit Bald. in ſummario vbi Princeps ibi ſecuritatem eſſe, cui aſſentitur Bart. in eadẽ lege, & ibidẽ Paul. & Salice. cui ſimilia iura ſũt, l. ſequẽs eod. tit. & l. vlt. ff. quod met. cauſ.

Textus C X X I.

SObre la ley que comiença, ſi algun hombre, que es en el titulo delos que fuerçan, ò roban las mugeres. Aquella muger que querella que la forço fulano hombre, ſi luego que dize que acaecio la fuerça ſe raſcò ò ſe meſſo, è viene dando vozes, ò querello luego à los oficiales: entonce los oficiales deuen ſeguir la ſu querella en fazer peſquiſa: y en ſaber la verdad del fecho prendidos los hombres è las mugeres que ſe acertaron, entonce en la caſa do hizo la fuerça: è ſi meneſter fuere meterlos han à tormento, è fazer peſquiſa en la verdad. E ſi ella ſe raſcò o ſe quexò, è ſe meſsò luego fuera en la calle: è aquel de quien querellaua, fallaron luego en la caſa, o ſe prueua que eſtaua y, cumple para fazerſe juſticia contra el: mas ſi luego no hizo: ni querello ſegun dicho es: è aquel de quien querella ſegun dicho es deſpues gelo negare, deuelo prouar por teſtigos.

SVMMARIVM.

1 *EX quibus præſumptionibus dicatur vim paſſa mulier.*

2 *Ob raptus nō punitos clades, & bella orta fuere.*

Lex C X X I.

IN TEXTV IBI: *Roban las mugeres.*

Scholium Vnicum.

1 LEx quę à noſtra refert, eſt lex 1. tit. 10. lib. 4. fori, vbi intuendus eſt, Montaluus inſpiciendęquè, l. 3. & 4. illius tituli in quibus pœna ſtatuta fuit, contra rapientem mulierem, de probatione tamen criminis non meminerunt, quas interpretando inquit, text. hic, dici mulierem vim paſſam, ſi accuſatione propoſita in eius facie liuores appareant, & ſi vim in domo paſſa eſſet, ab ea exeat clamando, & voces emittēdo contra aliquam nominatam perſonam accuſationem & quęrelam intendens contra eam accuſatusquè intus in ipſa domo reperiatur, ſufficere enim prædictam præſumptionem, ad imponendam pœnam ſancit lex noſtra dum tamen in cōtinenti accuſet prædicta mulier, quæ vim paſſa eſt, alioquin enim alieno actu inter mixto probatio legitima deſideratur, nequè prædictis præſumptionibus ſtandum erit, & ſane noſtri textus ſententiam admiſsit, Baldus in leg. pri ma, §. potuiſſe, ff. ad Silanian. aſſerens violentiam illatam alicui puellæ probari, ex voce illius, & ploratu, ſi alia adminicula interueniant, & Bald. ſequitur Petrus Gerardus ſingulari. 8. num. 3. & Angelus in dicta lege prima, §. final, quippequi ait ſi mulier acclamat veriſimili, argum. & cōice ctura exiſtimādū violatā fuiſſe, de

de qua acclamatione innumera congeſsit Maſcardus cõcluſ. 22. &. 23. lib. 1. & de his raptus præſumptionibus laté tractat concluſ. 1254. ex num. 24. lib. 3. & cõ-
2 cluſ. 1311. nu. 26. Nam cum hoc crimen grauiſsimum ſit, & in probatione difficile ſola violenta præſumptione contenta eſt noſtra lex, vt delinquẽs coerceatur: nam cũ prædicti raptus antiquitus puniti non fuiſſent clades apud veteres, & bella orta fuerunt, quorum meminit Herodotus in principio libr. 1. Notum etiã bellum, & ſtrages fuit ob Hælenam, vt videre licet ex Homero in libris Illiad. & Horatio. 1. Carm. Od. 15. & de bello maximo inter Lacædemones, & Mæſenios, quod Mæſſenij. Spartanas virgines ad templum Dianæ violaſſent, plura ſcribit Strabo. in lib. 1.

Textus CXXII.

OTroſi, ſi el Rey emienda la pena de algun fuero, que diga, quien forçarè muger que ſalga por enemigo: ſino viniere a tres nueues dias que manda ſu fuero. Y emiendelo el Rey en eſta guiſa, que el que forzare muger que muera por ello, porque eſto es aſsi por el fuero,, E deue ſer emplaçado por los plazos que ſon pueſtos por el fuero de las leyes: y no por los plazos del otro fuero, maguer el Rey no lo emiende en los plazos que no hablo dellos.

SVMMARIVM.

1 *Pæna raptus mors eſt.*
2 *Raptus etiam ſine commixtione, pœna mortis coercetur.*

Lex CXXII.
IN TEXTV. IBI: *Muera por ello.*

Scholium vnicum.

1 AGit hęc lex de raptu, & eius pœna, quam mortis eſſe aſſerit, & ei concinnit, l. 3. tit. 20. part. 7. l. 1. & 3. tit. 10. lib. 4. fori, lex vnica, C. de raptu virginum, l. raptores, C. de Epiſcop. & cler. l. 1. & 2. eodẽ tit. de raptu virg. in Cod Theodoſiano, & Gothicæ leges huius criminis meminere, quanuis pœnam mortis non irrogarent, ſed aliam mitiorem, vt cernere licet ex lege. 1. & 2. tit. 3. lib. 3. fori iudicum, & iure recẽtiori eadem pœna mortis raptor coercetur, vt conſtat ex lege. 2. tit. 13.
2 lib. 8. Compil. & quanquam textus noſter commixtionem deſideret: at verius eſt ſolum raptũ ſine ea prędicta mortis pœna plecti, vt prædicta lex partitæ oſtendit, vbi Grego. ſchol. 2. adnotauit, & omnes ſcriptores ſuis locis, latè tractãt de hac raptus materia, quam tanquam vulgarem conſulto omitto.

Textus CXXIII.

Otroſi, para rubricar qualquier peſquiſa que el hombre quiera rubricar, deue tomar en ſuma todo el hecho deſde aquel lugar donde comiença la pelea, ò el furto, ò el robo, ò otro fecho qualquier, ſobre que aya peſquiſa. y dẽ de adelãte recuẽtelo en ſuma de grado en grado faſta do ſe acaba el fecho, y por eſſe recõtamiẽto catar la peſquiſa ſobre cada articulo del recontamiẽto, y eſcriuir y rubricar lo que ſe falla por la peſquiſa ſobre cada articulo de lo que acaecio en el fecho, y rubricar contra cada vno ſobre quien tañe la peſquiſa, y que es lo que falla por la peſquiſa contra el: E ſi la peſquiſa contra otro alguno dixere, eſcriuanlo apartadamente ſobre el: E ſi ſon clerigos, ò legos aquellos ſobre quien tañe la peſquiſa, deuen apartar ſobre ſi algunos clerigos y cada vno dellos por ſi, y los legos apartarlos, y eſcriuirlos à otra parte cada vno dellos por ſi: y ſobre los legos a el Alcalde poder, mas no ſobre los clerigos, è deue apartarlos de los clerigos, porq̃ lo pueda moſtrar al Rey, y el Rey que faga ſobre ello lo que tuuiere por biẽ. Y deſque fuere aſsi rubricada la peſquiſa, deue poner los teſtigos que hablan de viſta, en vno contra qualquier que habla, y luego los de creencia, y luego los de oyda, y apartar por eſcrito los teſtigos, y ſobre quien tañe la peſquiſa, y en que manera tañe contra cada vno de viſta y de creencia, y de oydas.

Lex CXXIII.

Latiſsimè egi, in l. 50. vſque ad legem. 56. quarum ſcholia inſpici poterunt, & ideo hic non tranſcribo.

Textus CXXIIII.

Otroſi es à ſaber, que los omezillos ſi los han de auer los ſeñores de los muertos, ò ſus parientes dellos, ò ſi acaecieſſe la muerte de algun vaſſallo en otra villa, y el ſeñor del vaſſallo ſi ha de auer el omecillo, todo eſto ſe libra ſegun los fueros, y las coſtõbres vſadas de las tierras do acaecen las muertes.

SVMMARIVM.

1 *Calumnia homicidij in contumacem tantum irrogatur.*

Lex CXXIIII.

IN TEXTV IBI:

Que los omezillos.

Scholium vnicum.

Lex hæc de homicidij calumnia tractat; quæ his, & alijs veteribus legibus diuerſis perſonis addicebatur, & nos egimus ſupra.

Nunc verò hæc pœna ſolum in contumacem irrogatur, & iudici adſcribitur, ex l. 3. tit. 10. lib. 4. Compil.

Textus C X X V.

OTroſi, es à ſaber, quando el Rey, ò la Reyna allegan à algunas de ſus villas, è quieren por bien partimiento de los oyr è librar los pleytos foreros mientra que ay moraren, deuenlos oyr è librar ſegun los fueros de aquel lugar en que oyeren los pleytos, è los emplaçamientos que mandaren fazer, ſegun el fuero, deuen valer, è no los pueden eſtoruar otras leyes ningunas: mas quando libraren los pleytos que ſon ſuyos, deuen emplaçar è oyr, ſegun las leyes, y el vſo y coſtumbre de ſu Corte, y quando ſe fueren de las villas do ouieren los pleytos foreros deuen mandar a aquellos Alcaldes del fuero ò otros Alcaldes ſi los ay quiſieren dexar, que tomen los pleytos que fincan en aquel lugar do lo ellos dexaron, q̃ vayan por ellos adelante, è los libren, ſegun el fuero del lugar.

SVMMARIVM.

1 *FOri æthymologia traditur.*
2 *Forus vniuerſalis propie forus nuncupatur.*
3 *Ad cauſarum deciſionem forus introductus eſt.*

Lex C X X V.
IN TEXTV IBI:
Pleytos foreros.
Scholium Primum.

FOri æthimó, à foro publico fluxit, illo ſcilicet, quo res venales afferuntur: nam ſicut hoc manifeſtum eſt, & omnibus notum, ita eſſe debere forum, communiter receptum eſt, & hinc etiam locus, in quo iudicia exercētur forum dictum fuit, vt cōſtat ex Cicerone ad Athicum, illis verbis: *Quod me in forum vocas, eo vocas, vnde etiam bonis meis rebus fugiebā.* & fora tria iudiciaria antiquitus Romæ fuiſſe ſatis compertum eſt, forum nempe, *Latium*, forū, *Cæſaris dictatoris*, & forum, *Augusti*, ſicut, & publica fora, plura fuerunt, forum enim, *Suarium, boarium, piſcarium, olitoriū*, Romæ erant, vbi ſcilicet ſues, boues, piſces, & olera, vendebantur, teſte Varrone, lib. 1. & foro vti à veteribus dictum fuit, ideſt præſentem rerum ſtatum boni conſulere, & vtcunq; ſe obtulerit fortuna animum applicare, teſte Terentio in Phormion. *Cæpi his omnia facere obſequi quæ vellent. D. ſciſti vti foro*, vbi Donatus animaduertit a mercatoribus, qui merces ad forū aduehunt metaphoram ſumptam, quæ æthymologia foro vniuerſali cōuenit, hic enim proprie forus nucupatur, l. 7. tit. 3. p. 1. lex verò noſtra agit, de foro municipali, qui improprie forus appellatur, vt teſtatur Greg. ibi. 3. ſchol. vterq;, tamen ſiue vniuerſalis, ſiue ſpecialis ſit, ad cauſarum deciſionem introductus eſt, vt ibidem

Gregor.animaduertit, ideoquè lex noſtrà lites decidendas aſſerit,ſecundum prædictum municipalem forum, vbi vigeat, cuius rei argumentum eſt,l.6.Tauri,quæ forum municipalem cuſtodire iubet, quanuis ibi rigorem,& odium habeat,cum parētes deſcendentiū ſucceſsione priuet, de qua re Doctores latè ibi tractant,nullaquè aliâ hic interpretatione eſt opus ad noſtræ legis cognitionē,nec ignoro etiā alluſionē,text.in c.forus,de verbor.ſignific.vbi gloſſa, & ſcribētentes omnino inſpiciēdi ſunt.

Textus CXXVI.

ES à ſaber,que ſi ſeyendo alguna villa de la Reyna, o de otro ſeñor que ge la dio el Rey,ò la Reyna ò el ſeñor del lugar dio ſentencia,en que dio à algun hombre deſſa villa por fechor de alguna muerte,ò de otro yerro,y ant q̃ la juſticia ſe cumplieſſe en aquel hombre en ſu vida deſta Reyna,ò deſte ſeñor, que le dio por fechor,paſſa aquella villa à ſer de otro ſeñor, porque gela dio el Rey por camino que le dio,ò en otra manera. Y eſte ſeñor perdonò à aquel hombre ſobredicho,que la Reyna auia dado por fechor: ſi vale eſte perdon,ò no, eſto no es à juzgar à otro ſino al Rey.

SVMMARIVM.

1 *CAlumnia condemnationis ad iudicem,qui condemnauit pertinet.*

2 *Lucrum pœnæ ad primum dominum ſpectat.*

3 *Si delictum commiſſum ſit,tempore,quo iuriſdictio erat penès vnum dominum, & penes alium ſententia feratur,adhunc pertinēt fructus ſententiæ.*

4 *Si cœpta ſit lis vſq; ad diffinitiuam, apud primum dominum, & apud ſecundum ſentētia pronuntietur,cui eueniat commodū?*

5 *Commodum ſententiæ pertinet ad iudicem à quo.*

Lex CXXVI.

IN TEXTV IBI: *Que ſi ſeyendo alguna villa de la Reyna.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt iuriſdictione conceſſa à Rege non videri ceſſam calumniam cōdemnationis illius ſententiæ,quæ ab eius Magiſtratu, ante ceſsionē lata fuerat,cuius executio nondum erat facta, & Rurſus probat nouum dominum iuriſditionis non poſſe remittere huius criminis ſupplitium, cū præ di-

dicta remiſsio ad Regē ſpectet,
hæc ſententia iuri conuenit, &
quæſtionē reperio mouiſſe Bal-
dum,qui eam extraordinariam
nuncupat,in l.vltima,numer.9.
verſ. *Modo quæro*,C.de fructi. &
liti.expenſ.qui diſputat, & tan-
dē noſtri textus opinionem cō
firmat, ea nēpe ratione fructus,
namquè iuriſditionis ad cōdem
2 nantem pertinent, iudex enim
calumniam non lucratur, niſi
per ſententiam,l.3.§.1.ff. de mi-
noribus,authent. bona damna-
torum,C.de bonis proſcripto.l.
defuncta,ff. de vſufruct. & eiuſ-
dem opinionis eſt Barba. in an-
notatio.ad Baldū ibidem, ait e-
nim quæſtum pœnæ,primo do-
mino addici debere,argumento
textus in lege quęcumquè,ff.de
actio.& obligatio.& in lege vlti
ma,ff.arbor.furtim.ceſſ.leg.1.§.
fundum,de aqua quotidiana, &
æſtiua,& in l.is qui in puteum,
§.ſi poſtea,ff.quod vi aut clam.
de qua re inſpiciendus eſt Bart.
in l.& quia, ff. de iuriſdictione
omnium iudicum,Ancharr. in
capite.1.ne prælati vices ſuas,&
ibidem Barbatia, & hinc cenſet
3 idem Bald.vbi ſupra,ſi delictum
commiſſum eſſet, tempore quo
iuriſdictio penes vnum erat, &
ſententia proferatur, quando a-
pud alium hæc eadem iuriſdi-
ctio ſit,huius ſententiæ commo
da,ad illum qui ſententiam pro
fert ſpectare,cum in pœnis cri-
minalibus,ante ſententiam nul
lum ius habeamus.

4 His, & proxima eſt alia quæ-
ſtio ſi lis cœpta eſſet,vſque ad diſ
finitiuam,apud priorem domi-
num,& apud ſecundum ſenten-
tia proferatur,ad quem calum-
nia pertineat,& quanuis Baldus
hanc quęſtionem non definiat,
refert tamen alios exiſtimantes,
pro condemnato habendum il-
lum,qui condemnationi proxi-
mus fuit, argumento textus in
l.ſi ideo, ff.de euictionibus, ita
vt hoc caſu pœna pertineat ad
dominum veterem;quibus acce
dit alia quæſtio,eiuſquè defini-
tis,nēpe, vt ſi ex pacto inter no-
uum, & veterem dominum ca-
lumniæ diuiderētur accipiatur,
de his quæ poſt ſententiam eue
niunt:quo etiam reſpicit, quod
de iudice à quo,& ad quem ſta-
tutum eſt:nam ſi ex lege portio
condemnationis iudici adſcrip
ta ſit,iudexquè ad quem ſenten
5 tiam confirmauerit, commodū
commune non erit,ſed ſolius iu
dicis à quo,licet executio ſentē
tiæ ad eum non remittatur, ſed
per iudicem ad quem executio
fiat, ex textu in l. ſi filius, ff. de
verborum obligatio.nam ſecun
dum eundem Baldū vbi ſupra,
num.10.iudex ad quem potius
videtur eſſe confirmator,quā
diſpoſitor, & cauſa prima
plus influit, quam
ſecunda.

Tex-

Textus CXXVII.

LOS cogedores de la Reyna en las ſus villas, toman hazedores de los padrones, o les dan las quadrillas â las colaciones: Es à ſaber, que lo que los hazedores jurados empadronaren, que los deuen empadronar por ciertos, y no poner à ninguno por duda, y eſtos que ellos empadronaren por pecheros ciertos, ſi can luego por pecheros llanos, que los prende el cogedor: y lleue dellos el pecho: E ſi los pecheros dixeren que no han quantia, porque los hazedores de los padrones los puſieron, los hazedores ſon tenidos de les monſtrar bienes ſuyos, porque ellos puſieron los pechos ciertos en aquella quantia. Y otroſi, el cogedor de la Reyna porna peſquiſidores ſobre los hazedores de los padrones: E ſi eſtos peſquiſidores fallaren por dicho de hombres buenos, que ay otros hombres que deuian ſer dados por pecheros en los padrones los cogedores, ſi los pecheros negaren que no hã la quantia que dizen los peſquiſidores que fallaren ſobre los cogedores de la Reyna, de dos coſas deuen hazer la vna, ò darles la quantia, ò moſtrarles los algos en que lo han: e non han, porque dezir los nombres de aquellos que dixeron en la peſquiſa. Y entonce ſi los hazedores de los padrones, ſabiendo los algos que ellos auian, los encubrierõ, deuẽ pechar el pecho doblado, y los que fueren hallados por pecheros, que pechen ſencillo.

SVMMARIVM.

1 *PEr æquatorum æſtimationi ſtãdum eſt.*

2 *Æſtimũ apud bonos authores nõ inuenitur, & quid ſignificet.*

3 *Deſcriptio, & æſtimum apud cõſultos cenſus appellatum fuit.*

4 *Syndicus ciuitatis debet eſſe præſens deſcriptioni prædictæ.*

5 *Cenſus, perſonarum & bonorum deſcriptionem amplectitur.*

6 *Cenſitores per æquatoribus ſociabantur.*

7 *De cenſu luſtrali non nulla adnotantur.*

Lex CXXVII.

IN TEXTV IBI:

Toman hazedores de los padrones.

Scholium Primum.

1 PRobat hæc lex, ad æſtimum collectarum & regalium tributorum peræquatores nominari debere, quorum æſtimationi regulariter ſtandum eſt. 2 Æſtimum apud bonos authores, nũquã reperi, hoc tamen vocabulo recentiores Iuriſconſulti vtuntur euidentioris intelligentiæ gratia, ſignificatquè æſtimationem ſeu taxationem, quæ fit de alicuius patrimonio, vt conſtet quantũ ſit eius æs, ad effectum onera indicendi, ne vllus pro alio grauetur, argumento text. in l. forma, ff. de curſibus, & adnotauit Feſtaſius de æſtimo. cap. 1. num 2. & Florez practicarum, quæſt. 21. § .1. num. 106. hi ergo æſtimatores

tores iure iurádo firmant fideliter ſe verſari in officij exercitio, in codiceque taxationē ſcribūt:
3 qui, cenſus ab Vlpiano nominatus fuit, in d.l. forma cenſuali, ff. de cēſib. & hic codex, ſeu deſcriptio iuſſu cōmunitatis cōfici debet,
4 cuius Syndicus huic deſcriptioni præſens eſt, iuxta texr. in l. inceptores, C. de incepto. & archa. lib. 10. vbi Bart. & Crauer. conſ. 195. in princ. & Nicol. Feſtaſius vbi ſupra, n. 11. quibus adſtipulatur lex. 4. tit. 14. lib. 6. Cōpil. Quæ omnia cum deſiderentur, ad huius æſtimationis confectionē, meritò fides integra, codici huic adhibetur, ſecundū no ſtri textus ſenrētiá, quę admodū iuri conuenit, vt ex prædictis patet.

IN TEXTV IBI: *Los hazedores ſon tenidos de les moſtrar bienes ſuyos.*

Scholium II.

5 Ar hæc lex, deſcriptos ſi grauamen ſentianr, poſſe per æquatores, deſcriptores, & æſtimatores adire, qui grauamē prædictum tollant, tam bonorū, quàm perſonarū: hic enim codex vtrumq; caput amplectitur, cēſus enim, perſonarū, & bonorum deſcriptionē ſignificat, l. 2. §. poſt deinde, ff. de orig. iur. & Theophi. autor eſt, in §. vltimo, inſtitu. de liberti. & Vlpian. in l. 3. & 4. ff. de cenſib. & tradit Varro. lib. 4. de lingua Latina, & Caſiodo epiſt. 52. libr. 3. var. ibi: *Auguſti ſiquidē tēporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuq; deſcriptus eſt, vt poſſeſſio ſua nulli habereturincerta, quam pro tributorū ſuſceptorū quantitate ſoluenda:* quæ verba mirum immodū fauent noſtri rex-
6 tu ſententiæ: hinc cēſitor dictus eſt, qui cenſum agit, l. 4. §. 1. ff. de cenſibus, & cenſitores qui eodē munere funguntur, vt cōſtat ex Rubr. de cenſib. & cenſitoribus, libr. 11. in C. Iuſtinianeo, hi autē peræquatoribus ſociabātur, iuxta tx. in l. 1. C. de immuni. nemini conced. lib. 10. & rubricam de cenſitoribus, & peræquator. in C. Theodoſiano, l. ſecundam, & tertiam de prædijs Senatorum, cod. C. & hinc, ſi quid iudico, praxis fluxit, quam ſcribit prædicta lex. 4. Compil. quæ præſentiam Decurionū deſiderat, vna cum ipſis æſtimatoribus, ſi conſuetudo de hoc inſit, quod neq; Azeuedo ibi, neque Flores vbi ſupra perceperunt, pluraque hic non contemnenda de cenſu adnotare poſſemus, de eiuſque lu-
7 ſtro, cuius Vlpianus meminit, titul. 1. regularū: propterea, quod quintoquoque anno cēſebarur, luſtrabaturque vrbs, vt tradit Seruius. 6. Æneid. & Varro refert lib. 5. de lingua Latina, & interpreratur Liuius lib. 1. & 3. & Cicero pro Flacco omitto tamen breuitari conſulendo.

Tex-

Textus C X X VIII.

OTroſi es à ſaber, que el que ſale à alarde por eſcuſar los pechos, jura que es ſuyo el cauallo, y ſe falla deſpues que jurò mentira, deue pechar el pecho doblado: Y eſſo miſmo el pechero que jurò que no auia la quantia, ſi es fallado deſpues que juro mentira, pechara el pecho doblado. Y eſta pena le daran por el perjuro en los pechos, y no en otra pena: maguer mayor pena ſe ponga en el libro juzgo en el perjuro. Ca aquello es en los otros pleytos.

SVMMARIVM.

1 *PEriurus qua pœna puniatur.*
2 *Periurium grauiſsimum eſt crimen, & infamia periurus notatur, & à quolibet accuſari poteſt.*
3 *Diuerſitas inter iuramentum promiſſorium, & aſſertorium.*
4 *Periurus prætextu iuramenti aſſertorij pœna tantum exilij de iure communi plectebatur.*
5 *Variæ, & graues pœnæ ſtatutæ fuerunt in periuros prætextu iuramenti promiſſorij.*

Lex C X X VIII.

IN TEXTV IBI:
Y ſe falla deſpues que jurò mentira.

Scholium vnicmu.

1 SEntentia noſtræ legis eſt, periurum in caſibus, de quibus hic dupplici pœna afficiẽdum, ad cuius cognitionem breuiter animaduentendum eſt, textum noſtrũ loqui de iuramento aſſertorio, de quo verba facit textus in c. teſtimonium, de teſtibus, & in cap. vltimo de iure iurando, & in c. i. & .2. de iuramento calumniæ,
2 lib. 6. Et quanuis communiter receptum ſit, periurum tanquã mendacem cum iuramento graue committere crimen, execratoriquè comparari, & ipſo iure infamia notari, crimenquè publicũ eſſe periurij facimus vt in l. ſiquis maior, C. de tranſactio. c. infamis. 6. quæſtion. 1. l. 24. titul.
3 22. par. 3. adnotatur. At prædicta in iuramẽto promiſſorio, quoad Magiſtratus punitionem locũ habent, vt docet gloſ. in leg. Lucius, ff. de his qui notan. infam. & cap. quicunquè. 6. quæſt. i. iuramentum enim aſſertorium, tã graui pœna non coercetur, vt teſtatur Felin. in dict. cap. teſtimonium, numer. 20. Gergor. in dicta l. partite, verbo, *la jura*: cũ itaquè aſſertorium periurium minoris conſiderationis ſit, Leuior in eo pœna irrogatur à noſtro textu, cum & periurus in prædi
4 cto aſſertorio iuramento pœna tantum exilij ad tempus de iure

com-

communi puniretur, ex l.1. & vltima, ff. de crimine ſtellionatus in promiſſorio, vero iuramento
5 variæ, & quidem graues pœnæ in periuros ſtatutæ fuerunt, l.2. C. de reb. credit. quam Interpretatur, Iaſ. in §. ſiquis ſtipulatus inſtit de actio. l. prima, titulo ſexto, libro octauo ordinamenti, lege prima, tit. 17. lib. 8. Compil.

Textus CXXV.IIII.

ES à ſaber, que los Alcaldes que ſon dados por los otros Alcaldes, q̃ ſon pueſtos en las villas para en todos los pleytos librar por ellos, que pueden oyr todos los pleytos: ſaluo aquellos que les fueren defendidos por aquellos que en ſu lugar los puſieron: mas no pueden juzgar à muerte, mas puedenlos dar por fechores, ſino vinieren à los plazos que el Alcalde les puſo.

SVMMARIVM.

1 *SI delegato commiſſa ſit, cauſæ cognitio de deciſione mentione, nõ facta, an pronuntiare poſsit ad intellectum huius legis diſputatur.*

Lex CXXVIIII.

IN TEXTV IBI: *Mas no pueden juzgar.*

Scholium vnicum.

1 AD intellectum huius legis præmittendum eſt. contro uerſum fuiſſe inter iuris interpretes, ſi delegato commiſſa ſit cauſæ cognitio, & nihil adijciatur de deciſione an poſset decidere, & pronũtiare: quam quæſtionem mouit Speculat. in tit. de iudice delegato, §. ſequitur, colum. 5. verſiculo, *Et nota, quod ſimpliciter*, numero tertio, vbi illum cui cauſæ cognitio committitur de deciſione nulla factamẽtione pronuntiare poſſe contendit, & ibi Ioannes Addreas, ex non nullis conſiderationibus cõtrariam opinionem admittit diuerſitatem, tamen conſtituit inter delegatum Principis, vel iudicis ordinarij, quaſi ille pronuntiare poſsit; quanuis cognitio tãtummodo mandata ſit, hic verò nequeat, niſi ſpecialiter in delegatione deciſio ſit commiſſa, qua diſtinctione Speculatorem defendere conatur, Accurſius tamen, in l. qui procuratorem, ff. de procurat. verb. *peragere*, indiſtincte aſſerit ſententiam proferre delegatum non poſſe in illis verbis: *Sed nunquid, qui delegat iudicem, vt cognoſcat diffinitionem cõmittere videtur? Reſpondeo non*, Ab bas tamen, in c. cu ſuper de cauſ. poſſ. & propter, nu. 1. verſiculo, *aduerte tamen*, Speculatori aſſentitur

titur aliam verò adducit diſtinctionem eā ſcilicet, an cauſa ſimpliciter commiſſa ſit, quo caſu diffinitio commiſſa videtur: ſecus verò, vbi ſola cognitio, cum hæc non extendatur ad pronuntiationē diffinitiuæ ſententiæ, quæ diſtinctio antea Bart. fuit in l. à Diuo Pio, nu. 13. ff. de re iudicat. qui Accurſium ſequitur, & Speculatorem impugnat. Angeluſquè, in d. l. qui procuratorē, nu. 1. duas tradit diſtinctiones: nempe an ſit Principis delegatus, vt ſuperius diximꝰ Princeps enim non conſueuit, ſibi ſentētam reſeruare, Ruſus an à iudice iudex datus ſit, ad vniuerſitatē cauſarum, quo caſu, & ſi cognitio tantum mandetur pronuntiare poterit, ſecus verò ſi vnius cauſæ cognitio ſpecialiter ei committatur, tunc enim cognoſcere nō diffinire queat, inter has igitur diuerſas opiniones ſtatuit lex noſtra à iudice iudicem datum, ſi expreſſe ſententia non mādetur diffinitiuam non poſſe proferre, & hic ſi quid ſentio eſt verus ſenſus noſtræ legis nullamquè aliam interpretationem deſiderat.

Textus CXXX.

OTroſi es à ſaber, que ſi el Rey embia por ſu carta à mandar à los ſus Alcaldes de alguna villa, que ſi la peſquiſa tañe en fulano que mato à fulano, o que es en culpa, quando acaecio el fecho e ſe metio en la Igleſia, que lo prēdan, è vſen de la peſquiſa, è que lo librē aſsi como fallarē por derecho, ſo pena de cien marauedis de la moneda nueua. Entonce los Alcaldes, à quien vala carta ſi por la peſquiſa lo fallaren culpado, ò que lo fallaren que quando acaecio el fecho ſe metio en la Igleſia, deuenlo prender, è ſi lo ſueltan deſpues por fiadores fazē mal è caen en pena de los cien marauedis que en la carta ſe contiene. Pero ſi el dicho fulano ſe metio en la Igleſia luego que el fecho acaecio, y por la peſquiſa no es fallado en culpa, ſi deſpues de ſu voluntad ſe ſalio de la Igleſia, è vino a cūplir de derecho, como quier que gran preſuncion es contra el, porque ſe metio en la Igleſia. Pero pues el ſalio de la Igleſia deſpues de ſu voluntad à cūplir de derecho, es preſuncion que no es en culpa: e la vana preſuncion tuele a la otra. Y eſta preſuncion ſegunda es mas fuerte que la otra primera, è la vna preſuncion vence a la otra, è la verdad vēce a la opiniō. E ſi los Alcaldes lo dierō por fiador no cayerō en la pena de los dichos ciē mīs, pues en la carta les dio el Rey poder q̄ vieſsē la peſquiſa, è la libraſsē como fallaſsē por derecho. E aſsi les dio poder de conocer el pleyto.

Lex CXXX.

Scripſi in l. 50. & ſequentibus anterioribus.

Textus CXXXI.

EN la ley q̄ comiēça. Qualquier, q̄ es en el titulo de los denueſtos, e de las deshonrras als. O dize à muger de ſu marido puta: deſdigalo ante el Alcalde al plazo

plazo que le puſieren: e ſino quiſieren deſdezir, e ſi fuere hijo dalgo denueſtado, el mandele que peche quinientos ſueldos, e deue gelos pechar. E ſi fuere otro hombre que no ſea hijo dalgo, peche por la deshonra que le dixo qual fuere la perſona, y el denueſto, y el lugar do gelo dixo: e la quantia ſea en que deue ſer penado de quinientos ſueldos ayuſo ha viſta del Alcalde.

SVMMARIVM.

1 *PÆna retractationis inter plebeios, & quingentorum ſolidorũ inter nobiles locum habet ex noua huius l. ſtyli deciſione.*

2 *Otalora, & Ioannes Garſia impugnantur.*

Lex CXXXI.

IN TEXTV IBI:

O dize à muger de ſu marido puta, &c.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis, eiuſq; deciſio ſatis notabilis eſt, quãuis admodũ trita, pauca itaq; verba faciemus, & ad eius cognitionem animaduertendũ eſt, ex l. fori. 2. tit. 3. lib. 4. quæ hic refertur, pœnã retractationis imponi conuitiũ huius legis nuptæ mulieri inferenti, alijsq; perſonis ibi contentis, qua pœna, cum omnes ſiue nobiles ſiue plebei adſtringerentur, lex noſtra inter ipſos diſtinguit, ita vt ſi nobilis conuitium dicat, pœna tantum quingentorũ ſolidorum afficiatur, & huic noſtræ legi concinit textus in l. 2. tit. 10. lib. 8. Compil. & latè hanc materiam proſequitur Mõtaluus in d. l fori Greg. Lop. in l. 1. tit. 9. p. 7. Dieg. Perez in l. 2. tit. 10. lib. 8. ordinam. Azeued. in d. l. Compil. Parlad. lib. 1. quotid.
2 c. 17. hinc exiſtimo falſos fuiſſe Otaloram, & Ioan. Gar. illum. 2. p. c. 4. nu. 12. hũc glo. 1. nu. 11. exiſtimantes nobilẽ vindicationis quingentorũ ſolidorũ dici, quia iniuriã illatã hac quantitate luebant, cùm lex fori horũ ſolidorũ mentionem non faciat, & tamẽ notiſsimum eſt ante eam nobiles dici vindicandi quingentos ſolidos, ſecundum Hiſpaniæ forum.

Textus CXXXII.

OTroſi es à ſaber, que ſi el Alguazil yendo empos de algun hombre para lo prender, va diziendo mataldo, mataldo, è alguno lo mata, maguer no ſea ſu hombre, ni viua con el, no es tenido a la muerte eſte q̃ lo mato por mandado del Alguazil, porque es oficial, mas el Alguazil es tenido a la muerte. Ca el Alguazil deue prender, o mandar prender, mas no matar, ni mandar matar ſin mandado del Alcalde. Pero ſi aquel que lo mato por mandado del Alguazil, ſegun dicho es: es hombre que le queria mal, da ſe ha entender, que mas lo mato por mal querẽcia q̃ por mandado del Alguazil. E ambos a dos tãbien el Alguazil como el: da ſe ha entẽder que ambos ſon en culpa, e ſon tenidos a la muerte.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *SI iuſſu illius, qui iubere poteſt, quis aliũ occidat, à pœna mortis liber eſt, alijs tamen pœnis coercetur.*

Lex CXXXII.

IN TEXTV IBI:

No es tenido à la muerte.

Scholium vnicum.

1 SEntentia legis eſt occidenté aliquem iuſſu miniſtri iudicis legitimam excuſationem habere, hanc eandem ſentẽtiam admittũt Cyn. Bal. Alber. & Salicet. in l. 1. C. vnde vi. Animaduerto tamen prædictum homicidã non in totum excuſari, ſed à pœna mortis tantum: alijs tamen pœnis poterit coerceri, argum. text. in cap. in primis, 2. quæſt. 1. & in c. ſacris, de his quæ vi met. vè cauſ. fiunt; vbi inſpiciendus eſt Abbas, & Greg. Lopez in l. 1. ſchol. 2. & in l. 8. ſchol. 3. titul. 8. & in l. 8. titul. 10. part. 7.

Textus CXXXIII.

OTroſi es à ſaber, que maguer el mal fechor conozca el yerro que fizo ante el merino, como quier que faze grã preſuncion, ſino lo conoce ante el Alcalde, no vale aquella conocencia ante el merino, como quier que ſe faze gran preſuncion.

SVMMAIRIVM.

1 *COnfeſsio extraiudicialis nõ probat, etiam ſi fiat coram iudicis miniſtro.*

2 *Ex extraiudiciali confeſsione oritur indicium ad tormentum.*

Lex CXXXIII.

IN TEXTV IBI:

No vale aquella conocencia ante el merino.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, confeſsionem factã à reo in cauſa criminis coram iudicis miniſtro nõ probare, ſed ex ea magnã oriri præſumptionẽ, ratio autẽ ſatis perſpicua eſt, omne enim illud, quod apud iudicẽ, & apud acta non fit, extraiudiciũ fieri dicitur, at extraiudicialis cõfeſsio non officit reo, l. 1. & vlt. ff. de interogato. actio. c. fin. de confeſ. Specul. in tit. de cõfeſ. § *ſequitur*, & § *nunc videndũ*, & de cõfeſsione extraiudiciali, quando fit parte præſente an plene probet, videre licet ex l. publica, ff. depoſiti, & l. cũ de indebito, §. fi. de prob. & ad noſtræ legis cognitionẽ omnino intuendi ſunt Paul. cõſ. 209. lib. 2. Abb. & Felin. in c. olim, de reſcript. & in c. at ſi clerici, de iudici. & in c. de hoc de ſimonia, Bald. in l. 1. C. de confeſ. Vlterius ait tx. noſter ex hac extraiudiciali confeſ. oriri ſuſpitionẽ, de quo inſpiciẽda eſt glo. no-
2 tabilis in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulter. quippe quæ ait ex hac extraiudiciali confeſsione indiciũ ad quæſtionem oriri.

Textus

Textus CXXXIIII.

ES aſaber, que el fiador no ſera dado por preſo por la deuda q̃ hizo, maguer los ſus bienes no cumplan a pagar el deudo: ſaluo ſino ſe obligo, diziendo que obligaua a ſi, e a todos ſus bienes.

SVMMARIVM.

Fideiuſſoris obligatio ſtricti iuris eſt.

Lex CXXXIIII.

IN TEXTV IBI:

El fiador: Schol. vnicum.

SEntentia huius legis nullã habet difficultatẽ: & ratio eius eſt, quia perſona nunquam aſtricta manet, niſi ſpecificè obligetur, preſertim in fideiuſſoris obligatione, quæ ſtricti iuris eſt, & extenſionem non admittit, l. ſi ſub impoſsibili, cũ vulgar. ff. de fideiuſſorib. nulloq́; alio ſcholio indiget hæc lex.

Textus CXXXV.

SI alguno ſe viene a querellar al Rey de algũ alcalde de las ſus villas, q̃ no cũplio la ſu carta, deue ende moſtrar ſe de lo q̃ hizo el alcalde: e ſino deuenle dar carta de emplazamiẽto para el alcalde. Pero ſi dixere q̃ el eſcriuano no le quiſo dar ende teſtimonio, o q̃ gelo defendio el alcalde, deuenle dar entõce carta de emplazamiento para ellos. Otroſi, ſi alguno querellare del alcalde de alguna villa, que le agrauio en ſu pleyto en defenſion q̃ el no quiſo recebir, o de fiaduria, que el fizo dar, agrauiandolo mas q̃ no deuia ſegun fuero, o q̃ el fizo tomar algo de lo ſuyo, ſegun oficio del alcalde, deue el Rey embiar a mandar ſobre ello, ſegun fuere la querella: mas no lo deue embiar a emplazar en aquella carta ſino cũpliere, faſta q̃ mueſtre el querelloſo lo q̃ fizo ſobre ello. Y en la ſegunda carta q̃ deue mandar dar, ſegun entẽdiere que deue ſer dada por lo q̃ mueſtra en la querella el querelloſo, entõce puede e deue embiar a emplazar al alcalde para ante el Rey: mas ſi alguno ſe q̃rellare al Rey del alcalde q̃ le tomo lo ſuyo, no como en manera de oficio de alcalde, o ſe querellare del alcalde de coſa q̃ es ya juzgada por el por ſentẽcia difinitiua, e mãdada entregar, y entregada por ſu mãdado, o querellare, a tal querella ſi aſsi es, q̃ vea el Rey q̃ q̃rella es: e ſi querella con derecho del, entõce deue el Rey mãdar al querelloſo dar carta de emplazamiento para el alcalde q̃ parezca delãte del. E otroſi deſpues q̃ ſaliere el alcalde del oficio, por las coſas q̃ querellarẽ del q̃ fizo ſeyẽdo oficial, es aſſi vſado, q̃ ſi le demãdan por fecho de juſticia de muerte, q̃ le deuẽ demãdar ante el Rey, y el Rey le deue dar quiẽ lo oya en ſu caſa, o algun hõbre bueno en la tierra dõde ſon naturales. E ſi demãdan al alcalde por otras coſas q̃ no ſon criminales, deue cumplir de derecho por ſi miſmo en treinta dias para ante los alcaldes de aquel lugar donde el fuere alcalde, de todas las querellas que en aquellos treynta dias fueron dadas, o querelladas.

SVMMARIVM.

A*D capturam ſummaria cognitio præcedere debet.*

1 *Iudex in ſyndicatu adeſſe debet.30.diebus.*

3 *Poſt triginta dies contra magiſtratum querela non admittitur, terminatur tamen poſt prædictum terminum.*

IN TEXTV IBI:
Faſta que mueſtre el querelloſo.
Scholium I.

1 PRobat hæc lex in prima parte, in cauſa criminis neminẽ euocari, neq; prehendi poſſe, niſi ſummaria cognitio prius criminis præcedat, argu. text. in l.2.C.de exhib.reis, qui cõmuniter ad id allegatur, & tradunt DD. in c.ſi clericos, de ſent.excõ. in 6. Angel.in tract.de malefic.verbo, *fama publica*, col.2.latè Iul.Clar.§.fin.q.28.ex nu.2. Alioquin iudicem ſine cauſæ cognitione aliũ in carcerẽ conjicientẽ, in ſyndicatu puniri docuit Bald. in l.2. nu.3.C.de his qui latro.Bald. & Iaſ.in l.ſi pacto quo pœnã,C. de pact.qui omnes ſcribentes limitant, niſi quis in fragãti, vt aiũt, apprehẽdatur: alijq; caſus excipiuntur in l.12.tit.17. & in l.2. tit.29.p.7. Quod vulgatiſsimũ eſt, & in quo, & hoc breue ſchol. excuſatari poterat, ad vlteriora itaquè non progredior.

IN TEXTV IBI:
E ſi demandan al Alcalde.
Scholium II.

2 IN ſecunda parte ait text. iudicem in ſyndicatu adeſſe debere 30. diebus; ex qua lege antiquata eſt l.vnic.C.vt omnes iudic.& l.6.tit.4.part.3.per quæ iura quinquaginta dies præſtituti fuerũt, & noſtræ legi cõuenit l.23.tit.7.& l.3.titul.9.lib.3. compil. Hiq; triginta dies continui eſſe debent: arg.tex.in cap. vlt. de ferijs.

IN TEXTV IBI:
De todas las querellas que en aquellos treynta dias fueron dadas.
Scholium III.

3 APertè oſtendũt hæc vltima verba intra prędictũ tẽpus 30.dierũ, magiſtratus conueniri debere, & tẽpore elapſo amplius nõ agi, etiã in propria iudicis patria, ſecundũ Bal. in l. obſeruare, §.proficiſci, de offic. proconſ.innuit tñ l. noſtra cauſas in iudiciũ deductas intra 30. dies, & poſt eos expediri poſſe, & hoc iure vtimur. Inſpiciẽduſque Cataldinus de ſyndic.q.70. num 4.& 6.

Textus CXXXVI.

O*Troſi, ſi alguno quiere acuſar a aquel cõ quien ha pleyto ſobre jura de calunia, q̃ juro y encubrio la verdad, e dixo la mentira, y que ge lo quiere prouar, en tal caſo de la jura que es dada a la parte en el pleyto, no ha otro vengador,*

vēgador ſino Dios:e no lo puede otro ninguno acuſar. E maguer por el libro juzgo dan pena al perjuro, enla jura de calunia, que es de creencia, no le daran pena, maguer lo quiera prouar que dixo mentira porque es de creencia.

SVMMARIVM.

Nemo compellitur ad iurandū de calūnia, niſi iuſta cauſa iudicem moueat.

2 *Iuramentū de calūnia, de ſubſtantialibus eſt.*

3 *A parte bis peti debet, ad hoc vt omiſſio iuramenti vitiet litem.*

4 *Nonnulli caſus ſunt in iure, in quibus non eſt locus iuramento de calumnia.*

5 *Si pars celat veritatem, à iudice non punitur.*

Lex CXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Sobre jura de calunia.* Et Rurſus, ibi *No ha otro vengador ſino Dios.*

Scholium vnicum.

1 Ad hoc calūniæ iuramentū nemo cōpellitur, niſi iuſta cauſa ad id ius dicentē impellat, vt docuit Dieg. Per. ad Segurā, in l. 3. §. fin. nu. 83. de lib. & poſth. In his tñ, in quibus iudex hoc iuramentū præſtari iubeat, 2 ex ſolénib⁹ erit, & eius omiſſio viriabit litem, Affliɫ. in Conſt. Neapo. lib. 2. Rub. 23. num. 6. Ita tñ ſi à litigatore petitū fuerit, & 3 quidē bis, iuxta l. fin. tit. 4. lib. 3. ordi. & latè tractat Gutier. prac. 4 lib. 1. q. 99. Et nonnulli caſus in iure ſunt, in quib⁹ delationi huius iuramēti locus nō eſt, quos recenſet Curti. ſeni. in l. admonendi, de iur. iur. Soci. reg. 204. 5 Maſcar. concl. 953. Si igitur prædicta requiſita interueniāt, & iurandū ſit, litigatorq; celauerit, negaueritvè id de quo interrogatur, Deum vltorē habere, iudicē verò periurij prętextu, litigatorē punire nequire cōtēdit text. noſter, quāuis pœnā à lege fori iudicū imponi hoc caſu aſſerat, quæ lex inuenitur ſub tit. 2. lib. 2. l. 6. vbi Villadiegus nonnulla adnotauit, nullāq; aliam interpretationem noſter textus deſiderat.

Textus CXXXVII.

Como quier que los paſtores tengan priuilegios, e cartas de los Reyes, ſi alguno les paſſa contra ellas: o les tomā ganados, o otras coſas de ſus cabañas, aquellos de quien querellan en eſta razon, no deuē ſer emplazados por eſta razon ante el Rey, mas demandenlo por ſus Alcaldes de los paſtores, q̄ ſon dados de los Reyes q̄ los juzguen en ſus lugares con vno de los Alcaldes del lugar, ſegun los ordenamientos de los Reyes. E ſi algun otro querellare de otro, que lo forço, o lo robo, maguer ſe querelle al Rey, deuelo embiar a ſu fuero del demandado. Mas ſi la coſa robada fallo en el lugar do le fue robada: deue reſponder el tenedor de la coſa.

Textus CXXIII.

OTroſi, para rubricar qualquier peſquiſa que el hombre quiera rubricar, deue tomar en ſuma todo el hecho deſde aquel lugar donde comiença la pelea, ò el furto, ò el robo, ò otro fecho qualquier, ſobre que aya peſquiſa. y dẽ de adelãte recuẽtẽlo en ſuma de grado en grado faſta do ſe acaba el fecho, y por eſſe recõtamiẽto catar la peſquiſa ſobre cada articulo del recontamiẽto, y eſcriuir y rubricar lo que ſe falla por la peſquiſa ſobre cada articulo de lo que acaecio en el fecho, y rubricar contra cada vno ſobre quien tañe la peſquiſa, y que es lo que falla por la peſquiſa contra el: E ſi la peſquiſa contra otro alguno dixere, eſcriuanlo apartadamente ſobre el: E ſi ſon clerigos, ò legos aquellos ſobre quien tañe la peſquiſa. deuen apartar ſobre ſi algunos clerigos y cada vno dellos por ſi, y los legos apartarlos, y eſcriuirlos à otra parte cada vno dellos por ſi: y ſobre los legos a el Alcalde poder, mas no ſobre los clerigos, è deue apartarlos de los clerigos, porq̃ lo pueda moſtrar al Rey, y el Rey que faga ſobre ello lo que tuuiere por biẽ. Y deſque fuere aſsi rubricada la peſquiſa, deue poner los teſtigos que hablan de viſta, en vno contra qualquier que habla, y luego los de creencia, y luego los de oyda, y apartar por eſcrito los teſtigos, y ſobre quien tañe la peſquiſa, y en que manera tañe contra cada vno de viſta y de creencia, y de oydas.

Lex CXXIII.

LAtiſsimè egi, in l. 50. vſque ad legem. 56. quarum ſcholia inſpici poterunt, & ideo hic non tranſcribo.

Textus CXXIIII.

OTroſi es à ſaber, que los omezillos ſi los han de auer los ſeñores de los muertos, ò ſus parientes dellos, ò ſi acaeciéſſe la muerte de algun vaſſallo en otra villa, y el ſeñor del vaſſallo ſi ha de auer el omecillo, todo eſto ſe libra ſegun los fueros, y las coſtũbres vſadas de las tierras do acaecen las muertes.

SVMMARIVM.

1 *Calumnia homicidij in contumacem tantum irrogatur.*

Lex CXXIIII.

IN TEXTV IBI:

Que los omezillos.

Scholium vnicum.

LEx hæc de homicidij calumnia tractat; quæ his, & alijs veteribus legibus diuerſis perſonis addicebatur, & nos egimus ſupra.

1 Nunc verò hæc pœna ſolum in contumacem irrogatur, & iudici adſcribitur, ex l. 3. tit. 10. lib. 4. Compil.

Textus C X X V.

OTroſi, es à ſaber, quando el Rey, ò la Reyna allegan à algunas de ſus villas, è quieren por bien partimiento de los oyr è librar los pleytos foreros mientra que ay moraren, deuenlos oyr è librar ſegun los fueros de aquel lugar en que oyeren los pleytos, è los emplaçamientos que mandaren fazer, ſegun el fuero, deuen valer, è no los pueden eſtoruar otras leyes ningunas: mas quando libraren los pleytos que ſon ſuyos, deuen emplaçar è oyr, ſegun las leyes, y el vſo y coſtumbre de ſu Corte, y quando ſe fueren de las villas do ouieren los pleytos foreros deuen mandar a aquellos Alcaldes del fuero o otros Alcaldes ſi los ay quiſieren dexar, que tomen los pleytos que fincan en aquel lugar do lo ellos dexaron, q̃ vayan por ellos adelante, è los libren, ſegun el fuero del lugar.

SVMMARIVM.

1 FOri æthymologia traditur.
2 Forus vniuerſalis propie forus nuncupatur.
3 Ad cauſarum deciſionem forus introductus eſt.

Lex C X X V.

IN TEXTV IBI: *Pleytos foreros.*

Scholium Primum.

FOri æthimô, à foro publico fluxit, illo ſcilicet, quo res venales afferuntur: nam ſicut hoc manifeſtum eſt, & omnibus notum, ita eſſe debere forum, communiter receptum eſt, & hinc etiam locus, in quo iudicia exercētur forum dictum fuit, vt cōſtat ex Cicerone ad Athicum, illis verbis: *Quod me in forum vocas, eo vocas, vnde etiam bonis meis rebus fugiebā.* & fora tria iudiciaria antiquitus Romæ fuiſſe ſatis compertum eſt, forum nempe, *Latium*, forū, *Cæſaris dictatoris*, & forum, *Augusti*, ſicut, & publica fora, plura fuerunt, forum enim, *Suarium, boarium, piſcarium, olitoriū*, Romæ erant, vbi ſcilicet ſues, boues, piſces, & olera, vendebantur, teſte Varrone, lib. 1. & foro vti à veteribus dictum fuit, id eſt præſentem rerum ſtatum boni conſulere, & vtcunq; ſe obtulerit fortuna animum applicare, teſte Terentio in Phormion. *Cæpi his omnia facere vel ſequi quæ vellent. D. ſciſti vti foro*, vbi Donatus animaduertit a mercatoribus, qui merces ad forū aduehunt metaphoram ſumptam, quæ æthymologia foro vniuerſali cōuenit, hic enim proprie forus nucupatur, l. 7. tit. 3. p. 1. lex verò noſtra agit, de foro municipali, qui improprie forus appellatur, vt teſtatur Greg. ibi. 3. ſchol. vterq;, tamen ſiue vniuerſalis, ſiue ſpecialis ſit, ad cauſarum deciſionem introductus eſt, vt ibidem

 Greg.

Gregor.animaduertit, ideoquè lex noſtra lites decidendas aſſerit, ſecundum prædictum municipalem forum, vbi vigeat, cuius rei argumentum eſt, l.6. Tauri, quæ forum municipalem cuſtodire iubet, quanuis ibi rigorem, & odium habeat, cum parẽtes deſcendentiũ ſucceſsione priuet, de qua re Doctores latè ibi tractanr, nullaquè aliâ hic interpretatione eſt opus ad noſtræ legis cognitionẽ, nec ignoro etiã alluſionẽ, text. in c. forus, de verbor. ſignific. vbi gloſſa, & ſcribẽtentes omnino inſpiciẽdi ſunt.

Textus CXXVI.

Es à ſaber, que ſi ſeyendo alguna villa de la Reyna, o de otro ſeñor que gela dio el Rey, ò la Reyna ò el ſeñor del lugar dio ſentencia, en que dio à algun hombre deſſa villa por fechor de alguna muerte, ò de otro yerro, y ant q̃ la juſticia ſe cumplieſſe en aquel hombre en ſu vida deſta Reyna, ò deſte ſeñor, que le dio por fechor, paſſa aquella villa à ſer de otro ſeñor, porque gela dio el Rey por camino que le dio, ò en otra manera. Y eſte ſeñor perdonò à aquel hombre ſobredicho, que la Reyna auia dado por fechor: ſi vale eſte perdon, ò no, eſto no es à juzgar à otro ſino al Rey.

SVMMARIVM.

1 *Calumnia condemnationis ad iudicem, qui condemnauit pertinet.*

2 *Lucrum pœnæ ad primum dominum ſpectat.*

3 *Si delictum commiſſum ſit, tempore, quo iuriſdictio erat penès vnum dominum, & penes alium ſententia feratur, adhunc pertinẽt fructus ſententiæ.*

4 *Si cœpta ſit lis vſq; ad diffinitiuam, apud primum dominum, & apud ſecundum ſentẽtia pronuntietur, cui eueniat commodũ?*

5 *Commodum ſententiæ pertinet ad iudicem à quo.*

Lex CXXVI.

IN TEXTV IBI: *Que ſi ſeyendo alguna villa de la Reyna.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt iuriſdictione conceſſa à Rege non videri ceſſam calumniam cõdemnationis illius ſententiæ, quæ ab eius Magiſtratu, ante ceſsionẽ lata fuerat, cuius executio nondum erat facta, & Rurſus probat nouum dominum iuriſditionis non poſſe remittere huius criminis ſupplitium, cũ prædi

dicta remiſsio ad Regẽ ſpectet, hæc ſententia iuri conuenit, & quæſtionẽ reperio mouiſſe Baldum, qui eam extraordinariam nuncupat, in l. vltima, numer. 9. verſ. *Modo quæro*, C. de fructi. & liti. expenſ. qui diſputat, & tandẽ noſtri textus opinionem cõfirmat, ea nẽpe ratione fructus, namquè iuriſditionis ad eōdem

2 nantem pertinent, iudex enim calumniam non lucratur, niſi per ſententiam, l. 3. §. 1. ff. de minoribus, authent. bona damnatorum, C. de bonis proſcripto. l. defuncta, ff. de vſufruct. & eiuſdem opinionis eſt Barba. in annotatio. ad Baldũ ibidem, ait enim quæſtum pœnæ, primo domino addici debere, argumento textus in lege quęcumquè, ff. de actio. & obligatio. & in lege vltima, ff. arbor. furtim. ceſſ. leg. 1. §. fundum, de aqua quotidiana, & æſtiua, & in l. is qui in puteum, §. ſi poſtea, ff. quod vi aut clam. de qua re inſpiciendus eſt Bart. in l. & quia, ff. de iuriſdictione omnium iudicum, Ancharr. in capite. 1. ne prælati vices ſuas, & ibidem Barbatia, & hinc cenſet

3 idem Bald. vbi ſupra, ſi delictum commiſſum eſſet, tempore quo iuriſdictio penes vnum erat, & ſententia proferatur, quando apud alium hæc eadem iuriſdictio ſit, huius ſententiæ commoda, ad illum qui ſententiam profert ſpectare, cum in pœnis criminalibus, ante ſententiam nullum ius habeatnus.

4 His, & proxima eſt alia quæſtio ſi lis cœpta eſſet, vſque ad diffinitiuam, apud priorem dominum, & apud ſecundum ſententia proferatur, ad quem calumnia pertineat, & quanuis Baldus hanc quęſtionem non definiat, refert tamen alios exiſtimantes, pro condemnato habendum illum, qui condemnationi proximus fuit, argumento textus in l. ſi ideo, ff. de euictionibus, ita vt hoc caſu pœna pertineat ad dominum veterem; quibus accedit alia quæſtio, eiuſquè definitis, nẽpe, vt ſi ex pacto inter nouum, & veterem dominum calumniæ diuiderẽtur accipiatur, de his quæ poſt ſententiam eueniunt: quo etiam reſpicit, quod de iudice à quo, & ad quem ſtatutum eſt: nam ſi ex lege portio condemnationis iudici adſcripta ſit, iudexquè ad quem ſenten

5 tiam confirmauerit, commodũ commune non erit, ſed ſolius iudicis à quo, licet executio ſentẽtiæ ad eum non remittatur, ſed per iudicem ad quem executio fiat, ex textu in l. ſi filius, ff. de verborum obligatio. nam ſecundum eundem Baldũ vbi ſupra, num. 10. iudex ad quem potius videtur eſſe confirmator, quã diſpoſitor, & cauſa prima plus influit, quam ſecunda.

Tex-

Textus CXXVII.

LOS cogedores de la Reyna en las ſus villas, toman hazedores de los padrones, ò les dan las quadrillas à las colaciones: Es à ſaber, que lo que los hazedores jurados empadronaren, que los deuen empadronar por ciertos, y no poner à ninguno por duda, y eſtos que ellos empadronaren por pecheros ciertos, fincan luego por pecheros llanos, que los prende el cogedor: y lleue dellos el pecho: E ſi los pecheros dixeren que no han quantia, porque los hazedores de los padrones los puſieron, los hazedores ſon tenidos de les monſtrar bienes ſuyos, porque ellos puſieron los pechos ciertos en aquella quantia. Y otroſi, el cogedor de la Reyna porna peſquiſidores ſobre los hazedores de los padrones: E ſi eſtos peſquiſidores fallaren por dicho de hombres buenos, que ay otros hombres que deuian ſer dados por pecheros en los padrones los cogedores, ſi los pecheros negaren que no hã la quantia que dizen los peſquiſidores que fallaren ſobre los cogedores de la Reyna, de dos coſas deuen hazer la vna, ò darles la quantia, ò moſtrarles los algos en que lo han: è non han, porque dezir los nombres de aquellos que dixeron en la peſquiſa. Y entonce ſi los hazedores de los padrones, ſabiendo los algos que ellos auian, los encubrierõ, deue pechar el pecho doblado, y los que fueren hallados por pecheros, que pechen ſencillo.

SVMMARIVM.

1 *PEr æquatorum æſtimationi ſtãdum eſt.*

2 *Æſtimũ apud bonos authores nõ inuenitur, & quid ſignificet.*

3 *Deſcriptio, & æſtimum apud cõſultos cenſus appellatum fuit.*

4 *Syndicus ciuitatis debet eſſe præſens deſcriptioni prædictæ.*

5 *Cenſus, perſonarum & bonorum deſcriptionem amplectitur.*

6 *Cenſitores per æquatoribus ſociabantur.*

7 *De cenſu luſtrali non nulla adnotantur.*

Lex CXXVII.

IN TEXTV IBI:

Toman hazedores de los padrones.

Scholium Primum.

1 PRobat hæc lex, ad æſtimum collectarum & regalium tributorum peræquatores nominari debere, quorum æſtimationi regulariter ſtandum eſt. 2 Æſtimum apud bonos authores, nũquã reperi, hoc tamen vocabulo recentiores Iuriſconſulti vtuntur euidentioris intelligentiæ gratia, ſignificatquè æſtimationem ſeu taxationem, quæ fit de alicuius patrimonio, vt conſtet quantũ ſit eius æs, ad effectum onera indicendi, ne vllus pro alio grauetur, argumento text. in l. forma, ff. de curſibus, & adnotauit Feſtaſius de æſtimo. cap. 1. num. 2. & Florez practicarum, quæſt. 21. § .1. num. 106. hi ergo æſtimatores

tores iure iurãdo firmant fideliter ſe verſari in officij exercitio, in codiceque taxationẽ ſcribũt:
3 qui, cenſus ab Vlpiano nominatus fuit, in d.l. forma cenſuali, ff. de cẽſib. & hic codex, ſeu deſcriptio iuſſu cõmunitatis cõfici de-
4 bet, cuius Syndicus huic deſcriptioni præſens eſt, iuxta text. in l. inceptores, C. de incepto. & archa. lib. 10. vbi Bart. & Crauet. conſ. 195. in princ. & Nicol. Feſtaſius vbi ſupra, n. 11. quibus adſtipulatur lex. 4. tit. 14. lib. 6. Cõpil. Quæ omnia cum deſiderentur, ad huius æſtimationis confectionẽ, meritò fides integra, codici huic adhibetur, ſecundũ noſtri textus ſentẽtiã, quę admodũ iuri conuenit, vt ex prædictis patet.

IN TEXTV IBI: *Los hazedores ſon tenidos de les moſtrar bienes ſuyos.*

Scholium II.

5 Ait hæc lex, deſcriptos ſi grauamen ſentiant, poſſe per æquatores, deſcriptores, & æſtimatores adire, qui grauamẽ prædictum tollant, tam bonorũ, quàm perſonarũ: hic enim codex vtrumq; caput amplectitur, cẽſus enim, perſonarũ, & bonorum deſcriptionẽ ſignificat, l. 2. §. poſt deinde, ff. de orig. iur. & Theophi. autor eſt, in §. vltimo, inſtitu. de liberti. & Vlpian. in l. 3. & 4. ff. de cenſib. & tradit Varro. lib. 4. de lingua Latina, & Caſiodo epiſt. 52. libr. 3. var. ibi: *Auguſti ſiquidẽ tẽporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuq́; deſcriptus eſt, vt poſſeſsio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorũ ſusceptorũ quantitate ſoluenda:* quæ verba mi-
6 rum immodũ fauent noſtri textu ſententiæ: hinc cẽſitor dictus eſt, qui cenſum agit, l. 4. §. 1. ff. de cenſibus, & cenſitores qui eodẽ munere funguntur, vt cõſtat ex Rubr. de cenſib. & cenſitoribus, libr. 11. in C. Iuſtinianeo, hi autẽ peræquatoribus ſociabãtur, iuxta tx. in l. 1. C. de immuni. nemini conced. lib. 10. & rubricam de cenſitoribus, & peræquator. in C. Theodoſiano, l. ſecundam, & tertiam de prædijs Senatorum, cod. C. & hinc, ſi quid iudico, praxis fluxit, quam ſcribit prædicta lex. 4. Compil. quæ præſentiam Decurionũ deſiderat, vna cum ipſis æſtimatoribus, ſi conſuetudo de hoc inſit, quod neq; Azeuedo ibi, neque Flores vbi ſupra perceperunt, pluraquè hic non contemnenda de cenſu adnotare poſſemus, de eiuſquè lu-
7 ſtro, cuius Vlpianus meminit, titul. 1. regularũ: propterea, quod quintoquoquè anno cẽſebatur, luſtrabaturquè vrbs, vt tradit Seruius. 6. Æneid. & Varro refert lib. 5. de lingua Latina, & interpretatur Liuius lib. 1. & 3. & Cicero pro Flacco omitto tamen breuitati conſulendo.

Textus C X X VIII.

O T: eſi es à ſaber, que el que ſale à alarde por eſcuſar los pechos, jura que es ſuyo el cauallo, y ſe falla deſpues que jurò mentira, deue pechar el pecho doblado: Y eſſo miſmo el pechero que jurò que no auia la quantia, ſi es falla do deſpues que jurò mentira, pecharà el pecho doblado. Y eſta pena le daran por el perjuro en los pechos, y no en otra pena: maguer mayor pena ſe ponga en el libro juzgo en el perjuro. Ca aquello es en los otros pleytos.

SVMMARIVM.

1 Periurus qua pœna puniatur.

2 Periurium grauiſsimum eſt crimen, & infamia periurus notatur, & à quolibet accuſari poteſt.

3 Diuerſitas inter iuramentum promiſſorium, & aſſertorium.

4 Periurus prætextu iuramenti aſſertorij pœna tantum exilij de iure communi plectebatur.

5 Variæ, & graues pœnæ ſtatutæ fuerunt in periuros prætextu iuramenti promiſſorij.

Lex CXXVIII.

IN TEXTV IBI: Y ſe falla deſpues que jurò mentira.

Scholium vnicum.

1 SEntentia noſtræ legis eſt, periurum in caſibus, de quibus hic dupplici pœna afficiẽdum, ad cuius cognitionem breuiter animaduertendum eſt, textum noſtrũ loqui de iuramento aſſertorio, de quo verba facit textus in c. teſtimonium, de teſtibus, & in cap. vltimo de iure iurando, & in c. 1. & c. 2. de iuramento calumniæ, lib. 6. Et quamuis communiter 2 receptum ſit, periurum tanquã mendacem cum iuramento graue committere crimen, execratoriquè comparari, & ipſo iure infamia notari, crimenquè publicũ eſſe periurij facimus vt in l. ſiquis maior, C. de tranſactio. c. infamis. 6. quæſtion. 1. l. 24. titul. 3 22. par. 3. adnotatur. At prædicta in iuramẽto promiſſorio, quoad Magiſtratus punitionem locũ habent, vt docet gloſ. in leg. Lucius, ff. de his qui notan. infam. & cap. quicunquè. 6. quæſt. 1. iuramentum enim aſſertorium, tã graui pœna non coercetur, vt teſtatur Felin. in dict. cap. teſtimonium, numer. 20. Gergor. in dicta l. partite, verbo, *la jura*: cũ itaquè aſſertorium periurium minoris conſiderationis ſit, Leuior in eo pœna irrogatur à noſtro textu, cum & periurus in prædi 4 cto aſſertorio iuramento pœna tantum exilij ad tempus de iure com-

communi puniretur, ex l.1.& vltima, ff. de crimine ſtellionatus in promiſſorio, vero iuramento 5 variæ, & quidem graues pœnæ in periuros ſtatutæ fuerunt, l.2. C. de reb. credit. quam Interpretatur, Iaſ. in §. ſiquis ſtipulatus inſtit de actio. l. prima, titulo ſexto, libro octauo ordinamenti, lege prima, tit. 17. lib. 8. Compil.

Textus CXXVIIII.

Es à ſaber, que los Alcaldes que ſon dados por los otros Alcaldes, q̃ ſon pueſtos en las villas para en todos los pleytos librar por ellos, que pueden oyr todos los pleytos: ſaluo aquellos que les fueren defendidos por aquellos que en ſu lugar los puſieron: mas no pueden juzgar à muerte, mas puedenlos dar por fechores, ſino vinieren à los plazos que el Alcalde les puſo.

SVMMARIVM.

Si delegato commiſſa ſit, cauſa cognitio de deciſione mentione, nō facta, an pronunciare poſſit ad intellectum huius legis diſputatur.

Lex CXXVIIII.

IN TEXTV IBI: *Mas no pueden juzgar.*

Scholium vnicum.

AD intellectum huius legis præmittendum eſt, controuerſum fuiſſe inter iuris interpretes, ſi delegato commiſſa ſit cauſæ cognitio, & nihil adijciatur de deciſione an poſſet decidere, & pronūciare: quam quæſtionem mouit Speculat. in tit. de iudice delegato, §. ſequitur, colum. 5. verſiculo, *Et nota, quod ſimpliciter*, numero tertio, vbi illum cui cauſæ cognitio committitur de deciſione nulla factamētione pronunciare poſſe contendit, & ibi Ioannes Andreas, ex non nullis conſiderationibus cōtrariam opinionem admittit diuerſitatem, tamen conſtituit inter delegatum Principis, vel iudicis ordinarij, quaſi ille pronunciare poſſit, quanuis cognitio tātummodo mandata ſit, hic verò nequeat, niſi ſpecialiter in delegatione deciſio ſit commiſſa, qua diſtinctione Speculatorem defendere conatur, Accurſius tamen, in l. qui procuratorem, ff. de procurat. verb. *peragere*, in diſtincte aſſerit ſententiam proferre delegatum non poſſe in illis verbis: *Sed nunquid, qui delegat iudicem, vt cognoſcat diffinitionem cōmittere videtur? Reſpondeo non*, Abbas tamen, in c. cu ſuper de cauſ. poſſ. & propter, nu. 1. verſiculo, *aduerte tamen*, Speculatori aſſentitur

titur aliam verò adducit diſtinctionem eã ſcilicet, an cauſa ſimpliciter cõmiſſa ſit, quo caſu diffinitio commiſſa videtur: ſecus verò, vbi ſola cognitio, cum hæc non extendatur ad pronuntiationẽ diffinitiuæ ſententiæ, quæ diſtinctio antea Bart. fuit in l. à Dino l. 10, nu. 13. ff. de re iudicat. qui Accurſium ſequitur, & Speculatorem impugnat. Angelusquè, in d. l. qui procuratorẽ, nu. 1. duas tradit diſtinctiones: nempe an ſit Principis delegatus, vt ſuperius diximꝰ Princeps enim non conſueuit, ſibi ſentẽtiam reſeruare, Rurſus an à iudice iudex datus ſit, ad vniuerſitatẽ cauſarum, quo caſu, & ſi cognitio tantum mandetur pronuntiare poterit, ſecus verò ſi vnius cauſæ cognitio ſpecialiter ei committatur, tunc enim cognoſcere nõ diffinire queat, inter has igitur diuerſas opiniones ſtatuit lex noſtra à iudice iudicem datum, ſi expreſſe ſententia non mãdetur diffinitiuam non poſſe proferre, & hic ſi quid ſentio eſt verus ſenſus noſtræ legis nullamquè aliam interpretationem deſiderat.

Textus CXXX.

OTroſi es à ſaber, que ſi el Rey embia por ſu carta à mandar à los ſus Alcaldes de alguna villa, que ſi la peſquiſa tañe en fulano que mato à fulano, o que es en culpa, quando acaecio el fecho e ſe metio en la Igleſia, que lo prẽdan, è vſen de la peſquiſa, è que lo librẽ aſsi como fallarẽ por derecho, ſo pena de cien marauedis de la moneda nueua. Entonce los Alcaldes, à quien vala carta ſi por la peſquiſa lo fallaren culpado, ò que lo fallaren que quando acaecio el fecho ſe metio en la Igleſia, deuenlo prender, è ſi lo ſueltan deſpues por fiadores fazẽ mal è caen en pena de los cien marauedis que en la carta ſe contiene. Pero aſi el dicho fulano ſe metio en la Igleſia luego que el fecho acaecio, y por la peſquiſa no es fallado en culpa ſi deſpues de ſu voluntad ſe ſalio de la Igleſia, è vine a cũplir de derecho, como quier que gran preſuncion es contra el, porque ſe metio en la Igleſia. Pero pues el ſalio de la Igleſia deſpues de ſu voluntad à cũplir de derecho, es preſuncion que no es en culpa: e la vana preſuncion tuele a la otra. Y eſta preſuncion ſegunda es mas fuerte que la otra primera, è la vna preſuncion vence a la otra, è la verdad vẽce a la opiniõ. E ſi los Alcaldes lo dierõ por fiador no cayerõ en la pena de los dichos ciẽ mrs, pues en la carta les dio el Rey poder q̃ viesſẽ la peſquiſa, è la libraſſẽ como fallaſſẽ por derecho. E aſsi les dio poder de conocer el pleyto.

Lex CXXX.

Scripſi in l. 50. & ſequentibus anterioribus.

Textus CXXXI.

EN la ley q̃ comiẽça. Qualquier, q̃ es en el titulo de los denueſtos, e de las deshonrras alii. O dize à muger de ſu marido puta: deſdigalo ante el Alcalde al plazo

plazo que le puſieren: e ſino quiſieren desdezir, e ſi fuere hijo dalgo denueſtado, el mandele que peche quinientos ſueldos, e deue gelos pechar. E ſi fuere otro hombre que nó ſea hijo dalgo, peche por la deshonra que le dixo qual fuere la perſona, y el denueſto, y el lugar do gelo dixo: e la quantia ſea en que deue ſer penado de quinientos ſueldos ayuſo ha viſta del Alcalde.

SVMMARIVM.

1 *PÆna retractationis inter plebeios, & quingentorum ſolidorũ inter nobiles locum habet ex noua huius l. ſtyli deciſione.*

2 *Otalora, & Ioannes Garſia impugnantur.*

Lex CXXXI.

IN TEXTV IBI:

O dize à muger de ſu marido puta, &c.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis, eiuſq; deciſio ſatis notabilis eſt, quãuis admodũ trita, pauca itaq; verba faciemus, & ad eius cognitionem animaduertendũ eſt, ex l. fori. 2. tit. 3. lib. 4. quæ hic refertur, pœnã retractationis imponi conuitiũ huius legis nuptæ mulieri inferenti, alijsq; perſonis ibi contentis, qua pœna, cum omnes ſiue nobiles ſiue plebei adſtringerentur, lex noſtra inter ipſos diſtinguit, ita vt ſi nobilis conuitium dicat, pœna tantum quingentorũ ſolidorum afficiatur, & huic noſtræ legi concinit textus in l. 2. tit. 10. lib. 8. Compil. & latè hanc materiam proſequitur Mõtaluus in d. l fori Greg. Lop. in l. 1. tit. 9. p. 7. Dieg. Perez in l. 2. tit. 10. lib. 8. ordinam. Azeued. in d. l. Compil. Parlad. lib. 1. quotid.
2 c. 17. hinc exiſtimo falſos fuiſſe Otaloram, & Ioan. Gar. illum. 2. p. c. 4. nu. 12. hũc glo. 1. nu. 11. exiſtimantes nobilẽ vindicationis quingentorũ ſolidorũ dici, quia iniuriã illatã hac quantitate luebant, cum lex fori horũ ſolidorũ mentionem non faciat, & tamẽ notiſsimum eſt ante eam nobiles dici vindicandi quingentos ſolidos, ſecundum Hiſpaniæ forum.

Textus CXXXII.

OTroſi es à ſaber, que ſi el Alguazil yendo empos de algun hombre para lo prender, va diziendo mataldo, mataldo, è alguno lo mata, maguer no ſea ſu hombre, ni viua con el, no es tenido a la muerte eſte q̃ lo mato por mandado del Alguazil, porque es oficial, mas el Alguazil es tenido a la muerte. Ca el Alguazil deue prender, o mandar prender, mas no matar, ni mandar matar ſin mandado del Alcalde. Pero ſi aquel que lo mato por mandado del Alguazil, ſegun dicho es: es hombre que le queria mal, da ſe ha entender, que mas lo mato por mal querẽcia q̃ por mandado del Alguazil. E ambos a dos tãbien el Alguazil como el: da ſe ha entẽder que ambos ſon en culpa, e ſon tenidos a la muerte.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *SI iuſſu illius, qui iubere poteſt, quis aliũ occidat, à pœna mortis liber eſt, alijs tamen pœnis coercetur.*

Lex CXXXII.

IN TEXTV IBI:

No es tenido à la muerte.

Scholium vnicum.

1 SEntentia legis eſt occidentẽ aliquem iuſſu miniſtri iudicis legitimam excuſationem habere, hanc eandem ſentẽtiam admittũt Cyn. Bal. Alber. & Salicet. in l. 1. C. vnde vi. Animaduerto tamen prædictum homicidã non in totum excuſari, ſed à pœna mortis tantum: alijs tamen pœnis poterit coerceri, argum. text. in cap. in primis, 2. quæſt. 1. & in c. ſacris, de his quæ vi met. vè cauſ. fiunt; vbi inſpiciendus eſt Abbas, & Greg. Lopez in l. 1. ſchol. 2. & in l. 8. ſchol. 3. titul. 8. & in l. 8. titul. 10. part. 7.

Textus CXXXIII.

OTroſi es à ſaber, que maguer el mal fechor conozca el yerro que fizo ante el merino, como quier que faze grã preſuncion, ſino lo conoce ante el Alcalde, no vale aquella conocencia ante el merino, como quier que ſe faze gran preſuncion.

SVMMAIRIVM.

1 *COnfeſsio extraiudicialis nõ probat, etiam ſi fiat coram iudicis miniſtro.*

2 *Ex extraiudiciali confeſsione oritur indicium ad tormentum.*

Lex CXXXIII.

IN TEXTV IBI:

No vale aquella conocencia ante el merino.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, confeſsionem factã à reo in cauſa criminis coram iudicis miniſtro nõ probare, ſed ex ea magnã oriri præſumptionẽ, ratio autẽ ſatis perſpicua eſt, omne enim illud, quod apud iudicẽ, & apud acta non fit, extraiudiciũ fieri dicitur, at extraiudicialis cõfeſsio non officit reo, l. 1. & vlt. ff. de interogato. actio. c. fin. de confeſ. Specul. In tit. de cõfeſ. §. *ſequitur*, & §. *nunc videdũ*, & de cõfeſsione extraiudiciali, quando fit parte præſente an plene probet, videre licet ex l. publica, ff. depoſiti, & l. cũ de indebito, §. fi. de probat. & ad noſtræ legis cognitionẽ omnino intuendi ſunt Paul. cõſ. 209. lib. 2. Abb. & Felin. in c. olim, de reſcript. & in c. at ſi clerici, de iudici. & in c. de hoc de ſimonia, Bald. in l. 1. C. de confeſ. Vlterius ait tx. noſter ex hac extraiudiciali confeſ. oriri ſuſpitionẽ, de quo inſpiciẽda eſt glo. notabilis in l. capite quinto, ff. ad l.
2 Iul. de adulter. quippequæ ait ex hac extraiudiciali confeſsione indiciũ ad quæſtionem oriri.

Textus

Textus CXXXIIII.

ES aſaber, que el fiador no ſera dado por preſo por la deuda q̃ hizo, maguer los ſus bienes no cumplan a pagar el deudo: ſaluo ſino ſe obligo, diziendo que obligaua a ſi, e a todos ſus bienes.

SVMMARIVM.

Fideiuſſoris obligatio ſtricti iuris eſt.

Lex CXXXIIII.

IN TEXTV IBI:

El fiador. Schol. vnicum.

SEntentia huius legis nullã habet difficultatẽ: & ratio eius eſt, quia perſona nunquam aſtricta manet, niſi ſpecificè obligetur, preſertim in fideiuſſoris obligatione, quæ ſtricti iuris eſt, & extenſionem non admittit, l. ſi ſub impoſsibili, cũ vulgar. ff. de fideiuſſorib. nulloq; alio ſcholio indiget hæc lex.

Textus CXXXV.

SI alguno ſe viene a querellar al Rey de algũ alcalde de las ſus villas, q̃ no cũplio la ſu carta, deue ende moſtrar ſe de lo q̃ hizo el alcalde: e ſino deuenle dar carta de emplazamiẽto para el alcalde. Pero ſi dixere q̃ el eſcriuano no le quiſo dar ende teſtimonio, o q̃ gelo defendio el alcalde, deuenle dar entõce carta de emplazamiento para ellos. Otroſi, ſi alguno querellare del alcalde de alguna villa, que le agrauio en ſu pleyto en defenſion q̃ el no quiſo recebir, o de fiaduria, que el fizo dar, agrauiandolo mas q̃ no deuia ſegun fuero, o q̃ el fizo tomar algo de lo ſuyo, ſegun oficio del alcalde, deue el Rey embiar a mandar ſobre ello, ſegun fuere la querella: mas no lo deue embiar a emplazar en aquella carta ſino cũpliere, faſta q̃ mueſtre el querelloſo lo q̃ fizo ſobre ello. Y en la ſegunda carta q̃ deue mandar dar, ſegun entẽdiere que deue ſer dada por lo q̃ mueſtra en la querella el querelloſo, entõce puede e deue embiar a emplazar al alcalde para ante el Rey: mas ſi alguno ſe q̃rellare al Rey del alcalde q̃ le tomo lo ſuyo, no como en manera de oficio de alcalde, o ſe querellare del alcalde de coſa q̃ es ya juzgada por el por ſentẽcia difinitiua, e mãdada entregar, y entregada por ſu mãdado, o querellare, a tal querella ſi a ſsi es, q̃ vea el Rey q̃ q̃rella es: e ſi querella con derecho del, entõce deue el Rey mãdar al querelloſo dar carta de emplazamiento para el alcalde q̃ parezca delãte del. E otroſi deſpues q̃ ſaliere el alcalde del oficio, por las coſas q̃ querellarẽ del q̃ fizo ſeyẽdo oficial, es aſſi vſado, q̃ ſi le demãdan por fecho de juſticia de muerte, q̃ le deuẽ demãdar ante el Rey, y el Rey le deue dar quiẽ lo oya en ſu caſa, o algun hõbre bueno en la tierra dõde ſon naturales. E ſi demãdan al alcalde por otras coſas q̃ no ſon criminales, deue cumplir de derecho por ſi miſmo en treinta dias para ante los alcaldes de aquel lugar donde el fuere alcalde, de todas las querellas que en aquellos treynta dias fueron dadas, o querelladas.

vẽgador ſino Dios:e no lo puede otro ninguno acuſar. E maguer por el libro juzgo dan pena al perjuro, enla jura de calunia, que es de creencia, no le daran pena, maguer lo quiera prouar que dixo mentira porque es de creencia.

SVMMARIVM.

1 *NEmo compellitur ad iurandũ de calũnia, niſi iuſta cauſa iudicem moueat.*

2 *Iuramentũ de calũnia, de ſubſtantialibus eſt.*

3 *A parte bis peti debet, ad hoc vt omiſsio iuramenti vitiet litem.*

4 *Nonnulli caſus ſunt in iure, in quibus non eſt locus iuramento de calumnia.*

5 *Si pars celat veritatem, à iudice non punitur.*

Lex CXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Sobre jura de calunia.* Et Rurſus, ibi *No ha otro vengador ſino Dios.*

Scholium vnicum.

1 AD hoc calũniæ iuramentũ nemo cõpellitur, niſi iuſta cauſa ad id ius dicentẽ impellat, vt docuit Dieg. Per. ad Segurá, in l. 3. §. fin. nu. 83. de lib. & poſth. In his tñ, in quibus iudex hoc iuramentũ præſtari iubeat,
2 ex ſolẽnib⁹ erit, & eius omiſsio
vitiabit litem, Afflict. in Conſt.
Neapo. lib. 2. Rub. 23. num. 6. Ita
tñ ſi à litigatore petitũ fuerit, &
3 quidẽ bis, iuxta l. fin. tit. 4. lib. 3.
ordi. & latè tractat Gutier. prac.
4 lib. 1. q. 99. Et nonnulli caſus in
iure ſunt, in quib⁹ delationi huius iuramẽti locus nõ eſt, quos recenſet Curti. ſeni. in l. admonendi, de iur. iur. Soci. reg. 204.
5 Maſcar. concl. 953. Si igitur prędicta requiſita interueniãt, & iurandũ ſit, litigatorq; celauerit, negaueritvè id de quo interrogatur, Deum vltorẽ habere, iudicẽ verò periurij prętextu, litigatorẽ punire nequire contẽdit text. noſter, quãuis pœnã à lege fori iudicũ imponi hoc caſu afferat, quæ lex inuenitur ſub tit. 2. lib. 2. l. 6. vbi Villadiegus nonnulla adnotauit, nullãq; aliam interpretationem noſter textus deſiderat.

Textus CXXXVII.

COmo quier que los paſtores tengan priuilegios, e cartas de los Reyes, ſi alguno les paſſa contra ellas: o les tomã ganados, o otras coſas de ſus cabañas, aquellos de quien querellan en eſta razon, no deuẽ ſer emplazados por eſta razon ante el Rey, mas demandenlo por ſus Alcaldes de los paſtores, q̃ ſon dados de los Reyes q̃ los juzguen en ſus lugares con vno de los Alcaldes del lugar, ſegun los ordenamientos de los Reyes. E ſi algun otro querellare de otro, que lo forço, o lo robo, maguer ſe querelle al Rey, deuelo embiar a ſu fuero del demandado. Mas ſi la coſa robada fallo en el lugar do le fue robada: deue reſponder el tenedor de la coſa.

SVMMARIVM.

ANtiqua eſt in Hiſpania gregis tuitio.

2 Omne pecus, & eius paſtores à Rege defenduntur.

Lex CXXXVII.

IN TEXTV IBI:

O les toman ganados, o otras coſas de ſus cabañas.

Scholium Vnicum.

1. HÆc lex de omni pecore, & armētorum grege tractat, notabilemq; iudico, vt ex ea cernere liceat, quā antiqua in Hiſpania fuerit gregis cuſtodia
2 quę ſub tuitione regia eſt ex noſtra lege: plerǽq; priuilegia ei indulta fuerũt, vt patet ex integro codice legum, quæ latę ſunt de pecore, & pecude, eiuſq; paſtoribus, & Plinius meminit lib. 8. c. 49. ibi: *Eſt & in Hiſpania non diſſimile pecori genus, &c.* Et noſtris temporibus omnis grex à Rege defenditur, ex l. 11. tit. 27. lib. 9. Compilat.

Textus CXXXVIII.

SI es pueſto plazo a las partes, en q̃ vengan a oyr ſentencia faſta tal dia ſino vinierē aquel dia, deue el juez atender por vſo de la Corte los nueue dias: y el tercero dia del pregō. E ſi el alcalde no lo fiziere aſsi, e diere ſentēcia ante de los nueue dias: e del tercero dia del pregon: e la diere contra aquel q̃ no vino a el demanda contra el: porq̃ no lo atendio del daño q̃ le vino: mas valdra la ſentencia. ſaluo ſi la parte moſtrare razon derecha porque no pudo venir: e luego q̃ vino, e lo ſupoſe alço Ca por eſſo ſe reuoca el juyzio,

Lex CXXXVIII.

Dixi in l. 25. anteriori.

Textus CXXXIX.

LO q̃ dicho es de ſuſo en el capitulo antes deſte, del q̃ es emplazado para oyr la ſentencia quel deue atender el Alcalde de la Corte del Rey los nueue dias de la Corte y el tercero dia del pregon: entiendeſe en eſta guiſa, ſi es emplazado por carta q̃ le embio el Rey a emplazar q̃ viniesse a oyr ſentēcia tal dia, o ſi el Alcalde les puſo plazo en el proceſſo a cierto dia para dar ſentēcia cō entēciō, q̃ las partes q̃ ſe pudieſſen yr de la Corte, o con ſu licencia, ſe fueßē dende: e q̃ viniesßē aquel dia a oyr ſentēcia. Ca entōce deue atēder el alcalde a los plazos de la corte, ſegũ dicho es: e no deue dar ante la ſentencia. E ſi ante la dieſſe, e la parte quādo vinieſſe lo ſupieße, poderſeya alçar de la ſentēcia, e reuocarſe por eſta razon: e ſeria el alcalde tenido a los daños, e a los menoſcabos q̃ la parte auia recebido por eſta razō: mas ſi el alcalde les pone plazo para dar ſentēcia para cierto dia en el proceſſo: e no cō intencion, ni con mādado del alcalde q̃ ſe vayā de la corte. Entōce la parte q̃ no viniere a oyr ſentēcia, el Alcalde no es tenido de lo atender los nueue dias, ni el tercero dia de la corte puede dar la ſentēcia en eſſe dia, o atenderlo

derlo mas, e dar ſu ſentencia. Y eſto que de ſuſo diximos en el poner del plazo, aquella ſentencia que pone el Alcalde de plazo a las partes en el proceſſo: eſſo miſmo ſe ha de guardar quando pone el Alcalde plazo a ambas las partes en el proceſſo para yr por el pleyto adelante. Ca entonce atenderlo ha el Alcalde a la parte que nō viniere haſta los nueue dias: y el tercero dia en la manera que dicha es de ſuſo.

Lex CXXXIX.

Scholia legis. 25. & 27. ſupra hic conueniunt.

Textus CXL.

ES a ſaber otroſi, q̄ ſi alguno es emplazado ſobre alguna demāda ante el Rey, ſino viniere al primero plazo, pechara las coſtas a la parte: e pechara la pena de los cien marauedis, q̄ es pueſta en la carta: e luego ſera emplazado por otros dos plazos. E ſi no viniere a eſtos dos plazos, deue el Alcalde entonce mādar aſſentar por mengua de reſpueſta: mas ſi parecen las partes ante el Alcalde, y el Alcalde les pone plazo a que parezcan, o ge lo aluenga a dia cierto que parezcan ante el: e con licencia que ſe puedan yr de la Corte. E ſino viniere la parte como quier q̄ en eſte caſo quando le da licencia q̄ ſe vaya, deue ſer atendido los nueue dias, e los tres dias, aſſi como dicho es de ſuſo en eſte capitulo. Pero el Alcalde no le deue hazer emplazar otros dos plazos: mas deuele emplazar vna vegada: e yr por el pleyto adelante, quanto fuere de derecho por aſſentamiento, o en otra manera de derecho q̄ el Alcalde pueda, e deua fazer con derecho: pero q̄ para oyr ſentencia ſobre el principal, deuele hazer emplazar.

Lex CXL.

Memini in l. 25. & 27. & alijs ſupra, cuius ſcholia ad huius legis cognomentum videre licet.

Textus CXLI.

OTroſi es a ſaber, que ſi el Rey, o los Alcaldes en ſu caſa juzgan algun hombre a muerte: y el Rey le perdona deſpues la ſu juſticia: e ſi el Alguazil ha de auer los trezientos e quarenta marauedis q̄ han vſado de leuar del tiempo del Rey don Sancho aca, y el alguazil de la Reyna lieua cien marauedis de los q̄ ella perdona en ſu caſa, o en las ſus villas: e ſi el querelloſo pidiere al Rey que a eſte que perdono que le de el omezillo: y el Rey deueſelo dar: porq̄ los yerros no eſcapen ſin pena deuele mandar dar las coſtas: e deſte omezillo aura el alguazil ſu parte, q̄ es de cinco partes las tres: mas en otra guiſa no puede demandar el alguazil ſin el querelloſo omezillo, ni en otra calunia alguna: mas demande el querelloſo: e dādo ſentēcia por el en las calunias, o en los omezillos, entonce aura ſu parte el alguazil de lo q̄ fuere juzgado: mas no en otra manera: ni puede hazer demāda della, maguer ſea dada la querella al alcalde, o al merino: maguer diga q̄ ſe auenierō las partes entre ſi: ca no uale la auenēcia en las calunias, ſino ſe haze cō mādado del alcalde, o del merino aq̄l a quiē fue dada la q̄rella, o ante q̄ fue comēçado el pleyto.

E ſi el merino, o el alguazil piden al Alcalde, que apremie al querelloſo, que lleue la querella a delante: o quando pone la querella primeramẽte demãdandole fiador, que lieue la querella adelante: porque ſi fuere hombre no valiado de otro lugar, q̃ ſe torne al fiador: e en las otras acuſaciones de juſticia de ſangre no ſe pudo hazer auenencia, ſino con otorgamiento del Rey. E ſi con otorgamiento del Rey ſe haze la auenencia, no le finca al alguazil, que aya de auer ninguna coſa del omezillo. Y es a ſaber otroſi, que ſi el Rey perdona la ſu juſticia de que es dada la ſentencia: e manda que le entreguen todos ſus bienes, entonce el alguazil no deue auer ninguna coſa del omezillo, ni de las calunias. E por eſſa razon q̃ le mando entregar ſus bienes, que dizen en Latin reſtituere. Mas el querelloſo aura ſu parte q̃ ha de auer. Y en la carta del perdon q̃ le da el Rey, aſsi ſe deue poner que cumplan de derechos e de fuero al querelloſo.

SVMMARIIVM.

D*E calumnia homicidij, & ad quem pertineat, hac lege tractatur.*

Lex CXLI.

E ſi el alguazil ha de auer.

IN TEXTV IBI:

Los trezientos y quarenta marcos dis.

Scholium vnicum.

1 AD Interpretationẽ huius legis, & aliarum huius codicis, in quibus ſæpè mentio fit de homicidij calumnia, animaduertendum eſt vltra pœnas à iure irrogatas, in homicidas, introductam eſſe iure fori homicidij calumniam, qua homicida condemnabatur in quingẽtis ſolidis: vt videre eſt ex l. 4. tit. 17. lib. 4 fori: vbi Montaluus ſchol. 1. ait, Gothorũ iure idem obſeruari, allegatque l. 1. tit. 5. lib. 6. fori iud. Sed ſane ipſe peritiſsimus author hallucinatus fuit, vt ex ipſa lege oſtẽditur: ibi enim pœna homimicidij imponitur pro homicidio volũtario: de calũnia verò nihil tractat prædicta lex, cũ à prædicta ergo lege fori expreſſus nõ eſſet valor 500. ſolidorũ, à noſtra lege exprimitur, vel reſtringitur ad valorem 340. quadrantum, hodie tamẽ ex l. 1. tit. 10. lib. 3. & ex l. 12. in fi. tit. 9. lib. 6. & l. 3. tit. 10. lib. 4. Compil. Quãtitas huius calumniæ 600. quadrantũ valore conſtat, ad quam pœnã reducuntur omnes leges fori, & ſtyli, quo recentiori & veteri iure, hęc calũnia ſolum in abſentes irrogabatur propter eorũ contumaciam, vt ex ipſa l. fori patet, & ibi animaduertit Montal. ſchol. 3. Niſi homicidium eſſet culpabile, & non doloſum, tunc enim & homicidij calumnia locũ habebat in reo præſente, vt adnotauimus in ll. anterioribus, ſecundũ quã interpretationem intellectũ accipiũt alię ſtyli leges, quæ innuere viden-

videntur huic calunię locũ eſſe, etiã ſi cõtumax reus non fuerit: ſenſus enim eſt, vt regulariter in contumaces hæc pœna infeatur, aliquando in non contumaces prætextu culpæ, & non doli.

Rurſus ad intellectum huius legis, & earũ, quæ huius calumniæ meminerunt, adnotandum eſt, hanc homicidij pœnam ex diuerſis legibus, diuerſis perſonis fuiſſe adſcriptam, vt conſtat ex l.4.tit.17.lib.4.fori: quæ hanc calumniã in quinq; portiones diuidit, treſq; fiſco, duas occiſi conſanguineis adſcribit, ex l. tamen noſtra tota hæc calumnia regio magiſtratus miniſtro adducitur: debet enim accipi de curiæ miniſtris, & iure recentiori eadẽ obſeruatio eſt, ex l.29.tit. 14.lib.2.ordinam. & l.16. tit.23. lib.4. compilat. In tribunalibus verò inferioribus ad ipſummet magiſtratũ hæc calumnia ſpectat, de generali conſuetudine, quæ in his ſportulis ſeruari debet, ex dict. l. compil. & ex toto tit.10. lib. 3. eiuſdẽ collectionis.

Textus CXLII.

OTRO SI ES A SABER, Que los que matan a los oficiales del Rey, o de la Reyna. E mayormente los oficiales, que ſon pueſtos para fazerla juſticia, e para juzgarla. Porrazõ del oficio, repreſentã la perſona del ſeñor. Y como quier q̃ los matadores ſon tenidos a los parientes del muerto, para cumplir los de derecho: mucho mas ſon tenidos al Rey, o a la Reyna por la muerte del ſu oficial; por que fueron contra el ſu ſeñorio, e maguer que los parientes no quiſieſſen demandar ni querellar la muerte de tal oficial: el Rey, o la Reyna la pueden demandar, y deuenlo hazer tambien por peſquiſa, como en otra manera qualquier: porque la verdad ſe pueda ſaber para eſcarmentarlo: e tomar ende derecho: porque fueron contra ſeñorio. Ca de tal fecho nacen dos demandas que no embarga la vna a la otra: la vna que es del Rey, y la otra de los parientes del muerto: por dos coſas pueden hazer peſquiſa dello: la vna porque fizieron contra ſu ſeñorio matando el oficial. E la otra porque es hecho muy deſaguiſado, porque puede ſegun fuero fazer peſquiſa ſobre ello: e quanto en razon de querella ſi la dieron los parientes del muerto: aquello puede lo la Reyna, o el Rey librar ſegun fuero: e por eſſo no dexaran de peſquerir, e ſaber la verdad de aquellos que fueron culpados en la muerte, maguer el fecho acaeca de dia, o en poblado.

SVMMAIRIVM.

1 *Rex accuſare, & vlciſci poteſt mortem magiſtratus ſui.*

2 *Qui magiſtratũ occidit, in crimẽ læſæ maieſtatis incidit, eademq̃ pœna irrogatur in opem auxilium, conſiliumuè præbentem.*

3 *An prædicta læſæ maieſtatis pœna extendatur ad inferiores magiſtratus.*

Lex CXLII.

IN TEXTV IBI:
Los oficiales que ſon pueſtos para fazer la juſticia.

Scholium Vnicum.

SEntentia huius legis
1 eſt, Regẽ vlciſci poſſe
de occiſione magiſtra-
tus ſui, quæ ſententia confirma-
tur ex pulchra deciſione l.1.tit.
2 2.part.7. Qua magiſtratus occi-
ſor incidit in crimẽ læſæ maie-
ſtatis, quod & Vlpianus docuit
in l. 1. ff. ad l. Iuliam maieſtatis,
vbi non ſolum occiſorem, ſed
& auxiliatorẽ eadẽ pœna coer-
cet, in hæc verba: (*uiusuè opera
conſilio dolo malo, conſilium initum
erit, quo quis magiſtratus populi Ro-
mani, quiuè Imperium, poteſtatẽuè
habet, occidatur:* vbi notant An-
gelus, & ſcribentes, qui argumẽ-
tum ſumũt ex ipſa lege, ad hoc
vt opes, conſilium, & tractatus
de occidenda poteſtate, ſufficiẽs
ſit ad mortis pœnam, infamiæ-
què notam, & proditionis ma-
culam, quo reſpexit textus in l.
quisquis, C. eodem, ibi: *De nece
etiam virorum illuſtrium, qui conſi-
lijs, & conſiſtorio noſtro interſunt.
Senatorum etiam (nam & ipſi pars
corporis noſtri ſunt) vel cuiuslibet
poſtremo, qui nobis militat, cogitaue-
rit, eadem enim ſeueritate volunta-
tem ſceleris, qua effectum puniri iura
voluerunt, ipſe quidem, vtpotè ma-
ieſtatis reus gladio feriatur, bonis eius
omnibus fiſco noſtro addictis.* Iniuriã
itaquè irrogatam magiſtratui,
ipſimet Principi illatam videri,
expreſsis verbis oſtendit lex no-
ſtra, & ante eam l.1.tit.16.part.2.
de qua re inſpiciendi ſunt ſcri-
bentes in dict.l.1.& in dicta lege
quisquis, & omninò Andreas
de Iſernia in cap. vnico, quæ ſint
regalia in vſibus feudorum, ſu-
per parte, & bona committen-
tium crimẽ læſæ maieſtatis, qui
latiſsimè proſequuntur, & Gre-
gorius Lupus in dicta lege 25.
ſchol. 1.& in dicta lege 1.titul.2.
3 part.7.ſchol.12.13.& 14. Vbi di-
ſputat, an prædicta pœna exten-
datur ad inferiores magiſtratus,
inſpiciendæquè ſunt l.1. 2. & 3.
tit.12.lib.8. Ordinam. vbi Die-
gus Perez, & l.1.2.3.& 4.& 5.tit.
22.lib. 8. Compil. vbi Azeuedo
nulloquè alio cognomẽto opus
eſt ad huius legis interpretatio-
nem.

Textus CXLIII.

OTro ſi es a ſaber, que ſi los hombres que ſon de ſu juzgado, fieren al ſu Alcalde, o lo matan, e lo deshonran en la tierra de ſu juzgado, o en otra tiera, el Rey deles la pena en el cuerpo, y en los aueres qualquiſiere, y deue hazer emienda

emienda al Alcalde de los ſus bienes, de la deshonra de las feridas, y como oficial del Rey, y como hombre fijodalgo, que tal deshonra recibieſſe. Y ſi el hombre que no era del juzgado del Alcalde lo mata, o lo fiere, o lo deshonra, entonces es de catar ſi lo mato, o lo firio en aquella tierra que el Alcalde auia de juzgar, o fuera della. E ſi en la tierra de ſu juzgado lo mato, o lo firio, o lo deshonro, tal pena deue auer como ſi fueſſe de ſu juzgado ſi cõ otra razõ derecha no ſe defendiere. Y ſi lo mato, o lo deshonro, o lo firio fuera de ſu juzgado, deuen ſer juzgados ſegun fuero del lugar, o ſegun derecho comunal, como otras perſona ſus yguales.

Lex CXLIII.

AD Huius legis cognitionem inſpicienda eſt lex 142. anterior.

Textus CXLIIII.

SI El hõbre ſe fuye con los dineros, o con otra coſa de ſu ſeñor con quiẽ moraua, deuſe juzgar ſegun el departimiento de la ſetena partida, que es en el titulo de los furtos, en la ley que comiença: Moço menor, en el capitulo: E otroſi dezimos, que ſi algun mancebo ſe fuere con dineros, o con otra coſa de lo ſuyo, yendo con el en hueſte, en romeria, o yendo con el en alguna menſageria, o por ſu proueñe por fuera de ſu tierra, o yendo en ſeruicio del Rey, ca en eſtos caſos mereceria mayor pena, que eſtablecio el Rey don Alfonſo, que quier que ſea el furto pequeño, o grande: y aun ſi lo deſampa rare, maguer no le furte ninguna coſa, matarlo han por ello, mas no en otra manera, ſino en eſtas coſas, maguer ſe le vaya con furto grande, y aunque abra la puerta de la caſa no le mataran por ello, ni le tajaran por ello la mano, ni las orejas, mas dargelo han por preſo e por ſieruo a ſu ſeñor, y ſiruaſe del hasta que ſea quito de lo que lleuo furtado, y deſpues entreguẽgelo al que huuiere de auer las ſetenas.

SVMMARIVM.

1 *FVrti domeſtici prætextu ad reſtitutionem quis tenetur, nõ ad pœnam furti.*

2 *Si furtum magnum ſit, & extra domum, dominum ſociando, cũque deſerendo, pœna mortis familiaris coerceri poteſt.*

Lex CXLIII.

IN TEXTV IBI,

Ca en eſtos caſos mereceria mayor pena.

Scholium vnicum.

1 REfert lex noſtra, furta domeſtica, quorũ meminit lex 17. titul. 14. part. 7.

part.7. quæ à noſtro textu allegatur, atq; præfata partitæ lex, furantem aliquam domini rem, pœna furti non aſtringi, ſed ad eius reſtitutionem tantũ teneri, niſi furtum magnũ ſit, quo caſu & furti pœna famulus coerceatur, iudiciquè arbitrio committitur furti qualitas, & quãtitas, ita vt hoc arbitrium ad pœnam mortis, membriquè abciſionẽ non extẽdatur, quod cum prouidiſſet prædicta partitæ lex, ei addit textus noſter, prædictam pœnam accipi debere in domeſ-
a ticis furtis: ſi tamẽ furtum domino familiaris faciat, non domini, ſed extra eam dominum ſociando, grauius puniri lex noſtra iubet, quæ & mortis pœna famulum coercet. Et hanc noſtri textus ſententiam, probat textus in l. reſpiciendum, §. furta, ff. de pœnis: & qui dicantur domeſtici, Cepola tractat in repetitione authenticæ ſed nouo iure, C. de ſeru. fugit. inſpiciendusquè eſt Baldus in l. apud antiquos, ad fin. C. de furt. & in §. iniuria, de pace iuram. firmand. & Barto. in l ſi quis vxori, ff. de furt. num. 1. Angel. Aretin. verſ. *Et veſtem cæleſtem*, col. 7. Ioan. Faber in §. hi autem, de oblig. quæ ex delicto, gloſſ. in l. ad ea, ff. de regulis iuris, & Gregorius in ſcholijs ad dictã legem partitæ.

Textus CXLV.

Otro ſi es a ſaber, que ſi al Rey furtan alguna coſa los ſus oficiales: e los otros hombres de ſu caſa, que el Rey puede mandar hazer qual eſcarmiento quiſiere, mas ningun Alcalde deue juzgar tal fuero, ſino ſegun dicho es en el capitulo antes deſte.

Lex CXLV.

VIdenda ſunt adnotata in l. quæ præceſsitã

Textus CXLVI.

Otro ſi, ſi algun concejo va a robar, o forçar algunas coſas, o van a hazer algun otro maleficio en ſu termino, o fuera de ſu termino: es a ſaber, que quando el concejo haze dentro en ſu termino robo, o alguno de los otros maleficios, e pone algunas razones para defenderſe de culpa q̃ ſea de derecho, puedelo prouar por teſtigos de ſu villa, o de ſu termino, o por ſu fuero, o por ſu priuilegio, o por derecho, o por razon. E ſi puſiere razon de derecho por ſe defender de aquel maleficio que fizieron en ſu termino, puedelo prouar por teſtigos de ſu villa, o de

ſu

ſu termino, quē no ſean de los que fueron principales en fazerlo, o en ayudarlo, o en conſejarlo. Otroſi, ſi fizieron el robo, o el maleficio fuera de ſu villa, o de ſu termino, han de prouar la defenſion con teſtigos de fuera de ſu termino, que no ſeā de ſu juridicion, ni de ſu mandamiento.

SVMMARIVM.

1 *TEſtes de vniuerſitate, idonei teſtes ſunt, niſi cauſa ſpectet ad ſingulorum commodum.*

2 *Si vniuerſitas litigat ſuper paſcuis, & nemoribus, in quibus ſingulorum armenta paſcuntur, idonei teſtes ciues non ſunt.*

3 *Si vniuerſitas exigua ſit, licet cauſa non ſpectet ad ſingulorū emolumentum, teſtes idonei ciues non ſunt, niſi aliter factum probari nequeat.*

Lex CXLVI.

IN TEXTV IBI: *Que no ſean de los que fueren principales.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, teſtes de vniuerſitate, legitimos teſtes eſſe dummodo cauſa nō ſpectet ad cōmodum ſingulorum, quo caſu ciues idonei teſtes nō erūt, & hanc ſententiā admittit Bart. in l. in tantum, §. vniuerſitatis, ff. de rerum diuiſ. & Ioan. Andr. in cap. cum nuntius, de teſtibus, qui frequēter allegari ſolet, ad

2 hoc, vt ſi vniuerſitas litiget ſuper paſcuis, vel nemoribus, in quibus ſingulorum armenta paſcū̄tur, & ſinguli ligna ſcindunt, teſtimonium vizinorum fidem nō faciat, & docet Barto. in dict. §. vniuerſitatis, & in l. ſed ſi hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocand. & Marcell. Bon. in additio. ad Bar. de Capua, ſingul. 4. cuius initium eſt, *Sed animus*, & Petr. Chirar. de Petraſancta, ſingul. 24. quos refert & ſequitur Maſcard. concl. 295. in fin. vol. 1. & in Regijs Auditorijs hāc praxim obſeruari docet Gregorius Lopez in l. 18. tit. 16. part. 3. ſchol. 6. & innumeros huius opinionis recenſet, & ad eius cōprobationem meminit ipſe peritiſsimus Doctor huius noſtræ legis ſtyli, cuiuſquē diſtinctionem veram eſſe teſtatur Maſcard. vbi ſupra,

3 numer. 17. Niſi vniuerſitas adeò exigua eſſet, vt illi de ipſius corpore magis domeſtici, quàm ciues nuncupari poſſent. Tunc enim etſi non ſpectet ad ſingulorum emolumentum, idonei teſtes non erunt, niſi factum per alios probari nequiret, quā per ipſos ciues, quo caſu in teſtes adhibentur, licet vniuerſitas parua ſit, vt tradit idē Maſcard. plures conge-

congerens in numer.18.Rurſus & ad noſtri textus intellectum, qui de ciuitatis crimine agit,inſpiciẽdus eſt Bart.in l.aut facta, §.nonnunquã, ff.de pœnis, vbi tractat,an vniuerſitas poſsit delinquere, & qualiter puniatur, minuaturvè, vel augeatur, pœna,prætextu multitudinis,& Ariſminus Tepatus lib.1.Rubr.de defenſoribus vniuerſitatis,verſ. *pœna*, & verſ. *vniuerſitas.*

Textus CXLVII.

O Troſi,todo Alcalde què por razon de ſu oficio de la alcaldia toma alguna coſa por entrega o por prenda: e lo niega, deuelo pechar como de robo, o de furto. Y es à ſaber que el Alcalde que ſe entra en alguna caſa de algun hombre para tomar todo lo que ay eſta, deue primeramente meter vezinos y hõbres buenos: y el eſcriuano en la caſa que eſcriuan todo lo que ay eſta ante q̃ muden dende ninguna coſa. E deſque fuere todo eſcrito deuẽ aquellos hombres buenos apartar lo que el Alcalde quiſiere lleuar: e lo al todo lo deuen dexar con recaudo: porque no lo pierda ſu dueño: e ſi aſsi no lo fiziere deue eſtar à derecho, como otro hombre eſtraño que no fueſſe Alcalde.

SVMMARIVM.

1 *Pœna furti,& non maiori afficitur Magiſtratus rem alienã contrectans.*

2 *Diuerſitas inter iudicium peculatus de reſiduis,& furti.*

3 *Intellectus noſtræ legis,cum l.ob pecuniam,ff.de furtis,& l.lege Iulia,§.fin.ad l.Iuliam pecul.*

4 *His vocabulis promiſcue, vti ſolet,& eodem nomine nuncupantur prædicta crimina.*

5 *Repetundarum crimen his anneactitur.*

6 *In his criminibus contra heredes actio datur licet non eſſet conteſtatalis cum defuncto.*

7 *Hæc crimina poſt quinquennium obijci non poſſunt.*

8 *Hoc accipitur,quoad pœnam corporalem,non quoad pecuniariã*

Lex CXLVII.

IN TEXTV IBI, *Deuelo pechar como de robo, o de furto.*

Scholium vnicum.

Vri diſſentanea nõ eſt noſtræ l. deciſio, quæ pœna furti,& non maiori magiſtratum afficit rem alienam contrectantem , ad cuius rei cognitionẽ breuiter præmitto aduerſus iudicẽ, qui rem vel pecuniam alienã intercipit peculatus,item & de reſiduis, & furti

furti ſimpliciter iudicium dari. Peculatum Labeo definit, pecuniæ publicæ, vel reipublicæ cōtrectatione, ſeu interruptione, l. 1. & l. ſacrilegij, §. eo capite, ff. ad l. Iuliam pecul. l. vnica, C. de
2 crimin. peculat. quibus conuenit lex 14. & l. 18. tit. 14. part. 7. De reſiduis verò crimen eſt, quando quis pecuniam publicam ad certos tamen vſus deſtinatā retinet ſibi in toto, vel in parte, l. lege, §. l. Iulia, ff. ad l. Iul. pecul. §. penult. inſtit. de public. iudici. quo crimine notatur iudex, qui cum regiam pecuniam adminiſtret, ea vtatur, & cum ea negotietur, l. 2. & 4. dicto titulo ad l. Iuliam peculat. l. 14. dicto tit. 14. part. 7. vbi Gregorius ſcholio. 1. quo reſpicit Ioan. Fabri doctrina in §. item l. Iulia peculatus, de public. iudici. num. 3. Quippe qui ait, regios receptores, ſi regia pecunia vtantur ad alium vſum, quam deſtinata ſit in hoc crimen incidere: rurſus tamen ſi magiſtratus nō publicam, ſed priuatam rem, aut pecuniam auferat, vel intercipiat crimen peculatus, aut de reſiduis nō committit, ſed furti ſimpliciter, iuxta noſtram legem. Hic enim eſt verus eius ſenſus, & intellectus, & ei ſimile eſt Papiniani reſponſum in l. ob pecuniam, ff. de furt.
3 ibi: *Ob pecuniam ciuitati ſubtractā actione furti, non crimine peculatus tenetur*: quamuis Anton. Auguſt. emendat. libr. 1. cap. 3. mendum habere hanc literam opinetur, exiſtimat enim legendum, *necnon pro non*, vt ſit ſenſus ob pecuniam ciuitati ſubtractam actionem furti, necnon peculatus dari, ne cōtra Papinianus, & Martianus dixiſſe videantur in l. lege Iulia peculatus, prope fin. ff. ad legem Iuliam peculat. ibi: *Sed etſi de re ciuitatis aliquid ſurripiatur, cōſtitutionibus Principū Diuorū Traiani cauetur, peculatus crimen cōmitti, & hoc iure vtimur*. Communis tamen aſſenſus eſt, vt Martiani reſponſum de vrbe Romana, & pecunia fiſcali accipiatur: Papiniani verò de pecunia ciuitatis, priuataque perſonæ, quo caſu actio furtiua tantum competit, ſicut ex noſtra lege oſtenditur, & ita interpretatur Accurſ. in d. l. lege Iulia, cui aſſentitur ipſemet Auguſt. putans, conſultos caſum diuerſum, & non contrarium propoſuiſſe: &
4 hæc eſt vera interpretatio, licet non ignorem his vocabulis, & criminibus promiſcuè vti cum ea quæ ciuitatis priuatæ ſunt publica aliquādo dici queāt, vt Iureconſultus animaduertit in lege inter publica, ff. de verbo. ſignific. & Cicer. Philip. 12. ſcribit hæc verba: *Sextertium ſepties millies auertiſſe Antonium pecuniæ publicæ iudicauiſtis*: nū fraude poterit carere peculatus? Et idē actio. 5. in Verrem: *Vectius frater tui*

tui quæstoris impudentiſſimũ tuum
furtum, certiſsimum q; tuum pecula-
5 *tum.* Hiſquè criminibus proxi-
mum eſt, & repetundarum cri-
men, cuius quoq; meminit tex-
tus, qui prædictis delictis, & hoc
annectit in l. vltima, ff. ad legem
Iuliam pecul. ibi : *Publica iudicia*
peculatus, & de reſiduis, & repetun-
6 *darum*: in qua lege ſingulare eſt,
& ad noſtri textus intellectum
animaduerſione dignum, vt &
contra hæredes actio detur pro
his criminibus: etſi lis non eſſet
conteſtata cum defuncto, vt &
Accurſius adnotauit ibidẽ ver-
bo, *hæredem*, & de horum crimi-
num pœna, inſpiciẽda ſunt prę-
dicta iura, & præcipuè textus in
dicta l. 18. partitæ, & ibi Grego-
rius Lupeſius ſchol. 11. & Petrus
Gregorius in ſintagmate iuris,
7 lib. 33. cap. 19. & 20. Illud tamen
non omitto, hæc crimina poſt
quinquennium obijci nõ poſſe,
vt probat textus in l. peculatus
crimen ad leg. Iul. pecul. cui lex
prædicta 18. partitæ addit, vt hoc
accipiatur quoad pęnã capitalẽ.
8 Quadrupli verò pœnã ob præ-
fata delicta, & poſt quinquenniũ
in magiſtratus irrogari poſſe
ſancit

Textus CXLVIII.

SI algun hombre fuere demandado ſobre muerte, o ſobre otra coſa que merez-ca muerte, &c. Y es a ſaber, que ſi por peſquiſa, o por teſtigos es fallado: o al-guno que es culpado en otro yerro que ſea a tal que no merezca muerte, en-tonce emplazarlo han primero por el primero plazo de nueue dias, que venga a ver leer, e publicar la peſquiſa que es hecha ſobre tal yerro, en q̃ le fallã por cul-pado de aquel hecho. E ſino viniere, emplazarlo han por el ſegũdo plazo por otros nueue dias, que venga a dezir lo que dezir quiſiere contra la peſquiſa, e contra los dichos, e las perſonas q̃ dixeron en ella. E ſino viniere emplazarlo han por el tercero plazo de otros nueue dias: que venga a oyr la ſentencia: e ſino viniere, juzgara el Alcalde lo que fallare por derecho por la peſquiſa.

Lex CXLVIII.

Inſpicienda ſunt latè tradita in l. 50. & ſequentib;
quæ & huc ſpectant.

Textus CXLIX.

ES a ſaber, que ſi el juyzio que da algun Alcalde de algun lugar, es reuocado por el juez de la alçada fincara el pleyto ay en la Corte ante el Alcalde de la alçada. Mas ſi el juez de la alçada da el pleyto por ninguno por mengua
del

del Alcalde, como ſe falle que el pleyto no es conteſtado, o en otra manera: porque es ninguno el pleyto por mengua del Alcalde. Entonce puede embiar el pleyto a otro Alcalde: ſi ay otro Alcalde en eſſe lugar donde era el Alcalde que dio el juyzio. E ſi otro Alcalde no ay, pues por mengua del Alcalde fue dado por ninguno: puede ſi quiſiere retener en ſi el pleyto, y yr por el cabo adelãte: e librarlo a audiencia de ambas las partes, e deuelo embiar a otro que lo libre: e ſi el pleyto es dado por ninguno por mengua de la parte, como que la demanda fue mal formada, porque no era tal la demanda porque deuieſſe paſſar: entonce a pedimiento de la otra parte como el quiſiere: e pidiere ſera retenido el pleyto en caſa del Rey. y embiado a los Alcaldes de aquel lugar.

Lex CXLIX.

Inſpicienda ſũt ſcholia legum, quæ ſequuntur vſque ad legem 164.

Textus CL.

Otroſi, ſi alguno contra quien es dada ſentencia, dize que ſe agrauia. E al tercero dia no demãdo la alçada, por eſto no ſe entiende q̃ ſe alça, pues no dixo que ſe alçaua: ni le recebiran deſpues del tercero dia el alçada: mas ſi fueſſe muger, o hombre ſimple eſte que ſe agrauio, e no ſe alço al tercero dia, e demanda alçada, ſi tiene Abogado pechara el pleyto el Abogado: e ſino tiene Abogado, tomaran aquello que ſe agrauio: demandando la alçada al tercero dia: e tenerlo han por alçada.

SVMMARIIVM.

1 *Intra decem dies appellari poteſt, ſuntque continui, & de momento ad momentum.*

2 *Horum dierum computatio fit à die inſinuationis ſententiæ non à tempore ſcientiæ.*

3 *Intra quinque dies appellatur iure recentiori.*

4 *Diuerſitas inter appellationem, ſcripto, vel viua voce.*

5 *Tempus ad appellandum non poteſt prorogari ex litigantiũ conſenſu.*

6 *Contumacia procuratoris non nocet mulieri, & ruſtico.*

7 *Diuerſitas inter interceſſionẽ, prouocationem, & appellationem.*

Lex

Lex CL.

IN TEXTV IBI: *Al tercero dia, &c.*

Scholium I.

1 EX textu in authentica hodie, C. de appellat. intra decē dies appellari poteſt, qui continui ſunt, & de momento ad momentum, vt adnotauit Bart. in authentic. de
2 appellatio. in princ. Supputatio què horum decem dierum fit à tempore ſcientiæ, vt teſtatur Salicetus in dict. auth. ſed hodie, nu. 2. cui addendus eſt Cardinal. item & Felin. in cap. 1. vt lite nō cōteſtata, quib' aſtipulati videtur l. 2. tit. 23. p. 3. ibi: *Faſta diez dias deſde el dia q̄ lo ſupiere.* Greg. tñ ibi putat a die intimationis ſententiæ prædictos dies numerandos: allegatquè pro hac opinione deciſionem Rotæ 313. in antiquis, & hoc iure vtimur, lex tamen noſtra ſtyli non maiorē dilationem, quā trium dierum
3 ad appellandum præſtituit. Deinde & lex ordina. 1. tit. 16. lib. 3. intra quinq; dies appellare iubet, quę in tribunalibus inferioribus obſeruatur ex l. 1. ti. 18. lib.
4 4. Comp. In ſuperioribus verò, prædicta authent. ſed hodie cuſtoditur, cui concinit lex 22. tit. 23. part. 3. quæ ait, prædictū ſpatium accipi debere in appellatione, quæ ſcripto fit: ſi tamen viua voce appelletur, ſtatim appellandum decidit, quod de iure communi ſtatutum erat in l. litigatoribus, C. de appellatio. l. 1. §. libelli, & l. ſententia in fin. ff. eod. & illam vocem, *illico*, de qua in d. l. litigatoribus, id eſt, tota illa die interpretatur Accurſius in l. 2. ff. de appellation. Bart. tamen, iudice ſedente pro tribunali, antequā inde recedat, appellandum ait, nec totam diē expectādam, in d. §. libelli, nu. 1. qui omninò inſpiciēdus eſt, idē docuit Specul. tit. de appella. 1 §. qualiter in principio, licet Accurſium defendat Imola in d. §.
5 libelli. Et de hac viuæ vocis appellatione Macer: loquitur in l. 2. ff. de appel. ibi: *Sed ſi apud acta quis appellauerit, ſatis erit ſi dicat, Appello.* Viua eñ voce, aut apud acta appellare in idē conueniūt, iiſdemq; vocibus Horat. & alij apud Liuium lib. 1. & 2. vtūtur, quo reſpiciunt eiuſdem authoris verba, libro. 3. de Appio, ibi: *Nullo morante arreptus à viatore prouoco* (inquit) *audita vox vna vindex libertatis ex eo miſſa ore, quo vinditiæ ſemper pro libertate dictæ erant ſilentium fecit.* Et plura quæ huc ſpectant congeſsit Briſſon. de form. lib. 5. pag. 465. & ibidē verſ. porro, Accurſij opinionem admittit, putat eñ ipſo die inter acta voce appellare ſufficere: ſi autē hoc appellans nō feciſſet,

ad

ad libellos appellatorios recurrendum erat, l. à ſententia, §. vltimo, ff. de appellatio. & hic quęri ſolet, ſi poſt hos dies appelletur, & aduerſarius non oppoſuerit, imo ſciens tacuerit, & ſententia lata ſit, an ſit ſubſtinenda ex prædicto litigatorum conſenſu an vero nullitatem habeat, & ſanè Bald. in d. auth. hodie tempus appellationis etiam ex litigatorum aſſenſu prorogari nequire contendit, & ideo ſententiā ipſo iure nullam eſſe cui aſſentitur Greg. in d. l. 22. ſchol. 5. per text. in Clemen. ſi appellationem de appellation. & in authen. ei qui, C. de tempo. appellatio.

IN TEXTV IBI:

Muger ò hombre ſimple.

Scholium II.

6 IN vltima parte inquit lex cauſidici, & procuratoris, contumacia ſiuè negligentia tēpora appellationis fuiſſe finita, quo caſu hanc deſsidiam mulieri, minori, & ruſtico, non nocere decidit, quod & Bald. & Ang. adnotauerūt, in l. vbi exigitur in princip. ff. de æ. dēd. & docet Grego. Lup. in l. 9. tit. 23. p. 3 ſch. 2. ad fi.

IN TEXTV IBI:

E tenerlo han por alçada.

Scholium III.

7 QVando finita ſunt appellationis tempora, & ex aliqua iuſta cauſa grauamen ſentiens auditur, appellatio non poteſt hoc caſu propriè nuncupari, vt noſter text. optimè conſiderat, quoad effectum tamen appellatio eſt, propriè vero interceſsio vocabitur, quæ tunc dicitur quando ille, qui nō admittitur appellans ope tamē exceptionis auditur: ſunt itaq; qui autumant inter appellationem prouocationē, & interceſſionē diuerſitatē conſtitui, nempe, vt interceſsio ſit, illa, cuiusme minimus appellatio vero inter æquales, prouocatio tamē, quando inæquales litigatores ſunt, quā diſtinctionē, ſolus, quē viderim tradit Glareanus in annotationibus ad liuiū lib. 3. decad. 1. formulā, itaq; appel. fuiſſe, *prouoco*, vel *apello*, Author eſt Barnab. Briſsin. de form. libr. 5. pag. 465. verſ. *Cæterū*, de interceſſione tamē, cū remediū extraordinariū eſſet, nihil cauebatur antiquitus

Textus CLI.

A*Quel q̄ ſe alçopara caſa del Rey ſea tenido de ſeguir el alçada, e ſino la ſigue haſta el tiēpo pueſto, ſegū dicho es de ſuſo en el titulo de los emplazamiētos en la ley q̄ comiēça Otroſi, el q̄ es emplazado, o ſi viene al plazo a ſeguir la alzada, e ſe va de la Corte ſin ſu mādado del alcalde q̄ oye la alzada por tāto tiēpo a viſta del Alcalde q̄ finca por el de no ſeguir la alçada, maguer vēga deſpues, e la quiere ſeguir ante q̄ la parte ouieſſe carta del Rey, q cūplieſſe el juyzio dado aſſi, finca el juyzio de q̄ ſe alço firme, pues dexo de ſeguir la alçada. Otroſi.*

por quien fue dado el juyzio, no es tenido de ſeguir la alçada que el ſu contrario fizo. Y el Alcalde ſi el que ſe alça ſigue el alçada, deue ver la alçada, è librarla ſegun fallare por derecho. Pero ſi el que ſe alço puſiere ante el Alcalde de la alçada razones de nueuo que ſe ayan de poner demas de las que vienen en el proceſſo de la alçada, entonce el Alcalde que oye la alzada, deuelo hazer ſaber a la parte por carta de emplazamiento de como ſu contrario pone razones de nueuo, en que el es meneſter que venga à oyrlas, e ſeguir ſu derecho: è ſi el que ſe alza viene a ſeguir el alzada, e adoleſce en el camino en guiſa que viene deſpues del plazo, e quiere prouar, e traer teſtimonio de como adoleſcio, el Alcalde deuelo hazer ſaber a la parte que venga a oyr la eſcuſa, que eſte que ſe alzo pone por ſi: y el teſtimonio que mueſtra, o quiere moſtrar en eſta razon, e la coſta para gelo fazer ſaber deue la dar el que adoleſcio, o que pone razones de nueuo, porque han de embiar à emplazar.

SVMMARIVM.

1 *Appellacionibus proſequẽdis modus poſitus eſt.*

2 *Sexaginta dies dati ſunt, ad proſequendam appellationem.*

3 *14 dies citra portus, et 40. vltra portus iure Regio recentiori dantur.*

4 *Dilationes ad proſequendam appellationem diuerſæ fuerunt.*

5 *Tempus proſequendæ appellationis non prorogatur à litigatoribus,*

6 *Iudex à quo poteſt, diem deſignare ad appellationẽ proſequendā.*

7 *An ſit diuerſitas inter diem a lege, & à iudice datum.*

8 *Terminus à iudice prorogari poteſt.*

9 *Per lapſũ termini in cauſa criminali an appellatio deſerta reddat.*

10 *Appellanti ſubuenitur, quando eius iuſto impedimento, vel procuratoris ſui tempus proſequendæ appellationis finitum eſt.*

Lex CLI.

IN TEXTV IBI: *Sea tenido de ſeguir el alçada.*

Scholium Primum.

CVm lex, quæ præceſsit
1 de appellatione verba feciſſet, hæc de ea proſequenda agit, & fori legem refert in qua modus appellationibus proſequendis poſitus eſt, omni enim iure vincenti ſuccurſum eſt, diei præfinitione intra quem victus appellans appellationem proſequeretur, vt præſcindātur litiũ tẽpora tex. in auth. de iudi. §. appell. col. 7. lex. 1. C de tẽpor.
2 appel. l. 23. tit. 23. p. 3. vbi ſexaginta dies appellanti præſtituuntur ad ſequendā appellationẽ iure tamen recentiori citra portus. 15. dies vltra portus 40. deſignātur
3 l. 8. tit. 16. lib. 3. ordin. l. 2. & 5. tit. 18. lib. 4. Cōpil. itaq; quāuis à iure ex cauſa duo menſes darẽtur, iuxta prædicta iura, itẽ & plures in alijs negocijs habita ratione iudicũ, vel loci vbi appellatio ſequenda erat, l. 2. l. cum antiquioribus, C. de tempo. appellatio. & in

& in alijs daretur annus, & bien nium, & non amplius, l. 2. & authent. ei qui, C. eod. titul. cap. cū ſit Romana de appellatio. om-
4 nes tamen dilationes hæ quæ in iure diuerſæ fuerunt, ſecundum prædictam Compilationis legē accipi debent, ita vt 40. dies non egrediantur alioquin enim appellatio defferta ſit, vt ibidem cauetur, & de iure communi in lege negotiorum, §. final. de appellatio. non tamen finiendæ appellationi prædicti dies dati ſunt, hoc enim ad iudicem, ad quem ſpectat, ſed ſolum intra eos iudicio ſuper eſſe debent litigatores, qui appellarunt iuxta prædictam, l. 8. ordinam. & ſecundam nouæ Compilatio. nec hoc proſequendæ appellationis tempus à litigatoribus prorogari poteſt, eorum enim conſenſus ni-
5 hil operatur, vt Accurſius communiter receptus docuit in leg. properandum in principio, C. de iudic. ſicut, & in tempore ad appellandū ſuperiori lege oſten dimus, quod a partibus differri non potuit hæ enim dilationes
6 appellandæ, & proſequendæ, litis fatales ſunt, ideoq; interitum inferūt cauſæ, ſi dies labatur, hęc tamen iura ſic accipi debent, nēpe ſi iudex diem appellanti non ſtatuat, permittitur enim Magiſtratui, à quo, diē pręfigere, quod vtroq; iure ſtabilitum fuit, c. ex inſinuatione, c. ad hæc de appellatio. cap. cum cauſa de re iudicata, prædicta lex. 2. titul. 18. lib. 4. nouæ collectio. Marant. titul. de appellatio. nume. 194. & 401. Abbas in cap. perſonas vlti. notabil. Felin. primo de appellatio. Gregorius Lupeſius in dict. leg. 23. ſcholio. 1. Rota antiqua deci
7 ſion. 485. in fin. Caſsiod. deciſ. 4. titul. de appellatio. non nulli tamen intereſſe putant inter diē à lege, vel à iudice datum hunc enim Magiſtratus ſtatuere non poteſt, niſi appellationi deferat, & eodē contextu nulloquè alieno actu inter mixto diem appellationi proſequendæ deſignauerit, vt animaduertit Octauian. Veſtrius in Roma. Aulæ actionem, lib. 7. c. vlt. nu. 3. verſiculo dixi, ibi: *Dixi quoq; eodem contextu, quia ſi iudex à quo, primo dēferat appellationi, nec alias tunc terminū præfigat, nō poterit poſt modum ex interuallo terminum appellanti præfigere,* hanc tamen opinionem non ſe-
8 quitur Nicola. Antonius Grauatius in eius additio litera B. numer. 24. Nec puto veram eſſe cum iura, non diſtinguant: hācquè dilationem à iudice prorogari poſſe commune placitū eſt, etiā inuito, & renittente appellato cuius inter ſit prorogationē non fieri, vt Franc. voluit in d. c. perſonas, & in capite ſępe de appell. & in c. cū appellationi bus, eodem titulo libr. 6. in §. ſi verò, & plures refert, & ſequitur

prædictus Octauianus,& Grauatius in eius additionibus in præ
9 citato loco:hicq; quęrit ſolet an hi dies præſtituti in cauſis ciuilibus, habeant locum in criminalibus, ita vt eorum lapſus deſertā appellationem conſtituat, & ſanè Bald.in l.2.§.ſi quis in iudicio ad finem,ſi quis cautionibus æqualem obſeruationem eſſe contendit, Greg.contra putat in d.ſcholi.1. prope fine, vbi ait nūquam vidiſſe in criminalibus negotijs pronūtiare appellationem eſſe deſertam, ex non proſequutione:idē teſtatur Couar. variar.lib.1.c.1.in fin. Aucndan. reſpōſ.2.nu.5.quę opinio æqua eſt,in ſummo tamen iure Baldi ſententia verior,qui adidem inſpiciendus eſt, in l.1. de requirendis reis.

IN TEXTV IBI:
E adoleſce en el camino.
Scholium II.

10 AIt hęc lex in ſecunda parte appellanti ſubueniendum ſi cum ad proſequendam appellationem,iter faceret morbo alioué impedimēto iuſto impeditus ſit,& idem eſſe ſi procuratori impedimentum ſuperueniat teſtatur, Greg.Lup.in l.24. tit.23.p.3.ſcho.2.quiomnino inſpiciendus eſt,& Caſiodorus de ciſ.e.in titulo de appellatio. nu. 5.Rebuf.3.tom.tit.de dilatio. artic.1.& tit.de appellatio.artic.6. nu.3.vbi plura recenſet impedimenta,& probatur in prædictis iuribus,& præcipuè in d.l.ordinam.& Compil.vbi Didacus Perez, & Alphonſus de Azeuedo, non nulla adnotauerunt.

Textus CLII.

OTroſi,ſi ſe da juyzio contra alguna de las partes,è aquel contra quien ſe da el juyzio ſe agrauia, è ſe alça,è va à ſeguir el alçada: al plazo puesto à que ha de ſeguir la alçada è ante de los nueue dias de la Corte cumplidos,ſabe q̄ es ay ſu perſonero de la otra parte,è afrento à eſte perſonero ante el Alcalde que oye la alçada,que pues era perſonero del otro ſu contrario que entraſſen en el pleyto del alçada: y el otro no quiſo conocer ni moſtrar como era perſonero, è paſſados los nueue dias, y los tres dias del pregon moſtro eſte perſonero la perſoneria, è la otra parte pidio las coſtas deſde aquel dia que fizo la afrenta ante el Alcalde faſta eſte dia: es à ſaber que le condenarā en las coſtas,y en aluedrio del juez. E pues parece la malicia deue pechar las coſtas a la otra parte:ſaluo ſi el juraſſe que entonce quando le afrento no tenia la perſoneria.

SVMMARIVM.

1 *Citatio a procuratore poteſt incipere in his tamen,quæ leuis præiudicij ſunt.*

Lex C L I I.

IN TEXT.V IBI: *E afronto à eſte perſonero.*

Scholium Vnicum.

1 RAtio autem ea eſſe poteſt: nam & citatio à procuratore poteſt, incipere præſertim in his, quæ leuis præiudicij ſunt, vt in litera noſtri rex. ita enim concilianda eſt, hæc cõtrouerſa opinio, vt putat plures referens Octauianus Veſtrius in Romanæ Aulç actionem, lib. 4. c. 3. nu. 2. & ibi Nicolaus Antonius in anotationib', nu. 10. alioquin enim ſatis eſt, ipſum reum in ius vocare? contumacia enim procuratoris domino nõ officerer, Bar. in l. quãuis, ff. de damn. in fect.

Lex C L I I I.

OTroſi, porque los Iudios han priuilegio de los Reyes, que en las ſus deudas quando las demandan que no aya alçada para el Rey es à ſaber que ſi el juyzio ſe da ſobre la deuda no aura el alçada, mas dara el juez traslado de todo el juyzio, è de todo lo al que paſſa en el pleyto que lo mueſtre al Rey, la parte contra quien fue dado el juyzio, y el Rey mande ſobre ello lo que tuuiere por bien: mas ſi el Alcalde diere juyzio ſobre otra coſa que nazca en el pleyto, è la parte que ſe touiere por agrauiada ſe alçare, dar le deuen el alçada para el Rey: è ponerle plazo a las partes à que la vayan a ſeguir.

Lex C L I I I.

Inſpiciendæ ſunt, leges. 83. & 84. & lex. 151. ſupra.

Textus C L I I I I.

SI el Alcalde que oye el pleyto por alçada da el pleyto por ninguno, maguer no juzgue biẽ, ſi la parte, o el perſonero no ſe alça finca el juyzio e vale, mas ſi juzga el pleyto por alguno, e no lo es, maguer no ſe alçe no vale tal juyzio ſi fuere fallado que es ninguno. Ca lo que es ninguno no lo puede fazer alguno.

SVMMARIVM.

1 *SEntentia nulla appellationem, non deſiderat.*

2 *Dum agitur de nullitate non labuntur tempora appellationis.*

3 *Nullitas. iudici cognitionem nõ interdicit.*

4 *In Gallia primus iudex de nullitate non cognoſcit, ſed & de ſententia nulla apellandum eſt.*

5 *Nullitas de iure communi, perpetuo opponi poterat.*

6 *Iure partitarum intra 20. annos opponitur nullitas.*

7 *Iure Compilationis intra 60. dies.*

Lex CXLII.

IN TEXTV IBI: *Los oficiales que ſon pueſtos para fazer la juſticia.*

Scholium Vnicum.

SEntentia huius legis eſt, Regẽ vlciſci poſſe de occiſione magiſtratus ſui, quæ ſententia confirmatur ex pulchra deciſione l.1.tit.
a 2.part.7. Qua magiſtratus occiſor incidit in crimẽ læſæ maieſtatis, quod & Vlpianus docuit in l.1. ff. ad l. Iuliam maieſtatis, vbi non ſolum occiſorem, ſed & auxiliatorẽ eadẽ pœna coercet, in hæc verba: *Cuiusuè opera conſilio dolo malo, conſilium initum erit, quo quis magiſtratus populi Romani, quiuè Imperium, poteſtatēuè habet, occidatur:* vbi notant Angelus, & ſcribentes, qui argumẽtum ſumũt ex ipſa lege, ad hoc vt opes, conſilium, & tractatus de occidenda poteſtate, ſufficiẽs ſit ad mortis pœnam, infamiæquè notam, & proditionis maculam, quo reſpexit textus in l. quiſquis, C. eodem, ibi: *De nece etiam virorum illuſtrium, qui conſilijs, & conſiſtorio noſtro interſunt, Senatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cuiuslibet poſtremo, qui nobis militat, cogitauerit, eadem enim ſeucritate voluntatem ſceleris, qua effectum puniri iura voluerunt, ipſe quidem, vtpotè maieſtatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fiſco noſtro addictis.* Iniuriã itaquè irrogatam magiſtratui, ipſimet Principi illatam videri, expreſsis verbis oſtendit lex noſtra, & ante eam l.1.tit.16.part.2. de qua re inſpiciendi ſunt ſcribentes in dict. l,1. & in dicta lege quiſquis, & omninò Andreas de Iſernia in cap. vnico, quæ ſint regalia in vſibus feudorum, ſuper parte, & bona committentium crimẽ læſæ maieſtatis, qui latiſsimè proſequuntur, & Gregorius Lupus in dicta lege 25. ſchol.1. & in dicta lege 1. titul. 2.
3 part.7. ſchol. 12. 13. & 14. Vbi diſputat, an prædicta pœna extendatur ad inferiores magiſtratus, inſpiciendæquè ſunt l.1. 2. & 3. tit.12. lib.8. Ordinam. vbi Diegus Perez, & l.1.2.3. & 4. & 5. tit. 22. lib. 8. Compil. vbi Azeuedo nulloquè alio cognomẽto opus eſt ad huius legis interpretationem.

Textus CXLIII.

OTroſi es a ſaber, que ſi los hombres que ſon de ſu juzgado, fieren al ſu Alcalde, o lo matan, e lo deshonran en la tierra de ſu juzgado, o en otra tiera, el Rey deles la pena enel cuerpo, y en los aueres qualquiſiere, y deue hazer emienda

emienda al Alcalde de los ſus bienes, de la deshonra de las feridas, y como oficial del Rey, y como hombre fijodalgo, que tal deshonra recibieſſe. Y ſi el hombre que no era del juzgado del Alcalde lo mata, o lo fiere, o lo deshonra, entonces es de catar ſi lo mato, o lo firio en aquella tierra que el Alcalde auia de juzgar, o fuera della. E ſi en la tierra de ſu juzgado lo mato, o lo firio, o lo deshonro, tal pena deue auer como ſi fueſſe de ſu juzgado ſi cõtra razõ derecha no ſe defendiere. Y ſi lo mato, o lo deshonro, o lo firio fuera de ſu juzgado, deuen ſer juzgados ſegun fuero del lugar, o ſegun derecho comunal, como otras perſona ſus yguales.

Lex CXLIII.

AD Huius legis cognitionem inſpicienda eſt lex 142. anterior.

Textus CXLIIII.

SI El hõbre ſe fuye con los dineros, o con otra coſa de ſu ſeñor con quiẽ morava, deurſe juzgar ſegun el departimiento de la ſetena partida, que es enel titulo de los furtos, en la ley que comiença: Moço menor, en el capitulo: E otroſi dezimos, que ſi algun mancebo ſe fuere con dineros, o con otra coſa de lo ſuyo, yendo con el en hueſte, en romeria, o yendo con el en alguna menſageria, o por ſu pro lueñe por fuera de ſu tierra, o yendo en ſeruicio del Rey, ca en eſtos caſos mereceria mayor pena, que eſtablecio el Rey don Alfonſo, que quier que ſea el furto pequeño, o grande: y aun ſi lo deſampar are, maguer no le furte ninguna coſa, matarlo han por ello, mas no en otra manera, ſino en eſtas coſas, maguer ſe le vaya con furto grande, y aunque abra la puerta de la caſa no le mataran por ello, ni le tajaran por ello la mano, ni las orejas, mas dargelo han por preſo e por ſieruo a ſu ſeñor, y ſiruaſe del haſta que ſea quito de lo que lleuo furtado, y deſpues entreguẽgelo al que ouiere de auer las ſetenas.

SVMMARIVM.

1 *Furti domeſtici prætextu ad reſtitutionem quis tenetur, nõ ad pœnam furti.*

2 *Si furtum magnum ſit, & extra domum, dominum ſociando, eũque deſerendo, pœna mortis familiaris coerceri poteſt.*

Lex CXLIII. IN TEXTV IBI,

Ca en eſtos caſos mereceria mayor pena.

Scholium vnicum.

1 REfert lex noſtra, furta domeſtica, quorũ meminit lex 17. titul. 14. part. 7.

ſu termino, quē no ſean de los que fueron principales en fazerlo, o en ayudarlo, o en conſejarlo. Otroſi, ſi fizieron el robo, o el maleficio fuera de ſu villa, o de ſu termino, han de prouar la defenſion con teſtigos de fuera de ſu termino, que no ſeā de ſu juridicion, ni de ſu mandamiento.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes de vniuerſitate, idonei teſtes ſunt, niſi cauſa ſpectet ad ſingulorum commodum.*

2 *Si vniuerſitas litigat ſuper paſcuis, & nemoribus, in quibus ſingulorum armenta paſcuntur, idonei teſtes ciues non ſunt.*

3 *Si vniuerſitas exigua ſit, licet cauſa non ſpectet ad ſingulorū emolumentum, teſtes idonei ciues non ſunt, niſi aliter factum probari nequeat.*

Lex CXLVI.

IN TEXTV IBI: *Que no ſean de los que fueren principales.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, teſtes de vniuerſitate, legitimos teſtes eſſe dummodo cauſa nō ſpectet ad cōmodum ſingulorum, quo caſu ciues idonei teſtes nō crūt, & hanc ſententiā admittit Bart. in l. in tantum, §. vniuerſitatis, ff. de rerum diuiſ. & Ioan. Andr. in cap. cum nuntius, de teſtibus, qui frequuēter allegati ſolet, ad
2 hoc, vt ſi vniuerſitas litiget ſuper paſcuis, vel nemoribus, in quibus ſingulorum armenta paſcūtur, & ſinguli ligna ſcindunt, tetimonium vizinorum fidem nō faciat, & docet Barto. in dict. §. vniuerſitatis, & in l. ſed ſi hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocand. & Marcell. Bon. in additio. ad Bar. de Capua, ſingul. 4. cuius initium eſt, *Sed animus*, & Petr. Chirar. de Petraſancta, ſingul. 24. quos refert & ſequitur Maſcard. concl. 295. in fin. vol. 1. & in Regijs Auditorijs hāc praxim obſeruari docet Gregorius Lopez in l. 18. tit. 16. part. 3. ſchol. 6. & innumeros huius opinionis recenſet, & ad eius cōprobationem meminit ipſe peritiſsimus Doctor huius noſtræ legis ſtyli, cuiuſquè diſtinctionem veram eſſe teſtatur Maſcard. vbi ſupra,
3 numer. 17. Niſi vniuerſitas adeò exigua eſſet, vt illi de ipſius corpore magis domeſtici, quàm ciues nuncupari poſſent. Tunc enim etſi non ſpectet ad ſingulorum emolumenrum, idonei teſtes non erunt, niſi factum per alios probari nequiret, quā per ipſos ciues, quo caſu in teſtes adhibentur, licet vniuerſitas parua ſit, vt tradit idē Maſcard. plures conge-

congerens in numer. 18. Rurſus & ad noſtri textus intellectum, qui de ciuitatis crimine agit, inſpiciẽdus eſt Bart. in l. aut facta, §. nonnunquã, ff. de pœnis, vbi tractat, an vniuerſitas poſsit delinquere, & qualiter puniatur, minuaturvè, vel augeatur, pœna, prætextu multitudinis, & Ariſminus Tepatus lib. 1. Rubr. de defenſoribus vniuerſitatis, verſ. *pœna*, & verſ. *vniuerſitas*.

Textus CXLVII.

OTroſi, todo Alcalde què por razon de ſu oficio de la alcaldia toma alguna coſa por entrega o por prenda: e lo niega, deuelo pechar como de robo, o de furto. Y es à ſaber que el Alcalde que ſe entra en alguna caſa de algun hombre para tomar todo lo que ay eſta, deue primeramente meter vezinos y hõbres buenos: y el eſcriuano en la caſa que eſcriuan todo lo que ay eſta ante q̃ muden dende ninguna coſa. E deſque fuere todo eſcrito deuẽ aquellos hombres buenos apartar lo que el Alcalde quiſiere lleuar'e lo al todo lo deuen dexar con recaudo: porque no lo pierda ſu dueño: e ſi aſsi no lo fiziere deue eſtar à derecho, como otro hombre eſtraño que no fueſſe Alcalde.

SVMMARIVM.

1 *PÆna furti, & non maiori afficitur Magiſtratus rem alienã contrectans.*

2 *Diuerſitas inter iudicium peculatus de reſiduis, & furti.*

3 *Intellectus noſtra legis, cum l. ob pecuniam, ff. de furtis, & l. lege Iulia, §. fin. ad l. Iuliam pecul.*

4 *His vocabulis promiſcue, vti ſolet, & eodem nomine nuncupantur prædicta crimina.*

5 *Repetundarum crimen his annectitur.*

6 *In his criminibus contra heredes actio datur licet non eſſet conteſtatalis cum defuncto.*

7 *Hæc crimina poſt quinquennium obijci non poſſunt.*

8 *Hoc accipitur, quoad pœnam corporalem, non quoad pecuniariã.*

Lex CXLVII.

IN TEXTV IBI, *Deuelo pechar como de robo, o de furto.*

Scholium vnicum.

IVri diſſentanea nõ eſt noſtræ l. deciſio, quæ pœna furti, & non maiori magiſtratum afficit rem alienam contrectantem, ad cuius rei cognitionẽ breuiter præmitto aduerſus iudicẽ, qui rem vel pecuniam alienã intercipit peculatus, item & de reſiduis, & furti

furti ſimpliciter iudicium dari. Peculatum Labeo definit, pecuniæ publicæ, vel reipublicæ cõtrectationẽ, ſeu interruptionẽ, l. 1. & l. ſacrilegij, §. eo capite, ff. ad l. Iuliam pecul. l. vnica, C. de
2 crimin. peculat. quibus cõuenit lex 14. & l. 18. tit. 14. part. 7. De reſiduis verò crimen eſt, quando quis pecuniam publicam ad certos tamen vſus deſtinatã retinet ſibi in toto, vel in parte, l. lege, §. l. Iulia, ff. ad l. Iul. pecul. §. penult. inſtit. de public. iudici. quo crimine notatur iudex, qui cum regiam pecuniam adminiſtret, ea vtatur, & cum ea negotietur, l. 2. & 4. dicto titulo ad l. Iuliam peculat. l. 14. dicto tit. 14. part. 7. vbi Gregorius ſcholio. 1. quo reſpicit Ioan. Fabri doctrina in §. item l. Iulia peculatus, de public. iudici. num. 3. Quippequi ait, regios receptores, ſi regia pecunia vtantur ad aliũ vſum, quam deſtinata ſit in hoc crimen incidere: rurſus tamen ſi magiſtratus nõ publicam, ſed priuatam rem, aut pecuniam auferat, vel intercipiat crimen peculatus, aut de reſiduis nõ committit, ſed furti ſimpliciter, iuxta noſtram legem. Hic enim eſt verus eius ſenſus, & intellectus, & ei ſimile eſt Papiniani reſponſum in l. ob pecuniam, ff. de furt.
3 ibi: *Ob pecuniam ciuitati ſubtractã actione furti, non crimine peculatus tenetur*: quamuis Anton. Auguſt. emendat. libr. 1. cap. 3. mendum habere hanc literam opinetur, exiſtimat enim legendum, *necnon proẏon*, vt ſit ſenſus ob pecuniam ciuitati ſubtractam actionem furti, necnon peculatus dari, ne cõtra Papinianus, & Martianus dixiſſe videantur in l. lege Iulia peculatus, prope fin. ff. ad legem Iuliam peculat. ibi: *Sed etſi de re ciuitatis aliquid ſurripiatur, cõſtitutionibus Principũ Diuorũ Traiani cauetur, peculatus crimen cõmitti, & hoc iure vtimur*. Communis tamen aſſenſus eſt, vt Martiani reſponſum de vrbe Romana, & pecunia fiſcali accipiatur: Papiniani verò de pecunia ciuitatis, priuatæquè perſonæ, quo caſu actio furtiua tantum competit, ſicut ex noſtra lege oſtenditur, & ita interpretatur Accurſi. in d. l. lege Iulia, cui aſſentitur ipſemet Auguſti. putans, conſultos caſum diuerſum, & non contrarium propoſuiſſe: &
4 hæc eſt vera interpretatio, licet non ignorem his vocabulis, & criminibus promiſcuè vti cum ea quæ ciuitatis priuatæ ſunt publica aliquãdo dici queãt, vt Iureconſultus animaduertit in lege inter publica, ff. de verbo. ſignific. & Cicer. Philip. 12. ſcribit hæc verba: *Sextertium ſepties millies auertiſſe Antonium pecuniæ publicæ iudicauiſtis*: nũ fraude poterit carere peculatus? Et idẽ actio. 5. in Verrem: *Vectius frater*

tui

tui quæſtoris impudentiſsimũ tuum
furtum, certiſsimum q; tuum pecula-
5 *tum.* Hiſquè criminibus proxi-
mum eſt, & repetundarum cri-
men, cuius quoq; meminit tex-
tus, qui prædictis delictis, & hoc
annectit in l. vltima, ff. ad legem
Iuliam pecul. ibi : *Publica iudicia*
peculatus, & de reſiduis, & repetun-
6 *darum*: in qua lege ſingulare eſt,
& ad noſtri textus intellectum
animaduerſione dignum, vt &
contra hæredes actio detur pro
his criminibus: etſi lis non eſſet
conteſtata cum defuncto, vt &
Accurſius adnotauit ibidẽ ver-
bo, *hæredem*, & de horum crimi-
num pœna, inſpicieda ſunt præ-
dicta iura, & præcipuè textus in
dicta l. 18. partitæ, & ibi Grego-
rius Lupeſius ſchol. 11. & Petrus
Gregorius in ſintagmate iuris,
7 lib. 33. cap. 19. & 20. Illud tamen
non omitto, hæc crimina poſt
quinquennium obijci nõ poſſe,
vt probat textus in l. peculatus
crimen ad leg. Iul. pecul. cui lex
prædicta 18. partitæ addit, vt hoc
accipiatur quoad pœnã capitalẽ.
8 Quadrupli verò pœnã ob præ-
fata delicta, & poſt quinquenniũ
in magiſtratus irrogari poſſe
ſancit

Textus CXLVIII.

SI algun hombre fuere demandado ſobre muerte, o ſobre otra coſa que merez-ca muerte, &c. Y es a ſaber, que ſi por peſquiſa, o por teſtigos es fallado: o alguno que es culpado en otro yerro que ſea a tal que no merezca muerte, entonce emplazarlo han primero por el primero plazo de nueue dias, que venga a ver leer, e publicar la peſquiſa que es hecha ſobre tal yerro, en q̃ le fallã por culpado de aquel hecho. E ſi no viniere, emplazarlo han por el ſegũdo plazo por otros nueue dias, que venga a dezir lo que dezir quiſiere contra la peſquiſa, e contra los dichos, e las perſonas q̃ dixeron en ella. E ſi no viniere emplazarlo han por el tercero plazo de otros nueue dias: que venga a oyr la ſentencia: e ſi no viniere, juzgara el Alcalde lo que fallare por derecho por la peſquiſa.

Lex CXLVIII.

Inſpicienda ſunt latè tradita in l. 50. & ſequentib.
quæ & huc ſpectant.

Textus CXLIX.

ES a ſaber, que ſi el juyzio que da algun Alcalde de algun lugar, es reuocado por el juez de la alçada fincara el pleyto ay en la Corte ante el Alcalde de la alçada. Mas ſi el juez de la alçada da el pleyto por ninguno por mengua
del

del Alcalde, como ſe falle que el pleyto no es conteſtado, o en otra manera: porque es ninguno el pleyto por mengua del Alcalde. Entonce puede embiar el pleyto a otro Alcalde: ſi ay otro Alcalde en eſſe lugar donde era el Alcalde q̃ dio el juyzio. E ſi otro Alcalde no ay, pues por mengua del Alcalde fue dado por ninguno: puede ſi quiſiere retener en ſi el pleyto, y yr por el cabo adelãte: e librarlo a audiencia de ambas las partes, e deuelo embiar a otro que lo libre: e ſi el pleyto es dado por ninguno por mengua de la parte, como que la demanda fue mal formada, porque no era tal la demanda porque deuieſſe paſſar: entonce a pedimiento de la otra parte como el quiſiere: e pidiere ſera retenido el pleyto en caſa del Rey. y embiado a los Alcaldes de aquel lugar.

Lex CXLIX.

Inſpicienda ſunt ſcholia legum, quæ ſequuntur vſque ad legem 164.

Textus CL.

OTroſi, ſi alguno contra quien es dada ſentencia, dize que ſe agrauia. E al tercero dia no demãdo la alçada, por eſto no ſe entiende q̃ ſe alça, pues no dixo que ſe alçaua: ni le recebiran deſpues del tercero dia el alçada: mas ſi fueſſe muger, o hombre ſimple eſte que ſe agrauio, e no ſe alço al tercero dia, e demanda alçada, ſi tiene Abogado pechara el pleyto el Abogado: e ſino tiene Abogado, tomaran aquello que ſe agrauio: demandando la alçada al tercero dia: e tenerlo han por alçada.

SVMMARIIVM.

1 Intra decem dies appellari poteſt, ſuntquè continui, & de momento ad momentum.

2 Horum dierum computatio fit à die inſinuationis ſententiæ non à tempore ſcientiæ.

3 Intra quinquè dies appellatur iure recentiori.

4 Diuerſitas inter appellationem, ſcripto, vel viua voce.

5 Tempus ad appellandum non poteſt prorogari ex litigantiũ conſenſu.

6 Contumacia procuratoris non nocet mulieri, & ruſtico.

7 Diuerſitas inter intercesſionẽ, prouocationem, & appellationem.

Lex

ad libellos appellatorios recurrendum erat, l. à ſententia, §. vltimo, ff. de appellatio. & hic quęri ſolet, ſi poſt hos dies appelletur, & aduerſarius non oppoſuerit, imo ſciens tacuerit, & ſententia lata ſit, an ſit ſubſtinenda ex prædicto litigatorum conſenſu an vero nullitatem habeat, & ſanè Bald. in d. auth. hodie tempus appellationis etiam ex litigatorum aſſenſu protogari nequire contendit, & ideo ſententiā ipſo iure nullam eſſe cui aſſentitur Greg. in d. l. 22. ſchol. 5. per text. in Clemen. ſi appellationem de appellation. & in authen. ei qui, C. de tempo. appellatio.

IN TEXTV IBI:

Muger ò hombre ſimple.

Scholium II.

6 IN vltima parte inquit lex cauſidici, & procuratoris, contumacia ſiuè negligentia tèpora appellationis fuiſſe finita, quo caſu hanc deſsidiam mulieri, minori, & ruſtico, non nocere decidit, quod & Bald. & Ang. adnotauerūt, in l. vbi exigitur in princip. ff. de ædil. & docet Grego. Lup. in l. 9. tit. 23. p. 3 ſch. 2. ad fi.

IN TEXTV IBI:

E tenerlo han por alçada.

Scholium III.

7 QVando finita ſunt appellationis tempora, & ex aliqua iuſta cauſa grauamen ſentiens auditur, appellatio non poteſt hoc caſu propriè nuncupari, vt noſter text. optimè conſiderat, quoad effectum tamen appellatio eſt, propriè vero interceſsio vocabitur, quæ tunc dicitur quando ille, qui nō admittitur appellans ope tamē exceptionis auditur: ſunt itaq; qui autumant inter appellationem prouocationē, & interceſſionē diuerſitatē conſtitui, nempe, vt interceſsio ſit, illa, cuius minimus appellatio vero inter æquales, prouocatio tamē, quando inæquales litigatores ſunt, quā diſtinctionē, ſolus, quē viderim tradit Glareanus in annotationibus ad liuiū lib. 3. decad. 1. formulā, itaq; appel. fuiſſe, *prouoco*, vel *apello*, Author eſt Barnab. Briſsin. de form. libr. 5. pag. 465. verſ. *Cæterū*, de interceſſione tamē, cū remediū extraordinariū eſſet, nihil cauebatur antiquitus

Textus CLI.

A*Quel q̃ ſe alçopara caſa del Rey ſea tenido de ſeguir el alçada, e ſino la ſigue haſta el tiēpo pueſto, ſegū dicho es de ſuſo en el titulo de los emplazamiētos en la ley q̃ comieça Otroſi, el q̃ es emplazado, o ſi viene al plazo a ſeguir la alzada, e ſe va de la Corte ſin ſu mādado del alcalde q̃ oye la alzada por tāto tiēpo a viſta del Alcalde q̃ finca por el de no ſeguir la alçada, maguer vēga deſpues, e la quiere ſeguir ante q̃ la parte ouieſſe carta del Rey, q cūplieſſe el juyzio dado aſſi, finca el juyzio de q̃ ſe alço firme, pues dexo de ſeguir la alçada. Otroſi.*

por quien fue dado el juyzio, no es tenido de ſeguir la alçada que el ſu contrario fizo. Y el Alcalde ſi el que ſe alça ſigue el alçada, deue ver la alçada, è librarla ſegun fallare por derecho. Pero ſi el que ſe alço puſiere ante el Alcalde de la alçada razones de nueuo que ſe ayan de poner demas de las que vienen en el proceſſo de la alçada, entonce el Alcalde que oye la alzada, deuelo hazer ſaber a la parte por carta de emplazamiento de como ſu contrario pone razones de nueuo, en que el es meneſter que venga à oyrlas, e ſeguir ſu derecho: è ſi el que ſe alza viene à ſeguir el alzada, e adoleſce en el camino en guiſa que viene deſpues del plazo, e quiere prouar, e traer teſtimonio de como adoleſcio, el Alcalde deuelo hazer ſaber a la parte que venga a oyr la eſcuſa, que eſte que ſe alzo pone por ſi: y el teſtimonio que mueſtra, o quiere moſtrar en eſta razon, e la coſta para gelo fazer ſaber deue la dar el que adoleſcio, o que pone razones de nueuo, porque han de embiar à emplazar.

SVMMARIVM.

1 *Appellationibus proſequēdis modus poſitus eſt.*

2 *Sexaginta dies dati ſunt, ad proſequendam appellationem.*

3 *4 dies citra portus, et 40. vltra portus iure Regio recentiori dantur.*

4 *Dilationes ad proſequendam appellationem diuerſa fuerunt.*

5 *Tempus proſequendæ appellationis non prorogatur à litigatoribus,*

6 *Iudex à quo poteſt, diem deſignare ad appellationē proſequendā.*

7 *An ſit diuerſitas inter diem a lege, & à iudice datum.*

8 *Terminus à iudice prorogari poteſt.*

9 *Per lapſū termini in cauſa criminali an appellatio deſerta reddat*

10 *Appellanti ſubuenitur, quando eius iuſto impedimento, vel procuratoris ſui tempus proſequendæ appellationis finitum eſt.*

Lex CLI.

IN TEXTV IBI:

Sea tenido de ſeguir el alçada.

Scholium Primum.

1 Cum lex, quæ præceſsit de appellatione verba feciſſet, hæc de ea proſequenda agit, & fori legem refert in qua modus appellationibus proſequendis poſitus eſt, omni enim iure vincenti ſuccurſum eſt, diei præfinitione intra quem victus appellans appellationem proſequeretur, vt præſcindātur litiū tēpora tex. in auth. de iudi. §. appell. col. 7. lex. 1. C de tēpor.
2 appel. l. 23. tit. 23. p. 3. vbi ſexaginta dies appellanti præſtituuntur ad ſequendā appellationē iure tamen recentiori citra portus. 15. dies vltra portus 40. deſignātur
3 l. 8. tit. 16. lib. 3. ordin. l. 2. & 5. tit. 18. lib. 4. Cōpil. itaq; quāuis à iure ex cauſa duo menſes darētur, iuxta prædicta iura, itē & plures in alijs negocijs habita ratione iudicū, vel loci vbi appellatio. ſequenda erat, l. 2. l. cum antiquioribus, C. de tempo. appellatio. & in

& in alijs daretur annus, & bien nium, & non amplius, l. 2. & authent. ei qui, C. eod. titul. cap. cũ ſit Romana de appellatio. om-
4 nes tamen dilationes hæ quæ in iure diuerſæ fuerunt, ſecundum prædictam Compilationis legẽ accipi debent, ita vt 40. dies non egrediantur alioquin enim appellatio deſerta fit, vt ibidem cauetur, & de iure communi in lege negotiorum, §. final. de appellatio. non tamen finiendæ appellationi prædicti dies dati ſunt, hoc enim ad iudicem, ad quem ſpectat, ſed ſolum intra eos iudicio ſuper eſſe debent litigatores, qui appellarunt iuxta prædictam, l. 8. ordinam. & ſecundam nouæ Compilatio. nec hoc proſequendæ appellationis tempus à litigatoribus prorogari poteſt, eorum enim conſenſus ni-
5 hil operatur, vt Accurſius communiter receptus docuit in leg. properandum in principio, C. de iudic. ſicut, & in tempore ad appellandũ ſuperiori lege oſtendimus, quod apartibus differri non potuit hæ enim dilationes
6 appellandæ, & proſequendæ, litis fatales ſunt, ideoq; interitum inferũt cauſæ, ſi dies labatur, hęc tamen iura ſic accipi debent, nẽpe ſi iudex diem appellanti non ſtatuat, permittitur enim Magiſtratui, à quo, diẽ pręfigere, quod vtroq; iure ſtabilitum fuit, c. ex inſinuatione, c. ad hæc de appellatio. cap. cum cauſa de re iudicata, prædicta lex. 2. titul. 18. lib. 4. nouæ collectio. Marant. titul. de appellatio. nume. 194. & 401. Abbas in cap. perſonas vlti. notabil. Felin. primo de appellatio. Gregorius Lupeſius in dict. leg. 23. ſcholio. . Rota antiqua deci-
7 ſion. 485. in fin. Caſsiod. deciſ. 4. titul. de appellatio. non nulli tamen intereſſe putant inter diẽ à lege, vel à iudice datum hunc enim Magiſtratus ſtatuere non poteſt, niſi appellationi deferat, & eodẽ contextu nulloquè alieno actu intet mixto diem appellationi proſequendæ deſignauerit, vt animaduertit Octauian. Veſtrius in Roma. Aulæ actionem, lib. 7. c. vlt. nu. 3. verſiculo dixi, ibi: *Dixi quoq; eodem contextu, quia ſi iudex à quo, primo dẽferat appellationi, nec alias tunc terminũ præfigat, nõ poterit poſt modum ex interuallo terminum appellanti præfigere,* hanc tamen opinionem non ſe-
8 quitur Nicola. Antonius Grauarius in eius additio litera B. numer. 24. Nec puto veram eſſe cum iura, non diſtinguant: hâcquè dilationem à iudice prorogari poſſe commune placitũ eſt, etiã inuito, & renitente appellato cuius inter ſit prorogationẽ non fieri, vt Franc. voluit in d. c. perſonas, & in capite ſępe de appell. & in c. cũ appellationibus, eodem titulo libr. 6. in §. ſi verò, & plures refert, & ſequitur

Lex CLII.

IN TEXTV IBI: *E afrontó á eſte perſonero.*

Scholium Vnicum.

1 RAtio autem ea eſſe poteſt: nam & citatio á procuratore poteſt,incipere præſertim in his, quæ leuis præiudicij ſunt, vt in litera noſtri rex.ita enim concilianda eſt,hæc cōtrouerſa opinio,vt putat plures referens Octauianus Veſtrius in Romanæ Aulę actionem,lib.4.c.3.nu.2.& ibi Nicolaus Antonius in anotationib9, nu.10.alioquin enim ſatis eſt,ipſum reum in ius vocare?contumacia enim procuratoris domino nō officeret,Bar.in l.quāuis,ff.de damn.in fect.

Lex CLIII.

OTroſi,porque los Iudios han priuilegio de los Reyes, que en las ſus deudas quando las demandan que no aya alçada para el Rey es á ſaber que ſi el juyzio ſe da ſobre la deuda no aura el alçada, mas dara el juez traslado de todo el juyzio,é de todo lo al que paſſa en el pleyto que lo mueſtre al Rey, la parte contra quien fue dado el juyzio, y el Rey mande ſobre ello lo que tuuiere por bien:mas ſi el Alcalde diere juyzio ſobre otra coſa que nazca en el pleyto, é la parte que ſe touiere por agrauiada ſe alçare, dar le deuen el alçada para el Rey: é ponerle plazo a las partes á que la vayan a ſeguir.

Lex CLIII.

Inſpiciendæ ſunt,leges.83.&.84.& lex.151.ſupra.

Textus CLIIII.

SI el Alcalde que oye el pleyto por alçada da el pleytó por ninguno, maguer no juzgue biē,ſi la parte,o el perſonero no ſe alça finca el juyzio e vale,mas ſi juzga el pleyto por alguno,e no lo es,maguer no ſe alçe no vale tal juyzio ſi fuere fallado que es ninguno. Ca lo que es ninguno no lo puede fazer alguno.

SVMMARIVM.

1 *SEntentia nulla appellationem, non deſiderat.*

2 *Dum agitur de nullitate non labuntur tempora appellationis.*

3 *Nullitas. iudici cognitionem nō interdicit.*

4 *In Gallia primus iudex de nullitate non cognoſcit,ſed & de ſententia nulla apellandum eſt.*

5 *Nullitas de iure communi,perpetuo opponi poterat.*

6 *Iure partitarum intra 20.annos opponitur nullitas.*

7 *Iure Compilationis intra 60. dies.*

Lex CLIIII.

IN TEXTV IBI:
Maguer noſe alçe,no val al juyzio,&c.
Scholium vnicum.

1 ANteriora iura de ſenté tia,appellatione,& eius proſequutione tractát diesq; condemnato ad appellandum,& proſequendum ſtatuũt. Quod accipi,lex præſens declarat in ſententiã valida, ſi tamen nulla ſit, ad eius reſciſsionem appellatione nõ eſſe opus decidit, & ſimilis deciſio eſt in l.4. titul.
2 26.p.3. Quinimò dum ſuper nullitate lis pendet tempora ad appellandum præſtituta non labũtur,ſecundum Bald. in l. contra maiores,C.de inoffi.teſtam. Angel.in l.Paul.§.hæres,nu.2.ff.de vſur.& latè tractat Couar.pract. c.24.nu.7.& 8.Diegus Per.in l.2. titul.5.lib.3.ordinam.ſchol.1.& diuerſitas eſt inter ipſam, & ap-
3 pellationem. Hęc enim apud iudicem ad quẽ agitatur, nullitas vero cognitionem primo iudici non interdicit,c.fraternitatis, de frigid.& maleficia.l vlt.C.de ſentent.quæ ſine certa quantitate,l.1.C.de ſenté.& interloquuto.omni.iudic.& ibi Bart. Paul. & DD.communiter,& Lanfranc. in c.quoniam contra, nu.54. de probatio.& probat de iure Re-
4 gio textus in l.2.d.tit.26.p.3. In Gallia tamen, primus iudex de nullitate non cognoſcit,ſed ſuperior adeundus eſt, vt teſtatur Rebuf.3 tom.ad ll.Regni,tit.de ſentent.art.3.glo.1.nu.16.quo in Regno deciſio noſtrę legis locũ non haberet,cum & à ſententia nulla opus ſit appellare, ita vt ſi non appelletur,firma ſit, contra noſtri textus ſententiam, vt tradit Guid. Pap. deciſ.436.nu.54. quem allegat Petr.Greg. in ſintag.lib.50.c.2 n.14.& Rebufum Azeued.in l.2.tit.17.lib.4.Cõp. nu.vlt.quod Galliç ſtatutum cõfirmari videtur ex Paul. reſp.in l.*Camilla Pia*,ff.de iure patro. in illis verbis:*Camilla Pia a Hermogene appellauerat, quòd diceret iudicem de diuidenda hæreditate inter ſe & cohæredem, non tantum res, ſed etiam libertos diuiſiſſe:nullo enim iure id eum feciſſe placuit,nullam eſſe libertorum diuiſionẽ*: ecce ergo tex. vbi à iudice ad quem de nullitate in appellationis iudicio cognitum fuit,& pronunciatũ,cum à ſententia nulla appellatũ eſſet Puto,itaq; hallucinatum fuiſſe Petrũ Greg. vbi ſupra,qui ex prędicto Galliæ vſu ius ciuile abrogari firmat,cum in eius confirmationẽ prædictã pulchram Pauli deciſionẽ habeamus,ad quam
5 nec Petrus,nec Rebufus ſupra relati animaduerterũt. Et ſane hęc nullitas de iure cõmuni perpetuò opponi poterat,l.1. vbi ſcribẽtes,C.quãdo prouocar.nõ eſt neceſſe.itẽ & iure partita.ex l.4. dict.

d.tit. 26. Et ſi ſententia lata erat per falſos teſtes, & inſtrumenta intra viginti annos de eius retractatione agebatur, l. 2. d. titul. 26. l. 13. tit. 22. part. 3. vbi Greg. ſchol. 7. & tanquam nullam primus Magiſtratus reſcindere poterat. vt in prædictis iurib' caue tur. Iure tamen recentiori intra 60. dies de nullitate agendum eſt, l. 2. titul. 17. lib. 4. Compil. & plura huius rei ibi congerit Azeuedo Auend. in declaratione, l. 4. & 5. tit. de exceptioni. lib. 3. ordinam. n. 58. Diegus Perez in l. 2. tit. 15. lib. 3. ſchol. 1. Bãtiũquè, & alios innumeros authores cuiuis obuios, qui hãc vulgarẽ nullitatis materiã ſatis extendũt cõſul to prętermitto ad cognitionem enim noſtrę legis prædicta tãtũ adnotaſſe arbitratus ſum.

Lex CLV.

OTroſi, ſi alguno viene à querellar del Alcalde que no quiere dar alçada del juyzio que dio cõtra el, del qual juyzio ſe alço, el Rey lo deue embiar à mandar que gela de ſi el moſtrare como ſe alço, e que le de las coſtas de quatro dias de morada: e de tantos de yda, e de tantos de venida, ſegun fuere el lugar donde es. Pero ſi en razon de las coſtas algo quiſiere dezir, que ſea ante el ha ſta tal dia, o dezir lo que dezir quiſiere.

SVMMARIVM.

1 *Iudex appellationi deferre adſtringitur.*

2 *Appellatio, & eius auxilium ad quid ad inuentum.*

3 *Appellatio eſt ius ſpeciale aduerſus iudicis ſententiam.*

4 *Appellationis auxilio damnato conſultum eſt in non nullis iuribusque referuntur.*

5 *Sẽtẽtia iudicis à quo, ſæpe cõſeruata fuit in legibus quæ referuntur.*

6 *Lex noſtra in expẽſis cõdemnat magiſtratũ qui appellationi nõ defert ius tamen cõmune. 30. libris auri.*

7 *Maior pœna imponitur iure partitarum.*

8 *De pœna iudicis iniuriam inferentis appellanti.*

Lex CLV.

IN TEXTV IBI;

Que no quiere dar alçada.

Scholium Primum.

1 IVbet hæc lex, Magiſtratũ, vt appellationi deferat, & nihil aliud ex tota eius ſeriè colligitur, & idẽ de iure cõmuni ſtatutũ eſt in l. quoniã iudices. l. iudicibus, l. immunitas, C. de appella. l. lege Iulia, ff. ad l. Iuli. de vi pub. & iure partit. l. 4. tit. 10. p. 7. Et quidẽ 2 merito, cũ appellatio admodum neceſſaria ſit, l. 1. ff. de appellatio. eiuſquè remedium ad præſidium innocentiæ adinuentum caput cum ſpeciale, §. porro

de appellatio.& ne via præcluda
tur defenſioni .quæ iuris natura
lis eſt Clementina Paſtoralis,
de re iudicat.& vt merita cauſæ
exactius excutiantur,l.1.l. addi-
ctos,C.de appellatio.l. addictos
3 de Epiſcop.audient. Eſtquè ap-
pellatio ſpeciale ius aduerſus ſé
tentiam iudicis, & eius rigorem:
nam quamuis pro ea præſump-
4 tio ſit,ſæpe verò iniuſta eſt,& re
uocatur:& ſic hoc appellationis
auxilio damnato conſultum eſt,
vt cernere licet ex Paulo in l.ma
ritus , ff.de quæſtionibus, & ex
Papiniano in l.Offidius,ff.de leg.
3.& ex Seuero Imperatore in l.
1.C.de appellat.& ex Diocletia-
no in l.hi qui, C. de appellat. &
ex Alexandro in l.1. C. ſi vni ex
pluribus,&in l.2.eodem titul.&
alibi ſæpe vbi ſententia retracta
tur,& rectè prouocatum dicitur
5 In alijsquè iuribus ſententiam
conſeruari,legi,nempe in l.vlti-
ma prope finem, ff. quod cum
eo,qui in aliena pot. & in l. Ro-
manus Appullus, ff. de tutori-
bus,& cur.datis ab his,& in l.tu
tor,ff.de vſuris, & in alijs innu-
meris I.C.reſponſis:cum igitur
lites hoc appellationis remedio
melius excutiantur litigatori-
bus conſulens lex noſtra Magi-
ſtratus iubet, vt appellationi-
bus deferant,nulloquè alio ege-
mus ſcholio ad eius cognitio-
nem.

IN TEXTV IBI:
E que le de las coſtas.

Scholium II.

6 LEX noſtra in vltima parte,
Magiſtratum, qui appella-
tioni non defert,in expenſis
tantum condemnat, mitiſquè
profectò eſt, grauior enim pœ-
na de iure communi ei impoſi-
ta fuit,quo triginta librarū auri
coertione coercetur iudex pro-
uocationem denegans,l. quoniá
iudices,C. de appellatio. quam
pœnam non video præſtitui le-
gibus partitarum,ſed aliam gra
uiorem,vt conſtat ex l.4.tit.10.
part.7.quæ iudicem appellatio-
ni non deferentem,pœna, l. Iu-
7 liæ de vi plectit,ſumptaquè illa
lex eſt à textu in l.1.Iulia, ff.ad l.
Iuliam de vi publica,iure tamē
recentiori iudici iubetur,vt ap-
pellationem ſuſcipiat, nulla ta-
men pœna irrogata, vt patet ex
l.12.titul.16.lib.3.ordinamenti,
l.12.titul.18.lib.4.Compil. pœ-
na enim,quæ ibi ſtatuitur aduer
ſus iudicem non quod appella-
tioni non detuliſſet, ſed quòd
8 conuitiū dixiſſet irrogatur. Gra
ui enim pœna afficiebatur Magi
ſtratus,qui appellantem in car-
cerem cojiceret,percuteret, aut
occideret,vt probatur in dict.l.
lege Iulia,& in dict.l.4.partitæ,
quæ tamen conuitij non memi-
nerunt, prædictæ itaquè leges
ordi-

ordinamen.& Compil. Et pœna affici iudicem, qui verbo iniuriam infert decidunt, inſpicienda que eſt lex.26.titul.23.3.part. vbi Gregorius & idem in dicta lege.4.ſcholio.1.& 2.

Textus CLVI.

OTroſi,ſi los que vienen a la Corte del Rey à ſeguir alguna alçada, ni ſon de alueñe mas de dos jornadas no pueden alegar las ferias que ſon dadas por razon de coger el pan, y el vino que no ſon por honra de los Sãtos, è los Alcaldes librã las alçadas: mas ſi ſon de acerca, aſsi como dos jornadas, o ſi el pleyto es començado de nueuo en caſa del Rey que no ſea por alçada, en eſte caſo maguer ſean alueñe, darle han ferias ſi las pidiere. E ſi ſon las partes de acerca, en la alçada, maguer ſean las razones encerradas e plazo pueſto para oyr ſentencia, podra la parte demandar ferias, e deuen gelas otorgar las que vinieren deſpues.

SVMMARIVM.

1 *AN iudex appellationis ferias concedere poſsit.*

2 *In Regijs auditorijs, feriæ non conceduntur.*

3 *Feriæ meſsium, & vindemiæ in iudicio appellationis non dantur, alia verò ſic.*

4 *Quæ ſint feriæ menſtruæ, & nonnulla de ferijs.*

5 *De ferijs annuis tractatur.*

6 *De ferijs conceptionis, ſiue legitimis agitur.*

7 De *ferijs ſtatis tractatur.*

8 *Feriarum quatuor ſunt genera, ſtatiuæ, conceptiuæ, imperatiuæ, aut nundinæ.*

9 *His et feriæ præcidanea additur.*

10 *De ferijs ob dei honorẽ tractatur.*

11 *Etiam partiũ conſenſu iudicium non datur in ferijs ob dei honorẽ.*

12 *Confeſsio debiti in die feriata facta non valet.*

13 *Defeſtorũ dierũ apud veteres obſeruatione, non nulla adnotantur.*

14 *Hoc vocabulum præcias, quid ſignificet.*

15 *Per præconem denũtiabatur, vt opifices in diebus feſtis ab opere abſtinerent, & contra faciens multabatur.*

Lex CLVI.

IN TEXTV IBI: *Vienen à la Corte à ſeguir alguna alçada, & ibi, no pueden allegar las ferias, &c.*

Scholium Primum.

1 IVdicem appellationis, & ferias concedere debere, ſi litigatorum domicilium parum diſtaret à loco vbi ius redditur, ſancit lex noſtra, quod ea forſam ratione ſtatuit: nam ſi longè diſtarent liti-

gatores, dilatione præmerētur, in commodum itaquè eis feriæ afferent contra deciſionem, tex tu in authentico de iudicijs, §. appellationes, colatione.7.&eadem, ſi quid iudico, ratione prædictæ feriæ non conceduntur.

2 In Regijs Auditorijs noſtri Regni, vt docet Grego.Lup. in l.37. titul.2.part.3.ſcholio.2. ſicut & in curia Romana, non ſeruari, ſimiliterquè nec in curia Regis Galliæ, vt venientes de longinquis partibus citius expediātur, docet ſpeculat.titul.de ferijs, §. 1.ad finem, & prædicta ſuperiorum tribunalium huius Regni praxis ortū fortaſsis habuit ab hac noſtra ſtyli lege, quanuis ad eam nō ſoleat animaduerti, nec Greg.meminit vbi ſupra.

IN TEXTV IBI: *Que ſon dadas por razon de coger el pan y el vino.*

Scholium II.

3 FErias, quas vetat textus noſter in appellationum litibus, illæ ſunt, quæ meſsium, & vindemiæ nuncupantur, deſiſquè ſenſerunt ſpecul.& Gregor. in locis ſupra citatis, quas

4 puto à veteribus, *Ferias mēſtruas*, nūcupatas, vt teſtatur Varro lib. 5.de lingua Latina, quò reſpiciunt Arnobij verba libr.7.aduerſus gentes, ibi: *Lauatio Deum matris eſt hodie: Iouis epulū cras eſt: Æſculapij geritur, celebraturq́, vindemia, lectiſternium Cereris erit Idibus proximis: telluris natalis eſt:* Ad meſſiūq; ferias illud Plinij pertinet lib.8.c.3. *Augurio*, inquit, *Canario agendo dies conſtituantur prius quam frumenta vaginas exuant, & antequam in vaginas perueniant*, & harum menſtruarum feriarum meminit, text. in l.37. titul.2.p. 3.ibi: *E eſtos ſon dos meſes*, aitquè prædicta lex iudicem cum fructus eodem tempore vbiquè nō colligantur, ſtatuere debere ferias prędictas loco, & tēpore cōgruentibus, & hinc intelligi exiſtimo Ciceronis locum lib.1.de diuinatione docentis, præconē edicere ſolere feriarum tempus, quo litibus, & iurgijs abſtineretur, cum dies, nempe certa, ſtatui nō potuiſſet proinde Ouid. lib. 1.faſtorum de ferijs Calendarū Ianuarij agēs ſcribit hos verſus.

Lite vacent aures inſanaque protinus abſint.
Iurgia, differ opus liuida lingua tuū:

Et Martialis lib.10.Epigr.9.ait.
Natalem colimus tacete lites.

Et Liuius lib.38.de Scipione ſcribit hæc verba: *Hodie tribuni plebis voſque quirites cum Hannibale, & Carthaginenſibus ſignis collatis in Africa, benè ac fideliter pugnaui, itaque hodie cum litibus, & iurgijs ſuperſedere aquum ſit, ego hinc ex templo in Capitolium ad Iouem optimū maximum Iunonemq́, ac Mineruā,* cæte.

cæterosq́ deos, qui capitolio, atq́ arci præſident ſalutādos ibo: quo circa Cicero in his, quas ædit legibus, hoc caput ponit lib. 2. *Ferijs iurgia amouento.* Itaq; ſi aliquis conueniretur, legitima exceptio erat, ſi de vindemialibus ferijs opponeret: vt adnotauit Aulus Gellius lib. 16. c. 4. in illis verbis: *De in le sta concipiebatur ius iurandum vt adeſſent hi additis exceptionibus, niſi harunce aliqua cauſa erit, funus familiare, feriæ vindemiales, &c.* & de ferijs æſtiuis mentionem facit idem author lib. 9. c. 15. alięq́; feriæ apud antiquos non *Men-*
5 *ſtruæ.* ſed, *Annuæ,* appellabantur: quippe cum quotannis concederentur, quarum meminit Varro dict. lib. 5. de lingua Latina *cōpitalia* nuncupans, & quibus verbis à prætore conciperentur. tradit Aul. Gellius Noct. Atic. lib. 10. c. 24. ibi: *Die noni populi Romani quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint nefas,* quæ verba prętoris exponēs ipſe author ait: *Hæc verba die noni prætor dicit non die nono neq́ prætor ſolum, ſed pleraq́ omnis vetuſtas ſic loquuta eſt:*
6 Et feriarum *conceptiuarum,* meminit Macrobi. lib. 1. ſaturna c. 4. quas ferias *legitimas,* nūcupat Ouid. 1. Faſto. 2. ibi.

Curio legitimis tūc fornacalia verbis
Maxim⁹ indicit, nec ſtata ſacra facit

7 Hæq; feriæ, quæ in hoc verſu ab Ouidio *ſtatæ* vocantur, a Varrone libr. 5. linguæ Latinæ, & à Macrobio lib. 1. ſaturnal. c. 16. appellantur ſtatiuæ: feſtus autē lib. 6. ſicut & Ouidi. *ſtatas* vocat, quod certo ſtatutoq; die obſeruarentur, & ſic intelligūtur illi eiuſdem Ouid. verſus faſtorum 1. qui ſic ſe habent:

Terquater euolui ſignātes tēpora faſtos
Nec ſementina eſt vlla reperta dies
Cum mihi (ſenſit enim) lux hæc indicitur inquit.
Muſa, quis à faſtis non ſtata ſacra petis?
Vtq́ dies incerta ſacris, ſic tēpore certo
Seminibus iactis eſt, vbi fætus ager.

Vt ſingulariter interpretatur Tiraq. in Alex. libr. 5. c. 7. litera B. verbo, *Cum enim feriarum,* nec
8 omittēdus eſt ipſius Alex. ab Alex. locus d. c. 7. qui ferias diuerſis nominibus nuncupat, verbis ſequentibus: *Cū enim feriarū quatuor eſſent genera, ſtatiuæ, cōceptiuæ, imperatiuæ, & nundinæ: ſtatiuæ autē fuerūt, quæ ſtatis diebus, ac mēſib⁹ ſeruabātur veluti Saturnalia, Lupercalia, Agonalia, cōceptiuæ, quæ in diē certā à Pontifice, vel Magiſtratu cōcipiūtur, quemadmodū Latinæ, ſemētinæ Paganalia, vel Cōpilatia: imperatiuæ, quas conſul prætorue, aut Pōtifex maximus pro arbitrio indixit: nundinæ verò ſemper paganorū ha-*
9 *bitæ ſunt feriæ.* Et de his quatuor feriarū generibus authore ſuppreſo mētionem facit Petr. Grego. in ſyntag. libr. 2. c. 16. num. 3. & his ferias præcidaneas addit Aul. Gellius lib. 4. c. 6.

IN

IN TEXTV IBI:
Por honra de los Santos.

Scholium III.

10 DE alio feriarũ genere agit, text. noſter de his ſcilicet, quæ ob dei honorem intro ductæ fuerunt.hę enim maioris conſiderationis ſunt:itaq; & iudicem appellationis has ferias concedere debere ſtatuit,lex noſtra,cum etiam litigatorum aſſenſu iudicium fieri vetetur, in
11 his ſolemnibus diebus, & ſi fiat nullum redditur,quamuis aliter diſpoſitum ſit, in ferijs anterioribus vindemiarum, & meſsiũ in quibus ex litigatorum cõſenſu iudicium datur,c.vltimum de ferijs,l.34.tit.2.p.3.& adnotauit Accurſius in l. omnes dies, C. eod.& ideo merito ambigit, Alber.in prædicta l.de ſtatuto permittente in diebus his ſolemnibus,lites agitari,& idem author ibidem ad finem aſſerit confeſſionem debiti, à debitore factã
12 in die feriata ad honorem Dei, non valere,nec preiudicium afferre confitenti, quod profecto eſt notabile,& Gregor.refert in d.l.34.titu.2.p.3.ſchol.vlt. quæquæ hæ feriæ ſint recenſentur à prædicta lege.34.& de illis feriarum generibus,quorum meminimus *ſtatiuarum genus*, ad Dei honorem pertinet,cum anni certis *ſtatis*, & *reuolutis*, contingant diebus, vt in d.l.34. ad notatur, & de iur.com.in d.c.fin.de ferijs & in l.dies feſtos,C.eodem,& in c.fin.de iudicijs, & in c. placita
13 15.q.4.nec præter mittendæ etiã ſunt,apud priſcos feſtorum dierum obſeruationes,vt videre licet,apud Ciceronẽ lib.2. de leg. ibi: *Feriarum feſtorumq́ dierum ratio,in libris requiem habet litium, & iurgiorum*,quin etiã ferijs publicis,ante flamines quoſdam in ceſſiſſe,qui opere abſtinere monerent, Sext Pompo, lib.14.teſtatur in illis verbis: *Praclamitatores dicuntur,qui flaminibus diali Quirinali Martiali antecedentes exclamant ferijs publicis, vt homines abſtineant ſe opere, quia hic, opus facientem videre irreligioſum eſt*,& eodẽ loco ſcribit ſequentia, *Pracias dicebant,qui à flaminibus præmittebãtur, vt denuntiarent opificibus, manum abſtinerẽt,ab opere ne ſi vidiſſet ſacerdos facientem opus, ſacra pollue-
14 rentur*, quæ verba, vt benè percipiantur animaduerto, *pracias*, ex alluſione dici idest, *præcoquas*, quod cito matureſcant colum. lib.3.c.2. Et hinc illud Vergilij; *purpureaq; praciaq́,&c.* niſi fortaſſis illud vocabulum *pracias*, referatur *Ad ferias præcidaneas*, de quibus ſupra egimus, vt oſtendere videntur Aul.Gelij verba d.lib. 4.c.6.in fin. ibi: *Feria pracidanea in atrum diẽ inaugurata ſunt, collegiũ decreuit, non habẽdum religioni, quin eo die feria pracidanea eſſent*: & ad prædi-

prædicta alludit Vergilij verſus 1.Georgi:

Quippe etiam feſtis quedam exercere diebus.

Vbi ſeruius multa non contẽnenda, tradit, in verſiculo, *ſunt etiam aliqua, &c.* & Macrobi.lib. 1. Saturnal.c.16. ſcribit, *Praeterea Regem ſacrorum flamineſq; non licebat videre ferijs opus fieri, & ideo per præconem denuntiabant, nequid tale ageretur, & precepti negligens mulctabatur*, & ex Plutharco, & alijs innumera recenſet Briſon. de formulis, lib.1.pag.119. Petr. Greg. in ſyntagm.lib.2.c.16 per totũ, Alex.ab Alex.geniel.dier. lib.5.c.7. & lib.3.c.18. Plutarch. problemat.c.23. Macrobi. lib.1. Saturnal.c.15.& 16. Varro lib.2. & 5.linguæ Latinæ, Plinius lib. 18.c.3. Feſtus Pompei.lib.3.6. & 12. Dioniſi Hallicarnaſ.lib.4. Aulus Gelli. Nocti. Aticar.c.24.lib. 10.& lib.4.c.6.& lib.9.c.15. Tiraquel.in Alexand.in prædictis locis Arnob.libr.7.aduerſus gentes Liuius lib.38.

Textus CLVII.

Otroſi, en pleyto de las alçadas en caſa del Rey el perſonero de la alçada: maguer en la perſoneria del pleyto no le ouieſſe dado poder para ſeguir la alçada: recibenlo por aquella perſoneria á ſeguir la alçada.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad lites prouocare poteſt, & ſi ad appellandum mãdatum non habuerit.*

2 *An per diffinitiuam ſententiam mandatum expiret.*

3 *Refertur, et improbatur intellectus quem non nulli aſsignant, ad noſtræ legis literam.*

4 *Verius eſt in diſtincte appellari poſſe, ſine ſpeciali mandato, ſiue lis in curia, ſiue alibi vertatur.*

Lex CLVII.

IN TEXTV IBI:

En caſa del Rey,

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, procuratorem ad litem conſtitutum prouocare poſſe, à ſententia contra Dominum latã, & ſi ad appellandum mandatum non habuerit, quæ uerba tranſ-
2 cripſit lex noſtra, à text. in l. tertia, titul.23. part. tertia, & ratio dubitandi huius ſentẽtiæ, ea eſſe potuit finitum enim videtur mandatum per diffinitiuam ſententiam, argument. text. in l. inuitus, C. de procurator. Rurſus quia huic legi, & prædictæ legi partitæ obſtare videtur, l.23. titulo quinto eadem partita: ſunt itaquè non nulli, qui exiſtimarunt, (vt correctio euitetur) hanc

hanc legẽ ſtyli, & prædictã legẽ tertiam accipi, quando lis verti tur incuria Regis iuxta illa verba, *En caſa del Rey*, & hãc opinionẽ refert, & non ſequitur Greg. Lup. memor huius noſtræ legis in prædicta l. 3. ſchol. 2. Sed verius eſt, in diſtinctè accipiendam noſtri text. concluſionem, vt ſiue incuria, vel alibi lis ſit procurator appellare poſsit, licet in mandato de appellatione, nihil dictum ſit, & alia quæ huc attinent, latè tractaui in legibus anterioribus, & ideo hic referre nõ erit congruens.

Textus CLVIII.

SI alguno ha pleyto, y en la demanda puſo muchos articulos, e juzga el Alcalde ſobre vn articulo: y ante que vinieſſe a juzgar ſobre los otros articulos, o ſobre las penas en que auia caydo que le demandauan, ſe alço, en caſa del Rey aſsi lo vſan, en eſſa hora que ſe aſſento el Alcalde para juzgar, maguer ſe alço la parte ſobre vn articulo que el Alcalde juzgara, e ſobre los otros articulos. E otroſi ſobre los frutos, e las rentas, e las coſtas juzgara, e ſobre los otros articulos el Alcalde en todo eſſe dia: maguer ſe aya la parte alçado. Pero la Santa madre Igleſia guarda el contrario deſto.

SVMMARIIVM.

1 *IVdex à quo ſuper vno articulo appellatum ſit, ſuper alijs ſententiã proferre poteſt.*

2 *Prima inſtantia non finita iudex ſecundæ inſtantiæ pronũtiare nequit.*

3 *De diuerſitate inter incidentem, & emergentem quæſtionem.*

Lex CLVIII.

IN TEXTV IBI: *Y en la demanda puſo muchos Articulos.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt iudi
cem, à quo ſuper vno articu
lo appellatũ fuit, ſuper alijs
ſententiam dicere poſſe rationẽ
autem eam eſſe puto: nã de qua
re cognouit iudex pronuntiare
quoquè cogendus eſt vulgat. l.
de qua re. 74. ff. de iudicijs, cap.
cum ſuper de cauſ. poſſeſ. & pro-
prie: itaquè ſi actor ſuper pluri-
bus articulis actionem intẽde-
ret, vt oſtẽdunt verba noſtri tex
tus, illi de quibus iudex ſenten-
2 tiam non tulit ommiſsi cenſen-
tur, & ſic inſtantiam non faciũt
lex in hoc iudicio, ff. familię her
ciſcund. prima itaquè inſtantia
non finita, iudex ſecundæ inſtã-
tiæ, pronuntiare non poterit, vt
noſtra

noſtra lex ſtatuit, quę iuri admodum procliuis eſt, ſolita tamen breuitate ad huius legis intellectum animaduertendum eſt, re-
3 gulariter articulū, aut quæſtionem, de qua agitur incidentem, aut emergentem eſſe, ſi incidens fuit quæſtio, & oppoſita in modum exceptionis, non opus eſt expreſſe ſuper ea pronunciari tacitè enim ſufficit, aut fuit emergens, & per ſe principalis, & tūc expreſſam ſententiam deſiderat abſoluendo, vel damnando, aliter enim non poteſt dici iudicatum eſſe, glo. Magiſtral. in d. l. de qua ſe, vbi latè Scribentes, & litera noſtri text. minorem difficultatem habet, ſupponit enim litem cōteſtatam principaliter, apud iudicem à quo, ſuper omnibus articulis, abſquè dubio, itaquè de omnibus pronuntiare debebit, ſuccedit enim, regulâ textus in lege, vbi 30. ff. de iudicijs, ibi: *Vbi acceptum eſt ; ſemel iudicium, ibi, & finem accipere debet.*

Textus C L I X.

O *Troſi, al que es pueſto plazo que vēga á tomar la alzada, ſino viene a tomar el alzada al dia que fueſſe pueſto a que la vinieſſe a tomar, y otra eſcuſa derecha por ſi no ha, no le deue dar el alzada.*

Lex C L I X.

Inſpicienda ſunt ſcholia legis. 151. quæ huc attinent.

Textus C L X.

O *Troſi, ſi aquel por quien es dada la ſentencia, viene á ſeguir el alzada deſta ſentencia, de que ſe alzo ſu contendor, é parecio ante el juez, è ſe fue deſpues de la Corte, ſi en razon de nueuo no ouieſſen entrado, no lo ha el juez porque emplazar, mas deue ver la alçada, e librarla mas ſi auia entrado en razon de nueuo, o las puſiere la parte deſpues, deuele hazer emplazar:*

SVMMARIVM.

1 E *T in cauſa appellationis citatio deſideratur.*

Lex C L X.

IN TEXTV IBI: *Deuele hazer emplazar.*

Scholium vnicum.

1 L E X hæc de citatione agit, quæ & in iudicio appellationis deſideratur: cùm enim defenſio ſit, omitti non poteſt, iuxta adnotata in l. 101. ſupra, & ab hac lege ortum forſitam habuit praxiſquè obſeruat in ſuperioribus

ribus auditorijs, in quibus Regiæ literæ expediuntur, quæ citatoriç vulgo nuncupantur, qui bus citatur litigator ad appellationem proſequendam, vt ſancit tex. in l. 5. tit. 18. lib. 3. Cōpil.

Textus CLXI.

Otroſi. ſi el Alcalde da juyzio cōtra el demandado, del qual no ſe alzo, ò ſi ſe alzo, finco firme: dara el Alcalde carta que le entreguē el juyzio: mas no deue yr en la carta en que den audiencia a la otra parte: mas ſi el ouiere alguna defenſion por ſi peremptoria, digalo el e prueuelo.

SVMMARIVM.

1 *IN executionibus copia non datur reo.*

2 *Inſtrumenta, an habeant paratam executionem.*

3 *In cauſis executiuis non conteſtatur lis.*

4 *Exceptiones peremptorias opponere poteſt reus, contra quem executio fit, & de his, & alijs exceptionibus impedientibus viam executiuam remiſſiuè tractatur.*

Lex CLXI.

IN TEXTV IBI: *Del qual no ſe alzò, ò ſi ſe alzò finco firme.*

Scholium I.

1 AIt lex hæc ſententiam, quæ tranſijt in rem iudicatam, exequi poſſe, formamquè executionis mox perſcribit decidens ipſius copiā denegandam illi, contra quem executio fit, non tamen peremptoriarum exceptionum oppoſitionem: his enim ſe defendere reus poterit. Quam ſententiam probat tex. in l. poſt rem iudicatā, ff. de re iud. & latè tractat Maranta, 3. par. 6. par. act. 3. nume. 2. Rebuf. in tracta. de ſentētijs executorijs, Roderic. Xuarez in d. l. poſt rem, cum iudicioquè lex noſtra de executione ſententiæ agit, cùm inſtrumenta publica 2 paratam executionem, non habeant, l. minor viginti quinque annis, ff. de minorib. niſi in quibuſdam caſibus, quos recenſet Alexand. in l. ait prætor, §. ſi iudex, ff. de re iudic. & in l. fin. C. de ædict. Diui Adr. Xuarez in dict. l. poſt rem, à caſu. 4. doctiſſimus Gometius in l. 64. Rebuf. in tracta. deliter. obl. art. 6. glo. 3. iure tamen recentiore indiſtinctè exequuntur inſtrumenta, l. 1. & 2. titul. 21. lib. 4. Compil.

IN TEXTV IBI: *Mas no deue yr en la carta en que den Audiencia à la otra parte.*

Scholium II.

3 DEcidit lex in 2. parte executionis copiam reo dandam nō eſſe. Et ratio huius recep-

receptiſsimę ſententiæ eſt: quia in cauſis executiuis lis non conteſtatur, vt latè poſt Scribentes, in d.l. poſt rem, tradit Rebuf. de liter.oblig.artic.6.gloſſ.3.num. 5.& 6. Nulla itaque præcedente citatione debitoris, iudex executionē fieri iubet, nec ex hoc defenſio tolletur. Ad vltimam enim executionem ante diffinitiuā ſententiam reus citatur & euocatur, & ita praxis admiſsit, qam à lege noſtra putò ortam cum iure cōmuni receptius eſſet prædicta prima citatione eſſe opus, ſine qua executioni ſententia non mādabatur, vt adnotauit Bald. in l. ab executore, nume.8. C. quorum appell. non recip. & innumeros congerit Didacus Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. ordinament. & nouiter lex noſtra confirmatur à l. 19. titu. 21 libr. 4. nouæ compilationis, vbi iudici præcipitur executionem decernernere ſine vlla debitoris citatione.

IN TEXTV IBI:

Alguna defenſion por ſi peremptoria.

Scholium III.

IN hac vltima parte in defenſum reum nō reliquit text. noſter. Exceptiones enim perēporias opponere poſſe teſtatur, quas ſi probauerit, ab executione abſoluendus erit, quæq; hę exceptiones ſint videre licet, ex l. 1. & 2. titu. 21. lib. 4. compi. Recenſent enim leges hæ debiti ſolutionē, pacti de non petēdo, vſurarum, vis, aut metus, vel falſitatis, exceptiones: quas doctè explicat Auenda. in declaratione legis 4. & 5. à num. 19. Et prædictas exceptiones tāquā præcipuas enumerat prædict. l. 1. non tamen alias vetat, vt ex ipſius ſeriè patet, & latè proſequitur Auenda. vbi ſup. Auileſius in capitibus prætorum, c. 10. gloſ. verb. *Execucion*, Roder. Xuarez in dict. l. poſt rem iudicatam, in 2. par. declarationis Legis Regni, §. *Sed pro euidētia*, nu. 49. & 50. Didacus Per. in l. 4. tit. 8. ordinamen. Palatius Rubeus, Cifuētes, & Caſtellus in l. 64. Tauri, Petrus de Salazar, de vſu, & conſuetud. cap. 1. nu. 77. Couar. in regu. poſſeſſor. 2. par. §. 11. nu. 2. Mencha. de ſucceſ. creat. lib. 1. §. 10. num. 21. Iuarez de Paz, 4. part. 1. tom. cap. 3. Qui omnes ex noſtratibus de intellectu prædictarum legum compilāt. latè tractāt, & à prædictis legibus dilatio decem dierum tantum ad harū exceptionū probationē cōceditur, nullā què aliā interpretationē noſter tex. deſiderat: peruulgaris enim materia eſt, & in qua plenè prędicti authores ſcripſerūt, nullus tamē memor noſtræ legis fuit.

LI Text

Textus CLXII.

EN los pleytos en que ſe dan juyzios, ſi alguna de las partes ſe alça, puedeſe alçar de alçada en alçada, maguer paſſen las alçadas mas de por dos alçadas, ſiempre ſe puede alçar de alzada en alzada, haſta que por alzada llegue el pleyto a la perſona del Rey: y eſto es porque no ſe deſtaje ni ſe mengue la ſu juridicion del Rey.

SVMMARIVM.

1 *APpellari pluries poteſt.*
2 *Intelligitur textus in l. vnica, C. ne liceat tertiò prouocare.*
3 *Secunda ſupplicatio quando locũ habeat.*
4 *Appellationes in opidis dominorũ ſolum vnam inſtantiam faciunt.*
5 *Supprema iuriſdictio appellationis ad Regem ſpectat.*
6 *Ad dominos & eius iudices, de iure non appellatur.*

Lex CLXII.

IN TEXTV IBI: *Haſta que por alzada llegue el pleyto à la perſona del Rey.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, quem piam pluries appellare poſſe, quatenus ad Regem prouocetur, & ſanè ſimilem deciſionem inuenio in lege Æmilius Larianus 38. ff. de minoribus, quæ refert pupillam, quæ in integrum reſtitui deſiderabat victam fuiſſe, apud Prætorem, mox appellaſſe ad Præfectum vrbi à quo quoque condemnata fuit, ſtatimque ad Imperatorem prouocauiſſe, qui pronuntiauit in integrum reſtituendam, illis verbis: *Imperator autem motus eſt, quod dies committendi in tempus incidiſſet, eaquè effeciſſet ne pareretur legi venditionis, dicebam poſſe magis eam reſtitui, quòd venditor denuntiando poſt diem quo placuerat eſſe commiſſum, & pretium petendo receſſiſſe, à lege ſua videretur non me moueri, quòd dies poſteà tranſiſſet non magis quàm ſi creditor pignus detraxiſſet poſt mortem debitoris die ſolutionis finita: quia tamē lex commiſſoria diſplicebat ei, pronuntiauit in integrum reſtituendam.* Et Vlpianus narrat in l. non putabam, 48. ff. de cond. & demoſ. ex Germania ad Imperatorem fuiſſe prouocatum, ibi: *Et ita etiam Aurelius Imperator Antoninus ad appellationem ex Germania iudicauit.* De Prætore etiam ad Præfectum, & de Præfecto ad Imperatorem prouocatum fuiſſe, memorat Paul. in lege vltima, ff. quod cum eo.

deci-

Vbi inter Conſultos magna cõtrouerſia fuit, & tandem ſententiam præfecti, confirmauit Imperator. Imperialiumq; ex appellatione ſententiarum exempla innumera habemus in iure, l. intra vtile, ff. de minorib. ibi: *Si finita appellationis apud Imperatorem cognitione*, l. i. l. hi qui, C. de appell. l. 1. & 2. C. ſi vn. ex plur. & alibi ſæpe nec noſtræ legis deciſioni, quæ pluries appellare permittit refragatur, text. in l. vnic. iuncta rubrica, C. ne liceat tertio prouocare, & in cap. directè, de appellationib. & in c. ſi quis in quacunque, & in cap. ſua nobis, 2. q. 3. & in l. 23. titu. 23. part. 3.

Hæc enim iura ſicut & noſtra lex accipi debent quãdo ad Principem, & eius Regia Auditoria fuit prouocatum: quo caſu tertio prouocare non eſt fas. & hæc eſt ratio text. in l 1. cum ſequent.
3 tit. 20. lib. 4. compi. Vbi ſecunda ſupplicatio tunc locũ habet quãdo lis cœpit in Regio Auditorio. Vnica enim tunc ibi appellationis inſtantia agitatur. Locus itaque ſecundæ patet ſupplicationi, nec rurſus obſtant innumeræ appellationes, quæ in dominorum oppidis proponũtur.
4 Hæ enim omnes ſolam vnam inſtantiam faciunt, cùm verius ſit totam ciuilem poteſtatem, & iuriſdictionem, quæ apud Rempublicam exiſtebat in Principem fuiſſe tranſlatam, l. 1. ff.
5 de conſtitutionibus Princip. Et ex Principe in alios fluere excepta ſupprema iuriſdictione appellationis, quæ ſemper apud Regem conſiſtit, in dominos verò hæc tranſlata non fuit, quanuis Rex eis merum & mixtum imperium conceſſerit, vt latè proſequitur Couarruuias practicarum, cap. 1. ex nume. 9. quæ opinio probatur expreſſè in hac noſtra ſtyli lege, ibi: *Maguer paſſen las alçadas, &c.* & ibi: *Siempre ſe puede alçar de alçada en alçada*, & ibi: *Haſta que por alçada llegue el pleyto a la perſona del Rey.* & rurſus ibi: *Y eſto es, porq̃ no*
6 *ſe deſtage, ni ſe mengue la juridicion del Rey.* Ex quibus verbis apertè oſtenditur inſtantias dominorum, pro vna haberi quanuis plures ad eorum iudices appeletur, cum nullo iure ſuprema grauaminum, appellationiſquè, iuriſdictio eis conceſſa fuerit: Hæc enim ad Regem ſpectat, notabilis itaquè eſt lex hęc, ad quam animaduerti non ſolet. Senſuſquè eſt appellari perpetuo poſſe quouſque Regium Auditorium, de cauſa cognoſcat, à quo appellari & ſupplicari poterit, ita tamen vt inſtantiæ appellationis duæ tantum ſint cum tertia à iure prohibita ſit.

Textus CLXIII.

OTros ſi, en los pleytos criminales, que ſi fuerẽ prouados ay muerte, o perdimiẽto de miembro, no dan alçada, ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

SVMMARIVM.

1 *COnuictus, & confeſſus reus non appellat.*

2 *Confeſſus ſimpliciter, an prouocare queat.*

3 *Ab interlocutoria nõ appellatur, cum diſtinctione tamen.*

Lex CLXIII.

IN TEXTV IBI:

Ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

Scholium Primum.

1 PRobat lex hæc in criminum iudicijs, vbi capitalis pœna, vel abſciſsionis membri irroganda eſt appellationi locum nõ eſſe tàm à difinitiua, quàm ab Interlocutoria ſententia, quæ ſanè verba quoad diffinitiuam, ſcilicet, de reo conuicto & confeſſo, accipere debemus, qui prouocare nequit, l. 2. C. quorum appellationes non recipiuntur: vbi quinque crimina recenſentur, in quibus iudex appellationi deferre non aſtringitur ſi prædicta duo requiſita interueniant confeſsio nempè, necnon & probatio, noſterque textus generice ſancit in omnibus criminibus appellationi non deferri, & hæc potuit eſſe dubitandi ratio noſtræ legis, cùm controuerſum fuiſſet de iure cõmuni: an vltra illa delicta appellationi eſſet locus, etiamſi conuictus, & confeſſus reus eſſet, vt cernere poterimus, ex Igneo in l. & ſi certus, nume. 19. ff. ad Silanian. Receptior tamen opinio fuit, vt appellatio non admitteretur in alijs criminibus, licèt de eis mentionem non feciſſet prædicta lex 2. vt memorat Imola in l. ſi iuſſus, nu. 8. ff. de appellation. & innumeros referens Iulius Clarus, §. fin. quæſ. 94. Licèt non ignorem pleroſq; tenuiſſe confeſsionem ſolam ſufficere ad appellationem denegandã, quãuis crimen probatum non ſit, vt teſtatur Boſsius de appel. ex nu. 27. Sed verius eſt, probationem ſimul deſiderari, vt Auctor eſt Bald. in l. 2. nùm. 11. C. quorum appellationes non recipiãtur, & periciſsimus Gomezius delictorum, cap. 13. nu. 31. Iul. Clar. vbi ſup. n. 1. propè fin. Lex tamẽ noſtra prædictam comunẽ opinionem

nem ita intelligit, ſi mors, vel alia pœna grauis ſequẽda ſit; nec eam indiſtinctè recipit in omnibus criminibus. Et hic eſt meo iudicio verus intellectus. In ſecunda verò parte dum ab interlocutoria appellationem vetat de iure quoque procedit, & ei conuenit l. 1. §. quæſitum, ff. de appellatio. l. 2. C. de Epiſcopal. Audientia. l. ante ſententiæ, C. quorum appel. nõ recip. l. 13. tit. 23. par. 3. l. 4. titu. 16. lib. 3. ordina. l. 3. titu. 18. lib. 4. compi. niſi inter loquutoria cõtineret grauamẽ, quod per diffinitiuam emendari non poſſet, vt probat dicta prę dictæ lex, & ante eam l. 2. ff. de appel. nulliſq; alijs commentarijs indiget lex hæc.

Textus CLXIIII.

EL que ſe alça para caſa del Rey, ſi es vencido ante el Alcalde de la alçada, ha de pechar las coſtas al vencedor, ſino vino a ſeguir la alçada, e ſi ſe alçò ſobre dos articulos, ò mas que dieron juyzio contra el, y el juez de la alçada cõ firmò el juyzio ſobre vn articulo, e reuocò ſobre otro: con todo eſſo el que ſe alçò, y es vencido ſobre vn articulo, tan ſolamente pechara las coſtas de la Corte, cumplidamente a la otra parte, porque fue dado el juyzio. E las coſtas de la Corte ſon eſtas: al de beſtia, diez y ſeys dineros, y al de pie, ocho dineros deſta moneda. Y el que ſe alçò en caſa del Rey, del juyzio del Alcalde del Rey, que libro por alzada, y fuere vencido, ante aquel que oyere las alzadas ha de cumplir y pechar eſtas coſtas dichas dobladas. E ſi ſuplica, y es vencido el que ſuplicare, pechara las coſtas del quatrotanto. Y eſtas meſmas coſtas ſe juzgan dobladas al que tiene alguna carta ſin derecho, è ſeyendo oydo con la parte ſobre ello, y quatro dobladas ſi tieſta carta librada por ſuplicacion: que ſon, al de beſtia, ſeys marauedis y quatro dineros por cada dia: y el de pie, de tres marauedis y dos dineros por quantos dias feriados ò no feriados anduuiere en la Corte, aura coſtas por cada dia de la vna parte a la otra: el vencedor del vencido las coſtas que dichas ſon: maguer los que han el pleyto en la Corte, ſe ayan de yr de la villa dò el Rey eſta.

SVMMAIRIVM.

1 *Victus victori condemnatur in expenſis in cauſa appellationis.*

2 *Si litigator iuſtam habeat litigandi cauſam an in expenſis condemnetur in cauſa appellationis, & quid ſi noua probationes interueniant? & num. ſequenti.*

4 *Si in vno articulo condemnetur appellans, & in alio abſoluatur, an in totis condemnetur expenſis.*

5 *De expenſis neceſſarijs & vtili bus tractatur.*

Lex CLXIIII.

INTEXTV IBI: *Ha de pechar las coſtas al vencedor.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, victum victori in cauſa appellationis condemnandum, in expẽſis ſimilis deciſio eſt in l. 27. tit. 23. part. 3. quæ ſumptę fuerũt à tex. in cap. omnino, 2. q. 6. & à c.
2 vt debitus, de appellat. hancquè diuerſitatem inter primam & ſecundam inſtantiam conſtituere noſter tex. videtur, in illa enim ſi litigator victus iuſtam habuerit litigandi cauſam in expenſis, nõ condemnatur: argum. text. in l. qui ſolidum, §. 1. ff. de lega. 2. & eorum, quæ ad notauit Speculator titu. de expenſis, §. nunc videndum, ad fin. gloſ. & Scribentes in cap. finem litibus, de dolo & contum. Quæ autem dicatur iuſta litigandi cauſa, Iudicis arbitrio relinquitur, vt latè tractat Bald. in l. generaliter, C. de Epiſ. & cleri. & in l. 1. C. de aduocatis diuerſo. iud. ita vt ſi expreſſè in ſtatuto caueatur, vt victus victori condemnetur in expenſis accipi debeat excepta iuſta litigandi cauſa, quæ à condemnatione expenſarum liberat victum, docet Paul. in lib. 1. conſiliorum, cõſil. 16. cuius initium eſt, *ſi ponderarentur*, ad finem. In hac verò indiſtinctè victus in expenſis damnãdus eſt, ſiue appellans iuſtam, iniuſtamuè cauſam litis habuerit, iuxt. gloſſam cõmuniter receptam in cap. finem litibus, de dolo & contuma. Et ita accipiẽdus eſt textus noſter, qui in cauſa appellationis indiſtinctè victum in expenſis mulctat, de qua re inſpiciendus eſt, Innocentius in d. cap. finem litibus, num. 4. qui inter primam & ſecundam inſtantiam illud intereſſe putat. In ea enim producuntur probationes facti, in quo probabilis eſt ignorantia. In hac verò iuris allegationis, in quibus improbabilis ignorantia, eſt, lex regula, ff. de iur. & fact. ignorantia, qui Innocen. ex eadem ratione infert, &
3 in cauſa appellationis ſi nouę adſint probationes, quæ iuſtum litigatorem efficiant, hunc condẽnari non poſſe in prædictis expẽſis licèt fuerit victus, ſecundum quam opinionem intelligenda quoq; eſt lex noſtra, vt ita demũ expenſarum condemnationi ſit locus, ſi victus ex ijſdem actis litigauerit, nouoſquè teſtes, vel inſtrumenta non produxerit: hoc enim poſteriori caſu, prima diſtinctio, primæ inſtantiæ, & in hac ſecunda locũ habebit, & omnino inſpiciendus eſt, Abb.

in

In d.cap.finem litibus,qui ex nume.25.latè hanc materiam proſequitur,& Grego.in d.l.27.ſchol. 3.& innumeros referens Ariſminus Tepatus lib.1.rubr.*De expenſis cauſæ appellationis*, verſi.*Sententia*. Prædicta tamen iuris tradi- 4 tio,vt iuſtus litigator ab expenſarum cõdemnatione liberetur in eo qui cõdemnatur ſolum accipi debet,è conuerſo tamen quãdo reus abſoluitur in expenſis dãnari nequit, nulla enim id iuris ratio patitur, nunquam enim actor, niſi vincat iuſtam litigandi cauſam fouere poteſt, vt reũ quẽ non efficit in principali lite damnari,in expenſarum pœna cõdẽnare poſsit, quòd tam in ciuili, quàm in criminoſa lite cuſtodiẽdum cenſeo,licet nonnulli magiſtratus non apprimè docti contrarium obſeruent, ſcioque hoc anno milleſimo ſexcẽteſimo octauo,in Curijs quæ Madritij ce- 5 lebrãtur,regi à Regno fuiſſe ſupplicatum,vt ſanctionem æderet, qua ſtatueret,vt nullus iudex eũ quem abſoluebat in expenſis cõdẽnare poſſet, fuitq; mihi à Regno cõmiſſum, nõdum tamẽ huius petitionis reſponſum accepimus.

IN TEXTV IBI:

Y es vencido ſobre vn articulo.

Scholium II.

IN Secunda parte decidit lex noſtra victũ in expẽſis condemnari,licet appellationis iudiciũ introductum ſit ſuper duobus articulis,& in vno eorum appellans abſolutus ſit:approbatq; in hoc lex noſtra opinionem, Ioannis Andreæ,& Innoc.in dict.cap.finem litibus, quos refert & ſequitur Abb.ibidem nu.27.qui ea ratione mouẽtur debuit enim appellans ſolùm ſuper iniuſto articulo appellare.

IN TEXTV IBI:

E las coſtas de la Corte ſon eſtas.

Scholium III.

DE expenſis neceſſarijs & vtilibus tractat gloſſa in d. c. finem litibus, latè Specula. titulo de expenſ, §.fin.vbi Ioannes Andr. & latiſsime Abb. in dict.cap.finem litibus, ex nu.28. & Scribentes communiter.

Textus CLXV.

EN razõ de las coſtas de q̃ ha de ſer cõdenado el vencido, al vẽcedor ſeran cõtados los dias en q̃ eſtuuo en la Corte des q̃ fue emplaçado, maguer el Alcalde alõgaſſe el pleyto por dilaciones, è maguer el vencido diga q̃ ſe pudiera yr ſu cõtrario de la Corte entretanto. E otroſi,han de cõtar en las coſtas los dias de venida e de tornada.

Lex CLXV.

Inſpicienda ſunt ſcholia.l.quæ præceſsit.

Textus CLXVI.

O Troſi, ſi el concejo que es emplazado embia muchos hombres por ſus perſoneros, y venieron el pleyto ſobre que fue emplazado el concejo: maguer muchos ſean los perſoneros, no auran coſtas ſino tan ſolamente por uno: y el concejo no es contado ſino por una coſa. E otroſi, ſi muchos hombres contra quien tañe un hecho, ſon emplazados, y embian todos un perſonero: y eſte perſonero vẽce el pleyto: en eſte caſo fue eſtablecido, y guardado en tiẽpo del Rey dõ Alfonſo: y es agora guardado eſte departimiẽto q̃ ſe ſigue. Ca ſi eſtos muchos a quien tañe un fecho faſta tres fizierõ un perſonero: ſi venciere el pleyto, aura coſtas faſta eſtos tres: e ſi mas de tres eſtos a quien tañe el fecho, e todos fizieron un perſonero, y eſte perſonero vẽcio el pleyto, no aura coſtas mas de por uno. Y es eſta la razõ, porq̃ quãdo ſon muchos q̃ ſon mas de haſta tres, y les dieſſẽ coſtas por tres, naceria ende contienda para quales tres ſerian aquellas coſtas: e la generalidad deueſe reprimir. E otroſi, ſi muchos ſon los hombres, y ſon muchos los fechos, apartadamente a cada uno atañe los hechos que todos hazen un perſonero: e vence eſte perſonero por cada uno d' ſtos hombres: cuyo perſonero el es, aura por cada uno coſtas: e las pechara la parte cuyo perſonero es a cada uno ſi vencido fuere. Y eſto de ſuſo dicho, ſe entiende tambien en el proceſſo de los demandadores, e de los demandados, que ſe deuen pechar las coſtas en la guiſa que dicha es.

Lex CLXVI.

Inſpicienda eſt lex, quæ ſtatim ſequitur.

Textus CLXVII.

O Troſi, ſi alguno es emplazado porque venga a oyr la ſentencia, e no viene, y el alcalde da ſentencia contra el: e aquel por quien es dado el juyzio es perſonero de aquel por quien es dado el juyzio: y el alcalde a ſu pedimiento condeno al vencido en las coſtas derechas. Y eſte perſonero dize que no ſabe quantas ſon las coſtas, ni quales, porque el las pueda demandar: e demandа plazo a q̃ lo ſepa el alcalde, deuegelo dar eſte plazo: mas para el eſtimar de las coſtas, deue ſer emplazado la otra parte que venga a ver taſſar las coſtas ſi quiſiere: maguer que fue el rebelde que no vino a oyr la ſentencia que ſe dio en el pleyto. E ſi el ſeñor del pleyto ſe va de la Corte ſin madado, y dan la ſentencia contra el: maguer ſea demandador, deuele el alcalde condenar en las coſtas, mas por la taſſacion dellas deue ſer emplazado ante que faga la taſſacion, ſegun dicho es, primero lo deue hazer pregonar por tres dias, ſegun es uſo de la Corte.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *AD expenſarum æſtimatioẽ reus citari debet.*
2 *In ipſomet iudicio apud veteres taxatio fiebat.*
3 *In domo magiſtratus taxationes fiunt.*
4 *In iudicio fit æſtimatio quãdoquis ſe grauatum ſentit.*
5 *In expenſis contumacis citatio non deſideratur.*
6 *Citatio tunc requiritur quando in ipſa ſententia ſumptus æſtimati non ſunt.*

Lex CLXVII.

IN TEXTV IBI: *Que venga à ver taſſar las coſtas.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, non ſolùm ad ſententiã, ſed ad æſtimationẽ expenſarũ reum in iudiciũ acceſſiri debere: ratio autem huius notabilis ſententiæ eſt, eadem enim forma deſiderabatur in taxatione, quæ & in condemnatione. Itaque in ipſomet
2 iudicio, apud veteres taxatio fiebat, cap. vltimum, quod metus cauſa, l. 1. §. dies autem, ff. quando appellãdum ſit. (Et quamuis in Hiſpania ex præſcripta conſuetudine extra tribunal æſtimatio fieri queat, in omnibuſque Auditorijs praxis admiſerit, vt in domo magiſtratus hæ
3 taxationes fiant, vt eſt notiſſimum, niſi condemnatus ex taxatione ſe grauatum iudicet ad iudicium enim, tunc taxationẽ reuocat, & in ipſomet iudicio
4 fit: in quo & ſententia condemnationis prolata fuit, iuxt. d. §. dies autem) citatio tamen omnino neceſſaria eſt, ex noſtri
5 text. deciſione. Cui non refragatur, cap. conſtitutus, & cap. querellam, de procuratoribus, cum adnotatis à gloſſa ibi. Et Innocentio, & Ioanne Andrea in cap. finali de dolo & contuma. putãtibus ex præfatis iuribus in prędictis expenſis nouam citationem non deſiderari. Hæc enim traditio vera erit in illorum iu-
6 rium ſpecie. Nempè in expenſarum condẽnatione propter contumatiam. Quo caſu, ſi in ius acceſſitus non veniat, alia citatione non eſt opus ad expenſarum condemnationem, earumquè æſtimationem. At diuerſitas eſt in caſu noſtro, hic enim pręſens litigator fuit, primæ in ius vocationi obtemperans, & ſanè in præſente litigatore, & alia citatio requiritur, ad ſententiam videlicèt, nec non ad expenſarum taxationem, ſi in ipſa ſententia æſtimati ſumptus non fuerunt. In quo ſententia noſtri text. iuri admodum conuenit, & eam

optimè interpretatur Panormitanus in cap. de quo vult Deo, nu. 30. & 31. de iudicijs, qui omnino intuendus eſt, & DD. notant in l. ſancimus, C. de iudicijs.

Textus CLXVIII.

OTROSI, En caſa del Rey el que es condenado en las coſtas prenden le por ellas el ſu cuerpo.

SVMMARIVM.

1 *Pro expēſijs in carcerem, quis non conijcitur, neque in eo detinetur.*

Lex CLXVIII.

IN TEXTV IBI: *Prendenle por ellas el ſu cuerpo.*

Scholium II.

1 De Alijs forſam expenſis loquitur. l. noſtra alioquin enim nimis dura videtur, & merito abrogata per leges 20. & 21. 22. & 23. titul. 12. lib. 1. compilationis, quæ in carcerem reum conijci, aut in eo pro prædictis ſumptibus detineri vetant.

Textus CLXIX.

OTroſi, ſi el Alcalde que es en alguna villa dio juyzio contra algun demãdado, que dieſſe alguna loriga, ò otra coſa, ſobre que contienden en juyzio al demandador, haſta nueue dias, è ſino gela dieſſe à aquel plazo que puſo; que pagaſſe haſta en quinienientos marauedis en que la eſtimaua: quanto juraſſe el demandador, y el demandado ſe alçara para el Rey: y el Alcalde de la alçada confirmò el juyzio: y embiò mandar el Rey por ſu carta al Alcalde, primero que diera el juyzio, que vieſſe el juyzio que diera, è que lo cumplieſſe. Eſto ſe entiende aſsi en la Corte del Rey, que eſtos nueue dias ſobre dichos q̃ juzgò el primero Alcalde, faſta que dieſſe la loriga, è fue deſpues confirmado que eſtos nueue dias comiencen deſde el dia que fue moſtrada la carta del Rey al Alcalde que cumplieſſe el juyzio.

SVMMAIRIVM.

1 *Dies incipit à die rei iudicatæ.*

Lex CLXIX.

IN TEXTV IBI: *Que eſtos nueue dias comiençan.*

Senten-

1 SEntentia huius legis eſt, diem datum à iudice ad alicuius rei traddítionē incipere à die quo quo ſententia rei iudicatæ authoritatem habet, quæ adeò eſt perſpicua, vt interpretatione non indigeat. Primum enim iudiciū nūquā attenditur: ſi ab eo prouocatū ſit. l. 1. §. fi. ad Turpi.

Textus CLXX.

SI Auiendo dos hombres pleyto en vno, el Alcalde que oye el pleyto dieſſe alguna ſu carta enel pleyto, q̄ entienda alguna de las partes que es cōtra el ſu derecho, ſi la carta es embiada, o dada por el Alcalde, no ſe deue ni puede eſta parte alçar. Ca en ſaluo le finca adelante para poner plazo por ſi contra aquello que ſe hizo: porque la carta contradezir puede de derecho, mas ſi ha manda lo el Alcalde darle la ſu carta ante que la ouieſſe, ni la embiaſſe, ſi ſe alçaſſe, puedelo hazer, y aura lugar de ſe poder alçar, ſi entiende que ay agrauio en ello.

Intuenda ſunt ea, quæ adnotauimus in l. 63. ſupra.

Textus CLXXI.

OTroſi es a ſaber, que en ſentencia interlocutoria no ha lugar ſuplicacion: mas en ſentencia difinitiua, do no ſe puede alçar, puede auer ſuplicacion, y el que oye ſuplicacion, no deue oyr ningunas otras razones de nueuo fecho, ſaluo las que ſon de derecho.

Textus CLXXII.

OTroſi es à ſaber, q̄ ſi el q̄ oye la ſuplicacion, y da juyzio ſobre la ſuplicacion, maguer ſe agrauiare la parte, no ſe deue emendar: ca no ay ſegunda ſuplicacion, y por eſſo deue catar a quien dan a oyr la ſuplicaciō: ca lo que juzgare valedero es.

Textus CLXXIII.

EL que es rebelde, verdaderamēte no es recebido à apelar de ſentēcia que dā contra el: mas puede ſuplicar, y aun ſi pudiere moſtrar razon derecha porque no pudo venir a oyr la ſentencia: eſtonce deue ſer oydo para ſe poder alçar, è valdra la alçada, moſtrada y prouada la eſcuſa delante el Alcalde de la alçada. è reuocara la ſentencia. Otroſi es a ſaber, que porque el Rey es ſobre los derechos, que ſi aquel contra quien es dada la ſentencia, pide merced al Rey por ſuplicacion, como quier que en la ſuplicacion no ſe pueden poner razones de nueuo,

de

hanc legẽ ſtyli, & prædictã legẽ tertiam accipi, quando lis vertitur incuria Regis iuxta illa verba, *En caſa del Rey*, & hãc opinionẽ refert, & non ſequitur Greg. Lup. memor huius noſtræ legis in prædicta l. 3. ſchol. 2. Sed verius eſt, in diſtinctè accipiendam noſtri text. concluſionem, vt ſiue incuria, vel alibi lis ſit procurator appellare poſsit, licet in mandato de appellatione, nihil dictum ſit, & alia quæ huc attinent, latè tractaui in legibus anterioribus, & ideo hic referre nõ erit congruens.

Textus CLVIII.

S I alguno ha pleyto, y en la demanda puſo muchos articulos, e juzga el Alcalde ſobre vn articulo: y ante que viniesſe a juzgar ſobre los otros articulos, o ſobre las penas en que auia caydo que le demandauan, ſe alço, en caſa del Rey aſsi lo vſan, en eſſa hora que ſe aſſento el Alcalde para juzgar, maguer ſe alço la parte ſobre vn articulo que el Alcalde juzgara, e ſobre los otros articulos. E otroſi ſobre los frutos, e las rentas, e las coſtas juzgara, e ſobre los otros articulos el Alcalde en todo eſſe dia: maguer ſe aya la parte alçado. Pero la Santa madre Igleſia guarda el contrario deſto.

SVMMARIIVM.

1 *IVdex à quo ſuper vno articulo appellatum ſit, ſuper alijs ſententiã proferre poteſt.*

2 *Prima inſtantia non finita iudex ſecundæ inſtantiæ pronũtiare nequit.*

3 *De diuerſitate inter incidentem, & emergentem quæſtionem.*

Lex CLVIII.

IN TEXTV IBI: *Y en la demanda puſo muchos Articulos.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt iudicem, à quo ſuper vno articulo appellatũ fuit, ſuper alijs ſententiam dicere poſſe rationẽ autem eam eſſe puto: nã de qua re cognouit iudex pronuntiare quoquè cõgendus eſt vulgar. l. de qua re. 74. ff. de iudicijs, cap. cum ſuper de cauſ. poſſeſ. & proprie: itaque ſi actor ſuper pluribus articulis actionem intẽderet, vt oſtẽdunt verba noſtri textus, illi de quibus iudex ſententiam non tulit ommiſsi cenſentur, & ſic inſtantiam non faciũt lex in hoc iudicio, ff. familiæ herciſcund. prima itaquè inſtantia

2 non finita, iudex ſecundæ inſtãtiæ, pronuntiare non poterit, vt

noſtra

noſtra lex ſtatuit, quę iuri admodum procliuis eſt, ſolita tamen breuitate ad huius legis intellectum animaduertendum eſt, regulariter
3 articulū, aut quæſtionem, de qua agitur incidentem, aut emergentem eſſe, ſi incidens fuit quæſtio, & oppoſita in modum exceptionis, non opus eſt expreſſe ſuper ea pronunciari ta citè enim ſufficit, aut fuit emergens, & per ſe principalis, & tūc expreſſam ſententiam deſiderat abſoluendo, vel damnando, aliter enim non poteſt dici iudicatum eſſe, glo. Magiſtral. in d. l. de qua re, vbi latè Scribentes, & litera noſtri text. minorem difficultatem habet, ſupponit enim litem cōteſtatam principaliter, apud iudicem à quo, ſuper omnibus articulis, abſquè dubio, itaquè de omnibus pronuntiare debebit, ſuccedit enim, regulà textus in lege, vbi 30. ff. de iudicijs, ibi: *Vbi acceptum eſt ſemel iudicium, ibi, & finem accipere debet.*

Textus CLIX.

Otroſi, al que es pueſto plazo que vēga à tomar la alzada, ſino viene a tomar el alzada al dia que fueſſe pueſto a que la vinieſſe a tomar, y otra eſcuſa derecha por ſi no ha, no le deue dar el alzada.

Lex CLIX.

Inſpicienda ſunt ſcholia legis. 151. quæ huc attinent.

Textus CLX.

Otroſi ſi aquel por quien es dada la ſentencia, viene à ſeguir el alzada deſta ſentencia, de que ſe alzo ſu contendor, è parecio ante el juez, è ſe fue deſpues de la Corte, ſi en razon de nueuo no ouieſſen entrado, no lo ha el juez porque emplazar, mas deue ver la alçada, e librarla mas ſi auia entrado en razon de nueuo, o las puſiere la parte deſpues, deuele hazer emplazar.

SVMMARIVM.

1 *Et in cauſa appellationis citatio deſideratur.*

Lex CLX.

IN TEXTV IBI: *Deuele hazer emplazar.*

Scholium vnicum.

1 LEX hæc de citatione agit, quæ & in iuditio appellationis deſideratur: cùm enim defenſio ſit, omitti non poteſt, iuxta adnotata in l. 101. ſupra, & ab hac lege ortum forſitam habuit praxiſquè obſeruat in ſuperioribus

ribus auditorijs, in quibus Regiæ literæ expediuntur, quæ citatoriç vulgo nuncupantur, qui bus citatur litigator ad appellationem proſequendam, vt ſancit tex. in l 5. tit. 18. lib. 3. Cōpil.

Textus CLXI.

Otroſi. ſi el Alcalde da juyzio coutra el demandado, del qual no ſe alzo, o ſi ſe alzo, finco firme: dara el Alcalde carta que le entreguē el juyzio: mas no deue yr en la carta en que den audiencia a la otra parte: mas ſi el ouiere alguna defenſion por ſi peremptoria, digalo el e prueuelo.

SVMMARIVM.

1 *IN executionibus copia non datur reo.*

2 *Inſtrumenta, an habeant paratam executionem.*

3 *In cauſis executiuis non conteſtatur lis.*

4 *Exceptiones peremptorias oppone re poteſt reus, contra quem executio fit, & de his, & alijs exceptionibus impedientibus viam executiuam remiſſiuè tractatur.*

Lex CLXI.

IN TEXTV IBI:
Del qual no ſe alzò, ò ſi ſe alzò finco firme.
Scholium I.

1 AIt lex hæc ſententiam, quæ tranſijt in rem iudicatam, exequi poſſe, formamquè executionis mox perſcribit decidens ipſius copiā denegandam illi, contra quem executio fit, non tamen peremptoriarum exceptionum oppoſitionem: his enim ſe defendere reus poterit. Quam ſententiam probat tex. in l. poſt rem iudicatā, ff. de re iud. & latè tractat Maranta, 3. par. 6. par. act. 3. nume. 2. Rebuf. in tracta. de ſentētijs executorijs, Roderic. Xuarez in d. l. poſt rem, cum iudicioquè lex noſtra de executione ſententiæ agit, cùm inſtrumenta publica
2 paratam executionem, non habeant, l. minor viginti quinque annis, ff. de minorib. niſi in quibuſdam caſibus, quos recenſet Alexand. in l. ait prætor, §. ſi iudex, ff. de re iudic. & in l. fin. C. de ædict. Diui Adr. Xuarez in dict. l. poſt rem, à caſu. 4. doctiſſimus Gometius in l. 64. Rebuf. in tracta. deliter. obl. art. 6. glo. 3. iure tamen recentiore indiſtinctè exequuntur inſtrumenta, l. 1. & . 2. titul. 21. lib. 4. Compil.

IN TEXTV IBI:
Mas no deue yr en la carta en que den Audiencia à la otra parte.
Scholium II.

3 DEcidit lex in, 2. parte executionis copiam reo dandam nō eſſe. Et ratio huius recep-

receptiſsimę ſententiæ eſt: quia in cauſis executiuis lis non conteſtatur, vt latè poſt Scribentes, in d.l.poſt rem, tradit Rebuf. de liter.oblig.artic.6.gloſſ.3.num. 5.& 6. Nulla itaque præcedente citatione debitoris, iudex executionē fieri iubet, nec ex hoc defenſio tollerur. Ad vltimam enim executionem ante diffinitiuā ſententiam reus citatur & euocatur, & ita praxis admiſsit, qam à lege noſtra putò ortam cum iure cōmuni receptius eſſet prædicta prima citatione eſſe opus, ſine qua executioni ſententia non mādabatur, vt adnotauit Bald. in l.ab executore, nume.8.C.quorum appell. non recip.& innumeros congerit Didacus Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. ordinament. & nouiter lex noſtra confirmatur à l. 19. titu. 21 libr.4. nouæ compilationis, vbi iudici præcipitur executionem decernernere ſine vlla debitoris citatione.

IN TEXTV IBI:

Alguna defenſion por ſi peremptoria.

Scholium III.

IN hac vltima parte in defenſum reum nō reliquit text. noſter. Exceptiones enim perēporias opponere poſſe teſtatur, quas ſi probauerit, ab executione abſoluendus erit, quæq; hę exceptiones ſint videre licet, ex l. 1. & 2. titu.21.lib.4.compi. Recenſent enim leges hæ debiti ſolutionē, pacti de non petēdo, vſurarum, vis, aut metus, vel falſitatis, exceptiones: quas doctè explicat Auenda. in declaratione legis 4. & 5. à num.29. Et prædictas exceptiones tāquā præcipuas enūmerat prædict. l.1. non tamen alias vetat, vt ex ipſius ſeriè patet, & latè proſequitur Auenda. vbi ſup. Auileſius in capitlibus prætorum, c.10.gloſ. verb. *Execucion*, Roder. Xuarez in dict.l. poſt rem iudicatam, in 2.par.declarationis Legis Regni, §. *Sed pro euidētia*, nu.49.& 50. Didacus Per. in l.4.tit.8: ordinamen. Palatius Rubeus, Cifuētes, & Caſtellus in l.64. Tauri, Petrus de Salazar, de vſu, & conſuetud. cap. 1. nu.77. Couar. in regu. poſſeſſor. 2.par.§.11.nu.2. Mencha. de ſucceſſ.creat.lib.1.§.10.num.21. Iuarez de Paz, 4.part. 1.tom. cap.3. Qui omnes ex noſtratibus de intellectu prædictarum legum compilāt. latè tractāt, & à prædictis legibus dilatio decem dierum tantum ad harū exceptionū probationē cōceditur, nullāque aliā interpretationē noſter tex. deſiderat: peruulgaris enim materia eſt, & in qua plenè prędicti authores ſcripſerūt, nullus tamē memor noſtræ legis fuit.

Textus CLXII.

EN los pleytos en que ſe dan juyzios, ſi alguna de las partes ſe alça, puedeſe alçar de alçada en alçada, maguer paſſen las alçadas mas de por dos alçadas, ſiempre ſe puede alçar de alzada en alzada, haſta que por alzada llegue el pleyto a la perſona del Rey: y eſto es porque no ſe deſtaje ni ſe mengue la ſu juridicion del Rey.

SVMMARIVM.

1 *APpellari pluries poteſt.*
2 *Intelligitur textus in l. vnica, C. ne liceat tertiò prouocare.*
3 *Secunda ſupplicatio quando locũ habeat.*
4 *Appellationes in opidis dominorũ ſolam vnam inſtantiam faciunt.*
5 *Supprema iuriſdictio appellationis ad Regem ſpectat.*
6 *Ad dominos & eius iudices, de iure non appellatur.*

Lex CLXII.

IN TEXTV IBI: *Haſta que por alzada llegue el pleyto à la perſona del Rey.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, quem piam pluries appellare poſſe, quatenus ad Regem prouocetur, & ſanè ſimilem deciſionem inuenio in lege Æmilius Larianus 38. ff. de minoribus, quæ refert pupillam, quæ in integrum reſtitui deſiderabat victam fuiſſe, apud Prætorem, mox appellaſſe ad Præfectum vrbi à quo quoque condemnata fuit, ſtatimque ad Imperatorem prouocauiſſe, qui pronuntiauit in integrum reſtituendam, illis verbis: *Imperator autem motus eſt, quod dies committendi in tempus incidiſſet, eaquè effeciſſet nè pareretur legi venditionis, dicebam poſſe magis eam reſtitui, quòd venditor denuntiando poſt diem quo placuerat eſſe commiſſum, & pretium petendo receſſiſſe, à lege ſua videretur non me moueri, quòd dies poſteà tranſiſſet non magis quàm ſi creditor pignus detraxiſſet poſt mortem debitoris die ſolutionis finita: quia tamẽ lex commiſſoria diſplicebat ei, pronuntiauit in integrum reſtituendam.* Et Vlpianus narrat in l. non putabam, 48. ff. de cond. & demoſ. ex Germania ad Imperatorem fuiſſe prouocatum, ibi: *Et ita etiam Aurelius Imperator Antoninus ad appellationem ex Germania iudicauit.* De Prætore etiam ad Præfectum, & de Præfecto ad Imperatorem prouocatum fuiſſe, memorat Paul. in lege vltima, ff. quod cum eo.

deci-

Vbi inter Conſultos magna cōtrouerſia fuit, & tandem ſententiam præfecti,confirmauit Imperator.Imperialiumq; ex appellatione ſententiarum exempla innumera habemus in iure,l.intra vtile,ff.de minorib. ibi: *Si finita appellationis apud Imperatorem cognitione*,l.1.l.hi qui, C. de appell.l. 1.& 2.C.ſi vn.ex plur. & alibi ſæpè nec noſtræ legis deciſioni, quæ pluries appellare permittit refragatur,text.in l.vnic. iuncta rubrica,C. ne liceat tertio prouocare,& in cap. directè, de appellationib.& in c. ſiquis in quacunque,& in cap.ſua nobis,2.q. 3.& in l.23.titu.23.part.3.

Hæc enim iura ſicut & noſtra lex accipi debent quādo ad Principem, & eius Regia Auditoria fuit prouocatum: quo caſu tertio prouocare non eſt fas.& hæc eſt ratio text.in l 1.cum ſequent.
3 tit.20.lib.4.compi. Vbi ſecunda ſupplicatio tunc locū habet quādo lis cœpit in Regio Auditorio. Vnica enim tunc ibi appellationis inſtantia agitatur. Locus itaque ſecundæ patet ſupplicationi,nec rurſus obſtant innumeræ appellationes, quæ in dominorum oppidis proponūtur.
4 Hæ enim omnes ſolam vnam inſtantiam faciunt, cùm verius ſit totam ciuilem poteſtatem, & iuriſdictionem, quæ apud Rempublicam exiſtebat in Principem fuiſſe tranſlatam, l. 1. ff.
5 de conſtitutionibus Princip. Et ex Principe in alios fluere excepta ſuprema iuriſdictione appellationis, quæ ſemper apud Regem conſiſtit, in dominos verò hæc tranſlata non fuit, quamuis Rex eis merum & mixtum imperium conceſſerit, vt latè proſequitur Couarruuias practicarum, cap. 1.ex nume. 9. quæ opinio probatur expreſſè in hac noſtra ſtyli lege,ibi: *Maguer paſſen las alçadas, &c.* & ibi: *Siempre ſe puede alçar de alçada en alçada*, & ibi: *Haſta que por alçada llegue el pleyto a la perſona del Rey.* & rurſus ibi: *Y eſto es, porq̃ no ſe deſtage, ni ſe mengue la juridicion*
6 *del Rey*. Ex quibus verbis apertè oſtenditur inſtantias dominorum, pro vna haberi quanuis plures ad eorum iudices appeletur, cum nullo iure ſuprema grauaminum, appellationisquè, iuriſdictio eis conceſſa fuerit: Hæc enim ad Regem ſpectat, notabilis itaquè eſt lex hęc, ad quam animaduerti non ſolet. Senſuſque eſt appellari perpetuo poſſe quouſque Regium Auditorium, de cauſa cognoſcat, à quo appellari & ſupplicari poterit, ita tamen vt inſtantiæ appellationis duæ tantum ſint cum tertia à iure prohibita ſit.

Textus CLXIII.

O Troſi, en los pleytos criminales, que ſi fuerẽ prouados ay muerte, o perdimiẽto de miembro, no dan alçada, ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

SVMMARIVM.

1 *Conuictus, & confeſſus reus non appellat.*

2 *Confeſſus ſimpliciter, an prouocare queat.*

3 *Ab interlocutoria nõ appellatur, cum diſtinctione tamen.*

Lex CLXIII.

IN TEXTV IBI:

Ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

Scholium Primum.

1 PRobat lex hæc in criminum iudicijs, vbi capitalis pœna, vel abſciſsionis membri irroganda eſt appellationi locum nõ eſſe tàm à difinitiua, quàm ab interlocutoria ſententia, quæ ſanè verba quoad diffinitiuam, ſcilicet, de reo conuicto & confeſſo, accipere debemus, qui prouocare nequit, l.2. C. quorum appellationes non recipiuntur: vbi quinque crimina recenſentur, in quibus iudex appellationi deferre non aſtringitur ſi prædicta duo requiſita interueniant confeſsio nempè, necnon & probatio, noſterque textus genericè ſancit in omnibus criminibus appellationi non deferri, & hæc potuit eſſe dubitandi ratio noſtræ legis, cùm controuerſum fuiſſet de iure cõmuni: an vltra illa delicta appellationi eſſet locus, etiamſi conuictus, & confeſſus reus eſſet, vt cernere poterimus, ex Igneo in l. & ſi certus, nume. 19. ff. ad Silanian. Receptior tamen opinio fuit, vt appellatio non admitteretur in alijs criminibus; licèt de eis mentionem non feciſſet prædicta lex 2. vt memorat Imola in l. ſi iuſſus, nu. 8. ff. de appellation. & innumeros referens Iulius Clarus, §. fin. quæſ. 94. Licèt non ignorem pleroſq; tenuiſſe confeſsionem ſolam ſufficere ad appellationem denegandã, quãuis crimen probatum non ſit, vt teſtatur Boſsius de appel. ex nu. 27. Sed verius eſt, probationem ſimul deſiderari, vt Auctor eſt Bald. in l. 2. num. 11. C. quorum appellationes non recipiãtur, & peritiſsimus Gomezius delictorum, cap. 13. nu. 31. Iul. Clar. vbi ſup. n. 1. propè fin. Lex tamẽ noſtra prædictam cõmunẽ opinionem

nem ita intelligit, ſi mors, vel alia pœna grauis ſequēda ſit; nec eam indiſtinctè recipit in omnibus criminibus. Et hic eſt meo iudicio verus intellectus. In ſecunda verò parte dum ab interlocutoria appellationem vetat de iure quoque procedit, & el conuenit l. 1. §. quæſitum, ff. de appellatio. l. 2. C. de Epiſcopal. Audientia. l. ante ſententiæ, C. quorum appel. nō recip. l. 13. tit. 23. par. 3. l. 4. titu. 16. lib. 3. ordina. l. 3. titu. 18. lib. 4. compi. niſi interloquutoria cōtineret grauamē, quod per diffinitiuam emendari non poſſet, vt probat dicta præ dictæ lex, & ante eam l. 2. ff. de appel. nulliſq; alijs commentarijs indiget lex hæc.

Textus CLXIIII.

EL que ſe alça para caſa del Rey, ſi es vencido ante el Alcalde de la alçada, ha de pechar las coſtas al vencedor, ſi no vino a ſeguir la alçada, e ſi ſe alçò ſobre dos articulos, ò mas que dieron juyzio contra el, y el juez de la alçada cō firmò el juyzio ſobre vn articulo, e reuocò ſobre otro: con todo eſſo el que ſe alçò, y es vencido ſobre vn articulo, tan ſolamente pechara las coſtas de la Corte, cumplidamente a la otra parte, porque fue dado el juyzio. E las coſtas de la Corte ſon eſtas: al de beſtia, diez y ſeys dineros, y al de pie, ocho dineros deſta moneda. Y el que ſe alçò en caſa del Rey, del juyzio del Alcalde del Rey, que libro por alzada, y fuere vencido, ante aquel que oyere las alzadas ha de cumplir y pechar eſtas coſtas dichas dobladas. E ſi ſuplica, y es vencido el que ſuplicare, pechara las coſtas del quatro tanto. Y eſtas meſmas coſtas ſe juzgan dobladas al que tiene alguna carta ſin derecho, è ſeyendo oydo con la parte ſobre ello, y quatro dobladas ſi tieſta carta librada por ſuplicacion: que ſon, al de beſtia, ſeys marauedis y quatro dineros por cada dia: y el de pie, de tres marauedis y dos dineros por quantos dias feriados ò no feriados anduuiere en la Corte, aura coſtas por cada dia de la vna parte a la otra: el vencedor del vencido las coſtas que dichas ſon: maguer los que han el pleyto en la Corte, ſe ayan de yr de la villa do el Rey eſta.

SVMMAIRIVM.

1 *VIctus victori condemnatur in expenſis in cauſa appellationis.*

2 *Si litigator iuſtam habeat litigandi cauſam an in expenſis condemnetur in cauſa appellationis, & quid ſi nouæ probationes interueniant? & num. ſequenti.*

4 *Si in vno articulo condemnetur appellans, & in alio abſoluatur, an in totis condemnetur expenſis.*

5 *De expenſis neceſſarijs & vtilibus tractatur.*

Lex CLXIIII.

IN TEXTV IBI: *Ha de pechar las coſtas al vencedor.*

Scholium Primum.

1 Sententia huius legis eſt, victum victori in cauſa appellationis condemnandum, in expẽſis ſimilis deciſio eſt in l. 27. tit. 23. part. 3. quæ ſumptę fuerũt à tex. in cap. omnino, 2. quæſ. 6. & à c. 2 vt debitus, de appellat. hancquè diuerſitatem inter primam & ſecundam inſtantiam conſtituere noſter tex. videtur, in illa enim ſi litigator victus iuſtam habuerit litigandi cauſam in expenſis, nõ condemnatur: argum. text. in l. qui ſolidum, §. 1. ff. de lega. 2. & eorum, quæ ad notauit Speculator titu. de expenſis, §. nunc videndum, ad fin. gloſ. & Scribentes in cap. finem litibus, de dolo & contum. Quæ autem dicatur iuſta litigandi cauſa, Iudicis arbitrio relinquitur, vt latè tractat Bald. in l. generaliter, C. de Epiſ. & cleri. & in l. 1. C. de aduocatis diuerſo. iud. ita vt ſi expreſſè in ſtatuto caueatur, vt victus victori condemnetur in expenſis accipi debeat excepta iuſta litigandi cauſa, quæ à condemnatione expenſarum liberat victum, docet Paul. in lib. 1. conſiliorum, cõſil. 16. cuius initium eſt, *ſi ponderarentur*, ad finem. In hac verò indiſtinctè victus in expenſis damnãdus eſt, ſiue appellans iuſtam, iniuſtamuè cauſam litis habuerit, iuxt. gloſſam cõmuniter receptam in cap. finem litibus, de dolo & contuma. Et ita accipiẽdus eſt textus noſter, qui in cauſa appellationis indiſtinctè victum in expenſis mulctat, de qua re inſpiciendus eſt, Innocentius in d. cap. finem litibus, num. 4. qui inter primam & ſecundam inſtantiam illud intereſſe putat. In ea enim producuntur probationes facti, in quo probabilis eſt ignorantia. In hac verò iuris allegationis, in quibus improbabilis ignorantia, eſt, lex regula, ff. de iur. & fact. ignorantia, qui Innocen. ex eadem ratione infert, & 3 in cauſa appellationis ſi nouę adſint probationes, quæ iuſtum litigatorem efficiant, hunc condẽnari non poſſe in prædictis expẽſis licèt fuerit victus, ſecundum quam opinionem intelligenda quoq; eſt lex noſtra, vt ita demũ expenſarum condemnationi ſit locus, ſi victus ex ijſdem actis litigauerit, nouoſquè teſtes, vel inſtrumenta non produxerit: hoc enim poſteriori caſu, prima diſtinctio, primæ inſtantiæ, & in hac ſecunda locũ habebit, & omnino inſpiciendus eſt, Abb.

in

In d.cap.finem litibus,qui ex nu me.25.latè hanc materiam proſe quitur,& Grego.in d.l.27.ſchol. 3.& innumeros referens Ariſmi nusTepatus lib.1.rubr.*De expen ſis cauſæ appellationis,* verſi.*Sententia.* Prædicta tamen iuris traditio,vt iuſtus litigator ab expenſarum cōdemnatione liberetur in eo qui cōdemnatur ſolum accipi debet,è conuerſo tamen quā do reus abſoluitur in expenſis dā nari nequit, nulla enim id iuris ratio patitur, nunquam enim actor, niſi vincat iuſtam litigandi cauſam fouere poteſt, vt reū quē non efficit in principali lite dam nati,in expenſarum pœna cōdēnare poſsit, quòd tam in ciuili, quàm in criminoſa lite cuſtodiē dum cenſeo,licet nonnulli magi ſtratus non apprimè docti contrarium obſeruent, ſcioque hoc anno milleſimo ſexcēteſimo octauo,in Curijs quæ Madritij celebrātur,regi à Regno fuiſſe ſupplicatum,vt ſanctionem æderet, qua ſtatueret,vt nullus iudex eū quem abſoluebat in expenſis cō dēnare poſſet, fuitq; mihi à Reg no cōmiſſum, nōdum tamē huius petitionis reſponſum accepimus.

4

IN TEXTV IBI:

Y es vencido ſobre vn articulo.

Scholium II.

IN Secunda parte decidit lex noſtra victū in expēſis condemnari,licet appellationis iudiciū introductum ſit ſuper duobus articulis,& in vno eorum appellans ab ſolutus ſit:approbatq;in hoc lex noſtra opinionem,Ioannis Andreæ,& Innoc.in dict.cap.finem litibus, quos refert & ſequitur Abb.ibidem nu.27.qui ea ratione mouētur debuit enim appellans ſolùm ſuper iniuſto articulo appellare.

IN TEXTV IBI:

E las coſtas de la Corte ſon eſtas.

Scholium III.

5

DE expenſis neceſſarijs & vtilibus tractat gloſſa in d. c. finem litibus,latè Specula. titulo.de expenſ,§.fin.vbi Ioannes Andr. & latiſsime Abb. in dict.cap.finem litibus, ex nu.28. & Scribentes communiter.

Textus CLXV.

E*N razō de las coſtas de q̄ ha de ſer cōdenado el vencido, al vēcedor ſeran cōtados los dias en q̄ eſtuuo en la Corte des q̄ fue emplaçado, maguer el Alcalde a'ōgaſſe el pleyto por dilaciones, è maguer el vencido diga q̄ ſe pudiera yr ſu cōtrario de la Corte entretanto. E otroſi,han de cōtar en las coſtas los dias de venida e de tornada.*

Lex CLXV.

Inſpicienda ſunt ſcholia.l.quæ præceſsit.

Textus C L X V I.

OTroſi, ſi el concejo que es emplazado embia muchos hombres por ſus perſoneros, y vencierō el pleyto ſobre que fue emplazado el concejo: maguer muchos ſean los perſoneros, no auran coſtas ſino tan ſolamente por vno: y el concejo no es contado ſino por vna coſa. E otroſi, ſi muchos hombres contra quien tañe vn hecho, ſon emplazados, y embian todos vn perſonero: y eſte perſonero vēce el pleyto: en eſte caſo fue eſtablecido, y guardado en tiēpo del Rey dō Alfonſo: y es agora guardado eſte departimiēto q̄ ſe ſigue. Caſi eſtos muchos a quien tañe vn fecho faſta tres fizierō vn perſonero: ſi venciere el pleyto, aura coſtas faſta eſtos tres: e ſi mas de tres eſtos a quien tañe el fecho, e todos fizieron vn perſonero, y eſte perſonero vēcio el pleyto, no aura coſtas mas de por vno. Y es eſta la razō, porq̄ quādo ſon muchos q̄ ſon mas de haſta tres, y les dieſſē coſtas por tres, naceria ende contienda para quales tres ſerian aquellas coſtas: e la generalidad deueſe reprimir. E otroſi, ſi muchos ſon los hombres, y ſon muchos los fechos, apartadamente a cada vno atañe los hechos que todos hazen vn perſonero: e vence eſte perſonero por cada vno d eſtos hombres: cuyo perſonero el es, aura por cada vno coſtas: e las pechara la parte cuyo perſonero es a cada vno ſi vencido fuere. Y eſto de ſuſo dicho, ſe entiende tambien en el proceſſo de los demandadores, e de los demandados, que ſe deuen pechar las coſtas en la guiſa que dicha es.

Lex C L X V I.

Inſpicienda eſt lex, quæ ſtatim ſequitur.

Textus C L X V I I.

OTroſi, ſi alguno es emplazado porque venga a oyr la ſentēcia, e no viene, y el alcalde da ſentencia contra el: e aquel por quien es dado el juyzio es perſonero de aquel por quien es dado el juyzio: y el alcalde a ſu pedimiento condeno al vencido en las coſtas derechas. Y eſte perſonero dize que no ſabe quantas ſon las coſtas, ni quales, porque el las pueda demandar: e demanda plazo a q̄ lo ſepa el alcalde, deuegelo dar eſte plazo: mas para el eſtimar de las coſtas, deue ſer emplazado la otra parte que venga a ver taſſar las coſtas ſi quiſiere: maguer que fue el rebelde que no vino a oyr la ſentencia que ſe dio en el pleyto. E ſi el ſeñor del pleyto ſe va de la Corte ſin madado, y dan la ſentencia contra el: maguer ſea demandador, deuele el alcalde condenar en las coſtas, mas por la taſſacion dellas deue ſer emplazado ante que faga la taſſacion, ſegun dicho es, primero lo deue hazer pregonar por tres dias, ſegun es vſo de la Corte.

SVMMARIVM.

1 Ad expenſarum æſtimatio[n]e reus citari debet.
2 In ipſomet iudicio apud veteres taxatio fiebat.
3 In domo magiſtratus taxationes fiunt.
4 In iudicio fit æſtimatio quādoquis ſe grauatum ſentit.
5 In expenſis contumacis citatio non deſideratur.
6 Citatio tunc requiritur quando in ipſa ſententia ſumptus æſtimati non ſunt.

Lex CLXVII.

IN TEXTV IBI: Que venga à ver taſſar las coſtas.

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, non ſolùm ad ſententiā, ſed ad æſtimationē expenſarū reum in iudiciū accerſiri debere: ratio autem huius notabilis ſententiæ eſt, eadem enim forma deſiderabatur in taxatione, quæ & in condemnatione. Itaque in ipſomet
2 iudicio, apud veteres taxatio fiebat, cap. vltimum, quod metus cauſa, l. 1. §. dies autem, ff. quando appellādum ſit. (Et quanuis in Hiſpania ex præſcripta conſuetudine extra tribunal æſtimatio fieri queat, in omnibuſque Auditorijs praxis admiſerit, vt in domo magiſtratus hæ
3 taxationes fiant, vt eſt notiſsimum, niſi condemnatus ex taxatione ſe grauatum iudicet ad iudicium enim, tunc taxationē reuocat, & in ipſomet iudicio
4 fit: in quo & ſententia condemnationis prolata fuit, iuxt. d. §. dies autem) citatio tamen omnino neceſſaria eſt, ex noſtri
5 text. deciſione. Cui non refragatur, cap. conſtitutus, & cap. querellam, de procuratoribus, cum adnotatis à gloſſa ibi. Et Innocentio, & Ioanne Andrea in cap. finali de dolo & contuma. putātibus ex præfatis iuribus in prædictis expenſis nouam citationem non deſiderari. Hæc enim traditio vera erit in illorum iu-
6 rium ſpecie. Nempè in expenſarum condēnatione propter contumatiam. Quo caſu, ſi in ius accerſitus non veniat, alia citatione non eſt opus ad expenſarum condemnationem, earumquè æſtimationem. At diuerſitas eſt in caſu noſtro, hic enim præſens litigator fuit, primæ in ius vocationi obtemperans, & ſanè in præſente litigatore, & alia citatio requiritur, ad ſententiam videlicèt, nec non ad expenſarum taxationem, ſi in ipſa ſententia æſtimati ſumptus non fuerunt. In quo ſententia noſtri text. iuri admodum conuenit, & eam

1 SEntentia huius legis eſt, diem datum a iudice ad alicuius rei tradditionẽ incipere à die quo quo ſententia rei iudicatæ authoritatem habet, quæ adeò eſt perſpicua, vt interpretatione non indigeat. Primum enim iudiciũ nũquã attenditur ſi ab eo prouocatũ ſit. l. 1. §. fi. ad Turpi.

Textus CLXX.

SI Auiendo dos hombres pleyto en vno, el Alcalde que oye el pleyto diesſe alguna ſu carta enel pleyto, q̃ entienda alguna de las partes que es cõtra el ſu derecho, ſi la carta es embiada, o dada por el Alcalde, no ſe deue ni puede eſta parte alçar. Ca en ſaluo le finca adelante para poner plazo por ſi contra aquello que ſe hizo: porque la carta contradezir puede de derecho, mas ſi ha mandado el Alcalde darle la ſu carta ante que la ouieſſe, ni la embiaſſe, ſi ſe alçaſſe, puedelo hazer, y aura lugar de ſe poder alçar, ſi entiende que ay agrauio en ello.

Intuenda ſunt ea, quæ adnotauimus in l. 63. ſupra.

Textus CLXXI.

OTroſi es a ſaber, que en ſentencia interlocutoria no ha lugar ſuplicacion: mas en ſentencia difinitiua, do no ſe puede alçar, puede auer ſuplicacion, y el que oye ſuplicacion, no deue oyr ningunas otras razones de nueuo fecho, ſaluo las que ſon de derecho.

Textus CLXXII.

OTroſi es à ſaber, q̃ ſi el q̃ oye la ſuplicacion, y da juyzio ſobre la ſuplicacion, maguer ſe agrauare la parte, no ſe deue emendar: ca no ay ſegunda ſuplicacion, y por eſſo deue catar a quien dan a oyr la ſuplicaciõ: ca lo que juzgare valedero es.

Textus CLXXIII.

EL que es rebelde, verdaderamẽte no es recebido á apelar de ſentẽcia que dã contra el: mas puede ſuplicar, y aun ſi pudiere moſtrar razon derecha porque no pudo venir a oyr la ſentencia: eſtonce deue ſer oydo para ſe poder alçar, è valdra la alçada, moſtrada y prouada la eſcuſa delante el Alcalde de la alçada è reuocara la ſentencia. Otroſi es a ſaber, que porque el Rey es ſobre los derechos, que ſi aquel contra quien es dada la ſentencia, pide merced al Rey por ſuplicacion, como quier que en la ſuplicacion no ſe pueden poner razones de nueuo, de

de fecho que tangan al fecho. Ca las de derecho ponerlas pueden. Pero el Rey de ſu oficio no a pedimiento de la parte, ſi razon le mueue al Rey: aſsi como ſi iſte dize, q̃ es heredero de aq̃l q̃ deuia el deudo, de q̃ fue dada la ſentẽcia cõtra el. y el no lo ſabiẽdo q̃ aq̃l a quiẽ heredo auia pagado eſte deudo, y q̃ fallo inſtrumentos, deſpues de los quales el no ſabia para lo razonar, y los moſtrar ante el Alcalde de la alçada, o ſi dixeſſe que eſte deudo de que dieron ſentencia contra el, no ſabia que el ſu mayordomo, ò otro, lo ouieſſe pagado por el en tales coſas: porque el Rey ha razon de le hazer merced en la ſuplicacion: è recebirle ha eſta prueua de ſu oficio, mas no a pedimiento de la parte.

SVMMARIVM.

1 *VBi remedium ordinarium à iure conceditur fruſtra, de extraordinario agitur.*

2 *Definitio ſupplicationis traditur.*

3 *Appellatio innititur iuri communi, ſupplicãtio æquitati.*

4 *Definitiua ſententia eſſe debet, vt ſupplicationi deferri poſsit.*

5 *Ex eiſdem actis an in ſupplicatione procedatur, probationeſquè de nouo admittantur.*

6 *Supplicatio ſemel proponitur.*

7 *De diuerſitate inter ſupplicationẽ iuris communis, & ſecundam ſupplicationem.*

8 *Contumax an ſupplicare poſsit.*

Lex 171. 172. 173.

IN TEXTV IBI: *Do no ſe puede alçar, puede auer ſuplicacion.*

Scholium Primum.

1 VBi remedium ordinarium à iure côceditur, fruſtra de extraordinario agẽdum eſt, l. In cauſæ, de minoribus, l. 1. C. de iure liberorum, quòd vulgare principium conſiderans lex noſtra ſupplicationem vetat, vbi appellatio locum habere potuit. Quinimò etſi hæc omiſſa ſit, ita vt tempora ei præſtituta præſcripta ſint, nihilo magis ſupplicatio concedetur, l. vltima, C. ſentẽtiam reſcindi non poſſe, l. cauſas vel lites, C. de tranſactionib. cap. expoſita, de arbitris, l. 5. titu. 24. part. 3. vbi Gregor. ſcholio 1. Quòd indicat ſupplicationis definitio, quæ eſt a Principe imperatio, in lite, quæ per appellationem vel
2 nullitatẽ retractari nequit. Quã definitionem ſcribit Rebufus in tracta, de ſupplicationibus, nu. 9. quæ ſanè longe verior eſt, quã ea quæ traditur à doctiſsimo Gregorio in ſumma, l. 1. titu. 24.
3 par. 3. Innititur itaq; appellatio iuri communi, eius verò rigorẽ ſupplicatio temperat, vt ex ipſa partitæ lege colligitur, & non paucas differentias cõſtituit Rebuf. vbi ſupra, ex nume. 84. qui omnino inſpiciendus eſt, & prædictæ ſupplicationis innumera

iura

iura meminerunt, l. 1. C. de vſu cap. pro dote, l. 1. de abolitionib. l. 1. de Carbon. edict. l. 2. C. communia, de vſu cap. l. 1. C. vt lite pẽden. l. vltim. ff. de hæredib. inſtituen. l. vl. ſ. C. de ſucceſſorio edicto, & alibi ſæpè.

IN TEXTV IBI:

En ſentencia interlocutoria.

Scholium II.

4 Diffinitiua ſententia eſſe debet, vt ſupplicationi deferri poſsit, vt lex noſtra ſancit, quæ tranſcripta eſt à lege 7. titu. 20. lib. 4. cõp. & à legibus eiuſdem tituli & libri, & in alijs Regnis eadem obſeruatio eſt, teſte Rebufo, de ſupplicatione, art. 1. gloſ. 26. quæ doctrina vera eſt, etiam ſi interlocutoria vim habeat diffinitiuæ: de qua re eſt omnino intuendus, Xuarez de Paz in praxi, de forma ſecundæ ſupplicationis, ex numero. 80.

IN TEXTV IBI:

Non deue oyr ningunas otras razones de nueuo.

Scholium III.

5 Inquit lex noſtra excidem actis in hac ſupplicatione procedẽdum, cui ſimilis eſt l. 2. titul. 20. lib. 4. compil. quæ libellum, petitionẽ allegationem, probationem, inſtrumentaque reijcit, quamuis emergentia admittat Matienzo, in Dialogo Relat. 3. part. cap. 48. num. 3. Quæ opinio ſemper mihi diſplicuit, iuuatur tamen Matientij opinio à noſtra lege 173. quæ probationes & inſtrumenta de nouo reperta admittit, quæ notabilis eſt quanuis nullus (quem viderim) Doctor præ dictæ noſtræ legis meminerit.

IN TEXTV IBI:

Ca lo que juygare, valedero es.

Scholium IIII.

6 Diffinitiua bis appellari poteſt, vt conſtat ex rubrica, C. nõ liceat tertio prouocare. Supplicatio autẽ ſemel tantum proponitur, l. ſi quis, C. de precib. Imperat. offe-
7 rend. Nec his reffragatur ſecunda ſupplicatio, quæ à noſtris recentioribus legibus admittitur: ſupplicatio enim prima in omnibus appellationi comparatur. Hæc itaque ſecunda ſupplicatio, primaque, de qua tractat ius commune, & lex noſtra in idem conueniunt, quod breuiter adnotaſſe ſat erit ad harum legum intellectum.

IN

IN TEXTV IBI: *Mas puede ſuplicar.*

Scholium V.

1 Contumacem appellare nõ poſſe ait lex noſtra, ſupplicationem tamen ei non interdicit, nec puto ei refragari, gloſſ.& DD.in l.vltima,C.vt lite pendẽte,quam admittit Imola in l.ex conſenſu, §.fin,ff.de appellat.Ruynus 5.volu. conſ.157. nu.5.De verò enim contumace prædicti Doctores loquuntur, lexquè noſtra de ficto accipi poteſt,& in contumace quoque verò longe verius exiſtimo ſupplicationi locum eſſe.

Textus CLXXIIII.

Es à ſaber,que ſi el Alcalde recibe a qualquiera de las partes a prouar ſobre tal articulo,maguer lo prouaſſe que no ſe aprouecharia de aquello que prouaſſe. Y eſte que fueſſe aſſi recebido por el Alcalde a la prueua, no lo prouò aquello que ſe obligò a prouar: no deue ſer condenado en las coſtas la otra parte:mas ha de pechar las coſtas a la otra parte, porque le recibio a tal prueua valida.

Lex CLXXIIII.

Hic interpretatione non eſt opus.

Textus CLXXV.

Otroſi, en aquellas coſas quando ſe han de recebir los teſtigos ſobre algun pleyto que ſea criminal,ò en otro ante que el pleyto ſea conteſtado, aquel que los ha de dar,deue los nombrar por nombres quienes ſon: è ſi tales fueren como el fuero manda,de los que deuen ſer recebidos ante que el pleyto ſea conteſtado,recebirlos han,e ſino fueren tales,no los recebiran.

SVMMARIVM.

1 *Regulariter teſtes lite non conteſtata non recipiuntur.*

2 *Nominari debent teſtes qui ante litem conteſtatam recipiendi ſunt.*

Lex CLXXV.

IN TEXTV IBI: *Ante que el pleyto ſea conteſtado.*

Scholium Primum.

1 Iuris principium eſt teſtes lite non conteſtata recipi nulla ratione poſſe,vt conſtat ex rubrica,vt lite non conteſtata capite. Et quoniam frequenter in prædicto titulo,cuius regulæ octuaginta duas exceptiones à numerat Marianus in dicto cap. quoniam

niam frequenter ex nume.9. In his ego caſibus, in quibus de iure teſtes ante litis conteſtationē admitti poſſunt, ait lex noſtra nominari prius debere à proferente: quod & Marian. vbi ſup. adnotauit, nulloq; alio commētario hic eſt opus.

Textus CLXXVI.

OTroſi, ſi dize el demādado al demandador, que es deſcomulgado porque hirio a tal clerigo, ſino es denūciado por deſcomulgado, y la Ygleſia no lo aparta ni le eſtraña, no le recebirā al demandado tal defenſion, maguer diga q̄ lo quiere prouar q̄ hirio al clerigo, como quier q̄ en la Ygleſia lo recibā à tal prueua: e ſi dixeſſe el demandado contra el demandador, que es deſcomulgado, e que le deſcomulgò fulano Vicario por tal coſa, e que lo eſquiua la Ygleſia, recibirlohan entonce en caſa del Rey a la prueua: e ſi el otro quiſiere prouar que la Ygleſia lo acoge en las otras, recibirlohā a la prueua. Eſſo miſmo ſi quiſiere prouar q̄ el q̄ firio clerigo q̄ es denūciado por deſcomulgado por aq̄l q̄ ha poder de denūciar por deſcomulgado, diziendo, que es aquel que deſcomulgò ò denunciò por deſcomulgado de deſcomunion mayor, ò que lo conoce aſsi en juyzio, ò que fue dada ſentēcia contra el, ò que es el fecho notorio: por qualeſquier deſtas coſas lo recebira el Alcalde à prueua.

Textus CLXXVII.

OTroſi, ſobre la ley que comiença, padres, que es en el titulo de los teſtigos, dize, que el deſcomulgado mientra lo fuere no puede teſtimoniar. E ſobre eſto es a ſaber, que ſi la parte ſabia que eran deſcomulgadas las prueuas quando las truxo, que entonce ſu teſtimonio no es valedero, pues teſtimoniarō ſeyēdo deſcomulgados: è ſabiēdo la parte, ò deuiēdolo ſaber como erā denunciados publicamēte por deſcomulgados. Ca el les deuiera ante fazer abſoluer, ò atender haſta q̄ fueſſē abſueltos. Mas ſi quādo los traxo por teſtigos, no lo ſabia q̄ erā deſcomulgados, ni erā denūciados por deſcomulgados, e los preſentò ante el Alcalde, è recibierō ſus dichos dellos, è los publicarō los dichos dellos, è deſpues aq̄l cōtra quiē fueron aduxos, dixo contra ellos que eran deſcomulgados, maguer lo prueue que eran deſcomulgados, vale lo que dixeron en ſu teſtimonio. Mas ſi ante que dixeſſen ſu teſtimonio los teſtigos, dixo la parte contra quien fueron traydos, que eran deſcomulgados, e que no recibieſſen ſu teſtimonio, ſi prouaſſe deſpues que ſon deſcomulgados, no vale lo que dixeron. Y eſto ſe prueua por la Decretal nueua, que comiença, Pia, en el titulo de exceptionibu: en la gloſſa, por ay ſe toma eſte entendimiento. Ca todas las coſas que ſon fechas e paſſadas en el proceſſo, valen, faſta q̄ la deſcomulgacion ſea pueſta e prouada: ſaluo ſi el juez an

te

te quien es el pleyto, es deſcomulgado manifieſtamente (Ca entonce la deſcomuniō, maguer no ſea pueſta contra el, no vala el proceſſo ni la ſentēcia. Y eſſo miſmo en el deſcomulgado que ganò carta, que no vale la carta pues la ganò ſeyendo deſcomulgado: y eſſo miſmo es en el eſcriuano publico q̄ es deſcomulgado publicamente: è fizo carta alguna, que no vale la carta, extra de hæreticis, cap. excommunicamus.

Textus CLXXVIII.

O *TROSI es a ſaber, que en aquellas coſas que el derecho pone ciertos dias faſta que hombre prueue lo que dize: maguer ciertos dias ponga faſta que prueue lo que dize. Pero el Alcalde que oye el pleyto ſegun ſu fuero le deue dar ſus plazos a que prueue: pero en caſo de excepcion de deſcomunion, que ſea prouada, ocho dias, ſin el dia en que fuere otorgado el plazo a que prouaſſe la deſcomunion: en eſte caſo no le deue el Alcalde poner otro plazo, ſino dezir que le atendia, faſta aquellos ocho dias a que prueue la deſcomunion.*

SVMMARIIVM.

1 E *Xcommunicatus agere non poteſt.*

2 *Excommunicatus conueniri poteſt.*

3 *Excommunicatus dicitur ille qui denunciatus eſt.*

4 *Veteri iure excommunicatus excommunicatione cognita vitari poterat ante publicationem ſecus hodie poſt extrauagantem mart. 5. niſi in notorio excommunicato.*

5 *Excommuicatus teſtis eſſe nequit.*

6 *Excommunicati teſtimonium non valet, licet poſt teſtimonium excommunicatio probetur ſi de ea oppoſitum ſit.*

7 *Abſolui poteſt teſtis ad effectū, teſtemonij dicendi.*

8 *Iudex excommunicatus ſententiam dicere nequit.*

9 *Dilatio 8. dierum conceditur ad probandam exceptionem excommunicationis.*

Lex 176. 177. & 178.

IN TEXTV IBI: *Si dize el demandado al demandador que es deſcomulgado.*

Scholium Primum.

1 SEntētia noſtræ legis eſt, excōmunicatum actorem, audiendum non eſſe. Quòd anteà prouiſum fuit à lege 4. titu. 10. lib. 2. fori, & pleraq; iura ſunt de iure cōmuni, c. intelleximus, de iudicijs, c. excōmunicamus, in 1. §. credentes, de hæreti. c. à nobis, de exceptio. cū alijs innumeris rationē autē huius veriſsimę ſententiæ reddit

reddit,text.in c.i.de exception. lib.6.cum ibi,a glo.& ſcribentibus adnotatis,nempe iudicij authoritas,participationis periculum,& delicti pœna:In actore tamen lex noſtra loquta eſt, quaſi
2 in reo cõtrarium decidat,quippequi conueniri poteſt quanquam excommunicatus exiſtat, ne ex ipſo delicto commodum conſequeretur vti prædicta iura oſtendunt,& ſane in re,equidẽ per vulgari nõ immorabimur.

IN TEXTV IBI: *Sino es denunciado por deſcomulgado* *Scholium II.*

3 Vlterius decidit lex noſtra, reum excommunicationẽ excipere nõpoſſe,niſi actor denuntiatus ſit, ante denuntiationem enim excommunicatus à iudicio non expellitur,iuxta tex.in c. inquiſitioni de ſentẽtia excom.& verum Innocentij intelectum ibi, licet oppoſitum admiſſerint, Abb. & Felinus in c.cum non ab homine eod.tit.
4 Illud tamen ſummatim volo animaduertere veteri iure excõmunicatum excommunicatione cognita vitari,vt aiunt poſſe, ante publicationem, ſecundum decifionem,tex.qui ſic debet interpretari,in d.c.cum non ab homine,& glo.ibi,quanquam non ignorem diſcrimen nõ mediocre fuiſſe huius opinionis apud iuris interpretes,quod diſſoluit extrauagans,Martini quinti cuius initium eſt,*Ad vitandum ſcãdala,&c.*qua ſtatuitur excõmunicatũ ante excõmunicationis denuntiationem,vitari, nequaquam poſſe,inhac igitur opinionum controuerſia,elegit,lex noſtra extrauagantis deciſionẽ excõmunicatũ,itaq; actorẽ repelli à iudicio nõ poſſe,ante ipſius excommunicationis publicationẽ,aſſerit,veruſq; hic eſt noſtræ legis intellectus, quæ tamen accipienda eſt,ſecundum prędictã extrauagantem, ita vt nororius excõmunicatus, qui excuſationẽ non habet,nullaq;,vt dicitur tergiuerſatione celari poſſet, à iudicio arceatur,quanuis denuntiatus non ſit,ſed de his ſatis.

IN TEXTV IBI: *No puede teſtimoniar.* *Scholium II.*

5 Rurſus inquit lex excõmunicatum teſtem eſſe nõ poſſe,refertq; fori legem, qua hæc ſententia probatur,quæ habetur,ſub tit.8.lib.2.l.9.& antea deciſſum fuit, à textu in cap.veniens cũ vulgaribus de teſtibus, & quod in actore docuimus,idẽ in teſte receptum eſt,nempe, vt prædicta excõmunicatio publicata ſit,iuxta d.extrauagantem, & docet gloſ.penul.in c.ſine.24. quæſtion.2. & noſtra lex probat ibi: *O deuiẽdo ſaber como erã denunciados*,quinimo, & ſi excommunicatio probetur poſt teſ-

6 tis teſtimonium fidem,eius dictum non facit dummodo litigator exceptionem ex communicationis antea oppoſuiſſet,iuxta textum in c.pia iuncta glo. de exceptionibus,lib.6.quæ decretalis refertur, à noſtra lege hic abſolui vero poſſe teſtē,ad hunc
7 teſtimonij dicundi effectum docet,textus gloſ.& Scribentes in c.veniēns de teſtibus,& Montaluus in d.l.9.verbo:*Deſcomulgado*.

IN TEXTV IBI: *Saluo ſi el juez.*

Scholium III.

8 IVdicem quoque.ſi excommunicatus ſit,ſententiam dicere non poſſe, probat textus noſter,nec non & tabellionem inſtrumentum conficere non debere,ſi excommunicatus ſit cōtendit, iuxta textū in c.excommunicamus de hæreticis, Rurſusque a Doctoribus dubitatur, an excommunicatus poſtulare, & patronus eſſe queat inſpiciendusq; eſt Grego.in ſchol.7.8. & 9.l.6.titul.9.part.1.

IN TEXTV IBI: *Ocho dias.*

Scholium vltimum.

9 POſtremo ait lex noſtra, ad excommunicationis exceptionem probandam à iudice concedi debere octo dierum dilationē,quæ dilatio antea concaſſa fuit,à text.in c.de exceptione in 6.ibi:*Intra octo dierum ſpatium*,à quo ſumpta noſtra lex,& ideo ibi,ab ſcribentibus ad notata,& hic conueniunt.

Textus CLXXIX.

OTroſi,ſi alguno en el pleyto que ha con ſu contrario ha de traer prueuas ſobre algun articulo,e por partir ſoſpecha,toma la vna parte vn eſcriuano por ſi,e la otra parte otro eſcriuano, que eſcriuan los dichos de los teſtigos; eſta coſta de los eſcriuanos ambos aquel que truxo las prueuas las ha de pagar luego de mano.

Lex CLXXIX.

Nullo ſcholio indiget lex hæc.

Textus CLXXX.

SI en algun pleyto que aya en caſa del Rey,en que aya la parte de traer teſtigos,y es el fecho tal que parece ſoſpecha para no ſe poder ſaber verdad en el pleyto,ſi los teſtigos no fueſſen ay traydos: entonce por tal ſoſpecha deuen los teſtigos ſer llamados,y emplazados para caſa del Rey, a que vengan a dezir lo que ſaben en eſte pleyto.

SVMMARIVM.

1 Suſpectus teſtis, apud iudicem adducitur, nec eius receptio committi poteſt.

2 Iudex teſtis ſuſpecti requiri debet, vt ad litis magiſtratum teſtem mittat.

3 Veroſimilis ſuſpitio eſſe debet ad hoc, vt teſtis mittatur in locum vbi ius redditur.

Lex CLXXX.

IN TEXTV IBI:
Entonces por tal ſoſpecha deuen los teſtigos ſer llamados.

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, abſentem teſtem, & ſuſpectum apud iudicem litis adduci debere, nec eius receptionem commiti poſſe, quàm ſententiam, quæ veriſſima eſt, exornat Ioan. de Immola, in l. cum in initio ad finem, ff. quemadmodum teſtamēta aperiantur, vbi inquit in cauſa graui, etiam ciuili, ſi iudex arbitraretur teſtes fore ſuſpectos, non adſtringi eorum receptionem
2 committere illi magiſtratui, vbi teſtes domicilium habēt, ſed ipſum requirere debere, vt teſtes mittat in locum, vbi iudicium reddendum eſt, quod ante eum docuerat Accurſ. in §. hæc omnia ſcimus in autnen. de teſtibus collation. 7. & Azo in ſumma, C. de teſtibus, verſ. producendi
3 Archid. & Ioan. Andr. in capite præſentium, §. teſtes de reſtibus lib. 6. qui omnes iuris profeſſores noſtræ legis ſententiæ aſſentiuntur, ita tamen: vt verò ſimilis ſuſpictio contra teſtem ſit, & non alioquin.

Textus CLXXXI.

Otroſi, el quarto plazo para traer los teſtigos ſi ſe demandare faſta aquel tiēpo ante que ſe abran los dichos de los teſtigos recebidos, el Alcalde deue otorgar el quarto plazo con la ſolenidad que el fuero manda.

SVMMARIVM.

1 Antiquitus vnica tantum dilatio ad probandum concedebatur.

2 Iure recentiori tres dilationes ad probandum conceſſæ ſunt.

3 Prædictæ tres dilationes ſucceſſiuè dabantur, vna nempe poſt aliam.

4 Iure nouiori ſimul, & coniunctim tres dilationes dantur.

5 Secunda dilatio cum iuramento petenda eſt.

Lex CLXXXI.

IN TEXTV IBI:
Deue otorgar el quarto plazo.

Scholium vnicum.

1 IN multis fori legibus,
& in nõnullis ſtyli hu
ius vocabuli (*Quarto
plazo,*) mentio fit,ad cuius inter
prætationẽ breuiſsimè animad
uerto antiquitus vnicam tãtum
dilationem,ad probandum coñ
cedi, ſaltẽ in cauſis pecuniarijs,
l.vltima,ff. de ferijs, vbi Bart. &
Scribẽtes, Maranta de ordine
iuditiorum.6.part.in rub.de di-
2 latione,nu.2.Iure tamen recen-
tiori non plures,quàm tres dila
tiones conceſſæ,& permiſſæ fue
runt,c.in cauſis de teſtibus,&ibi
glo.verbo,*Productionem*,quarta
vero dilatio prohibita, & inter-
dicta fuit,niſi ad hibita iuris ſo-
lemnitate,de qua in c.vltra ter-
tiam de teſtibus, & Accurſ. do-
cet in d.l.vltima de ferijs:& prę
3 dictæ tres dilationes ſucceſsiuè
dabantur,vna nempe poſt aliam
iuxta textũ in auth.de teſtibus,
§.quia verò, collatione.7.mox
tamen iure fori,& prædictę tres
dilationes conceduntur,ſimul
tamen,& non ſucceſsiuè,l.15.tit.
8.lib.2.fori,vbi conſiderat Mon
taluus.1.ſcholio,& hoc iure vti-
mur praxiſquè admiſsit,licet cõ
trarium deciſſum videam , in l.
33.titul.16.parte.3.omnis ergo
dilatio , quæ huic primæ ſucce-
dat,ſub qua continentur prædi-
4 ctæ tres dilationes,vulgo,*quarto
plazo nuncupatur in iuditijs*, quan-
uis pluries probatorium diem,
iudex prorrogauerit exemplo
nuptiarum , & ſubſtitutionum,
quæ ſecundæ ſemper ſunt, gloſ.
in rubrica de ſecundis nuptijs,
nec ignoro dilationum plures
dari ſpecies , quas erudite con-
geſsit, Speculat.rubri.de dilatio
nibus,§.quia libello eas verò pro
lixum eſſet recenſere ad intelle
ctum enim noſtri textus prædi-
cta præſcire ſufficit, & de prædi
ctis dilationibus omnino inſpi-
ciendus eſt,Petr.Gregor. in ſin-
tagm. libr.48.cap.8. pertotum,
Maſcardus concluſione.516. A-
riſminus Tepatus,libr.1.rub.de
dilationibus.

IN TEXTV IBI:
Con la ſolenidad que el fuero mãda.

Scholium Primum.

5 POſteriori loco ait, lex hæc,
hãc dilationem,de qua ver-
ba fecimus,cum ſolemnita-
te legum fori peti debere,hæcq;
ſolemnitas eſt,petentis iuramẽ-
tum,qui iurare debet doloſe di-
lationem,non petere,vt ſatis de
monſtrant verba , textus in d.l.
15.titul.8.lib.2.fori,nulloq; alio
commentario indiget lex hæc.
Textus

Lex CLXXIXII.

OTroſi, el teſtimonio de la carta del Rey que le fué dada eſtando ambas las partes delante ſeñaladamente en teſtimonio de verdad de tregua, o de otra coſa, es valedera la tal carta del Rey y prueua: maguer otras prueuas no aya mas de la carta que parezca del Rey, e laq̃ no ſea dada aſsi como dicho es mas que es dada por querella, o en alguna otra manera, no haze fe para prouarſe el fecho. Ca ſiempre finca a la otra parte que diga contra ella.

Lex CLXXXII.

Non indiget interpretatione, textus hic.

Textus CLXXXIII.

OTroſi, ſi alguno demanda á otro, que le tomo, o le mando tomar vna loriga o otra coſa, y el demandado niega la demanda ſobre que han el pleyto, y el demandor dize, que lo quiere prouar, y truxo hombres por prueuas, y dan teſtimonio, que vieron como el demandado conocio en juyzio, o fuera de juyzio que le mandara al demandado tomar aquella loriga ſobre que es el pleyto: tales prueuas no valen, porque teſtiguan ſobre lo que no fueron traydas, y ſobre lo q̃ no auian jurado, y el demandador no puſo en ſu demanda, ſino que le auia tomado, o mandado tomar vna loriga, y ſe obligo á prouarlo, porque el demandado lo nego: mas ſi ſe prouaſſe por la eſcritura firmada, o proceſſo que ouieſſe paſſado ante algun juez que el demandado auia venido, conociendo ſobre demanda que á el le fazian deſta loriga que le auia tomado, o mandado tomar eſta loriga, en tal prueua que es hebha por eſcritura firmada, o por proceſſo, vale tal proceſſo, y prueuaſe que el la tomo, o la mando tomar. Y eſto es porque quando ſe prueua la coſa no puede dezir que no auia prouado, pues la eſcritura es cierta. Pero es á ſaber, que ſi algun hombre faze demanda a otro que le dexo alguna coſa encomẽdada, y pide que gela de: y el demandado lo conoce en juyzio: mas dize que fulano hombre le tomo aquella coſa que tenia encomendada por fuerça, y que lo queria prouar, y traer por prueua vn inſtrumento publico, en que ſe contiene que aquel fulano hombre conozca que le tomo aquella coſa: tal prueua no vale, por dos razones. La vna razon es, porque no ſe prueua la fuerça, porque no conoce ſino que la tomo. La otra razon es, porq̃ eſte fulano hombre es tercera perſona, y no ſe prueua por el inſtrumento que el tomaſſe aquella coſa, ſino que dize en el inſtrumento que lo conoce que la tomo. E tal conocencia que eſta tercera perſona faze, no embarga al demandador á la ſu demanda.

Lex CLXXXIII.

Nullius vtilitatis lex hæc eſt.

Textus CLXXXIIII.

OTroſi, de fuero es en las preguntas de los Alcaldes de Burgos que ſe fizieron al Rey don Alfonſo, que de dos años adelante no ſe deue prouar la defenſion de los dineros contados: porque el demandador ſea tenido de prouar deſpues de los dos años que gelos conto, y que paſſaron à ſu poder: ni ſe ha por que ſaluar deſpues de los dos años. Pero el Alcalde de ſu oficio, no ha pedimiento de la parte, puede mandar, ſegun vſo de la Corte a la parte que diga ſobre juramento ſi gelos pago aquellos dineros, o parte dellos, en guiſa que paſſaßen a ſu poder del, o de otro por el, que los recibieſſe por ſu mandado.

SVMMARIVM.

1 *PEcuniæ non numeratæ exceptio intra bienniũ opponi poteſt, reoq́ incumbit probandi onus poſt biennium tamen actori.*

2 *Debitori prædicta exceptio compẽtit intra biennium ſiue agat, ſiue excipiat.*

3 *Regula iuris qua docemur, ea quæ ſunt temporalia ad agendum eſſe perpetua, ad excipiendum, quo modo accipienda ſit.*

4 *In via executiua opponi poteſt exceptio non numeratæ pecuniæ.*

5 *Poſt biennium poteſt probare debitor pecuniam numeratam non fuiſſe*

6 *Debitor poſt biennium creditori poſitionem ponere poteſt.*

7 *Lex noſtra tamẽ probat poſt biennium iudicem interrogare ex offitio creditorem poſſe vetat tamẽ partis poſitionem.*

Lex CLXXXIIII.

IN TEXTV IBI:
De dos años adelante, &c.
Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt pecuniæ non numeratæ, exceptionẽ, intra bienniũ opponi poſſe, creditoriquè incumbere probandi onus: poſt biennium tamen debitori: iudicemquè biennio elapſo eius offitio interrogare cum iuramento reum poſſe an prædicti nummi numerati ſint, eandẽ ſententiam probat textus in l. 1. l. ſi ex cautione, l. in cõtractibus, C. de non numerata pecunia, & in §. 1. inſt. de liter. oblig. quibus
2 conuenit, l. 9. titul. 1. parte. 5. ex quibus iuribus debitori prędictum ius datur ſiue, agat ſiue excipiat non obſtante regula vulgari, qua docemur, ea quæ ſunt tem-

temporalia ad agẽdum eſſe perpetua ad excipiendum,l.pure,§. vltimo,ff. de doli exceptione,l.
3 licet,C.de exceptio. Hoc enim iuris principium, locum habet in eo,qui agendo,ius ſuum in iudicio deducere nequit, ſed tantum excipiendo,quo caſu excipere perpetuo poteſt,at ſi dies definita ſit,tam ad agendum,quam ad excipiendum prædictum tẽpus percurrit,l.Papinianus,§. ſi filius,ff. de inofficioſo teſtamento,ſecundum quam doctrinam interpretanda eſt, noſtri textus ſententia,Rurſus,& accipienda in via executiua, ita vt debitor prædictam non numeratæ pecuniæ,exceptionẽ opponere poſsit, nec probare adſtringatur intra decem dies à vulgari Regia lege,præſtitutos,ſibi non fuiſſe nu
4 meratam,creditor enim numerationem probare compellendus eſt,alioquin executio impeditur,vt contra Bald.in l. pecuniæ,C.de ſolutionibus, num.4. & in leg.3.Cod.depoſtuland.ad finem,contendit iuris interpres præſtantiſsimus Gometius variarum,tomo.2.cap.6. numer.3. Rodericus Xuarez in l. poſt rem iudicatam,in 2.part. declarationis legis Regni,§.ſed pro euidẽtia.num.12.Diegus Perez in l.4. titul.8.lib.3.ordin.ſchol.1.Auẽdan.de exequendis mandatis, 1. par.c.16.num.11.Petrus Dueñas regul.260.numer.7.Rebuſus in tractatu de Chirographorũ recognitione,artic.2.à numer.10. Xuarez de Paz,1.tomo.4.part. cap.3.num.5. In qua re hallucinatus fuit,Parladorius lib.2.rer. quotidian.c.fin.5.p.§.11.nu.51.

IN TEXTV IBI:

Porque el demandador ſea tenido de prouar deſpues de los dos años.

Scholium II.

5 ANceps quęſtio fuit,an poſt bienniũ poſsit debitor probare pecuniam numeratã non fuiſſe,& partem affimatiuã admiſsit, gloſſ. in l. generaliter verbo Religionem, C. de non numerata pecunia,vbi Bart.numer.10.Bald.in l.ſi ex cautione, eod.titul.quæſt.9.Salicetus,numer.6.Negatiuam longe veriorem dixit,Alberic.in d.l.ſi executione,num.2.&.3.Curtius Iunior, in l.2.§. appellata eſt autẽ mutui datio, ſi certum petatur, & hanc Alberici,& Curtij opinionem amplexa eſt d.l.part.9.titul.5.part.5.& ibi Gregor.ſcholio.6. qui plures huius ſententiæ refert. Afirmatiuã, verò elegit l.noſtra,quæ poſt biennij lapſum debitorem admittit,ſi probare curet numeratam pecuniã non fuiſſe, quæ ſanè opinio æquior eſt:tùm etiam, & iuris rigori nititur illud enim biennij ſpacium introductum tantum

fuit adhoc, vt onus probandi in creditorem transferretur, cuius lapſus debitori, probationẽ, non interdicit, vt docet Fulgoſius in l. ſub ſpecie, num. vltimo, Cod. de poſtulād. Decius in l. iuræ naturæ, num. 5. de regul. iur. & hāc noſtræ legis oppinionem, de iure pontificio obſeruandam lege Partitæ, non obſtante, docet Gregor. vbi ſupra,

IN TEXTV IBI: *Pero el Alcalde de ſu oficio.* *Scholium vltimum.*

6 DIſcrimen quoquè fuit, inter Scribentes, an creditor iurare cogi poſſet, an pecuniam numeraſſet, & pleriſquè viſum fuit, ad prædictum iuramentum creditores, nō adſtringi. argum. textus in l. in contractibus, §. illud videlicet, C. de non numerata pecunia, Rurſus & quia creditor plenè intentionem probat ex ipſo contractu, in quo fatetur debitor recepiſſe, quo caſu iuramentum, quis præſtatare non compelletur, c. ſecūdum de probationibus, ex quo cōmuniter DD. elliciunt, illum qui plenè probauit intentionem ſuam iurare non cogi, & quanuis in iuris rigore, hæc oppinio defendi poſſet, contrariam docet Bart. in dict. l. in contractibus, §. 1. quippe qui ait, ad mitti debitorem ponentem poſſitionem creditori poſt biennium: & ab hac opinione propter eius eximiam æquitatem, recedendum non eſſe, teſtatur Gregor. in d. l. 9. ſchol. 6. ad finē doctiſsimus Gometius, vbi ſupra, num. 7. qui ad hoc allegat hanc noſtram legem, ſed ipſius legis verbis, rectè inſpectis, ex offitio iudicem iuramentum recipere poſſe probant, vetant tamē partis poſitionem, vt indicat text. ibi: *Pero el Alcalde de ſu oficio, no a pedimiento de la parte*, putò tamen ex offitio, & ad litigatoris petitionem iuramentum recepi poſſe, & hic eſt verus huius, l. intellectus, dictio enim illa, *No*, ideſt quanuis exponi debet.

Textus CLXXXV.

O Troſi, ſi alguno demanda alguna beſtia de tal color, que dize que le tomò el demandado, y el demandado dize que gela tomo por el Alcalde, y el demandador gelo niega que no gela tomo por mandado del Alcalde, y el demandado prueua q̄ le tomo vna beſtia a eſte hombre demandador por mandado del Alcalde: mas no dizen nada las prueuas, del color de la beſtia, y el demandador no faze demanda de otra beſtia contra el demandado, ni algun otro hombre no le faze demanda de alguna beſtia del tal color como eſte demandador puſo en ſu deman-

demanda:entonce cumple la prueua,pues prueua que por mandado del Alcalde tomo vna beſtia:maguer no le prueua el color. Y eſſo miſmo es en otro caſo ſemejante deſte.

Lex CLXXXV.

Interpretatione non indiget lex hæc.

Textus CLXXXVI.

SI algun contejo,o otro hombre qualquier embia ſobre algun fecho algun hombre con ſu carta de creencia à otro,e deſpues eſte concejo,o aquel hombre que embio la carta de creencia le niega que no le mando dezir aquello que el dixo,no le empece al concejo,o al hombre que el embio, ſino gelo prouaren que gelo mando dezir.

Lex CLXXXVI.

Scholijs non eget lex hæc.

Textus CLXXXVII.

SI alguno mueſtra carta de eſcriuano publico de deuda, o de prometimiento que el ouieſſe fecho à alguno en que dixeſſe aſsi. Yo fulano otorgo,que deuo à fulano tantos marauedis:y el deudor dize,que verdad es, que tal prometimiento fizo,mas que no eſtaua preſente entonce delante aquel à quien fizo el prometimiento,y aſsi que no vale el prometimiento,ni el obligamiento. Aſsi ſe libra en caſa del Rey,que el que demanda el deudo,ha de prouar que eſtando el otro y el preſente. Ca eſto es de la ſuſtācia del prometer vno a otro, y por eſſo ſe ha de prouar,mas no las otras ſolemnidades que ſon meneſter para ſer en la obligacion. Y entonce entiende è preſume el derecho que todas ſe fizieron. Otroſi, el eſcriuano publico no puede coger pleyto por aquel que no eſtuuiere preſente en los contratos, ſino en las coſas que paſſan en juyzio,o que atañen al oficial del juez.

SVMMARIVM.

DOnatio incipiens, à tradditione an locum haberet inter abſentes.

2 *Si non erat, qui pro abſente ſtipularetur, nullius roboris erat donatio.*

3 *Inter abſentes iure recentiori contractus valet.*

4 *Iure veteri conſenſus contrahentium non ſufficiebat, deſiderabatur, enim, ſolemnis ſtipulatio.*

5 *Iure nouiori pactum nudum ſufficit, ſine ſolemnitate ſtipulationis.*

6 *Stipulatio priſcis temporibus commune erat adſtringendarum obligationum vinculum.*

Textus CLXXXVIII.

SI quando ante los Alcaldes las partes,o alguna dellas ſe obligare á prouar, las partes han de tomar vn receptor en q̃ conſientan ambas las partes en ſendos receptores que reciban los dichos de los teſtigos con eſcriuano publico, con el que las partes ſe auinieren:y eſtos receptores que ſe ayunten en lugar cierto, y q̃: den plazos ſegun fuero para preſentar los teſtigos,e que tomen la jura dellos,e ſi alguno de los dos receptores no viniere,que el otro receptor que faga lo que dicho es y la parte porq̃ no vino el ſu receptor,q̃ peche las coſtas deſſe dia á la otra parte.

Lex CLXXXVIII.

Nullius conſiderationis,lex hæc eſt cõmentariũ,itaq; non deſiderat

Textus CLXXXIX.

OTroſi,las cartas en que los eſcriuanos publicos ponen ſus ſignos,como quier que algunas dellas ſon eſcritas por mano de otros:es a ſaber que deuen ſer valederos:ſaluo ſi fueſſe defendido por fuero,o por priuilegio,o por vſo, o por coſtumbre del lugar que no valieſſe ſino fueſſen todas eſcritas por mano de eſcriuano publico que en ellas puſieſſe ſu ſigno.

Lex CLXXXIX.

IN TEXTV IBI: *Eſcritas por mano de otro.* *Scholium I.*

NVllam difficultatem habet,lex hæc,cuius ſententia eſt inſtrumentum, dummodo à notario ſignetur propia manu ſcribi neceſſe non eſſe,niſi forus, vel cõſuetudo aliter ſe habeant:rationem autem dubitandi habuit,hæc lex,veteri iure inſpecto,quo propria manu ſcribere,& ſignare tabelio debebat,l.in fraudem,§.quoties, ibi: *Ea q̃ manu Commentarienſis adnotãda ſunt*,D.de iure fiſci, nullumq́; ſi contra fieret inſtrumentum erat,vt teſtatur Baldus in l.1.C. de ſportulis inſpiciquè omnino debet,Gregorius Lupeſius, in l. 7.tit.9.part.2.ſchol.5. nulloquè alio Commentario opus eſt, ad huius legis interpretationem.

Textus CXC.

SI deſpues de la ſentencia dada,dize la parte contraria contra quien es dada la ſentencia,que quiere prouar como es pagado deſpues que la ſentencia fue dada,e que no ſe deue fazer la entrega,o pone otra defenſiõ peremptoria,deuelo prouar á los plazos que el Alcalde le puſiere ſegun fuero. E ſi jurare ſegun fuero,darle han el quarto plazo.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Probatoria dilatio iudici arbitraria eſt.*

2 *In noſtro Regno, non poteſt iudex egredi formam legis compilationis in aſsignatione termini probatorij.*

3 *Vt ſecundæ dilationi locus eſſet, debeat iurari ſecundum leges fori.*

1 Lex CXC.

IN TEXTV IBI: *Deuelo prouar à los plazos que el Alcalde le puſiere.*

Scholium Primum.

1 AGit lex hæc, de probatoria dilatione, quę ius dicenti arbitraria eſt; iuxta textum, in cap. quo ad cõſultationem de re iudicata, & in l. 1. C. de dilationibus, & Speculator docet in rub. de citatione, §. nunc de temporũ in fine, Bar. in d. l. 1. Ripa in l. 2. num. 26. ff. de re iudicata, menochius lib. 2. de arbitrarijs, centur. 1. caſu. 52. nu. 10. egredi tamen hodie iudex nõ
2 poteſt formam. legis. 1. tit. 6. lib. 4. compilat.

IN TEXTV IBI: *E ſi jurare, ſegun fuero, darle han quarto plazo.*

Scholium II.

De hoc fori iuramento, vt ſecundæ dilationi locus ſit dixi, in l. 118.

Textus CXCI.

O Troſi es à ſaber, que por aquellas razones que puede el ſeñor deſechar el juez per razon de ſoſpecha, que por eſſas miſmas lo pueden deſechar ſus hombres que viuen con el, y ſus ſieruos, y ſus criados, y ſus ſeruiẽtes. E otroſi ſus fijos, è ſu muger, e todos eſtos que ſon dichos familiares: mas no ſe ſigue eſto en los parientes que ouiere eſte que deſecha al Alcalde. Ca como quier que los ſus hombres lo pueden deſechar, los ſus parientes no lo pueden deſechar: porque el pariente no ha mandamiento ſobre ſus parientes, como el ſeñor ſobre ſus hombres, è maguer eſte Alcalde à tal es ſoſpechoſo, por las razones que pone el fuero cõtra el, ponerlas puede, è ſi las prouare, deſecharlo ha que no ſea ſu Alcalde, y el Rey no deue mandar dar ſu carta en eſta razon, y ninguno de aquel lugar que no ſea ſu Alcalde aquel contra quien ha eſtas ſoſpechas: mas quando pleyto ouiere ante el, ponga la ſoſpecha que ouiere contra el, y entretanto que ſe libra la razon de la ſoſpecha, deue alguno de los otros Alcaldes que ſon del lugar ſin ſoſpecha librar la demanda del querelloſo.

Textus CXCI.

Dixi in legibus anterioribus.

Textus

Textus CXCII.

OTroſi,como quier que el que tiene la coſa,no ha de dezir el titulo de ſu poſſeſion ſino en demanda que es dicha en Latin, Petitio hæreditatis. Segun dize la ley, C.ogi, de petitione hæreditatis codice. Pero ſi el tenedor de la coſa ſe defiende por tiempo de año,y de dia,y el Alcalde por preſuncion derecha ſoſpechare contra el tenedor que no tenga la coſa derechamente,puede lele preguntar y apremiar que diga el titulo por do huuo la tenencia de aquella coſa:y deſta manera es notado en las Decretales en el titulo de las preſcripciones,en la Decretal: Si diligenti,y eſto aſsi lo entendio Maeſtro Fernando de Zamora.

Lex CXCII.

Interpretabor hanc l. in l. 242. vbi proprius locus eſt.

Textus CXCIII.

SI alguno ha poſtura firmada con alguno que venga à fazer pago,o dar cuẽta alli do el le dixeſſe,ſi eſto ſe dize en caſa del Rey,y le dize que le vaya a dar cuenta à Atiença,o a otro lugar ſemejãte,y dize el demandado que quiere poner razones por ſi,en lo que el quiere demandar en la paga que el ha de fazer:es à ſaber,que eſtas razones que el quiere poner por ſi,que gelas deue oyr en caſa del Rey,que es el lugar comunal a todos,que quando alla en Atiẽça lo tuuieſſe,y ſe embiaſſe querellar al Rey,mandarle deue el Rey traer ante ſi,o ante ſus Alcaldes,y mandarlo oyr y librar.

Lex CXCIII.

Dixi in legibus anterioribus,quæ de curia loquuntur, l. 91. & alijs.

Textus CXCIIII.

ES à ſaber,q̃ el teſtarſe ha de hazer deſta guiſa,ſi es raygado aquel à quien quiere teſtar algo de lo ſuyo:entonce deueſe fazer eſte teſtamento por mandado del Alcalde,y ſino es raygado,puedele hazer el teſtamento el merino ſin mandado del Alcalde. E ſi teſtan lo que fallan en la poſada, el teſtamento no ſe entiẽde ſino a las coſas de aquel porque ſe haze,y no a las de los otros que poſan ay en eſſa poſada. E ſi teſtan tambien coſas de los otros que eſtan en la poſada, y alguno,o todos,ſe fueren con lo ſuyo,la pena del teſtamento,que es ciẽ marauedis de la moneda nueua,puedela el Alguazil demandar al que mora en la caſa, porque dexo ſacarlo,o porque no dio vozes y apellidos,ſi por fuerça ſe lo ſacauã:mas los otros que ſe fueron con lo ſuyo,no ſon tenidos a la pena del teſtamento: E ſi aquel a cuya voz ſe fizo el teſtamento,lleuo las ſus coſas ſin mandado del teſtamento,o del Alcalde,es tenido de las tornar a aquel lugar de donde las lleuo,y tornandolas,es quito de la pena del teſtamento.

Textus

Textus CXCV.

SI alguno tiſta carta en la Chancilleria, deue venir ſeguir el teſtamento ſiẽpre a' tercero dia, faſta que ſea librado. E ſi al tercer dia no recudiere, no le han de pregonar, e ſellaran la carta.

Lex CXCIIII. & CXCV.

Leges hæ commentarios non deſiderant.

Textus CXCVI.

OTroſi, ſi a querella de alguno prende el Alguazil à ſu deudor deſte querelloſo, porque no es valiado, y lo fiziera prẽder, como ha querella de diez mil marauedis, o de otra quantia, e deſque fuere preſo ſe auiniere cõ el querelloſo, o fuere conocido el deudor, maguer no ſe auenga con el por tanta quãtia como puſo en ſu demanda, o no ſea vencida por tanta quantia, por tanto lleuara el diezmo el Alguazil, por quanto querello el querelloſo, porque fue preſo eſte de quien querello, mas eſte que dio la querella por mas de quanto fue fallado por juyzio, que deue auer, es tenido de le dar el diezmo de lo demas, ſegun la quantia de que querello el Alguazil.

SVMMARIVM.

1 De decima executionis loquitur lex hæc.

2 Decima non debetur, vbi menor quantitas ex conſuetudine præſcripta eſt.

3 Actor, qui exequitur in maiori quantitate, quàm ipſi debeatur integram decimã ſoluere adſtringitur in odium vltra debitam ſummam petentis.

Lex CLXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Lleuara el diezmo el Alguazil.*

Scholium Primum.

1 LEx hæc de decima loquitur. aqua purò ortum habuiſſe, legẽ.10.&.32.tit.6.libr.3.& l.17.&.27.&.32.&.33.&.64.tit. 4.eod.lib.3.& l.primam, titu.31. lib.4.& l.13.tit.8.lib.2.& l.7.tit. 21.lib.4.Compil. ſecũdum quæ iura accipiẽda eſt l.noſtra, vt decima executori debeat, niſi minor quantitas ex præſcripta cõſuetudine executori competat 2 ſtylũ enim iudiciorum, in hoc obſeruandum eſt, vt prædicta iura oſtendunt.

IN TEXTV IBI: *Por mas de quanto fue fallado por juyzio que deue auer.*

Scholium II.

3 PRobat hæc lex actorem exequentem in maiori, quantitate, quàm ipſi debeatur integram

tegrá decimá executori ſoluere debere in odiũ,ſcilicet,vltra debitã ſummã petẽtis,quæ lex no tabilis eſt,& praxi recepta, &ad quã animaduerti nõ ſolet ad huius iudiciorũ, vſus,probationẽ.

Textus C X C V I I.

OTroſi es a ſaber,que maguer el Rey ſea ydo del lugar do eſtaua, ſi fuere ay la ſu Chancilleria todo quanto fuere ay fecho deſpues q̃ el Rey es ydo dende,ſeyendo ay la Chancilleria es valedero,bien aſsi como lo ſon los contratos que ſe fazen ſeyendo el Rey en el lugar,è los Alcaldes mientra ay eſtuuiere la Chancilleria pueden juzgar:maguer no ſea ay el Rey.

SVMMAIRIVM.

1 Curia Regis dicitur,& ſi Rex abſens ſit.

2 Pœna impoſita curiam ingredięti committitur, & ſi Rex abſens eſſet.

Lex C X C V I I.
IN TEXTV IBI:
Maguer no ſea ay el Rey.
Scholium vnicum.

1 Sit lex hæc cuuam Regis dici,& ſi Rex ſit abſens,& Grego. Docet. in l.27.titul.9. part.2. ſchol.1. & 2.& ante eum Bart. in l. qui tibi num.3.ff.de auro,& argento legato,pœna itaq́, impoſita curiã 2 ingredięti, & ſi Princeps ibi,nõ adſit cõmitetur, nullo quæ alio ſcholio opus eſt,ad huius textus interpretationem.

Textus C X C V I I I.

OTroſi es à ſaber,que las fazañas de Caſtilla ſon aquellas por que deuẽ juzgar de lo que el Rey juzgo,o confirmo en ſemejantes coſas,diziendo, o moſtrando el que alega la fazaña al fecho ſobre lo que juzgo el Rey,è quien eran aquellos entre quien era el pleyto,e quien tiene la ſu voz,e qual fue el juyzio que el Rey dio:e a eſte tal juyzio en que ſon aſsi prouados todos eſtos caſos ,e que lo juzgo aſsi el Rey,o el ſeñor de Vizcaya,e lo confirmo el Rey,eſta tal fazaña deue ſer cabida en juyzio por fuero de Caſtilla:tal fue la reſpueſta que dõ Simon Ruyz ſeñor de los Cameros,e don Diego Lopez de Salzedo ouieron dado al Rey don Alfonſo en Seuilla ſobre pregũta que le ouo fecho,que le dixeſſe verdad en eſte fecho,y en eſta razon.

SVMMARIVM.

1 Exempla in iudicando non debet iudex ſequi.

2 Exẽplũ Regis ſequẽdũ eſt, & c.

3 Quæ requiſita interuenire debeãt, vt Regis ſententia ſequatur.

4 Nunq̃ præſumitur principem iura ſubertere vele.

Lex

Lex CXCVIII.

IN TEXTV IBI:
Es a ſaber que las fazañas de Caſtilla

Scholium Vnicum.

PRudentum reſponſa,
1 nec eminentiſsimorũ
magiſtratuum ſenten-
tiam, ſequi quis in iudicando nó
adſtringitur iuxta textum vul-
garem, ſingularem tamen, in l.
nemo. 13. C. de ſentent. & inter-
locut. omn. iudi. Si tamen ipſius
2 met principis ſentẽtia ſit, ſequẽ
da ſanè eſt, & ſecundum eam, in
ſimilibus factis iudicandum, &
in hunc ſenſum accipienda eſt,
l. vltima, C. de legibus, & conſt.
princip. in qua ita ſcriptum eſt.
*Si Imperialis maieſtas cauſam cogni
tionaliter examinauerit, & partibus
comminus conſtitutis ſententiam di-
xerit omnes omnino iudices, qui ſub
noſtro Imperio ſunt, ſciant hanc eſſe le
gem non ſolum illi cauſæ pro qua pro-
ducta eſt, ſed & omnibus ſimilibus,*
cui legi ſimilis eſt lex noſtra, vt
ex eius verbis videre licet, & an-
te eã, ſimilem Alphonſus legem
tullit in l. 14 titul. 22. part. 3. ibi:
*Otroſi dezimos, que non deue valer
ningun juyzio, què fuerẽ dado por fa-
zaña: de otro fueras ende ſi tomaſſen
a ſu lla fazaña, de juyzio, que el Rey
ouieſſe dado, Ca eſtonce bien pueden
juzgar por ella, porque la del Rey ha
fuerça è deue valer como ley en aquel
pleyte ſobre que es dado, è en los otros
que fueren ſemejantes.* Quæ tamen
l. noſtra, & prædicta partitæ lex
non indiſtinctè accipiẽda ſunt,
ſed cum Bald. explanatione in l.
3. nu. vlt. C. de legibus, népe quã
do Regis ſententia iuri contra-
ria non eſſet deciſsiuauè noui ca
ſus, lataquè cũ plena cauſæ cog-
nitione, vt præfata verba legis,
vltimæ demonſtrant, ibi: *Cauſam
cognitionaliter examinauerit*, alio-
quin enim principis ſentẽtia ge
nerale ius non facit, nec factũ e-
greditur, de quo ædita eſt, non
enim præſumitur principem ſe
mel interloquentem omnia iu-
ra ſubuertere velle: eandem do-
ctrinam ſcribit, Salicet. in d. l. 3.
prope fine, quã Baldi diſtinctio-
nem ante eum tenuit Cinus in
d. l. 3. & Cinũ, ſequitur Abb. in
c. in cauſis, nu. 4 & . 6. de ſentẽtia
& re iudicata, & ibi docuit Inno
cent. & eſt, communis opinio.

Textus CXCIX.

OTroſi, en todo pleyto en que pena ſea pueſta ſino cumpliere, o diere lo què prometio de dar, ſino lo dio todo, por aquella parte que no dio cae en la pena, no en toda la pena, mas en razon de aquello que no pago, quier lo ouieſſe a dar por poſtura, o por pena de commiſſo, o en otra manera. E eſto es de piedad: mas no por fuerça de derecho. Y en eſte caſo la piedad eſcrita es ſobre el derecho.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *POEna an ſolum committatur pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis adſtrictus ſit.*

2 *Partem debiti ſoluens, nihil ſoluiſſe videtur.*

3 *Anterioris regulæ limitationes adijciuntur.*

4 De *æquitate concluſio noſtræ legis procedit, vt noſtræ legis verba oſtendunt.*

Lex CXCIX.

IN TEXTV IBI:
Por aquella parte que no dio, cae en la pena.

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, pœnam tantum committi pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis promiſſerit; difficultatem hæc ſententia habet, ex text. in l. qui ſolidum, 78. de legatis 2. & l. tutor, 41. §. Lucius Titius,
2 ff. de vſuris, vbi partem debiti ſoluens, nihil ſoluiſſe videtur, & ibi docent Barto. & Bald. in princip. Angel. in dicto §. Lucius, numer. 1. cuius rei, ſolas duas exceptiones ſiue limitatio
3 nes Doctores ſcribunt. Prima eſt, niſi debitor promiſiſſet in pluribus vicibus eſſe ſoluturum, vt cernere poſſumus ex congeſtis à Hieronymo Aluano in lucubrationibus ad Barto. in dict. §. Lucius, numer. 1. Secunda limitatio eſt, ſi partem debitor ſoluiſſet nomine fideiuſſoris: quæ ſingularis ſane exceptio eſt, & omnino menti commendanda, & indiuidualiter docet Angelus in dicto §. Lucius, numero final, argumento textus in lege in his, §. ſi duos, qui textus expreſſus eſt, ff. de ſolutio
4 nibus. De æquitate tamen in omnibus caſibus, ſine nulla limitatione accipiendam noſtri textus ſententiam eius verba demonſtant, & nihil aliud probat noſtra lex.

Textus CC.

SI alguno fizieſſe ſu teſtamento, e tal fuero fueſſe en el lugar, que el padre pudieſſe mandar la tercia parte de mejoria à vno de ſus hijos: y gela mandaſſe eſta tercia parte en ſu teſtamento, e ante que finaſſe dieſſe el Rey otro fuero à aquel lugar, en q̃ ſe contenia, que no podieſſe el padre mandar mas à vn fijo q̃ à otro: ſi el padre murio eneſte otro fuero, è no auia reuocado la māda q̃auia fecho enel teſtamēto ò ſin no fizo otro teſtamēto, porq̃ fincaſſe reuocado el primero, vale la māda fecha enel teſtamēto q̃ fue fecho enel primero fuero: Ca lo q̃ dize enel fuero

que dio el Rey deſpues,no ſe entienda à las coſas paſſadas,y de antefecha ,ò mã dadas,ò otorgadas,mas a las por venir.

SVMMARIVM.

1 *AN lex 27. Tauri, declaratoria ſit.*

2 *Lex declaratoria ad caſus præteritos trahitur.*

3 *Leges Tauri an generaliter declaratoriæ ſint.*

4 *Circa intellectum legis 9.fori,titulo de las mandas,lib.3.quæ patri meliorationem permittit,pleraq; dubia orta fuerunt ante l.27.æditionem.*

5 *Dubitatur an ante leges Tauri, auus poſſet meliorare nepotem patre eius viuo,& num.ſeq.*

8 *Dubitatum fuit ante leges Taurinas,an pater in tertij melioratione vincula & grauamina adijcere poſſet.*

9 *An tertium bonorum ſit legitima, & num.ſeq.*

15 *Ad tollẽda omnia dubia ſtatuit l. 27.Tauri.patrem poſſe meliorare filium vel deſcendentes,quanuis à filio præcederentur, eiſque apponere grauamina & ſubſtitutiones.*

16 *Correctoriam eſſe legem 27.nonnulli putarunt.*

17 *Lex 27.partim declaratoria, partim correctoria eſt, & noui iuris deciſiua,& nu.ſeq.*

19 *De intellectu ſanctionis dñæ Ioãnæ Reginæ agitur,& nu.ſeq.*

21 *Quãuis lex ſtatuat, vt eius diſpoſitio extẽdatur ad caſus præteritos nõ debet extẽdi ad illos, in quibus tolleretur ius tertio quæſitum, et num.ſeq.*

25 *Lex declaratoria, quæ ad caſus præteritos trahitur, nõ extẽditur ad perfectos cõſummatos, vel ad eos qui ex his dependent.*

26 *Etiã actũ futurũ lex non reſpicit ad infirmandũ ius tertio quæſitũ,*

27 *Fruſtra, lex non æditur, et num. ſeq.ad declarationẽ l.Tauri.27.*

29 *Quoad formam nũquam lex quãtunuis declaratoria trahitur ad caſus præteritos.*

30 *Lex 27. Tauri, quæ de tertio loquitur,an habeat locum quando de omnibus bonis primogeniũ inſtitutum eſt.*

31 *In filio vnigenito,an cadat grauamen, & quomodo hoc accipiatur, et quid ſi alijs fratribus extantibus vltra tertium primogenium inſtitutum ſit ſine facultate Regia,& quomodo ſuſtineri poſſit, & num.ſeq.*

37 *Per tempus triginta annorum excluditur filius à grauaminis impugnatione.*

38 *Ex ordine ſuccedendi in vno,ex familia maioratus inducitur.*

39 *Tempus triginta annorum afficit rem tali conditione, vt perpetuo maioratui ſubiecta ſit. & num.ſeq.*

42 *Vna progenies inducere po-*

teſt ſucceſſionem in alliquibus bonis iure maioratus.

43 Spatio 30.annorum omne ius præſcribitur.

44 Bona maioratus præſcriptione im memoriali præſcribuntur

45 Præſcriptio. 40.annorum,cum titulo immemoriali comparatur.

46 Poſſ.40.annorũ ſufficiẽs nõ eſt,ad præſcriptionẽ maioratus ſine tit.

47 Ex lapſu 30.annorum interueniſſe præſumitur facultas, Regia in caſibus,vbi requiritur.

49 Bona maioratus,an præſcribi poſſint,& numeris ſequentibus.

54 Aſſenſus filiorũ cum lapſu 30.annorum ſufficiens eſt,ad inducendum primogenium.

55 Mortuo poſſeſſore trãsfertur poſſeſſio in ſequentem, etiam ſi ab alio occupata ſit,ex num.ſeqq.

58 Contra ciuilicer poſſidentem præſcribi nulla ratione poteſt.

59 Cõſẽſus expreſſus præiudicat filijs

60 Cõſẽſus tacitus an præiudicet filijs

61 Duæ in iure ſunt formæ alia iuſticiæ alia ſolemnitatis.

62 Forma iuſtitiæ ſufficit adimplèri,quoad effectum.

63 Solemnitatis verò inſpicifica forma Forma inductiua dicitur,lex,quãdo ſi contra fiat nullitatem ponit.

64 Quando ſolemnitas deſideratur, non ſufficit iuſtitiæ formã, quanquam hæc interueniat, & num. ſequentibus.

67 Forma legis 27.vt pote ſubſtantialis præciſſè obſeruanda eſt,& in qualibet parte,etiam minima non mutanda,cum qualibet mutatio vitiet diſpoſitionem.

68 Forma eſt,de genere,indiuiſibiliũ.

69 In his quæ ſunt,de forma ſi receditur a parte receditur à toto,& numer.ſequenti.

71 Forma vocationis legis 27.Tauri, an ſit ſubſtãtialis an verò modalis.

72 Si facta vocatione deſcendentiũ alliquis omittatur,vel excludatur in fauorem tranſuerſalis, an tota diſpoſitio corruat,vel quoad tranſuerſales tantum.

73 Forma legis 27.an in diuidua ſit, ita vt ſi ordo ab ea præſcriptus,nõ obſeruetur totus actus annulletur

74 Quatuor modis alliquid cenſetur indiuiduum.

75 In indiuiduis vtile per inutile vitiatur.

76 Vbi forma requiritur non valet, actus modo,quo valere poteſt.

77 Quando appouitur clauſula decrèti irritãtis cenſetur actus efficaciſſimè prohibitus,ſi forma in minimo mutetur.

78 Quando apponitur decretũ actus irritatiuum inducitur effectus,in cauſa efficiente.

79 Si lex reſiſtit potentiæ,quando forma non ſeruetur,non valet actus eo modo,quo poteſt,etiam ſi adijciatur clauſula,vt valeat omni meliori modo,& numero ſoquẽti.

81 Etiam ſi ſimplex prohibitio ſit ,ſi pars opponat actus annullatur.

82 De diuerſitate inter ſimplicẽ prohibitionẽ,et eã quæ actũ annullat

83 *Diuerſitas eſt inter actũ cui lex nõ aſſiſtit, & illum cui reſiſtit.*
84 *An fœminæ propter maſculos remotiores excludi poſſint.*
85 *Subſtitutio facta nõ ſeruato ordine perſcripto à lege humanitatis*, C. *de impub. an in totum vitietur.*
86 *Quando actus fit contra formã legis, etiam ſi cauſa ceſſauerit, nõ ceſſat nullitas.*
87 *Per verbũ non poſſit, de quo in l. 27. inducitur preciſſè neceſſitas ſubſtituendi.*
88 *Pro nõ ſcripto idẽ eſt quod nullũ*
89 *Alienatio rei eccleſiaſticæ facta ſine forma nõ valet, etiã intra tẽp⁹ permiſſum fieri ſine tali forma.*
90 *Ratio quare forma legis 27. in totum debeat ad impleri, & nu ſeq.*
92 *Vocatis capaci & incapaci, quoad capacem valet diſpoſitio.*
93 *Intelligitur l. huiuſmodi, § ſi Titio, de lega. 1.*
94 *Intelliguntur l. 4. l. qui duabus, & l. Plautius, de cond. & demonſt.*
95 *Intelligitur l. ſancimus, C. de donatio. & ſeq. num.*
97 *Intelligitur l. inter cætera, de libe. & poſthum.*
98 *Vna determinatio reſpiciens plura determinabilia pariformiter determinat.*
99 Diſpoſitio *vitiatur quoad trãſuerſales, quãdo deſcẽdentibus præferuntur à diſponente, ſed nõ in totum corruit diſpoſitio.*
100 *Vniuſcuiuſque perſonæ vocatæ diuerſa eſt ſubſtitutio.*
101 *Indiuiduitas in l. 27. Tau. non cõſiſtit in tota diſpoſitione, ſed in quotlibet gradu.*
102 *In ſpecie text. l. 27. an gradũ faciat qualibet perſona ſpecialiter, an vero in genere.*
103 *Ex vnico verbo plures ſubſtitutiones deducuntur.*
104 Diſpoſitio *quæ peccat in forma præferendo gradũ inferiorẽ nõ annullatur in quantum extat gradus ſuperior.*
105 *Gradus ſol⁹ qui anteriori præfertur annullãd⁹ eſt nõ verò cæteri.*
106 *Forma inſpicitur reſpetiuè vnicuiq; gradui et perſonæ, nõ tamẽ reſpectiuè, toti diſpoſitioni.*
107 *Ille tãtũ ergo gradus in terminis legis 27. inualidatur, in quo excedit à forma, cæteri verò, in quibus forma ſeruatur validi ſũt, licet ſub vnico contextu & diſpoſitione.*
108 *Donatio nõ inſinuata valet in eo, in quo inſinuatio nõ deſideratur.*
109 *Si grauamẽ apponatur à patre in totã hæreditate, de legitima reijcitur: in reſiduo verò toleratur.*
110 *Quãdo capaces et incapaces vocati ſũt, et ſubſtituti, reſpectu capacium ſubſtitutio valida eſt.*
111 *Nullitas vnius gradus, alios non annullat.*
112 *Rupta prima ſubſtitutione, cæteraque ab ea dẽpẽdẽt annullãtur.*
113 *Rupta ſecunda ſubſtitutione, prima non corruit.*
114 *Si filius in vno gradu inſtitutus ſit in alio præteritus hic tantum vitiatur.*

gradu, & in alijs inſtitutus ſit, omnes gradus rumpit.

116 *Intelliguntur l. pen. ff. de iniuſto rupto, & l. ſi ſub conditione, eodem titu.*

117 *Intelligitur l. 3. §. fin. de iniuſto rupto, & l. 1. §. ſi venter. ff. de ventre in poſſeſſionem mittendo, & num ſeqq.*

119 *Intelliguntur iura in l. nam & ſi miles, ff. de iniuſt. rupt. & in l. ſi is qui ſoluendo, de hæred. inſt. & in l. ſi quis habes, ff. qui et à quib.*

120 *Formæ indiuiſibilitas accipiẽda eſt, in quotlibet grad. m. ſubſtitutionum.*

121 *Regula in indiuiduis utile per inutile vitiari, quomodo accipiatur, & in num ſeqq.*

124 *Excluſio deſcendẽtis, tãtũ inualidabit vocationem tranſuerſalium, nõ tamen aliorũ deſcendentiũ qui vocari potuerũt, & excluſo præferri.*

125 *Intellectus l. humanitatis, C. de impub.*

126 *Inſtitutio illius qui inſtitui potuit, nõ vitiatur, quanuis extraneus admixtus ſit, qui inſtitui nõ potuit, & num. ſeqq.*

128 *In cõditionibus turpibus & impoſſibilibus habet locũ iuris principiũ, vt illis ſublatis pura maneat inſtitutio.*

129 *Intelligitur tex. in auth. de nõ mẽliorãd. §. emphiteuſim, et nu. ſeq.*

131 *Si Eccleſia cõſueuit infeudare in maſculos, & cõcedat in maſculos & fœminas, quãtũ ad eas infeudatio, non valet, quoad maſculos verò ſuſtinetur.*

132 *Quæ differẽtia ſit inter obſeruãtẽ & cõtrauenientẽ legis formæ, licet in vtroque caſu actus ſuſtineatur, & num. ſeq.*

134 *Semper lex debet operari, id ad quod lata fuit.*

135 *Explicatur l. ſi Titio, et ei, de leg. 2.*

136 *Interpretatur l. Plautius, de condit. & demonſt.*

137 *Interpretatur l. Sancimus, C. de donation.*

138 *Melioratio 3. & 5. præter. filiorũ non eſt legitima. & num. ſeq.*

140 *Quomodo intelligatur illa vulgaris regula æqualis determinationis, & nu. ſeq.*

145 *An qui filio meliorato ſubſtitutionem facit teneatur omnes deſcẽtes ſubſtituere, & nu. ſeq.*

146 De differẽtia huius cõceptionis *reſtitue familiæ, vel reſtitue in familia, & nu. ſeq.*

148 *Interpratatur l. filius fam. §. cum pater, de leg. 1. & nu ſeq.*

150 *Gradus ſubſtitutionis inualidus prætextu formæ nõ adhibitæ, an ſtatim annulletur, an verò quãdo caſus contingat.*

151 *Poſthumus inſtitui debet, vel exhæredari, ſicut filius, cũ diſtinctione tamẽ. Filius enim præteritus ſtatim rũpit poſthumus verò ſi naſcatur, nã dũ in vẽtre eſt teſtamẽtum valet.*

152 *Filius captiuus præteritus nõ rũpit, niſi redeat, dũ ergo in captiuitate eſt teſtamentum ſuſtinetur.*

153 *Poſthumus illiusqui apud hoſtes erat ab auo præterit' nunquã rumpit, niſi pater moriatur apud hoſtes.*
154 *Vocati ad primogenia poſthumis comparantur, & numeris ſeqq.*
157 *Monach', cleric', nec fœmina excludi poſſũt in primogenio inſtituto de tertio bonorũ, & in nu ſeq.*
160 *An formal. l. 27. nõ ſeruata ſubſtitutionibuſq; inualiditatis bona libera remaneant, an verò reſtitutioni ſubiecta, & num. ſeqq.*
163 *Sub familia qui cõprehendãtur, & num. ſeqq.*
165 *An deſcendens non vocatus alijs præferatur, an verò poſteriorem locũ obtineat, & num. ſeqq.*
167 *Exceptio quæ reſpicit potẽtiã teſtatoris, an poſsit tractari in iudicio poſſeſſorio, & nu. ſeqq.*
169 *Remediũ poſſeſſoriũ cõpetẽs hærẽdibus ſcriptis nõ denegatur eis licet alius impugnet teſtamẽtum.*
170 *Leges Taurinæ in trã. ferẽda poſſeſsionẽ nõ reſpexerunt fauorem ſuccedentis, ſed fundatoris.*
171 *Iudex cognoſcens de cauſa principali, vniuerſam, incidentẽ quæſtionẽ examinarẽ poteſt.*
172 *Intellectus l. quoties, C. de iudic.*
173 *In omni actu neceſſaria eſt poteſtas, & voluntas.*
174 *Ante omnia examinãda eſt potentia diſponentis.*
175 *In cauſa tenutæ de proprietatis quæſtione cognoſci poteſt.*
176 *Dicitur in continenti probari illud, quod probatur intra terminum inſtantiæ.*
177 *Exceptio nullitatis, vel qualibet alia admittitur contra inſtrumẽtum executiuum, dũmodo probetur infra decem dies à lege conſtitutos.*
178 *In adicto diui Adriani nõ requiritur vera exiſtẽtia hæredis, ſed prima figura, & inſpectio teſtamenti.*
179 *In adicto diui Adriani, ad impediendam poſſeſsionẽ admittuntur quælibet exceptiones, dummodo incontinenti probentur.*
180 *Vitiũ viſibile & nullitas, cõſtãs ex eadem ſcriptura admittitur in remedio poſſeſſorio adicti diui Adriani.*

Lex CC.

IN TEXTV IBI: *La tercia parte de mejoria à vno de ſus fijos,* & rurſus, ibi: *No ſe entiẽde à las coſas paſſadas, y de ante fechas, mas à las porvenir.*

Scholium Vnicum.

AB hac lege ſumpta eſt, l. 27. Taur. & aliæ quæ de prælegatis & meliorationibus loquuntur (vocabulo quidẽ à Latino dogmate, nõ diſſimili, cũ verb. Melioreſco, & Melioraſco, apud bonos authores reperiatur teſte Colume. lib. 2. c. 10. in illis nempè verbis: *Napus deuexam amat, & ſic ea tenuiquè propriorem terram atque Glareoſis, fabuloſiſquè aruis melioreſcit:* & quia difficilis hæc lex viſa fuit com-

commentarioquè indigeat eam interpretari decreui, & rationem ipſius reddere, perſuaſſum enim habeo (nõ vt in alios Scriptores inuehi velim) hanc legem Taurinã, ſatis intellectã non fuiſſe, in eius tamen explanatione nõ diutius immorabor quã ad huius noſtrę legis, & illi' cognitionẽ ſit op', de hac ergo re pręfari cupio ſeqq. quęſtion.

Prima quęſtio ſit, an l.27. ſit declaratoria noſtræ legis.

Secũda quæſtio, an l.27. & noſtra lex, quæ de tertio loquũtur locũ habeãt, quãdo in omnibus bonis, vel in maiori parte eorũ grauamẽ imponatur, primogeniumquè inſtitutum ſit.

Tertia quæſt. an prædicta l.27 inducat formam.

Quarta quæſt. an forma graua minũ contẽta, in d.l.27. ſit indiuidua, at verò in quolibet gradu ſubſtitutionum abhibita forma ſit.

Quinta quæſt. an teſtator debeat ſubſtituere omnes gradus & perſonas ſpecificatas in ſeriè, & contextu prædictæ legis.

Sexta quæſ. an gradus ſubſtitutionis inualid' prætextu formę nõ adhibitę ſtatim nullus ſit, an verò quando caſus contigerit.

Septima quęſt. an forma nõ ſeruata prædict. l.27. ſubſtitutionibusque, vel excluſionib' inualiditatis bona libera remaneãt, an verò reſtitutioni ſubiecta.

Octaua quęſ. an deſcẽdẽs nõvo catus alijs, pręferatur an verò poſteriorem locum obtineat.

Nona quæſ. an in iudicio poſſeſſorio tenutę, poſsit tractari de inualidatione maiorat' prætextu formę non ſeruatæ prædictæ l.27. an verò ſit articulus proprietatis.

Prima quæſtio an lex 27. ſit declaratoria.

1 IN hac 1. quæſt. cõtrouerſum eſt, an prædict. l.27. Tauri. declaratoria ſit, effect' autẽ maximus eſt cũ propriũ ſit legis futura reſpicere, & ad pręterita nõ trahi, l. leges & conſtitutiones, C. de legib. c. vlti. de cõſtitutio. & probat tx. in auth. vt factę no-

2 uæ cõſtitutiones. Lex tamen declaratoria ex ſui natura ad caſus præteritos, trahitur l. nõ dubiũ, C. de legib. l. vlt. & pen. C de ſacroſ. Eccleſ. d. c. fin. de cõſtitut. text. in auth. de filijs natis ante dotalia inſtrumenta, §.1. & vtrobiquè tradunt DD. & eſt cõmunis cõcordia ſecundũ Imolã, & Fel. in d. c. vlt. de cõſtit. & Hier. Magon, deciſ. Flor. 60. n.7. & adnotauit gloſ. vlt. in princip. proœmij 6. libri.

In qua ancipiti quæſtione parti affirmatiuæ fauet generalis legũ Taurinarũ ſanctio generaliter enim oẽs declaratoriæ ſunt, vt teſtantur Burgenſis à Paz in proœmio, l.3. Tau. n.432. & 439. Moli. de primog. lib.3. c.6. n.24.

4 Et huc ſpectat nam lex 9. fori, tit. *De las mandas*, lib. 3. & noſtra lex ſtatuūt parrē poſſe melioreſcere, ſiuè meliorare (quo vtor verbo in hac materia quanuis, nō caſto ab ſcriptoribus electo) vnum ex filijs in tertio bonorū quam legem ſemper receptam in vſu fuiſſe ſatis oſtenditur, ex adnotatis à Roderico Xuarez, in l. quoniam in prioribus, in declaratione ad legem Regni, 2. limitatione, num. 3. & Gloſſographi agnoſcunt in l. 18. Tauri, & ſic cum prædicta lex fori facultatem concederet, meliorandi vnum ex filijs vel nepotibus, nō nulla dubia orta fuerunt ante legum Taurinarum æditionem, circa intellectū prædictæ legis,

5 fori. Et primum dubium fuit, an auus poſſet meliorare nepotem, qui non habebat primum locum & gradum in ſucceſsione, nēpè, quia pater viueret cui legitima debebatur, in qua dubitatione ante promulgatas leges Tauri, noſtrates interpretes potius admittebant, nepotē, de quo loquitur dicta lex fori, debere eſſe immediatū aui ſucceſsioni, mortuo, ſcilicet, patre, vt per Segurā, in l. cohæredi, §. cum filiæ, nume. 91. & 92. & in l. vnum ex familia, §. ſed ſi fundū, num. 109. & Palatios Rub. in l. 18. Tauri, nu. 2. viuente enim patre, nepos non ſuccedit auo, l. poſthumorū, de inoffic. teſt. l. ſi quis filium, C. eodem, l. Gallus, §. nunc de lege, de lib. & poſth. l. ſiquis poſthumos, §. ſi filium, eod. titu. l. ſiquis filio exhæredato, ff. de iniuſt. rupto, tx. in §. poſthum. Inſti. de exhær. liberorū, text. in auth. in ſucceſsione, C. de ſuis & legitim. lib. & in auth. de hæred. ab int. venientibus, §. 1. collation. 9. Inuito igitur patre, nihil poterat filio per auum relinqui, vt per Bald. in l. penul. §. quia filio, C. de adoption. nu. 2. & in authen. reſque, C. cōmu-

6 nia, de legar. nu. 12. adnotatur: & ſecundum hanc opinionem pluries fuiſſe iudicatū, nempè, vt patre viuo, nepos meliorari non poſset, docet Palacios Rub. vbi ſup.

7 Alij tamen contrarium deffendebant contendentes etiam patre viuo, nepotem meliorari poſſe, vt cernere eſt per Couar. lib. 1. varia. cap. 19. num. 4. vbi ait reſpectu deſcendentium extante prædicta l. fori, tertium bonorum, in quo melioratio permittebatur legitimam nō cenſeri: nam ſi legitima eſſet, non poſſet melioratus grauari, etiam in deſcendētium fauorem, iuxt. dict. l. quoniam in prioribus, & ante eum tenuit Palac. Rub. plenè diſputans, & pro vtraquè parte fundamenta adijciens in d. l. 27. ex num. 24.

8 Secundum dubium erat an in hac tertij melioratione pater poſſet

poſſet adijcire grauamina vin-
cula& ſubſtitutiones cõtrouer-
ſum enim fuit ex eo, quia quan
uis lex fori, meliorare permitte
ret, non tamẽ declarabat an te-
ſtator grauare poſſet meliora-
6 tũ,& dubium ortum fuit: nam
tertium bonorum ſaltim reſpe
ctu extraneorum eſt legitima;
quam non niſi filijs pater relin-
quere ad ſtringebatur,iux.l.9.ti
tul. *De las mandas*, foro legum,li
br.3. & ſi extraneis relictum ter
tium eſſet,poſſent filij impugna
re teſtamentum patris,l.ſi quan
do, C. de inofficioſo.

10 Rurſus quia ſicut in legitimà
conſiderantur bona patris tem
pore mortis,l.cum quęritur,C.
de inofficioſ.& Doctores tractãt
in authent.nouiſsima, C.eodẽ,
ita etiam quando agitur de va-
lore,3. parr. bonorum, tempus
mortis inſpicitur, vt cauetur in
l.23.Tauri, vt ex his argumentà
ri queat tertiam portionẽ legiti
mam eſſe ſaltem reſpectu extra-
neorum,vt cum multis,quos re
cenſet docet Auenda.in d.l. 27.
gloſ.1.num.7. Grauamini itaq;
locum non eſſe, cum tertia por-
tio legitima ſit: quibus accedit
text.in l vnum ex familia,§.ſed
etſi fundum,de lega.2. vbi ſi te-
ſtator grauet hæredem; vt vni
ex familia quem elegerit fundũ
det,hic hæres, electum grauare
nequibit,vt hunc fundum alte-
ri extraneo relinquat: quibus
& alijs fundamentis hanc opi-
nionem admiſit Segura in d.l.
cohæredi,§.cum filiæ,num.250
& in dict. §. ſed ſi fundum, nu.
157.

11 Pro contraria autem opinio-
ne adducebatur vulgare iuris
principium, quo docemur filiũ
honoratum cenſeri, quia ſi pa-
ter non elegiſſet in tertio bono
rum cæteri fratres, ſimul habe-
rent: Grauari itaque poſſe pleri
que cenſuerunt, ex l.ab eo,C.de
fideicommiſ. (quanuis hæc ra-
tio prætextu extraneorum non
multum ſatisfaciat)& huic opi-
nioni adhæret, l. ſi fundum per
fideicommiſſum,§.fin. de legar.
12 1. Vbi veniẽtes ab inteſtato gra
uari poſſunt in legitima filij cũ
pater, ei, poſſet dare ſubſtitutũ,
13 & eos excludere. Prætereà, quià
quoad poteſtatem imponendi
onus,ſeu grauamẽ, alicui paria
ſunt ei prælegare, vel ab eo non
adimere id quod adimi potuit,
l.1.§.ſciendum,de legat.3.l.con
ficiuntur,de iure codicillorum,
quibus & alijs fundamentis an-
14 te legem Tauri,poſſe patrẽ gra-
uamen imponere filio vel nepo
ti melioratis, docet Palac. Rub.
in d.l.27.ex num.27.& Couarr.
vbi ſup. qui ſatisfaciunt contra-
rijs Seguræ fundamentis, in d.
§.cũ filiæ,& in dict.§.ſed ſi fun
dum,eſtque omnino inſpicien-
dus Matien. in l. 1.titul.6. lib.5.
compil.gloſ.2. per totam,& in

l.2.gloſ.2.num.3.Gomez Arias
in l.25.num.18.Tellus nume. 3.
& omnes Cõmentatores legum
Tauri, in prædictis legibus, &
præcipuè in d.l.27.

15 Hæc ergo dubia tollens præ-
dicta l.27. Tauri, ſtatuit patrem
poſſe meliorare filium, vel nepo
tem alioſvè deſcendentes eiſq;
inijcere grauamina vincula &
ſubſtitutiones, ſeruato ordine à
lege perſcripto, vt ex hoc dici
poſsit hanc Tauri legem decla-
raroriam eſſe.

16 Negatiuam tamen partem
amplectitur Menchaca de ſuc-
ceſsion.creatio §.18.num.264.
docens legem 27.Tauri, corre-
ctoriam eſſe non verò declarato
17 riam. Ego tamen in hac opi-
nionum diuerſitate exiſtimo,
prædictam l.27. partim declara
toriam eſſe, dum decidit, patrē
poſſe meliorare filium nepotē,
vel deſcendentem, & rurſus dū
ſancit patrem, grauamē in præ-
legato & melioratione appone-
re poſſe: cum ſuperhis ab Scrip-
toribus diſcrimē eſſet, vt ſupra
18 oſtendi. In ſecunda verò par-
te, in qua prædicta lex perſcri-
bit ordinem grauaminum cor-
rectoria erit, & contra text. in l.
licèt, C. de naturalibus liber. &
in l.Titius, ff. de hæredib. inſti-
tuend. vel ſaltem noui iuris pro
mulgatiua, cum ab ea diſpoſitū
ante eius promulgationem ædi
tum non fuiſſet prædictis fori
& ſtyli legibus, nec nouum eſt
vnam & eandem legem partim
declaratoriam eſſe, & partim co
rrectoriam, aut noui iuris deci-
ſiuam, vt docet Iaſ.in l.non du-
bium, nu.11.C.de legib.

19 Prædicta tamē diſputatio &
diſtinctio inanis videtur, ſtante
dominæ Ioannæ Reginæ ſan-
ctione, quæ habetur in noua cō
pilatione, ſub lib.2.titu.1.l.6.cu
ius ſententia eſt, leges Tauri lo-
cum habere in omnibus cauſis
poſt earum promulgationē in-
ceptis, etiam ſi ante æditionem
accidiſſent, & ſic fruſtra agimus
an l.27.Taur.declaratoria ſit, ſi-
ue correctoria, ſiue noui iuris
deciſiua, cum quanuis corrigat,
vel de nouo ſanciat ad caſus præ
teritos trahenda ſit, contra co-
rrectoriæ, & noui iuris promul
gatiuæ legis naturam, ex prædi
cta dominæ Ioannæ Reginæ de
ciſione, quæ indiſtincte loqui-
tur diuerſitatemque non conſti
tuit inter leges Tauri, declarato
rias, & correctorias, diſtinguere
itaque non debemus, l. vnica, §.
ſin autem. C.de caducis. Præſer
tim: quia dicta ſanctio excipit
caſus in legibus Taurinis de-
claratos, in quibus mentio fiat,
vt ad præterita negotia prædi-
ctę Tauri leges non extendan-
tur, in quibus ſolum excipere
debemus, alioquin enim mane
ret imperfecta dicta exceptio,
& contra tex. in c. erit autem lex
4. diſtin.

4.diſtinct.& propoſitio illa vniverſalis eſſet falſa, ſi in aliquo caſu præter exceptos prædicta Reginæ ſanctio ſeruanda non eſſet, l.Iulianus, de leg.3.l.ſi is qui ducenta, §.vtrum, ff. de regulis iuris, & quia prædicta exceptio firmat regulam in cōtrarium, l.nā quod liquide, §.fin. de penu.lega.l.quæſitum, §.denique, ff.de fundo inſtructo, refert plura Decius in l.1.num.7.de regul.iuris: vbi eſt itaque caſus legis adeò expreſſus & formalis, vt in dicta Reginæ deciſione nullo modo ambigi poterit, ſecundum gloſ. in l.ancillæ, C.de furtis, vbi Baldus plura adnotauit, & Anchar. conſi.371.nume.4.& Decius in l.illam, 1.notabil. C.de collatio. & quia lex ita ſcripta eſt, & ſecūdum eam iudicandum, lex proſpexit, ff.qui & à quibus, & tradit Menoch.in antiquis conſi.3.nu. 25.lib.1.& Natā conſil.480. nume.9.

20 Nihilominus tamen reſponderi poſſet prædictam deciſionem, non in ſpecie decidere, vt ex hac noſtra l. 27. vel alia lege Tauri, cauſæ decidantur, & ad præteritos caſus trahantur, ſed generaliter diſponere, vt legibus Tauri iudicetur in omnibus cauſis & negotijs, quanuis ante ipſarum legum æditionem accidiſſent, in qua generalitate ſolū leges declaratoriæ, de iure comprehendi debent, quarum vis, & effectus eſt dubia declarare, & ſic retrotrahuntur, vt ſupra oſtē-
21 di, quæ doctrina procedere minime poterit in legibus correctorijs, aut noui iuris promulgatiuis, præſertim ſi eſſet ius quæſitum partibus, ſi enim hoc auferretur, diceremus continere legem vinculum iniquitatis, vt docet Angelus conſ.53. cuius initium eſt: *In quæſtione propoſita*, num.5.verſic.*Tertio fallit*, vbi aſſerit, vt quanuis lex ſtatuat, vt eius diſpoſitio extendatur ad caſus præteritos (vt habetur in dictæ
22 Reginæ ſanctione) nō debet extendi ad illos: in quibus tolleretur ius tertio quæſitū, ne ex ipſa iuſticia iniquitas oriatur: idemque docet Albericus in tract.ſtatutorum, quæſt.70.num.17. Abbas in cap.2. nume. 4. poſt gloſ. ibi, de conſtitut. cuius doctrina eſt, ſtatutum non deberi trahi ad præterita, nec prætextu damni, vt damnificetur, qui actum geſſit, nec reſpectu retractationis actus, quia actus prius geſtus nō debet retractari, idem Abb.in c. vlti.de conſtitutio.nūm. 10. vbi ait ad præterita, ex quibus præiudicium fiat iuri iam quæſito,
23 in re, legem non extendi: etiam ſi Princeps expreſſè aſſerat, vt eius conſtitutio ad præteritos caſus trahatur, ideoque iura, quæ ad præterita extenduntur, non
24 comprehēdere ea, quæ ſunt deciſſa ſententia, tranſactione, ſolutione,

Textus CXCV.

SI alguno tieſta carta en la Chancilleria, deue venir ſeguir el teſtamento ſiē pre a' tercero dia, faſta que ſea librado. E ſi al tercer dia no recudiere, no le han de pregonar, e ſellaran la carta.

Lex CXCIIII. & CXCV.

Leges hæ commentarios non deſiderant.

Textus CXCVI.

OTroſi, ſi a querella de alguno prende el Alguazil à ſu deudor deſte querelloſo. porque no es valiado, y lo fiziera prēder, como ha querella de diez mil marauedis, o de otra quantia, e deſque fuere preſo ſe auiniere cō el querelloſo, o fuere conocido el deudo: maguer no ſe auenga con el por tanta quātia como puſo en ſu demanda, o no ſea vencida por tanta quantia, por tanto lleuara el diezmo el Alguazil, por quanto querello el querelloſo, porque fue preſo eſte de quien querello, mas eſte que dio la querella por mas de quanto fue fallado por juyzio, que deue auer, es tenido de le dar el diezmo de lo demas, ſegun la quantia de que querello el Alguazil.

SVMMARIVM.

1 *DE decima executionis loquitur lex hæc.*

2 *Decima non debetur, vbi menor quantitas ex conſuetudine præſcripta eſt.*

3 *Actor, qui exequitur in maiori quantitate, quàm ipſi debeatur integram decimā ſoluere adſtringitur in odium vltra debitam ſummam petentis.*

Lex CLXXXVI.

IN TEXTV IBI:

Lleuara el diezmo el Alguazil.

Scholium Primum.

1 LEx hęc de decima loquitur. a qua putò ortum habuiſſe, legē.10.&.32.tit.6.libr.3.& l.17.&.27.&.32.&.33.&.64.tit.4.eod.lib.3.& l.primam, titu.31.lib.4.& l.13.tit.8.lib.2.& l.7.tit.21.lib.4.Compil. ſecūdum quæ
2 iura accipiēda eſt l.noſtra, vt decima executori debeat̃, niſi minor quantitas ex præſcripta cōſuetudine executori competat ſtylū enim iudiciorum, in hoc obſeruandum eſt, vt prædicta iura oſtendunt.

IN TEXTV IBI:

Por mas de quanto fue fallado por juyzio que deue auer.

Scholium II.

3 PRobat hæc lex actorem exequentem in maiori, quantitate, quam ipſi debeatur integram

regrã decimã executori ſoluere debere in odiũ, ſcilicet, vltra debitã ſummã petẽtis, quæ lex no tabilis eſt, & praxi recepta, & ad quã animaduerti nõ ſolet ad huius iudiciorũ, vſus, probationẽ.

Textus CXCVII.

OTroſi es a ſaber, que magner el Rey ſea ydo del lugar do eſtaua, ſi fuere ay la ſu Chancilleria todo quanto fuere ay fecho deſpues q̃ el Rey es ydo dende, ſeyendo ay la Chancilleria es valedero, bien aſsi como lo ſon los contratos que ſe fazen ſeyendo el Rey en el lugar, è los Alcaldes mientra ay eſtuuiere la Chancilleria pueden juzgar: maguer no ſea ay el Rey.

SVMMAIRIVM.

1 *CVria Regis dicitur, & ſi Rex abſens ſit.*

2 *Pœna impoſita curiam ingrediẽti committitur, & ſi Rex abſens eſſet.*

Lex CXCVII.

IN TEXTV IBI: *Maguer no ſea ay el Rey.*

Scholium vnicum.

1 SIt lex hæc cuuam Regis dici, & ſi Rex ſit abſens, & Grego. Docet. in l. 27. titul. 9. part. 2. ſchol. 1. & 2. & ante eum Bart. in l. qui tibi num. 3. ff. de auro, & argento legato, pœna itaq́, impoſita curiã ingrediẽti, & ſi Princeps ibi, nõ
2 adſit cõmitetur, nullo quæ alio ſcholio opus eſt, ad huius textus interpretationem.

Textus CXCVIII.

OTroſi es à ſaber, que las fazañas de Caſtilla ſon aquellas por què deuẽ juzgar de lo que el Rey juzgo, o confirmo en ſemejantes coſas, diziendo, o moſtrando el que alega la fazaña al fecho ſobre lo que juzgo el Rey, è quien eran aquellos entre quien era el pleyto, e quien tiene la ſu voz, e qual fue el juyzio que el Rey dio: e a eſte tal juyzio en que ſon aſsi prouados todos eſtos caſos, e que lo juzgo aſsi el Rey, o el ſeñor de Vizcaya, e lo confirmo el Rey, eſta tal fazaña deue ſer cabida en juyzio por fuero de Caſtilla: tal fue la reſpueſta que dõ Simon Ruyz ſeñor de los Cameros, e don Diego Lopez de Salzedo ouieron dado al Rey don Alfonſo en Seuilla ſobre pregũta que le ouo fecho, que le dixeſſe verdad en eſte fecho, y en eſta razon.

SVMMARIVM.

1 *EXempla in iudicando non debet iudex ſequi.*

2 *Exẽplũ Regis ſequẽdũ eſt.*

3 *Quæ requiſita interuenire debeãt, vt Regis ſententia ſequatur.*

4 *Nunq́ præſumitur principem iura ſubertere vele.*

Lex

SVMMARIVM.

1 *POEna an ſolum committatur pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis adſtrictus ſit.*

2 *Partem debiti ſoluens, nihil ſoluiſſe videtur.*

3 *Anterioris regulæ limitationes adijciuntur.*

4 *De æquitate concluſio noſtræ legis procedit, vt noſtræ legis verba oſtendunt.*

Lex CXCIX.

IN TEXTV IBI: *Por aquella parte que no dio, cae en la pena.*

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, pœnam tantum committi pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis promiſſerit; difficultatem hæc ſententia habet, ex text. in l. qui ſolidum, 78. de legatis 2. & l. tutor, 41. §. Lucius Titius,
2 ff. de vſuris, vbi partem debiti ſoluens, nihil ſoluiſſe videtur, & ibi docent Barto. & Bald. in princip. Angel. in dicto §. Lucius, numer. 1. cuius rei, ſolas duas exceptiones ſiue limitatio
3 nes Doctores ſcribunt. Prima eſt, niſi debitor promiſiſſet in pluribus vicibus eſſe ſoluturum, vt cernere poſſumus ex congeſtis à Hieronymo Aluano in lucubrationibus ad Barto. in dict. §. Lucius, numer. 1. Secunda limitatio eſt, ſi partem debitor ſoluiſſet nomine fideiuſſoris: quæ ſingularis ſane exceptio eſt, & omnino menti commendanda, & indiuidualiter docet Angelus in dicto §. Lucius, numero final, argumento textus in lege in his, §. ſi duos, qui textus expreſſus eſt, ff. de ſolutio
4 nibus. De æquitate tamen in omnibus caſibus, ſine nulla limitatione accipiendam noſtri textus ſententiam eius verba demonſtant, & nihil aliud probat noſtra lex.

Textus CC.

SI alguno fizieſſe ſu teſtamento, e tal fuero fueſſe en el lugar, que el padre pudieſſe mandar la tercia parte de mejoria à vno de ſus hijos: y gela mandaſſe eſta tercia parte en ſu teſtamento. e ante que finaſſe dieſſe el Rey otro fuero à aquel lugar, en q̃ ſe contenia, que no podieſſe el padre mandar mas à vn fijo q̃ à otro: ſi el padre murio eneſte otro fuero, è no auia reuocado la mãda q̃ auia fecho enel teſtamẽto ò ſin fizo otro teſtamẽto, porq̃ fincaſſe reuocado el primero, vale la mãda fecha enel teſtamẽto q̃ fue fecho enel primero fuero: Ca lo q̃ dize enel fuero

que dio el Rey deſpues, no ſe entienda à las coſas paſſadas, y de antefecha, ò mādadas, ò otorgadas, mas a las por venir.

SVMMARIVM.

1 AN lex 27. Tauri, declaratoria ſit.

2 Lex declaratoria ad caſus præteritos trahitur.

3 Leges Tauri an generaliter declaratoriæ ſint.

4 Circa intellectum legis 9. fori, titulo de las mandas, lib. 3. quæ patri meliorationem permittit, pleraq; dubia orta fuerunt ante l. 27. æditionem.

5 Dubitatur an ante leges Tauri, auus poſſet meliorare nepotem patre eius viuo, & num. ſeq.

8 Dubitatum fuit ante leges Taurinas, an pater in tertij melioratione vincula & grauamina adijcere poſſet.

9 An tertium bonorum ſit legitima, & num. ſeq.

15 Ad tollēda omnia dubia ſtatuit l. 27. Tauri. patrem poſſe meliorare filium vel deſcendentes, quanuis à filio præcederentur; eiſque apponere grauamina & ſubſtitutiones.

16 Correctoriam eſſe legem 27. nonnulli putarunt.

17 Lex 27. partim declaratoria, partim correctoria eſt, & noui iuris deciſiua, & nu. ſeq.

19 De intellectu ſanctionis dñæ Ioãnæ Reginæ agitur, & nu. ſeq.

21 Quāuis lex ſtatuat, vt eius diſpoſitio extēdatur ad caſus præteritos nō debet extēdi ad illos, in quibus tolleretur ius tertio quæſitum, et num. ſeq.

25 Lex declaratoria, quæ ad caſus præteritos trahitur, nō extēditur ad perfectos cōſummatos, vel ad eos qui ex his dependent.

26 Etiā actū futurū lex non reſpicit ad infirmandū ius tertiò quæſitū,

27 Fruſtra, lex non æditur, et num. ſeq. ad declarationē l. Tauri. 27.

29 Quoad formam nūquam lex quātumuis declaratoria trahitur ad caſus præteritos.

30 Lex 27. Tauri, quæ de tertio loquitur, an habeat locum quando de omnibus bonis primogeniū inſtitutum eſt.

31 In filio vnigenito, an cadat grauamen, & quomodo hoc accipiatur, et quid ſi alijs fratribus extantibus vltra tertium primogenium inſtitutum ſit ſine facultate Regia, & quomodo ſuſtineri poſsit, & num. ſeq.

37 Per tempus triginta annorum excluditur filius à grauaminis impugnatione.

38 Ex ordine ſuccedendi in vno, ex familia maioratus inducitur.

39 Tempus triginta annorum afficit rem tali conditione, vt perpetuo maioratui ſubiecta ſit. & num. ſeq.

42 Vna progenies inducere poteſt

teſt ſucceſsionem in alliquibus bonis iure maioratus.

43 Spatio 30. annorum omne ius praſcribitur.

44 Bona maioratus præſcriptione immemoriali præſcribuntur

45 Præſcriptio. 40. annorum, cum titulo immemoriali comparatur.

46 Poſſ. 40. annorū ſufficiēs nō eſt, ad præſcriptionē maioratus ſine tit.

47 Ex lapſu 30. annorum interueniſſe præſumitur facultas, Regia in caſibus, ubi requiritur.

49 Bona maioratus, an præſcribi poſſint, & numeris ſequentibus.

54 Aſſenſus filiorū cum lapſu 30. annorum ſufficiens eſt, ad inducendum primogenium.

55 Mortuo poſſeſſore trāsfertur poſſeſsio in ſequentem, etiam ſi ab alio occupata ſit, ex num. ſeqq.

58 Contra ciuilieer poſsidentem præſcribi nulla ratione poteſt.

59 Cōſēſus expreſſus præiudicat filijs

60 Cōſēſus tacitus an præiudicet filijs

61 Duæ in iure ſunt formæ alia iuſticiæ alia ſolemnitatis.

62 Forma iuſtitiæ ſufficit adimpleri, quoad effectum.

63 Solemnitatis verò inſpicifica forma Forma inductiua dicitur, lex, quādo ſi contra fiat, nullitatem ponit.

64 Quando ſolemnitas diſideratur, non ſufficit iuſtitiæ forma, quanquam hæc interueniat, & num. ſequentibus.

67 Forma legis 27. ut pote ſubſtantialis præciſſè obſeruanda eſt, & in qualibet parte, etiam minima non mutanda, cum qualibet mutatio vitiet diſpoſitionem.

68 Forma eſt, de genere, indiuiſſibilium.

69 In his quæ ſunt, de forma ſi recedi tur aparte receditur à toto, & numer. ſequenti.

71 Forma vocationis legis 27. Tauri, an ſit ſubſtātialis an verò modalis.

72 Si facta vocatione deſcendentiū alliquis omittatur, vel excludatur in fauorem tranſuerſalis, an tota diſpoſitio corruat, vel quoad tranſuerſales tantum.

73 Forma legis 27. an in diuidua ſit, ita vtſi ordo ab ea præſcriptus, nō obſeruetur totus actus annulletur

74 Quatuor modis alliquid cenſetur indiuiduum.

75 In indiuiduis vtile per iuutile vitiatur.

76 Vbi forma requiritur non valet, actus modo, quo valere poteſt.

77 Quando appouitur clauſula decreti irritātis cenſetur actus efficaciſſimè prohibitus, ſi forma in minimo mutetur.

78 Quando apponitur decretū actus irritatiuum inducitur effectus, in cauſa efficiente.

79 Si lex reſiſtit potentiā, quando forma non ſeruetur, non valet actus eo modo, quo poteſt, etiam ſi adijciatur clauſula, vt valeat omni meliori modo, & numero ſoquēti.

81 Etiam ſi ſimplex prohibitio ſit, ſi pars opponat actus annullatur.

82 De diuerſitate inter ſimplicē prohibitionē, et eā quæ actū annullat

gradu, & in alijs inſtitutus ſit, omnes gradus rumpit.

116 *Intelliguntur l. pen. ff. de iniuſto rupto, & l. ſi ſub conditione, eodem titu.*

117 *Intelligitur l. 3. §. fin. de iniuſto rupto, & l. 1. § ſi venter. ff. de ventre in poſſeſſionem mittendo, & num ſeqq.*

119 *Intelliguntur iura in l. nam & ſi miles, ff. de iniuſt. rupt. & in l. ſi is qui ſoluendo, de hæred. inſt. & in l. ſi quis habis ff. qui et à quib.*

120 *Formæ indiuiſibilitas accipiēda eſt, in quotlibet grad. m. ſubſtitutionum.*

121 *Regula in indiuiduis vtile per inutile vitiari, quomodo accipiatur, & in num ſeqq.*

124 *Excluſio deſcendētis, tātū inualidabit vocationem tranſuerſalium, nō tamen aliorū deſcendentiū qui vocari potuerūt, & excluſo præferri.*

125 *Intellectus l. humanitatis, C. de impub.*

126 *Inſtitutio illius qui inſtitui potuit, nō vitiatur, quanuis extraneus admixtus ſit, qui inſtitui nō potuit, & num. ſeqq.*

128 *In cōditionibus turpibus & impoſsibilibus habet locū iuris principiū, vt illis ſublatis pura maneat inſtitutio.*

129 *Intelligitur tex. in auth. de nō meliorād. §. emphiteuſim, et nu. ſeq.*

131 *Si Eccleſia cōſueuit infeudare in maſculos, & cōcedat in maſculos & fœminas, quātū ad eas infeudatio, non valet, quoad maſculos verò ſuſtinetur.*

132 *Quæ differētia ſit inter obſeruātē & cōtrauenietē legis formæ, licet in vtroque caſu actus ſuſtineatur, & num. ſeq.*

134 *Semper lex debet operari, id ad quod lata fuit.*

135 *Explicatur l. ſi Titio, et ei, de leg. 2*

136 *Interpretatur l. Plautius, de condit. & demonſt.*

137 *Interpretatur l. Sancimus, C. de donation.*

138 *Melioratio 3. & 5. pre tx. filiorū non eſt legitima. & num. ſeq.*

140 *Quomodo intelligatur illa vulgaris regula æqualis determinationis, & nu. ſeq.*

145 *An qui filio meliorato ſubſtitutionem facit teneatur omnes deſcētes ſubſtituere, & nu. ſeq.*

146 De differētia huius cōceptionis *reſtitue familiæ, vel reſtitue in familia, & nu. ſeq.*

148 *Interpretatur l. filius fam. §. cum pater, de leg. 1. & nu ſeq.*

150 *Gradus ſubſtitutionis inualidus prætextu formæ nō adhibitæ, an ſtatim annulletur, an verò quādo caſus contingat.*

151 *Poſthumus inſtitui debet, vel exhæredari, ſicut filius, cū diſtinctione tamē. Filiꝰ enim præteritus ſtatim rūpit poſthumus verò ſi naſcatur, nā dū in vētre eſt teſtamētum valet.*

152 *Filius captiuus præteritus nō rūpit, niſi redeat, dū ergo in captiuitate eſt teſtamentum ſuſtinetur.*

153 *Poſthumus illiusqui apud hoſtes erat ab auo præterit⁹ nunquā rumpit, niſi pater moriatur apud hoſtes.*

154 *Vocati ad primogenia poſthumis comparantur, & numeris ſeqq.*

157 *Monach⁹, cleric⁹, nec fœmina excludi poſſūt in primogenio inſtituto de tertio bonorū, & in nu ſeq.*

160 *An forma l. 27. nō ſeruata ſubſtitutionibuſq; inualiditatis bona libera remaneant, an verò reſtitutioni ſubiecta, & num. ſeqq.*

163 *Sub familia qui cōprehendātur, & num. ſeqq.*

165 *An deſcendens non vocatus alijs præferatur, an verò poſteriorem locū obtineat, & num. ſeqq.*

167 *Exceptio quæ reſpicit potētiā teſtatoris, an poſſit tractari in iudicio poſſeſſorio, & nu. ſeqq.*

169 *Remediū poſſeſſoriū cōpetēs hæredibus ſcriptis nō denegatur eis licet alius impugnet teſtamētum.*

170 *Leges Taurinæ in trāſferēda poſſeſſionē nō reſpexerunt fauorem ſuccedentis, ſed fundatoris.*

171 *Iudex cognoſcens de cauſa principali, vniuerſam, incidentē quæſtionē examinarē poteſt.*

172 *Intellectus l. quoties, C. de iudic.*

173 *In omni actu neceſſaria eſt poteſtas, & voluntas.*

174 *Ante omnia examinãda eſt potentia diſponentis.*

175 *In cauſa tenutæ de proprietatis quæſtione cognoſci poteſt.*

176 *Dicitur in continenti probari illud, quod probatur intra terminum inſtantiæ.*

177 *Exceptio nūllitatis, vel qualibet alia admittitur contra inſtrumētum executiuum, dūmodo probetur infra decem dies à lege conſtitutos.*

178 *In adicto diui Adriani nō requiritur vera exiſtētia hæredis, ſed prima figura, & inſpectio teſtamenti.*

179 *In adicto diui Adriani, ad impediendam poſſeſſionē admittuntur qualibet exceptiones, dummodo incontinenti probentur.*

180 *Vitiū viſibile & nullitas, cōſtās ex eadem ſcriptura admittitur in remedio poſſeſſorio adicti diui Adriani.*

Lex CC.

IN TEXTV IBI:

La tercia parte de mejoria à vno de ſus fijos, & rurſus, ibi: *No ſe entiēde à las coſas paſſadas, y de ante fechas, mas à las porvenir.*

Scholium Vnicum.

AB hac lege ſumpta eſt l. 27. Taur. & aliæ quæ de prælegatis & meliorationibus loquuntur (vocabulo quidē à Latino dogmate, nō diſſimili, cũ verb. Melioreſco, & Melioraſco, apud bonos authores reperiatur teſte Colume. lib. 2. c. 10. in illis nempè verbis: *Napus deuexam amat, & ſic ea tenuiquè propriorem terram atque Glareoſis, fabuloſiſquè aruis melioreſcit:* & quia difficilis hæc lex viſa fuit com-

commentatioque indigeat eam interpretari decreui, & rationem ipſius reddere, perſuaſſum enim habeo (nõ vt in alios Scriptores inuehi velim) hanc legem Taurinã, ſatis intellectã non fuiſſe, in eius tamen explanatione nõ diutius immorabor quã ad huius noſtrę legis, & illi' cognitionẽ ſit op', de hac ergo re pręfari cupio ſeqq. quęſtion.

Prima quęſtio ſit, an l.27. ſit declaratoria noſtræ legis.

Secũda quæſtio, an l.27.& noſtra lex, quæ de tertio loquũtur locũ habeãt, quãdo in omnibus bonis, vel in maiori parte eorũ grauamẽ imponatur, primogeniumquè inſtitutum ſit.

Tertia quæſt. an prædicta l.27 inducat formam.

Quarta quæſt. an forma graua minũ contẽta, in d.l.27. ſit indiuidua, at verò in quotlibet gradu ſubſtitutionum abhibita forma ſit.

Quinta quæſt. an teſtator debeat ſubſtituere omnes gradus & perſonas ſpecificatas in ſeriè, & contextu prædictæ legis.

Sexta quæſ. an gradus ſubſtitutionis inualid' prætextu formę nõ adhibitę ſtatim nullus ſit, an verò quando caſus contigerit.

Septima quęſt. an forma nõ ſeruata prædict.l.27. ſubſtitutionibusque, vel excluſionib' inualiditatis bona libera remaneãt, an verò reſtitutioni ſubiecta.

Octaua quęſ. an deſcẽdẽs nõvocatus alijs, pręferatur an verò poſteriorem locum obtineat.

Nona quæſ. an in iudicio poſſeſſorio tenutę, poſsit tractari de inualidatione maiorat' prætextu formę non ſeruatæ prædictæ l.27. an verò ſit articulus proprietatis.

Prima quæſtio an lex 27. ſit declaratoria.

1 IN hac 1. quæſt. cotrouerſum eſt, an prædict. l.27. Tauri. declaratoria ſit, effecti' autẽ maximus eſt cũ propriũ ſit legis futura reſpicere, & ad pręterita nõ trahi, l. leges & conſtitutiones, C. de legib. c. vlti. de cõſtitutio. & probat tx. in auth. vt factę no

2 uæ cõſtitutiones. Lex tamen declaratoria ex ſui natura ad caſus præteritos, trahitur l. nõ dubiũ, C. de legib. l. vlt. & pen. C de ſacroſ. Eccleſ. d. c. fin. de cõſtitut. text. in auth. de filijs natis ante dotalia inſtrumenta, §.1. & vtrobiquè tradunt DD. & eſt cõmunis cõcordia ſecundũ Imolã, & Fel. in d. c. vlt. de cõſtit. & Hier. Magon, deciſ. Flor. 60. n.7. & adnotauit gloſ. vlt. in princip. prooœmij 6. libri.

In qua ancipiti quæſtione parti affirmatiuæ fauet generalis legũ Taurinarũ ſanctio generaliter enim oẽs declaratoriæ ſunt, vt teſtantur Burgenſis à Paz in prooœmio, l.3. Tau. n.432. & 439. Moli. de primog. lib.3. c.6. n.24.

4 Et huc ſpectat nam lex 9.fori,
tit. *De las mandas*, lib.3. & noſtra
lex ſtatuũt patrẽ poſſe melioreſ
cere; ſiue meliorare (quo vtor
verbo in hac materia quanuis,
nõ caſto ab ſcriptoribus electo)
vnum ex filijs in tertio bonorũ
quam legem ſemper receptam
in vſu fuiſſe ſatis oſtenditur, ex
adnotatis à Roderico Xuarez,
in l.quoniam in prioribus, in de
claratione ad legem Regni, 2.li
mitatione, num.3. & Gloſſogra-
phi agnoſcunt in l.18.Tauri, &
ſic cum prædicta lex fori facul-
tatem concederet, meliorandi
vnum ex filijs vel nepotibus, nõ
nulla dubia orta fuerunt ante le
gum Taurinarum æditionem,
circa intellectũ prædictæ legis,
5 fori. Et primum dubium fuit,
an auus poſſet meliorare nepo-
tem, qui non habebat primum
locum & gradum in ſucceſsio-
ne, nẽpè, quia pater viueret cui
legitima debebatur, in qua du-
bitatione antè promulgatas le-
ges Tauri, noſtrates interpre-
tes potius admittebant, nepotẽ,
de quo loquitur dicta lex fori,
debere eſſe immediatũ aui ſuc-
ceſsioni, mortuo, ſcilicet, patre,
vt per Segurã, in l.cohæredi, §.
cum filiæ, nume.91.& 92.& in l.
vnum ex familia, §.ſed ſi fundũ,
num.109. & Palatios Rub. in l.
18.Tauri, nu.2. viuente enim pa
tre, nepos non ſuccedit auo, l.
poſthumorũ, de inoffic.teſt.l.ſi-
quis filium, C.eodem, l.Gallus,
§.nunc de lege, de lib. & poſth.
l.ſiquis poſthumos, §.ſi filium,
eod.titu.l.ſiquis filio exhæreda
to, ff.de iniuſt.rũpto, tx.in §.po
ſthum. Inſti.de exhær. liberorũ,
text. in auth. in ſucceſsione, C.
de ſuis & legitim.lib.& in auth.
de hæred.ab int.venientibus, §.
1.collation.9. Inuito igitur pa-
tre, nihil poterat filio per auum
relinqui, vt per Bald.in l.penul.
§.quia filio, C.de adoption.nu.
2.& in authen.reſque, C.cõmu
6 nia, de legat. nu.12. adnotatur:
& ſecundum hanc opinionem
pluries fuiſſe iudicatũ, nempè,
vt patre viuo, nepos meliorari
non poſſet, docet Palacios Rub.
vbi ſup.

7 Alij tamen contrarium def-
fendebant contendentes etiam
patre viuo, nepotem meliorari
poſſe, vt cernere eſt per Couar.
lib.1.varia.cap.19.num.4. vbi ait
reſpectu deſcendentium extan-
te prædicta l.fori, tertium bono
rum, in quo melioratio permit
tebatur legitimam nõ cenſeri:
nam ſi legitima eſſet, non poſſet
melioratus grauari, etiam indeſ
cendẽtium fauorem, iuxt. dict.
l.quoniam in prioribus, & ante
eum tenuit Palac.Rub. plenè diſ
putans, & pro vtraquè parte fun
damenta adijciens in d.l.27.ex
num.24.

8 Secundum dubium erat an
in hac tertij melioratione pater
poſſet

poſſet adijcire grauamina vincula & ſubſtitutiones cõtrouerſum enim fuit ex eo, quia quanuis lex fori, meliorare permitteret, non tamẽ declarabat an teſtator grauare poſſet meliora-
6 tũ, & dubium ortum fuit: nam tertium bonorum ſaltim reſpectu extraneorum eſt legitima; quam non niſi filijs pater relinquere ad ſtringebatur, iux. l. 9. titul. *De las mandas*, foro legum, lib. 3. & ſi extraneis relictum tertium eſſet, poſſent filij impugnare teſtamentum patris, l. ſi quando, C. de inofficioſo.

10 Rurſus quia ſicut in legitimã conſiderantur bona patris tempore mortis, l. cum quęritur, C. de inofficioſ. & Doctores tractãt in authent. nouiſsima, C. eodẽ, ita etiam quando agitur de valore, 3. part. bonorum, tempus mortis inſpicitur, vt cauetur in l. 23. Tauri, vt ex his argumentari queat tertiam portionẽ legitimam eſſe ſaltem reſpectu extraneorum, vt cum multis, quos recenſet docet Auenda. in d. l. 27. gloſ. 1. num. 7. Grauamini itaq; locum non eſſe, cum tertia portio legitima ſit: quibus accedit text. in l vnum ex familia, §. ſed etſi fundum, de lega. 2. vbi ſi teſtator grauet hæredem, vt vni ex familia quem elegerit fundũ det, hic hæres, electum grauare nequibit, vt hunc fundum alteri extraneo relinquat: quibus & alijs fundamentis hanc opinionem admiſit Segura in d. l. cohæredi, §. cum filiæ, num. 250 & in dict. §. ſed ſi fundum, nu. 157.

11 Pro contraria autem opinione adducebatur vulgare iuris principium, quo docemur filiũ honoratum cenſeri, quia ſi pater non elegiſſet in tertio bonorum cæteri fratres, ſimul haberent: Grauari itaquè poſſe plerique cenſuerunt, ex l. ab eo, C. de fideicommiſ. (quanuis hæc ratio prætextu extraneorum non multum ſatisfaciat) & huic opinioni adhæret, l. ſi fundum per fideicommiſſum, §. fin. de legat.
12 1. Vbi veniẽtes ab inteſtato grauari poſſunt in legitima filij cũ pater, ei, poſſet dare ſubſtitutũ,
13 & eos excludere. Præterea, quia quoad poteſtatem imponendi onus, ſeu grauamẽ, alicui paria ſunt ei prælegare, vel ab eo non adimere id quod adimi potuit, l. 1. §. ſciendum, de legat. 3. l. conficiuntur, de iure codicillorum; quibus & alijs fundamentis an-
14 te legem Tauri, poſſe patrẽ grauamen imponere filio vel nepoti meloratis, docet Palac. Rub. in d. l. 27. ex num. 27. & Couarr. vbi ſup. qui ſatisfaciunt contrarijs Seguræ fundamentis, in d. §. cũ filiæ, & in dict. §. ſed ſi fundum, eſtquè omnino inſpiciendus Matien. in l. 1. titul. 6. lib. 5. compil. gloſ. 2. per totam, & in

l.2.gloſ.2.num.3.Gomez Arias in l.25.num.18.Tellus numc. 3. & omnes Cõmentatores legum Tauri, in prædictis legibus, & præcipuè in d.l.27.

15 Hæc ergo dubia tollens prædicta l.27. Tauri, ſtatuit patrem poſſe meliorare filium, vel nepotem aliosvè deſcendentes eiſq; inijcere grauamina vincula & ſubſtitutiones, ſeruato ordine à lege perſcripto, vt ex hoc dici poſsit hanc Tauri legem declaratoriam eſſe.

16 Negatiuam tamen partem amplectitur Menchaca de ſucceſsion.creatio. §.18.num.264. docens legem 27.Tauri, correctoriam eſſe non verò declaratoriam.

17 Ego tamen in hac opinionum diuerſitate exiſtimo, prædictam l.27. partim declaratoriam eſſe, dum decidit, patrē poſſe meliorare filium nepotē, vel deſcendentem, & rurſus dū ſancit patrem, grauamē in prælegato & melioratione apponere poſſe: cum ſuper his ab Scriptoribus diſcrimē eſſet, vt ſupra

18 oſtendi. In ſecunda verò parte, in qua prædicta lex perſcribit ordinem grauaminum correctoria erit, & contra text. in l. licèt, C. de naturalibus liber. & in l. Titius, ff. de hæredib. inſtituend. vel ſaltem noui iuris promulgatiua, cum ab ea diſpoſitū ante eius promulgationem ædictum non fuiſſet prædictis fori & ſtyli legibus, nec nouum eſt vnam & eandem legem partim declaratoriam eſſe, & partim correctoriam, aut noui iuris deciſiuam, vt docet Iaſ. in l. non dubium, nu. 11. C. de legib.

19 Prædicta tamē diſputatio & diſtinctio inanis videtur, ſtante dominæ Ioannæ Reginæ ſanctione, quæ habetur in noua cõpilatione, ſub lib.2.titu.1.l.6. cuius ſententia eſt, leges Tauri locum habere in omnibus cauſis poſt earum promulgationē inceptis, etiam ſi ante æditionem accidiſſent, & ſic fruſtra agimus an l.27. Taur. declaratoria ſit, ſiue correctoria, ſiue noui iuris deciſiua, cum quanuis corrigat, vel de nouo ſanciat ad caſus præteritos trahenda ſit, contra correctoriæ, & noui iuris promulgatiuæ legis naturam, ex prædicta dominæ Ioannæ Reginæ deciſione, quæ indiſtinctè loquitur diuerſitatemque non conſtituit inter leges Tauri, declaratorias, & correctorias, diſtinguere itaque non debemus, l. vnica, §. ſin autem. C. de caducis. Præſertim: quia dicta ſanctio excipit caſus in legibus Taurinis declaratos, in quibus mentio fiat, vt ad præterita negotia prædictę Tauri leges non extendantur, in quibus ſolum excipere debemus, alioquin enim maneret imperfecta dicta exceptio, & contra tex. in c. erit autem lex

4.diſtin.

4.diſtinct.& propoſitio illa vni-
uerſalis eſſet falſa, ſi in aliquo ca
ſu præter exceptos prædicta Re
ginę ſanctio ſeruanda non eſſet,
l.Iulianus,de leg.3.l.ſi is qui du-
centa, §.vtrum,ff. de regulis iu-
ris,& quia prædicta exceptio fir
mat regulam in cõtrarium,l.nã
quod liquide,§.fin. de penu.le-
ga.l.quæſitum,§. denique,ff.de
fundo inſtructo,refert plura De
cius in l.1.num.7.de regul.iuris:
vbieſt itaquè caſus legis adeò ex
preſſus & formalis, vt in dicta
Reginæ deciſione nullò modo
ambigi poterit, ſecundum gloſ.
in l.ancillæ,C.de furtis,vbi Bal-
dus plura adnotauit,& Anchar.
conſi.371.nume.4.& Decius in
l.illam,1.notabil. C.de collatio.
& quia lex ita ſcripta eſt, & ſecũ
dum eam iudicandum, lex proſ
pexit,ff.qui & à quibus,&tradit
Menoch.in antiquis conſi.3.nu.
25.lib.1.& Natã conſil.480. nu-
me. 9.

20 Nihilominus tamen reſpon-
deri poſſet prædictam deciſio-
nem, non in ſpecie decidere,vt
ex hac noſtra l. 27. vel alia lege
Tauri, cauſæ decidantur, & ad
præteritos caſus trahantur, ſed
generaliter diſponere, vt legi-
bus Tauri iudicetur in omnibus
cauſis & negotijs, quanuis ante
ipſarum legum æditionem acci
diſſent,in qua generalitate ſolũ
leges declaratoriæ,de iure com-
prehendi debent,quarum vis, &
effectus eſt dubia declarare, &
ſic retrotrahuntur,vt ſupra diẽ
21 di, quæ doctrina procedere mi-
nime poterit in legibus corre-
ctorijs,aut noui iuris promulga
tiuis,præſertim ſi eſſet ius quæſi
tum partibus,ſi enim hoc auffe-
rretur,diceremus continere le-
gem vinculum iniquitatis,vt do
cet Angelus conſ.53. cuius ini-
tium eſt: *In quæſtione propoſita*,
num.5.verſic.*Tertio fallit*,vbi aſſe
rit,vt quanuis lex ſtatuat,vt eius
diſpoſitio extendatur ad caſus
præteritos (vt habetur in dictæ
22 Reginæ ſanctione)nõ debet ex-
tendi ad illos:in quibus tollere-
tur ius tertio quæſitũ,ne ex ipſa
iuſticia iniquitas oriatur: idem-
què docet Albericus in tract.ſta
tutorum,quæſt.70.num.17.Ab-
bas in cap.2. nume. 4. poſt gloſ.
ibi, de conſtitur. cuius doctrina
eſt,ſtatutum non deberi trahi ad
præterita,nec prætextu damni,
vt damnificetur, qui actum geſ-
ſit, nec reſpectu retractationis
actus,quia actus prius geſtus nõ
debet retractari,idem Abb.in c.
vlti.de conſtitutio.num. 10. vbi
ait ad præterita, ex quibus præ-
iudicium fiat iuri iam quæſito,
23 in re,legem non extendi: etiam
ſi Princeps expreſſè aſſerat,vt e-
ius conſtitutio ad præteritos ca-
ſus trahatur,ideoquè iura, quæ
ad præterita extenduntur, non
24 comprehẽdere ea, quæ ſunt de-
ciſſa ſententia, tranſactione, ſo-
lutione,

ſolutione, vel præſcriptione, neque ea, de quibus pēdet lis in ſecunda inſtantia, docet notabiliter Aretinus conſil. 104. prope fin. Paul. Caſtrenſ. conſ. 89. & cōſil. 244. Alexand. conſi. 85. Barb. conſil. 86. & Additio. Caſan. in conſuetud. Burgund. in text. cōcluſionis & approbationis conſuetudinis, verbo, *Edentendons*, nume. 1. Abb. in cap. fin. de conſtitutionibus, nume. 9. & in ipſo met prædictæ dominæ Ioannæ Reginæ ſanctionis caſu, ſcribit Menchaca de ſucceſ. creat. §. 18. num. 274. idem Controuerſ. Illuſtrium, cap. 44. nume. 3.

25 Quibus ſuffragatur nam quāuis generalis declaratoria lex, ex eius natura extēdatur ad præterita, non tamen extenditur ad caſus perfectos & conſumatos, vel ad eos, qui ex his dependēt, vt teſtatur Calcaneus conſil. 15. num. 12. Iaſ. conſ. 120. libr. 4. Cephal. conſ. 591. num. 15. lib. 4. On

26 dedeus conſ. 16. num. 17. Firmās etiam actum futurum legem nō reſpicere ad infirmādum ius tertio quæſitū in re, Felin. in cap. vltimo, de conſtitutionibus, in 5. Fallentia, verſi. *Reſpicit autem*, Onded. vbi ſup. n. 18. & ante eos docuit Bart. in l. vltima, C. ſi contra ius vel vtil. pub. nu. 4. ibi: *Et ideo puto quod non ſufficeret ſi diceret aliquo, non obſtante quia iſtud eſt ge*

27 *neraliter loqui*: quæ doctrina, & ex alio ſuadetur nempè, quia ipſamet Reginæ ſanctio in fine ait, caſus prçteritos iudicandos Taurinis legibus, niſi in eis expræſſe dictū ſit, vt ad præterita negotia non extendātur, at in omnibus Tauri legibus (ſi me memoria non fallit) nulla eſt quæ ſpecialiter hoc decidat, & ſic ne fruſtra lex impoſita ſit contra regulam text. in l. Labeo, de Carbon. edito, l. 3 ff. de mili. teſt. l. 2. ad finē, C. cōmunia, de leg. tacite virtualiter, vt ita doctrinæ gratia loquar, & implicite debemus acci

28 pere eius verba, ſecundum antetiorem interpretationem. Ita vt quotieſcunque lex Tauri, nō declaret, ſed nouum ius conſtituat, corrigatvè ad præterita negotia non trahatur: Hic itaquè erit verus intellectus noſtrę legis 27. nempè vt in l. par. dum lex declarat, ad prçteritos caſus extendatur: in vltima verò parte dum corrigit, vel nouum ius ædit, futuros tantum proſpiciat.

29 Poſtremò, prædicta dominæ Reginę Ioannæ ſanctio declarāda, & limitāda eſt, in his quæ formam reſpiciunt, ex pulchra deciſione, textus in l. iubemus, C. de teſtamen. in illis verbis: *Quid enim peccauit antiquitas, quæ præſentis legis inſcia priſtinam ſequuta eſt obſeruationem*, & in l. teſtium, C. de teſtibus, ibi: *Scientes in poſterum*, docet Crotus in l. omnes populi, ff. de iuſti. & iure, 5. quæſtione principali, Belug. in ſpeculo. §.

41.

41.verſi.*Lege Regni*,num.5.quibus addo gloſſam celebrem, in cap.1.verb.de cætero,de poſtulatione Prælatorum,in 6.illis verbis:*Licet iſta conſtitutio, ſit iuris veteris declaratoria, puto tamen per hoc verbum Papam, præcedentes electiones ſic factas noluiſse comprehendere, et potuit eſse ratio, quia omni communi iudicio ante iſta decretalem forma hæc bona eſse putabatur, vnde inijceretur laqueus ei, qui communi iudicio non peccauit:* quæ gloſſa communiter ab omnibus recepta eſt, & eſt alia gloſſa ſimilis, in procemio Clementinarum, verb. De *cætero:* alioquin enim abſurdum magnum ſequeretur (à quo tolendo valet in iure argumentũ, vt in l.nam abſurdum,ff.de bon. libertorũ) omnes enim diſpoſitiones ante leges Taurinas factę, præcipuè illæ,in quibus non ſeruata eſt forma vocationum legis 27.Tauri,corruerẽt innumeraque Hiſpaniæ primogenia à parentibus de tertio & quinto conſtituta ſubuerterentur, cum forma legis Taurinæ, ante eius æditionem cognita non fuiſſet, & ſic à diſponentibus ſeruari minime poſſet.

Oritur itaq; ex prædictis noua acutiſsima vtiliſque, & omnino menti commendanda concluſio, nempè, vt quanuis lex declaratoria ad præterita extendatur, non procedat quando in ea apponitur forma, quoad hanc enim nulla ratione trahi poteſt ad caſus præteritos,etiam ſi a legis cõditore explicite & expreſſe ſanciatur,vt ad eos extẽdatur debet enim accipi, & interpretari ſecundum iuris terminos, quos ſupra monſtrauimus. Has igitur duas prædictas exceptiones amplectitur lex noſtra ſtyli, in illis verbis. *E ge la mandaſse eſta tercia parte en ſu teſtamento, e ante que finaſse dieſse el Rey otro fuero a aquel lugar*, & rurſus, ibi: *Vale la manda fecha en el teſtamẽto, que fue fecho en el primero fuero: Calo que dize en el fuero que dio el Rey d'ſpues nõ ſe entiende a las coſas paſsadas e de ante fechas, o mandadas, o otorgadas, mas ha las por venir.* Apertè enim hæc verba demõſtrãt legem quã tunuis declaratoriam,nunquam præterita negotia reſpicere,quæ perfecta & conſummata erant, & ex eis alicui ius erat quæſitũ. Itidẽ, & nouam formam à lege appoſitam,non comprehendere ea,quæ ante legis æditionem facta ſunt,ſed ſolum in futuris negotijs obſeruandam. Quæ profecto lex omnino menti ad ſcribẽda eſt,licet nullus ſcriptor, quẽ legerim eius meminerit,decidit enim caſum iuri rationi,& Doctorum oppinioni admodũ proeluem,& ad intellectum.l.27.ſatis vtilem,& perſpicuũ, & in indiuiduo declaratorię legis,vt ex inſcriptione legum,huius Codicis conſtat.

Secun-

Secunda quæſtio.

30 QVoad ſecundam quæſtio-
nem, in qua tractare cupi
mus, an l.27. Tauri,
quę de tertio loquitur habeat lo
cum, quando in omnibus bo-
nis, vel in maiori parte eorũ gra
uamen adjiciatur, primogeniũ-
què inſtitutum ſit, dicendum eſt
prædictæ l. deciſionem, ſuper ter
tio bonorum æditam procede-
re, quoquè poſſe, quando maio-
ris, quàm tertiæ portionis pri-
mogenium inſtituatur, Molina
lib.2.c.11.nu.11.verſ. *Secundo quia
ordo*, Xuarez in l. quoniam, ſu-
per l. regia, limitation.2. per totã
Rubeos in cap. per veſtras nota-
bili.3.§.4.numer.3.& §.21.num.
1.& §.24.numer.7. vbi diligens,
Baldeſius in nouis additionibus,
& Rurſus tradit Molina, libr.2.
cap.15. per totum: dificultatem ta
mẽ habere poteſt in prædicti pri
mogenij inſtitutione, abſquè re
gia facultate, poteſtate ſola præ-
dictæ, l. Taurinæ dificultas au-
tem in duobus conſiſtit.

Primum, nam ſi filius vnige-
nitus eſſet, nequè ex tertio pri-
mogenium ei fieri poſſet? Cùm
omnia paterna bona, abſquè gra
uamine ad eum ſpectent.

31 Secundum, nam ſi alios fratres
haberet, vltra tertium nõ poſſet
grauamen imponi, primogeniũ-
què inſtitui, prædicta itaquè ſe-
cunda quæſtio inanis videtur, cũ
caſus contingere nequeat, ſed ni
hilominus pro ipſius intelligen
tia animaduertendum eſt, in pri
mo caſu, quando primogenium
inſtituitur ex tertio bonorum
in filio vnico, abſquè principis fa
cultate, ſinè controuerſia nullũ
32 eſſe, cum enim omne æſ. patris
ſit legitima filij de tracta quinta
portion. l.9.tit.5.l.3.for.& tertiũ
ſit tantum liberis relinquẽdum
inter quos, ex deciſione, l.27. gra
uamen locum habet, ſi vnicus fi
lius extet, id pater in jicere ne-
quibit, cum & hoc tertium, ſicut
cætera bona ſinè grauamine, ad
33 vnigenitum filiũ pertineant, nul
lam itaquè iu eum liberalitatẽ,
pater exerceret, vt cenſet Palac.
Rub. in d.l.27.numer.2. Grego.
in l.8.titul.4.part.5.ſchol.4.& in
l.2.titul.15.part.2.in gloſ. verbo,
Maioria, ad finem Anton. Go-
mez in l.17.Tauri, nume.19. idẽ
in l.40.numer.55. Tellus in l.20.
Taur.numer.2. Couarr. variarũ,
lib.1.cap.19.nume.73. Bernard.
Diaz, reg.141.& alij plures quos
recenſet Molin.lib.2.cap.11.nu-
mer.3. vbi firmat hanc opinio-
nẽ, apud omnes Hiſpanos ſcrip
34 tores, abſquè controuerſia eſſe
receptam, hocquè iure vtimur,
licet Parladorius quotid. libr.1.
cap.7. vnici filij patrem poſſe, ei
prælegatũ adſcribere tertiæ por-
tionis aduerſus communem cõ
tendat per totum caput, ex pluri-
bus argumentis, quæ ibi inſpici
pote-

poterunt,qua inre non Immorabimur cum contrarium longe verius ſit. In ſecundo verò caſu quandoquis plures liberos habens vltra tertium & quintum primogenium inſtituat prætextu dict.l.27.nulli dubium eſt,cęterosfilios poſſe reuocare in eo, quod egrediatur tertiã & quintã portionem, cum in ipſorum legitima grauamen inijci nequeat, iuxta l. quoniam, & ibi ab Scribentibus adnotata.

35 Scio tamen nonnullos caſus euenire poſſe,in quibus primogenium in vnico filio inſtitutũ, & in alijs vltra tertiam portionem, & quinti reſiduum ſubſtineri poſsit, veluti ſi primogenium irreuocabile à parente in perſona filij vnigeniti inſtitutum fuiſſet, cum bonorum tradditione,abſq;vſusfructus reſeruatione:tũc enim cũpater honoret filiũ tradẽdo eidem,quod non adſtringebatur, vſque ad mortem relinquere grauamen inijci poterit, ex vulgari regulà; l. ab eo, C. de de fidei commiſſ. Rurſus & verificari po-
36 terit in filio,qui alios deſcendentes habet:nam cum & hi ab auo meliorari poſsint,& inter ipſos filij vnici electio à patre facta ſit, & grauare, quoad tertium poterit, licet non infitiar controuerſam hanc opinionem eſſe inter Couarruuias lib.primo variarum, capite.19. numero. 4. qui affirmatiuam partem admittit, & inter Antonium Gomecium in l.17. Tauri,numer. 19,qui negatiuam tanquam veriorem eligit) rurſus præ dictis accedit ſi filius vnicus a grauamine primogenij non reclamaſſet,ſed per totum tempus vi-
37 tæ tacuiſſet. Vel in ſecundò caſu cæteri fratres, conſenſiſſent meliorationi, vltra tertium & quintum, & vi huius conſenſus bona titulo primogenij 30. annis poſsiderentur:tunc enim ex huius temporis lapſu iure communi inſpecto à grauaminis impugnatione filij excludentur bonaque ipſa perpetuo reſtitutioni erunt obnoxia,iuxta gloſſ. in l. licet, C.de iur.deliber. Xuarez in l.quoniam,C. de inoffic. 10.ampliatione, nu-24. Baetium de non melioran. cap.9. numer.10.quos refert & ſequitur Molin. libr. 2. cap. 11. num.7.licet iam apud nos obſeruanda ſit forma, l. 41. Tauri.

38 Quibus addo, nam ex ordine ſuccedendi in aliqua re, in vno ex familia primogenium inducitur,vt in indiuiduo tradit Iſernia, in capit.Imperialem,§.præterea ducatus, de prohibit.feudal.alienatione, numer.37. vbi illum ſequitur Afflictis,numer.11. idem Iſernia,libr,3.conſtitution. rubr. *In aliquibus*,numero 40.& in cap.1. de controuerſia inter pares terminanda, num.

nume.11.vbi ait, tempus triginta annorum rem afficere tali cõ
39 ditione, vt perpetuo primogenio ſubiecta ſit: idemque teſtatur Afflictis in capite. 1. ex quibus cauſis feudum amittatur, nume.72. & indiuidualiter Guido Papę conſi.131.cuius initium eſt, *Circa proceſſum*, num.4.verſic.
40 *Et iſta reducendo*, vbi ait, lapſum triginta annorum ſufficere ad inducendam primogenituram, & melius Bald. in l. Explacito, in fin. C.de rerum permutatione: idem in l.ſcimus, in principio, nume.10.verſ. Quinto quæritur, C.de inofficioſ. Grammaticus conſil.145. num.3. Faber. in §.Ex non ſcripto, numer.6. de iure naturali.

41 Quinimò, & quod verius eſt ſufficeret fratrem melioratum vltra tertium & quintum bona poſſediſſe primogenij titulo per ſpatium dictorum triginta annorum, eius fratribus, videntibus, ſcientibus, & non repugnantibus ad hoc, vt deinde reclamare nulla ratione queant, ex deciſione textus in capite, Cum de beneficio, de præbendis in ſexto, & declarat Afflictis in dicto §. Præterea ducatus, à numer.10. vſque ad 12. & & refert plures Molina libr.2.
42 capite 6. à numero 24. Et confirmatur nam regulare eſt vnam progeniem inter perſonas familiæ tacite inducere poſſe ſucceſsionem, in aliquibus bonis iure primogenij, doctrina eſt Ioann. Andreę in Additionibus ad Speculum, titu. de inſtrumen. æditione, §.compendioſe, verſicul. *Sed nunquid pro qua*, & pro hac opinione ſolet allegari textus in l. 2. §. deinde de origine iuris, & hanc opinionem tanquam magis communem amplectitur, Anton. Gabriel lib. 6. communium opinionum, titul. de conſuetudine, concluſione 5. numero.7. & plura retulit Molina dicto cap. 6. nume.1 qui licet nume.6. velit diſentire: tamen intelligendus eſt, quando hæc conſuetudo trahe retur, vt faceret ius inter aliquos extraneos, ſed quando illa inducitur inter ipſos fratres, vt in noſtro caſu, vel inter aliquos de familia, tunc abſque dubio vera eſt prædicta communis opinio, de qua ſupra: quia ſpatio triginta an-
43 norum omnis actio, & ius præſcribitur, & tollitur, lege omnes, l. ſicut, de præſcriptione triginta, l. licet, C. de iure deliber. vbi Doctores, & teſtantur communem Socinus, numero 3. Iaſon. numero 9. in lege ſi filius qui patri, ff. de vulgar. Præſertim ſi res eſſet qualificata, quo caſu primogenium ſubſtinebitur, ex gloſſa in l. Quoties, prima, ibi: *Quia turris*, de fidei commiſsis, Barbat.

bat.conſ.32.lib.2. Socinus Iun. conſ.108.lib.2.num:33.Veroius cóſ.84.num.11.& 71.lib.2.Gra-
44 tus conſ.124.num.4.lib.2. Quibus ſuffragatur:nã bona primogenij,vt manifeſtum eſt, aduerſus omnes ſucceſſores præſcribi poſſunt pręſcriptione immemoriali,iux.l.41. Tauri,idemquè dicẽdum erit in pręſcriptione 30. vel 40.annorum cum titulo, cũ hęc poſſeſsio,ſeu pręſcriptio immemoriali comparetur,adeo,vt quoties lex immemorialem deſiderat pręſcriptio 40.annorum cum titulo huic comparetur, c.
45 cum perſonæ,§.quod ſi tales de priuilegijs lib.6.vbi ad probandam exemptionem ab ordinario,in qua ius commune præſcribenti reſiſtit,&per conſequẽs requiritur tempus immemoria le ſuffiicit præſcriptio 40. annorum cum titulo,& ita ex illo textu arbitrati ſunt, ibi Archidiaconus,Ioan.Andr.Philip.Francus,& alij Scribentes, & probat etiam tex.in cap.1.de præſcript. lib.6 vbi Doctores,& tradit Doctor Molina libr.2.cap.6.nu.52. vbi huius opinionis innumeros recenſet, & communem appellat Burgenſis de Paz,conſ.33.numer.26.& conſ.41.num.10.nam quàuis noſtrates interpretes ma
46 gis communiter doceant poſſeſſionem 30.vel 40.annorum ſufficientem non eſſe,ad hoc, vt aduerſus omnes ſucceſſores primogenij præſcribatur, cum titulo tamen nullus negat, præſcribi primogenium poſſe lapſu prædicti temporis, vt videre licet ex Molina, & Burgenſi vbi ſupra, & ex ario Pinelo in authẽtica, niſi tricennale, numer.55. C.de bonis maternis,vbi defendit præſcriptionem longiſsimi temporis, etiam abſquè titulo ſufficere aduerſus omnes ſucceſſores,tam natos quam naſcituros, itaquè cum in noſtro caſu titulus ipſius teſtamenti,& primogenij inſtitutionis, & lapſus quadraginta annorum interueniant,abſquè dubio prædicta opinio procedet. Quibus adſtipulatur: nam & in caſibus in qui-
47 bus facultas Regia deſideratur, ex lapſu quadraginta annorum interueniſſe videtur, ex ſententia Mathei de Afflictis.in c. Imperialem,num.27. verſ. *Vigeſimo quarto quaro*, de prohibita feudi alienatione,per Federicum, vbi ait aſſenſum Regium in alienatione feudi requiſitum ex lapſu 50.annorum præſumi licet Doctor Molina lib.4. de Hiſp. primogen.c.10.nu.vltimo contendat,hoc admittendum non eſſe in primogenijs Hiſpaniæ, ſcilicet,vt ſoli 30.anni ſufficiant, ad huiuſmodi aſſenſum Regium præſummendum,longius enim tẽpus deſiderari defendit, vt ibi inſpicere licet , in noſtro vero caſu,quãdo titulus & lapſus 30.

Oo vel

etiam cum titul. ſufficiens eſſe,
quo caſu veriorem exiſtimo ſu-
perius relatam opinionem, de
qua re intuendus eſt, Alexan-
der conſilio.101.nume.21.&.22.
volumi.7. nam licet res reſtitu-
53 tioni ob noxia poſsit præſcribi
legitimo tempore, iuxta ſenten
tiam Pauli, in l.vltima, C.com-
munia de legat. intelligetur, ta-
men reſpectu illius contra qué
eſt, decurſa præſcriptio: reſpectu
autem ſequentium, qui poſtea
ſuccedunt in dictis bonis præſ-
criptio nocere non poteſt præci
pue, de iure huius Regni extan-
te, lege.45. Tauri, vbi cauetur
54 in ſucceſſores primogenij mor-
tuo anteceſſore transferri poſſeſ
ſionem ciuilem, & naturalem
bonorum primogenij, etiam ſi
ab alio occupata ſint, quo fiet, vt
ille tertius, qui occupauerat prǽſ
cribere, nequeat cum nó habeat
poſſeſsionem ciuilem, & illa re-
55 ſideat pœnes ſucceſſorem ſequé
tem, cum ciuilis poſſeſsio ſit,
cauſa præſcriptionis, & contra
ciuiliter poſsidentem, nequa-
quam prǽſcribi poſsit, iuxta glo
ſas ordinarias communiter re-
ceptas in lege male agitur, C.
de præſcriptione.30.vel 40.& in
lege prima, C.de ſeruis fugiti-
uis, & ita declarat Gregorius Lo
pez, vbi ſupra, Anton. Gomez,
in l.40. Tauri, numer.90. qui ad
hoc inducunt dictam, l.45. Pine
lus in authentica, niſi tricenna-
le, C.de bonis maternis numer.
56 49. Rurſus alius caſus erit, ſi fi-
lius, ſcilicet, vnicus grauamen
acceptaſſet, & ei expræſſe con-
ſenſiſſet cæterivè fratres in alio
ſecundo caſu explicite quoquè
57 aſſentirent grauamini in legiti-
ma eorum impoſito, & ei renun
ciaſſent cum ſolemnitatibus à
iure requiſitis, vt quotidie con-
tingit præſertim in filijs, & filia
58 bus cænobitis in his enim om-
nibus caſibus, & alijs congeſtis
à præfatis ſcriptoribus, & præ-
cipuè à Molina in dicto capite
11. ex numero quarto, vſquè
ad decimũ ſubſtineri primoge-
nium poſſet, vi, & poteſtate, præ-
dictæ, l.27. Tauri, etiam ſi de om
nibus bonis, vel de maiori par-
te inſtitutum fuiſſet: itaquè quę
de tertio lex ſtatuit, idem de a-
lijs bonis admittemus in caſi-
bus prædictis, & ſic non fruſtra,
hanc quæſtionem adiecimus: aſ-
59 ſeroquè in renuntiatione, & cõ-
ſenſu à filio vnigenito, vel alijs
fratribus præſtito in caſibus ſu-
pra adnotatis nullam dubitatio
nem eſſe communis enim om-
nium ſententia eſt, & in l. ſi quã-
do in §. illud, C. de inofficioſo
60 expreſſè deciditur. Illud tamen
ſilentio prætereundum non eſt,
an conſenſus tacitus filiorum ip
ſis præiudicet, & ſanè Paulus in
l. filio præterito, numer.7. de in
iuſto rup. teſtatur ſimilem con-
ſenſũ filijs præiudiciũ nõ afferre.

licet pluribus annis tacuerint,ra
tio autem ſecundũ eum eſt,quia
a lege ſummouetur grauamen
ipſo iure,l.quoniã , C.de inoffi.
ſimplex:itaq; conſenſus non ſuf
ficitr,cum non reperiatur ſuper
quo cadere queat,quæ Caſtren-
ſis doctrina pulchra eſt, theori-
ca,ad Molinam in d.c.11.n.7.lib.
2.qui i contrariã opinioné,Paul.
ſuppreſſo cõnatur defendere.

Tertia quæſtio an prædicta lex.27.
inducat formam.

61 QVanuis in iure noſtro duę
formæ ſint,altera ſubſtan-
tiæ,quoad iuſtitiam
contractus alia verò ſolemnita-
tis,& inter eas hæc diuerſitas cõ
ſtituatur:nam forma iuſtitię ſuf
cit adimpleri,quoad effectũ iux.
tradita à Menoch.conſ.1.n.415.
lib.1.Symon de Prętis,conſ.179.
nu.15.Cephalo cõſ.156.n.9.lib.
2.quo caſu hęc forma dicitur ad
iuſtitiam contractus,vt cõmuni
ter ſcriptores docent,forma ve-
rò ſolemnitatis non ſolũ,quoad
62 effectum & iuſtitiam, ſed & in-
ſpecifica forma adimpleri de-
beat,vt latè pro ſequitur Alber-
tus Brunus in tract. de forma &
ſolem.in c. *Quando cenſeatur ali-*
quid traditum pro forma,fol.37.col.
2.verſ,*Ego igitur in hac deficili*,& in
fine quoq; illius capitis,Pariſius
col.49 nu.15. & 16.3.p. prædicta
tamen lex noſtra.27.Tauri abſ-
què dubio,de forma ſolemnita-
tis,loquitur:& ex ea prædictam
ſolemnem formam induci nun-
cupatim tradunt Palacios Rub.
ibi, nu.50. Gomez Arias nu.18.
Caſtillo n.36. Tellus nu.7.& n.
22. Auẽd.glo.2,nu.2.&ſeqq.Mo
lin.de primog.lib.2.c.11.nu.12.
Mieres 2.part. quæſ.6. num.25.
Matienço in l.11.titul.6. libr.5.
compil.gloſ.11.num.1. Angulo
de meliorat.l.11.glo.4.numer.1.
Gutierrez lib.3.practicarũ,quæ-
ſtion.51. numer.5. & ſic negari
nequit quin hæc ſit vera, & cõ-
munis opinio,iure, & authori-
tate,tantorum iuris peritorum
fulcita,vt nullatenus ab ea diſce
di poſsit. Tũ quia lex.27. nulli-
tatem inducit,ſi ordo ab ea per
ſcriptus non ſeruetur:procul du
bio itaquè eſt formæ inductiua,
quoniam requiſitũ ex eius defe-
ctu inducitur nullitas pro for-
63 ma habetur, docet Alex.in l.1.
col.2.n.7.de lib.& poſt.& Oſaſ-
cus in deciſ.165.nu.16. ratio ita-
què finalis prædictæ legis 27.nõ
ſolum eſt,ex eo,quia tertiũ ſit le
gitima inter filios,nec ne,in quo
forma iuſtitiæ reſpicitur ; ſed
quia prædicta lex ſtatuit,vt ſecú
dum formam ibi,contentã,ſub-
ſtitutiones fiant,& non aliter,&
ſic hęc ſolemnitatis forma inter
uenire debet,ſicut idẽ ſtatuitur,
in l.humanitatis,C.de impube.
a qua noſtra lex deſumpta eſt,
itaq;quãuis forma iuſtitiæ inter
ueniat

mat,ſi ſubſtantialis,formalis, & ſolemnis,non interſit, prædictæ l.27. non erit ſatisfactũ, ſicut de ſolemnitate probatoria, & ſubſtantiali dicimus: nam quanuis veritas probetur non ſufficit, niſi & ſolemnitas intercedat lex 2. C.de fideicom.lex ſi veritas, vel ſolemnitas,C,eod.tit.ibi:*Si veri*
65 *tas, vel ſolemnitas iuris deeſt*, & in fine,ibi:*Adſolutionẽ urgere non poteſt*,et docet Bart. in l.nemo poteſt in princ.de leg.1.Iaſ.ibi in 1. lectura,nu.17.& in 2.nu.21.&Ripa nu.35.Dec. in l.2.C.de bono. poſſ.ſecundũ tabul.n.5.&6.Aretin.in d.l.nemo pot.col.2. circa principiũ nu.6.Alex.in l.1.ff. de cond.in debiti in prin.& ibi Iaſ. n.17.Couar.in c. cũ eſſes,n.8. de teſt.Alcia.in d.l.nemo pot.n.23.
66 Tel.in l.3.Taur.2.p.n.21.&ſeqq. et non ſolũ in foro exteriori in quo neceſſario iudicandũ eſt,ſecundũ præd.ſolemnitatẽ, ſed et in foro interiori deſiderari,probat Bal.in rep.l.1.n.55. C.de Sacroſ.Eccleſ.Iaſ. in l. ſi poſt diuiſionẽ,C.de iuris,et fact.ignorãtia,Fortunius Garcia de vltimo fine illatione 15. Dec.in l.2. poſt glo.ibi de bonor.poſſ.ſm̃ tab.n. 3.Soto de iuſt. lib.4.art.3.col.4.
67 Ex indeq; infertur formã prædictæ,l.27.vt pote ſubſtancialẽ eſſe præciſſe obſeruandã,& in qualibet parte,etiã minima immutari nõ poſſe,cũ quælibet mutatio vitiet diſpoſitionẽ, vt docet

Ant.de Butr.in c.Piſanis notab. 7.n.9.de reſt.ſpol.Bald.Immola Cuman.Caſtrenſ.& cõmuniter Scribentes in l.1.ff.de lib.&poſt. Dec.in auth.qui rẽ,n.19.verſ. *Et pro modica*, C.de Sacroſ.Eccl. Egregiæ Franc.Bechius cõſ.12.n.
68 29.& 30.& latè Syluester Aldobrãdinus.cõſ.1.nu.262. & ſeqq. nã forma eſt,de genere indiuiſibiliũ,vt adnotauit Bald.in l. Prædius poſt initiũ,ff.de arbitr. idẽ Bal.in l.certi cõdictio,§.quoniã col.9.n.27.verſ.*Ponè quod vtile*,ſi cert.pcta.Brunus de forma & ſolemnitate,tit.de poteſt. & effectu formæ ,col.35. verſ. *Septimo*
69 *prædicta regula*, & ideo quælibet diuiſio,ſeu mutatio totũ corrũpit,Iacobus Burricarius,& Alberic.in d.l.certi cõdictio, §.quoniã,Bechius in præallegato,cõſ. 12.& Aldobrãdinus in prędicto
70 cõſ.1.nu.263. & Nata cõſ.162.n. 7.& 8.in his enim , quæ ſunt de forma,ſi receditur àparte receditur à toto forma enim ex integritate ſua conſiſtit , vt teſtatur Bald.in c.cũ adeo,ſub nu.3.verſ. itẽ ex paruo de reſcriptis,& forma ſemper præſumitur ſubſtantialis,& ſolemnis,vt tradit Tira. cũ pluribus de retract. cõſanguineorũ,§.36.gl.2.n.29.& à Doctoribus cõmuniter traditũ firmat Ludol.Scrader.in tract.feudorũ p.10.ſect.20.nu.270.&Franc.Bechius conſ.66. nu.10. & Surdus, conſ.282.num.9.& 10.libr.2.

71 Nō tamen omitto, Angulū ad dict. l. 11 titul. 6. lib. 5. Compilat. gloſ. 4. numer. 9. 13. & ſeqq. contendere formam vocationū prædictæ legis 27. eſſe modalem, cū vſa ſit lex dictione dummodo, ibi. *Con tanto*, formaquè modalis non reſoluat in totum, ſed obliget, & aſtringat ad obſeruantiā ſecundum Bald. in cap. dudum in ſecundo de electione, ſed Guido Papæ, conſ. 205. numer. 23. & Ripa lib. 2. reſponſ. conſilio. 9. pertotum aiūt dictionem dummodo conditionē inducere, de his quæ latius in ſequenti quæſtione tractabo.

Quæſtio quarta, an forma grauaminū contenta, in d. l. 27. ſit indiuidua, at vero in quolibet gradu ſubſtitutionum.

72 EXemplum huius quæſtionis eſt, vt pote ſi teſtator faciat vocationem deſcendentium, & aſcendentium, & tranſuerſaliium. In ſubſtitutionequè deſcendentium alliquem omittat, vel excludat, in fauorē tranſuerſalis, quæſtio erit an hæc diſpoſitio valeat, quoad deſcendentes, & illos quos potuit & debuit præferre teſtator impugneturquè, quoad trāſuerſales quos nulli deſcendenti, vel aſcendenti anteponere potuit, an vero tota diſpoſitio, & ſubſtitutio, quoad omnes corruat, & pro nōn ſcripta habeatur.

73 In hac quæſtione duæ ſūt opiniones, prima eſt formam dictæ legis 27. indiuiduam eſſe, ita vt debeat ſeruari, in totum nulla, etiam minima parte deficiente, aut immutata alioquin totum actum factum cōtra formam, & ordinem legis irritū eſſe, & nullius effectus iux. Bart. doctrinā, vbi omnes cōmuniter in l. Græce, §. illud, ff. de fideiuſſ. qui docent quatuor modis aliquid cēſeri indiuiduū 1. ratione formæ

74 in actu requiſitæ, iux. l. §. illud. 2. ratione neceſſariæ dependētiæ, l. 1. & 2. ff. de pecul. legato. Tertio propter voluntatem contrahentium, l. Pedius, ff. de arbitris quarto, ex natura & ſubſtantia rei, vt in ſeruitutibus, l. 4. §. cato lex ſeruitutes non diuiduntur, de verbor. oblig. erit ergo hic caſus indiuidui præ tex. formæ requiſitæ à dict. l. 27.

75 Vlterius, & ſecundo quia in indiuiduis, vtile, per inutile vitiatur, & impeditur, l. 1. §. itē quæritur, ff. de aqua quotid. & æſtiua, & docet Petrus Pechius in regula vtile, per inutile 37. nu. 11. de reg. iur. in 6. & Sebaſt. Medicis in tractatu de reg. iur. 2. p. regul. 6. cuius initium eſt vtile per inutile, nu. 24. 2. thom. ibi: *Forma cum ſit de genere indiuiſibilium in ea vtile per inutile vitiatur*, Doctores cō muniter in l. certi cōdictio §. quoniam

niã,ff.ſi cert.petat.& in l.1.§.ſed & ſi,de verb.oblig. Rol. a Valle conſ.73.nu.65.vol.3.& idem Sebaſtianus Medicis,1.part.eiuſdẽ tractatus reg.5.quæ incipit,*Minimum*,pagina.36. numer.35.ibi: *Forma diſpoſitionis ſi deficit in minimo vitiat actum*,& Euerardus in loco,ab effectu formæ, numer. 2.& indiuidualiter tractat,Ioan. Crotus conſ.76. articul.3. num. 24.& 25.lib.1.& Sfortia in conſ. 96.nu.7.&.8.& pulchre Camerarius in repetitione,l.Imperialẽ de prohibita feud.alienation. pag.245. & ex noſtris Sarmiẽto Select. lib.6. cap.5.per totum.

76 Deinde,& tertio,quia vbi forma requiritur non valet etiam actus modo, quo valere poſsit, vt notabiliter inquit Baldus, in l.quæcunquè poſt principium, C.de bon.quæ liberis,& probat text.in l.an inutilis, ſecundum vnicum intellectum,ff. de acceptilationibus,& in l.non codicillum,C.de teſtam. vbi Iaſ. num. 4.Salicetus,num.2.Crotus conſil.76.num.27.& docuit Bartol. in l.1.§.ſed ſi mihi,ff.de verborũ obligation.& ibi Aleiatus, nu. 2.& ſequentibus,& Bertrandus conſ.269.num.10.lib.3.

77 Huc pertinet,quia in caſu,& ſpecie noſtrę legis 27.apponitur clauſula annullatiua, & decreti irritantis:nam vltra formam ab ea contentam,ſi cõtra fiat annullando procedit, & ſic ex verbis prohibitiuis,& denegãtibus potentiam aliter diſponendi,cenſetur actus eficaciſsimè prohibitus,vt per Iaſon. in l.non dubiũ num.60. C.de legibus,Baldum, Fulgoſ.& Alex in l.vltima,ff.de ferijs, Baez.de non meliorand. cap.35.quando enim apponitur decretum actum irritando inducitur effectus in cauſa efficiẽte,vt Doctores cõſiderãt in lege

78 non poteſt,ff.de furtis,& in reg. 1.de reg.iuris in 6.& notat Iaſ. in dict.l.non dubium aſſerẽtes, ſi non valet actus eo modo, quo fit,non valere, vt valere poteſt, quando deffectus exiſtit in cauſa efficienti,vt reſoluit Dominicus Gem.in cap.1.§. idem quoquè,num.9.de deſponſ. impub. lib.6. vbi ita ſcribit: *Quando id quod agitur non valet, vt agitur propter deffectum poſſe,& ſic eſt deffectus in cauſa efficienti,tunc ſi lex rẽſiſtit,& ſi non valet,vt agitur nequè,vt valere poteſt*, idẽ teſtatur Ludouicus Ranenſis in l.1. §. ſi quis ita, de verb. oblig. & ex eo Felin. in c. cũ ſuper Abbatia de offi.& pot.iudicis de legat. poſt Abbateſ.ibi,nu.12.quibus ſuffragatur,tex.in d.c.cum ſuper.ibi: *Voluntate,& poteſtate ſibi mutuo aduerſantibus,cũ noluerit quod potuerit, & quod voluit adimplere nequiuerit*,quod vſquè adeo verũ eſt, vt

79 ſi lex reſiſtat potentiæ,ſi erratur in forma nõ valet act' eo modo, quo poteſt etiã ſi adſit clauſula,

ter maſculos remotioris lineæ, ac gradus excludantur, & num. 53. ſcribit hæc verba: *Quod is qui ex legum Regiarum facultate ex tertia bonorum portione primogenitum inſtituit nullo pacto poterit filias fœminas, ab eius ſucceſsione propter maſculos tranſuerſales excludere*, & Rurſus, num. 55. ibi: *Quod cum in textu ij prælegato, ex l. 27. Tauri parentibus conceſſa ſit facultas faciendi quaſcunque vocationes ac ſubſtitutiones dummodo prius teneatur vocare deſcendentes, & eis deficientibus tranſuerſales iſq. ordo adeo præciſſe debeat obſeruari, vt illud quod in contrarium factũ fuerit nullum futurum ſit, conſequens eſt, quod eo ordine tã in fœminis, quã in maſculis præpoſterato, maioratus ſubſiſtere non poſsit.*

85 Et prædictis, & ſeptimo adhæret ſingularis Bartoli doctrina in l. ex facto de vulgar, num. 29. vbi in caſu, l. humanitatis, C. de impub. quæ perſcribit ordinem ſubſtituendi mẽte captis, ait ſubſtitutionem factam non ſeruato ordine illius legis in totum vitiari, & tradit Baldus in dict. l. humanitatis, verſic. 6. nota & Paulus ibi, nu. 2. & 3. idem Paul. conſ. 222. numer. 3. & conſ. vltimo lib. 2. Angel. de Peruſ. inter conſilia Saliceti vltim. voluntatũ, conſ. 134. num. 207. volum. 1. & ſequitur Simõ de Præt. de interpretatione vltima. voluntatũ lib. 3. interpretatione. 1. dubitatione. 2. ſolutione. 7. numer. 14. & 17. & Molin. libr. 2. cap. 11. nu. 12. & 13. qui docent ſubſtitutionẽ factã non ſeruato ordine prędictæ, l. humanitatis non conualeſcere per mortẽ illius, qui erat primò ſubſtituẽdus, vtin l. quod ab initio, ff. de regulis iuris, & in l. ſerui, & filij, ff. de furt. à Iuriſcõſultis traditur.

86 His, & octauo adſtipulatur, quia quando actus fit contra formam legis, etiam ſi cauſa ceſſauerit non tamen ceſſat nullitas, neque cauſa ceſſante ceſſat effectus eius, tradit Imola in l. qui ſoluendo, ff. de hæred. inſt. Romanus conſ. 509. quem refert, & ſequitur Decius in dict. regula, quod ab initio, Nata conſ. 676. num. 33. cum ſequentibus, lib. 4. vbi in materia feudi elegãter loquitur, & copioſe confirmat hãc cõcluſionẽ. Cui & nono adhæret. nam forma prædictæ, l. 27. fortior eſt, quàm forma dict. l. humanitatis prædicta enim, l. humanitatis, vt ex ea patet ſolũ enumerauit perſonas, quæ ſuo ordine erant ſubſtituendæ non tamen cum clauſula annullatiua, l. tamen 27. ordinẽ perſcripſit cum clauſula irritatiua, ſi cõtra fieret, vt ex eius litera conſtat. Vlterius, & decimo viget: nam prædicta l. 27. Tauri, vtitur

87 verbo, *Non poſsit* per quod inducitur præciſe neceſsitas ſubſtituendi, & nullitas actus ipſo iure iuxta gloſ. receptam in cap. 1.

verſ.non poteſt,de regulis iuris in ſexto,& Bart.doctrinam in l. vltima, colum.2. verſic. quæro, quod ſi iudex,numer.9.ff. de ferijs,idq; plures referens probat Tiraquel. poſt leges connubiales gloſ.4.in principio, Couarr. in regul.poſſeſſor,2.part.§.4.numer.4.& vbi lex remouet potẽtiam,quod contra fit nihil valet Bald.in tractatu de allodijs, numer.17.in fine,per l.ſi non ſortẽ, ff.de conditione indeb.& l.cum lex,ff.de fideiuſſ.& pulchre comprobat Lancelot. Galiaula in cõſuetudine, Alexandr. verb. non poſsit in principio.

88 His & vndecimo adjicitur, nam quando apponitur illud, quod lex iubet non apponi, vel omittitur, vel excluditur, ille quẽ lex vetat,diſpoſitio,prõ non ſcripta habetur,& pro nõ ſcripto idem eſt,quod nullum,iuxta Bald.doctrinam,conſil.204.col. 2.lib.1.& conſ.336.circa principium,lib.3.Lanceloti vbi ſupra, num.20.

89 Rurſus, & duodecimo huic opinioni ad ſtipulatur, textus in authe.de non alienandis, §.emphiteuſim,& Bart. doctrina in l.1.§.ſed ſi ita, de verbo.& in §.ſed mihi,nu.11.& Redoani, de rebus Eccleſiæ, quæſt.58. num.38.vbi alienatio rei Eccleſiaſticę facta,ſine forma non valet,etiam intra tempus permiſſus fieri,ſinè tali forma.

90 Deinde,& decimo tertio facit ſubtilis ratio:nam ſi etiã forma vocationum nõ ſeruata deſcendentiq; excluſſo,vel ommiſſo in fauorem tranſuerſalis non vitiaretur diſpoſitio, quoad omnes deſcendentes,idem eſſet ſeruare,vel non ſeruare formam legis, cum teſtator idem conſequatur diſponendo,hoc caſu cõtra legem, ac ſi ſecundum eam diſpoſitionem faceret.

91 His,& decimo quarto conſequens eſt,nam alioqui,l.27.Tau operaretur effectus contrarios, cùm ex vna parte annullet totã diſpoſitionem ex alia què per iuris interpretationẽ voluerimus eidem diſpoſitioni fauere,ita vt conſeruetur,ac ſi ritè & rectè,& ſecundum ordinem prædictæ legis teſtator diſpoſuiſſet, fruſtra enim legis implorat auxilium, qui committit in eam ex vulgaribus iuribus.Nec huic conſiderationi obſtabit decisio,text. in l.ſi titio,& ei de legat.2. vbi vocato eo,qui capere poteſt, & eo qui capere non poteſt,quoad capacem admittitur,& quoad incapacem rejicitur diſpoſitio,ibi,
92 enim lex non paxbet formam, nec nullibi in iure datur textus, qui prohibeat legari ſimul capaci,& incapaci.l.tamen.27.formaliter diſponſt,vt ſupra oſtendimus.

93 Nec obſtabit Rurſus, l.huiuſmodi,§.ſi titio de legat.1. lex. is qui

qui duos deliberatione legat.l. planè,§.ſi coniunctim de leg.3. Vbi diſpoſitiones in vno caſu va lent,& in alio irritantur in illis enim iuribus non apponitur for ma coniunctim collectiuè,& co
94 pulatiuè,ſicut in d.l.27. Tauri, neque etiam poterit opponi de lege.4.& l.qui duabus,& l.Plautius de cond.& demo. loquuntur enim in materia, in qua res & perſonæ ſunt diuiſibiles,ſine iuris læſione,quod procedere non poteſt, in forma appoſita à d.l. 27.quæ ex ſui natura requirit vnitatem,& indiuiſibilitatem.
95 Neque etiam prædicto intellectui obſtabit,l.ſancimus,C. de donationibus,vbi apponitur forma inſinuationis in donationè, quæ egrediatur quingentos ſolidos,& tamen omiſsio illius formæ non vitiat donationè in toto, ſed tantum in exceſſu: mirū in modum enim fauet prædicta lex opinioni prædictæ cū enim
96 ibi,Imperator,conſideraret forma non obſerbata totum actum corrui,& ſic etiam donationem ſubſtineri non potuiſſe,vſquè ad 500.ſolidos ipſemet declarauit, vſquè ad hanc quantitatem donationem valere.
97 Vlterius,& 15.ſuffragatur prædictæ opinioni,tex.in l.inter cætera,de lib.& poſth.vbi pater adſtringitur inſtituere, vel exhæredare, omnes filios collectiuè, nec ſufficeret aliquos inſtituere aliumquè omittere, idem ergo dicendum erit in d.l.27.ex qua teſtator debet.1. loco & gradu omnes deſcendentes ſubſtituere,non ob temperabit: itaq; prædictæ legi,ſi alios vocādo excluſ ſerit deſcendentes, nulla itaquè redditur diſpoſitio prætextu ſcilicet ordinis dictæ. l. Taurinæ non obſeruati.
98 Poſtremo,& 16.huic opinioni ſuffragatur vulgaris iuris regula l. iā hoc iure,cum vulgatis,ff. de vulgar.vbi vna determinatio reſpiciēs plura determinabilia pariformiter determinat, & ſenſus ſit,vt ſicut ſubſtitutio tranſuerſalium reſcinditur,& annullatur propter excluſionem deſcendentium, vel aſcendentium qui eos præceſſerunt, ita etiam & eodem modo reſcindatur reſ pectu aliorum deſcendentium, & aſcendentium,cū quibus prædictus excluſſus vocatus nominatus & ſubſtitutus non fuit.
99 Secunda opinio eſt,vt diſpoſitio vitietur,quoad trāſuerſales, eoſquè qui deſcendētibus & anteriori gradui,qui ſubſtitui debebat præferri non potuerūt,valeat, tamen quoad deſcedentes, & eum gradum, & perſonam, quam potuit teſtator præferre.
100 Primo, quia vnius cuiusquè perſonæ vocatæ diuerſa eſt ſubſtitutio,vt tradit Paul. in l.ſi pecuniam,nu.11.ff. de cond. cauſa data,Moli.lib.1.c.1.nu.17. ita vt vnuſ-

vnuſquiſq; Gradus de per ſe iudicari debeat,& ſenſus ſit,vt vocationes,& ſubſtitutiones,in quibus ordo d.l.27.ſeruatus non ſit corruant:illæ verò in quibus formam diſponens obſeruauit: firmæ maneant, cum prædicta forma conſideretur reſpectiua vnicuiquè gradui non verò toti diſpoſitioni:nācū vna ſubſtitutio poſsit,ab alia ſeparari nullitas vni' ſubſtitutionis,& vocationis prętextu formæ nō ſeruatæ,nō poteſt operari nullitatē diſpoſitionis,vocationis,& ſubſtitutionis,in qua forma adimpleta eſt, vt patet in l.i.§.idē quæritur, & in §. Trebarius,ff. de aqua quotid.& in l.1.§.ſed & ſi mihi,ff.de verb.oblig.vbi latè Iaſ.nu.4.

101 Neq; obſtabit,ſi opponatur de l.27.quę inducit formā nō enim negatur prædictam legē formā inducere,& quidem indiuiduā accipi tamen debet,vt indiuiduitas nō ſtet in tota diſpoſitione, ſed inquotlibet gradu ſubſtitutionis &vocationis,forma enim ibi, non inſpicit vniuerſalē diſpoſitionem ,ſed diſtributiue vnumquenquè gradum.

102 Neq; Rurſus obſtabit ſi adijciatur,vt quāuis lex apponat formā diſtributiuā,inquotlibetgradu,ita tamē intelligatur,vt gradū non faciat quælibet perſona, ſed quodlibet genus perſonarū, cū d.l.27. gradū vniuſcuiuſquè perſonæ non reſpiciat ſpecialiter,ſed in genere,faciēdo gradū 1.in deſcendentibus legitimis. Secundum,in illegitimis, tertiū in aſcendentibus,quartū in trāſuerſalibus, quintū in extraneis, ſicq; ſi diſpoſitio peccet præferendo gradū trāſuerſaliū alicui perſonę ex deſcendētibus,vel aſcendentibus non ſolū debere irritari , quoad hunc deſcendentem, cui tranſuerſalis antepoſitus fuit, ſed etiā omnes gradus deſcendentiū vocationeſquè,&
103 ſubſtitutiones,ex eis factas, nullas remanere dicendū ſit. Reſpōdetur enim hanc argumentationem omni ratione deſtitutā eſſe:nam quanuis lex iubeat prius debere ſubſtitui gradum deſcendentium mox aſcendentium,& ſic de cæteris,ſub gradu deſcendentium comprehenduntur tot gradus,quot ſunt perſonæ, quæ ſuccedere poſsūt:ex vnico enim verbo plures ſubſtitutiones deducuntur,iux.l.cohæredi,§.qui diſcretas,ff.de vulg.per quē tex. in ſpecie notat ibi Aretinus docens ex vnica oratione,& ex vnico verborū contextų poſſe deduci plures gradus ſubſtitutionū, & refert & ſequitur Iaſon ibidē, nu.5.exquibus hanc opinionem admittit Molin. lib.i.c.4. nu.16. & in indiuiduo primogenij tot ſubſtitutiones eſſe , quot perſonas vocatas,ac ſi vnicuiq; ſpecifice facta fuiſſet ſubſtitutio innumeris relatis docet idē Mol. lib. i.c.1.

1.c.1.n.17.& 18.vbi extendit non ſolũ ad eos,qui tẽpore inſtitutionis nati erãt,ſed etiã ad naſcituros,vt quilibet eorũ,quãdo ſucceſsio ei deferatur gradũ faciat, idem tradit Molin.lib.1.c.4.nu. 16.& lib.2.c.11 nu.39. & libr.3.c. 6.nu.39.ante eum Barr.in c.1.§. filius de lib.& poſt.ibi: *Sed quando ſunt plures ſubſtitutiones,quæ concurrere ſimul non poſſunt,ſed vna in defectum alterius dicuntur diuerſa capita,& diuerſi gradus,vt inſtitutio et ſubſtitutio*,refert & ſequitur Felinus in c.cũ inter nu.7.verſ. *Et docet Bartolus*,de re iudic. Menoch.de arbit.caſu 95.nu.22. Peregrinus de fideicom.art.16.nu. 103. Rubeos in d.l.27.nu.14. & 15.& in primogenijs probabilior,hęc opinio eſt,cũ duo in eis ſuccedere non poſsint, ſed vnus poſt alium:impoſibile itaq; eſt, vt quælibet perſona gradũ non faceret,iuxta ad notata à Molin. lib.1 c.6.per totũ, & ſatis probatur in l. Gallus,§.quidam rectè iuncta declaratione gloſſæ verbo nõ exprimat,ff.de lib.&poſt. vbi ſi pater inſtituat filiũ, & nepotem vna oratione,& vnico cõ textu,quamuis in verbis vna ſubſtitutio videatur,ſed quia ex ipſius mente colligitur prius voluiſſe inſtituere filium conſtituũtur duo gradus, & in primo admittitur filius, & in 2.nepos, vt videre licet, per Manticã innumeros recenſentẽ,lib.4.tit.7.n.1.

104 Exquibus concluditur diſpoſitionem,quę peccauit in forma præferendo gradum tranſuerſaliũ alicui perſonæ ex deſcendentibus,vel aſcendentibus,non eſſe nullam dum extent non nulli ex aſcendentibus,vel deſcendentibus vocati, tunc temen nulla efficietur, quando illa perſona,cui antepoſitus tranſuerſalis fuit,cum eo concurrat: quibus accedit viua ratio deducta ex d. l.27.quæ formam tantũ prætextu finis adhibuit,hic autem fuit, vt omnes vocati,& ſubſtituti ſuccederent ordine ab ea præfixo, & ſic ſi nullus fieret alius gradus,niſi ille,qui anteriori præfe
105 ratur,ipſi legi fraus fieret, cuius intentio fuit ſolum nullam facere,illam vocationem,in qua forma non fuerit ſeruata: ſuccedit itaquè ratio legis ſi mater,C. de inſtitu.& ſubſt.vbi non curatur de forma,quando reſultat effectus à lege contemplatus, & ibi notat Iaſon,nu.1.& ſimilis text. eſt,in l.vltima,C.de donat. quæ ſub modo,ex quo ſumpta fuit,l. 4.tit.5.par.5.exemploquè patet propter abſurdum euitandum.
106 Supponamus enim patrem filiũ melioraſſe eiquè ſubſtituiſſe omnes deſcendentes, & aſcendẽtes mox extraneos ſtatim tranſuerſales præpoſterato in hoc vltimo ordine vocationũ ipſius legis Taurinæ,quis hoc caſu auderet dicere?Diſpoſitionẽ eſſe nul lam

tam,reſpectu deſcendentium,&
aſcendentium,quia inter tranſ-
uerſales,& extraneos forma ſer
uata non fuiſſet:ex quo exemplo
planè conſtat formā accipi debe
re,vt ſupra mōſtratum eſt reſpe-
ctiuè & diſtributiuè vnicuiquè
107 gradui,& perſonæ non tamē to
ti diſpoſitioni, conſequens ita-
què eſt nullum effici non potuiſ
ſe, niſi tantū gradum illum, in
quo egreditur à forma legis, ad
hoc enim,vt nulla eſſet tota diſ-
poſitio neceſſaria erat expreſsio
vt pote ſi lex diceret,& exprime
ret,vt omnes vocationes & ſub-
ſtitutiones ordine, non ſeruato
corruerēt, etiam ſi in aliquibus
ordo obſerbatus fuiſſet, tunc e-
nim forma reſpiceret vniuerſa-
lè diſpoſitionem, & non diſtri-
butiuam cuilibet gradui.

108 His accedit,l.ſancimus,& l.pe
nul. C.de donation. vbi in inſi-
nuationē exceſſus tātus cōſide-
ratur,& retio eſt,quia forma le-
gis exceſſum ſolū reſpicit: valet
itaq́; in quantitate illa,in qua in
ſinuatio donationis non deſide
ratur ſimile eſt,in grauamine fi
lio appoſito in tota hæreditate,
109 tolitur enim de legitima in reſi
duo,tamen toleratur, eadem in
quā ratione,quia forma legis le
gitimā tantū conſiderauit,vt la-
tè proſequitur Xuarez in l.quo-
niā,C.de inoffi.idemq́; patet in
ſimili exēplo,l.pecunię fenebris
ff.de vſur.& l.ſi is qui ex bonis,
ff.de vulg.& ſunt innumera alia
110 iura,quæ cōſulto omitto. Et pię
dictis accedit:nā quādo capaces
& incapaces,ſimul vocati & ſub
ſtituti ſunt,quoad eos qui cape-
re poſſūt valet ſubſtitutio,quoad
eos verò, qui capere nequeunt
nulla efficitur,l.ſi Titio 7.de leg.
2.ibi:*Si Titio, & ei qui capere nō po-
teſt decē legata ſint,quia duobus hæres
damnatus eſt, & vnus capere non po
teſt,quinquè ſolatitio debētur*,& idē
probat tex.in l. hujuſmodi,§. ſi
Titio de leg.1.& colligitur a ma
iori,ex tex.in l.ſi is qui duos an
te pen.de liberatione leg.& in l.
planè,§.ſi cōiunctim de leg.1.&
in l.vnica,§.pro ſecūdo,C.de ca
ducis,& in l.ſi filio.75.ff. de hæ-
red.inſt.vbi nullitas vnius gra-
111 dus alios nullos non efficit me-
lior,tex.in l.ex facto,§.Titius,ff.
de vulg.ibi:*Quia non in totū teſta-
mentū infirmant filij, ſed tantum cū
gradū,qui ab initio non valuit*, his
112 conſequens eſt,quia rupta.1. ſub
ſtitutione cæteræ,quæ ab ea de-
pēdēt nullæ ſunt,vt ex pluribus,
tradit Peregrinus de fideicom.
articul.29.num.29.rupta tamen
ſecunda ſubſtitutione, primam
corrui ius nō patitur,l.ſed ſi plu
res,§.nemo,ff.de vulgar. iuncta
glo.verbo *Nō valere*,his condu
113 cit, l. inter cætera de liberis &
poſthumis, vbi forma apponi-
tur de filio inſtituendo, aut ex
hæredando nihilominus, ta-
men ſi filius in vno gradu præte
teri

ritus ſit,& ex alio exhæredatus,
vel ſubſtitutus hic valebit:ille ta
men ſolũ vitiabitur,in quo præ
teritio interuenit, l. ſi filius.75.
de hæred.inſt.l.ſi à primo de li-
ber.& poſth.l.non putauit, §.ſi
ab vno de contra tabul.l.3.§.vl-
timo de iniuſto rupt.l.ex facto,
§.Luci',de vulg.Nec huic veriſ-
ſimæ ſententiæ opponi poterit,
l.nam,& ſi ſub conditioné, & l.
pen. de iniuſto rupt.vbi poſthu-
mus præteritus in primogradu
non ſolum illum rumpit,ſed &
cæteros quanuis in illis eſſet in-
ſtitutus, vel exhæredatus, nam
ex his iuribus potius ſuperius di
cta confirmationem recipiunt
ratio autem harum legum eſt,
nam poſthumus cũ naſcitur,&
inueniat ſe,a primo gradu præ-
teritum illum rumpit, & per cõ
ſequens cæteros, quanuis ab ip-
ſis inſtitutus, vel exhæredatus
ſit,in caſu, tamen l.27. vocatio-
nes,& ſubſtitutiones factæ con-
tra formam legis non ſunt vali-
dæ à principio,ſed ab ipſo initio
nullæ,& ſic nullitas impedit, vt
cæteri gradus rumpi nequeant,
ſicut dicimus in eo gradu à quo
filius in poteſtate præteritus eſt,
nam cum ille gradus nullus ſit,
à principio,nihil eſt quod rum-
pi poſſit, & ſic ſolũ ille gradus,
à quo præteritus eſt vitiatur,cæ
teri autem in quibus inſtitutus,
vel exhæredatus eſt validi ſunt,
vt in iuribus ſupra allegatis.Se-
cundo reſpondetur, nam in di-
ctis legibus,& ſi ſub conditione
& penult. de iniuſto rupt. vitiũ
eſt in primogradu,à quo cætero
rum ruptura deriuatur, ſed in
noſtra quæſtione cũ primi gra-
dus validi ſint,& ſolum nullitas
conſiſtere poſſit reſpectu tranſ-
118 uerſalium,propter vitium poſte
rioris ſubſtitutionis corrui præ
cedentes non potuerũt, vt ſupra
oſtendi, ſicut etiam dicimus in
ipſo poſthumo, qui ſi ècontra
à primo gradu ex hæredatus ſit,
& forma legis obſeruata, quan-
uis à ceteris gradibus ſeqq.con-
tra formã legis ſit præteritus,ſo
lum,quando naſcitur rũpit gra-
dum præteritionis,eũ,tamen in
quo exhæredatus fuit, nullate-
nus rũpit, l.3.§. vltimo de iniu-
ſto rupt.ibi: *Tamen interdum eue-
nit, vt pars teſtamẽti rũpatur, vt pu
ta ſi proponas poſthumũ à primogradu
exhæredatum a ſecũdo præteritũ, nã
hic primus gradus valet et ſecũdus rup
tus eſt*, l.1.§.ſi venter de ventre in
poſſeſsione mit. Illud namq; in
diſpoſitionibus teſtamentarijs,
119 perpetuo obſeruatur,vt ſolũ cor
ruat, illud quod vitiũ habet, &
quod eo caret firmũ maneat, vt
vltra iura allegata eſt,tex. in l.nã
& ſimile d. iniuſto rupto,l.ſi is
qui ſoluẽdo 55.& l.ſi is qui ſoluẽ
do 57.ff. de hæred. in ſt. l. ſi quis
habens 24.ff.qui & a quibus:Ac-
cipio itaq; hanc opinioné tan-
quam veriorem, quam quanuis
non

non ex his conſiderationibus, ſed ex alijs vulgaribus iuris prin cipijs defendunt Palacios Rub. in d.l.27.num.50.& ibi Caſtillo verbo, *Eſtraños*, num.38. & Melius Tellus ibi.nu. 7. Gutierrez lib.3.pract.q.51.nu.15. Ayora de partit.2.p.q.43. Angulo in l.11. tit.6.lib.5.Compil.glo.15.nu.1. & gl.4.nu.9.& 13. & indiuidualiter in caſu.l.humanitatis.C.de impub.à qua videtur deſumpta, l.27.hanc opinionem tenuit Simon de Prætis de vltimis volū. interpretat.2,dubitatione.1.ſolut.7.num.17.lib.3.fol.102.in impreſsis Lugdun.anno 1588. qui quanuis allegat Paulum de Caſtro in conſ.222. cuius initium eſt, *Super primo*, num.2.lib.2. non ita perſpicue loquitur, vt ex eo prædicta opinio deduci poſsit.

120 Neque vrgent primæ opinionis fundameta: primò enim, vbi diximus formam, dict. l.27. indiuiduam eſſe, ſatis reſpondetur ſupra in fundamentis ſecundæ opinionis, in princ. vbi latè tractatur vniuſcuiuſquè perſonæ vocatæ diuerſam ſubſtitutionem eſſe, formæquè indiuiſibilitatem accipi debere, in quotlibet gradu non vero vniuerſaliter in tota diſpoſitione.

121 Neque obſtat, ſecundum fundamentum, vbi dicitur in indiuiduis vtile per inutile vitiari in diuiduum enim hic accipitur, ſecundum anteriorem interpretationem non ſcilicet reſpectu, Totius diſpoſitionis, ſed cuiuslibet gradus ſubſtitutionis, & vocationis.

122 Neque obſtat tertium fundamētum, in quo diximus, vbi forma requiritur non valere, etiam actum, modo, quo valere poſſet fatetur enim. ? Negatur tamen formam totam diſpoſitioné reſpicere: debet enim accipi diſtributiue, vt ſuperius docui.

123 Non obſtat, & quartū fundatū, in quo dixi in prædicta l.27. vltra formā, apponi etiam clauſulā annullatiuā, & decreti irritātis, huic enim argum. ſatis fit, ex prædicta doctrina, & intellectu d.l.27. & formæ ab ea inductæ, quæ cum non apponatur in toto actu, ſed in quotlibet gradu hic ſolus, ſi in eo deficit forma irritabitur, & in eo habebit locū clauſula decreti irritantis, qua reſponſione, & quinto fundamento reſponſum manet.

124 Neque obſtat, ſextū fundamētū, vbi etiam in ſimpliciter prohibitis actus corruit, ſi cōtra fiat & multo, forti' in d.l.27. cū vltra prohibitioné diſpoſitio nulla ſit ex legis diſpoſitione, ſi teſtator ordiné ab ea præſtitutū non obſeruauerit, vocando, & ſubſtituédo, prius deſcendentes, vt lex iubet, itaq; ſi aliquis excluſus fuerit in tranſuerſaliū fauorem, nō ſolū, quoad tranſuerſales irritetur diſpoſitio, ſed & quoad deſcen-

deſcendentes propter omiſsionem formæ, idquè probari oſtẽdi, ex Molina lib. 2. cap. 12. nume. 53. & 55. Nam verius eſt excluſionem deſcendentis tantum irritã efficere vocationem tranſverſalium, non tamen aliorum deſcẽdentium qui vocari potuerunt, & excluſſo præferri, nec Molina contrarium arbitratus eſt: obſcurè tamen fuit loquutus in annotationibus itaque quas fecit ad finem libri, num. 10. ſe interpretando ſcribit hæc verba: *Item eodem libro cap. 12. num. 53. & 55. dixi, in maioratu ex tertia bonorum portione à parente, ex legibus Regijs, abſque Regia facultate inſtituto, non poſſe ipſum parentem filias fœminas, neque etiam filios Religioſos, clericos, vel mentecaptos, & ſimiles defectus patientes, propter maſculos tranſverſales excludere, quæ in re annotandum eſt; poſſe parentes etiam abſquè Regia facultate fœminam proximiorem, atque vltimi poſſeſſoris filiam à maioratus ſucceſsione excludere propter maſculos remotiorer ipſius vltimi poſſeſſoris, tranſverſales, dummodo ab ipſo inſtitutore deſcendant, ſimiliterque poſſe excludere filios atque deſcendentes vltimi poſſeſſoris, Religioſos, clericos, vel furioſos, vel ſimiles defectus patientes, propter alios agnatos vel cognatos eidem vltimo poſſeſſori tranſverſales, dummodo à primo inſtitutore deſcendentes: lex namque Tauri ſolum prohibet quod deſcendentibus excluſis tranſverſales ad meliorationem admittantur, non autem parenti inter ſuos deſcendentes electionem denegat.*

125 Neque obſtat ſeptimum fundamentum, in quo ex Bartol. Baldo, Simone de Prætis, Molina, & alijs diximus in caſu legis humanitatis, quæ perſcribit ordinem ſubſtituendi, mentecaptis, ſubſtitutionem factam, non ſeruato ordine illius legis in totum vitiari. Primò, quia Doctores in dicto fundamento relati, non ita perſpicue loquuntur, vt ex eorum dictis prædicta concluſio affirmari queat, & Molina lib. 2. capite. 11. numero. 12. & 13. qui Bartol. pro hac opinione allegat in lege, ex facto, de vulgar. num. 29. omnino allucinatus eſt: non enim hoc Bartol. docet, neque in numero illo, neque in repetitione totius illius legis. Nihilominus tamen Molinæ doctrina veriſsima eſt, caſum enim narrat quando forma l. humanitatis in totum obſeruata non fuit: nam ſubſtituendi erant primo loco liberi, & deſcendentes; furioſi, & eis deficientibus fratres, & in eorũ defectũ, quos pater voluiſſet, quo ſuppoſito, ſi cũ deberet vocare, & ſubſtituere liberos extraneos ſubſtituit, nulla dubitatio eſt, quin tota diſpoſitio & ſubſtitutio irritetur, vt pote forma

enim locum habet in conditio-
nibus turpibus, vel impoſsibili-
bus, quibus ſublatis pura manet
inſtitutio & ſubſtitutio, iuxta
vulgaria iura in l. obtinuit, ff. de
conditio. & demonſtr. §. impoſ
ſibiles, Inſtit. de hæredib. inſtit.
l. conditiones quæ contra edi-
cta, ff. de condit. inſtit. l. quoniã,
C. de in officio. teſta. l. 3. titu. 4.
par. 6. & hæc doctrina noſtri ca-
ſui, non adaptatur: Nõ enim ſu
mus in terminis, turpis, vel im-
poſsibilis cõditionis: neque ob-
ſtabit ſi opponatur conditionẽ
contra ius impoſsibilem eſſe, ſi
miles itaque cõditiones reijciẽ-
das à diſpoſitione, vt innume-
ros recenſens, teſtatur Molina,
cap. 12. num. 43. lib. 2. Nos enim
tantum agimus de vocatione, &
ſubſtitutione, deſcendentium,
quibus quanuis aliquo excluſſo
admixtus extraneus ſit, quoad
extraneum tantum, pro nõ ſcri
pta diſpoſitio habebitur, quoad
alios tamen deſcendentes, qui
ſubſtitui potuerunt, nihil tur-
pe eſt, quod reijci poſsit, neque
contra ius diſpoſitio dicetur cũ
potuerit teſtator eos vocare &
præferre, ſecundum dict. l. Tau-
rinæ deciſionem.

129 Neque obſtat 12. fundamen-
tum, text. in authent. de non a-
lienand. §. emphiteuſim, iuncta
Barto. & aliorum doctrina, vbi
alienatio rei Eccleſiaſticæ facta
ſine forma, non valet, etiam in-
tra tempus permiſſum fieri ſine
tali forma. Reſpondetur enim
textum in dicto §. emphiteu-
ſim, ſolum decidere emphiteu-
ſim conceſſam vltra tres genera
tionem, non valere, non tamen
ſancit, an valeat intra ipſas tres
generationes, & quanuis Bart.
& Redoanus vbi ſup. aſſerãt nõ
ſolum prædictam emphyteu-
ſim vitiari in exceſſu, ſed etiam
in illis tribus generationibus,
in quibus valere potuit, contra-
ria tamẽ opinio verior eſt, & cõ
munior, vt ex multis refert Co-
uar. lib. 2. variar. cap. 16. num. 5.
verſ. *Sed præmiſſa*, Iulius Clarus,
§. Emphiteoſsis, quæſt. 6. nũ. 2.
verſ. *Scias etiam*, Sed quãuis præ-
130 dicta Bartoli opinio, vera eſſet
fateremurque conceſsionem vl
tra tres generationes factam, in
tra ipſas quoque vitiari ratio e-
rit, quia in conceſsione emphy
teoſis, ſeu locatione ad longum
tempus, non militat eadem ra-
tio in parte, reſpectu partis, quæ
in toto reſpectu totius: nanqui
recipit emphyteoſim, vltra tres
vitas non eandem penſionem
daret, quam ſi intra tres ſolas ei
concederetur. Eccleſiaque, quæ
emphyteoſim vel locationem
concedit, ſi locatio eſſet ſolum-
per tres annos maiori penſio-
ne locaret, ſicque cum redu-
ctio emphyteoſis vel locatio-
nis, ad tres generationes redu-
ci nequeat ſine cõtrahentium

incōmodo, neque ad tēpus permiſſum reductio fit, vt adnotauit Coua.d.lib.2.c.16.nu.5. verſ. *Non obſtat*, ibi: *Non eſt enim ita commoda locatio pro tribus annis, reſpectu triū annorū, ſicut pro decē vel viginti annis, reſpectu totius*,& eodem nu.5.verſ. Verū,candē ſententiā admittit,& idem arbitratus eſt Cęſar Vrſil. ad afflict.deciſ.107.n.8.Hocq; in noſtro caſu non procedit, improbatio enim vnius gradus, vel vocatio-
131 nis,alijs gradibus non præiudicat,neque toti diſpoſitioni, neque vllum reſultat incommodum, quinimò vtilitas cū illud ſit in diſpoſitionibus conādū, vt quoad fieri queat cōſeruētur, & ſic potius prædictæ opinioni fauet tx.in d.§.emphiteoſis.Cū ceſſet in noſtro caſu, ratio quæ ibi cōtrouerſiæ cauſam præbuit Cōfirmatur,& deinde,quia ſi Eccleſia cōſueuit in feudare in maſculos tātū, & cōcedat in maſculos & fœminas;quāuis infeudatio,quātū ad fœminas nō valeat, firma tñ quātū ad maſculos permanet,vt per Bald.in c.1.§.1.de his quæ in feud.dare poſſunt,& Martin.Laud.ibid.& Fulg. cōſ. 220. cuius initiū eſt, nobilis de forciate cernere licet.

Neq; obſtat 13.fundam.in quo
132 diximus & argumentati ſumus ex ſubtili ratione nēpe, vt idē eſſet ſeruare,vel nō ſeruare formā legis,ſi forma ſubſtitutionū nō obſeruata, deſcēdētiq; excluſo in fauorē trāſuerſalis nō vitiaretur diſpoſitio, quoad oēs alios deſcēdētes ſubſtitutos.Reſpōdetur enim nō eādem rationē eſſe, eſt eñ aſſertio omni rationi repugnās qui enim formā legis adimpleuit in totū legi obtēperat, & ſuā volūtatē cōſequitur,ſed ſi egreditur formā legis ſua volūtas nō ſeruatur,cū l quāuis conſeruet diſpoſitionē,admittit,tñ illū quē teſtator excluſit,nō idē itaq; eſt ſeruare,vel non ſeruare legis formā, ſicut dicimus in l. qui in prioribus, vbi ſi pater filio legitimā abſq; grauamine relinquit eā,ſine eo filius cōſequitur,& voluntas patris obſeruatur Ideq; eſt, ſi aduerſus formā legis grauamen inijciat à patre, tollitur enim de legitima, & eodem modo filius inſtitutus, vel non inſtitutus bonorū poſſeſsionē habet, cōtra tabulas,ſcilicet, vel ſecūdū tabulas, nō tamē eſt idē reſpectu paternæ volūtatis, & ita aſſerere poſſumus in pluribus exemplis, in quibus non datur æqualitas, nam quāuis vtroque caſu idem ſit effectus, diuerſitas tamen eſt inter obſeruātem & contrauenientem:reſpectu ſeruatæ,vel non ſeruatę eius voluntatis.

133 Neque obſtat 14. fundamentum,dum dixi dict.l.27.operari effectus contrarios ſi ex vna parte nullam facit teſtantis diſpoſi

tio-

tionem, ex aliaq́; per iuris inter
pretationẽ cõſeruat, ac ſi rite &
rectè, ſecudũ ordinẽ prædictæ le
gis teſtator diſpoſuiſſet. Reſpõ-
detur enim finẽ legis eſſe, vt or-
do vocationũ ſetuetur, quæ in
quãtũ plus obſeruẽtur meliusle
gi obteperatur, & ſic null' effe-
ctus cõtrarius reſultare poteſt,
præcipuè, quia in nõſtro caſu ſi
ne iuris interpretatione deciſio
legis obſeruatur: nam cũ pater
ſubſtituerit deſcendentes, legis
formam obſeruat, & ſi aliquibus
excluſis tranſuerſales præferat,
quoad eos nulla diſpoſitio red-
ditur: in vtroq; itaquè caſu lex
operatẽ illud, ad quod lata fuit.
Neque obſtat etiã obiectio, de l.
ſi Titio, & ei, de leg. 2. vbi dixi-
135 mus ea ratione ei qui capere po
teſt, & qui capere non poteſt, le-
gato relicto, eum tantum qui ca
pere poteſt admitti, quia lex for
mã nõ apponit: quaſi ſecus dicẽ
dũ eſſet? in d.l.27. quæ formam
pręſtituit. Reſpõdeturenim nul
lã extare diuerſitatis rationem,
cur & hic nõ procedat ſeparatio
eius, qui capere poteſt, ab eo qui
capere nequit, vel gradus vtilis
ab inutili, nã quãuis d.l.27. for-
mã inducat, reſpicit vt diximus
quẽlibet gradum, & nõ totã diſ
poſitionẽ: qui grad' itaq; capere
poteſt admittetur, excludeturq́;
ille capere nequit: neq; qui ad rẽ
facit opoſitio de lege huiuſmo-
di, §. ſi Titio, de legat. 1. & l. qui
duos, de liber. lega. & l. planẽ, §.
ſi cõiunctim, de leg. 1. vbi diſpoſi
tiones in vno caſu valẽt, & in a-
lio nullæ ſunt, quia nõ apponi-
tur forma cõiunctim collectiuè
& copulatiuè. Reſpõdetur enim
formã d.l.27. diſtributiuè appo-
ni, nõ collectiuè: ita vt oẽs neceſ
ſario vocari & ſubſtituti debeãt.

Nec rurſus opponi poterit de
136 l.4. & l. qui duabus, & l. Plautius
de cõd. & dem. quę quãuis diui-
ſionẽ permittãt loquũtur tñ in
materia, in qua res & perſonæ
ſunt diuiſibiles, abſq; iuris læſio
ne. Reſpondetur enim prædi-
ctam doctrinam, ſiue iuris læſio
ne, & hic verificari cũ in hac diſ-
poſitione repellam' ſubſtitutio
nẽ quæ vitiũ haber, & admittam'
137 cã quæ eo caret, ſecũdũ prędictũ
d.l.27. intellectũ. Neq; in cõtra
riũ allegari poterit, l. Sãcim', C.
de donat. quaſi omiſsio formæ,
ibi nõ vitiet donationẽ in toto,
ſed in exceſſu quaſi ſecus eſſet ſi
lex nõ expreſiſſet. Solutio enim
eſt, ſi animaduertamus ibi Impe
ratores, nihil ſpecialitatis indu-
xiſſe, ſed tãtũ ſãxiſſe illud, quod
de iure deciditur in alijs multis
iuris locis, vt cernere licer, ex
gloſſ. & Scriptoribus, ibi, qui plu
ra iura in confirmationem ad-
ducunt, & quãuis l. expreſsit do
nationẽ valere, vſque ad 500. ſoli
dos, & nõ vltra hæc expræſsio ne
ceſſaria nõ erat implicite eñ hoc
intelligebatur, & in alijs legibus

cauebatur, ſed cauſa maioris declarationis Impetator expreſſit.

138 Neq; obſtat decimũ quintũ fundamẽtũ.l.inter cętera,vbi pater aſtringitur inſtituere,vel exhæredare oẽs filios,nã argumẽtari nõ poterit de illa lege, quæ in legitima loquitur,ad meliorationẽ tertij & quinti,quæ prętextu filiorũ legitima nõ eſt, vt ſatis eſt notũ, & ex noſtratibus animaduertũt Ioan.Lup.in l.19. Taur.nu.5.in l.23.nu.1.& 3. Matien.in l.1.tit.6.lib.5.nouæ collectio.gloſ.2. Segur.in l.vnũ ex famil.§.ſed ſi fund.num.49.

139 Ruſus,quia prætextu legitimæ nulla datur prælatio patri, omnes itaq; filios collectiue debet inſtituere, in d. tamen l. 27. nõ aſtringitur pater oẽs vocare, & ſubſtituere, ſed ſolum à filijs vel deſcendentibus meliorationem incipere.

140 Neque obſtat 16. fundamẽtũ, in quo diximꝰ determinationẽ reſpiciẽtẽ plura determinabilia vniformiter determinare. Reſpõdetur enim prædictã regulã æqualis determinationis nõ procedere, vbi militat diuerſa ratio,vt probatur expreſſè in d. l. Si titio & ei,& in l. mulieri, & Titio de cõd.& dem.vbi mulieri & Titio vſusfructus relictus fuit,ſi nõ nupſiſſet mulier,&quãuis ęqualis eſt determinatio in perſona tamẽ Titij valuit,in perſona verò mulieris cõditio non ſuſtinetur, quia diuerſa militat ratio,iux.tx.in l.1. C. de indict. vid & not. gloſ.in d. l.mulieri, verb.*Si nõ nupſerit*,& ibi Scribentes cõmuniter,& docuit Bar. in l.Titia cũ teſtamẽto,§. Titia,cũ nuberet,n.9.de leg.2.vbi ait,quẽ dã teſtatorẽ inſtituiſſe hæredes ſimul filiũ, & extraneũ,&vxorẽ reliquiſſe vſufructuariã,quo caſu inquit,quoad filiũ illa verba vſusfructꝰ, inducere tãtũ alimẽta pro parte tamen extranei, in eo, in quo potuit inſtitui habere vxorẽ vſuſfructũ integrũ:Ius enim ſpeciale filiorũ,nõ extẽditur ad extraneos, quãuis æqualiter inſtituti ſint:nã cũ ratio ſit diuerſa,determinatio inęqualis

141 fit,cui accedit doctina Abbar. in c.cũ dilectus,de cõſuetud.vbi ex illo text. deducit, vt quanuis debeat fieri æqualis determinatio,quãdo hæc plura determinabilia reſpicit: ſi vt minus lędatur ius cõmune debere fieri determinationẽ diformẽ,& prædictis adſtipulatur,tx.in l.ſi ita ſcriptũ fuerit,ff.de manu. teſta. vbi verba relata ad legatũ libertatis, & fundi vna & eadem determinatione, capiuntur diformiter fauore libertatis: idem probat text. in l.ſi ſeruus liber.ff.de ſtatu liberis.

142 Rurſus facit nam prædicta regula æqualis determinationis, non procedit quando

do repugnat natura determinabilium, tunc enim debet determinari ſecundum naturam vniuſcuiuſque determinabilis, ſecundum Cardinalē in capit. olim, ex literis, per illum textum de reſcriptis, & in cap. ab excōmunicato, eodem titul. & Rúynum in conſil. 157. num. 14. vo.
143 5. Ex quibus iuribus ſatis colligitur prædictam regulam æqualis determinationis limitari in prædictis quatuor caſibus, nempè, quando non eſt eadem ratio in vno determinabilium; & quando vnum ex determinabilibus eſt magis fauorabile. Tertiò, cum in vno determinabili conſideratur ius ſpeciale: & vltimo quando natura determinabiliim repugnat, vt latè proſequitur Ruynus conſil. 64. numero 7. libr. 3. & conſil. 169. numero 11. eodem libr. & conſilio 157. nume. 7. libr. 2. & conſil. 157. numero 14. libr. 5. & conſil. 2. nume. 10. libr. 2. Imola in lege Caius, ff. ſoluto matrimonio. Sapia in lege hæreditatum, numero 7. C. de Impuberum, & alijs ſubſtitutionibus, Paiiſius conſilio 110. numerò 15. volumine 3. Benedictus de Plumbino in l. Si ita ſcriptum, ff. de manumiſ. teſtamento, Alexan. in l. iam hoc
144 iure, ff. de vulgati. quæ omnes cauſæ in æqualis determinationis noſtri caſui conueniunt, cū & fauor ſpecialitas, & repugnantia naturæ, & diuerſa ratio non patiantur, vt idem dicamus, de ſubſtitutionibus, & vocationibus tranſuerſalium, reſpectu deſcendentium, ſicut de ſubſtitutionibus, ipſorummet deſcendentium, cum vnus alij præferri potuerit, ſecundum dictam l. 27. Tranſuerſales tamen nulli deſcendentium anteponi poſſunt, etiam ſi excluſus vel omiſſus deſcendens ſit, quod & de iure communi, & Regio procedit, ex dicta l. 27. & ordine ab ea præſtituto, non itaquè adeſt ratio æqualis determinationis.

Quæſtio Quinta.

An teſtator debeat ſubſtituere omnes gradus & perſonas ſpecificatas, in ſerie huius legis 27.

145 IN hac quæſtione communis aſſenſus eſt omnium ſcribentium in dict. l. 27. patrem ſubſtituentem non aſtringi ad omnes legis vocationes, & ſubſtitutiones, dubium tamen inſurgit, an ſi filio meliorato ſubſtitutionem facere velit in fauorem alterius gradus adſtringatur omnes deſcendentes primo ſubſtituere, & omiſsis nonnullis oppinionibus, & diſputationib', & quia plenè in anteriori quæſtione dictū eſt. Verius putò patrē non teneri ſubſtituere omnes

què caſum complectitur, tex.in in l.hæredes mei, §. vltimo, ff. ad Trebel.iuncta gloſ. ibi verb. *Filijs meis*, & verbo, *Cui volueris*: quæ opinio ſi nō admitteretur, plura ſequerentur abſurda, nam ſi præciſſa eſſet omnium deſcēdentium vocatio, & ſubſtitutio; eadem ratione dicendum eſſet omnes alios gradus ſubſtitui debere & corolarie ſequeretur vocationes & ſubſtitutiones ad tēpus eſſe non poſſe, ſi neceſſario omnes gradus eſſent ſubſtituendi.

Quæſtio Sexta.

An gradus ſubſtitutionis inualidus, prætextu formæ non adhibitæ ſtatim nullus ſit, an vero quandò caſus contigerit.

150 EXemplum huius quæſtionis erit, vt puta ſi teſtator nonnullos deſcendentes vocaret: aliumve, vel alios excluderet, vel omitteret, in fauorē trāſuerſalium, tūc extat dubium an ſtatim hic deſcendens excluſſus poſsit reſcindere ſubſtitutionē tranſuerſalium, extantibus deſcendentibus vocatis & ſubſtitutis, & in hoc articulo verius eſt, non ſtatim reſcindi poſſe tranſuerſalium ſubſtitutionem, ſed quando caſus contigerit ſoluſque extaret deſcendens excluſſus, tunc enim rumpet tranſuerſalis ſubſtitutionem, iuxt. text. in l.3.in principio, iuncto verſ.

151 *Ex his apparet*, ff.de iniuſt. rupt. vbi poſthumus inſtitui debet, vel exhæredari ſicut filius natus, cum diſtinctione tamen filius enim tanquam natus, & præteritus ſtatim rumpit, poſthumus tamen non ſtatim, ſed ſi naſcatur, & confirmatur, ex text.in l. qui ſoluendo, 42.ff.de hæredib. inſtit.& in l. dum apud hoſtes,

152 ff.de liber.& poſthum. Vbi quāuis inſtitutio vel exhæredatio filij pro forma requiratur, iuxta vulgarem deciſionem text.in d. l.Inter cætera, de liber.& poſth. Si tamen filius captiuus ſit, quāuis pater eum prætereat iure teſtamentum facit, rediens tamē filius teſtamentum rumpit, interim vero ſuſtinetur, ex text.in l.Gallus, §.in omnibus, & in l. ſi quis exheredato, §.ſed ſi pater, eodem titul. vbi nepos, qui erat in vtero tempore mortis aui, & pater eius erat apud hoſtes ab auo præteritus, non ſemper teſta-

153 mentum rūpit, niſi pater apud hoſtes mortuus fuerit, ſi reuertatur enim inſtituendi vel exhæredandi nepotem ratio ceſſat, & ſic nullo tempore rumpit, quæ iura ſatis conueniunt primoge-

154 niorum inſtitutionibus, nam ad eorū ſucceſsionem vocari proprie poſthumis comparantur, cum ferè omnes ſubſtituti ſecūdum naturæ ordinem poſt inſtitutoris mortem naſcantur, &

quando poſt primã ſubſtitutio-
nem patet aditus excluſſo, quia
excludi non potuit, hic tũc qua
ſi renaſcitur & rumpit, vt in l.
poſthumorum, de iniuſt. rupto.
155 Contingentiam itaquè ſucceſ-
ſionis, quæ defertur contempla
re debemus, ita vt ſi abſque le-
gis 27. læſione vocatus admitti,
queat teſtamentum valeat, ſi ta-
men offendatur legis formæ:
tunc quando hic caſus contin-
gat omiſſus vel excluſſus rũpat,
& nõ aliter: quibus accedit, tex.
in l. 1. §. ſivẽter, ff. de vẽtre in poſ
ſeſsionem mittendo, & in l. Iu-
lianus, ff. qui & à quibus, ibi: *Ne*
que aduentitij caſus cõputandi ſunt,
& in l. ſi ali⁹, § eſt & alia, ff. quod
vi aut clam, ibi: *Quia non ex poſt*
facto, ſed ex præſenti ſtatu damnum
factum ſit, necne, æſtimare opportere
labeo, ait: & in l. ergo, ff. de fidei
commiſſ. libert. ibi: *Ergo quando*
incertum ſit vtrum exiſtat ſucceſſor
an non, ceſſabit conſtitutio, cum certũ
eſſe cœperit erit conſtitutioni locus, &
ſatis probatur iure regni, ex l. 11.
156 titul. 5. part. 6. Vbi ſi pater exem
plariter ſubſtituẽs filio furioſo,
non ſubſtituat primo gradu fu
rioſi filios cum eis careret, & po
ſteà naſcantur teſtamentum rũ-
pitur, à principio tamen va-
luit. Ad cuius rei cognitionem
ſuppono, patrem vocauiſſe filios
& deſcendentes, excluſiſſe ve-
rò aliquem, vt puta ſi eſſet mu-
tus, clericus, vel monachus, ex
aliauè cauſa, eique transuerſales
prætuliſſe, eos ſcilicet ſubſtituẽ
do, hoc nempè caſu ſi deſcendẽs
vocatus extat, nullus patet adi-
tus excluſſo: tunc verò caſum cõ
tingere dicemus, quando nul-
157 lus alius extaret deſcẽdens: ſed
quæſtio ſit, inter transuerſalẽ
vocatum, & ſubſtitutum, & deſ-
cendentem excluſum: hic enim
præfertur, & ſubſtitionem tranſ-
uerſalis rumpit, alioqui enim
ſubuerteretur Taurina ſanctio,
& ordo ab ea perſcriptus, ille, ſci
licet, vt dum adſint deſcenden-
tes, ſiue hi ſint muti, ſiue fœmi-
næ, monachi, vel clerici, tranſ-
uerſales non admittantur, docet
Gomez Arias in dict. l. 27. num.
59. Tellus ibidem nume. 16. ex-
actius Molina de primoge. lib.
2. cap. 12. nume. 53. & duobus ſe
quentibus. Itaque quanuis in
primogenio quod teſtator inſti
tuit, ex tertia portione, non de-
beat excludi deſcendens mona-
chus, nec furioſus, fœmina, nec
clericus: eorum tamen præteri-
tio, vel excluſio, & exhæreda-
tio, valida vel inualida erit, pro-
ut caſus acciderit, nam ſi extent
alij deſcendentes vocati, valet
prædicta excluſio, ſi non extent,
ſed ſolum transuerſales qui vo-
cati & ſubſtituti fuerunt, non va
let, perindequè Monachus, mo-
nialis, mutus, vel fœmina, ad-
mittuntur, ac ſi excluſi non eſ-
158 ſent. Neutiquam ergo dicen-
dum

dum clericum,& ſimiles, nulla
tenus excludi poſſe, ſed ex acci-
denti, vt puta quando fiat con-
curſus clerici, vel monachi, &
tranſuerſalis,caſus enim contin
gentia hanc excluſionem,& diſ
poſitionem,diuiduam,vel indi-
uiduam efficiet, propter diuerſi
tatem nempè ſubſtitutorum,nã
quãuis vna & eadem ſit, ſunt tã
men ei ſubſtituti alij deſcenden
tes,rurſus & tranſuerſales, quo-
ad illos ſubſtinetur, quoad hos
irrita fit: non ſtatim ſed ſi tem-
pore delatæ ſucceſsionis deſcen
dẽtes, vel alij anterioris gradus
extent, qui præferri neceſſario
debuerunt tranſuerſali; ſecun-
dum ordinem & formam prædi
ctæ l. 27. Conditio itaque hæc
diuidua efficitur prætextu per-
ſonarum,l.ſi ita ſcriptum, ff. de
manumiſ.teſtá. l. cui fundus, ff.
159 de cond.& demonſtr.in hęc ver
ba: *Nam quamuis ſumma vniuer-
ſæ conditionis ſit ſcripta, enumeratio-
ne tamen perſonarum poteſt videri
eſſe diuiſſa.* Nec enim eſt in iure
nouum vnam & eandem condi
tionem ſcindi, & diuidi, quan-
do alioquin ſuſtineri nequit, l.
Plautius,verſic.Item ſcinditur,
ff.de condi. & demonſtr.nec cõ
trarium ſenſit Molin. dict. cap.
12.num.55. ibi: *Parentes nanque
ex tertio primogenium inſtituentes nõ
poterunt filios clericos, religioſos, vel
furioſos, vel mutos, & ſurdos, ſeu e-
tiam filias moniales excludere, cum
neceſſario teneantur ordinem, à d.l.
27.Tauri.præſtitutum obſeruare ea,
quę lex id non permittat, prout in
præcedenti quæſtione in fœminarum
excluſione, dictum & probatum eſt,*
Ex quibus ſanè verbis nonnulli
falſo autumant,eum, qui ex le-
gum Regiarum facultate,ex ter
tia bonorum ſuorum portione
primogenium inſtituit,non poſ
ſe prædictos deſcendẽtes exclu-
dere,& ſi contra fiat diſpoſitio-
nem infirmari, mens enim Mo
linæ fuit illud verbum, *Non pote
runt*,ad tranſuerſales referre, vt
ſit ſenſus,clericos,furioſos,& ſi
miles,propter tranſuerſales, ex
cludi non poſſe,& quoad hos cũ
caſus contigiſſet teſtamentum
infirmari,& non alioqui,vt ip-
ſe Molina explicuit in num.53.
præcedenti,ibi: *Nullo pacto pote
rit ab eius ſucceſsione filias fœminas,
propter maſculos agnatos,tranſuerſa-
les excludere*: & quod in hoc nu-
mero arbitratus eſt in fœminæ
excluſione,idem nume.ſequen-
ti,in monachi,furioſi, & aliorũ
excluſione ſtatuit, vt conſtat ex
illis vltimis verbis, dicti nume.
55. ibi: *Prout in præcedenti quæ-
ſtione in fœminarum excluſio-
ne, dictum & proba-
tum eſt.*

Quæſtio

Quæstio Septima.

An forma l.27. integre non ſeruata ſubſtitutionibuſquè, vel excluſionibus aliquibus inualiditatis bona libera maneant, an vero reſtitutioni obnoxia.

160 IN hac quæſtione verior opi-
nio eſt bona perpetuo reſtitu
tioni manere obnoxia ſiquis
primogenium perpetuum inſti
tuere velit, licet in eo formā &
ordinem à dicta l.27.præſtitutū
non obſeruauerit, lex enim vo-
cationes & ſubſtitutiones ſup-
plet: Sufficit enim collectiuo no
mine ſuceſſores vocare, licet ſub
proprio nomine, neque ſub cer
to numero perſonarum, nequè
forma legis obſeruata, vocatio-
nes & ſubſtitutiones fiant, lex
quæ conditio ad genus, ff. de cō
dit. & demonſtrationib. in hæc
verba: *Quæ conditio ad genus perſo-
narum, non ad certas & notas perſo-
nas pertineat, eam exiſtimamus eſſe
totius teſtamenti, & ad omnes hære-
des pertinere*, l. ſi plures 99. de leg.
3. ibi: *Si plures ſint gradus hæredum,
& ſcriptum ſit hæres meus dato, ad
omnes gradus is ſermo pertinet, ſicuti
hæc verba, quiſquis mihi hæres erit*, l.
3. §. filius intermedias, ff. de lib.
& poſth. & l. 1. C. de liber. præteri.
Anchar. conſ. 27. Menoch. con-
ſil. 117. nume 14. & 16. Hippoly.
Riminald. conſi. 844. lib. 5. Iaco
bus Mandel. conſi. 51. num. 7. &
per totum, Molina de primoge.
libr. 1. cap. 4. nu. 15. & c. 5. nu. 19.
& c. 6. nu. 15. & 43. et c. 3. nu. 1. et
ſequent. Burgenſis de Paz in 2.
quæſtio. ciuili, numero. 68. cum
161 ſeqq. Ideoquè in caſu noſtræ le
gis ſiquis filium, ſimpliciter me
lioraret, ita vt bona perpetuò ti
tulo primogenij, in familia ma
nerent. hæc interpretatio facien
da eſt, vt omnes gradus dict. l.
27. vſque ad tranſuerſales ſubſti
tuti videantur, extraneis excep-
tis, cum de familia non ſint, nec
hic ſummo iure familia accipien
da eſt, quando enim inſtituens
ad eam affectionē habuit, vt per
petuo eius primogenium con-
ſeruaretur omnes cōſanguinei
comprehenduntur, vt pleraquè
iura ſanciunt, l. vlt. C. de verbo.
162 ſignificatione: vbi in fideicom-
miſſo familiæ relicto, non ſolū
deſcendentes, ſed & tranſuerſa-
les ſubſtituuntur: & ibi Scripto
res notant, & in l. cum ita lega-
tur, §. in fideicommiſſo, ff. de le-
163 gat. 2. Rurſus quia & pro tota
cognatione familia capi ſolet,
vt aperte demonſtrat Iuriſcon-
ſultus in l. 1. ff. de gradib. cogn.
his verbis: *Gradus cognationis alij
ſuperioris ordinis ſunt alij inferioris,
164 alij ex tranſuerſo, ſiue à latere*: Niſi
inſtituens adijceret, vt in perpe-
tuū tertia portio iure primoge-
nij poſsideretur. Exiſtimarem
enim in perſona vltimi tranſ-
uerſalis bona libera non mane-
re

re electionemquè ei dari extraneum inſtituendi,ita tamen vt reſtitutioni ſubiecta, prædicta bona ſint,quam doctrinam veram arbitror,ex l.27.verbis quę indefectum transuerſalium inſtituenti permittunt, vt extraneos vocare poſsit,cū ergo ſubſtitutiones debeant ſuppleri, vt ſeruetur voluntas Inſtitutoris, cui placuit perpetuum primogeniū, & extranei quoquè ſubſtituti videntur,ad hoc,vt volūtas quę reſpexit primogenij perpetuitatem,perpetuo duret, & nullo tempore bona deſint reſti tutioni eſſe obnoxia legiſq; pro uiſioni,& diſponentis voluntati ſatisfiat.

Quæſtio Octaua.

An deſcendens non vocatus alijs præferatur, an verò poſteriorem locum obtineat.

165 PRæcedentibus quæſtionibus oſtendimus patrem nō aſtringi omnes deſcendentes ſubſtituere: ita tamen accipiendum eſt, vt omiſſus vel excluſſus deſcendens tranſuerſali vocato & ſubſtituto anteponatur:in electione tamen inſtituētis eſt deſcendentes præferre, & quosvoluerit primo loco nominare &ſubſtituere,fœminā,maſculo,& clericum, ſeculari,præferendo,vel èconuerſo ad libitū voluntatis, de quo ambigi non poteſt,& docet Tellus in dict.l. 27.num.5.& 60. Molina de primogenijs, in annotationibus, num.10.ibi: *Non autē parenti inter ſuos deſcendentes electionem denegat.*

166 Et probatur expreſſè in l.18. Tauri. Quo ſuppoſito conſtanter aſſerimus filium vel deſcendētem omiſſum,vel excluſſum, nullatenus concurrere poſſe,cū deſcendenti vocato & ſubſtituto, ſed ſolum prælationem habebit inter omnes aſcendentes, & tranſuerſales,non tamen ſub ſtitutis deſcendentibus praferēdus erit,licet ſubſtitutus nominatus, & vocatus, eſſet monachus, vel fœmina, vel furioſus, & excluſſus eſſet maſculus, laycus,& primogenitus:Lex enim quæ eius vocationem ſuppler, cum conſtituit in eo gradu ſub ſtitutione & vocatione, quam inſtitutor primogenij ei tollere nequit,ſecundum formam d. l. 27.Non tamen eum collocat in eo loco gradu & ſuſtitutione, qua inſtituens eum priuare potuit,admittitur enim prędictus filius excluſſus,l.27.Prouiſione non verò diſponentis voluntate,dum hæc igitur abſque iuris læſione ſeruari poteſt ſemper à lege conſeruatur, quando verò lex repugnat, nihil operatur excluſio,& ideo hic excluſſus, incluſſus manere non poteſt,cum his, qui ei præferri potuerunt;

ſed

ſed ſolum cum illis, qui cum ex
cludere nequiuerunt, & inter
eos habet primum locum & gra
dum ſubſtitutionis, l. ſi Titio &
ei, de legat. 2. l. ſi filius de hære-
dib. inſtituend. gloſ. verbo, *Infir
mari*, in l. etiam, ff. de in officioſ.
teſtamento.

Quaeſtio Nona & vltima.

*An in iuditio poſſeſſorio Tenutae poſ
ſit tractari de inualidatione maiora-
tus praetextu formae dict. l. 27.
non ſeruatae, an verò ſit arti
culus proprietatis.*

167 HÆc quæſtio anceps eſt nō
nulli enim autumant hāc
exceptionem, quæ reſpi-
cit potentiam teſtatoris, nō poſ
ſe tractari in iudicio poſſeſſo-
rio, in quo ſolum debet conſide
rari, quis vocatus & ſubſtitutus
ſit, non tamen teſtatoris poten-
tia, iux. tex. in l. 45. Tauri, in illa
verba, *Que ſegun la diſpoſicion del
mayorazgo huuiere de ſuceder en el:*
Que verba manifeſtè indicant
vocatum & ſubſtitutum, ſucce-
dere debere, quoad poſſeſsionē,
& in eam mittendum, moxquè
agi de proprietate, & an teſtator
potuerit ſubſtituere illum, quē
ſubſtituit, & excludere cū quem
excluſsit quaſi illa verba, dict. l.
45. teſtatoris voluntatem ſolū
reſpiciant, & cum ſolum com-
prehendant qui vocationem &
ſubſtitutionem habet: nā ſi præ
dictum legis remedium vnicui
que etiam non vocato & ſubſti
tuto, competeret, eis verbis lex
contenta eſſet, quæ poſſeſsionē
ſine actu apprehenſionis inſe-
quentem in gradu transferunt,
nec adijceret: *Que ſegun la diſpo-
ſicion del mayorazgo huuiere de ſuce
der*: Quæ voluntatem tātum in-
ſtituentis denotant, & pro hac
168 opinione inducitur tex. (qui a-
lias ei videretur refragari) in l.
non putauit, §. nō quæuis, ff. de
bonor. poſſeſsione, contra tabu
las, ibi: *Non quaeuis exheredatio
ſummouet filium à contra tabulas bo
norum poſſeſsione, ſed quae rite facta
eſt*, qui text. loquitur in reme-
dio poſſeſſorio à prætore intro-
ducto in fauorem filiorum, qui
patris voluntatem aduerſus ſe
habent, & ideo appellatur bo-
norum poſſeſsio contra tabu-
las, & ſic ad obtinēdū in hoc poſ
ſeſſorio remedio opus eſt exclu
ſione, & legitima exhæredatio-
nē. Infertur ergo, vt ſicut hoc re
medium poſſeſſoriū ſolum ex-
cluſis datur, & nullis alijs com-
petit, ita remedium dictæ l. 45.
quod vocatis datur his tantum
competat, & nō excluſis qui ex
cludi & præteriri non poſſe con
tendunt: & argumento tex. in
l. 2. C. de ędict. diui Adr. & l. 2. ti
164 tu. 14. par. 6. vbi remedium poſ-
ſeſſorium competens hæredi-
bus ſcriptis non denegatur eis,
licet

licet alius impugnet teſtamentum & inſtitutionem hæredum; & tradit Menochius de adipiſcend.poſſeſsio.remedio 4. num. 726. Paul. in l. ſi ſcriptum,num. 1.C.de probationibus,ibi: *Et nota,quod ſi ſcriptus hæres petit ſe mitti in poſſeſsionem bonorū, & aliquis ad impediendam miſsionem poſſeſsionis allegat defectum teſtamenti, vel ex perſona teſtatoris,quia non poterat teſtari,vel hæredis quia erat incapax, non admittitur, etiam ſi velit probare iſtos defectus, qui potius concernūt iudiciū petitorium quàm poſſeſſoriū,* quæ opinio adiuuatur ex ipſis legibus Taurinis, quæ in transferēda poſſeſsione, ſine actu apprehenſionis,non reſpexerunt fauorem vocati,ſed vocantis & inſtituentis ſicut etiam fauore teſtatoris (dominium licèt ſine traditione non acquiratur vulgaris

170 lex tradditionibus, C.de pactis) transfertur in hæredem ab adita hæreditate,&in legatariū à morte teſtatoris, l. cum hæredes, de acquir.poſſeſsione, l. à Titio, ff. de furt.ād trāſlationem itaq; huius poſſeſsionis vi & poteſtate, l. Tauri voluntas tantummodo conſiderari debet, nec de poteſtate diſputandum, proprietatē enim concernit altioremque,vt Doctores aiunt indaginem cum in iuditio tenutæ tractari nequeat de nullitate inſtitutionis quomodocumque enim conſtet, de voluntate hæc exequenda eſt, & ordo ſcripturæ vocationum & ſubſtitutionum præferendus.

171 Verior tamē opinio eſt ſuper hac nullitate in iudicio tenutæ tractari poſſe,tanquam re & articulo incidenti, vt ſingulariter docet Paulus in l.filio præterito, de iniuſto rupto,nume.6.vbi tradit,vt ſi filius qui fuit à patre præteritus petat hæreditatem,(agere enim hæreditatis petitione, poteſt tanquam hæres abinteſtato, & auocare hæreditatem à quocunque poſſeſſore, nec petere aſtringitur,vt teſtamētū nullū declaretur) & ei opponatur, de teſtamento patris, & ipſe replicet de eius nullitate,poſsit de ea tractari in eodem iudicio, per modum incidentiæ. Regulare enim eſt, iudicem qui cognoſcit de cauſa principali omnem incidentem quæſtionem, quæ in iudicium deuocatur, examinare poſſe, etiam ſi aliàs non ſpectaret ad eius cognitionem, l.quoties,C.de iudicijs,l.2. C.de ordin.cognit.Barr.in l.Titia,nu 4.ff.ſoluto matrimonio,Romanus ibidem numero 5.Alexand. numero 7.idem Bartol.in l.1.numero 2. de iuriſdictione omniū iudicum, vbi Curtius numero 48. & Oroſcius numero 27. Ripa in rubric.de iudicijs, numero 27.

172 Quibus ſuffragatur, quia in omni actu neceſſaria eſt poteſtas,

ſtas & voluntas, cap. cum ſuper Abbatia, de officio de legat. & prius de poteſtate agendum eſt, quam de voluntate, l. ſi quæramus.4.de teſtamentis,per quam docet Paulus nume.3. Vbi arbitratus eſt, vt ſi agas contra me petitione hæreditatis aſſerens te iuſtitutum ab aliquo,& ego obijciam illum, non potuiſſe teſtari,prius iudicem, debere præſtituere diem ad probationem potentiæ teſtatoris, quia alioquim fruſtra tractaretur de teſtamenti exequutione, ſi teſtator teſtari nequiuiſſet,& ibidem numero 4. putat exceptionem impotentiæ teſtandi eſſe præiuditialem ad intentionem agentis:
174 quia non dicitur teſtamentum, vbi non eſt potentia teſtatoris, firmat itaquè prius eſſe examinandam potentiam diſponentis, quantuncumquè iudicium ſummarium ſit.

175 Vlterius quoniam in cauſa poſſeſsionis & tenutæ, de proprietate cognoſci poſſe, & de exceptione eam concernenti commune placitum eſt,ex Molin.libr.3.cap.13.numero 11.& 14. Ait enim hoc remedium poſſeſſorium tenutæ eius naturæ & qualitatis eſſe, vt habeat admixtam cauſam proprietatis multiſquè fundamentis hanc opinionem defendit, cuius opinio ſine dubitatione procedit quando incontinenti exceptio nullitatis
176 probatur: Dicitur tamen incontinenti probari illud,quòd probatũr intra dies præſtitutos inſtantiæ,vt in ſpecie voluit Bart. in extrauagan. ad reprimẽdum, verſic. *Summaria*, nume.4.& Iacobinus de SanctoGeorgio in l. 2.C.de ędict. diui Adri. num.7. Alexand.conſil.166.vol.2.& conſil.101.volum.4.& Molin. libr.3. cap.13.num.16.& cap.4.num. vltimo,quibus ſuffragatur,text.in l.ſi is à quo,ff.vt in poſſeſsionem legat.& in l.1.titu.21.lib.4.Compilationis, iuncta l.3. eodem tit. vbi exceptio aduerſus contractũ vel eius nullitatem admittitur, quanuis executionem paratam
177 habeat.Si tamen probetur intra decem dies, illi inſtantiæ præfixos, ex quo text. ſatis probatur infra diem à iure præfixũ inſtantię nullitatem, vel aliam exceptionem poſſe probari:neque obſtat fundamentum legis vltimę, C.de ędicto diui Adrian. & l. 2. eiuſdem tituli, vbi vitium teſtamenti, vel obiectio contra teſtamentum, vel contra perſonam teſtatoris, vel hæredis inſtituti, nõ impedit poſſeſsionem bonorũ.Reſpõdetur eñ in ędicto diui Adriani nõ requiri verã exiſtentiã hęredis,ſed primam figuram & inſpectionẽ teſtamẽti, & ideò non admittitur exceptio nullitatis, & falſitatis, neque aliæ exceptiones, quæ altiorem indaginem requirunt. In remedijs

178 tamen poſſeſſorijs tenutæ non ſufficit prima figura, ſed vera, & indubitabilis exiſtentia ſucceſſionis, vt verificentur illa legis taurinæ verbã, *Que ſegun la diſpoſicion del mayorazgo huuiere de ſuceder*, & ſic omnes exceptiones admittuntur, vt eleganter docet, Molina vbi ſupra, Rurſus, quia & in ædicto diui Adriani prædictæ falſitatis, & nullitatis, & alię
179 exceptiones admittuntur dummodo in continenti probentur, & in indiuiduo dictæ l. ſecundę tradit Salicetus ibidem in principio, & eſt communis opinio,
180 & quia de iure vitium viſibile, & nullitas conſtans, ex eadem ſcriptura regulariter admittitur in remedijs poſſeſſorijs ædicti diui Adriani, Bart. in l. prima ſecunda oppoſitione, C. de ædicto diui Adrian. & in l. vltima, numero ſecundo eodem titulo, cui doctrinæ adſtipulatur conſilium integrum omnino inſpiciendum Oldradi 106. cum adductis abſcriptoribus in clemẽtina prima de re iudicata, & à Felino in c. inter cętera eodẽ titul.

Textus CCI.

Otroſi, por la coſtumbre que ſe juzgan los diezmos en los vnos puertos ſe han de librar en los otros puertos.

SVMMARIVM.

1 *Redditus, & decima portuum ad principem ſpectant.*

Lex CCI.

IN TEXTV IBI:

Los diezmos en los vnos puertos.

Scholium vnicum.

AD intellectum huius legis, quę de decimis loquitur inſpicienda eſt, lex prima, titul. 31. libro ſecundo compilationis, & integri tituli. 28. & 29. eiuſdem libri noni, & de iure communi, l. inter publica, §. primo, ff. de verborum ſignificatione, & caput vnicum, quæ ſint regalia in vſibus feudorum, & lex nemo, §. flumina, ff. de rerum diuiſione, & l. Portus, ff. de verborum ſignificatione, redituſquè, & decimas prædictorum portuum ad Regem ſpectare in dicto capite, primo, quæ ſint Regalia, & in dict. lege inter publica, §. primo ſatis probatur, quibus addendæ ſunt, lex vniuerſi, & lex ex præſtatione, C. de Vectigalibus, & vtrobiquè gloſſæ, & Scribentes.

Textus C C I I.

OTroſi, en razon de las ſalinas en los mojones ſabidos, e vſados antiguamente no deuen fazer alholies de la ſal, e los alholies juzganſe en eſta guiſa, al que fallan la ſal deuenle contar quanta ſal ha meneſter para deſpenſa para todo el año, e contada eſta ſal que auia meneſter, la quantia del alfoli, es de cinco ſanegas arriba de ſal demas de quanta ha meneſter para ſu caſa para todo el año.

SVMMARIVM.

1 *Omnes putei ſaliſq́ue fontes, ad Regem pertinent.*

2 *Aqua ſalſa pars fundi eſt.*

3 *De ſale confecto in priuatis puteis, princeps partem habet.*

Lex C C I I.

IN TEXTV IBI: *En razon de las ſalinas.*

Scholium Primum.

1 AD huius legis cognitionem intuendæ ſunt l.2.tit.13.lib.6.& l.19. titul.8.libr.9.compilationis, & l.8.titul.1.lib.6.ordinamēti, vbi Scriptores, & de iure communi l.inter publica, §.1.verſ.item Salinarum, ff.de verborum ſignificatione, & l.creditor, ff. de actioni empti, & l.ſi quis, C.de vectigalibus, ex quibus iuribus omnes putei ſaliſquè fontes, ad principem pertinent, ita tāmen, ſi in publico ſint, vel in Regis prædijs. iuxta ea, quæ de argentifodinis, & alijs minerijs ſcribit Andreas de Iſernia, in titu. quæ ſint regalia verbo argentariæ. Salinæ, vero priuatorum, ad eos ſpectant,
2 cum aqua ſalſa pars fundi ſit, l.is qui in puteum, ff. quod vi aut clam, Iuan. de Platea in lege prima, C.de Theſauris, libro decimo, cui addenda eſt, l. forma, §.Salinæ, ff.de cenſibus, hodie tamen quilibet Salinarum Domini Regijs conductoribus, de ſale in ſuo fundo cōfecto certam quātitatem ſoluere adſtringuntur, vt eſt notiſsimum.

IN TEXTV IBI: *Al que fallan ſal,*

Scholium II.

SAlinarum conductores eiuſquè miniſtros domos priuatorum inſpicere poſſe, & ſalem quærere permittit lex noſtra, in quos domuum inſpectores inuehitur, l. id ab vna quaque de annonis, & tributis, libro decimo, vbi Accurſius, verbo eorum.

Textus

Textus CCIII.

COmo quier que en el derecho diga, que todas las coſas que han marido, e muger, que todas preſume el derecho que ſon del marido, faſta q̄ la muger mueſtre que ſon ſuyas. Pero la coſtumbre guardada, es en contrario, que los bienes que han marido y muger, que ſon de ambos por medio: ſaluo los que prouare cada vno que ſon ſuyos, apartadamente.

SVMMARIVM.

1 *Bona mariti, & vxoris communia præſummuntur.*

2 *Diuiduntur prædicta cõmunia, bona matrimonio diſſoluto.*

3 *Societas durat, etiam coniuge mortuo, quoad bona diuidantur.*

4 *Romulus legem tulit, qua cauit, vt omnia bona inter maritum, & vxorem diuiderentur.*

5 *Qua ratione veteres nuptias ſacras appellauiſſent.*

6 *Antiquitus non in omnibus nuptijs lucra communicabantur.*

7 *Vxorum tria genera erant.*

8 *Ius, viri bona præſummebat, non communia.*

9 *Errant, qui putant inter virum, & vxorem ſocietatē nõ cõtrahi.*

10 *Conſuetudo introduxit, vt omnia bona mariti, & vxoris præſummerentur communia.*

11 *Prædictam conſuetudinem ſcripto iure approbabit lex noſtra, quæ cauit mariti, & vxoris præſumi communia bona, niſi contrarium probetur.*

Lex CCIII.

IN TEXTV IBI: *Que los bienes que han marido y muger, que ſon de ambos por medio.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, bona conſtãte matrimonio adquiſita, præſumi mariti, & vxoris diuiſibiliaquè, niſi contrarium probetur hactenus lex.

2 Bona inter coniuges matrimonio durante acquiſita communia ſunt, & eo ſoluto inter virũ, & vxorem, & eorum hæredes diuiduntur, prætextu enim coniunctionis animi, & corporis inter eos initæ, & ſocietas contrahitur, & exemplo ſociorum lucra communia ſunt, lex prima, ff. de ritu nuptiarum, lege nuptias, ff. de regulis iuris, capite cũ ſocietas. 27. quæſtione ſecunda, lex prima, ſecunda, & tertia, titulo tertio, libro tertio fori, lex prima, & ſequentes, titulo quarto, libro quinto ordinamenti, lex ſecunda, & quarta, titulo nono, libro quinto compilationis, vbi Montaluus, Perez, Azeuedo, & Matienço inſpiciendi ſunt, quę ſocietas non ſolum durat, quo ad matrimonij diſolutionem, ſed & quo ad bonorum diuiſio-
3 nem, ita vt ſi his non diuiſsis aliquid, & poſt mortem obueniat, & lucretur, diuiſibile fiat, vt prædicta

dicta iura, & Scribentes agnoſ-
cũt, nihil enim intereſt, an vnus
ex cõiugibus defunctus ſit, ſi di-
uiſio tamen nõ fuerit facta, quæ
ſanæ determinatio ab ipſius vr-
4 bis initijs deſcendit Romulus
enim legem tullit, qua cauit om
nia quæſita bona, viri & vxoris
fieri, lex autem hæc erat: *Mulie
rem nuptam, quæ ex ſacratis legibus,
in manum mariti conueniſſet, cum eo
5 omnium & bonorum, & ſacrorũ par
ticipem eſſe*, vocabant autem vete
res: ſacras nuptias Romana qua-
dam appellatione rem exprimẽ
tes, (*confarreationem*, à farris com
municatione, quemadmodum
enim Græci exiſtimarunt hor-
deũ omniũ frugum antiquiſsi-
mum eſſe, ita vt in ſacrifitijs ab
hordeo initium ducerẽt, ita Ro
mani putantes far eſſe omnium
frugum pręcioſiſsimum, ab hoc
in omni ſacrifitio, in quo victi-
ma cremabatur igne initium fa
ciebant, quòd igitur mulieres,
cum viris ſacrati, & primi cibi
fierent participes, & valde bona
fortuna, & bonis communibus
conuenirent, ea res nuncupata
fuit *Farris communicatio*, quæ vi-
rum & vxorem neceſſario con-
iugij, & communicationis bo-
norum vinculo coniugebat, iux
ta ad notata, à Dioniſio Halicar
naſeo Romanarum antiquita-
rum, lib. 2. fol. 51. litera E. Quã-
uis non nulli exiſtimauerint nõ
in omnibus nuptijs omniũ for-
6 tunarum cõiuges participes fie-
ri, vt Author eſt Boecius in Tho
pica Ciceronis, quẽ refert Am-
7 broſius Calepinus, verbo, *Farrea-
tio*, quippe qui aiunt tria eſſe ge-
nera vxorum. Vnum, cum vxor
tantum in lecti partẽ veniebat,
quam matronam appellabant
aliud cum certa ſacrificij ſolem
nitate. Alterũ vero, & tertium
cum in manum mancipiumquẽ
viri vxor conueniebat. Tunc e-
nim omnia bona erant comm
nia, & non alioquin eiuſmodiq;
vxores matres familias vocabã-
tur, & viris abinteſtato ſuccede-
bãt, ita tamẽ, ſi ſine liberis obijſ-
ſent, ſin autem liberos habuiſ-
ſent, ex æquo cum liberis bono-
rum participes erant, quod non
diſſentit, ab his quæ Doniſius
ad notauit vbi ſupra, confirma-
turq;, ex ſingulari loco, & nõ ſa-
tis in propoſito animaduerſo,
cuiuſdam legis numæ Pompilij,
qui poſt Romulum regnauit, in
qua ita ſcriptũ eſt: *Si pater permiſ
ſerit filio vxorem ducere, quæ ex le-
gibus particeps ſit, & ſacrorum, &
bonorum: patri poſt hac nullũ ius eſto
vendendi filium*, quæ ſane verba
manifeſte indicant alia eſſe ma-
trimonia, abſque bonorum par-
ticipatione, & communicatio-
ne. Cuius veteris legis, licet non
adhoc, Halicarnaſeus meminit,
dicto libro ſecundo, fol. 53. lite-
ra B. quibus per vetuſtis legibus
conſideratis, ad miror equidẽ re
centius

centius ius à noſtra lege relatũ,
in eius initio, quo fuit cautum,
omnia bona viri, & vxoris, viri
præſumi, & non communia, in
quo alludit, ad legẽ quintus, ff.
de donationibus, & ad legẽ etiã,
C. eodem quibus conuenit, lex
ſecunda, titul. 19. part. tertia in
quibus probatur, res pœnes vxo
rem viro mortuo ad inuentas
mariti præſumi, & non vtriuſq;
coniugis quorum iurium men
tionẽ fecit, Palacios Rubeos in
Rubrica, cap. per veſtras, §. ſexto
numero primo, Couarruuias in
capite primo de teſtamentis, nu
mero ſexto, Rurſuſq; ad miror
9 Tellum in leg. 16. num. 13. quip-
pequi teſtatur inter virum & v-
xorem ſocietatem non cõtrahi
priſci iuris ignarum ſatis. Hunc
ergo nouioris iuris errorem ip-
ſa conſuetudo tolerare non po-
10 tuit, quæ introduxit veteris iu-
ris exemplo recentioris rigore
mitigato, vt omnia bona, quæ
apud coniuges ſupereſſent præ-
ſumerentur communia, vt illa
verba noſtræ legis demonſtrant
ibi: *Pero la coſtumbre guardada es*
en contrario, à iuris itaquè inter-
pretibus receptum fuerat, ante
hanc noſtram ſtyli legem ipſam
conſuetudinem iuri derogauiſ-
ſe bonaquè omnia, & quæſtus vi
ri & vxoris præſumi, nec vxorẽ
adſtringi probare durante ma-
trimonio fuiſſe quæſita, cuius re
ceptæ conſuetudinis meminit,
Montaluus in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori
11 verſi. *De conſuno*, hanc ergo con-
ſuetudinem ſcripta lege aproba
uit, textus noſter qua aſſerit bo-
norum omnium participem eſ-
ſe vxorem, nec viri præſumi, ni-
ſi contrarium probetur.

Textus CCIIII.

Es a ſaber, que las coſas que ſon vedadas, que no ſaquẽ del Reyno, que eſto es eſtablecido del Rey, e deue ſer guardado, ſegun el Rey lo manda por ſu carta, e deſque el Rey fuere muerto, luego queda el defendimiento, y el eſtablecimiento del Rey, e no caera en pena aquel que contra defendimiento y eſtablecimiento faga, faſta que el otro Rey viniere deſpues de l, y ordene y mande ſobre ello. E otroſi, ſi el Rey embia defender por ſu carta, que no ſaquen del Reyno coſas ſeñaladas que ſe contienen en ſu carta del Rey, y alguno ſaca alguna otra coſa què no ſe contenga en la carta del Rey. Y eſta coſa maguer ſea vſada de los Reyes de la defender en ſus cartas ſi alguno la paſſa, porque es vſado de paſſar en aquella tierra, y por vſo no es defendida, aſsi como ſon los dineros monedados, que vſan de los paſſar, no caera en pena ninguna.

Lex CCIIII.

IN TEXTV IBI.

Las coſas quẽ ſon vedadas que no ſaquen del Reyno.

Scholium vnicum.

AD intellectum huius legis inſpiciendæ ſunt, lex prima, titulo 25. libro quinto, & lib. 14. titul. 11. libro ſexto, & lex

lege prima,ſecunda,& tertia,ſeptima, octaua, 11.12.13.14.15.16.17.18.20.24.& 28.47.& 48 titul.18.eodem,libro ſexto,& lege 14. titul.26.libro octauo, & lege decima,titulo ſecundo,libro octauo,& lex 35.& 56. titul.19. noui compilationis.

Textus CCV.

SI alguno ſiyendo caſado con alguna muger compro alguna heredad, o otra coſa que gano, eſtando en vno con ſu muger, eſtos bienes que aſsi compro pue delos vender el marido ſi meneſter le fuere, en tal que no lo faga el marido maliciosamente, maguer la muger aya ſu meytad en aquella ganãcia de lo que el marido auia ganado, o comprado.

SVMMARIVM.

1 *MAritus conſtante matrimonio, bona acquiſita vendere poteſt, niſi dolo faciat.*

2 *Alienationis verbum an donationem comprehendat, & numero ſequenti.*

4 *Ex bonis matrimonio conſtante acquiſitis primogenium maritus inſtituere non poteſt, niſi vxoris cõſenſu in ea parte, quæ ei ex lege competit.*

5 *Adminiſtratio in vendendo conſiſtit.*

6 *Donatio à marito facta, ex portione vxoris, non transfert dominium in donatarium.*

7 *Impropie maritus dominus dicitur illius portionis communis, quæ ad vxorem pertinet.*

8 *Propie quilibet ſuæ partis dominus eſt,*

9 *Id quod habet vir in communione, cum vxore proprium nuncupatur.*

10 *Totius lucri domina vxor dicitur impropie tamen.*

11 *Non eſt opus maritum emere rem nomine vxoris, vt ei dimidia pars adquiratur.*

12 *Ex legis miniſterio transfertur dominiũ in vxorẽ prætextu ſuæ portionis licet traditio nõ interueniat*

13 *Si maritus vxori donat conſtante matrimonio transfert in eam, dominium rei donatæ.*

14 *Legis potentia, & pactum æquiparantur.*

15 *Anceps quæſtio eſt, an adquiſita conſtante matrimonio ſtatim acquirantur, pro dimidia vxori.*

16 *Et ſi non portio, ſed ius ad eam vxori acquiratur matrimonio conſtante non poteſt ab ea tolli, ſine eius facto.*

17 *De iure, tantum quod quis habet in re diſponere poteſt licet inuita dominus, & poſſeſſor ſit,*

18 *Maritus ex bonis adquiſitis aliqua poteſt tempera-*

rate donare abſquè vxoris placito.

19 *Tutor & adminiſtrator moderate donare poteſt.*

20 *Pretium ſuccedit loco rei venditæ, & particeps vxor eſt.*

21 Donare eſt perdere.

22 *Defenditur litera noſtræ legis, vt maritus non donet.*

23 *Leges ordinamenti, & compilationis ſunt confirmatoriæ huius legis ſtyli, & non correctoriæ, nec declaratoriæ.*

24 *In conſcientia adſtringitur maritus vxori reſtituere, ab eo donata, in ea parte, quæ ei competit, ex Nauarri opinione.*

25 *Improbatur opinio tenentium vxorem non poſſe conſentire alienationi, per maritum factæ.*

Lex CCV.

IN TEXTV IBI.

Eſtos bienes que aſsi comprò, puedelos vender el marido.

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, maritum, conſtante matrimonio bona acquiſita vendere poſſe, niſi dolo vendiderit, quæ ſententia probatur in lege quarta, titulo quarto, libro quinto ordinamenti, & Rurſus in lege quinta, titulo nono, libro quinto compilationis, quæ ſanè recentiores leges non verbo, *Venditionis*, ſicut lex noſtra ſtyli, *Sed alienationis*, vtuntur ex quibus perſpicuum eſſe à pleriſquè recipitur non ſolum in venditione, ſed & in alienatione facta, titulo donationis literam noſtri textus accipi debere cum alienationis verbum, donationem comprehendat; lex vltima, C. de rebus alienis

2 non alienan. textus in authentico de non alienando, §. alienationis, col. ſecunda cuius opinionis eſt, Caſaneus in conſuetudinibus Burgundiæ in titulo, *Le*

3 *mari conſtante le Mariague*, in verbo, *Par donatione*, Ancharranus conſilio. 102. numer. 3. Boerius in conſtitutionibus Bituricenſ. in titulo, *Des coſtumes concernens les Mariagues*, §. ſecundo verſiculo, *Deſdict sbiens, & conqueſtes*, conſtanter peretiſsimus Antonius Gomezius in leg. 51. Tauri, numer. 73. & fluctuans Rodericus Xuarez in lege prima, titulo, *De las ganancias*, libro tertio, fori, octaua limitatione, verſiculo, *Quæro vlterius de quotidiana quæſtione*, ex quo, nec vna nec altera ſententia percipi poteſt, Baeza de decima, capite 27. nu-

4 me. 28. Ayora in tractatu de partitionibus, ſecunda parte, quæſtione 41. numer. 46. Nauarrus in manuali Latino capite. 17. numero. 155. Azeuedo in lege quinta, titulo nono, libro

quinto Compilationis,numero
nono,Couarruuias variarum,li
bro tertio,capite nono,numero
3 ſecundo. Alij contra putant,nec
ad donationem noſtram legem
extendunt,vt videre eſt ,ex Bal-
do conſ.235.lib.2.cuius initium
eſt:*Statuto trigeſticauetur*, Ange-
lo in lege domus, §.fin.ff. de le-
gatis primo,Riminaldo in §.pri
mo inſtitutio.de donationibus,
numer.73. Immola in lege illæ
autem inſtitutiones,ff.de hære-
dibus inſtitut. Palacios Rubeos
in Rubrica de donation.inter vi
rum , & vxorem , §.46. numer.
29.Segura in tractatu de bonis
lucratis conſtante matrimonio,
ex numero.55. Tello in leg.19.
Tauri,ex numero ſecundo, Mo
lina de Hiſpan.primogenijs li-
bro ſecūdo, c.10.nu.65.& 66.Si-
mancas de inſtitutionibus Ca-
tholicis,titul.9.numer.86.Mic-
res de primogenijs,1.part. quæ-
ſtion.23.numer.14.Diego Perez
in l.4.titul.4 lib.5. ordinamenti.
verbo:*El marido*, Roxas de ſuc-
ceſsionibus abinteſtato,cap.33.
numer.25. Auendaño reſponſo
20.numer.8.limitatione.3.An-
gulo de meliorationibus,l.3. gl.
ſecundo,numero quinto inferē-
tibus,ex hac noſtra Regia legis
ſtyli deciſione maritum ex bo-
4 nis matrimonio conſtante ad-
quiſitis,abſquè vxoris conſenſu
prælegatum meliorationem, &
primogeniū inſtituere non poſ

ſe,in ea,nempe portione,quæ v-
xori ex legis diſpoſitione com-
petit,cū interdicta donatio ma-
rito ſit,etiam filio communi do
nando,(in quo ſatis profectò
abſquè fraude , & dolo donatio
fieri videbatur) multo,itaquè vr
gentius prædicti ſcriptores do-
cent in alijs extraneorum dona-
tionibus prohibitam alienatio-
nem eſſe,in quibus fraus ſatis pa
te fit:nec obſtat maritum adqui
ſita bona vendere poſſe,vt in no
ſtra lege,vt ad aliam alienationē
extendamus, adquiſita enim ad
maritum pertinent , quoad ad-
5 miniſtrationem,quæ in venden
do conſiſtit ex legis permiſſio-
ne ex alijs,tamen cauſis,vxorem
nequit dominio ab dicare,quod
habet prætextu ſuæ portionis,l.
ſecunda , §. ſi vir,ff.ad Sylania-
num,l.quæ de tota,ff. de rei vin
dicatione,lex prima ,titulo ter-
tio,libro tertio fori , lex prima ,
titulo quarto,libro quinto ordi
namenti,nec deſinet domina eſ
ſe vxor,quanuis vendendo ma-
ritus transferat in emptorem ,
vtriusquè acquiſitæ portionis
dominium,ſine vxoris facto , &
aſſenſu : transfert enim in caſu
neceſſario venditionis,ex noſtra
6 lege,quæ eam marito permittit,
non tamen legis deciſionem ad
alias alienationes extendere de-
bemus,formā enim legalem e-
grederentur , & ſic dominium
hoc caſu non transferrent .
Baldus

Baldus in lege prima in princi-
pio, C. de vẽditione rei fiſca. im-
7 propie, itaquè, Scribentes, agnoſ-
cunt maritum totius rei adqui-
ſitæ conſtante matrimonio do-
minum dici. Propie enim qui-
libet ſuæ partis, dominus eſt, &
8 quanuis ex multis iuribus, id
quod habet vir, cum vxore cõ-
9 mune, proprium nuncupetur, l.
illud, ff. de ritu nuptiarum, l. ſer-
ui electione, §. vltimo de legatis
primo, l. pupillus, §. vltimo, ff.
de verborum ſignificatione, l. ſi
quis ſuos de legatis tertio. In
propie accipi debet, propie e-
nim ſuę portionis tantum vter-
que coniux dominus eſt, Accur
ſius in l. id quod noſtrum, ff. de
regulis iuris, Baldus & Docto-
res in dicta lege illud, ff. de ritu
nupt. Romanus conſil. 291. pro-
pe fine, eodemquè modo, & de
vxore dicere poſſumus, quæ &
totius lucri domina impropie
dici poteſt, quia communio-
10 nem, cum viro habet in re ac-
11 quiſita, & empta à viro, nec o-
pus eſt ipſum emere nomine v-
xoris, vt ei acquiratur, ex l. mul
tum intereſt, C. ſi quis alteri,
vel ſibi, ex legis enim noſtræ de
ciſione, hoc lucrum vxori obue-
nit, ex cuius miniſterio, ſine vllo
12 facto, nec tradditione domi-
nium transfertur, argumento
textus in lege à Titio, ff. de fur-
tis, & in lege prima, C. commu-
nia de legatis, & lege ſi eum, §.
13 vltimo, ff. de donation. inter vi-
rum, vbi ſi maritus vxori donat
conſtante matrimonio transferr,
dominium rei donatæ in vxo-
rem, idem itaquè oritur effectus
ex prædicta legali donatione,
& communione, vt in ſimili ſta-
tuto docet, Baldus in lege vlti-
ma in fine, C. de bonis maternis,
& ſuffragantur huic opinioni,
lex hac lege, C. de pactis conuen
tis, lex ergo, §. dotis, ff. de iu-
re dotium, vbi ex pacto domina
vxor dicitur, nimirum, itaque ſi
ex legis diſpoſitione domina,
quoque dici queat, ita vt ſine e-
ius voluntate alienare donatio-
nis titulo maritus nequeat, cum
14 & legis potentia. Illud efficere
poſsit, quod & pactum opera-
tur, lege vt ea, ff. de legibus, le-
ge non impoſsibile, vbi Scriben
tes, ff. de pactis Accurſius in le-
ge non ſolum, §. morte, ff. de no
ui operis nunciatione. Licet nõ
ignorem quæſtionem ancipitẽ
15 fuiſſe an quæſita conſtante ma-
trimonio acquirantur ſtatim,
pro dimidia vtriquè coniugi,
& in vtrunquè tranſeat domi-
nium alij enim exiſtimant ma-
ritum, tantum dominum eſſe,
& ſolum ad communicandum
adſtringi, & debitorem poſt
mortem, matrimoniumvè ſo-
lutum, quo conſtante pœnes
mulierem dominium, nec poſ-
ſeſsionem in actu reſidere ne-
gant: alij vero opinantur domi-

nium ſtatim in vxorem transferri, quoad eius portionem, alij, & poſſeſsionem quoque in eam tranſire contendunt: ſunt & qui aſſerunt ſocietatem vniuerſalē inter coniuges contrahi Rurſus, & qui etiam ſpecialem ſocietatem negant, nec leges ciuiles eos ſocios appellare ſimpliciter, ſed diuinæ, & humanæ domus, ita vt beneficium aliorum ſociorum vxori non indulgeatur, ſunt & qui putent inter ius commune, & Regium diuerſitatem eſſe, dubitentquè an verba legum Regni directa ſint, an cōmunia, nempe, quia ſi directum verbum eſſet, dominium transferret, vtroque cōiuge viuente, & matrimonio conſtante. Si tamen commune verbum ſit, dominium translatum nō dicatur, Vlterius & non nulli teſtantur vtrunq; ſenſum leges regias habere poſſe amplectendumquè illum intellectum, qui minus deroget iuri communi, alij diſtinguunt inter rem communē emptam nomine coniugum, aut nomine ſolius viri, vt in primo caſu vterq; dominium & poſſeſsionem nanciſcatur, in ſecundo ſolus maritus, de qua re inſpiciendi ſunt, Rodericus Xuarez in l. 1. titu de acquiſitis matrimonio conſtante, lib.3. fori, num.54. Seguſa in tractatu de bonis communibus, & lucratis, ex num.36. cum multis ſequentibus, & in l. 3. § vltimo, numer.78. de liberis & poſthumis, Caſtillo in l. 16. Tauri, verbo, *Ha de auer*, Couarruuias variarum libr.3. cap. 19. numer.2. Palacios Rubeos in Rubrica de donationibus, §.66. numer.24. Tellus in l.16. ex numer.9. verſic. *Attende quaſo*, Gregorius in leg.55. titul.5. part.5. verbo, *Comunalmente*, doctus vir Antonius Gomezius in l.51. Tauri, numer.76. Auendaños Reſponſo 20. per totum Matienços in lege ſecunda, titulo nono, libro quinto Cōpilationis, glo. 13. numer.13. Burgenſis de Paz, quæſtione nona, Velaſquius de Auēdaño in leg.14. Tauri, gloſ. prima, Gutierrez quæſtione 118. Angulo in l. tertia, gloſſa ſecunda, numero ſeptimo, in legibus meliorationum, Ancharranus conſil.102. Tiraquelus libro primo de retractu, §.32. gloſſa prima, numer.100. Caſaneus in cōſuetudinibus, Rubrica 4. §.2. numer.6. verſ. *Sunt ergo:* quoad noſtram vero attinet ſtyli legem, & eius intellectū de his opinionibus non eſt diſputandum ſatis enim eſt vxori, ius habere ad rem matrimonio ſoluto ad hoc vt abſque eius facto ei toli non

16 poſsit. Hæc ergo vltima opinio tutior videtur, eique aſsētior ex contraria enim plura equidem ſequerentur incommoda, poſſet, namquè maritus lucrum à lege vxori datum extraneis, donare

donare,& potius eis ſubuenien-di,quam fraudandi cauſa:quanuis itaquè vxori fraus,nõ fieret? fieret,tamẽ legi,quę fruſtra portionem ſemiſſem mulieri adſcriberet,ſi in manu & poteſtate mariti eſſet cuilibet donare.Rurſus & quia affectio ceſſaret in filijs quos coniuges haberent,ſi quos diligebat mulier meliorare nõ poſſet, ſi maritus ex toto lucro id efficere poſſet, ex legis permiſsione.Vlteriuſquè,& de bonis cõmunibus,& ad ſocios coniuges pertinentibus ſolum maritum, abſque vxoris voluntate primogenium inſtituere poſſe nefas eſſet,denique,& quia cõtractus,& ſocietas, æqualitate carerẽt, ſi vno ex ſocijs in re communi concederetur,quod alij denegatur,natura enim huius contractus,& aliorum ſimilium eſt, vt tantum poſsit,quis diſponere
17 de iure,quod habet in re,l.domus,vbi Doctores,§. vltimo de legat.primo,& quanuis non ex his conſiderationibus, hanc opinionem tuentur noſtrates Tellus,& Molina in ſupradictis locis,cum hac tamen limitatione,
18 &declaratione,vt maritus ex bonis acquiſitis poſsit aliqua temperate,& ex iuſta cauſa donare, exqua fraus & bonorum diſsipatio præſumi nequeat,ne alioquin diminuta, & reſtricta viri authoritas videatur, cum & hæc poteſtas data ſit tutori,&
19 adminiſtratori,qui exbonis alienis donare poſſunt,ea quę dominis,& minoribus expediunt,ſecundum eorum qualitatem, l.filius fam.ff.de donationibus,l.cũ plures, §. vltimo,ff.de adminiſtrat. tutorum, quam donandi licentiam marito denegare non eſſet ciuile? Nec his reſtragatur, ſi dicamus eadem incommoda oriri poſſe ex venditione,quæ nullo iure reclamante marito, permittitur.Reſpondetur enim id fieri, tum ex legis permiſsione,quę hunc caſum,& non alios expreſsit.Tum & quia prætium
20 ſuccedit loco rei vẽditæ,de quo vxor particeps eſt,l.eum qui, §. qui in iuriarum, ff.ſiquis cautionibus:donare,tamẽ perdere eſt,
21 ſine vxoris,itaque aſſenſu donationem permitti abſurdiſsimũ eſſet,& à ratione,æquitate, & æqualitate alienum,lex contra iuris, §.1.ff. de pactis, l. filius fam. cum ſimilibus, ff. de donation. Exquibus defendenda,& ample ctenda eſt, litera noſtri text.ibi:
22 *Eſtos bienes que aſsi compro,puedelos vender el marido*, & reijcienda legis.4.titul.4.lib.5.ordinamenti, ibi: *Que los pueda enagenar el marido durante el matrimonio*, quæ trãſumpta eſt,à lege quinta, titulo nono,libro quinto Compilationis,hæ enim leges confirmato-
23 riæ ſunt, vt ita loquar noſtræ legis ſtyli non autem abrogatoriæ, correctoriæ, declaratoriæ,

vel noui iuris deciſiuæ, verbũ enim alienare, de quo in legibus ordinamenti, & Compilationis, *Id eſt vendere*, accipi debet, nec enim ibi ſcriptum fuit ad hoc, vt ad donationem extenderemus, quod ex ſequentibus verbis probatur, illis nempe. *Y que* 24
el tal contrato de enagenamiento vala, ſaluo ſi fuere prouado que ſe hizo cauteloſamente par defraudar ò damnificar a la muger, quæ ſanè verba manifeſte indicant, de venditione tantum legem loquutam eſſe: nam ſi donare maritus poſſet in donatione cautela, & dolus in eſſe nõ poſſent, cum iure ſuo donando veeretur, ideoquè non de donatione eſſe legis exceptionem, cum in regula nunquam 25
fuiſſet comprehenſa, ſed de contractu venditionis, in quo poterat fieri fraus, ex l. ſi quis donationis cauſa, ff. de contrahenda, emptione, (quia nomine tantũ eſſet venditio effectu, verò donatio,) defendit Tellus vbi ſupra, num. 6. & ad hanc opinionẽ, Nauarri ſcripta alludunt in manuali, c. 17. num. 155. in fine, qui licet fateatur maritum acquiſita bona matrimonio conſtante donare poſſe, (quod negamus) in conſcientia tamen adſtringi, vxori tantundem reſtituere, donatariumquè, ad id teneri, ſi crediderit maritum non certioraturum vxorem, pie, ac doctè cõtendit. Ex ſupradictis ergo ſententia legis noſtræ firma manet ea nempe, vt maritus acquiſita bona matrimonio conſtante vẽdere poſsit, niſi dolo vendat: donare, tamen prohibitus ſit, niſi vxor donationi conſenſerit: improbata, Auend. opinione conſ. 37. numer. 3. qui aſſerit etiam ſi vxor conſentiat alienationi, per maritum factæ adhuc defuncto marito ſuam dimidiam portionem petere poſſe, hæc enim opinio nullo nititur fundamento omnibuſquè iuris principijs repugnans eſt,

Textus C CVI.

OTroſi, han por vſo en algunos lugares do ſon los mercaderes, porque hã lo ſuyo todo lo mas en mueble, y que ſi las mugeres con quien ſon caſados han heredad, o otras coſas de ſu matrimonio, o que ſon ſuyas en otra manera, y vende el marido con conſentimiento de ſu muger alguna heredad de las ſuyas, o ſi vende todo lo de la muger, auia el marido ſu meytad en todo, y ſi la muger no conſiente que ſe vendan ſus bienes, es aſsi de vſo que auia el marido la meytad en todos ſus bienes de la muger, y eſto es porque la muger quiere auer la meytad en todo lo que ha ſu marido, que lo ha todo en mueble, o lo mas: y es aſsi comunaleza que aya el marido la meytad en los bienes de la muger.

Lex

Lex CCVI.

Ad intellectum huius legis inſpicienda eſt lex 203.ſupra.

Textus CCVII.

TOdo el deudo que el marido y la muger fizieren en vno paguēlo. Otroſi en vno. Y es a ſaber que el deudo que faze el marido, maguer la muger no lo otorgue ni ſea en la carta del deudo tenida es à la meytad de la deuda. E otroſi es à ſaber, que ſi la muger ſe obliga con el marido al deudor de mancomun, y cada vno por todo, que ſi a la muger demandan toda la deuda que lo puedē fazer, es tenida de pagar toda la deuda. Otroſi, ſi la muger es menor de edad que el fuero manda, y es caſada è ſe obliga con ſu marido en el empreſtido, en la carta del deudo, tenida es ella à la ſu meytad del deudo, è ſi ſe obligo de mancomun, è cada vno por todo ſera tenida a todo el deudo ſi gelo demandā, maguer ſea menor de edad, Ca el caſamiēto e la malicia ſuple la edad. E como quiere parte en las ganancias aſsi ſe deue parar a las deudas, mas ſi la que es menor de edad no ſe obligo en la carta con ſu marido no ſera tenida à la deuda. Y el hombre menor de edad deſque caſado es, ſera tenido à todo empreſtido è obligamiento de deuda que faga, pero en las otras coſas donde es otorgada reſtitucion a los menores podra demandar reſtitucion,

SVMMARIVM.

1 *MAritus & vxor ſi ſimul obligentur, tanquam rei debēdi vterque conueniri poteſt.*

2 *Non ſolum tanquam rea obligatur vxor, quando explicite obligauit ſe, ſed etiam ſi implicite.*

3 *Vxor non obligatur, niſi pro ea parte, qua vtilitas ad eam peruenit.*

4 *Verus noſtri textus aſsignatur intellectus, vt mulier nunquam obligata maneat, niſi vtilitatem ſenſerit, vel prætextu lucrorum in quibus vxor eſt debitrix licet expreſſe ſe non obligauerit.*

5 *Acquiſita inter virum & vxorē, ſeorſum habitantes non communicantur.*

Lex CCVII.

IN TEXTV IBI: *Todo el deudo que el marido y la muger.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, maritum & vxorē ſimul obligatos, tanquā reos debendi vtrunquè conueniri poſſe, & quenlibet ex eis, quæ ſententia iuri conſentanea

 eſt,

eſt, ſiue ex cauſa oneroſa, ſiue lucratiua, rei debendi exiſtant, & ſiue vterque ſentiat contractus vtilitatem, ſiue vnus tantum, l. 1. & in toto titulo, ff. de duobus reis authentica, hoc ita, C. eodẽ, l. cum apparebit, ff. locati, l. Paulus in ſecunda, ff. de re iudicata, hâc ergo opinionem, quam ius generice in alijs reis debendi, admiſsit, elegit lex noſtra, & inter virum & vxorem, & ante eam lex 14. titul. 20. lib. 3. fori, quam interpretando docet hæc ſtyli, lex, non ſolum obligatã eſſe prędictam vxorem, ſimul cum viro ſuo, quando expreſſe adſtrinxit ſe, vt in dict. l. fori, ſed etiã ſi explicite obligata non ſit, vt demonſtrãt illa verba. *Y es â ſaber q̃ el deudo que faze el marido, maguer la muger no lo otorgue, ni ſea en la carta del deudo, tenida es â la mitad de la deuda*, & in hunc ſenſum allegat, hanc ſtyli, & fori legem doctiſsimus Gometius in l. 61. Tauri, numer. 3. quas abrogãtas eſſe ait, ex dict. l. 61. qua deciſum extat vxorem adſtrictam non eſſe, niſi pro ea parte, qua vtilitas ad eam peruenerit. Ego tamen noſtram legem defendendo, & correctionem excuſando longe verius eſſe puto, verba eius prætextu lucrorũ accipi debere, in quibus ſane mulier debitrix eſt, licet ſe non obligauerit, nec commodum ſenſerit, vt expreſſe probatur in l. 60. Tauri, & in l. 9. tit. 10. lib. 5. Compi. qui intellectus ſuadetur, ex verbis noſtri textus ibi. *E como quiere parte en las ganancias, aſsi ſe deue parará las deudas*, quæ poſteriora verba priorum declararoria ſunt, extra lucra enim, nec de iure communi adſtringebatur vxor, niſi commodum ad eam perueniſſet authentica, ſi qua mulier, C. ad Velleianum.

IN TEXTV IBI: *Fueren en vno.*

Scholium II.

EX hac lege deducit, Palacios Rub. in Rubrica de donationibus, §. 62. num. 1. acquiſita conſtante matrimonio, per coniuges ſeorſum habitantes non communicari, ſed eſſe propria adquirentis.

Textus CCVIII.

E*S á ſaber, que ſi alguno que es caſado le deuen deudas, e aquel que le deue la deuda le da alguna coſa en donadio, en tal manera que lo herede ſu fijo mayor, o con otra qualquier condicion le quita la deuda que le deuia, vale la condicion, y el donadio. Otroſi, vale el quitamiento de la deuda, e los otros hermanos fijos deſte q̃ quito el deudo, ni la muger del no hãde demãdar nin*

guna

guna coſa deſpues de la vida de ſu padre en la donacion que fue fecha cō condicion que la heredaſſe ſu fijo el mayor, ni les finca demanda en razon del quitamiento de la deuda, que el marido es ſeñor de las deudas que deuen: e de los frutos, e del otro mueble que ganaron en vno marido y muger por mantener la caſa e á ſu muger, e a ſu compañia, e puede d'llo fazer lo que quiſiere, en tal que no, ſea deſtruydor. E a entonce puede demandar la muger al juez que las ſus arras, e los ſus otros bienes ſean pueſtos en poder de otro, porque ſe gouierne el marido, y ella de los frutos.

SVMMAIRIVM.

1 MAritus à debitore inuita vxore, rem in ſolutum accipere poteſt, ſub conditione, vt filius primogenitus in ea ſuccedat.

2 Rem communem maritus donare nequit poteſt tamen vendere.

3 Moderate maritus donare poteſt, etiam inuita vxore.

4 Maritus acquiſita rei matrimonio conſtāte dominus eſt, nec vxor domina dicitur.

5 Primogenium inſtitui non poteſt à viro de bonis acquiſitis abſque vxoris aſſenſu.

6 In rebus mobilibus ſucceſsio datur, & primogenium inſtituitur.

7 Maritus conſtante matrimonio, omnes fructus ſuos facit.

8 Matrimonio conſtante non agit vxor pro dote, niſi maritus diſſipet.

9 Duo beneficia indulgentur vxori, quando maritus diſsipat, vt dotem recuperet, & ei non marito electio datur.

Lex CCVIII.

IN TEXTV IBI:

En tal manera que lo herede el hijo mayor.

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, maritum cui plura debita debentur, quæ inter eundem, & vxorem ſunt communia, poſſe à debitoribus, in ſolutum pro eis accipere rē. Immobilem ſub conditione, vt in ea, ſolus filius communis maior ſuccedat, etiam in vxoris, & aliorum filiorum præiuditium. Hæc ſane ſententia, & cōcluſio difficilis admodum iuris interpretibus viſſa eſt, & interpretatione digna, eius, tamen intellectus pendet ab illa quæſtione an ſcilicet ex bonis conſtante matrimonio acquiſitis ſolus maritus valeat, abſq; vxoris conſenſu cui dimidia portio debetur viuēte eadē vxore primogeniū, vel meliorationē in perſona filij primogeniti inſtituere, Rurſus & ab illa an maritus abſq; vxoris aſſenſu diſponere poſsit de re quæ

quæ communis eſt inter coniu-
ges, in qua ex legis authoritate
partem dimidiam vxor habet,
2 & hanc vltimam quęſtionem in
l.205.anteriori reſoluimus am-
plectentes opinionem eorum,
qui donationem vetant,in ven-
ditione enim commune eſt pla
citum,vxoris conſenſum non re
quiri,cum citra eum maritus vē
dere queat: Ex cuius reſolutio-
ne,& 1. quæſtio deciditur, abſq;
dubio enim maritus, qui tantū
vendere poteſt,(ita vt fraus ab-
ſit) donationem meliorationē,
vel aſsignationem,& pręlegatū
in perſona filij cōmunis propia
authoritate facere nequibit ſine
vxoris licētia,quæ prætextu ſuę
dimidiæ portionis,domina dici
tur, eius itaquè conſenſus deſi-
derabitur: cuius opinionis eſt,
Tellus in l.19. Tauri, nu.2.licet
difficilem dicat ex diuerſitate
opinionū ex cuius rationibus,
ſequitur Molina de primogen.
lib. 2.c.10.nu.67. Mieres 1. part.
quæſt.23.nu.14.Angulo de me-
lioratio.l.3.glo.2.ex nu.3.& in-
ſpicienda eſt,l.205.ſupra,vbi La
tius diſſeritur,& tractatur quo-
que,an domina vxor ſit,quod ve
ius habeat ad cōmunē rē conſtā
te matrimonio adquiſitam.Rur
ſus,& pēdet noſtri tex. interpre
tatio , à quæſtione illa an mari-
tus qui(anteriori opinione ad-
miſſa) res cōmunes donare, ne-
quit,poſsit tamen partē earum,
In quo verius eſt maritū, ſine v-
3 xoris aſſenſu aliqua donare poſ-
ſe non ſolū inter filios,ſed & in-
ter extraneos,dū tamen tempe-
ranter donet cauſaq; iuſta ſuadē
te: inter ſuos vero maior pote-
ſtas à iure ei data eſt,cū filiam cō
munē abſq; vxoris volūtate , do
tare queat,vt deciſſum extat in l.
55.Tauri,& ibi Scribētes agnoſ
cūt,& in l.8.tit.9.lib.5.nouę cōp.
vbi ſcriptores, & docet Moli.de
primog.lib.2.d.c.10.nu.66.verſ.
4 *Qua ratione*, cum maritus ergo
dominus ſit,& poſſeſſor rei cō-
munis ab ipſo,& vxore acquiſi-
tæ,ita vt hoc dominium,& poſ-
ſeſsio pœnes ipſum ſolum inſit,
ſecundum veriorem opinionē,
quā defendit Tellus in l.16.Tau
ri,nu.12.& 13.Angulo de melio
rat.l.3.glo.2.nu.7.nullo apud v-
xorem dominio ac poſſeſsione
manente,reſtrictum ſatis domi-
niū,& mariti authoritas , & po-
teſtas,diceretur,ſi cum modera-
mine donationem facere nequi
ret,cum & adminiſtratori,Rur-
ſus & tutori, qui domini non
ſunt hęc modicæ donationis nō
tollatur facultas,l cūplures,§.vl
timo,ff.de adminiſtratione tu-
torū,ex his ergo conſiderationi
bus,ſi quid iudico decidit lex no
ſtra rem immobilē ex pacto , cū
debitore poſſe aſsignari vni fi-
lio in vxoris, & aliorū,præiudi-
tiū,& ſine eius libito,& volūta-
te,intelligi enim hæc lex debet,
quan-

quādo prædicta res, quàm in ſolutum maritus à debitore accepit modicæ conſiderationis, & quantitatis eſſet, ita vt non conſumeret donatio hæc, omnia bona cõmunia lucrata, & acquiſita matrimonio conſtante, nec maiorem eorum partem, ſi eximia enim donatio eſſet retractari deber, ex his quæ adnotauimus in ſcholijs, ad dict. l. 205. ſecundum quam expoſitionē, melius fortaſis intellegitur lex noſtra, quam intellexit Molina de Hiſpa. primogenijs, d. lib. 2. c. 10. nu. 67. putans vſu receptam nō fuiſſe noſtræ legis deciſionem ſibi enim contrarius eſt, nu. anteriori verſ.
5 ſimiliter: fateor enim veram eſſe, Molinæ opinionem docentis primogenium inſtitui non poſſe, à viro de bonis acquiſitis, abſquè vxoris aſſenſu aſſero, tamen ad hoc induci non poſſe, vt ipſe inducit, hanc legem noſtrā ſtyli. Aliud enim eſt primogeniū inſtituere, ex omnibus bonis acquiſitis, vel maiori parte, aliud vnam rem aſsignare, quàm nec coniuges acquiſiuerāt, ſed in ſolutum maritus receperat, à debitore ſuo, hæc enim eſt, vera noſtri tex. ſententia, hancquè aſsignationem, & prædictam cum debitore conuentionem valere ſtatuit lex noſtra, ex decidendi ratione, quā traddidimus, Rurſus & ex alia, quæ colligitur ex verbis noſtri tex, ibi. *(a el marido eſſeñor de las deudas que deuen, e de los frutos, e del otro mueble que ganaron en vno marido è muger, para mantener la caſa, y a ſu muger, è a ſu compañia, è puede dello fazer lo que quiſiere*, ex qua ratione decidendi conſtat non animaduertisſe, Molinā dicto nu. 67. verſ. *Tertio, quia quod maritus*, quippequi ait, de re immobili noſtram legē accipiēdā, cum expreſſe contrarium decidat, ibi: *E de los frutos, è del otro mueble que ganaron en vno*. Ex quibus verbis ſenſus eſt maritū poſſe à debitore accipere in ſolutū rem mobilē ſub conditione, vt hæc res non ſit cõmunis cum vxore & liberis, ſed ſolū in ea primogenitus ſuccedat. Ratio autē vltra prædicta ea eſt, quia cū maritus ſit, dominus, debitorum, & mobilium rerū, & fructuum ad ſubſtinenda matrimonij onera conſummereque, & expendere queat ſatius eſſe iudicauit lex noſtra ſtyli, ſi vni filio hanc rem deſsignauerit ex pacto inito, cū
6 debitore, non enim eſt nouum ſucceſionem dari, & etiā primogenij inſtitutionē in rebus mouilibus, vt idē Molin. docuit vbi ſupra num. 7.

IN TEXTV IBI:
O con otra qualquier condicion.
Scholium II.

NOn neceſſario adſtringit lex maritum creditorem, qui à debitore rem in ſolutum

tũ accepit, vt filio maiori relinquat, cum enim expendere debita poſsit, resquè mobiles, & fructus ex ratione decidendi noſtrę legis, in quo vxoris, & filiorum authoritas non deſideratur, ſub qualibet alia conditione in ſolutum recipere poſſe docet lex, cũ quo quomodo expendat, & conditionem ad hibeat ſuo iure vtatur, ex textu ibi. *Y puede dellos fazer lo que quiſiere.*

IN TEXTV IBI. *De las deudas q̃ deuen, e de los frutos*

Scholium III.

7 Conſtante matrimonio, maritũ fructus ſuos facere explorati iuris eſt, ſiuæ induſtria les naturales, vel ciuiles ſint (ſecundum doctorum doctrinę gratia diſtinctionem) hos enim marito addicit lex pro matrimonij onere, ita vt etiam, ſi onus egrediantur nihilominus ad maritum integri fructus ſpectent, l. pro oneribus, cum vulgaribus, C. de iure dotium, dixiquè matrimonio conſtante, nam eo ſoluto fructus, qui ſuper ſunt communicantur, ſicut cætera omnia acquiſita bona lex 2. tit. 2. libr. 3. fori, l. 3. tit. 4. lib. 5. ordinamenti l. 3. tit. 9. lib. 5. compilationis.

IN TEXTV IBI. *En tal que no ſea deſtruydor.*

Scholium IIII.

8 Regula eſt vxorem pro dote agere non poſſe matrimonio conſtante, l. 2. ff. ſoluto matrimonio, exceptio tamen regulę eſt, quando maritus diſsipat, & ad inopiam vergit, tunc enim repetere dotem, & arras vxor poteſt, non tamen alienare cum integra propietas permanere debeat, vt ex eius fructibus cõiuges ali poſsint, l. ſi conſtante, vbi ſcriptores, ff. ſoluto matrimonio, l. vbi ad huc lex in rebus, C. eodem, cap. per veſtras, vbi late Palacios Rub. de donationibus inter virum, & vxorem, lex 29. titul. 11. part. quarta, vbi Gregorius Lopez omnino inſpiciẽdus eſt, & docuit lex noſtra, ibi. *Porque ſe gouierne el marido, y ella de los frutos.*

IN TEXTV IBI. *Sean pueſtos en poder de otro.*

Scholium vltimum.

9 Duo benefitia indulgentur vxori, pro dote recuperanda, aliud eſt, vt apud ſequeſtrum dos deponatur, vt ex fructibus alimenta ipſa, & maritus percipiant lex, ſi cum dotem, §. autem in ſæuiſsimo ſoluto matrimonio, caput per veſtras de donationibus inter virum, & vxorem, alterum eſt, vt maritus ſatisdet de dote, reſtituẽda, quo caſu

caſu ex actio dotis, & ſequeſter, locum non habent, iuxta deciſionem, textus in dicto cap. per veſtras, vbi latè Doctores, & expreſſe decidit lex 29. titulo. 11. part. quarta, vbi hæc duo beneficia alternatiuè vxori indulgentur, dubium itaquè oritur, ex huius legis litera an maritus eligat, ita vt ſi ſatisdet vir, non poſſit vxor, apud ſequeſtrum deponere, commune tamen eſt placitum vxorem eligere poſſe, cum in hac alternatiua, electio, ſemper ſit actoris, l. quãuis, ff. de pignoribus, l. cum proponas, C. de tranſactionibus, l. quod in hæredem, §. eligere, ff. de tributoria, gloſſa, & Doctores in lege vbi adhuc, C. de iure dotium, & omnino intuendus eſt, Greg. Lopez in dicta lege partitæ ſcholio. 4.

Textus CCIX.

EN la Corte del Rey guardan todas las fieſtas de todos los Apoſtoles, que no ſe aſsienteñ los Alcaldes â librar pleytos.

Textus CCX.

EN la Paſqua de Reſureciõ, en la Corte del Rey, no libran pleytos deſde el jueues antes de la fieſta, al jueues deſpues de las ochauas, y en eſſe jueues cõmieçan à librar los pleytos, y en la fieſta de la Natiuidad guardan los Alcaldes tres dias deſpues de la fieſta, y en la quinquageſsima eſſo miſmo.

Lex CCIX. & CCX.

Ad intellectum harum legum, quæ de ferijs loquuntur inſpicienda eſt, lege 15. vbi ſupra.

Textus CCXI.

EL juyzio que el Alcalde del Rey da en ſu caſa: deuelo mandar entregar el Alguazil del Rey aqui en la Corte. E ſi la entrega ſe ha de hazer fuera de la Corte, dara entonce carta del Rey al portero del Rey, para que entregue el juyzio al portero del Rey, mas aqui, en la Corte los porteros del Rey no hã de fazer entrega del juyzio del Alcalde, ni de otra coſa, ſaluo que prendara el portero por mandado del Alcalde los ſeſenta marauedis de los emplazamientos de los Alcaldes, y los porteros en caſa del Rey pueden teſtar por mandado del Alcalde.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Miniſter Arabicæ Algazelus curiæ, decimas executionum ſuas facit.*

Lex CCXI.

IN TEXTV IBI: *Deuelo mãdar entregar el Alguazil*

Scholium vnicum.

INquit lex hæc in executionib' petitis, apud magiſtratus curiæ, miniſtros curiæ executores eſſe, decimas quæ prædictarum executionum eis compere, quod & hodie vigit, vt eſt notiſsimum, & & probat, l. 7. titul. 21. lib. 4. & lex 10. titul. 6. lib. 3. & l. 31. titul. 4. & l. 64. titul. 4. eodem lib. 3. compilationis interpretationemque, aliam hic in re notiſsima, & per vulgari non deſideramus.

Textus CCXII.

SI alguno da todo quanto ha à ſu fijo clerigo, entiendeſe que lo faze malicioſamẽte por eſcuſar los pechos: e no ſe deue eſcuſar que no peche, ni vale la donacion: mas el pechero que es el padre, bien puede dar cien marauedis de la moneda nueua à ſu fijo clerigo de ſus bienes, par aauer titulo, para ordenarſe de ordenes ſagradas, y no pechar por ellos: mas ante ni para al no puede dar ninguna coſa para eſcuſar el pecho, E ſi el padre no ouiere mas deſta quantia deſtos cien marauedis de la moneda nueua: y no ouiere mas de vn fijo, puede gelos dar eſtos cien marauedis en el titulo. E ſi mas fijos ouiere, no puede darle mas de haſta lo que eſte fijo heredare de la razon de los otros fijos.

SVMMARIVM.

1 *NOn excuſatur, quis à collectis, quando bona in earum fraudem in filium clericum tranſtulerit.*

2 *Clericus à collectis immunis eſt.*

3 *Non valet donatio in fraudem collectarum.*

4 *Tractatur de aſſumentibus ordinem, vel habitum in fraudem publicorum munerum.*

5 *Pater donare poteſt filio, vt ordines recipiat ad titulum (vt dicitur) patrimonij, quæ donata bona collectarum immunia erunt.*

Lex CCXII.

IN TEXTV IBI: *No ſe deue eſcuſar que no peche.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, nõ excuſari, quem à collectis, quando bona in earum fraudem in filium clericum tranſtulerit.

Eccle-

2 Eccleſiam, clericum, vel Eccleſiaſticam perſonam à collectis, & tributis immunes eſſe nemo neſcit, cap. quanquam, de cenſibus, in 6. cap. 1. de cenſibus, eodem lib. 6. clementina vnica, de immunitate Eccleſ. cap. Aduerſus, de immunit. Eccleſ. l. placet, C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. 52. 54. & 56. titul. 6. part. 1. l. 3. 11. 12. tit. 13. lib. 1. nouæ compil. Quam receptiſsimam regulam limitat, text. noſter in clerico cui pater aliusvę omnia bona ſua donauit. 3 Præſumitur enim dicta donatio facta in fraudem collectarum, ab eis itaque hæc clerici bona libera non erunt, eandemquè ſententiam probat textus in l. penult. C. de reſcindenda venditione, vbi pulchrè Aluericus, & l. 59. titulo. 5. part. 5. vbi Gregorius Lupus ſchol. 1. & text. in l. 6. titul. 9. libro 5. ordinamẽti, vbi Didacus Perez, & l. 11. tit. 10. lib. 5. nou. comp. vbi Scribentes, Matien. & Azeu. immemores tamen huius legis ſtyli, Auẽda. c. 14. num. 30. Dueñas limitatio. 5. & latiſsimè proſequitur Florez variarum lib. 2. quæſt. 21. §. 2. ex num. 70. qui omnino inſ- 4 ſpiciendus eſt, & de aſſummentibus ordinem vel habitũ in fraudem publicorum munerũ, egregiè tractat Bar. in l. ſemper, §. fi. ff. de iure immu. Ioan. de Platea, in l. 1. C. vt nemo ad ſuum patrocinium, & c. lib. 11.

IN TEXTV IBI

Para auer titulo para ordenarſe.

Scholium II.

5 Rvrſus probat lex hæc patrem donare poſſe filio, vt ordinès recipiat ad titulum (vt dicitur) patrimonij, quæ donatio ſi legitimam non egrediatur, valida erit, & in ea fraus ceſſat, Auendañusquè Matienzus, & Azeuedo vbi ſupra agnoſcunt. Nullus tamen huius noſtræ l. ſtyli (quos admiror) meminit. Longiorẽmquè tractatum res hæc non deſiderat; eſt tamen animaduerſione digna lex noſtra, à qua cæteræ Regni leges, ſuperius citatæ, originem habuerunt.

Textus CCXIII.

EL padre puede mandar a vno de ſus hijos de mejoria el tercio de quanto ha ſegun el fuero de las leyes, y algunos dizen, que eſte tercio que deue ſer tomado de todos los bienes, mas no en vna coſa apartadamente, y eſto no es aſsi: ca bien puede darle eſte tercio de mejoria en vna coſa apartadamente de las ſuyas, mayormente ſi ſon caſas o torres, o otra coſa que no ſe pudieße partir ſin menoſcabo de la coſa.

SVMMARIVM.

1 *Pralegatum & melioratio in re certa conſtitui poteſt.*
2 *Legitima an debeatur in ſingulis corporibus.*
3 *Tertium pratextu filiorum legitima non eſt.*
4 *Legitima non in omni corpore, ſed tantum in parte hareditatis debetur.*
5 *Si aſsignata res pro pralegato non æquivaleat tertio, an ex alijs bonis ſuppleri debeat.*

Lex CCXIII.

IN TEXTV IBI:

Ca bien puede dalle eſte tertio de mexoria en vna coſa.

Scholium Vnicum.

1 Sententia huius legis eſt prælegatum & meliorationem in re certa conſtitui poſſe; dummodo tertij valorem non egrediatur eandem ſententiam, confirmat text.in l.19.Tauri,& in l.3.titu. 6.lib.5. Compil. vbi Scribentes
2 & Angulo,ſchol.1. Dubitandique rationem eam omnes fuiſſe teſtantur legitima enim debetur in ſingulis corporibus, l. 2. C. quando & quibus quarta pars, l. Plantius, ad l. falcid. Idem què in tertio ſtatuendum videbatur cum quaſi legitima ſit, cõtrarium verò ſtatuit lex noſtra, cuius decidendi ratio ea eſt.
3 Nam tertium licet prætextu extraneorũ ſit legitima, prætextu verò filiorũ propiè legitima non eſt cum electio patri detur vnũq; filiũ meliorare poſſit, cæteroſq; excludere, & quãuis cõmune placitũ ſit omniũ Scribẽtium, non tamen omnino ſatiſfacit prædicta reſponſio: nam ſi legitima debetur in omni corpore prædicta aſsignatio certæ partis, vel rei, meliorationis cauſa fieri nequiret, ratione partis, quã cæteri filij prætextu legitimæ habent in illa re, vera tamen erit decidendi ratio ſi animad-
4 uertamus longe receptius fuiſſe legitimã in ſingulis corporibus nõ deberi, ſed ſolũ in parte hæreditatis, teſte Bart. in l. ſuus quoq;, nu. ſi. de hæred. inſt. & cõmunẽ aſſerit Anton. Gabr. titul. de legitima, cõcluſ.3. Angu. vbi ſup. nu.3. Ampliãdaq; & extendenda erit noſtrę legis ſentẽtia, quãuis res aſsignata pro melioratione eſſet, cæteris pręſtãtior, vt defendit Tell. in d.l.19. Taur. nu.1. Gutie. lib.2. pract. q.55. contra Couar. in c. Raynald. §.2. nu.5. quẽ ſequũtur Mariẽ. & Azeu. in
5 d.l.3. ſchol.1. Rurſuſq; hic quæri ſolet ſi prędicta deſignata res nõ ęquiualeat tertio, ſed minoris ęſtimationis ſit: an ex alijs bonis ſuppleat, quã quęſtionẽ diſputat Gomezius

Gomezius in lege 17. Tauri, numero 14. pluresque alias quæſtiones Scriptores mouent in dicta l.19. & in d.l.3. quæ huc pertinent, & in eorum commentarijs inſpici poſſunt.

Textus CC XIIII.

SObre la ley que comiença: Ningun hombre que ouiere fijos, que es en el fuero de las leyes, en el titulo de las mandas, en el capitulo: Pero ſi quiſiere mejorar a alguno de ſus hijos, o de ſus nietos, puedelo mejorar en la tercia parte de ſus bienes, ſin la quinta parte ſobredicha. Y es a ſaber ſobre eſta quinta parte, y ſobre eſta tercia parte, quando no ay otro fuero ni coſtumbre que ſea contra la ley que ſacan primero por razon del alma, el quinto de quanto ouiere: y mandarloha a quien quiſiere: y de todo lo al que finca mejorara à alguno de ſus fijos: y mandarle ha el tercio: y aſsi ſe vſa eſta ley.

SVMMARIVM.

1 *QVintum animæ prius deducendum eſt à defuncti hæreditate, quã tertium in quo filium pater meliorauit.*

2 *Quæ iure veteri eſſet filiorum legitima.*

3 *Lex fori auxit legitimam filijs, & patri meliorare permiſit.*

4 *Ante legem hanc Styli dubitatio fuerat, an tertium vel quintum prius deduceretur.*

5 *Statuit lex Styli ſi filius in tertio melioratus, & anima in quinto concurrant, animam preferendam.*

6 *Si prædictum quintum extraneo relinquatur, & filius melioretur in tertio: prius deducetur tertium.*

Lex CCXIIII.

IN TEXTV IBI:

Que ſacan primero por razon del alma el quinto.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, quintum animæ prius quàm tertium meliorationis elliciendum eſſe à defuncti hæreditate.

2 Ad huius ſententiæ cognitionem ſcire opportet iure veteri, legitimam filiorum eſſe quartam partem bonorum patris, lex Papinianus, ff. de in officioſo teſtaméto. Iure vero recentiori ſi parétes haberét quatuor filios pautioresvę eorũ legitima triens erat, ſi plures ſemis,

iuxt. text. in authenten. de trien
te & ſemiſſe, §. 1. & 2. collat. 3. au
thent. nouiſsima, C. de in offic.
Iure tamen nouiſsimo legitima
filiorum eſt totũ as præter quin
tũ, de quo pater in vita vel mor
te diſponere poteſt, in animæ al
teriuſvę cauſæ, vel perſonæ fauo
3 rem, vt deciſum extat in l. 9. tit.
5. lib. 3. fori, quo patri quoq; per
mittitur in tertio filium, quẽ ve
lit eligere, & meliorare, ante hãc
ergo noſtram legem ſtyli con-
certatio fuerat apud Scribentes,
an quintum vel tertium prius el
iceretur ab hæreditate teſtato-
ris, vt Doctores referunt in l. 17.
4 Tauri. Interpretando ergo lex
noſtra prędictã fori legem prius
quintum animę fauore deduci
5 aſſerit, vt quinta portione detra
cta de vniuerſo hæreditatis cor-
pore maior pars ad animam ſpe
ctet, vt innuunt, verba illa: *Por ra
zon del alma, &c.* Ex quibus ſanè
verbis manifeſtè demonſtratur
6 tertium meliorationis prius de
trahendum, ſi non animæ, pio
què operi quintum relinquere-
tur, in quo notabilis lex, hæc eſt,
vberiore tamen commentario
non indiget.

Textus CCXV.

SI Alguno deuè a otro deuda que le deue pagar faſta dia cierto, ſo pena cierta, è diole peño por eſta deuda, que ſino pagaſſe eſte deudo faſta aquel dia q̃ vendieſſe, ò podieſſe vender los peños, ſi venido el plazo no pago, y el no vẽdio los peños porque no los pudo vender: ò fizo afrenta a la parte que los vendieſſe ſus peños, que el no los queria vender y el deudor no los quiſo vender, entonçe caeria el deudor en la pena, mas en otra guiſa no.

Textus CCXVI.

SI alguno deuè a otro deudo faſta tal dia, ſo cierta pena cada dia, y el juez deſpues por ſentencia ge lo manda pagar con la pena, ſiempre corre la pena cada dia faſta que pague el deudo, maguer que la ſentencia ſea dada.

SVMMARIVM.

1 *AGitur de pacto appoſito vendendi pignus ſi intra præſtitutam diem non ſoluatur.*

2 *Quæ denuntiationes requirantur, vt pignus vendi poſſit.*

3 *Si apponatur pactum de non vẽdendo pignore, quæ ſolemnitas interuenire debeat, vt vendi poſſit.*

4 *Bene poteſt concurrere pignus prætorium cum conuentionali.*

Lex

Lex CCXV. & CCXVI.

IN TEXTV IBI:

Que ſino pagaſſe eſte deudor faſta aquel dia.

Scholium Primum.

1 Agit hæc lex de pacto appoſito, & permiſsione vẽdendi pignus ſi quãtitas intra præſtitutam diem nõ ſoluatur, de qua reuidendę ſunt, l.vltima, §.1. C.de iure dominij impetrando, & l.ſi conuenerit, in 1.ff.de pignor.actione, & l.creditor, C.de diſtractione pignor. & totus titul.13.par.5.

IN TEXTV IBI:

O fizo afrenta à la parte.

Scholium II.

2 IN hoc caſu vnica denuntiatio ſufficit, l.vltima, §.1. C. de iure domin. imp. l.Titia, §.vſuras, ff, de legat.2. Si tamen è cõuerſo pactũ appoſitum fuiſſet, vt pignorata res venditi nõ poſſet denuntiationes tres deſiderã-
3 tur diebus diuerſis. Inter vnam & alteram interueniente, ſaltem vna die, iuxt. gloſſam, & Barto.in l.4.ff. de pignoratitia actione. Hac enim ſolemnitate præcedente vendi pignus poteſt, non obſtante prædicto pacto, de non vendendo pignus, quã gloſ. ex tollit Iaſſ. in l. qui bis, ff.de verborum obligation. Bald.in rubr.C.de nouo, C.com pon. Alexander. in additio. ad Bartol. in l.1.§. Diuus Seuerus, ff. de quæſtionib.

IN TEXTV IBI:

Maguer que la ſentencia ſea dada.

Scholium III.

4 BEnè enim poteſt concurrere pignus prætorium cum cõuentionali, vt optimè declarat Aluericus in d.l.vlti.§.1. C. de iure domin. Bald.in l.vlti. ad fin.C.de bon.auth.iudic.poſsid.

Textus CCXVII.

Otroſi maguer què por fuero de ciudad ay ley en què dize, q̃ Iudio no tẽnga ſu boz, ni agena, ſi el Iudio la tiene por ſi en ſu pleyto, vale a lo què ſe juzga: maguer ſe dè la ſentenc ia por el: mas ſi por otro tiene la boz el Iudio, no vale lo que fuere juzgado por el.

Lex CCXVII.

Inſpiciendæ ſunt leges 83.& 84.ſupra.

Textus CCXVIII.

OTRO SI, Dos juezes, o mas ſon ordinarios y conocen de oyr vn pleyto en vno. E al tiempo de la ſentencia dar, o ante, ſe va el vno de los juezes ordinarios: el que finca ſin el otro dara la ſentencia, è vale. Ca los juezes ordinarios cada vno ha juridicion en todo: ſaluo en las villas que ſon pueſtas que juzguen de dos en dos, el vno de vn vando, y el otro del otro vando, porque ſon dos vandos: ca entonce no deue librar ni juzgar el vno ſin el otro. E los juezes delegados, ò los arbitros no pueden juzgar ſino todos, eſtando preſentes, ſaluo ſi en el compromiſſo los arbitros, o el mandamiento ouieren los delegados de juzgar, e de librar: maguer los otros juezes delegados, y arbitros no eſtuuieſſen preſentes.

SVMMARIVM.

1 *IVdices ordinarij ſi duo ſint vnus, ſine alio ſententiam proferre poteſt.*
2 *Delegati & Arbitri ſi duo ſint, vnus ſine alio ſententiam non proferunt.*
3 *Interloquutoriam ſententiam, vnus ſine alio, delegatis, & arbiter dicere poſſunt.*

Lex CCXVIII.

IN TEXTV IBI: *Dos Iuezes, ò mas, ſon ordinarios.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, iudices ordinarios, ſi duo ſint, vnū ſine alio ſententiam proferre poſſe, ſecus in delegatis & arbitris. Huius ſententiæ ratio in ordinarijs magiſtratibus, eſt apud eos enim, & quenlibet eorum ratione officij reſidet meum imperium, lex illicitas, §.qui vniuerſas, ff. de officio præſidis.

In delegatis verò & arbitris, ratio eſt, nam cum omnes iudicare iuſi ſint, vno abſente, alter iudicare nequit: cum nullam aliam habeant iuriſdictionem, niſi illam, quæ à litigatoribus, vel ordinarijs mandata ſit, inſolidum itaque iudicare nequeunt cum apud omnes: nō vero apud quenlibet imperium ſit l. duo ex tribus, 39. de re iudicata, cap. cauſam matrimonij, de officio delegati, cap. diffinitiua, verſi. Item ſi plures, ſecunda quæſ.6. quam

quam ſententiam Doctores accipiunt in diffinitiua ſententia. Secus in interloquutoria, iuxta gloſſam receptam in lege Pomponius, alias ſi vni, ff. de re iudicata, vbi Paulus Caſtrenſis, ad finem, & inſpicienda ſun iura, In capit. vltimo de arbitris libro 6. & in lege 17. & 18. titul. 22. part. 3. & lege 4. titulo. 26. eadem partita, & ibi Gregorius Lopez, ſententiam tamen hanc (noſtra lex limitat quando litigatores vel ordinarij inſolidum alijs abſentibus de legatis, vel arbitris) vni ſoli iuriſdictionem mandarũt, quo caſu quilibet iudicare poteſt, vt ex vltimis verbis noſtræ l. videre licet.

Textus CCXIX.

SI El Rey embia a mandar por ſu carta à alguno quē el mandò tomar los bienes de fulano, è que los venda luego, eſte que recibe tal mandado, deuè los tomar y vender, pregonandolos primeramente a los plazos que el fuerè manda que ſe deuen vender, è no los deue ante vender: è ſi el no lo fizo, ò los vendio, è paſſa mas de quanto le fuere mandado: deue ſer emplaçado el vendedor para ante el Rey: e ſi aſsi fuere fallado, deuenle dar la vendida por ninguna, è deuenle tornar ſus bienes a eſte cuyos eran, aſsi como fuere fallado por derecho, y ſi el comprador fuere fallado en el lugar, deue ſer ante llamado. E ſino fuere ay en el lugar maguer no ſea oydo el comprador: daran carta que les ſean tornados ſus bienes que le fueron aſsi vendidos a eſte cuyos eran: y que fagan al vendedor que le torne los dineros que le pagò el comprador. Pero que dara a ſaluo el comprador ſi algo quiſiere dezir contra el vendedor. Y eſto ſeria como que le fizo pleyto de gelo hazer ſano: y que recibio daño en ſacar los dineros a logro, ò vendiera alguna de ſus coſas, à menoſcabò por cumplir eſto que vendieron, que ſean ante el Rey el vendedor y el comprador faſta tal dia: y el vendedor ſerle ha tenido a la poſtura, ſi la obo con el, o al daño: maguer no ouieſſe poſtura con el.

SVMMARIVM.

1 *Bona vendenda, vt Regi ſolutio fiat, in publica ſubhaſtatione vendi debent.*

2 *An bona mobilia & immobilia præconium deſiderent.*

3 *Ad haſtam locare, quid ſit.*

4 *Vẽdita re ſubhaſta an primus crẽditor ius ſuũ ammittat, et de haſta publica*

publica nonnulla adnotantur.

Lex CCXIX.

IN TEXTV IBI:

Si el Rey embia à mandar.

Scholium Vnicum.

1 SEntẽtia huiuslegis eſt bona vẽdenda ad hoc, vt fiſcus ſolutionem debiti recipiat publica ſubhaſtatione, & non aliter vendi poſſe, licet in commiſsione Regioque vendendi mandato de ſubhaſtatione nihil adijciatur, & ratio eſt nam Regium mandatum, ſecundum ius, & loci conſuetudinem, vbi res venditur accipiendum eſt, vt in indiuiduo in ſpecie noſtræ legis, docuit Bald. in l. 1. C. ſi propter publicas penſitationes, nu. 4. verſi. *Sed pone quod dominus Rex*, quæ doctrina notabilis eſt.

IN TEXTV IBI:

Que el mandò tomar los bienes.

Scholium II.

2 IN diſtinctè docet lex noſtra, ſiue bona mobilia, ſiue immobilia ſint, in publica ſubhaſtatione vendi debere, vt regi ſolutio fiat, quod inter iuris interpretes, non eſt ſine difficultate, nõnulli enim exiſtimarunt præconium ſolum in immobilibus deſiderari: in qua re diſtinguit Bald. in dict. l. 1. nomer. 5. Atq; bona mobilia, quæ venduntur in foro publico, vt frumentum aliaquè victualia ſubhaſtationẽ non requirere eum pretium manifeſtum ſit, colluſioque interuenire non poſsit. Secus vero in alijs mobilibus rebus, in quibus affectio conſiſtere poteſt: hæ enim publicum præconium requirunt, & hæc opinio placuit Ioanni de Platea in l. 1. C. de fide inſtrumen. & iure haſtæ lib. 10. Noſtra verò lex ſine vlla diſtinctione præconiorum ſolemnia deſiderat, & hic eſt verus eius intellectus eadem enim ſolemnitas requiritur in exigendo tributo Regio, ſi bona vendãtur, quæ & in locando interuenire ſolet, cum haſta quoq; poſita locationes publicorum fiant, vt eſt notiſsimum, & oſtendit Ouid. lib. 4. de Ponto, eleg. 5. his verſ.

Aut populi redditus poſitam componet ad haſtam.
Et minui magnæ non ſit vrbis opes.
Nunc longi redditus haſtæ ſupponere luſtri.

3 Et ad haſtam locare Collum, dixit in præfatione lib. i. & de haſtarum ſolemnitate inſpicienda eſt, rubr. de iure haſtæ fiſcalis, & l. fin. C. ſi aduerſ. fiſcũ, & l. ſi hypothecas, C. de remiſsione pignorum, & l. 1. de domib. ad rem pri-

priuat.pertin.in Cod.Theodoſiã,&vt Feſtus Pompe.lib.8.ſcribit,haſtæ ſubijciebãt veteres ea quæ publicè venibant fiſcusque omnino ea vti debet, vt noſtræ legis verba demonſtrant, cui tãta authoritas data eſt, vt anterior creditor ius ſuum amittat ſi vendita re ſubhaſta tacuerit, iuxt.dict.l.Si hypothecas, quæ quoquè ratio potuit mouere Legiſlatorem, hic dum haſtã deſiderat in venditione rei mobilis, ſiue immobilis, ſine vlla diſtinctione,& de haſta publica, plura congeſsit Alexand. ab Alexan. lib.3.cap.16.vbi Tiraquel. in annotat.litera P,verb.quæ publica Cicero, 2. officio:. & Philipp.2. Senec.controuerſ.3.lib.9.& declam.3.eod.lib. Acron.in ſatyra 6.lib.1.ſerm.Orat. Ouid. libr.4. de Ponto.eleg.5.& 9.Feſtus dict. lib.8.Briſon.de verbor.ſignif. libr.8.verbo, haſta, Hotoman.in Legicon.verb.haſtę,Alex.Scot. in vocab.verb.haſtæ,qui Hotomanum ad literam tranſcripſit.

Textus C C X X.

O Troſi es a ſaber,què en las vendidas que ſe fazen por las almonedas,tanto vale la coſa,quanto puede ſer vendida,y no ſe puede desfazer la vendida porque diga aquel cuya es la coſa, que le fue vendida por menos de la meitad del derecho precio,ni los parientes mas cercanos no puedan ſacar la coſa vendida en el almoneda por mandado del Alcalde,ò del cogedor, ò del entregador,maguer faſta los nueue dias que pone el fuero, quiera dar el comprador lo que coſtò: mas quando ſacan la coſa en almoneda tanto por tanto, deuelo dar ante el que la demandò por auolengo,y la quiſiere ſacar de la almoneda, que no otro eſtraño. E ſi el Alcalde mandò vender alguna coſa, y es fallada deſpues que la vendio el Alcalde ſin derecho,ſi el comprador la tuuo año y dia en faz y en paz,no ſe deshara la vendida,mas el Alcalde ſera tenido al daño y al menoſcabo que recibio aquel cuyos eran los bienes.

SVMMARIVM.

1 *IN Re vendita in publica ſubhaſtatione, an habeat locum remedium, l.2. C. de reſcind. vendit.*

2 Diuerſitas *inter ſubhaſtationem neceſſariam & voluntariam.*

3 *Intelliguntur iura in l.1.C. de prædijs decur.& in l.ſi quos, C. de reſcind.vend.*

4 *Retractus locum habet in re, in licitatione vendita,ſiue voluntaria, ſiue neceſſaria venditio ſit.*

Lex CCXX.

IN TEXTV IBI.

Que en las vendidas que ſe fazen por las almonedas.

Scholium vnicum.

1 SEntẽtia huius legis eſt, in re vendita in publica licitatione remedium læſionis vltra dimidiam, rettactumquè locũ habere non poſſe.

2 Primam noſtræ legis partem ego accipio, in voluntaria ſubhaſtatione quippe cũ altera neceſſaria ſit in rebus, ſcilicet condemnati pto executione rei iudicatæ, l. ordo, l. à Diuo Pio. §. in vẽditione, ff. de re iudica. in qua noſtræ legis ſententia non procedit cum in his neceſſarijs ſubhaſtationibus fraus intercedere ſoleat: & licitator plerũquè ſupponi: quo in caſu remedio l. 2. C. de reſcind. locum eſſe Scribentes agnoſcunt, & ita accipiendi ſunt Angel. in l. ſi quos, de reſcind. venditio. & Franciſc. Marcus in deciſsionibus Parlamen. Delphin. quæſ. 485. numero. 35. 1. pare Calcaneus conſ. 25. num. 53. Corne. conſ. 56. lib. 3 per totum, Alexand. in l. ſiquis cum aliter, num. 16. ff. de verbor. oblig. vbi Romanus pulchrè nume. 8. Bonus Gomezius de emptione & venditione, num. 23. Arias Pinelus in dict. l. 2. c ap. 2. par. 2. numero. 25. qui in numeros referunt allucinãrurquè ipſi grauiſſimi interpretes, qui noſtrę legis deciſioni non aſſentiunt. Diſtinctione enim prædicta animaduerſa iuri admodum conſentanea redditur, nempè vt ſolum ſibi locum vendicet in diſtractione voluntaria, quamquis eligit in venditione rerum ſuarum. Vt ex licitatorum calore carius vendantur, vel ſaltim ex hominum concurſu citius diſtrahantur. Nàm cùm tunc nemo vendere compulſus ſit, ſi vendat? merito lex noſtra auxilium læ-

3 ſionis ei interdicit. Et in hunc ſenſum intelligi debet lex 1. C. de præd. decurio. quæ læſionem non præſumit in re publico prę conio diſtracta. & rurſus l. ſi quos, C. de reſcind. venditione quæ læſionem vltra dimiam admittit, in ſubhaſtatione enim coacta, & neceſſaria hic text. accipiendus eſt.

4 In ſecunda verò parte dum retractum vetat, lex noſtra, quando in ſubhaſtatione publica vendita res fuit, abrogata eſt à recẽtioti lege 70. Tauri, vbi commẽtatores agnoſcũt, & expreſſè decidit præfata Taurina lex quam ſine diſtinctione accipio, ſiue enim voluntaria, ſiue neceſſaria venditio ſit, retrahi res poterit, ne de familia exeat, l. vnum ex familia, de legat. 2. Et quia naturalis

ralis affectio; quam quis habet ad res maiorum ſuorum, militat quoque ſiue res in licitatione vendatur, ſiue non, l. Lex quæ tutores, verſ. *Neque vero*, C. de adminiſtratione tutorum, latè Tiraquelus, de retractu, in præfatione.

Textus C C X X I.

OTROSI es a ſaber, que por las ſus deudas q̃ han de auer de los Iudios, ẽ por los pechos, y por los derechos que ha de auer el Rey, venderá los bienes contra quien el Rey, è los Iudios han tales demandas: maguer no ſeã en la tierra los deudores, ni los pecheros. Pero deſpues que vinieren, ſi moſtrar quiſieren que auian pagado, ò otra razon derecha porque no auian a pagar aquel deudo, ò aquel pecho, oyrloshan. E ſi lo prouar prouaren, è año y dia era ya paſſado, que tiene el comprador los bienes en faz y en paz, el que los fizo vẽder, ſerà tenido al daño y al menoſcabo que recibio aquel cuyos eran los bienes que vendierõ: è los bienes fincan en el comprador, pues los tuuo año y dia en faz y en paz: E ſi año y dia no era paſſado, desfazerſeha la vendida.

SVMMAIRIVM.

1 *Res immobiles per annum & diem cum titulo & bona fide preſcribitu.*

2 *Preſcriptio prædicta, tàm quoad poſſeſſionem, quàm quoad proprietatem effectum ſortitur.*

3 *Alij opinantur prædictam preſcriptionem, quoad poſſeſſionem, tantum intelligi.*

4 *Alij exiſtimant nec quoad poſſeſſionem, nec quoad proprietatem noſtri textus deciſionem procedere.*

5 *Quædam diſtinctio traditur ad huius noſtræ legis intellectum.*

Lex C C X X I.

IN TEXTV IBI: *E año y dia era ya paſſado que tiene el comprador los bienes en faz y en paz.*

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, rem immobilem per annum & diem cũ titulo & bona fide præſcribi. Eãdem ſententiam probat text. in l. 192. ſupra, & in l. 242. ſupra. & prius cautum fuit in l. 1. titul. 11. lib. 2. fori, cuius verba tranſcripſit l. 1. titu. 13. lib. 3. ordinamenti, in noua Compilat. l. 3. titu. 15. lib. 4. quæ iura in praxi fuiſſe receptã. teſtatur Doctor Gomez. in l. 45. nume. 102. & Didacus Perez, in dict. l. ordinamenti, ſcho. 1. Salazar de vſu & conſuetudine, cap. 9. num. 1. Animaduertoque
2

tũ accepit, vt filio maiori relinquat, cum enim expendere debita poſsit, resquè mobiles, & fructus ex ratione decidendi noſtrę legis, in quo vxoris, & filiorum authoritas non deſideratur, ſub qualibet alia conditione in ſolutum recipere poſſe docet lex, cũ quo quomodo expendat, & conditionem ad hibeat ſuo iure vtatur, ex textu ibi. *Y puede dellos fazer lo que quiſiere.*

IN TEXTV IBI. *De las deudas q̃ deuen, e de los frutos*

Scholium III.

7 Conſtante matrimonio, maritũ fructus ſuos facere exploratı iuris eſt, ſiuæ induſtria les naturales, vel ciuiles ſint (ſecundum doctorum doctrinę gratia diſtinctionem) hos enim marito addicit lex promatrimonij onere, ita vt etiam, ſi onus egrediantur nihilominus ad maritum integri fructus ſpectent, l. pro oneribus, cum vulgaribus, C. de iure dotium, dixiquè matrimonio conſtante, nam eo ſoluto fructus, qui ſuper ſunt communicantur, ſicut cætera omnia acquiſita bona lex 2. tit. 2. libr. 3. fori, l. 3. tit. 4. lib. 5. ordinamenti l. 3. tit. 9. lib. 5. compilationis.

IN TEXTV IBI: *En tal que no ſea deſtruydor.*

Scholium IIII.

8 Regula eſt vxorem pro dote agere non poſſe matrimio conſtante, l. 2. ff. ſoluto matrimonio, exceptio tamen regulę eſt, quando maritus diſsipar, & ad in opiam vergit, tunc enim repetere dotem, & arras vxor poteſt, non tamen alienare cum integra propietas permanere debeat, vt ex eius fructibus cõiuges ali poſsint, l. ſi conſtante, vbi ſcriptores, ff. ſoluto matrimonio, l. vbi ad huc lex inrebus, C. eodem, cap. per veſtras, vbi late Palacios Rub. de donationibus inter virum, & vxorem, lex 29. titul. 11. part. quarta, vbi Gregorius Lopez omnino inſpiciẽdus eſt, & docuit lex noſtra, ibi. *Porque ſe gouierne el marido, y ella de los frutos.*

IN TEXTV IBI: *Sean pueſtos en poder de otro.*

Scholium vltimum.

9 Duo beneficia indulgentur vxori, pro dote recuperanda, aliud eſt, vt apud ſequeſtrum dos deponatur, vt ex fructibus alimenta ipſa, & maritus percipiant lex, ſi cum dotem, §. autem in ſæuiſsimo ſoluto matrimonio, caput per veſtras de donationibus inter virum, & vxorem, alterum eſt, vt maritus ſatisdet de dote, reſtituẽda, quo

caſu

caſu ex actio dotis, & ſequeſter, locum non habent, iuxta deciſionem, textus in dicto cap. per veſtras, vbi latè Doctores, & expreſſe decidit lex 29. titulo. 11. part. quarta, vbi hæc duo beneficia alternatiuè vxori indulgentur, dubium itaquè oritur, ex huius legis litera an maritus eligat, ita vt ſi ſatisdet vir, non poſſit vxor, apud ſequeſtrum deponere, commune tamen eſt placitum vxorem eligere poſſe, cum in hac alternatiua, electio, ſemper ſit actoris, l. quāuis, ff. de pignoribus, l. cum proponas, C. de tranſactionibus, l. quod in hæredem, §. eligere, ff. de tributoria, gloſſa, & Doctores in lege vbi adhuc, C. de iure dotium, & omnino intuendus eſt, Greg. Lopez in dicta lege partitæ ſcholio. 4.

Textus CCIX.

EN la Corte del Rey guardan todas las fieſtas de todos los Apoſtoles, què no ſe aſsienten los Alcaldes à librar pleytos.

Textus CCX.

EN la Paſqua de Reſurecion, en la Corte del Rey, no libran pleytos deſde el jueues antes de la fieſta, al jueues deſpues de las ochauas, y en eſſe jueues cōmieçan à librar los pleytos, y en la fieſta de la Natiuidad guardan los Alcaldes tres dias deſpues de la fieſta, y en la quinquageſsima eſſo miſmo.

Lex CCIX. & CCX.

Ad intellectum harum legum, quæ de ferijs loquuntur inſpicienda eſt, lege 15. vbi ſupra.

Textus CCXI.

EL juyzio que el Alcalde del Rey da en ſu caſa: deuelo mandar entregar el Alguazil del Rey aqui en la Corte. E ſi la entrega ſe ha de hazer fuera de la Corte, dara entonce carta del Rey al portero del Rey, para que entregue el juyzio al portero del Rey, mas aqui, en la Corte los porteros del Rey no hā de fazer entrega del juyzio del Alcalde, ni de otra coſa, ſaluo que prendara el portero por mandado del Alcalde los ſeſenta marauedis de los emplazamientos de los Alcaldes, y los porteros en caſa del Rey pueden teſtar por mandado del Alcalde.

SVMMARIVM.

1 *Miniſter Arabica Algazelus curiæ, decimas executionum ſuas facit.*

Lex CCXI.

IN TEXTV IBI: *Deuelo mādar entregar el Alguazil*

Scholium vnicum.

INquit lex hæc in executionib' petitis, apud magiſtratus curiæ, miniſtros curiæ executores eſſe, decimas quæ prædictarum executionum eis compere, quod & hodie vigit, vt eſt notiſsimum, & & probat, l. 7. titul. 21. lib. 4. & lex 10. titul. 6. lib. 3. & l. 31. titul. 4. & l. 64. titul. 4. eodem lib. 3. compilationis interpretationemque, aliam hic in re notiſsima, & per vulgari non deſideramus.

Textus CCXII.

SI alguno da todo quanto ha á ſu fijo clerigo, entiendeſe que lo faze malicioſamēte por eſcuſar los pechos: e no ſe deue eſcuſar que no peche, ni vale la donacion: mas el pechero que es el padre, bien puede dar cien marauedis de la moneda nueua á ſu fijo clerigo de ſus bienes, par aauer titulo, para ordenarſe de ordenes ſagradas, y no peehar por ellos: mas ante ni para al no puede dar ninguna coſa para eſcuſar el pecho, E ſi el padre no ouiere mas deſta quantia deſtos cien marauedis de la moneda nueua: y no ouiere mas de vn fijo, puedo gelos dar eſtos cien marauedis en el titulo. E ſi mas fijos ouiere, no puede darle mas de haſta lo que eſte fijo heredare de la razon de los otros fijos.

SVMMARIVM.

1 *NOn excuſatur, quis á collectis, quando bona in earum fraudem in filium clericum tranſtulerit.*

2 *Clericus á collectis immunis eſt.*

3 *Non valet donatio in fraudem collectarum.*

4 *Tractatur de aſſumentibus ordinem, vel habitum in fraudem publicorum munerum.*

5 *Pater donare poteſt filio, vt ordines recipiat ad titulum (vt dicitur) patrimonij, quæ donata bona collectarum immunia erunt.*

Lex CCXII.

IN TEXTV IBI: *No ſe deue eſcuſar que no peche.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, nō excuſari, quem á collectis, quando bona in earum fraudem in filium clericum tranſtulerit.

Eccle-

2 Ecleſiam, clericum, vel Eccle
ſiaſticam perſonam à collectis,
& tributis immunes eſſe nemo
neſcit, cap. quanquam, de cenſi-
bus, in 6. cap. 1. de cenſibus, eo-
dem lib. 6. clementina vnica, de
immunitate Eccleſ. cap. Aduer-
ſus, de immunit. Eccleſ. l. placet,
C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. 52. 54.
& 56. titul. 6. part. 1. l. 3. 11. 12. tit.
13. lib. 1. nouæ compil. Quam re-
ceptiſsimam regulam limitat,
text. noſter in clerico cui pater
aliusvę omnia bona ſua dona-
3 uit. Præſumitur enim dicta do
natio facta in fraudem collecta-
rum, ab eis itaque hæc clerici bo
na libera non erunt, eandemquè
ſententiam probat textus in l.
penult. C. de reſcindenda ven-
ditione, vbi pulchrè Aluericus,
& l. 59. titulo. 5. part. 5. vbi Gre-
gorius Lupus ſchol. 1. & text.
in l. 6. titul. 9. libro 5. ordinamē
ti, vbi Didacus Perez, & l. 11. tit.
10. lib. 5. nou. comp. vbi Scriben
tes, Matien. & Azeu. immemo-
res tamen huius legis ſtyli, Auē
da. c. 14. num. 30. Dueñas limita
tio. 5. & latiſsimè proſequitur
Florez variarum lib. 2. quæſt. 21.
§. 2. ex num. 70. qui omnino inſ-
4 ſpiciendus eſt, & de aſſummenti
bus ordinem vel habitū in frau-
dem publicorum munerū, egre
giè tractat Bar. in l. ſemper, §. fi.
ff. de iure immu. Ioan. de Platea,
in l. 1. C. vt nemo ad ſuum patro
cinium, &c. lib. 11.

IN TEXTV IBI.

Para auer titulo para ordenarſe.

Scholium II.

5 RVrſus probat lex hæc pa-
trem donare poſſe filio, vt
ordines recipiat ad titu-
lum (vt dicitur) patrimonij,
quæ donatio ſi legitimam non
egrediatur, valida erit, & in ea
fraus ceſſat, Auendañusquè Ma
tienzus; & Azeuedo vbi ſu-
pra agnoſcunt. Nullus tamen
huius noſtræ l. ſtyli (quos admi
ror) meminit. Longioremquè
tractatum; res hæc non deſi-
derat; eſt tamen animaduer-
ſione digna lex noſtra, à qua
cæteræ Regni leges, ſupe-
rius citatæ, originem habue-
runt.

Textus CCXIII.

EL padre puede mandar a vno de ſus hijos de mejoria el tercio de quanto ha ſegun el fuero de las leyes, y algunos dizen, que eſte tercio que deue ſer tomado de todos los bienes, mas no en vna coſa apartadamente, y eſto no es aſsi: ca bien puede darle eſte tercio de mejoria en vna coſa apartadamente de las ſuyas, mayormente ſi ſon caſas o torres, o otra coſa que no ſe pudieße partir ſin menoſcabo de la coſa.

SVMMARIVM.

1 *Prælegatum & melioratio in re certa conſtitui poteſt.*

2 *Legitima an debeatur in ſingulis corporibus.*

3 *Tertium prætextu filiorum legitima non eſt.*

4 *Legitima non in omni corpore, ſed tantum in parte hæreditatis debetur.*

5 *Si aſsignata res pro prælegato non æquiualeat tertio, an ex alijs bonis ſuppleri debeat.*

Lex CCXIII.

IN TEXTV IBI:

Ca bien puede dalle eſte tertio de mexoria en vna coſa.

Scholium Vnicum.

1 Sententia huius legis eſt prælegatum & meliorationem in re certa conſtitui poſſe, dummodo tertij valorem non egrediatur eandem ſententiam, confirmat text. in l. 19. Tauri, & in l. 3. titu. 6. lib. 5. Compil. vbi Scribentes
2 & Angulo, ſchol. 1. Dubitandique rationem eam omnes fuiſſe teſtantur legitima enim debetur in ſingulis corporibus, l. 2. C. quando & quibus quarta pars, l. Plautius, ad l. falcid. Idem què in tertio ſtatuendum videbatur cum quaſi legitima ſit, cõtrarium verò ſtatuit lex noſtra, cuius decidendi ratio ea eſt.

3 Nam tertium licet prætextu extraneorũ ſit legitima, prætextu verò filiorũ propiè legitima non eſt cum electio patri detur vnũq; filiũ meliorare poſſit, cæteroſq; excludere, & quãuis cõmune placitũ ſit omniũ Scribẽtium, non tamen omnino ſatiſfacit prædicta reſponſio: nam ſi legitima debetur in omni corpore prædicta aſsignatio certæ partis, vel rei, meliorationis cauſa fieri nequiret, ratione partis, quã cæteri filij prætextu legitimæ habent in illa re, vera tamen
4 erit decidendi ratio ſi animaduertamus longe receptius fuiſſe legitimã in ſingulis corporibus nõ deberi, ſed ſolũ in parte hæreditatis, teſte Bart. in l. ſuus quoq;, nu. fi. de hæred. inſt. & cõmunẽ aſſerit Anton. Gabr. titul. de legitima, cõcluſ. 3. Angu. vbi ſup. nu. 3. Ampliãdaq; & extendenda erit noſtræ legis ſentẽtia, quãuis res aſsignata pro melioratione eſſet, cæteris prę́ſtãtior, vt defendit Tell. in d. l. 19. Taur. nu. 1. Gutie. lib. 2. pract. q. 55. contra Couar. in c. Raynald. §. 2. nu. 5. quẽ ſequũtur Matiẽ. & Azeu. in
5 d. l. 3. ſchol. 1. Rurſuſq; hic quæri ſolet ſi prędicta deſignata res nõ ęquiualeat tertio, ſed minoris ęſtimationis ſit: an ex alijs bonis ſuppleat, quã quęſtionẽ diſputat Gomezius

Gomezius in lege 17. Tauri, numero 14. pluresque alias quæſtiones Scriptores mouet in dicta l. 19. & in d. l. 3. quæ huc pertinent, & in eorum commentarijs inſpici poſſunt.

Textus CC XIIII.

Sobre la ley que comiença: Ningun hombre que ouiere fijos, que es en el fuero de las leyes, en el titulo de las mandas, en el capitulo: Pero ſi quiſiere mejorar a alguno de ſus hijos, o de ſus nietos, puede lo mejorar en la tercia parte de ſus bienes, ſin la quinta parte ſobredicha. Y es a ſaber ſobre eſta quinta parte, y ſobre eſta tercia parte, quando no ay otro ſuero ni coſtumbre que ſea contra la ley que ſacan primero por razon del alma, el quinto de quanto ouiere: y mandarloha a quien quiſiere: y de todo lo al que finca mejorara à alguno de ſus fijos: y mandarle ha el tercio: y aſsi ſe vſa eſta ley.

SVMMARIVM.

1 *Quintum animæ prius deducendum eſt à defuncti hæreditate, quã tertium in quo filium pater meliorauit.*

2 *Quæ iure veteri eſſet filiorum legitima.*

3 *Lex fori auxit legitimam filijs, & patri meliorare permiſit.*

4 *Ante legem hanc Styli dubitatio fuerat, an tertium vel quintum prius deduceretur.*

5 *Statuit lex Styli ſi filius in tertio melioratus, & anima in quinto concurrant animam preferendam.*

6 *Si prædictum quintum extraneo relinquatur, & filius melioretur in tertio: prius deducetur tertium.*

Lex CCXIIII.

IN TEXTV IBI:

Que ſacan primero por razon del alma el quinto.

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, quintum animæ, prius quàm tertium meliorationis elliciendum eſſe à defuncti hæreditate.

2 Ad huius ſententiæ cognitionem ſcire oportet iure veteri, legitimam filiorum eſſe quartam partem bonorum patris, lex Papinianus, ff. de in officioſo teſtamẽto. Iure vero recentiori ſi parẽtes haberẽt quatuor filios pauciores vę eorũ legitima triens erat, ſi plures ſemis,

iuxt.text.in authenten. de trien
te & ſemiſſe,§.1.& 2.collat.3. au
thent. nouiſsima, C. de in offic.
Iure tamen nouiſsimo legitima
filiorum eſt totũ as præter quin
tũ,de quo patet in vita vel mor-
te diſponere poteſt, in animæ al
teriuſvę cauſæ,vel perſonæ fauo
3 rem,vt deciſum extat in l. 9. tit.
5.lib.3.fori, quo patri quoq, per
mittitur in tertio filium, quẽ ve
lit eligere,& meliorare,ante hãc
ergo noſtram legem ſtyli con-
certatio fuerat apud Scribentes,
an quintum vel tertium prius el
iceretur ab hæreditate teſtato-
ris,vt Doctores referuut in l.17.
4 Tauri. Interpretando ergo lex
noſtra prędictã fori legem prius
quintum animę fauore deduci
5 aſſerit,vt quinta portione detra
cta de vniuerſo hæreditatis cor-
pore maior pars ad animam ſpe
ctet,vt innuunt,verba illa: *Por ra
zon del alma,&c.* Ex quibus ſanè
verbis manifeſtè demonſtratur
6 tertium meliorationis prius de
trahendum, ſi non animæ, pio
què operi quintum relinquere-
tur,in quo notabilis lex,hæc eſt,
vberiore tamen commentario
non indiget.

Textus CCXV.

SI Alguno deuè a otro deuda que le deue pagar faſta dia cierto,ſo pena cier ta,è diole peño por eſta deuda,que ſino pagaſſe eſte deudo faſta aquel dia q̃ vendieſſe,ò podieſſe vender los peños,ſi venido el plazo no pago,y el no vẽ dio los peños porque no los pudo vender:ò fizo afrenta a la parte que los vendieſ ſe ſus peños,que el no los queria vender y el deudor no los quiſo vender, entonçe caeria el deudor en la pena,mas en otra guiſa no.

Textus CCXVI.

SI alguno deuè a otro deudo faſta tal dia,ſo cierta pena cada dia, y el juez deſpues por ſentencia ge lo manda pagar con la pena ,ſiempre corre la pena cada dia faſta que pague el deudo,maguer que la ſentencia ſea dada.

SVMMARIVM.

1 *AGitur de pacto appoſito vendendi pignus ſi intra praſtitutam diem non ſoluatur.*

2 *Quæ denuntiationes requirantur, vt pignus vendi poſſit.*

3 *Si apponatur pactum de non vẽdendo pignore, quæ ſolemnitas interuenire debeat, vt vendi poſſit.*

4 *Bene poteſt concurrere pignus prætorium cum conuentionali.*

Lex

Lex CCXV. & CCXVI.

IN TEXTV IBI:

Que ſino pagaſſe eſte deudor faſta aquel dia.

Scholium Primum.

1 AGit hæc lex de pacto appoſito, & permiſsione vẽdendi pignus ſi quãtitas intra præſtitutam diem nõ ſoluatur, de qua revidendę ſunt, l. vltima, §.1. C. de iure dominij impetrando, & l. ſi conuenerit, in i. ff. de pignor. actione, & l. creditor, C. de diſtractione pignor. & totus titul. 13. par. 5.

IN TEXTV IBI:

O fizo afrenta á la parte.

Scholium II.

2 IN hoc caſu vnica denuntiatio ſufficit, l. vltima, §.1. C. de iure domin. imp. l. Titia, §. vſuras, ff, de legat. 2. Si tamen ècõuerſo pactũ appoſitum fuiſſet, vt pignorata res venditi nõ poſſet denuntiationes tres deſiderã
3 tur diebus diuerſis. Inter vnam & alteram interueniente, ſaltem vna die, iuxt. gloſſam, & Barto. in l. 4. ff. de pignoratitia actione. Hac enim ſolemnitate præcedente vendi pignus poteſt, non obſtante prædicto pacto, de non vendendo pignus, quã gloſ. ex tollit Iaſſ. in l. quibis, ff. de verborum obligation. Bald. In rubr. C. de nouo, C. compon. Alexander. in additio. ad Bartol. in l. 1. §. Diuus Seuerus, ff. de quæſtionib.

IN TEXTV IBI:

Maguer que la ſentencia ſea dada.

Scholium III.

4 BEnè enim poteſt concurrere pignus prætorium cum cõuentionali, vt optimè declarat Aluericus in d. l. vlti. §. 1. C. de iure domin. Bald. in l. vlti. ad fin. C. de bon. auth. iudic. poſsid.

Textus CCXVII.

O*Troſi maguer què por fuerò de ciudad ay leyen què dize, q̃ Iudio no tẽngaſu boz, ni agena, ſi el Iudio la tiene por ſi en ſu pleyto, vale a lo queſe juzga: maguerſe dè la ſentenc ia por el: mas ſi por otro tiene la boz el Iudio, no vale lo que fuere juzgado por el.*

Lex CCXVII.

Inſpiciendæ ſunt leges 83.& 84.ſupra.

Textus CCXVIII.

O*TROSI, Dos juezes, o mas ſon ordinarios y conocen de oyr vn pleyto en vno. E al tiempo de la ſentencia dar, o ante, ſe va el vno de los juezes ordinarios: el que finca ſin el otro dara la ſentencia, è vale. Ca los juezes ordinarios cada vno ha juridicion en todo: ſaluo en las villas que ſon pueſtas que juzguen de dos en dos, el vno de vn vando, y el otro del otro vando, porque ſon dos vandos: ca entonce no deue librar ni juzgar el vno ſin el otro. E los juezes delegados, ò los arbitros no pueden juzgar ſino todos, eſtando preſentes, ſaluo ſi en el compromiſſo los arbitros, o el mandamiento ouieren los delegados de juzgar, e de librar: maguer los otros juezes delegados, y arbitros no eſtuuieſſen preſentes.*

SVMMARIVM.

1 *IVdices ordinarij ſi duo ſint vnus, ſine alio ſententiam proferre poteſt.*

2 *Delegati & Arbitri ſi duo ſint, vnus ſine alio ſententiam non proferunt.*

3 *Interloquutoriam ſententiam, vnus ſine alio, delegatis, & arbiter dicere poſſunt.*

Lex CCXVIII.

IN TEXTV IBI: *Dos Iuezes, ò mas, ſon ordinarios.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, iudices ordinarios, ſi duo ſint, vnũ ſina alio ſententiam proferre poſſe, ſecus in delegatis & arbitris. Huius ſententiæ ratio in ordinarijs magiſtratibus, eſt apud eos enim, & quenlibet eorum ratione officij reſidet meum imperium, lex illicitas, §. qui vniuerſas, ff. de officiõ præſidis.

In delegatis verò & arbitris, ratio eſt, nam cum omnes iudicare iuſi ſint, vno abſente, alter iudicare nequit: cum nullam aliam habeant iuriſdictionem, niſi illam, quæ à litigatoribus, vel ordinarijs mandata ſit, inſolidum itaque iudicare nequeunt cum apud omnes: no vero apud quenlibet imperium ſit l. duo ex tribus, 39. de re iudicata, cap. cauſam matrimonij, de officio delegati, cap. diffinitiua, verſi. Item ſi plures, ſecunda quæſ. 6.

quam

quam ſententiam Doctores accipiunt in diffinitiua ſententia. Secus in interloquutoria, iuxta gloſſam receptam in lege Pomponius, alias ſi vni, ff. de re iudicata, vbi Paulus Caſtrenſis, ad finem, & inſpicienda ſun iura, in capit. vltimo de arbitris libro 6. & in lege 17. & 18. titul. 22. part. 3. & lege 4. titulo. 26. eadem partita; & ibi Gregorius Lopez, ſententiam tamen hanc (noſtra lex limitat quando litigatores vel ordinarij inſolidum alijs abſentibus de legatis, vel arbitris) vni ſoli iuriſdictionem mandaiũt, quo caſu quilibet iudicare poteſt, vt ex vltimis verbis noſtræ l. videre licet.

Textus CCXIX.

SI El Rey embia a mandar por ſu carta a alguno que el mandò tomar los bienes de fulano, è que los venda luego, eſte que recibe tal mandado, deuè los tomar y vender, pregonandolos primeramente a los plazos que el fuerè manda que ſe deuen vender, è no los deue ante vender: è ſi el no lo fizo, ò los vendio, ò paſſa mas de quanto le fuère mandado: deue ſer emplaçado el vendedor para ante el Rey: è ſi aſsi fuere fallado, deuenle dar la vendida por ninguna, è deuenle tornar ſus bienes a eſte cuyos eran, aſsi como fuere fallado por derecho, y ſi el comprador fuere fallado en el lugar, deue ſer ante llamado. E ſino fuere ay en el lugar maguer no ſea oydo el comprador: daran carta que les ſean tornados ſus bienes que le fueron aſsi vendidos a eſte cuyos eran: y que fagan al vendedor que le torne los dineros que le pagò el comprador. Pero que dara a ſaluo el comprador ſi algo quiſiere dezir contra el vendedor. Y eſto ſeria como que le fizo pleyto de gelo hazer ſano: y que recibio daño en ſacar los dineros a logro; ò vendiera alguna de ſus coſas, à menoſcabò por cumplir eſto que vendieron, què ſean ante el Rey el vendedor y el comprador faſta tal dia: y el vendedor ſerle ha tenido a la poſtura, ſi la obo con el, o al daño: maguer no ouieſſe poſtura con el.

SVMMARIVM.

1 *Bona vendenda, vt Regi ſolutio fiat, in publica ſubhaſtatione vendi debent.*

2 *An bona mobilia & immobilia præconium deſiderent.*

3 *Ad haſtam locare, quid ſit.*

4 *Vẽdita re ſubhaſta an primus crẽditor ius ſuũ ammittat, et de haſta*

publica nonnulla adnotantur.

Lex CCXIX.

IN TEXTV IBI:

Si el Rey embia à mandar.

Scholium Vnicum.

1 Sententia huiuslegis eſt bona vẽdenda ad hoc, vt fiſcus ſolutionem debiti recipiat publica ſubhaſtatione, & non aliter vendi poſſe, licet in commiſsione Regioque vendendi mandato de ſubhaſtatione nihil adijciatur, & ratio eſt nam Regium mandatum, ſecundum ius, & loci conſuetudinem, vbi res venditur accipiendum eſt, vt in indiuiduo in ſpecie noſtræ legis, docuit Bald. in l. 1. C. ſi propter publicas penſitationes, nu. 4. verſi. *Sed pone quod dominus Rex*, quæ doctrina notabilis eſt.

IN TEXTV IBI:

Que el mandò tomar los bienes.

Scholium II.

2 In diſtinctè docet lex noſtra, ſiue bona mobilia, ſiue immobilia ſint, in publica ſubhaſtatione vendi debere, vt regi ſolutio fiat, quod inter iuris interpretes, non eſt ſine difficultate, nonulli enim exiſtimarunt præconium ſolum in immobilibus deſiderari: in qua re diſtinguit Bald. in dict. l. 1. nomer. 5. Aitq; bona mobilia, quæ venduntur in foro publico, vt frumentum aliaquè victualia ſubhaſtationẽ non requirere cum pretium manifeſtum ſit, colluſioque interuenire non poſsit. Secus vero in alijs mobilibus rebus, in quibus affectio conſiſtere poteſt: hæ enim publicum præconium requirunt, & hæc opinio placuit Ioanni de Platea in l. 1. C. de fide inſtrumen. & iure haſtæ lib. 10. Noſtra verò lex ſine vlla diſtinctione præconiorum ſolemnia deſiderat, & hic eſt verus eius intellectus eadem enim ſolemnitas requiritur in exigendo tributo Regio, ſi bona vendãtur, quæ & in locando interuenire ſolet, cum haſta quoq; poſita locationes publicorum fiant, vt eſt notiſsimum, & oſtendit Ouid. lib. 4. de Ponto, eleg. 5. his verſ.

Aut populi redditus poſitam componet ad haſtam.
Et minui magnæ non ſit vrbis opes.
Nunc longi redditus haſtæ ſupponere luſtri.

3 Et ad haſtam locare Collum, dixit in præfatione lib. i. & de haſtarum ſolemnitate inſpicienda eſt, rubr. de iure haſtæ fiſcalis, & l. fin. C. ſi aduerſ. fiſcũ, & l. ſi hypothecas, C. de remiſsione pignorum, & l. 1. de domib. ad rem pri-

priuat.pertin.in Cod.Theodoſiã,& vt Feſtus Pompe.lib.8.ſcribit, haſtæ ſubijciebāt veteres ea quæ publicè venibant fiſcusque omnino ea vti debet, vt noſtræ legis verba demonſtrant, cui tāta authoritas data eſt, vt anterior creditor, ius ſuum amittat ſi vendita re ſubhaſta tacuerit, iuxt.dict.l.Si hyppothecas, quæ quoque ratio potuit mouere Legiſlatorem, hic dum haſtā deſiderat in venditione rei mobilis, ſiue immobilis, ſine vlla diſtinctione, & de haſta publica, plura congeſsit Alexand. ab Alexan. lib.3.cap.16.vbi Tiraquel. in annotat.litera P, verb.quæ publica Cicero, 2. officior. & Philipp.2. Senec.controuerſ.3.lib.9.& declam.3.cod.lib. Acron.in ſatyra 6.lib.1.ſerm.Orat. Ouid. libr.4. de Ponto.eleg.5.& 9.Feſtus dict. lib.8.Briſon.de verbor.ſignif. libr.8.verbo, hāſta, Hotoman.in Legicon.verb.haſtę, Alex.Scot. in vocab.verb.haſtæ,qui Hotomanum ad literam tranſcripſit.

Textus C CXX.

OTroſi es a ſaber, que en las vendidas que ſe fazen por las almonedas, tanto vale la coſa, quanto puede ſer vendida, y no ſe puede deſfazer la vendida porque diga aquel cuya es la coſa, que le fue vendida por menos de la meitad del derecho precio, ni los parientes mas cercanos no puedan ſacar la coſa vendida en el almoneda por mandado del Alcalde, ò del cogedor, ò del entregador, maguer faſta los nueue dias que pone el fuero, quiera dar el comprador lo que coſtò: mas quando ſacan la coſa en almoneda tanto por tanto, deuelo dar ante el que la demandò por auolengo, y la quiſiere ſacar de la almoneda, que no otro eſtraño. E ſi el Alcalde mandò vender alguna coſa, y es fallada deſpues que la vendio el Alcalde ſin derecho, ſi el comprador la tuuo año y dia en faz y en paz, no ſe deshara la vendida, mas el Alcalde ſera tenido al daño y al menoſcabo que recibio aquel cuyos eran los bienes.

SVMMARIVM.

1 *IN Re vendita in publica ſubhaſtatione, an habeat locum remedium, l.2. C. de reſcind. vendit.*

2 *Diuerſitas inter ſubhaſtationem neceſſariam & voluntariam.*

3 *Intelliguntur iura in l.1.C. de prædijs decur. & in l. ſi quos, C. de reſcind. vend.*

4 *Retractus locum habet in re, in licitatione vendita, ſiue voluntaria, ſiue neceſſaria venditio ſit.*

ralis affectio; quam quis habet ad res maiorum ſuorum, militat quoque ſiue res in licitatione vendatur, ſiue non, l. Lex quæ tutores, verſ. *Neque vero*, C. de adminiſtratione tutorum, latè Tiraquelus, de retractu, in præfatione.

Textus CC XXI.

OTROSI es aſaber, que por las ſus deudas q̃ han de auer de los Iudios, è por los pechos, y por los derechos que ha de auer el Rey, venderá los bienes contra quien el Rey, è los Iudios han tales demandas: maguer no ſeã en la tierra los deudores, ni los pecheros. Pero deſpues que vinieren, ſi moſtrar quiſieren que auian pagado, ò otra razon derecha porque no auian a pagar aquel deudo, ò aquel pecho, oyrloshan. E ſi lo prouar prouaren, è año y dia era ya paſſado, que tiene el comprador los bienes en faz y en paz, el que los fizo vẽder, ſerá tenido al daño y al menoſcabo que recibio aquel cuyos eran los bienes que vendierõ: è los bienes fincan en el comprador, pues los tuuo año y dia en faz y en paz: E ſi año y dia no era paſſado, deſfazerſeha la vendida.

SVMMAIRIVM.

1 *Res immobiles per annum & diem cum titulo & bona fide preſcribitu.*

2 *Preſcriptio prædicta, tàm quoad poſſeſſionem, quàm quoad proprietatem effectum ſortitur.*

3 *Alij opinantur prædictam preſcriptionem, quoad poſſeſſionem, tantum intelligi.*

4 *Alij exiſtimant nec quoad poſſeſſionem, nec quoad proprietatem noſtri textus deciſionem procedere.*

5 *Quædam diſtinctio traditur ad huius noſtræ legis intellectum.*

Lex CCXXI.

IN TEXTV IBI: *E año y dia era ya paſſado que tiene el comprador los bienes en faz y en paz.*

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, rem immobilem per annum & diem cũ titulo & bona fide præſcribi. Eãdem ſententiam probat text. in l. 192. ſupra, & in l. 242. ſupra. & prius cautum fuit in l. 1. titul. 11. lib. 2. fori, cuius verba tranſcripſit l. i. titu. 13. lib. 3. ordinamenti, in noua Compilat. l. 3. titu. 15. libr. 4. quæ iura in praxi fuiſſe recepta. teſtatur Doctor Gomez. in l. 45. nume. 102. & Didacus Perez, in dict. l. ordinamenti, ſcho. 1. Salazar de vſu & conſuetudi-
2 ne, cap. 9. num. 1. Animaduertoque

que, iura hæc, & præcipuè textũ
in dicta l.242.huius noſtri Codi
cis accipienda eſſe, tàm quoad
poſſeſsionẽ, quã quoad proprie
tatem, vt manifeſtè indicant ver
ba illa: *No ſera tenido de reſponder
ſobre la poſſeſsion, ni ſobre la propie-
dad.* Et ita interpretatur Pelaez
de Mieres, de maiorica. 3. part.
5 quæſt.6.num.6. Coua. tamen in
regula poſſeſſor.2.part.§.11.nu-
7. quoad poſſeſsionem tantum
prædicta iura intelligit. Ita vt
quoad proprietatem etiam ſi-
quis per annum, & diem, & cũ
titulo & bona fide quietus & pa
cificus poſſeſſor ſit tueri ne-
queat, & eandem opinionem ad
mittit Villalobos in Antino-
mia iuris ciuilis & Regij, litera
P. nume.22. Gutierrez verò pra
4 ctic.quæſt.lib.1.quæſt.8. Longe
verius putat quoad poſſeſsionẽ,
& quoad proprietatem, hæc iu-
ra locum non habere, niſi vſus
& conſuetudo alicubi vigeret
quaſi poſſeſſor hanc probare ad-
ſtringatur cum hæ leges locales
5 ſint: & forenſes: forum itaque &
eius obſeruantiam probandam
contendit, non obſtante prædi-
cta l. Compil. & ordinamen. qui
bus ipſe ſatisfacit: ego tamẽ Co
uar. & Villalobos aſſentior.

Textus CCXXII.

OTROSI es a ſaber, que por deuda que deua vn hombre a otro, ſi el merino haze entrega de ſus bienes muebles, e los toma el merino, y ſale del oficio, y tieneſe los bienes q̃ no paga la deuda al querelloſo, ni le da la entrega, entonce el deudor finca quito de la deuda en quanto valian aquellos peños muebles que el merino auia tomado, y el merino finca obligado ſi ha bienes: è ſino aquel que le puſo por merino. Y eſſo miſmo ſi mas valian los peños que no era el deudo.

Lex CCXXII

Interpretatione non indiget hæc lex.

Textus CCXXIII.

OTROSI, Si el marido es mayordomo, ò arrendador, ò cogedor, tambiẽ ſera la muger, e ſus bienes de la muger tenidos como los del marido, ſaluo ſi la muger ante hombres buenos tomaſſe recaudo en como ella dezia, que no queria ſer tenida à ninguna coſa que ſu marido huuieſſe de auer y de recaudar deſtas coſas ſobre dichas, ni auer ende pro ni daño.

SV·M.

SVMMAIRIVM.

1 *Vxoris bona obligata ſunt quādo maritus exactor regius fuit.*

2 *Prætextu lucrorum anterior cōcluſio accipienda eſt.*

3 *In primipilari debito bona dotalia tacite obligata ſunt.*

4 *Quis dicetur primipilus adnotatur.*

5 *Primipili etimologia tradditur.*

6 *De primipilari honore plura iura remiſsiue recenſentur.*

Lex CCXXIII.

IN TEXTV IBI:

E ſus bienes de la muger tenidos como lòs del marido.

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, vxoris bona adſtricta eſſe quādo maritus exactor, adminiſtrator, vel conductor fuit, cuius textus ſententiam ego accipio prætextu lucrorum, vt eſt notiſsimum, quoad bona tamen pro-
2 pria ipſius vxoris rigorem habet lex; & eius deciſionem ſolum cuſtodiri video in primipilari debito, pro quo bona dotalia tacitè obligata ſunt, l. ſa-
lis notùm, C. in quibus cauſis pigno. vel hyppothe. contrahitur, l. vtilitas publica, C.
3 de primipilo, libr. 12. Primipilus autem nuncupatus eſt. *Qui quatuor Centuriones, & eius milites regobat, caputquè, & primus legionis dicebatur:* vt tradit Bege-
4 tius in 2. de re militari, & idem libr. 2. cap. 8. inquit. *Hunc aquilæ vexillo præeſſe, & quatuor Centurijs.* Liuiuſque libr. 2. decada 5. & libr. 7. decada. 1. *Primum haſtatum nuncupat.* Saloniumque Tribunum militum, & primum Centurionem fuiſſe, ideſt *Primumpilum*, aſſerit. *Pi-*
5 *lum* appellans *quaſi per illū*, quòd hoſtis ab eo periret, ſecundum Barronem libr. 4. de lingua Latina. Et Primipilum *Legionis Ducem*, ſexagintaque Centurionum Præfectum nuncupat Halicarnaſeus antiquit. Romanus libro 9. litera D. folio 300.
6 Et primipili, primipilariſque honoris pleraquè iura meminere, quæ recenſetur à Barnab. Briſonio, de verborum ſignificatione, libro 19. verbo, *Primipilus*, & de primipilo ordineque primo non pauca ſcribit Alexander ab Alexandro, libro 1. cap. 5. vbi Tiraquelus in eius adnotationibus, verbo, *Cui primipili.*

Tex-

Textus CCXXIIII.

O*TROSI, Si el Rey perdona à alguno ſu juſticia, y le dio ende carta, è deſpues le paſſan contra aquel perdon, e demanda carta al Rey, ò al alcalde del Rey, que le guarden el perdon que el Rey le fizo: bien puede el Alcalde dar carta del Rey en eſta razon, ſi el Rey ge lo manda, o ſi el notario pone primero en la carta la ſu viſta, y entonce el libramiento deue ſer fecho en eſta guiſa: Fulano alcalde lo mando fazer por mandado del Rey, y yo fulano eſcriuano la eſcriui. Y eſte miſmo libramiento deue fazer el Alcalde en las cartas que no ſon foreras, que el Rey le mandaria librar.*

Lex CCXXIIII.

Dixi in lege 38. ſupra.

Textus CCXXV.

O*TROSI, el menor de edad que ha tutor, ſi le demandan alguna heredad, o caſas, y el Alcalde faze emplazar a ſu tutor, e no quiere venir, y por razon de ſu rebeldia aſsientan en aquellas coſas que ſon rayz del menor, paſſado el año: el menor por reſtitucion ſera tornado en ſus bienes, que no perdera la verdadera tenencia. Mas el tutor ſera tenido a la coſta è a los daños que recibio el menor, y al daño que la parte recibio por la ſu rebeldia.*

Lex CCXXV.

Perlegi in lex 28. ſupra.

Textus CCXXVI.

O*Troſi es a ſaber, que los concejos de las villas ſi combidan a rico hombre, à à otro ſeñor qualquier, que lo pueden fazer: maguer los de las ſus aldeas no ſe ayan acertado hallar al combidar, pagaran la coſta los que ſuelen pechar en tales coſas: mas ſi algunos del concejo apartadamente ſin acuerdo del concejo fizieſſen tal combite, eſtos pagaran la coſta, y no los que lo ſuelen pechar.*

Lex CCXXVI.

Non indiget interpretatione.

Textus CCXXVII.

OTro ſi es a ſaber, que maguer las puentes de algunos lugares no ſean adobadas, y eſtan foradadas, y algun viandante reciba daño en la puēte en ſus coſas, no ſon tenidos los del lugar al daño.

Lex CCXXVII.

Scholia non deſiderat lex hæc.

Textus CCXXVIII.

OTro ſi, quando el Rey quiſiere encomendar a otro que oya algun pleyto de riepto, con ſabiduria, y con plazer de ambas las parres, porque no ayan el juez por ſoſpechoſo: eſſo miſmo ſe ha de hazer y de guardar en todo otro pleyto de qualquier materia que ſea, que quiera el Rey encomendar a otro.

SVMMARIVM.

1 Solus Rex iudicat de cauſa riepti.

2 Cauſam hanc abſq; partiū conſenſu Rex non committit.

Lex CCXXVIII.

IN TEXTV IBI:

Algun pleyto de riepto.

Scholium vnicum.

1 CVM Solus Rex de cauſa riepti, (vt ita in quam doctrinæ cauſa) iudicare queat, vti probatur in lege 22. titulo 9. part. 2. 2 & latè oſtendi in lege 39. & ſequent. ſupra: merito lex noſtra, abſque partiū conſenſu Regē alij cōmittere nō poſſe aſſerit, & nihil aliud ex eius contextu elicitur, adnotata itaq; in d. l. inſpicienda ſunt.

Textus CCXXIX.

SI Alguno fia à otro que eſtè a derecho, y ſe va el enfiado, eſte que lo fiò, es tenido de lo traer a derecho, ò de tomar el pleyto por el ſi quiſiere, y cumplir quanto fuere juzgado: mas ſi alguno faze abonado a el demandado, entonce la ſentencia que fuere dada contra el, deueſe entregar en ſus bienes del demandado: è ſi alguna coſa mengua, que no ſe puede entregar en ſus bienes, deuenle entregar en los bienes de eſte que le fizo abonado, mas primeramente ſe deue començar a fazer entrega, ſegun dicho es, en los bienes de aquel a quien fizo abonado.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *De cautione iudicio ſiſti latè agitur.*

2 *Vadimonium quid ſit.*

3 *Antiqua ſatiſdatio iudicio ſiſti, cui cautione aſsimiletur.*

4 *Quæ dicatur ſatiſdatio iudicatum ſolui, & inter quas ſtipulationes annumeretur.*

5 *Hæc cautio iudicatum ſolui, tres habet partes.*

6 *Iudicatum ſolui ſtipulatio, in quo differat hodie à veteri ſatiſdatione.*

Lex CCXXIX.

IN TEXTV IBI:

Que eſtè a derecho.

Scholium Primum.

Tractat lex hæc, de cautione illa, quæ *iudicio ſiſti* nũcupatur. Cuius origo fuit, vt prædicta ſatiſdatione præſtita in iudiciũ ire, quis non adſtringeretur, nec ab aduerſario arripi poſſet, quo reſpiciunt innumeræ pandectarum rubricæ, & præcipuè illa, *In ius vocati vt eant, aut ſatis, vel cautum dent*, & dixi in l. 11. ſupra. Et hinc indocte plerique autumãt perſonaliter in ius vocatum iudicio ſuper eſſe debere, aut vadimonium præſtare, id eſt ſponſo-
2 res. Iudicio ſiſti, quippè cum lõge verius ſit vadimonium tantum dici in cauſis criminum: & quidem capitalibus, cuius rei vltra ea, quæ adnotauimus in dicta lege 11. Argumentum eſt, quod de Ceſone ſcribit Dioniſius Halicarnaſeus, antiquitat. Rom. libr. 10. pag. 332. litera D. qui Ceſo, cum Lucium interfeciſſet de eo author, inquit: *Tunc igitur iuſtitiæ ratio hominum audaciorum impetum repreſsit, & iudiciũ dilatum eſt, non ſine magna contentione illis dubitantibus vtrum interim reus in vinculis eſſet aſſeruandus an datis vadibus eſſet dimittendus, vt pater poſtulabat, tunc Senatus decreuit, vt pecunia a vadibus promiſſa dimitteretur, & vſque ad iudicij diẽ liber eſſet, poſtridie tribuni, populo ad concionem conuocato, cum iuuenis vadimonium deſſeruiſſet, eum abſentem damnarunt, & a vadibus, qui erãt decẽ, pecunias, quas pro vadimonio ſpoponderant exegerunt*. Quæ verba recenſere libuit, vt ex eis conſtet quantum vadimonium, & vades diſtent à ſponſoribus iudicio ſiſti, in cauſa enim tantum ciuili hæc cautio exigitur, vt cum iudicio animaduertit lex noſtra verbo, *Eſte a derecho*, & verb. *De mandado*. Effectus autem huius cautionis erit, *Res iudicata*. Nàm ſi reus damnetur, fideiuſſor adſtrictus eſt, vt innuit lex noſtra differr, itaque ab antiqua illa, *iudicio ſiſti*, ſatiſdatione qua ſpõſor liber

liber erat, reum ſiſtendo, cui ſimilis noſtris tẽporibus eſt fideiuſsio illa, quæ vocatur *De la haz*. Cuius meminit text. in leg. ſciendum, qui ſatiſdare cogant. latè Xuarez in l. 2. tit. *De los empla zamientos*, lib. 2. fori, num. 7. Matienzo in l. 3. tit. 16. lib. 5. Comp.

IN TEXTV IBI:
E cumplir quanto fuere juzgado.
Scholium II.

4 HÆc ſatiſdatio, cuius noſtra lex meminit, *Iudicatũ ſolui*, appellatur, quæ inter ſtipulationes Prætorias enumeratur à Iuſtiniano in principio de ſatiſdationib. & iudicatum ſolui, eo dicitur, ſtipulabatur enĩ quis, vt ſolueretur ſibi quod fuiſſet iudicatum, vti ex eius formula cõmemorat Cuiatius libr. 10. ob-
5 ſeruation. c. 29. Hæc ergo cautio *Iudicatum ſolui*, tres habebat partes, vtpotè *de re indicata, de re defendenda, & de dolo malo*, vt apertè colligitur ex l. iudicatũ, ff. iudic. ſolui, in illis verbis: *Iuicatũ ſolui, ſtipulatio tres clauſulas in vnũ collatas habet. de re iudicata, de re defendenda, de dolo malo*: quas clauſulas exponit Accurſius ibi, & Vigelius lib. 6. digeſtorum, c. 10. & Cuiatius ad Affrican. tract. 6. in l. vlt. de procurato. præcipuaquè pars illa eſt, quæ de iudicato loquitur, cũ propter hanc cæteræ interponerẽtur: quæ in id committitur, quod iudex actori deberi iudicauerit, l. ſi accepto, ff. de acceptilatio. l. iudicati, ff. iudicatum ſolui. Et probat lex noſtra, ibi: *E cumplir quanto fu re juz*
6 *gado*: hodieq; iudicatum ſolui, ſtipulatio generica eſt, ſiue quis alieno, ſiue ſuo nomine conueniatur, diſtat itaq, à veteri ſatiſdatione, quam tantũ præſtabat, qui reali, vel perſonali cõueniebatur, non ſuo, ſed alieno nomine, vt Iuſtinianus commemorat in dict. princ. de ſatiſdationib. & nouam formã adiecit Iuſtinianus in §. ſi verò, eodem titulo: quæ omnia omitto, cùm de his ſatiſdationibus in lege 11. ſupra, tractauerim.

Textus CCXXX.

OTroſi en tierra de Leon las heredades, e las otras rayzes que vienen de patrimonio, o de abolengo: e las vende aquel cuyas ſon: e viene el pariente mas cercano, a quien fue fecho ſaber por el vendedor que quiere vender la heredad, e quierela ſacar. Y eſto ſe libra en tierra de Leon por fuero de las leyes tambien como en Caſtilla, como quier que en otro tiempo en tierra de Leon el pariente faſta vn año la podra ſacar. Y eſto del año ſe vſo aßi, quando el vendedor no le fizo ſaber la vendida.

Textus CCXXXII.

QVãdo la fuerça de las libertades de muchos priuilegios ſe ponen en vn priuilegio, e no los confirmò el Rey, no aura mas de vna chancilleria por todos los priuilegios.

SVMMARIVM.

ETſi ſub vna ſententia contineantur plura capita, vnica ſententia erit.

2 Quot ſunt perſonæ, an tot ſint ſententiæ, licet ſub vna ſubſcriptione.

Lex CCXXXII.

IN TEXTV IBI: No aura mas de vna Chancilleria.

Scholium vnicum.

1 RAtio eſt. Nã & ſi ſub vna ſententia contineantur plura capita, vnica ſentẽtia erit, & vnica ſportula debetur. Secus verò ſi ſub
2 vna ſubſcriptione continerẽtur plures perſonæ, & plura debita, vel debitor vnus eſſet: ſummæ verò, & quantitates diuerſæ. De qua re inſpiciendus eſt iuris interpres, Antonius Gomezius variar. cap. 11. tom. 2. numer. 19. Plenè enim diſputat, eiuſq; commentarij, & hic conueniunt.

Textus CCXXXIII.

OTroſi, como quier q̃ los arbitros en tres años es eſtablecido por derecho haſta que libren los pleytos que ſon pueſtos en ſu poder. Pero ſi las partes ſe auinieren, e les dieren poder que en todo tiempo ayan ellos poder de librar los pleytos que puſieron en ſu poder, eſtonce pueden lo librar deſpues de los tres años.

SVMMARIVM.

ARbitri poteſtas triennio finitur.

2 A die ſuſcepti arbitrij, triẽnium enumeratur, diuerſæq; in hoc opiniones recenſentur.

3 Et poſt triennium pronuntiare arbitri poſſunt, ſi à litigatoribus poteſtas conceſſa ſit.

4 Si plenum ius arbitris conceſſum ſit, intra quod tempus ſentẽtiam dicere debeant.

IN TEXTV IBI: Como quier que los arbitros en tres años.

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, arbitri poteſtatẽ, & iuriſdictionẽ finiri triennio, niſi aliud à litigatoribus prouiſum ſit.

Nullam iuris communis, quā viderim, legē habemus, qua dies arbitris præfinita fuiſſet ad ſententiam proferendam. Speculator tamē titulo de arbitris, §. defert ad finem, verſ. *Item, vt intra triennium*, in ea fuit ſententia, vt quotieſcunquè in compromiſſo dies nō apponeretur, egredi nō poſſet trium annorum ſpatium. Et quanuis ſcribentibus hæc opino placuit, aliud diſcrimē ortum fuit, à quo tempore prædictum triennium ſupputaretur. Et ſanè Alberic. & Bald. in l. ſed
2 ſi compromiſſum, ff. de arbitris, cum Azone, & Iacob. de Raue, quos referunt intereſſe putant: An lis eſſet conteſtata necne? Ita vt anteriori caſu triennium per currat: ſi verò lis nō fuerit cœpta, perpetuò duret. Lex tamen Partitę 27. tit. 4. p. 3. Speculatoris opinionem elegit, ſiue lis cœpta vel incępta eſſet, à die enim ſuſcepti arbitrij triennium enumerandū decidit, cui concinnit lex noſtra in hac 1. part. Et Gregor. adnotauit in dicta lege Partitæ, Scol. 5.

IN TEXTV IBI: *Les dieren poder, que en todo tiempo.* *Scholium II.*

3 ET poſt triennium ſententiā arbitros dicere poſſe decidit lex noſtra, ſi à litigatoribus hæc poteſtas data ſit, quod antea prouiſum fuit à l. non diſtinguemus, §. fin. ff. de arbitr. & in prædicta leg. 27. adnotatur, &
4 ibi Greg. ſchol. 1. Et quando plenum ius à litigatoribus arbitris datum eſt prorogādi cōpromiſſum, intra quod tempus pronūtiare debeant, latè diſſerit Alex. conſ. 70. ex nu. 1. vſq; ad 5. vol. 2. qui omnino inſpiciendus eſt.

Textus CCXXXIIII.

OTroſi es a ſaber, que el Rey puede dar a quien tuuiere por bien de los terminos de las villas que han partido entre ſi los concejos, e vale tal donacion, mager el concejo lo contradiga: mas ſi los han partido, o dado, no los puede dar el Rey. E deſtas tales donaciones, que aſsi hazen los cōcejos, e otro, maguer el Rey confirmò la donacion que haze el concejo, no puede hazer, ni ordenar della aquel a quien la dio el concejo, ſino como manda el fuero de las leyes, en que puede dar de todo lo que ha el tercio de mejoria a vno de ſus hijos: y el quinto por ſu alma: mas la donacion que haze el Rey, puedela aquel a quien la haze eſſa coſa que le dio el Rey dar en mejoria, o por Dios, o por ſu alma, o hazer, o ordenar della como quiſiere, demas de la tercia parte: e de la quinta que puede dar, o ordenar

o ordenar por fuero: y eſto es porque es donadio de Rey, que es aſsi priuilegio en la Corte del Rey el ſu donadio que el haze.

Textus CCXXXV.

OTroſi es a ſaber, que ſaluo en las tres coſas que quiere el derecho de la Ygleſia, que ſe puede poner la defenſion peremptoria ante del pleyto conteſtado: aßi como es el vn caſo de la coſa juzgada, y el otro de tranſacion, y el otro de pleyto acabado por jura, que en todas las otras defenſiones peremptorias ante conteſtara el pleyto por demanda, e por reſpueſta, conociendo la demanda, o prouandogela, e deſpues recebirlohan a la defenſion peremptoria, aßi lo vſan en caſa del Rey.

Lex CCXXXVI.

ES a ſaber, que las defenſiones ſon en quatro maneras: perentorias las vnas, e las otras perjudiciales, e las otrrs dilatorias, e las otras declinatorias. E ſon perentorias las que rematan el pleyto: pero que ſe puede dexar dellas el que las pone, e poner otras razones por ſi, e yr por ſu pleyto adelante. E deſtas perentorias ay tres maneras dellas, porque ſe embarga la conteſtacion del pleyto, aßi como dize el derecho de re tranſacta, et iudicata, et finita, per iuramētū à parte parti delatū vel per actū de nō agēdo, vel per longā diuturnitatē tēporis. Mas las otras defenſiones perētorias no embargā a la cōteſtaciō del pleyto: e conociēdo luego puede poner la defenſiō perētoria: e las perjudiciales ſon aßi como ſi dize cōtra el demādador, que es ſieruo, o que no es heredero, o que no es ſuya la demanda. Y eſta perjudicial es de tal natural, que retiene el pleyeo de no yr por el adelante, faſta que conozca el juez, e libre ſobre eſta defenſion perjudicial. E las dilatorias ſon las que vſan de cada dia, aßi como pedir Abogado, e pedir plazos en las coſas que acaecen en el pleyto. E declinatorias ſon aßi como dezir, que no es juez, e que le embien a ſu fuero: o dezir que le fizo poſtura, e pleyto de no demādarlo, ni fazerle aquella demanda, que el faze, es a ſaber, q̄ las defenſiones perentorias en qualquier manera quier que ſean pueſtas, como quier que las leyes fazē departimiento ſobre ello en el Digeſto, y en el titulo de re iudicata: y en el derecho de la Ygleſia lo diga en otra guiſa ſegun ſe nota, extra, de ordine cognitionum intelligimus, que el vſo de la Corte es, que el Alcalde ante quien ſon pueſtas eſtas defenſiones perentorias, que primero juzgue por ellas, e deſpues venga a juzgar ſobre lo princincipal. Y eſſe miſmo pleyto ha de juzgar ſobre las perjudiciales, ante que vayan por el pleyto adelante. E otroſi primero ha de juzgar ſobre las defenſiones dilatorias ante que vayan adelante por el pleyto.

SVMMARIVM.

1 *INter exceptionem & defenſionem, an diuerſitas conſtituatur.*

2 *Exceptionum quatuor ſpecies referuntur à noſtra lege.*

3 *De diuerſis ſpeciebus exceptionum agitur.*

4 *Perēptoria exceptio, quæ dicatur.*

5 *Quæ dicantur exceptiones litis finitæ, & an impediant litis conteſtationem, & num. ſeq.*

7 *Iure huius Regni intra 20. dies poſt conteſtationem opponuntur perēptoriæ exceptiones.*

8 *Exceptio præiudicialis conteſtationem impedit.*

9 *Quæ dicātur dilatoriæ exceptiones.*

10 *Quæ dicatur declinatoria exceptio.*

11 *Omnes dilatoriæ ſiue peremptoriæ exceptiones, quæ in vim dilatoriarū opponūtur, proponi debent ante litis conteſtationem.*

12 *Priſcis tēporibus exceptiones à prætore poſtulabantur.*

13 *De ſpecialibus exceptionū formulis nonnulla adnotantur.*

Lex CCXXXV. CCXXXVI.

IN TEXTV IBI.

Que las defenſiones ſon en quatro maneras.

Scholium Primum.

1 HOc vocabulo defenſio pro exceptione vſus eſt text. noſter, quanuis nonnulli autument inter defenſionem, & exceptionem diuerſitatem conſtitui, quaſi illa intētionis repulſa ſit, hæc actionis excluſio, iuxta gloſſam quæ communiter ad hoc adducitur in cap. 1. de litis conteſtatione, in 6. Promiſcue tamen his vocabulis vti poſſe, docuit Abb. in rubric. de exceptionib. cui ſuffragatur. l. 2. ff. de exception. nec hac pervulgati re immorandū erit, cum latiori ſignificatione defenſio, exceptio quoque nuncupetur, per quam omnis intentio agentis repellitur, & in indiuiduo probat text. in l. defenſiones, C. de exceptio. ibi: *Defenſiones, ſiue exceptiones*, l. nemo prohibetur, ff. de exceptionib. l. cùm nondum, l. ſiquidem, C. eodem, l. ſed etſi, ff. de iudicijs, l. em-
2 ptori, C. de euictionib. Harū igitur exceptionū, ſeu defenſionū quatuor ſpecies enumerat tex. noſter: Alias enim perēptorias, alias præiudiciales, alias dilatorias, alias declinatorias eſſe teſtatur. IureConſultus tamen in l. 1. §. vltim. & in l. 3. ff. de exceptionibus, duplicem tantum ſpeciem conſtituit, appellari enim alias perpetuas, & peremptorias, alias temporales, & dilatorias ſcribit, illæ quæ à veteribus reſcriptiones, hæ tranſlationes nuncupatæ fuerunt ſi credimus Alciato, de ſingula. certamine. cap. 17. nume. 1. Secundū ergo I.C. diuiſionem accipienda

da noſtra lex eſt, quippècũ præiudicialis exceptio, peremptoria ſit, & declinatoria inter dilatorias annumeretur, cap. ad probandũ, de exceptio. c. poſtremo, de appell. l. apertiſsimi, C. de iudicijs, ex quibus iurib' ſatis probatur quouis nomine exceptiones vocentur in perẽptorias, & dilatorias reſolui. Quanuis doctrinæ gratia iura, & Scribentes alijs ſpeciebus vtantur: incidentes enim, & emergẽtes, appellãt anomalaſq; & mixtas, gloſſa & DD. in c. exceptionẽ, de except. aliaſq; iudicij & facti exceptionis proponit Iulian. in l. ſi poſtli tẽ, ff. de exception. & labeo in l. Paulus, eodem titu. aliaſq; exceptiones Reales, alias perſonales, dixit Paulin l. exceptiones quę, ff. de excep. & in l. 2. §. legation. ff. de iudicijs. Etvt in pauca cõferã omnes exceptiones, quæ proprio aliquo nomine in iure noſtro memorãtur colligit diligẽtiſsimus Briſonius de formulis, lib. 5. pag. 405.

IN TEXTV IBI: *E ſon peremptorias las que rematan el pleyto.*

Scholium II.

4 PEremptorię enim exceptiones ſunt, quæ decidũt, & perimũt, ſeu tollũt prorſus intentionem agentis quales ſunt, exceptiones iuris iurandi, doli mali, metus, erroris, rei iudicatæ, non numeratæ pecunię, pacti de nõ petendo, in perpetuũ, & ſimilium, vt videre licet, ex l. 1. & 2. & l. 4. §. metus, & §. aduerſus, & ex l. Iulianus, ff. de doli mali exceptione, l. nihil, de regulis iuris, & integro titulo, ff. de except. rei iud. & toto titulo, C. de non numerat. pecunia, l. qui pecunias, ſi cert. petat. & l. 3. in princip. de exceptionib.

IN TEXTV IBI: *E deſtas peremptorias ay tres maneras dellas, porque ſe embarga la conteſtacion del pleyto.*

Scholium III.

5 EX his peremptorijs exceptionibus, tres appellari litis finitæ ait tex. noſter, vt pote exceptio iuris iurandi tranſactionis, & rei iudicatæ, quæ omnes in litera, tx. recẽſentur, ideo quę ſic nũcupãtur: quia finẽ litibus imponũt, & de trãſactionis exceptione, eſt tx. in l. fratris, C. de tranſact. & de exceptione iuris iurã. in l. 1. ff. de iur. iur. & de rei iudicatę exceptione, in l. 1. ff. de re iudic. & in c. 1. de litis cõteſtatione in 6. latè DD. tractant.

6 Has igitur litis finitæ exceptiones, ſi ante litem cõteſtatam opponantur conteſtationem impedire, docet text. noſter, quod antea deciſum fuit in dict. cap. 1. de

 litis

litis conteſtatione in 6. non tamen omitto, ita accipi debere legem noſtram ſi oponens has litis finitę exceptiones incontinenti offerat ſe eas probaturum: alioquin enim litis conteſtatio non impeditur, ſed iudex reſeruat ad diffinitiuam, iuxt. Barto. doctrinam communiter receptam in l. ille à quo, §. ſi de teſtamen. ff. ad Trebel.

IN TEXTV IBI:

No embargan a la conteſtacion del pleyto.

Scholium IIII.

7 CÆteras peréptorias exceptiones litis conteſtationi impedimento non eſſe inquit lex hæc, & probatur in lege peremptorias, C. ſententiam reſcindi nō poſſe, & iure huius Regni debet litigator oponere intra viginti dies poſt litis conteſtationem, niſi iurauerit de nouo emergiſſe. l. 1. tit. 5. lib. 4. cōp.

IN TEXTV IBI:

Teſta perjudiciales de tal natura.

Scholium Quintum.

8 SVper exceptione præiudiciali prius iudicem cognoſcere debere ait, tex. hic, naturam enim peréptorię exceptionis litis finitæ ſequitur, vt ſupra oſtēdi, quod ita accipiendū eſt, ſi ſuper prę iudiciali exceptione cognoſcere magiſtratus queat. Nā ſi interdicta cognitio ſit, & incidenter tātum in iudiciū proponatur, examinare poterit, nō tamen pronuntiare: litis itaq; conteſtatio non impedietur, l. 1. C. de ordine iudiciorum.

IN TEXTV IBI:

E las dilatorias ſon.

Scholium Sextum.

9 DIlatoriæ exceptiones ſunt, quæ nō extingunt intētionē agentis, ſed tantū differunt, §. appellatur, inſtit. de except. harum plures caſus notari poſſunt, & nonnulli à noſtra lege annumerātur, qui iudiciales nuncupātur: quia iudiciū ipſum reſpiciūt, vt ex illis verbis ellicitur. *Pedir abogado, e pedir plazos*: alia exempla ſunt ad differendā ſolutionem, vt ex pacto de non petendo ad certū tēpus, vel quia ſub conditione promiſſum ante aduertendū diei, & conditionis implemētū petatur, l. 3. §. 1. de except. l. cedere diem, de verborum ſignif.

IN TEXTV IBI:

E declinatorias ſon.

Scholium Septimum.

10 HÆ declinatoriæ exceptiones dilatoriæ, quoq; ſunt, & dicūtur illæ quæ aduerſus

ſus ipſum iudicē proponuntur, l.vlt.C.ſi à non competenti iudice, C.de cauſis,de offi.de leg.vel contra iudicia,quia non in loco debito, & tuto, vel feriatis dieb⁹ fiant,l.omnes,C.de ferijs, l.ſi feriatis,ff.eodem.

IN TEXTV IBI:

Ante que vayan adelante con el pleyto.

Scholium vltimum.

11 OMnes ergo prædictæ exceptionis dilatoriæ,perēptoriæ vè,quæ in vim dilatoriarum opponuntur proponi debent ante litis conteſtationem, iuxt.l.vltimam,C.de exceptionib.& l.exceptionem,C. de probation.quibus conuenit l.1. tit.5.lib.4.compil.

Qibus breuiſsimis adnotationibus explanatur ſatis noſtri textus. Litera,illud tamen ſilentio prætereūdem non eſt priſcis tēporibus exceptiones à prætore poſtulatas,& impetratas, atque ab eo vna cum actione, & interdicto datas,vt ex Cicerone libr. 2.de inuentione,& lib.1. de oratore,ſatis conſtat, & ex Vlpiano in l.1.§.ſunt qui putēt,ff.nequid in flumine publico,ibi: Hoc tamen iure vtimur,*Vt Prætor ex cauſa æſtimet, an hanc exceptionem dare debeat.* & in l.1.§.lauco, ff. de fluminibus, & ex Pomponio in l.ſiquis ſub,ff.de condit.inſtit.& de varijs exceptionibus, & quibus dictionibus conciperentur plura ſcribit Briſonius de formulis, libr.5.pag.402.&403. Et de ſpecialibus exceptionū formulis pleraq; non contēnenda, tradit idem doctiſsimus(profecto) vir eodem libr.pag.404. nec hic etiā omittendū eſt aduerſus rei exceptionē, actori replicationē interdum re ita exigente æquitateq; dictante dari; l.nā poſteà quā,§.ſi minor,ff. de iur. iur. & integer titul⁹ de replicationib⁹ inſti. Rurſus & alia allegatione interdū opus erat adiuuandi rei gratia,quæ duplicatio vocabat. Et rurſ⁹ alia allegatione,qua actor tueretur,quæ triplicatio nūcupabatur,l.cōſilio,§.1.de curatore furioſo,& deniq; allegatione alia iuuabatur, reus quadruplicatioque appellabatur, l.2.ff. ff.de except. nullaque alia allegatio permittebatur, iure tamē recētiori hæ duæ poſteriores ab rogatæ ſunt,l.2.tit.5.lib4. cōpil. l.9.tit.6.eod.lib.

Textus CCXXXVII.

OTroſi que el entregador entregue en eſta guiſa:yo vos entrego en eſtas coſas de fulano,y en todos los otros bienes,ò en tales bienes q̄el ha,y vale eſta entrega en todo,pues eſpecialmēte entregò vna coſa:y deſpues ſe ſigue la clauſula general,y en todos los otros ſus bienes,ò en tales otros bienes otroſi.

SVMMARIVM.

1 *Traddita vna re omnes traddita videntur.*

2 *Aditio hæreditatis in vniuerſum inducitur aditione facta in vna ſola re hæreditaria.*

3 *Re vna apprehenſa non quæritur poſſeſsio in alijs.*

4 *Per ingreſſum partis adquirirur poſſeſsio in totare.*

5 *Natura poſseſsionis eſt, vt apprehenſionem neceſſario deſideret.*

6 *Si omnes res in præſentia exiſtant per ſolum aſpectum omniũ quæritur poſſeſsio.*

Lex CCXXXVII.

IN TEXTV IBI:

Vale eſta entrega en todo: pues eſpecialmente entregò vna coſa.

Scholium vnicum.

1 Hanc legem ego accipio, prætextu iuris vniuerſalis, vt ſtatim traddita vna re omnes tradditæ videantur, argumento text. in l. reſtituta, ff. ad Trebel. vbi reſtitutione vnius rei tantum facta ab hærede grauato in fideicommiſſariũ, inducitur plena reſtitutio in omnibus alijs rebus: & argu. text. in l. ſiquis mihi bona, §. ſed quid ſi mandauit, ff. de acquirenda hæred. vbi aditio hæreditatis & actus geſtus in vna ſola re hæ- 2 reditaria, qui non poteſt fieri citra ius & nomen hæredis aditionem inducit invniuerſo corpore hæreditatis.

3 Prætextu verò acquiſitionis poſſeſsionis nullatenus deciſio noſtræ tex. locum habebit: quippècũ re vna apprehẽſa non quæratur poſſeſsio in alijs, iux. text. in l. cum hæredes, ff. de acquirẽ. poſſeſ. & l. Caius, §. Titius, ff. de lega. 2. & l. ſiquis duas, §. ſiquis partẽ, verſ. planè, ff. communia prædiorum, & l. communi diuidundo, §. Neratius, ff. communi diuidundo, docet Bart. in l. 1. nu. 3. ff. de reb. dubijs, & in d. l. reſtituta, in principio, vbi communiter Scribentes, Pau. in d. l. 1. nu. 2. idem Paul. in d. §. Titius.

Nec huic ſentẽtiæ obſtat tex. in d. l. Caius, §. Titius, de lega. 2. vbi ſi teſtator legauerit fundũ ſeianũ, quẽ per partes locabat omnes partes in legato contine- 4 tur. Ex quo text. eliciunt cõmuniter DD. per ingreſſum partis acquiri omnium poſſeſsionem: accipitur enim hæc doctrina in prædicto caſu, quando fundus vnus & cõtinuus eſt, licet in partes diuiſus. Secus verò ſi fundi, vel res eſſent pœnitus ſeparatæ. Nam per ingreſſum vnius poſſeſsio in alijs non acquiretur, docet Accurſius in l. 3. vltimo ſcholio, ff. de acquirenda poſſeſsione, vbi Cumanus numero. 4. Alexan. num. 21. & Iaſ. num. 30.

Hæc

5 Hæc enim natura poſſeſsionis eſt, vt apprehẽſionem neceſſariò deſideret: cuius prætextu l. noſtra accipienda nõ eſt, ſed prętextu vniuerſalis iuris, vt ſupra monſtrauimus, niſi forſitam intelligamus eam quando omnes res in præſentia exiſtebant: tunc enim licet ſint diſtinctæ, & ſeparatæ per ſolum aſpectum omnium quæretur poſſeſſio, l. 1. §. ſi iuſſerim, ff. de acquir. poſſeſ. & docet Romanus in l. 3. eod. tit. nu. 9.

Textus CCXXXVIII.

Otros ſi es a ſaber, que cinco coſas ſon que embargan los derechos eſcritos. La primera, la coſtumbre vſada, que es llamada conſuetudo en Latin, ſi es razonable. La ſegunda, ſi es poſtura que ayan las partes pueſto entre ſi. La tercera, es perdon del Rey, quando perdona la juſticia. La quarta, es quando faze ley de nueuo, que contraria el otro derecho eſcrito con voluntad de fazer ley. La quinta, es quando el derecho natural es contra el derecho poſitiuo que fizieron los hombres: ca el derecho natural ſe deue guardar, ca en lo q̃ no fallaron en el derecho natural eſcriuieron, y puſieron los hombres leyes.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo ſcriptum ius tollit.*

2 *Princeps legẽ condendo, nunquam cõſuetudini derogaſſe videtur.*

3 *Si lex eius cuſtodiàm, & obſeruationem præcipiat, non obſtante conſuetudine; immemorialis, his verbis excluſa non cenſetur, nec quadragenaria.*

4 *Opus eſt ſpeciali excluſione immemorialis, vt excluſa cenſeatur.*

5 *Si lex ſanxerit, vt nemo excuſetur ab eius obſeruantia, ex quolibet titulo, nec priuilegio, niſi ſcriptum ſit in libro Regio* De lo ſaluado: *hac verba immemoriale; an excludant, diſputatur & numero ſequenti.*

6 *Pacta dolo malo non inita ſeruari debent, & num. ſeq.*

8 *Diuerſitas inter hac verba derogare, abrogare, & antiquare, & an promiſcuè eis vtamur.*

9 *Legem naturæ apud omnes gentes receptam, nullum tempus delere poteſt.*

Lex CCXXXVIII.

IN TEXTV IBI: *La primera la coſtumbre.*

Scholium I.

1 Probat lex hæc, conſuetudidem ſcriptum ius tollere: quæ ſanè determinatio à iure duodecim tabularum deſcendit, quæ ritus familiæ, patriæq; conſuetudines cuſtodiri iubebat, illis verbis: *Ritus familiæ, patriaq́ ſeruãto.* Et Cicero de legibus ſatis demonſtrat dum inquit:

inquit: *Ex patrijs ritibus colunto*
optima: quo reſpicit l. noſtra ibi:
Si es razonable, cui aſſẽtitur Iuriſ-
conſulti reſponſum in l. de qui-
bus,cum vulgaribus,ff.de legib.
vbi conſuetudo legem vincit,ita
vt meritò conſuetudinis potẽn-
tiam extolat gloſſ.in in cap.fru-
ſtra,8.diſt.de qua quoq; latè agit
Salazar de vſu & conſuetudine,
cap.2. moreſq; receptos legum
neruos eſſe, Iuſtinianus teſtatur
in §. ſine ſcripto, de iure natur.
de qua re Cicero,vel quis ille ſit,
ad Herennium plura congeſsit:
& quaſi quandam conuentionẽ
inter partes conſuetudinẽ nun-
cupauit Plato in Cratylo, tanta-
què cõſuetudinis authoritas eſt,
2 vt Princeps legẽ condendo con-
ſuetudini nunquã derogaſſe vi-
deatur,cũ facti ſit,& quę facti ſũt
Princeps ignoraſſe præſumatur,
c.1.de conſti.in 6.Specialis itaq;
conſuetudinis mentio, & reuo-
catio fieri debet,iuxta Archidia
coni doctrinã in c.in his,11.diſt.
3 Quinimo etiam, ſi Rex legem
ſanciendo eam cuſtodiri præci-
piat per clauſuſam,Non obſtãte
conſuetudine,&c.ſaltem imme-
morialis excluſa nõ videtur,nec
etiam quadragenaria cũ titulo,
vt docet Accurſ.in authent. vt
de cætero commutationes,verſ.
pręſcriptione,Baldus in l.vnica,
C.de Annal.exceptio. Ang. in l.
omnes,C.de pręſcrip.30. vel 40.
annorum,nu.3.Felin.in Rubric.
de præſcrip.n.18. Boer.deciſ.39.
nu.12.Tiraq.de retract.tit.2.§.1.
gloſ.2.nu.28. late Ant. Gabriel,
lib.5.com.opin.tit. de præſcrip.
concl.1. nu. 27. & Bald. omninò
intuendus, de præſcript.5. part.
princip.q.9. per totã, Padilla in
l.2.num.29.C. de ſeruit. Couar.
lib.3.variarum,c.13.nu.5. Pelaez
de Mieres de maiorat.4.p.q. 30.
nu.51.Otalora de nobilit.3.part.
c.7.nu.11.Auend. reſpon.16.n.1.
4 Ioann.Gutier. pract. quæſt.2. p.
lib 3.q.76. nu.24. Velazquez de
Auendaño in l.6.Tauri,gloſ.11.
num.9. Rurſus etſi lex adjiceret
quacunq;, vel qualicunq; con-
ſuetudine non obſtante, nibilo-
minus excluſa non cenſetur im-
memorialis cõſuetudo: illa enĩ
verba quanuis generalia ſint ad
alias conſuetudines trahi debẽt,
immemorialem verò non com-
prehendunt,vt egregiè Bald.do-
cuit vbi ſupra nu.3.Couar.d.nu.
5.Gutier.vbi ſup.q.31.n.4. Opus
itaq; eſt ſpeciali excluſione ipſi
immemorialis, ad hoc vt exclu-
ſa,& ſublata cẽſeatur, & expreſ-
ſè decidere videtur l.2.tit.18.lib.
9.compil. Ex quibus infero fal-
ſam fuiſſe gloſſam in clem.2. de
rebus Eccleſię,quæ docet exclu-
ſa quacunquè præſcriptione, &
conſuetudine, immemorialem
quoq; excluſam cẽſeri, quanuis
eam conetur defendere Greg.in
l.6.tit.29.p.3.verbo,*Tributo*,qui
omninò allucinatus eſt.

Nec

5 Nec hic ſilentio prætermittẽdum erit, immemorialis cõſuetudinis tantam poteſtatem eſſe, vt etiam ſi lex ſanxerit, vt nemo excuſari poſsit à legis obſeruãtia, ex quolibet titulo, nec priuilegio, nec ex alia qualibet cauſa, & ratione, niſi priuilegium ſcriptum ſit in Codice, quod vocatur *De lo ſaluado:* hæc verba immemorialẽ non excludant, quinimo ſi hæc probetur titulo & priuilegio *De lo ſaluado* cõparabitur, prædicta enim verba, accipiuntur de priuilegio corporeo, quod adſcribi, & ſaluari (vt ita loquar doctrinę gratia) poteſt in libris *De lo ſaluado.* At conſuetudo immemorialis eſt quoddam priuilegium incorporeũ, quod ſcribi nulla ratione potuit, vt ſingulariter declarat Iaſ. in §. omnium, nu. 73. inſti. de actio. Ioan. Garc. de nobil. gloſ. 12. à princ. nu. 59. cum ſeqq. & Ioan. Gutier. pract. lib. 3. q. 14. ex num. 70. & præcipuè n. 76. Afflic. deciſ. 239. in fin. Ant. Gabr. lib. 5. commu. tit. de præſcrip. concl. 1. nu. 7. Ex quibus inferri poteſt ad Auendani lapſum de exeq. mand. c. 4. nu. 27. qui genericè firmat, conſuetudinẽ immemorialẽ habere vim priuilegij, nõ tamẽ habere poſſe vim priuilegij ſcripti, cuiꝰ corpus videri debet, nec ſufficit tantundẽ intellectualiter videri per immemorialem, contrariũ enim expreſsè probat l. 16. ti. 27. lib. 9. Compil. cuius verba ſunt *Porque ſomos informados, q̃ ha auido duda ſobre ſi los nouenta dias, en q̃ la ley precedẽte fabla para preſentar los titulos, o priuilegios q̃ tienen los q̃ pretenden lleuar las coſas en la dicha ley contenidas: y la diſpoſicion della, ſi ſe entiende cõ el q̃ no tuuiere titulos que preſentar, y ſe ayuda de preſcripcion immemorial. Y por euitar eſto, declaramos q̃ la dicha ley no ſe entiende cõ el q̃ alega, y prueua la preſcripcion inmemorial.* Satisquè ſuadetur hæc opinio ex text. in l. 1. tit. 18. lib. 9. comp. quæ duo præcipit primũ, vt nemo excuſet à gabellæ præſtatione, quanuis priuilegiũ habeat, niſi hoc ſcriptũ ſit in libris Regijs *De lo ſaluado.* Secundũ, vt nõ ſufficiat immemorialis conſuetudo, ad hoc vt quis excuſet
6 à gabellæ ſolutione. Animaduertẽs enim legiſlator anteriora verba, immemorialẽ conſuetudinẽ excludere non poſſe, verbis expreſsis excluſit eã: nõ ſatis itaq; videtur percepiſſe Auend. materiã hanc, dum nimis generaliter loquitur, cuius opinionẽ ſolũ in gabellis admiſit Laſſarte c. 19. nu. 6. Firma ergo redditur noſtri tex. ſentẽtia, quę ſecundũ anteriorẽ interpretationẽ accipienda eſt, ita vt conſuetudo legem tollat, etiãſi ab ipſa lege excludatur, ſaltẽ prætextu immemorialis cõſuetudinis, niſi & hęc verbis expreſsis excluſa quoquè ſit, nec hic ignoro difficultatem

text.

text.in l.2.C.quæ ſit longa conſuetudo:cuius ſolutionẽ longũ, & prolixum eſſet recenſere, Accurſiusq́;, & ordinarij interpretes latè ibi tractant, & nõ pauca de eius intellectu congeſsit Rebuf.ad ll.Regias,3.tom. tract. de conſuet.in præfatio.ex nu.59.

IN TEXTV IBI:

Poſtura que ayan las partes pueſto entre ſi.

Scholium Secundum.

7 IN hac ſecunda parte, nullam difficultatẽ habet lex noſtra, dũmodo prædicta pacta iuri non repugnent, neq; dolo malo inita ſint,l.pen. C. de pact. & de eorũ formulis innumera cõgeſſit Briſon.de formul.lib.6.ad fin.

IN TEXTV IBI:

La tercera es perdon del Rey.

Scholium III.

ET in ipſis literis Regijs remiſsionum legibus derogatur,vt latè dixi in lege 38.& 39.ſupra.

IN TEXTV IBI:

Quando faze ley de nueuo.

Scholium IIII.

8 LEgibus recẽtioribus veteres tolli parte legis, vel tota detracta, pluſquã manifeſtum eſt,l.derogatur, cũ vulgar. ff. de verb.ſign.proprièq; noſter text. loquitur de abrogatione, tunc enĩ abrogatur lex, quæ poſtquã perlata eſt, retractatur, antiquatur tamen quando promulgata non recipitur, licet promiſcuè, impropriè tamen his vocabulis interpretes vtantur,& à propria verborũ ſignificatione recedens cõiungit apud Liuiũ Minutius lib.22.inquiens: *Itaq́ plebiſcitum, quo oneratus magis quam honoratus ſum primus antiquo abrogoq́.*

IN TEXTV IBI:

Ca el derecho natural ſe deue guardar.

Scholium V.

9 IN vltima parte ait lex noſtra, naturalia iura firma, atq; immutabilia ſemper permanere, §.ſed naturalia,de iure natur.legem enim naturæ apud omnes gentes receptã nullum tempus delere poſſe ſatis oſtendit Hallicarnaſ.lib.1.pag.3.

Textus CCXXXIX.

O*Troſi el que recibe la coſa empreſtada, o alogada, o encomendada,e ge la demandan en juyzio:e conoſce aquella coſa que le demandan empreſtada, o alogada,o comendada:e aquel demandador quando le quiere entregar la coſa eſte demandado dize que no es aquella la coſa: y eſtonce el demandador es tenido de prouar que aquella coſa es la que el le preſtò,o alogò,o encomendò. Pero ſi el demàdado quando le demandauan dixo,conozco que la coſa q̃ parece,me preſtaſtes,o alogaſtes,o encomendaſtes,e no otra:entonce el demandador ha de prouar, que es la otra coſa.*

Lex

Lex CCXXXIX.

Non indiget interpretatione hæc lex.

Textus CCXL.

QVando el alcalde da por juyzio,q̃ faga juramento alguna de las partes en la ygleſia ſobre la Cruz, o ſobre el altar, o ſobre los Euangelios: deue el alcalde hazerles q̃ tomen fieles ante quiẽ ſe faga la jura: ca en otra guiſa podria auer pleyto entre ellos ſobre la jura ſi la auia fecho como deuia, o ſino la auia fecho. E ſi fueſſe el pleyto entre Chriſtiano e Iudio, podria dezir el Iudio, maguer el Chriſtiano lo prouaſſe cõ hombres buenos Chiſtianos, que auia fecho la jura q̃ no ge lo prouaua con Iudio: e ſeria fedo nada. Y eſto ha de fazer el alcalde, que tomen fieles ante que faga la jura.

SVMMARIVM.

1 *IVrameutũ fieri non debet tactis rebus ſacris, & plura de hoc num. ſeqq. vſq; ad num. 5.*

5 *Etiam apud veteres per ſacra iurabatur, & ſuper ardentes victimas à rectoq; gladio, & num. ſeqq. vſq; ad num. 7.*

8 *Cum iuſiurandum publicè præſtandum erat, adhibebantur qui praiurationes facerent.*

Lex CCXL.

IN TEXTV IBI.

Sobre la Cruz, o ſobre el altar. Schol. I.

IVramentũ, licet factũ nõ fuerit, tactis reb' ſacris, validũ eſt, & omninò ſeruãdũ, vt oẽs in rubr. de iureiur. & ibi Alciat. n. 29. hanc appellat cõmuneopinionẽ, & Couar. latè tractat in cap. quãuis pactũ, de pact. lib 6. §. 1. 1. p. n. 1. noſtra tñ lex aſſerit, in iuramẽto debere intereſſe ſacræ rei tacturã, idẽ affirmat gl. in clem. 1. de hęret. verb. *tactis*. Hoc enĩ videtur iuramentũ efficacius, quã illud quod ſolo verbo fit, vt ex his ſummatim intelligam' verba tex. in l. ſi alterius, C, ſi min. ſe mai. dix. quæ ſic ſe habẽt: *Huiuſmodi autem ſacramẽto corporaliter præſtito nullum tibi ſupereſſe auxiliũ perſpicui iuris eſt.* Ecce ergo tex. expreſsũ, vbi ad hoc vt denegaretur in integrũ reſtitutio nõ ſolũ verbo iurãdũ erat, niſi & rei ſacræ corpus tãgeretur: & huius iuramẽti *tacta ſacra re* formã ſcripſit tx. in l. 19. tit. 11. par. 3. Hodie tñ verbo, vel cruce tantũ tacta, vel Euãgelijs iuramentũ præſtandũ eſt: in eccleſia tñ pio loco ſuper altari, & ſuper corpore ſancto prohibitum eſt, l. 67 in ll. Taur. l. 5. tit. 8. lib. 4. Nou. comp. Tactura tñ Euãgeliorũ deſideratur in caſibus enumeratis à Clemen. 1. de hæret. Tuncq; ſi ſine tactu præſtetur iuramentũ, nõ erit ſatisfactũ cõſtitutioni, in rei tñ veritate iuramẽtũ erit. In caſu tñ, in quo ius expreſsè tactũ ſacrorũ euãgeliorũ non requirit, fieri debet iuramentũ in forma cõmuni & cõſueta, iuxta Bart. doctrinã, in l. qui per ſalutẽ, ff. de iure iur. & Bald. in c. 1. de no. for. fidel. & Nec hic collorariè omittendũ eſt etiã apud veteres per ſacra iurari, teſte Diony. Halicar. Romã. antiq. lib. 6. pag. 219. lit. A. ibi. *Etne inpoſterũ liceret plebi hãc legem abrogare, ſed ut inpoſterũ immobilis maneret, decretũ fuit*

fuit, vt omnes ciues Romani iurarent
per ſacra vtiq́, ſe ſuoſq́ poſteros imper-
petuum hac lege vſuros. Et eodẽ lib.
pag.221.litera B.inquit: *In has igitur*
conditiones Romani, & Latini fœdus
inter ſe per omnia ſacra iurantes fecerũt.
Rurſus lib.9.pag.314.litera D. ait:
Et per ſacra iurauit ſe in propoſito per-
6 *manſurũ.* Et ſaper ardẽtes victimas
iurare vetuſtiſsimi ſoliti fuere, ſi
eidẽ authori credimus, libr.4. pag.
7 136. Et à recto gladio iuſiurandum
proferre militaris cõſuetudo fuit,
vt idem Dionyſius oſtendit lib.9.
pag 30.litera D. Et de priſca iuſiu-
randi per tactũ obſeruatione non
omittendos cenſui Plauti verſus,
Actu 5. Scena 3. ibi: *G. Tange aram*
hanc Veneris, vel tango. G. Tene aram
hanc, vel teneo. G. De iura te mihi ar-
gentum daturum. Et in idem conue-
niunt Ciceron. verba pro Flacco,
ibi: *Is ſi aram tenens iuraret crederet*
nemo. Quo reſpicit Iuuenalis Saty-
ra 14. *Falſus erit teſtis, vendet periu-*
ria ſumma. Exigua Cereris tangens,
aramq́, pedemq́. Rurſus idem Iuue-
nalis Satyra 13. inquit: *Atq́ adeò in-*
trepidi, quæcunq́ altaria tangunt.

IN TEXTV IBI:
Que tomen fieles ante quien ſe
faze la jura.
Scholium Secundum.

8 ALludit in hoc lex noſtra ad
veterẽ morem, qui obſerua-
bat, vt cum publicè iuſiuran-
dum præſtandum eſſet adhiberen-
tur, qui præiurationes facerent,
quemadmodum Feſtus Pompeius
in verb. *Praiurationes,* ſcribit. Et cũ
iuramenti forma à noſtra lege tra-
dita, legibus recentioribus dãnata
ſit: & prædicta perſonarum inter-
uentione non erit opus.

IN TEXTV IBI:
E ſi fueſſe el pleyto entre Chriſtiano
e Iudio.
Scholium Tertium.

DE forma iuramenti Iudæorũ ſcribitur in l.20.tit.11.3.par. qui cum ab Hiſpania excluſi ſint, nec de prædicto iurando verba faciemus.

Textus CCXLI.

O Troſi como quier q̃ de derecho comunal el ſobrino hijo del hermano, o de herma-na es en ygual grado con el tio, para heredar en los bienes de ſu hermano finado. Pero ſi es coſtumbre en el lugar, que el hermano por quien tienen los hombres q̃ es pariente mas cercano que hereda los bienes de ſu hermano: e que no heredan con el ſo-brino hijo de otro ſu hermano: eſtonce eſta coſtumbre ſe guarda, e ſera auida por ley en razon de la coſtumbre: maguer no ſe pueda moſtrar, ni prouar quando començo la coſ-tumbre, tal como es hallada en el lugar q̃ ſe vſo tal ſera guardada, maguer no ouieſſe venido, ni acaecido pleyto, ni juyzio ſobre tal coſa, o ficho.

Lex CCXLI.

Ad intellectum huius legis inſpiciendi ſunt commentarores legis octauæ Tauri, vbi proprius locus eſt.

Textus CCXLII.

Otroſi, en el fuero de las leyes, en el titulo de las coſas que ſe ganan, o ſe pierdē por tiempo en la primera ley deſte titulo dize aſsi: todo hombre que demandare à otro heredad, o otra coſa qualquier, ſi el tenedor de la heredad, o de la coſa que el demanda, quiere mampararſe por tiēpo, y dixeße que año y dia es paſado, y que lo tuuo en faz y en paz de aquel que la demanda, y que por ende no le ſ deue reſponder, ſi le prouare que año y dia la tuuo en faz y en paz, entrando y ſaliē do el demandador en la villa, no le reſpōdera: Aquellas palabras deſta ley entiē den y juzgan, aſsi los ſus Alcaldes en la Corte del Rey. En aquello que dize en faz que ſe entiende deſte demandador de la coſa, entrando y ſaliendo el demandador en la villa: entienden en la villa, o en el lugar do es aquella coſa ſobre que contiē den. Y en paz entienden ſino la demando, o no embargo al tiempo del año y dia al tenedor, o al que la tiene: maguer la tuuieſſe por el. E otroſi entienden eſta ley en razon dei año y dia, pueſto que ſea prouado que lo tuuo año y dia en faz y en paz que ſe entiende que no ſea tenido de reſponder eſte tenedor quanto en la tenencia, y que finca el tenedor por el año y dia en verdadreru tenencia deſta coſa: mas la propiedad, que es el ſeñorio de la coſa en ſaluo finca a la parte, que no lo puede demandar, aſsi como el demādador, que es metido por mengua de reſpueſta en tenencia de la coſa q̄ demāda: ſi la tiene vn año: mas finca tenedor en verdadera tenē cia de aquella coſa, y no reſpondera por la tenencia, finca el ſeñorio de la coſa que gela puede demandar la parte. Empero ſi eſte que tiene la coſa moſtrare que la compro, o otro titulo derecho, è moſtrare que la tuuo año y dia en faz y en paz, el demandador no ſera tenido de reſponder ſobre la poßeſsion, ni ſobre la propiedad, que es en el ſeñorio de la coſa.

Lex CCXLII.

Scripſi in l.192.

Textus CCXLIII.

Otroſi, en las preguntas que fizieron los Alcaldes de Burgos al Rey, dize, que mando el Rey, que el que fiziere deuda, o fiaduria ſobre lo que ha, que no puede vender ninguna coſa dello, faſta que aquel que ouiere la deuda ſobre ello ſea pagado. E ſi alguna coſa vendiere el dello, mandara el Rey que ſe pueda tornar a ello, y que ſea entregado en ello: y vendida que fizieren no vale. Pero aſsi ſe juzga, que ſi eſte deudor es raygado y valiado en los otros bienes que fincan, que puede vender de los otros bienes e que vala la vendida, saluo ſi los bienes que vendieße fueſſen ſeñaladamente obligados a eſta deuda.

SVMMARIVM.

1 *Hypotheca ſequitur ipſam rem*

2 *Habens hypothecam præfertur omnibus priuilegijs perſonalibus.*

3 *Si hypotheca perempta ſit, an agi poſſit ad pretium deductum ex re vendita.*

Lex CCXLIII.

IN TEXTV IBI:

Señaladamẽte obligados à eſta deuda

Scholium Vnicum.

1 Hypotheca enim ſequitur ipſam rẽ, l. reſcriptum, ff. de pactis, habenſquè hypotecam præfertur omnibus priuilegijs perſonalibus, 2 l. eos, C. qui potio. in pigno. habeãt. rei itaquè ſpecialiter obligatæ venditionem vetat lex noſtra alioquin enim agi poterit hypothecaria contra poſſeſſorẽ, 3 & ſi hæc perempta ſit, an agi poſſit ad preciũ deductũ ex illa re vendita, glo. & Bart. notabiliter tractãt in l. i. ff. de diſtractio. pig.

Textus CCXLIIII.

OTroſi, en el titulo de las deudas, y de las pagas, en la ley que comiença: Maguer, aſsi que muger de ſu marido no puede fiar ni fazer deudo ſin otorgamiento de ſu marido eſtas palabras, ni hazer deuda. Y entiendenlas aſsi en caſa del Rey en las deudas en que no ſe le ſigue a la muger algun pro: mas ſi compra la muger caſada alguna coſa, tenida es de pagar que cõpro y lleuo: y eſſo miſmo en el empreſtido, o en toda coſa de que pro ſe le aya ſeguido, ca los menores, y aun entonce tenidos ſon.

SVMMARIVM.

1 *Nupta ſine viri licentia contrahere nequit, niſi ex cõtractu vtilitatem ſentiat.*

2 *Sine curatoris authoritate in eius cõmodum cõtrahere minor poteſt.*

3 *Iudicium aliàs nullum validum efficitur in minoris vtilitatem.*

4 *Tranſactio ſuper alimentis valet, in alendi vtilitatem.*

Lex CCXLIIII.

IN TEXTV IBI:

Sin otorgamiento de ſu marido.

Scholium Primum.

1 Sententia huius legis eſt, nuptam, ſine viri licentia cõtrahere nõ poſſe, niſi ex contractu vtilitatẽ cõſequatur, breuiterquè ad cognitionem huius textus ſcire oportet, nuptam ex lege fori. 13. titul. 20. libro tertio, contractũ facere nequire, niſi in talibus ab eadem lege enumeratis, quibus, & noſtra lex vtilitatis caſum addit, in quo licet viri aſſenſus non accedat vxor adſtricta erit, & ita agnoſcunt legum

Tau-

Taurinarum interpretes, in l. 55. quorum ſcripta, & hic conueniunt.

IN TEXTV IBI: *Ca los menores, è aun entonce tenidos ſon.*

Scholium II.

2 ARgumentatur lex noſtra, de nupta, ad minorem, vt ſicut hic, ſine curatoris authoritate, in eius commodum contrahere poteſt, l. nec, C. de cõtrah. & committend. ſtipulatio. l. 1. C. de auth. præſt. §. pupillus, de innutilibus ſtipulatio, eadem 3 ratione, & illa contractui obnoxia ſit, vtilitas enim legitima exceptio eſt anterioris regulæ, cũ & iudicium illuſſorium non redatur, ſi hæc verſetur, l. non eo minus, C. de procurato. & valeat pactum ſuper alimentis in alen-4 di vtilitatem, quod aliàs vetitũ eſt, l. cum hi, §. eam transſactionem, ff. de tranſactio. vtilitate, enim cognita, omnia ſolemnia ceſſant, vt prædicti ſcriptores ſunt arbitrati.

Textus CCXLV.

SObre la ley que comiença. *Padres è hijos, eſſo miſmo vſan de los yernos de no los recebir en prueua.*

SVMMARIVM.

1 *Gener ſuſpectus teſtis eſt.* 2 *Ad probandam innocentiam non integri teſtes admittuntur.*

3 *Generi an praiudicium afferat ſententia lata contra ſocerum, rem defendentẽ in iudicio ipſo ſciente.*

4 *Refertur antiquus mos, quo gener, cum ſocero ſimul balneum ingrediebatur.*

Lex CCXLV.

IN TEXTV IBI: *Eſſo miſmo vſan de los yernos.*

Scholium vnicum.

1 OStendit lex noſtra in teſtimonio dicendo, generum filio comparari, cum in ſoceri lite ſuſpectus teſtis ſit, quæ ſententia iuri admodum pro cliuis eſt, cũ & quilibet domeſticus repellatur, l. 18. tit. 16. par. 3. niſi excuſatio, vel in nocentia probanda ſit, tũc enim 2 gener, alijq; non integri teſtes admittuntur, vt placuit Archidiacono, in c. manifeſtè, & §. ſequenti. 12. q 1. Alex. conſ. 24. ad fin. lib. 1. Greg. in d. l. 18. ſchol. 5. nec hic ommitti poteſt, generi 3 præiudicium afferre, ſententiã latam contra ſocerum ſuum rẽ defendentẽ in iudicio ipſo ſcien-

te,l. ſæpe, ff. de re iudicata, vbi Accurſi,verbo,*Experiri*, cuius opinionem elegit,l.20.titul.22.p.3,vbi adnotauit Grego. Lupeſi. ſchol.12. & hic quoque narrare cupio veterem morem, quo generi vnà cum ſoceris,ſicut cum filijs balneum ingrediebantur, cuius priſcæ conſuetudinis meminit Cicero, lib.1.officio.Plutar.in Catone Cenſorio, fol. 118.litera D.licet Cato ita filios & generos inſtituerit,vt ipſe Plutharcus refert, vt cum eis nunquam lauiſſet,quanuis à Romanis factitatum eſſet.

Textus C C X L VI.

O Troſi,en el titulo de las arras,en la ley que comiença.Todo hombre que caſare,dize que no puede dar en arras mas de faſta el diezmo de lo que ouiere. Pero es à ſaber,que ſi ante que el caſamiento ſea fecho por palabras de preſente le venda a ella,o a otro de ſus bienes:maguer mas ſean del diezmo aquellos bienes,vale la vendida como cada vn hombre puede vender lo ſuyo,y ſegũ drecho vale tal compra,y tal vendida.

Lex C C X L V I.

Ad huius legis cognitionem inſpiciendi ſunt commentatores legis 50.in legibus Taurinis.

Textus C C X L V I I.

EN el titulo de los pleytos que deuen valer,o no,en la ley que comiença: Ningun hombre. E ſi de otra guiſa fuere pueſta la pena,no vale el pleyto ni la pena. Y eſto ſe entiende quanto en aquello que fue pueſto mas del dos tanto. E ſi otro pleyto de dineros,o de doblo:o ſi era ſobre pleyto qualquier que no fueſſe de dineros,mas por el dos tanto,o otro tanto,ſegun dicho es,valdra el pleyto,y la pena.

SVMMARIVM.

1 *PÆna duplum non egreditur,et quomodo hoc duplum accipiatur,& numer.ſequenti.*

3 *De pœna ſimpli agitur.*

4 *Sub pœna dupli ſimplũ cõputatur.*

5 *Interpretatur,l.hoc edicto,de publican.& vectiga.*

Lex C C X L V I I.

I N T E X T V I B I: *Mas por el dos tanto,ò otro tanto.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, pœnam duplum egredi nõ poſſe :ratio autem ea redditur,nam ex maiori ſũma fraus præſumitur, quod ſatis probatur ex l.cum allegas, C. de vſuris, vbi lex contractus non excedit pœnam legitimam, ideoquè ibi quadrupli pœna appoſita non valuit,& quia dubium erat, quæ pœna legi-

legitima diceretur, ſtatuit lex
noſtra legem, & conditionem
non improbatam dici, quando
pœna ad duplum tantum extē-
ditur, quanuis & hæc dura viſa
fuiſſet Papiniano, vt Vlpianus
refert in l. Iulianus, §. ibidem Pa
pinianus, ff. de actio. empti, ſed
æqua Iuſtiniano in l. 1. C. de a-
ctio. empti, ibi: *Hoc quod intereſt,*
dupli quantitatem minime excedere:
& Rurſus, ibi: *Cum ſciamus eſſe na*
turæ congruum, eas tantummodo pœ-
nas exigi, quæ vel cum competēti mo-
deramine proferuntur, vel à legibus
certo fine cōcluſa ſtatuuntur. Vltimo
2 animaduerti debet, hanc dupli
actionem ad pœnæ perſecutio-
nē pertinere, vltra ipſius rei per
ſecutionem, & ideo inquit lex:
3 *Mas por el dos tanto:* alia verò pœ
na eſt ad ſimplum, & ita intelli-
guntur verba illa: *O otro tanto,*
exemplo tex. in l. j. de publica-
nis, ibi: *Si id reſtitutum non erit in*
duplum, aut ſi poſt annum in ſimplum
iudicium dabo, ſenſus ergo noſtræ
legis eſt, vt minor dupli pœna in
conuentione apponi queat dup
plum vero egredi non poſsit,
licet maior pœna à contrahen-
tibus præfixa ſit, hoc verò du-
plum accipiatur, abſquè ſimpli
ſupputatione, iuxta tex. in §. vl-
timo de obliga. quæ ex delicto,
ibi: *Nam ipſius rei perſecutionē ex-*
trinſecus habet dominus, &c. Hæc-
4 què noſtræ legis deciſio neceſſa-
ria admodū fuit, alioquin enim
ſub pœna dupli, ſimplum com-
putabitur, iuxta egregiam deci-
ſionem tex. in l. hoc edicto, §. vl
timo, ff. de publican. & vectiga-
libus, *Quærentibus autem nobis,* in-
5 quit lex, *vtrum duplum totum pœ*
na ſit, & præterea rei ſit perſecutio, an
in duplo ſit, & rei perſecutio, vt pœ-
na ſimpli ſit, magis placuit vt res in
duplo ſit, de qua re inſpiciēd' om
nino eſt Bar. in l. ſanctio legum,
ex num. 6. ff. de pœnis, & quia in
interpretatione legū pœnæ mo
liendæ ſunt, potius quam aſpe-
rādæ, l. interpretatione. 42. ff. de
pœn. cautè expreſsit lex noſtra,
quomodo pœna dupli accipien
da eſſet, videlicet, ne ſimplum
ſub eo intelligeretur, ad cuius
cognitionem iudico prolixiori
commentario non eſſe opus,
hæc tamen non abs re congeſta
ſunt.

Textus CCXLVIII.

EN la ley que comiença. Quien por deuda, que es en el titulo de las deudas, dize. O ſi por ſi hazer no lo quiſiere, o no pudiere, aya derecho por los Alcaldes: y por eſto no pierda ninguna coſa de ſu derecho, de como fue pueſto entre ellos. Y es a ſaber, ſi el que ha de auer el deudo haze emplazar a ſu deudor, deſpues no ſe puede tornar à la poſtura que ſe pudieſſe por ſi entregar: mas maguer ſe querella al Alcalde ante del emplazamiento, poder ſe ya entregar por la poſtura.

Lex CCXLVIII.

IN TEXTV IBI: *De como fuere pueſto entre ellos.*

Scholium Vnicum.

Ait lex hæc valere pactum inter debitorem, & creditorem de ingredienda re, propria authoritate, ſi debitum intra diem diffinitam ſolutum non fuerit, quod antea deciſum fuerat in l.2.titul.20.libr.3. fori, quia interpretando lex noſtra aſſerit, creditorem, qui reum cóuenit, & in iudicium accerſiuit pœnitere non poſſe, & propria authoritate ingrediendi iure vti, ſi lis, ſcilicet conteſtata ſit, & cum late de prædicto ingrediendi pacto egerim, in l.4. ſuperius hic non tranſcribo.

Textus CCXLIX.

Otroſi es a ſaber, que ſi el que ha de hazer la jura la refierta, diziendo a la parte, que el toma la jura en confundiendo lo q̃ el dize a hōbre, ſino a vos, que por eſto es caydo, y es vencido del pleyto.

SVMMARIVM.

1 *Delator iuramenti, illud recuſare non poteſt.*

2 *Triplex iuramentum eſt.*

3 *Iudicialis iuramenti vis eſt, vt is cui refertur recuſare non poſſit, ſub pœna amiſsionis litis.*

Lex CCXLIX.

IN TEXTV IBI: *Que ſi el que ha de hazer la jura la refierta.*

Scholium vnicum.

Sententia huius legis
1 eſt, iuramenti delatorem nullatenus illud recuſare poſſe, etſi recuſauerit, condemnandum eſſe.

2 Ad cuius vulgatiſsimæ ſententiæ cognitionem ſciendum eſt, triplex eſſe iuramentum, voluntarium nempe, neceſſarium, & iudiciale: de voluntario inſpiciendus eſt text. in l. ius iurandum, quod ex conuentione, ff. de iure iur. de neceſſario caput vltimū de iure iurando, de iudiciali lex generaliter, §. ſed iuramento, C. de rebus credit. quę tria iuramēta congeſſit, l.2. tit. 11. p.3. lex er-
3 go noſtra nō agit de voluntario, nec neceſſario, ſed de iudiciali tātum iuramento, cuius vis eſt, vt is cui refertur recuſare non poſſit, alioquin enim litem amittit, iuxta tex. in d. §. ſed iuramento, verſ. neceſsitate, & prædictam legem partitæ ad finē, decidit itaquè lex noſtra illud, quod a vetuſtioribus legibus deciſum erat. nullum itaquè alium commentarium expoſcit.

Textus

Textus CCL.

OTroſi es à ſaber, que ſi alguno arrendo de otro, digamos cien ouejas, o eſquilmos dellas, por cinco años por quantia cierta cada año: y deſpues eſte ſeñor de las ouejas, teniendo ya ſus cien ouejas, y ſeyendo ya pagado dellas, demãdo a eſte que las arrendo la quantia de la renta deſtos cinco años, y el que las tomo a renta, dize que no las tomo, ſino por tres años, y el ſeñor dize que las tuuo, y eſquilmo todos los cinco años, y que no le dio, ni le pago las ſus cien ouejas, ſino deſ͂ fueron los cinco años cumplidos: eſte demandado q̃ arrendo para ſer quito de la demanda que le hizo el ſeñor del ganado de la rẽta de todos los cinco años, ha de prouar como le pago, y le dio las ouejas a los tres años. E otroſi, que le pago la renta de los tres años.

Lex CCL.

Commentario non indiget lex hæc.

Textus CCLI.

SI el Alcalde del dia que juzga ſobre la principal demanda, ſino condena a la parte en los fructos, y eſquilmos de la coſa ſobre que juzga ſi puede deſpues juzgar en los eſquilmos: es â ſaber que no, y ſi la parte los demando, y el Alcalde no los juzgo, pecharlo ha el Alcalde: y ſino los demanda perder ſe los ha la parte: y eſſo miſmo es en las coſtas.

SVMMARIVM.

1 IVdex apud quem, res cum fructibus petita fuit, ſi fructus ommiſſerit, an de eis iudicare poſſit.

2 Officium iudicis eius ſententia extinctum eſt.

3 Quando fructus officio iudicis debentur eis ommiſſis, in ſententia amplius de eis non iudicatur.

4 Si a parte fructus petantur duæ actiones ſunt, duoquè capita alterum de re, aliud de fructibus ſpecialis, itaq́ determinatio de vnoquoque deſideratur.

5 De vnaquaq́ re, de qua iudex cognouit, de ea pronuntiare debet.

6 Declaratur deciſio pedemontana Theſauri 135.

7 In remedio tenutæ, ſi primogenium cum fructibus petitũ ſit, et ſupremus Senatus fructus omiſſerit an peti poſſint, apud eoſdẽ iudices

8 An in remedio tenutæ fructus veniant.

9 Septẽ conſiderationes adnotantur, ad hoc vt fructus non veniant in tenuta.

10 Verius eſt fructus nõ venire in tenutæ remedio, ex legis expreſſione, cum ſolum quoad cognitionem de poſſeſſione tractetur, apud ſupremũ Senatũ in omnibus vero alijs ſimplex remediũ tenutæ eſt.

11 Inter effectus tenutæ fructus, non annnumerantur.

12 Fructus non ſunt pars maioratus, ſed quid diſtinctum ab eo.

13 In adicto diui Adriani, & eius remedio poſſeſſorio nõ veniũt fructus.

14 *In petitione hæreditatis de fructibus tractatur.*

15 *Per tenutã & edictũ diui Adriani conſequimur corporalia tãtum.*

16 *Ad conſequendam tenutam remediũ adipiſcendæ, & retinẽdæ intentatur, & quid de recuperãda*

17 *Longe verius eſt alijs ſeptem conſiderationibus fructus venire in tenutæ remedio.*

18 *Fructus ſecundum iuris regulas pertinent ad legitimum poſſeſſorẽ*

19 *In interdictis poſſeſſorijs veniunt fructus, ex l. in interdictis, ff. de interdictis, quæ interpretatur.*

20 *In primogenijs ſuccedi tur titulo vniuerſali.*

21 *In iuditio vniuerſali veniunt fructus.*

22 *Sine fructibus non eſt remedium poſſeſſorium.*

23 *Sine actu apprehenſionis transfertur poßeſsio, ex l. 45. Tauri, etiam ſi à tertio hac poſſeſſio occupata ſit.*

24 *Duo non poſſunt in ſolidum poſsidere eandem rem.*

25 *In primogenijs non poteſt dari vacans poſſeſſio.*

26 *Poſſeſsio, quam lex transfert, an ſit eadem, cum illa, quam vltimus poſſeſſor habebat.*

27 *Tenuta interdictum poſſeßorium eſt, & ex neceſſaria conſequentia, cum fructibus.*

28 *Caſus ommiſſus remanet in iuris diſpoſitione.*

29 *Alienare prohibitus fructus vendere poteſt.*

30 *Edictum diui Adriani, in quo differat, à remedio tenutæ.*

31 *Hæreditas iacens non poſſidet.*

32 *Non datur hæreditas iacens ſuo hærede relicto.*

33 *Agenti interdicto poſſeſſionis nõ obſtat exceptio proprietatis.*

34 *Ex edicto diui Adriani, iura etiam incorporalia conſequuntur.*

35 *Poſſeſsionis trãslatio, ex l. 45. nedum in poßeſsione rerum corporalium, ſed etiam in iurium incorporalium, quaſi poßeſsione procedit.*

36 *Adipiſcendæ retinendæ, & recuperandæ remedia cumulare maioratus ſucceſſor poteſt.*

37 *Si à ſupremo Senatu ommiſſi fructus ſint iterum, de eis iudicare poteſt.*

38 *Quando lex transfert poſſeſsionẽ declaratio iudicis neceſſaria non eſt, quoad poſſeſsionem, fructus, & alios poßeßorios effectus, ſed ſolum quoad cognitionem perſonæ, in quam transfertur.*

39 *In Vniuerſalibus ſententia lata, ſuper re, facit ius quoad fructus.*

40 *Remedium poſſeſſorium legis taurinæ mixtam habet proprietatem*

41 *Omnis cauſa poßeſsionis, cum fructibus à die mortis vltimi poſſeſſoris in ſupremo Senatu finiri debet.*

42 *In primogeniorum ſucceſsione, a iudice fructus ſupplentur licet à partibus petiti non ſint.*

Lex

Lex CCLI.

IN TEXTV IBI: *Sino condena à la parte en los frutos.*

Scholium Vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, iudicem apud quē res, cum fructibus petita fuit, ſi fructus ommiſſerit amplius de eis iudicare non poſſe.

2 Ratio huius ſententiæ, ea reddi poteſt, nam offitium iudicis eius ſententia extinctum eſt, amplius itaquè iudicare nequit, l. 4. C. de poſ. glo. in l. 3. §. ſi rem, verſic. fortaſsis de legat. 3. glo. vltima, in l. non ſolum, verſ. oportere, de rei vindicatione, gloſ. in l. 1. verſi. circa, de re iudicata, Iaſſon. in §. actionum de action. numer. 52. Sed ſanè determinatio,
3 hæc ex communi omnium placito locum habet, quando fructus offitio iudicis debētur, quaſi tunc eis ommiſsis, iterum iudicare magiſtratus non valeat, cum offitio ſit functus, quod manifeſte indicat prędicta lex 4. ibi, *Non enim duæ ſunt actiones alia ſortis alia vſurarum, ſed vna ex qua, condemnatione facta, iterata actio rei iudicatæ exceptione repellitur*, difficilis, itaquè redditur noſtri textus ſententia quippe cum, lex noſtra de fructibus debitis, ex ipſa actione, & non offitio iudicis loquatur, vt oſtendunt verba illa,
4 *E ſi la parte los demandò*, difficultas autem in eo eſt: nam quando à parte fructus petūtur, duæ actiones ſunt altera, de re, alia vero de fructibus, ſpecialis itaquè determinatio deſideratur, de vnaquaquè, vt ex dicta lege quarta, ſatis demonſtratur, glo. & Doctorib. in lege prima, C. ſi aduerſus rem iudicatam, docet Menochius de adipiſcenda remedio quarto, numer. 872. Cæſar contardus in l. vnica, C. ſi de moment. poſſeſſione, prima limitatione, nume. 24. ſuccedit, itaquè vulgaris re-
5 gula, vt de vna quaquè re iudex, cognouit, de ea pronuntiet, noſtræ itaquè legis deciſio prædictis iuribus repugnare videtur.
6 Animaduerto tamen deciſionē noſtri textus confirmari, ex deciſione pedemontana, Theſauri 135. numer. 2. vbi in caſus contingentia petitum prædium fuit, cum fructibus, & iudex condemnauit, ad prædij reſtitutionem, & de fructibus, nihil dixit, cenſuitquè Senatus fructus non deberi, nec peti poſſe noua actione, apud eundem iudicem, motus autem Senatus fuit, quia grauatus, in hoc appellare potuit, & nulla alia ratio, ab ipſo Theſauro redditur,
7 Ex qua ratione infertur in remedio tenutæ, ſi primogenium, & eius poſſeſsionis trāslatio petita, cum fructibus ſit, ex legum

Tauri, & partitæ deciſionibus,
& ſuprem' Senatus fructus om
miſſerit peti fructus, apud ipſos
met iudices poſſe, cum ab hac
ſentẽtia appellari, quoad poſſeſ-
ſionem, ex noua ſanctione, ne-
queat, Theſauri itaq; ratio hoc
8 caſu ceſſat, huius tamen quęſtio
nis reſolutio, ab ea pendet an in
remedio tenutæ, fructus veniãt,
nec ne.

9 In qua quæſtione defendi, ſa-
ne poteſt in remedio tenutæ fru
ctus non venire, ex ſequentibus
conſiderationibus.

10 Prima, quia quamuis, ex lege
decima, titulo ſeptimo, libro
quinto, nouæ cõpilationis, hoc
iudicium, de quo agimus ſit ve-
ræ poſſeſsionis, non autem ſolũ
tenutæ, ſicut antea erat, in om-
nibus verbo alijs eiuſdem natu-
ræ remanet, vt ex prædicta lege
10. colligitur de fructibus, itaq;
tractari nequit, ſed prædictum
iudicium cum propietate rem-
mittendum eſt, ad regia præto-
ria, vbi quoad propietatem cog
noſcitur.

11 Secũda, quia prædicta l. 10. adſ-
cribit effectus prædictæ tenutæ,
& tamen de fructibus mentio-
nem non facit, quaſi hi peti non
poſsint, & ſi petantur condem-
natio, vel abſolutio in eis fieri,
nequeat, vt ex dict. l. 10. videtur
ſentire Molina lib. 3. cap. 13. nu-
mer. 69.

12 Tertia, nam fructus nõ ſunt,
pars maioratus (ad hoc, vt in te-
nuta veniant, licet iã vera poſ-
ſeſsio tenuta ſit, ex legibus rece-
tioribus, ſed quid diſtinctum ab
eo, Palacios Rubeos in repetitio
ne rubricę, §. 62. numer. 10. verſ.
Vnde fructus, doctiſsimus Anto
nius Gomezius in l. 40. Tauri,
numer. 64. Gregorius Lopez in
l. 26. titul. 11. part. 4. glo. 3. in fine,
Matienço in l. 5. tit. 9. lib. 5. glo.
5. Mieres 3. part. quæſtion. 9. nu-
mer. 14. Antonius capit. de inue
ſtitura fœudorum, §. fœudorum
fructus in principio.

13 Quarta, quia in ædicto diui
Adriani, & eius remedio poſſeſ
ſorio, non veniunt fructus, cum
tantum detur poſſeſsio eorum
bonorum, quæ defunctus poſſe-
dit tempore mortis, fructus ta-
men, poſt mortem percepti, nul
latenus dici poteſt teſtatoris fuiſ
ſe Speculator titul. de teſtamen
tis, §. ſequitur, numer. 38. verſic.
Sed nunquid acceſsiones, Alexand.
conſ. 184. numer. 9. lib. 5.

14 Quinto, quia quamuis in hoc
remedio poſſeſſorio, fructus poſ
ſeſſori non addicantur, eos non
ammittit, cum petitione hære-
ditatis conſequi queat, l. item ve
niunt, §. non ſolum, ff. de peti-
tione hæreditatis, l. ſi poſt mo-
tam. §. fructibus, C. eodem.

15 Sexta, quia per tenutã, & ædi
ctum diui Adriani cõſequimur
corporalia, tantum, hæc ſi qui-
dem ſola poſidentur, fructus er-

go

go collecti, & ſeparati à ſolo cõſumpti, & non extãtes, quid cor poralè dici nequeunt, vt ex remedio tenutæ competant, vt docet Accurſius in dict. l. fin. C. de
16 edicto Diui Adriani, verbo, *Legitimo*, in parte, *Item a petitione*. 7. quia quanuis ad conſequendam actualem tenutã bonorum maioratus interdictum adipiſcendæ intentari ſoleat, item & retinendæ, vt docuit Ioannes Faber in §. retinendæ, inſt. de interdictis, Guillermus Benedictus in cap. Rainutius, verbo, *Mortuo itaquè teſtatore*, in ſecundo, num. 72. remedium tamen recuperandæ hæredi competere, quando poſt defuncti mortem alius occupauit poſſeſsionem, & fructus eius multi negant relati à Tiraquelo in tractatu, *Le mort*. 6. par. 4. declaratione, numer. 8. & ab Anton. Gabriele de acquirenda poſſeſsione, concluſione ſeptima, numer. 1.

17 Ego tamen longe verius puto fructus venire in tenutæ remedio, ex ſequentibus.

18 Primo, quia fructus ſecundũ iuris regulas pertinent ad legitimum poſſeſſore, prætextu, quę veræ poſſeſsionis competunt, c. conſultationibus, de iure patro. & §. ſi quis à non Domino, de rerum diuiſione, l. in litibus, C. de agricolis, & cenſitis, lib. 11. l. Põponius, ff quibus modis vſusfructus amittitur, vbi Doctores, latè tractant, Accurſius in l. 3. §. ex contratio, verbo, *Ex contrario*, verſ. item quilibet, de acquirenda poſſeſsione, & in l. ſi ego, §. partus, verbo, *Poſſeſſus*, de pub. in rem action. docte, Menochius de retinend. remedio 3. nu. 564.

19 Secũdo, quia in interdictis poſſeſſorijs veniũt fructus, l. interdictis, ff. de interd. præcipuè in interdicto tenutæ, quod eſt fauorabile, introductũquè, vt primogeniorum ſucceſſores facilius ius, ſuum conſequantur, quam ex interdictis ordinarijs conſequi poterant, ideo ex noua ſanctione de tenutis ædita, cauſa, vnica finitur ſententia, quòd non ita obſeruatur in alijs interdictis poſſeſſorijs, c. cum ad ſedem, de reſtitutione ſpoliatorum, clemẽtina vnica, de cauſ. poſſeſsionis, & prop. in hoc itaque fauorabili remedio negare, quod in alijs poſſeſſorijs remedijs, quæ minorem fauorem habent introductum eſt, iuri admodum repugnaret, & deciſioni, tex. in l. quod fauore, C. de leg.

20 Tertio, quia in primogenijs ſuccedituг tit. vniuerſali, nõ verò ſpeciali, egregie Molin. lib. 1. de
21 primogen. cap. 26. numer. 20. & fructus ſunt ipſius vniuerſi pars, ita vt ſi fructus in hac ſucceſsione non veniant, vniverſale ius dici non poſsit, vt in indiuiduo docet Batt. in Rubrica, ſoluto matrimonio, num. 18. Paulus

lus in l. ſi poſt motam, num. 3. & 4. C. de petitione hæredit. Baldus in cap. ſignificauit, de reſcriptis, num. 4. & docet expreſſe Cõſultus in l. item veniũt. 22. §. fructus, de petitione hæreditatis; ibi: *Fructus autem omnes hæreditatẽ augent ſiue ante aditam hæreditatem, ſiue poſt acceſſerint*, idem què probatur in l. quod dicitur, de expẽſis in rebus dotalibus factis. & in l. peculium. 41. ff. de peculio, Barr. & Angelus in l. ex diuerſo §. vbi autẽ, de rei vendicatione, Abb. in cap. graui, de reſtitutione ſpoliatorum, Peregrinus de fideicom. articul. 49. nume. 148. verſ. 8. concluſio.

22 Quarto, quia antiquis temporibus remedium hoc pro cõſequenda actuali tenuta, tantum conceſum fuit, hodie verbo iam remedium poſſeſſorium effectũ eſt, ex l. 10. titul. 7. lib. 5. nouæ cõpilationis, vbi in hoc iudicio ſũmario, etiam de poſſeſsione cognoſcitur ſolaquè propietatis cauſa ad regios conuẽtus remittitur, fructus itaquè & poſſeſſoria emolumenta in hoc interdicto negare non poſſumus, ſine fructibus enim non eſſet remedium poſſeſſorium, vt ſupra oſtendi.

23 Quinto, quia ex l. 45. Tauri, ciuilis, & naturalis poſſeſsio transfertur in maiorarus ſucceſſorẽ, ſine vllo actu apprehẽſionis, etiã ſi ab alio occupata poſſeſsio fuerit, quod antea deciſum fuit per legem. 7. titul. 4. part. 5. quam expendit Gregor. ibi, verbo, *Poſſeſsion*, Molin. lib. 3. cap. 12. númer. 4 & probat textus in cap. cõtingit, de dolo, & contum. & latè tractat Antonius Gabriel de fideicom. concluſ. 9. ſi igitur ſucceſſor cum fructibus non ſuccederet, innutilis poſſeſsio eſſet, lexquè eſſet impoſita verbis, & non rebus, contra tex. in l. 2. C. com-

24 mun. de legatis, præcipuè, cum prædictus tertius non poſideat ciuiliter, nec naturaliter, cum duo non poſsint vnam ac eandẽ rem in ſolidum poſſidere, & ille à quo occupata poſſeſsio eſt, tantum habeat nudam detentationem, ideoquè lucrari fructus nõ poſsit, vt ſingulariter notat Gometius in dict. l. 45. num. 117.

25 Sexto, nam ciuilis & naturalis poſſeſsio, quæ ex legis Taurinæ deciſione transfertur, ſtatim mortuo vltimo poſſeſſore, in ſequentem ſucceſſorem continuatur, ita vt dici nequeat, etiã per momentum hanc poſſeſsionem vacare; gloſſa ordinaria in l. cum hæreditas, verbo, *Succeſſeritis*, C. depoſiti, quam refert, & ſequitur Molina lib. 3. cap. 12. numer. 20. Si ergo ſupremus Senatus pronunciet, ſine fructibus poſſeſsionem tranſlatam fuiſſe, non diceremus continuatã fuiſſe poſſeſsionem, minus itaquè ius in ſucceſſorem tráſferret ſenatus

natus,quam ab ipſa lege transla tum eſt,cõtra ipſius diſpoſitionem,& deciſionem textus in l.ſi ſorori,C.de iure deliberandi.

26 Septimo, quia hæc poſſeſſio non eſt noua,nec diuerſa,ſed eadem in ſubſtantia,& qualitate cum illa, quam vltimus poſſeſſor primogenij habebat,l. legatum,de adimendis legatis.Bald. in authentica defuncto, Cod.ad Tertulian. num.6. Tiraquelus plures allegans in tract. le mort ſ.p.declaratione. .nu.7.licet nõ ignorẽ,pleriſq; placuiſſe diuerſam poſſeſsionẽ eſſe,quoad ſubſtantiam,omnes tamen fatẽtur, quoad qualitatem habitualem, vnam & eandem poſſeſsionem eſſe,iuxta Baldi declarationem, de contentione inter maſcul.& fœmin.nu.1.doctiſsimi, & vigilantiſsimi Gometij in d.l.45.numer.114.Molin.lib.3. cap.12. nu. 22.Si ergo eadem poſſeſsio eſt, fructus, qui ſpectabant ad vltimum poſſeſſorem,ijdem pertinent ad nouum ſucceſſorem, l. ſi adimendo,ff.de adimendis legatis.

27 Nec obſtant ſuperiores conſiderationes,quibus ex ſequentibus ſatis fit.Primæ ergo conſiderationi reſpondetur ex l. 10. tit.7.lib.5.nouæ compilationis, hoc iudicium, de quo agimus veræ poſſeſsionis eſſe, & quáuis in omnibus alijs remedio antiquo tenutæ cõparetur, & eiuſdem naturæ maneat:non tamẽ inde ſequitur fructus in hoc interdicto non venire, ſicut iure veteri in tenuta non veniebant: nam poſtquam interdictum poſſeſſorium eſt, cum fructibus ex neceſſaria conſequentia accipere debemus,l in interdictis,ff.de interdictis.

28 Et parum vrget ſecunda conſideratio ex prædicta l.10. quæ inter effectus tenutæ,de fructibus mentionem non facit, quaſi in hoc iudicio peti non poſsint, nec opinio Molinæ,quam retulimus.Prædictus enim diligentiſsimus author, hæſitauit omni ratione deſtitutus,dicta enim lex.10. non enumerat tenutæ, & poſſeſsionis effectus,ſolum enim perſcribit formam,quæ ſeruari debet in lite, & cauſa,tenutæ,& in quo diferat à iure veteri,innouando ſcilicet, vt in hoc iudicio ſummario,etiam depoſſeſsione cognoſcatur,ſolaq; pro pietatis cauſa ad regios conuentus remittatur, ad quos videlicet antiquitus,quoad poſſeſsionem,& propietatẽ cauſa remittebatur, cũ pro ſola tenuta hoc iudicium a principio cõceſſum fuiſſet,vt idem Molina conſiderauit in principio,d.c.13. & nu. 64. Ruiſus,quia quáuis ſine piæ iudicio veritatis fateremur nonnullos effectus, ennumeratos fuiſſe in principio.d.l.10. & fructus fuiſſent ommiſsi caſus ommiſ-

miſſus remaneret in diſpoſitione iuris, vulgaris l. commodiſſimè, de liber. & poſth. alias enim induceretur correctio legum, per ſub auditos intellectus contra gloſſam in cap. cupientes, §. quid ſi per viginti de electione in 6. l. præcipimus in fine, vbi Accurſ. ſchol. vltimo, & ibi Doctores, Cod. de appellationibus,

29 Rurſus nihil ob eſt. 3. conſideratio, in qua diximus fructus non eſſe partē maioratus, illud enim dicitur prætextu alienationis, videlicet, vt alienare prohibitus fructus vendere, donare, & cedere, queat, & pro debitis poſſeſſoris executio in fructibꝰ fieri poſſit, l. in ædibus, §. ex rebus, ff. de donationibus, tradit Bald. in c. i. §. donare, qualiter olim feu. alien. pot. & in auth. ei qui, C. de bonis, auth. iudicis poſidendis.

30 Nec obſtat. 4. conſideratio, in qua docuimus in ędicto Diui Adriani, & eius remedio poſſeſſorio fructus non venire, diſtat enim hoc remedium, à remedio tenutæ diſcrimēque, in hoc verſatur in ędicto enim Diui Adriani ea ratione fructus nō veniūt, ſi ab alio percepti fuerunt, fructus enim ratione veræ poſſeſſionis acquirūtur, §. ſi quis à nō domino, de rerū diuiſione poſſeſsioquè ſine apprehenſione non transfertur, l. cum hæredes, de acquirenda poſſeſsione, nec hæreditas iacens poſsidet, l. i. §. Scæbola, ſi quis teſtamēto liber eſſe iuſus fuerit, itaquè cum hæreditas poſſeſsionē non habeat. Rurſus nequè hæres ante quam aprehendat? fructus venire non potuerunt in hoc ædicto, cum tātum competat, pro his bonis, quæ defunctus poſsedit tempore mortis, at in primogenijs poſſeſsio transfertur, ex prædicta l. 45. ſine vlla apprehenſione, continuaturquè in ſucceſſorem, ita vt nullum tempus medium conſiderari poſsit, inter mortem vltimi poſſeſſoris, & poſſeſsionis

32 traslationem. Sicut dicimus in hæreditate, quæ non poteſt dici iacens, quando quis decedit ſuo hærede relicto, cum non detur medium inter obitum defuncti, & exiſtentiam ſui hæredis, cum ſtatim ipſo iure continuetur dominium bonorum patris, in ipſum filium, etiam ignorātē, iuxta doctrinam Bald. in l. apud Hoſteſ. C. de ſuis, & legitimis hæredibus, num. 6. verſ. ſed circa prędicta, Romani, in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, ff. ad 5. c. Trebel. Socini in l. ſi filius qui patri de trāſmiſsione hæreditatis Cornei in l. 3. C. de iure de lib. num. 104. Decij in l. qui ſe patri in principio, C. vnde liberi, & prædictam continuationem in primogenijs agnouit, Molina lib. 3. cap. 13, num. 21. & 24. ex quo ſequitur tertiū fructus percipere non potuiſſe, poſt mortē vlti-

vltimi poſſeſſoris, cum poſſeſsio, & eius emolumentum translata ſit in ſucceſſorem, fructus itaquè ex his rationibus in hoc iudicio veniunt, licet in ædicto Diui Adriani non veniant, ex defectu continuationis poſſeſsionis, vt ſic intelligatur Ciceronis locus in epiſtolis familiaribus, lib. 7. epiſtola. 22. In qua ita ſcriptũ eſt: *Illuſeras heri inter ſciphos, quòd dixeram controuerſiam eſſe poſſet, ne hæres, quod furtum antea factum eſſet, rectè furti agere, itaquè, & ſi domum bene potus ſeroquè redieram, tamen id caput, vbi hæc cõtrouerſia eſt notaui, & deſcriptum tibi miſi, vt ſcires, id quod tu neminem ſenſiſſe dicebas: Sex. Ælium, M. Manilium, M: Brutum ſenſiſſe, ego tamen Sceuolæ, & Teſtæ aſſentior.* Ex quibus ſane verbis, ſi recte percipiãtur, ſatis prædicta opinio confirmatur, ad quorum cognitionem animaduertere debemus, Trebatium Ciceronẽ interrogaſſe, poſſet ne hæres crimen furti intendere pro re ſubtracta hæreditate iacente, ante eius aditionem, cui reſpondẽs Cicero ait, de hac re diſcrimen conſtitui inter Iuriſconſultos, quem Trebatius irridet, ſentiens nullam controuerſiam eſſe, cum notiſsimũ ſit iuris principium hæreditati iacenti furtum fieri non poſſe: ratio autem petenda eſt à Sceuola in l. 1. §. Sceuola, ff. ſi quis teſtamẽto liber eſſe iuſſus fuerit, vbi inquit ea ratione hæreditatĩ furtum non fieri: actionem itaquè furtiuam hęredi ante aditionẽ, & apprehenſionem poſſeſsionis non competere, quia furtum nõ fit, niſi illius rei, quæ ab aliquo poſſeſſa ſit, at hæreditas non poſſidet? nec rurſus hæres ante apprehenſionem poſſeſsionis, hæreditas itaquè cum careat poſſeſſione, quæ facti, & animi eſt, non potuit eam in hæredem transfundere hæres: ergo antequam apprehendat poſſeſsionem non habet? & ideo actio furtiua non datur: nã ſi nullus ſit poſſeſſor, furtum fieri nequit, Cicero autem huius opinionis fuiſſe Sceuolam, & Teſtam Iuriſcõſultos teſtatur, quam & ipſe tanquam veriorem amplectitur, negat tamen alios contrarium non ſenſiſſe, vt ipſe Trebatius fuerat arbitratus, cum Ælius Manilius, & Brutus contra putauerint exiſtimantes, furti crimen intendere hæredem poſſe, pro re ſubtracta iacente hæreditate. Sceuolæquè, & Teſtæ opinionem, quam Cicero refert, Vlpianus, & alij Iuriſconſulti in pleriſquè iuris capitibus admittunt, vt cernere licet ex d. l. 1. §. Sceuola, ff. ſi is qui teſtamento liber eſſe iuſſus, l. 2. & l. ſi rem hæreditariam, ff. de crimine expil. hæred. l. in eo quod 33. ff. de acquir. rerũ dominio, l. 1. ff. rerum ammotarũ, l. hæreditariæ, ff. de furtis, l. ſi homo,

mo; ff. de vſucap. & alibi ſæpe, nec ſcio in toto ciuili corpore, vllam eſſe legem (quam ego viderim) illius opinionis, quã Cicero narrat Sex. Ælium, & alios Iuriſconſultos tenuiſſe, quæ omnia non inelegantes, neque inutiliter congeſta ſunt ad cognitionem diuerſitatis inter poſſeſſionem, quæ acquiritur ex ædicto Diui Adriani, & ea quæ ex legibus Tauri, & partitæ, in primogenij ſucceſſorem transfertur, illa enim hæredi competit, poſtquam adierit, & tunc poſſeſſione aprehenſa, fructus in hoc ædicto, & interdicto, quod ex eo reſultat veniunt, fructus itaquè antea percepti, in hoc iudicio non veniunt, cum ratione veræ poſſeſsionis acquirãtur, quæ defecit in perſona hæredis, niſi adeat, & eam aprehendat, ſola enim aditio non ſufficit. Hęc verò ſucceſſori primogenij competit, cum mortuo poſſeſſore, ex legibus Regijs, in eũ transferatur omnis poſſeſsio naturalis, & ciuilis, ſine actu apprehẽſionis, ita vt vacans momento poſſeſſio non ſit, cum fructus itaquè eius ratione obueniant, in tenuta veniunt, illiuſquè efficiuntur, qui declaratus ſucceſſor fuit, etiam ſi ab alio eſſent percepti, à quo aufert maioratus poſſeſſor, cum ille, qui perceperit, poſſeſſionem non habuerit, & ſine ea fructus ſuos non fecerit, nec obſtat, etiam ſi apprehenderit, nulla enim poſſeſsio eſt, intruſioq́; dicetur: nam cũ trãſlata eſſet in ſucceſſorem, alius poſsidere nõ potuit, cum duo in ſolidum poſſidere nequeant dominiũ enim & poſſeſsio pœnes duos non cõſiſtunt, l. ſi vt certo, §. ſi duobus vehiculum, ff. commodati, l. 3. §. ex contrario, ff. de acquirenda poſſeſsione, trãſlatio itaquè poſſeſsionis legis Tauri, & partitæ miniſterio, ſolum attenditur, & conſideratur, poſſeſsio enim inter media, per quęcunquè apprehenſa nullius momẽti eſt, vt explicat Couarr. lib. 3. variarum, c. 5. num. 6. verſ. & in hac, *Specie*, Decius cõſ. 84. verſ. *Et vlterius*, Iaſ. conſ. 146. nu. 5. vol. 4. omnis itaq́; apprehenſa poſſeſsio aduerſus legum Regiarum deciſionem ad non poſſeſsionem reducitur, & ideo fructus à poſsidente, percipi non poſſunt, vt aliàs dixit Iuriſconſultus in l. filio, §. contra tabulas, ff. de inoſficioſ. teſtamento, ibi: *Poſſeſsio, quam pater accepit, ad irritũ recidit*, & ſenſit Baldus in conſ. 454. cuius initiũ eſt, *Quidam Ioannes*, num. 2. & 3. lib. 1. quippe qui ait, ſi ſtatuto caueatur (ſicut in lege Tauri deciditur,) vt poſſeſsio transferatur, ſine actu apprehenſionis, hoc caſu fructus, in hoc iudicio venire cum alius non potuerit percipere, nec poſsidere, vt verbis illis ſatis demonſtrat: *Conſidera etiã, quod*

cum

cum ſtatutum faciat hæredem immediate impoſsibile eſt, quod ſoror in poſſeſsione concurrat, quia factum legis potentius eſt facto hominis, & magis immediate operatur, & docet Fulgoſius conſ.230.nu.4. Nicolaus Belonus conſ.35.num.8. Benedictus in cap. Rainutius, verbo, *Mortuo itaquè teſtatore*, in ſecundo, numer.72.

Nec ad rem facit, quinta conſideratio: nam licet in propietatis lite hi fructus peti poſſint, ex iuribus adductis, damnum tamen & incommodum ſucceſſoris ſequeretur, ſi fructuum cognitio differretur, tum quia huius interdicti ſunt, vt ſuperius
33 docui. Tum etiam, quia agenti interdicto poſſeſsionis non obſtat exceptio proprietatis, vt ex multis docet Tiraquelus in dict. tractat.6.part. quinta declaratione, num.8.

34 Non vrget, & 6. conſideratio differt, enim edictũ Diui Adriani, à remedio tenutæ, vt ſupra mõſtraui. Rurſus, quia & verior opinio eſt, per prædictam Diui Adriani conſtitutionem, iura etiam incorporalia conſequi, vt videre eſt ex Viglio in l.fin.C.de edicto Diui Adriani, num.53. illud tamen abſquè controuerſia eſt, poſſeſsionis translationem,
35 ex d.l.45. Nedum in poſſeſsione rerum corporalium, ſed etiam iniurium in corporalium, quaſi poſſeſsione procedere, ac locum habere, vt pluribus relatis agnoſcet Molina lib.3.cap.12.nu.23.

36 Nec vltimo obſtat, ſeptima conſideratio, cum receptius ſit, poſſe maioratus ſucceſſorem adipiſcendæ, retinendæ, & recuperandæ, remedia cumulare, vt plenè tractat Molin. innumeros recenſens, in dict.cap.13.nu.7.

37 Cum ex ſupradictis, ergo ſatis demonſtretur, in hoc remedio tenutæ de fructibus petitis iudicandum eſſe? puto ſi à ſupremo Senatu ommiſsi ſint, de eis cognoſcere poſſe, & ſententiam proferre debere, nec ad regios conuentus, cum propietate tacite, nec expreſſe, remittere poſſe.

38 Nec huic cõcluſioni, quæ veriſsima eſt obſtat noſtræ legis deciſio, quæ contrarium diſponit, loquitur enim in dominio, & proprietate, petitorioquè iudicio, vltimaquè ſententia, & re iudicata, vt innuunt illa verba: *Y el Alcalde no los juzgo, pecharlos ha el Alcalde*. Quæ verba manifeſtè indicant, nullo alio remedio actori ſuccurſum eſſe, tum etiam, quia deciſio noſtræ legis, lõge diſtat à maioratibus, & primogenijs, & poſſeſsionis trãslatione legis Taurinę miniſterio, & remedio, in quo cum ipſa lex transferat, declaratio iudicis, & eius ſentẽtia nihil operatur circa poſſeſsionem, fructus, & alios poſſeſſorios effectus, ſed ſolum, quo ad cognitionem perſonæ,

Vu quæ

quæ ſuccedere debet, ita vt ex hac conſideratione, ad quam debet aduerti, dici nequeat fructus à iudice ommiſſos fuiſſe, nec omitti potuiſſe, ſufficit enim poſſeſſorem declaraſſe, & perſonã, in quam poſſeſsio translata fuit, ad hoc, vt in neceſſariam conſequentiam fructus poſſeſſori adiudicati cenſeantur, cum ſententia lata in his vniuerſalibus ſu-
39 per re faciat ius, quo ad fructus ſine vlla expreſsione, nec declaratione, ita Bald. & Angelus in l. ex diuerſo, §. vbi autem, de rei vendicatione, Abb. in cap. graui de reſtitutione ſpoliatorum, Peregrin. de fideicommiſsis, artic. 49. num. 148. verſ. 8. concluſsio: & deciſio Pedemontana, ſupra relata in principio, & reliqui Doctores, qui aſſerunt fructus ommiſſos, apud eundem iudicẽ peti nõ poſſe? in dominio, & rei propietate loquuntur: ea ratione moti, quia in appellationis iudicio peti poſſunt: hæc tamen negatur in tenutis, vnica enim ſententia, ſecundum nouam ſanctionem lis poſſeſsionis finitur, & ſic nullus iudex adiri poteſt, ad fructuum declarationem, qui in hoc interdicto poſſeſſorio veniunt, ex ſuperius traditis, ſola enim propietatis cauſa, in Regijs prætorijs tractatur, ea itaquè, quæ poſſeſſoria ſunt, hoc propietatis iudicio non experiũtur, lex Papinianus exuli, ff. de minoribus, & quia quanuis fru-
40 ctus, quid proprietatis eſſẽt, hoc remedium poſſeſſorium, de quo agimus eius naturæ, & qualitatis eſt, vt habeat mixtã cauſam
41 propietatis, latè Molin. lib. 3. c. 13. num. 9. concluditur, itaquè omnem cauſam poſſeſsionis, cũ fructibus à die mortis vltimi poſſeſſoris, in Regio ſupremo Senatu terminari, & finiri debere, ſiue ſint apud ſequeſtrũ prædicti fructus, ſiue, à tertio percepti, ſiue in ſententia poſſeſsionis, Senatus de eis iudicauerit, ſiue ommiſſerit: nam ex interuallo poteſt, & debet pronunciare, vel declarare: Rurſus prædicta Pedemontana deciſio, omnino falſa eſt, in caſu etiam, quo loquitur, in ea enim frequentius, itum eſt ſententia, vt ſupra adnotaui, vt eius deciſio tantũ admittatur in fructibus debitis iu-
42 dicis officio. Quinimo in primogeniorum ſucceſsione intrepide affirmo, etiam ſi à poſſeſſore fructus petiti non ſint, iudicis officio poſſe ſuppleri, ſiue in ipſa ſentẽtia poſſeſsionis ſiue poſt prætextu ſcilicet translationis poſſeſsionis Taurinæ legis, & eius cõtinuationis, ſufficiet enim remedium dictæ legis 45. ſimpliciter proponi, ad hoc, vt & fructus petiti cenſeantur, ex anterioribus conſiderationibus.

(:)

Textus

Textus CCLII. qui vltimus eſt.

SObre la ley, que es en el titulo de las fuerças que comiença, què por mandadò de ſu ſeñor, quier ſea fijo dalgo, quier libre, quier ſieruo, quier franqueado, fiziere algun daño, ò fuerça: no aya pena ninguna, &c. Y eſto ſe entiende ſi el demandado prueua por teſtigos, o por cartas valederas: mas no por cartas ſelladas con ſu ſello, que mueſtra de ſu ſeñor, o que embie ſu ſeñor en que ſe contẽga que ge lo mando, ſaluo ſi ſon cartas del Rey, o ſi el ſeñor viene ante el Alcalde, y conoce que gelo mando hazer, entonce daran al hazedor por quito, y cumplirã en el ſeñor lo que deue de derecho qual fuere el fecho, o por echamiento de tierra, o por deſechamiento, o en otra manera: mas en tiempo del Rey don Alfonſo librauãlo de otra guiſa, ſi el que faze el mal lo fizo eſtando ſu ſeñor delante, y por ſu mandado à eſte daran por quito, mas ſi el ſeñor no eſtaua delante, libraranlo entonce por el derecho comunal, y conſentia el Rey don Alfonſo, è tenialo por bien.

Lex CC LII.

IN TEXTV IBI:

Eſtando ſu ſeñor delante, è por ſu mandado.

Scholium Vnicum.

SCripſi in lege. 57. ſupra cuius ſcholia intueri poſſunt.

Finis huius operis.

INDEX IN SCHOLIA LEgum ſtyli.

A.

Abigeus quis dicatur, & in quo diſtet à fure, l. 76.n.1.pag.403.

Abigeus qua pœna puniatur ibidem,num.2.

Abigere verbum quid,ibidē, numer,vltim.

Abrogare derogare, & antiquare in quo diferant,l.138. nu. 8.pag.642.& 643.

Abſens ſiquis ſit aduerſus eius bona actio intenditur,& cōtra eorum detentatorem,l.3.nu. 1.pag.55.

Abſens dicitur ille qui venire de proximo non ſperatur,ibidem,num.2.

Abſentia debet cōſtare apud acta litis ibidem,num.3.pag.56.

Abſentiæ cognitio præcedere debet, vt actio intendatur contra abſentem, & eius bona ibidem,num.4.

Abſentis hæreditatem ſiquis petat illius mortem debet probare ibidem,num.7.pag.56.

Abſentis bonis non datur curator quando ipſe abſuit procuratore relicto ibidem.num.9.

Abſenti non datur curator ſi relictis bonis apud alium abijt ibidem,num.10.pag.56.

Abſentis bona detinens defendere debet in iuditio, & extra iuditium ibidem,num.11.

Abſentis bona defendi debēt à detentatore ſicut à curatore hīs bonis dato ibidem,num.12. pag.57.

Abſentis bona detinens de omnis cura, & diligentia adſtrictus eſt,l.3.num.14.pag.57.

Abſentis bonorum detentator ſi turbetur in eis habet officium nobile,vt non expellatur à ſua detentatione, ſed & in ea cōſeruetur ibidem,num.15.

Abſentis bonorum detentor ſimplex curator dicitur,ibidem, num.18.

Abſentis procurator omnia negocia tractare poteſt,& delatam ſibi ſucceſsionem adire,l. 3.num.19.pag.57.

Abſente debitore,non poteſt agi contra tertium poſſeſſorē, ſi

alia

alia bona abſens reliquerit quibus actori conſultum ſit, ibidē, num.21.pag.58.

Abſente debitori nulla excuſsione facta agitur contra tertium poſſeſſorem, l.3.nume.22. & 23.pag.58.

Abſens in ius non vocabatur antiquitus, quia duci ad iuditium nequibat à litigatore, l.28. num.27.pag.151.

Abſens ex cauſa neceſſaria non eſt compellendus cōſtituere procuratores, ſicut nec ipſe iuditio ſupereſſe aſtringitur, l. 35.num.5.pag.178.

Abſentia ſi eſſet longo tempore duratura reuocandi domū priuilegium competit, non tamen vt is qui priuilegium habet, nec in domo conuenire poſſit, l.35.num.9.& 10.pag.179.

Abſens in cauſis criminum iure veteri non euocabatur, nec contra eū procedebatur, l.38.n. 47.pag.199.

Abſentis bona pro delicto annotari poterant, ibidem, nu. 50.pag.200.

Abſentis bona pro quib' delictis annotari poſsēt, ibidē, n.49.

Abſens non euocabatur, nec contra eū procedebatur antiquitus, niſi in tribus criminibus, ibidem, num.49.& 50.

Abſētis bona iure veteri, pro delicto annotabantur, & ſi intra annū iuditio nō ſupereſſet fiſco addicebāt, ibidē, n.50.& 51.p.200.

Abſens hodie poteſt euocari cōdēnari, & contra eum, & eius bona procedi, ibidē.nu.51.& 52.

Abſentis annus intra quē iuditio debebat ſupereſſe iure antiquo, & recētiori a quo die enumerandus eſſet, ibidem, numer. 54.& 55.pag.201.

Abſētis annus an currat quādo ſententia nulla fuit, ibidem, num.53.&.54.

Abſens reus ſi ex falſis probationibus fuiſſet conuictus bona poſt annum recuperat, ibidem, num.58.pag.201.

Abſens ſi elapſo anno doceat de iuſta cauſa abſētiæ audit', etiā quoad bona, ibidē, n.59.pa.202.

Actione intētata quæ nō cōpetit iudex obſeruatione iuditij abſoluere debet, l.1.nu.25.p.38.

Actione ad decē intētata ſententia hanc ſummam egredi nō poteſt, quanuis actor viginti deberi probauerit, ibidem. nu. 27.

Actio nō requirit cōteſtationem in his quæ ipſius natura veniunt, l.1.num.35.pag.40.

Actio exprimi debet ſecūdū iura ciuilia, ibidē, n.67. pag. 45.

Actionis expreſsio nō deſideratur ad agendum, ſecūdum ius Pontificium, ibidem.num.68.

Actionis expreſsio duplex eſt, explicita, & implicita, l.1.nu. 69.pag.45.

Actionis expreſsio factum includit, ibidem, num.72, pag.46.

Actio perſonalis requirit factū ex-

expreſſum,l.1.num.73.pag.46.
Actio realis includit actionē conformem perſonalis, informem, ibidem, num.74.
Actorem iudex iubere debet, vt actionem incertam, declaratione certa declaret quãdo dubium eſt, quid petat ibidem, nu. 77.pag.46.
Actor ſi decem petat & vigin ti reus fateatur cũ iuramẽto, an in viginti poſsit condẽnari reus l.1.num.107.pag.51.
Actio perſonalis nõ ſequitur fundi poſſeſſorem.l.3. num. 28. pag.60.
Actio ſine mandato pro alio non intẽditur,l.10.nu.1.pag.89.
Acta iudicij magnam præſtãt firmitatem,l.12.num.2. pag.98.
Acta iudicij tollunt incertitu dinem,ibidem,pag.98.
Actus nonnulli ſunt qui per procuratorem non miniſtrantur,l.30.num.32. pag.161. vſque ad num. 38.
Actio cõtra municipium apud curiæ iudices poteſt moueri, eſt enim de curiæ caſibus, l.37. nu. 2.pag.191.
Actio non oritur ex interlocutoria.l.47.num.43.pag.251.
Actus nõnulli ſunt quibus lex non aſsiſtit alij quibus expreſſe lex reſiſtit & inter hos diuerſitas eſt,l.200.num.83.pag.578.
Actus omnis potẽtiam & vo luntatem requirit,l.200.nu.173. pag.597.& 598.
Actio datur contra hæredē, i in criminibus repetũdarum, de reſiduis,& peculatus,licet lis nõ eſſet cum defuncto conteſtata l. 147.num.6.pag.510.
Actio præ icta in prædictis criminibus lite nõ conteſtata cũ defuncto in hæredem quinquenij lapſu præſcribitur,ibidē n.7.
Acceſſoria cõſequutiua & depēdentia in libello tacite inſunt l.1. nu.84.pag.48.
Acceſſoria & in compromiſſo continẽtur,l.1.nu 89.pag.48.
Acceſſoria in iuriſdictione cõ tinẽtur,licet ſtricti iuris ſit ibid.
Acceſſoria ſi emergant ante li tē cõteſtatã in libello peti debẽt ſecus ſi ſuccedant poſt litis cõteſtationem, l.1. nu.92. pag.48.
Acceſſoria & cõnexa inſunt ta cite in mãdato.l.1.n.90.pag.48.
Acceſſoria an quãtitate expreſſa in iuditio deduci debeãt, l.1. num.93.pag.48.
Acquiſita inter virum & vxorem ſeorſum habitantes non cõ municantur,l.207. n.5.pag.617.
Additione facta vnius rei tota hæreditas addita cẽſetur,l.237. num.2.pag.640.
Adulterium cõnumeratur inter crimina grauiſsima, & in eo de iure diuino pœna mortis irro gabatur,l.62.num.1.pag 327.
Adulterij pœna quæ ſit iure Pontificio, ibid.
Adulterij pœna quæ ſit iure ciuili vetuſto digeſtorum,ibid.

a 2 Adul-

Adulterij pœna quæ ſit de iure codicis Iuſtiniani & Theodoſiani,ibidem.

Adulterij pœna quæ ſit de iure authenticorum,ibidẽ nu.1. ad finem pag.327.

Adulterium in Gallia non plectitur,ibid.num.2.

Adulterium in Italia pœna tantum plectitur pecuniaria, ibidẽ, num.3.

Adulteria apud Indos, Ætiopes Maſagetas,& alias nationes nulla pęna coercẽtur,ibid.nu.4.

Adulteria Lacedæmonij non nouerũt,ideoq; Licurg' in adulteros nullã ſanxit legẽ,ibid.n.5.

Adulterium non fuit cognitũ apud Nomades qui cõmunes habuerunt vxores,ibidem,nu.6.

Adulterium non fuit punibile apud Scytas,ibidem,num.7.

Adulterium nõ fuit punibile apud Thraces, ibid. num.8.

Adulterium punitur apud Hiſpanos & quæ pœna ſit legibus partitæ, fori,ſtyllo,ordinamẽti, Tauri,cõpilat. & ex iure Gothorum,ibid.nu.8.vſq; ad 12.

Adulterium directo probari nequit & ideo præſumptiones in eo admittũt,ibid.n.12.pa.329.

Adulterij vehemẽs eſt prꝯſumptio ſi teſtes teſtificentur adulteros vidiſſe nudos & ſolos, ibid. num.15.

Adulterium,an probetur ſi vir & mulier in domo abſcõditi reperiãtur,ibid.num.17. pag.330.

Adulterium probatur ex actu propinquo ibidẽ,nu.18.

Adulterium no probatur præſumptione etiam vehemẽti,niſi ei fama adiuncta ſit,ibid.nu.19.

Adulterium quibus ſignis,inditijs, & ſuſpitionibus probari queat,ibid.nu.20. & 21.pag.331. nu.22. vſq; ad 27.pa.332. & 333.

Adultei torqueri nõ poſſunt, ibid.nu.28.pag.333.

Adulterij lex prima quo tẽpore fuerit ædita, l.93.n.1.pag.451.

Adulterij lex magis cognita, fuit à D. Auguſto lata quę lex Iulia vocata fuit,ibid.num.2.

Adulterij lex Iulia à Domiciano,& alijs nouis æditionibus innouata eſt,ibid.num.3.

Adulteri accuſati ſimul debẽt ex legibus recentioribus: antiquioribus enim, vnus tãtũ accuſari poterat,& ſimul accuſari vetabatur, ibid.nu.5.pag.452.

Adulteri ſi ſimul accuſẽtur & vnus ſolum pɾehendi queat, an in hunc pœna exequi poſsit, & quid iure veteri in hoc obſeruaretur,ibid. num.5.

Aduocat' aduerſario potẽtior an eligi queat.l.17.nu.11.pa.113.

Aduocati honorarium non excedit centum quadrãtes, l.18. num.1.pag.115.

Aduocati æthimon adnotatur,ibid.num.3.pag.115.

Aduocatorum perfidia venalis admodum fuit antiquitus, ibid.num. 2.

Ad-

Aduocatorum perfidiæ ædita fuit Titia, ſiue Cinthia lex qua cautum fuit nequis ob cauſam defendendam pecuniam, nec donum acciperet, ibid, num. 2.

Aduocatis ex Senatuſconſulto modus fuit poſitus pecunijs capiendis, l. Cinthia abrogata, ibidem, num. 4. pag 116.

Aduocati merces in qua quantitate æſtimetur iure veteri & nouo, ibid. num. 6. 7. & 8. pag. 116.

Aduocati centum quadrantes cuius eſſent valoris, ibidem, nu. 9. 10. 11. & 12. pag. 117. & 118.

Aduocatorum mercedes iure regni cuius quantitatis ſint, ibidē, nu. 14. pag. 188. & 119.

Aduocatus alijque Curiæ officialis poſſunt pro ſtipendijs ſuis apud Curiæ iudices reos conuenire, l. 33. nu. 1. pag. 171.

Aduocatos omnes quis recipere nequit, l. 19. nu. 1. pag. 129.

Aduocatum petenti iudex dabit, ibidem num. 3. pag. 120.

Aduocatus à iudice datus, nec amicus, nec conſanguineus aduerſarij eſſe debet, ibidem, numer. 7.

Ædes monetæ Iunoni dicatæ fuerunt antiquitus, l. 38. nu. 20. & 21. pag. 410.

Ædictum Diui Adriani non requirit veram hæredis exiſtentiam, ſed primam figuram, & inſpectionem teſtamenti, l. 200. num. 178. pag. 599. & 600.

Ædictum D. Adriani ad impediendam poſſeſsionem admittit omnes exceptiones quæ incōtinenti probentur, ibidem num. 179. pag. 600.

Ædictum D. Adriani regulariter admittit vitium viſibile & nullitatem quæ conſtat ex ipſa ſcriptura, ibidem, num. 180.

Ædictum D. Adriani explicatur, & an in eo veniāt fructus l. 251. num. 13. pag. 657.

Ædictum D. Adriani & Tenutæ remedium in quo differant, ibidem, num. 30. pag. 663.

Ædictum D. Adriani etiam iura incorporalia in hæredem transfert, ibidem nu 34.

Ærarium pecuniæ publicæ repoſitorium erat, necnon & res quæ commodum reipub. allaturæ erant, ibi reponebātur, 1. par. rubricæ, num. 44. pag. 13.

Æra quid, l. 78. num. 20. pag. 410.

Æramētum quid, ibidem, nu. 52. pag. 413.

Æraria annon à quid. l. 78. num. 68. pag. 414. & 415.

Ærariū ſanctius quid apud veteres, ibidem, num. 56. pag. 413.

Ærarium primum apud veteres fuit in æde Saturni, ibidem num. 59. pag. 414.

Ærarium Cimilarchium appellatū fuit à veteribus, & à Iuſtiniano, idem num. 60.

Ærarium apud Athenienſes cella erat poſt ædem Mineruæ, ibi-

ibidem,numer.62.pag.414.
Ærarium in hoc regno Hiſpaniæ,an ſit vtile?ibidem,num.66
Ærarium in quo diſtet à fiſco ibid.num,63.
Ærarius Tribunus quis diceretur,ibid.num.67.pag.415.
Ærosa inſula Ciprus dicta eſt, quia in ea plurimum æris naſcebatur,ibidem num.54. pag 413.
Æs pro aſſe accipitur, & inde per æs, & Libram, ibidem nu. 48.pag.413.
Aes multifariam dicitur, ibidē,nu.50.vſque ad 54. pag.413.
Aeſtimatio ſuccedit quando reſtitui nequit,l.1.num.81. pag. 47.
Aeſtimationi per ęquatorū ſē per ſtatur,l. 127.nu.1. pag. 490.
Aeſtimum apud bonos authores non inuenitur, & quid apud recentiores ſignificet, l.127. nu-2.pag 490.
Aeſtimum & deſcriptio apud conſultorū cenſus appellabatur ibidem,num.3.
Aeſtimum ſemper fit præſente ciuitatis ſindico, ibidem, numer.4.
Aetas quæ requiratur ad accuſandum,l.70.num.1.pag.388.
Aetas definita nunquā fuit pubertati, ibidem,num.8.
Aetas perfecta quæ dicatur, ibid.num.1.
Aetas legitima quæ ſit, ibid, num.13.pag.390.
Aetas prima & ſecunda quæ dicatur,ibid,num.22.pag.391.
Aetas plena quæ ſit & quæ pleniſsima,ibidem nu.23.pag.392.
Aetatis humanę varij gradus, ibid.num.26. pag.392.
Aetas imperfecta quę dicatur ibidem,num.21.pag.392.
Aetas infirma quę dicat̄,ibidē.
Affectus quando puniatur,l. 78.nu.80.vſque ad 84. pag. 418.
Affinis admittitur pro affine, ſine mandato,l.10. n.10. pag. 90.
Agere ſine mandato nonnullæ perſonæ poſſunt,l.10.num. 2. pag.89.
Agens ex vna cauſa & probās ex alia,vincere nequit, & adnotatur hic Auēdañi lapſus,l.1.nu. 23.& 24.pag.38.
Aggreſſus à quolibet defendi poteſt,l.57. nu.35.pag.309.
Aggreſſore iam receſſo,an cū quis offendere poſsit,& quo modo hoc caſu defenſio accipiatur, l.58.nu.6.pag.311.
Aggreſſus auxiliū petere debet ad hoc,vt ab extraneo defendi queat,& aggreſſor ab eo offēdi poſsit,l.57.num.36.pag.309.
Aggreſſus ab extraneo defendi poteſt,nō tamen punitur ſi nō defendat,ibid.num.37.
Aggreſſus à cōſanguineo,defendi debet,ita vt ſi nō defendat puniri poſsit,ibid.nu.38.
Aggreſſus defendi poteſt,debet tamē eſſe defenſio cum moderatione,itavt culpa abſit,l.57. num.1.pag.310.

Aggreſſor dormiens furioſus, & mentecaptos, an impune offendi poſsit, ibidē.n.2.&.3.p.311

Aggreſſus ſemper præſumitur, equs viuus, & mortuus aggreſſor, in duobus equus currētibus, & ſibi obuiantibus dn̄s, itaque animantis viui liberatur à noxa; ibidem, num.2.

Aggreſſus ſi in defenſione excedat non punitur pœna ordinaria, ibidem, num.7.

Aggreſſus ſi in defenſione excedat leuiſsima, aut leui culpa nō punitur, ſi tamē lata pęna plectitur iudicis arbitrio, ibidē.n.10.

Aggreſſus ſi in defenſione dolo excedat grauius punitur, ſed nullo caſu pœna ordinaria, ibidem, num.11.

Algacelus, Arabicè, & Latinè iuſtitia idem ſunt, lex.107.numer.1.pag.670.

Algacelus olim delinquentes cuſtodiebat, & carceratorū cuſtodia ad eū ſpectabat, ibidē, n.3.

Algacelus in curia decimas executionum ſuas facit, l.211.n.1.pag.66.

Alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine forma, quæ in prædictis alienationibus intereſſe ſolet, non valet, etiam intra tempus permiſſum fieri ſine prædicta forma, l. 200. numer. 89.pag. 579.

Alienationis verbum an donationem comprehendat, l.205. num.2.pag.603.

Alienare prohibitus an fructus vendere poſsit rei prohibitæ alienari, l.251. n.29.pag. 663.

Amicitia triplex eſt, l.49. nu. 2.pag.258.

Animus malè ſe gerendi præſumitur ex affectu alicuius, l.35. num.21.pag. 181.

Appellans iudicatis poteſt ſe opponere, & quomodo accipiatur regula hæc, l.1.nu.28.pa. 38.

Appellatione interpoſita res deducitur ad ſtatum in quo erat tempore primæ inſtantiæ, l.1.n. 29.pag.28.

Appellationis iudex non cognoſcit vltra ea de quibus cognouit iudex cauſæ principalis, l.1. num.30.pag.39.

Appellationis inſtantia diuerſa eſt cauſa tamen eadem, l.1.n. 31.pagin.39.

Appellatio ex cauſa tolli poteſt, l.101.nu. 1.& 2.pagina.464.

Appellari tertio non poteſt, & quid in oppidis dominorum, & an ad eos appellari queat, l. 192.num.4.5.& 6.pag.533

Appellatio, & ſupplitio in quo differāt tam iure communi quā iure Regio, l.173. ex num 1. vſq; ad 8.pag.539.& 540.

Appellatio intra quos dies interponi debeat iure communi, & Reigio, tàm in tribunalibus ſuperiorib', quàm inferioribus l. 150. ex numero.1.ad 3. pagin. 512.

Appellatio ſcripto, & viua voce

ce diſferunt interſe,ibidem, nu. 4.pag.512.

Appellationis tẽpus nõ prorrogatur ex partium conſenſu ibidem,num.5.

Appellatio,prouocatio,& intercesſio,inquo differant,ibidẽ, num.7.

Appellationibus proſequendis qui dies,tàm de iure cõmuni quàm regio dati ſint,l.151.nu.1. 2.& 3.pag.514.

Appellationis proſequendæ tempus non poteſt prorrogari à litigatoribus ibidem, numer.5. pag.515.

Appellationis proſequendæ dies poteſt deſignari à iudice,a quo ibidem,num.6.& 7.

Appellatio in cauſa criminali,an deſerta dicatur per lapſum diei ad appellandum præ finiti, ibidem,num.9.pag.516.

Appellanti quomodo ſubueniatur, quando eius iuſto impedimento finitum fuit tempus ap pellationis proſequendæ,ibidẽ, num.10.

Appellationi iudex deferre adſtringitur,l.155.numer.1.pag. 519.

Appellatio, & eius auxilium ad quid ad inuẽtum ibidem, ex num.2.vſq;ad 6.

Appellanti ſi conuitium inferat iudex qua pœna puniatur iure communi, & regio,ibidem, num.6.vſq;ad 8.

Appellationis iudex,an ferias concedat,l.156.num.1.pag.521.

Auxilium caſu,& non expro poſito interueniſſe præſumitur in caſu dubio ibidem,nu.11.pag. 297.

B.

BAnnitus impune offendi poteſt,l.47.numer.15.pag.247.

Bannum apud veteres proſcriptio dicebatur ibidem.

Banno bannitione, & bannito,iura, & interpretes receptiores vtuntur.

Bannitus ad hoc, vt offendi poſsit alicuius grauiſsimi criminis perpetrator declarari debet, ibidem,num.18.pag.248.

Bannum ſi procedat ex leui cauſa,non valet lex,nec ſtatutũ permitens offenſionem ibidẽ, num.19.

Banniti pœna de iure quæ ſit ibidem,num.21.

Bannitus relegato æquiparatur ibidem, num.21.

Bannitus de portato comparatur,ibidem.

Bannitus,neque deportato, nec relegato ſm̃ alios comparatur, ſed eſt quædam pęna innominata,ibidem,num.22.

Banniti definitio ibidem, numer.23.

Bannitiones contra contumaces fuerunt adinuẽtæ, & qua de cauſa,ibidem,num, 25. & 27. pag.248.& 249.

iuditijs ad vltimas voluntates, l. 30.num.14.pag.159.

Aureus Romanus quid, & de eius valore. l.114.num.1.2.3.pag. 478.

Aurei valor ad intellectum, l. Sancimus, C. de donationibus quæ donationem vetat ſine inſinuatione vltra 500. aureos, idē, num.7.

Aurei valor & declaratio ex Valliſoletana deciſ. ibidem, numer.8.

Aurei valor ex alia deciſione quam refert Iaſon, ibidem, numer.9.

Aureus, & ſolidus an idem ſit, ibidem, num.10.

Aureus & ſolidus integer differunt. ibidem, nu.13. & 15. pag. 480.

Aurei valor tēpore Regis Alphonſi cuius eſſet quātitatis redactæ ad valorem nūmi noſtratis, ibidem, num.1. pag. 478.

Auxilium præbēs delinquenti, an pœna ordinaria puniatur? l.56.num.1.pag.295.

Auxilium quādo dicatur præſtari per actum remotū, ibidē, num.6.

Auxilium præſtitum ante delictum commiſſum, in ipſo delicto, & poſt id commiſſum, multum differūt, ibidem, nu.2. vſq; ad 5.pag.296.

Auxiliū caſu, & non ex propoſito interueniſſe præſumitur in caſu dubio, ibidē, n.11.pa.297.

B.

Bannitus impune offendi poteſt, l. 47. num. 15. pag.247.

Bannum apud veteres proſcriptio dicebatur, ibidem.

Banno bannitione, & bannito, iura, & interpretes receptiores vtuntur.

Bannitus ad hoc, vt offendi poſsit alicuius grauiſsimi criminis perpetrator declarari debet, ibidem, num.18. pag.248.

Bannum ſi procedat ex leui cauſa, non valet lex, nec ſtatutum permittens offenſionem, ibidem, num.19.

Banniti pœna de iure quę ſit, ibidem, nu.21.

Bannitus relegato æquiparatur, ibidem, nu.21.

Bannitus deportato cōparatur, ibidem.

Bannitus, neque deportato, nec relegato ſecundum alios comparatur, ſed eſt quędam pœna innominata, ibidem, numer.22.

Banniti definitio, ibidem, numer.23.

Bannitiones contra contumaces fuerunt [illegible] uetæ, & qua de cauſa, ibidem, num.25. & 27. pag.248. & 249.

Bannitio duplex eſt, ibidem, num.28. & 29. pag.249.

Bannitus non poteſt occidi neq; offendi poſtquā captus & carce-

carceratus eſt, ibidem, num. 30.

Blaſphemus, qui plures Blaſphemias dixit vno contextu & nullo alieno actu inter mixto, an pro qualibet puniatur, l. 81. nu. 9. pag. 436.

Bona mariti & vxoris commu nia præſumuntur, niſi contrariũ probetur, l. 203. numer. 1. pag. 603.

Bona acquiſita conſtante ma trimonio, an acquirantur ſtatim pro dimidia vxori l. 205. nu. 15. pag. 606.

Bona acquiſita inter maritum & vxorem ſeorſum habitãtes, non communicatur, l. 207. num. 5. pag. 617.

C.

Calata comitia quæ fuerint apud Romanos, l. 7. num. 4. pag. 76.

Calatis comitijs teſtamẽtum quid, l. 7. num. 5. pag. 76.

Calumnia homicidij, vulgo, *Homecillo*, in contumacem irrogatur, & contra præſentes locũ non habet, niſi homicidium ſit culpabile, l. 69. num. 1. vſque ad 4. pag. 386. & l. 124. num. 1. pag. 486.

Calũnia condemnationis ad iudicem qui ſentẽtiam primam tullit pertinet, l. 126. num. 1. pag. 488.

Calumniæ lucrum ad primũ dominum ſpectat, quando poſt ſententiam iuriſdictio vendita fuit, licet non fuiſſet facta executio calumniæ tempore venditionis, ibidem, num. 2. 3. & 4. vbi tractatur quid iuris ſit quando vendita fuit iuriſdictio lite concluſa ad diffinitiuam, nondũ tamen ſententia lata pag. 489.

Calumniæ commodum ſemper ſpectat ad iudicẽ aquo, ibid. num. 5. pag. 488. & 489.

Calumniæ iuramentum non debet iudex deferre, niſi iuſta cauſa ſuadente, l. 136. nu. 1. pag. 499.

Calumniæ iuramentum de ſubſtantialibus eſt, ibidem, numer. 2.

Calumniæ iuramentum ſi nõ interueniat, vitiatur lis, ibidem, num. 3.

Calumniæ iuramento in nõnullis caſibus locus non eſt, ibidem, num. 4.

Calumnia homicidij ad quem pertineat, l. 141. numer. 1. pag. 502.

Canonicus non agit pro eccleſia ſine mandato, l. 6. numer. 3. pag. 71.

Capax & incapax ſi vocentur, & ſubſtituantur reſpectu capacis ſubſtitutio eſt valida, l. 200. num. 100. pag. 584.

Capitulum ſine Epiſcopo ſtatuere poteſt, l. 8. numer. 10. pag. 81.

Capturam impediens qua pœna plectatur, l. 56. numer. 22. pag. 299.

Capi delinquẽs an poſsit propria authoritate & quandiu poſſit detineri,l.56.nu.23.pag.299.

Captura ſummariam cognitionẽ ſaltem deſiderat,l.135. nu. 1.pag.498.

Caput triplex quilibet habet, l.63.nu.43.pag.346.

Carceratus ſi moriatur,contra cuſtodem præſumptio eſt, l. 111.nu.1.& 2.pag.472.

Caſu delinqui ſolet & quomodo hoc intelligatur,l.63. nu. 25. pag.339.&340.

Caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris antiqui.1.par. rubricæ,nu.58.pag.15.

Caſus fortuitus & improuiſſus inquo differant, l. 63.nu.26. pag.340.

Caſus Curiæ qui ſint,l 31. nu. 2.pag.165.

Caſus fortuitus, & improuiſus inquo differant, l.63. nu.26. pag.340.

Cauſa probabilis & neceſſaria quid,l.47.nu.8.pag.247. & nu. 31.& 32.pag.249.

Cautio iuditio ſiſti ſubrogatur loco depoſiti, l.5. nu.4. pag. 69.

Cautio de rato præſtari debet quã lo quis agit proalio ſine mã dato,l.10. nu.14.pag.50.

Cautio iuditio ſiſti ſimpliciter, vel ad certam diem,differunt,l. 23.num.1.&2.pag.129.

Cautio iu ditio ſiſti,an deſideretur quando quis gaudet priuilegio reuocandi domum,l.35. numer.42.pagin.184.

Cautio ſi non inueniatur,qui pignora traddit ſatis cauiſſe videtur,l.66.nu.vltimo, pag.381.

Cautio vetus iuditio ſiſti cui aſsimiletur cautioni,l.229.num. 3 pag.631.

Cautio iudicatum ſolui tres habet partes,l.229. num.5. pag. 635.

Cenſus,perſonarum,& bonorum, deſcriptionẽ ſignificat, l. 127.num.5.pag.491.

Cenſitores qui,& cenſus luſtralis quid eſſet, ibidem,num 6. & 7.

Citatio à quibus perſonis poſſit fieri,l.21.num.1. pag 122.

Citari quibus dilationibus quis debeat.l.22. nu 1. pag.124.

Citat⁹ tribus citationibus verus contumax dicitur,l.22.nu.3. pag.124.

Citatus ſemel perſonaliter,ad vlterius debeat citari, ibidẽ, nu. 5.pag.125.

Citatus qui non comparauit expenſas reficere debet, ibidẽ, num.11.pag.126.

Contumacia incuſari debet adhoc, vt quis contumax dici queat, & pena locũ habeat, ibidem,num.12.

Citati pœna qui non comparuit quæ ſit,l. 25. numer.2. pag. 131.

Citationis pœna contra ciuitatem vna eſt propter contumaciam,licet plures citentur ciues,

nec quilibet pœnam contumaciæ luet.l. 26.nu.1.pag.133.

Citationis pœna non trãſit ad hęredes,quanuis defunctus cõtumax fuiſſet, ibidem, nu.4. & 12.pag.134.

Citatio fit per literas regias,l. 27.nu.7.pag. 137.

Citatio fieri poteſt per epiſtolam,ibid.nu.8.

Citatio fieri poteſt per ædicta,ibid.nu.9.

Citatio per ædicta, an poſsit fieri à delegato,ibid. nu.10.

Citatio per ædicta,an fiat à iudicibus arbitris, ibidem, nu.11. pag.137.

Citatio fieri poteſt per ſcripturam,ibidem,num.11.pag.137. & 138.

Citationi trinæ comparatur iudicis citatio quando ipſemet citauit ibi. 3.l.& l.66.numer.1. pagn.367.

Citatio tabellionis in iudicis præſentia trinę cõparatur,ibid. num.4.

Citatio vnica ſufficit quando quis neglexit iudicis additum, & citatus dixit ſe nolle venire, iuditio ſuper eſſe,ibidem, nu.6. & 8.pag.148.

Citatio quæ tribus comparatur breuiloqua appellatur exemplo ſubſtitutionũ, ibidem, numer.9.

Citatio peremptoria fieri nõ debet niſi grauis cauſa ad id ſuadeat, ibidem,nu.10.& pag.149.

Citare verbum apud Pontifices & Cæſares & in ius vocare apud Iurecõſultos idem eſt, ibidem,num.11.pag.149.

Citatio apud Iuriſcõſultos ſignificat publicam præconis acclamationem,ibidem,nu.17.

Citatio nihil differt à vocatione in ius,ibidem, numer. 19. pag. 150.

Citatio requiritur ad ſententiam diffinitiuam,& ſi ter in lite citatus reus fuiſſet, ibidem, nu. 19.& 20.

Citatio & in ius vocatio in quo differant, ibidem, numero. 21.

Citatio quare apud veteres vocaretur vocatio in ius, ibidem, num.22.

Citatio antiquitus ſine apparitore, nec iudicis pręcepto fiebat, ſed vnicuique aduerſarium in ius vocare permittebatur & inuitum in iuditiũ ducere, ibidem,num. 22.23.& 24. pag.151.

Citatæ mulieres ſi non irent inuitæ non ducebantur,ibidem num.23.

Citatus pater à filio inuitus iniuditium ire non aſtringebatur,ibid.nu.24.

Citatus qui ſatiſdabat inuitus non rapiebatur à petitore, ibid. nu.25.pag.151.

Citatio trina in Regno non deſideratur,nec perẽptoria vnica enim & ſimplex ſufficit,ibid. num.29.pag.152.

Ci-

Citatus perſonaliter quando,& quo modo procuratorem mittere queat.l.30. numer. 1. pag.157.

Citatus in cauſa criminis ipſemet iuditio ſuper eſſe debet, nec procuratorem mittere poterit,l.65.num.2.& 2. pag. 363.

Citatio prima,an poſsit incipere à procuratore, l.152. nu.1, pag.517.

Ciues,ciuitatis,ciuitate ligante pro vno corpore accipiuntur & ſi ſint cōtumaces,ſola vna pœna cōtumaciæ debetur,l.26.nu. 1.pag.133.

Ciuis in caſu dubio ſēper quis præſumitur illius ciuitatis vbi reperitur, l. 64.numero 13. pagin.354.

Ciuis dicitur infans expoſitus illius ciuitatis, vbi expoſitus eſt,ibid.num.14.

Ciuis dicitur, & qui non habitat in ciuitate ſi ſoluit onera,ibidem,num.15.

Ciuicis & incola diferūt, ibidem,num.46.pag.361.

Clauſula conſtituti vtrum afficiat tertium poſſeſſorem.l. 4. num.24.pag.67.

Clauſula conſtituti transfert poſſeſsionem ciuilem & naturalem,ibid.

Clauſula & cōceptio, *reſtitui familiæ*, vel *reſtitua in familia* differunt, & in quo diuerſitas conſtituatur. l. 200. numer. 146. pag.591.

Clericus à collectis immunis eſt niſi in fraudem earum donatio bonorū ei fuerit facta. l.212. num.2.& 3.pag.618.

Clerius ratione feudi, an laici, poſsit eſſe vaſſallus,l. 34. nu. 7.pag.174.

Clericus exactor regij tributi apud iudicem ſecularem, an conueniri poſsit,l 118. numer.1. pag.482.

Clericus depoſitarius conſtitutus à iudice ſeculari, an ante eum conueniatur pro depoſito, ibid. nu.2:

Clericus pro ciuili debito, an poſsit, in carcerem conijci,ibidem,num.4.

Colonus ad ſcriptitius familiaris dicitur,l.32.n.31,pag.170.

Compaternitas per procuratorem contrahi poteſt.l.30. nu. 40.pag.161.

Cōdemnatio fieri poreſt pro parte licet totū petatur.l. 1. nu. 96.pag.49.

Cōfeſsio vim conteſtationis habet,l 26.nu.9.pag.134.

Confeſsio extraiudicialis nō probat etiamſi fiat coram iudicis miniſtro, l.133. nume.1,pag. 496.

Cōfeſsio extraiudicialis quid operetur,ibidem,num.2.

Confeſsio extraiudicialis, an ſufficiens ſit adhoc vt reus poſſit ex ea torqueri,ibidem, num. 2.in fine.

Cōfeſsio extraiudiciales ſi fiat

parte

parte præſente, an probet, ibidē, num.1.

Confeſsio debiti in die feriata, an valeat, l.116.n.12.pag.524.

Confeſsio ordinē iuditij non deſiderat.l.1.nu.106.pag.51.

Confiſcatio bonorū nō impedit alienationē, l.40.n.26.pa.211

Coniunctus ad agendū admittitur iure communi, vſq; ad decimū gradū, l.10.nu.7.pag.90.

Coniunctus iure regio pro coniuncto non admittitur ad agendum, niſi intra quartū gradum, l.10.num.8.pag.90.

Coniunctus quoque pro coniuncto cōiunctione ciuili admittitur ad agendum ſine mādato, vtpote canonicus pro eccleſia, & ſimilibus, ibidem, num.nu.9.

Coniunctus affinitate ad agēdum pro affine ſine mandato admittitur, ibid.num.10.

Coniunctus quilibet dicitur quoad defenſionē rei, licet extraneus omnino ſit & ignotus, ibid.num.15.

Coniunctus & ſimiles qui agunt ſine mandato debent ſatiſdare de rato, ibidem, num.16. & in quibus, hęc ſatiſdatio nō deſideretur, ibidem, num.17. & ſequentibus pag.91.

Conſors eiuſdem litis ſine mādato agere poteſt, l.10. num.12. 13.& pag.90.

Cōſanguineus vſque ad quem gradum dicatur adhoc, vt actionem iniuriarum pro conſanguineo intēdere poſſet.l.49.ex nu.6.vſque ad 13.pag.154.

Cōſuetudo probatur ex aſſertione periti doctoris.1.part.rub. nu.84.pag.19.

Cōſuetudo ſcriptum ius tollit, l.238 nu.1.pag.641.

Conſuetudo nunquā tollitur per legē, niſi expreſſe in ea ſancitum ſit, ibidem, num.2.

Cōſuetudine non obſtante ſi lex præcipiat aliquid obſeruari his verbis non derogatur cōſuetudini immemoriali, ibidē, nu. 3.& 4.

Conſuetudo immemorialis ſpecialem requirit excluſionem a lhoc, vt excluſa cenſeatur, nō enim ſub generalitate comprehenditur, ibidem, num.5.

Conſilium an poſsit eſſe dānoſū, & an ex eo quis teneatur, l.50.n.38.vſq, ad nu.55.pag.271.

Conteſtari verbum teſtes producere vocare, & nominare, ſignificat, l.1.nu.58 pag.43.

Cōteſtatio litis quare ſic antiquitus diceretur, l.1.n.41.pa.41

Conteſtationis litis definitio traditur, ibid.nu.42.& 43.

Conteſtari verbum nō ſolum actiua, ſed & paſsiua ſignificatione in iure inuenitur, ibid.nu. 46.pag.42.

Cōteſtatio litis ſi nō fiat ad diffinitiuā nō peruenitur, ib.n.47.

Cōteſtatio litis eſt fundamētū iuditij, ibid. num. 52. pag. 43.

Conteſtatio litis non requiritur

tur in cauſis ſummarijs, ibidem num.55.

Conteſtatio an fiat per cōfeſſionē, an vero per negationem? ibid.nu.57.& 58.pag 43.

Conteſtationis effectus plures ſunt, ibidem,nu.59.pag.44.

Conteſtatur antiquitus diuerſis modis lis,& quid hodie de iure regio,ibid.nu.61.

Contractus ſtricti iuris recipit interpretationem extenſiuā quando aliàs ſubſtineri nequit, l.42.num.13.pag.224.

Contentum pro cōtinente & èconuerſo vſurpantur,l.35.nu. 63.pag.188.

Contumax punitur per modum multæ,l.27.nu.1.pag.136.

Contumax non ſolū reus,ſed & actor punitur, ſi contumax ſit,& quæ dicatur in actore cōtumacia,ibid.num.2.

Contumax ſi reus ſit quibus remedijs Conſultū ſit actori aduerſus eum,l.27.nu.15.pag.138.

Contumacia magna quæ dicatur,l.27.nu.53.pag.145.

Contumacia vera eſt quando citatus reſpōdit citationi ſe nolle iudicio ſuper eſſe,ibidem.nu. 59.pag.146.,

Contumacia æquiparatur dolo,l.40.num.3.4.& 5.pag.208. & 209.

Cōtumatię æthimō tradit', ib.

Contumax verus non auditur ſi poſt iudicio ſuper ſit, nullā eū habet excuſationē.l.47.nu.10. vſq; ad 13.pag.247.& nu.31.& 32.pag.249.

Cōtumax fictus ſi Iudicio adſit & cauſas abſentiæ alleget,auditur,ibid.num.9.& 14.pag.247.

Contumax verus,etiam appellans non auditur, ibid.nu.13.

Cōtumax non auditur,niſi refectis expēſis,l.14.nu.1.pag.103.

Contumax varijs modis dicetur,ibid. nu.2.3.& 4.

Cōtumax etiam actor dicitur ſicut reus, & quib' remedijs Cōſultū ſit reo aduerſus actorem contumacem, l.14. num.5.& 6. pag.103.

Conueniri quis poteſt in loco contractus, licet ibi nō inueniatur ſi cum regis familiari,& Cōſiliario contraxerit,l.31. num.7. pag.166.

Conueniri quis non poteſt in loco contractus,niſi ibi inueniatur,l.31.num.7.pag.166.

Conuitia ſi plura dicantur vno tamen contextu & nullo alieno actu inter mixto,vnica pęna plectuntur,l.85.nu.1.pag.436.

Cōuitia ſi ſint vnius ſpeciei & nullo interiecto interuallo proferātur,licet plura ſint,vnica pœna puniuntur: ea tamē pœna eſt quæ pro iniuria grauiori imponi ſolet,ibid.num.3.

Cōuitia ſi ſint diuerſæ ſpeciei etiamſi vnica oratione proferātur,& nullo tempore interpoſito pro quolibet cōuitio,reus punitur,ibidem.num.5.

Cornutus qui vxoris impudiciciam conſentit, qua pœna puniatur, l. 93. num 6. pag. 453.

Cornutus à quo deriuetur, & quare ſic appelletur, l. 93. num. 6. & 7. pag. 453.

Cornuti æthimō traditum ab Scribentibus reijcitur, ibidem, num. 6.

Creditor propria authoritate ſine iudicis iuſſu bona debitoris ſibi hyppothecata ingredi nequit, l. 4 num. 1. pag. 64.

Creditor propria authoritate poteſt ingredi rem hyppothecatam ſi pactum ei permittat, l. 4. num. 2. pag. 64.

Creditor propria authoritate occupans debitoris rem amittit ius quod habebat ad eam, l. 4. nu. 3. pag. 64.

Creditor propria authoritate occupans rem debitoris amittit ius totius debiti, l. 4. num. 4. pag. 65.

Creditor occupans rem debitores punitur iudicis arbitrio pœna, cum enim priuationis iuris ſui non eſt in vſu, l. 4. numer. 5. pag. 65.

Creditor qui ex conſenſu aduerſarij ingreditur poſſeſsionem, vim, neq; dolum non cōmittit. l. 4. num. 6. pag. 65.

Creditor etiamſi debitor reſiſtat poteſt eius ingredi ſi ex pacto ei liceat, l. 4. numer. 7. & 8. pag. 65.

Creditor ius ingrediendi propria authoritate cedere poteſt, l. 4. num. 9. pag. 65.

Creditori an liceat ingredi rem propria authoritate, quę penes tertium poſſeſſorem ſit, licet ex pacto inito cum debitore ei liceat, l. 4. num. 10. & 11, 12. & 13. cum declaratione legis ſtylli, pag. 65. & 66.

Creditor an poſsit propria authoritate occupare rem debitoris quādo cum ea fugiebat, l. 72. num. 3. vſque ad 13. pag. 356. & 397.

Creditor ex pacto inito cum debitore ingrediendi rem propria authoritate, an poſsit occupare rem fideiuſſoris, ibid.

Criminalis vindicta proprio ad iudicem pertinet, l. 52. num. 1. pag. 278.

Criminalis acuſatio in Gallia, & in Flandria, non permittitur cū ſolo iudicis offitio miniſtretur, & pars lęſa ſolum agat ciuiliter pro damno, & eo quod intereſt, l. 52. num. 5. pag. 278.

Culpa lata, leuis & leuiſsima, & de earum diuerſitate, & pœna: & an culpa lata cōparetur dolo, l. 63. nu. 4. vſque ad 18. pag. 337. & 338.

Curator audetur adulto inuito. l. 2. num. 3. pag. 52.

Curatores lege 12. tabularum ſolum dabantur furioſis & prodigis, l. 2. num. 6. pag. 52.

Curatores omnibus minoribus dabāturex lege Lætoria cū, cauſæ

cauſæ tamen cognitione. l.2.numer.7.pag.52.

Curatores dabantur omnibus ex conſtitutione, *D*.Marci, ſine cauſæ cognitione.l.2.num. 8.pag.53.

Curatot ante omnia bonorũ abſentis peti debet, antequam à lis proſequatur,l.3. pag.56.

Curia Regis priuilegio potitur, vt ibi inuentus non conueniatur cum declaratione, de qua ibi.l.7.num.1.pag.75.

Curiarum genera apud veteres duo fuerunt.l.7.num.2.pag. 75.

Curia ſine adiectione cognominis, quam ſignificet.l.7.nu.3. pag.75.

*C*uriata Comitia centuriata tributa & calata quæ fuerunt,l. 7.num.4.pag.76.

Curiæ in decurias diuiſæ fuerunt, præfectique illarum dicti decuriones ſunt, l.7. numer. 6. pag.76.

Curiatæ leges à Curia ſic nuncupatæ ſunt,l.7.numer.7.pagina 76.

Curiales dicuntur qui Curijs adſcripti ſunt, l. 7. numero 8. pag.76.

Curiales vocãtur Curiæ procuratores illarũ ciuitatum, quæ in Curijs ſuffragium habent, l. 7.nu.9.pag.76.

*C*uriales antiquitus primi ordinis, & ſecundi ordinis appellati fuerunt,l.7.numer.10. & itẽ pag. 76.

Curia trita ſignificatiõne Senatus Romani conceſſum ſignificat,l.7.num.11.pag.77.

Curia apud nos dicitur oppidũ, vbi Rex conſidet, l.7. nu. 13.pag.77.

Curia denominatur à cohorte, vel à Curia.l.7.numer.19. pagin.77.

*C*uria Regis accipitur cum quinque leucis in circuitu.l. 7. num.15.pag.77.

Curia Regis an dicatur quando Rex eſt abſens, l.7.num.16. pag.77.

Curia Regis an dicatur quando Rex eſt abſens,l. 7.num.16. pag.77.

Curia Regis gaudet priuilegio, vt qui in ea eſt ibi conueniatur, nec ad ſuum iudicem remittatur,l.7.num.17.pag.77.

Curia Regis omnibus eſt cõmune forum,l.7.nume.18.pag. 78.

*C*uria alio gaudet priuilegio, vt qui ex cauſa neceſſaria in eã adeſt, ibi non conueniatur, l. 7. num.20.pag.78.

Curiæ caſus qui ſint, l.31. nu. 2.pag.165.

Curiales dum ſua exercent officia, priuilegijs ſuis potiũtur, & non alioqui,l.31. numero 6. pag.166.

D.

DAmnum poteſt ſpectare ad aliquem, & tamẽ non principalis dicetur, l. 10. numero. 42. pagina. 94.

Declaratio deſcendit ab ipſo iure naturæ, 2. part. rub. num. 3. pag. 23.

Declaratio nulla conſtitutione poteſt prohiberi, 2. par. rub. num. 4. pag. 23.

Declaratio non debet transgredi terminos ſuos. 2. par. rub. nu. 7. pag. 23.

Declaratione & correctione plura iura promiſcue vtuntur, 2. part. rubr. numer. 22. pag. 26.

Decimæ portuum ad principem ſpectãt, l. 201. num. 1. pag. 600.

Decima debetur in executione ab actore quando exequitur maiorem quantitatem, quam ipſi debeatur, l. 196. num. 1. vſque ad 3. pag. 553.

Decretum irritatiuum actus inducit effectum in cauſa efficiente, in ipſa itaque initio reſiſtit, l. 200. numer. 78. pagin. 577.

Debitore præſente non datur defenſor, licet contumax ſit, l. 3. num. 20. pag. 58.

Debitore præſente prius eius bona excuti debent, quam contra tertium poſſeſſorem agatur, l. 3. num. 25. pag. 59.

Debitore præſente, ſi tamen eius bona ſint in alio territorio poteſt agi contra tertium poſſeſſorẽ nulla excuſione facta, l. 3. num. 26. & 27. pag. 59.

Debitum alicui ſub conditione, ſi peruenerit ad legitimã ætatem interpretatur in 25. anno completo, quamuis ætatis veniam à Principe impetrauerit, l. 70. numero. 14. pagina 390.

Delictum vbi cõmiſſum eſt, ibi deſtinatur delicti effect⁹, & ibi puniri delinquens debet, l. 9. num. 3. pag. 86.

Denunciatio quæ fieri debet vxori, quæ domina directo eſt ſufficit ſi fiat eius marito, l. 10. n. 5. pag. 89.

Defenſor an habeat opus ſatiſdatione, l. 10. nu. 16. & 17. pag. 90. & 91.

Defenſor non poteſt recuſare ſemel ſuſceptam defenſionem, l. 10. numero. 29. pagina 92.

Defenſor ſi quis ſit alicuius in eum, poteſt fieri executio iudicati, l. 10. numer. 30. pagina 92.

Defenſor an poſſit conſtituere alium defenſorem, l. 10. num. 31. pag. 93.

De-

*D*efenſor an cautione præſtita poſsit pœnitere, & recuſare iuditium, l.10. num. 35. pag.93.
*D*efenſor dicitur quaſi dominus, l.10.num.41.pag.94.
Denfenſor non poteſt conſtituere defenſorem, niſi lite conteſtata, l.10.num.43.pag.94
Decretum primum, & ſecundum quid ſit.l.27. num. 18.pag. 139.
Decretum primum & ſecundum in quo differant, ibidē, nu. 40.pag.142.
Decurio præſtare debet iuramentum perſonale per procuratorē qui ad offitium decurionatus non recipitur. l. 30. nu. 44. pag.161.
*D*eſtinatio ſolutionis nō plus operatur quàm locus cōtractus, l.35.num.56.pag.187.
*D*efenſio duplex eſt, l.47.nu. 6.pag.446.
*D*efenſio cuilibet permittitur quod & inanimantibus locum habet, l. 58. numer. 2. pag. 310.
*D*efenſionis modum excedēs punitur pœna extra ordinem, & quomodo hęc regula accipiatur l.58.num.8. vſque ad vltimum pag.312.
*D*eportatio & relegatio in quo differant.l.49.num.32.vſq; ad 36.pag.260.
*D*eſidia & negligentia quid, & in quo, l.63.nnm.41, pag.341.
*D*eprædantes qua pœna puniantur, & an antiquitus prædæ permitterentur, l.71.numer. 1.vſque ad 7. pag. 393. & 394. & l.72.num.1.& 2.pag.395.
*D*elictum facti permanentis & tranſeuntis differunt, l. 94. num.3.& 4.pag.455.
*D*elictum commiſsiſſe negās non poteſt poſt allegare ad ſui defenſionem cōmiſsiſſe, l. 100. ex nu.1.pag.462.
*D*ebitor ex delicto an ſit addicendus creditori. l.105. numer. 1.& 4.pag.467.& ſequenti.
*D*enarij valor traditur. l.114. num. 5.pag.478.
*D*elegato ſi ſit commiſſa cauſæ cognitio & non deciſio, an poſsit pronuntiare.l. 129.nu. 1. pag.493.
*D*eterminatio quę reſpicit plura determinabilia vniformiter determinat, l.200. num.98.pag. 580.
*D*eterminatio vt æqualiter determinet quæ requiſita interuenire debeant, & de huius regulæ intellectu, & declaratione, l.200.nu.140. vſque ad 145.pag. 589.& 591.
*D*iſpoſitio limitata limitatū producit effectū.1.part.rub. nu. 57.pag.15.
*D*iſpoſitio neceſſaria non poteſt prohiberi, 1. part.rub. nu.5. pag.23.
*D*iſputatio & interpretatio fori ſummę neceſſaria eſt.2.par. rub.num.9.pag.24.

Dilatio trium menſium vnica citatione ſtatuitur, ſecũdum legem ſtyli.38.num.41.pag.199.

Diffidatio quando locum habeat.l.42.nu.1. vſque ad 6.pag.223.& 224.

Diffidatio & prouocatio ſolum habet locum inter nobiles, l.43.nu.3.pag.228.

Diffidatio & reptatio deferũt ibid.num.8.

Diffidatio ſolũ procedit quando ex delicto reſultat aleuoſia (vt ita loquar) aut proditio,l.43.nu 84.pag.237.

Diffidationis æthimologia traditur,l.49.num.1.pag.258.

Diffidatio inquocunque crimine procedit,& Regium conſpectum non deſiderat,ſecus in reptatione,l.49. nu.17.18.& 19. pag.259.& 260.

Dilationis quæ ad probandũ dari poſsint.l.181. ex nu.1. vſq; ad 5.pag. 545.

Diſpoſitio quæ peccat in forma præferendo gradum inferiorem non annullatur in quãtum extat gradus ſuperior,l.200.nu.104.pag.580.& 581.

Domicilium ſimplex ſufficit ad hoc,vt quis in eo cõueniatur l.64.nu.47.pag.361.

Dominum ſi quis eſſe dicat ſatis concludit rei vẽdicationem, l.1.num.73.pag.46.

Dominus in inſtrumẽto procuratorio, pro procuratores ſati ſdat iudicio ſiſti iudicatum ſolui,l.10.numer.24 pag.92.

Domini domicilio libertus gaudet, & quaratione,l.32.nu.24.pag.170.

Donatarius ex regia donatione poterit ad regiam Curiam trahere illum qui ei grauamen inferat ſuper ipſa donatione,l.34.n.1.pag.173.

Donatio interpretatur ſecundum qualitatem donatoris,ibid.num.2.

Donatione facta, alicuius rei eccleſiæ vel clero ſi lis ſit ſuper ipſa, quis ſit iudex competens, ibid.nu.4.

Dolo leui,lata, aut leuiſsima culpa ſolũ delinquitur, l.63. nu.1.pag.337.

Dolus voluntati culpa ignorantiæ attribuitur,ibid.num.2.

Dormiens ſi delinquat, an & quando puniatur,l.63. num.24. pag.339.

Dolus in genere, an ſufficiat ad hoc vt homicida pœna ordinaria puniatur, l.63. numer.39. pag.341.

Dolus in genere & in ſpecie differunt,ibid.

Donatio an valeat inter abſentes,& an requiratur acceptatio, & quid iure veteri.l.187. ex nu. 1.vſque ad 6.pag. 550.

Donatio non inſinuata valet in eo in quo nõ deſideratur inſinuatio & exceſſu ſolũ vitiatur,l.200.num.108. pag.583.

Donatio in fraudem collectarum

rum non valet,l.212. num.3.pa. 618.

Donare poteſt pater filio, vt ordines recipiat, l.212, num.41. pag.618.

Dragmæ valor traditur.l.114. num.6.pag.478.

Duplũ pœna non poteſt egredi,& quomodo hoc duplum accipiatur.l.147.num.1.pag.611.

Dupli pœna ſimplum comprehendit,ibid.num.3.& 4.

Duelum & reptatio an idem ſit,l.43.nu.6.pag.228.

E.

EBrius delinquẽs quomodo puniatur,l.63.n.10. pag.33.

Emptor emens ſcienter rẽ alteri obligatam,non poteſt agere de euictione,l.4.nu.10. pag.67.

Emptor alicuius animalis in loco vbi campo reperitur ſuper eo conueniri poteſt.l.5. num.1. pag.69.

Emphyteota, ſi denunciat marito non cadit incõmiſſum,quãuis alienet ſine licentia vxoris quæ domina erat,l.10.numer.6. pag.89.

Enuntiatio qualitas quæ non pendet à voluntate enunciãtis & contrahentium,nullius conſiderationis eſt,l.64.numer.49.pag. 361.

Effractor pœna mortis plectitur,l.74.num.6.pag.401.

Epiſtola quæ exerceri queãt, l.66.nu.7.pag.370.

Epiſtolæ epithetæ quid,ibid. num.9.

Epiſtolis,antiquitus,iuriſcõſulti cõſuli ſolebant, ibid.nu.13.

Epiſtola poteſt quis citari,ibid. num.11.

Epiſtolarũ libros plures ſcripſerunt Iuriſconſulti, ibidem, num 8.

Epiſtolarum imperatorũ mẽtio ſit in multis iuris partibus, ibid.num.8.

Epiſtola & reſcriptum, idem l.66.num.6.pag.369.

Epiſtola conueniri poteſt inter abſentes,ibid. num.7.

Epiſtola negotia contrahuntur,ibid.

Epiſtola mandatum ſuſcipitur,ibid.

Epiſtola ſponſalia conſtituuntur,ibidem.

Epiſtola iuſiurandum poteſt præſtari,ibid.

Epiſtola venditio inter abſentes poteſt interuenire, ibid.

Epiſtola precario conſiſti poſſeſsio poteſt, ibid.

Epiſtola aſsignatur libertas, ibid.

Epiſtola donari aliquid poteſt ibid.

Exactor collectarũ Regi, obligatus manet elapſo tẽpore definito ad eas colligendas.l.106.ex num.1.vſque ad 4. pag.469.

Exceptiones dilatoriæ, ante litem

tem conteſtatam opponuntur,l.1.num.8.pag.34.

Exceptio dilatoria opponitur ad impediēdum litis ingreſſum,l.1.num.9.pag.34.

Exceptio quæ reſpicit potentiam teſtatoris,an poſsit tractari in iuditio poſſeſſorio,l.100. nu.167.pag.606.

Exceptio nullitatis vel quælibet alia admittitur aduerſus inſtrumētum exequibile, dummodo probetur intra decē dies à lege præſtitutos, ibid. nu.177. pag.607.

Exceptio & defenſio an differant,l.235.nu.1.pag.647.

Exceptionū quatuor ſunt ſpecies,ibid.num.2.& 3.

Exceptio peremptoria quę dicatur,ibid.num.4.

Exceptio litis finitæ quæ dicatur,ibidem,num.5.

Exceptiones peremptoriæ opponuntur intra 20. dies poſt cōteſtationem,ibid.nu.7.

Executio inſtrumēti quomodo fiat,l.161.ex nu.1. vſque ad 4. pag.531.

Exceptio præiudicialis conteſtationem impedit,ibid. num.8.

Exceptiones dilatoriæ quæ dicantur,ibid.num.9.

Exceptio declinatoria quæ ſit ibid.num.10.

Exceptiones peremptoriæ, vel dilatoriæ quæ opponuntur in vim dilatoriarum exceptionum proponuntur ante litis cōteſtationem,ibid.num.11.

Exceptiones priſcis temporibus à prætore poſtulabātur,ibidem,num.12.

Exceptionum formulæ quæ eſſent,ibid.num.13.

Excuſator & defenſor accipitur pro reo in cauſa criminis,l.39.num.19.pag.205.

Excuſator an admittatur pro abſente,l.65.num.3.pag.363.

Excommunicatus agere nequit nec eſſe teſtis,neque iudex, & de qua accipiatur excommunicatione, l.178.nu.1. vſque ad 8.pag.545.

Exiſtens cum Balliſta in vno territorio & percutiens cum ea aliū in alio territorio poteſt puniri à iudice loci percuſionis, l.9.num.8.pag. 87.

Exemplo Regis quando iudicetur,l.198.ex n.1. ad 4.pa. 560.

Expenſæ ſi liquidæ non ſint pro eis ſatiſdatur, l.27. num. 5. pag.137.

Expenſarum taxatio, an requirat partis citationem. ibid. num.6.& l.167.nu.1. & 2. pag. 537.

Expenſæ & ſportulæ neminē poſſunt in carcere detinere.l.99 num.1.pag.461.

Expenſæ vtiles & neceſſariæ &de earum taxatione,l.164.nu. 5.pag.535. & l.167.num. 1. pag. 537.

Expēſis debet abſolui ille qui abſoluitur in principali lite,nūquam

quàm enim actor habet iuſtam litigandi cauſam quando ſuper principali reum non condemnat,l.164.num 3.pag.535.

Expenſarum taxatio non requirit partis citationem,quando fuit contumax in lite principali,l.157.num.5.& 6 pag.537.

Expenſarum taxatio in ipſa ſententia interuenire poteſt,ibidem,num.6.

Error iuris,& facti in quo differant,l.65.num.27.pag.340.

Expreſſe non ſancitum,non præſumitur, neque ſubauditur, 1.part.rub.nu.50.pag.14.

Extenſio non fit in iure de perſona ad perſonam, 1. part. rub. n. 19.p.15.& l.42.nu.16 pag.225.

Extenſio permittitur, vt res ad ſuam naturam redeat.1.part. rub.num.63.pag.16.

Euocatio cauſæ fit quādoquis grauat' fuit in duobus actus interlocutorijs.l.48.num.11. vſq; ad 16.pag.255.

F.

Facultas regia an præſumatur interueniſſe ex lapſu 30 annorum, l. 200. num. 37. pag.577.

Famulus Regis trahere reum poteſt ad Curiam, l. 31. num. 4. pag.165.

Familiaritas multiplex eſt, l. 31 num.9.pag.168.

Famulus clerici non trahit reū ad clerici tribunal. ibid. nu. 19. pag.169.

Famuli ſtudentium gaudent eorum priuilegio,dum ſeruiunt & non aliter,ibi.num.23.

Familiaritas auget affectum cōſanguinitatis,ibidem,nu.98. pag.238.& 239.

Fama ſuſpitio & rumor in quo differant,l.55.num.8.& 19.pag. 260.& 291.

Fama duplex eſt, ibid.nu.17.

Fœmina propter maſculos remotiores,an excludi poſsit in melioratione tertij & quinti, l. 200.num.84.pag.580.

Fœmina quando & in quibus caſibus teſtis eſſe poſsit, l. 96. num.3.pag.456.& 457.

Fœmina in veteribus ſcriptis per Caſtorem ſolū iurabat, ibidem,num.2.

Fœmina per polucem quoq; iurabat erat enim antiquitus Deus communis maſculorū & fœminarum,ibid. num.3.

Fœmina teſtis non eſt de iure Pontificio,ibidem num. 4.

Fœminæ nō ſunt teſtes in cauſa criminis, niſi alij non reperiātur,ibid.num.5.& 6.

Feriæ nō conceduntur in regijs Auditorijs,l.158.nu.2. pag. 532.

Feriæ meſsium & vindemię in iuditio appellationis non conceduntur,ibid.num.3.

Feriæ menſtruę,quę ſint.ibidem,num.4.

Feriæ annuæ quæ ſint, ibidé, num.5.

Feriæ conceptiuæ quæ ſint, ibid. num.6.

Feriarum quatuor ſunt genera, ibid. num.7.

Feriæ ob Dei honorem quæ ſint, ibid. nu.10.

Feriæ præcidaneæ quæ ſint, l.156. num.9. pag.523.

Feſtorum dierum obſeruationes apud veteres adnotantur, ibid. num.13.14.& 15. pag.525.

Feudi dominus ſi lis feudales ſit, de ea cognoſcit. l.34. num.5. pag.171.

Feudi dominus eccleſiaſticus an habeat iuriſdictionem in laicum, ibid. num.8.

Ficta poſſeſsio non acquiritur per procuratorem, l.30. nu.47. pag.162.

Fictiones duæ non poſſunt interuenire, l.30. nu.39. pa.161.

Fideiuſſoris obligatio ſtricti iuris eſt, l.134. num.1. pag.497.

Filiusfamilias iudicio ſuper eſſe non poteſt, ſine patris cõſenſu, l.6. nu.12. pag.72. in fine.

Filiusfamilias in multis caſibus permittitur quod monacho denegatur, l.6. num.13. pag.73.

Filius patrem ſine venia in ius vocare non poteſt, l.28. nu.24. pag.151.

Filius per lapſum.30. annorũ excluditur à grauaminis impugnatione, l.200. numer.37. pag. 575.

Filijs præiudicat in legitima cõſenſus expreſſus, nõ tacitus, l.200. num.59.& 60. pag.579.

Filiorum aſſenſus cum lapſu 30. annorũ ſufficiens eſt ad inducendum primogenium, ibidem, num.54. pag.578.

Filius captiuus præteritus non rũpit, niſi reddeat interim, ita; teſtamentum ſuſtinetur, l.200. num.152. pag.600.

Filius ſi præteritus ſit in vno gradu, in alio vero inſtitutus ille ſolus viatur, l.200. num.114. pa. 598.

Fiſcus propria authoritate poterit occupare bona debitoris, quanuis ſint à tertio poſſeſſa. l. 4. num.25. pag.67.

Fiſci debitores abſque interpellatione in mora ſunt, l.24. nu. 1.& 2. pag.130.

Fiſcus, quid ſit, l.78. num.65. pag.414.

Fiſcus in quo diſtet ab ærario, ibid.

Fori æthimon traditur, l.125. num.1. pag.487.

Forum ſortitur quis ratione rei ſitæ, & an de re immobili ſicut de mobili hæc regula intelligatur. l.5. num.3. pag.69.

Forenſis ſi cõueniatur, debet ſatiſdare, l.5. num.7. pag.70.

Forum ſortitur quis ratione delicti, l.9. num.1. pag.85.

Forus an ſortiatur ratione mandati, l.9. num.2. pag.75.

Forus ſeruandus eſt, & proprie

prie forus quomodo ſumatur l.43.num.85.pag.137.

Forus vniuerſalis, proprie forus nuncupatur, ibidem, num.2.

Forus ad cauſarum deciſionem introductus eſt, ibid.num. 3.

Formæ duæ ſunt in iure alia iuſtitię contractus, alia ſolemnitatis, l. 200. numer. 61. pagina 579.

Forma iuſtitiæ ſufficit ad impleri quoad effectum, ibidem, num.62.

Forma ſolemnitatis in ſpecifica forma adimpleri debet, ibid. nu.63.

Forma ſolemnitatis ſi à lege requiratur non ſufficit adimpleri quoad effectum, ſed ipſamet ſolemnis forma à lege requiſita interuenire debet, idem, nu.64.vſque ad 67.

Forma legis 27. Tauri vtpote ſubſtātialis præciſe obſeruāda eſt, & in qualibet parte, etiam minima non mutanda, alioquin enim actus vitiatur, ibidem, numer.67.

Forma eſt de genere inuiſibilium, ibid.num.68.

Forma totum requirit à quo receditur, ſi recedatur à parte, ibid.num.69.

Forma.l.27.Tauri an ſit ſubſtantialis, an vero modalis, ibidem, num.70.& 71.

Forma legis 27.Taur.an indiuidua ſit, ita vt ſi ordo vocationum ab ea per ſcriptus non obſeruetur, corruat tota diſpoſitio, ibid.num.71.72.& 73.

Forma vbi requiritur non valet actus, modo quo valere poteſt, ibid.nu.76.

Formæ ſi adijciatur clauſula decreti irritantis cenſetur actus efficaciſsimè prohibitus, etiāſi in minimo forma mutetur, ibidem, nu.77.

Forma quando requiritur in aliquo actu, ita vt ſi ea nō ſeruetur non valeat, etiamſi in diſpoſitione adijciatur ad diſponēte, vt valeat act⁹ omni meliori modo quo poſsit, corruit ex defectu formæ, & in nihilo ſeruatur ibid.num.79.

Forma ſi requiratur, & ea nō ſeruetur, licet cauſa ceſſat, non ceſſat nullitas, ibid. nu.86.

Forma legis 27. in totum debet adimpleri, & quæ ſit ratio, ibid.num.90.

Forma legis 27.inſpicitur reſpectiue vnicuiquc gradui & perſonæ, non tamen reſpectiue toti diſpoſitioni, ibi. nu.105.

Forma ſi apponitur in gradibus illę inualidatur in quo egreditur à forma, cæteri vero gradus in quibus forma ſeruatur validi remanent, licet ſub vna clauſula contextu & diſpoſitione, ibid.num.107.

Formæ indiuiſibilitas accipiēda eſt in quodlibet gradu ſubſtitutionum, ibid.num.120.

Formã obſeruans & ei contraueniẽs in quo differant, licet actus, vtroque modo ſubſtineatur, ibidem, l.200.numer.132. & 133.

Forma legis 27. non ſeruata, & ſubſtitutionibus inualidatis, an bona libera remaneant, vel reſtitutioni obnoxia, ibidẽ, nu. 160.

Fructus differunt à re principali, & ideo ſpecialem requirũt ſententiam, & idem eſt in expẽſis quæ quoque ſpetialem requirunt condemnationẽ, ſunt enim articuli diſtincti, l.113.ex num.1. vſque ad 8.pag.476.& ſequen.

Fructus ſi debeantur officio iudicis & in ſententia ſint omiſſi amplius de eis non poteſt iudicari, l.251. num. 3. pag. 660. & 661.

Fructus ſi à parte petãtur duæ actiones ſunt alia de fructibus alia de re, ſpetialis, itaque ſentẽtia de vnoquoq; requiritur, ibibid.num.4.

Fructus non ſunt pars maiorãtus, ſed quid diſtrictum ab eo, l. 251.num.11.pag.657.

Fructus veniunt in petitionẽ hæreditatis, ibid.nu.14.

Fructus ſecundum iuris regulas pertinẽt ad legitimos poſſeſſores, ibidem, num, 18. pag.659.

Fructus veniunt in interdictis poſſeſſoriis, Ibidem, nu.19.

Fructus veniũt in iudicio vniuerſali, ibidem, num, num.21.

Fructus ſi non veniant deſinit eſſe remedium poſſeſſorium ibid.num.22.

Fructus in remedio tenutæ ſi omiſsi ſint à ſupremo Senatu iterũ de eis iudicari poteſt, ibid. num.37.

Fructus in remedio poſſeſſorio tenutæ à iudice ſupplentur, licet à parte non ſint petiti, ibidem.num.42.

Fuga ſola an reus condemnari poſsit, l.39.num.8.pag.204.

Fuga à militia reũ mortis militem efficit, ibidem.num.8.

Fuga à carcere reum confeſſum efficit, ibidem, num.13. pagin.205.

Fuga à domo, vel iuriſdictione antequam capiatur, an poſsit torqueri, ibidem.num.14.

Furioſus delinquens quomodo puniatur & in quó caſu, l.93. num.21.vſque ad 23.pag.339.

Furioſo ſubſtitutione factã nõ ſeruata forma & ordine preſtituto à, l. humanitatis. C. de impuberum, an in totum vitietur, l.200.num.87. pag.581.

Furtum quando dicatur manifeſtum, l.73.nu.1.pag.398.

Furtum manifeſtum eſt cum fur, cum re furtiua deprehenditur, ibid.nu.2.

Fur qui viſſus eſt furari manifeſtus quoq; dicitur licet cũ furto non fuerit deprehenſus, ibidem, num.3.& 4.

Furtum quãdo dicatur nõ manifeſ-

niſeſtum,ibidem,numer.3.pag. 399.

Fures domos ingredientes aut foramina facientes,qua pœna puniátur,l.74.nu.1. pag.400

Fur & famoſus latro quis dicatur,l.75.ex num.1. ad vltimũ, pag.401.

Furis pœna quæ ſit,ibidem.

Furtum domeſticum ponitur pœna furti & quomodo hęc regula accipiatur,l.144.num.1.& 2.pag.505.& 506.

Furta impunita fuerunt apud nõnullas nationes,l. 67.nu.4. pag.383.

Fur apud nonnullas gentes infamia non fuit notatus,ibidẽ, num.6.

G.

Eneralis diſpoſitio non comprehendit odioſa, 1.part.rubric.num.64. pag.16.

Genere ſuſpectus teſtis eſt in cauſa ſoceri,l.245.nume.1. pag. 650.

Generi an præiudicium afferat ſententia lata contra ſocerũ rem defendentem in iudicio ipſo ſciente,ibid.num.2.

Gener antiquitus vnà cum ſocero ſicut ſi eſſet filius balneum ingrediebatur, & qui hic eſſet mos,ibid.num.4.

Gradus ſubſtitutionis inualidus reſpectu formæ non adhibitæ,an ſtatim vitietur, an vero, quando caſus contingat, l. 200. num.150.pag.600.

Gregis tuitio antiqua eſt in Hiſpania.l.137.nu.1.pag.500.

Grex & eius paſtores à Rege defenduntur,ibidem, num.2.

H.

Æreditas iacens,an habeat poſſeſsionẽ,l.251. nu. 31. pag. 670.

Hæreditas iacens non datur ſuo hærede relicto, ibid. nu.32.

Hæreditas delata monacho, monaſterio acquiritur ſine facto monachi.l. 6. num. 16. pag. 73.

Hæres nõ tenetur ex delicto defuncti, niſi lite cũ eo conteſtata,niſi quoad rei perſecutionẽ, vel eius æſtimationem,l.67.nu. 1.pag. 383.& num.9.pag.384.

Hæres litis immotæ cum defuncto reus non fit,ibid.num.2.

Hæres pro fructibus ſubtractæ rei conueniri poteſt,licet cũ defuncto non fuiſſet lis cõteſtata,ibid.num.12.pag.384.

Hæres pro dãnis, & eo quod intereſt,& rei furatæ deterioratione conueniri poteſt, licet lis conteſtata cum fure non fuiſſet, ibid.num. 13.

Hæres furis non poteſt conueniri actione lucri ceſſantis,ſi lis non fuiſſet cũ defuncto conteſtata, ibid.num.14.

Hæres intra quod tépus poſſit conueniri in caſibus prædictis, nó conteſtatæ litis cum defuncto, ibid. num. 17.

Hæres non poteſt conueniri pro calũnia, niſi lite mota cum defuncto. l. 68. num. 1. pag. 385.

Haſta locare quid ſit. l. 219. n. 2. pag. 632.

Haſta debet interuenire quãdo bona vẽduntur, vt Regi ſolutio fiat, l. 219. num. 1. pag. 632.

Haſta interuenire debet in prædictorum bonorum venditione, ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia, ibid. num. 2.

Haſtæ ſolemnitas requiritur in vendendo, vel locando Regio tributo, ibid. numer. 2. ad finem.

Haſtæ ſolemnitas quæ eſſet antiquitus, ibid. num. 3.

Haſta publica quæ diceretur apud veteris, ibidẽ ad finem legis.

Hyppotheca ſequitur ipſam rem. l. 243. num. 1. pag. 649.

Hyppothecam habens præfertur omnibus priuilegijs perſonalibus, ibid. num. 2.

Hyppotheca perẽpta, an poſſit agi ad pretium, ibid. num. 3.

Hiſpalis forus obſeruatur, vt teſtes inſtrumentorum ſint Tabelliones, & alij nõ recipiãtur, l. 64. num. 1. pag. 353.

Homicidium caſuale & doloſum differunt. l. 63. num. 32. pag. 341.

Homicida culpabilis à quo dolus abfuit punitur pęna extra ordinem iudicis arbitrio, ibidem, num. 32. pag. 341.

Homicida in dubio ſemper præſumitur dolo occidiſſe, ibidem, num. 33.

Homicidium ſi fiat iuſu illius qui iubere poteſt à pœna ordinaria excuſat, l. 132. num. 1 pág. 496.

Homicidij calumnia ſolũ debetur quando homicida contumax eſt, l. 103. num. 1. pag. 466.

Homicidij calumnia debetur quoque in reo præſente, quãdo homicidium fuit culpæ, & non doli, ibid.

Homo liber vendi nõ poteſt, l. 80. num. 1. pag. 430.

Homo liber ſi vendatur venditor, & emptor ſciens pœna, legis Flauię de plagiariſpuniũtur, ibid. num. 2. pag. 431.

Homo liber ſi ſe vendi patiatur ad pretium participandum libertate omnino priuatur, ibidem, num. 5.

Homo liber qui ſe venales prębuit, etiam manumiſſus ad libertates proclamare non poteſt, ſicut antea erat, ſed efficitur libertiuæ conditionis, ibid. num. 6.

Homo liber, vt ſeruus fiat quæ requiſita deſiderentur, ibidem, num. 7.

Homo liber pignorari, neque donari poteſt, nec quolibet alio titulo in alium transferri, ibidem,

dem,numer. 8. pag.431.

Homo liber an per pactus cõ ſtituere ſe hominẽ alterius poſſit,ibidem,numer.9. & 10. pag. 432.

Homo liber ſi ad pretium participandum ſe venales præbuit illius vxor in libertatem poteſt eum reuocare & liber manebit, non autem libertinus, ibidem, num.11,

Hominis liberi emptor & vẽditor pœna mortis puniuntur, ibid. num.12.

Hominis liberi emptor, & venditor qua pœna puniantur de iure Pontificio ciuili, & Regio,ibidem,nu.13.14.& 16. pag. 433.

Homo liber vſucapi nequit, ibidem,num.17.

Homo liber pro eius redemptione poteſt ſe pignorare ſi captiuus ſit,ibidem,num.18.

Homo liber poteſt à patre pignorari, & vendi cauſa famis, ibidem.num.18.

Homo liber cauſa famis poteſt à patre occidi, & ædi, ibidẽ, num. 19.

Homo liber à patre venditus & liber effectus pretio ſoluto iterum redibat in patris poteſtatem,niſi tertio eſſet venditus,ibidem,num.19.

Homo liber an à patre vendi poſſet, l. 12. tabularum permiſſione aliave lege antea cautum fuiſſet,ibid.num.19. in fine.

Homo liber poteſt dari obſes pro pace indutijs vel ſecuritate, ibid.num.20.

Homo liber capi poteſt, vt ſeruiat creditori pro debito,qui additus dicitur, & de eo ad ſeruum diueritas,annotatur,ibidẽ, num.21.vſque ad 24. pag.435.

Homo liber additus dicebatur apud veteres qui pecuniæ damnatus,quia iudicatus ſoluere nõ poterat nexus in ſeruitutem creditoribus addicebatur, ibidem,num.22.

Homo liber additus cum iudicatum ſoluere nequiret, ſoluẽdo etiam citra voluntatem creditoris libertate potiebatur, & omnibus indultis quæ ad liberos pertinent, ibidem, num.22. & 23.pag.435.

I.

IAnus primus fuit qui æs ſignauit,l. 78. numer. 36. pag. 411.

Illuſtris perſona per ſe litigáre nõ debet, ſed procuratorem conſtituere,l.30.numer.10.pag. 158.

Impedimentus longum, & perpetuum quid ſit,l. 35. nu. 11. pag.179.

Impedimentus in caſu dubio ſemper interpretatur perpetuũ, ibid,num.14.

Impedimentum longum dicitur quando ſubeſt vltra ſpatiũ quin-

quinque annorum, ibidem, numer.13.

Impedimentum proueniens ex priuilegio, diſtat ab eo quod ex accidenti prouenit, l. 31. nu. 17. pag 180.

Impedimentum & priuilegiũ litem non differunt quando cauſa deſiderat celeritatem, ibidẽ, num.18.

Immunitas quæ competit ex priuilegio, vel mero iure in quo differant, l.35. num.4. pag.184.

Impoſsibile reputatur quod pendet à Principis voluntate, l. 39. num.27. pag.205.

Impetu delinquitur, & quomodo hoc contingat, l. 63. nu. 19. pag.339.

Interpretatio illa ſemper facienda eſt per quam reducatur ſubſtantia rei ad ſuam primordialem legem, & primeuum ius 1 part. rub. num.61. pag.16.

Interpretatio extrinſeca, & intrinſeca, valde differũt prima parte rubricæ, num. 78. pag. 18.

Interpretatione eſt opus in caſibus dubijs, 2. part. rub. num. 2. pag. 23.

Inſcriptio nõ attenditur quãdo eſt cõtraria ſcripturæ, 2. part. rub. num. 25. pag. 26.

Inſtrumenta producta ſuper non petitis nihil operantur, l. 1. num.19. pag.37.

Inauditus & indefenſus non punitur, l. 25. num. 1. pag.131.

Inuentus in Curia Regia, ibi non conuenitur, ſi habeat ius reuocandi domum. l.35. nu. 1. pag. 177.

Intellectus aptior dicitur qui verbis quadrat, l.35. num.66. pagin.189.

Interpretari eius eſt, cuius eſt condere, & quomodo hæc regula accipiatur, l.39. num.22. pag. 205.

Interpretari poſſunt iudex, & conſuetudo in caſu de qua tractatur ſi de verbis legis dubitetur, ibidem, num. 23.

Interpretatio neceſſaria, & inſcriptis redigendæ ſoli Principi licet, ibid. num.24.

Induciæ & treuga, an differant, l.41. num. 1. pag.215.

Induciarum definitio, ibidẽ, num.2.

Induciæ pro qualibet dilatione vſurpantur, ibid. nu.6.

Induicione pro intermiſsione furoris appellatę quoq; ſunt, ibidem, num.8. pag.216.

Induciæ & treuga temporales ſunt, ibidem. num.9.

Induciæ & ſecuritas, an differant, ibidem, num.10.

Inducijs ruptis à bona parte, an alia rumpere poſsit, ibidem, num.11. pag.217. vſque ad num. 19.

Inducię & pax in quo differãt, ibidem, num.30. & 31. pag.219.

Induciæ quibus modis fiant, & de pœna eas rumpentis, ibidẽ, nu.36. vſque ad vlt. pag.220.

Inqui-

Inquiſitio quid, l.50. num.1. pag.267.

Inquiſitio differt à denuntiatione, ibid. nu.2.

Inquiſitio differt ab accuſatione, ibid. nu.3.

Inquiſitio duplex eſt, ibid. nu. 4. & 5. & ſequentibus.

Inquiſitio generalis Regio mandato præcedente & in ſex caſibus fieri poteſt, l. 51. num.1. vſque ad 5. pag. 276.

Inquiſitio & in cauſis ciuilibus fieri poteſt, l.52. num.8. vſq; ad vltimum, pag. 279.

Inquiſitio permiſſa eſt pro ſtatu eccleſiæ, & ſubditorum, & vt grauamina tolantur, l.55. nu. 3. pag.288.

Inquiſitio ceſſat ſi accuſatio interueniat, ibid. nu.11.

Inquiſitio de iure canonico, & ciuili in quo differant, ibidẽ, num.14. pag.290. & numer. 24. pag.291.

Infans expoſitus ciuis dicetur illi⁹ loci vbi exponitur, l.64. nu.14. pag.354.

Indicium quotuplex ſit, l.62. nu.21. pag.331.

Incidens & emergens quæſtio in quo differant, l.158. num. 3. pag.528.

Indiuiduum quid & quibus modis. l.200. num.74. pag.582.

Indiuiduum vtile per inutile viciat, & corrumpit, ibidem nu mer.75.

Inſtitutio illius qui inſtitui poteſt non viciatur quanuis extraneus ei admixtus ſit qui inſtitui non potuit, l.200. num.126. pag. 594.

Inſtitutio facta cum conditione turpi, vel impoſsibili ea reiecta pura manet, ibidẽ. num. 127. & 128.

Incontinenti dicitur probari illud quod probatur intra terminum inſtantiæ, l.200. num.176. pag.608.

Iracundia & nonnulla de ea, l.60. num.2. pag.316.

Iudæi ab Hiſpania exacti ſunt à Gallia, & à Regibus Gothorũ & plura de hoc, l. 83. per totam pag.400.

Iudicium incipit à litis conteſtatione, l.1. num.1. & 3. pag.33.

Iuditium an incipiat à citatione, l.1. num.2. pag.33.

Iuditium cœptũ dicitur à citatione, formatum, & integrum à litis conteſtatione, l.1. num.4. pag.34.

Iuditium proprie à litis conteſtatione improprie vero à citatione inchoatur, l.1. numer.5. pag.34.

Iuditium initium ſummit à citatione quoad incommodum actoris, l.1. nu.6. pag.34.

Iuditium reſpectu rei incipit à litis conteſtatione eiusfauore, l.1. nu.7. pag.34.

Iuditium quoad innumeros actus incipit à citatione, l.1. nu. 10 pag.35.

Iuditium non conſiſtit ſuper non expreſsis in actione,l.1.nu. 17.pag.36.

Iudex ſuper non petitis non poteſt pronuntiare.l.1. num.18. pag.36.

Iuditium non extenditur vltra metas actionis,l.1. num. 22. pag.37.

Iuditium debita forma caret ſi libellus deficiat.l.1. num. 64.

Iudex à iuditio debet repellere obſcurum libellum,l.1.nu. 65.pag.45.

Iuditium nõ ſubſiſtit ſine petitione.l.1.num.66.pag.45.

Iudex non debet pronuntiare de his quæ non veniunt in actione,aut de eius natura ſunt. l.1.num.79.pag.47.

Iudex vltra petita poteſt pronuntiare,quando aliter cauſa nequit expediri.l.1. num.82. pag. 47.

Iuditij natura magis inſpicitur quam modus agendi.l.1.nu. 83.pag.47.

Iudex independentibus vltra petita poteſt pronũtiare.l.1. nu. 84.pag.48.

Iudex &ſi res ſpoliata tãtum petatur,poteſt in ſpolij pœnam condemnare.l.1. nume.85. pag. 48.

Iudex &ſi petatur, vt confirmetur electio,poteſt pronũciare,vt infirmetur,ibidem. nu.86.

Iudex in conſecutiuis &acceſſoris,poteſt pronũtiare,licet petitum non ſit,l.1.nume.87. pag. 48.

Iuditiũ vniuerſale eſt quoad omnia capita quæ in eo inſunt, ibid.num.91.

Iudicis officium reſpiciunt ea quæ poſt litis conteſtationẽ eueniunt,l.1.num.97.pag.49.

Iudex in criminalibus, & vltra petita condemanre poteſt. l.1.nu.98.pag.49.

Iuditium ciuili reſpicit ius radicatũ in agente, ſecus in criminali,lex.1.num.100.pag 49.

Iuditium corruit ſine curatore in lite minoris,l.2. nu.5. pag. 52.

Iuditium ſemel ſuſpectum, etiam redditur in inuitum.l.27. num.3.pag.136.

Iudex delegatus non citat per ædicta,ibidem, nu. 10. pag.137.

Iudex intra triginta dies ſindicatus procuratorem cõſtituere non poteſt,l.30.num.57.pag. 163.

Iuditium quotuplex ſit,l. 62. num.21.pag.331.

Iudex procedẽs ex officio requirere debet offenſus,an accuſare velint.l.79.ex num.1.ad vltimum,pag.428.& 429.

Iudex cognoſcens de cauſa principali vniuerſam incidentẽ quæſtionem examinare poteſt, l.100.num.171.pag.607.

Iudices ordinarij ſi duo ſint, vnus ſine alio ſententiam proferre poteſt ſecus indelegatis,

vel

vel arbitris, qui omnes debent iudicare, niſi aliud à litigatoribus prouiſus ſit.l.218.num.1.& 2. pagin.624.

Iudex in ſindicatu adeſſe debet triginta diebus continuis. l. 135.num.2.p.498.

Iudex reſidere non debet poſt triginta dies, poſt eos tamen poſſunt terminare cauſæ contra eũ intra triginta dies inceptæ, ibidẽ num.3.

Iudicis officium eius ſententia extinguitur, l.251. pagi. 654. num.2.

Iudex apud quem res cum fructibus petita fuit, ſi fructus omiſſerit, an de eis iudicare poſſit ibid.n.1.

Iudex, de qua re cognoſcere incępit, pronuntiare debet, ibid. num.5.

Iuramentum appoſitum in fędere obſeruandum eſt, l.41.n.28 pag.219.

Iuramentum viri & mulieris differebant antiquitus, l.96. n.1. & 2.pág.456.

Iuramentum promiſſorium, & aſſertorium, in quo differant, l.128.nu.3.p.492.

Iuramentum fieri non debet tactis rebus ſacris, l.240.nu.1.vſque ad 5.pag.646.

Iuramentum antiquitus fiebat per ſacra, & ſuper ardentes victimás.l.240.nume.6. pagina 649.

Iuſiurandum antiquitus gladio arrecto, & alijs fiebat ceremonijs, ibid.nu.6.& 7.

Iuſiurandum, quando publicè præſtandum erat adhibebantur, qui præiurationes facerent, ibid.nu.7.& 8.

Iuramentum deferens illud recuſare nequit ſi referatur a litigatore.l.249.numer. 1. pagin. 653.

Iuramentum triplex eſt, ibid. nu.2.

Iuramenti iudicialis vis eſt, vt is cui refertur ſi recuſet litem amittat, ibid.nu.3.

Iuriſdictio iudicis delegati perpetuatur per ſolam citationẽ etiam ſi nondum ad notitiam citati peruenerit, l.1.nume. 12 pagin.35.

Iuriſdictio penes Regem ſolam conſiſtit.l.37.num.4.pagin. 191.

L.

LEX Duodecim tabularum pleniſsimam dedit poteſtatem hæredis inſtituendi, prima part.rubric.numer. 12.pagina.7.

Leges fori ſolum locum habent, in his in quibus vſus eas admiſsit, & ideo alleganti eam incumbit vſus probatio, 1 par.rub. num.36.pag.11.

Leges fori ideo requirũt vſ⁹ probationẽ, quia ab ipſo vſu deſcẽdunt

dunt,1.part.rub.nu.38.pag.12.
Legum peculiare eſt, vt vſu earum non ſit opus,1.par.rubr. num.40.pag.12.
Legis promulgatio, & vt a populo recipiatur neceſſaria ſunt ad eius validitatem,1.par.rub.n. 41.pag.12.
Lege promulgata ab ea non eſt diſcedendum,1.parte rub.nume.42.pag.12.
Leges antiquitus in ærario recondebatur,& quæ eſſet ratio,1. p.rub.num.43.pag.13.
Legis iuſtitia ſemper præſumitur 1.part.rub.numer.45.pagin.13.
Leges ſtyli alleganti non incumbit onus probandi vſum eas recepiſſe,prima parte rub.n.46. pag.13.
Leges ſtyli connumeratur inter alias Regias ſanctiones,1.p. rub.num.47.pag.13.
Leges Regni recentiores explicite declarari debebant vſus probationem requiri in ſtyli legib' ad hoc vt eius probatio eas alleganti incumberet,1.p.rub.n. 49.pag.14.
Leges reſtricte intelligi debeat,ſi ex eis inducatur iuris correctio,prima par.rub. num. 53. pag.15.
Lex quæ aliam excepit,exorbitans dicitur. 1.par.rub.nu. 54. pag.15.
Lex noua nunquam antiquæ derogat,niſi explicet, & ſpecialiter & nuncupatim prouideat, prima parte rubricæ,n.55.pa.15.
Leges ita interpretari debent, vt vna aliam non lædat, etiam verba impropriando,1.p. rub.num.60.pag.16.
Leges vt conſeruentur,multa debent permitti,1.p.rubr. n. 62. pag.16.
Lex quia vetus non eſt abijcienda,prima part. rubr. nu. 68. pag.17.
Legis nouæ condendæ, qui cauſam dabat apud Eginetas execrabilis fiebat,1.p.rub.nu.69. pag.19.
Leges, vt Licurgus faceret perpetuas quandam fecit fictionem Appolinej,ſcilicet, eas conſulturum,1.p.rub.num. 70. pagin.19.
Leges eſſe perpetuas Iuſtinianus, & ante eum Numa Põpilius voluerunt, & ſemper in intentione legis conditoris eſt, vt perpetua eius lex fiat.1.p.rub. nu.71.pag.19.
Leges ſtyli a quo Rege fuerint latæ,prima parte rubr.num. 72. pag.19.
Lex declaratoria non regulatur ſecundum legem quam declarat,nec efficitur eius naturæ, ſed tanquã noua ſanctio in omnibus accipienda eſt,1.p.rub.nu. 74.pag.20.
Leges declaratoriæ fori innumeræ ſunt in noua compilatione, in quibus non requiritur

tur probatio vſus, ſicut deſideratur in ipſis fori legib',1.par.rub. num.75.pag.20.

Lex fori inſerta in compilatione, nomen legis fori amittit, & lex recopilationis cenſenda eſt.1.part. rub. numer.76.pag. 20.

Legum inuſitatarum ſanctio, nunquã præſumitur.1.part.rub. num.95.pag.20.

Legem nullam ſacrauit Alexander Seuerus quin prius de ea cõſuluiſſet plures diſertiſsimos 1.part. rubr. num.97. pagin.21.

Lex iuſta dicitur quæ præcedente examine fit.1.par.rub.nu. 98.pag.21.

Leges promulgantur ad reſecandas dubias opiniones doctorũ quæ illa quæ opinio, tãquam verior eligitur, redigitur in legem prima part. rub. num. 99. pag.21.

Lege lata ſecundum eam eſt pronunciandum, & non diſputandum de eius validitate, vſu & firmitate, 1. partrub. nu.100. pag.21.

Legis verba licet præciſam interpretationem admittunt, & quomodo hoc accipiatur.2.par. rub.num.6.pag.23.

Lege etſi caueatur, vt ſuper ea non fiat interpretatio, accipitur de hominis non legis declaratione.2.part. rub .nume.8. pag.24.

Legum ambigua declarare ſolum Regi licet. 2. part. rubr. num.10.pag.24.

Legis diſpoſitio ad præterita non trahitur. 2. part.rub. num. 15.pag.25.

Lex declaratoria ad præterita extenditur.2.part.rub.nu.16. pag.25.

Leges ſtyli tanquam declaratoriæ ad præteritos caſus retrotrahuntur.2.par.rub. nume. 17. pag.25.

Leges nonnullæ ſtyli declaratoriæ ſunt. 2. part.ubr. num. 18. pag.26.

Leges aliquæ ſtyli correctoriæ ſunt.2. part.rub. nu.20.pag. 26.

Leges aliquæ ſtyli, nec interpretantur, nec corrigunt, nec nouam ſanctionem ædunt, ſed alijs iuribus conueniunt. 2. parte, rubr. numero. 21. pagina 26.

Lex in dubio declaratoria cẽſenda eſt. 2. part. rub. num. 23. pag.26.

Leges ſtyli in caſu dubio tanquam declaratoriæ accipiendæ ſunt.2.par..rub.numer.24.pag. 26.

Lex in aliqua parte correctoria, in alia declaratoria ſcinditur & declaratoria ad caſus præteritos, correctoria ad futuros tãtum extenditur. 2.part. rub.nu. 26.pag.26.

Leges fori poſt leges partitæ conditæ fuerunt contra Greg. opinio-

opinionem, l.43. num.90. pag. 238.

Lex declaratoria ad caſus prçteritos trahitur, l.200. numer. 2. pag 567.

Lex 27. Tauri, an ſit declaratoria, correctoria, vel noui iuris deciſiua diſputatur, ibidē. nu.1.

Leges Tauri, an generaliter declaratoriæ ſint, ibid. num.3.

Lex 27. Tauri partim eſt correctoria, partim declaratoria, partim noui iuris deciſiua, ibid. num.17. pag.570.

Lex & pragmatica ſanctio dominæ Ioannæ Regnæ noſtrç, circa intellectum legum Taurinarum, quomodo interpretāda ſit, ibid. l. 200. num. 18. pag.570.

Lex quanuis ſtatuat, vt eius deciſio trahatur ad caſus prçteritos nō debet trahi ad illos in quibus tolleretur ius tertio quæſitum, ibid. num.21. pag.571.

Lex etſi ſpecialiter ſanciat, vt eius deciſio extendatur ad præterita negotia non comprehendit ea quæ deciſa ſunt, ſententia tranſactione, ſolutione, vel prçſcriptione, nec ea de quibus lis pēdet, ſaltem in ſecunda inſtantia, ibid. num. 24.

Lex declaratoria ad perfectos & conſumatos actus non trahitur, ibid. num.25. pag. 572

Lex etiam actum futurū non reſpicit ad tollendum ius tertio quæſitum, ibid. num. 26.

Lex nunquam fruſtra æditur, & in caſu non neceſſario, ibidē, num.27. & 28.

Lex declaratoria & ſi ex ſui natura trahatur ad præterita negotia, quando tamen formam adhibet, quoad eam nunquā diſpoſitio ad præterita trahitur, ibidē, nu.29. pag.572.

Lex 27. Tauri quæ de tertio loquitur, an habeat locum quādo de omnibus bonis primogenium inſtitutum ſit, ibid. nu.30. pag.573.

Lex quando ſi contra fiat, vt ipſa ſancit nullitatem actus ponit, dicitur inductiua formæ, l. 200 num.63. pag.580.

Lex 27. Tauri & forma ab ea requiſita indiuidua eſt, reſpectu cuiuslibet gradus, non totius diſpoſitionis, ibidem, nu. 101. pag. 588.

Lex 27. Tauri & ordo ab ea perſcriptus, an gradū faciat in qualibet perſona, an vero in genere perſonarum, ibidem, numer.102.

Lex ſemper debet operari id ad quod lata fuit, l. 200. nu. 134. pag.597.

Lex Taurina in transferenda poſſeſsione ſine actu apprehenſionis non reſpexit fauorem ſuccedentis, ſed fundatoris primogenij, ibidem, nu. 170. pag. 607.

Leges regni in quo auxerunt legitimam filiorum, l.214. num. 1. pag. 614.

Legem naturę nullum tempus delere poteſt,l.238.num.9.pag. 652.

Legatus ius habet reuocandi domum,l.35.nu.2.pag.178.

Legatus vel ijs qui teſtimonij perhibendi,vel ius dicendi cauſa,vel ad litem ciuitatis ſuæ proſequēdam, vel aliam ſimilem in Curiam ſit euocatus apud Curię iudices conueniri nequit,ibidē, num.2.& 3.pag.178.

Legatus priuilegio reuocandi domum potitur,necnon & eo, vt dum legatione fungitur in ea non conueniatur, ibidem, nu.3.

Legatus & cauſa reipublicæ abſens in Curia,ſi aduerſus eum ſentētia in ea feratur reſtitui poteſt,ibidem,num.5.6.& 7.

Legatus dicitur Curiæ procurator illarum ciuitatum quæ in Curijs ſuffragium habeāt, & ita reuocandi domū priuilegio potitur,& ne cōueniatur in domo dum legationis officio fungitur, ibid.num.9.pag.179.

Legatus & ille qui habeat impedimētum longo tempore duraturum,licet habeat priuilegiū reuocandi domum, ita vt in Curia non conueniatur non tamen habet priuilegium litem differēdi,donec reuertatur in domum ſuam , hoc enim caſu mittere debet procuratorem , ibidem num.10.pag.179.

Legatus ſi cauſa celeritatem requirat, tunc quanuis gaudeat priuilegio reuocādi domum, & trahendi iuditium ad eius domicilium,ibi tamen ſtatim erit experiendus, nec impedimentum legationis hoc caſu litē differet, ibidem,num.17. & 18. pag.180.

Legatus ſi ſuffragio dignitatem,& munus perceperit,an habeat priuilegum reuocandi domum,ibidē,num.19. & 20. pag. 180.

Legatus ſi lis moueatū: ſuper re mobili , & ſemouenti an habeat priuilegium reuocandi domum,& in ea litē differendi donec legatio finita ſit, ibidem,nu. 23.pag.181.vſque ad numer. 29. pag.182.

Legatus qui reuocandi domū priuilegio potitur ſi alios ipſe in Curia conuenerit ab ipſis in ea reconueniri poteſt ; nec hoc caſu reuocandi iuditium reconuētionis ad domum ſuam priuilegio potietur,ibidem, num.31.

Legatus in cauſa appellationis reconueniri non poteſt, ibidem,num.32.pag.183.vſque ad num.37.

Legatus ciuitatis alicuius cauſæ ſpecialis,licet Regio mādato ad curiam acceſſerit reuocandi domum priuilegio non gaudet, ibidem,ex numer.38.pag.183.& 184.

Legatus in Curia conueniri poteſt ſi priuilegio reuocādi domum expreſſe renūtiauerit,ibidem,num.40. pag.184.

Legatus

Legatus ſi priuilegium reuocandi domum non allegauerit in Curia conueniri poteſt, nec de nullitate poſt ſententiam dicere poterit, ibid.num.41.

Legatus qui priuilegio reuocandi domũ potitur, an debeat præſtare cautionem iuditio ſiſti, ibidem, num.42.pag.184. vſque ad num.44.

Legatus munere functo poteſt in Curia conueniri, ſi ibi ſubſiſtat, ibidem, num.44.pag.185.

Legato tempus debet præſtitui à magiſtratu Curiæ intra quod domũ reuertatur, nec interim inCuria conueniri poteſt, ibid.num.45.& 46.

Legatus ſi conueniatur pro contractu celebrato extra domicilium, & eius Prouintiam, an habeat priuilegium reuocandi domum, ibid.num.47. & 48.

Legatus ſi ante aſſumptũ offitium in Curia cõtraxiſſet, an habeat priuilegium reuocandi domum, ſi in Curia conueniatur, ibidem, num.49. vſque ad num. 66.pag.186.& 189.

Legationis priuilegium accipitur de his quæ ante legationẽ habuerit, lex 35. numer.27. pag. 182.

Legitimatio filij nõ poteſt peti per procuratorem, l.30.nu.56. pag.163.

Legitima audebatur in ſingũlis corporibus, l.213. num. 2. & 4.pag.626.

Legitimum non eſt tertium meliorationis reſpectu filiorũ, ibid.nu.3.

Legitima filiorum de iure veteri quæ eſſet? l.214.num.2. pag. 627.

Libellus neceſsarius non eſt, qualiſqualis tamen petitio, licet verbalis deſideratur, l.1. nu.80. pag.47.

Libellus certus eſse debet, l. 1.num.70.pag.45.

Libertus pro patrono & è cõuerſo, patronus pro liberto ſine mãdato agere poſsunt, l.10.nu. 11.pag.90.

Lis ardua fuit, an à conteſtatione, an à citatione iudicium inciperet, l.1.nu.13.pag.35.

Lite conteſtata non poteſt innouari, l.1.num.14.& 15. pag.36.

Litis conteſtatio habet vim quaſi contractus.l.1. numer.16. pag.36.

Lis non poteſt introduci ſuper non conteſtatis. l.1. num.22. pag.36.& 37.

Lite non conteſtata corruit iudicium.l.1.num.26. pag.38.

Lite conteſtata non admittitur actionis mutatio, l.1. nu.40. pag.41.

Litis conteſtationis æthimõ ad notatur, l.1.n.41.& 42.pa.41.

Litis conteſtatio actiua & paſſiua ſignificatione ſumitur, l.1. num.46.pag.42.

Litis cõteſtationis proprietas deducitur ex atteſtatione, & teſtifi-

ſtificatione,l.1.nu.49.pag.42.

Lis conteſtata dicitur cum iudex per narrationẽ negotij cauſam audere cœpit,l.1.nume.50. pag.42.

Litis conteſtationis diffinitio adnotatur,l.1.num.51.pag.42.

Litis conteſtationis actus pręcipuus eſt,inter omnes alios iudiciales,l.1.num.52.pag.43.

Litis conteſtatio ſi omittitur, nulla lis redditur,l.1.num.53. pagin.43.

Litis conteſtatio eſt iuris publici.l.1.nu.54.pag.43.

Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ſummarijs.l.1.n.55 pag.43.

Litis conteſtatio non deſideratur in tribunalibus ſuperioribus.l.1.nu.56.pag 43.

Litis conteſtatio, an fiat per confeſsionem,l.1.n.56.& 57. pagin.43.

Litis conteſtatio, an fiat per negationem,ibid.nu.58.

Litis conteſtationis effectus propriè ex negatione, non autẽ ex confeſsione rei reſultant,l. 1. num.59.pag.43.

Litis conteſtatio olim pluribus verbis fiebat.l.1.num. 61. pagin 44.

Litem conteſtari,etiam eſt teſtes producere,vocare & nominare,l.1.num.58.pag.43.

Litis conteſtatio iure Regio, quibus verbis fiat,l.1.nu.61. pagin.44.

Lite conteſtata actio mutatur quando ante litis conteſtationẽ, actionis concluſio & declaratio, non interfuit,l.1.num.61. pagina.44.

Liuor,quod ſit,l.98.numer.1. pag.461.

Liuor,& ſanguinis effuſio,idẽ ibidem.

Liuor pro iniuria quoque accipitur,ſine ſanguinis effuſione, ibidem,nu.3.

Liuor accipitur pro percuſionẽ,aut contuſione,ibid.nu.3.pagin.462.

Liuor in Eccleſiaſtico,quomodo accipiatur,ibid.nu.vltim. pagin.462.

Lucra acquiſita inter virum & vxorem,iure veteri inter eos cõmunia erant,l.203.num.6. pagi. 609.

Lucra ex lege Romuli fuot cõmunia inter coniuges, ibidem, num.4.

Lucrorum communicatio, quo nomine apud veteres nuncuparetur.l.203.nu.5.p.608.

Lucra in aliquibus,non tamẽ in omnibus nuptijs antiquitus, inter virum & vxorem communicabantur,ibid.nu.6.

Lucra non erant communia inter virum & vxorem apud veteres,quando vxor tantùm in lecti partem veniebat ibidem numer.7.

Lucra communia erant inter coniuges cum in manum manci

pium quæ viri vxor couenicbat ibidem.

M.

MAgiſtratus ipſe citare reũ poteſt, vt iudicio ſuperſit, l.21.nu.2.pag.122.

Magiſtratus qui eius perſona reum citat, non aſtringitur cauſas ſuæ citationis exprimere.l.21 nu.2.pag.122.

Magiſtratus bene poteſt aſsignare litigatori diem ad comparẽdum in cauſa appellationis, vel alia, licet a lege dilatio præfixa ſit, hæc enim accipitur, niſi iudex eam præſtituerit.l.22.nu.9. pag.126.

Magiſtratus creati ſunt a Rege, vt ſubditorum commodis conſuleretur, l.37.nu.5.pag.191.

Magiſtratus occiſionem Rex vlciſcitur l.142.nu.1.pag.504.

Magiſtratus occiſſor, an incidat in crimen læſæ Maieſtatis, ibid.num.2.

Magiſtratus occiſsioni ſi quis opem, vel conſilium adhibuerit, qua pœna puniatur, ibid.n.2.

Magiſtratui iniuria irrogata, an ipſimet Regi irrogata videatur, ibidem.

Magiſtratus offenſor ſæuera pœna plectitur, & de quibus Magiſtratibus iura loquantur, ibid. num.3.

Magiſtratus rem alienam cauſa officij contrectans pœna furti afficitur.l.147.num.1.pag.508.

Magiſtratus qui rem alienam intercepit peculatus, & de reſiduis iudicio animaduertitur.

Maioratus induci poteſt ex ordine ſuccedendi, in vno ex familia l.200.nu.38.pag.575.

Maioratus inducitur ex lapſu triginta annorum, ibidem, n.39. & 40.

Maioratus induci poteſt ab vna progenie, ordine ſuccesſiuo, abſque primogenij fundatione, ibidem, num.42.pag.576.

Maioratus inſtituere nequit maritus, ex bonis conſtante matrimonio acquiſitis, niſi vxoris conſenſus interueniat in ea portione, quæ ei ex lege competit, l.205.num.4.pag.603.& 604.

Maioratus ſi petitus ſit cum fructibus in remedio tenutæ, & Senatus fructus omiſerit, an peti poſsint apud eoſdem iudices tenutæ, an verò ſit articulus propietatis, & ad Chancellarias remiſsio eorum fieri debeat.l.251. num.7.pag.660.& 661.

Mandati ratione non ſortitur quis forum.l.9.num.11.pag.87.

Mandatarius ſortitur forum loci commiſsi delicti, ibid.nu.11. & 12.

Mandans & mandatarius obligantur quilibet de perſe, & ſic quilibet conuenitur in ſuo foro: mandans vbi mandauit: mandatarius, vbi delictum commiſ-

ſit idem, numer.12.

Mandatum nō requiritur ad defendendum, quilibet enim quanuis extraneus ſit, ſine mandato reum abſentem, poteſt defendere, & pro eo reſpondere, l.10.num.15.pag.90.

Mandatum quanuis non requiratur ad defendēdum abſentem reum cautio tamen de rato in defenſore deſideratur, licet in aliquibus caſibus, nec ſatiſdatione ſit opus, ibidem nume.16. & 17.pag.91.

Mandatum nec cautio nō requiritur quando quis abſentem exactis cauſæ, vult defendere, nec alijs allegationibus & probationibus vti deſiderat, ibidem num.19.

Mandatū, nec ætas, nec capacitas, requiritur ad defendendū reum, exactis cum minor ruſticus & mulier, defendere poſſint, ibidem num.20.

Mandatum non requiritur in Prælato, quando iudicio adeſt ad defendendam Eccleſiam, ibidem num.21. Qui nec ſatiſdare de rato aſtringitur, vt ibi adnotatur.

Mandatum, nec cautio, non requiritur in patre qui iudicem addit pro filij defenſione, ibidē num.22.

Mandatum domini præſentia reuocatum manet, & quomodo hoc accipiatur, l.13.num.1.& 2. pag.100.

Mandatū non finitur lata diffinitiua ſententia, cum & prouocare procurator aſtrictus ſit, ibidem num.3.pag.101.

Mandatum finitur lata difinitiua ſentētia, & appellatione interpoſita, proſequitur enim appellationem nō aſtringitur procurator volens tamē, poteſt proſequi ſine nouo mandato: niſi ſit ſit procurator ad certā cauſam; hic enim nec volens appellationem poteſt proſequi, ſine nouo mandato, ibidem num.8.& ſeq. pag.101.& 102.

Mandatum licet, non producatur in litis initio lis nulla non efficitur, dummodo procurator offerat mandatum ante diffinitiuam ſententiam, l.16. nu.1. & 2. pag.106.

Mandatum ſi producatur à procuratore, & aduerſus id à litigatore allegetur, prius de mandato à iudice cognoſci debet; antequam progrediatur in lite, ibidem num.4.& 5.pag.107.

Mandatum in litis exordio oſtendi debet, ex legibus Regni, ibidem num.5.in fin.

Mandatum debet produci in ſcriptis, nec per teſtes probatur; inſtrumentum enim deſiderat; ibidem num.6.

Mandatum de iure communi ſufficit probari per teſtes, ibidem num.7.

Mandatum de iure Regio in ſcriptis deſideratur, & ipſum

 mec

met mandatum procuratorium produci debet: nec ſufficit tabellionem fidem adhibere, de mandato, ibidem, numero 8. pagina 108.

Mandatum productum ante diffinitiuam confirmat retrogeſta. ibid. nu. 9.

Mandatum licet non habuiſſet procurator initio litis, ſi ante ſententiam recipiat & producat, valet ſententia, retrotrahitur enim ad omnia acta iudicij, ibid. num. 10.

Mandatum ſi producatur poſt diffinitiuam lite pendente in gradu appellationis, verùm retrogeſta ratificentur, ibid. nume. 11. vſque ad 15. pag. 108. & 109.

Mandatum generale, non extenditur ad iuramentum de callumnia præſtandum, l. 50. nu. 24. pag. 160.

Mandatum ſpeciale, an requiratur in iuramento de veritate, & in quo differat de iuramento callumniæ, ibidem nu. 27 pag. 160.

Mādatum ſpeciale, in quibus cauſis requiratur. l. 30. num. 60. pag. 163.

Mandans omnino obligatur, & tenetur, ac ſi feciſſet, l. 50. nu. 57. pag. 273.

Mandans delictum fieri ficte, videtur facere vere enim ſolum fit per committenter, & ideo faciens eſt principalis, mandās acceſſorius, ibidem num. 61. & ſeq.

Mandans & mandatarius reſpectu delicti ſecuti, in quo differant, ibid. vſque numerum 66. pag. 274.

Mandatum acceptari debet ad hoc, vt obliget mandantem, ibid. num. 67.

Mandans non obligatur quādo alioquin mandatarius facturus erat, ibid. nu. 69.

Mandans non obligatur quāuis mandatarius acceptauerit ſi mandato ſpreto ex interuallo delictum à mādatario commiſſum ſit, ibidem num. 70.

Mandans ex aliorum opinione tenetur, quanuis longo tempore elapſo, niſi mandatum reuocauerit, ibid. nu. 71. pag. 274.

Mandans initius punitur ſi mandatarius facturus erat, quāuis mandatum non interueniſſet, quo caſum mandatum vim conſilij obtinet, ibid. nu. 73.

Mandans, exortans, perſuadens, conſulens, commendans, permittens, & demonſtrans, differunt in iure, ibidem num. 74. pag. 274.

Mandans quibus verbis mandare debeat, vt delictū eius agnoſcatur, ibidem, nume. 75. pagina 275.

Maritus conſtante matrimonio acquiſita bona vendere poteſt, niſi dolo vendiderit, l. 205. numero 1. pagina 611.

Maritus conſtante matrimonio

alio, ſicut vendere poteſt acquiſita bona, ſine vxoris permiſsione, poſſet quouis alio titulo alienare; ibidem numero.2.pagin. 611.

Maritus vxore non conſentiente, an poſsit donare bona quæſita conſtante matrimonio, ibidem num.3.pag.611.

Maritus conſtante matrimonio de bonis acquiſitis, an poſsit prælegatum, & meliorationem primogeniūque inſtituere, ibidem num.4.pag.612.

Maritus conſtante matrimonio, bona acquiſita adminiſtrare poteſt, ibidem nu.5.pag.612,

Maritus in alienando lucrã, nõ debet egredi formam legis, ibidem num.6.

Maritus an totius rei acquiſitæ dominus ſit vxore viuente, ibidem num.7.pag.613.

Maritus res emptas cum vxore communicat, quanuis eius nomine non emat, ibidem nume. 11.pag.613.

Maritus dimidię portionis lucrum in vxorem transfert, ſine vlla tradditione, ibidem num. 12.

Maritus, ſi vxori donat conſtante matrimonio, transfert dominium rei donatæ in vxorem ſine tradditione; ibidem numé. 13.pagin.613.

Maritus, an ſit dominus lucrorum conſtante matrimonio, & eo ſoluto ad communicadum ſolum aſtrictus ſit, an verò in vita mariti vxor ſit domina, diſputatur, ibidem num.14. vſquè ad numerum 16.

Maritus ex bonis lucratis, matrimonio durante, nonnulla donare poteſt, cum moderatione ſcilicet, ibidem numer.17. vbſq; ad .19.pag.614.& 615.

Maritus vendere poteſt, non donare, quia in venditione pretium ſuccedit loco rei, inquo habet vxor dimidiam, donare verò eſt perdere, ibidem num.20. pag.615.

Maritus donando, ſuo iure vtitur, nec in hoc fraus, nec dol⁹ interuenire poſſunt, ibidem numer.23.pag.616.

Maritus ſi donet vxore non conſentiente, vxori debet reſtituere dimidiam partem rei dodonatæ, & donatarius, ſi maritus non reſtituat, ad prædictã reſtitutionem aſtrictus eſt, ibidem num.25.pag.616.

Maritus, ſi donet conſentiente vxore, mortuo marito, non poteſt repetere contra Auendañi opinionem, ibidem numer. vltimo pag.616.

Maritus & vxor, ſi ſimul obligentur, tanquam duo rei debendi vterque conueniri poteſt, leg.207.numero primo, pagina 617.

Maritus ſolus, ſi obliget ſe re-

pectu lucrorum,&vxor quoquè obligata manet,ibidem numer. 4.pagin.618.

Maritus à debitore vxore inuita poteſt in ſolutum rem accipere,ſub conditione,vt filius primogenitus in ea ſuccedat,l.208. numer.1.pag.619.

Maritus non poteſt, de bonis communibus primogeniũ inſtituere, ſine aſſenſu vxoris, ibidem num.5.pag.621.

Maritus conſtante matrimonio omnes fructus ſuos facit,pro oneribus ſubſtinendis, ibidem numer.6.pag.621.

Maritus conſtante matrimonio,ſine vxoris conſenſu poteſt expendere debita, & res mobiles, ibidem numero.6.&.7. pagin.622.

Maritus conſtante matrimonio fructus lucratur.ſiue ſint induſtriales naturales vel ciuiles, ibidem num.7.pag.622.

Maritus fructus omnes expendere ad libitum poteſt, etiã ſi fructus onus egrederétur,ibidem numero.7. in fine, pagina 622.

Maritus matrimonaio ſoluto,etiam fructus communicat, cum vxore, & hæredibus ſicut cætera omnia ſuper lucrata, & acquiſita bona,ibidem.

Maritus, ſi diſipet poteſt vxor dotem repetere,ibidem numer.8.pag.622.

Marito diſipante, & ad inopiam vergente vxori bona addicuntur dotalia, ita tamen, vt alienare nequeat, cum integra propietas permanere debeat, vt ex eius fructibus coniuges ali poſsint,ibidem nume.8. pag.622.

Marito diſipante duo remedia indulgentur vxori,pro dote recuperanda vnum, vt apud ſequeſtrum deponatur,aliud, vt maritus ſatisdet, de dote reſtituenda matrimonio ſoluto, & cum hæc remedia alternatiuè concedantur electio erit vxoris, ibidem numero nono. pagina 623.

Medicorum iudicio,quando ſtetur,l.61.nu.2. pagina 230.

Medicorum aſſertio debet conſtare in actis,ibidem nume. 3.pag.321.

Medicos iudex eligit,& chirurgos, qui de qualitate vulneris deponant, niſi actor, & reus conueniant de medicis aſſumẽdis iudex enim hoc caſu eis debet acquieſcere, ibidem pagina 321.

Medicorum aſſertioni iudex debet ſtare, & ſecundum eã iudicare,ibidem.

Medicorum iudicium,an habeatur,pro re iudicata,admittaturve probatio in contrarium, ibidem numer.4. pagin.321. & 322.

Medico-

Medicorum aſſertio debet eſſe,cum iuramento in forma iudicij, ibidem numer.8. pagina 322.

Medici iurant,de credulitate nō de veritate,ſicut teſtes ibidem num.8.pag.322.

Medici deſsignati ad officium viſitationis non iurant, cum initio officij aſſumpti iurauerint,ibidem numer.9. pagina 322,

Medico ſingulari an credatur,ſi in oppido vbi deponit medicorum copia non eſt, ibidem numero nono,& decimo, pagina.323.

Medico vnico creditur, ſi peritiſsimus ſit tutius tamen eſt vicinos medicos perquiri, ibidem pagin.323.

Medico ſingulari, an ſtetur ſi ſtipendium,publicum habeat, ibidem numer.11. & 12. pagina 323.

Melioratio tertij legibus fori permiſſa fuit ante æditionem vero legum Tauri plura dubia, orta fuerunt de intellectu legū fori,leg.200.numero 4. pagina 568.

Meliorari an poſſet nepos ab auo,viuo patre ante legem Tauri,ibidem numer.5.

Melioratio ante leges Tauri an fieri poſſet, cum vinculis grauaminibus,& ſubſtitutionibus,ibidem num.8.pagin.569.

Meliorare pater poteſt ex legibus Tauri filium, vel deſcendentes,etiam ſi à filio præcederentur,eiſquè imponere grauamina, & ſubſtitutiones, ibidem nūmer.15.pag.570.

Melioratio,an fieri poſsit filio vnico,ibidem numer.31.in l. 200.pagin.574.

Melioratione, & vocatione deſcendentium facta, ſi aliquis ex eis excludatur,vel omittatur in fauorem tranſuerſaliss, an tota corruat diſpoſitio, vel quoad tranſuerſales tātum,ibidem numer.72.pag.582.

Melioratione facta in fauorem tranſuerſalis omiſſo,vel exclufo aliquo deſcendenti vitiatur,quoad tranſuerſales, ſed nō in totum corruit diſpoſitio,leg. 200. num.99.pag.587.

Melioratione, & ſubſtitutione pluribus facta vniuſcuiuſquè perſonę vocatę diuerſa eſt ſubſtitutio,ibidem numer.20. pagin, 588.

Melioratio tertij,& quinti reſpectu filiorum non eſt legitima,l.200.num.138.& 139.pagi- 598.

Meliorationem tertij,ſi quis faciat in fauorem alicuius filij, an cæteros liberos ſuos ſubſtituere aſtringatur, ibidem num. 145.pagin.599.

Melioratione facta,& deſcēdentibus vocatis,vnoquè exclu-

ſo in fauorem tranſuerſalis, an vocatus maneat tacitè, & implicitè, hic excluſus, ibidem num. 165. pag. 605.

Melioratis filijs, vnoquè excluſo, etiam melioratus cenſetur, quem verò locum, & gradū obtineat, diſputatur, ibidem l. 200. num. 166. pag. 605.

Melioratio in re certa conſtitui poteſt, l. 213. numer. 1. pagin. 626.

Melioratione facta, & aſsignata re, quæ non æquiualeat tertio, an ſupplemētum fiat de alijs bonis, ibidem numer. 5. pagina 626.

Melioratione facta in re certa, & cæteris præſtenciare, an ſuſtineatur melioratio, ibidem numer. 4. pagin. 626.

Melioratione filio in tertio facta, & animæ quinto relicto, prius deducēdum eſt, quintum de tota hęreditate mox tertium l. 212. numer. 3. pag. 628.

Melioratione facta in tertio in fauorem deſcendentium, & extraneo quinto legato, prius deducendum eſt, tertium mox quintum, ibidem numer. 4. pag. 628.

Menſis ſimpliciter conſtat, & intelligitur de 30. diebus, l. 38. num. 35. pag. 198.

Menſis intercalaris, quid? ibidem num. 36. & 37. pag. 198.

Minor in iudicio non experitur ſine curatore, l. 2. n. 2. pag. 52.

Minori ex lege duodecim tabularum, non dabatur curator, ſed ſolum prodigo, & furioſo, ibidem num. 6. pag. 52.

Minori, ex lege Iætoria, ſiue Latoria, à quinto Latorio lata curator datus eſt, cum cauſæ tamē cognitione, ita vt malis moribus prędītus minor eſſet, ibidem numer. 7. pag. 52.

Minoribus ex conſtitutione, Diui Marci curatores dati fuerunt ſine vlla cauſæ cognitione, ibidem num. 8. pag. 53.

Minores curatore carētes indefenſi dicuntur, & lis nulla redditur, licet ipſi iudicio ſuperfuerint, ibidem num. 11. pag. 53.

Minori nunquam datur curator, niſi parte petente, l. 2. num. 14. pag. 54.

Minor, & res publica differūt, valet enim ſententia cōtra rem pub. in defenſam, cui iudex præcipiſſet, vt defenſorem conſtitueret, ibidem num. 13. pag. 53.

Minor in iudicio ſupereſſe poteſt in rebus ſpiritualibus, beneficialibus, & alijs in quibus maior reputatur, ibidē n. 15. pag. 54.

Minor ſine curatoris authoritate contrahere poteſt, in his quæ vtilia ſunt, l. 144. numer. 2. pagin. 660.

Minor, ſi contrahat nulliter validatur contractus quoad eius commodum, ibidem numer. 3.

Mino-

Minans reus efficitur, quando minatus poſt minas emiſſas, occiſſus, vel percuſſus apparuerit, l. 60. nu. 1. pag. 316.

Minæ in dubio accipiuntur, vt vindictã quis ſumere cupiat, non ſua, ſed iudicis authoritate, ibid. nu. 4. pag. 317.

Minę non ſufficiũt ad cõdẽnationem, nec etiam ad quæſtionem, niſi alia adminicula ei ſint adiuncta, ibid. nu. 4. pag. 317.

Minas inferẽs, ſi probæ famæ ſit, non ex eis cõdemnatur, ſi re probæ ſine alijs coniecturis, cõdemnare poteſt, ibid. nu. 6. pag. 317.

Minator & minax, valde diſtãt, ibi. nu. 6. in fin. pag. 317.

Minæ & coniecturæ, quæ ex eis reſultare poſſunt, iudicis arbitrio cõmittuntur cum regula certa conſtitui nequeat, ibid. nume. 9. pag. 318.

Minans qui ſolitus eſt minas exequi puniri poteſt, & quomodo hoc accipiatur, ibid. nu. 10. & ſeqq. pag. 318. & 319.

Miſsio in poſſeſsionem, locum non habet, niſi partis petitio procedad, l. 27. nume. 12. pagina 138.

Miſsio in poſſeſsionem & eius forma adnotatur, ibid. num. 33. pag. 140.

Miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto, quomodo poſsideat, ibid. nu. 44. pag. 43.

Monachus in iudicio eſſe poteſt ſine ſuperioris conſenſu, in caſibus in quibus filius familias ſine conſenſu patris l. 6. num. 1. pag. 71.

Monachus regulariter, ſine ſuperioris licẽtia in iudicio ſupereſſe nequit, l. 6. nu. 2. pag. 71.

Monachus etiam cũ ſuperioris licentia, non poteſt eſſe procurator pro alio cœnobio, ibid. num. 4.

Monachus nõ poteſt eſſe aduocatus, etiã extante paupertate cœnobij, & quanuis monachus ſuo patrocinio poſſet bona acquirere, & cœnobiũ alere, ibid. nu. 8. pag. 72.

Monachus quoad iudicia, & quoad acquiſitione bonorũ, æquiparatur filio fam. ibid. nu. 10. & 11. pag. 71.

Monachus nomine proprio in iudicio ſupereſſe nequit, & in hoc caſu filio familias æquiparatur, nomine verò alterius prædicta æquiparatio nõ procedit cũ multa filio permittãtur, quæ monacho denegantur, ibid. nu. 13. pag. 73.

Monacho ſi hæreditas deferatur ſine facto ipſius, in monaſterium hæreditas trãsfertur, & ius adeundi trãſmittitur, ibi. nu. 14.

Monachus poteſt cõpelli à ſuperiori, vt adeat ſecus in ſeruo qui à dño nõ compellitur, ibid. nu. 15. 16. & 17. pag. 73.

Monachus an ſeruo cõparetur, & quomodo hoc accipiatur, ibi.

Monachus quidquid acquirit cœnobio, acquiritur ſicut filius patri, & ſeruus domino, ibid. nu. 18. pag. 74.

Monachus inutilibus ſuperioris licentiam, non deſiderat, & ideo ſine conſenſu ſuperioris lucroſam hæreditatem adire poteſt, ibidem nu. 18. pag. 74.

Moderamen quis egreditur in defenſioni, quando aggreſſorem inſequitur. l. 59. nume. 1. pagi. 313.

Moderamen quis non egreditur quando ſine vitę, aut honoris diſcrimine fugere non potuit, quanuis lethaliter aggreſſorem ofendat. ibidem num. 7. & 8. pagina 314.

Moderamē quāuis quis in ſui tutela egrediatur, nunquā punitur pœna ordinaria, ſed extraordinē iudicis arbitrio, ibi. num. 9. pag. 314.

Moderamen an quis egrediatur quando ſolæ minæ præceſſerunt ab aggreſſore, & ipſe minatus minantem percutiatur, ibid. nume. 13. pag. 315. vſque ad nu. vltimum.

Moneta à monēdo fluxit, l. 78. num. 19. pag. 410.

Moneta notabatur numero & æſtimatione, qua expendi deberet, & hinc moneta dicta, quia ipſa nos monebat quanti æſtimare deberemus, ibidem num. 20. pag. 410.

Monetæ cognomento ædes iunoni à priſcis dicatæ fuerūnt, ibidem num. 21.

Monetæ ęthimon traditur, ibidem dict. num. 21. pag. 410.

Moneta publica, quæ, ibidem nu. 22. pag. 410.

Moneta ſacra, quæ, ibidem.

Moneta adulterina, quæ, ibid.

Monetarij qui dicerētur, ibidem num. 22. pag. 410.

Monetariorum corpus, quid, ibid. nu. 23. & 24.

Monetalis æris trium iuratus, quod officium eſſet, ibid. nu. 25. pag. 410.

Monetariorum bellum, grauiſsimum refertur, ibid. nu. 26.

Monedula dicta eſt, quædam auis ex graculorum genere, quæ monetam ſurripit, ibidem num. 28. pag. 411.

Moneta ex boum corijs priſcis temporibus primo percuſſa fuit, l. 78. num. 29. pag. 411.

Moneta ſcortea Lacedemonij antiquitus, vbi ſunt, ibidem, num. 30.

Moneta ſcortea vſus fuit Carolus Quintus, inuictiſsimus Rex noſter in ſtricta belli occaſione, ibid. numer. 31. & 32. pagina 411.

Moneta nō ſignata, ſed in rudi materia achiui vſi ſunt, ibid. num. 34. pag. 411.

Moneta ſignata primò vſus fuit, Ianus ibidem, num. 36. pag. 411.

Moneta apud priſcos, ex vna parte

parte Iano ſignabatur ex altera, prora nauis, ibidem num.37. pagina 412.

Moneta argētea primū Lydi vſi fuerunt, licet nonnulli prius Æginæ ſignatum argenteum teſtentur, ibidem numer. 39. pagina 412.

Moneta aurea primùm in Perſide percuſſa à Dario fuit, ibidem num.41.

Moneta à Rege ſolū, & eo qui ſuperiorem non agnoſcit, tantū cudi poteſt, ibidem num.72. pagina 416.

Monetæ percuſsio alij à Rege committi poteſt, dummodo ciuitas, & poteſtas ſit, priuatæ eñ perſonæ committi non poſſet, & reſcriptum non valeret, l.78. num.73. pag.416,

Moneta falſa, & adulterina idē, ibidem num. 74. vſq; ad 78 pagina 417.

Monetæ falſæ cudendæ affectus, an puniatur, effectu non ſequuto, & quomodo hoc intelligatur, & cum qua diſtinctione, ibidem l.78. num.82. & ſeqq. pagina 417. & 418.

Monetam falſam fabricās, legis Corneliæ de falſis pœna, plectitur, ibidem num, 85. pag. 418.

Monetam falſam cudens, qua pœna puniatur, ex Iure C. Theodoſiani, ibidem num.87.

Monetam adulterinā cudens, qua pœna puniatur, Iure C. Iuſtiniani, ibidem nu.88.

Monetam falſam fabricans, pœna ignis punitur, ſiue ſit aurea, argentea, vel ærea, ſublata in hoc differentia antiquorum interpretum, ibidem nu 89. & 90.

Monetam falſam fabricans, etiam non Imperialē, pęna mortis plectitur, ſublata in hoc veterum diuerſitate, ibidem nu. 93. pag. 419. vbi legendum eſt commune, & non communis.

Monetā falſam fabricans iure communi, vltra mortis pœnam punitur amiſsione omnium bonorum, legibus tamē Regni recentioribus ſemis bonorū fiſco addicitur, ex lege verò compilationis omnes facultates fiſco adducuntur, ſicut & de iure communi erat cautum, l.78. num.95. pag.419.

Monetæ falſæ fabricator, punitur quoquè in amiſsione fundi, vel domus vbi falſa moneta fabricatur, ibidem num. 90. pagina 420.

Monetæ falſæ fabricator, ſi ſit clericus, qua pęna puniatur, l.78. num.97. & ſeqq. pag 420.

Monetam probam, non falſam fabricans, ſi non habeat authoritatem eam cudendi, an puniatur pœna mortis, ibidem nu. 100. & ſeqq. pag. 420. & 421.

Moneta falſa dicitur illa, in qua materia publicè electa pondus, valor, & functio decreta, & character, quo notatur, & inſignitur, non interſunt, ibidem numero

102.pag.421.

Monetam falſam conficiens, ea tamen non vtens, an puniatur pœna mortis, ibidem num.105. & ſeqq.pag.422.

Monetam non vſualem formans, an pœna falſi puniatur, ibid.nu.113.pag.422.

Monetam falſam perficiens, ſi antequã expendat, pœniteat, & eius crimen manifeſtũ iuduci faciat, qua pœna puniri debeat, ibidem numero 114. pagina 422

Monetam falſam, qui apud ſe habet, & non fabricauit, nec ea vtitur, an puniatur, ibid. nu.115. pag.423.

Monetam falſam cudens, ſi ea non vtatur, quia non potuit, an puniatur pœna mortis, ibidem nu.118.pag.423.

Monetam falſam ignoranter expendens, non punitur, ibidem nu.124.pag.423.

Moneta falſa ſcienter vtens, quanuis non fabricauerit, pœna mortis punitur, ibidem nu.127. pag.424.

Monetam probam radens, aunt tondens, aut circuncidens, qua pœna plectatur, ibidem numero 130.cum ſequentibus, pagina 424.& 425.

Monetam tingens, qua pœna puniatur, ibidem numero 133.

Monetam falſam, qui prohibere potuit, ne fabricaretur, nõ prohibens, quo ſupplitio afficiatur, ibidem numero 136. pagina 425.

Monetam veterem reprobatam, tamen, expendens pœna ordinaria, an puniatur, ibidem numero 137.

Moneta ærea noſtris temporibus fuit reprobata, niſi vetus numiſma eſſet, certo ſigno obſignatum, quo caſu ſi veterem nummum quis expenderet, ſine prædicta obſignatione, qua pœna plectatur, ibidem numero 138. & 139. pagina 425.& pagina 426.

Monetæ falſæ crimen, quam probationem deſideret, ibidem nu.140.pag.426.

Mora rei quãdo purgari queat, l.23.nu.4.pag.129.

Mora nõ purgatur, die, & pœna appoſitis, ibidem numero 4. ad finem.

Motam committens, perinde habetur, ac ſi litẽ fuiſſet conteſtatus, l. 26. numero. 10. pagina 134.

Mora in reſpondendo comparatur confeſsioni, ibidem nu. 12.pag.134.

Mora rei non auget obligationem fideiuſſoris, l.33. num.5. pag.172.

Mora rei nocet fideiuſſori ratione vſurarum, non verò eius quod intereſt: in hoc enim diuerſitas conſtituitur, ibid. num. 8.pag.172.

Mora

Mora rei nocet fideiuſſoribus quoad perpetuandam, non verò quoad augendam obligationẽ, ibid. nu. 5. pag. 172.

Mors ſecura ſemper excipitur in Regis remiſsione, l. 39. nu. 1. pag. 203.

Mors ſecura quid, ibid. nu. 2. pag. 203.

Mors ſecura, & induciarum ruptio æquiparantur, ibid. nu. 2. in principio, pag. 203.

Mors ſecurè ſequuta dicitur, cum interfectus nullo modo potuiſſet præcauere, ibidem nu. 3. pag. 203.

Mortuus an quis præſumatur ſi elapſum eſſet quinquennium, quo ignoraretur viuere, l. 3. nu. 6. pag. 56.

Mortem debet probare quis, quando abſentis hæreditatẽ petit, ibidem nu. 5. pag. 56.

Mortem abſentis, an ſufficiat probare per famam publicam, ibid. nu. 7. pag. 56.

Mortem abſentis, ſi quis non probauerit, & de abſentia diu conſtet bona eius traddũtur propinquiori cum cautione, ibidem nu. 7. in fin. pag. 56.

Mula vehebantur proceres apud veteres, l. 107. numer. 4. pagina 470.

Mula vectos Regem Henricum Quartum, & dominã Ioannam coniugẽ Madriti, ex Cœnobio Diui Hieronymi, vſquè ad palatium Hiſtorici narrant, ibidem num. 4. pag. 470.

Mula non vtebatur apud Priſcos, ibidem numer. 4. ad fin. pag. 470.

Mula, & vas argenteum, illius de quo iuſtitia ſumebatur, ad iuſtitiam Arabicè Algacellu pertinebat, ibidem numero 1. pagina 470.

Mulieris in ius vocatæ corpus, non attingebatur, nequè inuita ab aduerſario in iudicium ducebatur, l. 28. numero 23. pagina 150.

Municipium poteſt conueniri in Regis Curia in prima inſtantia, l. 37. nu. 1. pag. 191.

Municipium ad hoc vt poſsit conueniri apud Curiam in prima inſtantia, debet eſſe caput iuriſdictionis: vici enim non conueniuntur, niſi in ſuo foro, ibid. nu. 8. pag. 192.

N

Nobilis delinquens mitiori pœna afficitur, quàm plebeius, l. 43. numero 24. pagina 230.

Nobiles non condemnantur, niſi Principe conſulto, ibidem nu. 25. pag. 230.

Nobilis in captura præfertur plebeio, ibidem numero 26. pagina 231.

Nobilis in cauſis ciuilibus ſedet in ſecretarijs iudicantium, l. 43. nu. 27. pag. 231.

Nobilibus à Romulo vrbis authore, qui in duos ordines populum diuiſit ingenuas artes reliquiſſe fertur: militiam ſcilicet & magiſtratus, ſacra facere: Ius dicere publica, & vrbana negotia adminiſtrare: plebeijs verò agrorum curam, & ſimilia, ibidem nu.28.pag.231.

Nobilium apud Germanos, quantus fuiſſet reſpectus, traditur, ibidem nu.28. ad medium, pag.231.

Nobilium filios tantum ſacrificio mactatos: non verò plebeiorum, oſtenditur, ibid. num.28. pag.231.

Nobilitas à vulgo in multis diſtinguitur, ibidem.

Nobilis in ſupplicio ſumẽdo à plebeio diſtinguitur, ibidem.

Nobilis inducias rũpens, prouocari poteſt: plebeius verò mortis pœna afficitur, ibidem nu.29. pag.231.

Nobilis quoad pœnam pecuniariam maiori pœna afficitur, quam plebeius, ibidem num.30. pag.231.

Nobiles ſolum propriè inducias conſtituunt, l.43. numer.31. pag.231.

Nobiles in cauſa Riepti, ſeu prouocationis, ſolùm teſtes adhiberi poſſunt, non verò plebei, l.43.nu.15.pag.230.

Nobiles non poſſunt inducias inire, niſi diffidatio præceſſiſſet, lex 46. numero 1. pagina 243.

Nobilis cum nobili inducias inire poteſt, ſi pugna præceſſerit, & non aliter, ibidem num.4. pag.243.

Nobilitas propriè dicitur ex vtroquè parente, l.49. nu.4. & 5. pag.258.

Nobilitas hodie accipitur à patre, licet ex plebeia matre quis æditus ſit, l.49. numero 3. pagin.258.

Nobilitas geminata in aliquibus caſibus requiritur, ibidem nu.3.in fin.pag.258.

Nobilitas antiquitus à iuris originem ſumpſit, non à fœminis, l.49.nu.4.pag.258.

Nobiles antiquitus quãdam fidem inter ſe conſtituerunt, à qua ſine diffidatione diſcedere non poſſunt, l.49. nu.1.pag. 257. & 258.

Nobilis, qui prouocauit, proditor dici nequit, l. 49. num. 23. pag.260.

Nobilis non prouocatur, nequè ad certãmen cum eo deuenitur, niſi diffidationem omiſſerit, ibidem numero 23. pagina 260.

Nobilis, qui diffidationem ſpræuit, reptari poteſt tanquam proditor, ibidem numer. 24.pagina 260.

Nobilitas à ſanguine, & genere originem ducit, quod ex proauo deriuatur, l.86.nume.2. pag.444.

Nobiles Romæ à cenſu initium habuere, quiquè hic cenſus fuiſſet, demonſtratur, ibidem nu.3.pag.444.

Nobilitas à patre, & auo ſaltem debet deriuari, nec alioquin nobilis dicetur, ibidem numero 4.

Nobilitas ex patre ſolum ſufficit quoad nonnullos effectus congeſtos, in l.86. numero 4. papag.444.

Nummus dicitur, quia eſt quodam medium inter homines, metitur enim cuncta, l.78. nu.10.pag.409.

Nummus, & numiſma idem ſunt, ibidem numero 11. pagina 409

Nummus geminato M. ſcribitur, in dictione tamen numiſma corripitur, ibidem numero 15.

Nummi Æthimon à Græco deducitur, l.78. numero 16. pagina 409.

Nummularius à nummo dictus eſt, ibid. nu.17.

Nummarij quoquè iudices à nummo ſunt dicti, quanquam iuriſdictionem haberent, ibidem numero 18. pagina 409. & 410.

Nuncupare, eſt non ſcripto, ſed verbo cauere, vnde teſtamētum nuncupare dictū eſt, 1. part. Rub.num.13.

Nuntius quis dicatur, l.66. nu.28.pag.374.

Nuntius, apparitor dicitur, ibidem nu.30.pag.375.

Nuntius miſſus dicitur, ibid. numero 31.

Nuntius, officialis appellatur, ibid.num.32.

Nuntius, notarius nuncupatur, ibid.num.33.

Nuntius, executor dicitur, ibidem num.34.

Nuntius, portarius dicitur, ibid.num.35.

Nuntius executor dicitur, ibidem num.34.

Nuntius, portarius dicitur, ibidem num.35.

Nuntius, miniſter appellatur, ibidem num.36.

Nuntius, Cæſarianus vocatur, ibidem num.37.

Nullum, & illud quod fieri non poteſt, & ſimiles negatiuæ prohibitiones cōparātur, l.100. num.87.& 88.pag.586.

Nullitas vnius gradus, alios non annullat, ibidem num.111. pag.590.

Nulla ſententia appellationē non deſiderat, l.154. numero 1. pag.518.

Nullitas dum tractatur, non labitur tēpus appellationis, ibid. num.2.

Nullitas poteſt tractari, & determinari ab ipſo iudice, qui ſententiam tulit, ibidem numero 3.

Nullitas in Gallia appellationem requirit, ibid.nu.4.

Nullitas de iure cōmuni perpetuò opponebatur. Iure Partitarum intra 20. annos. Iure Cōpilationis intra 60. dies, ibidem nu. 6. & 7.

Nullitas ab appellatione diſtat. Il'a enim apud iudicem primæ inſtantiæ, qui ſententiam tulit, agitatur. Hæc primo iudici cognitionē interdicit, l. 154. nu. 3. pag. 518.

Nullitas per appellationem iure communi tractari poterat, ibid. nu. 4. pag. 518.

O

ODioſum eſt quid quid à iure recēdit 1. part. Rubricæ, nu. 65. pag. 16.

Officium mercenarium dicitur, quia actioni inſeruit, legumquè formulis, & partis petitioni, l. 1. nu. 101. pag. 49.

Officium nobile dicitur, quia iudicis Imperium magis in eo prævalet, nec magiſtratus inhærere debet partis accuſationi, nec actioni, ibid. pag. 50.

Obligationes multifariam accipiuntur, l. 1. numero 75. pagina 46.

Origo contractus ſemper deſideratur, l. 35. numero 26. pagina 182.

Orphanorum cauſæ, iudices deſignatos olim habebant, l. 91. nu. 4. pag. 449.

Orphanorum tutores Orphaniſtæ nuncupantur, ibidē nu. 5. pag. 449.

Orphanotrophi dicti ſunt hi, qui conſtituuntur orphanis nutriendis, ibid. pag. 449.

Orphanotrophium appellatum eſt locus in quo filij orbi aluntur, ibid. pag. 449.

Orphanorum cauſæ in Curia tractantur, ibidem pag. 449. & 450.

P

PÆna de nouo ædita, non extenditur ad factum præteritum, 2. part. Rubric. nu. 27. pag. 27.

Parladorius improbatur dū feſtum, & Tiraquelū impugnat, l. 1. nu. 48. pag. 42.

Pactum de non alienando, & hypotheca operantur, vt contra tertium poſſeſſorem agi poſsit ſine excuſsione, l. 3. numero 29. pag. 60.

Pacto de non alienando æquiparatur hypotheca, & abſentia debitoris, l. 3. numero 30. pagina 60.

Pactum de ingrediendo duo operatur: vnū immediatè, aliud mediatè, l. 4. numero 14. pagina 66.

Pactum de ingrediēdo, & ingreſſus ex eo ſecutus, habet vim tradditionis, l. 4. numero 15. pagina 66.

Pactū de ingrediēdo plus nō afficit rem, quam per hypothecam,

cam,l.4.num 16.pap.66.

Pactum cum debitore initũ de ingrediendo, tantum obligat ad patiendum ingreſſum, donec res penes debitorem ſit,l.4.nu.17.pag.66.

Pactũ de non alienando operatur, vt nulla facta excuſsione poſsit agi contra tertium poſſeſſorem, l. 4. numero 18. pagina 66.

Pacto de ingrediendo, ſi adijciatur pactum de non alienando, poterit creditor propria authoritate ingredi poſſeſsionem rei hypothecatæ,l.4. numer. 22. pag.67.

Pactum & conuentio de pretio, ſine prohibitione alienationis, an afficiat tertium poſſeſſorem, diſputatur ibidem,l.4.nu. 23.pag.67.

Pactum inter litigantes, eos non aſtringit, ſi paciſcantur de comparendo apud iudicem certa die, vel renuntient termino, & dilationi à iudice præfixæ,l. 22.nu.15.pag 127.

Pactum inter litigatores initum,eos aſtringit, ſi ſimul cum pacto pœnam apponant, ibid. pag.127.

Pactum inter litigantes,iudice præſente,initum,an liget, ſicut ſi pœna appoſita eſſet, ibidem numero 15. in fine, pagina 127.

Pactum de litigando cũ pœna, non aſtringit litigatores, quando conſenſerunt in iudicẽ non ſuum, ibidem numero 16. pag.127.

Pactum de litigãdo, vel aliud ſimile, inter litigatores appoſitum cum pœna, ſolum ad pœnam aſtringit, non autẽ ad eius implementum.

Pactum initum inter litigantes,etiam cum pœna, non inducit aliquam iuriſdictionis prorogationem, ibidem numer. 18. & 19.pag.127.

Pactum de prorogando cum in futurum ſit, non ſequitur actualem conſenſum de præſenti, ibidem numero 19. pagina 127.

Pactũ & potentia legis æquiparantur, l.205. numero 14. pagina 673.

Pater pro filio ad agendum admittitur ſine mandato, l. 10, nu.22.pag.91.

Pater pro filio in iudicio ſupereſſe poteſt ſine ſatiſdatione, ibid.pag.91

Pauper ſi quis efficiatur poſt contractum, cum tempore contractus diues eſſet, ſatiſdare tenetur,l.11.nu.11.pag.97.

Pauper tempore contractus nõ poteſt compelli ad ſatiſdandum creditori ſuo, ibid. nu.11. in fin.pag.97.

Pauper non poteſt prehendi, nec in vinculis detineri pro mercede aduocati,l.20. numero 1.pagina 121.

Pauper

Pauperi compellitur aduocatus pręſtare gratuitum patrocinium,ibidem pag.121.

Pauperibus fauendis publica ſtipendia aduocatis,& procuratoribus præſtituta ſunt, ibidem num.1.in fin.pag.121.

Pauperũ cauſæ in ſpeciali tribunali ad hoc deſignato Romæ agitabantur antiquitus ibidem num.2.pag.121.

Pauper pro expenſis in carcerem non conijcitur, ibidem numero 2pag.121.

Pœna capitis multiplex eſt, l.43.nu.59.pag.234.

Pœna capitis accipitur, mortis ſcilicet naturalis,ſeruitutis, & amiſsionis ciuitatis,l.43.nu. 59.pag.234.

Pœna capitalis ſemper intelligitur de mitiori pœna, niſi aliud expreſſum ſit,ibidem num. 60.& 61.pag.234.& 235.

Pœna mortis appellatione interitus non neceſſariò cõprehẽditur, ibidem num.62.pag.235.

Pœna mortis arbitrio iudicãtis commiſſa, quam mortis pœnam debeat arbitrari diſputatur,ibidem num.63.pag.235.

Pœna mortis naturalis interpretatur quãdo lex loquitur per verbum *Seueriſsima mors*, ibidem num.65.pag.235.

Pœna mortis naturalis erit quando lex verba facit de acerrima mortẽ,ibid nu. 66.pag.535.

Pœnam mortis non poteſt arbitrari iudex, niſi in graui facinore,ibidem num.68.pag.235.

Pœnam mortis non poteſt arbitrari magiſtrat',niſi in delicto conſummato, non autem in attentato,ibidem nu.69.

Pœnam mortis non arbitratur iudex,quando ex delicto ſimilis pœna mortis non imponitur, ibidem nu.70. & ſequentibus,pag.235.

Pœna quadrupli, quando imponatur à iure,ibidem num. 79. pag.236.

Pœnales actiones, quæ ſint, ibidem nu.81.pag.236.

Pœna quando irrogatur,non propter delictum, ſed propter contumaciam delinquentis nõ tranſit ad hæredes,l.47.num.41. pag.250.

Pœna ordinationis, an liget exterum,l.63.nu.29.pag.340.

Pœnarum genera, quæ ſint, ibidem nu.42.pag.345.

Pœna capitalis eſt mors, & hæc multis modis irrogatur,dicitur enim capitalis, & pœna morti proxima,cum mors ciuilis ſit,vt puta pęna in metallum, vel aquæ,& ignis interdictionẽ. l.63.nu.42.pag.345.

Pœna capitalis quoq; eſt deportatio, quanuis deportati nõ amittant libertatem, ſed tãtum ciuitatem,ibidem nu.42. in fin. pag.345.

Pœnæ non capitales, quæ dicantur,ibidem nu.44.pag.346.

Pœna

Pœna capitalis, an ſit relegatio diſputatur, ibidem numer. 44. ad finem, pagin. 346.

Pœna infamię dignitatis, muneriſquè priuatio, & corporis coërtio, cui pœnæ adſimiletur, l. 63. numero. 44. in fine, pagina 347.

Pœna ſi à lege præfinita ſit, ei ſtandum eſt, ibidem numer. 45. pag. 347.

Pœna ſi à lege impoſita ſit, ſatis eſt iudicem pronunciare, ſecundum legem, licet non exprimat pœnam, ibidem numer. 46. pag. 347.

Pœna ordinaria, ſi à iudice ſtatuatur, intelligitur de illa, quæ conſueuit imponi ſuper illo crimine, ibidem numer. 46. pagin. 347.

Pœna ſtatuta à lege, vel ſtatuto cognito crimine, & pœna cognita eſt, licet eius ſpecialis mentio non fuerit facta, ibidem pagin. 347.

Pœnis diuerſis ab eadem lege pro crimine impoſitis, an iudex in omnibus debeat condemnare diſputatur, ibidem numer. 47. pagina. 347.

Pœnis diuerſis à diuerſis legibus impoſitis iudicis electio eſt, non tamen poteſt in omnibus reum damnare, ibidem numer. 47. pag. 347.

Pœnis diuerſis copulatiuè, aut alternatiuè à lege impoſitis qua forma iudex debeat eligere, lex. 63. numero. 47. pagina 347.

Pœna incerta de certis, à lege irrogata, an hoc caſu magiſtratus pœnæ electionem habeat, lex. 63. numero 47. pagina. 347.

Pœna à lege abſolute impoſita, quomodo accipienda ſit, lege. 63. numero. 47. pagina 347.

Pœna ſpeciali, & pœna generali interuenientibus, ſpecialis præualet, l. 63. numer. 47. pagin. 347.

Pœna ordinaria, & extra ordinem à lege impoſita, quæ præualeat, ibidem.

Pœnam mortis iudex eligere poteſt, poterit enim leniorẽ viliorem, & nobiliorem injicere, lex. 63. numero. 48. pagina 348.

Pœnam à lege præfinitam, iudex cauſa cognita poteſt augere, vel minuere, l. 63. numero 49. pagin. 348.

Pœna propter criminis immanitatem poteſt leges egredi, & earum rigorem, l. 63. numer. 49. pagin. 348.

Pœna à iudice immutata ſubrogatur loco pœnæ legalis, ibidem, numero. 50. pagina 348.

Pœnæ augmenti, vel temperamenti ſeptem cauſæ enumerantur, leg. 63. numero. 51. pagina. 348.

Pœna omnis,an iudici ſit arbitraria diſputatur,ibidem numer.51.pag.348.

Pœnæ mutatio habet ſe,ſicut genus, quod in qualibet ſpecie repręſentatur,l.63.numer.52.pagin.349.

Pœnæ mutatio non nuncupatur iudicis arbitrium, ſed pœnæ ſubrogatio,ibidem.

Pœnæ ſubrogatio aſſumit in ſe naturam principalem,non accidentalem, ibidem pagina 349.

Pœnæ mutatio non extraordinaria,ſed ordinaria pœna dicetur,ibidem.

Pœna adulterij,& legis Iuliæ peculatus repetũdarum, & ſimilium,mutata fuit,& tamen delictum publicum permanſit,ſicut antea erat,l.63.numer.52.pagin. 349.

Pœna quanuis mutetur,& in eius locum alia ſubrogetur, nõ ex hoc inducitur nouum delictum,nec nouum nomẽ delicti, l.63.numero.52. in fine, pagina 349.

Pœna nulla à iure præfinita, tũc ſuccedit iudicis arbitrium, l.63.num.54.pag.349.

Pœna arbitraria originalis, quæ dicatur,ibidem numer.55. pag.349.in fine.

Pœna arbitraria ex accidenti, quæ dicatur,l.63.numero.55. pag.350.

Pœnæ Talionis,quis ſe ſubſcribere debebat, alioqui non admittebatur ad accuſandum, niſi ſuam,vel ſuorum iniuriam proſequeretur,l.92.numero.1.pagina.450.

Pœnæ Talionis, & eius ſubſcriptionis forma traditur,l.92. num.2.pag.450.

Pœna Talionis,nõ ſolũ ſubſcriptionem, ſed & ſatiſdationẽ expoſcebat,l.92.numer. 3.pag. 450.

Pœnam Talionis conſuetudo abrogauit,l.92.num.92.numer.4.pag.450.

Pœna,& calumnia,in quo differant,l.105.num.2.pag.467.

Pœna tantum committitur pro parte non ſoluta,licet totũ ſoluere,quis promiſerit,l.199. num.1.pag.561.

Pœnam non committit, qui partem ſoluit nomine fideiuſſoris,ibidem num.3.pag.561.

Pœna retractationis imponitur conuitia maiora inferenti,l. 131.num.1.pag.495.

Pœna retractationis non afficitur nobilis iniuriam inferens, quanuis ex grauioribus ſit, ſed tantum pœna quingentorum ſolidum, vt inde dubium verſetur,an ex hoc nobiles vindicationis quingentorum ſolidorum nuncupentur,l.131. num.2. pag.495.

Palatium nuncupatur Regia domus,leg.97.numer.2.pagina 458.

Pala-

Palatij nomen originem habuit à Auguſti Cæſare, ibidem.

Palatinus mons, qui diceretur, ibidem, & num.7.pag.459.

Palatiar dictum a priſcis ſacrificium, quod fiebat in monte Palatino, ibidem numer.3. pagina 458.

Palatiar, quid, ibidem.

Palatinus Apollo dictus eſt à veteribus tanquam Regum conſeruator, ibidem nu.4. pag.459.

Palatina tribus vnde inſtituta, ibidem num.5.

Palatini ludi nuncupati ſunt, quia in palatio triduo celebrabantur, in Iulij honorem, ibidē num.6.pag.459.

Palantia dicta eſt, vrbs Arcadiæ, ibidem nu.7.

Palas fabuloſe paſtorum dea dicta eſt, ibidē n.7.&.8.pag.459.

Palatia Latini vxor fuit, ibidem.num.7.

Palatij præfectura multi habita fuit, ibidem num.8.

Palatium Regis immunitate potitur, nullus enim delinquens ab eo extrahi poteſt, ibidem numer.9.pag.459.

Palatij Æthimon traditur, l.97.nu.9.pagin.459.

Palatium, aula, & prætorium differunt ibidem.

Palatij immunitate non potitur, qui in eo delinquit, ibidem.

Palatij immunitate, & priuilegio delinquens gaudet, quando non ex propoſito, ſed rixa ex accidenti mota in eo deliquit, ibidem nu.10.& 11.pag.460.

Palatij indulto non gaudet, qui deliquit in Eccleſia, nam ſicut ea non potitur, nec palatio potiri debet, l.97.numer.13. pagin.460.

Palatij indulto potitur, qui in eo leue comiſit delictum, ibidem nu.14.pagin.460.

Pater non excuſatur à collectis, quando in earum fraudem bona omnia tranſtulit in filium clericū l. 212.nu.1.pag.624.

Pater ſi filio donet, præſumitur facta donatio in fraudē collectarum, ibidem nu.2.&.3.pag. 625.

Pater donare poteſt filio, vt ordines recipiat ad titulum patrimonij, l.212. numer.5. pagin. 625.

Pecuniæ vſus, quando incepit, l.78.num.1.pag.408.

Pecuniæ vſus in locum contractus permutationis fuit ſubrogatus, ibidem numer.2.pagi. 408.

Pecuniæ nomine omnes res, & corpora continentur, cum pecunia adquiri, æſtimari ve poſſint, ibidem nu.4.pag.408.

Pecunia pro hæreditate poni tur, ibidem nu.5.

Pecunioſus homo, quis dicatur, ibidem numero.7. pagina 409.

Pecunia omne pecus dicta eſt, ibidem num.8.pag.409.

Pecunia pecudis nota ſignabatur antiquitus,l.78.numer.9.pagina.409.

Pecunia ex boum corijs priſcis temporibus,primò percuſſa fuit,l.78.num.29.pagin.411.

Pecunia ſcortea vſus fuit Carolus Quintus inuictiſsimus Imperator,& Rex noſter in ſtricta belli occaſione,l.78.num.32.pagin.411.

Pecunia rudi maſa æris primò cuſa fuit,& nullo ſigno, neque caractere in ea impreſſo, l.78.num.34.pagin.411.

Pecunia non ſignata æs graue appellata olim fuit,l.78.numer.35.pagin.411.

Pecuniam æream Ianus fuit, primus qui eam ſignauit,in cuius pecuniæ ſignaculis Saturni capitis effigies, & nauis prora, pro caracteribus exprimebatur, vt in poſteros memoria propagaretur,l.78.num.35.pag.411.

Pecuniam ſiue æream, aureā, vel argenteam veteres,æs appellare ſunt ſoliti,l.78.numer.45.pagina.413.

Pecunia argentea Æginæ primò ſignata fuit à Phidone,& an prius a Lydis fuerit inuenta, l.78.num.37.&.38.pag.412.

Pecunia aurea primum conflata fuit à Dario,ibidem nu.41.

Pecuniam auream,ſi quis ſtipuletur,& reſpondeatur, de pecunia argentea, vel ærea, valet ſtipulatio,cum hoc caſu non dicatur rerum diuerſitas,l.78 numer.71.pag.416.

Pecuniaria condemnatio, ſi fiſco,& priuato applicetur,quis præferatur, quando reus bona non habet, quibus toti ſatisfiat condemnationi,l.105. numer.4. pagin.468.

Pecuniæ non numeratæ exceptio intra biennium opponi poteſt, creditorique incumbit probandi onus,l.184.num.1.pagin.150.

Pecuniæ non numeratæ exceptio, poſt biennium opponi poteſt,incumbit tamen probandi onus debitori,l.184. nume.1. pag.150.& nu.5.diſputatur pag. 151.

Pecuniæ nonnumeratæ exceptionem, & in via executiua proponere poteſt debitor,& creditor, hoc caſu numerationem probare adſtringitur,ibidem numer.4.pagin.551.

Pecuniæ nonnumeratę exceptio poſt biennium opponi poteſt,&quanuis creditor biennio elapſo numerationem probare, non adſtringatur, compelli tamē ad iurandum an numerauerit poteſt,præcedente debitoris petitione,ibidem nu.6.pag.552.

Percuſſor de homicidio no tenetur,quando percuſſus eius culpa deceſsit,l.61.nu.1.pag.320.

Percuſſus, ſi moritur in vno loco,& in alio percutiatur,quoad punitionem locus percuſsionis

nis conſideratur,l.9.nume.7.pagina.87.

Percuſſus ex vulnere lethali viuere nequit,vltra 40.dies,l.61.num.17.pag.314.

Percuſſus præſumitur in caſu dubio ex vulnere mori,l.61.num.16.pag.314.

Percuſſus, vbi quis eſt, ibi videtur interfectus, ibidem nu. 8.pag.87.

Percutiens ex vno territorio alium exiſtentem in alio territorio,à quo iudice puniatur, ibidem numero.8. & 9. pagina 87.

Percutientem cum ſagitta, ſi ſtatutum puniat,an attẽdatur locus eiectæ ſagittæ,vel locus,vbi percuſsio ſucceſsit, ibidem num.10.pag.87.

Peremptoria citatio multifariam accipitur,l.27.nume.20. pag.139.

Peremptorio comparantur tres citationes,licet de peremptorio nihil adiectum ſit,l.27. numer.21.pag.139.

Peremptoria citatio requiritur de iure communi,vt deueniatur ad poſſeſsionem, ex primo,& ſecundo decreto,l.27. numer.18.& 19.pag.139.

Peremptoria citatio an requiratur iure Regio,ibidem numer.23.

Perſona,ſi eſt de forma actus, ab ea non receditur,nec procurator hoc caſu admittitur,l.30. numer.54.pagin.162.

Perſonale iuramentum debẽt præſtare decuriones, ad hoc vt recipiantur ad officium decurionatus,nec procurator admittitur,l.30,nu.44.& ſequentibus, pag.162.

Perſonale eſt iuramentum præſtitum à ciuibus,ibidem numer.46.

Perſonale eſt iuramentum fidelitatis, ibidem numer.49. pagin.162.

Perſonaliter debet,quis cõmitari dominum,quando vaſallus eſt,nec poteſt procuratorem mittere,ibidem numer.51.pagina 162.

Perſonaliter debent iurare Conſules, alioqui non poſſunt ingredi conſulatum,ibidem numer.53.

Perſonaliter debet aſsidere iudex triginta diebus cõtinuis, quãdo ſyndicatur, nec procuratorem conſtituere poteſt, niſi præſens ſit,ibidem num.57. pagin.163.

Perſonaliter non ſupereſt iudicio fœmina, ſed per procuratorem propter eius pudorem, quanuis actus aliàs per procuratorem miniſtrari non poſſet, ibidem numero.36.pagina 161.

Perſonale debet eſſe iuramẽtum, quod Eccleſiæ pro feudo ſit, ibidem numero.52. pagina 162.

Perſonale priuilegium perſonam non egreditur,l.32. nume. 21.pag.169.

Periurus,qua pœna puniatur l.128.nu.1.pag.492.

Periurium grauiſsimum eſt crimen, & infamia periurus notatur,ibidem nu.2.pag.492.

Periurus ratione iuramenti aſſertorij & promiſſorij,qua pœna plectatur,& in quo differat iuramentum promiſſorium à aſſertorio,l.128.nu.3.&.4.pag.492

Pignus an vendi poſsit, ſi debitor intra præſtitutam dié non ſoluat, & hoc caſu an vnica denuntiatio debitori fieri debeat, l.216.nu.1.pag.629.

Pignus, ſi ex pacto non poſſit vendi,quo remedio conſulatur creditori, & hoc caſu, quæ denuntiationes requirantur, l. 216.num.3.pag.629.

Pignus prætorium, & conuentionale, ſimul concurrere queunt, ibidem numer. vltimo pagin.629.

Poſſeſsio 40.annorum, ſine titulo an ſit ſufficiens ad præſcriptionem primogenij, l.200. num.46.pagin.577.

Poſſeſsio longiſsimi temporis,etiam abſquè titulo ſufficit aduerſus omnes ſucceſſores, tã natos quàm naſcituros, ibidem num.46.pag.577.

Poſſeſſore maioratus mortuo trãſfertur poſſeſsio in ſequẽ tẽ in gradu, ſine vllo actu apprehenſionis,etiã ſi ab alio occupatã poſſeſsio ſit,l. 200. n.55.pag.597.

Poſsidere duo eandem rem in ſolidum nequeunt,l.251.num. 24.pagin.668.

Poſſeſsio vacans non poteſt dari in primogenijs,ibidem numer.25.pag.668.

Poſſeſsio quam lex transfert, an ſit eadem, cum illa quam poſſeſſor vltimus habebat, ibidem num.26.pagin.669.

Poſſeſsionis interdicto agenti non obſtat exceptio proprietatis,ibidem numer.33.pag.670.

Poſſeſsionis translatio ex legibus Tauri, & partitæ nedum in poſſeſsione rerum corporaliũ ſed etiam iniuriũ corporaliũ, quaſi poſſeſsione procedit,ibidẽ num.35.pag.673.

Poſſeſsionem, ſi lex trãsferat declaratio iudicis non eſt neceſſaria,quoad poſſeſsioné fructus, & alios poſſeſſorios effectus,ſed ſolum quoad cognitionem perſonæ,in qua transfertur,l.151.numer.38.pagin.673.

Poſſeſſorium remedium legis Taurinæ,& partitę in Hiſpanis primogenijs mixtam habet proprietatem,ibidẽ nu.40.pag.674.

Poſſeſsionis cauſa,cum fructibus,à die mortis vltimi poſſeſſoris in ſupremo Senatu finiri debet, nec quoad fructus ad alios Regios conuentus remittenda eſt,l.151.nem.41. pagin.674.

Poſſeſſor ſi fructus non petat iudex

iudex ei adiudicare debet,ſi ſimplicitet remedium legis 45. Tauri propoſuerit,ibidem num.vltimo,pag.674.

Poſſeſsionis lis vnica ſententia in tenutis finitur,l.151. num. 59.pag 674.

Poſſeſsionis veræ tenutæ remedium eſt, ſecundum Regni leges recentiores, ibidem num. 10.pag.666.

Poſſeſſorium remedium, ex edicto Diui Adriani competēs, non comprehendit fructus, leg. 151.num.13.pag.666.

Poſſeſsionis adipiſcendæ,retinendæ,& recuperandæ, remedia intentari poſſunt in tenutā bonorum primogenij,l.151. numer.16.pag.667.

Poſſeſſorium remedium non eſſet, ſi fructus in eo non veniret,l.151.num.19.pag.667.

Poſſeſsio,quæ transfertur in ſucceſſorem primogenij,non eſt noua, nec diuerſa, ſed eadem in ſubſtantia,& qualitate cum illa, quā habebat vltimus poſſeſſor, l.151.num.26.pag.669.

Poſſeſsio, ſine aprehenſione, non transfertur,ibidem numer. 30.pag.670.

Poſſeſsionem hæreditas non habet,ibidem num.31.pag.670.

Poſſeſsione cum non habeat hæreditas iacens, ea ratione ei non fit furtum,l.151.num.32.pagin.671.

Poſſeſsio, quæ adquiritur ex edicto Diui Adriani,& illa quæ competit ex legis Tauri remedio,valde diſtant,l.151. num.32. pagin.671.

Poſthumus inſtitui debet,vel exhæredari ſicut filius, cum diuerſitate tamen filius enim præteritus ſtatim rumpit, poſthumus verò ſi naſcatur,l.200.num. 151.pag.601.

Poſthumus à primo gradu prę teritus,& ab alijs inſtitutus,omnes gradus rumpit, l.200.num. 115.pag.591.

Poſthumus,ſi à primo gradu ſit exhæredatus quãuis ab alijs ſit præteritus hos tantum, cum naſcitur,rumpit, ibidem nume. 118.pag.591.

Poſthumus illius, qui apud hoſtes erat,ab auo pręteritus nūquam rumpit,niſi pater moriatur apud hoſtes, ibidem nume. 153.pag.601.

Poſthumis comparantur omnes ad primogenij ſucceſsionē vocati,& ſubſtituti, l.200.num. 154.pag.601.

Prælatus pro Eccleſia admittitur ad agendum ſine mandato,nec ſatiſdatione de rato,l.10. num.21.pag.91.

Præſcriptio per annum, & diem,an ſufficiat in re immobili, & quid quoad poſſeſsionem, quid verò quoad proprietatem, l.221.num.1.pag.629.

Præſumptio iuris transfert in alium onus probandi,l.64.numer.

mero.45.pagina.360.

Præſumptio, quæ habeat locum in adulterij probatione, l. 62.num.12.pag.326.

Præſumptio inditium, & ſuſpitio, quid, ibidem numer.20. pag.327.

Præſcriptio immemorialis, & quadragenaria, cum titulo æquiparantur, l.200. numer.44. & 45.pag.577.

Præſcriptibile eſt omne ius lapſu 40.annorum, ibidem numer.443.pag.577.

Præſcriptio an habeat locũ in bonis maioratus, ibidem numer.49. vſquè ad 53.pag.578.& 579.

Præſcriptio non procedit cõtra ciuiliter non poſſidentem, l. 200.num.56.

Primipilus quis dicatur, & de eius æthimologia, & de primipili honore, & dignitate, leg. 223.numer.4.& duobus ſequentibus, pag.630.

Primogenij ſucceſsio competit vniuerſali, non ſpeciali titulo l.251.num.20.pag.667.

Primogeniũ, & in rebus mobilibus inſtitui poteſt, l.208.numer.6.pag.621.

Principi aſſerenti de ſtylo credendum, 1.parte rubricæ, num. 85.pag.20.

Priuilegium famuli accipitur dum in modo dedit, l.32.numer.36.pag.171.

Priuilegium reuocandi domum an competat, quando lis eſt ſuper rebus mobilibus, l.35. numer.22.& 23.pag.181.

Priuilegium reuocandi domum, non habet locum in recõuentione, l.35.numer.31.pagina 182.

Priuilegio reuocandi domum non potitur procurator ciuitatis, ibidem numer.38. pagina.183.

Priuilegio reuocandi domũ renunciari poteſt, ibidem num. 39.pag.183.

Priuilegium reuocandi, domum non durat officio finito, ſi dilatio ſtatuatur domum reuertendi, ibidem num.43.& 44.

Priuilegium officij durat, in ſyndicatu, ibidem num.46.

Priuilegium reuocandi domum an competat, ſi quis ante officium aſſumptum incuria contraxiſſet, ibidem numer.47. vſquè ad 50.

Priuilegium clauſum, & nõ clauſum in corpore iuris, in quo differant, l.35. num.52. pag.186.

Procurator poſt litem conteſtatam procuratorem conſtituit & non alioquin, l.20.numer.34. pag.93.

Procuratore apud acta conſtituto, ſatiſdatione non eſt opus, l.12.numer.1.pagina.97.

Procurator ſiue in rem, ſiue in perſonam non auditur, ſine ſatiſdatione, & de forma ſatiſdationis, l.12. numero.4.vſque ad

octa-

octauum,pag.98.& 99.

Procurator rei, etiam apud acta conſtitutus, ſatiſdat de iudicato ſoluendo,l.12. numero 8. pag.99.

Procurator actoris in cauſa reconuentionis etiam ſatiſdat, l.12.nu.8.& 9.pag.99.

Procurator releuatus non ſatiſdat,l.12.nu.10.pag.99.

Procurator omnino debet prouocare,etiamſi in mandato non contineatur,l.13.nu.3.pag.101.

Procurator appellare tenetur, non tamen proſequi appellationem,l.13.nu.9. pag. 101. & nu.ſeq.

Procurator & defenſor,in quo differant,l.13.nu.11.pag.107.

Procurator ad certam cauſam, & generalis ad vniuerſitatē differūt inter ſe,l.13.nu.12.pag.102.

Procurator dominó præſente, nō tenetur proſequi appellationem,l.13.nu.14.pag 102.

Procurator in cauſis criminalibus,in duobus tantum caſibus conſtitui poteſt,l.15.num.1.& 9. pag.104.

Procurator admittitur in gradu appellationis,ibidem num 3. & 4.& vltim.pag.105.

Procurator non poteſt conſtitui illequi aduerſario ſit potentior,l.17.nu.7. vſque ad 8.pag. 111.& 112.

Procurator aduerſario poteſt eſſe potētior pro miſerabili perſona,ibid.nu.9.

Procurator potēs, an admitti poſsit in lite contra æquè potentiorem,ibid.nu.10.pag.113.

Procurator potentior non repellitur poſt litem conteſtatam, ibid.num.12.

Procuratoris exceptio,ſi à parte non opponatur, a iudice opponi poteſt,ibidem,numero 14. pag.114.

Procurator ad lites poteſt prouocare, etiamſi ad id mandatum non habeat,l.157. numer.1. pag.525.

Proditor non gaudet Eccleſiæ immunitate,l.38. numer.18. pag. 195.

Proditor alienus eſt à Principis facie,l.38.num.17.pag.195.

Proditores priuantur officijs nobilium,ibidem .numer.19.pagina 195.

Proditor fœda morte plectitur,ibidem nume.18. pag. 195.

Proditor viliori, & maiori pœna quam ignobilis plectitur, ibid.nu.19.pag.196.

Proditor appellans,non admittitur,ibidem numero 22.pagina 196.

Proditor apud Græcos ſepulchro nō humabatur,ibid.nu.22. pag 196.

Proditores tantiſper dū produnt, amantur, & nonnulla de hoc congeruntur,ibid.num.22. pag.196.

Proditor, & aleuoſus,in quo differant, ibidem numero 22. in fine.

Proditio quãdo, & in quibus caſibus dicatur committi, ibid. num.23.

Proditio in proprio ſignificatu, ſolum ſumitur pro crimine læſæ maieſtatis, ibidem numero 24.

Proditor dicitur multis modis largo modo loquendi, ibidem numero 24. & 25. pagina 196.

Proditorum iudicium ab antiquis, & accuſatio, quæ aduerſus eos proponetur, Iſangelium dicta eſt, ibid. nu.26. pag.197.

Proditio eſt, ſi quis cõtra Rem publicam machinetur, ibidem num.26. pag.197.

Proditionis crimen alia comprehendit, ibidem nu. 27. & 28. pag.196.

Proditor iure Regio nouiſsimo, quis dicatur, l.39. num.6. pagina 204.

Proprietas verbi ſemper attẽditur, l.35. num.65. pagina. 188. & 189.

Publicatio atteſtationum, an ſit neceſſaria de iudicij forma, l. 53. ex num.1. pag.280.

Publicatis atteſtationibus teſtes non recipiuntur, l.53. num. 2. pag.280.

Publicatio atteſtationum in cauſa criminis neceſſaria eſt, ibidem num.2. pag.280.

Publicatio atteſtationum in cauſis ciuilibus non eſt neceſſaria, ibidem num.3.

Publicatio atteſtationum, an ſit neceſſaria de iure regio, ibidem num.4. pag.281.

Publicatione teſtium, eſt opus in Inquiſitione, ibidem numero.5.

Publicatis atteſtationibus teſtes recipi poſſunt in nonnullis caſibus, ibidem nume.8. vſquè ad 11. pag.281. & 282.

Publica ſubhaſtatio requiritur ad hoc, vt bona vendi poſſint, vt Regi ſolutio fiat, l.219. numer.1. pagin.625.

Publica ſubhaſtatione re vendita an habeat locum remediũ, l.2. C. de reſcindenda venditione, lex.200. numero. 1. pagina 627.

Pubertas ordinaria, quæ dicatur, lex.70. numero.1. pagina 388.

Pubertas plena, quæ ibidem num.2. & 3.

Pubertas perfecta, quæ dicatur, ibidem numero.4. pagina 388.

Q

Quadrans cuius valoris ſit, & de quadrante aureo, l.18. num.8. & 9. & 11. pagin. 116. & 117.

Quadrans qui expendebatur tempore Regis Alphonſi, cuius valoris eſſet, ibidem, numero 10.

Qua-

Quadrãtes boni, cuius eſſent valoris, ibid. num. 12.

Quintum animæ prius dedu cendum eſt, quàm tertium, in quo melioratio facta eſt, lex 214. nu. 1. pag. 621.

Quintum ſi extraneo relinquatur, & filio tertium meliorationis, prius deducitur tertium, mox quinrum, ibidem nume. 1. & 2. pag 621.

R

RAptus ex quibus præſumptionib' præſumatur, l. 121. nu. 1. pag. 484.

Raptus, quia puniti non fuerunt, quę bella orta fuiſſent, l. 121. ibidem num. 2.

Raptus pœna mors eſt, l. 122. num. 1. pag. 485.

Raptus etiam ſine commixtione pœna mortis coercetur, ibid. nu. 2. pag. 484.

Reges iura condere poſſe nemo dubitauit, 1. p. Rubri. nu. 73. pag. 18.

Regio iure deficiente, interpretatio ſumitur à iure Pontificio, 2. part. Rubricæ, numero 13. pag. 25.

Regis familiaris, vel officialis non poteſt eſſe in Curia procurator, l. 17. numero 1. pagina 110.

Rex leges debet ſeruare, & quomodo hæc regula accipiatur, l. 30. numero 61. & 62. pagina 164.

Regis miniſter priuilegium habet vocandi reos ad Regium prætorium, l. 32. numero 1. pagina 167.

Reges Hiſpaniæ antiquitus per ſe audiebant lites, & cas diffiniebant, lex 37. numero 6. pagina 191.

Regis eſt omnes tueri, l. 120. num. 1. & 2. pag. 483.

Regi proprium eſt indulgere & parcere, l. 38. numero 1. pagina 194.

Regia poteſtas limitata eſt, vt cum ratione, & cauſa diſponat omnia, l. 38. numero 4. pagina 194.

Rex ſine cauſa poteſt remittere, quando ſolum fiſci intereſſe verſatur, ibidem num. 5.

Rex nunquam indulget in tertij præiudicium, ibidem numero 6.

Reges creati ſunt pro iuſtitia adminiſtranda, ibidem numero 9.

Regis opus dicitur, quando iuſtitia miniſtratur, ibidem numero 12. pag. 195.

Regina bonorum eſt iuſtitia, ibid. num. 13.

Rex quando remittit iuſtitiã, adijcit clauſulam eam, *Excepta proditione, &c.* ibidem numero 14.

Rex ſolus iudex eſt in cauſa repti, lex 45. numero 2. pagina 242.

INDEX.

Reus ſi plures habeat iudices, eius eſt electio,l.48.num.3.& 4. pag.254.

Regium officialem offendens, an incidat in crimen læſæ maieſtatis,l.54.numer.7. vſquè ad 13. pag.284.

Rex ſi aſſerat ſibi conſtare de delicto, plena probatio eſt,l.55. nu.25.pag.292.

Regis eſt omnes tueri,l. 120. nu.1.& 2.pag.483.

Reconuentio non habet locū in cauſa appellationis,l.35.n.33. pagina 183.

Releuare nequit, qui immobilia non poſsidet,l.10.num.25. pag.92.

Rem petere ſufficit ad hoc vt iudex poſsit condemnare in reſciſsionem contractus.

Re vna apprehenſa,non quæritur poſſeſsio in alijs,l.237. nu. 3.pag.650.

Re tradita, omnes videntur traditæ, & quomodo hoc accipiatur,l. 237. numero 1. pagina 650.

Remedium reſcindens, non eſt ſeparatum à reſciſſorio,l.1. nu.39.pag. 40.

Reſciſsio contractus in petitione, comprehenditur tanquā neceſſarium antecedens,licet de reſciſsione,in petitione nihil dictum ſit,l.1.nu.38.pag.40.

Reo farente, nullæ ſunt partes iudicis,l.1. numero 60. pagina 44.

Reo fatente, nulla ſolemnitas requiritur; l.1. numero 105. pagina 50.

Reus conuentus ſi nō eſt idoneus,vel ſatiſdat, procuratorem non conſtituit,l.11.numero 1.pagina 95.

Reus idoneus dicitur, ſi immobilia poſsidet, quæ æquiualeant quantitati rei petitæ, ibid. vſq; ad nu.7.

Reus ſi non inueniat cautionem iudicio ſiſti, præſtabit iuratoriam,lex 11. numero 8.pagina 96.

Reus conuentus perſonali,nō tenetur ſatiſdare,l.11. num.9. & 10.pag.97.

Reus debendi, poteſt ad Curiam trahi ratione priuilegij,nō verò ei' fideiuſſor aduerſus quē priuilegium non extenditur,l. 33.nu.3.pag.172.

Reus abſens quomodo euocetur,l.38.numer. 30.vſquè ad 34. pag.197.

Reuocandi domū priuilegiū quomodo accipiatur,&cum declaratione legum Regni,l.7.nu. 22.vſq; ad 27.pag.78.

Reptatus, & conuictus reus, qua pœna puniatur,l.43.num 1. pag.228.

Reptatio an vſitata ſit,ibidem nu.5.15.pag.230.

Reptatio à verbo repetere dicta,l.43.num.7.pag.229.

Reptatio ante ſolum Regem fit,ibidem nu.10.& 11.

Repe-

Repetundarum crimen,quid, l.147. numero 5. pagina 509. & 510.

Retractus locum habet in re, in licitatione vendita,ſiue volũtaria, ſiue neceſſaria ſubhaſtatio ſit,l.220.num.4.pag.628.

Romulus legem tulit,quã cauit, vt bona inter maritum, & vxorem diuiderentur,l.203.nu. 4.pag.640.

S

SAcrilegij calumnia quæ ſit, & eius cognitio ad quẽ pertineat,l.104.ex numero 1.ad vltimum.pag.466.

Satiſdatione nõ eſt opus,quãdo quis eſt releuatus à principali,l.10.num.22.pag.91.

Satiſdans inuitus non rapiebatur in iudicium, l.28.num.25. pag.151.

Satiſdatio iudicatum ſolui, quæ ſit,l.229.numero 4. pagina 632.

Sententia debet eſſe conformis libello,l.1.nu.78.pag.46.

Sententia vltra petita, poteſt ferri quoad acceſſoria, & implicitè comprehenſa,l.1. nume.36. pag.40.

Sententia in tribus cõuenire debet,l.1.nu.102.pag.50.

Sententia lata contra minorem carentẽ curatore , nulla eſt, l.2.nu.10.pag.53.

Sententia valet contra Rempublicam indefenſam,lex 2.numero 13.pagina 53.

Sentẽtia interloquutoria, appellationem excludit,& quomodo hæc regula accipiatur, l. 163. num.3.pag.534.

Sententia vna eſt,etſi plura habeat capita,ſed ſi plures perſonæ in ea contineantur,quot ſunt perſonæ , tot ſunt ſententiæ, l. 232. num.1.& 2.pag. 645.

Sententia lata in vniuerſalib' ſuper re,facit ius quoad fructus, l.251.num.39 .pag.665.

Sequeſtratio quando fieri poſſit,l.40.nu.1.pag. 208.

Sequeſtratio prohibita eſt, & odioſa,ibidem numero 6. & 25. pag.211.

Sequeſtratio nõ permittebatur iure veteri,niſi in illis crimi nibus in quibus licebat cõtra abſentem procedi,ibidem num.9. pagina 209. & numero 12.pagina 210.

Sequeſtratio non extenditur ad bona extra iuriſdictionem , ibid.num.17.

Sequeſtratio bonorũ nõ comprehendit bona futura, nec iura conditionalia, ibidem num.19. & 20. & ſequentibus , vſquè ad 24.pag.210.& 211.

Sequeſtratio, & adnotatio bonorum,an differant,ibid. nu. 30. pag.212.

Sextertij valor adnotatur, lex 114.nu.4.pag.478.

Scholaſtici an poſsint eſſe teſtes in teſtamẽto nuncupatiuo, l.64.

l.64.ex num.32. vbi latè diſputatur ex pag.357.

Schalarum appoſitio, graue crimẽ eſt, & de eius pœna, l.74. nu.3.pag.400.

Simplum cõputatur ſub pœna dupli, & quomodo hoc accipiatur, l.247.nu.3.pag.651.

Sigillum multis modis accipitur, l.62.num.39.40.& ſeqq. vſq; ad fin. legis, vbi plenè diſſeritur, pag.380.

Sponſa adultera, pœnis adulterij, ſicut nupta ſubijcitur, l.82. nu.2.pag.437.

Solidus argenteus, & ſolidus integer, & in quo differt ab aureo, & de ſolidi valore plenè diſputatur, l.114. ex num.10. pag. 479.& 480.

Sponſus de præſenti pro ſponſa agit ſine mandato, l.10.nu.3. pag.89.

Sſtatuta & ordinationes à populo fieri poſſunt, quæ honeſtæ ſint, & ad ea condenda à populo perſonæ eligi poſſunt, l.8.nu.1. & ſeqq.pag.81.

Sſtatuta contra leges fieri nequeunt, l.8.num.5.& ſequentib. pag.82.

Sſtatuta an requirant regiam confirmationem, l.8.numero 8. pag.82.& numero 12.pag.83.& 22.& 23.pag 89.

Sſtatuta an vici ſubiecti condere poſsint, l.8.numero 11.pagina 83

Sſtatuta dominus an condere queat ſine conſenſu populi, l.8. num.14.vſq; ad 17.pag.83.

Sſtatuta an condant vniuerſitates, & collegia ſine regia confirmatione, l.8.numero 19.pagina 83.

Sſtatutum puniens ſagittantes in aliqua pœna interpretatur, vt ſagittans puniatur in loco de quo ſagittam eiecit, quamuis in alio territorio percutiat, l.9.nu.9.pag.87.

Sſtatuti forma ſufficit ſeruari per æquipollens, l.30.num.16.& ſeqq.pag.159.

Sſtipulationis verba extẽſionem non patiuntur, l.42.nu.15. pag.225.

Sſtipulatio iudicatum ſolui an differat à vereri ſatiſdatione l.229.nu.6.pag.634.

Subſtitutione prima rupta, cæteræ quæ ab ea dependent annullantur, l.200.numero 112.pagina 583.

Subſtitutione ſecunda rupta, non corruit prima, ibidem numero 113.

Sſtylum, y, Græca ſcriptum, differt à ſcripto litera Latina, 1.part.Rub.nu.1.pag.5.

Sſtilus ſcriptus Latina litera, l, cum duabus literis ll. ſcribi debet, 1. part. Rubricæ, numero 2. pag.5.

Sſtilla, quid ſit, & ab ea caſtillicidium ortum habuit, 1. part. Rubricæ, num.3.pag.5.

Sſtilla diminutiuũ eſt à ſtiria, quæ

quæ ſignificat aquas frigore concretas,1. part. Rubricę numer. 4. pagin. 5.

Stiricidium à ſtiria dictum fuit, ſicut à ſtilla ſtilicidium, ibidem.

Stilicidium, & ſtiricidium differunt, 1. part. Rubricę, numero 5. pag. 5.

Stilicidij ius habenti non permittitur per canales, qui Gutariæ vocantur, in ædes ſeruientes aquam pluuiam dimittere, 1. parte Rubricæ num. 6. pagin. 5.

Stilicidij ſeruitus ſuperioris loci eſt, 1. parte Rubric. nume. . pagin. 6.

Stilicidio conuenire, & ab eo fluere ſtylum actus iudicarij peritiſsimus dixit author, qui omnino allucinatus eſt, 1. parte Rubricæ numer. 9. pagin. 6.

Stylum cum Y græca ſcriptũ multifariam accipitur, 1. parte Rubric. num. 10. pag. 6.

Stylum dicebatur inſtrumentum æneum, quo ſcribebatur in albo, ibidem.

Scripturæ ordo affectione demonſtrat, l. 63. numero. 35. pagina. 342.

Stylus ſcriptura dicitur, 1. parte Rubric. num. 11 pag. 7.

Stylus accipitur pro ſcripta diſpoſitione, ibidem.

Stylum, in quo differat ab arbitrio, ibidem.

Stylus ordinem arbitrium verò ſubſtantiam diſpoſitionis reſpicit, 1. part. Rubricæ nume. 14. pagina. 7.

Stylum pro ordine diſpoſitionis accipitur, 1. parte Rubric. numer. 15. pagin. 8.

Stylus modus dicendi dicitur, 1. parte Rubric. nume. 20. pagina 9.

Stylum pro punctione, ac reprehenſione accipitur, 1. parte Rubric. num. 21. pag. 9.

Stylus pro ordine accipitur, 1. parte Rubric. nume. 22. pag. 9.

Stylum pro conſuetudine accipitur, 1. parte Rubric. numer. 23. pagin. 9.

Stylus, & conſuetudo diſtãt, 1. parte Rubric. num. 24. pag. 9.

Stylum pro cõmuni vſu loquendi ſcribendi receptæque in tribunalibus praxis ſumitur, 1. parte Rubric. numer. 25. pag. 10.

Stylum etiam inducitur ex actu extraiudiciali, 1. parte Rub. numer. 26. pagin. 10.

Stylus an incognitus à iure fuerit, 1. parte Rubric. numer. 27. pagin. 10.

Stylus pro præſcriptione ſumitur, 1. parte Rubri. numer. 28. pag. 10.

Stylum pro Tudicula, quoquè accipitur, 1 parte Rubric. numer. 29. pagin. 10.

Stylus pro radice, recta, & oblonga accipitur, 1. parte Rub. numer. 30. pagin. 10.

Stylum pro iudicio, animo, & mente alicuius interpretatur, 1. par-

1.patt.Rubricæ, numero 31. pagina 10.
Stylus accipitur pro columna, 1.part.Rubricæ, numero 32. pag.10.
Styli legum Æthimon apponitur, 1.part.Rubricæ, num.33. pag.10.
Stylus, qui vim legis habet, leges corrigere poteſt, 1.part.Rubricæ, num.35.pag.11.
Styli leges nō deſiderant probationem vſus, 1.part. Rubricæ, num.37.pag.1..
Stylus nō eſt forus, 1.part.Rubricæ, nu.39.pag.12.
Solemnitas iuris ſublata eſt quoad pias cauſas, aliaquè quam plurima eis indulgenter beneficia, 1.part. Rubricæ, numer.14. pag 7.
Statutum ſemper loquitur, nec à verbis eius recedendum, 1.part. Rubricæ, numero 52.pagina 14.
Styli leges in deſuetudinem abijſſe negatur, 1.part. Rubricæ, nu.66.pag.17.
Styli leges nonnullæ compilatæ ſunt in noua legum Regni collectione, 1.part.Rubr. nu.67. pag.17.
Stylus interpretatiuus nō requirit vſus probationem, 1. par. Rubricæ, nu.77.pag.18.
Styli authoritas tanta eſt, vt etiam ab vno iudice introduct' vim habeat legis, 1.part.Rubric. nu. 79.pag.19.
Stylum inducere poteſt magiſtratus magnæ poteſtatis, 1.p. Rubricæ, nu.80.pag.19.
Stylum non ligat, niſi vbi receptum eſt, 1.part. Rubri.nu.81. pag.19.
Stylus Ruriæ Romanæ non comprehendit alias Eccleſias, 1. part.Cubricæ, numero 82.pagina 19.
Stylus regius omnes ligat, 1. part.Rubricæ, numero 83. pagina 19.
Stylum non ſcriptum, vim habet conſuetudinis, 1.part.Rubricæ, nu.86.pag.20.
Stylus ſi conſuetudini aduerſetur, ſtylo ſtandum eſt, 1. parte Rubr.nu.87.pag.20.
Stylum ſicut lex obſeruari debet, 1.parte Rubricæ, numer.88. pag.20.
Stylus Curiæ ius facit, 1.part. Rubr.nu.89.pag.20.
Styli tranſgreſſor punitur ſicut ille qui legi nō obtemperat, 1.part.Rubricæ, numero 90. pagina 20.
Stylum ſcriptum omninò eſt ſeruandum, 1.part.Rubri.nu.91. pag.20.
Stylus Curiæ poteſt allegari in deciſionibus cauſarum, ſi ius in contrarium non reperitur, 1. part.Rubr.nu 93.pag.20.
Stylus à Rege confirmatus, ſeruatur, quamuis legi aduerſatur, 1.parte Rubricæ, numer.94. pag.20.

Styli effectus eſt ambigua declarare, 2.par.Rubr. num.11. pagina 23.

Stylus dubius interpretationem ſumit à iure communi, 2.p. Rub.nu.11.pag.24.

Stylus Curiæ ſecularis interpretationem ſumit à iure ciuili, Eccleſiaſticæ à iure Pontificio, 2.part.Rub.num.12.pag.24.

Stylum, & praxis iudiciorũ, à iure Pontificio fluxit, 2.part. Rubricæ, nu.13.& 14.pag.25.

Scholaſtici an ſint idonei teſtes in teſtaměto nuncupatiuo, & in eis verificetur vicinitatis qualitas, l.64.numero 31.pagina 357.

Scholaſticus comprehenditur ſub lege, vel ſtatuto faciente mẽtionem de ciue, ibid.num.32.& 33.pag.358.

Scholaſtici quoad munera & onera, & alias functiones, ciues, & vicini non dicuntur, ibidem num.34.

Scholaſticus tantum confidet in ſtudio, animo reuertendi ad patriam, ibid.nu.37.

Scholaſticus dum ſtudet, à patria abeſſe non dicitur, ibidem pag.358.

Scholaſtici dum ſtudent, dicũtur eſſe in via: viatores itaquè à iure appellantur, l. 64.num.38. pag.359.

Scholaſticus vt comprehendatur ſub lege, ſpecialis eius mẽtio in ea fieri debet, l.64. numer.40 pagina 359.

Scholaſticus licet aſsideat in ſtudio per longiſsimum tẽpus, non contrahit ibi domicilium, ibid.nu.41.pag.359.

Scholaſticus an comparetur vicino, cum in Codice ſtudentium adſcripus ſit, domumquè & parochiam certã habeat, ibid. num.35.pag.358.

Scholaſticus dicitur, qui per ſpatium quinquenni in ſtudio aſsideat, ibidem numero 36. pagina 358.

T

Tabellio, ſi aſſerat de aliqua ſolẽnitate, non ex hoc probatur interueniſſe, l.64.nu. 52.pag.362.

Tabellio ſi aſſerat, teſtatorem eſſe in ſuo naturali ſenſu, an probet, ibidem numero 50.& ſeqq. pag.362.

Tabellio non poteſt fidẽ præſtare de intrinſeca qualitate, ibidem.

Tabellio ſi aſſerat, teſtes eſſe vicinos, & ſtantes, an ex hoc vicinitas probetur, l.64. num 48. pag.361.

Tenuta an ſit poſſeſsio, & an in tenuta veniant fructus, l.251. numero 8.cum ſequentibus, pagina 666.

Tenuta quãuis ex lege recentiori vera poſſeſsio ſit, in omnibus verò alijs veræ tenutæ eſt, & eiuſdem naturę, ſicut antea erat,

l.251.numero 10.pagina *666*.

Tenuta,& remedio D.Adriani, an conſequantur corporalia tantum,vel etiam incorporalia, l.251.nu.15.pag.*666*.

Tenutæ remedium ſimplex eſt,ibid.num.10.

Tenutæ effectus à lege Regni recenſentur,l.251. numer.11. pagina *666*.

Tenuta vt conſequatur, tria intentantur interdicta, ibidem num.16.pag.*667*.

Tenuta, cum poſſeſsio ſit, ex neceſſaria conſequentia fructus in ea veniunt, l.153. numero 27. pag.*669*.

Tenuta, & eius remedium, ſi ſolum intentetur, an in hoc iudicio poſsit tractari, & cognoſci de proprietatis quæſtione,l.200. ex nu.163.pag.*604*.

Tertium bonorum an ſit legitima,l.200. ex nu. *9*. vſque ad 14.pag.*569*.

Terminus, & dilatio ſemper iudici ſunt arbitrarij,quanuis à lege dies ſit præfixa, l.22.nu. 20. & ſeqq.pag.128.

Teſtatoris præceptū ſine cauſa non valet,l.30. numero 13.pagina 159.

Teſtis,qui examinatus per iudicem ſuum ad requiſitionem alterius falſum dixit, poteſt puniri à iudice requirēte, *l.9*.nu.5. pag.86.

Teſtis in cauſa reptationis debent eſſe nobiles,l.43.numer.14. pagina 230.

Teſtis in inquiſitione,an poſſit interrogari de occultis,l.50. num.23.pag.*269*.

Teſtis ſolum de notorijs poteſt interrogari ,ibidem numero 25.

Teſtis,qui de occultis teſtatus eſt,non punitur, ibidem nu.26. pag.270.

Teſtis per appellationem,vel aliam,cautelā debet ſubterfugere iudicium,quando interrogatur de occultis ibid.nu.27.

Teſtis malè interrogatus, nō poteſt condemnare delinquentem,ibidem num.28.pag.270.

Teſtis in inquiſitione generali nō debet interrogari de criminibus occultis,ibidem nu.29. pag.270.

Teſtis de acceſſorijs interrogari poteſt, ibidem numero 34. pag.270.

Teſtis interrogandus eſt de cauſa efficienti finali,& naturali, formali,& ſcientiæ, & ſecūdum ſubſtantiam,eſſentiam,& qualitatem rei,ibidem numero 37.pagina 271.

Teſtes non poſſunt produci poſt publicationem,l.53.num.7. pag.281.

Teſtes an poſsint produci poſt publicationem , quando iudex procedit per inquiſitionē, ibid. num.8.pag.281.

Teſtes ex iudicis officio , in qualibet litis parte examinari poſſunt,

poſſunt, ibidem numero 9. pagina 281.

Teſtes debẽt eſſe vicini in teſtamentis nuncupatiuis, lex 64. nu. 2. pag. 353.

Teſtes debent eſſe tabelliones in inſtrumentis Hiſpali confectis, ibid. nu. 1. pag. 353.

Teſtes vicinos falſitatem excludere ius præſumit, ibid. numero 3.

Teſtis vicinus ab eodem vico nuncupationem habuit, ibidem num. 4.

Teſtis vicinus quoad teſtamẽta, quas vicinitatis debeat habere qualitates, ibidem numero 5. & 6. pag. 354.

Teſtis vicinus dicitur, qui inuicem clamãs audiri poteſt, ibidem numero nono & 10. pagina 354.

Teſtis vicinus antiquus, domeſtico, & familiari comparatur, ibidem nu. 11.

Teſtis vicinus ſemper in dubio præſumitur illius loci vbi recipitur, niſi de alio conſtet domicilio, lex 64. numero 12. pagina 354.

Teſtis vicinus dicetur, quãuis non habitet, ſi ſoluit onera, ibidem nu. 15. pag. 354.

Teſtis vicinus dicitur filius vicini, ibidem numero 16. pagina 354.

Teſtis vicinus requiritur, quia melius præſumitur ſcire facta vicini, lex 64. num. 17. pag. 354.

Teſtis omni exceptione maior, admittitur in defectum illius qualitatis, vt vicinus ſit, ibidem num. 18. pag. 355.

Teſtium qualitas, vt debeant eſſe vicini, non ſolum eſt probatoria, ſed & ſubſtantialis, ibidem num. 19. pag. 355.

Teſtis vicini qualitas, an accipiatur in ſtricta & propria vocabuli ſignificatione, an verò in lata, vt comprehendat quemlibet municipem, lex 64. num. 21. pag. 355.

Teſtes ſi ſunt noti, & habitãtes, quanuis ſtrictè, & propriè vicini non ſint legi ordinamenti, an ſit ſatisfactum in teſtamentis, ibidem numero 23. pagina 356.

Teſtis qualitas debet probari ab eo qui ſe fundat in prædicta qualitate, lex 64. numero 43. pagina 360.

Teſtes vicini præſumũtur iuris præſumptione, quando itaquè vicinitatis qualitas interuenire debet, aduerſarius qui contendit vicinos teſtes nõ eſſe, debet probare, ibidem numer. 45. pag. 360.

Teſtis in adulterio cuius debeat eſſe qualitatis, l. 62. num. 14. pag. 326.

Teſtis ſi in adulterio teſtificetur de adulterorũ commixtione ſuſpectum redditur eius teſtimonium, ibidem numer. 14. pagina 326.

k 2 Teſtis

Teſtis ſi deponat in adulterio vidiſſe adulteros nudos, & ſolo plenè probat,ibid.num.15.

Teſtis teſtimonium probat, licet de veritate non deponat, ſi tñ teſtificetur de credulitate proxima ſenſui,l.62.nu.16.pag.330.

Teſtis, ſi deponat adulteros vidiſſe abſconditos,quam inducat probationem, ibid. num.17. pag.330.

Teſtis, qui deponit de actu propinquo, an probet, ibidem num.18.

Teſtes domeſtici in cauſa adulterij recipi poſſunt, ibid. nu. 29.pag.333.

Teſti domeſtico maior fides datur in his quę domi fiunt,ibidem num 30.pag.333.

Teſtis melior cęteris eſt conſanguineus in probanda conſanguinitate,ibid.nu.31.

Teſtis domeſticus, quis dicatur,ibid.nu.32.

Teſtis,licet domeſticus,quoad defenſionē idoneus eſt, ibidem num.33.pag.334.

Teſtimonium ſerui admittitur contra dominum ſuum: ita tamē ſi quæſtio de eo habeatur, l.64 nu.34.pag.335.

Teſtimonium ſerui admittitur,quādo nullus alius teſtis inuenitur,ibid.nu.35.pag.334.

Teſtis legitimus ſi deficiat inhabilis, admittitur, ibidem numero 36.

Teſtimonium laici cōtra clericum admittitur quando teſtes clerici non inueniuntur,ibidem num.37.

Teſtis ſocius criminis,an admittatur contra ſocium,ibidem num.38.pag.334.

Teſtis ſingularis admittitur propter inopiam probationum, l.64.nu.40.pag.334.

Teſtes inhabiles admittūtur, vbi materia eſt difficilis probationis,ibid.nu.42.pag.335.

Teſtis teſtimonium nō valet, ſi pecuniam recepit, vel ei promiſſa ſit,l.115.nu.1.pag.483.

Teſtis ſi pecuniam reciperet, ne teſtimonium diceret, & poſt teſtificetur, an valeat teſtimonium, ibid.nu.2.pag.483.

Teſtes de vniuerſitate idonei non ſunt, ſi cauſa ſpectet ad ſingulorum commodum, lex 146. num.1.pag.507.

Teſtes de vniuerſitate idonei teſtes non erunt, quanuis cauſa non ſpectet ad ſingulorum commodum,quādo vniuerſitas exigua ſit,l.146.nu.3.pag.507.

Teſtes nō integri,admittuntur ad probandam innocētiam, l.245.nu.2.pag.659.

Tranſactio ſuper alimētis nō valet, niſi in alendi vtilitatē contractus fiat,l.244.numero 4.pagina 659.

Treuga, & indutiæ, in quo differant,l.41.nu.1.& 13.pag. 216. & 217

Treuga comprehendit omnē ſecuri-

ſecuritatem rerum, & perſonarum, l.42.nu.7.pag.224.

Treuga, & induciæ temporalis ſunt, vt in hoc differant à pace, quę perpetua eſt, l.41.nu.9. pag.216.

Treuga, & inducię propriè eſt inter nobiles, lex 41. numero 10. pag.216.

Treuga, induciæ, & ſecuritas, idem lata ſignificatione, ibidem num.10. in hoc, pag.216.

Treuga rupta ab vna parte, an alia pars rumpere poſsit, ibidem num.11. & ſeqq. pag.216.

Treugæ Æthimon adnotatur, ibidem numer. 13. & 14. pagina 216.

Treuga comprehendit familiares, & eos qui familiæ adhærent, l.42. numer. 10. & ſeqq. pagina 224.

Treuga poteſt conſtitui inter nobiles, & plebeios, l.43. nu.91. pag.238.

Treuga, perſonas, & bona cõprehendit, ibidem numero 107. pag.239.

Treugæ ruptio æquiparatur proditioni, l.44.nu.1.pag.241.

Treuga rupta ſolus offenſus poteſt accuſare, iudex enim ex officio non procedit, l.45.num.1. pag.242.

Tutor, aut curator agere, vel accuſare poteſt in lite minoris, l.2.num.1.pag.52.

Turpis rei, nulla obligatio eſt, l. 9.num. 4.pag.85.

V

Vadimoniũ quid ſit, l.229. num.2.pag.640.

Vadimonium, propriè tantum dicitur in cauſis criminum, & quidem capitalibus, lex 229.num.2.pag.640.

Vadimonium, & vades diſtãt à ſponſoribus iudicio ſiſti, cùm hæc cautio in ciuilibus tantum cauſis præſtetur, ibidem num.3. & ſeqq.

Venditio ſi fiat in fraudẽ primi creditoris, & de ea emptor participet, poterit creditor reuocare rem actione reuocatoria, l. 4.nu.21.pag.67.

Verbum, aliud, denotat ſimilitudinem, l.35.nu.24.pag.181.

Vicinus quis dicatur, lex 64. nu.4.pag.353.

Vicina loca, quæ dicãtur, ibidem num.6. & 7.

Vicinitas ad quas dietas extẽdatur, ibidem nu.8.

Vicini dicuntur filij vicinorum, & eorum famuli, ibidem num.16.pag.254. & 255.

Vicinitatis probatio incumbit ei, qui in ea ſe fundat, ibidem nu 42.pag.358.

Vicinus, vt quis dicatur per decennium debet conſidere, ibidem num.29.pag.357.

Vicinos, & ſtantes, ſi tabellio aſſerat, an ex hoc vicinitas probetur, l.64.nu.48.pag.361.

Victus victori condemnatur

in expenſis, & quid in cauſa appellationis, & quando victus habuit litigandi iuſtam cauſam, l. 164. ex numero 1. ad vltimum, pagina 535.

Victus ſi actor ſit, quanuis habuerit iuſtam cauſam litigandi, non poteſt condemnari reus in expenſis, ibidem num. finali, pagina 535.

Vtile an vitietur per inutile, l. 200. nu. 92. pag. 586.

Vtile per inutile vitiatur in indiuiduis, l. 200. numer. 121. pagina 592.

Vxorum antiquitus tria erãt genera, l. 203. nu. 7. pag. 609.

Vxor dominium habet ſine tradditione legis miniſterio, reſpectu dimidiæ portionis ad eã pertinentis ex legibus regijs, l. 205. nu. 12. pag. 613.

Vxor non obligatur, niſi pro ea parte, pro qua ad eam peruenit vtilitas, l. 207. nu. 3. pag. 616.

Vxoris bona obligata ſunt pro debito primipilari, quanuis non contraxerit, l. 223. ex num. 1. pagina 637.

Vxor ſine licentia mariti contrahere nequit, niſi vtiliter contrahat, vel fideiuſſorem præſtet, qui efficaciter eſt obligatus, cùm vxor ſaltem naturaliter obligata maneat, l. 244. numero 1. pagina 658.

FINIS.

INDEX.

IVRA, QVÆ HOC VOLVMINE EXPLICANTVR in Pandectis.

LEX vltima, ff. de ſeruitutibus vrbanorum prędiorũ, 1. part. Rubri. nu. 7. pag. 6.

Lex ſi ita ſcriptum ſit, §. quidam teſtamento, ff. de bonorum poſſeſsione, ſecundum tabulas, 1. parte Rubricæ, num. 7. pag. 7.

Lex. 1. ff. quod iuſu explicatur l. 1. num. 43. pag. 41.

Lex qui teſtamento, §. vltimo, ff. qui teſtamenta facere poſſunt interpretatur in l. 1. n. 44. pag. 41.

Lex ſi ex plagis, §. in cliuo ad l. aquil. interpretatur. in l. 1. numer. 71. pag. 45.

Lex. 1 ff. de minoribus interpretatur in l. 2. num. 4. pag. 52.

Lex. 1. ff. de nequis eum, qui in ius vocatus interpretatur, in l. 28. num. 21. pag. 150.

Lex. 4. ff. nequis eum, qui in ius vocatus explicatur, ibidem.

Lex. 4. ff. de in ius vocando interpretatur, in l. 28. n. 24. pag. 151.

Lex qui neque, ff. de verborũ ſignificatione interpretatur, in l. 28. num. 26. pag. 151.

Lex centum Capuæ, ff. de eo, quod certo loco interpretatur, in l. 33. num. 4. pag. 172.

Lex vniuerſi, ff. de legationibus interpretatur, in l. 35. num. 20. pag. 181.

Lex ſi legationis, ff. de iudicijs explicatur, in l. 35. nume. 25. pagin. 182.

Lex ſi legatus, ff. ad S. C. Trebel. interpretatur, in l. 35. nume. 30. pagin. 183.

Lex 2. §. ſi extra prouintiam, ff. de iudicijs explicatur, in l. 35. num. 47. & 48. pag. 184. & 185.

L. 2. ff. de appellationibus exponitur, in l. 150. nu. 5. pagi. 512.

L. cum quæritur, ff. de legationibus exponitur, in l. 35. numer. 54. pagin. 186.

L. eum qui ephesum, §. 1. ff. de cõſtitut. pocunia interpretatur, in l. 35. num. 55. pag. 186.

L. cum furioſus, §. quod legationis, ff. de iudicijs interpretatur, in l. 35. num. 58. pag. 187.

L. ob hæc verba, ff. de his qui notãt infamia exponitur ibidẽ.

L. ſæpe, ff. de verborum ſignificatione interpretatur, ibidem.

L. congruit, ff. de oficio præſidis interpretatur, in l. 51. nume. 6. & 8 pag. 276.

L. magna negligentia. ff. de verborum ſignificatione explica-

tur in l.63.num.12.pag.336.

L.prima,§.ſi quis ideo,ff.ne vis fiat ei explicatur,in l.63.numer. 12.pag.336.

L.1.verſ.lata culpa,ff.ſi menſor falſum mod.dixerit explanatur in l.63.numer.336.

L.1.§.hæc actio,ff.ſi menſor falſum mod.dixerit exponitur, in lege.63.num.18.pag.337.

L.Camilla Pia, ff.de iure patro.explicatur,in l.154.n.4.p.518

L.vltima, ff.de minoribus interpretatur in l.66.nu.16.pa.372

L.miles,§. quidam accuſſare, ff. de ad legem Iul. de adult. explanatur,in l,66.nu.18.pag.372.

l.Latinus Largus,ff. de legat. 2.interpretatur,in l.66.num.19. pag.372.

l. Latinus Largus,ff. qui ſine manumiſ.ad libert. perueniunt interpretat' in l.66. n.20.p.372.

l.poſtulante,§.ſed & in huiuſmodi,ff.ad S.C.Trebel.exponitur,in l.66.num.22.pag.372.

l.domitius, ff. qui teſtamenta facere poſſunt exponitur, in l.66.num.23.pag.373.

l.Plotiana,ff.de iure codicilorum interpretatur in lege 66. num.24.pag.373.

l. Licinius Loquſta,ff.de leg.2 interpretatur, in l.66.nume.25. pag.373.

l.Saluius Ariſto,ff.de legatis præſtandis,ibidem num.26.

l.Claudius Seleucus, ff.de his quibus, vt indignis exponitur, ibidem numer.27.

l.Flauius Ianuarius, ff. de ſolution. exponitur, ibidem numer.27.pag.373.

l.Athilicinus Proculo, ff. de pact.dotalibus explanatur, in l. 66.num.26.pag.373.

l.Neſennius Appollinaris,ff. de negot. geſt. ibidem num.28. pagin.373.

l.Licinnius Rufinus, ff. quibus ad libertatē pro clam. ibidem num.27.pag.373.

l.Nepos Proculo,ff. de verborum ſignificatione interpretatur,ibidem num.27.

l. Attius fundi,ff.de hered.inſtituend.interpreratur,ibidem.

l.Sulpitius Marcello exponitur,ibidem, ff.de donationibus inter virum & vxorem.

l.ad teſtium,§.ſi ſigna,ff.de teſtamentis,ibidem.

l.cum filio de legatis 3.interpretatur in l.70. nu.11.pag.390.

l.hæc conditio,ff.de conditionibus,& demonſt.ibidem n.12.

l.prima de minoribus, ibidē numer.15.pag.390.& 391.

l.quæro, §. fin.ff. de teſtam. tutela interpretatur in l.70.numer.16.pag.491.

l.miles ſi teſtamentum, ff. de teſtamento militis interpretatur,ibidem num.18.

l.vltima,ff.vltimo,ff.de extraordinarijs criminibus interpretatur,ibidem nu.25.pag.392.

l.ex duobus,ff.de negotijs geſtis

ſtis interpretatur, ibidem num. 25.&.26.

l.tres fratres,ff.de pactis interpretatur,ibidem nu.26.pag.392.

l.cum filio,ff.de legat.3.ibid.

l.prima,ff.de contrahen.emptione,interpretatur in l.78. numer.34.pag.411.

l. ſi vxor,§.Diuus,ff. ad l.Iul. de adul.interpretatur in l.82.numer.8.pag.438.

l.1.ff. de verborum obligatione,interpretatur in l.61.num.12. pagin.323.

l.1. §.item illud,ff.ad S.C.Sylan.exponitur in l.94. numer.2. pagin.485.

l.penultima,ff. de iniuſto rupto,interpretatur in l.200.nume. 116.pagin.591.

l.ſi ſub conditione,ff. de iniuſto rupto,ibidem.

l.3.§.vltimo,ff. de iniuſto rupto,ibidem num.117.pag.591.

l.prima,§.ſi venter,ff.de ventre in poſſeſ.mitt.ibid.nu.118.

l.nam & ſimilem,ff.de iniuſt. rupto,interpretatur ibidem.

l.ſi is,qui ſoluendo,ff. de hæredibus inſtit.interpretatur in l. 200.nu.119 pag.592.

l.ſi quis habes,ff.qui & à quib. interpretatur in l.200.num.19. pag.592.

l. ſi Titio, & ei, ff. de legat.2. interpretatur in l.200.num.135. pag.597.

l.Plautius,ff.de condit. & demonſt. interpretatur ibid.n.136.

l.filiusfamil.§.cum pater, interpretatur ibid. l.200. nu.147. & 148.pag.600.

l.ob pecuniam, ff. de furt.interpretatur in l.147.nu.3.p. 509.

l. lege Iulia,§.fin.ff. ad l.Iuliã pecul.interpretatur ibid.

l.Fulcinius,§.vltim.ff.quibus ex cauſ.in poſſeſ.eatur,interpretatur in l.27.nu.58.pag.145.

l.Diuus,ff.de reſtit.in integr. interpretatur in l.28.numer. 18, pag.149.

l.ſi quis ita,§.penult.ff.de teſtam. tut. interpretatur in l.42. nu.18.19.& 20.pag.225.

l.quæ extrinſecus,ff. de verb. oblig. interpretatur in l.78. nu. 71.pag.415.

In Codice Iuſtinianeo.

Lex 1.C. de ſacroſanct. Eccleſ. explicatur in.1.p.Rub.num.11.& 14.pag.7.

lex ſi quando, C.de bon. vac. lib.10.interpretatur 1.par. Rub. nu.16.pag 8.

l.ex ſi quis poſthac,eodem tit. declaratur 1.part.Rubr. num.18. pag.8.

l.vltim.C.de poſtul.interpretatur 1.part.Rub.nu.19.pag.8.

l. poſtquam diſtraheretur.C. de diſtract.pignor.declaratur in l.1.nu.45.pag.41.

l.2.C.de Epiſcop.& cleric.interpretatur in l.32.nu,3.pag.168.

l.neminem,C. de ſacroſanct. Eccleſ.ibidem.

l. aſſumptio,§.fin.C.ne filius

pro

pro patre, ibidem.

Authentica habita, C. ne filius pro patre, exponitur ibidem num.3.vſq; ad 8.pag.168. & 169.

Lex i.C.de Epiſcop.& cleric. explanatur in l.32.n.35.pag.171.

Lex cum anterioribus, §.1. C. de tempor. appellat. explicatur in l.38.nu.38.& 39.pag.198.

Lex iubemus, C. de ſacroſan. eccleſ. interpretatur in l.78. nu. 61.pag.414.

Lex vltima, §.ſin autem, C.de bon.authorit.iudic.poſſid.ibid.

Lex litibus, §.ſin autem, C.de agricol.& cenſit.lib.11.ibid.

Lex annonas, C. de erogat. militaris annonæ, exponitur in l.78.nu.69.pag.415.

l.ſeptem diebus, eodẽ tit. interpretatur ibid.

l.militaris, C.de milita.veſte, interpretatur ibid. nu.70.p.415.

l.vnica, C. ne liceat.3.prouocare, explicatur in l.152.num.2. pag.532.

l.humanitatis, C. de impube. exponitur in l.200.nu.85.p.578.

l.ſancimus, C.de donat.declaratur in l.200.nu.137.pag.597.

l.quoties, C.de iudicijs, interpretatur in l.200.nu.172.p.607.

l.1.C.de prædijs decur. interpretatur in l.220.nu.3.pag.627.

Rubrica de iure haſtæ fiſcalis, interpretatur in l.219.n.3.p.632.

l.ſi hypothecas, C. de remiſ. pign. exponitur ibid.

l.ſi quos, C.de reſcind.vendi. interpretatur in l.220.numer.31 pag.634.

l.cõſentaneum, C. quomodo & quando iudex, interpretatur in l.27.nu.56.pag.145.

l. nemo, C. de Iudæis, interpretatur in l.51.nu.6.pag.276.

l.apoſtatarum, C. de apoſtat. ibidem.

l.1.C.de falſa mon. ibidem.

In Inſtitut.

§.fin.inſt.de teſtam.interpretatur in 1.p.Rubr.nu.13. pag.7.

§.Inuiti, inſti. de curator. interpretatur in l.2.nu.9. pag.53.

§.item furioſi, de curatorib. ibidem.

§.ſi minus, inſt.de action.explicatur in l.1.nu.33.pag.39.